

Y E 54

RELECTIO
DE HABITVALI CHRISTI SALVATORIS NOSTRI SANCTIFICANTE GRATIA.

Auctore
ADM. R.P.M.F. IO. VINCENTIO ASTVRICENSI
Ordinis Prædicatorum, olim publico in Salmanticensi Schola Sacr. Theol. Professore, & Procuratore, ac Vicario Generali eiusdem Ordinis.

VBI DE CHRISTI MERITO, SATISFACTIONE, PRAEDESTINATIONE, & de alijs, quę ad Christi gratiam pertinent tractatur.

QVAE IN INDICE INSINVANTVR QVEM TOTI OPERI post epistolam ad Lectorem immediatè præposuimus.

CVM PRIVILEGIO.

NEAPOLI,

Ex Typographia Lazari Scorigij. M. DC. XXV.

Imprimatur.

Lælius Taſtius Vicarius Generalis.

Alexander Ruſſus Canonicus Dep.

V. Vrbanus Feliceus Dep.

Digitized by Google

REVERENDISSIMO PATRI GENERALI
Magistro totius Ordinis Prædicatorum.

FRATRI SERAPHINO SICCO
PASTORI VIGILANTISSIMO.

Emper instituti, & officij mei ratio (Reuerendiss. P.) illum sibi præfixit scopum, probatissimorum Theologorum opera excudere, & in lucem orbi euulgare; vt non tàm meo commodo, quàm studiosorum, & catholicæ in primis religioni, & fidei vtilitati, cui modicum id quod sum totum debeo, consuluisse videri possim. Inter cæteras autē, illas praelegi Theologicas lucubrationes, quæ facilius, aptius, neruosius fidei hostium obiectiunculas soluunt, & Theologum solidius informant; quales sunt quæ è D. Thomæ Aquinatis schola prodeūt, & Thomisticam doctrinam sincerè tuentur. Nam sicut Sanctiss. Præceptorem Ecclesiæ lumen ad Theologiam illustrandā diuinitus datū vniuersus orbis profitetur; nō secus Thomistæ, qui è Sancti huius Oceano haustos latices populis propināt, & cibaria fideliter administrāt, magno totius generis humani bono destinati sunt ad eandem Theologiam enucleandam, & difficiles quæstionum nodos dissoluendū. Testes Fratrum Prædicatorum monumenta tum impressa, tum manuscripta, quæ in Bibliothecis tum publicis, tum priuatis asseruantur. Testes Academiæ orbis, vbi vsq; ad hæc nostra tempora scholastici eorūdem tuorum Fratrū vocem tanquā buccinam personantem audiunt, & plausu vniuersali excipiunt. Inter eas Salmantina non secundum tenet locum, vbi insignis ille Mag. P. Fr. Franciscus à Victoria, quem è vestigio sequuti sunt, Mag. Melchior Canus, Fr. Mātius de Corpore Christi, Mag. Dominicus Bānes, Mag. Medina, Mag. Petrus de Herrera, & Mag. Fr. Ioā. Vincentius Asturicensis, gloriosè Cathedrā illā rexerunt, doctrinā Theologicam scriptis illustrantes, quorum opera partim impressa, partim imprimenda in dies expectantur. Cū ergo è multis cōmentarijs manuscriptis præfati Mag. Io. Vincentij vna relectio olim impressa Romæ in Bibliotheca S. Mariæ Sanitatis asseruata diligenter à Patrib. Religiosis illius Cœnobij (præcipuè à Theol. Curiæ Archiepisc. S. Officij Consultore Adm. R. P. M. F. Dominico Grauina, cuius secundus Tomus de Controuersijs aduersus hæreses typis meis iam excuditur) tanquam pretiosum monile mihi ostenderetur, & ad reimprimendum incitarer; annui illico tot Patrū consilijs, neq; animo meo satisfecisse arbitratus sum, nisi (vt dicitur) Mineruæ manum admouerem, & dignam hanc relectionem de habituali gratia Christi Domini diligenter à mendis expurgatam, & distinctione ornatam typis committerem. Id quidem libentius præstiti, quò hac impressione Patres vicissim incitarem ad eiusdem alia monumenta (vt de origine gratiæ, & in Sanct. Thomæ summam commentaria, sicut & aliorum heroum) imprimenda pararetur via. Opportunum id valde, nam furentibus hostibus Ecclesiæ, & quotidie insultantibus, vt perdant; Dominicanos, hoc est Fratres Prædicatores opponere necesse est. Scitè Quintus Catulus in Senatu Romano à Philippo increpatus, quòd corruptos hominum mores acriter increpasset, & sub hac verborum formula punctus, Quid latras Catule? *appositè respondit,* quia video furē. *Potiori iure cum fures, & latrones veniant, vt mactent, & perdant, canes opponimus, non solū Canum illum, sed & Ioannem istum Vincentium, cuius opus excudi curauimus. Quòd si legibus sancitum est, vt quod nascitur in alieno solo illius censeatur, cuius est solum: cum hæc monumenta in agro Dominicano inuenerim, tua sunt sicut & cætera, quæ si auctoritate, & iussu Reuerēdiss. P. Tuæ ad manus meas deuenīēt in mei amoris erga te perpetuū monumentū, tuo nomini consecrata in lucem pariter euulgabuntur. Vale. Neapoli die primo Augusti 1625.*

P.V. Reuerendiss.

Seruus & orator

Lazarus Scoriggius.

Roma 11. Lul.

Digitized by Google

AD LECTOREM.

NOn possum (lector optime) in hoc de habituali Christi sanctificante gratia opere nonnulla nō aduertere, quæ & me in quibusdam, quæ tibi non admodum erunt grata, fortassis excusatum reddent, & te mihi, meoque operi efficient beneuolum. Et principio quidem prolixiore, & elaborata magis me oportuisset præfatione vti, vt eam, quæ me ad scribendum ratio impulit, aperta tibi significatione explicarem: nisi de hoc argumento alibi nonnulla dixissem, quæ meam tibi mentem satis valent aperire: & ipsam officij mei rationem exponere. Neq; enim poteram temeritatis crimine alias non grauiter incusari, quod vix diuturna, ac laboriosa satis & maris, & terræ pericula euaseram: vix metum è syrtis, scopulis, tumescentibusq; maris vndis subortum excusseram: vix ab infirmitate grauissima, qua ad extremam vsq; fere vitæ periodum laborauerам, ad mediocrem fueram sanitatem reuocatus: vix molesto, prolixoq; itinere peracto, non ad otiandum, sed ad priuata, communiaq; inclitæ Salmantinæ vniuersitatis negotia, debita solicitudine pertractandum Romam appuleram: cum illud mihi, & legendi, & scribendi officium assumpsi, cui & sanitatis firmitas, & tranquillitas tū corporis, tum præcipuè animi apprimè sunt necessaria. Verum neq; illud temeritate vacat, quod rem tam difficilem solus aggrederer, & auxiliaribus amicis destitutus, & familiaribus libris minimè recreatus, quibus inter Penates Deos (Si sermone Gentilico licet religioso viro vti) principem ipse locum tribuerim. Necnon me audaciæ vitio vehementer arguit, quod famoso Tyberi guttulam aquæ afferre aniterer, dum Romæ & Catholicæ veritatis Matri, & omnium tum humanarum, tum diuinarum literarum altrici, leuissimam literaturę supellectilem quam ex mea mecum deferebam Hispania, mox & linguę & calami fastu ostentare parassem. Sed quod obsecro manifestius audacioris animi expectaretur inditium, quam quod conari visus fuerim velocissimum temporis cursum ipsa operis velocitate superare, ac plane vincere? Nam quinque mensium spatium vix satis erat ad ea legendum, quæ prelo mandanda parabantur, vix ad meditandum, vix ad dictandum, vix ad corrigendum, & nullatenus ad ea, quę fastidiosa pręli importunitas in ipso operis progressu assiduè offert authori suffecerat; & tandem hæc omnia vnico quasi fasce conglobata intra eiusdem pręscripti tēporis metam, ipso repugnante tempore, absoluimus. Sed quoniam non cuiuis homini illud feliciter dicere contingit, veni, vidi, & vici, non tam res successit ex voto, vt non multa, & in ipsa operis substantia, & in debita ordinis dispositione, & in necessaria denique præli fidelitate, ob præuentam iusti temporis mensurā, desiderari possint. Vnde & necessum erit lectori ad errata, quæ in ipso operis fine adnotauimus, oculos aliquando conijcere. Ista, quæ me in temerarij facti suspicionem inducunt, idcirco proposui, vt aduertas bone lector, hæc mihi omnia præconsideranti, tam grauem scribendi occasionem occurrisse, vt satius, ac plane honestius mihi forę iudicauerim temeritatis suspicionem, imo & notam incurrere, quàm officio multis à me titulis debito aliqua ratione deesse. Sed iam vlterius in meis aduersionibus progredior, & quod te lector candide ipse operis titulus vehementer offendat, non me clam est, nam neq; mihi satis est gratus. Quia integro & iusto volumini, & in quo grauissimæ, & variæ exagitantur controuersiæ, simplex relectionis titulus non admodū quadrat. Qua in re nihil inuenio aliud: quo & tibi, & mihi faciam satis, quam vt id, quod ipsa rei veritas ad dicendū suppeditat, expedita narratione proponam. Istud, nimirum, opus ex ipsa primaria suæ inchoationis intentione, eorum tantum, quæ duorum mensium spatio de habituali Christi gratia in insigni Sanctæ Mariæ super Mineruam collegio priuatis lectionibus prælegi, vulgandæ in publicum relectioni fuisse dicatum: sed cum tantisper in eius versarer progressu, vel ipso agitatæ meditationis calore ductus, vel quod verius est, quia vidi, me non posse non magno rubore suffundi, si Principi Illustriss. Card. Alexand. tam breuem, tamq; minutulam, etsi grauem disputationem complectentem, cartam dicassem. Vnde me continere non potui, quin ea adderem, quæ, etsi humili relectionis titulo non gratanter submitterentur, à præcipuo tamen eius intento secundum debitum consequentiæ ordinem minime resilirent. Illud quoq; animaduertas obsecro lector candide, me multa in hoc opere consulto, vel intacta reliquisse, vel breui discussione exagitata insinuasse: quia in Authoribus, qui vniuersis fere Theologis familiares sunt, & communes, tam sunt copiosa tractatione digesta, vt nullam me posse eis accessionem facere iudicauerim. Et ne absq; legentium fructu aliena transcriberem, ab eorum disputatione abstinere decreui, aut saltem calamum in ipsorum discussione temperare. Nonnulla quoque reperies in quibus te ad nostrum librum de Origine, & potestate gratiæ remitto. Non putes solum esse sine re titulum: nam opus illud, Deo aspirante, Salmantinis excusum typis breui poteris, si placuerit, legere; in quo & vberiorem rerum copiam, & multiplicem controuersiarum varietatem inuenies. Neque vero quæ ibi exacta disputatione disseruimus, ad hanc de Christi gratia relectionem transportauimus: paucissima enim sunt, quæ ex illo accersiuimus libro: quod si quando id fecimus (nam semel me id fecisse memini) eo plane factum est, vt eis, quæ ibidem dixeramus, nonnulla, & ea quidem consideratione digna, ad maiorem eorum amplificationem adderemus. Hæc tam familiariter diximus, bone lector, vt vel ex hac ratione intelligas, quanta cum securitate nostrum hunc tibi laborem fidimus. *Ambulat enim confidenter, qui simpliciter ambulat*, Sapiens dicebat. Prouer. 10. Quare simplici suscipe animo, quod tibi simplici & veraci corde offero. Non enim, vt cuiuspiam authoris doctrinæ præiudicium inferam, nostra te legere cupio, sed eam tibi doctrinam ex affluentissima S. Thom. sapientia, quasi ex perenni, & limpidissimo fonte haustam, propono, quam à primis meis fere cunabulis in Religione Dominicana, in religiosissimo præsertim, & insigni Sancti Stephani Salmanticensis Cœnobio, & in Collegio S. Gregorij Valleoletano toto orbe terrarum celeberrimo didici: & in eodem Collegio, atque in inclita Salmanticensi Academia publico stipendio addictus, non paucis diebus docui. Neque enim ex tempore theologabar, quando ocissimo tempore hoc theologicum opus confeci. Vale lector optime,

IN-

Digitized by Google

INDEX QVAESTIONVM, ET DVBITATIONVM, QVAE IN HOC opere disputantur.

*Q*Via septem præcipuis præsens opus quæstionibus constat, quarum singulis peculiares annectuntur dubitationes: idcirco sigillatim in hoc indice hæc omnia suo ordine sunt proponenda: ita vt cuilibet principali quæstioni dubitationes ei annexas supponamus. Sed & singulis propria in S.Thom.summa designamus loca, in quibus ab eius interpretibus regulariter solent versari, vt ipsius S.Th.doctrinæ deditis officiosior fiat noster hic labor. Principio tamen hanc totam de sanctificante Christi gratia tractationem ab interpretatione illius celeberrimi S.Ioan.testimonij, Et Verbum caro factum est, &c. inchoauimus. Cui præambulam de dignitate & excellentia habitualis gratiæ disputationem immediatè coniunximus. Et Quæstiones deinde alias sequenti ordine pertractauimus.*

Quæstio 6. principalis.

Dubitationes annexæ.

Quæstio septima principalis.

Dubitationes annexæ.

INDEX

Digitized by Google

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE quæ in hoc opere explicantur.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX NOTABILIVM RERVM, QVAE IN HOC OPERE continentur, & explicantur. Primus numerus indicat pag. secundus col.

Digitized by Google

mæ

Digitized by Google

Verè

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Præ

in

FINIS.

Errata sic corrige.

pag.	col.	lin.	Errata	correcta
7	2	20	excellens	excellentes
9	1	50	grati	gratiæ
25	2	12	eorum	earum
27	2	8	spei	spe
33	1	61	immunera	innumera
48	1	12	Christi	Christus
60	2	40	Hildefonsus	Hidelphonsus
72	2	15	rationis	ratione
74	2	39	infinitam	infinita
80	2	52	vnitur	vnitæ
85	1	32	animam	animæ
93	2	16	negatiua	affirmatiua
109	1	18	cuius	quorum
130	2	31	duabus	duobus
134	1	7	referri	refertur
144	1	20	princeps	principes
175	2	31	operationē	apertionem
162	1	11	communem	commune
164	1	2	Reega	Vega
189	2	7	incurret	incurreret
316	2	33	increata	incarnata
339	1	27	acceptionē	acceptationem
393	2	34	argumentus	argumentis
401	2	49	perfectior	perfectius
430	1	9	vatia	variæ

RELECTIO DE HABITVALI CHRISTI SALVATORIS NOSTRI SANCTIFICANTE GRATIA.

Per Reu. P. M. Fr. Ioannem Vincentium Afturicenfem Ordinis Prædicatorum publicum in Salmanticenfi Schola Sacræ Theologiæ profefforem.

Verbum caro factum eft, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quafi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis. Ioan. cap. 1.

Præludia neceffaria ad huius tractatus intelligentiam.

Ractaturus in præfentia (felici vtinam progreffu) de habituali Chrifti Domini gratia, fententiam propofitam defumptam ex 1. c. Io. inftituto noftro maxime accomodatam exiftimaui. Tum propter eximiam eius profunditatem, & excellentiã, quæ S. Aug. trac. 2. in Ioa. & lib. de quinque hærefi. c. 3. tanta vifa fuit, vt diceret non femel, quod cum apud ethnicorum philofophorum libros, quamplurima de diuino verbo fcripta legiffet, legerat enim, inquit ipfe, & quod vnigenitus filius Dei fit, & quod per ipfum vniuerfa funt cõdita: tamẽ quod verbum factum fit caro, quodq. nobifcum habitauerit humanis laboribus, & ęrumnis, atque ipfi humanæ morti obnoxium, in Euangelifta Ioanne primum legerit. Tum propter apertam habitualis Chrifti gratiæ, ipfiufq. & amplitudinis, & plenitudinis fignificationem, quam & ipfis verbis, & vera earum intelligentia complectitur. Exiftimo enim minime confentiendum effe Erafmo, cui Dominus Cardinalis Caiet. hunc locum S. Ioannis verfans confenfit afferenti verba illa, Plenum gratiæ, & veritatis, non ad Chriftum Dominum, fed ad Ioannem Baptiftam effe referenda: cenfetque prędictus author, ita legendum fore, *Verbum caro factum eft, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quafi vnigeniti à Patre*, & hic terminetur tota claufula, nouaque deinde in hunc modum incipiat fententia, *Plenus gratiæ & veritatis*. Ioannes teftimonium perhibet. Duplici ex caufa in hanc intelligentiam Erafmus ducitur. Prima quia in exemplaribus gręcis non legitur, Plenum, in neutro genere pofitum, fed, Plenus, quę eft dictio generis mafculini, quæ proinde non poteft componi cum verbis præcedentibus, puta, Verbum caro factum eft, &c. Sed accomodari debet ad fequentia verba, nimirum, Ioannes teftimonium perhibet, atque adeo non de incarnato verbo, fed de Ioan. Baptift. afferitur ipfa gratiæ, & veritatis plenitudo.

Secunda, quoniam illa dictio, Plenum, græce nominatiui cafus eft, & nõ accufatiui, in quo noftrę editionis vulgatæ interpres hanc vocem pofuit, namque illa verba, Plenum gratiæ & veritatis, in editione noftra vulgata pręcedentibus illis verbis refpondent, Vidimus gloriam eius, &c. Neceffe igitur eft, vt veriffimis exemplaribus græcis debitum, vt par eft, deferamus honorem, quod illa dictio, Plenum, ad S. Ioannem, & non ad Chriftum referatur; ita vt fiat fenfus, quod Ioannes plenus gratiæ, & veritatis teftimonium perhibet. Verum hæ duæ, quibus Erafmus ducitur coniecturę, multo leuioris funt momenti, quam quod propter eas recedendum fit ab intelligẽtia communi horum verborum vniuerfis Ecclefiæ Patribus iam olim probata. Nam, vt conftabit ex quamplurimis infra referendis Patrum teftimonijs, perpetua femper fuit horum verborũ apud patres intelligentia, quod gratiæ, & veritatis plenitudo nõ ad Ioannem, fed ad Chriftum eft referenda: Præterea non poteft non effe ingens temeritas, ne manifeftum dicam errorem, à noftra latina vulgata editione in re præfertim iam graui difcedere, & eius interpretem infcitiæ incufare. Cum fac. Synodus Trid. feff. 4. tantam vulgatæ editioni authoritatem tribuerit, vt ipfam in lectionibus, concionibus, difputationibus, &c. pro authentica habendam effe decreuerit. Accedit ad hæc, quod fi ea, quę in textu Euangelico immediate fequuntur, præcedentibus annectamus: hęc communis patrum intelligentia continuo apparebit veritati confentanea. Ponderanda enim funt duo illa, quæ mox in textu Euangelico legimus. Primum. *De plenitudine eius nos omnes accepimus*. Secundum. *Lex per Moyfen data eft, gratia, & veritas per Iefum Chriftum facta eft*. Ex quibus cõftat, quod Ioan. Euang. vt eam gratię, & veritatis plenitudinẽ, quam de incarnato verbo prædicauerat, teftatiorem faceret, & irrefragabili comprobaret authoritate: fta

tim post verba illa, Plenum gratiæ, & veritatis, induxit Ioa. Baptistæ testimonium, quod iudęis Xpi hostibus non poterat non esse grauissimum, quod verbum incarnatum vniuersale gratię, & veritatis principiũ, illis duabus sententijs paulo ante adnotatis, coram omni iudæorum plebe libera fuit confessione testatus. Ob idque Euangelista illa verba, *De plenitudine eius*, &c. in ipso Ioannis testimonio expressit: vt Baptistæ testimonij consonantia, cum ea incarnati verbi commendatione, qua ipsum gratiæ, & veritatis plenum esse dixerat, manifestius appareret.

Sed iam argumentis Erasmi occurramus. Et primum quidem debilissimum est, nullaque nos difficultate premit. Fatemur enim libenter dictionem illam, Plenum, gręce non neutri, sed masculini generis esse, componitur enim græco exemplari cum illa dictione Logos, quæ etiam est generis masculini: ac nostrę editionis vulgatæ interpres, vbi grece habetur Logos, vertit, & satis rationabiliter, verbũ, quod cum sit generis neutri, necessum fuit, vt dictio, Plenum, ei correspondens in neutro quoque genere locaretur. Ad secundum argumentum, quod plusculũ præsefert difficultatis, libenter etiam admitto, quod assumit Erasmus, nimirum, dictionem illam, Plenũ, græce non accusatiui casus esse, sed in recto locari: nego tamen id quod ipse subinnxit, scilicet, in latina editione vulgata accusatiui casus esse: nam est reuera nominatiuus, neque respondet illis verbis, vidimus gloriam eius, &c. vt Erasmus, & Caiet. putauerunt, sed verbis prioribus, videlicet, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, plenum gratię, & veritatis, & vidimus gloriam eius gloriam quasi Vnigeniti à Patre. Itaque inter verba antecedentia; Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & sequentia alia, scilicet, Plenum gratiæ, & veritatis, interpres latinus per modum cuiusdam parentesis interposuit verba illa, Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi, Vnigeniti à Patre. Cui vero sensui attestatur, quod in quibusdam Biblijs hæc verba, vidimus gloriam eius, &c. duabus virgulis comprehenduntur conclusa. Domino Caiet. parentesis ista plus nimio visa est protensa, & prolongata. Sed leuissimus certe scrupulus ipsum à latina vulgata lectione dimouit, cum apud latinissimos etiam authores, quam sępius videre liceat, nõ minus longam, quin & longiorem subiunctæ sententiæ interclusionem. Posset etiam is, cui iste interpretationis modus non placuerit, dicere iuxta mentem Cyrilli Alexand. lib. 1. in Ioann. cap. 17. quod, vt habeatur sensus apertus illorum verborum, Plenum gratiæ, &c. subintelligatur. Verbum erat, ita vt sit sensus. Verbum erat plenum gratiæ, & veritatis. Imo possunt hęc verba ita sumi, vt reddant causam pręcedentium, puta, vidimus gloriam eius, gloriã quasi vnigeniti à patre. Et subiungatur continuo, erat enim plenum gratiæ: quasi diceret, non mirum quod tantam eius viderimus gloriam, cum esset plenum gratię, & veritatis. Quibusdam placet illam dictionem, Plenum in accusatiuo casu constitutam accipere. Et quod componatur cum vnigenito, sitque sensus. Hunc à patre vnigenitum vidimus plenum gratiæ, &c. Insinuauit Chrys. hanc intelligentiam hom. 15. in Ioan. Alij denique non legunt Plenum in recto, aut in accusatiuo, sed, Pleni in genitiuo casu, & componunt cum illa dictione vnigeniti. Ita viden tur legisse Theophilactus versans hunc locum Io. & Athanas. in oratione ad Maximũ Philosophũ. Hæc omnia nõ improbabiliter dicuntur, quia retinēt pręcipuum, quod intendit vulgata latina editio, nimirũ, quod gratiæ, & veritatis plenitudo ad verbum incarnatum, & non ad Ioannem Baptistam referatur. Sed prima expositio mihi magis probatur, & apparet magis grata textui. Sed quicquid de hac re fuerit, illud nobis sit statutum, & certum, Plenitudinem gratiæ, & veritatis, cuius Euangelista Ioannes meminit in suprascripta sententia, in maximam incarnati verbi laudem, & commendationem ab ipso fuisse Euangelista positam. Qua supposita prædicti testimonij vera ac literali intelligentia, more scholastico sequentes conabor explicare controuersias, quę ad extollendam Christi Saluatoris nostri gratiam mihi magis visæ sunt accomodatæ.

Tractandarum quæstionum propositio.

PRima, Num in rationali Christi anima habitualis, ac sanctificans reperiatur gratia.

Secunda, An gratia habitualis necessariam habeat in Christo habitudinem ad hypostaticam vnionem per modum dispositionis, vel antecedentis, vel concomitantis ipsam.

Tertia, An Christi gratia tanta polleat plenitudine, vt censeri debeat infinita.

Quarta, Num Christus per propriam dispositionem, & cooperationem adeptus fuerit habitualem gratiam.

Quinta, Vtrum habitualis gratia fuerit Christo simpliciter necessaria ad exequendum Redemptoris officia, ad merendum & sibi, & nobis, ad satisfaciendũ Deo pro vniuersis humani generis peccatis.

Sexta, Num Christi gratia sit gratia capitis Angelorum, & hominum.

Septima, tandem & vltima, Num ex vi prædestinationis hæc gratia competat Christo, ita vt reuera fuerit ad ipsam prædestinatus.

PRIMA QVÆSTIO.

Num in rationali Christi anima habitualis ac sanctificans reperiatur gratia.

SECTIO PRIMA.

Explicantur termini quæstionis.

AD primam igitur controuersiam disputandam accedo. Sed quoniam vt I. Cõsultus in l. 1. ff. de origine iuris eleganter dixit, difficile est aliquid terminare, antequam termini quæstionis intelligantur: priusquam, argumentis hinc inde iactatis primam hanc controuersiam discutiam operepretium duxi explicare, quid designet illa dictio, Gratia, qui est terminus de quo præcipue tota hæc versatur disceptatio. Neque vero prolixam huius vocis explicationē deducam, sed ea contentus ero, quæ præsenti instituto videbitur necessaria. Memini enim me apud Cic. lib. 1. de oratore legisse, quod solet verbi controuersia vexare eos, qui cupidiores sunt contentionis, quã veritatis. Igitur hæc vox gratia, prout Xpo acco-

Digitized by Google

accommodatur, in triplici potest vsurpari acceptione, & pro gratia vnionis, & pro gratia habituali, quam communiter Theologi gratiam sanctificantē appellant, & pro gratia deniq; gratis data; Et quidē in præsentia de gratia gratis data nullatenus habēdus est sermo, nāq; gratia hæc, cum non sufficiat bonum facere habentem, neque in spirituale ipsius habentis commodum, sed in communem Ecclesiæ vtilitatem per se cōferatur, vt S. Th. 1. 2. q. 111. ar. 1. adnotauit, vix potest gratia appellari, nisi cum illo addito gratis data, quæ conditionem quandam à perfectione gratiæ diminuentem importat. Nos.n. de illa Christi gratia, quæ & perfecta est in esse gratiæ, & gratiæ nomen absque vlla apposita limitatione suo iure meretur, dumtaxat in præsentia disserimus. De gratia itidem vnionis vix fiet vllus à nobis sermo in præsenti tractatu. Est enim gratia hæc adeo excellens, tam difficilis, ac reconditæ intelligentiæ, vt vix iusto vno volumine possit eius pertractatio comprehendi. Id autem meum esse iudicaui, breuiter exponere, quid gratia vnionis in Christo designet: video enim apud graues, Authores, in quorum numero præcipuus est noster S. Tho. non in vna, & eadem semper acceptione desumi. Quandoque enim asseritur donum esse increatum, & modis omnibus infinitum. In hac acceptione capitur à Doctore Angel. 3. p. q. 7. ar. 13. ad 3. Quandoque vero donum creatum, ac proinde non simpliciter, idest modis omnibus infinitum à Theologis vocatur; quam acceptionem facile colligemus ex eodem S. Tho. 3. p. q. 2 ad 3. dicente vnionis gratiam à tota Trinitate effectam esse, & causatam. Vt hanc componamus diuersitatem; aduertendum est, tria reperiri in hypostatica vnione verbi ad humanitatem. Primum & quidē præcipuum ipsum Dei verbum, quod cum caro fuit factum, rationem induit excellentissimi, ac infiniti doni humanæ naturæ communicati. Neque enim potuit non induere summe gratuitam excellētissimi doni rationem cum ex præcipuo paterni pectoris amore ipsi fuerit humanitati datum; sic enim (inquit Sanctus Ioan. c. 3.) *Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*. Secundum, ipsa natura humana, cui tantum fuit hoc donum exhibitum, tantoque fuit beneficio donata, vt merito S. August. libro de præd. Sanct. cap. 15. diceret. Prædestinata est ista naturę humanæ tanta, & tam excelsa, & summa subuectio, vt quo attolleretur altius non haberet.

Tertium denique ipsa actualis cōiunctio, seu vnio verbi ad humanitatem. Gratia igitur vnionis quandoque sumitur pro ipso personali esse diuini verbi, secundum quod habet rationem termini incarnationis, & vnionis hypostaticæ, & iure quidem gratia appellatur, quia hac ratione summum donum, supremumque diuini amoris beneficium fuit humanitati collatum. Et cum in hoc sensu, qui satis solet esse in vsu Theologorum positus, gratia vnionis capitur, verissime dicunt Theologi, Vnionis gratiam summam esse, & modis omnibus infinitam, ac proinde increatam, & improductam, sed humanæ tamen naturæ communicatam. Quandoque vero gratiam vnionis appellant Theologi actualem ipsam cōiunctionem, & vnionem diuini verbi cum humanitate; in quo sensu gratia vnionis quid creatum est, & causatum à tota Trinitate, vt S. Tho. præcitatus dixit. Atque adeo non est modis omnibus infinitum bonum, & si ex parte formalis termini, puta, diuini verbi, magnam quandam infinitatem accipiat, ac planè tantam, vt intra rationem vnionis, & coniunctionis naturæ substantialis cum supposito, maior neque esse, neque intelligi valeat, vt ex S. Tho. 1. p. q. 25. ar. 5. ad 4. facile colliget peritus Theologus. Excellentissimam hanc vnionis gratiam, siue in vna, siue in altera acceptione desumptam explicuit nobis D. Ioann. in illis nostri Prothematis verbis. *Verbum caro factum est*, &c. His enim verbis mire describitur, & quod diuinum verbum ineffabiliter fuit humanæ naturæ communicatum, ita vt totam ipsam secundum etiam inferiorem, & infimam carnis portionem assumeret, & hypostatica vnione dignificaret: & quod ipsa actualis coniunctio verbi, & humanitatis (cuius permanentiam, & indissociabilem durationem denotant illa verba, *Et habitauit in nobis*) diuina fuit virtute effecta; hoc enim explicatur verbo illo, *Factum est*. Hęc de gratia vnionis dixisse sufficiat. Alia acceptione prætermissa, quæ quibusdam placuit Theologis, Gratiam Christi habitualem vnionis gratiam idcirco appellantibus, quatenus medium quoddam est congruentis dispositionis inter humanitatem, & verbū in ipsa hypostatica vnione. Sed hęc acceptio reprobabitur à nobis infra in articulo primo secundę controuersiæ. Deinceps de gratia habituali sanctificante, & gratum faciente, cui secundum locum in superius facta distinctione dedimus, dicendum est.

Et quidem cum in toto hoc nostro tractatu de huiusmodi habituali gratia per comparationem ad Christum sit disserendum; haud quaquam inofficiosum esse iudicaui, & doctrinæ ordini minus consentaneum, nonnulla breui orationis stylo hoc in loco pręfari, quę & ad dignitatem habitualis gratię cognoscendam, & cōmendandam non parum Theologis conferre poterunt, Si prius tamen animaduertero, in illa sententia, quam ex S. Ioan. pro fundamento totius nostræ disputationis pręmisi, expressam fieri huius quoque gratię mentionem, in illis præsertim verbis, *Plenum gratiæ & veritatis*. Nam quod hęc verba de habituali Christi gratia sint accipienda, fatentur grauissimi Patres cum eruditissimis alijs sacræ scripturæ interpretibus, quorum testimonia in progressu primæ controuersiæ reperiet diligens lector. Neque huic intelligentię dissentiunt, qui dicūt, verbum caro factum dici hoc loco plenum gratiæ, & veritatis, ab effectu, & redundantia in nos: qui eius gratiam, & veritatem, nempe, doctrinam & sapientiam participamus. Nam hæc in nos redundantia præsupponit in ipso formalem & intrinsecam gratiæ & veritatis plenitudinem. Et (nisi me mea fallit opinio) crediderim ego, S. Ioan. Euangelistam illa sententia à nobis proposita tria explicuisse, quæ in Christo domino suum habent consequutionis ordinem. Nam primis quidem verbis, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, ipsam vnionis gratiam, vt paulo ante dicebamus, expressit. In verbis autem quæ, vt retro aduertimus, immediate sequuntur, & si primo aspectu mediatam & remotam fortiā tur in textu vulgato dispositionem, videlicet, plenū gratię, & veritatis, explicuit Euangelista habitualis gratiæ, excellentisque diuinæ scientię plenitudinem, in ipsa Christi anima residentem: quæ sane gratię, &

veritatis plenitudo connaturalem habet, iuxta modum in fecunda controuersia explicandum, ad gratiam vnionis consequutionem,& concomitantiam. Sequentibus denique verbis, nimirum, *Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à patre*. Prodigiosa Christi,& insignis virtutis, ac potentiæ opera, admirabilemque eius sapientiam externa prædicatione testatam Euangelista designauit. Huiusmodi namq; miraculosa facta, quibus præclarissimam suæ prædicationis doctrinam diuinitus Xps confirmauit, ob id gloriã vnigeniti à patre, S. Euangelista vocauit, quia illum in hominum conspectu illustrem, & gloriosũ effecerunt, & dignum cui vt summæ veritati omnis adhiberetur fides: & quem, vt verum Christum, verum Messiam, verum Dei filium, ac verum denique Patris verbum carnem factum susciperent, & venerarentur omnes. Et idcirco Christus Ioan. 15. merito Iudæos inexcusabiles esse dicebat, quia ipsum vt verũ Messiam eis in lege promissum non susceperint. *Si non venissem, inquit, & loquutus eis non fuissem, & opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo*. De huiusmodi gloria loquebatur S. Ioan. cum in cap. 3. dicebat, *Hoc fecit initium signorum Iesus in Chana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius*. Hanc gloriam postulabat à patre, Christus ipse exemplum orandi tribuens nobis cum Ioan. cap. 16. dicebat. *Pater clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te*, quasi diceret, Pater insigni miraculorum gloria, grauissimæ doctrinæ authoritate, vnigeniti filij tui incarnati maiestatem hominibus notam, & manifestam facito: vt ipse filiuus tuus, postquam tanta fuerit vnigeniti tui gloria donatus, te ipsum sua morte,& passione clarificet, pro tuo amore, pro tua obedientia, pro maximeque tui nominis authoritate, & gloria turpissimam Crucis mortem spontanea volũtate complectens. Iuxta illud Ioan. cap. 14. *Vt sciat mundus, quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio, surgite eamus hinc*. Ad mortem, videlicet, subeundam. Et quidem ex ipsa gratię,& veritatis plenitudine, quasi ex proxima radice, & causa hanc tantam miraculorum, & doctrinæ maiestatem, & gloriam ortum habuisse non irrationabiliter arbitramur. Quamuis omnia tandem ad vnionis gratiam, vt ad primam radicem sint reuocanda. Et ob id dicit Ioan. *Gloria quasi vnigeniti à patre*. Nam ex eo quod Christi humanitas à diuino verbo ad vnitatem personalem assumpta summe fuit Deo grata, etiam habituali gratia: proportionatissimum haberi debuit diuinæ virtutis instrumentum, quo Deus quasi dextero suo vtens brachio, præclarissima patraret miracula, præcipuaque diuinæ potentię ederet opera: iuxta illud quod Beata Virgo plena Spiritu sancto præcinuit, *Fecit potẽtiam in brachio suo*,&c. Qua vero ratione Christus, vt homo, plenus fuit veritatis, excellenti diuinæ essentiæ faciali visione præfulgens, dignus habebatur, cui vt supernaturalium mysteriorum oculato testi summa adhiberetur fides, irrefragabilisque ipsius in supernaturali doctrina haberetur authoritas. Non est nostra hæc intelligẽtia omni authoritate destituta; Namque Ioan. Chrys. hom. 11. in Ioan. illa verba Euangelistæ, *Vidimus gloriam quasi vnigeniti à patre*. De ipsa doctrinæ, & miraculorum gloria interpretatur. Nam cum Christus, & doceret, & operaretur, quasi vim, & potestatem habens: & doctrina, & mirabilium operum patratio ipsam vnigeniti à patre dilectissimi dignitatem,& gloriã mira cum ostensione demonstrabant. Placuit & S. Basi. hæc interpretatio in hom. de fide, cui neque Cyrillus, neque Theophila. loc. cita. refragantur. Scio plane S. Chrys. eodem loco post Origenem in hom. de natiuitate Christi super illa Ioan. verba, *In principio erat verbum*, hanc vnigeniti à patre gloriam ad excellentissima mysteria, quæ circa Christi humanitatem diuina virtute contigerunt retulisse nimirum, ad transfigurationem in Monte Tabor coram tribus discipulis factam. Quam S. Petrus 2. can. c. 1. honoris & glorię appellatione designauit: Ad gloriosam eius resurrectionem; Ad ingressum ad discipulos ianuis clausis: ac denique ad mirabilem ipsius in cœlum ascensionem. Verum hæc posterior intelligentia priori minime aduersatur, quin potius habenda est, vt eius ampliatio, & extensio. Hęc namque mirabilia, quæ in ipsa Christi Domini humanitate facta fuerunt, connumeranda sunt inter maxima & prodigiosa Christi opera, in quibus diuina potestas & virtus, quæ in ipso Christo corporaliter habitabat, mire splenduit & emicuit. De mysterio enim resurrectionis dominicæ dicebat Paulus 2. Corint. 13. quod Christus, qui mortuus est ex infirmitate carnis, ex virtute Dei resurrexit, & ex virtute quidem non aliena, & extrinseca, sed intranea, & propria. Habitabat enim, & habitat in Christo, eodem Paulo testante, Colos. 2. *Omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, idest, vere realiter & præsentialiter, & nõ vmbratice, & figuraliter, vt in arca fœderis olim habitare solebat. S. August. tract. 2. super Ioann. Gloriam hanc referre videtur ad gloriam, quæ in diuinę essentiæ visione consistit. Vt interpretatur idẽ Augu. epistol. 57. Probabilis intelligentia, sed præstat (ni fallor) illa quam dudum ex alijs Patribus deduximus. Namque gloria illa beatifica nescio qua ratione visa fuerit in Christo corporeis obtutibus. Nisi dixeris, quod opera mirabilia, & clarissima Christi doctrina testimonio fuerunt Apostolis videntibus, & cernentibus, quod Christi humanitas, cuius ministerio in his mirabilibus vtebatur verbum, non poterat non esse Deo gratissima gratia perfecta, & cõsumata per gloriam. Et hac ratione Euangelista dixit, Vidimus gloriam eius, idest gratiã eius consummatam. Cyril. loc. cit. post Orig. hom. 2. in Ioan. quibus non refragare videtur S. Augustin. lib. 13. de Trinit. cap. 19. Gloriam hanc in eo sitam esse intellexit, quod susceptæ carnis infirmitas, nulla ex parte antiquam verbi maiestatem minuit, aut immutauit. Et hæc intelligentia non est cur reprobetur, imo neque diuersa reputari debet ab intelligentia nostra. Nam idem est prorsus miracula, & doctrinam Christi manifestasse nobis verbi dignitatem; & quod ostenderent ipsum Dei verbum, iustitiæ solem pulcherrima nube carnis obtectum in scripturis sacris merito vocatum, antiqua adhuc maiestate, & claritate pollere. Quare ad eundem fere sensum diuersa hæc interpretamenta reducuntur.

Sed iam ad naturam, & dignitatem habitualis gratiæ paucis verbis insinuandam, nostra deinceps reuertatur oratio. Principio quidem grandem ha-

Digitized by Google

bitualis gratiæ excellentiam, ex summa & maxima sui Authoris eminentia, & maiestate non inepte venabimur. Consentaneum enim rationi est credere, perfectionem effectus proportionatam esse causæ dignitati. Quis autem sit huius diuinæ formæ Author, Regius Vates nobis explicuit Psalm. 83. verbis illis. Gratiam & gloriam dabit Dominus. At continuo nobis obijciet theologus parum conferre ad dignitatem gratiæ extollendam, quod ipsum Deum sui habeat Authorem, cum hoc commune sit vniuersis creaturis quamlibet imperfectis, & infimæ naturæ, vniuersæ namque clamant assidue, ipse fecit nos, & non ipsi nos. Cæterum cui naturalis rerum ordo penitus non fuerit ignotus, facile se poterit ab hac difficultate expedire: probe enim sciet naturalium causarum effectus in duplici genere positos esse. Quidam namque ita à suis procedunt effectricibus causis, vt ab earum virtute, & excellentia plurimum deficiant, atque adeo ipsarum virtutem, & dignitatem diminuta, imperfectaque ratione exprimunt. Quidam vero non vtcumque à suis prodeunt causis, sed & magnam cum ipsis, ipsarumque excellentiæ similitudinem habent, & proportionem: quæ proinde vel adæquate, vel magna saltem ex parte earumdem causarum vim, & dignitatem considerantibus referunt. In solari Astro manifestum huius rei reperimus exemplum, vniuersalis enim hæc, & pulcherrima causa in varios, ac multiplices se prodit effectus, inter omnes tamen sola lux est, in qua præclara solaris virtus adæquate exprimitur, & quæ excellentiam, & maiestatem huius tam eminentis causæ adæquata similitudine, & connaturali proportione exprimit. Lapides enim, plantæ, imperfecta animantia, & quam plures alij effectus à sole prodeuntes, vix vllam cum ipso proportionem habent, vnde neque ipsam solis vniuersalem, & fœcundissimam virtutem pro dignitate referunt. Hac ergo analogia seruata in effectibus, qui ab eximia Dei virtute dimanant, similem poterit doctus quisque distinctionem commentari: ita quod præter res illas omnes, quæ à Deo optimo maximo vti ab vniuersalissimo totius naturæ authore prodierunt, in quibus diuina ipsa potestas, ipsaque diuinæ potestatis excellentia insufficienter exprimuntur, eo quod ab ipsius Dei natura, & dignitate, non modo infinito, sed fere improportionabili interuallo hi effectus distant, quia sunt & generis, & ordinis inferioris ipso Deo: præter hos, inquam, inferioris ordinis effectus, alius excellentioris, & naturæ, & dignitatis effectus ab ipsa optimi Dei excellenti virtute deriuatur. Qui, & si eximiam tanti sui auctoris dignitatem, & potentiam adæquata expressione referre minime valeat (diuina namque potestas cum sit modis omnibus infinita adæquationem non admittit) eiusdem tamen sit ordinis, eiusdemque diuini generis cum ipsa maximi Dei natura: exprimatque proinde, & si non totaliter, aliqualiter, tamen, id quod in ea excellentius est, & diuinius, & in quo præcipue ipsa Dei essentia vniuersas rerum naturas, & perfectiones, quam excellenter exuperat, vtpote quod supernaturale quoddam sit, ac diuinum ipsius diuinæ naturæ participium. Mirabilem hunc diuinæ virtutis effectum nos gratiam appellamus. Cuius dignitatem, & excellentiam S. Petr. in 2. can. cap. 1. his verbis magnifice declarauit. *Per quem*, inquit, idest per Christum, *maxima, & prætiosa nobis promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ*. Hanc vnicam supernaturalem formam puta, gratiam, quæ vnica simplex qualitas est in anima, ipsam exornans, & eleuans S. Petrus plurali voce maxima, & prætiosa munera nobis promissa exposuit non obscure insinuans, hanc supernaturalem qualitatem, ita formaliter vnicam esse, quod virtute multiplex est, & multiformis. Ex ipsa enim diuinæ virtutes, fides, spes, charitas, supernaturaliaque Spiritus sancti dona, quasi naturali deriuatione promanant; vti à substantiali essentia profluunt proprietates eius, & operatiuæ potentiæ, vt ab essentia rationali oriuntur intellectus, & voluntas. Ea loquendi phrasi vtitur S. Petrus in explicanda virtute, & dignitate gratiæ, qua olim fuerat vsus Dauid cum in psal. 50. de originali peccato incidisset ei sermo. *Ecce*, inquit, *in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*. Quo loco hoc singularissimum originis peccatum, iniquitates, & peccata in plurali numero idcirco vocatur; quia peccatum illud naturali generatione deriuatum, ita vnicum est, & simplex, quod est veluti primum omnium peccatorum, & iniquitatum fœcundissimum, etsi putidissimum seminarium.

Præterea, diuinam hanc habitualem gratiam vocat promissa S. Petrus, non solum, quia non ex meritis nostris infallibilis doni rationem sortitur, sed ex liberali, & magnifica Dei promissione ortum habet; verum etiam quia in ipsa gratia tanquam in prima radice præhabentur vniuersa dona nobis diuinitus à Deo promissa, ipsa etiam æterna vita quam in vltimum, & maximum bonorum meritorum præmium, gloriosumque bonorum laborum fructum, Deus ipse nobis fuit pollicitus, vnde Paul. Rom. 6. inquit. *Gratia Dei vita æterna*.

Ex his omnibus conficitur, habitualis gratiæ excellētiam, & dignitatem ex ipsa Dei authoris gratiæ inenarrabili eminentia rationabili consequutione deduci. Eo quod inter omnes effectus a Deo productos hoc sibi proprium vendicat Gratia, nimirum, quod procedat à Deo intendente exprimere in hoc supernaturali effectu, id quod in ipsa eius essentia augustius est, & excellentius, & in quo à nulla substantia creata, à nullaque proinde entitate naturali ordinis & finiti imitari valet. In quo plane consistit Deū optimum maximum in productione habitualis gratiæ rationem induere supernaturalis authoris, & causæ. Deum enim supernaturalem esse authorem, supernaturaleq. effectiuum principium, nō consistit in eo, quod operetur, vt vnus, vel quod agat vt trinus, vt ex nouioribus Theologis, falso quidam putauerunt, quod facillima ratione demonstro.

Deus vt trinus nihil operatur ad extra, eo quod personarum Trinitas proprietatibus relatiuis constat, relatio vero nullius est actionis, nulliusque effectus actiuum principium. Quod autem Deus, prout vnus est, operetur, non est peculiare respectu gratiæ, aut cuiuslis gratuiti doni, nam omnes naturæ ordinis effectus causat, & operatur Deus, prout est vnus, ergo Deum operari, vt supernaturalem authorem, & causam minime in eo consistit, quod vel vt vnus, vel vt trinus operetur, sed in eo, quod exprimat in effectu producto id quod in ipso excellentius est, &

Digitized by Google

diuinis:& in quo nulla creatura ad naturæ ordinem pertinens eum valet sua natura imitari. Et quidem in omnibus supernaturalibus effectibus, etiam in his, qui non tam secundum substantiam, quam secūdum eum modum, quo causantur, sunt censendi supernaturales, vt vita ad quam redijt, qui fuerat mortuus, & visus cæco restitutus, hæc doctrina verum habet: sed præcipue in hoc vno excellentissimo omnium effectu verificatur, quod nostrum est in præsentia explicare. Quia in re varijs Theologorum placitis, & iudicio meo, veritati parum consentientibus prætermissis, quid ipse in hac parte sentiam, breui, & dilucida oratione exponam. Censeo igitur duo potissimum reperiri in Deo, quibus ab vniuersis creatis & creabilibus substantijs summo Deus interuallo distat. Alterum quod est ipsum, Esse impaticipatum, & independens, totam essendi plenitudinem simplicissima quadam complexione continens (in hoc quod dicimus, quod Deus est ipsum Esse duas alias rationes vniuersalissimas, scilicet, Viuere, & intelligere comprehendimus, est enim Deus ipsum Esse viuens intellectuali vita à semetipso, & independenter ab omni alio ipsam intellectualis vitæ rationem obtinens.) Alterum quod ita est ipsum esse vnum simplex, & penitus indiuisum, & indiuisibile, quod ineffabili quodā modo tribus personis à se ipsis realiter distinctis est communicatum. Nonnulli Theologi hoc secundum existimarunt, augustius esse, & eminentius in Deo, & in quo magis splēdet diuinæ naturæ excellentia, & dignitas. In quam opinationem induxit eos excellens mysterij Trinitas, & vnitatis diuinæ altitudo, & profunditas, quæ tanta est, vt nullus creatus intellectus quantacumque polleat viuacitate, & vi, poterat vnquam suis viribus, soloque naturæ suffultus lumine, vel leuem quandam suspitionem, ne dicam opinionem, de hoc tanto mysterio concipere. Quod quidem de prima alia Dei perfectione dici non debet. Quoniam licet quidditatiua notitia dignosci nequeat naturali virtute ipsum esse Dei, at ex effectibus naturalibus euidenter potest intellectus humanus cognoscere, quod Deus est ipsum esse, ipsum viuere, ipsum intelligere, iuxta id, quod dicit Paul. Roman. 4. (inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus, & diuinitas) Et Sap. 13. *A magnitudine speciei, & creaturæ poterit. Creator earum visibiliter cognosci.* Verum hac Theologorum opinione, & eorum ratione non obstantibus, aliter ipse procedendum esse existimauerim. Nimirum, quod magna quidem est, & valde excellens Dei eminentia, quod vna indiuisa, ac simplicissima eius diuina natura tribus sit diuinis personis communicata, Verum neque præcipua est in Deo perfectio, neque nostro more concipiendi in re ipsa fundato, prima est, & radicalis Dei excellentia: sed priorem aliam rationis ordine præsupponit, illam, videlicet, paulo ante expositam, quod Deus sit ipsum esse, totalisque essendi plenitudo, ac similiter ipsum intellectuale viuere. Ista diuinæ naturæ perfectio, & si nec causa, nec origo, nec si proprie loquimur, fundamentum sit illius perfectionis, quæ ad personarum Trinitatem in eadem indiuisibili natura subsistentium pertinet, est tamen eius ratio: iuxta eum modum quo diuinæ naturæ immutabilitas solet à petitoribus Theologis æternitatis Dei ratio vocari. Nam qua ratione infinita Dei essentia ipsum est intellectuale viuere, natiuum est ei ad intra communicari, omni & summo modo naturæ intellectuali possibili. Quæ sane intellectualis communicatio cum nonnisi per actiones intellectus, & voluntatis esse queat, diuina essentia in tribus dumtaxat personis potest esse subsistens. In Patre, vt in persona, quæ primum est totius diuinæ communicationis principium, in qua reperitur generatiua potentia, quæ est ipse diuinus intellectus, vt in tali persona constitutus, & tali relationi, nimirum, paternitati associatus, vt placuit S. Thom. 1. p. q. 27. ar. 2. vel vt Scotus in dist. 27. & quodlib. 1. contendit, est ipsa memoria fæcunda Patris, de qua te alias. Et prima hæc sanctæ Triadis persona cum ad personas alias relationem habeat originis, nō potest non realiter ab illis secerni. Personam hanc Principij nomine sanctus Euangelista Ioannes nobis expressit ibi. In principio erat verbum. In principio, idest in Patre, Et Psal. 109. eamdem ipse Pater sibi appellationem accomodauit illis verbis. *Tecum principium in die virtutis tuæ.* Estque illud in hac parte summopere animaduertendum, quod in his sacris paginæ locis, ratio principij non ad exteros diuinæ virtutis effectus attenditur, sed intra ipsammet Dei naturam pensatur. In his namque scripturæ testimonijs nullus ad creaturas habetur respectus, sed persona patris ad filij personam confertur. In libro autem Geneseos, in primis totius libri verbis, scilicet, *In principio creauit Deus cœlum, & terram*, vox illa Principio, quæ iuxta grauissimorum Patrum intelligentiam Dei filio accomodatur. Respectum designat ad creaturas, quarum filius speciali quadam accommodatione principium in sacra Scriptura vocatur: eo quod Ioanne Euangelista testante, omnia per ipsum facta sunt. Et Paulo ad Hebræos dicente cap. 1. *Per ipsum Pater fecit sæcula*: Et idcirco filius de ipso testimonium perhibens cap. 8. *Ego principium, qui & loquor vobis*. Fateor, quod quia Christus vnum est cum Patre Spiritus sancti principium, non solum comparatione ad creaturas, sed intra ipsam infinitā Dei naturam proprie potest appellari Principium. Sed iam vlterius progredior, & assero, quod per actionem intellectus paterni diuina essentia verbo realiter communicatur: quod sane Verbum, cum sit splendor patris, & figura substantiæ eius, Paulo loco dudum citato asserente, vere, & proprie Dei filius nūcupatur: Denique per actionem diuinæ voluntatis persona Spiritus sancti à Patre, & filio, vt ab vnico principio procedit. Neque alia potest vlterior intellectualis naturæ intelligi communicatio; eo quod quælibet persona istarum totam, & totaliter, & infinitam talis personæ rationem complectitur, filius totam, & summam filij, ac diuini verbi rationem, Spiritus sanctus rationem similiter totalem, & infinitam personalis amoris diuini. Vnde cum non sint potentiæ aliæ intellectuales præter intellectum, & voluntatem necessariam est in his personis recensitis sistat intellectualis naturæ diuinæ communicatio. Verum quod prædicta hæc diuinæ essentiæ communicatio citra vllam ipsius simplicissimæ naturæ diuisionem, multiplicationem, aut compositionem constet, inde prouenit secundum rationis ordinem, quod Dei natura est ipsum Esse, totam

essendi

essendi plenitudinem complectens: quæ proinde in sui communicatione nouo Esse minime eget, sed vno simplicissimo, infinitoque diuino Esse tres ipsę diuinæ personæ subsistunt. Ecce quemadmodum, ipsum sanctissimæ Trinitatis personarum in vna simplici, indiuisibilique natura subsistentium altissimum mysterium, ad ipsum diuinum esse, diuinum viuere, diuinumque intelligere tanquam ad excellentiorem perfectionem, rationisq. ordine priorem reducitur.

Ad illud vero, quod in contrariũ objiciebatur, facile respondetur, quod vt ipsum diuinum Esse, pro excellentiore, & diuiniore Dei perfectione habeatur, nihil impedit, quod ex creatis effectibus cognoscatur aliqualiter, nimirum, quoad, An est, vt Peripateticis, & magis in schola notis verbis vtamur. Nam satisfuerit, ipsum minime ex his effectibus, quantũlibet excellentibus quidditatiua, & perfecta cognitione dignosci posse. Neque vero quicquam refert ad ostendendam perfectionem mysterij Trinitatis, quod illud ex effectibus naturalibus etiã imperfecta cognitione, & quoad, An est, haud quaquam inuestigare possimus: nam hæc tanta huius mysterii occultatio non ex sola eius dignitate, & altitudine pronenit, sed ex eo simul quod proprietates, quibus sanctissimæ Triadis personæ constituuntur, cum sint relatiuæ, non sunt creaturarum effectiua principia: Atque adeo diuinarum personarum Trinitas nullatenus relucet in effectibus naturalibus, sed de hoc alias. Nunc autem ad ipsam habitualis gratiæ dignitatem explicandam noster progrediatur sermo; talemque primo rationem propono.

Gratia per se primo est formalis quædam expressio, & participatio diuinæ naturæ, secũdum id, quod excellentius, & diuinius in ipsa natura Dei, est enim eius participatio, quatenus est ipsum Esse imparticipatum, & independens, omnem præhabens essendi plenitudinem: Ergo ex propria sui ratione est forma perfectissima, eleuans animam ad ipsum diuinæ naturæ consortium: estque proinde perfectissima forma in ordine supernaturalium rerum. Consequentia adeo est manifesta, vt probatione nõ indigeat: etenim perfectio cuiusuis creatæ entitatis pensanda est penes maiorem similitudinem, & approximationem ad diuinam naturam, quæ est supremum, & perfectissimum ens, & ipsum esse. Quod autem est maximum in aliquo genere, aut ordine, mensura est omnium aliorum, quæ in eodem genere, aut in eodem ordine collocantur; atque adeo si gratia expaessio est, & formale participium eius perfectionis, quod in Dei natura augustior est, & eminentior, non potest non esse perfectissima, forma, & supra totum naturæ ordinem eleuata, & in ipso supernaturali ordine principem tenens locum. Antecedens vero partim constat ex his, quæ paulo ante dicebamus. Sed præterea vlterius probatur; & primo ex eo, quod S. Thom. 12. q. 112. art. 2. ad secuudum dicit, id quod substantialiter est in in Deo, fieri accidentaliter in anima per gratiã participantem diuinam bonitatem. At nihil magis est substantialiter in Deo, quam ipsum Esse intellectuali vita viuens. Hanc ergo diuinissimam perfectionem anima iusti hominis per gratiam participat. Secundo illudmet antecedens probatur. Proprietates, & perfectiones, quas litteræ sacræ, & grauissimi Ecclesiæ Patres gratiæ passim accomodant, adeo sunt excellentes, & diuinioris ordinis, vt nullatenus possent competere gratiæ, nisi ipsa formalis esset quædã naturæ diuinæ participatio, qua ratione Deus est ipsum esse imparticipatum, & independens. Appellãt enim illam indefectibilem, immortalem, ęternã, &c. affirmantque nos per gratiam immortali, indefectibili, inuariabilique vita donari, & in vero stabili, indefectibilique esse constitui. At hic tam excellens perfectionum cumulus haudquaquam habituali gratiæ competeret, nisi supernaturale esset participium diuinitatis, prout est ipsum esse imparticipatum, & ipsum immutabile, & æternum intellectuale viuere. Quemadmodum neque perfectiones istę in summo gradu constitutæ Deo essent essentiales, & quidditatiuæ, nisi Deus essentialiter esset ipsum imparticipatum, independens, immutabile, & indeficiens esse, ipsumque viuere intellectuale. Sed ad sacræ paginæ, sanctorumque Patrum testimonia recurramus, ex quibus prædictæ diuinæ gratiæ proprietates, tamque excellens, & mirabiles eius dotes in promptum erit colligere. Paul. ad Rom. cap. 6. *Gratia*, inquit, *Dei vita æterna*, id est, prima æternæ, indefectibilisque vitæ radix, Gratia est. Cui consentit satis illud, quod Christus cũ Samaritana muliere loquens, dixit, de spiritu diuinæ gratiæ, quem accepturi erãt credentes in illũ aquæ nomenclatura designans. Ioann. capit. 4. nimirum, quod in eo, *qui biberit ex ista aqua, fiet fons aquæ salientis in vitam æternam*. Qui plane Christi sermo, & si Metaphoricus, ipsam rei veritatem mire adumbrauit, imo & explicuit aperte. Gratia namque vere salit in æternam vitam, quatenus ipsam, quam viuificat, & illustrat animam, ad altissimum, vnde ipsa descendit principium, incredibili virtute, & efficacia euehit: coniugitq. animam eandem cum immortali ipsa, & inexterminabili vita Dei. Ex qua gratia vii riuulus à suo fonte miro quodam descensu defluit. Sed quanquam gratia ad ęternam ipsam, & immutabilem Dei vitam comparata riuulus quidam sit à viuo fonte deriuatus, absolute fons à Christo, ob id dicitur: quod ex ipsa innumera alia Spiritus sancti dona effluunt, & promanant, & quidem indeficienti emanatione, & effluxu, nisi per humanæ voluntatis iniquitatem steterit, quæ inter nos, & ipsum Deum fontem viuum miseram diuisionem faciat: iuxta id, quod Isai. dicebat cap. 59. *Iniquitates vestræ diuiserũt inter vos, & Deum vestrum*. Qua diuisione facta, necessum erit, vt riuulus hic diuinus, quem Christus appellauit fontem, in anima exiccetur. Et ob id Paulus admonitos de hac re nos esse cupiẽs, dicebat ad Heb. 12. *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei*. Quasi diceret. Gratia sua natura nullius esse potest defectus principium, nullumue deliquium, nullamque mutationem patitur, quin indefectibilem, æternamque animæ vitam præstat. Gratia namque omnia potest, & omne bonum ei tribuendum est acceptum. *Omnia possum*, inquit Paulo ad Philip. 4. *In eo, qui me confortat*, & Christus dixit Paulo ipso referente. *Sufficit tibi gratia mea*. Quasi omnis sufficientia in gratia comprehendatur. Et ob id Augustin. de Ecclesiast. dogmatibus cap. 43. dicit, quod gratiæ debentur omnia, &c. in quo sensu exponit illud Paul. 1. Cor. 15. *Gratia Dei sum id quod sum*, idest, quicquid sum, &c. Quare nulli vnquam gratia deerit, sed tota gratiæ defectio, si quando contingat, in humani arbitrij

fle-

Digitized by Google

flexibilitatem, cui pro vitæ præsentis statu gratia accommodatur, referenda erit. Quod eruditissime, vt omnia S. Thom. in 2.2. quæst. 24. art. 11. in corp. & ad 2. adnotauit. Cui veritati S. Synod. Trident. sess. 6. cap. 13. attestatur decernens, quod Deus sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi prius ab ipsis deseratur. Igitur gratia si ex proprijs suæ naturæ meritis expendatur, radix est æternæ, atque immortalis vitæ, non modo animæ, verum & corporis. Ipsa enim rationalis animæ supernaturalis vita in resurrectionis statu ad ipsum humanū corpus quasi naturali effluxu deriuabitur, vt in Epist. 56. ad Dioscorum adnotauit Pater Augu. Vnde non irrationabiliter ipse lib. 22. contra Faustum dixit, quod secundum gratiam genus mortale non erimus.

Summam gratiæ firmitatem, & stabilitatem colligo ex illo Hieram. cap. 31. *Dabo leges meas in cordibus eorum, & in visceribus eorum scribam eas.* Quo in loco Propheta de lege euangelica loquebatur: quæ spiritu gratiæ, & veritatis in humano corde diffuso principaliter consistit. Quæ sane Euangelica diuinę gratiæ lex ob id, Aug. adnotate sup ps. 44. fidelium cordibus insita, & inscripta dicitur, scriptura q. voce à Propheta designatur, quia scriptura hoc potissimum differt à verbo, quod verbum cito transit, Volat enim irreuocabile verbum; scriptura vero exarata permanet, & fixa.

Ob quam causam in scriptura sacra res intimo cordi insculpta, & insita scripturæ appellatione significatur. Iuxta quam loquutionis phrasim Paul. 2. Corinth. 3. scribens dicebat, *Epistola nostra vos estis scripta*, &c. Et opere pretium erit hoc loco animaduertere, quod vniuersa, quæ Deus authoris naturæ officio fungens, in sex dierum spacio, vt Gen. cap. 1. refertur, condidit, verba solent, & voces appellari, Psalm. 148. *Ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt*, Genes. primo. *Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux.* Ea, nimirum, de causa quia vniuersa ordinis naturalis opificia mutationi, & instabilitati sunt prorsus obnoxia, eo quod naturam Dei, qua ratione est ipsum esse imparticipatum, & indeficiens, non ita participant, quod formaliter sint connaturales ipsius impressiones, sed peculiares diuinæ mentis imitantur Ideas. At legem gratiæ, & ipsum gratiæ, & charitatis spiritum, scripturam vocat sacer ipse textus, humanis cordibus intima adhæsione insculptam: eo quod gratia formalis est diuinæ naturæ, quatenus est ipsum esse, participatio, & expressio: ac proinde stabilem, indeficientem, æternamque vitam animæ præstat. Iuxta id, quod Paul. ad Hebr. 13. inquit, *Optimum est gratia stabilire cor.* Vnde verissimū est, quod Augustin. in Ioann. tract. 17. dicit, maiorem permanentiam tribui à gratia, quam habeat cœlum, cum sit tamen incorruptibile. Sed neque plane mirum cum gratia eius sit diuini generis, & ordinis, de quo Regius Vates Psal. 101. dixit, *ipsi puta, cœli peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent, tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Hunc attinet, quod Scriptura sacra, eos quos à Dei gratia alienatos esse constat, cuiusmodi sunt idolorum cultores, dicit non esse, & eos omnes quasi pro nihilo reputat. Iuxta quam phrasim accipienda est illa Reginæ Hester oratio cap. 14. *Ne tradas domine sceptrum tuum ijs, qui non sunt*, idest, idolatris, & gentilibus S. Basil. lib. 2. contra Eunom. circa medium dicit, quod gentes, & peccatores dicuntur non esse, quia non participant Dei vitam, quæ per gratiam confertur. Huic veritati suffragatur quamplurimum id, quod S. Paul. ad Ephes. c. 4. inquit. *Hoc igitur testificor, vt iam non ambuletis, sicut gentes ambulant alienati à vita Dei*, idest, alienati à Dei gratia, per quam anima viuit, *iustus enim ex fide viuit.* Ex fide tamen, gratia, & charitate formata, quæ sola viua fides appellatur. Et cum authore Aristotele 2. lib. de anima. viuere in viuentibus sit esse, qui hac viua fide caruerit, iure optimo dicitur non esse, & nihil esse, & ita Paul. inquit, *Si charitatem non habuero nihil sum.* Et cum in Deo optimo maximo idem sit esse, & viuere, qui alienatus à vita Dei fuerit, alienatus quoque ab esse Dei censendus erit. Quo fit, vt per gratiam qua iustus viuit, ipsamque participat Dei vitam, vere quoque dicatur ipsum diuinum esse participare. Et hinc est, optima ratione scripturam sacram iustis hominibus Dei gratia prædittis essendi perfectionem absolute, & absque vllo additamento quandoque tribuere, cum illud tamen infidelibus, & peccatoribus deneget. Iuxta quam intelligentiā S. Basil. lib. 2. contra Eunom. illa verba Paul. ad Ephes. cap. 1. *sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu*, sic legit, *Sanctis qui sunt, & fidelibus in Christo Iesu, &c.* Itaque non addit illam determinationem Ephesi, sed sanctis viris absoluta tribuit essendi perfectionem, quam eis confert Dei gratia. Et ait Basil. ita ante ipsum antiquos expositores legisse, & ita haberi in vetustioribus codicibus. Ex mente etiam S. Hieron. cui hæc Basilij intelligentia non placuit: alium habemus locum, qui nostro intento plurimum confert. Nam vbi nos ad Galat. legimus cap. 5. *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs*, sic legit Hieron. *Qui sunt, carnem suam crucifixerunt*, &c. Itaque pro eodem reputat esse Christi, & esse iustos, & in Dei gratia, & esse simpliciter. Et hæc est ratio ob quam S. Paul. 1. ad Cor. cap. 15. de seipso dicebat. *Gratia Dei sum, id quod sum, &c.* quasi diceret: totum esse, qđod habeo, ex Dei gratia est, & per gratiam formaliter constituitur. Ponderanda est illa geminatio verbi, *Sum*, magnam enim habet emphasim. Videturque Paul: proprium ipsius Dei nomen sibimetipsi accomodare. Nam quod olim Deus Moysi dixerat Exo. 3. *Ego sum, qui sum*: nimirū per naturā, id S. Pau. sibi tribuit per gratiam. *Gratia, inquiens sum, id quod sum.* Et certe in hoc potissimū summa Dei liberalitas, & magnificētia erga nos splendet, quod id quod ipsi Deo magis proprium est, & natiuū, nobis communicauit per gratiam. Hinc fit non inepte Rupertū Abbatem li. 5. de gloria Trinitatis dixisse, illud maximum Dei nomen Iehouah, quod nomen reipsa, vt alias probauimus, non differt ab illo nomine: Qui est, de quo Exo. dicitur. *Qui est, misit me ad vos*, desūptum fuisse a præcipuo diuinæ virtutis effectu, Nempe, Gratia, quæ tribuit nobis simpliciter esse, & qua seclusa, anima neque viuit, neque est. Ex his sequitur, verum esse id, quod in præsenti discursu probare cōtendimus gratiam, videlicet, supernaturale quoddam esse naturæ diuinæ participium, secundum excellentiores illas perfectiones, quæ ad ipsam Dei naturam, & propius, & proprius attinent. Vnde merito

S. Ioan.

S. Ioan. 1. can. cap. 3. statuit nos per gratiam vere Dei filios constitui. *Videte, inquit, fratres, qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur, & simus.* Quasi diceret, non solum nomine, sed re ipsa, per veram, & intrinsecam, nobisque inhærentem diuinæ naturæ participationem filij Dei constituimur. Ratione præterea ab effectu desumpta, quam Dialectici à posteriori vocant, ostenditur gratiam formale participium esse naturæ diuinę, qua ratione Dei natura est ipsum esse imparticipatum, immotabile, & æternum. Præcipua in toto supernaturali ordine operatio, & in quam gratia veluti in finem vltimum, ac maximam sui perfectionem destinatur, ipsa est facialis, & intuitiua Dei visio, quæ inuariabilis est, inde fectibilis ac tota simul, quæ proinde participata æternitate mensuratur. At huiusmodi operatio nequit esse connaturalis illi formæ, quæ non sit ipsum imparticipatum, & indeficiens esse, vel eius formale participium: operatio namque proportionata esse debet illi formæ, quæ ipsius operationis est primum, & radicale principium. Hoc eodem argumento non inefficaciter ostenditur, quo pacto gratia formalis etiam sit participatio diuinæ naturæ, prout tribus personis est communicabilis, imo, & actu communicata. Visio namque Dei habituali gratiæ, vt diximus, proportionata esse debet, vtpote quę ipsius est consumatio, & vltimum complementum, diuinam attingens naturam, non solum prout est vna in semetipsa; sed etiam prout taliter est vna, quod absque sui indiuisione, tribus est diuinis personis communicata, intuetur enim beatos Deum sicut est vnus, & trinus. Quo circa necessum est, vt virtus, & efficacia gratiæ ad ipsam Dei Trinitatem extendatur, sitque proinde aliqua ratione formalis diuinæ Trinitatis participatio, & expressio. Sed illud est hoc loco aduertendum, quod de habituali gratia, prout supernaturalis est diuinæ naturæ participatio, loqui debemus proportionabiliter ad eum modum, quo paulo superius de ipsa Dei natura loquebamur. Ita quod gratia per se primo formale participium est earum perfectionum, quæ ad ipsam Dei vnitatem pertinent: quæ perfectiones, vt retro insinuauimus, ad tres illas communissimas, nimirum esse, viuere, & intelligere reducuntur. Secundario vero, aut quasi secundario, essentialiter tamen participatio sit diuinæ Trinitatis, seu diuinæ naturæ, prout est tribus personis communicata. Quod & ex illo Io. 14. satis aperte colligitur, *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Et illud Gen. c. 1. *Faciamus hominē ad similitudinē nostrā.* Multi graues authores de similitudine grati interpretātur, secundum quam toti Trinitati sumus similes, & ob id dixit in plurali faciamus &c. Sed obijcit nobis quispiam illud superius citatum ex S. Pet. 2. cap. 1. testimonium, *Per quem maxima nobis preciosa promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ naturæ consortes.* Ex quo testimonio id non obscure videtur colligi, quod nō per solam habitualem gratiam, quæ vera qualitas est essentiæ animæ inhærens, authore S. Thom. 1. 2. q. 110. ar. 2. sed & per reliqua omnia ordinis supernaturalis dona, quæ vel ad intellectum, vel ad voluntatem pertinent, cuiusmodi sunt fides, spes, charitas, lumen propheticum, lumen glorię &c. consortes efficimur naturæ diuinæ: nam hæc omnia supernaturalis ordinis dona complectitur Apost. Petrus sub illis vocibus. *Maxima & preciosa promissa:* atque adeo non est proprium gratiæ tribuere nobis diuinę naturæ participium. Huic obiectioni, Respondent quidam doctissimi ex iunioribus Theologis, ita plane esse, quod non sola gratia constituit in nobis participium, & consortium naturæ diuinæ, sed commune esse cum gratia cæteris supernaturalibus donis, qualia fuor paulo ante illa à nobis commemorata, tribuere animæ huiusmodi diuinę naturę consortium; quoniam vniuersa hæc supernaturalia dona sunt supernaturalis, & diuini ordinis, ex ipsa supernaturali Dei vita, & natura deriuata: Itaque propheta, cuius intellectus lumine prophetico eleuatur, vere dicitur euectus ad diuinæ naturæ participium, & consortium; eo quod formaliter in se habet propheticum lumen, quod participatum est ab ipso diuini intellectus lumine. Et similiter quicumque vere fidelis, etsi propter mortalem culpam alienatus existat à Dei gratia, vere dicitur particeps, & consors diuinæ naturæ ratione luminis fidei, quod est donum participatum & expressum à diuino lumine. Ex quo inferunt primo, quod differentia specifica gratiæ, nō est facere nos formaliter consortes diuinæ naturæ, nam hæc ratio generica est, & communis omnibus supernaturalis ordinis habitibus, & donis, sed propria, & specifica differentia gratiæ consistit in hoc, quod faciat formaliter in nobis consortium amicabile cum Deo. Quod sane consortium non solum denotat similitudinem ad Deum, etiam in his quę sunt Deo, & diuinæ naturæ maxime propria, nam hanc similitudinem præstant etiam reliqua supernaturalia dona; sed denotat præterea communicationem amicabilem, & familiarem supernaturalium bonorum inter Deum authorem gratiæ, & hominem Deo gratum. Inferunt secundo, quod gratia non est formalis participatio naturæ diuinæ, quia participatio hæc formalis fit per reliqua supernaturalia dona, quibus proxime disponitur anima ad operationes supernaturalis ordinis, quibus anima formaliter assimilatur Deo. Et insinuat authores huius doctrinæ, quod si rigorose loquamur, hæc assimilatio non fit formaliter per aliquem habitum, sed supernaturalibus ipsis operationibus; est autem gratia radicalis participatio naturæ diuinæ, quatenus in ipsa tanquā in radice præhabentur reliqua supernaturalia dona, & habitualia, & actualia.

Hæc tamē doctrina cum vtroque eius consectario mihi non placet, & primo quod is qui est extra Dei gratiam, & amicitiam constitutus, sit simpliciter ad diuinæ naturæ participium, & consortium admissus per lumen fidei, aut lumen propheticum &c. mihi non satis fit vero simile: cum S. Paul. dudum citatus pro nihilo reputet illum, qui extra Dei charitatem existit. Nam qui simpliciter est admissus ad consortium naturę diuinæ aliquid est, imo & magnum quid est, cum sit simpliciter eleuatus ad consortium summæ bonitatis, & summæ perfectionis; Natura enim diuina summa bonitas est, & summa perfectio. Dein de ratione à priori id ipsum confirmo. Tunc anima, & non alias, eleuatur simpliciter ad consortium naturæ diuinæ, cum ei intrinsece communicatur formalis participatio omnium perfectionum, quibus essentialiter constat ipsa Dei natura: nam quod anima sit simpliciter consors diuinæ naturæ, non est habere par-

participatam in se vnam, aut alteram ipsius diuinæ naturæ perfectionem, sed habere totam ipsam Dei naturam formali expressione communicatam. Etenim qui vnam, aut alteram tantum diuinæ naturæ perfectionem participat, ex parte tantum, & quasi partialiter in consortium ipsius diuinitatis admittitur; atque adeo non simpliciter, sed secundum quid particeps eius est, & consors, sed hanc totalem naturæ participationem sola gratia tribuit, nam reliqua ordinis supernaturalis dona non sunt participia totius diuinitatis, sed quarundam singularium eius perfectionum V. c. lumen fidei, aut propheticum, imo & lumen gloriæ participatio est, & expressio nõ totius diuinitatis, sed luminis diuini intellectus. Similiter charitas non est expressio, & participatio totius Dei, sed solius infiniti amoris volũtatis diuinæ: ergo sola gratia sit totalis cõmunicatio naturæ diuinæ, & qua formaliter participamus ipsã Dei naturã, secundum id, quod in ea excellentius est, & diuinius, & in quo potissimum consistit ipsa Dei essentia, & quidditas. Per gratiam efficimur formaliter Dei filij, neque vllum aliud donum supernaturale sufficit ad constituendam in nobis diuinam filiationem: At quod homo efficiatur Dei filius, consistit formaliter, & essentialiter in hoc, quod diuinam naturam in ratione talis naturæ intrinsece participat, & non satisfuerit participatio cuiuspiam singularis perfectionis eiusdem naturæ diuinæ. Filiatio enim hæc adoptiua Dei dicitur per similitudinem, & proportionem ad filiationem naturalem, iuxta illud Paul. Rom. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij eius*: atque adeo sicut filiatio naturalis postulat perfectissimam, & infinitam communicationem totius naturæ diuinæ per substantialem generationem habitam, ita adoptiua filiatio diuina necessario exigit participatam communicationem totius naturæ diuinæ, supernaturali quadam accidentaria tamen, & imperfecta generatione factam: de qua loquebatur Iacobus cap. 1. cum diceret, *Voluntarie genuit nos verbo veritatis*. Ergo sola gratia est qua simpliciter admittimur in diuinæ naturæ consortiũ. Et inde sũmitur manifesta impugnatio prædictæ sententiæ, qua parte docet, quod per lumen fidei, aut lumen propheticum absque charitate, & gratia, simpliciter fit homo particeps, & consors diuinæ naturæ. Nam qui ita docet, consequenter tenetur admittere, quod absque gratia, & charitate, per lumen fidei, aut prophetiæ efficitur homo verus Dei filius adoptiuus. Qui enim naturã Dei simpliciter participat, Dei filius est adoptiuus, & per participationem. Ergo, &c.

Primum consectarium, quod Auctores impugnatę sententię ex ipsa inferunt, ex his quę modo dicebamus manifestæ falsitatis conuincitur. Cõstat enim ex dictis essentialem, & vltimam differentiam gratię in eo sitam esse, quod præstat nobis formaliter intrinsecum diuinæ naturæ participium, & consortium. Vnde impertinenter additur ad explicandum specificam gratiæ differentiam, Quod efficit amicabile consortium inter nos & Deum. Non negauerim quod diuinæ naturæ consortium, quod nobis tribuit gratia sit amicabile, id est, vinculum supernaturalis amicitiæ inter hominem & Deum, intra animam constituens. Verum hoc amicabile consortium non in alio consistit, quam in eo, quod per gratiam efficitur homo particeps naturæ diuinæ, secundum propriam ipsius naturæ rationem. Quæ participatio vere, & proprie dicitur amicabile consortium: qua est ipsa supernaturalium bonorum communicatio, & constituit animam in tali statu in quo dum perseuerauerit, odio à Deo minimè potest haberi, imo necessario necessitate suppositionis debet diligi, vt aliàs à nobis aduersus quosdam recentiores Theologos efficacissimis rationibus comprobatur.

Secundum consectarium, quod ex prædicta sentẽtia inferebatur, nimirum, quod gratia non est formalis, sed radicalis tantum participatio diuinæ naturæ, falsum etiam reputo, naturæ, & dignitati gratiæ satis aduersum. Fateor quidem gratiam non esse formaliter fidem, spem, charitatem, aut quoduis aliud supernaturale donum, quo anima proxime disponitur ad supernaturales operationes, sed radicaliter tantũ gratia hæc dona præhabet, ad eum modum quo substantialis essentia radix est suarum omnium naturalium proprietatum, & potentiarum: sed est nihilominus gratia formalis expressio, & participatio diuinæ naturæ, vt illam appellat S. Thom. 1. 2. q. 110. art. 2. ad secundum. Quoniam est formalis participatio Dei, quatenus est ipsum esse, & ipsum intellectualé viuere. Itaque sicut essentia hominis, vt naturæ ordine suis potentijs intellectu, scilicet, & voluntate præintellecta, & prout est earundem radix, formaliter est rationalis, quamquam ita considerata neque actu ratiocinetur, neque sit in proxima dispositione, & potentia ad ratiocinandum constituta: ita gratia, prout radicaliter præhabet cætera supernaturalia dona, & actualia eorum officia, formaliter est censenda supernaturalis, & excellens diuinæ naturæ participatio. Sed obijcit nobis scolasticæ Theologiæ peritus. Diuina essentia, seu natura non in aliqua habitua li, aut quasi habituali forma, quæ sit vel proximum, vel radicale diuinarum operationum principium, essentialiter consistit, sed in actuali operatione naturę intellectiuæ propria. Non enim in ipsa Dei natura potentialitatis quidpiam, sed summa est constituenda actualitas: & idcirco Dei natura nõ intellectiua est, sed intelligens: imo est ipsum intelligere, sicut, & ipsum viuere, & ipsum esse. Ergo supernaturalis forma, quæ radicaliter tantum, & quasi per modum habitualis principij supernaturalis ordinis actiones intellectuali naturæ proprias præhabet, nequit appellari formalis diuinæ naturæ participatio, & expressio, sed radicalis duntaxat: atque adeo solis intellectualibus diuini ordinis actionibus competit, quod sint formales diuinæ naturę participationes, & quod per eas efficiamur formaliter diuinæ naturę consortes. Confirmatur ex illo Ioan. 1. can. c. 13. *Nunc filij Dei sumus, sed non apparuit quid erimus, cum autem apparuerit, scimus quia similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est*. In quibus verbis ponderandum est, quod similitudinem formalem ad Deũ, in actione videndi Deum facialiter, & intuitiue positam esse S. Ioan. dicit, & non in ea forma qua in hoc statu filij Dei constituimur. Ergo, &c. Respondetur argumento facto. Et primum dico, quod sine dubio essentia Dei ob summam sui eminentiam, & augustissimam dignitatem nequit in alia forma creata siue substantiali, siue accidentali quantumlibet supernaturalis

sit,

sit, & diuini ordinis, secundum eum modum exprimi, & participari, quo subsistit in semetipsa. Etenim essentia Dei, ita est actualis, quod habet simul esse per modum formæ permanens, & in qua intellectus valet plures distinguere perfectiones, quarum vna sit alterius ratio. Imo & vnam omnium supremam actualitatem, & perfectionem cognoscere, nimirum, ipsum Esse, quæ non radicaliter, sed per formalem inclusionem, & quasi eleuationem, reliquas Dei perfectiones, & actualitates complectatur. Hic autem modus in nulla creata forma explicabilis est: quia nulla intelligi valet creata, & participata forma, cui sit formaliter, & essentialiter intrinseca actualis operatio, sicut neque actualis existentia alicui creaturæ esse potest essentialis. Similiter nulli operationi competit formalis inclusio omnium perfectionum diuinarum secundum participationem formalem ipsarũ: neque, quod habeat esse per modum formæ quasi habitualiter informantis ipsam iusti animam. V.c. facialis Dei visio non habet rationem huiusmodi formæ, & ita est formaliter Dei visio, quod non est formaliter actus amoris diuini, aut quæuis alia supernaturalis perfectio, & proportionabiliter dicendum est de actuali diuinę charitatis amore. Quo circa nulla esse potest creata entitas siue actualis, siue habitualis, quæ ipsam Dei essentiam participet, & exprimat iuxta modum, quem habet in semetipsa. Secundo dico, quòd in habitu gratiæ, & si non reperiatur formaliter participata illa actualitas, quæ essentialiter compeit naturæ diuinæ, simpliciter tamen appellari debet formalis eius participatio. Quia per modum formæ est quædam totalis eius expressio, & participatio, radicaliter præhabens omnes Dei perfectiones, secundum participationem, quæ & in reliquis infusis habitibus, & in vniuersis supernaturalibus actionibus explicantur: ad eum modum quo creata substantialis essentia radix est suatum omnium potentiarum, & operationum. Et ob id gratia non immerito diuina natura secundum formalem participationem vocatur, iuxta modum quo possibile est ipsam Dei naturam in aliqua creata forma & entitate communicari. Præsertim cum nulla alia supernaturalis entitas siue actualis, siue habitualis possit produci in anima, quæ per modum simplicis formæ ipsi animæ tribuat participium omnium diuinarum perfectionum: ac proinde nulla alia entitas supernaturalis dici queat simpliciter participatio, & expressio naturæ diuinę, sed talis vel talis perfectionis, ex innumeris, quæ in ipsa Dei essentia formaliter reperiũtur. Ad formam igitur argumenti dato antecedenti neganda est eius consequentia. Et ratio, ob quam consequentia, quę tam apparet euidens, est neganda, ex dictis colligitur. Et in summa hęc est, quod infinita Dei, & actualissima essentia sicut non potest per aliquam substantialem formam animę communicari, vt alias probauimus, cum sit ipsa summe substantialis; ita neque est producibilis aliqua accidentalis supernaturalis ordinis forma, quæ ipsam participet secundum illum actualitatis modum, quo ipsa in se habet esse: sed necessum est, vt natura diuina participetur ad eum modum, quo perfectiones creaturarũ continentur in suis specificis, & essentialibus formis cum potentialitatis admixtione. Et hoc nulli debet esse mirum. Nam cum iuxta vulgatũ philosophorũ proloquium, omne quod recipitur ad modum recipientis recipi debeat, necessum fuit vt infinita, & summe actualis Dei natura participarentur in forma & qualitate creata, iuxta modum creaturæ proportionatum, qui potentialitatis admixtionem postulat. Alia præterea ratione ostendi potest, quod nulla actio supernaturalis sit simpliciter formalis diuinæ naturæ participatio: quia, videlicet, expressio, & formalis naturæ diuinæ participatio debet esse à solo Deo effecta, & impressa animę. Actio vero quæcunq; supernaturalis elicitiue ab anima fit. Ergo, &c.

Ad Confirmationem respondeo, manifestum esse ex illo Ioan. testimonio, quod dum sumus in hoc vitę statu participamus formaliter, & simpliciter Dei naturam (quod per aliam formam, quam per gratiam esse nequit) cum S. Ioan. fateatur, quod nunc, idest, in hoc statu sumus filij Dei. Similitudo vero illa ad Deum, quam nouiter accipiemus in futurę vitæ statu per beatam, & facialem Dei visionem, erit quidem consummatio, & adimplementum valde proportionatum participationi formali naturæ diuinæ, quam nobis gratia confert: sed non necessariũ, vt absolute dicamur formaliter Deo similes. Apparebit autem tunc, quod sumus Deo similes, ad eum modum quo essentia rationalis naturæ apparet in actuali ratiocinio, & discursu humani intellectus, & sicut natura arboris apparet in eius fructu. Et iuxta hunc sensum posset commode explicari testimonium ex S. Petro desumptum, quo videtur tribuere vniuersis supernaturalibus donis, quod nos efficiant diuinæ naturæ consortes. Potest enim dici, quod sola gratia quasi substantialiter præstat naturæ diuinæ consortium, reliqua autem supernaturalia dona id præbent, vel inchoatiuè, & dispositiuè, vt de fide, & spe dicere tenemur, vel cõsummatiuè, & completiuè, vt dicendum est de charitate, de Spiritu sancti donis, & de lumine gloriæ: & multo magis hoc adstruere debemus de proprijs supernaturalium horum habituum operationibus. Aliam explicationem adhibuimus paulo superius prædicto S. Petr. testimonio, iuxta quam de solo gratiæ habitu est intelligendum. Quę explicatio, & si certa non sit, probabili ratione non caret.

Sed vt tractationem istam, quam alio in loco locupletiori fortassis doctrina exornabimus, breuiter absoluamus, obseruandum est. Quod cum statuimus gratiam formalem esse participationem naturæ diuinæ, prout est ipsum esse, ac totalis essendi plenitudo, minime asseuerare intendimus, quod gratia est ipsum esse imparticipatum, aut tota ipsa entitatis plenitudo, hęc enim perfectio tanta soli diuinæ naturæ, nullique creatæ formę potest competere: sed tantum asserimus gratiam quandam esse diuini ordinis qualitatem, quę immediatam habet proportionem cum ipsa Dei natura, tamquam cum proprio suæ emanationis principio, in ipsaque proinde supernaturali, & fere indicibili modo ipsa dignitatis perfectio secundum omnem illam rationem exprimitur, secundum quam diuinitas participabilis est in creatura intellectuali. Quæ cum in eodem gradu entitatis reponatur, in quo est ipsa intellectualis Dei essentia, apta nata est participare sũmã diuinæ naturę perfectionẽ, eo modo quo substantialis naturę perfectio participari potest, & exprimi in accidentaria qualitate,

Digitized by Google

tate,q̃ fit veluti adęquata eius porprietas, ficutin luce corporea accidentaria expreſſione participatur tota vis,& efficacia quæ ſubſtantialiter reſidet in eſſentiali forma ſolis. Hoc lucis exemplum,& ſi non ſit inepte adductum, multo tamen eſſet noſtro intento accommodatius, ſi animo fingeremus, duplicem eſſe lucem, alteram ſubſtantialem, quæ eſſet ipſamet eſſentialis ſolis forma, & alteram accidentariam qualitatem ab ipſa ſubſtantiali ſolis luce in diaphano corpore productam. Nam tunc vere diceretur, quod tota latitudo lucis ipſi duntaxat ſoli connaturalis eſſet, in ſummo quidem gradu conſtituta ſubſtantialis eſſet eius forma, in gradu vero quocunque præter ſummum, accidentaria eſſet qualitas ex ſola impreſſione ipſius ſolis, cuius perfectionem, & virtutem referret, in diaphano corpore producta. Nam iuxta hunc modum Theologatur Caiet. 1. p. q. 12. & 5. de lumine gloriæ, quod in ſummo gradu eſt eſſentiale Deo, immo eſt ipſa Dei eſſentia: In gradu vero quocumque extra ſummum, eſt immediata quædam proprietas ipſius diuini eſſentialis luminis. Quod non obſcure inſinuant illa verba Regij Vatis, Pſalm. 35. *In lumine tuo videbimus lumen*, ideſt, in lumine à te participato, quod ob id tuum eſt, quia ſola impreſſione infiniti tui luminis haberi poteſt, videbimus ipſum ſubſtantiale, & infinitum lumen. Et iuxta hunc eundem modum proportionabiliter nos Theologari debemus de gratia, videlicet, quod diuinum eſſe infinitum, & imparticipatum ſubſtantialis eſt, & quidditatiua Dei perfectio: Gratia vero qualitas eſt eiuſdem ordinis cum ipſo diuino eſſe, ſoli Deo connaturalis, in qua immediata quadam expreſſione ipſum ſubſtantiale infinitum eſſe accidentaliter participatur, & exprimitur.

Ex dictis omnibus ſequitur gratiam non ex acceptatione Dei extrinſeca, ſed ex ratione ſui propria, & quidditatiua conſtituere hominem Dei filium, obiectum congruum, & proportionatum amicabili dilectioni Dei, formaliterque iuſtificare animam tanquam formalem inhærentem iuſtitiam, omnemq. mortalis peccati inordinationem ab anima excludere, ita vt contradictionem inuoluat, mortale peccatum ſimul cum gratia in anima perſiſtere. Hoc corrollarium multa inuoluit, quæ alias erunt diffuſe pertractanda, & efficaciſſimis comprobanda rationibus. Nunc autem eorum veritatem ex ſuperius dictis breuiter, ſed efficaci deductione in hunc modum colligimus. Gratia eſſentialiter, & ſua natura, abſque vlla extrinſeca Dei acceptatione, ſeu imputatione formalis eſt diuinæ naturæ participatio, & expreſſio: at qui participat naturam Dei per impreſſionem ab ipſo Deo factam, vere filius Dei eſt per participationē & adoptionem, dignuſque eſt proinde, vt in paternū Dei amorem admittatur. Atque adeo gratia omnem peccati mortalis deformitatem ab anima pellit, quę hominem Diaboli filium, & à diuino amore alienū, & extorrem efficit. Et ob id Ioan. 1. can. cap. 4. dixit, quod, *qui manet in Deo non peccat, quia ſemen Dei manet in illo*. Quo loco habitualem gratiam ſemen Dei vocat, quatenus ſua virtute ſeminaria quadam, & radicali ratione complectitur totum id, quod ad ſupernaturalem ſpiritualis vitæ ordinem ſpectat. Neque huic veritati S. Aug. refragatur, nam lib. 2. de ſermone Domini in mōte cap. 26. eleganter docet, quod non minus gratiæ repugnat deficere, & peccare, quā ſicciati humectare, & calori frigefacere. Et hæc dixiſſe ſufficiant de natura, & dignitate habitualis gratiæ in communi conſideratæ. Et deinceps in ſpeciali de Chriſti gratia tractabimus.

SECTIO SECVNDA.

Proponuntur quatuor argumenta in contrarium principalia.

IN prima igitur controuerſia, ex retro ad diſputandum propoſitis, examinare conabimur. Num in Chriſti anima habitualis reperiatur gratia, & qua certitudine illud ſit aſſeuerandum. Et principio quidem in ſententiæ negatiuæ patrocinium, ſequentia induco argumenta.

Propoſitio primi argumenti principalis.

PRimum argumentum. Si in Chriſti anima ponitur habitualis gratia, maxime vt ipſa ſit Deo gratiſſima, & chariſſima, ſed hoc habet in ſummo gradu, ex vi ſolius gratiæ vnionis. Ergo impertinēs eſt Chriſto habitualis gratia. Probatur min. Chriſtus charus eſt, & gratiſſimus Patri, eo quod eſt naturalis eius filius, quod oſtendunt clare illa Patris verba, quæ habetur Matth. c. 3. *Hic eſt filius meus dilectus*: Ergo nō ex habituali, ſed ex vnionis gratia, competit Chriſto eſſe chariſſimum Patri, eique gratiſſimum.

Confirmatur primo. Chriſtus per gratiam vnionis habet ſaltem eminenter totam illam gratitudinem, & ſanctitatem, quam illi poſſet habitualis gratia tribuere. Ergo ſuperuacanee, & otioſē ponimus in Chriſto habitualem gratiam. Probo antecedens. Chriſtus per gratiam vnionis eſt ſimpliciter infinite gratus Deo, & infinite ſanctus. At extra infinitum, Ariſto. 3. Phyſ. docente, nihil eſt accipere, ideſt, intra ipſum infinitum continetur totum illius generis, in quo eſt ſimpliciter infinitum. Ergo omnis gratitudo, & ſanctitas, quę per habitualem gratiam poteſt conferri, intra gratitudinem & ſanctitatem, quam Chriſtus habet ex gratia vnionis eminentiſſime præhabetur, alias enim hæ gratitudo, & ſanctitas non eſſent ſimpliciter infinitę in ſuis rationibus, puta, gratitudinis, & ſanctitatis.

Cōfirmatur ſecundo. Ita natura comparatum eſt, vt ſubiectum, quod præhaber aliquam perfectionem eminenter, non ſit capax eiuſdem perfectionis ineſſe formali habitæ V. C. ſol qui eminenter eſt calidus incapax eſt formalis caloris, & homo cuius eſſentialis forma, videlicet, rationalis anima eminenter continet gradum ſenſitiuum, non eſt capax alterius animæ, quæ formaliter ei præſtet ſenſitiuum gradum. Sed gratia vnionis eminentiſſime continet, & gratiā habitualem, & omnem formalem eius effectū. Ergo Chriſtus, qui gratus eſt Deo ex vi gratiæ vnionis, nō eſt habitualis gratiæ capax, vel ſaltem ſine magno miraculo non potuit illam ſuſcipere. At miracula non ſunt admittenda abſq. rationabili, imo & vrgentiſſima cauſa, quæ hic aſſignari minime poterit, cum vt oſtendimus totus effectus habitualis gratiæ ſumma cum eminentia, & perfectione tribuatur animæ Chriſti per vnionis gratiam. Ergo &c.

Propositio Secundi argumenti.

SECVNDVM argumentum. Effectus formalis primarius gratiæ nequit esse in Christi anima: Ergo neq; ipsa habitualis gratia. Consequutionis vis cunctis est sapientibus manifesta: Est namq; impossibile, vt forma aliqua sit in eo subiecto, cui formalē suum primarium effectum non tribuit. Et subiectum, quod est incapax huiusmodi formalis effectus alicuius formæ est etiam incapax ipsiusmet formæ V. C. subiectum, quod non potest esse album, nequit albedinē in se suscipere. Antecedens vero probatur. Formalis effectus gratiæ primarius est esse diuinum participatum, vt ex superius dictis relinquitur manifestum, sed Christi animæ repugnat diuinum esse participatum, cum habeat sibi vnitam totam ipsius diuinitatis plenitudinem. Iuxta illud Paul. Colos. 2. *In quo*, nimirum, Christo *habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, & illud 2. Cor. 5. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*. Ergo, &c.

Confirmatur primo. Cui competit aliquod esse, quod est tale per essentiam, repugnat simul habere illudmet esse per participationem. Nam habere aliquid totaliter, & perfectè, & simul partialiter, & imperfectè, manifesta est repugnantia: Sed anima Christi habet esse verbi, quod est esse diuinum per essentiam: Nequit ergo simul habere gratiam, quæ est formalis quædam participatio diuini esse.

Confirmatur secundo. Sequitur ex sententia contraria, quod Christus verè dicatur Deus per participationem, sicut quilibet iustus per gratiam dicitur, & est Deus participatiuè, iuxta id, quod asserit Christus Ioan. cap. 10. *Si eos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est, &c.* Consequens autem est absurdissimum. Nam Christus, qui secundum fidem Deus est per essentiam, quo pacto simul esse potest, & dici Deus per participationem? Ergo, &c.

Propositio Tertij argumenti.

TERTIVM argumentum. Gratia participata quædam est Dei similitudo, & ad hoc confertur homini, vt ipsum constituat Deo similem participata similitudine, sed Christus seipso & ex vi hipostaticæ vnionis est perfectissimè Patri similis, Paul. ad Hebr. c. 1. testante. *Qui cum sit*, inquit, *splendor Patris, & figura substantiæ eius, &c.* vbi loquebatur sine dubio, vt ex ipso contextu liquet, de filio Dei in humana natura subsistente, sicut illum significat hæc vox Christus. Ergo nulla est in Christo ponenda habitualis gratia.

Propositio Quarti argumenti.

QVARTVM argumentum. Si in Christo est habitualis gratia, sequitur ipsum verè esse Dei filium adoptiuum, consequens nulla ratione est admittendum, etiā si specificatiuè dicamus, quod Christus in quantum homo, est adoptiuus Dei filius: vt probat S. Thom. 3. p. q. 23. art. vlt. & videtur esse definitum in quodam Concil. Francfordiensi. Ergo in Christo minime reperitur habitualis Gratia. Sequela probatur, filiatio adoptiua est effectus formalis gratiæ, vel primarius, vt multis placet, vel, vt alijs videtur, secundarius: Sed effectus formalis primarius inseparabilis est omnino à sua forma in subiecto suscepta: Secundarius vero effectus formalis etiam est inseparabilis a forma, nisi per magnum miraculum absoluta Dei potentia patratum. At in Christi gratia non est ponendum miraculum, quod præter ipsius gratiæ ordinem contingat, absque magno fundamento. Ergo qui dixerit in Christo reperiri gratiā habitualem, consequenter fateri tenetur, quod reperitur in ipso hic effectus formalis gratiæ, puta, filiatio adoptiua.

Confirmatur. Infusio gratiæ sua propria ratione est quædam participata spiritualis, & quasi adoptiua generatio, iuxta illud Iacobi cap. 1. *Voluntariè genuit nos, &c.* Vbi voluntaria generatio vocatur ipsa infusio gratiæ, speciali Dei amore in nobis facta, sed generatio adoptiua filium adoptiuum tanquam propriū terminum respicit, & ad ipsum destinatur. Ergo si in Christo fuit gratia habitualis infusa, censendus est filius Dei adoptiuus, saltem cum illa specificatione, In quantum homo.

Pro parte opposita.

OPpositam tamen sententiām, & Theologi scholastici in 3. d. 13. & Patres sanctissimi varijs in locis postea referendis constanter asseuerant.

SECTIO III.

Resolutio Quæstionis per 6. conclusiones principales.

IN huius controuersiæ resolutionem parum sibi ipsis dissentiunt Theologorum placita. Nam in sententiam affirmantem omnes, & manibus, & pedibus eunt, in modo tamen quo illam docent nonnihil est diuersitatis. Quidam enim, quorum opinionē retulit Palud. in 3. d. 13. q. 2. censent, habitualem gratiam non esse Christo necessariam, sed quod sufficiebat illi vnionis gratia. Et certè si qui sunt Theologi, qui habitualem gratiam Christi animæ denegauerint, sunt huius sentētiæ authores, qui tamen fuerint ignoramus, nam eorum sententiam innominatis authoribus retulit Paludanus. Nonnulli autem è quorū numero fuit Alex. Alens. 3. q. 7. membr. 2. art. 1. Existimant hanc gratiam fuisse simpliciter necessariam Christo, & videtur sentire Alens. quod per absolutā Dei potentiam non potuit verbum assumere naturam humanam non exornatam habituali gratia. Dicit enim non esse possibile, quod per donum naturæ eleuetur, & disponatur humanitas ad diuinam vnionem, & ideo necessaria fuit gratia, &c. in eandē sententiam propendit Henric. quodlib. 13. q. 5. & quodl. 6. q. 6. Inter iuniores Theologos non constat, qua certitudine tenenda sit hæc veritas. Videlicet, Christum habere gratiam eius animam eleuantem, & perficientem. Vnde hæc omnia breuiter erunt à nobis exponenda in huius primæ controuersiæ resolutione. Si prius tamen supponamus, in præsentia non definiri, An hæc habitualis Christi gratia sit verus habitus, aut vera qualitas realiter à charitate, & à cæteris infusis habitibus differens. Quam distinctionem

Digitized by Google

nem Scotus in 2.d.27.& cum illo multi eius discipu li negauerunt. Sed eam tamen S. Tho. in 1.2.q. 110. art.3. multo probabilius adstruxit, affirmans gratiã comparatione ad virtutes infusas eum locum habere in supernaturali, & cœlesti animæ vita, quem in esse naturali habet essentia comparatione potentiarum naturalium. Ita quod ex ipsa gratia tanquam ex formali radice oriuntur in anima, charitas, & reliquæ virtutes infusæ, quæ sunt proxima principia operationum supernaturalium, quæ spirituali vitæ proportionantur. sicut ex naturali essentia ipsius rationalis animæ oriuntur naturales potentiæ, Intellectus, & voluntas, quæ sunt proxima principia operationum naturalium rationalis naturæ. Ex quo infert S. Thom. ar. 4. sequenti. Gratiam non esse in aliqua potentia animæ, vt in proximo susceptiuo, sed immediatè pertinere ad ipsam rationalis animæ essentiam. Ex quo vlterius colligit, gratiam non esse operatricem virtutem, aut habitum, & quod formaliter dat non operari, sed esse supernaturale, efficitque nos diuinæ naturæ consortes. Hęc S. Thom. sententia, quam grauissimi Theologi amplectũtur, non est inter fidei veritates, sed inter probabilia tantum Theologorum placita recensenda. Verum est sine dubio valde probabilis, & longe probabilior opposita, quod suo loco probabitur. Et nunc claritatis causa est supponendum, & consentaneè ad ipsam totus noster loquendi modus in huius controuersiæ resolutione versabitur, qui facilè tamen poterit accommodari ad Scoti sententiam. Nam siue Scoti, siue S. Thom. opinationem sequamur, fateri tenebimur, in anima Christi reperiri habitualem gratiam. His ita præhabitis,

Prima conclusio principalis. §. 1.

PEr absolutam Dei potentiam fieri potuit, vt in Christi humanitate nulla esset habitualis gratia, quæ vnionis gratiam, vel præcederet, vel sequeretur, sed potuit verbum, & io fieri, & in facto esse humanitatem in puris naturalibus hypostatica vnione sibi copulare. Hæc conclusio ab vniuersis fere Theologis est recepta, & credidetim, φ Alex. Alens. non de potentia Dei absoluta, sed de ordinaria tantum sermonem fecerit in verbis dudum ex ipso relatis. Non enim dicit, non esse possibile, quod verbum sibi vniret humanitatem in puris naturalibus constitutam, sed quod non est possibile creaturæ rationali vt per donum conditionis naturæ, idest, ordinis naturalis, eleuetur, & disponatur ad talem vnionem. Et hoc secundum est verissimum, etiam si de potentia Dei absoluta intelligatur. Nam potest quidem Deus sua infinita potentia vnire sibi naturam omni supernaturali ornamento destitutam. Nulla autem potentia factibile est, quod ipsa perfectio naturalis disponat, & eleuet ipsam naturam ad hypostaticam vnionem, quia cum sit ordinis longe inferioris, & improportionati tam excellenti vnioni, non potest induere rationem dispositionis constituentis proportionem inter humanitatem, & diuinum verbum, vt terminum Hypostaticæ vnionis. Eadem potest explicatione gaudere. quod Henricus Gandauensis dicebat Gratiam, videlicet, consummatam per gloriã, necessariam esse per dispositionem ad vnionem hypostaticam.

Sed iam breuiter probatur, seu potius explicatur conclusio. Nulla est intrinseca dependentia hypostaticæ vnionis à gratia habituali. Ergo nulla est ratio efficax, ob quam humanitas gratiæ expers non potuerit assumi à verbo. Probatur antecedens. In sequenti controuersia ostendemus, quod gratia non habuit rationem præcedentis dispositionis in vnione hypostatica, sed Vnio verbi ad humanitatem non aliter potuit pendere a gratia, nisi vt à dispositione eleuante naturam. Ergo verum est antecedens, atque adeo conclusio.

Confirmatur. Esto gratia fuerit, vt quibusdam placet, dispositio naturæ ordine ex parte humanitatis vnionem antecedẽs, nulla tamen ratione efficaci demonstratur, quod implicet contradictionem humanitatem assumi à verbo nõ dispositam per gratiam, quia ipsa in semetipsa habet, & naturalem capacitatem, & obedientialem potentiam ad hanc hipostaticam vnionem, &c. Ergo fateri tenemur potuisse verbum humanitatem in puris naturalibus assumere, &c.

Secunda conclusio. §. 2.

NAtura humana peccato siue mortali, siue veniali infecta non potuit assumi à diuino verbo. Hanc conclusionem si de absoluta Dei potentia procedat, vt procedit reuera, non admittent Scotus in 3. dist. 12. q. 1. & Durand. ead. dist. q. 2. Gabriel, & Adam ibidem Marsil. in 3. q. 9. art. 3. & alij nonnulli, qui putant verbum non solum naturam peccato infectam potuisse assumere secundum absolutam Dei potentiam, verum etiam in natura assumpta mortaliter delinquere, & si de facto nullum admiserit peccatum, specialissima Dei prouidentia interueniente. Cæterum S. Thom. qui 3. par. q. 15. art. 1. & 2. negat vlla potentia fieri posse, quod Christus, vt homo venialiter, aut mortaliter peccet, & qui peccati fomitem ab ipsa Christi humanitate omnino exturpauit ibidem, libentissimè nostrãm hanc assertionem admitteret. Quam communiter omnes eius discipuli, vt certam, & indubitatam concedunt. Quã, & nonnulli ex Patribus non obscurè insinuarunt. Et quoniam ad eius veritatem statuendam, plurimum refert sententiam aliam, quæ docet Christum in humana natura nulla vnquam potuisse ratione peccare, solidis fundamentis stabilire, Idcirco ab huius sententiæ corroboratione nostræ secundæ conclusionis probationem inchoabimus.

DVBITATIO PRIMA.

Appendix an Christus potuerit peccare.

IGitur quod Christus peccare non potuerit, etiam si ab eius humanitate omne supernaturale donũ creatum siue actuale, siue habituale cogitatione separemus, docent multi scholastici cum magistro in 3. dist. 12. S. Bonauentura, Gregorius Arimi. Alexã. Alens. loco cit. & q. 11. & 12. memb. 2. Hugo de S. Victore. lib. 2. de sacramẽ. 1. par. cap. 7. Henricus loc. cit. Capreolus, & alij plures, illi præsertim qui Sãct. Thom. placitis libenter consentiunt, Et quidem Capreolus hanc sententiam adeo veram esse putauit, vt

Digitized by Google

vt eius oppositam erroneam esse indubitanter asseruerit, quæ tamen censura nimium fortassis est rigida, quoniam de facto, & de potentia ordinaria, & non de absoluta Dei potentia loquuntur sacræ scripturæ testimonia, & sacrorum Cōciliorum decreta, in quibus omne peccatum à Christi humanitate repellitur, de quibus nonnulla afferemus inferius circa solutionem ad primum in prima conclusione cuiusdam dubij, quòd ibidem disputabitur: Videnda est enim illa conclusio cum suis probationibus ad pleniorem huius rei intelligentiam. Sed quamuis sententia Scoti, Durandi, & aliorum Theologorum, qui secundum Dei potentiam absolutam non formidant in Christi humanitate quodlibet peccatum etiam actuale, & mortale admittere, non debeat erronea censeri, non tamen videtur bene sonans quin pias offendit aures, nec vero admodum grata est modo loquendi Conciliorum & Sanctorum Patrum, qui Christi animam deificatam esse dicunt, & impeccabilem. Ita enim definit sexta generalis Synodus actione 17. vbi refert, & probat Gregorij Nazianzeni doctrinam in oratione 36. num. 56. quatenus docet humanam Christi voluntatem ita fuisse per vnionem ad verbum deificatam, vt non possit diuinæ repugnare. Eandem sententiam insinuat S. hæc synodus actio. 8. vbi refert Athanas. contra Apollinarem, & habetur lib. de incarnat. post medium, dicentem, quod *voluntas Christi per vnionem ad verbum facta est impeccabilis*, & sermone 2. contra Arianos dicit *esse immutabilem ad malum*. Legatur Anathematismus 10. Concil. Ephes. p. & ibi Cyrill. Verba Concilij postea referam, Basil. epist. 65. dicit Christum abiecisse omnes prauas affectiones tanquam Diuinæ Maiestati indignas, Hilarius 6. de Trinit. dicit Christum fuisse incapacem peccati, lib. 10. de Trinit. post multa tandem dicit, quod tā repugnat Christo peccare, quam nō esse Christum. Cyprianus serm. de Ieiunio & tentatione dicit Christum caruisse omni sensu, & consensu peccati, Origenes lib. 2. Periarcon. c. 6. explicat impeccabilitatem animæ Christi ex coniunctione ad verbum exemplo sumpto ex ferro ignito, quod secundum se capax est frigoris. At dum intra fornacem perseuerat, incapax frigoris dici potest. Tertullianus lib. de carne Christi ita dicit, *Si nostram verbum induit carnem peccatrix fuit caro Christi*. Et respondet ipse, *nostram suam faciens, non peccatricem*, idest impeccatricem, effecit, *Aug. lib. de correct. & gratia c. 11.* sic ait, [Nec enim metuēdum erat, ne isto ineffabili modo in vnitatem personæ à verbo Deo natura humana suscepta per liberum voluntatis peccaret arbitrium, cum susceptio ipsa talis esset, vt natura hominis à Deo ita suscepta nullum in se motum malæ voluntatis admitteret.] Ecce quemadmodum August. impossibilitatē peccandi in anima Christi ad solam vnionem hypostaticam reducit. Et illa verba, Nec enim metuendū erat, &c. ostendunt August. loqui secundum omnem potentiam. Similia verba habet August. lib. de prædestin. sanct. c. 15 & lib. 1. contra duas epistolas Pelagia. cap. 18. dicit de Christo, quod non ob aliud factus est inter Deum & homines mediator, nisi quia solus ex hominibus non potuit esse peccator. Legendi sunt pro eadem veritate S. Ambros. lib. de mysterio incarnationis c. 7. Hieron. 2. dialog. contra Pelagianos, Irenæus lib. 3. c. 5. Damascen. lib. 2. de fide. c. 12. & lib. 3. c. 19. & 20. & S. Anselm. lib. 2. cur Deus homo. c. 10. inquit ibi, quod Christus impeccabilis semper fuit, quia Deus homo. In assignanda autem huius veritatis ratione plusculum est difficultatis.

Quatuor autem possunt, & non parum efficaces assignari rationes, propter quas Christo, etiam vt homini, omne peccatum repugnat. Prima, Actiones sunt suppositorum, Ergo actio peccati, si admitteretur in natura humana Christi, necessario esset verbo diuino tribuenda tanquam supposito operanti, & elicienti ipsam operationem: atq; adeo concedendū esset diuinum verbum peccare. Quæ est magna absurditas. Hæc ratio non placet Michaeli Palatios in 3. d. 10. licet in conclusione in nobis sit. Quoniam existimat cū Durand. ibi q. 2. posse respondere, quod actio naturæ non pertinet ad suppositum, nisi forsan denominatione quadam extrinseca, quatenus sustentat ipsam naturam operantem. Cæterum hæc ratio est S. Thom. in 3. d. cit. & probatur à Theologis grauissimis in eadem d. Imò insinuatur in 6. synodo generali actione 8. & 11. vbi definitur quod ex vnione ad verbum non solum natura humana Christi mansit deificata, sed & eius voluntas, ita vt operationes humanæ Christi sint Dei viriles, idest, quod omnis operatio voluntatis Christi non solum est humana, sed verè est operatio diuini suppositi. Hoc ipsum docet Damascen. lib. 3. de fide. c. 19. & 20. Præterea hæc ratio inde habet vim, quod suppositum non est causa extrinseca operationum, quas ipsa natura exercet, sed est comprincipium illarum simul cum natura. Ita quod ex natura, & supposito constat vnum integrum principium operationis, in quo natura se habet, vt Quo, idest, ratio operandi, suppositum vero vt Quod, & idcirco in humanis operationibus Christi diuinum suppositum est vere principiū eliciens ipsas operationes. Et operationes elicitæ non solum habent intrinsecum ordinem ad naturam humanam, sed etiam ad ipsum suppositum diuinum, prout est suppositum humanæ naturæ. Certe qui diceret Christi humanitatem aliquid vel operari, vel pati, & quod verbum non ageret, aut pateretur idipsum, periculosè loqueretur; quia exponeret se periculo errandi, cum his qui duo supposita realiter distincta in Christo constituerunt, cuius erroris Nestorius in Concil. Ephes. primo damnatus, author fuit, & inuentor. Vnde non satis benè dixit Marsil. in 3. quæst. 9. humanitatem Christi posse peccare, & quod ipsa peccante non peccaret verbum. Sed contra hanc rationem argüitur primo. Verbum diuinum, prout est suppositum naturæ humanæ non operatur proportionabiliter ad virtutem naturæ diuinæ, sed iuxta proportionem naturæ humanæ, & potentiarum eius: igitur defectus, qui contingeret operationibus eius, non esset referendus ad defectum naturæ diuinæ, sed ad defectum potentiarum naturæ humanæ, cui se accommodat diuinum verbum, quatenus operatur vt suppositum humanum. Atque adeo ex eo, quod Christus vt homo peccaret, nulla imperfectio resultaret in supposito diuino.

Secundo. Si Angelus, siue id possibile, siue impossibile fuerit, assumeret naturam humanam, & peccaret vt suppositum eius, operatio elicita per voluntatem humanam non tribueretur Angelo vt Ange-

Digitized by Google

lo, sed tantum vt supposito humano, neque inde sequeretur, quod peccaret Angelus. Ergo quamuis peccaret verbum, vt suppositum naturæ humanæ, nō inde concedendum esset, quod peccaret verbum, nisi cum reduplicatione, prout est homo.

Ad primum respondetur, quod si loquamur physicè verum est antecedens, falsum autem si moralis fiat sermo. Dico enim, quod ex eo, quod suppositum diuinum est infinite gratum, natura illi personaliter vnita non potest esse ingrata, & inuisa Deo. Imo est grata infinita quadam gratitudine, quatenus est Deo tam accepta, vt communicetur illi ipsum esse personale diuinum: & simpliciter loquendo, vt circa solutionem primi argumenti dicemus, multo magis est Deo grata ex hac ratione vnionis hypostatica, quam sit grata per gratiam habitualem. Ex quo sequitur, quod sicut cum habituali gratia mortale peccatum stare nequit, imo neque veniale, si gratia fuerit consummata in gloria, quod verum habet, tū de actuali, tum de habituali peccato: ita, eo ipso, quod natura vnitur verbo personaliter, repugnat ei omnis praua dispositio, per quam ipsa natura sit ingrata Deo, & inuisa, siue hæc dispositio actualis sit, siue habitualis. Atq; adeo in genere moris natura humana Christi potius proportionetur supposito diuino in suis operationibus, quam verbum proportionetur ipsi naturæ.

Ad secundum. Primo posset negari antecedens, & consequenter esset dicendum, quod si Angelus ille esset beatus, non posset peccare in humana natura assumpta, eo quod beatitudo reddit illum impeccabilem.

Secundò, negatur consequentia, ratio discriminis inter Angelum etiam beatum, & verbum hæc est. Quod verbum est infinitè, & omnibus modis gratū Deo, & ita nulla eius operatio, per quamcunq; exerceatur naturam, potest esse ingrata Deo, quin potius est grata personaliter. Cæterum Angelus beatus non est omnibus modis gratus Deo, ita vt eius gratitudo ad assumptam ab eo humanitatem refundetur: & idcirco posset admittere peccatum in humana natura, & diceretur peccare non simpliciter, quia simpliciter est gratus, sed secundum quid, id est, vt suppositum naturæ humanæ: Itaque inter Angelum, & verbum diuinum, quod attinet ad præsens hoc versatur discrimen, quod verbum propter rationem assignatam, neque potest peccare absolutè, & secundum se, neque etiam vt suppositum naturæ humanæ.

Angelus vero beatus licet absolutè non peccaret, tamen vt suppositum naturæ humanæ, peccatum posset admittere. Aliud etiam versatur discrimen. Pro cuius explicatione statuenda est secunda ratio principalis, propter quam docent quidam doctissimi, manifestam esse implicationem, quod Christus peccet in natura assumpta, & est huiusmodi. Verbum diuinum non potuit elicere proprias operationes naturæ humanæ, nisi interueniente actu voluntatis diuinæ, per quem determinaret voluntatem, & cæteras potentias naturæ humanæ ad operandum: At impossibile est, quod diuina verbi voluntas determinet humanam voluntatem ad aliquod peccatum, nam alias diuina voluntas peccaret, ergo. Maior probatur dupliciter.

Primo, quia in verbo diuino volūtas est idem realiter, & formaliter cum eius personalitate: ergo non potuit verbum concurrere ad operationem humanæ naturæ per suam personalitatem, quin simul concurreret per voluntatem diuinam.

Secunda ratio, Verbum diuinum non potest necessitari ad operandum ex aliqua dispositione naturæ humanæ, & potentiarum eius, quoniam talis necessitas induceret imperfectionem ipsi verbo diuino: ergo oportet fateri, quod verbum diuinum à propria voluntate determinatur ad operandum operationes humanas. Suaque diuina voluntate determinat, & voluntatem, & potentias ipsius humanitatis. Ex his colligitur discrimen inter suppositum Angelicum, & diuinum, quod vt suppositum Angelicum operaretur cum natura humana, non erat necessum, quod simul operaretur per propriam voluntatem Angelicam, sed posset determinari, & necessitari ad operandum ex dispositione naturæ humanæ, cui ex hypothesi esset vnitum; & ex consequenti quamuis Angelus peccaret, vt suppositum naturæ humanæ non esset simpliciter concedendum Angelum peccare: Cæterum iuxta ea, quæ diximus si verbum peccaret, vt humanitatis suppositum peccaret simpliciter, vt verbum, quia concurreret ad peccatum naturæ humanæ per propriam ipsius diuini verbi voluntatem, per suam, nimirum, personalitatem, quæ est idem cum voluntate diuina. Quod si dicas, Si diuinum verbum operatur per propriam voluntatem. Sequitur, quod illa operatio non sit specialiter verbo tribuenda, sed toti Trinitati. Consequens autem est falsum, quia operationes humanitatis Christi non eliciuntur à tota Trinitate, sed à sola persona verbi. Sequela probatur, quia voluntas verbi est voluntas totius Trinitatis.

Huic obiectioni negatur sequela, & ad probationem dicitur, quod illa voluntas, licet sit communis toti Trinitati, non tamen concurrit ad eliciendum operationes humanitatis, vt communis est, sed duntaxat, vt est voluntas verbi, quod est suppositum humanitatis. Sicut Pater & Filius spirant Spiritum sanctum per diuinam voluntatem, quæ reuera est communis tribus personis, sed tamen nō spirant per hāc voluntatem, vt est communis tribus personis, sed prout est communis Patri, & filio. Item est exemplū in essentia diuina, quę cum sit communis tribus personis, est tamen formale principium generandi, non prout communis est, sed prout est in Patre.

Est alia tertia ratio præcipua, quia verbum dirigit operationes humanitatis, & ad ipsum pertinet disponere de his omnibus, quæ spectant ad humanitatem, & idcirco defectus humanitatis si quis contingeret, refunderetur in ipsum verbum, quatenus permitteret defectum, quem impedire tenetur. Hæc ratio colligitur ex Sancto Leone Epistola 11. ubi dicit, *Corporei sensus vigebant in Christo absque lege peccati, & veritas affectionum sub moderamine deitatis, & mentis: nec tenebatur illecebris, nec cedebat iniurys*. Et ex Damascen. 3. de fide cap. 15. Et est intelligenda hæc ratio secundum ea, quæ dicebamus circa rationem præcedentem, Videlicet, quod prouidentia diuina, per quam verbum disponebat, & disponit ea, quæ sunt humanitatis, non est considеranda,

randa vt prouidentia communis toti Trinitati, in quo fuit deceptus. Dur. vbi supra, quia sic considerata absque suo defectu, & culpa posset aliquos defectus permittere in natura humana, quemadmodum in toto vniuerso absque sui imperfectione plures defectus, & imperfectiones permittit. sed est consideranda in quantum est prouidentia verbi, prout est humanum suppositum, cui specialis incumbit suæ humanitatis cura.

Ad hanc rationem reduci facilè potest illa quam insinuant Cyprian. & Ambros. loco cita. nimirum, quòd potentia superior oportet inferiorem regat, & in suis dirigat actionibus. Sicut ratio dirigit in homine voluntatem, & voluntas à ratione directa sensitiuum mouet appetitum, quod plane necessum est, ne fiat in vno, & eodem supposito intolerabilis confusio, & perturbatio, sicut turbaretur magna cõfusione domus, in qua non esset vnus qui præesset cæteris. Et in qua voluntas vxoris non pareret mariti voluntati, & filiorum voluntas non esset patris voluntati subiecta. Oportuit igitur, vt humana Christi voluntas in omnibus subijceretur voluntati verbi diuini, & ab ipsa gubernaretur, & voluntati verbi interest humanam dirigere, & gubernare: non quod aliquo teneatur præcepto cuius non est capax, sed quia indecorum esset ei, & indecens non facere, sicut ei repugnat mentiri. Epiphanius in Anchorato, inquit, quod verbum frenabat inferiorem naturam, ab omni inutili carnali turba, & ob id humanitas Christi fuit impeccabilis, legantur quæ sequuntur.

Quarta ratio solet assignari à Theologis, quod humanitas in suis operationibus habet se, vt instrumentum verbi, atque adeo eius peccatum, si quod esset, referretur in verbum, vt in causam principalẽ. Hæc ratio videtur colligi ex Damasc. vbi supra dicente, humanitatem esse instrumentum verbi cõiunctum. Præterea quidam Theologi, quorum meminit Dur. loco citato. Dicunt, quod quando suppositum est intrinsecum naturæ, & ab ipsa natura constituitur, tunc natura non habet rationem instrumenti respectu suppositi in suis operationibus, sed est forma principalis, & principium formale, quo operandi. Cæterum quando suppositum est extrinsecum naturæ, sicuti verbum respectu naturæ humanæ, tunc dicunt isti, suppositum est causa principalis operationis, natura vero est eius instrumentum. Vnde colligunt ad propositum, naturam humanam Christi in omnibus eius operationibus instrumentum esse verbi. Verum in hac parte doctius loquitur Duran. dicens Christi humanitatem esse quidem verbi instrumentum in illis operationibus, quæ excedunt naturalem ipsius humanitatis virtutem, & facultatem, cuiusmodi sunt operationes miraculosæ, & respectu harum operationum est intelligenda Damasceni doctrina. At in his operationibus, quæ sunt proportionatæ virtuti, & facultati naturali humanitatis, ipsa Christi humanitas non est censenda instrumentum verbi, sed forma principalis per quam operatur diuinum verbum, vt humanum suppositum. Quoniã verbum ita se humanitati accommodat, & ita per ipsam operatur, atque si esset intrinsecum eius suppositum. Verum est, quod quadam lata huius vocis instrumentum acceptione, humanitas potest appellari verbi instrumentum, quatenus operationes ipsius humanitatis participant quandam dignitatem moralem, & quendam infinitatis modum excedentem totam naturalem facultatem humanæ naturæ, vt dicemus inferius. Sed hæc acceptio & ratio instrumenti impropria est, & abusiua: & in hoc sensu amplo, & improprio intelligendi sunt Theologi grauissimi, qui hanc rationem quartam assignarunt.

Ex his quatuor rationibus sufficienter colligitur, manifestam esse implicationem, quod humana Christi natura potuerit admittere aliquod peccatum, etiam si à verbo esset assumpta in puris naturalibus absque gratia, lumine gloriæ, & alijs ornamentis supernaturalibus, ratione quorum alij beati peculiari quodam titulo redduntur impeccabiles. Ex his etiam rationibus colligo, per absolutam Dei potentiam fieri non posse, vt intellectus Christi humanus habeat aliquod iudicium erroneum practicum, etiã inculpatum ex probabili, & inuincibili ignorantia ortum. Patet hoc corrolarium. Huiusmodi iudicium sua natura ad culpam, & peccatum induceret: dedecet ergo diuini verbi bonitatem, & specialissimam prouidentiam, quam de sua humanitate gerit, quod in eius humano intellectu falsum istud permittat iudicium.

DVBITATIO II. APPENDIX

An aliquod erroneum iudicium potuerit esse in Christo.

De iudicio autem falso, & erroneo purè speculatiuo, idest nullatenus pertinente ad mores, maior est dubitatio, an potuerit esse in humano Christi intellectu ex potentia saltem Dei absoluta (quia de facto, & secundum ordinariam potentiam nullus Theologorum inficiabitur, quominus speculatiuus error excludẽdus sit à Christi intellectu) Ratio autem dubitãdi pro parte affirmatiua ea est, quia error, & falsitas speculatiui iudicij non ad malum culpæ, sed ad malum pœnæ tantum pertinet: præsertim si sermo fiat de speculatiuo iudicio, cuius falsitas propter qualitatem materiæ, & obiecti, nullam potest occasionem offerre intellectui practico errandi in materia morali, quale esset iudicium falsum circa dispositionem orbium cœlestium, aut stellarum numerum. At malum pœnæ reperiri potuit in Christi humanitate, vt de facto mors, passio, & aliæ calamitates fuerunt repertæ. Ergo, &c.

Respondetur breuiter multo probabilius asseritur huiusmodi erroneum iudicium repugnare intellectui Christi, quam asseratur contraria sententia, quam tamen non reputo periculosam in fide. Nostram sententiam sequuntur multi viri docti, inter quos est Mag. Medina in 3. p. q. 15. ar. 2. quam ipse probat sufficienter, & ex solutione propositi argumẽti efficacius probabitur. Vnde ad argumẽtum in oppositum. Respondetur, quod error speculatiui iudicij, si reperiretur in intellectu Christi, necessario permissus esset speciali permissione, imo volitus, & approbatus à verbo, vt constat ex rationibus supra factis, præcipuè ex 2. & 3. At cum verbum sit prima, & summa veritas repugnat illi, quod approbet, & causet errorem in natura humana, quoniam de ratione

Digitized by Google

primæ veritatis est, quod neq; ipsa decipiatur in se, neq; alium decipiat, quod alijs verbis solet dici, primam veritatem neq; fallere, neq, falli posse. Caterum mors, & reliqua mala pœnæ licet repugnêt verbo, & eius naturæ diuinæ in semetipsa, eo quod est summa actualitas, & ipsa essentialis vita, at non repugnat verbo, quod speciali permissione permittat hæc mala in natura humana, quæ ex se ipsa est mortalis, & defectibilis, & quod approbet, & causet illa: quoniam huiusmodi mala causata in natura defectibili nullam inducunt imperfectionem in ipso verbo diuino, quia vt dicit S. Th. 3. p. q. 1. ar. 1. ad 2. malum culpæ idcirco repugnat Deo, quia committitur per recessum ab arte diuinæ sapientiæ, & ab ordine diuinæ bonitatis: malum autem pœnæ non recedit ab ordine sapientiæ, & bonitatis diuinæ, quin potius ordinatur ad Dei gloriam, vt de cęcitate cuiusdam à natiuitate cęci dixit Christus Io. 9. Probabilis est ista solutio. Verum adhuc calumniam patitur. Nam cum verbum, licet sit summa ipsa essentialis vita, (specialissima tamen prouidentia, qualis pertinebat ad suppositum erga naturam sibi vnitam, permiserit mortem in humanitate assumpta; quare non potuit, licet prima sit & summa veritas, per similem prouidentiam permittere in eiusdem humanitatis intellectu speculatiuum errorem, cum error huiusmodi non sit malum culpæ, sed pœnæ, sicut mors? Vnde aliter respondeo, & asserto speculatiuum errorem, idcirco omnino debere à Christi humanitate relegari, & minime permitti posse illa speciali Dei prouidentia, & cura, qua in diuinum verbum de sua humanitate gerit: quia & si non sit malum culpæ, est tamen malum simpliciter; contrariatur enim perfectioni naturæ intellectualis, qua ratione intellectualis est. Natura autem intellectualis, quia in summo gradu entitatis constituitur, sua virtute, & eminentia continet omnem gradum entis. Et hinc fit, quod anima rationalis simplicissima forma cum sit, multiplex esse essentiale, imo & omnem gradum entitatis tribuit corpori cui vnitur. Tribuit enim esse corporeum, esse vegetatiuum, esse sensitiuum, ipsum denique esse rationale. Et natura intellectualis Angelica sua eminenti virtute complectitur, totum quod est in inferioribus creaturis, vt explicat S. Thom. 1. par. quæst. 57. art. 8. Diuina itidem natura, quæ summe intellectualis est, eminentissimè præhabet omnium rerum etiam possibilium perfectiones, quod Sanct. Thom. 1. par. quæst. 4. art. 2. luculenter docuit. Quocirca eo ipso, quod speculatiuus error intellectuali naturæ, vt est intellectualis, repugnat, virtualiter etiam repugnat toti enti, & quantum est ex se tendit ad destructionem totius entis: atque adeo non est malum secundum quid, idest, malum tali naturæ, sed est malum simpliciter, puta malum totius entitatis sua natura destructiuum. Vnde sicut malum culpæ, ideo est malum simpliciter, quia sua natura contrarium est bonitati in ratione bonitatis, quæ est magna perfectio intellectualis naturæ, atque adeo repugnat ipsi diuinæ bonitati, & ab eius ordine totaliter recedit: ita & error speculatiuus, malum est simpliciter, 4 quatenus per se contrariatur toti naturæ intellectuali, vt intellectualis est: ac proinde contrariatur naturæ diuinæ, vt est summè intellectualis. Quare eadem ratio est habenda, quod attinet ad præsens, de iudicio speculatiuo erroneo, quæ de malo culpæ habetur.

Aliter etiam explicari poterit ratio, propter quam huiusmodi intellectualis error malum est simpliciter, ac proinde eius permissio non potest cadere sub speciali prouidentia, qua verbum suæ humanitati prouidet. Quoniam speculatiuus error opponitur directè ei perfectioni, propter quam homo dicitur côditus ad imaginem Dei, eo enim potissimè homo ad imaginem Dei factus dicitur, quia est naturæ intellectualis, participans essentialiter illum eundem entitatis gradum, cuius totalis plenitudo est ipsamet Dei essentia. Id autem quod directè opponitur imagini Dei, opponitur etiam virtualiter ipsimet Deo, & eius naturæ: & ex consequenti simpliciter, & omnibus modis est malum, & quod proinde non est per se ordinabile in ipsum Deum tanquam in finem. In morte autem, & in alijs defectibus naturalibus non militat ista ratio, non enim sunt mala simpliciter, sed secundum quid, idest, tali naturæ, scilicet, humanæ, & non toti entitati contrariantur. Non enim sût defectus toti entitati vel formaliter, vel virtualiter oppositi, sed specialibus entitatis rationibus, seu gradibus opponuntur: atque adeo possunt ordinari in ipsum Deum, prout est ipsum esse, & ipsum bonum tanquam in finem.

Ex dictis sequitur primo, quod nô solum in intellectu humanitatis Christi non potest Deus efficere aliquod iudicium erroneum, verum neq; in quouis intellectu creato tale iudiciû potest causare, sed dûtaxat permittere, ad eum modum quo permittit malum culpæ. Et sicut non potest permittere malû culpæ in voluntate humana Christi, ita neque errorem speculatiuum in humano ipsius intellectu.

Sequitur secundo, non posse Deum se solo & immediatè efficere habitum erroneum speculatiuum, sicut neque potest se solo efficere habitum vitiosum moralem, sed interueniat necesse est actio intellectus creati, vt in ipsum creatum intellectum, tamquam in causam deficientem, reducatur totum, quod imperfectionis fuerit, & defectus in tali habitu. Patet hoc, quia eadem malitia, quæ formaliter est in actuali iudicio erroneo, est intrinseca habitui, estque in illo tanquam in praua, & defectuosa radice talis iudicij, atque adeo non minus implicat Deum esse causam huiusmodi habitus, quam quod sit causa erronei iudicij.

Tertio sequitur, quod error speculatiuus, siue habitualis, siue actualis non est propriè loquendo malum pœnæ. Patet, quia non potest infligi à Deo in vindictam alicuius peccati, nisi tantum permissiuè, ad eum modum, quo Deus vnum peccatum in punitionem alterius permittit. Ergo sicut mortale peccatum nequit propriè appellari malum pœnæ nisi permissiuè, ita neque error speculatiuus propriam pęnæ rationem sortitur. Sed est aduertendum, quod tota hæc doctrina procedit de errore positiuo, & non de ignorantia puræ negationis, nam huiusmodi ignorantia potest pertinere ad naturalem conditionem intellectualis creaturæ, quæ non omnia valet scire, & hic defectus in hominibus sortiri potest simpliciter rationem pœnæ, saltem originalis; sicut in paruulis cum peccato originali decedentibus carentia

Digitized by Google

ria diuinæ visionis verè, & propriè est pœna originali culpæ respondens.

DVBITATIO III. APPENDIX.

An in Christo fuerit fomes peccati.

EXplicauimus hactenus quo pacto Christi humanitati repugnat actuale peccatum. Deinceps nonnulla dicenda erunt de fomite peccati, vt his duobus extremis explicatis, deueniamus ad medium statum naturæ actuali peccato infectæ. Nam actuale peccatum, & fomes peccati comparatione ad peccatum in habituali dispositione constitutum, rationem duorum extremorum videntur induere.

Quod vero in Christo neque sit, neque aliquando fuerit fomes peccati, certum est fidei dogma, Constat ex quinta Synodo generali cano. 12. vbi damnatur, qui dixerit Christum fuisse tentatum concupiscentijs, & illecebris carnis, quam sententiam docuerunt grauissimi Patres. S. Leo epistola 11. citata, cuius verba paulo antea retulimus. S. Augustin. libr. 1. contra duas epistolas Pelag. cap. 11. vbi loquens de concupiscentia, & fomite peccati ita inquit, *Quam spiritui resistentem*, scilicet, *concupiscentiam non habere in carne mortali, ille tantummodo homo potuit, qui non per ipsam ad homines venit*. Idem ferè dicit lib. 2. de peccatorum meritis, & remiss. cap. 26. & lib. 14. de ciuitate cap. 9. lib. 4. Hypognost. circa finem ait contrariam sententiam fuisse errorem Pelagianorum. Idem docent Ambros. & Damasc. dudum citati, & Hieronym. in epist. ad Thesiphon. S. Thom. in 3. par. quæst. 15. ar. 2. & Theologi omnes cum Magistro in 3. d. 1 r. & 3. par. quæst. 42. ar. 1. ad tertium, dixit S. Thom. Christum non fuisse tentatum ex carnis concupiscentia, quia huiusmodi tentatio fieri non potest absque aliquo peccato. Quod ipse confirmat ex authoritate D. Augustin. Vbi aduerte, quod licet in puris hominibus tentatio, quæ prouenit ex concupiscentia non semper fiat cum peccato, (quamuis regulariter semper aliquod interueniat, quia vt plurimum huiusmodi tentatio potestâ ratione impediri, præueniri, & moderari, & ita sunt intelligendi S. Thom. & S. Augustin. cum docent huiusmodi tentationem non fieri absque culpa, vt in plurimum scilicet,) Cæterum in Christo sensualis tentatio, nullatenus esse poterat absque peccato, quoniam semper præueniri posset, imo de facto præueniretur à ratione, & à verbo, atque adeo esset voluntaria, & culpabilis. Ista, quæ de peccati fomite diximus procedunt de facto, & secundum ordinariam Dei potentiam. Si tamen ad potentiam Dei absolutam extendantur, non tanta pollent certitudine, vt inter fidei dogmata debeant computari. Sunt tamen adeo certa, vt contraria sententia non deberet computari inter probabiles Theologorum opiniones.

Et quidem tanta cum certitudine sentiendum est Christi humanitati repugnare fomitem peccati, quanta credimus, nulla potentia fieri posse, quod Christus vt homo, actuale peccatum committat. Etenim vt colligitur ex S. Thom. 3. par. q. 27. ar. 3. fomes peccati importat duplicem respectum ad malum culpæ, scilicet, respectum effectus ad peccatum, vt ad causam, & respectum causæ ad peccatum vt ad effectum. Est enim effectus peccati originalis, & inducit ad peccatum actuale: quatenus excitat in appetitu motus à ratione exorbitantes. Quocirca sicuti peccatum excluditur omnino à Christi Domini humanitate, ita & fomes peccati omnino est ab ipsa relegandus. Quibusdam Theologis probabile visum fuit, quod si verbum assumeret humanitatem in puris naturalibus, reperiretur in Christo fomes peccati, non simpliciter, quia non esset effectus culpæ originalis, sed secundum specialem rationem, prout est conditio naturæ humanæ, quæ ex seipsa nata est pati concupiscentiæ motus à ratione exorbitantes. Sed hæc sententia meritò displicet alijs grauioribus Theologis, quoniam fomes peccati etiam sub hac posteriori ratione consideratus tendit ex se ad culpã actualẽ, & ideo omnino repugnat Christo domino.

Estque aduertendum in huius rei comprobatione, quod secundum substantiam non differunt fomes peccati, quod ex originali culpa originem traxit, ab illa inordinata inclinatione quam experiretur homo ille, qui in puris naturalibus crearetur.

Fomes enim peccati non est morbida qualitas ex originali peccato appetitui sensitiuo superinducta. Vt falsò putauerunt Henricus quodlib. 1. par. quæst. 21. & quodlib. 5. quæst. 26. & Gregor. & Gabriel. ille in 2. d. 3. & hic in 3. d. 3. Etenim fomes nihil est aliud, quam appetitus sensitiuus in bonum sensibile inclinatus absque plenaria ad rationem subiectione. Quocirca extingui fomitem non in alio consistit, quam in hoc quod appetitus sensitiui inclinatio ad sensibile bonum plenè subijciatur rationi, ita vt nullatenus ipsam præueniat, vel ei repugnet: quam subiectionem faciebat originalis iustitia in primis parentibus ante peccatum. Et hanc plenissimam subiectionem nos tribuendam esse dicimus appetitui sensitiuo Christi propter coniunctionem ad verbum. An vero in Christo ponenda sit originalis iustitia non libet in præsentia discutere. Ego plane crediderim, quod qui affirmatiuè responderit, nihil affirmauerit improbabile.

Nam cur iustitiæ originalis habitum, quo protoparens noster primus Adam fuit in statu innocentiæ præditus, cœlesti secundo Adamo, nimirum Christo denegabimus? Quod probabile crediderim siue originalis iustitiæ habitus distinctus realiter ab habitu gratiæ fuerit in primo Adamo, siue vnus & idem cum illo. Nam hæc distinctio, quæ in Theologorum etiam Thomistarum opinione posita est, nihil ad præsens retulerit institutum. Et probabilior adhuc ista sententia apparebit, si probabilis censeatur quorundam Theologorum sententia, quæ originalem Adæ iustitiam non specialem quempiam habitum, sed omnium virtutum collectionem in excellenti gradu consistentium esse decernit. Fuerunt namque & sunt in Christi humanitate virtutes omnes in excellentissimo, & heroico, vt aiunt gradu, constitutæ. Verum de hac re alias.

Sed contra hoc arguitur. S. Thom. 3. p. q. 15. ar. 2. ex eo probat sublatum esse fomitem à Christi humanitate, quia in illa reperiuntur virtutes morales in gradu perfectissimo. Ergo in illo casu cum nulla virtus supernaturalis infusa reperiretur in Christi huma-

humanitate, non esset sublatus fomes.

Huic argumento posset quis non improbabiliter respondere, quod in illo casu fomes non esset ablatus, & extinctus in Christi humanitate: esset tamen ligatus, quemadmodum de Beata Virgine dicit S. Thom. 3. p. quæst. 17. art. 3. quod antequam conciperet Dei filium, non erat in illa extinctus peccati fomes, erat tamen quasi ab extrinseco ligatus per prouidentiam diuinam, quæ non permittebat appetitum sensitiuum excitari in aliquem inordinatum motum.

Sed probabilius Respondetur, quod in illo casu simpliciter esset ablatus fomes peccati à Christi humanitate per gratiam vnionis, quæ non est extrinseca humanitati, ratione cuius humanitas non posset exire in aliquem actum, qui non esset præuentus à verbo, & ratione, atque adeo nullus posset esse inordinatus.

Ad argumentũ vero factum. Respondetur, quod virtutes infusæ animæ Christi non sunt simpliciter necessariæ ad extinguendum peccati fomitem, quoniam sola vnionis gratia sufficiebat: pertinent tamen ad congruitatem, & decentiam, vt natura humana sit intrinsecè disposita per gratiam habitualem, & virtutes proportionabiliter ad gratiam vnionis. Et aduertendum est, quod vt insinuat Caiet. in commen. 3. p. q. 15. at. 1. & 2. Virtutes infusæ quantumcunque crescant in intensione, non sufficiunt per semetipsas extinguere fomitem peccati. Sed hoc efficiunt in Christo, prout sunt in tali subiecto, in quo est gratia vnionis, imo ipsa vnionis gratia se sola sufficiebat ad totalem fomitis extinctionem. Et hinc est, quod quãuis in viris sanctissimis virtutes infusæ habuerint magnam perfectionem & intensionem in gradu; heroicè fuerint constitutæ, vt in Apostolis, & Ioanne Baptista, non fuerunt tamen sufficientes extinguere fomitem in illis, vt dicit S. Augtst. lib. 1. tetract. c. 19. & lib. 1. contra duas Epist. Pelag. cap. 11. Vnde hoc quod est habere fomitem sublatum soli Christo est tribuendum. Secundum autem communem Ecclesiæ sensum hoc priuilegium nos debemus extendere ad B. Virginem non quidem propter magnam virtutum infusarum Intensionem, sed propter specialẽ vim gratiæ, quæ vigebat in Virgine Beata ex maxima approximatione ad verbum.

DVBITATIO IV. APPENDIX.

Vtrum in Christo omnis operatio voluntatis, & appetitus sensitiui fuerit deliberata.

QVoniam autem hæc tota fere doctrina illi solidissimo innititur fundamento, nimirum, quod omnis humanitatis Christi operatio siue à voluntate, siue à sensitiuo appetitu immediatè elicita, præuenta semper fuit à rectissimo rationis iudicio, & per rationem deliberato: atq; adeò non potuit non semper esse rectæ rationi conformis. Idcircò de hac re nonnulla in præsenti, (& non quidem extra causam, sed opportunè) dicemus, vt doctrina tradita debitum accipiat complementum.

Notandum igitur est operationem humanam siue Christi, siue alterius hominis, dupliciter posse deliberatam à ratione intelligi. Primo extrinsecè, & quasi per accidens quantum ad exercitium, & applicationem ad ipsum opus, non vero quantum ad specificationem actus. Et hoc modo visio, & quicunque motus sensuum exteriorum potest esse operatio deliberata, quatenus huiusmodi potentiæ per voluntatem deliberatam applicantur ad suas operationes, & imperio voluntatis subduntur. Secundo operatio aliqua potest esse deliberata per se, & essentialiter, non solum quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem ipsius operis: & hoc modo ipse actus elicitus à voluntate potest dici operatio deliberata, quia ex propria sui ratione habet quod possit à voluntate deliberata procedere.

Quo supposito in vtroque sensu potest disputari. Vtrum omnis operatio voluntatis Christi, & eius appetitus sensitiui sit operatio deliberata. Sed in primo sensu hæc quæstio nullam difficultatem habet, quia omnes tenemur fateri vniuersas operationes voluntatis, & appetitus Christi, imo & omnium potentiarum etiam naturalium V. G. vegetatiuæ, fuisse deliberatas non solum per voluntatem, & rationem diuinam; sed etiam per rationem, & voluntatem humanam, quæ ex deliberatione permittebat, vnamquamque potentiam operari sibi propria, & conformiter ad propriam naturam. Probatur hoc. Quia alias sequeretur, quod in Christo potuerit reperiri aliqua operatio exorbitans à ratione, & lege Dei. Consequens est dictu absurdissimum, Christus enim vt ipse Ioã. c. 8. dicebat, nihil vnquam operatus fuit, quod non fuisset paternæ voluntati placitum. Et quidem quod in Christo non fuerit voluntatum contrarietas, ita quod humana diuinæ repugnaret, veritas est fidei in 6. Synodo definita actio. 4. 11. & 17. & in Concil. Lateranen. sub Martino I. Legantur Greg. 14. mor. c. 16. Hier. Marci. 9. Aug. super Ioan. loco cit. & q. 77. noui & veter. testam. Sequela vero probatur. Quoniam si operationes appetitus sensitiui Christi non fuissent à ratione præuentæ, aliquando appetitus posset offerri in obiectum sensibile immoderatè, & non secundum debitum rationis ordinem. Ergo, &c. Sed notandum est, quod motus appetitus sensitiui in Christo non solum fuerunt deliberati, & præuisi antecedenter, quatenus hoc ipso, quod verbum voluit assumere naturam sensitiuã præuidit in confuso, & in communi operationes futuras appetitus sensitiui. In qua re, fateor me non intelligere quid velit dicere Mag. Med. 3. par. quæst. 13. art. 3. Constituens discrimen inter actus appetitus sensitiui Christi, & actus voluntatis eius, vt est natura, quantum ad hoc, quod est esse præuisos, & deliberatos. Sed necessario fateri oportet, quod omnes fuerunt deliberati, & præuisi in particulari, & distinctè, & immediatè. Quod vel ex eo facilè potest ostendi, quia anima Christi per visionem beatam, & per scientiam infusam in particulari, & distinctè cognouit omnes operationes cuiuscumque creaturæ præcipuè rationalis, quæ futuræ sunt in tota æternitate. Ergo à fortiori cognouit omnes operationes suæ humanitatis, atque adeo distinctè, & in particulari de omnibus illis deliberauit. Confirm. Quoniam si tantum fuerunt deliberatæ in communi, & quasi in confuso, vix poterit assignari ratio, ob quam appetitus sensitiuus non exierit in aliquem motum inordinatum. Ergo, &c.

Ex

Ex hoc ſequitur primò, quod quamuis operationes voluntatis, vt natura quædam eſt, & operationes appetitus ſenſitiui, & aliarum potentiarum naturalium Chriſti, ſimpliciter eſſent naturales, eo quod procedebant à proximis principijs naturalibus: extrinſeca tamen ordinatione deliberatæ fuerunt, & rationales.

Sequitur ſecundò. Quod humana Chriſti voluntas vt natura eſt, & ſimiliter appetitus eius ſenſitiuus per has operationes licet non ſemper conformarentur voluntati diuinæ in volito materiali, ſemper tamen hæ operationes fuerunt ei conformes, & conſentaneæ in volito formali. Quoniam propter deliberationem rationis à qua præuentæ diſponebantur, numquam exorbitabant à ratione, & à lege Dei: quamuis ipſa Dei voluntate annuente voluntas Chriſti humana, ac eius ſimiliter ſenſibilis appetitus in huiuſmodi actus à materiali diuinæ voluntatis obiecto diſcordes prodirent. Vereque dicebantur in volito formali diuinæ voluntati, & legi conformes, quia verè procedebant regulati per diuinam voluntatem, & legem.

De operationibus autem ſecundi generis grauior eſt difficultas. Nam quidam concedunt, quod voluntas Chriſti vt rationalis & libera potuit habere operationes abſolutas, per quas non ſe conformaret voluntati diuinæ in volito materiali. Itaque dicunt, quod Chriſti voluntas vt rationalis potuit actu abſoluto velle non mori, cuius oppoſitum voluit diuina voluntas. Cæterum hæc ſententia etſi à Scoto, & Gabriele in 3. 14. probabilis iudicetur, omnino tamen videtur improbabilis. Contra quam docent communiter Theologi in cit. d. & duabus ſequentibus, & S. Thom. 3. par. quæſt. 21. art. 4. Et certè ſententia illa eſſet merito à ſcholis explodenda, quod probatur. Primo, quia talis abſoluta, & deliberata voluntas nõ poſſet non eſſe peccatum, cum eſſet diuinæ voluntati abſolutè repugnans, & ei non ſubiecta, nam cum eſſet abſoluta, & ex deliberatione promanans, nulli ſuperiori voluntati cederet. At fides catholica omne peccatum à Chriſti voluntate eliminat, vt ex dictis conſtat. Ergo, &c.

Secundò probatur. Talis voluntas fuit Chriſto impoſſibilis, Ergo, &c. probo antecedens. Chriſtus videbat quid Deus abſoluta, & efficaci voluntate fieri decreuiſſet, & conſequenter ſciebat, quod in ſenſu compoſito non poterat oppoſitum contingere. At non poteſt voluntas abſoluta, & deliberata volitione ferri in obiectum, quod intellectus iudicat hic & nunc, & omnibus circunſtantijs conſideratis eſſe impoſſibile. Ergo, &c.

Tertiò probatur, Quia tunc eſſet in Chriſto voluntatum contrarietas, quod eſt ab Eccleſia damnatum, vt vidimus paulo ante. Ergo, &c.

Difficultas ergo in vtramque partem probabilis, in eo conſiſtit, Vtrum Chriſti voluntas, non vt natura, ſed vt rationalis potuerit habere aliquam volitionem cõditionatam, & imperfectam, quam dicimus velleitatem repugnantem voluntati Dei in volito materiali. Et quidam nouiores Theologi reputant probabiliorem ſententiam negatiuam, quam ſequẽtibus rationibus probant.

Primo huiuſmodi velleitates ſunt otioſæ, & impertinentes, & procedunt ex imperfectione operantis, Ergo non ſunt ponendæ in Chriſto, à cuius humanitate omnis eſt imperfectio releganda.

Secundo. Voluntas vt rationalis, & libera, illa dicitur, quæ operatur conſultis rationibus, & circunſtantijs ipſius operis, ſed Chriſtus quoties applicauit intellectum ad conſiderandas rationes, & circunſtantias operis, conſiderauit omnes rationes, & circunſtantias tam ſuperiores, quam inferiores: fuit autem impoſſibile, quod conſideratis omnibus rationibus, & circunſtantijs, voluntas humana Chriſti non ſe conformaret voluntati diuinæ in volito materiali. Ergo non fuit poſſibile, quod haberet aliquã velleitatem repugnantem diuinæ voluntati in volito materiali.

Tertio. Quia huiuſmodi velleitates repugnantes diuinæ voluntati in volito materiali, non poſſunt reperiri in Beatis propter magnam perfectionem voluntatis eorum, ſed voluntas humana Chriſti multo fuit perfectior voluntate cuiuſcunque Beati, Ergo relegandæ ſunt à Chriſti voluntate huiuſmodi imperfectæ volitiones.

Oppoſitam ſententiam docent Scotus in 3. d. 15. & Palatios ibi, & Medina 3. par. quæſt. 18. ar. 6. & apparet ſententia longe probabilior, Probatur. Chriſtus habuit velleitatem non moriendi, vt conſtat ex ſcriptura, & tamen iuxta ſententiam Sanctorum hæc velleitas oriebatur ex conſideratione rationis, quatenus iudicabat indignum eſſe, vt Innocens pro peccatoribus moreretur, Deus pro creatura, & quod mors eius eſſet à multis contemnenda, & multis futura in ſcandalum, præſertim populo Iudæorum, Ergo voluntas Chriſti, vt rationalis habuit actum conditionatum, per quem non ſe conformauit voluntati diuinæ in volito materiali, Hæc omnia adeo ſunt vulgaria, & cunctis peruia, vt minime expedire iudicauerim in ſcripturarũ, & Patrum teſtimonijs recenſendis immorari.

Quare ad primum argumentum contrariæ opinionis negatur antecedens, nam huiuſmodi volitiones conferebant multum ad oſtendendam veritatem naturæ humanæ in Chriſto, & etiam ad oſtendendum charitatis affectum erga totum humanum genus, volebat enim quantum ex ſe erat, vt omnes conſequerentur fructum ſuæ paſſionis, & æternam vitam. Huc enim tendebat illa tam laborioſa Chriſti ad Patrem deprecatio. Matth. 20. & Luc. 20. *Pater ſi poſsibile eſt tranſeat à me calix iſte*, id eſt tranſeat ad vniuerſos homines, ita vt omnes fructum paſſionis meæ copioſe percipiant, &c.

Ad Secundum Reſpondetur, quod licet anima Chriſti per cognitionem beatam actu ſemper conſideret vniuerſas rationes, & circunſtantias in cuiuſcunque operationis, at per ſcientiam infuſam aliquando poterat conſiderare aliquas particulares rationes, quas vocamus inferiores, non conſideratis alijs ſuperioribus, & tunc poterat habere actum voluntatis conditionatum proportionatum inferioribus rationibus, quaſi corrigendum per rationes ſuperiores, neque in hoc reperiebatur aliquis defectus prudentiæ, ſed erat modus operandi proportionatus humanæ naturæ.

Ad

Digitized by Google

Ad tertium. Non desunt viri docti, qui putent in beatis reperiri huiusmodi actus conditionatos, sed veritas est in oppositum. Quoniam beatitudo consummata, & perfecta transformat voluntatem beati in diuinam voluntatem, ita vt nullum motum patiatur, qui non procedat ex inclinatione gratiæ, & consummatæ charitatis. Igitur ad argumentum negatur consequentia, ratio discriminis est, quoniam Christus simul erat Beatus, & viator, & caro Christi Domini erat passibilis, & mortalis, & ideo multa poterant Christo præsentari vt nociua, & mala propter carnis passibilitatem, quæ respectu Beatorum nullam possunt induere rationem mali, quia non sunt subiecti passionibus, & transmutationibus passibilis carnis. Multaque ipsi potuerunt vt viatori occurrere, & ea quidem secundum rationes saltem inferiores consideratione digna, quæ ad beatificum statum se habent impertinenter.

DVBITATIO V. APPENDIX.

An verbum posset assumere naturam peccato infectam.

His ita præsuppositis ad secundam nostram conclusionem reuertamur, cuius efficaciam probationem ex dictis colligere non erit difficile. Et primum quidem, quod diuinum verbum de facto non assumpserit humanitatem illo peccato infectam, veritas est ad fidem Catholicam pertinens, ita, vt oppositum sit manifestissimus error in fide, & aperta hæresis. Quod probatur primo ex illo Luc. 1. *Quod nascetur ex te sanctum, &c.* Illa dictio, sanctum, neutraliter accepta denotat omnimodam sanctitatem, non solum in supposito, sed etiam in natura, in qua Christus fuit conceptus, & natus, nam de sanctitate nascituri Christi ex Spiritu sancto in vtero Virginis concipiendi sermonem ibi instituerat Angelus. Testimonia, quæ afferemus circa sequentes conclusiones ad probandum sanctitatem, & gratiam habitualem Christi apertissimè confirmabunt istam veritatem, & ea etiam quæ sunt afferenda in solutione ad vltimum argumentum huius quæstionis. Probatur secundo ex verbis, quæ paulo ante retulimus ex Epistola Agatonis in sexta synodo generali recepta, & approbata, quibus definitur Christi humanitatem ex coniunctione ad diuinum verbum fuisse deificatam. At cum hac deificatione non compati poterat aliqua habitualis culpa in anima Christi existens. Id ipsum probatur, ex eo, quod in Conc. Ephe. primo anathematismo 10. definitur Christum non indiguisse sacrificio pro se oblato, quia nullum habuit peccatum. Quod & Paul. ad Hebr. cap. 7. non obscuris verbis dixerat. *Talis,* inquit, *decebat, vt nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus, qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum, & sacerdotes prius pro suis delictis offerre.* Certè si Christi humanitati aliquod vel mortale, vel veniale inesset peccatum, nulla ratione dici posset ipsum non indiguisse sacrificio pro se oblato, nam ad expiationem illius peccati, & mundatiam animæ comparandam necessaria illi fuisset sacrificij virtus.

Tertio probatur. Secundum fidem fateri tenemur Christi humanitatem non prius tempore in rerum natura extitisse, quam fuerit personaliter vnita verbo, Alias enim non verè, & propriè Beatissima Virgo diceretur Christum verum Deum, & hominē genuisse, sed illum hominem purum, seu humanitatem illam vnioni hypostaticæ præexistentem, cuius contrarium prædicant sacræ literæ, grauissima Concilia Ephæsinum 1. Calcedonense, Cōstantinop. 5. &c. definiunt, docent Sancti Patres, & Theologi, vniuersaque credit Ecclesia. Certa etiam fide tenemur credere, eam non contraxisse peccatum originis ex vi generationis. ergo nullo modo intelligi potest peccatum in humanitate Christi, quod non fuerit perpetratum ab ipso Christo. Sed quod Christus aliquod peccatum admiserit in natura assumpta, est manifesta hæresis, vt probauimus. Ergo contra fidē est dicere Christum assumpsisse naturam aliquo peccato infectam.

Quarto denique, & vltimo probatur, quod Christus humanitatem assumeret aliquo peccato infectam, e regione opponitur officio Redemptoris, & sanctificatoris, quod fuit Christo à Patre iniunctum, oportebat enim vt is qui alios venerat saluare, & mūdare, esset omni ex parte sanctus, & mundus, & non ipse quoque mundatione, & sanctificatione egeret, ab immundo enim quis mūdabitur? ergo cum nihil contrarium officio Redemptoris, & sanctificatoris sit admittendum in Christo, & hoc quidem secundū Catholicam fidem, necessum est omnem peccati labem à Christi humanitate excludamus. Illa omnia Patrum testimonia, quæ adduximus ad excludendū peccatum actuale à Christi humanitate, & illa quæ afferemus postea ad probandum eius sanctitatem, & gratiam, atque ipsius gratiæ plenitudinem omnino sunt ponderanda in huius Catholicæ veritatis confirmationem: neque enim libet ea sæpius repetere, & absque vlla necessitate inculcare.

Deinceps probandum est, quod etiam ex potentia Dei absoluta non potuerit fieri, quod verbum humanitatem peccato infectam assumeret. Quod sic probo. Ad diuinum verbum, prout est humanæ naturæ suppositum, attinet magnam curam, specialemque prouidentiam adhibere, vt ab ipsa natura omnem moralem defectum excludat, vt ex ante dictis satis constat, itaque deficeret diuinum verbum in his, quę ad ipsum pertinent in ratione humani suppositi, nisi naturam quam suppositaliter terminat, mundaret ab omni morali deformitate, quæ illam redderet deformem, & turpem, & ineptam ad supernaturales actiones efficiendas, & ea officia, & munia pręstanda, quæ competunt naturæ deificatæ per hypostaticam vnionem ad diuinum verbum, & quæ ineffabili redemptoris ministerio congruunt: ergo impossibile est, quod verbum diuinum humanitatem peccato infectam ad vnitatem personalem assumeret.

Ex hoc sequitur, quod si Deus modo vellet assumere in hypostaticam vnionem naturam rationalem hominis peccatoris, auferendo ab ea personalitatem propriam, eo ipso, quod illam sibi vniret, mundaret ipsam à peccato, quod antea contraxerat. Non quod talis mundities resultaret per simplicem emanationem ex vnione hypostatica, hoc enim non existimo necessarium (de qua re dicam quæst. sequenti) sed

sed per nouam actionem, liberam quidem, & voluntariam simpliciter ipsi Deo, necessariam tamen ex suppositione, supposita scilicet vnione hypostatica, quæ esset omnino libera actio Dei. Imò crediderim, quod prius natura quam eã assumeret in genere saltem causæ dispositiuæ in ordine morali deberet præcedere munditiés ipsius naturæ ad hypostaticam assumptionem. Dixi in genere causæ dispositiuæ quoniam in genere effectiuæ causæ prior rationis ordine deberet intelligi ipsa verbi cum humanitate hypostatica vnio. Nam aliàs si absolutè præcederet naturæ humanæ mundities, non specialiter tribueretur verbo, nisi secundum quandam accommodationem, sed toti Trinitati esset communis, quia non procederet à verbo, vt à supposito naturæ humanæ, cum omnino antecederet hypostaticam vnionem.

Quo loco id arbitror obseruandum, quod licet infusio gratiæ, & charitatis actiua in Christi anima actio fuerit toti Trinitati communis, vt in 2. art. sequentis quęst. dicam, mundare tamen humanitatem in casu de quo in præsenti loquimur, non solum secundum accommodationem quandam verbo tribueretur, sed speciali ratione vt humanitatis supposito, ipsi competeret. Nam eius interesset naturam sibi hypostaticè coniunctam ab omni morali culpa mundare. Ita quod per intellectum humanum, & humanam voluntatem teneretur de hac morali munditie curare.

Tertia conclusio principalis. §. 3.

CErta fide tenendum est Christi animam habituali gratia sanctificatam fuisse, & ad supernaturalem ordinem eleuatam. Probatur primo ex multis sacræ scripturæ testimonijs Ioan. 1. *plenum gratiæ, & veritatis.* Quem locum de Christo esse intelligendum superius explicui, Hæretici huius temporis dicunt Christum fuisse plenum gratia, non habituali, & iustificante, sed gratiæ nomine, specialem fauorẽ intelligunt, quo pater plurimum fauebat Christo. Verum hæc interpretatio tota est spiritu hæretico plena, & communi patrum intelligentiæ contraria, qui vnanimiter hanc gratiæ plenitudinem ad dona, & Spiritus sancti charismata referunt, quæ Christi anima non ad mensuram accepit. Quia *Pater*, vt inquit Ioan. cap. 3. *non ad mensuram dedit spiritum filio suo.* Ioan. 10. Christus de se ipso dicit, *quem Pater sanctificauit, & misit in mundum, &c.* & vt ibidem interpretatur S. Thom. post Hilar. 7. lib. de Trinit. circa medium, & est interpretatio, à grauissimis Patribus Athanasio lib. de incarnatio. Christi in princ. & Chrysost. hom. 60. & ab alijs sacrorum Bibliorum interpretibus communiter probata, hæc sanctificatio accipienda est de sanctificatione facta per iustificantem gratiam. Scio S. Augustin. tract. 48. in Ioan. quem super hunc locum sequutus fuit Vener. Beda, ad Christi diuinitatem hanc sanctificationem reduxisse, ipsamque æternam verbi generationem sanctificationem vocasse: Vt sanctus esset, inquit Beda, gignendo edidit, Sanctificauit, intelligendum est quemadmodum & genuit. Cui interpretationi ob id nouiores quidem annuunt interpretes, quia sanctificatio de qua Christus hic loquitur, missionem diuini verbi in mundum antecessit, quæ missio in eius incarnatione fuit celebrata, atque adeo sanctificatio verbi non potest non esse æterna eius generatio, Sed prior nihilominus intelligentia communior est, & textui gratior apparet, quia de incarnato verbo ibi fit sermo. Ad motiuum vero, quod probabilem reddit intelligentiam aliam quam ex August. retulimus, dicitur. Christum Dominum ibi non loqui de missione verbi in mundum, quæ fuit ipsa verbi incarnatio, sed de missione qua post incarnationẽ ipse Christus missus est à Patre in mundum ad prædicandum hominibus Euangelium, & ad cętera Redemptoris munera exequendum. Huic intelligentię plurimum consentit, id quod ex Esai. 61. Christus Luc. 4. sibi accommodauit, *Spiritus*, inquiens, *Domini super me, eo quod vnxerit me, & ad annunciandum pauperibus misit me.* Quo loco spiritualis humanitatis Christi vnctio, quæ fuit in incarnatione facta, præcessisse dicitur missionem ipsius Christi ad annunciandum pauperibus Euangelium gratiæ. Sanctificatio autem, & vnctio idem omnino pollent.

Sed iam vlterius in probatione conclusionis progrediamur. Luc. 1. *Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei*, Quem locum versans Bern. hom. 4. super Missus est, & Rupertus lib. 1. de operibus Spiritus sancti. cap. 10. interpretantur de sanctitate, quæ fit per gratiam iustificantem. Et quidem merito, Nã sanctitas personalis ad vnionis gratiam spectans sequentibus verbis, scilicet, *vocabitur filius Dei*, satis explicatur. Hanc veritatem probant vniuersalia testimonia scripturæ sacræ, quibus asseritur Christum vnctum Spiritus sancti vnctione, de qua loquitur Regius Vates psal. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*, vbi ad literam fit sermo de Christo, nã ita Palu. ad Hebr. 1. de Christo loquens, hæc verba retulit. Hoc autem lętitiæ, & exultationis oleum communiter Sancti Patres interpretantur de Spiritus sancti charismatibus, quorum præcipuũ est iustificans gratia. Vnde in sacra scriptura huiusmodi Spiritus sancti charismata vnctionis nomine vocantur, vt constat ex illo Ioan. 1. cap. 3. *vnctio docebit vos de omnibus.* De eadem Christi spirituali vnctione intelliguntur à Sanctis Patribus, & ab alijs interpretibus scripturæ sacræ alia sacræ paginæ testimonia, quæ de Christi vnctione sermonem faciunt Isai. 61. *Spiritus Domini super me, eo quod vnxerit me, &c.* quæ verba Luc. 4. Christus retulit, & sibi ipsi accommodauit, vt dudum dicebam, Act. 4. dicitur de Christo, quòd vnxit eum Pater Spiritu sancto, & virtute. De Christo verificantur etiam illa verba Dan. 9. *Et vngatur Sanctus sanctorum.* Eadem veritas apertè comprobatur ex illis sacræ paginæ testimonijs, in quibus Spiritus sancti dona Christo tribuuntur, vt est illud Isai. c. 11. *requiescet super eum* (scilicet florem de radice Iesse ascendentem, qui est ipse Christus) *Spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, &c.* Ponderandum est illud verbum, *requiescet*, denotat enim habitualem permanentiam gratiæ, & donorum Spiritus sancti ipsam concomitantium in anima Christi. Zach. 3. vbi sub nomine lapidis fit sermo de Christo, qui est lapis electus, & angularis, & si ab ædificantibus reprobatus, dicitur, quod super lapidem vnum septem oculi sunt, ideſt, septem Spiritus sancti dona, vt communiter interpretãtur Patres.

Digitized by Google

tres. Legatur speciatim Hieronym. super eundem locum, & S. Gregor lib 29. mor. cap. 30. Isai. cap. 42. *Ecce seruus meus suscipiam eum, dedi Spiritum meum super illum*, in quo testimonio illud verbum, seruus, denotat de Christo vt homine, sermonem fieri, Et illa verba, super illum, denotant, quod non de gratia vnionis qua factum est verbum caro, sed de gratia iustificante verbo incarnato superuenienti fit sermo. Nam vt daretur Spiritus super illum, necessum erat, vt ipse seruus Dei, scilicet, Christus, praeextitisset saltem ordine naturae ipsi infusioni gratiae. Quae ponderatio etiam est accommodanda testimonio ex cap. 61. Isai. cit.

Secundo probatur eadem conclusio grauissimis Patrum testimonijs, Origen. in quadam homil. de natiuitate Domini super Euangeliũ, *In principio erat verbum*, versans illa verba, *plenum gratiae, & veritatis* adhibet diuersas explicationes, & in prima dicit, quod veritatis plenitudo referri potest ad diuinitatem Christi, plenitudo vero gratiae ad Spiritus sancti donationem humanae naturae communicatam. Deinde aliam explicationem adhibens, inquit, gratiae, & veritatis plenitudinem de plenitudine deificationis, & sanctificationis esse intelligendam, & subiungit continuo, *Deificationis dico, quia homo, & Deus in vnitatem vnius subjantiae (id est subsistentiae) adunati sunt: sanctificationis vero, quia non solum de Spiritu sancto receptus, verum etiam plenitudine donationum eius repletus est*. Ecce quemadmodum Origen. & vnionis gratiam, & habitualis gratiae plenitudinem agnouit in Christo, illam deificationis gratiam vocauit, hanc vero gratiam sanctificationis esse dixit. Sanctus Cyrillus Alexandrin. in primo tomo actorum Concilij Ephesini de Christi sanctitate, & Sacerdotio loquens dicit, quod Christus Spiritum sanctum accepit vt homo, non tam sibi illum impetrans, quam toti generi humano per se ipsum, & in se ipso primum. Et in eodem tomo primo quaedam Ioannis verba exponens, inquit. [En clare, & euidenter vtrumque assertum habes, nempe Dominum Iesum Christum per carnis quidem oeconomiam, perinde ac vnum ex nobis Spiritu sancto potiri.] Expendenda sunt illa verba, *ac vnum ex nobis*, aperte enim ostendunt, quod Christus accepit gratiam, & caetera Spiritus sancti dona, quae conferuntur à Spiritu sancto reliquis hominibus iustis. Similia verba habet idem Cyrillus in quinto tomo actorum eiusdem Concilij, vbi explicans anathematismum septimum, inquit, *Nominatus autem, & Christi quoque nomine est, prop erea, nimirum, quod secundum humanam naturam perinde, ac vnus ex nobis inunctus est, iuxta illud, dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus tuus, &c.* Videndus est itidem libro primo de fide ad reginas. Sanctus Athanasius sermone secundo contra Arianos circa finem dicit, quod *Verbum homo factum seipsum sanctificauit ea vnctione, & sanctificatione, cuius etiam est dominus, & qua nobiscum communicauit*, & post pauca subdit, *Ipse est, qui dat & accipit Spiritum sanctum, dat vt verbum, accipit vt homo*. Illa verba, cuius etiam est dominus, nequeunt exponi de sanctificatione, quae ad vnionis gratiam spectat, nam haec sanctitas re ipsa est ipsummet diuinum verbum, vnde necesse est de habituali gratia humanitatis, de qua sine dubio, & haec omnia verba, & alia quae habentur ibidem intelliguntur. Et iam est manifestum S. Athanas. de gratia Spiritus sancti iustificante, & eleuante animam loqui in hoc loco, vt visus sit dicere, quod cum Ioannes in baptismo vidit Spiritum sanctum in specie columbae super Christum descendentem, suscepit ipse Christus hanc Spiritus sancti gratiam. Sed nihil aliud intendit grauissimus hic Pater, quam quod visibilis ille Spiritus sancti super Christum descensus apertam nobis de interna ipsius Spiritus sancti gratia in Christi anima latente significationem fecerit. Nam quod Christi anima ab ipso incarnationis instanti plena fuerit gratiae, in qua nunquam vllum suscepit augmentum, fatetur ipse Athanasius sermone quarto sequenti contra Arianos. Legatur etiam pro hac nostra conclusione tertia in libr. de incarnatione Christi, vbi inquit, quod Christus à seipso Spiritum sanctum accepit, & quod ex se ipso in semetipsum descendit, nimirum ex deitate in humanitatem assumptam. Hic descensus ex deitate Christi in ipsius humanitatem quid aliud denotat quam spiritualium charismatum in anima Christi infusionem ab ipsius deitate factam? S. Hierony. versans illa verba Abachuc cap. 3. *Egressus es in salutem populi sui*, dicit, *super omnia vnguentorum genera esse vnguentum illud spirituale, quod oleum exultationis vocatur, quo vngitur Saluator prae participibus suis: participes autem, inquit, eos puto, ad quos loquitur Ioannes dicens: Vos vnctionem habetis à Spiritu sancto*. Multa alia ibi dicit Hieronymus, ex quibus constat illum loqui de vnctione Spiritus sancti facta per gratiam. Sanct. Chrysostomus in sermone quodam de Spiritu sancto haec habet verba. *Cum autem accepit Deus carnem nostram, fecit eam humano more, quasi vnum Apostolorum, & Prophetarum accipere Spiritum sanctum*, & multa his similia dicit ibidem S. Gregor. loco citato, & lib. tertio epistolarum epistola 61. & libr. tertio moral. cap. 33. & libr. 29. c. 30. & hoc loco inquit Christi animam habuisse coniunctas & permanentes vniuersas Spiritus sancti functiones, id est, operationes supernaturalium donorum, & virtutum. Quibus verbis aperte docuit habitualem gratiam, & supernaturalium virtutum permanentiam in Christi Saluatoris anima. Quia non aliter potuit simul habere omnes coelestium donorum, & virtutum supernaturalium actiones nisi in habituali principio, in ipsis, videlicet, infusis habitibus gratiae, & virtutum infusarum. Legatur Sanct. Basil. homil. de poenitentia, & speciatim videndus est super illa verba Psalm. 44. *vnxit te Deus, &c.* Bernard. homil. 16. in Cant. dicit, quod *oleum exultationis, quo Christus in sacris literis asseritur vnctus, ipsa sunt septem Spiritus sancti dona*, S. August. 15. de Trinit. cap. 26. dicit, quod Christus secundum quod Deus dedit spiritualem sanctificationem hominibus, quam ipse secundum quod homo accepit, & manifestum erit legenti, S. Augustin. non de gratia vnionis, sed de gratia habituali sanctificante animam ibidem loqui. Nam inter alia dicit, quod si Iana. Baptista, qui seruus erat, ab vtero matris Spiritum sanctum accepit, qua probabilitate id negandum erit Christo naturali filio: & qua ratione dici

dici poterit Christum, tunc primo Spiritum sanctum accepisse, cum Ioannes in Iordane vidit Spiritum san ctum in specie columbæ super ipsum descendentem. Certe non potest hæc Augustini argumentatio de gratia vnionis procedere, de hac enim gratia nulli poterat esse dubium quominus eam Christus in vtero suæ matris accepisset. Loquebatur ergo Augustin. de illa Spiritus sancti donatione, quæ fit per iustificantem gratiam, & quæ communis fuit Christo, & Ioan. legendus est ipse August. in epistola 57. Legatur etiam S. Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto cap. 8. & super caput 1. epistolæ ad Hebr. *In illa verba vnxit te Deus, Deus tuus præ participibus tuis*, vbi aperté docet, oleum quo Christus fuit vnctus fuisse illudmet quo alij sancti, & iusti homines inunguntur, quamuis in Christo excellentiori modo fuerit illud oleum diffusum S. Anselmus super eundem locum ita dicit, *Deus iam homo factus vngi dicitur, id enim significant illa verba vnxit te Deus &c. Deus enim*, ait Anselmus, *qui vnctus est, homo factus erat, vnctus est oleo*, idest, *Spiritus sancti dono*. Et paulo post, *vnctus est oleo exultationis*, idest, *Spiritus sancti gratia, quæ eius conscientiam exhilararet*. Vides, bone lector, quam aperte S. Anselmus distinguat in Christo gratiam iustificantem, & sanctificantem animam, à gratia vnionis, imo & vniuersa hic à nobis ex Patribus citata testimonia hanc habent manifestissimam intelligentiam. Alia ex Patribus afferemus loca circa solutionem ad primum huius quæstionis: & in quæstione sequenti in art. 2. Ex quibus huic veritati maius accrescet robur. Eandem hanc veritatem constanter affirmat omnes scholastici Theologi cum suo magistro in 3. d. 13. S. Tho. ibidem & 3. p. q. 7. art. 1. & q. 34. Alex. Alens. 3. par. q. 11. & 12. Mars. in 3. q. 10. Interpretes sacrorum bibliorum exponentes illa verba Io. 1. *Plenum gratiæ, & veritatis*. Vnanimiter hanc veritatem adstruunt, Erasmo, & Caie. exceptis, qui vt supra aduertimus à vulgata latina editione ob leuissimas coniecturas recedentes, hæc verba non ad Christum, sed ad Ioannem retulerunt. Sed iam in forma sic deduco pro conclusione argumentum, & id quidem efficacissimum. Illa veritas quam vniuersi, aut fere vniuersi Ecclesiæ Patres, & magistri semper docuerunt, & docent, vt certam, & in sacris scripturis contentam, suscipienda est à fidelibus, vt verũ Catholicæ fidei dogma, non enim errare possunt in scripturarum perscrutatione, & intelligentia vniuersi Ecclesiæ Patres, & magistri, neque in tradendis Catholicis veritatibus, alias enim cum ipsis errantibus tota erraret Ecclesia. Ergo cum ab vniuersis, & antiquioribus Patribus, & nouioribus Ecclesiæ magistris assertum habeamus ex sacris litteris colligi Christi Saluatoris nostri animam gratia iustificante, ac reliquis Spiritus sancti charismatibus & sanctificatam fuisse, & vnctam, necessum est fateamur, hanc veritatem non inter probabiles Theologorum opiniones annumerandam esse, sed Catholica confessione suscipiendam.

Theologicæ rationes pro hac veritate confirmanda multæ eæque non contemnendæ suppetunt Theologis. Quarum præcipoè sunt illæ, quibus vsus fuit S. Th. 3. p. q. 7. art. 1. quæ cum ibidem claré, & explicatissimé proponantur, non erit necessum, vt in earum explicatione immoremur. Sed satisfuerit earũ præcipuas propter doctrinæ ordinem, & complementũ breuiter retetere. Et quidem ex illis verbis nostri prothematis. *Et vidimus gloriam eius, gloriã quasi vnigeniti à Patre*. Duæ rationes deducuntur, prior quæ sit in ordine aliarũ prima, hæc est, dignitas Christi quã habet eo, quod vnigenitus est Dei filius, postulabat, vt eius rationalis anima verbo personaliter vnita exornaretur gratia, ac præclarissimis Spiritus sancti virtutibus, & donis quibus decora fieret, & pulchra ac Deo valdé similis, eiusdemq. ordinis cũ diuino verbo. At non est credibile, quod Deus, qui iã in ordine gratiæ, quam in ordine naturæ res omnes iuxta eorũ merita, & dignitatem disponit, ipsã Christi animam non ornaret, & perficeret iuxta modũ eius dignitati debitum. Ergo, &c. Posterior rõ, & in ordine secũda ad hoc reducitur. Quod diuinũ verbũ perennis est totius gratiæ fons, ac natiua origo, & quia Deus, cuius naturæ ipsa gratia quoddã est particip;ũ, & quia substantialis imago, & similitudo Patris. Quam perfectissimã, & exactã similitudinẽ imitatur gratia, quæ animã cõstituit Deo similẽ formali, & intrinsecus participata similitudine: & ita Paul. Rom. c. 8. inquit, *quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui*, .i. ex vi prædestinationis gratiã accipiũt prædestinati, per quã referunt vnigeniti filij Dei, qui est naturalis imago Patris similitudinẽ, & cõformitatẽ imaginis Dei induunt. Ergo anima Christi, quæ inter creaturas oẽs proximior est, & coniunctior verbo, gratiam ab ipso verbo, & eã quidẽ sm̃ oẽm plenitudinem suscipit. Tertia rõ. Conueniens est omnino, & maxi mè congruum, vt Christi anima verbo vnita operetur supernaturales actiones diuino humanitatis supposito conformes. Nã cũ verbũ, prout humanæ naturæ suppositum fit vnum cũ natura humana earũ operationum effectiuum, & eliciuum principium, indecorum apparet, quod operationes elicitæ non sint ei similes, & proportionatæ. Gratia vero est primum, & radicale principium harũ operationũ, quatenus sua virtute præbabet supernaturales habitus, qui sũt proxima earũ effectiua principia. Ergo Christi animæ infundi debuit habitualis gratia. Neq. sat fuerit dicere, quod adiutoria, & auxilia Dei actualia sufficerent Christi animæ ad supernaturales operationes efficiendas Quoniam licet sufficerent ad substantiam ipsarum operationum, non tamen, vt modo ipsi animæ connaturali efficerentur. Nam in supernaturalibus actionibus, quæ non ex habitu supernaturali, sed ex actuali auxilio prodeunt, anima potius ab extrinseco mouetur, quam operetur à semetipsa mota, & acta. Et quidem si ad hanc suauitatem in reliquis hominibus erga supernaturales actiones seruadam, Deus qui omnia disponit suauiter, eis supernaturales infundit habitus, & virtutes, quæ ratio patitur, vt à Christi anima sibi charissima hanc suauem prouidẽtiam, & dispositionem subtraxerit? Ergo, &c.

Sed quarta iam ratio accedat, Christus non solum vt Deus, sed ẽt vt homo Deus caput est oĩum hominũ influens in eos gratiam, & reliqua Spiritus sancti dona. Ergo valde fuit congruum, vt Christi humanitas gratia, & Spiritus sancti charismatibus eleuaretur, & perficeretur. Confirmatur, Christus venit in mundũ, vt auctor legis gratiæ, & ipsiusmet gratiæ. Nam lex per Moysem data est, gratia, & veritas per Iesũ Xpm facta est. Ergo conuenientissimũ fuit, vt ipsa Xpi na-

Digitized by Google

manitas perficeretur gratia, imo & plenitudine gratiæ, vt ex eius plenitudine omnes iusti acciperent.

Quarta conclusio principalis. §. 4.

GRatiam habitualiter iustificantem accepit Christi anima in primo incarnationis instanti. Hanc conclusionem libenter admittunt graues Theologi, verum de eius certitudine quanta sit non constat omnibus. Nam quidam grauissimi in quorum numero sunt recensendi Cano. lib. 12. de locis c. 14. & Medina 3. p. q. 19. art. 4. dub. 4. & q. 34. art. 4. & nouissime Bellarminus in primo tomo suarum controuersiarū lib. 4. de Christi anima c. 2. & 3. in ea esse videntur sententia, quod ista doctrina sit veritas fidei. Grauissima testimonia, & ex sacris scripturis, & ex patrum monumentis producunt in eius rei confirmationem, quæ transcribere non licet, nam ibi facile videri poterunt. Alijs tamen Theologis quibusdam non tam certa visa fuit ista sententia. Sed quid ego sentiam, breuiter exponam. Et dico primum. Christum ab instanti suæ incarnationis gratia, & gloria, quæ in visione beata consistit, fuisse præditum, veritas est adeo certa, vt oppositum sit plusquam temerarium, & fortassis in fide erroneum. Probo quoniam testimonia Scripturæ sacræ ex quibus præcedentem colligebamus conclusionem non obscure insinuant hāc veritatem. Illud præsertim, quod est in hac tractatione præcipuum. *Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à patre plenum gratiæ, & veritatis*, quod testimonium ita est expendendum, quod si gloria, & plenitudo gratiæ, & veritatis collata fuerunt Christo, quia Vnigenitus est Dei filius, nulla vero similis afferri potest ratio ob quam in ipso conceptionis instanti ei non darentur, sed aliud expectaretur tempus. Neque enim aliud tempus, aut instans infusioni gratiæ commodius poterit assignari, cum gratię infusio non Christi meritis, sed personali eius dignitati respondeat: quam dignitatem habuit totam, & totaliter in primo suæ incarnationis momento.

Probatur secundo ex illo Luc. 1. *Ideoque quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei*. Ecce sanctitas Christi, quam circa præcedentem conclusionem ex Bernardo, & Ruperto probaui esse accipiendam de sanctitate à iustificante gratia prouenientem, cum Christo ex Virgine nascente ortum habuit, & quidem ex vi conceptionis Spiritus sancti virtute facta. Id enim denotat illud verbum Ideoque. In eiusdem veritatis comprobationem ponderanda sunt illa verba Isai. capit. 11. *Et flos de radice eius ascendet*. Flos de radice ascendens Christus est de Virgine nascens. Huic ascensui mox annexuit propheta habitualis gratiæ, & spiritualium donorum abundantiam. *Et requiescet*, inquit, *super eum spiritus domini, &c.* Item Luc. 2. Angelus pastoribus loquens. *Ecce euangelizo*, inquit, *vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus, &c.* Ecce iam tunc erat Christus, id est, vnctus Spiritus sancti charismatibus, & exultationis oleo. Quod sane oleum ex Patrum testimonijs ostendimus, ipsam esse spiritualem gratiam, quam cętera supernaturalia dona comitantur. Item ponderandum est, quod dicitur Saluator natus, denotat enim, quod Saluatoris officium iam erat Christo commissū à Patre, cum ex matris vtero per natiuitatem exiit: atque adeo fateri tenemur, quod iam erat ei data gratia cum virtutibus, & donis infusis, quę vt infra ostēdemus ad officium Saluatoris, & Redemptoris necessaria fuit sm legem à Deo statutā. Innumera prætermitto sacræ paginæ testimonia, quæ in duobus citatis authoribus Cano, & Medina videri poterunt. Expendantur etiam Patrum, quæ pro assertione pręcedenti adduximus testimonia, constabit enim legēti mentem Patrum eam fuisse, quod Christi anima ab instanti incarnationis gratiam, & Spiritus sancti accepit dona. S. Aug. 15 de Trin. c. 26. apertissimé id affirmat, & probat, quia si Ioannes in vtero matris sanctitatē accepit, & gratiam, quo pacto id non erit de Christo asserendum? Et quamuis Aug. & Patres non exprimant primum instans conceptionis Christi, manifestū est ipsos de illo primo instanti loquutos fuisse quia totā Xpi sanctitatē, & gratiā ex hypostatica vnione ad verbum prouenisse di cunt. Imo, & multis in locis expressere, quod in vtero matris Xpi anima, & gratiā, & perfectā diuinorū cognitionē accepit. Legātur testimonia Patrū, quę Magister Cano, & Bellarm. loc. cit. diligenter retulerunt, præsertim, Greg. Nazianz. in Basil. *Proficiebat*, inquit, *sapientia non vt incrementum aliquod acciperet, cum ab initio dominus gratia, & sapientia absolutus esset, sed quod hominibus ignaris paulatim apparerent.* Suppetunt præterea rōnes nō inefficaces, quæ huic attestātur veritati. Prima, quoniam Angeli creati sunt in gratia iuxta grauissimorū Theologorum sententiam, quam ex S. Aug. hauserunt dicente, quod Deus simul erat in eis condens naturam, & largiens gratiam. Ergo si hoc rationabiliter dicitur de Angelis, imo de primis parētibus satis consentanee ad Scripturā sacrā dicitur, q in iustitia originali, & in Dei gratia fuerunt conditi, necessario id erit de Christo affirmandum. Secunda ratio. Inter statum gratiæ, & statum peccati nullum de facto, & secundum ordinatiam Dei legē datur medium. Ergo cum Christi anima non fuerit in peccato producta, necesse est fateamur fuisse in gratia, & iustitia creatam. Omnia argumenta, quæ sequenti controuersia in 2. eius art. afferemus ad probandum gratiam connaturalem esse Christo, & eius animæ ex vi vnionis hypostaticæ debitam, confirmāt non leuiter hanc veritatem.

Secundo dico. Quod Christus dum vixit mortalē vita, gratia fuerit, & gloria præditus, siue in hoc, siue in illo instanti acceperit, veritas fidei est, cuius oppositū manifestus est error, imo, & heresis. Istud sm assertū, vt minimū probāt efficacissime testimonia, quę citati auctores referunt ex sacr. scripturis, & quæ nos in præcedentis dicti comprobationem, & pro tertia conclusi. citauimus. Et euidentissima Patrum citata testimonia, quorum tanta conformitas manifestò nobis est argumento apostolicæ traditionis, qua pollet hęc veritas, Theologi scholastici in 3. d. 13. cōsentiunt. Estque communis totius Ecclesiæ intelligentia. Cui non parum suffragatur illud, quod Christus de seipso dicebat. Io. c. 3. *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descēdit de cælo. & filius hominis qui est in cælo.* Circa hæc verba postrema, duo sūt notāda. Alterū, quod Christus loquitur de se ipso, prout est homo: Nam id aperte designat phrasis illa nominandi seipsum illis verbis, *Filius hominis*. Alterū vero, quod illa verba.

Q ii

Qui est in cęlo cum de filio hominis asserãtur, id est, de Christo, vt homine, nihil aliud designare possint, quam visionem beatificam, qua Christi anima fruebatur, cuius ratione Christus, vt homo dicitur esse in cęlo. Ad eum modũ quo Christus ipse in cruce pẽdens latroni dixit. Hodie mecum eris in paradiso, nimirum, per beatam visionem.

Quinta conclusio principalis §.5.

SImul cum gratia inditæ fuerunt animæ Christi illa omnia Spiritus sancti dona, & supernaturales virtutes, quæ nullam intrinsecam imperfectionem in habente postulant. V. c. charitas, sapientia, scientia, &c. Est communis hæc conclusio vniuersis Theologis locis citatis. Illam docet expresse S. Tho. 3. p. q. 7. art. 2. & sequentibus, vsque ad 9. &c. Et probatur primo testimonijs illis sacræ paginæ ex quibus constat in Christi anima requieuisse spiritum domini cũ donis suis, qualia sunt illa superius adducta ex Isai. cap. 11. requiescet super eum Spiritus domini, & ex Zachar. c. 3. *Super vnum lapidem septem oculi sunt, &c.* Deinde probatur 2. ex Patribus, qui in citatis retro testimonijs non solum gratiam iustificantem tribuũt animę Christi, sed omni Spiritus sancti donatione dicunt eam fuisse repletã. 3. probatur, quoniã sanctitas intrinseca qua formaliter sanctificatur, & iustificatur anima cuiuslibet iusti, non sola habituali gratia, sed ẽt charitate constat, vt manifestum erit, c. 7. & can. 11. S. Synod. Trid. legenti. Ergo cum formalis iustitia, & sanctitas animæ Xp̃i eiusdẽ sit rõnis cũ sanctitate cuiuslibet hominis iusti, & omniũ earum perfectissima necessũ est fateri, quod cum Christus in sac. script. Sãctus, & iustus asseritur, virtualiter dicitur eius animam gratia, & charitate præditã fuisse.

Quarto probatur. Omnes supernaturales virtutes, & Spiritus sancti dona ex natura rei ipsam gratiæ essentiã comitãtur, effluuntq. ab ipsa sicut intellectus, & voluntas ab animæ rationalis essentia, vt cũ S. Th. 12. q. 110. ar. 4. ad primũ docent grauiores Theologi. Ergo nisi miraculosam suspensionem huius effluxus, & connaturalis emanationis fingamus, fateri tenebimur, in potentijs animæ Xp̃i ex gratia in ipsius animæ essentia præexistente omnes illæ supernaturales virtutes, & Spiritus sancti dona effluxisse, quæ imperfectionem intrinsecam statui comprehensoris repugnantem non inuoluunt.

Quinto denique probatur. In Christo non est tantum ponenda essentia animæ supernaturali gratiæ ornamento decorata, & pulchra, Verum, & ipsius animæ potentiæ debent esse perfectæ intrinseca supernaturali dispositione, & in actu primo constitutæ ad operationes supernaturales, in quibus ipsa Christi anima se quã sepius exercuit, vt in Euãgelio cõstat: expendatur illud Io. 13. *Vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem. & sicut mandatum dedit mihi pater sic facio,* nam his verbis duos supernaturales Christi actus cõplexus est Euangelista, scilicet, charitatis, & obedientiæ. Ergo manifesta ratio postulat, vt simul cum gratia Christi anima prædictas virtutes, & Spiritus sancti dona infusa acceperit. Adeo vrgẽt hæc argumẽta, vt ego eadem certitudine existimem tenendam esse hanc conclus. 5. qua retro dixi suscipiendam esse conclusionem tertiam.

DVBITATIO I. APPENDIX.

An in Christo fuerint virtutes Theologicæ.

SEd nũc sigillatim, breuissime tamen explicamus, quæ sint illæ virtutes, & illa dona, quæ imperfectionem implicant intrinsecam Christi dignitati, & beatifico eius statui repugnantem. Et principio de Theologicis virtutibus assero, quod ex tribus virtutibus Theologicis fide, spes, & charitate, sola charitas in Christi anima reperitur, Nam fides, & spes imperfectionem intrinsecam in suis formalibus rationibus complectuntur, quæ & Christi dignitati, & eius beatifico comprehensoris statui non bene consentit. Fides namq. cum sit (Paul. ad Hebr. c. 11. affirmante) *argumentum non apparentium*, obscuritatem, & ineuidentiam credibilium in subiecto postulat, quæ ineuidentia, præsertim circa misteria supernaturalia, & circa Deum, quæ est prima, & maxima veritas, & formalis ratio fidei, non decet Christi animam, Spes similiter imperfectionem habet intrinsecam, nimirũ, quod speretur id, quod adhuc non possidetur in re, *quod enim quis videt quid sperat?* Roman. cap. 8. At Christi anima, ab ipso instanti incarnationis, potitur faciali Dei visione, & ipso Deo viso perfecte fruitur. Deus aũt vidẽdus, & fruendus; est obiectum propriũ spei. Igitur hæ duæ virtutes non fuerunt infusæ Christi animæ. Charitas aũt simul cum gratia ei data fuit, quia charitas essentialiter considerata nullam inuoluit imperfectionem, & ita charitas remanet in beatifico statu, charitas. n. dicente Paulo nũquam excidit.

Sed de vtraque ista virtute fide. s. & spe, aliquæ supersunt difficultates, breui tamen, & compendiosa resolutione pertractandæ, Et primo quidem de fide multa possent disputari, & quibus in communi probaretur fidem cum scientia, cum clara Dei visione compati posse. Verum hæc tam communis disputatio in alium locum est reijcienda. In 1. 2. q. 67. & 2. 2. q. 1. at. 4. solet à discipulis S. Thom. versari. Quo loco id definiunt grauiores Thomistæ quod fides ex natura sua, & secundum ordinariam Dei potentiam cum cognitione sciẽtifica minime reperiri potest, & multo minus cum aperta diuinæ essentiæ visione. At sm̃ absolutam potentiam non implicat cum vtraque cognitione clara fidei habitum simul existere. Implicat autem actum fidei simul reperiri cum actuali eiusdẽ obiecti euidenti notitia. Et ratio discriminis huius inter actum, & habitum ea est, quod actus per se primo non habitui, sed actui opponitur. Vnde actus fidei, & actus scientiæ eiusdem obiecti directe opponuntur, & oppositione quidem priuatiua, quæ cõtradictionis oppositionem virtualiter claudit: opponũtur enim, sicut obscurum, & clarum, euidens, & ineuidens, atque adeo non possunt ij duo oppositi actus simul esse in eodem subiecto. Cuius cõtrarium falso existimauit Dur. in 3. d. 24. q. 1. & d. 31. q. 3. & 4. At quia habitus fidei non directe opponitur actui scientifico, aut euidenti Dei notitiæ, non implicat quod simul sint in eodem subiecto, & de re eadem. Hoc supposito in speciali probatur, contra doctrinam nũc traditam fidem, & habitualem, & actualem posse reperiri in anima Christi. Et primo argumentor ex illo Isa. 11. *Et erit fides cinctorium renum eius*, .i. Xp̃i.

Digitized by Google

Secundo arguitur. Aliqua potuerunt Christo reuelari reuelatione obscura, ea videlicet quæ in verbo non intuetur, non enim anima Christi videt in verbo omnes creaturas, & veritates possibiles, ergo harum rerum potuit Christus habere fidem.

Tertio in Christo fuerunt liberalitas, & magnificentia, quamuis defuerit Christo istarum virtutum materia. s. diuitiæ. Ergo quamuis desit Christo materia fidei. s. res obscure reuelatæ, potest in ipso fides permanere.

Quarto si in Christo non fuit fides, sequitur quod non fuerit in ipso meritum fidei. At consequens non apparet admittendum. Ergo &c. Ad primum argumentum ex c. 11. Isai. desumptum respondeo ex mête Cyrilli, Hyeron. & aliorum, qui illum locum interpretantur, fidem ibi non credulitatem, sed fidelitatem, & veracitatem, quæ est quædã moralis virtus inter dicta, & facta cõsonantiã constituens, designare. Huic intelligentiæ attestatur 70. interpretum versio.

Ad sm respond. quod sine dubio probat sm absolutam Dei potentiam posse in Christo, & in quolibet alio beato reperiri fidem actualem earum rerum quas non intuetur in verbo. Dixi secundum potentiã Dei absolutam, quia ex lege ordinaria illud non est admittendum. Dedecet enim statum beatificum obscura reuelatio, & ineuidens cognitio.

Sed rogabis. Vtrum facta ista reuelatione de qua procedit argumentum esset constituendus in intellectu animæ Christi habitus fidei. Hæc res est dubia. Quibusdã videtur pars negatiua, & rõ est hæc. Fides est virtus Theologica, ergo non potest saluari habitus fidei, nisi versetur circa Deum. At in illo casu non haberet fides de Deo, sed de creaturis obscure reuelatis à Deo: Ergo &c. Prima consequentia patet. Quoniam de ratione virtutis Theologicæ est versari circa Deũ tamquã obiectũ primariũ, & potissimum, ergo illo sublato necesse est auferatur ipsa Theologica virtus. Secũdo probatur. Deficiente obiecto primario alicuius habitus, non põt habitus ipse permanere, quãuis adsit secundarium obiectum, sed Deus credendus est obiectũ primariũ fidei, creaturæ vero reuelatæ à Deo pertinent ad obiectũ secundariũ, ergo cum in casu huius dubij deficiat primarium obiectum fidei (nam Deus cum videtur non creditur) non põt permanere fides. Mai. probatur obiectum secũdariũ, non pertinet ad aliquẽ habitũ, nisi quatenus cadit sub obiecto primario: ergo deficiente primario obiecto, habitus non põt versari circa secũdariũ obiectum, & ex consequenti totaliter aufertur ipse habitus. Conf. Si totaliter deficerent pericula mortis, quæ sunt primariũ obiectum fortitudinis, non maneret virtus fortitudinis, quamuis adessent alia leuiora pericula, quæ sunt eiusdem virtutis secundarium obiectum: ergo eadem est ratio in fide.

Sed pro sentẽtia affirmatiua, quę placet alijs. Argumentor primo. In illo casu reperiretur formalis rõ sub qua obiecti fidei. s. prima veritas obscure reuelãs, ergo maneret fidei habitus. Secũdo probatur. Actus fidei, quo Christus crederet res illas reuelatas sibi, esset eiusdem speciei cum actu elicito in nobis ab habitu fidei, ergo posset elici in Christo ille actus ab habitu fidei. Tertio probabilis est sentẽtia Caie. asserentis 22. q. 175. ar. 3. quod postquam Paulus vidit in raptu diuinam essentiã, habitus fidei, qui in illo permãsit nunquam potuit exire in actum circa Deum trinum, & vnum, qui est obiectum primarium fidei, ergo cum in Paulo permanserit fides deficiente obiecto primario, poterit etiam in Christo, & in quolibet beato reperiri habitus fidei circa obiectum secundarium, deficiente primario obiecto.

In hac re dico primo, quod sm absolutam Dei potentiam bene potest intelligi, quod perseueret habitus fidei circa obiectum secundarium deficiente primario: Et hoc probant sufficienter argumenta, quæ proposui pro sententia affirmatiua. Dico secundo, si attendimus ad ordinem rerum ipsis proportionatum, & ad legem ordinariam Dei, deficiente primario obiecto alicuius habitus etiam si perseueret obiectum secundarium sub ratione formali, sub qua obiecti, non manebit habitus; & hoc probant argumenta facta pro parte negatiua. Ex quo sequitur quod in casu nostri dubij poneremus nouum miraculum pertinens ad absolutam Dei potentiam, non esset habitus fidei in Christi anima. Et hactenus de secundo argumento.

Ad tertium argumentum principale Caie. 3. p. q. 7. ar. 2. dicit quod in Christo licet deficeret materia liberalitatis, & magnificentiæ, non tamen deficiebat formalis ratio harum virtutum: quia per prudentiã iudicabat quando, & quomodo, & quibus circumstãtijs possint liberaliter, & magnifice distribui pecuniæ. At in fide oppositum contingit, non enim deficit materia fidei, manẽt namque mysteria Trinitatis, incarnationis &c. Deficit tamen ratio formalis obiecti fidei. s. obscura reuelatio, & ita non est eadem ratio de fide, & de magnificentia. Sed hæc solutio Caie. apparet difficilis, & arguitur contra illam, ratio formalis specifica obiecti virtutis non potest saluari nisi determinata ad propriã materiã talis virtutis. Ergo deficiẽte materia liberalitatis, & magnificẽtiæ non potuit in Christi saluari rõ formalis specifica harum virtutum. Antecedens probatur. Quia hęc rõ formalis virtutis abstracta ab omni materia communis est ad oẽm virtutẽ. Explicatur hoc, Nam si potest saluari formalis ratio specifica virtutum deficiente totaliter materia, nulla rõ assignari poterit propter quam in Angelis non reperiantur virtutes temperantiæ, & fortitudinis, etenim Angelus bene põt prudenter iudicare quando, & quomodo sit temperate viuendum aut fortiter agendum. Igitur prętermissa solutione Caie. aliter respondetur, quod materia liberalitatis, & magnificentiæ licet actu defuerit Christo Domino, voluntarié illi defuit, & non fuit illi impossibilis. At obiectum formale fidei, fuit simpliciter impossibile Christo sm statum beatificum in quo erat, vnde non est eadem ratio de fide, & de magnificentia. Quoniam materia magnificentiæ nõ defuit simpliciter Christo. Missam facio solutionem aliam, quæ est sine dubio sufficiens mnnrẽ, quod in hoc q Christus voluntarie abdicauit à se omnes diuitias, quas si vellet in magna copia, & affluentia potuisset obtinere, sume se ostendit magnificũ, & fuit illa abdicatio præcipuus magnificentiæ actus, & diuitiæ contẽptæ sunt vera materia huius tam magnifici actus. Vnde negandum est, quod defuit Christo magnificentię materia, licet defuerit respectu quorundã magnificentiæ actuum, eorum videlicet, qui consistunt in ipso diuitiarum possessarum vsu.

Ad

Ad quartum Medina respondet, quod Christus habuit meritum fidei quatenus habebat fidē in præparatione animi, quod potest explicari ex his, quæ antea diximus de fide, quam habuit Paulus eorum, quę vidit in diuina essentia post visionem transactā. Hæc tamen solutio, quæ quibusdam nouioribus est grata, nobis non placet, quoniam cum fides non pertineret ad Christum, eo quod erat simpliciter beatus, non est dicendum illum habuisse fidem in præparatione animi. Sicut nullus Theologorum docet, beatos in patriam fidem habere in præparatione animi. Quod præterea probatur, fides in præparatione animi, est fides simpliciter, & ita D. Paulus simpliciter dicebatur habere fidem eorum, quæ viderat in raptu, & erat vere fidelis: ergo si Christus habuit fidem in præparatione animi, habuit simpliciter fidem, & fuit simpliciter fidelis, quod nulla ratione est admittendum. Exemplum autem, quod attulimus ex D. Paul. non est ad propositum, quia Paulus erat simpliciter, & modis omnibus viator, atque adeo fides per se pertinebat ad illum. Christus vero, etsi secūdum inferiorem partem viator fuerit, simpliciter tamen beatus erat, & comprehensor. Fides autem ad comprehensorem non attinet. Igitur ad tertium respondetur. ex Caiet. circa solutionem ad secundum art. 3. q. 7. 3. p. quod Christus non habuit formaliter meritum fidei, habuit tamen illud eminenter, eo quod obedientia per quam meruit apud patrem, regulabatur per cognitionem supernaturalem, in qua eminenter comprehenditur fidei cognitio seclusis eius imperfectionibus. iuxta hanc solutionem est explicanda S. Thom. doctrina 3. p. q. 7. art. 3. ad 2. Imo ex ista S. Tho. solutione apertior fit huius nostræ doctrinæ veritas, quæ & si non omnibus placeat, non ob id tamen debet haberi, vt spernēda, cum ei, & ratio adducta, & prædicta S. Tho. solutio, quam plurimum suffragentur.

De virtute autem spei eadem sunt omnino dicenda, quæ de fide dudum adstruebamus. Nimirum, quod secundum absolutam Dei potentiam stare poterit spes in habitu cum faciali visione, qua Christi anima diuinam intuetur essentiam, in actu vero id est impossibile, & ex natura rei, & secundum ordinariam Dei potentiam, ac legem. Præterea repugnat ipsi beatifico Christi statui, quod per habitum spei Christi voluntas se exerat in actualem spem facialis Dei visionis, quæ inter particularia virtutis spei obiecta principem locum obtinet. Quia quod possidetur, nulla potentia fieri potest, quod speretur, & desideretur simul. Sed id merito dubitabit theologus vtrum actus, quo Christus gloriam sui corporis dum erat in vita mortali, desiderabat, esset simpliciter actus spei, & gloria corporis esset simpliciter spei obiectum. Probaturque pars affirmatiua primo S. Thom. 3. p. q. 7. art. 4. expresse docet, quod in Christo erat spes respectu gloriæ corporis nondum habitæ, & ponderandum est hoc loco, quod cum S. Tho. in 1. 2. q. 67 art. 4. ad 3. Expressissime negauerit in beatis reperiri spem gloriæ futuræ, id tamen affirmat de Christo in hoc articulo. Secundo probatur. Gloria corporis erat bonum supernaturale futurum, & arduum respectu Christi Domini: ergo erat obiectum spei: atque adeo actus ille erat actus spei. Probatur antecedens quoad illam partem arduum, in qua, est difficultas. Christus secundum legem à Deo statutam non poterat consequi gloriam corporis nisi mediante passione, & morte iuxta illud Luc. vltimo. *Nonne hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam*, ergo consecutio gloriæ corporis fuit Christo difficilis, & ardua. Propter hæc argumenta quidam Theologi putant illum actum simpliciter fuisse actum virtutis spei, eiusdem rationis cum actu spei, quo purus viator sperat immortalitatem sui corporis. Verum est, quod isti authores non admittunt fuisse in Christo habitum spei, qui est virtus Theologica, propter defectū obiecti primarij, à quo per se pendet ipsa theologica virtus. Cæterum Caie. 3. p. q. 7. ar. 4. existimat actum illum non fuisse in Christo spem, sed desiderium dūtaxat, si est omni cum proprietate loquendum. Quēadmodum dicimus, quod beati desiderant gloriam corporum futuram, non autem sperant. Hæc sententia Caier. communiter recipitur à Thomistis, & ratio eius est, quoniam gloria corporis in Christo non erat simpliciter bonum arduum, & difficile, quoniā ex gloria animæ naturaliter resultat gloria corporis, vnde est debita in radice, & potentia intrinseca: obiectum autem spei est bonum difficile, & arduum, futurumque quasi per potentiam extrinsecam.

Ad argumenta in oppositum. Ad primum respondeo, quod cum gloria corporis haberet aliquid difficultatis, & arduitatis in Christo, quam non habet in cæteris beatis, vt constat ex argumento sequenti, idcirco S. Th. desideriū, quo Christus desiderabat corporis gloriam appellat spē, quod tamen non admittit in cęteris beatis. Cęterū ista difficultas nō fuit sufficiens, vt statim dicemus, ad constituendam propriā & essentialem spei rationem, sed ampla quadam, & larga acceptione desiderium illud Christi appellatur spes à S. Thom.

Ad secundum dicitur, quod illa difficultas consequendi gloriam corporis in Christo Domino, non est difficultas, quæ necessaria est ad obiectum spei: etenim illa sola difficultas sufficit ad obiectū formale spei, quæ reddit dubiam, & non penitus securam consequutionem boni sperati. At licet Christo difficillimum esset, & arduum consequi gloriam corporis sui, erat tamen securissimus de eius assecutione. Nam secundum legem statutam à Deo, & secundum propriam dispositionem, nimirum, gloriam animæ, infallibiliter futura erat corporis immortalitas. Igitur ad argumentum respondetur, quod consequutio gloriæ corporis fuit quidem laboriosa Christo, sed non difficilis, & ardua, vt requiritur ad spem.

Sed est argumentum. sequitur, quod si quis certo cognoscat se esse prædestinatum, aut confirmatum in gratia, neque habeat, neque habere possit actum virtutis spei: cōsequens non est admittendum: Ergo. Probatur sequela. Nullum est dubium huiusmodi homini de consequutione vitæ æternæ, Ergo consequutio vitæ ęternę non est ei difficilis, & ardua, vt postulat virtus spei. Respondetur, quod illi homini per se loquendo dubia est, & difficilis æternæ vitæ consequutio, quoniam non habet intra se aliquod principium ex cuius virtute necessario, & infallibiliter fit consequuturus æternam vitam. Est autem illi certa vitæ cælestis adeptio per accidens ex gratia speciali Dei: Vnde per se, & simpliciter æterna vita est illi difficilis, & ardua. At Christo cōsequutio immortalitatis corporis erat certa, & infallibilis per se. ſ. ex virtu-

Digitized by Google

te principij intrinseci effectiui. Quia. vt diximus, ex gloria animæ per se redūdat corporis immortalitas.

Difficultas manet in hoc loco disputanda. Vtrum si admittamus, vt probabilem sententiam oppositā, quæ docet Christum veram habuisse spem immortalitatis futuræ corporis sui, concedendum sit, quod actus ille spei fuerit eiusdem speciei cū illo, quo nos speramus futuram corporis immortalitatē. Pars affirmatiua apparet vera. Quoniam ille actus spei in Christo eandem habebat rationem formalem, quam habet actus spei in nobis, respiciebat enim motiuum supernaturale, innitebaturque virtuti diuinæ, Ergo, &c. In oppositum est, quod obiectum illius actus nō pertinebat ad virtutem spei, quia deficiebat obiectum primarium spei, scilicet, Deus non visus, possibilis autem videri; sed tota essentialis ratio virtutis spei desumitur ex primario eius obiecto, & non satisfuerit ratio formalis sub qua, nisi determinetur ad obiectum primarium: Ergo, &c. Probatur minor. Tota ratio virtutis Theologicæ consistit in hoc quod versatur circa Deum tāquam obiectum primarium: Ergo nisi ratio formalis, sub qua determinetur ad istud obiectum primarium, non sufficit constituere Theologicam virtutem, neque actum eiusdem speciei cum actu elicito à virtute Theologica. Propter hoc argumentum existimo secundum hanc sententiam esse probabiliorem, quę placet quibusdam doctissimis; quamuis Caiet. 3. p. loc. cit. in primam videatur inclinare sententiam, quæ citra dubium non est improbabilis, quidquid nonnulli ex nouitijs theologis infirmis argumentis contendant.

DVBITATIO II. APPENDIX.

An in Christo fuerint virtutes morales.

De virtutibus moralibus succedit deinceps disputatio. Et quidem de ijs moralibus virtutibus quas probabilior Theologorum sententia infusas per se vocat, de quibus, 1. 2. quæstione 63. late differitur, parum est difficultatis, præter illam de liberalitate, & magnificentia, quam paulo superius absoluimus. Quod si quæ aliæ se possunt difficultates offerre, explicabūtur simul cum ijs, quę de virtutibus acquisitis continuo differemus. Quas nōnulli Theologi moderni putāt superuacaneas fuisse in Christo, quia non potuerunt aliquando exire in proprias operationes. Quod sic probant.

Primo. Omnis operatio Christi fuit perfectissima, ergo procedebat ex intentione finis supernaturalis, & à ratione regulata supernaturali regula, rursus, ergo omnis operatio moralis Christi procedebat à virtutibus infusis, & non à virtutibus acquisitis. Patet vltima consequentia. Nā virtus moralis acquisita nequit, salrē immediate, sub ordine supernaturalis finis operari. Nam per se primo respicit finem naturali rationi, & ordini proportionatum; quo potissimum differt à morali virtute, quæ per se infusa vocatur, quæ supernaturalem finem per se primo attendit.

Secundo, Si Christus habuit operationes elicitas à virtutibus acquisitis sequitur, quod per huiusmodi operationes fuerint augmentatæ virtutes Christi acquisitæ: consequens est falsum, nam tale virtutum augmentum videtur inferre imperfectionem magnam Christo. Ergo, &c.

Sed his non obstantibus, probabilior est nostra sententia. Et probatur. S. Thom. 3. p. q. 12. docet, & probat in Christo fuisse scientiam acquisitam, vt eius intellectus perficeretur modo sibi proportionato, & connaturali; ergo eadem ratione in voluntate Christi sunt ponendæ virtutes morales acquisitæ, quibus modo sibi connaturali operari possit, aliàs enim humana Christi voluntas non esset simpliciter, idest, modis omnibus perfecta.

Ad argumenta facta respondetur, & ad primum respondeo dupliciter: Primò, quod licet Christus nō posset aliter operari, quam ex intentione finis supernaturalis, potuit tamen sub hac intentione vti virtutibus acquisitis, ita vt operatio proxime, & immediate referretur in finem naturalem, mediate vero, & extrinseca relatione in finem supernaturalem. Igitur ad argumentum distinguitur primum consequens, regulatione intrinseca nego, extrinseca concedo. Et ita negatur secunda consequentia.

Sed secundo respondeo, mihi nullum esse inconueniens asserere, quod Christus potuerit quandoque vti virtutibus acquisitis absque actuali relatione ad finem supernaturalem. Nam satis erat, quod operationes sic elicitæ essent referibiles in supernaturalē finem, quemadmodum timor quo Christus timebat mortem fortassis non referebatur actu in finem charitatis, licet esset subiectus diuinę voluntati, & fini charitatis: quoniam in illo timore voluntas regulabatur per rationes inferiores: & naturæ humanæ permittebatur se explicare in propriam infirmitatem, aptam tamen corrigi, & moderari à superiori ratione, & regula. Neque vllam hæc sententia imperfectionem Christo tribuit. Sicut nulla est imperfectio intellectus Christi, vel, cuiusuis alterius beati, quod quandoque intelligat per conuersionem ad phantasmata (vt plane poterunt intelligere beati reassumptis corporibus) eo quod liberum est ei sine huiusmodi conuersione intelligere cum velit.

Ad secundum respondet. Med. virtutes acquisitas in Christo suscepisse augmentum per proprias operationes. Alijs doctissimis oppositum placet, quibus consentio libenter, & aio, quod Christus ab instanti suæ Conceptionis accepit istas virtutes in summo gradu ad quem poterant pertingere per totam naturæ facultatem, & ita Christus nunquam habuit operationes intensiores, & perfectiores ipsis virtutibus: atque adeo neque vnquam potuerunt augeri per suas operationes. Sed de hac re plura dicam inferius in hac eadem q.

Sed adhuc instat moralis philoso. Virtutes morales illæ præsertim, quæ ex suo genere sunt acquisitæ, ponuntur in anima ad frenandas passiones immoderatas, & reducendum eas ad mediocritatem rationi rectæ consentaneam, in Christo autem neque vnquā fuere, neque esse potuerunt immoderatæ passiones. Ergo huiusmodi virtutes imperfectionem præsupponunt in subiecto. Christo eiusque dignitati repugnantem; atque adeo & ipsæ quoque Christo repugnant. Respondent huic argumento graues Theologi è quorum numero videtur esse Caiet. 3. p. q. 7. ar. 2. ad tertium, quod Christus neque habet, neque habuit aliquando passiones immoderatas, quæ vel per latum vnguem à recta discordatent ratione, sed semper fuerunt frenatissime, & moderatissimæ, dum Christus vixit mortali vita, & sensibilibus passioni-

bus

bus obnoxia. Hanc tamen passionum moderantiam causabant formaliter ipsæ morales virtutes, atque adeo absque vlla imperfectione fuerunt in Christo. Verum hæc solutio mihi non placet, quam sic primò impugno.

In Christo Domino ex vi vnionis hypostaticæ, qua cumque superaddita qualitate seclusa, extinctus fuit penitus fomes peccati, vt retro explicuimus, vel fuit saltem totaliter ligatus, & impeditus ne in aliquem motum inordinatum, & à ratione exorbitantem prorumperet: ergo virtutes morales siue infusæ, siue acquisitæ non constituunt in Christo passionum appetitus sensitiui moderantiam. Consequentia apparet euidens, quia secundum naturæ ordinem sicut præsuppofuerunt extinctũ fomitem, ita & præsupponebant passiones perfectè moderatas. Namq. si passiones in appetitu sensitiuo Christi possent aduersus rationem insurgere, inepte diceretur fomes extinctus aut ligatus.

Fateor hoc argumentum multo maiores vires habere, si verum est id quod superius asseruimus, fomitem ex vi hypostaticæ vnionis penitus fuisse extinctum, & abolitum, & non ligatum tantum, & impeditum.

Secundo eandem solutionem impugno. Probabilis est sententia, quæ affirmat virtutes morales ex suo genere acquisitas non fuisse inditas Christo in ipso conceptionis instanti, sed in breui tempore postea per exercitium acquisitas, at illa solutione supposita consequenter tenerentur fateri huius opinionis authores, Christum in illo medio tempore, in quo non erat præditus acquisitis virtutibus, affectum fuisse immoderatis animæ passionibus. Hoc autem assertum blasphemum esse crediderim, & summæ Christi dignitati contrarium. Ergo &c. Neque quicquam efficiet ad huius argumenti difficultatem euadendam æere, quòd in illo medio tempore Christus frenatas habuit passiones per morales virtutes ex suo genere infusas, quas simul accepit cum gratia iustificante: Tum quia hæc solutio non procedit consequenter ad illam solutionem, quam expugnare contendimus nam qui ita dissolueret argumẽtum, tenetur fateri, quod virtutes acquisitæ non constituunt passionum moderantiam in appetitu sensitiuo Christi, cum eam præsupponant virtutibus moralibus infusis effectam: atque adeo hæc solutio non modo nõ præcedentem tuetur, quin potius destruit. Tum etiam, quoniam falsum est, quod hæc solutio supponit, nimirum, per virtutes morales infusas, quæ gratiæ infusionem consequuntur, moderari, & reprimi appetitus sensitiui passiones, certissimo enim experimento constat in multis iustificatis hominibus, quibus simul cum iustificante gratia donantur virtutes eiusmodi, multis & magnis scatere passionibus, & ijs quidem immoderatissimis, quod sane manifesto nobis est argumento non pertinere ad propriam rationem harum virtutum passiones animi moderare, & componere. His ergo prętermissis, ad propositam difficultatem respondeo. De essentiali ratione moralium virtutum acquisibilium esse, quod sint aptæ natæ frenare, & componere feruescentes animæ passiones, si ipsas in subiecto immoderatas reperierint. Vnde nequeunt esse istæ virtutes, nisi in illo subiecto, quod sua natura aptum est huiusmodi passionibus affici, cæterum non pertinet ad earum essentiam, quod actu huiusmodi passiones moderentur, sed satis fuerit disponant appetitum sensitiuum ad electiones in proprijs materijs rationi consentaneas. Nam sicut appetitus sensitiuus in homine rationis est particeps, ita & rationabiles electiones circa sensibiles materias valet elicere. Fateor quidem Diu. Thom. 1. 2. quæstion. 60. articulo 2. aperte dixisse proprium esse moralium acquisibilium virtutum frenare, & componere appetitus sensitiui passiones. Verum hæc S. Thom. doctrina facile potest his, quæ diximus accomodari, si dicamus eam non de actuali passionum moderantia, sed de aptitudinali tantum esse intelligendam. Missum facio, quod ipse Doct. Sant. 12. q. 56. ar. 5. rationem virtutis in his habitibus moralibus eatenus adinuenit, quatenus in ipsorum officio cõsummatur ipsa rationalis electio. Et quidem, quod actualis passionum moderatio non sit in his virtutibus essentialis, inde constat, quod primis parentibus in statu innocentiæ constitutis infusæ fuerunt per accidens hæ morales virtutes, in quibus subiectis non constituerunt aliquod passionum moderamen, quia præsupposuerunt omnimodam earundem moderationem originalis iustitiæ beneficio comparatam. In statu etiam futuræ resurrectionis, in hominibus glorificatis reperientur virtutes istæ in heroico, & perfectissimo gradu constitutæ, in quibus tamen subiectis nullam licet inuenire passionum moderantiam, quæ officio moralium virtutum debeat ad rationabilem mediocritatem reduci.

Ex numero autem moralium virtutum, de quo consulendi sunt Aristot. 2. Eth. c. 7. & S. Thom. 1. 2. q. 65. art. 5. Virus pœnitentię siue infusa, siue acquisita (si qua fortassis est acquisita pœnitentia, quę vera virtus dicatur) nullatenus est in Christo ponenda. Non ob id quidem, quia ratione status beatifici ei repugnet peccare, atq. adeo etiam pęnitere, hęc enim ratio est omnino insufficiens ad denegandam Christo virtutem pœnitentię, cum in cæteris hominibus beatis, etiam in his, qui nunquam mortaliter peccauerunt. Imo neque venialiter, vt de Beata Virgine firmiter credit Ecclesia, hæc virtus cum statu eorum beatifico cõpatiatur. Sed eatenus à Christo relegatur pœnitentiæ virtus, quatenus ei ab intrinseco nempe, ex vi hypostaticę vnionis, peccare repugnat, vt in hac eadem controuersia superius fuit explicatum, cui proinde etiam ab intrinseco repugnat pœnitere; atq. adeo ipsa pœnitentię virtus nullatenus ad Christum pertinet

Sed iam quęret quispiam. Num virtutes morales suo genere acquisitas acceperit Christus in primo suæ conceptionis instanti simul cum gratia infusas, an vero proprijs exercitamentis acquisiuerit. Cui interrogationi dico primum. Iste virtutes morales non processerunt ex gratia Christi habituali per simplicem resultantiam, sicut effluxere virtutes morales per se infusæ. Huius oppositum sentiunt quidam ex nouiotibus Thomistis, sed eorum sententię non acquiesco, cuius falsitatem, & asserti nostri veritatem sic probo.

Primo, gratia Christi physice considerata eiusdem est speciei cum gratia, quæ cæteris iustis confertur, vt inferius à nobis probabitur. Sed gratia in cæteris ho-

hominibus iustis non præhabet sua virtute huiusmodi morales virtutes, ita quod effluant ex ipsa per simplicem emanationem, quod vniuersi Theologi necessum est fateantur: constat enim quod is qui multis erat implicitus peccatis, & vitijs cum per pœnitentiam reparatur, & reddit in Dei gratiam, remanet male habituatus, & ad antiqua peccata propensus, quod certe non contigeret si simul cum gratia has virtutes ex ipsa gratia resultãtes accepisset. Ergo neq. ex Christi gratia emanauerunt virtutes istæ per simplicem resultantiam, neq. intra eius virtutem præhabitæ fuerunt, ad modum quo propriæ passiones in subiecti essentia præhabentur.

Secundo probatur. Nam si ex essentia gratiæ virtutes istæ aptæ sunt per simplicem effluentiam dimanare, sequitur eas simpliciter esse censendas per se, & ex suo genere infusas, & ex consequenti non distinctas specie ab his virtutibus moralibus, quas per se infusas grauiores Theologi appellant; nam habitua qui per se infunduntur simul cum habitu gratiæ minime debent censeri per se acquisiti, sed potius per se infusi, sicuti & ipse gratiæ habitus, quem per se comitantur. Namque accessorium, vt ratio dictat naturalis, & explicuit iuris regula, naturam sequitur principalis: consequens autem magna est falsitate plenum. Ergo &c. Ex his sequitur, quod si Christus has virtutes simul cum humana natura accepit, infusæ ei fuerunt per actionem Dei ab infusione gratiæ distinctam, quæ fuerit vera, & noua actio, & non simplex emanatio, & resultantia naturalis.

Dico secundo, non est improbabile, quod sicut Christus authore S. Thom. 3. par. q. 9. art. 4. proprio exercitio acquisiuit scientiam distinctam à scientia, beata, & à scientia per se infusa, ita & acquisierit has morales virtutes, easque sibi studiosis actibus comparauerit: quod potuit efficere breuissimo tempore. Nam cum nullis passionibus impediretur, & supernaturalibus iuuaretur virtutibus, supernaturali præsertim prudentia, promptum ei fuit in studiosas actiones, & eas quidem valde intensas, & perfectas circa barum virtutum materias prodire. Poterit ista sententia probari ex illo ad Hebr. cap. 5. *Cum esset Dei filius, didicit ex his quæ passus est obedientiam.* Cui cõsentit id quod præced. cap. eiusdem epist. habetur. *Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum per omnia, &c.* Ratione itidem eandem sententiam probo. Prudentia, quæ præcipua est inter morales virtutes, vtpote, earum forma, & regula non fuit indita animæ Christi in eius conceptionis instanti, sed proprio labore, & exercitamento ipsam comparauit. Ergo id ipsum erit de reliquis asserendum moralibus virtutibus suo genere acquisibilibus. Probatur antecedens, in quo tota esse videtur argumenti difficultas; Christi anima non accepit species infusas, sed eas officio intellectus agentis acquisiuit, vt docet, & probat S. Th. loco proxime citato. At prudentiæ virtus nequit cõstare absque intelligibilibus speciebus: non enim valet in actum prodire nisi præsupposita obiecti apprehensione, quæ medijs fit speciebus. Ergo &c. Confirmatur. Scientia per se acquisibilis non fuit Christi animæ infusa, sed eam proprijs actibus acquisiuit, quam sententiam ex S. Thom. dudum referebam: eadem autem esse apparet ratio de virtutibus hisce moralibus. Ergo qua probabilitate dicitur, quod scientia per se acquisita non fuit indita Christo, eadem poterit id ipsum de his moralibus virtutibus affirmari.

Dico tertio. Longè probabilius apparet has morales virtutes Christo fuisse per accidens infusas in primo suæ incarnationis instanti, sicut fuerunt Adamo in primo suæ conditionis momento per accidẽs inditæ. Doctores S. Thom discipuli hanc tuentur communiter sententiam, vti doctrinæ ipsius consentaneam. Et probatur. Christo dignius fuit, & perfectius has omnes virtutes per infusionem accipere, quam proprio labore, & exercitio comparare. At Christo id est tribuendum, quod dignius est, & perfectius: Ergo, &c. Maior propositio, quæ est sententiæ huius præcipuum fundamentum, explicabitur, & probabitur simul in solutione confirmationis vltimo loco factæ pro contraria sententia. Secundo probatur. Difficillime potuit Christo in breui tempore offerri occasio exercendi se in officia, & actus omniũ moralium virtutum; Ergo non posset non per multum temporis interuallum his virtutibus carere, quæ esset magna imperfectio in Christi anima: quam imperfectionem vt euitemus: oportebit concedere has virtutes Christi animæ fuisse per accidens infusas. Huius argumenti vis constabit amplius ex solutione prædictæ confirmationis.

Igitur ad motiua contrariæ sententiæ in præcedenti dicto propositæ respondetur: & ad testimonia Paulina dico, in eis sermonem fieri non de scientia, sed de experientia. Vt ibidem cap. 5. exponit Glossa. Estque communis omnium interpretatio. Itaque Christus experimento cognouit quæ, qualis, quantaue sit virtutis obedientiæ difficultas. Et quoniam Paulus non de acquisitione virtutis nouæ, aut de noua eius intensione loquebatur, sed de huiusmodi experimẽto, quod erat cõueniens, vt haberemus Pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris: idcirco non dixit, quod Christus acquisiuit, & comparauit sibi obedientiam aut ipsam perfecit, sed quod eam didicit.

Ad rationem ex virtute prudentiæ desumptam. Respondetur primo, satis vero similiter posse dici intellectui Christi non fuisse quidem infusas omnes naturalium rerum species per se acquisibiles, vt relinqueretur locus officio intellectus agentis, cuius interest intelligibiles species ex rebus sensibilibus, ex earumque phantasmatibus desumere. Et ob id nec fuerunt Christo infusæ per accidens omnes scientiæ per se acquisibiles. Cæterum inditæ ei fuerunt in ipso conceptionis instanti species intelligibiles circa proprias virtutum moralium materias: vt prudentia quæ est earum omnium Regina in suum possit actum prodire.

Secundo respondeo, quod Christi anima accepit per infusionem diuinam ipsum virtutis prudentiæ habitum, qui est quædam habilitas, & habitualis intellectus practici inclinatio ad rectè iudicandum, & efficaciter præcipiendum voluntati, ac reliquis humani suppositi potentijs, circa vniuersas moralium omnium virtutum materias non vero speculatrices accepit infusas species, quæ antecedenter, ac præsuppositiue, & non essentialiter concurrunt ad prudentiale iudicium; sed huiusmodi species ministerio intellectus

tellectus agentis ipse Christus acquisiuit. Ex quo sequitur, quod licet humanus Christi practicus intellectus prædiuus esset omni virtute morali necessaria ad recta iudicia in materia omnium moralium virtutum ferenda; non tamen in hæc moralia iudicia se potuit exercere, priusquam speculatiuus intellectus intelligibiles sibi compararet species, quæ versarentur circa harum virtuum obiecta. Neque in hoc quidpiam est imperfectionis Christi dignitati; eiusue statui beatifico repugnantis, cum hæc imperfectio sit humanæ naturę connaturalis, & ob id fuerit à diuino verbo in sua humanitate permissa, ne alia maior in ipsa imperfectio admitteretur, nimirum, quod intellectus agens, qui nobilissima est animę potentia, præcipuo, sibique magis connaturali officio perpetuo relinqueretur priuatus. Est enim proprium huius intellectiuę virtutis officiũ, species intelligibiles per phantasmatum singularium, & materialium illustrationem intellectui possibili suppeditare.

Sed iam ad confirmationem respondeo. Triplex inter scientias, & morales virtutes versari discrimen, quod in hoc loco præcipuæ esse debet considerationis. Primum est, quod scientia, & quælibet intellectiua virtus, si moralis non sit, non est in ratione virtutis perfecta simpliciter, ita vt habentem bonum simpliciter possit reddere; atque adeo ex harum virtutũ defectu nullus poterit malus absolute vocari, neque proinde magnam imperfectionem inducit subiecto, & si aliqualem inferat, aliunde tamen recompensabilem. Cæterum morales virtutes, & bonum simpliciter faciunt habentem, & earum proinde defectus nō potest in suo genere non esse magna imperfectio Christo indecentissima, quæ recompensationem non admitti ex illa perfectione, quæ consistit in eo, quod anima proprijs officijs, & actibus has sibi compararet virtutes.

Secundum discrimen, quo primum istud explicatur amplius, sic habet. Quod si scientia per se acquisita fuisset per accidens infusa Christo, intellectus agens perpetuo existeret in Christo priuatus illo officio sibi proprio, quod in illustratione phātasmatum ad species intelligibiles à rebus desumendas consistit. At infusis per accidens moralibus virtutibus Xpi animæ, adhuc eius potentiæ omnes exercere se possent circa harum virtutum obiecta in vniuersas illas actiones, quæ sunt ipsis potentijs proportionatæ. Nam operatio, qua virtus moralis acquiritur, eadem est secundum speciem cum illa, quæ elicitur ab ipsa virtute acquisita, & hæc est perfectior illa, & potentiæ operantur connaturalior. Vnde operationes elicitæ à virtutibus animæ Christi infusis eiusdem sūt speciei, cuius essent operationes, quibus ipsa Christi anima has sibi comparasset virtutes, si diuinitus non accepisset infusas: & quidem perfectiores, & potentijs animæ connaturaliores effectæ. Quare potentiæ animæ Christi nullo sibi proportionato actu priuantur, sed potius per harum virtutum infusionem ad huiusmodi actus perfectius, & suauius efficiendos disponuntur.

Tertium denique discrimen est, quod scientia multo facilius, & citius proprijs animæ actibus acquiri potest, quam moralis virtus. Nam vnicus assensus demonstratæ conclusionis, qui solus est scientificus, potest generare scientiam in intellectu, eo quod ipsum plenè conuincit. At moralis virtus nonnisi multiplicatis potest actibus comparari, vt 1.2.q.51.ar.3. solet probari efficaciter. Et potissima ratio ea est, quod appetitus, siue rationalis, siue sensitiui inclinatio non totaliter vnico actu terminatur, & vincitur, sed paulatim disponitur; ita quod priores actus sunt velut dispositiones, quibus positis actus posteriores habitũ generant. In moralibus præterea virtutibus est specialis adhuc ratio, virtutis natura inspecta, videlicet, quod virtutes omnes mortales inuicem sunt connexæ, & nequit proinde vna sine aliarum consortio rationem, & statum virtutis simpliciter sortiri. Atque adeo prolixo eget studioso exercitio cuiuslibet virtutis comparatio, exigit enim mutua, & alterna omnium moralium virtutum officia, & munia. Quæ ratio in scientijs cessat, neque enim talis est inter omnes scientias connexio, sed quælibet seorsum potest absque alijs perfectè acquiri: nisi de subalternatis scientijs speciatim fiat sermo, quæ per se pendent ex subalternantibus disciplinis. Et hæc sufficiant de virtutibus Christi, & Theologicis, & moralibus dicta.

DVBITATIO III. APPENDIX.

An in Christo fuerint dona.

DE Spiritus sancti donis non tot se offerunt examinandæ difficultates. De dono timoris dumtaxat nonnulla dicemus. Nam quia rationem quandam mali, & culpæ, & pęnę intrinseca sua ratione claudit, videtur dedecere Christi animam, quæ semper fuit incapax omnis culpæ, & nunc post gloriosã corporis resurrectionem, & mali pęnæ est etiam omnino expers, Vt autem hæc difficultas locum timoris dono in anima Christi, circa vllam eius indecētiã, permittat, Notanda sunt duo.

Primum est, quod inter timorem, qui est passio (de quo disputatur 1.2.q.41.) & donum timoris (de quo 2.2.q.19.) & conuenit, & differt. Conuenit quidem in eo, quod obiectum vtriusque timoris intrinsecè, & formaliter respicit malum; differt autem in eo, quod potissimum obiectum timoris, qui est passio, est formaliter malum: at præcipuum, quod reperitur in obiecto timoris, qui est donum Spiritus sancti, non est malum, sed bonum, vt dicit S. Thom. 3.p. q.7.ar.6.ad 1. Ex hoc sequitur, quod cum in obiecto doni timoris duo reperiamus, scilicet, eminentissimam Dei potentiam, quæ potens est causare malum in qualibet natura, permissiuè quidem malum culpæ effectiue vero malum pęnæ, & ipsum malum nostrum culpæ, vel pęnæ: ad essentialem, & specificam rationem obiecti doni timoris non pertinet ipsum malum siue culpæ, siue pœnę, sed ipsa potentia diuina, prout est secundum se inflictiua vtriusque mali. Hoc patet ex dictis, quia potissimum, quod reperitur in obiecto timoris doni, non est malum, sed potius bonum, diuina, scilicet, excellentia, & potentia, cum aliquo tamen respectu ad malum. Non enim timor absolute respicit ipsam potentissimam Dei excellentiam, sed cum respectu ad vtrumque illud malum pœnę, & culpæ; quatenus nimirum, potens est, vtrumque illud malum rationali creaturæ infligere,

iuxta

iuxta modum nunc expositum. Secundo sequitur, quod donum timoris in hominibus iustis viatoribus habet geminum actum, alterum primarium quo respicit diuinam potentiam, vt inflictiuam mali, & alterum secundarium, qui respicit ipsum malum culpæ, & separationis à Deo. Tertio sequitur, quod vt reperiatur donum timoris in Christo, in cæterisque Beatis, & quantum ad actum, & quantum ad habitum, satis fuerit, quod respiciat obiectum primarium, scilicet, excellentiam diuinam, vt inflictiuam mali: & quod possit exire in actum primarium, qui versatur circa istud obiectum, quamuis circa secundarium obiectum, malum videlicet culpæ, aut pœnæ nullam possit habere operationem. Sed aduerte, quod iste actus primarius doni timoris, quamuis diuinam excellentiam per se respiciat, & idcirco timor reuerentialis merito nuncupetur, non tamen est actus elicitus à virtute Religionis, quæ est virtus moralis infusa, cuius obiectum est ipsa Dei authoris gratiæ excellentia. Quoniam religio respicit diuinam excellentiã absolute consideratam, actus vero iste reuerentialis respicit eandem excellentiam diuinam, vt mali inflictiuam: sicuti habitus fidei non respicit primam veritatem absolute, sed vt obscure reuelatam, & reuelantem.

Secundo est notandum. Quod licet non sit certa fides, quòd in Beatis maneat habitus doni timoris, imo nec quod maneat eius actus, certa tamen fide tenendum est, in Christo reperiri donum timoris, tal tem quoad actum. Eaque est discriminis ratio inter Christum: & reliquos beatos, quod illud testimoniũ, psal. 18. quo fundatur potissimum timoris permanẽtia in beatis [Timor Domini sactus pmanet in sæculum sæculi] legitimam habet explicationem, videlicet quod permanet in æternum in beatis, non essentialiter, & in semetipso, sed in suo termino, & effectu, in præmio, scilicet, vitæ æternæ, in quo omnia opera bona dicuntur in perpetuum persistere. Colligitur hæc explicatio ex S. August. 14. de ciuitate, cap. 19. Cæterum ille locus Isa. cap. 11. *Repleuit eum Spiritu timoris domini*. Ex quo colligitur in Christo reperiri timorem, est adeo manifestus, vt non possit aliter intelligi, quam de ipso timore essentialiter, & formaliter sumpto. Confirmatur hoc ex eo, quod cũ Christus Dominus non meruerit gloriam animæ suæ per actum timoris, aut per aliam operationem meritoriam, quia collata fuit illi sine meritis: non potest verosimiliter dici, quod timor permaneat in Christo, non essentialiter, sed in suo termino, & proprio effectu, cum gloria eius animæ non fuerit effectus, aut terminus timoris. Cum his tamen quæ diximus, oportet absolute fateri, ita vt oppositum non sit in fide tutum, timorem sanctum, minirum, filialẽ formaliter, & essentialiter permanere in omnibus beatis, iuxta illud Iob cap. 26. *Columnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius*: per columnas cœli intelligunt multi sancti, præsertim Gregor. lib. 17. moral. cap. 15. Angelos beatos. Eandem sententiam docet S. Augustin. vbi supra, & est communis doctrina sanctorum, & scholasticorum in 3. d. 24. Vnde falsus fuit Durand. docens in illa dist. donum timoris reperiri quidem in beatis quantum ad habitum, non vero quo ad actum. Imo multo certius est, quod reperitur quantum ad actum, quia Scriptura sacra, & sancti Patres, cum loquũtur de timore beatorum, parum curant de habitu, sed de actu est illis sermo, ex primeua saltem intentione.

Sed adhuc vrget difficultas. Nam malum, quod per se terminat actum timoris, debet esse malum imminens, quod iudicio non solum speculatiuo, sed etiam practico iudicetur esse possibile. Nemo enim timet, quod cœlum ruat, & si speculatiue iudicet possibilem esse cœli ruinam. Sed Christus non iudicauit vnquam iudicio practico imminere sibi aliquod malum præsertim culpæ; erat enim securus nihil tale sibi futurum: Ergo in nullum vnquam actum timoris se exercuit humana Christi voluntas. Respondetur. Quod malum moraliter possibile, & qui iuditio practico immines iudicatur, non pertinet ad primarium & formale obiectum doni timoris, sed est obiectum timoris seruilis, & eius qui est passio, vnde circa ipsũ, vt primarium obiectum fertur iste timor. Ad donũ timoris, licet se habeat, vt habitus fugitiuus, & non prosequutiuus, quia tamen, vt obiectum primarium, & formale non respicit malum, sed ipsam Dei excellentiam, vt summe potentem omni creaturæ malum quodlibet, ipsam etiam à Deo separationem inferre: non oportet: quod eliciat actum circa malum imminens, & moraliter possibile, sed circa malum simpliciter possibile negociatur. Itaque iudicium quo humanus intellectus Christi, aut cuiuslibet beati intellectus iudicat, & practice considerat eminentiam diuinæ potestatis supra creatã ipsius naturam, & quod posset si vellet eam in nihilum vertere, in omnemque miseriam conijcere: quamuis certus sit id nunquam esse futurum, satis superque fuerit ad excitandum ipsum doni timoris actum. Sed notandum, quod actus hic, licet reuerentialis timor, quam sæpius soleat appellari, non est tamen solius reuerẽtiæ actus, nam actus huiusmodi ad virtutem religionis spectans sed intrinsecum importat respectum ad malum, quod à Deo posset infligi: vnde est actus spiritualis cuiusdam fugæ, qui essentialiter ad donum timoris attinet.

Sexta Conclusio principalis. §. 5.

NOn est certa fides, sic adeo, vt oppositum asserere sit manifesta hæresis, aut manifestus error in fide, quod gratia Christi, de qua in præcedenti cõclusione, sit habitus superadditus animæ Christi, & ab ipsa realiter distinctus, est tamen hoc adeo certũ, vt oppositum sit temerarium, ac periculosum valde, & errori proximum. Circa hanc conclusionem notandum est nouiores Theologos non eadem via procedere in eius explicatione. Quidam arbitrantur manifestam esse fidei veritatem, gratiam habitualem Christi, esse vere habitum infusum ab eius anima realiter distinctum. In quam sententiam ex eo mouentur, quia existimant in Conc. Trident. sess. 6. cap. 7. & can. 11. definitam haberi sententiam illam, quæ docet quemlibet hominem iustum iustificari formaliter per gratiam, & iustitiam intrinsecam, quæ est habitualis qualitas infusa animæ, & ab ea realiter differens. Alij vero quamuis arbitrentur certa fide tenendum esse, quod cæteri homines iustificantur per gratiam, quæ sit habitus infusus animæ: dicunt tamen hoc non ita certũ esse de iustificatione animæ

Christi

Christi. Et probant. Quoniam in Concil. Tridentino locis citatis nullatenus fit sermo de iustificatione animæ Christi, sed de iustificatione impij dumtaxat. Mihi autem cum quibusdam Theologis grauissimis, inter quos est Med. 3. p. q. 7. ar. 1. apparet dicendum, quod eadem certitudine, qua tenendum est, hominem purum, imò, & impium iustificari per gratiam, quæ sit qualitas habitualis infusa animæ credendum est Christi animam sanctificatam fuisse per consimilem gratiam habitualem ipsi superadditam. Probatur primo, Concil. Trid. propter testimonia scripturæ sacræ, & sanct. Patrum, in quibus asseritur modus, quo iustificantur impij decreuit hominem iustificari per gratiam, & iustitiam illi inhærentem, & eius cordi diffusam. Sed iustificatio animæ Christi facta per habitualem gratiam eodem modo, & eisdem verbis, & adhuc expressioribus explicatur in sacris litteris, & apud Patres, quibus exprimitur impij iustificatio. Ergo id, quod definit Conc. de impij iustificatione, necessario debet extendi ad sanctificationem animæ Christi. Probatur minor. Iustificatio impij in scripturis sacris exprimitur per sanctificationem, per diffusionem Spiritus sancti, & per internam spiritualem vnctionem, sed vt ex supradictis constat; Christus in sacris litteris appellatur sanctificatus, vnctus spirituali vnctione, & gratia Spiritus sancti diffusa dicitur in ipso, & præterea nominatur plenus gratia, & Spiritu sancto, diciturque spiritus Domini in eo requieuisse: quæ appellationes præsertim vltima, aperiè denotant habitualem gratiæ permanentiam in eius anima. Ergo, idem est de gratia Christi ferendum iudicium, quod ad præsens attinet institutum, quod tulit S. Synod. de gratia impium iustificante.

Secundo probatur. Seclusa peccati expulsione eadem omnino ratio est de modo iustificationis animæ Christi, quæ est de iustificatione impij: suntque simpliciter eiusdem essentialis speciei: sicut & gratia Christi, & nostra eiusdem speciei essentialis esse, inferius probabimus. At vbi eadem est ratio, vt habet canonica regula, eadem esse debet, & iuris dispositio. Quæ regula non solum locum habet in iure præceptiuo, sed & in iure definitiuo veritatis fidei. Ergo, &c.

Quanta autem certitudine tenendum sit, impium iustificari per gratiam, quæ sit verè habitualis qualitas realiter distincta ab anima, non est præsentis loci explicare, solet tractari 1. 2. q. 62. art. 1. & q. 63. art. 3. Summatim dico primo in huius rei explicatione. Secundum fidem tenendum est, quod impij iustificatio non fit absque reali immutatione animæ, & spirituali eius renouatione. Pro hac veritate legatur Theologi scholastici cum Magist. in 2. d. 33 & in 4. d. 17. Inter modernos, Decanus Louaniensis, in articulo de iustificatione. Cardinalis Osius in lib. pro defensione fidei, Magister Vega lib. 7. super sessionem 6. Conc. Trid. cap. 21. vsq. ad 24. Somnius lib. demonstrationum Christianæ Relig. trac. 2. per totum, & præcipue cap. 7. Mag. Soto lib. 2. de nat. & grat. c. 17. & seq. Hi authores referunt pro hac veritate immunera sacrarum litterarum, & Patrum testimonia, quæ sunt omnino legenda.

Dico secundo. Existimo certa fide tenendum esse hanc realem animæ immutationem, & renouationem esse habitualem, idest, permanenter se habentem in anima. Probatur primo Conc. Trident. locis citatis eodem modo definit de iustificatione adultorum & paruulorum; at certum est paruulos iustificari per sanctitatem, & gratiam habitualiter permanentem, ergo doctrina Concil. accipienda est de renouatione, & immutatione habituali. Secundo probatur. Illa Concilij verba, scilicet, *illabi, & diffundi*, denotant apertè habitualem permanentiam, præter tim illud verbum diffundi, seu infundi, quoniam hoc verbum impropriè accommodatur spiritualibus operationibus charitatis, contritionis, &c. quibus iustificatur impius. Nam cum operatio sit elicita à potentia, impropriè dicitur infundi, seu diffundi ab extrinseco principio. Ergo &c. Tertio probatur ex illis verbis Concil. sess. 6. cap. 7. *Recipientes iustitiã vnusquisque iuxta propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem.* Quibus verbis sancta synodus con distinguit iustitiam susceptam à Deo in anima, ab operationibus supernaturalibus, fidei, spei, charitatis, pœnitentiæ &c. quibus anima disponitur, & cooperatur Deo ad suam iustitiam, & gratiam; ergo iustitia quam anima recipit à Deo infusam, distinctũ quid est à supernaturalibus operationibus ipsius animæ: atque adeo non potest esse, nisi quid habituale. Confirmatur, & explicatur argumentum ex illis verbis Concil. ead. sess. can. 3. *Si quis dixerit hominem posse sine Spiritus sancti adiutorio credere, sperare, diligere, aut pœnitere, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit,* Ecce vbi iustificationis gratia, quæ confertur animæ distinguitur ab omnibus operibus supernaturalibus, quæ concurrunt in ipsa iustificatione. Ergo præter omnes supernaturales actiones, quæ in ipsa iustificatione interueniunt, infunditur à Deo animam iustificante iustitia habitualis, quæ perseuerantet anima iustificata permanet, & sanctificata. Nec satisfuerit dicere. Concilium in hoc can. 3. id solum aduersus hæreticos intendere, quod actiones purè naturales non sufficiunt animam ad iustificationis gratiam præparare. Et quod non erat animus Concilij definire distinctionem iustificantis gratiæ à supernaturalibus his actionibus. Hoc, inquam, non satisfacit. Quia Concilium reuera condistinguit iustificantem gratiam ab actionibus, quæ ad ipsam disponunt: & hoc quidem non solum cum tradebat doctrinam fidei, sed in canone quo definiebat ipsam fidei veritatem: ergo impertinenter ad occultam Concil. intentionem recurritur, cum eius intentio ex verbis can. constet.

Dico tertio. Non est veritas fidei, ita vt oppositum sit manifestus error, quod gratia iustificationis sit verus habitus, seu vera qualitas habitualis. Oppositum huius dicti censuerunt, ante tempore Trident. Concil. Scotus in 3. d. 23. & Gabr. ibidem, & apertius, Guido Carmelita, qui sententiam negantem gratiã esse habitum infusum, refert inter errores, & hæreses. Veruntamen hi authores sine causa rationabili ita censuerunt, quoniam ante Conc. Trid. sententia, quæ negabat habitus infusos, & virtutes infusas, non modo non erat fidei contraria, sed inter probabiles Theologorum opiniones connumerata fuit ab Innoc. III. in c. Maiores de bapt. Et cum hæc sententia in Conc. Viennensi fuisset delata ad iudicium

Ecclesiæ

Ecclesiæ, non fuit damnata, vt erronea, sed habita, vt minus probabilis opposita. Post definitionem vero Concilij Tridentini sententia, quæ constituit habitus infusos, maius accepit certitudinis robur, Magister Vega censet contrariam sententiam esse errorem in fide, & id ipsum insinuat, Decanus Louaniensis locis citatis. Cæterum nostra sententia asseritur à grauissimis Theologis Magistro Cano. lib. 7. de locis cap. 2. Magistro Med. vbi supra, & 1. 2. q. 110. ar. 2. & Banes. in 2. 2. quæst. 23. artic. 2. insinuaturque à Magistro Soto loco citato. Existimoque hanc sententiam esse magis communem inter Theologos nostræ ætatis.

Et probatur. Nec intentio Conc. Trid. neque eius verba nos cogunt, vt accipiamus hanc sententiam tanquam ipsius Concilij definitionem: ergo non est veritas fidei. Antecedens probatur. Et primo de intentione constat ex eo, quod Magister Soto, & Magister Andreas de Vega qui adfuerunt Concilio, dicunt Concil. in prædictis definitionibus consulto abstinuisse à nomine habituum. Quod non alia ratione fieri potuit, nisi quia Concil. non intendebat definire sententiam statuentem habitus infusos, sed tantum definiebat contra hæreticos Lutheranos iustificationem animæ non fieri absque aliqua interna spirituali renouatione, & immutatione per solam extrinsecam imputationem iustitiæ Christi, aut per solum Dei fauorem. Nam si sententiam statuentem habitus infusos definire intendebat Concil. male abstinuisset, & id quidem consulto, à nomine habituum, quod non est vllo pacto de tam graui, & celebri Concilio censendum. Quod vero Conc. verba non tam vrgeant pro hac veritate, vt illam reddant certam in fide. Probatur, illud verbum, Inhærere reperimus vsurpatum à sacro Concilio in quadam amplissima acceptione, ita vt non denotet veram habitualem inhærentiam, sed qualemcunque inhæsionem, seu existentiam rei per modum habitus inhærentem. Nam sess. 5. definit Concil. quod peccatum originis inest vnicuique proprium. At inhærentia originalis peccati non est inhærentia habitus cuiuspiam realis, & veri, cum peccatum sit formaliter priuatio quædam. Quo circa cum Conc. definit hominem iustificari per iustitiam sibi inhærentem, non cogit nos illa dictio, inhærentem, vt constituamus gratiam, quæ sit verus, & realis habitus. Similiter aliud verbum, quod in eadem definitione habetur scilicet, infundi seu diffundi, non cogit vt statuamus veri habitus infusionem. Quoniam simile verbum habemus in sacris literis expressum de iustificatione hominis, & tamen é solis litteris sacris nunquam Theologi graues collegerunt hanc veritatem certam esse in fide. Nam, vt supra dicebam, ante Concil. Triden. contraria sententia non iudicabatur ab Ecclesia improbabilis. Similt ratione respondendum est ad argumentum, quod quidam desumunt ex sess. 5. eiusdem Conc. vbi cum Concil. loqueretur de paruulorum iustificatione, multa interposuit verba, quæ videntur designare habitualem gratiam, & iustitiam. Cæterum eadem omnino verba reperiuntur in sacris litteris, in quibus fit sermo de iustificatione, siue paruulorum, siue adultorum. Quare cum hæc, & similia verba in sacris scripturis posita, non tantam vim habeant, vt veritatem istam certam faciant in fide, quin, vt dicebam, sententia contraria ante Conc. Trident. tempora, vt probabilis habebatur opinio: qua ratione induci poterit penitus Theologus, vt asseueranter dicat, ex eiusdem verbis in sacru Concil. Trid. positis sententiam hanc de habitibus infusis fidei Catholicæ certitudinem obtinuisse? Cum sacrũ Concil. nusquam definiat, quod hęc verba maiorem vim habeant, quam olim a peritissimis Theologis iudicabantur habere, sed simpliciter his verbis vtatur ad extirpandam Lutheranam hæresim, quæ intrinsecam, & inhærentem animæ iustitiam negauit. Sed rogat quispiam. Si non reperitur qualitas spiritualis in anima iustificata illi super infusa, quo pacto poterit verificari, id quod secundum fidem diximus esse tenendum, puta, quod in iustificatione necessario requiritur realis immutatio animę, & spiritualis innouatio. Respondetur. Quod huiusmodi realis animæ immutatio posset fieri in anima immediate à Deo absque superaddita qualitate: & tunc immutatio hæc, quamlibet formaliter loquendo supernaturalis esset, realiter identificari posset cum anima, aut cum eius potentijs, ad eum modum quo multi Metaphysici probabiliter concedunt substantiã, & accidens quandoque realiter identificari salua eorum formali distinctione: nam ita dicere tenentur, de relatione substantialis similitudinis, quæ inter indiuidua eiusdem speciei v. g. inter Petrum, & Paulum reperitur, illi Metaphysici doctores quibus persuasum est, relationem cum suo fundamento idẽtificari. Quod si substantia, & accidens realiter identificari possunt, quid mirum si inter potentiam animę. vg. voluntatem, quę est accidens, & inter supernaturalem immutationem, quæ similiter accidens est, ex diuina omnipotentia similis reperiatur identitas? Nam duo accidẽtia in modo essendi, etiam si diuersi ordinis sint, alterum naturalis, & alterum supernaturalis, maiori conuenientia inter sese coeunt, quam accidens, & substantia, etiam si vtrumque naturalis fuerit ordinis.

Est autem obiter aduertendum, quod huiusmodi supernaturalis immutatio cum humana voluntate identificata, in adultis quidem fieret per proprium eorum actum, videlicet, per actum charitatis, & dilectionis Dei super omnia. Et existimo quanquam nonnulli, ex nouioribus Theologis contradicant, quod ipse charitatis actus ex propria sui natura, & ratione vim haber efficiendi immutationem prædictam in voluntate creata, cuius ratione voluntas etiam si Deus non infunderet ei charitatis habitum, habitualiter maneret conuersa ad Deum. Non tamen eam haberet vim ad eliciendum similem charitatis actum, quam nunc illi præstat ipse habitus charitatis infusus, quod suppleret, in casu quo excluderemus habitus infusos ab anima, ipse Deus intime assistens animæ, & eius potentijs, vt ipsis opitularetur speciali adiutorio, cum in actus supernaturales oporteret prodire. In paruulis autẽ illam immutationem supernaturalem per modum habitus manentem in anima defixam efficeret Deus immediatẽ, & se solo, supplens vicem supernaturalis habitus. Nam licet non possit Deus supplere vicem potentiæ vitalis ad efficiendum actum vitalem, poteit tamen supplere vicem ipsius actus respectu effectus ex ipso actu resultantis.

Sed

Sed dices. Ex istis, quæ hactenus diximus, & explicuimus, quomodo intelligi valet, in humana voluntate posse esse supernaturalem conuersionem ad Deum per modum habitus permanentem, quæ re ipsa esset conuersio pertinens ad charitatem: Sed tamen adhuc superest explicandum, quid tunc esset in anima supernaturalis ordinis, quod responderet habitui gratiæ, ita quod formaliter, & intrinsecè redderet animam Deo gratam, & dilectam. Nam hoc necessarium est ad formalem intrinsecam, & inhærentem animæ iustitiam saluandum, quam sancta Synod. Trid. ad impij iustificationem definiuit esse necessariam. Respōdetur, quod quemadmodū supposita verissima sententia, quæ in animæ iustificatione supernaturales, & infusos admittit habitus, nō est necesse constituamus habitum gratiæ ab habitu charitatis distinctum. Nam iuxta probabilem Scoti sententiam. Vnus, & idem habitus charitatis induit formalem rationem habitus gratiæ, & per illum habitualiter anima est & dilectrix Dei, & à Deo dilecta, ipsique grata. Ita in casu posito prædicta supernaturalis conuersio vti ad summum bonum vtriusq; habitus & charitatis, & gratiæ suppleret defectum, atq; animam proinde formaliter constitueret Deo gratam, ipsiq; dilectam, idest, efficeret illam obiectum proportionatum, & congruum diuinę dilectioni, diuinæque amicitiæ.

Vltimo dico quod licet argumenta, quæ sumuntur ex definitione Concil. Triden. non efficiant certam secundum fidem sententiam statuentem habitus infusos, reddūt tamen illam adeo certam, vt opposita sit falsa, improbabilis, temeraria, periculosa, & errori proxima. Quoniam si secludamus habitus infusos magna cum impropriętate poterunt explicari verba, quibus Concil. vtitur in prædictis definitionibus: & fere accedimus ad errorem Lutheranū, qui negat iustitiam infusam, & inhærentem animæ. Quem errorem euadere minimè possumus, nisi confugiamus ad modum iustificationis valde miraculosum, & parum intelligibilem, & qui parum consentit suauitati, quam diuina prouidentia in rerum tùm naturalium, tùm maximè supernaturalium dispositione seruare solet. Disponit enim omnia, & fortiter, & suauiter. Sed de his hæc nunc breuiter dixisse sufficiant, nam alibi locupletiori tractatione erunt explicanda.

SECTIO IV.

Vbi principale argum. in contrarium discutitur per sequentem Dubitationem.

AD solutionem argumentorum, quæ fuerunt à principio quæstionis proposita, nostra necessum est properei disputatio.

DVBITATIO APPENDIX.

Vtrum Christus per gratiam vnionis sit simpliciter sanctus.

IN primo argumento ea se nobis explicanda difficultas insinuat, quæ non leue viris doctissimis facessit negotium, Num videlicet, Christus vt homo, per gratiam vnionis sit simpliciter sanctus, Deo gratus, & acceptus, itaque id quæritur. An si animo fingamus, verbum humanitatem assumpsisse habituali gratia, & reliquis Spiritus sancti charismatibus non ornatam, Christus vt homo sanctus esset simpliciter. Deoque gratus, & acceptus. Et idipsum de facto quærimus. An illo priori signo rationis, & naturæ, quo humanitas assumpta à verbo præintelligitur ipsi supernaturalium habituum infusioni, præintelligatur etiam sancta, & Deo accepta, ita quod Christus vt homo in illo signo rationis esset simpliciter sanctus, & gratus Deo. Consulto dixi, vt homo, nam quod sit sanctus, & sanctissimus, charusque & dilectissimus Patri, vt est Deus, verusque Dei filius, nullam difficultatem ad disputandum habet. Nam ipse æternus Pater huius veritatis nos reddidit certissimos, cum referente Mattheo c. 3. publica voce dixit, *Hic est filius meus dilectus, &c.* De Christo ergo qua ratione est homo præsens versatur difficultas.

Et probatur primo negatiua sententia. Christo vt homini non repugnat ab intrinseco peccatum, siue mortale, siue veniale. ergo ex vi gratiæ vnionis, habituali gratia semota, non constituitur sanctus simpliciter, & gratus Deo. Consequentia apparet manifesta: quoniam si cum gratia vnionis potest ex natura rei compati mortale peccatum in Christi humanitate, manifestum est, quod gratia vnionis non habet ex se constituere Christum simpliciter iustum, & Deo gratum. Nam idcirco secundum probabiliorem, imo veram sententiam, cum gratia habituali stare nequit mortale peccatum, (quamcumque Dei potentiam attendamus) quia gratia hæc sua natura habet sanctificare animam, & illam formaliter constituere Deo gratam, & acceptam. Antecedens vero probatur, vniuersæ rationes, quibus superius circa secundam conclusionem adnitebamur probare Christum vt hominem nullatenus peccare posse, aut inordinatum quempiam motum admittere, non ex aliqua intrinseca humanitatis à verbo assumptæ dispositione, ex qua illi proueniat peccandi impossibilitas procedunt, sed ad extrinsecam prouidentiam verbi, qua humanitati à se assumptæ specialiter prouidet, tota eorum vis, & efficacia reducitur. Ergo verissimum est antecedens.

Confirmatur huius argumenti vis. Diuinum verbum, prout vnione hypostatica humanitati coniungitur non habet rationem formæ ipsam humanitatem actuantis, & informantis, neque vero rationem habet effectiui principij eandem immutantis humanitatem; sed solam exequitur rationem termini suppositaliter complentis, & terminantis naturam humanam, quam assumpsit, Ergo ex vi solius vnionis hypostaticæ nulla in humanitate Christi assignabilis est realis immutatio, & dispositio, cui vel habituale, vel actuale repugnat peccatum, ac proinde ex sola extrinseca verbi prouidentia, consideranda est tota peccandi impossibilitas. Et vrgeo amplius huius argumenti vim ostendendo, quod illa specialis verbi prouidentia, ex qua prouenit peccati impossibilitas, debeat vocari extrinseca humanitati Christi, ad eū modum, quo mihi extrinseca est prouidentia, quam Deus habet de me, deq; actib. meis; quod sic probo. Prouidentia, & cura qua verbum suę

humanitati prouidet communis est toti Trinitati, ex equo tribus diuinis personis competēs: ergo sicut prouidentia, qua Pater prouidet humanitati Christi, extrinseca est ipsi humanitati, ita & prouidentia verbi, quamlibet sit specialissima, extrinseca, debet eidem humanitati censeri.

Probo antecedens. Actus prouidentiæ, de qua loquimur non procedit immediatè ab intellectu humano, aut ab humana voluntate, sed immediatè ab ipso diuino intellectu, diuinaq; voluntate verbi prouenit. At omnis operatio verbi quæ immediatam habet habitudinem ad diuinum eius intellectum, seu ad voluntatem diuinam, æque competit Patri, & Spiritui sancto: eo quod eadem est voluntas, eadem virtus, idem intellectus, in his tribus diuinis personis. Neque ad eiusmodi operationem verbum concurrit vt suppositum humanæ naturæ, sed potius vt diuinitatis suppositum: ergo, &c. In maiori præmissa posita est tota huius argumenti difficultas, quam sic probo. Specialis illa verbi prouidentia in qualibet humanitatis operatione ordine rationis, & naturæ antecedit actionem intellectus humani, & voluntatis humanæ Christi: quia istæ humanæ potentiæ operantur in Christo subordinatè ad ipsam prouidentiam, & iuxta eius operationem in proprias exeunt actiones. Ergo hæc verbi prouidentia cum ipsas humanitatis actiones saltem ordine naturæ præcedat, non potest esse actus elicitus ab his humanis potentijs, sed immediatum habet respectum ad potentiam verbi diuinam, quæ toti est Sanctissimæ Trinitati communis.

Secundum argumentum. Esse formaliter gratum, sanctum, & rectificatum in ordine ad supernaturalē finem, est formalis effectus, & quidem primarius habitualis gratiæ. Ergo Christus vt homo ex vi solius gratiæ vnionis, non est formaliter Deo gratus, & simpliciter sanctus, & rectus in ordine ad supernaturalem finem. Consequentia nota est. Quia effectus formalis primarius cuiuspiam formæ non est ab ea separabilis. Confirmatur. Bene sequitur. Christus vt homo non habet Dei gratiam, ergo non est Deo gratus. Atque adeo in illo rationis, seu naturæ signo, in quo ipsa vnionis gratia præintelligitur gratiæ habituali, Christus non intelligitur gratus, & acceptus Deo.

Verum dices. Vnionis gratia eminenter præhabere gratiam habitualem, vnde illummet effectum quem præstat habitualis gratia, potest Christi humanitas à gratia vnionis suscipere: atque adeo sola vnionis gratia sufficiens est, vt Christus gratus, & acceptus Deo, atque etiam sanctus dicatur. Contra, sequitur ex hac solutione, quod sola vnionis gratia absque lumine gloriæ, & absque beatifica visione constituat hominem simpliciter, & formaliter beatum. Consequentis autem falsitatem nullus est, qui non videat: Ergo insufficiens est solutio assignata.

Tertium argumentum. Gratia habituali à Christi anima semota, Christus vt homo non esset ad æternam vitam acceptus: Ergo non esset simpliciter Deo gratus, & acceptus, ac proinde, neque simpliciter sanctificatus. Consequentia patet, nam illa dūtaxat est dilectio Dei simpliciter, qua quis à Deo diligitur ad æterna bona, quæ in faciali Dei visione, in ipsiusque Dei fruitione consistunt. Nam Deum diligere aliquem simpliciter, non est aliud, quam velle illi bonum, quod est verum, æternum, & immutabile bonum. Sed antecedens probatur. Deus in illo casu non vellet Christo, vt homini gratiam: Ergo neq; vellet ei gloriam. Patet consequentia. Tum quia gloria est gratia consummata, Tum etiam, quia Christi anima non esset sine gratia, & charitate sufficienter disposita ad gloriam: At qui non vult alicui subiecto sufficientem dispositionem ad aliquam formā, neq; vult ei ipsam formam. Ergo, &c.

Quartum argumentum. Sequitur ex sententia contraria, quod si ipse Dei filius naturam leoninam assumeret, vt leo formaliter, & simpliciter diceretur gratus, & acceptus Deo, ac iddem sanctus, ratione hypostaticæ vnionis. Consequens quandam præsefert absurditatem: Ergo, &c. Sequelam probo. Quia seclusa habituali gratia, seclusisque cæteris supernaturalibus donis habitualibus, & actualibus eiusdem prorsus est rationis vnio verbi hypostatica cum leonina natura, cuius est vnio verbi diuini cum humanitate. Neque maius & fœlicius donum acciperet humanitas, quam natura leonina. Vtraque enim acciperet infinitum verbi suppositum: Ergo, &c.

Quod si dixeris humanitatem ita suppositari in diuino verbo, ab ipsoque personaliter assumi, quod ex vi huius assumptionis potest habitualem gratiam & supernaturalia omnia dona suscipere, quæ ex vi vnionis sunt ei debita, & connaturalia: quod in leonina natura non contingeret, eo quod incapax est omnino horum cœlestium donorum. Contra. Ergo humanitas Christi, neque sancta est, neq; Deo grata, & accepta, nisi ratione gratiæ habitualis, ac proinde per gratiam vnionis, erit quidem grata, & sancta radicaliter, eo quod ipsa vnionis gratia radix est habitualis gratiæ, non vero formaliter, & simpliciter erit grata, & sancta: ac proinde, neque Christus vt homo ratione solius hypostaticæ vnionis sanctus est, Deoque gratus, & acceptus. Sicut homo per rationalitatem risibilis est radicaliter, eo quod risibilitas in rationalitate, vt in prima radice præhabetur, formaliter vero, & simpliciter non dicitur risibilis, nisi per proximam ridendi potentiam, quam risibilitatem vocamus.

Quintum argumentum. Christus, secūdum quod homo non est Deo gratus, & dilectus, vt Dei filius naturalis, quia Christus vt homo non est naturalis Dei filius, vt affirmat S. Tho. 3. p. q. 23. ar. 2. ad primum. Neque est gratus per gratiam habitualem, supponimus enim humanitatem omni habituali gratia carētem: Ergo Christus nulla ratione gratus esset Deo, & dilectus, si fingamus casum argumenti, nimirum, quod Christi humanitas in puris esset naturalibus assumpta, atque adeo ex vi solius hypostaticæ vnionis, neq; sanctus est, neq; Deo gratus, & acceptus.

Hæc sunt argumenta, quæ pro negante sententia mihi visa sunt alicuius momenti, & quæ ipsam videtur probabilem efficere. Verū pro affirmante opinione, mox proponam argumenta non leuioris ponderis, vt præcipuis vtriusque sententiæ argumentis libratis, verosimiliorem deligamus.

Primum argumentum pro affirmatiua sententia desumitur ex grauissimis Sacr. Patrum testimonijs, quibus

quibus asseritur Christum Dominum ex vi hypostaticæ vnionis sanctificatum fuisse,& spirituali oleo inunctum: quam sanctitatem,& spiritualem vnctionem ad habitualem gratiam, & ad reliqua Spiritus sancti dona minimè reseruntt, sed ad ipsam diuinæ xat vnionis gratiam. In Concil. Francfordiensi sub Adriano primo dicitur. *Alij Reges,qui typum illius prætulerunt, & regnando consortes dicti sunt, oleo corruptibili sunt muncti, hic vero filius Dei à Deo Patre oleo exultationis,hoc est resurrectionis, ascensionis, dominationisq; est delibutus.* Quia Christus natura vnctus, nos per gratiam, quia in illo pleniter fuit diuinitas. Ecce quemadmodum spiritualem Christi vnctionem non ad gratiam,sed ad naturam,idest, conceptionem Christi virtute Spiritus sancti factã, in qua verbum factum est caro: non ad gratuitam Spiritus sancti donationem, sed ad ipsam verbi diuinitatem in Christo pleniter habitantem sancta hæc Synodus reuocauit. Cui doctrinæ satis videtur consentire illud,quod Angelus ad Beatam Virginẽ dixit. Luc.1. *Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei.* Quibus verbis apertè insinuauit Angelus Christi sanctitatem non ad aliquam specialem Spiritus sancti gratiam ipsius animæ infundendam, sed ad ipsam Christi generationem, & nascentiam reducendam fore. Hanc enim vim habent verba illa, quod ex te nascetur sanctum. Et hæc planè videtur esse vnctio illa de qua Dan.9. dicitur, *Vngatur sanctus sanctorum.* Fiebat enim ibi sermo de vnctione illa Christi Domini, in qua terminum, & finem habuerunt Prophetiæ,& promissiones olim factæ de Messia venturo in mundum.

Gregor. Nazianzen. oratione 36.num. 7. loquens de diuina sapientia incarnata, & nomine eius ita dicit,Creauit me Deus,inquit,principium viarum suarum ad opera sua. Opera autem ipsius veritas,& iudicium,quorum causa diuinitate delibutus est. Hæc enim humanitatis vnctio est. Et numero 93. ita inquit. [Christus vero,propter diuinitatem. Idest, appellatur Christus, & vnctus propter diuinitatem. Ita,quod diuinitas est oleum,quo Christus fuit vnctus.] Vnde continuo subiunxit Dictus Gregor. [Ea enim,nimirum, diuinitas humanitatis vnctio est,nõ operatione,vt in alijs Christum sanctificans,sed totius vngentis præsentia: cuius hic effectus est, vt id, quod vngit, homo vocetur, & quod vngitur Deus fiat,] Cyrillus lib.4.in Ioan.c.29. dicit Christum vocari vnctum non sicut alios Reges, & sanctos, sed quia Verbum caro. Et in lib. de fide ad Theodosium fine dicit de Iesu,quod incarnatione fuit Christus,id est,vnctus. Orig. hom. 2. in Luc. *Rectissimè plenus sapientia,& gratia perhibetur; Sapientia quidem, quia in ipso est omnis plenitudo diuinitatis corporaliter,gratia vero, quia eidem mediatori Dei, & hominum, magna gratia donata est, vt ex quo homo fieri cœpisset, perfectus esset,& Deus.* Ecce Christum in eo plenum esse gratiæ dicit,quod simul est verus homo,& perfectus Deus. Si ergo hoc Christum plenum gratiæ constituit,& ipsum quoque efficit summe gratum Deo, ac plene sanctificatum. Et in quadam hom. in octaua Natiu. [Vngi inquit,oleo lætitiæ nihil aliud est,quã Spiritu sancto repleri, vngitur anima Christi cum verbo vnitur,& non Spiritus sanctus,sicut Prophetis eis datus est, sed ipsius verbi Dei in eo substantialis inerat plenitudo.] Ecce quemadmodum spiritualem Christi vnctionem Orig.censet fuisse ipsam vnionẽ verbi,cum humanitate. A qua sententia non recedit lib.2.Peryarchon,c.6. Nicetas lib.3 c.3. ipse inquit, seipsum vnxit,diuinitas enim humanitatis vnctio est Damasc. lib.3. de fide c.3. ipse se ipsum vnxit,vngens quidem, vt Deus sua deitate corpus, vnctus autem, vt homo,nam ipse est hoc,& illud siquidem vnctio humanitatis,deitas.

Idem fere dicit Damasc. oratione 1. de Imag. ante medium,& lib.4. de fide c.6. vbi refert Nazianz.& Cyrill. Dionys. Alexan. in Epist. contra Paul. Samos. in principio dicit, Christum non indigere externa vnctione, quia ipse est per se vnctus. D. Greg. lib. 9. Epistolarum Epist. 61. huic quamplurimum fauet sententiæ, cuius verba fere ad literam transcripsit Anselmus Epistola ad Hebr. cap. 1. Ita inquiens de Christo non conceptus, & postmodum vnctus, sed hoc ipsum de Spiritu sancto vngi fuit. Videatur etiã pro hac sententia Fulgent. lib. de incarnatione,& gratia, c.20.q.10.

Denique S. Athanasius in oratione 2. contra Arianos,hanc sententiam sua auctoritate confirmauit. Versans enim illa verba, psal. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* In hunc sensum ea exponit. Quod *quia Christus cœlestis, & nouissimus Adam ea ratione, qua homo Deus, non poterat non diligere iustitiam, & odio habere iniquitatem, idest, non poterat à sanctitate,& iustitia deficere sicut Primus, & terrenus Adam defecerat, Idcirco præfectus fuit cæteris iustis omnibus, qui sunt sanctitatis eius participes, vt esset eorum caput, atque adeo præ illis omnibus exultationis oleo, idest, Spiritus sancti gratia, & donatione munctus perhibetur.* In qua grauissima Athanasij doctrina, duo sunt expendenda, Alterum pro conclusione tertia superius posita, qua statuimus Christum gratia habituali fuisse præditum, quatenus manifestum est, Athanasium admittere in Christo vnctionem Spiritus sancti per habitualem gratiam,& reliqua spiritualia charismata factam. Quod illis verbis. Atque adeo præ illis omnibus,&c. manifestissimè dicit. Alterum vero pro ista sententia affirmatiua, quã probare admittimur, quatenus Doctor hic sanctissimus, fatetur prius rationis ordine sanctitatem,& rectitudinem fuisse Christo connaturalem, quam Spiritus sancti perungeretur charismatibus. Quod ex prioribus citati testimonij verbis apertè colligi,nullus est, qui non videat. Legatur etiam Aug. lib. 3. contra Maxi. c.16. in fine.

Secundo hæc eadem sententia probatur. Christus secundũ quod homo prædestinatus est esse filius Dei naturalis, vt S. Tho. docet,& explicat 3.p.q.24.ar.2. Et hoc quidem nullo habito respectu ad habitualem gratiam, non enim ad gratiam habitualem, aut gloriam prædestinatus est Christus, quod inferius est à nobis probandum. At prædestinatio intrinsecè claudit dilectionem Dei, Imo eam præsupponit, secundum rationis ordinem. Nam prius intelligimus Deum dilexisse, Imo,& elegisse aliquem ad tale, vel tale bonum, quam quod ad idem bonum eum prædestinauerit. Quod in 1. par. quæst. 23. solet explicari. Ergo Christus, vt homo seclusa habituali gratia, sicut esset prædestinatus, vt esset Dei filius natu-

ralis, ita & effe. dilectus à Deo, & ad tantum bonū prælectus. Neque vero irrationabiliter prælectus dicitur, cum ad simile bonum potuerit etiam Angelus eligi. Poterat enim eligi Angelus ad tantum bonum, nam potuit verbum naturam sibi Angelicam hypostatica vnione copulare, sicut & copulauit humanam. Verum non Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. In quo consistit vera prælectio, qua Deus hominem prætulit Angelo. Vnde rationis ordine sequuta fuit prędestinatio, qua Christum, vt hominem, & non vt Angelum prædestinauit esse filium Dei naturalem. Si ergo Christus ratione solius gratiæ vnionis, non habita consideratione ad habitualem gratiam, fuit dilectus Deo, & gratus: vera est sententia hæc: in cuius probatione versamur.

Confirmatur ex illo August. lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 15. *Prædestinata est ista humanæ naturæ tanta & tam excelsa subuectio, &c.* Ergo Naturæ humanæ ex vi prædestinationis fuit vnitum verbum, atque adeo, & ex vi dilectionis Dei.

Tertio sequitur. Vnio hypostatica humanitatis ad verbum maximum est, & summum beneficiū naturæ rationali à Deo communicabile, sed communicatio tanti boni non potest non esse maxime gratuita, & ex precipuo Dei amore procedens: Ergo quod diuinū verbum humanitatem assumeret, intrinsecè claudit præcipuam dilectionem, qua Deus ipsam assumptam humanitatem fuit prosequutus: atq; adeo ex vi hypostaticæ vnionis grata fuit, & accepta simpliciter prius natura, quam ipsam intelligamus gratia habitualt exornari. Non vero potuit esse Deo simpliciter grata, nisi rectificata simul fuerit, & sancta: Ergo ex vi solius gratiæ vnionis Christus, vt homo, gratus est, & sanctus simpliciter, &c.

Confirmo ex illo Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Ex quo testimonio deduco, quod simili, & maiori adhuc cum exageratione dicere poterat Euangelista Ioan. Sic Deus hanc Christi humanitatem dilexit, vt ei filium suum vnigenitum per hypostaticam vnionem daret. Ergo Christus, vt homo summè est dilectus à Deo. Nam Deum aliquem diligere, vt retro dicebam, nihil est aliud, quam velle illi bonū, & summe diligere, est ei velle summum & maximum bonum: atque adeo humanitas Christi, cui tantum bonum voluit Deus, nō potuit hac ratione non esse præcipuo amore dilecta, ac Deo perinde maxime grata.

Quartum argumentum. Christi Domini humanitas ex vi hypostaticæ vnionis, omni etiam habituali gratia ab eius anima semota, non potest nec venialiter peccare, ita quod oppositum contradictionem inuoluit, vt probauimus circa conclusionem secundam huius quæstionis: Ergo ex vi solius vnionis, antequam intelligeretur eleuata per habitualia Spiritus sancti dona, fuit rectificata, & sanctificata ipsa Christi humanitas: atque adeo & fuit Deo grata, & accepta: quia non potuit odio haberi à Deo, imo & in sensu composito, vnione scilicet ad verbum supposita, non potuit non summè diligi: vt pote quæ ad hoc tantum hypostaticæ vnionis bonum non potuit non acceptari.

Quintum argumentum. Humanitas ex vi solius vnionis hypostaticæ induit dignitatem magnam in supernaturali ordine, qua dignitate nulla potest maior in alia quacunque creata natura reperiri; ergo grata fuit & dilecta Deo ex vi vnionis, omni habituali gratia seclusa. Consequentia apparet nota. Nā diuina voluntas rem quamlibet sua dilectione dignā infallibiliter diligit, iuxta id, quod Deus per Esaiam 43. Israelitico populo dicebat. *Ex quo honorabilis factus es, & gloriosus in oculis meis, ego dilexi te, & dabo homines pro te, & gentes pro anima tua, &c.* Imo huiusmodi honor, & dignitas oritur ex ipso diuinæ voluntatis amore. Sed antecedens probatur, ex eo, quod S. Doct. 1. p. q. 25. ar. 6. ad quartū, inquit, quod humanitas Christi ex hoc, quod est vnita Deo, habet quandam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus, & ex hac parte nihil potest ipsa fieri melius.

Sexto tandem & vltimo pro eadem sententia sic argumētor. Christi humanitati ex vi vnionis ad verbum debetur habitualis gratia, debenturque reliqua, omnia supernaturalis ordinis dona, quibus Christi, anima ad finem supernaturalem mirè perficitur, & eleuatur: Ergo ex vi vnionis Christus, vt homo, simpliciter & formaliter est sanctificatus, & Deo gratus. Probatur consequentia (antecedens enim in secunda controuersia probabitur) vt quis sit gratus, & sanctus formaliter, & simpliciter nihil requiritur aliud, quam quod odio non habeatur, neque possit haberi à Deo: & quod in seipso habeat propter qd sit dignus ad bona supernaturalia acceptari, siue de facto acceptetur, siue non. Quemadmodum si Deus hominem habituali gratia præditum non acceptaret ad gloriam, esset ipse nihilominus formaliter, & simpliciter gratus, & iustus, Deoque dilectus, id est, dignus dilectione diuina, & acceptatione ad gloriā. Sed Christus, vt homo ex vi vnionis est dignus precipuo Dei amore, quia est dignus gratia, quæ est debito connaturalitatis debita, estq; dignus acceptari ad gloriam. Ergo simpliciter est censendus gratus Deo, & acceptus, atque adeo & sanctificatus.

Et confirmantur hæc omnia ex illo Ioan. cap. 10. *Quem pater sanctificauit, &c.* Quæ verba commodam habent intelligentiam, de ipsa verbi incarnatione. Quæ à Christo hoc in loco humanitatis sanctificatio vocatur. Ergo vera est hæc posterior opinio.

In hoc dubio, quod non est ad modum facile ad dissoluendum, diuersa Theologorum inueniuntur placita; Nam omnes illi Theologi, quorum superius meminimus circa secundam conclusionem principalis quæstionis, qui putant Christo vt homini non intrinsecè repugnare peccatum, etiam mortale, consequenter fateri tenentur, quod & quidam eorum fere explicitè dicunt, Christum, vt hominem, ex vi solius gratiæ vnionis non esse simpliciter sanctum, & gratum Deo, ipsiq; dilectum, & acceptum. Et quidem hæc opinio consectaria est ad prædictam eorū sententiam, quæ censent peccatum non habere intrinsecam repugnantiam cum humanitate Christi, vt à verbo assumpta. Nam si ex vi solius hypostaticæ vnionis Christi humanitas simpliciter esset sanctificata, Deoq; grata, & accepta: ex vi etiam solius vnionis intrinsecam haberet ad mortale peccatum contrarietatem.

Alij vero Theologi, quorum sententiam retulit Palud. in alio extremo dixerunt, Christū per gratiā vnio-

vnionis tam esse sanctum, iustum, Deo gratum, & acceptum, vt sit ociosa, & superflua in ipso habitualis gratia cum omni suo spirituali donorum, & charismatum cætu. Inter has duas extremas sententias duas alias intermedias reperio. Quarum altera fatetur quidem habitualem gratiam, cæterosque supernaturales habitus minime otiosos esse, & superuacaneos in Christi anima, quin potius quamplurimum expedire, & ad eius ornatum, & ad supernaturales functiones suauiori, & connaturaliori modo exequendas. Sed nihilominus addit ista sententia, quod prius natura quam intelligamus Christi animam habitibus his supernaturalibus perfici, intelligimus illam simpliciter, & formaliter Deo gratam, sanctam, iustam, & ipsi Deo acceptã, ex vi solius hypostaticæ vnionis. Quam sententiam non leuiter con firmant argumenta à nobis secundo loco formata, & præsertum argumentum primum, quod grauissimis Patrum testimonijs innititur, neque illi refragatur sacræ scripturæ authoritas, vt ex dictis in eodem primo argumento liquet. Alia denique intermedia sententia, quæ nouioribus quibusdam Theologis placet, affirmat duo. Alterum, quòd Christi humanitas ex vi hypostaticæ vnionis sancta est, & iusta negatiuè, idest, quod nullum potest peccatum neque actuale, neque habituale admittere, etiam per absolutam Dei potentiam. Alterum vero, quod ex sola gratia vnionis non habet, quod sit simpliciter, & positiuè grata, sanctificata, & iusta super naturali sanctitate, & iustitia, sed hoc illi tantum præstat habitualis gratia reliquis supernaturalibus virtutibus, & donis cómitata. Ducuntur huius sententiæ authores in eius persuasionem quibusdam argumentis, ex his, quæ in prima parte huius dubij proposuimus. Quorum præcipuum argumentum apud ipsos est illud, quod esse gratum, & sanctum formaliter, est formalis effectus, & quidem primarius habitualis gratiæ, quem proinde non potest præstare Christi animę ipsa vnionis gratia.

Primum dictum.

IN decisione huius dubitationis. Primam statuo conclusionem. Christi humanitas ex vi solius vnionis ad verbum sancta fuit negatiuè, idest, peccãdi impossibilitatem induit. Hæc conclusio magna ex parte probata manet ex dictis superius circa cõclusionem secundam principalis quæstionis. Quare nunc breuiter me ab eius probatione expediam. Et quidem si secundum absolutam Dei potentiam accipiatur, non continet adeo solidam veritatem, vt certa sit fide credenda. Neque oppositam eius sententiam erroris, aut manifestæ temeritatis nota innotendam fore crediderim. Sed censeo nihilominus sententiam istam, quam præsens affirmat conclusio, sacrorum Conciliorum decretis, & Patrum testimonijs, imò & sacrarum scripturarum elogijs tam esse consentaneam, vt opposita sententia non possit non Christianas aures aliquantulum offendere, Consulantur superius dicta. Si vero de facto, & secundum ordinariam Dei potentiam intelligatur præsens conclusio, certũ est fidei Catholicæ dogma. Quod in sacris literis habetur expressum 1. Pet. c. 2. *Qui peccatum non fecit, neque dolus inuentus in labijs eius.* Ioan. cap. 8. & alijs capitulis Christus apertè dicit se in omnibus diuinam fuisse sequutum Patris voluntatem: *Ego, inquit, quæ placita sunt ei*, idest Patri, *facio semper.* Quod & Paulus ad Philip. 2. illis verbis, *factus obediens vsque ad mortem*, expressit. ps. 44. de Christo, Paul. ad Hebr. 1. interpretante, dicitur. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, &c.* Ad Hebr. 7. *Talis decebat, vt nobis esset Pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, &c.* Paul. 2. Cor. c. 5. *Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, idest, hostiam pro peccato fecit*, iuxta phrasim, qua Oseæ cap. 4. dicitur de sacerdotibus, *Peccata populi mei comedent.* Ita interpretantur Augustt. lib. 14. contra Faustum, & lib. contra epist. fundamenti. Ambrosius, S. Thom. & multi expositores in illum Pauli locum, &c. Denique hanc veritate multis verbis Christus Ioan. 8. nobis testatam reliquit. *Quis ex vobis arguet me de peccato*: Ratione item probatur. Diuinum verbum in Christo supplet vicem proprij humanitatis suppositi. Sed suppositum proprium teneretur, si posset, omne peccatum ab ea repellere. Ergo licet non ex præcepto, (quia nullius est capax) ex honestate tamen idipsum pertinet ad diuinum verbum. Legenda sunt Concil. & Patrum testimonia superius allata circa primam conclusionẽ principalem, quæ, vt minimum hanc veritate aperta definitione comprobant.

Secunda ratio. Christus ab instanti incarnationis fuit beatus, repugnat autem peccatũ beatifico statui: Ergo secundum ordinariam saltem potentiam Christus impeccabilis semper fuit.

Sed contra hanc veritatem opponuntur duo sacræ scripturæ testimonia, ex quibus videtur colligi Christum aliquando peccasse. Primum ex Psal. 21. *Longe à salute mea verba delictorum meorum, &c.* Quæ verba ad literam in Christi persona fuisse prophencè asserta, nullus est, qui dubitare rationabiliter possit, vt ex argumento sequenti constabit.

Respondetur iuxta regulam Ticonij ab Augusti. lib. de doctr. Christ probatam. Christum ibi non loqui in persona propria, sed vt membra sua repræsentans, eorum peccata sua vocat. Consentaneè ad illud, quod ipse actor. 9. Paulo Ecclesiam persequenti dixit, *Saule, Saule quid me persequeris?* Hanc expositionem prosequitur eleganter Gregor. Nazianzen. oratio 36. num. 17. & sequentibus. Vide Theodoret. prædictum Psal. versiculum interpretantem, & Damasc. lib. 3. de fide.

Sed aduertat Theologus non esse liberè hac metaphorica loquendi phrasi vtendum. Ob quam libertatem damnatus fuit in Concil. Basiliensi sess. 22. Quidam August. de Roma, qui extendens hunc loquendi modum colligebat Christum quotidie peccare, quia eius membra assiduè peccant. Possent secundo hæc verba ita exponi. Cum hæc delicta mea non sint, sed falsa Iudæorum æstimatione mihi imposita, quare tam sunt longè à salute mea? In quo sensu intelligitur illud, psal. 68. *Deus tu scis insipientiam meam*, & illud psal. 39. (quem psal. de Christo intellexit Paul. ad Hebr. 10.) *Comprehenderunt me iniquitates meæ, &c.* Ita interpretantur August. & Hylar. ibidem.

Secundum testimonium ex eodem, psal. 21. *Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti.* Quæ

 sunt

sunt eadem met illa verba à Christo in agone passionis posito prolata, *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me, &c.* Quæ verba quandam Christi impatientiam, imò, & desperationem præseferre videtur, vt quidam nostri temporis hæretici blasphemantes, & insanientes intellexerunt: quam blasphemiam videat Theologus apud Lindan. in 2. dialog. Et apud Prateol. verbo Antichristiani, & verbo Præmonstratenses.

Sit autem prima expositio, quod in vtroque isto loco. Christus loquitur non in persona propria, sed vice membrorũ, quorũ ipse est caput. Ita Aug. epist. 220. c. 6. Leo primus serm. 16. & 17. de passione Domini, & Damasc. lib. 3. c. 24.

Secunda expositio est, quod Christus ibi in persona propria loquebatur, Et ipsum dereliqui, fuit non exaudiri eius orationem, quam ad Patrem in horto in agonia positus fudit. Ita Leo. vbi supra. Origen. hom. 35. in Matth. admittit quidem hanc intelligentiam, nimirum, quod Christus in persona propria loqueretur cũ illa protulit verba, dicit tamen, quod Christum non exaudiri à Patre, fuit speciali consolatione priuari secundum partem inferiorem. Ita quod Christus eo modo derelictus est malo pœnæ subiacere, talibusque, ac tantis passionibus affici, quo peccator derelinquitur à Deo, cum in malum culpæ ruit. Fueruntque verba illa à Christo pronunciata, vt grandem doloris, & passionis suæ acerbitatem ostenderet, & vt notum fieret eum verè, & propriè pati, & non solum apparenter. In qua re tanto confirmata testimonio non defuerunt adhuc hæretici, qui naufragium paterentur. Non refragatur huic intelligentiæ Tertullian. contra Praxeam, dicitque ibi prædicta verba fuisse à Christo, vt homine, prolata, vt ostenderetur diuinitatis impassibilitas. S. Cyrill. lib. 1. ad Reginas doctè animaduertit illa verba, vt quid dereliquisti, non dubitantis esse, sed dolentis & gementis. Vti Exod. 32. dicebat Moyses. *Quare irasceris domine?* & psal. 42. Psalmista dicit. *Quare me repulisti, &c.*

Secundum Dictum.

CHristus, vt homo, ex vi hypostaticæ vnionis prius natura quam fuerit præditus habituali gratia, simpliciter fuit sanctus, gratus, & acceptus Deo sanctitate, & gratitudine personali: quæ proinde gratitudo, & sanctitas conueniret Christo, etiam si ab eius humanitate secluderetur ipsa habitualis gratia. Ita conclusio adeo certa est (ni fallor) vt eius oppositum, nec cum probabilitate, nec cum securitate affirmari queat. Quam efficacissimè suadent argumenta, quæ in patrocinium affirmantis sententiæ, in secunda huius dubij parte paulo superius formauimus, &c.

Et ipsam præterea in hunc modum confirmo. Vnio hypostatica est verè, & propriè gratia, & ita communiter à Theologis vnionis gratia nuncupatur. Quæ gratia facta fuit Christo non vt Deo, sed vt homini: Ergo ex vi eius, Christus, vt homo, gratus est, & acceptus Deo, atque adeo, & sanctus. Ad intelligentiam vero huius conclusionis, & omnium, quæ dicemus post hac in præsenti dubio.

Notandum est primo, quod cum in hac conclusione diximus Christum ex vi hypostaticæ vnionis gratum esse gratitudine personali, non intendimus, quod ipsa Christi persona sit Deo grata. Nam res est sine controuersia, quod persona Christi, est infinitè sancta, & grata Deo. Est enim filius Dei dilectissimus, in quo Pater bene sibi complacuit. Et est etiã in Theologia manifestũ, qđ hęc infinita sãctitas, & gratitudo nõ cõpetit personæ Christi ex vi hypostaticæ vnionis, aut ex gratia vnionis, sed ex æterna generatione, qua naturalis Dei filius ex patris vtero ipsi æqualis, & consubstantialis prodijt. Personæ namque Christi nulla potuit gratia fieri, neque diuina filiatio ex vi cuiuspiam gratiæ ei potest competere. Non enim per gratiam, sed per naturam est naturalis Dei filius. Quocirca loquimur de Christo formaliter includendo ipsam eius naturam humanam, & id affirmamus, quod substãtialis gratitudo, & sanctitas personæ diuinæ, nempè, verbi, ex vi hypostaticæ vnionis communicata est Christi humanitati, non accidentaria aliqua participatione, sed communicatione substantiali, qua verbi personalitas communicata est humanitati, & humanitas verè, & propriè personaliter terminatur, & cõpletur ipsa diuini verbi personalitate, in qua substantiali communicatione consistit vnionis gratia. Neque vlla valet cogitatione comprehendi, quod hoc esse diuinum personale humanitati communicetur, & quod ipsa non præcipuo amore à Deo diligatur, quia velle illi tantum bonum, est ipsam diligere, & amare dilectione præcipua: atque adeo non potest Christi humanitas nõ esse valde grata, & accepta Deo. Neque potest non esse sanctissima personali sanctitate, quatenus ad ipsam pertinet ipsa sanctissima verbi personalitas, eam personaliter complens, & terminans.

Notandum secundo, quod Christus Dominus triplici gratitudine est gratus, & dilectus Deo. Prima est necessaria substantialis, & omnibus modis infinita, quæ ipsam Christi personam, vt vltimum terminum per se primo respicit, estque dilectio, & gratitudo illa, qua Pater naturali dilectione diligit Christũ, prout est naturalis, & vnigenitus eius filius. Quæ proinde non ob id gratitudo dicitur, quia sit effectus gratiæ, & alicuius gratuiti doni, sed dicitur gratitudo obiectiuè, in eo sensu, in quo id totum, quod voluntati placet, ipsi gratum dicitur, & acceptum, siue libera, siue necessaria dilectione & complacentia placeat. Secunda etiam est substantialis, & infinita, sed terminatur ad aliquid finitum, ad humanam, videlicet, Christi naturam, ex qua parte non est necessaria, sed libera simpliciter. Et hæc est gratitudo, quæ ad gratiam vnionis pertinet, qua Deus voluit humanitati infinitum & substantiale bonum, ipsum, nempè, personale esse diuini verbi. Itaque illud met diuinũ esse verbi, quod Deus naturali, & necessario amore secundum seipsum ab æterno dilexit, vt ipsum dilectionis obiectum libera quoque & spontanea dilectione amauit per ordinem ad humanitatem, & ad temporalem communicationem, idest, voluit ipsum humanitati communicare, ac amauit proinde illud, vt donum humanitati communicandum. Et quoniam hæc communicatio fuit tantum personalis, neq; aliter esse potuit, quia diuinitas non potest per se primo, & immediatè humanitati communicari, prout est forma, & natura diuina, sed tantum in ratione

tione personalitatis. Idcircò hæc gratitudo verè, & propriè personalis dicitur, & si ad naturam humanã cui facta fuit gratia terminetur. Et in eo sensu gratitudo dicitur, vt designet effectum gratiæ, idest, doni gratuiti, & summi beneficij ex gratuita dilectione collati, scilicet, hypostaticæ vnionis: quæ verè fuit gratia, & gratuitum donum, immensumque, & ineffabile beneficium Christi humanitati collatum.

Est tertia denique gratitudo accidentalis, & participata, & non simpliciter infinita. Et hæc est, quæ conuenit Christi humanitati per habitualem gratiam, qua diuinæ naturæ participium ei formaliter communicatur. Hæc gratitudo non personalis est, sed potius formalis, idest, consistit in communicatione formæ perficientis, & eleuantis humanam Christi naturam. Et hæc tertia gratitudo conuenit quidem cum secunda, in eo, quod vtraque est effectus liberalis, & gratuitæ dilectionis, & vtraque consistit in communicatione beneficij gratuiti. Differt autem in duobus ab ipsa. Primò, quod illa est substantialis, nam bonum gratuitò collatum humanitati est ipsamet substantialis diuini verbi personalitas. Hæc autem est accidentalis, nam tota ista est in communicatione diuinæ naturæ per formam accidentariam, qua subiectum fit diuinæ naturæ particeps. Secundo, quod illa est personalis, quia bonum humanitati per se primò collatum, ipsa tantum est verbi personalitas per modum personalitatis humanitati vnita. Ista vero est formalis, idest, per modum formæ actuantis, & eleuantis humanitatem Christi, & communicantis illi non personalitatem verbi, aut cuiuspiam alterius diuinæ personæ, sed ipsammet diuinitatem, prout est forma, essentia, & natura tribus diuinis personis communis. Vnde duplici ex causa formalis gratitudo vocatur: & quia est effectus formæ, scilicet, habitualis gratiæ, & quia consistit in participio naturæ diuinæ secundum rationem naturæ, & substantialis formæ. Erin hoc vtroque sensu appellabitur deinceps à nobis formalis gratitudo, & sanctitas. Ex dictis, ergo, ad propositum colligo: quod cum triplex in Christo distingui possit diuina gratitudo essentialis, personalis, & formalis: nostra hæc secunda conclusio non de essentiali, quæ Christo tantum, vt Dei filio, naturalis est, & propria: neque de formali, quæ effectus est habitualis gratiæ, sed de personali dumtaxat est accipienda. Vnde conclusio hæc de illa gratitudine est intelligenda, quæ ad vnionis gratiam spectat. In quo sensu illam ostendunt verissimam argumenta secundo loco facta.

Tertium Dictum.

CHristus ex vi solius hypostaticæ vnionis non est simpliciter gratus formali gratitudine, sed tãtum radicaliter. Probatur prior huius conclusionis pars. Gratitudo formalis est effectus formalis, & primarius habitualis gratiæ, vt ex ijs, quæ dudum afferebam, fiet legenti manifestum. Ergo ex vi solius hypostaticæ vnionis, & prout ordine naturæ gratiam habitualem antecedit, Christus nequit esse simpliciter gratus, & sanctus formali gratitudine, & sanctitate. Priorem hanc conclusionis partem efficaciter probant quædam argumenta ex informatis pro negatiua sententia in priori parte huius dubij. Posterior pars conclusionis sola eget explicatione. Et id affirmat hæc conclusionis pars, quod sicut rationalitas est radicaliter risibilitas, quia ex rationalitate oritur naturaliter: sed quamdiu non intelligitur in homine ipsa risibilitas, homo risibilis simpliciter minimè dicitur, sed risibilis radicaliter, in quo sensu solet à quibusdam vocari risiuus: Ita Christus ratione vnionis tantum radicaliter est sanctus, & gratus gratitudine formali, quia habitualis gratia, cuius est effectus hæc gratitudo formalis, radicaliter præhabetur in vnione.

Ex his duabus postremis conclusionibus fere omnia argumenta in vtramque partem posita facillimam accipient solutionem. Sed rogat nos, quis vera sit potior in Christo gratitudo, & sanctitas, personalis, ac formalis. Huic dubitationi per quartum dictum respondeo.

Quartum Dictum.

SAnctitas & gratitudo personalis potior est, & perfectior sanctitate & gratitudine formali. Hãc conclusionem intelligo non in materiali, sed in formali sensu, nimirum, quod in formali ratione sanctitatis & gratitudinis excellit personalis gratitudo, & sanctitas: nam materialiter, & in ratione entitatiua facilè ab omnibus admittetur, cum personalis sanctitas consistat in coniunctione reali ad verbum, quod est ens perfectissimum. Negant hanc conclusionem nouiores quidẽ docti Theologi. Sed Patres sanctissimi illam in præcitatis testimonijs expressè affirmarunt, quorum sententiam amplectuntur ex recentioribus nonnulli. Et crediderim huius sententiæ persuasione teneri, illos Theologos, qui cum magna probabilitate fatentur opera Christi moraliter honesta, & studiosa fuisse simpliciter meritoria, (& quidem ex iustitia exacta) quamuis non proficiscerentur ex habituali gratia, sed ex sola gratia vnionis, idest, à Christi humanitate non eleuata per habitualem gratiam, sed à diuino verbo personaliter terminata. Nam si sola hypostatica vnio potens est tribuere perfectam rigorosi meriti rationem erga supernaturalia, & cœlestia bona, quam meriti perfectionem gratia habitualis minimè tribuit, nisi ratione ipsius hypostaticæ vnionis: promptum erit cuiq; inferre, quod gratitudo personalis, quam tribuit humanitati ipsa hypostatica vnio sanctiorem, & gratiorẽ simpliciter reddit Christi animam, quam habitualis gratia. Dixi simpliciter. Nã secundum quid omnes fatebimur gratiam habitualem potiorem, & maiorem gratitudinem, & sanctitatem conferre animæ, & quatenus eam reddit gratam, & sanctam formali sanctitate, & gratitudine, replens formaliter potentiam illam obedientialem, quæ reperitur in anima ad ipsam habitualem gratiam: quam potentiam vnionis gratia non replet formaliter, sed radicaliter dumtaxat: & quatenus proximè ad operandum disponit potentias animæ per virtutes ipsius gratiæ essentiam comitantes. Tribuitque ipsis studiosis animæ actionibus non solam moralem condignitatem ad supernaturalia, & cœlestia bona, quod facit hypostatica vnio, vt probabitur inferius, sed etiam condignitatem, & proportionem Physicam,

cam, quam sanè constituit, prout formaliter eleuat animam ad diuinum ordinem,& ex illa effluunt supernaturales virtutes infusæ,quę sunt proxima principia supernaturalium actionum.

Sed iam probatur, quod in ratione formalis sanctitatis,& gratitudinis,& non solum in esse entitatiuo personalis gratitudo,& sanctitas formalem gratitudinem,& sanctitatem excellat.

Primo, Sanctitas personalis nullum secum admittit peccatum, neque etiam veniale, quod superius ostendimus,at sanctitas formalis secum admittit veniale peccatum. Ergo cum recessus à peccato per se attineat ad sanctitatem, personalis sanctitas,in ratione sanctitatis,potior est,& perfectior.

Secundo probatur. Sanctitas consistit essentialiter,& formaliter in vnione, & côiunctione ad Deû, qui est sanctus per essentiam,iuxta illud, *Sancti estote,quoniam ego sanctus sum*,sed vnio hypostatica maior est,& perfectior ad Deum coniunctio, quā vnio, quæ fit per iustificantem,& habitualem gratiam. Nã illa vnio est substantialis,hæc vero accidentalis,& per participationem. Ergo,&c.

Tertio probatur. Gratia vnionis est simpliciter maius bonum naturæ humanæ Christi, quam habitualis gratia. At nisi maiorem simpliciter sanctitatem ei conferret, haudquaquam simpliciter esset censendum maius humanitatis bonum. Ergo,&c. Maior asseritur, & explicatur à S.Tho. discipulis 3. p.q.24.ar.1.& 2. ex quo inferunt, quod Christus vt homo,prædestinatus est, vt esset filius Dei naturalis per vnionis gratiam,& nõ fuit prędestinatus ad gratiam habitualem.

Tandem illa omnia argumenta, quibus probauimus,quod per vnionis gratiam Christus, vt homo, est sanctus,& gratus Deo, æque probant si bene expẽdantur,quod sanctior est, & gratior simpliciter per hanc gratiam,quam per habitualem.

His tribus cõclusionibus positremis,sic à nobis expositis conciliantur diuersæ Theologorum sententiæ,& argumenta in vtramq; partẽ huius dubij proposita promptam habent, & probabilem solutionẽ. Et quidẽ argumenta secundo loco facta noua aliqua solutione non egent, quia ex conclusionibus propositis manent soluta,& explicata. Illud autẽ dũtaxat animaduertendũ esse duxi circa argumentũ primũ, quod grauissimis Patrũ testimonijs conflatur, quod Patres illi sanctissimi, qui Christi humanitatem per ipsam vnionis gratiam sanctam,ac Deo gratã, & acceptam esse dixerunt,nusquã negauere eandẽ Christi humanitatem formaliter,& sanctificari, & gratificari per habitualem gratiã.Quin potius varijs in locis id cõfirmarunt,& eisdem in locis, in quibus priorem sanctificationem,& gratitudinem docuerunt, si ipsorum benẽ expendantur verba,vel explicant, vel insinuant saltem ,quod hanc personalem sanctitatẽ, & gratitudinem comitatur in Christi anima formalis gratitudo,& sanctitas,quam ei tribuunt habitualis gratia, & reliqua Spiritus sancti charismata. Quod ipse superius in verbis S. Athanasij animaduerti,& promptum erit cuique eadem animaduersione vti in reliquis Patrum testimonijs.

Oportet autem speciatim dissoluamus argumenta, quæ pro sententia negatiua priori loco formauimus.

Ad primum, Nonnulli Theologi ex nouioribus absolutè fatentur, quod peccandi impossibilitas in Christi anima,tota,& totaliter est ad ipsã verbi prouidentiam reducenda,& non ad aliquam realem, & physicam internam animæ dispositionem, cum qua peccatum intrinsecam habeat oppositionem, & repugnantiam. Verũ ego aliter sentio,existimo enim, quod ipsa personalis terminatio,qua humanitas verbi personalitate realiter terminatur, ex sua natura incompossibilitatẽ habeat realem, & physicam cum quou s peccato etiam habituali,nam hoc ipso,quod humanitas verè, & realiter effecta est natura verbi in ipso suppositata, nequit habere in semetipsa realem aliquam dispositionem,seu actualem, seu habitualem diuinæ ipsius verbi voluntati repugnantem, quin potius expedita esse debet, vt in omnibus sequatur verbi ducatum,diuinæque eius voluntati pareat.Quocirca ipsa passiua terminatio personalis est quædam virtualis rectificatio humanitatis Christi, excludens totaliter ab ipsa omnem moralem deordinationẽ. Et huius ratio ea est,quia ex illa personali terminatione verbi, habet humanitas nihil operari posse nisi sub actuali verbi,eiusque diuinæ voluntatis motione,& directione. Natura enim per se pendet à supposito,& in esse,& in operari. Quo fit,vt eo ipso,quod humanitas per hypostaticam vnionem ad verbum subijcitur eius motioni, & directioni virtualiter rectificatur. Imo dici potest, quod talis passiua subiectio est formalis humanæ naturæ rectificatio: ita quod est intrinseca oppositio inter huiusmodi passiuam terminationem quatenus subijcit plenè naturam humanam directioni verbi,& inter moralem deordinationem ipsius humanæ naturæ: Quia talis deordinatio siue actualis fuerit, siue habitualis eximit humanitatem à plenaria illa verbi superioritate,& directione,cui humanitas ex vi hypostaticæ vnionis subijcitur. Cui hæc non placuerint dicat, Verum esse, quod ipsa passiua personalis terminatio à verbo in Christi humanitate suscepta, non sufficit se sola repellere ab ipsa Christi humanitate omnem moralem deordinationem, præsertim habitualem (nam quod actualem totaliter impediat quasi per modum cuiusdam contrarietatis mihi est certissimum) repellit tamen illam realiter, & physicè in hoc sensu,quod verè, & realiter debita est illi connaturalitatis debitę specialissima diuini verbi assistentia,& prouidentia,quæ omnem moralem deordinationem ab humanitate remoueat. Quod plane debitum tam strictum est,& rigorosum,vt contradictionem inuoluat, diuinum verbum non vti specialissima hac prouidentia & cura erga humanitatem, quam ad se suscepit.

Prior huius primi argumenti confirmatio nihil aliud efficit, si quicquam probat, quam quod ipsa vnio verbi ad humanitatem non est se sola sufficiens, nisi interueniat specialis ipsius verbi prouidentia ad excludendam omnem moralem deordinationem, præsertim habitualem, quod nos in secunda solutione admisimus. Præterea dico, quod licet personalitas verbi non inducat formalem aliquam immutationem in Christi humanitate,cui repugnet moralis deformitas, & deordinatio per modum formalis contrarietatis,inducit tamen personalem terminationem passiuã,quæ est vera, & realis ipsius huma-

humanitatis immutatio, cui repugnat omnino omnis moralis deordinatio in eadem humanitate, tanquam primæ radici totius moralis rectitudinis, & sanctitatis formalis. Ad eum modum, quo calor, & si non opponatur aquę formali oppositione, sed eius frigiditati, naturaliter tamen ei repugnat, opponiturq; illi vt primæ frigiditatis radici. Hæc autem repugnantia non tam ad moralem, quam ad ordinem physicum spectat. Illũ voco in præsentia moralẽ ordinem, qui ad extrinsecam Dei prouidentiam pertinet, & non consurgit ex intrinsecis principijs rei.

Posterior cõfirmatio non nihil nobis difficultatis offert, ob quam nonnulli recentiores Theologi censent, quod ad totam Trinitatẽ immediatè est referẽda illa specialissima Dei prouidentia de Christi humanitate, de vniuersisque eius actionibus. Quamuis tandem ad ipsum verbum sit referẽda, prout ipsius humanitatis suppositum. Nam ob id tanta est Deo de hac humanitate cura, quia in diuino verbo supponitatur, ad ipsiusque proinde verbi dignitatẽ pertinet, ne humanitas hæc in suis deficiat actionibus, & quid deforme, & inhonestum admittat.

Hæc solutio, & doctrina non est cur improbetur. Sed mihi nihilominus aliud apparet. Censeo nãq; quod verbum non prouidet suæ humanitati per diuinam rationem, & voluntatem immediatè. Sed ipsa humana ratione vtens, ipsamque mouens, & applicans, vt sua omni, & naturali, & supernaturali virtute vtatur, ad volũtatem rationalem, & appetitum in suis omnibus actionibus, & motibus moderandũ, & dirigendum. Et quidem si originalis iustitia vim contulit rationi in primis parentibus, vt assidua, & infallibili deliberatione omnem voluntatis, & appetitus sensibilis motum antecederet: Cur id non efficiet personalis vnio diuini verbi in ipsa Christi humanitate. Quod si aliquod opus ab humanis exercendum potentijs in Christo fuerit, quod omnes ipsarum potentiarum, & naturales, & supernaturales vires exuperet, tunc fateor tale opus, & tota ipsius dispositio & directio immediatè ad diuinam virtutem, & rationem reducentur. Et humanitas cũ suis omnibus potentijs rationem tantum instrumẽti sortiretur in tali opere. Et licet specialiter opus illud verbo tribuendum sit, eo quod exerceatur per humanitatẽ, quæ ei tantũ est personaliter coniuncta, & eius duntaxat est coniunctum instrumentũ, nihilominus tamen simpliciter loquendo ad totam Trinitatem immediatè opus illud, & quoad præordinationem, & quoad executionem esset reuocandum. Quia re vera non procederet à verbo, vt ab humanitatis supposito, sed vt est suppositum diuinæ naturæ simul cũ Patre, & Spiritu sancto per diuinam virtutem immediatè operans. Ad hoc genus pertinent opera miraculosa à Christo per humanitatem ædita.

Ad secundum argumentum. Respondetur ex dictis circa conclusionem secundam, quod effectus formalis gratiæ habitualis non est facere habentẽ gratum Deo vtcumque, nam hic effectus communis est gratiæ habituali, & gratiæ vnionis. Sed est facere ipsum gratum Deo gratitudine formali, & secundum participationem naturæ diuinæ, vt superius circa secundam conclusionem exposui.

Ad confirmationem dicitur, quod non est simpliciter concedendum supposita hypostatica vnione humanitatis ad verbum, quod Christus, vt homo, nõ habeat gratiam, sed quod non habet habitualẽ gratiam, & tunc conceditur similiter, quod non est gratus formali gratitudine, sed oportet fateri illum esse Deo gratum gratitudine personali, quæ est quasi formalis effectus gratiæ vnionis.

Solutio inter arguendum insinuata, quæ procedit de eminentiali continentia, qua ipsa vnionis gratia continet habitualem, non satisfacit, quia vt diximus in conclusione huius dubij, non satis est hæc continentia, vt Christus formaliter denominetur gratus gratitudine pertinente ad ipsam habitualem gratiã, quæ est formalis gratitudo. Si quidem diuinum verbum vniretur humanitati formaliter, idest, per modum formæ actuantis ipsam, & constituentis eã formaliter diuinã, locum haberet illa solutio. Quia tũc humanitas esset grata Deo gratitudine formali diuina eminentissimè complectenti habitualem gratiam, & formalem gratitudinem. Nunc autem cum verbum personaliter tantum humanitati copuletur, non tribuit ei gratitudinem formalem, neque formaliter, neque eminenter, sed tantum suppositalem, quæ radicaliter quidem præhabet habitualem gratiam, non vero eminentia formali, ita vt denominet humanitatem gratam, & sanctam per modum formæ eminentioris, sed tantum per modũ eminentissimi suppositi.

Ad tertium argumentum facilè potest accommodari solutio ex his, quæ ante dicebamus. Respondeturq; breuissimè, qđ seclusa habituali gratia à Christi humanitate, Christus, vt homo, neq; gratus esset formali gratitudine, sed personali dumtaxat, neque vero acceptus esset simpliciter loquendo ad gloriam siue animæ, siue corporis, sed tãtum radicaliter, etsi deberentur illi connaturalitatis debito, & gratia habitualis, & gloria.

Sed nihilominus absolutè dicendus esset gratus, & dilectus Deo, quia ad hanc propositionem absolutè verificandam, satis esset ipsa vnionis gratia, quæ ipsum personali sanctitate, & gratitudine sanctum, & gratum constituit, ipsique debito connaturalitatis debitam exigit habitualem gratiam, & eam quidem consummatam.

Ad quartum argumentum communiter solet responderi per solutionem inter arguendum assignatam, quæ solutio sicut communis est, ità & probabilis. Vnde ad replicam ibidem subiunctam respondetur, quod Christus per gratiam vnionis non dicitur simpliciter gratus, & sanctus sine respectu aliquo ad habitualem sanctitatem, & gratiam, non tamen per ipsam gratiam habitualem formaliter appellaretur gratus, & sanctus, si eam à Christi humanitate secludamus, sed per solam vnionis gratiam.

Volo dicere, quod nisi vnionis gratia in semetipsa tamquam in radice præhaberet habitualem gratiã, reuera non esset gratia vnionis, atq; adeo neq; Christum, vt hominem, denominaret gratum. Sicut rationalitas non constitueret hominis essentiam, neq; reuera esset rationalitas, nisi virtute contineret disciplinabilitatem, risibilitatem, intellectum, voluntatẽ, & reliquas proprietates, & potẽtias humanæ naturæ debitas. Verum supposito, quod ipsas virtute, & radicaliter continet, etiam si animo fingamus Deum miraculosè impedire naturalem omnium earum effluxum,

xum, formaliter, & se ipsa constitueret hominis essentiam, ipsumq; simpliciter denominaret hominē. ita proportionabiliter de Gratia vnionis respectu habitualis gratiæ dicendum est.

Secundò respondetur, quod in casu argumenti, nimirum, si Deus assumeret Leoninam naturam, hypostatica vnio, non ob id formaliter, & rigorosè loquendo, careret ratione gratię, & gratuiti doni, neq; ob id non posset denominare Leonem illum inquantum Leonem, sanctum & gratum Deo, quia natura Leonina incapax est gratiæ habitualis, & gloriæ, sed quia expers est cognitionis intellectualis, qua possit vnionem illam hypostaticam cognoscere, & in ratione summi doni, & gratuiti beneficij sibi collati accipere. Etenim natura, quæ incapax est ad iudicandum de gratia sibi exhibita, & beneficio collato, incapax etiam simpliciter est, suscipiendi beneficij in ratione formali beneficij, & gratuiti doni, quamuis materialiter possit ipsum donum, & beneficium suscipere: V. G. Si Deus æri aut ferro qualitates perfectionesq; auri tribueret, & si ipsum ferrum, aut æs, verè & realiter perficeret, nullo tamen ipsum afficeret beneficio, aut dono, si proprius & formalis sermo fiat, eo quod ferrum, aut æs, nullatenus valet perfectionem illam suæ naturæ superadditam cognoscere, & accipere in ratione doni, & beneficij.

Ita ergo in posito casu verè dicet Theologus, quod natura Leonina magnam, & ingentem acciperet perfectionem ex vnione ad verbum suppositali, nō vero diceretur accipere gratiam, aut beneficium, seu gratuitum donum, ob incapacitatem cognitionis prædictæ, atque adeo tunc Leo ille, qui simul esset Deus & Leo, non esset vt Leo sanctus, & Deo gratus, & acceptus. Consulto dixi, vnione suppositali, quia, tunc licet verbu vniretur naturæ Leoninę in ratione suppositi, non tamen in ratione personæ, & quamuis esset simpliciter suppositum Leoninum, non tamen esset persona Leonina, quia persona importat suppositum rationalis naturæ. Dicunt nonnulli Theologi ex recētioribus, quod illa data hypothesi, quam supponebat quartum illud, quod dissoluimus argumentum, concedendum foret, quod naturæ Leoninæ ad personalem verbi vnitatem assumptæ deberetur ex vi vnionis summa illa naturalis perfectio, quæ apta esset conuenire illi naturæ: vnde leo, ille in quantum leo, perfectissimus esset omnium leonum. Probabiliter hoc dicitur, sed forsan non necessario.

Ad quintum argumentum respondetur ex doctrina Caiet. 3. par. quæst. 24. art. 2. Quod Christus, vt homo, non est filius Dei, neque adoptiuus, neque naturalis, si absolutè, & absque vlla explicatione hæc propositio, Christus, vt homo, est filius Dei, profeͬratur. Est tamen vera ista propositio, si addamus hanc explicationem, scilicet, per gratiam vnionis, & tunc est dicendum, quod Christus, vt homo, per gratiam vnionis, est filius Dei naturalis, & eadem ratione est sanctus, & gratus Deo personali gratitudine, & sanctitate.

Solutio primi argumenti principalis quæst.

EX his, quæ tam fusè diximus in explicatione huius incidētis dubij, facillimè dissolui potest, Primū argumentū primæ principalis controuersiæ, ad cuius exactā solutionē hęc incidens dubitatio fuit à nobis exagitata, & exposita. Igitur respondetur ad illud primū argumentū, & dicitur ad maiorem eius præmissā, quod habitualis gratia nō fuit necessaria in Christi anima, vt eam simpliciter, & absolutè gratam, & dilectā Deo constitueret, nā ad hoc sufficiebat ipsa vnionis gratia: sed vt eā redderet formaliter gratam, acceptā Deo, & sanctam, formali gratitudine, & sāctitate, iuxta modū superius expositū. Minor eiusdem argumenti præmissæ distinguenda est consimili distinctione, est enim verissima, si de sanctitate, & gratitudine personali intelligatur, falsa vero, si procedat de formali sanctitate, & gratitudine.

Ad primā confirm. neg. antecedens, ad probationem dicitur, quod gratia vnionis est quidē infinita, sed personaliter tantum, quæ proinde potest secum admittere in Christi humanitate habitualē gratiā, quæ formalem præstat gratitudinem, & sāctitatem, sine qua non esset vndequaque sancta, & grata ipsa Christi humanitas, sed personaliter dumtaxat.

Estq; aduertendum, quod licet ipsum esse verbi sit omnibus modis infinitum, & infinitè sanctū, & infinitè gratū Deo, & personali, & formali sanctitate, & gratitudine, non tñ vnitur, & cōmunicatur humanitati, secundum omnimodā sanctitatis & gratitudinis rationem, si ad modū quo humanitati cōmunicatur attendamus: quia non ei communicatur per modū formæ, sed per modum tantum personalitatis, seu personæ, atque adeo relinquit locum habituali gratiæ, per quam Christi humanitas formali sanctitate, & gratitudine gratificetur, & sanctificetur: eo quod verbum, ex modo quo humanitati communicatur, non adimplet obedientialem potentiam, quam habet Christi anima ad formalem sanctitatem, & gratitudinem. Ac proinde omnino est negandum habitualem gratiam superuacaneam esse, & otiosam in Christi anima, nam potius fuit valde conueniens, & secundum ordinariam, & Dei fuauem dispositionē necessariam. Consulto paulo ante dixi, ex modo, & secundum modum, quo verbum humanitati vnitur, nam re ipsa in Christo omnis habitat plenitudo diuinitatis verbi & personalis, & essentialis, sed non per modum essentialis formæ vnita. Et ob id locus relinquitur habituali gratiæ, per quam ipsa deitas animæ Christi communicatur per modum formæ, participatiua tamen communicatione.

Huius rei non erit fortassis ineptum exemplum de essētia diuina in ratione speciei intelligibilis beatificato intellectui vnita, desumptum. Nam licet diuina essentia non solum infinita sit in ratione speciei, sed etiam in ratione diuini luminis, lumen enim Deus habitat inaccessibile, idest, suo infinito, & substantiali lumine, quasi totus circunfunditur, & illustratur: qui modus loquendi superabundantiam, & infinitatem diuini luminis ostendit. Quia vero non per modum luminis, sed per modum speciei intelligibilis duntaxat intellectui beatifico vnitur, locum relinquit creato lumini gloriæ in eodem intellectu, quin & ipsum exigit, & per modum necessariæ dispositionis, vt inquit S. Thom. 1. par. quæst. 12. art. 5. & per modum intellectiuæ virtutis, per se, & necessario requisitæ, saltem secūdum ordinariam Dei potentiam, ad eliciendam ipsam beatificam, & facialem Dei visionem.

Ad

Ad secundam confirm. eiusdem primi principalis argum. rndetur, quod virtualis, & eminēs cōtinētia duplex esse potest. Altera secundum formam superiorem, quæ se ipsa, eminentiori tamen quodam modo, totum id exequatur, quod præstari poterat ab inferiori formatia quod impleat totam potentiam, & capacitatem subiecti, quam inferior forma adimpleret. Hoc eminentię genere anima rationalis eminenter cōtinet inferiores formas, corporeā, vegetatiuā, & sensitiuā, cōfert. n. seipsa omnes gradus substantiales, quos conferre possunt formæ istæ inferiores, & id quidem eminentiori, & altiori modo. Altera vero eminentialis continentia potest esse secundum rationem principij effectiui, seu quasi effectiui, Iuxta quem modum rationalitas eminenter continet risibilitatem, quia per modum substantialis, & eminentis principij, eam quasi efficienter causat, & efficit, dixi quasi efficienter, quia non per propriam actionem, sed per naturalem effluxum risibilitas à rationabilitate efficitur.

Hac supposita distinctione dico, quod cum forma illa, quæ priori modo præhabet eminenter inferiorem formam, non compatitur ipsa inferior forma, vt in homine cum rationali anima non compatitur alia substantialis forma vegetatiua, aut sensitiua, &c. eo quod ipsa superior, & eminentior forma implet totam illam subiecti capacitatem, quam adimplere posset forma inferior. Cæterum cum forma eminentiori, quæ posteriori modo præhabet formam inferiorem, bene compatitur ipsa inferior forma, non modo secundum absolutam Dei potentiam, verum etiam secundum ordinem connaturalem rerum, vt risibilitas compatitur cum forma rationali, imo naturali ordine ipsam consequitur. Gratia igitur vnionis secum compatitur habitualē gratiam in Christo, imo & illam secum affert naturali consequutionis ordine, quia continentia virtualis, & eminens, qua eā continet posterioris generis est. Siquidem verbum humanitati vniretur per modū formæ ipsam deificans, & non tm̄ per modum hypostasis, forsan dicendum esset, quod continentia gratiæ habitualis respectu eiusdem humanitatis assumptæ erat prioris generis, & quod non secum admitteret habitualē gratiam secundum potentiam saltem Dei ordinariam.

Iuxta prædictam distinctionem explicanda est vtraque secundæ confirmationis præmissa.

Sed rogat quispiam, quid sit dicendum de exēplo ibidem allato. Num, videlicet, Sol, qui luce sua eminenter continet calorem, capax sit eiusdem caloris formalis. Videbatur enim vera pars affirmatiua ex distinctione tradita, quia illa eminentialis continentia caloris in luce Solis posterioris generis est. Respōdetur, & primū existimo, quod si absolutā Dei contemplemur potentiā, posset Sol calore formali affici, qm̄ nullam in hac re contradictionem intueor. Quæ tamen esset sine dubio, si eminentialis continētia caloris in priori genere locaretur, vt in exemplo de anima rationali dudum posito, facilè constat.

Sed secundo dico, quod secundum ordinem naturæ Sol incapax est formalis caloris, non quia ipsum eminenter continet, sed quia tali continet eminentiæ modo, scilicet, modo quodam incorruptibili, cui proinde repugnat corruptibilis forma, qualis est formalis calor.

SECTIO V.

Vbi solutio 2. principalis argumenti tractatur.

AD secundum negatūr antecedens, quo asseritur Christi animā, prout verbo vnitam incapacem esse primarij effectus formalis gratię. Ad probationem dicitur, quod vnio hypostatica animæ rationalis ad verbum non tollit capacitatem animæ, vt habeat esse diuinum participatum formali participatione, quoniam non est deificata per vnionem hypostaticam formali deificatione, sed personali dumtaxat. Hæc solutio explicanda est, & intelligenda ex his, quæ diximus in resolutione dubij præcedentis, quod circa solutionem primi argumenti fuit exagitatum.

Primæ confirmationi respondeo, quod eo modo quo Christi humanitati competit diuinum esse per essentiam, repugnat ei omnino esse diuinum participatum. Vnde sicuti ei competit diuinum esse per essentiam vnione personali, & hypostatica, ita repugnat ei esse personaliter per participationem diuinę hypostasis. Quia vero per modum formalis deificationis non habet esse diuinum essentiale, idcirco participatione formali potest per gratiam diuinum esse participare.

Ad secundam confirmationem dicitur, quod hæc propositio, Christus, in quantum homo, est Deus per participationem, concedenda est, sicut conceditur ista Christus, vt homo, est ens per participationem, & hoc conuincitur confirmatione facta. Cæterum hæc propositio Christus est Deus per participationē, omnino est neganda, sicut & illa Christus est ens per participationem. Quoniam esse per participationem includit implicitè negationem essendi per essentiam, atque adeo nisi apponamus illam specificationem, in quantum homo, negamus Christo essentialis diuinitas, cum dicimus Christum esse Deū per participationem.

SECTIO VI.

Vbi dissoluitur 3. argumentum principale.

TErtium argumentum, eadem fere solutione dissoluitur, qua dissoluimus argumentum secundum. Nam respondendum est huic tertio argumento, Christum vt hominem, personaliter tantum esse similem patri, essentiali, & perfecta similitudine, cū qua bene stat participata per gratiam similitudo in Christi anima, quia hæc non personalis est, sed formalis similitudo. De qua similitudine non desunt viri docti qui interpretentur illud Pauli Coloss. 1. *Qui est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturæ.* Christus, vt homo, per gratiam habitualem mira quadam expressione ipsam Dei naturam refert, cuius ratione imago Dei inuisibilis à Paulo Hebre. c. 1. vocatur. Itaq; Christus vt Deus naturalis est diuini Patris imago, est namque splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, atque adeo personaliter est Patri perfectè similis, eiusque consubstantialis imago. Vt homo autem verè est ipsi Deo per gratiam quoq; simi-

similis, non consubstantiali tamen, & adæquata, sed participata similitudine: summa tamen, quæ secundum ordinariam Dei potentiam exprimi potuit. Et hac ratione inuisibilis Dei imago dicitur.

SECTIO VII.

Pro solutione quarti argumenti.

QVartum argumentum non leuem nobis dissendam difficultatem subministrat. Num, videlicet, Christus ratione habitualis gratiæ adoptiuus Dei filius censeri debeat.

DVBITATIO APPENDIX.

Vtrum Christi ratione gratiæ habitualis sit censendus filius Dei adoptiuus.

CVius dubij affirmantem sententiam argumentis difficillimis adnitar comprobare. Prius tamen animaduertendum esse duxi quæstionem hanc Theologicis primum rationibus examinandam fore, & deinde quanta sit à Catholicis viris certitudine tenenda, explicandum erit. Rationibus igitur primum agamus. Et quod affirmatiua sententia Theologicæ veritatis consentiat sequentibus argumentis probo.

Primum argumentum. Et quod rem istam non leuiter vrget est ipsummet quartum primæ huius principalis quæstionis argumentum. Cuius præcipua, imo & tota difficultas in eo sita est, quod adoptiua filiatio effectus est formalis gratiæ, saltem secundarius: At huiusmodi effectus inseparabilis est à forma, præsertim secundum ordinatiam Dei potentiam, & sine grandi interueniente miraculo. Ergo gratia in Christo hunc habet comitem effectum: atque adeo constituit ipsum, vt hominem, adoptiuum Dei filium.

Confirmatur. Omnia quę dicuntur de cæteris hominibus iustis, & gratis Deo, prædicantur etiam de Christo in quantum est homo iustus, & gratus, per habitualem gratiam: sed quicumque alius homo iustus verè est filius Dei adoptiuus: Ergo, &c. Probatur maior, in qua esse videtur argumēti difficultas. Christus per gratiam habitualem eadem, & vniuoca ratione, iustus est, & gratus Deo, qua cæteri iusti homines, ergo vniuersa prædicata, quæ ratione gratiæ, & iustitiæ conueniunt cæteris hominibus, competunt & ipsi Christo, vt homini.

Secundum argumentum, Christus vt homo est filius Dei, & non est filius Dei naturalis, ergo adoptiuus. Minor asseritur ab vtriusque Theologis cum S. Th. 3. p. q. 16. ar. 11. vbi hanc propositionem, Christus vt homo est Deus, in rigore, & secūdum sermonis proprietatem falsam esse dicit. Sed maiorē probo, Christus, vt homo, nō est, non filius Dei, nam mirum esset, quod cum cæteri homines iusti secundum quod homines, sint filij Dei, Christus, vt homo, verè possit dici non filius Dei, ergo est filius Dei.

Tertium argumentum. Christus, vt homo, ex vi gratiæ habitualis acceptus est, & admissus ad participatam hæreditatem bonorum cœlestium, ergo & adoptiuus est Dei filius. Antecedens cunctis est manifestum, & vt quibusdam doctissimis placet, de hac participata hæreditate diuina intelliguntur illa Pauli verba de Christo prolata ad Hebr. 1. *Quem constituit heredem vniuersorum, &c.* Consequentia vero probatur. Nam filiatio adoptiua non est aliud, quam ius alicui gratiosè collatum ad hæreditatem obeundam eorum bonorum, quæ ipsi alias non debebantur: Sed Christo, vt homini, non erant debita bona cœlestia, ad quorum hæreditatem fuit acceptatus, & admissus, nisi ratione gratiæ habitualis, per quam ipsi fuit collatum ius ad hæc cœlestia percipienda bona. ergo, &c.

Confirmatur. Hæreditas horum bonorum competit Christo, qua ratione est Dei filius, sed non ei competit, prout est filius naturalis, quia hæreditas Christi, prout est naturalis Dei filius non participata est, & limitata bonorum cęlestium possessio, sed substantialis, & infinita: ergo competit ei, prout est adoptiuus Dei filius. Et vrgeo huius cōfirmationis vim. Participata cœlestium bonorum hęreditas, & possessio, conuenit Christo, vt homini, Christus autem, vt homo, vt paulo ante diximus, non est naturalis Dei filius. Ergo hæreditas hæc non conuenit Christo, ex vi naturalis filiationis, atque adeo ad filiationem adoptiuam est referenda.

Quarto arguitur. Non repugnat, quod Christus simul sit filius Dei naturalis, & adoptiuus, ergo nulla probabili ratione negari potest, quod, in quantum homo, sit per gratiam adoptiuus Dei filius. Probatur antecedens. Non repugnat Christo, quod simul sit Deus per essentiam ratione suppositi, & Deus per participationem, ratione gratiæ habitualis, quæ inest eius humanitati, imo gemina hæc deitatis ratio ad magnam Christi dignitatem, & excellentiam pertinet; Ergo idipsum de filiatione naturali, & adoptiua fateri tenemur.

Confirmatur, quod Christus ratione suppositi sit dominus, & legislator, & ratione humanitatis, per gratiam eleuatæ, seruus sit, & obediens, vera Theologia, imo & ipsa fides docet. Nam quod Christus, qua ratione Deus sit omnium dominus, dominatiua & legislatiua authoritate pollens, quis ambigat? quod vero qua ratione homo seruus sit, & obediēs, sacræ literæ non obscure docent, Isai. enim c. 40. Diuinus Pater ita Christum alloquitur. [Parum mihi est, vt sis seruus meus ad suscitandas feces Iacob, & tribus Israel conuertēdas, &c.] & Paul. ad Philip. 2. de Christo ait, quod *factus est obediens vsque ad mortem*: Ergo eadem ratione concedendum est, Christum vt Deum naturalem esse Dei filium, vt hominem vero esse filium adoptiuum.

Hoc quarto argumento, eiusque confirmatione infirmatur illa S. Thom. ratio, qua 3. p. q. 23. art. 4. vtitur pro contraria sententia, nimirum, quod non stat aliquod subiectum simul esse per se tale, & tale per participationem. Constat enim, quod ratione diuersorum non repugnat.

Quintum argumentum. S. Thom. (cui in 3. par. q. 23. ar. 4. contraria placuit sententia) ea potissimum ratione ducitur, quod filiatio siue naturalis, siue adoptiua, non naturam, sed suppositum immediatè respicit, quo fit, vt cum Christus ratione suppositi, sit naturalis Dei filius, non ei competere possit adoptiua filiatio. Sed hæc ratio in multis deficit.

Pri-

Primo in eo, quod præsupponit, nimirum, filiationem non immediatè pertinere ad naturam, sed ad suppositum, quod falsum esse, sic ostendo. Filiatio est terminus generationis (loquor de filiatione naturali per quam est regulanda filiatio adoptiua) sed generatio immediatè respicit naturam, & mediante natura suppositum, est enim natura terminus formalis, quo, generationis. Ergo idipsum est de filiatione censendum. Confirmatur S.Th.3.p.q.35. art.1.vbi hanc rationem late prosequitur, idem prorsus de natiuitate dicit, quod de filiationis relatione. At certum est, quod nasci, & natiuitas ad naturam immediatè referuntur, idest, ad suppositum ratione naturæ. Et siue natura se habeat, vt subiectum, quo, natiuitatis, siue tantum, vt terminus formalis, hoc tamen, quod dicebamus, scilicet natiuitatem ad naturam immediatè pertinere, & ipsa mediante respicere suppositum, satis est, vt vni, & eidē supposito duas attribuamus natiuitates secūdū duas naturas. Et ob similem causam concedit S.Th. ibidē, & fatentur omnes Theologi in 3.d.8. quod Christo duæ competūt natiuitates, & diuina, quæ est æterna, & humana, quæ fuit temporalis. Ergo similiter duæ naturæ diuinæ altera substantialis, & altera participata sufficient, vt Christo duas tribuamus Dei filiationes, & naturalem, & adoptiuam. Deficit præterea illa ratio in eo, quod concludit. Nam esto verum sit, filiationem immediate pertinere ad suppositum, inde non concluditur, quod in Christo non reperiatur relatio filiationis adoptiuæ, sed tantum infertur, quod non sit relatio realis, sed rationis, quia diuino Christi supposito non repugnat noua rationis relatio. Quemadmodum ipse S.Thom. ead. 3.p.q.35. ar. 5. docet Christum, per filiationem, quæ est relatio rationis in ipso referri ad matrem suam, sanctissimam, videlicet, Virginem. Ergo assignata S.Th. ratio insufficiens est.

Sextum argumentum. Aliam rationem solent assignare Theologi pro contraria sententia, quę etiam ex doctrina S.Th. in q.23. cit. colligitur, vz. quod ob id Christus per gratiam non constituitur adoptiuus Dei filius, quia gratia, & gloria debitæ sunt Christo connaturalitatis debito, adoptio autem liberalis esse debet, & non debita: impropriissime enim, quis dicetur adoptari ad eorum bonorum hæreditatem, quæ sunt ei alio titulo debita simpliciter. Sed quod hæc rō non sit satis efficax sic probo. Et si gratia sit debita Christo ratione suppositi, at respectu humanitatis, nullo titulo est debita, sed mere liberaliter, & gratis ei fuit donata: alias enim non renneret in Christo, verā gratiæ rōne, cui essentiale est, vt gratis, & liberaliter donetur. Ergo non obstante prædicta ratione Christus vt homo, filius Dei esse potest adoptiuus, quia vt homini non illi debentur gratia, & gloria.

Quod si dixeris Christi humanitati simpliciter loquendo non deberi habitualem gratiam, sed gratis, & liberaliter illi donari. At prout humanitas est hypostaticè vnita verbo, naturali debito ipsi debentur gratia, & gloria.

Contra hanc solutionem sic arguitur. Hoc debitū ex suppositione procedens, quod potest vocari debitum in sensu composito, non impedit quominus gratia Christi humanitati collata sit simpliciter gratuitum, & liberale donum, quia sensus compositus ex suppositione extrinseca ortū habēs, nō destruit rōnē illam, quæ absolutè, & simpliciter competit naturæ rei, ergo neq. sufficit istud debitum ad tollendum à Christo adoptiuam Dei filiationem.

Confirmatur. Licet supposita hypostatica vnione verbi ad humanitatem, consurgat cōnaturalitatis ius in Christi humanitate ad gratiam, & gloriam. At ipsa hypostatica vnio ex qua ius istud dimanat, fuit sūme gratuita, & liberalis: Ergo hoc ius, & hoc debitū cōnaturalitatis non impedit adoptionem, cū nō auferat simpliciter rationem liberalitatis, & gratiæ.

Vltimo arguitur. Si Spiritus sāctus naturā sibi humanā gratiæ dono exornatam copularet personali, & hypostatica vnione propriè diceretur, vt homo filius Dei adoptiuus. Ergo, & verbū rōne gratiæ, qua rōne est homo, verè, & ꝓprie dici pōt, & debet filius Dei. Videtur euidens consequentia, quia Spiritui sancto, vt homini non minus, data illa hypothesi, debita esset habitualis gratia, atq. nunc debetur Christo. Ergo si in spiritu sancto illud debitum non impediret filiationem adoptiuā, neq. eam impedit in Christo. Antecedens vero probatur. Spiritus sanctus non est Dei filius per se, & naturalis: Ergo capax est filiationis per participationem, & adoptionem ratione assumptæ naturæ.

Confirmatur. Spiritus sanctus per gratiam esset gratus, & dilectus Deo. Ergo cum non esset dilectus, vt naturalis filius, vere diceretur dilectus, & charus, vt filius Dei adoptiuus. Nam quod nullatenus esset Dei filius rationi non consentit.

In oppositum autem est, quod in Conc. Francfor. sub Adriano Primo, & eius auctoritate coacto definitur, Christum nullatenus etiam secundum humanā naturā filiū Dei adoptiuū verè nominari, &c. Nō libet in præsentia immorari in recensenda, & cōfutanda Nestoriana hæresi, quæ Christum idcirco filiū Dei adoptiuum mentiebatur, quia duo supposita in Xpo realiter distincta esse censebat, diuinū alterum, & alterū humanū, & quod humanū deferebat secū diuinum præcipua, & maxima affectionis vnione sibi coniunctum. Quoniam illam hæresim in multis ijsq. grauissimis Concilijs damnatam legimus, sed præcipuè in Ephesino primo, Circa cuius acta, & anathematismos legendus est Cyrill. Alex. Episcopus. Neq. posset exactè hæc disputatio aduersus Nestoriū exagitari, nisi magna intolerabilisq. fieret à nostro instituto digressio. Vnde cum Catholicis Theologis præsens nostra disputatio tota est habenda.

Duo autem sunt in quibus scholastici Theologi vnanimi sententia coeunt, quæ sunt omni dubio procul secundum fidem amplectenda. Primum est, quod hæc propositio absolutè, & absq. vlla specificatione, aut limitatione prolata, scilicet, Christus est adoptiuus Dei filius, omnino est neganda, vt Catholicæ veritati aduersa; Nam ex hac propositione efficaci deductione colligitur, vel Christum nō esse naturalem Dei filium, vt finxit Arius: vel quod in Christo duplex secundum rem persona reperitur, vt commentabatur Nestorius, quarum altera, scilicet, humana, filius est Dei adoptiuus, altera vero, nempe diuina, est filius Dei naturalis. Nam is, qui simpliciter est adoptiuus cuiuspiam filius, nequit esse naturalis eiusdem filius: quod ex infra dicēdis erit manifestum. Et quidem sancti Patres non semel negarunt Christum

adoptiuum Dei filium appellandum esse. Legantur Hieron. ad Eph. c. 1. Hylarius lib. 3. de Trin. Ambr. lib. de incarn. c. 8. & lib. 1. de fid. c. 9. Aug. trac. 82. super Io. dicit Christum non gratia, sed natura esse Dei filium, lib. 2. de Trin. c. 10. & Enchirid. ad Laurent. c. 38. dicit Christum nullo modo esse Spiritus sancti filiũ, & trac. 21. in Io. inquit, quod vt Christus significaret, se non adoptione, sed natura esse Dei filiũ nusquam in toto Euangelio Deum vocauit Patrẽ nostrum. itaq. illa dictio nostrum, & ipsum Christum, & nos simul comprehenderet, eo quod hic loquendi modus ostendit Deum Patrem esse Christi communi nobiscum ratione, puta per adoptionem, & gratiã, sed in singulari, Pater meus, semper dixit. Quod & Adrianus I. in epist. ad Episcopos Galliciæ, & hispaniarum erudite aduertit. Imo, & aliquando apertam fecit Christus distinctionem de modo quo ipse Deũ habet patrem, & quo nos ipsum quoque Deum Patrem agnoscimus, & veneramur, nimirum cum Ioa. 20. dixit. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, &c. Chrysost. in imperfecto hom. 40. versans illud Matt. 21. *Reuerebuntur filium meum*, expendit ad hoc propositum hæc verba vltima, scilicet, filium meum. Legantur etiam glosa, & sacrorum librorum expositores dum exponunt sequentia sac. scrip. loca, in quibus ista veritas non leue fundamentum habet. Luc. 2. *Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei*, Matt. 3. *Hic est filius meus dilectus* ad Hebr. 1. *Tanto melior Angelis effectus quanto differentius præ illis nomen hæreditauit: Ad quem enim Angelorum dixit aliquando filius meus es tu. Ego hodie genui te, &c.* Et pōderandum est, quod Angeli filij vocantur adoptiui in scriptura sacra Iob cap. 1. & cap. 38. Vnde nomen differentius, quod Christus præ illis hereditauit, non est esse filium Dei adoptiuum, sed naturalem Rom. 8. *Proprio filio suo non pepercit*. Ecce vocatur filius Dei proprius, idest, naturalis, & hic sit sermo de Christo homine, &c. Matth. 16. *Tu es Christus filius Dei viui, &c.* Theologi scholastici cum suo magistro sunt legendi in 3. d. 10. vbi vnanimiter hanc sententiam docent. Quæ tanta Patrum, & Theologorum conformitas manifestum est signum apostolicæ traditionis, & catholicæ veritatis.

Tandem hæc veritas habetur definita in quodam Concilio Francfordiensi, de quo dicemus paulo inferius in hoc eodem dubio, & ab Adriano 1. epistol. cita. Et tam in hoc Concilio, quam in epistol. Adriani referuntur testimonia Patrum grauissima in huius veritatis confirmationem. In Concilio Toletano 11. in ipsa fidei confessione habetur de Christo, quod natura, & non adoptione filius Dei est. Fateor hęc verba ad Christũ, prout Deum, ex Concilij intentione, referenda esse. Sed nihilominus valde nostro deseruiunt intento, nam si aliqua ratione verificari posset absolutè de Christo, quod est adoptiuus Dei filius, non sine aliqua distinctione Concil. negasset, eum esse adoptione filium. Et Theologicæ rationes, quibus infra probabimus, quod Christus, vt homo, non est adoptiuus Dei filius per locum à fortiori hanc veritatem comprobabunt, &c. Secundum vero in quo vniuersi conueniunt Theologi, illud est, quod hæc propositio Christus, in quantum homo, est filius Dei adoptiuus, falsa est, & contra fidē. Si dictio, in quãtum, reduplicatiuè sumatur. Nam ad eius veritatem reduplicatiuè acceptę, duo sunt necessaria, quorum vtrumque, & veritati, & fidei contradicit. Alterũ quod omnes homines sũt filij Dei adoptiui. Et alterũ, quod quia Christus est homo, est filius Dei adoptiuus, idest, quod ratio filiationis adoptiuæ in Christo est ipsa eius humanitas. Nã in has duas propositiones resoluitur reduplicatio illa, inquantũ homo, vt dialecticæ doctrinæ periti constanter asseuerant. At quam sint falsæ istæ duæ propositiones, probatione nulla egent, &c.

Tota ergo ratio dubitandi in præsenti ea est. An hæc propositio Christus, in quantum homo, est filius Dei adoptiuus, dictione, inquantum, specificatiuè sũpta, vera sit, & concedenda. Et idem iudicium erit si dicatur, secundum quod homo, siue prout homo, aut quouis alio modo simili, &c. Sensus autem specificatiuus illius propositionis, non is est, quod Christus ratione humanitatis sit Dei filius adoptiuus, nam sensus iste omni dubio procul falsus est, & improbabilis, quippe qui ad sensum reduplicatiuum iam reprobatum reducitur. Sed sensus est, quod Christus in humanitate habet filiationem Dei adoptiuam per gratiam habitualem ipsi communicatam, in quo sensu dici solet, quod homo in quantum capillatus est crispus, idest, quod in capillis crispitudinem habet, & non in alia corporis parte. In hoc sensu dubitatur a Theologis de veritate huius propositionis.

Et quidem licet communis Theologorum sententia in 3. d. 10. q. 2. affirmet propositionem istam falsam esse, & fidei veritati minus consentaneam, non desunt tamen graues Theologi, qui ipsam censeant veram esse, aut saltem probabilem Durand. in 3. d. 4. q. 4. contendit eam esse verissimam, cui non omnino refragantur Scotus in d. 10. Riccard. ibidem, art. 2. quamuis duo hi postremi auctores, rem istam sub dubio relinquant, imo in communem tandem propendant Theologorum sententiam opinione Durandi relicta. Alex. Alens. 3. p. q. 8. membr. 7. ar. 4 absolute fatetur Christum non esse filium Dei adoptiuum, dicit tamen per gratiam, & per creationem esse filium Dei. Quidam ex nouitijs Theologis, minime tamen ineruditis, admittunt Christum, vt hominem, per gratiam esse Dei filium, non tamen explicant, An sit naturalis, vel adoptiuus Dei filius, quandoque. n. ad vnionis gratiam, quandoq. vero ad habitualē in probationibus suarum conclusionũ recurrunt, neque vero explicant, de qua gratia loquantur vnionis, vel habituali. Et tandem hi Theologi cōcludũt, quod Christus, vt homo pōt dici Dei filius, quodammodo naturalis, per gratiam vnionis, alia tamē ratione ab ea qua per eandem gratiam dicitur Deus. Hæc omnia tam lubrica, & confusa apud graues Theologos asserta reperio, quæ proinde necessariam postulant explicationem.

Pro intelligentia ergo veritatis, & propositæ quæstionis resolutione explicare oportet, quæ sint requisitæ conditiones ad veram, & propriam adoptiuam filiationem humanam, ad cuius analogiam non erit difficile explicare adoptiuam filiationem diuinam, quæ in hominibus iustis reperitur. Igitur, vt ex l. 1. & 2. ff. de adoptionibus, & instit. eod. tit. colligitur, quatuor sunt ad humanam filiationem requisitæ conditiones. Prima, quod persona quæ adoptatur sit

ex-

Digitized by Google

extranea, ideſt, quod ex ſe ipſa, & ex vi proprię nati-
uitatis non habeat ius ad hæreditatem, ad quam ado
ptatur. Secunda, quæ magna ex parte ex hac prima
ſequitur, eſt, quod adoptio ſit actio ſimpliciter libe-
ralis, & gratuita, ita quod neq. ſit debita naturali de-
bito, neq. vero aliquo titulo oneroſo emptionis, ven
ditionis, aut ſimilis contractus. Nam ſi huiuſmodi ti-
tulo debita eſſet adoptio, non præſtaret ius filiationis
ad hæreditatem capeſſendam, ſed ius emptionis, aut
venditionis &c. Tertia cōditio eſt, quod ſi adoptatus
fuerit ſui compos, proprium adhibeat conſenſū, quo-
niam nemo alteri ſubijcitur niſi volens, quod ēt quo-
dammodo locum habet in ſubiectione reſpectu pœ-
næ, quæ licet nobis nolentibus immediata nolitione
accidat, mediatè tñ, & remotè, ideſt, in culpa cōmiſ-
ſa, eſt implicitè volita. Sed quidquid fuerit de ſubie-
ctione per comparationem ad pœnam in adoptione
tamen, vbi nullus eſt pœnę, ſed gratiæ locus, aſſigna-
ta conditio ſimpliciter eſt neceſſaria. Quarta condi-
tio eſt, quod in eo qui non eſt rationis compos neceſ-
ſaria eſt voluntas Principis, aut Patris, aut alterius in
cuius poteſtate eſt is, qui adoptatur. Huius conditio-
nis ratio, eadem prorſus eſt cum ratione præceden-
tis conditionis: Nam ex eo, quod nullus debet inuitus
alteri ſubijci, colligimus neceſſarium eſſe conſenſū,
vel proprium ipſius, qui adoptatur, vel eius ſaltem,
qui adoptati curam gerit. Quintam aliam conditio-
nem aſſignant aliqui, quæ irrationabilis non eſt, ni-
mirum, quod perſona, quæ adopeatur, prius ali-
qua ratione in ſemetipſa exiſtat, quam adopietur
verum hæc ratio in prima fortaſſis clauditur, quia ſi
perſona, quæ adoptatur extranea debet eſſe, neceſſū
eſt adoptioni præexiſtat.

Ex his conditionibus, quæ in humana adoptione
ſunt requiſitæ, promptum erit Theologo colligere,
quid ſit neceſſario requiſitum ad filiationem Dei a-
doptiuā: Et poſſumus quidam hic aſſignatas conditio
nes ad ſupernaturalem hanc adoptionem filiorum
Dei transferre abſq. vlla improprietate. Nam ter-
tia, & quarta, quæ longius diſtare videntur ab huius
modi ſupernaturali adoptione, eo quod nulla expe-
ctata paruulorum conſenſione Deus per baptiſmalē
gratiā ipſos adoptat in filios, facilè accomodari poſ-
ſunt, ſi dicamus, quod in adultis Deus proprium eo-
rum expectat conſenſum, iuxta, illud quod Aug. dice
bat, *qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te.*
In paruulis vero cōſenſū Eccleſiæ, cuius miniſteriali
auctoritate baptiſmus miniſtratur, imo, & ipſum etiā
Chriſti ſupremi capitis Eccleſiæ, & futuri ſæculi Pa-
tris conſenſum poſtulat. Fateor quidem, quod cum
Deus ſit omnium dominus, qui citra vllius iniuriam
omnes etiam non volentes, imo & inuitos poteſt ſuæ
ditioni ſubiicere, duæ iſtæ conditiones, & ſi in ſuper-
naturali adoptione regulariter ſeruentur, non ſunt
tamen pęnitus neceſſariæ, Quo fit, vt ſi Deus dormiē
ti homini iuſtificantem gratiam, & ſpiritum charita
tis infunderet, vere ipſum conſtitueret adoptiuum
Dei filium, nullo ipſius, vel alterius expectato conſen
ſu. Quare his duabus conditionibus prætermiſſis ad reli
quas occurramus, quæ in hac adoptione diuina ſunt
ſimpliciter neceſſariæ.

Poſtulat enim per ſe, & neceſſario hæc adoptiua
filiatio, quod perſona, quæ adoptatur ſit ſecundum
ſe extranea à diuina natura, & ab hæreditate cæleſtiū
bonorum. Vnde ſi, vt quidam (& ſi falſo, & abſque
fundamento) poſſibile reputant, daretur creata ſub-
ſtantia ſupernaturalis ordinis, cui gratia, & hæredi-
tas, cæteraque ordinis ſupernaturalis dona eſſent
connaturalia, & propria, talis ſubſtantia minime
adoptabilis eſſet in ſupernaturalem Dei filiationem:
eo quod neq. ab ipſa Dei natura, neq. ab æterna cæ-
leſtium bonorum hæreditate eſſet ſm ſe extera, & ex-
tranea. Quod vero huiuſmodi adoptiua filiatio gra-
tuita debeat eſſe, & liberalis, & ex libera ipſius ado-
ptantis voluntate procedens, quod poſtulat ſecunda
conditio, facile conſtabit conſideranti hanc filiatio-
nem adoptiuam, per ſolā Dei gratiā fieri poſſe, quæ
omnem titulum oneroſum ex ſua ratione excludit.
Nā ſi ex operibus gratia, dicente Paul. Rom. c. 11. iā
non gratia. Vnde S. Iacob. c. 1. gratuitam hanc, & li-
beralem filiorum Dei adoptionem, voluntariæ gene
rationis nomine nobis explicuit, *voluntariè, inquit,
genuit nos verbo veritatis.* Quo loco aduertendum
eſſe cenſeo, quod ſupernaturalis filiorū Dei adoptio,
quæ in ſacris litteris ſub ipſo adoptionis nomine,
quam ſæpius deſcribitur, ad Rom. c. 4. ad Gal. 4. ad
Eph. 1. ſub nomine generationis idcirco à Iacobo ex-
primitur, & à S. Ioa. c. 1. natiuitas vocari ibi, *ex Deo
nati ſunt*, quia vt præclarè. D. Caiet. in quodam ienta-
culo animaduertit, non eſt adoptio purè, & extrin-
ſeca, qualis eſt, quæ inter homines reperitur; Sed eſt
generatiua communicatiua naturæ generantis, & ado-
ptantis in ipſo adoptato, & genito: Non quidem
ſubſtantiali communicatione, quia hæc eſt impoſſibi
lis, ſed accidentaria per gratiam. Quæ ſane gratia
licet forma ſit accidentaria, eſt tamen vt explicui-
mus ſuperius, formale quoddam ſubſtātialis Dei na-
turæ participium. Ecob id Ioan. 1. cano. c. 3. dicebat,
*Videte fratres qualem charitatem dedit nobis Pater, vt
filij Dei nominemur & ſimus.* Nō ſolam nominamur
filij adoptione extrinſeca ad æternam hæreditatem
adoptati, & admiſſi, ſed & veri filii Dei ſumus diuinę
naturæ participes, & conſortes per gratiam effecti:
Diuinam gratiam hoc loco S. Io. charitatem appella
bat, eo quod effectus eſt eximię illius, ac liberaliſſimę
charitatis, qua Deus non diligit. Hinc ſequitur falsū
eſſe, quod Dur. loco citato, & quidam alij Theologi
dixerunt, adoptionem filiorum Dei improprie, &
metaphoricè adoptionem vocari. Nam è contra di-
cendum eſt, quod multo maiori cum proprietate
nomen adoptionis meretur, quam illa, quæ in huma
nis reperitur, propter cauſam nunc aſſignatam. Vn-
de S. Th. licet in 3. d. 10. q. 1. ar. 1. q. 2. in eamdem fe-
re ſententiam inclinauerit cum ea, quam ex Dur. re-
tulimus, tamen in 3. p. q. 23. ar. 1. abſolutè, & abſque
vlla ſermonis improprietate fatetur, concedendum
eſſe Deū, adoptare homines in filios, & in coronide
corporis art. adoptionem hanc diuinam in ratione
adoptionis præferr humanæ, propter rationem à no
bis aſſignatam. Et quidem hæc ſententia, vel ex eo
vera cenſeri debet, quod iuxta vulgatam regulam
ex Aug. lib. 3. de doct. Chriſt. c. 3. & 10. deſumptam,
verba ſcripturæ ſacræ, niſi manifeſta obſtet ratio, in
proprio ſenſu ſunt accipienda. In ſacra autem ſcriptu
ra paſſim dicitur Deum adoptare homines in filios,
& quod homines per gratiam Dei filij ſunt, Chriſti
fratres, cęleſtis hæreditatis hæredes, & cohæredes
Chriſti, & Paul. ad Gal. c. 4. dicit, quod in ſpiritu ado

ptionis Dei, *clamamus abba pater*. Et hæc geminatio abba, pater, diuersis idiomatibus facta denotat, quod circa improprietatem vllam Deum vocamus patrē, nimirum adoptiuum. Ex his colligo, quòd si non ad vocē, sed ad rem ipsam attēdamus, adoptio nō prius de humana, quā de diuina dicitur natura, sed è cōtra, quidquid commentetur Durand. Quod colligo, & ex ratione facta, quia videlicet adoptio diuina in ratione adoptionis pfectior est. Et ex illo Paul. ad Eph. 3. *Huius rei causa flecto genua ad Patrē domini mei Iesu Christi ex quo omnis paternitas: siue in cælo, siue in terra nominatur*. Expendatur illud verbū, *omnis paternitas*, denotat enim, & naturalem, & adoptiuam filiationē humanam ex paternitate diuina tanquam ex prima regula deriuari, & mensurari. Dixi tamen non ad vocem, sed ad rem attendendum fore: nam vocis impositio ex humanis, quæ magis, & prius à nobis agnoscuntur ortum habuit. Quod non est in hac materia peculiare. Nam hæc vox sapiētia, si rem inspiciamus, prius, & proprius diuinæ, quam humanæ sapientiæ compent, Vox autem, vt 1. p. q. 13. Solet probari imposita primum fuit ad humanam sapientiam nobis magis cognitam significandum, & idem est de similibus vocibus, quæ Deo, & creaturis propriè competunt iudicium, ferendum. Ex his omnibus aliud infero consectarium: quod in humanis nulla ratione quis potest dici prius natura, vel tempore adoptiuus filius, quam sit formaliter ad bonorum ipsius adoptantis hæreditatem acceptatus, quia in huiusmodi accepiatione sita est ipsa humanæ adoptionis ratio. Cæterum in diuina adoptione res aliter se habet. Nam prius natura homo accipit gratiam per quam Dei naturam participat, & in filium Dei generatur, quam ad æternam cœlestium bonorum hæreditatem accepterur, quod Paul. ad Rom. c. 8. insinuat illis verbis. *Si filij, & hæredes*, primum filij, deinde hæredes, resultat enim ex filiatione naturæ ordine præsupposita ius ad hæreditatem celestem. Vnde probabiliter satis dici potest, quod adoptio hæc diuina essentialiter sumpta non formalis est, sed radicalis tantum acceptatio ad hæreditatem celestium bonorum. Nam prius naturæ ordine filiatio adoptiua tribuitur animæ per gratiam, quam ius ei ad hæreditatem celestem conferatur. Hæc sententia necessario est acceptanda alijs Theologis, qui censent, quod acceptatio ad primum gradum gloriæ primæ gratiæ correspondentem pendet in adulto ex opere ipsius meritorio ortum habenti ex gratia prius ordine naturæ infusa animæ. Sed est hoc loco aduertendum, quod & si Deus verè, & propriè pater adoptiuus vocetur hominū, quos regenerauit per gratiam, non tamen simpliciter est eorum pater, non addendo adoptiuum. Nam adoptiuus pater comparatione ad patrem naturalem est impropriè, & similitudinariè pater, atque adeo secundum quid, & similiter est dicendum de filio adoptiuo, quod non est propriè, & simpliciter filius. Et ob hanc caussam censent nonnulli auctores, quod Christus nunquam communi appellatione Deum appellauit patrem suum, & aliorum iustorum, quia, videlicet, pater adoptiuus cum sit pater similitudinariè, & secundum quid, non conuenire potest in eadem voce cum patre naturali: Verum hæc ratio mihi non satis est probata. Quia vt postea dicam ex August. & Chrysost. imo ex Adrian. I. Christus ideo nunquam communi illa patris appellatione vsus fuit, vt insinuaret se aliter esse Dei filium, atque sunt alij homines iusti. Ipse quidem per naturam, & alij per gratiam, & adoptionem. Sed tamen si ad rigorem sermonis attendamus non inconuenitet, quod vna communi voce patris, & naturalis, & adoptiuus comprehenderentur. Sicut vna vox, ens, substantiam, quæ simpliciter est ens, & accidens, quod est secundum quid complectitur, & Dan. 3. benedicere Deum, & laudare in communi accomodatur rationabilibus, & irrationabilibus creaturis, cum tamen rationabilibus competat propriè irrationabilibus verò metaphoricè, *benedicite*, inquit, *omnia opera Domini Domino, &c.* Et ad nostrum intentum adhuc accomodatius argumentū desumitur, ex eo quod Christus ipse Apostolos vocauit fratres suos Matt. 28. & Paul. ad Rom. 8. vocat Christum primogenitum in multis fratribus. Ergo qua ratione possunt vna communi voce fratres vocari adoptiui filij, & naturales, cum tanta sit inter fraternitatem vtramque dissimilitudo, quanta inter naturalem, & adoptiuam filiationem: quare nō poterimus simul cum Christo vna cōmuni voce filij Dei vocari, & ipse Deus similiter vna, & communi appellatione, & Christi, & iustorum hominum dici pater? Idem sumi potest argumētum ex eo, quod Paul. loc. cit. dicit nos esse coheredes Christi, si coheredes quare, & non simul filij vocari possumus, præsertim cum ipse non confundatur vocare nos fratres suos, Pau. ad Hebr. c. 2. testante?

Sed breui argumētatione probatur aduersus omnia hæc, quod neque Deus sit cum proprietate pater adoptiuus, neque homo propriè adoptetur in Dei filium. Homo quamtumcumque polleat gratia manet Dei seruus: Ergo per gratiam non efficitur propriè adoptiuus Dei filius. Filiatio enim seruituti è regione opponitur. Respondetur, quod per gratuitam adoptionem aufertur quidem seruilis conditio, & excluditur seruitutis spiritus, iuxta illud Paul. ad Gal. 2. [non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum filiorum Dei] at non aufertur seruitutis obligatio, quæ potius ex redemptione per Christum facta nouo titulo, scilicet redēptionis accessit, qui titulo creationis fuit superadditus. Aliquale exemplum habemus in eo, qui iniusto bello captus, in filium à victore adoptatur, in quo adoptio auget obligationem seruiendi, & parendi humiliter, & si seruilem auferat conditionem. Sed iam ad quintam, & vltimam deueniamus adoptionis cōditionem, secundum quam persona adoptanda præsupponi debet adoptiuæ filiationi. Quæ sane conditio, vel ex eo necessaria est, in adoptione supernaturali, quod hæc adoptio, vt dudum explicabamus, per intrinsecam diuinæ naturæ accidentariam participationē celebratur, quæ proinde necessum est præsupponat personæ adoptatæ subsistentiam, nam accidentis inexistentia ipsam substantiæ existentiam præsupponit. Verum hæc conditio non tam est rigorosè accipienda, vt temporariam antecessionem in adoptanda persona eflagitet. Nam satisfuerit, quod ordine tantum naturæ ipsam adoptionem præcedat, vt contigit Angelis, qui in ipso suæ creationis instanti, & gratiam, & adoptionem filiorum Dei acceperunt, August. lib. 12. de ciuit. Dei cap. 9. dicente quod

Deus

Deus simul erat in eis condens naturam, & largens gratiam. Et idipsum censet S.Th. 1.p.q.95.ar.1. Primo parenti contigisse, quem ipse docet, in gratia, & originali iustitia suisse conditum.

Sed in his, & in alijs similibus, si qui fuerunt, substantialis ipsa subiecti productio, ordine, & rationis, & usuræ, ipsam præcessit gratiæ infusionem, ac filiationem proinde adoptiuam.

Hæ sunt ad filiationem Dei adoptiuam, & necessariæ, & sufficientes conditiones. Nam quod hæreditas adoptatum filium non perueniat, nisi adoptantis morte interueniente, per accidens se habet ad rationem adoptionis etiam humanæ. Et quod ita contingat regulariter inter homines, non ex vi adoptiuæ filiationis, sed ex bonorum temporalium imperfectione prouenit: quæ non simul possunt à pluribus absque diuisione possideri. Diuina autem hæreditas ob eximiam, & infinitam perfectionem, Deum, Angelos, & homines simul absque vlla cœlestium bonorum diminutione, & diuisione ditare potest, & summa cum opulentia beare. Est enim ipse Deus summa, & ditissima cœlestis hæreditas, iuxta id quod Dauid Psal.72.ait. *Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Et ipse Deus Abrahæ Gen.capit. 15.dixit. *Ego merces tua magna nimis.* Et hæc est illa preciosa hæreditas, de qua Dauid Ps. 16. dicebat, *funes*, idest, *sortes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea præclara est mihi.* Et de hac hæreditate inquit Paul.Rom.c.8. *Si filij & hæredes, & cohæredes autem Christi:* Idest, simul cum Christo cœlestium bonorum hæreditate adoptiui Dei filij potientur.

Ex his sequitur, quod cum sola intellectualis, & rationalis creatura apta sit hac diuina hæreditate potiri, ipsi soli potest adoptiua Dei filiatio competere. Quod si quando Deus in scripturis sacris Pater irrationalis creaturæ vocatur, id per metaphoram, & ampla quadam significatione dicitur: quo in sensu Iob 38. inquit. *Quis est pater pluuiæ: aut quis genuit stellas roris*, ipsa creatio ex qua creaturæ connaturali quodam ordine ius aliquod competit ad bona suæ naturæ proportionata, abusiue, & improprie generatio, & adoptio vocatur. Et in hoc fere eodem sensu Deus dicitur peccatorum pater, & ipsi eius vocantur filij, Esai.63. & Malach.c.1. Et hæc adoptio metaphorica, & siquidem Dei gratia naturalis ordinis vocari possit, in quo sensu Plato cœlos per gratiam Dei consistere fatetur; at potius natura quam gratia dici debet. Quæ & ab ipsa Christi humanitate quatenus quædam creatura Dei est separari non debet. Quare nos in præsentia non de hac abusiua, impropria, & metaphorica adoptione loquimur, sed de ea, quam diximus esse propriam, & magis proprie dici in ordine ad cœlestem hæreditatem, quam dicatur adoptio in humanis comparatione ad hæreditatem humanā. Similiter etiam non necessariam esse censeo cum Scot. in 4.d.10.q.vnī.eam conditionem quam requisitam esse nonnulli Theologi putauerunt, quibus nō refragatur Alex. Alens. 3.p.q.10.memb.4. nimirum, quod is, qui in Dei filium est adoptandus, prius fuerit per mortalem culpam diaboli filius. Et ita inquit Alens. creationem esse transitum de non esse ad esse, adoptionem vero de malo esse, ad bene esse: hanc conditionem impertinentem esse crediderim. Quod ostendo, à priori quidem. Quia ad filiationem hanc satis fuerit, quod adoptanda persona sit extranea, à natura adoptantis, ad hanc autem extraneitatem non est necessarius status mortalis peccati. A posteriori etiam probatur. Quia alias Angeli, & primi parentes in statu innocentiæ non possent dici adoptiui Dei filij: quod nulla ratio patitur, imo, & fides repugnat. Vocat.n. Sacr. script. Angelos filios Dei, &c. Quibus ita præmissis.

Primum Dictum.

CHristus, vt homo per gratiam vnionis filius est Dei naturalis. Hanc conclusionem adstruximus superius ex doctrina Caie. 3.p.q.16.ar.11. desūptam, quæ doctrina insinuatur, & fere exprimitur à Magist. in 3. d. 20. & S.Bonau. ead. d. aperte conceditur Christum, vt hominem per gratiam vnionis posse dici filium Dei naturalem S.Th.3.p.q.23.art.4.ad 2. non refragatur, dum inquit, quod Christus per gratiam vnionis est Filius Dei naturalis. Nam certū est, Christum, quatenus Deum nō esse per gratiam vnionis naturalem Dei filium, cum Christo, vt Deo, nulla sit facta gratia. Quo circa illa S.Th. doctrina verificanda est de Christo, & homine. Quam non inepte colligere possumus ex illo Pauli ad Hebr.1. *Nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio.* Vbi Paulus de Christo, vt homine loquens, ipsum Dei filium vocat, Et quod non adoptiuum, sed naturalem filium, eum appellet, inde constat, quod contraponit ipsum antiquis Patribus, & Prophetis, qui fuerunt sine dubio per gratiam adoptiui Dei filij. Multifariam, inquit, multisq; modis Deus loquens olim in Patribus, & Prophetis nouissimé diebus istis loquutus est nobis in filio. Quod vero de ipso, vt homine sermonem faciat Apostolus colligo primum, ex eo quod officium Euangelicæ prædicationis exequitur Christus, non vt Deus, sed vt homo. Deum autem loqui per Christum, ipsam Christi prædicationē designat. Ex verbis, quæ mox subiungit Paulus id ipsum deduco, scilicet, quem constituit hæredem vniuersorum. Etenim Christus non vt Deus præcise, sed vt homo fuit vniuersorum hæres à Patre constitutus. Nam, vt Deus non proprie constitutus, sed genitus dicitur ipse Christus. Tunc autem omnium bonorum Dei vniuersalis fuit constitutus, & hæres cum ipse Dei filius suam personalitatem humanitati communicauit, ratione cuius hypostaticæ communicationis Christo homini, imo, & vt homini, vniuersalis hæc bonorum Dei competit hæreditas. Huc attinet illud Ioan. 3. *Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.* Legatur August. tract.14. in Ioan. Confirmo eandem veritatem ex illo Paul. ad Colos. 1. Qui est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturæ. Quo in loco Paulus de Christo, vt homine, loquebatur, vt ex illis verbis, Primogenitus omnis creaturæ colligitur. Et ex proxime antecedentibus, scilicet, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum, aperte constat. Nam hæc omnia de Christo, vt homine, verificantur. Vel vt proprius loquar, de Christo, prout est Deus homo, idest, prout humanitati per gratiam hypostaticæ vnionis ipse naturalis Dei filius fuit communicatus, cum verbum caro factum est, &c. Hic ergo Christus appellatur à Paulo

Digitized by Google

imago Dei inuisibilis, idest, substantialis imago, & naturalis Dei filius. Nam licet paulo superius ad similitudinem Dei per gratiam in humanitate participatam explicandam, hæc Pauli verba induximus, multo tamen probabilius, & verius exponuntur hæc verba de naturali, & consubstantiali Patris similitudine, & imagine, Vt communiter exponitur ab interpretibus sacrorum librorum. Legatur Cyrill. Alexandr. lib. de fide ad Theod. post medium, & lib. 1. de fide ad Regin. quibus in locis non obscure nostram hanc primam insinuat conclusionem. Quam apertissime docuit Adrianus in citat. epist. prope finem dicens, quod cum Pater Matth. 3. & aliàs Christum vocat filium dilectum, non tantummodo secundum diuinitatem eum appellat filium, sed potius secundum humanitatem. Quæ doctrina cum alijs multis, quæ ibidem ad hoc propositum habentur, & in Concil. citat. Franfordiensi, intelligenda sunt, cum sub supradicto additamento. Videlicet per gratiam vnionis.

Sed necessum est explicemus, quem sensum specificatiuum reddat illa verba, in quantum homo, cum fatemur Christum, in quantum hominem, naturalẽ esse Dei filium. Nam quod non fiat hic sensus, videlicet, humanitatem formalem esse rationem, aut causam ob quam Christus filius est Dei naturalis, nostra non eget probatione. Nullus est enim, tam ignarus, qui hoc vel leuiter suspicari queat.

Quare in eo specificatiuo sensu Christus, ... homo, per gratiam vnionis filius est Dei naturalis, in quo sensu dici solet, Petrum in quantum capillatum esse crispum. Verum est, moderatè vtendum esse hac similitudine, non enim concedendum est, quod sicut capilli formaliter denominantur crispi, ita humanitas denominatur formaliter Dei filius, aut Dei filia, hic enim sensus stultius esset, & ineptus. Sed ita est accipienda prædicta similitudo, quod sicut non est alia pars in Petro præter capillos, ex qua illa possit competere crespitudo, ita quod Christus per gratiam vnionis naturalis sit Dei filius, non nisi ratione humanitatis assumptæ ei competit. Christi namque diuinitati, neque per gratiam competere naturalis Dei filiatio, diuinitati enim, seu supposito Christi, prout est diuinum suppositum, nulla potest fieri gratia, sed tota gratia, quæ in ipsa hypostatica vnione interuenit, soli humanitati facta est.

Sensus igitur, nostræ conclusionis est, quod Christus, prout includit humanitatem, vt formam, & naturam quam supposit at, naturalis quidem est Dei filius: sed hoc ei non competit per naturam, vt competit eidem, prout est diuinitatis suppositum, sed per gratiam vnionis, qua ipse naturalis Dei filius personaliter est humanitati vnitus.

Est autem aduertendum, quod nisi distinctè explicetur ipsa vnionis gratia, sicut non conceditur à S. Thom. 3. p. q. 16. ar. 11. neque vero est concedẽdum, quod Christus, in quantum homo, est Deus, ita neq. debet cõcedi, quod est Filius Dei naturalis. Fit enim sensus, quod Christus, in quantum homo, per naturã habet esse naturalem Dei filium, filiatio enim naturalis ex natura competit per se loquendo, estque illi quasi per accidens, quod per superuenientem hypostaticam vnionem communicetur, Quocirca vt vere dicatur Christus, in quantum homo, naturalis Dei filius: oportet explicare in hac propositione, quod naturalis filiatio ei competit per gratiam vnionis. Ex his sequitur, quod non eodem modo competit Christo, vt homini, esse naturalem Dei filium, quo illi conuenit, vt Deo. Nam vt Deus conuenit ei ex visolius æternæ, & naturalis generationis omni seclusa gratia: vt homini vero, non ex sola generatione æterna, quæ non vt homini, sed vt Deo, competit Christo: sed ex ipsa vnionis gratia, quæ facta fuit humanitati à verbo assumptæ.

Secundum Dictum.

Aliqua ratione potest concedi, quod Christus, in quantum homo, per gratiam habitualem est naturalis Dei filius. Ad huius conclusionis intelligentiam, & probationem supponendum est id, quod in secunda principali controuersia explicabitur. Videlicet, quod habitualis Christi gratia, & si non fuerit antecedens dispositio ad vnionem verbi cum humanitate, est tamen dispositio cõcomitans, quæ Christi humanitatem disponit, vt debitè se habeat erga diuinum verbum, cui est hypostaticè vnita. Hoc ergo supposito sensus conclusionis propositæ is est, quod gratia habitualis, quatenus habet modum explicatæ dispositionis, concurrit ad hypostaticam vnionem verbi cum humanitate, per quam Christus, vt homo, est naturalis Dei filius, vt diximus præcedẽti conclusione. Et quoniam iuxta suauem, & ordinariam Dei dispositionem, & potentiam, hac dispositione concomitante à Christi humanitate sublata, non staret ipsa hypostatica vnio verbi cum humanitate, idcirco hac ratione dici potest Christus, vt homo, filius Dei naturalis per gratiam habitualem.

Verum, quia modus, quo fit hæc verificatio, est secundum quid, eo quod gratia nulla ratione antecessit hypostaticam vnionem, etiam in ratione dispositionis, ac proinde hypostatica vnio minime ab ipsa pendet, neque vero est simpliciter necessaria, in esse concomitantis dispositionis. Sed ex suaui dumtaxat dispositione Dei. Idcirco, non liberè vtendum est hac nostra conclusione secunda, neque vllatenus est affirmanda sine prædicta expositione ei subiuncta. Quam conclusionem ob id proposui, vt morem gererem illis Theologis, quibus placuit asserere Christum per gratiam habitualem esse quodammodo Filium Dei. Quorum sententiam non intelligo de filiatione adoptiua, quia filiationem hanc omnino relegandam esse à Christo crediderim, vt sequente conclusione explicabo, sed de natural. filiatione, quæ vnica tantũ filiatio reperitur in Christo.

Hac intelligentia supposita, vnica probabili ratione, Ambæ conclusiones simul confirmantur. Quicquid iustus homo est per gratiam Dei filius, in quantum homo, ergo non est negandum de Christo, quod etiam in quantum homo, si per gratiam Dei filius, nõ quidem adoptiuus, quia esset magna in ipso Christo imperfectio eius diuinitati repugnans, sed filius naturalis. Et rationi consentit, quod hoc ei competat per vtramque gratiam, & vnionis, & habitualem. Sed potissimum per gratiam vnionis, quæ summa est, & omnium gratiarum maxima.

Ter-

Digitized by Google

Tertium Dictum.

CHristus, inquantum homo, non est adoptiuus Dei filius. Veritatem huius conclusionis omnes fere Theologi nouerunt, cum Magistro in 3.d.10. & cum S. Thom. 3.p.q.23. art.4. lib.4. contra g. cap.4. Veruntamen in eius assignanda ratione, non tam inter ipsos Theologos conuenit. Mag. sent. cui S. Bonauent. minime refragatur, ea ratione mouetur in huius veritatis persuasionem, quia, inquit, is qui adoptatur in filium, necesse est, vt priusquam adoptetur, existat non filius. Quod quidem de Christo dici nequit, quia Christus semper fuit Dei filius, neque vnquam potuit non filius Dei vocari. Hanc rationem reprobant quidam ex recentioribus Theologis ex eo, quod ad rationem adoptionis præsertim diuinæ, de qua fit sermo, non est necesse, vt is, qui adoptatur temporis antecessione adoptioni præexistat, sed sufficit præexistentia secundum naturæ ordinem, vt in Angelis, & in primis parentibus verificatum fuit superius à nobis: qui non prius tempore fuerunt conditi, quam fuerint iustificati per gratiam, & ad filiationem Dei adoptiuam admissi.

Verum hæc impugnatio debilis est. Quoniam prædicta ratio non fundatur in præexistentia, quæ fit secundum ordinem temporariæ durationis, quoniam illius rationis vis in hoc sita est. Quod in illo signo, aut temporis, aut naturæ, in quo Christus præintelligebatur habitualis gratiæ infusioni; potuit ipse Christus intelligi non Dei filius. Quod nullatenus dici debet, cum sit ex vi generationis æternæ, filius Dei naturalis.

Sed nihilominus prædicta Magistri ratio, non apparet sufficiens. Contra quam sic argumentor. In illo signo rationis, in quo Christus in ipso primo suæ incarnationis instanti præintelligebatur infusioni habitualis gratiæ, præintelligebatur etiam secundum naturam humanam non filius Dei, neq. adoptiuus, neque naturalis, sed hoc satis fuit, vt possit adoptari in Dei filium secundum naturam humanam, secundum quam præintellectus fuit non Dei filius. Ergo insufficiens est Magistri ratio.

Quod si dixerit Magister, quod vt locum haberet in Christo adoptiua filiatio, necesse erat, vt non solum secundum humanam naturam, verum etiam quod absolute & simpliciter Christus præintelligeretur non Dei filius, hoc quidem verissimum esse censeo, sed rationem ob quam ita sit dicendum, non assignauit Magister, & ob id tota eius argumentatio debilis est, & insufficiens ad propositam conclusionem probandam.

Scotus ead. distinct. Idcirco filiationem adoptiuã denegat Christo, quia Christo, inquit, sua natura, & ex vi hypostaticæ vnionis, competit congruitas quædam ad Dei gratiam habendam, & ad obtinendum bonorum cælestium hæreditatem.

Sed ista Scoti ratio, & si ad bonum possit sensum reduci, quod fiet inferius, vt iacet tamen inefficax est. Quia congruitas ad hæreditatem, non reddit subiectum ineptum, & incapax filiationis adoptiuæ. Nam cum quis caret liberis, multaque bonorum temporalium substantia pollet, nullus non dicet, quod in eius consanguineis reperitur quædam congruitas, quasi naturalis, ad hæreditatem illorum bonorum obtinẽdam; & tamen congruitas ista, non modo non reddit ipsos consanguineos incapaces filiationis adoptiuæ, q̃n potius reddit ipsos bene proportionatos, vt ab illo homine in filios adoptentur, & ad bonorum eius hæreditatem admittantur.

Aliæ duæ rationis assignari solent à quibusdam Theologis, quæ plus habent apparentiæ, quam efficaciæ. Prima. Ex contraria sententia sequeretur, quod Christus vocandus esset Spiritus sancti filius, consequens continet intolerabilem doctrinam, vtpote antiquis Patribus contrariam. Quia dum varijs in locis versant illud Luc. 1. *Spiritus sanctus superueniet in te*, &c. vnanimi consensione negant. Spiritum sanctum fuisse Patrem Christi, & Christum appellari posse Spiritus sancti filium: ergo &c. Sequela apparet manifesta, quia spiritualis adoptio, & si communi sit toti Trinitati, speciali tamen ratione Spiritui sancto accommodatur, iuxta illud Paul. ad Rom. 8. *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum filiorum Dei, in quo clamamus Abba pater*: at qui adoptat aliquem, & seipsum constituit Patrem adoptati, & ipsum adoptatum, vt filium sibi subijcit. Et ob id diximus necessarium esse adoptandi voluntarium consensum, ne inuitus alteri subijciatur: ergo, &c.

Secunda ratio. Ex opposita sententia sequeretur, Christum, vt hominem, esse filium sui ipsius adoptiuum, sed non patitur ratio hoc admittere: ergo &c. Sequelam probo, quia adoptare filios per gratiam ad æternam hæreditatem, est opus toti Trinitati commune, vt docet, & probat S. Thom. 1. par. q. 23. art. 2. & colligitur ex illa communi Theologorum sententia, quam ex patribus, præsertim ex Augustin. hauserunt, & Patres Concil. 11. Toleta. in ipsa fidei confessione probarunt, nimirum, quod opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa. Idest, ex æquo competunt tribus personis diuinis, quia per vnam, & eandem virtutem simplicissimam operantur: ergo ipse Christus esset sui ipsius adoptator: atque adeo esset filius sui ipsius adoptiuus.

Rationes istæ duę bonam quidam præseferunt apparentiam, vt dixi, sed re ipsa efficaciam non habent. Ad primam.n. facile quis respondere posset, sacratos auctores, & Patres, cũ negauerũt Spiritũ sanctũ Christi Patrem esse, nihil de adoptatiua paternitate, aut filiatione cogitasse: sed id tantum affirmarunt, quod Spiritus sanctus non est Pater Christi naturalis, quatenus ipse Christus est homo, quia concursus quem Spiritus sanctus habuit in humana Christi generatione, non fuit concursus Patris generantis, idest, immittentis prolificum semen, cuius virtute ipsa fieret Christi generatio, quia ex solis purissimis sacræ Virginis sãguinibus originem duxit humana Christi caro. Vnde ipsa vera Christi mater fuit, quippe quæ verũ in ipsa Christi generatione maternum officium, & concursum exhibuit. Ex Conc. 11. Tolet. cap. 1. hęc solutio probabilitatem accipit. Vbi dicitur, quod B. Virgo fœcundata per Spiritum sanctum carnis materiam ministrauit. Et mox fere subditur. Nec tamen Spiritus sanctus pater esse credendus est filij, ex eo, quod Maria Spiritu sancto obumbrante, concepit, ne duos patres filij videamur asserere, quod vtique nefas est dici. Quo loco de duobus patribus naturalibus

bus altero secundum diuinam, & altero secundum humanam naturam fit sermo, & non de paternitate adoptiua concilium loquebatur. Etsi non irrationabiliter possit hæc Concilij doctrina, & eius ratio ad paternitatem adoptiuam extendi. Quia non videtur rationabile, quod in Deo distinguantur duo Christi patres alter naturalis, & alter adoptiuus, &c.

Ad secũdum argumentum posset facile dici, quod sicut Christus, vt homo, est subiectus sibi ipsi, prout est Deus ita, put homo, filius est adoptiuus sui ipsius, ita vt secundum diuinitatem sit pater, & secundum humanitatem filius.

Hæ duæ solutiones nullam videntur improbabilitatẽ afferre, neq. alia ratione poterũt expugnari, quam quod non apparet modo loquendi sanctorum Patrũ satis consentaneum, affirmare, Christum esse adoptiuum filium Spiritus sancti, aut sui ipsius, aut totius Trinitatis. Et quoniam hæc expugnatio prædictarũ solutionum, non esse debet leuis ponderis apud grauem, & modestum Theologum, idcirco duæ assignatæ rationes pro nostra conclusione tertia, habendæ sunt, vt probabiles.

Sed efficacioribus deinceps argumentis probatur nostra conclusio. Vnde sit quarta ratio pro conclusione tertia. Christus, in quantum homo, est per gratiam vnionis naturalis Dei filius, vt in prima conclusione statuimus: Ergo nequit, vt homo, effici adoptiuus Dei filius. Consequentia apparet euidens, nam implicatio est manifesta, quod quis secundum eandem rationem simul sit naturalis, & adoptiuus filius respectu eiusdem: adoptio enim præsupponit subiectum extraneum à natura, & filiatione adoptantis. Hac ratione veluti efficacissima quidã graues Theologi vtuntur, & putant esse eandem cum illa, qua S. Thom. loco citato hanc conclusionem probat. Sed certe neque ista ratio est satis efficax, neque eadem est cum ratione S. Thom. Quod non sit ipsa S. Tho. ratio, constabit postea, quod vero non omnimodam sortiatur pro conclusione efficaciam, patet. Quia licet Christus, vt homo, sit per gratiam vnionis filius Dei naturalis, ad sensum superius expositum; veruntamen hoc non ei conuenit ratione humanitatis: Vnde absolute loquendo, & nisi explicetur gratia vnionis, neganda est illa propositio, Christus, vt homo, est subiectum extraneum à filiatione naturali, atque adeo vt sic, capax est adoptionis per habitualem gratiam humanitati innærentem. Probabilis est hæc solutio, nisi argumenti vis amplius vrgeat, & vrgebit quidem si ei adiungamus duas alias rationes, quibus S. Thom. 3. par. quæst. 23. articulo 4. cit. in corpore, & ad secundam hanc veritatem admititur comprobare.

Sit ergo quinta ratio pro conclusione, quam S. Thom. in citata solutione ad 2. insinuauit. Adoptio, vt constat ex conditionibus retro ex communi omnium sententiã positis, debet ex sola adoptantis gratia adoptato competere. Itaque si bona ad quæ quis adoptatur alio titulo sint ei debita, perit adoptionis ratio. Sed gratia Christi habitualis, & similiter gloria (quæ non est aliud quam gratia consumata) non fuerunt datæ Christo ex mera Dei gratia, sed debentur eius humanitati, ex vi hypostaticæ vnionis debito connaturalitatis, vt in 2. q. explicabitur, & est grauissimorum Theologorum sententia: quorum nonnulli tantam inter hypostaticam vnionem, & habitualem gratiam, etiam gloria consumatam, connaturalitatem esse censuerunt, vt crediderint ipsam per simplicem emanationem ad modum propriæ passionis ex Christi, prout anima est à verbo assumpta, & hypostaticè ipsi vnita naturaliter dimanasse, & effluxisse. Igitur ius hoc connaturalitatis ad gratiam habitualem, & gloriam ex hypostatica vnione resultans, non reliquit locum adoptiuæ filiationi in Christo, etiam vt homine, cum hoc ius ad Christum, vt hominem, pertineat. Ex solutio 3. argumenti constabit amplius vis huius argumenti.

Si vera esset sententia nunc relata, quæ affirmat Christi gratiam simplici emanatione ex vnione hypostatica ab ipsa Christi anima, prout est vnita verbo, effluxisse ad modum propriæ passionis, magnum robur accresceret huic rationi. Nam ista sententia, quæ multis est grauissimis probata, supposita, de qua in controuersia 2. Sic vrgeo vim argumenti facti. Filiatio siue adoptiua, siue naturalis, nequit esse, nisi fundata in illa forma, & natura, quæ per se primo intenditur, & fit, & non se habet consequenter ad aliam, neque enim id, quod non per se fit, sed cõsequenter comproducitur ad alterius productionem potest sibi rationem sortiri, sicut homo, prout risibilis, nequit dici natus, genitus, aut filius, eo quod homo, vt risibilis, non fit, neque per se producitur, sed comproducitur ad productionem rationalis. Sed Christus, vt gratus, per habitualem gratiam non est terminus productionis per se, sed consequenter, & concomitanter se habet. Nam hoc ipso, quod Filius Dei factus est homo, comproducta fuit habitualis gratia in eius humanitate: ergo Christus, vt homo, non est per gratiam in Dei Filium adoptatus.

Sit tam sexta, & vltima ratio, qua S. Thom. artic. citato in corpore, & ad 3. & q. 35. ar. 1. 2. & 3. hanc conclusionem probat, estque ista ratio S. Tho. familiaris, eo quod fundamentum explicat, cui hæc veritas innititur; Proponiturque in hunc modum. Filiatio siue naturalis, siue adoptiua non conuenit naturæ, sed ipsi duntaxat supposito; at supposito Christi, cum sit per se naturalis Dei filius, nequit competere adoptiua Dei filiatio, quæ est participata filiatio, & secundum quid. Nam quod est simpliciter, & per se tale, non potest simul esse tale participatiuè, & secundum quid: Ergo vera est nostra conclusio. Tota huius rationis efficacia in antecedentis veritate consistit: namque si illud antecedens verum est, nihil magis refert dicere Christus, vt homo est filius Dei adoptiuus, ac dicere absolute. & sine specificatione Christus, vt homo est Filius Dei adoptiuus. Nam adoptio non humanitati, sed soli Christi supposito competere potest: at hæc posterior enuntiatio falsa est, & fidei non consentiens, vt ex communi Theologorum doctrina à principio huius dubij supposuimus. Quo circa in probatione, & explicatione illius maioris præmissæ oportebit tantisper immorari. Multi ex S. Thom. discipulis ex eo probant illius præmissæ veritatem; quoniam inquiunt, natura neque filius est, neque filia, atque adeo non pertinere potest ad ipsam filiatio, sed ad solum suppositum, quod verè, & propriè appellatur filius. Verum hæc probatio deficiens apparet; nam eadem ratione

pro-

Digitized by Google

probaret Theologus contra veritatem, & contra S. Thom. in solutione ad 3. cita. quod seruitus non competit naturæ, sed immediate est ad suppositum referenda, atque adeo, quod repugnat Christo. Patet hoc, quia natura humana, neque seruus est, neque serua, sed ratio formalis ob quam suppositum est seruus. Ergo similiter satis erit, vt Christus, vt homo, sit filius Dei adoptiuus, quod humanitas sit ratio per quam ei competat adoptiua Dei filiatio.

Alij dicunt, quod ob id filiationis relatio, non naturæ, sed supposito duntaxat conuenire potest. Quia ille solus filius est, qui Patris naturam, & essentiam per vitalem generationem accipit, quod non naturæ competit, sed supposito. Natura enim nō accipit per generationem à patre naturam, sed ipsam accipit suppositum, & hypostasis.

Sed neque ista ratio est sufficiens Nam licet solum suppositum sit, quod accipit naturam à generante, inde tamen nihil aliud sequitur, quam quod solum suppositum potest vocari filius. Non tamen sequitur, quod non appelletur filius ratione ipsius naturæ per generationem acceptæ. Imo hoc est dictu necessariū. Quoniam omnis relatio denominat subiectum, & ei conuenit propter rationem aliquam, quæ est formalis ratio fundandi ipsam. Et ita filiatio conuenit supposito propter naturam quam ipsum suppositum accipit à generante: eo quod natura ratio formalis est fundandi relationem filiationis in supposito.

Vnde colligo, quod secundum naturarum diuersitatem insurgunt in supposito diuersæ relationes filiationis, quamuis suppositum sit vnum, & idem, vt in mysterio incarnationis contingit: atque adeo diuinū verbum, prout naturam diuinam à patre æterna accipit generatione, filius est naturalis Dei: quatenus vero in humanitate sibi personaliter vnita, & prout est ipsius humanitatis suppositum, gratiam accipit adeo, qua ad æternam bonorum cœlestium hæreditatem acceptatur, competit ei relatio filiationis adoptiuæ.

Confirmatur ista ex doctrina S. Thom. 3. p. q. 35. art. 5. vbi probat, quod vnum, & idem verbi suppositum est Dei filius, & Filius B. Virginis, eo quod à patre diuinam, à matre vero naturam accepit humanā vera, & reali generatione: Ergo diuersitas naturæ sufficit diuersitatem filiationis in eodem supposito causare.

Alij deniq. nonnulli Theologi dicunt hoc esse peculiare isti relationi filiationis, vt immediate referatur ad suppositum, & non ad naturam. Verum huius rei causam non aliàm afferunt, quam quod S. Th. ita decreuit. Sed his, & alijs prætermissis, breuiter exponam quid ipse in hac re sentiam.

Principio id præsuppono, quod in hac parte idem est ferendum iudicium de filiatione adoptiua, quod de filiatione naturali & ad illud subiectum referenda est adoptiua filiatio ad quod pertinet naturalis. Quoniam filiatio adoptiua ipsam naturalem imitatur, & eius vice substituitur. Secundo aduertendum esse censeo, non esse peculiare relationi filiationis, quod ad suppositum, & non ad naturam immediatè referatur. Hoc probo ex S. Thom. qui primus fuit huius rationis author. Nam ipse, vt supra in quodam argumento deducebam in 3. par. q. 34. ar. & similiter eadem q. art. 1. hoc ipsum tribuit nasci, generari, & esse natum, ac genitum. Et quidem ob id filiatio non naturam immediate, sed suppositum respicit: quia nasci, & generari, & similiter natum, ac genitum, in quibus rationibus proxime fundatur filiationis relatio ad suppositum immediate referuntur. Sed huius rei causam deinceps explico. Ad cuius explicationem aduerto primo, ex doctrina S. Thom. loco proxime citato, quod natura potest dupliciter respici per aliquam actionem: primo per modum formalis termini ipsius actionis. Secundo, per modum subiecti, quod vel actione fit, vel ad ipsam præsupponitur. Priori modo natura in qua res genita fit, & generatur, per se primo respicitur à generatione, & à natiuitate, & suppositū respicitur ratione ipsius. In generatione hominis formalis, & primarius terminus, quē per se primo, & formaliter ipsa generatio intendit, est humanitas: homo vero, prout designat humanitatis suppositum, ratione ipsius humanitatis, per humanam generationem respicitur. Posteriori autem modo natura nequaquam per generationem intenditur, generatio enim non naturam per modum subiecti, seu termini Qui, sed ipsum subiectum per se primo respicit. Natura namque rationem subiecti generationis non sortitur, sed suppositum est, quod modum habet totalis subiecti, & termini Qui, generationis qua ratenus ei substantialis natura per generationem communicatur.

Vnde animaduerto tertio non esse contra rationē generationis, quod suppositum præsupponatur ipsi: vt patet in humana Christi generatione, quam præcessit per infinitam durationem diuinum verbum, quod est suppositum in humanitate genitum. Quod non acquisiuit simpliciter rationem suppositi ex vi ipsius generationis, & si verum sit acquisiisse rationem formalem humani suppositi, quatenus de nouo terminauit suppositaliter humanitatem, sed hæc est ratio suppositi secundum quid. Cæterum contra rationem generationis est, quod natura præsupponatur in supposito ante ipsam generationem: Et huius discriminis est ratio. Quod natura, vt dixi, est formalis terminus quem generatio per se primo formaliter intendit, suppositum autem rationem habet subiecti, quod proinde si generationem præcedat, non destruit generationis rationem.

Sed aduerte, quod si quando ad generationem simul cum supposito, natura aliqua specifica præsupponatur, talis natura nequit esse proximum, & formale subiectum generationis, & natiuitatis, idest, subiectum quo, seu cuius ratione, natura per generationem de nouo adueniens copuletur, v. g. si Angelus generatione humana fieret homo, humanitas nō conueniret naturæ Angelicæ, vt subiecto proximo, sed Angelo, idest, supposito Angelico, quod in noua substantiali natura, nimirum, humana generatur: ita quod ipsa Angelica natura, non esset proxima, & formalis ratio per quam Angelicum suppositum naturam humanam suppositaret, & terminaret, sed ipsa suppositalitas constitutiua talis suppositi, esset ei proxima, & formalis ratio suppositandi, & terminandi naturam humanam. Et si verbum naturam nunc angelicam assumeret, assumptio nullatenus ad humanitatem terminaretur, sed immediate ad suppositum, scilicet, ad verbum, & humanitas haberet se

ibi

Digitized by Google

ibi tantum concomitanter: & similiter se habuisset diuinitas in ipso incarnationis mysterio respectu humanitatis assumptæ, nisi esset forma intrinseca, & essentialis ipsi verbo. Nam hac de causa secundario, & ipsa verbi personalitate mediáte, terminus est hypostaticæ vnionis, sed nullatenus est censenda ratio formalis, & proxima per quam verbum naturæ humanæ depẽdentiam terminat, sed ipsa verbi personalitas, scilicet, diuinæ filiationis relatio, est verbo diuino proxima, & formalis ratio terminandi personaliter humanitatem. Et huius doctrinæ ea est ratio, quia vna specifica, & substantialis natura non est cõplebilis, & terminabilis per se primo, & immediatè per aliam naturam substantialem in ratione naturæ sumptam: nam quælibet huiusmodi natura perfecta est, & independens secundum rationem naturæ. Dependet autem à supposito, & ab eius terminatione: etenim substantialis natura non intelligitur omnino completa, quandiu non intelligitur suppositata. Vnde immediate per suppositalem proprietatem terminatur, & completur. Et hæc est ratio à priori, ob quam substantialis generatio substantialem naturam respicit quidem per modum termini, nullatenus vero potest ipsam respicere per modum subiecti. Dixi consulto vnam substantialem naturam non esse terminabilem, & perfectibilem immediate per aliam naturam substantialem. Nam per accidentariam naturam immediate perficitur, & terminatur tanquam proximum, & immediatum eius subiectum. Vt accidentia propria naturæ rationalis ipsam immediate perficiunt, & ipsa mediante suppositum.

Aduerto quinto, quod licet gratia sit quædam accidentalis forma, & qualitas, quendam tamen habet modum formæ substantialis, quatenus confert subiecto, in quo recipitur diuinæ naturæ participationem, cuius participationis virtute, is qui gratiam recipit vere dicitur generari, & nasci, esseque genitum, & natum, ac denique filium, natiuitate diuina participata, & filiatione Dei adoptiua iuxta illud Ioan. cap. 1. [dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.]

Ex his colligo primum, quod in iustificatione hominis, gratia potest dupliciter considerari, & in quantum est accidentaria quædam qualitas, & prout induit modum substantialis formæ nunc expositum. Etsi priori modo consideratur, prius naturæ ordine refertur ad naturam humanam tanquam ad subiectum immediatum, quo, & formale, quam ad ipsum humanum suppositum. Natura enim substantialis proximum esse potest susceptiuum, quo, formæ accidentalis, & de facto est proximum subiectum illius habitus, qui nõ est immediatè operatiuus, cuiusmodi sunt sanitas inter accidentia corporalia, & inter spiritualia iustitia originalis, & gratia, ac ipsum etiam originis peccatum iustitiæ originali contrarium. Si vero in posteriori consideratione sumatur, res aliter se habet. Dicendum est enim, quod non humanitatẽ primo, & formaliter respicit, sed suppositum, quatenus constituit ipsum in noua natura existens, & illi tribuit adoptiuam Dei filiationem, ad eum modum, atque si ipsum constitueret naturalem Dei filium, tribuens ei substantialem Dei naturam.

Colligo secundo, quod in ipsa Christi formali sanctificatione, gratia prout forma est, & qualitas accidentalis ad ipsam Christi humanitatem, vt ad proximum, & immediatum subiectum est referenda, & ad suppositum non nisi ipsa humanitate mediante. Cæterum, vt forma est secundum se apta nata Dei filium spirituali generatione ex ipso Deo natum constituere, non potest ad humanitatem per se primo, & immediate referri, sed si gratia hanc in Christo rationem obtinet ad suppositum est immediatè referẽda, vt ad proximum, & immediatum, & spiritualis natiuitatis, & adoptiuæ filiationis subiectum, ipsumque adoptiuum Dei filium constituit. Quod si hoc impossibile iudicabit Theologus, & consequenter fateatur Christum nullatenus esse adoptiuum Dei filium. Cum neque adoptiua Dei filiatio, neque gratia, prout eius est constitutiua ad humanitatem Christi, vt ad proximum subiectum pertinere queat, sed ipsum humanitatis suppositum, nempe verbum, necesse est immediate respiciat. Vnde ex iis rationem, S. Thom. pro nostra tertia conclusione in hunc modum deduco. Filiatio adoptiua Dei per gratiam collata non ad Christi humanitatem immediate pertinere potest, ita vt Christus possit ratione humanitatis Dei filius adoptiuus constitui: sed diuino verbo, quod est humanitatis suppositum, nequit immediatè competere adoptiua filiatio. Igitur Christus per habitualem gratiam neque est, neque esse potest adoptiuus Dei filius. Consequentia est euidens. Quia si filiatio Dei adoptiua, nec ratione humanitatis, nec ratione suppositi Christo conuenire potest, quo pacto Christus adoptiuus Dei filius esse poterit per gratiam. Maior præmissa ex prænotatis constat ex quibus habetur, quod filiatio naturalis per se primo, & immediate non naturam, sed suppositum respicit, vt proximum, & immediatum subiectum. Quoniam ita poscit ipsa substãtialis generationis ratio. Et quod idem sit de filiatione adoptiua dicendum, sufficienter reliquimus explicatum. Minor vero argumenti facti propositio efficaciter à S. Thom. 3. p. q. 23. art. 4. probatur, ex eo, quod is qui per se, & perfecte est Dei filius, vtpote naturalis, nequit esse simul imperfectè, & participatiue, & per adoptionem filius Dei. Siquidem filiatio adoptiua humanitati, vt subiecto. Quo, & per ipsam verbo diuino competere posset, hæc probatio. S. Th. pœnitus esset inefficax, Verum si immediate debet ad verbum referri, & non ratione humanitatis, vt exposuimus retro, & sufficienter probauimus, hæc ratio vt demonstratio Theologica est habenda.

Confirmatur primo. Christus neque est filius Dei adoptiuus, secundum quod Deus, neque secundum quod homo, vt ex dictis constat: Ergo nullo modo.

Confirmatur secundo. Adoptio non potest conuenire, nisi subiecto extraneo à filiatione, & ab hæreditate bonorum eius, à quo adoptatur: ergo impossibile est conueniat immediate Christo ratione suppositi, cum vt sic nullatenus possit extraneus haberi à Dei filiatione, & cælestiũ bonorũ hæreditate, quia est naturalis Dei filius, & vniuersorum hæres. Hanc rationem repetiet Theologus in Conc. Francford. & in epistola Adriani Primi ad Episcopos Galliciæ, & Hyspaniarum. Tandem, vt rem istam concludamus, aduertendum, quod cum asserimus S. Th. filiationẽ

ad

Google

ad solum suppositum pertinere, & non ad naturam: non negamus, quod secundario, & quasi materialiter ad ipsam naturam possit pertinere, ratione tamen suppositi, praesertim cum natura est ipsi supposito intrinseca, & essentialis. Qua ratione filiatio, qua Christus est naturalis Beatissimae Virg. filius per se primo, & immediatè conuenit verbo: secundario, & mediatè conuenit eius diuinitati, quatenus diuinitas est forma verbi intrinseca. Et ita absolutè fatemur, quod Deus est filius Virginis, & quod ipsa est mater Dei: non dico deitatis, quia deitas in abstracto neque immediatè, neque mediatè capax est huius denominationis. Cum autem humanitas sit forma extrinseca simpliciter diuino verbo, si adoptiua filiatio per gratiam competeret verbo, non ob id humanitati conueniret nisi valde materialiter. Ad eum modum quo si Christus angelicam assumeret naturam humanitate retenta, homo esset angelus materiali locutione; quatenus humanitas, & angelica natura in vno eodemque coirent supposito. Non vero angelica natura humanam determinaret, sed concomitanter, & quasi per accidens vna se haberet ad aliam: quia vtraque immediatam haberet ad ipsum verbum habitudinem, & verbum alteram independenter ab altera terminaret, & supposit are. Loquimur de gratia, atque si esset substantialis quaedam specifica natura. Quia ita est consideranda, secundum quod filiationem Dei adoptiuam constituit, vt ex dictis est manifestum.

Quartum Dictum.

SEntentia, quae affirmat Christum vt hominem esse filium Dei adoptiuum, non modo falsa est, sed & temeraria, & periculosa. Probatur conclusio, & primum quod sit temeraria ex eo constat, quia in re tam graui opponitur omnium Theologorum sententiae, vno excepto Durando, qui asseueranter docuit, Christum vt hominem esse filium adoptiuum Dei filiū. Et exceptis paucissimis alijs, quibus licet non vera, vtcumque tamen visa fuit probabilis Dur. sententia. Praeterea, quia non modo non probabili innititur rationi, quin potius manifestissimis Theologicis rationibus opponitur, quarum meminimus circa praecedentem conclusionem. Et quidem duae postremae magnam vim habent ad confirmandam communem Theologorum sententiam, quae negat Christo adoptiuam Dei filiationem. Et vltima praesertim ratio, si bene expendatur verosimilem solutionem non admittit. Quod sit periculosa sententia probatur primo. Quia vltima ratio, de qua nunc dicebam, apertè deducit sententiam istam ad illum ab Ecclesia damnatum errorem, nempe, in Christo, suppositum aliquod reperiri creatum, cui adoptionis filiatio comperit. Secundo probatur ex Adrian. 1. in epistola citata ad Episcopos Galliciae, & Hispaniae. In qua expresse definit errasse in fide Elipandum Archiepiscopum Toletanum, quatenus Christum adoptiuum Dei filium, & per gratiam adoptatum appellat. Notanda sunt illa verba praedictae epistolae. *Quod si secundum eorum callidam tergiuersationem cuncta, quae protulimus ex sacris Scripturis ad diuinitatem tantummodo fily Dei referenda opinantur: Dicant, vbi vnquam communi affatu dixerit Christus nobiscum, Pater noster, scit enim,* inquit, *Pater vester, quid vobis opus sit. Non ait, noster, quasi nobiscum adoptatus per gratiam, &c.* Ex quibus verbis aperte constat mentem Adriani Francfordiensis Concilij intentioni conformem, eam fuisse, quod Christus etiam, vt homo, non est censendus adoptiuus Dei filius. In libello quodam qui sacro syllabus inscribitur editus apud Conc. Francforden. quem per modum epistolae scripsisse ferunt Paulinum Aquileiensem Episcopum (cuius extat de hac re epistola, quae refertur in Bibliotheca Sanctorum 4. Tomo) & Petrum Mediolanēsem: In hoc inquam libello eadem habetur statuta veritas, ad cuius corroboratione illa verba dicta Virgini Mariae ab Angelo Luc. 1. *Hic erit magnus, & vocabitur altissimi filius; &* illa, *quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei*, ita ponderantur. Non ait vocabitur adoptiuus filius Dei, sed absolutè filius Dei, & filius altissimi. Denique non de sola excellentia maiestatis eius tunc loquebatur Angelus, sed potius de incarnata diuinitate. Et paulo post ita dicitur. Sm̄ carnem Dauid filius dictus est, non secundum diuinitatem. Habes igitur quomodo de quo supra dixerat, quod ex te nasceretur sanctum vocabitur filius Dei, non adoptiuus, sed verus, non alienus sed proprius, de eo subiecit, dabit ei dominus Deus sedem Dauid patris eius. Item in Conc. ipso Francfor. quod licet generale non fuerit, fuit tamen nationale: imo, & plusquam nationale ab Adriano 1. congregato, & confirmato, & sub Carol. Magno celebrato, aperta definitione haec probatur statuta veritas, multisque Patrum testimonijs corroboratur contra Epilandum Archiepiscopum Toletanum, qui affirmabat Christum, vt hominem adoptiuum esse Dei filium.

Sed rogat peritus Theologus. Cur sententia, quae affirmat Christum, vt hominem, adoptiuum esse Dei filium, non censetur error in fide manifestus, cum fuerit in Concil. praedicto, & ab Adriano Pontif. damnata, & eius assertores Elipandus Toletanus, & Faelix Vrgelitanus, vt Haeretici sint habiti. Respondetur, quod de huius Concil. authoritate non satis constat in Ecclesia: Neque ante nostram aetatem Cōcilium istud inter reliqua Cōcilia circumferebatur, neque modo integrum habemus, sed quoddam eius dumtaxat fragmentum Laurentij Surij viri doctissimi, & diligentissimi opera comparatum, quod in tertio tomo Conc. statim post septimam synodum generalem circumfertur. Et quidem non fuisse generale Conc. manifestè constat ex ijs, quae de ipso tradunt Auctores, qui eius meminere. Non enim ex omnibus Christianis prouincijs ad ipsum confluxere praelati, sed ex quibusdam tantum 300. conuenerunt Episcopi, puta ex Gallia, Germania, & Italia. Quo fit, vt non tanta ei sit authoritas deferenda, quanta Concilijs indubitatis generalibus, sed nihilominus haec synodus non omni est authoritate destituta. Nam huius Conc. multi meminere Authores, quos refert Robertus Bellar. controuersia 4. generali par. 2. cap. 8. Et praeter Authores ab eo citatos, mentionem huius synodi fecere Palud. in 3. distin. 4. quaestion. 3. Anton. 3. part. hysto. tit. 14. cap. 1. §. 6. Alfonf. de Castro lib. 8. aduersus haereses, verbo Imago. Et Nic. Sand. li. 7. de visibili Monarchia Ecclesiae ab ann. 770. vsq. ad annō 796. Multi auctores sinistrè de

Digitized by Google

de hac synodo senserunt, asserentes in ea prohibitam fuisse imaginum venerationem, & reprobatum ac damnatum 7. generale Conc. quod fuit. Nic. II. Vbi imaginum veneratio fuit approbata. De qua re erudite loquitur Robertus Bellarm. pro Francford. Cōcilio feliciter decertans. Et ex multis, quæ ipse probabilius ductus rationibus, & coniecturis dicit, constat auctoritatem Francfordiensis Concilij in magno pretio fore habendam, quam vt grauissimā admittunt Doctores dudum à nobis citati, & alij his antiquiores, & grauiores tum Græci tū Latini, quos vide apud Bellar.

Ex quo sequitur, quod licet grauis huius Conc. auctoritas non sufficiat certam reddere in fide seotentiam Theologorum affirmantem Christum, vt hominem, non esse adoptiuum Dei filium, sufficit tamē simul cum communi Theologorum doctrina grauissimis Theologicis fundata rationibus eam tam certam efficere, vt oppositum, & temerarium, & periculosum censere debeamus.

Sed vt Concilij prædicti authoritas probatior fiat viris doctissimis, nonnullæ difficultates sunt expendendæ, quæ à Roberto Bellarmi. fuerunt consulto prætermissæ: eo quod ipsi de ea Concil. tantum parte, in qua de cultu imaginum tractabatur, inciderat sermo. De qua sane Concilij parte non adhuc distinctè constat. Nam vel eius temporis iniuria, in quo Francford. Synod. fuit celebrata, vel quod est verosimilius hæreticorum imaginum cultum abominantium versutia, & iniquissima diligentia fuit occultata: eo quod prauam eorum sententiam validissimis iaculis confoderat. Hac ergo ignota Concilij parte prætermissa. Nonnihil dicendum erit de parte illa, quæ magna Laurentij Surij diligentia, extat cæteris grauissimis Concilijs associata. In qua contra Elipandum Toletanum, & Felicem Vrgelitanum definitur Christum etiam, vt hominem, & secundum carnem, non esse vocandum adoptiuum Dei filium.

Sed prinsquam vlterius nostra progrediatur tractatio, obseruādum esse duxi, deceptum fuisse Palud. dum in citato loco sententiam affirmantem Christū adoptiuum esse Dei filium tribuit Elipando Episcopo Tolosano. Est enim cunctis, qui de hac re loquuntur, manifestissimum, Elipandum, non Tolosanum, sed Toletanum fuisse Antistitem. Et quidem ex ipsis Ecclesiæ Toletanæ Scrinijs hoc ipsum poterit comprobari, in quibus inter cæteros Toletanæ sedis Archiepiscopos recensetur Elipandus. Et ex libro manu scripto ibidem contento, cuius auctor fuit Etherius Eps Oxomensis, constat hunc Elipandum prædictæ adhesisse sententiæ, eamque constanter affirmasse. Sed iam ad Francfordiense reuertamur Concilium.

Et primo sic argumentor. In illo Francfordiensi Concil. damnatos reperimus, vt male de catholica veritate sentientes, grauissimos Patres, Eugenium, Hydelfonsum, & Iulianum, Toletanæ Sedis Archiepiscopos; at non est credibile, quod à Synodo sancta in Spiritu sancto congregata, tam sancti ij, tamque grauissimi Patres hanc accepissent tam iniustam damnationem: Ergo auctoritas huius Concil. non est vt irrefragabilis habenda. Mai. constat ex illis verbis Concil. [Et melius est testimonio Dei patris credere de suo filio, quam Hyldefonsi vestri, qui tales vobis composuit preces in missarum solemnijs, quales vniuersalis, & sancta Dei non habet Ecclesia.] Et paulo ante. Cum in libello quodam Elipandi, Eugenius, Hyldefonsus, & Iulianus, eius prædecessores referrentur pro sententia affirmante Christum adoptiuum Dei filium, ita subiunxit Concil. [Et cætera, quæ ex parentum vestrorum dictis posuistis, vt manifestum sit, quales habeatis parentes, & vt notum sit omnibus, vnde vos traditi sitis in manus infidelium. Quia hominem Christum verum Dei patris filium esse negastis, vobis defensor esse noluit, sed tradidit vos in manus inimicorum suorum, vt dominentur vestri, qui cum recipere noluerunt, & cui illi publice detrahunt, vos occulte illi derogetis.]

Secundo arguitur. In prædicto Concil. eodem modo damnatur hæc propositio, Christus est seruus Dei, sicut illa Christus est filius Dei adoptiuus, sed ex sacris litteris Isa. 40. Et aliis locis quamplurimis constat Christum vere appellari, seruum Dei: Ergo errauit prædictum Concil. in suis definitionibus, atque adeo cum definit Christum, vt hominem, non esse filium Dei adoptiuum, nulla est ei adhibenda fides.

Tertio arguitur. Esto admittamus præfati Concil. authoritatem. in illo Conc. non damnatur hæc propositio, Christus in quantum homo est filius Dei adoptiuus, in sensu in quo asseritur à Dur. qui confitetur Christum, vt Deum, esse naturalem Dei filium, & vt hominem, i. dest, ratione humanitatis eleuatæ per sanctificantem gratiam, esse filium Dei adoptiuum. Sed in sensu hæretico, quem Elipandus, & Felix intendebant, qui vt cōstat ex verbis paulo ante in argumento primo ex ipso Concil. recitatis, negabant absolutè Christum esse naturalem Dei filium, & solam in ipso adoptiuam filiationem agnoscebant: qua in re, vel cum Arianis, vel cum Nestorianis sentiebant: Ergo prædicti Concil. definitio non infirmat Dur. sententiam.

Quarto arguitur. Concilium vtitur quibusdam Theologicis rationibus ad expugnandam adoptiuā Christi filiationem, quæ non sunt efficaces, & earum nonnullæ à multis Theologis contemnuntur: Ergo, quod Christus non sit adoptiuus Dei filius non potest esse certum, neque ad fidem pertinens, neque verū credendum est Concilium cum tam infirmis vsū fuerit rationibus, hanc sententiam, vt catholicam veritatem nobis tradidisse.

Ad hæc argumenta respondeo. Et ad primum quidem, quod apud me maioris est momenti (nam multum derogare videtur grauitati, & authoritati Conc. quod de tribus illis sanctissimis Patribus tanta cum libertate loquatur) dico quod S. Synodus ex suppositione, idest, supposito verum esse, quod Elipandus, & Fœlix prætendebant in suo libello suadere, nimirum, eos doctrinam suam ab illis tribus patribus hausisse, quadam libertate christiana tantorū Patrum authoritatem contempsit, catholicam Romanæ Ecclesiæ, cuiuslibet singularis Doctoris, & cuiuscunq. particularis Ecclesiæ doctrinæ anteponēs. Vnde Concil. ibidem Gregor. Magni Romani Pōr. authoritatem, qui Christum naturalem Dei filium, & non adoptiuum in Romana Ecclesia docuit, præferendam esse decreuit Hyldefonso Toletanæ Ecclesiæ

clesiæ antistiti. Consimili Christiana libertate vsus fuit S. Paul. cum à Gal. c. 1. dixit *Sed licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.* Ecce, & homines, & beatos angelos anathematizat Paulus ex suppositione, idest, si supponatur eos quidquam docuisse, aut docere contra ipsam fidei veritatem ab Apostolis Ecclesiæ traditam. Præterea addiderim Francfordiēsis Concil. Patribus persuasū fuisse. Elipandū, & Felicē, falso, & impudenter grauissimis illis patribus suam falsam sententiam imposuisse, sicut & imposuerunt eam Augost. & alis grauissimis Patribus corrupte, & deprauatē eorum testimonia referentes, vt ibidem Conc. aduertit, hos Patres à tam manifesta iniuria vindicans. Et quod hæc fuerit Conc. mens: colligo ex illis verbis, quæ versus finem in Concilio habētur. [Definite (inquit) fratres vestros per aures populi Christiani diffamare parentes, & vosmetipsos à tanta Dei diuidere Ecclesia, &c.] Illorum parentes appellat Concil. prædecessores Elipandi, in Ecclesia Toletana, Eugenium Hyldefonsum, &c. quorum infamiam intuitam fuisse Conc. prædictis verbis insinuauit apertè.

Ad secundum argumentum respōdeo. Quod cum Synodus Francfordiensis negat Christum esse Dei seruum, non loquitur de seruitute filiali, & reuerentiali qua iustificatus per gratiam, & charitatem Deo spontanea voluntate obedit, eiusque imperio, & consilio citra vllam propriæ voluntatis renitentiam ducitur: Ob quam causam Ezech. 1. Sancti viri animalibus comparantur, eo quod Dei motioni, & directioni pænitus subijciuntur. Et ob eādem causam Paul. ad Rom. 8. dicit, *Qui spiritu Dei aguntur, hij sunt filij Dei.* Ponderandum est illud verbum, *Aguntur*, denotat enim valde spontaneam ad Deum, eiusque voluntatem, & legem subiectionem, qua tam ipsi Deo parent ad nutum, tamque sunt eius voluntati, & imperio subiecti, vt non tam libertate, quam fatali, & naturali necessitate agi videantur. Et ob id Regius vates Psalm. 1. de viro cuius ibi prædicat beatitudinem dicit. *Sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte.* Quod si hæc tam spontanea subiectio, & seruitus communis est omnibus viris iustis, multo peculiari ratione ea est Christo, vt homini, tribuenda. Vnde merito ipse dicebat Io. 4. *Cibus meus est, vt faciam voluntatem eius, qui me misit.* Cibum vocat obedientiam, & subiectionem ad patrem, vt ostendat quanta cum suauitate, & liberæ voluntatis propensione patri obediebat, ita vt loco delectabilis, & suauissimi cibi haberet voluntati patris conformari, eiusque mandatis parere. Loquebatur ergo ibi Conc. de seruitute seruili qua voluntas quasi coacte, & violenter, ac timore pœnæ perterrita obedit Deo. Quæ seruitus imperfecta est, Imo si hæc seruilitatis conditio ei vel formaliter, vel virtualiter adiungatur, ita vt voluntas taliter sit animata, quod nisi terribilis immineret contra inobedentes pœna, minime obediret Deo, peccatum est mortale. Et hæc seruitus seruilis siue cum peccato sit, siue non, excludenda est à Christo, quia inuoluit imperfectionem, quam ab anima perfecta charitas excludit: iuxta illud Ioan. 1. cap. 4. *Charitas foras pellit timorem.* Et quidem hæc intelligentia Concilij ex verbis ipsius constat, sic enim dicit. [Deum nequaquam audetis confiteri seruum, vel adoptiuum, & si cum Propheta seruum nominasset, non tamen ex conditione seruitutis, sed ex humilitatis obedientia, qua factus est patri obedens vsque ad mortem.] Et inducit S. Leo. in hom. de natiuitate dicentem [assumpta est de matre domini natura, non culpa, creata est forma serui sine cōditione seruili.] Et his verbis insinuatur, quod seruitus cum seruili conditione non esse potest, nisi in eo, qui capax est culpæ: Christus autem, & originalis, & totius actualis culpæ prorsus est incapax, atq. adeo & huius seruilis timoris, maximè si seruilitatem habeat adiunctam.

Ad tertium argumentum respondetur, manifestū esse ex libello, seu epistola Elipandi, & Felicis, cuius meminit Francford. Conc. quod auctores illius sententiæ, nimirum, Christum esse secundum humanitatem filium Dei adoptiuum, non negarunt ipsum secundum diuinitatem verum esse, & naturalem filium Dei. Nam ita habetur in prædicto Concilio. *Quod autem dicitis in epistola fidei vestræ, ex patre vnigenitum sine adoptione, primogenitum vero in fine temporis verum hominem assumēdo de virgine carnis adoptione, vnigenitum in natura, primogenitum in adoptione, & gratia.* Et alia multa in ipso Concil. referuntur, ex quibus id quod diximus erit legenti manifestum.

Fateor, Concilium verbis etiam expressis asseruisse, quod Elipandus, & eius in prædicta doctrina cōsortes negauerunt Christum esse verum, & naturalem Dei filium: quæ sanè apparens contradictio in hunc modum tollitur, simulque componitur ista diuersitas. Quod Patres Conc. quamuis viderent à prædictis authoribus affirmatam verbis Christi diuinitatem, eiusque æternam, & naturalem Dei filiationem, censuerunt tamen affirmationem istam verbalem tantum esse, & quod mente cum Ario sentiebāt, Christum, neque verum esse Deum, neque naturalē patris filium: aut vero cum Nestorio distinguebant geminam in Christo hypostasim, quarum alteri naturalis, & alteri adoptiua conueniret filiatio. Quod colligebant ex eo, quod Elipandus, & Felix Christum secundum humanitatem, & per gratiam, filium Dei adoptiuum esse dixere. Senserunt enim Patres prædicti Concil. & id quidem non irrationabiliter, quod adoptiua filiatio Dei excludit filiationem naturalem ab eo supposito, cui tribuitur. Et in hac re explicanda, videlicet, quod cum adoptiua Dei filiatione non compatiatur in eodem supposito naturalis Dei filiatio, laborauerunt, & non infeliciter, Patres Francfordiensis Concil. Et ita constituerunt hæreticum esse dogma ad Arrianam, seu Nestorianam doctrinam pertinens, illa sententia, quæ Christum secundum humanitatem dicit esse adoptiuum Dei filium. Quæ tamen sententia ob id à nobis non tam grauι nota inuritur, quia de huius Concilij authoritate, eiusque Apostolica confirmatione, non satis cōstat apud graues authores, quamuis hisce temporibus non multa cum probabilitate negari posset authoritas huius Concilij, quia à multis viris grauissimis iudicatur irrefragabilis. Et epistola Adriani I. Pont. quæ prædicto suffragatur Concilio, non leuioris momenti iudicatur. Et ob id in tertia conclusione dixi, sententiam cōstituentem in Christo filiationem Dei adoptiuam temerariam esse, & in fide

F pe-

Digitized by Google

periculosam. Missum facio, quod in Concil. prædicto non expressè damnatur hæc propositio, Christus inquantum homo est adoptiuus Dei filius, quamuis Patres Concilij definiant, quod Christus in carne, & in humanitate assumpta filius est Dei naturalis. In qua definitione nihil fortassis aliud intendebant Patres, quam quod verbum, prout est naturalis Dei filius, fuit per gratiam vnionis communicatum humanitati, & carni, quam propria personalitate, quæ est ipsa naturalis Dei filiatio, supposiat, & personaliter terminat. Quod qui negaret, esset citra dubium hæreticus.

Quarto argumento respondeo, quod theologicæ illæ rationes, quibus Francfordiense Concil. vtitur, non plenè conuincunt falsitatis, ne dicam erroris, sententiam asserentem, Christum vt hominem adoptiuum esse Dei filium: Verum ipsa Conc. definitio, magnum adijcit robur, ita vt si certo de ipsa constaret, erroneam, vt minimum, redderet prædictam sententiam. Et quidem in frequenti Cōciliorum etiam generalium, & grauissimorum vsu positum est, vt ad probandas conclusiones, quæ sunt certæ secundum fidem quibusdam vtantur rationibus inefficacibus, & quandoque minus probabilibus. In septima enim generali synodo, non displicuit patribus Concilij ratio, qua quidam Patres probauerunt, posse depingi Angelos, & corporeas ipsorum fingi imagines ex eo, quod Angeli sunt naturæ corporeæ: at multo certius est, ne dicam certissimum, Angelos omnis corporeæ portionis expertes esse, & immunes ab omni materia, quam eius oppositum. Sed nihilominus addiderim, non esse contemnendas rationes illas, quibus Francfordiense Conc. vtitur contra Elipandum, & Felicem, illæ præsertim, quæ ad hoc reducuntur: quod bonorum cœlestium adeptio, & similiter plenitudo veritatis, & gratiæ, Christi humanitati debentur ex vi hypostaticæ vnionis. Quam rationem in quarto loco superius pro tertia conclusione formauimus, & explicuimus: ad cuius efficaciam expendendam, legat Theologus ea, quæ dicemus in secundo articulo sequentis controuersio.

Quinta & vltima ratio, quam pro tertia conclusione ex mente S. Th. superius deduximus, & si non habeatur in prædicto Concil. expressa, continetur tñ in eius doctrina virtualiter, & implicitè. Nam cum Cōcilium multis conetur ostendere, quod vni, & eidem supposito, duplex filiatio naturalis, & adoptiua conuenire minimè potest, manifestè præsupponit, quod filiatio immediatè ad naturam, vt aliæ proprietates, sed ad suppositum, tanquam immediatum subiectū est referenda, iuxta modū à nobis superius expositū. Quoniam si ad naturam immediatè pertineret, & ratione eius referretur ad suppositum, non subsisteret veritate, quod Conc. intendit, videlicet, vni, & eidem supposito geminam hanc filiationem competere nō posse. Quia rōne duarum naturarū, diuinæ, & humanæ idem verbi suppositum posset, & naturalis, & adoptiuus esse Dei filius. Sicut ratione harum duarum naturarum vnicus Dei filius, & mortalis est, vt homo, & immortalis, vt Deus.

Argumenta, quæ pro affirmatiua huius dubij parte formauimus, operæ prætium erit posthac diluere.

Ad primum argumentum respondetur primo, quod cum filiatio adoptiua, sit vera, & prædicamentalis relatio, gratia vero forma sit absoluta, ad prædicamentum qualitatis pertinens, neque est primarius, neque secundarius esse potest effectus gratiæ: sed relatio consequens ad primarium eius effectum, si tamē gratia sit in subiecto apto nato huiusmodi relationem suscipere, nimirum, in subiecto, quod secundum se extraneum est à natura diuina, & cui non est alias debita gratia, & bonorum cœlestium possessio: Christus autem Saluator noster cum sit naturalis Dei filius, non est extraneus à natura diuina: & eius humanitati propter hypostaticam vnionem, gratia, & gloria iure connaturalitatis debentur, atque adeo Christus, etiam, vt homo, incapax est huius relationis, scilicet, filiationis adoptiuæ: ac proinde gratia in hoc subiecto haudquaquam se in istam explicat relationē. Deest, namque conditio necessaria fundandi ipsam, nimirum, extraneitas à natura diuina in supposito, in quo est gratia.

Sed instat quispiam, quod gratia non se explicet in hanc filiationis adoptiuæ relationem non potest fieri citra magnum miraculum, cum hæc relatio per se consequatur ipsam gratiam, & primarium eius formalem effectum: at in mysterio incarnationis non sunt multiplicanda miracula absque magno fundamento, & necessaria ratione: ergo, &c. Respondetur admittendo hic interuenire miraculum, sed non nouum, & omnino distinctum, ab eo quod est verbū factum fuisse carnem. Nam eo ipso, quod verbum factum est caro, debita est eius humanitati omnis plenitudo gratiæ, secundum omnem illum effectum, qui ad ipsam humanitatem pertinet, & eius ipsa est capax, imperfectionibus naturali dignitati suppositi repugnantibus omninò semotis. Hæc autem filiationis relatio, non ad humanitatem pertinet, quia vt superius ostendimus ex doctrina S. Tho. filiationis relatio siue naturalis, siue adoptiuæ, non naturam, sed suppositum concernit: at humanitatis suppositum, scilicet diuinum verbum, incapax est adoptiuæ filiationis. Sed præterea respondeo, & est solutio præcedenti præferenda, quod nullum in hac re miraculum interuenit. Nam ad perfectionē gratiæ eamqs ei valde connaturalem pertinet, quod sit in tali subiecto, in quo, non filiationem constituat adoptiuam, sed potius naturalem, per modum cuiusdem concomitantis dispositionis, de qua re in sequenti solutione eiusdem primi argum.

Secundo respondetur ad hoc argumentum primum, quod per se, quidem pertinet ad habitualem gratiam diuinam filiationem tribuere subiecto, in quo est, abstrahendo tñ à filiatione naturali, & adoptiua. Siquidem subiectum fuerit à diuina natura extraneum, constituet in illo adoptiuam filiationem, vt contingit in omni pura creatura rationali, in qua ipsa habitualis gratia reperitur, sin autem, naturalem filiationem ei confert, & ita fit in Christo. Non quod formaliter ipsa gratia naturalem ipsi tribuat Dei filiationem, sed dispositiuè per modum concomitantis dispositionis; vt enim in sequenti controuersia explicabimus, gratia habitualis, dispositio est vnionem verbi hypostaticam cum humanitate concomitans. Vnde habitualis gratia verè concurrit per modum prædictæ dispositionis, vt Christus, inquantum homo, sit per gratiam vnionis filius Dei naturalis. Et quidem multo excellentius est, & diui-

diuinius habituali gratiæ, dispositiuè concurrere ad naturalem Dei filiationem, quam quod filiationem adoptiuam constituat formaliter.

Ad confirmationem dicitur, verum esse, quod ea omnia, quæ de cæteris hominibus iustis, & sanctis ratione gratiæ habitualis dicuntur, prædicantur etiam de Christo, vt homine, si immediatè conueniunt humanitati, & ratione eius suppositio. Cæterum adoptiua Dei filiatio, neque in Christo, neque in aliis hominibus iustis: immediatè pertinet ad humanitatem, sed ad suppositum, vt diximus, immediatam habet habitudinem. Ex his superest solutum quartum argumentum primæ principalis controuersiæ, ad cuius solutionem instituta fuit præsens dubitatio de filiatione adoptiua.

Sed adhuc vrget confirmatio quarto huic argumento supposita: Cui tamen respondetur, quod si gratiæ infusio fiat in subiecto extraneo à natura diuina, rationem habet participatæ generationis diuinæ, quam adoptiua Dei filiatio comitatur, quatenus communicatiua est participationis naturæ diuinæ in subiecto, quod secundum se ab ipsa Dei natura erat alienum. Cæterum in Christo, quia verus est Deus, & naturalis Dei filius, infusio gratiæ generatio quædam est communis, & accidentalis, sicut acquisitio cuiuscumque alterius accidentis: non tamen habet rationem generationis adoptiuæ, sed dispositionis concomitanter ad filiationem naturalem, quod satis fuerit, & ad essentiam, & ad perfectionem gratiæ saluandam.

Ad secundum argumentum respondetur: Quod Christus, vt homo, est quidem filius Dei naturalis per gratiam vnionis, filius autē adoptiuus nullo modo. Si autem quæras, quid sit dicendum non addendo illam determinationem, per gratiam vnionis: Num Christus, vt homo debeat dici filius Dei, an nō filius Dei. Respondeo, quod in rigore sermonis, vera est hæc propositio, Christus vt homo est non filius Dei, quia argumentatione dialectica bene deducitur, Christus, vt homo, non est Dei filius siue naturalis, siue adoptiuus, & Christus, vt homo est: ergo Christus, vt homo, est non filius Dei. Sed nihilominus in hac parte tenenda est sententia, & moderanda lingua, ne minus sapientibus scandalum offeramus; vnde conueniens erit, vt vtamur semper distinctione in hunc modum; Quod Christus, vt homo, per gratiam vnionis est naturalis Dei filius, & ita nequit appellari non filius Dei, absolutè tamen, & ex rigore verborum verum est, quod vt homo nō est filius Dei, & pōt concedi, quod vt sic non est non filius. Pōt ēt dici, & forsan melius, & securius, quod quamuis hęc ꝓpositio absolutè prolata vera sit. f. Christus secū dum, quod homo non est filius Dei, illa tamen Christus secundum, quod homo, est non filius Dei, est absolutè falsa, quia propter appellationem, & vim illius specificatiuæ, sm̄ quod homo, quæ fertur supra illud, esse non filium, videtur asserendum, quod si concedimus illam propositionem non possit ista esse vera, nempe Christus, vt homo, per gratiam vnionis est naturalis Dei filius. Et illa dialectica argumētatio dudum facta, quæ procedit à negatiua ad affirmatiuā, prædicato variato penes finitum in infinitū, non habet locum in propositionibus reduplicatiuis, & specificatiuis, in quibus facillimè variatur appellatio: non enim valet hæc consequentia, Petrus, vt homo, non est albus, & Petrus est, seu Petrus, vt homo est, ergo Petrus, vt homo, est non albus, antecedens pro vtraque parte est verum, & consequens propter variationem appellationis est sine dubio falsum. Hæc posterior solutio priori est meo iudicio præferenda.

Ad tertium argumentum, distinguendum est antecedens. Nam si illa verba, ex vi gratiæ habitualis, denotent primam radicem, ex qua Christo, vt homini conuenit acceptatio ad æternam vitam, falsum est illud antecedens, nam ipsa hypostatica vnio fuit prima radix in Christo, vt eius humanitati deberetur acceptatio ad gloriam. Si verò verba illa denotēt proximam, & immediatam dispositionem ad gloriā qua dispositione non mediante, Christus, vt homo, non fuisse ad gloriam acceptus, verum est illud antecedens, & tunc neganda est consequentia, Nam ad filiationem adoptiuam necessum erat, quod Christi humanitati, ratione vnionis hypostaticæ, non deberetur tanquam ex prima radice vita æterna.

Secundo respondetur, vel potius explicatur solutio præcedens, quod Christi humanitati ex vi hypostaticæ vnionis, debito, & iure connaturalitatis, debitę fuerunt, & gratia, & gloria, ordine tamen quodam, nam quia gratia disponit ad gloriam, eo quod gloria, est gratia perfecta, & consummata: prius ordine naturæ fuit illi debita gratia quam gloria. Hoc autem debitum omnino excludit rationem adoptionis, vt ex conditionibus adoptiuæ filiationis supra positis, constat.

Tertio respondetur, quod quamuis gratia, & gloria, nullo iure Christi humanitati, etiam supposita hypostatica vnione, deberentur, sed merè gratis, & liberaliter ei fuissent collatæ, adhuc non haberet locum in Christo adoptiua filiatio: eo quod gratia, & gloria ad ipsam, pertinent humanitatem, quam eleuant, & perficiunt, filiatio, vero adoptiua si quæ esset in Christo, ipsum humanitatis suppositum, scilicet, verbum immediatè respiceret: quia autem verbum filius est Dei naturalis, repugnat ei adoptiua Dei filiatio. Qui autem diceret, gratiam, & gloriam non deberi Christi humanitati ex vi hypostaticæ vnionis, sed merè gratis illi conferri, consequenter fateri teneretur, quod gloria non fuit data Christo per modum hæreditatis, quia hæreditas respondet iuri filiationis, naturalis vel adoptiuæ, At qui ita censeret, consequenter teneretur dicere, quod gloria animæ Christi neque responderet filiationi naturali, cum non esset illi debita ex vi hypostaticæ vnionis, neque responderet filiationi adoptiuæ, cum vt probauimus, nulla reperiatur in Christo. Sed quoniam Christus, vt homo, constitutus fuit à patre hæres vniuersorum: non consonat rationi, neque fortassis sanæ doctrinæ, asserere, quod gratia, & gloria non fuerint humanitati Christi debitæ ex vi hypostaticæ vnionis.

Ad confirmationem dicitur, quod cælestium bonorum hæreditas, competit Christo, prout est naturalis Dei filius. Ad cuius impugnationem, respondeo, quod hæreditas, quæ respondet Christo, quatenus absolutè, & ex vi tantum generationis æternæ filius est Dei naturalis, infinita est, æterna, in participata, & substantialis, cælestium bonorum possessio.

F 2 Illa

Digitized by Google

Illa vero hæreditas, quæ cõpetit Christo, quatenus, vt homo, per gratiam vnionis, est filius Dei naturalis, participata est, & limitata: atq; adeo accidentaria possessio eorundem bonorũ. Et ex hoc patet ad reliqua, quæ in eadẽ cõfirmatione habentur. Dicitur.n. quod Christus, vt homo, per gratiã vnionis est natura lis Dei filius, vnde cœlestis hæreditas, quæ Christo, vt homini cõpetit, debetur ei, quatenus per dictã vnionis gratiam est filius Dei naturalis. Melius fortassis, & explicatius dicitur, quod Christo, vt homini, per gratiam vnionis duplex debetur bonorum cœlestium hæreditas, altera substantialis, infinita, & imparticipata possessio, altera vero participata, limitata, & finita. Illa quidẽ immediatè, nam sicut homini per gratiam vnionis immediatè conuenit naturalis filiatio diuina, ita, & ei competit prædicta hæreditas. Hæc autem mediatè, scilicet, mediante habituali gratia, cui proximé respondet hæc diuina participata bonorum cœlestium hæreditas.

Ad quartum argumentum, negandum est antecedens, eius vero probationi negatur consequentia. Deitas enim participata, idcirco non repugnat Christo, vt homini, quia non conuenit immediate supposito diuino, sed humanitati, sicut pati, & mori: Cæterum adoptiua filiatio immediatè est ad suppositum referenda, atque adeo pugnant in Christo naturalis filiatio, & adoptio. Hac eadem solutione dissoluitur confirmatio quarti argumenti, vt illam dissoluit S. Thom. 3. par. quæstion. 23. artic. 4. ad tertium, vbi inquit, quod seruitus, & subiectiu ad Deum, non solum respicit personam, sed etiam naturam, quod non potest de filiatione dici. Quæ S. Thom. verba sic sunt intelligenda, quod seruitus, & subiectio conueniunt personæ mediante natura, & ratione ipsius naturæ, vnde verè dicimus Christum ratione humanitatis seruum esse patris, illique subiectum.

Quintum argumentum nonnulla efflagitat dicenda, quæ valde conferunt ad exactam intelligentiam illius rationis S. Thom. quam prædictum argumentum expugnare contendit, & quam diximus esse pro tertia conclusione fundamentalem, & præcipuam. Dico igitur, quod filiatio (si fiat sermo de filiatione naturali, quæ est regula adoptiuæ filiationis) comparari potest ad naturam, quæ per illam acquiritur generationem, quæ est ipsius filiationis fundamentum, seu fundandi conditio, vt filiatio qua Petrus refertur ad Paulum patrem suum, potest considerari comparatione ad singularem naturam, quam ipse Petrus suscepit à Paulo per naturalem generationem. Etsi de hac natura loquamur, ego non formidarem concedere, quod filiatio immediatè respicit naturam, non quidem, vt subiectum denominatum ab ipsa filiatione, nam solum suppositum, quod accepit naturam denominatur filius, & enim filius est qui accepit à patre naturam per substantialem generationem communicatam: sed vt fundamentum propriũ seu rationem fundandi ipsam filiationis relationem, hæc enim relatio filiationis non ob aliud conuenit Petro respectu Pauli, nisi propter naturam, quam habet à Paulo susceptam. Itaq. sicut generari, & nasci respicit naturã, in qua quis nascitur, & generatur, ita filiatio respicit ipsammet naturam iam per generationem, & natiuitatem acceptam. Et sicut suppositum dicitur generari, & nasci ratione naturæ quã in fieri accipit, ita filius appellatur ratione eiusdem naturæ iam in facto esse acceptæ.

Posset etiam considerari filiatio per comparationem ad aliam naturam ex parte suppositi præsuppositam: Vt si fingamus, quod Angelus fieret homo generatione humana, filiatio qua Angelus diceretur filius sui humani parentis, posset comparari ad naturam angelicam præsuppositam in supposito illo angelico, quod de nouo factum esset homo. Et si ad huiusmodi præsuppositam naturam filiatio cõparetur, non respicit illã immediatè, neq. vt subiectum, neq. vt fundamentum sui ipsius, sed ad suppositum immediatè referretur, propter causam superius circa tertiam conclusionem assignatam. Quia videlicet natura de nouo adueniens, in qua fundatur filiationis relatio, neque terminat, neq. actuat naturam aliam in supposito præsuppositam.

Ex quo, sequitur, quod si Christus ratione humanitatis tanquam per naturam susceptam adeo esset appellandus Dei filius adoptiuus, non esset inconueniens, imo esset necessarium concedere, quod Christus, vt homo, idest, ratione humanitatis esset adoptiuus Dei filius, sicut ratione humanitatis est seruus, Vnde si loqueremur de filiatione illa methaphorica, & impropria, qua omnes creaturæ dicuntur filiæ Dei, & Deum habere patrem, iuxta modum illum superius ex cap. 38. Iob relatum, *quis est pater pluuiæ, &c.* libenter ipse concedam, Christum, vt hominem, esse Dei filium, naturali quadam filiatione. Cæterum filiatio Dei adoptiua, si qua conueniret Christo non ex humanitate tanquã ex forma per generationem accepta ei competeret, sed ex gratia. Nã ipsa gratia, est forma, & natura diuina quam Deus voluntaria generatione animæ confert: humanitas verò est forma præsupposita in ipso supposito. Vnde nequit ipsa gratia, quatenus præstat adoptionis filiationem, conuenire Christo ratione humanitatis, sed immediatè deberet competere ipsi supposito. Et fingamus claritatis causa. Quod gratia sit substantialis forma diuina, tunc sine dubio diceremus, quod gratia non ad humanitatem Christi immediatè, sed ad ipsum verbum, quod est humanitatis suppositum, referretur. Et filiatio si qua esset in hac substantiali forma fundata, immediatè denominaret ipsum verbum, vt suppositum ipsius gratiæ, & non vt suppositũ humanitatis. Proportionabiliter ergo de gratia, quæ est forma accidentalis loqui debemus, non prout est acidentalis forma, sed prout filiationem adoptiuam confert. Et proportionabiliter etiam de ipsa adoptiua filiatione, quã præstat gratia, theologari oportet, eo quod illi tantum subiecto conuenire potest, cui posset competere filiatio naturalis, si ipsa naturalis filiatio esset possibilis. Non enim potest Petrus adoptare leonem in filium, eo quod leo non est capax filiationis humanæ naturalis. Sed Paulum poterit adoptare, quia licet in indiuiduo nequeat à Petro naturali generatione generari, in sua tamen specie consideratus capax est huiusmodi naturalis generationis. Ad quem modum theologandum esse censeo de filiatione adoptiua Dei in hominibus, Nam licet homo aut angelus in suis speciebus non sint capaces naturalis generationis diuinæ, at ex gradu intellectualitatis in quo conueniunt cum Deo, capaces sũt

huius

huius generationis, quia verbum diuinum, quod est in eodem intellectualitatis gradu, est verè filius Dei naturalis. Cui omnes filij adoptiui debent esse conformes, Paul. ad Rom. cap. 8. dicente. *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis fily eius, &c.* Ex quo infero, mihi satis esse verosimile, quod si Deus solitarius esset in seipso, idest vnica tantum persona contentus, vt ipsum æstimarunt Ethnici philosophi, nulla esse posset propriè, & rigorosè loquendo adoptiua Dei filiatio in hominibus, & Angelis, etsi eis daretur gratia eiusdem speciei cum ea, quæ nunc confertur ipsis. Quoniam in ea natura, quæ non est capax naturalis filiationis, nulla potest filiatio adoptiua reperiri: quia adoptionis filiatio naturalem imitatur filiationem. Ex ijs omnibus ad propositum deduco, idem prorsus esse dicendum de immediato filiationis adoptiuæ subiecto, quod dicimus de subiecto naturalis filiationis. Vnde sicut humanitas non esset in Christo immediatum subiectum filiationis diuinæ habitæ per gratiam, si grana esset forma substantialis, & filiatio esset naturalis: ita neque esse potest immediatum subiectum filiationis Dei adoptiuæ, neque gratia, prout confert adoptiuam filiationem immediatè refertur ad humanitatem, sed ad verbum humanitatis suppositum. Quo circa cum verbum non sit secundum se huius adoptiuæ diuinæ filiationis capax, necessario tenemur fateri Christum nullatenus esse adoptiuum Dei filium.

Ex his respondeo ad primam quinti argumenti partem, quod filiatio immediatè respicit naturam, vt fundamentum sui ipsius, at non naturam, quæ in supposito præexistit illi generationi, quæ est conditio fundandi talem relationem, sed naturam per huiusmodi generationem communicatam. Vnde nequit dici, quod filiatio adoptiua fundata in generatione spirituali facta per gratiam, respicit immediatè naturam humanam Christi, ita vt possit concedi, quod hæc filiatio competit Christo ratione ipsius humanitatis. Siquidem ipsa gratia esset natura, substantialis vnita verbo substantialiter, vt ei est vnita humanitas, tunc fateri deberet Theologus, quod Christus quatenus gratus, idest, ratione gratiæ, quæ ponitur substantialis forma, & natura, esset adoptiuus Dei filius. Sicut nunc dicitur, quod ratione humanitatis assumptæ est naturalis filius Beat. Virgin. Tunc enim adoptiua Dei filiatio non respiceret immediatè ipsum verbum, sed gratiam tanquam substantialem eius naturam, cuius ratione posset conuenire verbo, sicut ei competit passibilitas ratione humanitatis, quamuis ipsum secundum se sit impossibile. Cæterum sicut est impossibile, Christum esse adoptiuum Dei filium, ita est impossibilis aliqua substantialis natura eiusdem ordinis cum gratia, quam diuinum verbum sibi possit hypostatica vnione copulare. Et quidem licet alias multis, & efficacibus argumentis ostendimus huius supernaturalis substantiæ impossibilitatem, non tamen nobis occurrit hactenus argumentum, quod ex præsenti doctrina desumitur: nimirum, quod si talis daretur substantia, illa assumptibilis esset à verbo, atq. ideo constitueret illud filium Dei adoptiuum, quod magnum esset inconueniens, & forsam implicatorium.

Ad confirmationem ex dictis patet solutio, procedit enim de natura per generationem habita, in qua ipsa filiatio naturalis fundatur: de qua iam concessimus, quod ratione eius potest supposito conuenire noua filiationis relatio.

Ad secundam partem eiusdem quinti argumenti respondeo, quod filiatio Dei adoptiua non negatur Christo, quia sit relatio realis, vel rationis, sed quia est adoptiua, ex qua parte pugnat cum filiatione naturali.

Sextum argumentum satis benè diluitur per solutionem inter arguendum assignatam. Ad replicam vero ibidem subiunctam dico, quod quamuis gratia ea præcise ratione qua confert participationem formalem diuinæ naturæ, gratis sit simpliciter collata Christi humanitati, non obstante illud suppositionis debitum ex vnione hypostatica ortum: eo quod, vt sic, per se consideratur in ordine ad naturam humanam, quam eleuat ad consortium naturæ superioris, & suppositum tantum consideratur, vt supponitans ipsam humanitatem, quæ est consideratio quasi purè materialis: Cæterum si velimus considerare gratiam, prout adoptiuam confert adoptionem, necessariò, & per se respicit suppositum. Et licet Durando concederemus, quod gratia in Christo immediatius respiciat humanitatem, & ipsa mediante suppositum, adhuc tamen esset dicendum, quod gratia sub hac ratione per se, & principalius respicit suppositum, quod constituit adoptiuum Dei filium, quam humanitatem. Vnde secundum hanc rationem; idest, si gratia tribueret Christo filiationē adoptiuam, illa suppositio, scilicet, assumptio humanitatis ad verbum, per se respiceretur à gratia. Non enim humanitati tribueret adoptiuam filiationem, nisi habito formali respectu ad suppositum, cui soli competit esse filium.

Ex quo infero, quod quantum attinet ad præsentem tractationem, illa suppositio debiti ex vnione hypostatica prouenients tollit omninò rationem gratiæ, & liberalitatis, qualis necessaria est ad adoptionem. Ex his patet ad confirmationem. Cui ita respōdetur, quod adoptio non qualemcumque gratiam, & liberalitatem importat, sed quæ fit supposito iam existenti, saltem naturæ prioritate, at supposito Christi iam existenti in humanitate debetur omnis hæreditas supernaturalium bonorum, imo & ipsi humanitati debetur ex vi hypostaticæ vnionis, vt in tali supposito, prout in tali supposito. Vnde ipsa gratia vnionis facta humanitati excludit omnem adoptionis gratiam.

Ad septimū, & vltimū argumētū, recētiores quidē Theologi libēter concedūt, quod si Spiritus sanctus humanitatem assumeret habituali gratia prædità, esset, in quātū homo, filius Dei per gratiā habitualem. Verum mihi hæc sentētia vehementer displicet, cōtra quā sic argumētor. Spiritus sanctus, illa data hypothesi, neq. esset filius Dei naturalis, neq. filius adoptiuus: ergo nulla rōue esset dicendus Dei filius, sm̄ humanitatem assumptam. Antecedens probatur, & primo, quod nō esset naturalis Dei filius, adeò est manifestū, vt nostra probatione nō egeat: quia habitualis gratia nō sufficit filiū Dei naturalem constituere eū, quia alias ex vi generationis æternæ filius Dei naturalis nō est. Quod vero neq. adoptiuus esset Dei filius probatur, primo ex eo, quod gratia, & gloria, & cetera supnaturalia ornamēta, nō minus essent debita

humanitati assumptæ à Spiritu sancto, ex vi hypostaticæ vnionis, atque nunc de facto debentur humanitati Christi, quatenus fuit à verbo assumpta: Sed hoc debitum excludit à Christo adoptiuam filiationem, ergo, & ipsam excluderet à Spiritu sancto homine facto.

Secundo, adoptio, vt constat ex conditionibus superius positis ad adoptionem requisitis, non potest esse, nisi circa personam alienam, & extraneã, idest, quod non conueniat omnino cum adoptato in natura, ita vt vel sit eiusdem numero naturæ, vt verbum est eiusdem naturæ cum patre diuino, vel sit aliquid eius, vt filius in humanis cum suis parentibus, & vel habeat ius naturale ad ea bona ad quorum hæreditatem adoptatur. At Spiritus Sanctus si fieret homo, non esset persona magis extranea à natura Dei adoptantis, quam est verbum caro factum, neque minus essent illi propria, & naturalia cœlestia bona, quam verbo. Igitur data illa hypothesi, Spiritus sanctus nõ esset capax adoptiuæ filiationis diuinæ.

Denique tertio id ipsum probo. Spiritus sanctus data hypothesi argumenti, non esset filius Dei adoptiuus secundum humanitatem: nam adoptio, vt multis circa tertiam conclusionem, & in solutione quinti argumenti conabamur ostendere, non conuenit naturæ ex parte suppositi præsuppositæ. Neque esset adoptiuus Dei filius secundum diuinitatem, seu quod est idem, secundum ipsum diuinum Spiritus sancti suppositum: quia diuino supposito nulla potest fieri gratia, quæ tamen est adoptioni essentialis, & intrinseca, vt reliquimus explicatum: Ergo nulla ratione poterat esse filius Dei adoptiuus.

Hæc argumenta adeo sunt efficacia, vt ego solutionem illis sufficientem non inueniam præsertim si supponamus ea respectu Christi efficaciam obtinere. Vide ad octauum, & vltimum argumẽtum negatur antecedens. Probationi neganda est consequentia. Quia licet non sit filius naturalis, est tamen verus Deus eiusdem omnino substantiæ, & naturæ cũ Deo adoptante, nullam que ab ipso extraneitatem habens in natura, sed omnimodam, & singularissimam identitatem, & ob id iure naturali debita sunt ei omnia cœlestia bona, ad quorum hæreditatem terminari poterat diuina adoptio. Vnde in humanitate assumpta non magis esset adoptionis capax, quam verbum in assumpta carne.

Confirmationi dico, quod Spiritus sanctus, vt Deus, esset gratus Deo dilectione, & gratitudine infinita, & substantiali, vt Spiritus infinitè perfectus. Vt homo autem esset tunc per gratiam habitualem Deus participatiuè, & participata gratitudine gratus, & acceptus Deo, sicuti diximus de Christo, vt homine, quia humanitas eius capax esset huiusmodi gratitudinis. Non vero esset dilectus, vt filius adoptiuus, quia talis dilectionis, neque vt Deus, neque vt homo, capax est, aut esse potest, quamcumque assumat naturam. Et idipsum de patris persona censendum est. Et hactenus dictum sit de isto dubio, & de prima principali huius nostræ relectionis controuersia.

QVÆSTIO SECVNDA.

An habitualis gratia fuerit humanitati Christi necessaria in ratione dispositionis ad vnionem hypostaticam cum verbo.

SEcunda quæstio suo ordine disputanda succedit, qua quæritur: Num habitualis gratia fuerit humanitati Christi necessaria, in ratione dispositionis, ad hypostaticam vnionem cum verbo. Duobus articulis absoluenda est hæc disputatio: In priori tractabitur de dispositione secundum naturæ ordinem præcedente: in posteriori vero dispositione concomitante.

ARTICVLVS PRIMVS.

An prioritate naturæ gratia habitualis Christi habuerit rationem dispositionis præcedentis vnionem hypostaticam.

IN primo ergo articulo quæritur, Vtrum habitualis Christi gratia rationem habuerit dispositionis præcedentis hypostaticam vnionem in Christi humanitate. Non fit in præsentia sermo de temporis antecessione, supponimus enim, id quod certa est fide tenẽdũ, Christi, videlicet, humanitatẽ non prius tempore extitisse in rerum natura productam, quam à diuino verbo assumeretur. De qua re nonnihil in præced. quæst. diximus. De prioritate ergo naturæ dumtaxat hic disputamus. Et sententia affirmatiua sequentibus comprobatur argumentis.

§. 1. Primum desumo ex illo Psal. 44. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus tuus præ participibus tuis.* Et suppono ad vim argumenti ex prædicto testimonio desumendam, quod, iuxta Sanctorum Patrum intelligentiam, quorum præcipua testimonia in quæstione præcedenti adduximus, de gemina spirituali vnctione hoc testimonium ad literam explicari potest, & de vnctione qua per gratiam vnionis vncta fuit Christi humanitas, & de vnctione in eadem Christi humanitate facta per habitualem gratiam, & cœlestia Spiritus sancti charismata. Quæ posterior vnctio ex priori habuit originem, & ob id per modum vnius vnctionis à Regio vate in testimonio citato, & à Paulo ad Hæbr. 1. refert. Quod inartificiosè minimè factum est, nam vulgatum est illud Aristotelicum proloquium, quod vbi est vnum propter aliud, ibi est vnum tantum: vnum quidem, non identitatis, sed ordinis vnitate. Quo supposito in hunc modum. Primum argumentum deduco. In citato testimonio asseritur, quod ob id Deus per gratiam vnionis Christum, vt hominẽ, præ cæteris omnibus hominibus iustis vnxit, quia dilexit iustitiam, & odio habuit iniquitatem: Ergo huiusmodi actus dilectionis iustitiæ, & odij iniquitatis causa extiterunt prædictæ vnctionis. Sed non aliam potuerunt habere causalitatem, quam dispositiuam, ergo, &c. Vlterius. Hi actus cum fuerint supernaturalis ordinis supernaturalis charitatis amorem includentes, necessum fuit, vt à supernaturalibus, & infusis habitibus gratiæ, & charitatis procelerint.

Digitized by Google

rint. Igitur habitualis Christi gratia, quatenus fuit principiũ charitatis,& prædictorum actuum, vnionẽ hypostaticam præcessit in ratione dispositionis.

Secundo. Humanitas secundum se improportionata est diuino verbo, & vnioni hypostaticæ cum ipso: ergo necessum fuit, aut saltem congruum, quod per gratiam habitualem eleuaretur, & fieret proportionata, eiusdemque supernaturalis ordinis cum ipso verbo, & cum hypostatica vnione.

Tertio. Natura humana extremè distat à diuino verbo: ergo conueniens fuit, vt per aliquod medium attingeret vnionem cum ipso. Antecedens patet, quoniam humanitas est natura creata, finita, & ordinis purè naturalis: Verbum autem est in factum, infinitum, increatum, & supernaturalis ordinis. Consequentia autem videtur manifesta, quoniam de extremo ad extremum conueniens transitus fit per medium, quod est inter vtrumque extremum: sed gratia est huiusmodi medium, nam est forma quidem creata, & non omnibus modis infinita: est tamẽ supernaturalis ordinis diuini, & infiniti: in primo conuenit cum humanitate, in secundo cum diuino verbo: atque adeo medium est inter vtrumque extremum. Ergo, &c.

Quarto. Si qua ratione contraria sententia esset, vt verior, seu, vt probabilior statuenda, maxime quoniam humanitas in Christo non prius etiam ordine naturæ habuit esse existentiæ, quam esset vnita verbo: atque adeo nec prius natura capax fuit huiusmodi accidentalis formæ, quoniam forma accidentalis præsupponit esse existentiæ in subiecto. Hæc autem ratio non est efficax, ergo, &c. Probatur minor, in instanti generationis substantialis, v. g. ignis, calor prius natura suscipitur in materia prima, quã forma introducatur in eadem materia, ac proinde priusquam materia accipiat esse existentiæ à forma ignis: Ergo non est necessarius omnino ille ordo, quem assignata ratio prætendit inter esse existentiæ, & formam accidentalem: Ergo Christi gratia non obstante ratione prædicta habere potuit rationem antecedentis dispositionis.

Medina 3.p.q.2.ar.13. dissoluit argumẽtum hoc, assignando inter gratiam, & calorem manifestum suo iudicio discrimen. Et in hoc consistit, quod calor est qđã passibilis qualitas, atq. adeò bene põt præcedere formã ignis in genere cãæ materialis: gratia verò nõ hẽt φ sit passibilis qualitas, sed quædã proprietas consequens hypostaticam vnionem. Sicut risibilitas proprietas est cõsequẽs rõnalẽ essẽtiã. Vnde sicut risibilitas in nullo genere cãæ põt antecedere rõnalem essentiam, ita neque gratia in aliquo genere causæ hypostaticam præcessit vnionem.

Hæc solutio non satis placet, nam quod aliqua accidentaria forma sit passibilis qualitas, conferre quidem potest ad hoc, quod prius tempore introducatur in subiecto ad expellendam formam contrariam: quam in eodem subiecto introducatur forma ipsa substantialis ad quam disponit, vt patet in exemplo caloris, qui prius tempore producitur in ligno, quam in eius materia forma ignis introducatur: Sed ad prioritatem naturæ nihil retulerit ratio passibilis qualitatis, nam quæcumque forma accidentalis, quæ constituit proportionem inter subiectum, & formam principalem habere potest vim dispositionis ordine naturæ præcedentis. Vnde quamuis contritio passibilis qualitas non sit, ordine tamen naturæ in genere dispositiuæ, & materialis causæ gratiam iustificantem præcedit.

Igitur cum gratia sit forma constituens proportionem inter humanitatem, & verbum, quamuis non sit passibilis qualitas, potest ordine naturæ præcedere in ratione dispositionis. Exemplum allatum de risibilitate non est satis idoneum, quoniam risibilitas est potentia proximè disponens ad operandum, & non ad esse, atque adeo ex natura sua præsupponit in omni genere causæ naturam existentem, & completam in suo esse substantiali: sicut enim operatio præsupponit esse, ita & potentia operatiua necesse est idem met esse præsupponat. Cæterum gratia per se primo non disponit ad operari, sed est forma supernaturalis conferens diuinum esse participatum, vt cum S Th. diximus à principio relectionis huius: atque adeo qua ratione dat illud esse proportionatum diuino verbo, idest, eiusdem ordinis cum ipso potuit ipsam humanitatem ad hypostaticam vnionem disponere.

Confirmatur hæc omnia, Probabilis est sententia, quam docuerunt Scotus, Dur. & alij quidam graues Theologi in 3. distinct. 6. nimirum, quod Christi humanitas per existentiam propriam, & sibi connaturalem existit, & quod prius naturæ proprietate extitit ipsa Christi humanitas in propria existentia producta, quam fuerit verbo vnita: qua sententia supposita sic arguimr in confirmationem præcedentium: Gratia prius natura potuit in humanitate Christi recipi, quam ipsa humanitas assumeretur à verbo, in illo, videlicet, priori naturæ, quo humanitas præintellecta fuit existens, priusquam vniretur verbo: Ergo gratia habere potuit rationem dispositionis præcedentis hypostaticam vnionem. Quod si habere potuit, assignanda est causa ob quam de facto non habuerit. Quæ sane causa non videtur assignabilis, quin potius oppositum videtur vrgere rationabilis causa, quæ in hoc consistit, quod ad dignitatem, & excellentiam hypostaticæ vnionis pertinebat, vt verbum vniret sibi humanitatem valde perfectam supernaturali perfectione, & supernaturalibus habitibus exornatam.

§. 2. In oppositum facit S. Tho. doctrina 3. p. q. 7. ar. 13. vbi docet expresse, verbum vnitum fuisse humanitati nulla dispositione mediante.

Sententia affirmatiua proponitur.

IN hoc dubio, duæ inter Theologos scholasticæ factionis extremæ reperiuntur sententiæ (nam antiqui Patres patrum, aut nihil de hac quæstione dixerunt) Prima sententia affirmat habitualem gratiam veram in Christi humanitate dispositionem naturæ ordine antecedentem fuisse ad vnionem cum verbo. Vnde fatetur hæc sententia, quod prius in genere causæ dispositiuæ, & quasi materialis gratia fuit in humanitate Christi recepta, quam ipsa humanitas fuerit verbo personaliter vnita. Ita docet Enric. Gãdauens. loc. quæst. præc. cit. Alex. Alens. 3. p. q. 7. mẽb. 1. & q. 12. memb. 2. S. Bon. in 3. d. 2. q. 2. Dio. Carth. ead. d. q. 5. Palu. ibid. q. 1. Marsi. in 3. q. 10. art. 1. Gab. in 3. d. 1. & S. Th. d. 2. q. 2. Verum est, quod ij authores,

res, non in omnibus sibi ipsis consentiunt. Alex. enim Alen. & Enricus, hanc dispositionem adeo necessariã esse iudicauerunt, vt multis videatur eos existimasse, non aliter constare potuisse hypostaticam vnionem, secundum etiam absolutam Dei potentiam, quam hac interueniente dispositione, nos tamen in quæstione præcedenti ab hac existimatione hos auctores excusauimus.

Gabriel in 3. d. 2. q. 2. con. 2. existimat, quod qui tenerent sententiam, quæ docet solam rationalem naturam assumptibilem esse à diuino verbo, consequenter fateri teneretur, gratiam fuisse dispositionẽ adeo necessariam ad hypostaticam vnionem, vt nulla potentia fieri potuisset, quod humanitas non disposita, & eleuata per habitualem gratiam assumeretur à verbo. Verum ego non video necessariam huius posterioris sententiæ, cum priori connexionem. Nam qui censeret solam rationalem naturam assumptibilem esse à diuino supposito, facile quoque posset & apparenti cum ratione dicere, quod solus intellectualitatis gradus, in quo rationalis natura cum Deo conuenit, constituit humanitatem assumptibilem à verbo, quam proinde potuit verbum sibi copulare, & gratia, & omni habitu supernaturali destitutam, suisque tantum naturalibus perfectionibus præditã. Cæteri vero Theologi, qui huic primæ opinioni patrocinantur, ingenue fatentur, fieri potuisse per absolutam Dei potentiam, quod humanitas absque vllo supernaturali ornamento assumeretur à verbo: sed ad decentiam, & congruitatem, inquiunt, pertinuit, vt non aliter quam per gratiam habitualem disposita à verbo fuerit assumpta.

Sententia negatiua quam sequitur auctor statuitur, & probatur. §. 3.

Sed alia sententia in opposito extremo docet, gratiam non habuisse rationem dispositionis præcedentis vnionem hypostaticam: atque adeo fatetur hæc sententia, quod gratia Christi habitualis in nullo genere causæ antecessit hypostaticam vnionem, sed quod omnibus modis fuit naturæ ordine posterior. Ita S. Th. 3. p. q. 7. ar. 13. ad secundum, & q. 2. ar. 10. quamuis forsan, in 3. d. 2. q. 2. fuerit contrariæ opinionis. Sequũtur S. Th. omnes fere eius discipuli. Docuerũt eam d. sententiam. Scot. in 3. d. 2. q. 2. Riccar. ead. dist. ar. 2. q. 3. & Dur. ibid. q. 3. Et hæc sententia mihi apparet probabilior, & vera.

Probatur primo: natura humana in Christo, non prius natura extitit in rerum natura extra suas causas producta, quàm vniretur verbo, nam vt D. Th. 3. p. q. 17. a. 2. docet, natura humana Christi existit per ipsum esse verbi: Ergo non prius natura fuit eleuata, & disposita per gratiam habitualem, quã vniretur verbo. Consequentia patet, quia esse accidentale, siue sit naturalis, siue supernaturalis ordinis præsupponit esse existentiæ substantialis in subiecto. Hoc argumentum explicabitur amplius in solutione ad tertium.

Secundo probatur. Diuinum verbum in hypostatica vnione supplet rationem, & officium naturalis suppositi, & personalitatis humanæ, sed humana personalitas si ibi adfuisset, immediatè vniretur humanitati nulla interueniente dispositione accidentali: Ergo diuinum verbum immediatè fuit vnitum humanitati absque vlla dispositione interueniente.

Confirmatur. Natura substantialis immediatam habet ordinem ad substantiale suppositum, sicut materia prima habet immediatam habitudinem ad formam substantialem, quatenus ei confert esse substantiale, quod est primus gradus, quem forma substantialis confert materiæ. Sed materia nullam admittit dispositionem ad substantialem formam quantum ad hunc primum gradum, propter habitudinem immediatam quam habet ad ipsam, vt docet S. Tho. 1. par. q. 76. ar. 6. ad primum, ergo eadem ratione natura substantialis nullam admittit dispositionem accidentariam ad vnionem cum supposito substantiali, siue illud suppositum sit finitum, siue infinitum, nã quantum ad hoc eadem est omnino ratio de vtroque supposito.

Tertio probatur. Natura substantialis non est secundum aliquã rõnẽ accidentariã terminabilis à substantiali supposito, sed duntaxat est terminabilis quatenus est substantialis natura: ergo nullam admittit accidentariam dispositionem, cuius ratione efficitur terminabilis à supposito substantiali siue creato, & proprio, siue increato, & supplẽte vicem proprij suppositi. Patet consequentia, quoniam si talem ponamus dispositionem, consequenter fateri tenemur, quod suppositum non terminat immediatè naturam substantialem, qua ratione substantialis est, sed terminat ipsam immediatè ratione talis dispositionis, id est, secundum quod est affecta tali accidentaria dispositione. Antecedens vero probatur, quia natura substantialis, eo solum, quia natura substantialis est, postulat terminationem suppositalem, nam alias, quandiu est in terminata tali terminatione, semper manet imperfecta, & dependens, Ergo quatenus est substantialis natura habet immediatam habitudinem ad suppositũ, in quo perficitur, & completur.

Quarto arguitur. Sequitur ex contraria sententia vnionem verbi cum humanitate non substantialem esse, sed accidentariam. Consequens hæreticum esse, à S. Thom. censetur 3. par. quæst. 2. art. 6. & putat illud in 6. synodo generali haberi damnatum. Ergo, &c. sequela probatur. Vnio verbi non immediatè facta est ad humanitatem (iuxta contrariam sententiam) prout est substantialis natura, sed prout est per gratiam eleuata, & disposita, quæ dispositio accidentalis est, ergo nequit hæc vnio substantialis simpliciter vocari.

Quinto. Si humanitas Christi in aliquo instanti naturæ præintellecta fuit disposita per gratiam, antequam vniretur verbo, sequitur, quod rationabiliter possumus concedere Christi humanitatem meruisse de condigno vnionem hypostaticam sui ipsius cum diuino supposito. Consequens à nullo Theologorum admittetur, imo neque ab August. vt constat ex libro de prædestinatione sanct. cap. 15. & lib. de bono perseuerantiæ, cap. vltimo, & in Enchirid. cap. 40. & tract. 105. in Ioan. quibus in locis Christum, aut eius humanitatem nullatenus ineffabilem hanc vnionem promeruisse, vt veritatem certam, & indubitatam docet. *Ille homo*, inquit, *vt à verbo Dei Patri coæterno in vnitatem personæ assumptus esset vnigenitus filius, vnde hoc meruit?* Et post pauca subiungit. *Humana merita hic conticescant, &c.* Scholastici Theologi legantur in 3. distinc. 4. & certè con-

contraria sententia in Fotinianum facile prolabi posset errorem, de quo vide S.Tho.4.con.gen.c.28. ergo vera est nostra, imo S. Th. sententia. Probatur sequela. In eo instanti naturæ, in quo humanitas præintelligitur grata, potest etiam præintelligi cum habitu charitatis, & cum operatione actuali ipsius charitatis, nam cum omnia hæc in eodem instanti esse possint in anima, possunt etiam præintelligi secundum eandem naturæ prioritatem; actus vero charitatis elicitus ab anima grata, & sanctificata meritorius est de condigno; ergo per huiusmodi actū posset Christi humanitas mereri de condigno, velut minimum, de congruo hypostaticam vnionem.

Hæc sunt argumenta, quæ mihi apparent efficacio ra pro secunda nostra sententia, & quæ tantam habēt vim, vt parum probabilitatis relinquant in sententia contraria. Alia duo argumēta solent fieri pro eadem opinione.

Primum est: gratia Christi, est effectus vnionis hypostaticæ, iuxta illud Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, &c.* Ergo improbabiliter dicitur, quod gratia Christi præcessit vnionem hypostaticam, ordine naturæ in genere causæ dispositiuæ.

Secundo. Si Christi humanitas prius natura extitit grata, q̄ vniretur verbo, sequitur quod in illo priori naturæ fuit filia Dei adoptiua. Consequens non est admittendum ergo, &c. Sequela patet, quia gratia recepta in subiecto, quod est extraneum à natura diuina, constituit illud in adoptiua Dei filiatione: Ergo cum in illo priori naturæ humanitas sit extranea à natura Dei, efficietur filia Dei adoptiua.

Hæc tamen duo argumenta parum mouent pro ista sententia. Ad primum enim diceretur, quod gratia in genere causæ efficientis, & quasi formalis esset posterior vnione hypostatica, vtpote, quæ eius fuit effectus. Cæterum in genere causæ materialis, & dispositiuæ, esset prior eadem hypostatica vnione. Vt solet dici de contritione, quod in genere causæ effectiuæ est posterior gratia iustificante, estque effectus eius: in genere tamen causæ materialis prior est eadem gratia.

Ad secundum, negatur sequela: præsupponit enim hoc argumentum quoddam principium falsum: videlicet, quod adoptiua filiatio possit referri ad naturā, cuius oppositum ostendit S.Tho.3.p.q.23. vbi docet filiationem siue naturalem, siue adoptiuam non ad naturam, sed immediatè ad suppositum esse referendam. Quæ res fusè satisfuit in vltimo dubio quæst. præcedentis exposita.

Ex dictis in hac quæstione sequitur primo. Falsam esse sententiam quorundam Theologorum, ex his quos retulimus pro prima opinione, e quorum numero fuit Alex. Alens. asserentium gratiam Christi habitualem, verè appellari posse gratiam vnionis, quatenus fuit medium disponens naturam humanam ad vnionem cum verbo. Falsitas huius sententiæ constat ex dictis. Gratia namque habitualis non mediat inter humanitatem, & verbum. Et quidem apud grauiores Theologos gratia vnionis est ipsamet vnio hypostatica, seu ipsum verbum, vt communicatum humanitati per vnionem hypostaticam, iuxta modum superius expositum.

Sequitur secundo, falsum esse omnino, quod docuit Gabriel supra citatus, scilicet, quod verbum, & humanitas vniuntur mediante gratia, tanquam glutino quodam spirituali conglutinante hæc duo extrema, sicut duæ tabulæ vniri solent materiali glutino. Ista sententia non modo est falsa, verum satis impertinenter asserta. Quoniam iuxta illam, gratia nō solū habet rationem dispositionis ad vnionem hypostaticam, sed & rationem formæ, seu principij effectiui vnientis verbum cum natura humana. At sine ratione hæc tanta virtus vnitiua tribuitur gratiæ.

§.4. *Soluuntur argumenta contrariæ sententiæ.*

ARgumenta à principio pro contraria sententia proposita, non difficilem habent solutionem, & si eorum singula singulis egent solutionibus.

Ad primum igitur argumentum negandum, est, illa verba, *Propterea vnxit te Deus Deus tuus, &c.* materialem, seu dispositiuam importare causalitatem. Sed dicendum est designare finalem, seu quasi finalē causam, & consequentem ad ipsam spiritualem Christi humanitatis vnctionem, ita vt fiat sensus: *Propterea vnxit te Deus, &c. vt diligeres iustitiam, & odires iniquitatem.* Ita interpretatur hūc locum S. Aug. in eius enarratione. Aliam huius loci explicationem memini me supra retulisse ex S. Athan. in concione 2. contra Arianos, quæ & si non tam communiter, vt præcedens intelligentia apud sacrorum bibliorum versetur interpretes, non ob id tamen non debet in magno pretio haberi. Quam proinde recolat diligens lector.

Ad secundum respondetur, naturā humanam ex se non esse improportionatam, secundum contrarietatē ad vnionē cum verbo; atq. adeo non eget dispositione aliqua accidentali, per quam auferatur contraria improportio. Est tamen improportionata negatiuè, idest, ex se non habet proportionem, vt vniatur verbo, hanc tamen improportionem negatiuam nulla qualitas accidentaria pōt auferre ab ipsa. Itaq. & si constituamus humanitatem ipsam prius, vel tēpore, vel natura, quam vniretur verbo vniuersis supernaturalibus donis & habitibus præditam, tam improportionata esset vnioni, atque improportionata est ex sua propria natura. Ratio huius est. Quoniam suppositum diuinum, quatenus supplet vicem humani suppositi, non vnitur humanitati prout est affecta, & eleuata per gratiam, & per quoscumque supernaturalis ordinis habitus, sed immediatè vnitur illi, quatenus est talis natura substantialis. Atq. idcirco gratia tunc interueniret ibi concomitanter, & quasi per accidens, quia verbum in ratione suppositi humanam terminantis naturam non respicit gratiam, qua ratione ipsam humanitatem ad hypostaticam vnionem disponit; eo quod, vt supra dixi inter suppositū, & naturam substantialem immediata est habitudo. Fateor quidē, quod si loquamur in esse morali, sicut peccatum constitueret humanitatem improportionatam, hypostaticè vnioni, ita gratia eam magis congruam, & adaptatam eidem vnioni redderet, quam ipsa humanitas esset ex natura sua. Nos autem hic de proportione, & dispositione physicā loquimur, & hanc omnino à gratia excludimus comparatione ad vnionem hypostaticam.

Ad tertium concedo antecedens, & nego consequen-

quentiam. Dico enim quod licet humanitas extremè distet à verbo, non tamen potest ad eius vnionem peruenire per aliquod medium, quia nullum est tale medium. Sed immediatè diuinum verbum debet vniri humanitati, complens eam capacitatem, quæ in ipsa est ad talem vnionem: & eam obedientialem potentiam actuans, per quam natura immediatum ordinem habet ad verbum, tãquam ad suppositum vicem humani suppositi supplens. Cum autem argumentũ instat, quod gratia habet rationem medij: facile dicitur, quod gratia habet quidem ratione medij inter humanitatem, & verbum, secundum ordinem naturæ, & perfectionis, vt argumentum probat: non autem habet rationem medij dispositiui ad vnionem hypostaticam, propter immediatam habitudinem naturæ ad suppositum.

Ad quartum dicitur primo, illam rationem non esse fundamentalem, & magis efficacem ad probandam nostram sententiam. Quoniam, & si gratis admittamus Christi humanitatem prius natura extitisse creatam, seu genitam, quam vniretur verbo: adhuc dicendum esset, quod gratia non potuit habere rationem dispositionis ad vnionem hypostaticam. Quod adeo verum existimo, vt id ipsum censuerim dicendum, etiam si admittamus humanitatem Christi prius natura, quam assumeretur à verbo fuisse eleuatam per gratiam: quoniam repugnat hypostaticæ vnioni, quod suppositum terminet naturam, prout est effecta aliqua forma accidentali, eo quod inter suppositum, & naturam substantialem, est immediatus ordo, Et hæc est ratio fundamentalis nostræ sententiæ. Et quidem quamuis Scot. & Durand. in ea fuerint sententia, quod humanitas Christi existit per propriam existentiam: docent nihilominus cum S. Thom. Gratiam habitualem non mediare inter humanitatem, & verbum in ratione dispositionis.

Secundo respondetur, quod illa ratio est sine dubio sufficiens ad probandam nostram sententiam, & si fundamentalis non sit, & primaria. Ad impugnationem respondetur, quod nulla dispositio accidentalis præcedit ordine naturæ in materia prima introductionem formæ substantialis quantum ad primum gradũ, quẽ confert materiæ ipsa substantialis forma. Primus autem gradus est esse substantiale formale, quod necessariò præsupponitur in subiecto ad quodcumque esse accidentarium. Ad intelligentiam huius solutionis videnda est doctrina Sancti Thomæ, 1. par. loco citato, vbi apertè docet, quod ad primum istum gradum formalem, quem tribuit substantialis forma, nulla præcedunt accidentia in materia, ad reliquos autem gradus formales præintelliguntur accidentia in ratione dispositionum: ita quod accidentia, quæ consequuntur primum gradum disponunt ad gradum secundum, & quæ sequuntur secundum gradum, disponunt ad tertium, & sic in reliquis. Verbi gratia, accidentia, quæ sequuntur in generatione hominis ad esse substantiale, disponunt ad esse corporeum, & quæ sequuntur ad esse corporeum, disponunt ad esse vegetatiuum. Ratio autem ob quam Sanct. Thom. inducitur ad asserendum, nullam præcedere dispositionem ad primum gradum formalem ea est, quod inter materiam primam, & formam substantialem, prout confert illum primum gradum formalem, scilicet, esse substantiale, est immediata habitudo: atque adeo materia seipsa absque vlla media dispositione vnitur formæ substantiali quantum ad hunc primum gradum; ad vlteriores vero gradus materia non est sua natura determinata, vnde postulat dispositiones, quibus determinetur. Quæ ratio nostro intento facilè accomodari valet, quia natura substantialis se ipsa determinata est ad suppositum, seu ad modum constitutiuum suppositi (quem solemus modum suppositalem vocare) atque adeo nulla media eget dispositione, vt supposito vniatur, & per ipsum suppositalem modum terminetur, & compleatur.

Ad confirmationem patet solutio ex dictis. Sed occasione eorũ, quæ dicuntur in hac confirmatione, posset quispiam dubitare. Nam si vera esset Scoti, & Durand. sententia, quæ asserit Christi humanitatem per propriam, & sibi connaturalem existentiam existere vnitam verbo, & per eandem præextitisse ante ipsam hypostaticam vnionem, consequenter esset dicendum, humanitatem Christi prius natura fuisse gratia habituali præditam, quam verbo vnitam. Ratio dubitandi pro parte affirmatiua colligitur ex his, quæ paulo superius diximus, nimirum, quod gratia, & si in genere naturæ nec habuerit, neque habere possit rationem dispositionis ad vnionem humanitatis cum verbo, in ordine tamen morali humanitas eleuata per gratiam aptior est, & magis disposita ad hanc vnionem, quam in puris naturalibus constituta. Ergo cum Christi humanitas, illa sententia supposita, capax esset gratiæ prius natura, quam vniretur verbo, consentaneum rationi apparet dicamus, eam in illo priori naturæ, quo vnioni præextitit, ornatam fuisse habituali gratia, vt aptior esset morali congruitate ad vnionem hypostaticam.

Sed resp. verosimiliorem esse contrariam sententiam, tum quia iuxta ordinem naturę consentaneum natura substantialis nullius accidentis est capax, priusquam suppositaliter terminetur. Nam ante huiusmodi terminationem, & suppositale complementum, natura substantialis potius est subiectum, Quo, quam subiectum. Quod: Et est præterea imperfecta, & incompleta in suo esse substantiali. Complementum autem substantiale præsupponendum est ad omnem accidentariam naturæ affectionem, & dispositionem. Vnde negandum est argumento facto, quod Christi humanitas in illo priori naturæ, capax esset gratiæ, aut cuiusuis alterius formæ accidentalis. Item etiam speciali ratione hæc nostra sententia probatur. Quia multo maior congruentia esse videtur, quod Christi humanitas accipiat gratiam, & omnia supernaturalia dona per modum proprietatum consequentium hypostaticam vnionem cum verbo: quam quod haberet moralem illam dispositionem, quam illi posset conferre gratia ante hypostaticam vnionem suscepta. Maxima enim Christi dignitas est, quod habeat gratiam, & gloriam quasi vnigeniti à patre, idest, conuenientem illi, eo quod est naturalis Dei filius, & ex personali vnione in eius humanitate resultantem.

AR-

ARTICVLVS SECVNDVS.

VTrum gratia habitualis ita sit principium concomitans vnionē hypostaticam, quod fluat sim plici resultantia, absq. noua media actione ex ipsa vnione hypostatica vt eius proprietas, & propria passio; Sicut risibilitas dimanat ab essentia rationali, & rugibilitas à Leonina essentia.

§. 1. *Argumenta pro parte affirmatiua.*

PArs affirmatiua primo probatur, ex illo Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre:* nomine gloriæ secundum probabilem Aug. intelligentiam tract. 2. in Ioann. designatur gratia Christi habitualis consummata per beatam visionē: Et ponderanda est illa geminatio vocis, Gloriam, quæ videtur denotare gratiam consummatam pertinere ad Christum, vt eius proprietatem, eo quod est vnigenitus Patris. Lege Cano lib. 12. de locis cap. 14. vbi ad hoc propositum eleganter ponderauit hoc testimonium.

Secundum argumentum sumitur ex authoritate S. Tho. 3. p. q. 7. art. 13. ad secundum, vbi dicit, quod gratia non intelligitur, vt antecedens vnionem, sed vt ipsam consequens, tanquam eius naturalis proprietas. Et inducit ibidem August. in Enchir. cap. 40. dicentem, gratiam fuisse Christo naturalem. At naturalis proprietas rei absque noua actione per simplicem resultantiam dimanat. Ergo, &c. Idem ipse S. Thom. in eodem ar. 13. dicit gratiam causari in Christi humanitate ex diuinitatis præsentia, sicut lumen causatur in aere ex præsentia Solis. Quod confirmat ex illo Ezechielis vaticinio cap. 43. *Gloria Dei Israel ingrediebatur per viam orientalem, & terra splendebat à maiestate eius.* Terram splendescere à maiestate Dei ingredientis per viam orientalem, quid designabat aliud quam Christi humanitatem mirabili gratiæ splendore fulgere ad ingressum gloriæ Dei Israel per orientalem portam? idest, quod ex gloriosa diuini verbi cum humanitate vnione diuinus gratiæ fulgor in ipsa humanitate resultauerit: nam ineffabilis diuini verbi incarnatio gloria Dei à Propheta Isa. c. 6. appellatur. Sed tunc sic nostrum secundum procedit argumentum. Ex Solis præsentia ad corpus diaphanum naturali resultantia lumen effluit, quod ipsum diaphanum corpus lucidum reddit, & illustratum: Ergo ex præsentia diuini verbi ad naturam humanam naturali quodam effluxu habitualis emanauit, gratia, quæ veluti fulgentissimus quidam diuinæ claritatis radius ipsam illustratam, & mire splendescentem constituit. Sed ratione præterea confirmo totam hanc S. Thom. doctrinam. Diuinum verbum est ipsa lux per essentiam, iuxta illud Ioan. 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, gratia autem est quoddam participatum lumen diuinum, & infusio gratiæ in anima est quædam supernaturalis illustratio, iuxta illud Pau. 2 Corinth. c. 4. *Qui dixit lumen de tenebris splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, &c.* ergo rationabiliter dicitur à S. Th. quod sicut ad præsentiam Solis fit irradiatio luminosa in corpore diaphano, ita ad præsentiam verbi in humanitate Christi subsequuta fuit spiritualis irradiatio per gratiam in anima eius.

Tertio. Diuinum verbum vnitum fuit humanitati, quatenus, est fons, & principium totius spiritualis vitæ, ergo ex vnione ipsius ad humanitatem consequuta fuit spiritualis vita facta per gratiam in anima Christi. Antecedens videtur certum, & consentaneum modo loquendi sacræ Scripturæ, & Patrum testimonijs. Consequentia vero probatur, quoniam ex eo, quod calidum vniatur subiecto in ratione calidi naturaliter sequitur, quod calefaciat subiectum, cui vnitur. Ergo, si verbum fuit vnitum humanitati in ratione principij effectiui spiritualis vitæ consequenter resultauit vita spiritualis in Christi humanitate per gratiam.

Quarto arguitur. Eo ipso quod res inferioris ordinis coniungitur rei ordinis superioris, consequitur absque aliqua media actione, quædam perfectio in re ipsa inferiori participata ex coniunctione ad superiorem, v. gr. cogitatiua, quæ secundum se non est particeps discursus, & ratiocinationis, ex coniunctione ad intellectum in homine absque vlla media actione participat quandam vim ratiocinandi, & discurrendi. Similiter auctore S. Augu. epist. 3. ad Dioscorum, corpus in resurrectione ex coniunctione ad animam beatam gloriosam participabit immortalitatem, & alias præclarissimas gloriæ dotes: ergo rationi consonat dicere, quod anima Christi ex coniūctione ad verbum absque alia noua actione per simplicem emanationem participauit supernaturalem vitam gratiæ.

Quinto. Ex ipsa gratia habituali in essentia animæ suscepta naturaliter oriuntur in potentijs animæ supernaturales virtutes, & dona Spiritus sancti, vt auctor est S. Thom. 1. 2. q. 110. At diuinum verbum multo eminentius præhabet in se perfectionem gratiæ, & donorum supernaturalium, quam ipsa gratia contineat virtutes, & dona Spiritus sancti: Ergo à fortiori dicendum est, quod ex coniunctione verbi ad humanitatem naturaliter consequuta fuit gratia habitualis in Christi anima cum cæteris supernaturalibus donis.

In hoc dubio sunt simul explicanda alia duo, quæ valde conferunt ad eius intelligentiam. Alterum est an gratia sit connaturalis Christo. Alterum vero, an ipsi gratiæ sit cōnaturale esse in tali subiecto, scilicet, in Christo.

Et quidem ista duo sunt omninò dissimilia, bene enim stare potest, quod gratia sit connaturalis Christo, ita quod Christo naturali debito competat gratia, & quod ipsi gratiæ per accidens se habeat esse in Christo, sicut est illi per accidens esse in Petro, v.g. animali connaturalis est calor, & debitus est illi naturali debito, vt sit instrumentum animalis, & sensibilis vitæ, calori autem per accidens est, quod sit in animali, & quod sit vitale instrumentum. Vnde necessū erit ista exponere.

§. 2. *Variæ sententiæ referuntur.*

IN hoc igitur dubio tres versantur sententiæ. Prima docet habitualem gratiam, nulla ratione fuisse necessariam Christo, neq. ipsi debitam connaturalitatis debito, sed ex quadam congruentia morali fuisse illi tributam. Scot. Duran. & alij ex scholasticis Theo-

Theologis in 3. d. 13. hanc sibi suasere sententiam. Quam & fortassis docuerunt ij Theologi, quorum opinationem retulit Palud. ead. d. q. 3. qui dixerunt habitualem gratiam non fuisse Christo necessariã, sed sufficere illi vnionis gratiam. Puto enim eos non congruitatem, sed solàm necessitatem gratiæ negauisse in Christi humanitate.

Secunda sententia in alio extremo docet, gratiam habitualem esse cõnaturalem Christo, esseq. propriã passionem ipsius Christi. Authores huius sententiæ, non eadem omninò via procedunt. Nam quidam fatentur gratiam simplici emanatione, absque aliqua actione media dimanare ex hypostatica vnione, ad eum modum, quo proprietates, & passiones naturales sequuntur essentiam, in hunc sensum intelligit hanc sententiam Med. 3. p. q. 7. ar. 5. conclus. 1. & 2. circa fin. Et eandem intinuant intelligentiam. Caie. 3. p. q. 2. art. 12. & Cano locis citatis. Cæterum quidã alij discipuli S. Th. & si libenter fateantur gratiam habitualem esse propriam passionem Christi, summamque habere connaturalitatem cum Christi humanitate, prout est coniuncta verbo: Dicunt tamen non effluxisse per simplicem emanationem ab vnione hypostatica. Sed per aliam nouam Dei actionem fuisse productã. Non. n. necessarium esse putãt, quod omnis propria subiecti alicuius passio ex eius fluat essentia per simplicem resultantiam. Afferunt exemplum in speciebus intelligibilibus, quæ sunt collatæ Angelis, quæ sunt propriæ passiones, & propriatates intellectus Angelici, & tamen non resultant per simplicem emanationem ex ipso intellectu, sed actione quadam extrinseca Authoris naturæ Angelicæ inditæ, & impressæ fuerunt intellectui Angelico.

Tertia sententia fatetur quidem gratiam habitualem connaturalem esse Christo, debitamq. illi connaturalitatis debito. Existimat tñ hæc sententia, quod neq. est verè propria Christi passio, neq. per simplicem resultantiam ex vnione dimanauit, sed per nouã actionem Dei auctoris gratiæ fuit data Christo.

Pro resolutione notandum est, quod gratia vt explicabitur quæst. seq. ex sua natura nullum habet terminum intensionis, sed eius duntaxat natura considerata posset absq. miraculo in infinitum sincathegorematicè augeri. Hoc supposito sit.

Decisio per sequentes conclusiones.

§. 3. *Prima conclusio.*

Gratia habitualis debita fuit Christo connaturalitatis debito, ad modum cuiusdam naturalis eius proprietatis, connaturalem habens connexionem cum hypostatica vnione. Hanc conclusionè affirmat S. Th. loc. cit. in secundo argumento ex propositis à principio huius dubij: & idem docet, 3. p. q. 6. ar. 6. in 3. d. 13. per totam, & sine dubio ista sententia est receptissima ab vniuersis ferè Theologis, in illa d. 13. vide Alex. Alens. 3. p. q. 8. memb. 3. ar. 4. §. Ad maiorem, & Sot. in 4. d. 19. q. 1. art. 2. pro hac concl. contra quam videntur docere S. Bona. in 3. d. 4. ar. 2. q. 3. cum Ric. ibi ar. 3. q. 2. & Dur. ead. d. q. 3. Sed re ipsa docent conclusionem nostram 3. sequentem, si attẽtè legantur. Nam nihil dicunt aliud, quam quod producitur Christi gratia per liberam trinitatis actionem, Probant istam sententiam efficaciter argumenta posita pro parte affirmatiua huius dubij. Colligitur que ex illo Luc. 1. *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, ideoque quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei*, illud verbum, *Sanctum*, non solum sanctitatem personalem denotat, quam Angelus alijs verbis .s. filius Dei explicuit, quod superius adnotauimus, cum S. Ber. ho. 4. super missus est, sed etiam denotat sanctitatem formalè in humanitate Christi habitam per gratiam, & hãc sanctitatem dicit conuenire Christo ratione suæ conceptionis: hãc. n. vim habet illa causalitas, *ideoque quod nascetur ex te sanctum*, &c. Ergo sanctitas gratiæ cõnaturalis est Christo, & illi debita ex vi suæ cõceptionis, & rationis vnionis hypostaticæ. Ex illo Isai. 11. colligitur, *Flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, &c.* Illa particula. Et concomitantiam denotat donorum Spiritus sancti in Christo, ad eius generationem in vtero virginis virture Spiritus sancti effectam, quam generationem Propheta explicuit illis verbis, *Flos de radice eius ascendet*. Vnde merito S. Aug. in Enchyr. loc. cit. hãc gratiam vocauit naturalem Christo. Fauet id, quod dicitur Io. 3. *Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius*. Ex paterna. n. dilectione, quæ ad vnionis gratiam potissimum pertinet, prouenere Christo omnia bona, quæ ei patet tribuit, quorum præcipuum fuit gratia. Et illud Isa. 42. *Suscipiam eum, dedi spiritum meum super eum*. Quæ verba eandem prorsus vim habent. Præterea probatur hæc veritas ex Synod. Fracf. vbi Patres dicunt Christum esse vnctum per naturã. Et quod loquantur de vnctione, qua Christus, vt homo, fuit per habitualẽ gratiam vnctus, constat ex eo, quod Conc. illud Ps. 44 *Vnxit te Deus, &c.* exponit de oleo exultationis, resurrectionis, ascensionis, & dominationis. Ergo a fortiori intelligitur etiam de oleo exultationis, quo per habitualem gratiam vncta fuit Christi humanitas. Constat etiam hæc Conc. mens ex verbis, quæ inferius habentur, scilicet, non gratia, sed natura, vt esset etiam plenus gratia. Idest ex naturali debito plenus est gratia. S. Cyr. exponens illa verba Isa. 11. *Requiescet super eum Spiritus Domini, &c.* inquit, *quod Spiritus sancti dona non fuerunt Christo aduentitia sicut alijs hominibus, sed vt sua, & propria accepit:* Eadem autem est ratio de gratia, quam Spiritus sancti dona comitantur. Ergo, &c. Basil. in illud Psalm. 44. *Vnxit te Deus, &c.* per oleum intelligit Spiritum sanctum, quatenus dat spirituale gaudium, & spiritualia omnia infundit dona. Et subdit. *Sancti labore, & exercitamento hæc assequuntur. Tibi autem, ò Christe, naturalis est ad boni profectionem propensitas, & ad iniquitatis fugam per quam familiaris alienatio.* Similia habet Dioni. Alex. in epist. contra Paul. Samosat. à principio.

§. 4. *Secunda conclusio.*

Gratia habitualis propriè, & rigorosè loquẽdo nõ est propria Christi passio. Hæc conclusio probatur. Propria passio, in rigore loquedo, sequitur naturaliter principia cõmunia speciei, at gratia in Xpo nõ sequitur principia specificæ naturæ, nimirũ, humanitatis, vt patet: Ergo non est verè propria Christi passio. Confirmatur, in Christo nulla sunt principia spe-

specificæ naturæ, quæ non sint in cæteris hominibus: Ergo nullam habet propriam passionem, in rigore loquendo, præter illas quæ communes sunt toti humanæ naturæ, & vniuersis eius indiuiduis.

Sed rogat quispiam, an gratia Christi debeat appellari accidens eius proprium indiuiduale. Respondetur. Gratia in rigore non est accidēs indiuiduale proprium, quoniam neque constituit indiuiduationem humanitatis Christi, neque sequitur ex principijs ipsam indiuiduantibus: Humanitas enim prius naturæ ordine singularis fuit, & indiuidua, quā verbo fuerit vnita, nam in a homo, & in singulari verbū assumpsit humanam naturam. Vocari autem poterit accidens personale proprium. Nam est accidens receptum in natura humana Christi ipsi naturæ cōnaturale, ratione personalitatis diuinæ, per quam ipsa humanitas suppositaliter terminatur.

§. 5. *Tertia conclusio.*

Gratia habitualis non emanauit in Christo per simplicem resultantiam ex vnione hypostatica, sed per nouam Dei actionem fuit producta in anima. Hanc conclusionem docent Theologi graues ex iunioribus, in antiquioribus vero, & si non expressa habeatur ista conclusio, habetur tamen à multis eorum insinuata. Et probatur primo. Diuinum verbū nihil operatur ad extra, necessario, & per modū naturalis necessitatis, docet enim catholica fides, Deum non esse causam necessariam, & naturalem, sed voluntariam, & liberam: at si gratia per simplicem, & naturalem resultantiam consequitur hypostaticam vnionem, verbum causa est eiusdem gratiæ non per modum libertatis, sed per modum potius naturæ, & necessitatis naturalis: Ergo nullatenus est concedendum habitualem Christi gratiā simplici, & naturali dimanatione in eius hūmanitatē effluxisse, sed quod noua Dei actione ei fuerit tributa. Probatur minor. Simplex emanatio non libera est, sed naturalis productio formæ emanantis ex termino primario per actionem principalē producto, vt intellectus naturali emanatione consequitur animæ essentiam per creationem productam, ita quod hæc emanatio proximè quidem tribuitur essentiæ animæ intellectiuam potentiā virtute præhabentis, sed tadē reducitur, vt ad causam principalē, ad ipsum Deū animā creantē: Ergo in nostro casu habitualis gratia non libera, sed naturali emanatione processit à verbo, vt à termino principalis actionis, nimirum, vnionis hypostaticæ, vt à causa proxima, & immediata non libera, sed necessaria, naturalique virtute, & radicaliter præhabenti ipsam habitualem gratiam.

Respondebis forsan, quod hypostatica vnio ad cuius principalem terminum, puta, verbum humanitati vnitum, immediatè sequitur gratia, vt secundarius, & minus principalis terminus eiusdem hypostaticę vnionis, liberrima fuit totius Trinitatis actio, atque adeo ipse effluxus gratiæ consequentis, & si secūdum quid, & in sensu composito, naturalis sit, & necessarius, simpliciter tamen est liber totius Trinitatis effectus. Hęc tamen solutio licet sententiā nostræ conclusioni contrariam totaliter eximat ab erroris periculo, non tamen mihi sufficiens apparet. Contra quam sic arguitur primo. Quamquam iuxta solutionem asignatam effluxus gratiæ habitualis in Christi humanitate liber sit absolutè, & simpliciter ex parte totius Trinitatis, at comparatione ad verbum ex quo tanquam ex immediato, & principali termino hypostaticæ vnionis gratia effluit, & dimanat, naturalis est simpliciter, & necessarius, quemadmodum (vt in posito exemplo sistamus) etsi intellectiuæ potentiæ emanatio cōparatione ad Deum creatorē rationalis animæ, libera sit, & voluntaria simpliciter, at respectu ipsius animæ, ad quam immediatè sequitur ipsa intellectiua potentia, naturalis est, & necessaria simpliciter; magnā autem præseferre videtur absurditatem asserere, quod sit aliquis effectus in rerum natura productus, qui naturaliter, & necessario ex diuino verbo emanauerit; & non ex liberrima ipsius verbi voluntate ortum habuerit: ergo, &c.

Secundo contra eandem solutionem sic argumentor. Ex ea sequitur, quod supposita hypostatica vnione non potuerit etiam per absolutam Dei potentiā ipse gratiæ effluxus impediri, & quod Christi humanitas à verbo assumpta non potuerit non perfici, & eleuari per habitualem gratiam, consequens vero falsum, & improbabile, vt credo, iudicabitur à peritioribus theologis: Ergo, &c. Sequelam probo. Diuinum verbum humanitati vnitum nequit impedire prædictum gratiæ effluxum, sed quod impediri non potest à verbo, neque etiam potest à tota Trinitate impediri, cum non maior sit totius Trinitatis potestas, & virtus, quam solius verbi: ergo, &c. Probatur maior. Verbum humanitati vnitum causa naturalis est: & necessaria (vt contraria sententia docet) habitualis Christi gratiæ, at naturalis causa cuiuspiam effectus non potest ipsum effectum impedire, cum respectu illius non sit indifferens, sed pœnitus determinata, alias enim simul erit naturalis causa, & non naturalis, necessaria, & non necessaria, sed libera: ergo, &c.

Secundo probatur ista cōclusio. Si per simplicem, & naturalem resultantiā habitualis Christi gratia ex vnionis gratia dimanauit, sequitur, quod ex vi suæ dimanationis certum habuit, & determinatū intensionis gradum: itaque citra miraculum, neque in maiori, neque in minori intensione produci potuerit. Consequens est falsum: Ergo falsa est sententia nostræ conclusioni contraria. Falsitas consequentis patet ex fundamento, quod ante primam conclusionem præmisimus, cuius veritatem sequenti quæstione contra Scot. Durand. Capreol. & Caieta. probabimus: quos authores hoc secundum nostrum argumentum non valde premet. Quia arbitrantur gratiam sua natura terminum intensionis sortiri determinatum, in quo gradu ex ipsa vnionis gratia in Christo dimanauit. Verū hęc determinatio naturalis in gradibus intēsionis gratiæ nobis non placet, propter ea, quæ in sequenti q. dicemus, vnde, & argumentatio facta nos vehementer vrget. Sed iam probo sequelā. Natura ad vnū est determinata, & oīs naturalis actio, vel productio similiter est determinata ad vnū. Ergo si gratia in Christo naturali emanatione effluxit, necessū est fuerit ad certū intensionis gradū ex vi suæ dimanationis, suique effluxus determinata. Nam alias emanatio naturalis non esset determinata ad vnū, sed ad incertū, & indeterminatū scopū, & terminū progrederetur. Quod naturali causalitati, & emanationi,

Digitized by Google

qua ratione naturalis est, è regione opponitur.

Confirmatur, quod Christi gratia naturali intensionis gradu, & non in maiori, aut minori effluxerit, nulla potest assignari ratio, neque ex parte ipsius gratiæ, quia sua natura non postulat certum, & determinatum intensionis gradum, vt à principio supposuimus, neque ex parte virtutis diuini verbi, quæ cum sit infinita, nullam in suo effectu determinationem præfigit. Ergo limitatio, & determinatio gratiæ Christi ad talem gradum intensionis reducenda est ad liberam Dei voluntatem, & ad specialem Dei actionem ex libera eius voluntate procedentem, qua Christi humanitati voluit gratiam habitualem in tali gradu intensionis conferre.

Tertio probatur conclusio. Ex contraria sententia sequitur, quod Christi gratia ex vi suæ dimanationis infinitum sortitur intensionis gradum: consequens, vt sequenti quæstione probabitur, & falsum est, & improbabile: ergo sententia nostræ conclusioni contraria parum est probabilis. Sequela probatur. Emanatio naturalis terminatur ad maximum, & summum, in quod potest ipsa naturalis causæ virtus, ex qua fit talis emanatio. Causa enim naturalis vt commune philosophorum proloquiũ affirmat, operatur quantum potest, & secundum vltimum suæ virtutis & potentiæ, & efficit proinde effectum in summo gradu, ad quem potest peruenire, nisi extrinsecum aliquod impedimentum adfuerit: Ergo cum diuinum verbum infinitam virtutem habeat, & gratia ex sua natura nullum determinatum vendicet intensionis gradum, sed in infinitum possit augeri: si per modum naturalis emanationis gratia effluxit à verbo humanitati vnito, necessum est dicamus eam in gradu intensionis infinitæ dimanasse.

Neque satis fuerit dicere, talem intensionis gradum repugnare ex parte facti, quia licet gratia nullum determinatum intensionis sibi vendicet gradum, nequit tamen esse secundum intensionem actu & cathegorematice infinitam. Non inquam sat fuerit ita dicere, quia adhuc superest assignanda ratio, ob quam Christi gratia in tali gradu intensionis constituta effluxerit, V. G. in gradu intensionis, vt centum, cum posset in altiori gradu, V. G. vt mille emanare. Quę sane ratio ex ipsa naturali emanatione desumi nequit, cum naturalis emanatio, eo quod naturalis est, ad summum, & maximum gradum gratiæ ex propria sui ratione tendat: ac proinde ad liberam Dei voluntatem recurrendum est, quæ per specialem actionem gratiam Christi in tali gradu constitutam produxit.

Nonnulli ex iunioribus Theologis, & quidẽ doctissimis, quibus nostra tertia non placet conclusio, sed per simplicem dimanationem habitualẽ Christi gratiam ex hypostatica vnione ad modum proprietatis naturalis effluxisse censent, duobus exemplis contendunt explicare, non esse vsquequaque certum id, quod nos in his argumentis secũdo, & tertio pro nostra conclusione factis, vt certum assumpsimus. Nimirum actionem naturalem terminari semper ad vnum, & ad maximum, quod potest. Et primum exemplum afferunt in qualitatibus sensibilibus, quæ ex formis naturalibus substantialibus per simplicem dimanationem resultant, constat enim, quod calor non semper in summo gradu reperitur in igne, sed quandoq; in summo, quandoq; citra sũmum; & cõstat idipsum de frigiditate respectu aquę. Afferunt aliud exemplũ in ordine naturali vniuersi, qui cum sit valde naturalis, non est ad vnum determinatus, non enim naturalem habuit determinationem ad certum creaturarum numerum: namq; species, & indiuidua rerum saluo ipso naturæ ordine in maiori numero produci potuerunt. De indiuiduali quidem numero res est certissima, & de speciebus vero, quamuis negent nonnulli, manifestum etiam apparet. Nam qua ratione in dubiũ verti potest, quod absq; immutatione naturalis ordinis cœlestis, potuerit Deus aliã Angelicæ naturæ speciem efficere, præter eas, quas de facto produxit: aut aliquã ex ijs, quas creauit, non creauisse? Et quis negabit, quod in hoc inferiori orbe, naturali eius ordine superstite, speciem aliquam ab his, quæ fuerunt productæ distinctam, siue magis perfectam, siue minus perfectam, ipse naturæ author valuerit efficere? nam quod omnia in tali numero, pondere, & mensura creauerit, in libera ipsius voluntate positum fuit.

Sed his non obstantibus exemplis, illa propositio cui tota vis vtriusq; argumenti secundi & tertij innititur, scilicet, quod actio naturalis determinatur ad vnum, & tendit ad summum, quod potest efficere: est adeo manifesta secundum naturæ lumen, vt ego non videam, qua possit ratione negari. Nam si ad vnum non determinatur, censeri debet indifferens ad vtrumq; oppositorum, huiusmodi autem indifferentia è diametro pugnat cum natura, & cũ naturali causalitate, & ordine: talis enim indifferentia ad libertatem, & non ad naturam pertinet. Quod vero naturalis causa operetur quantum potest, & secundum vltimum suæ virtutis, ex eadem radice prouenit. Nam ex eo, quod causa naturalis ex se ipsa determinatur ad vnum, prouenit, vt determinetur ad totum id, quod potest. Nam alias necessario admittenda est indifferentia aliqua in causis naturalibus, si aliquando eorum causalitas attingeret summum effectum, in quem ipse possunt, quandoque vero infra summum subsisteret.

Ab exemplis vero in contrarium adductis facilè nos expediemus; Nam ad primum, quod ex qualitatibus naturalibus procedebat dicitur. Quod omnes eiusmodi qualitates, quæ per simplicem emanationem resultant ex substantialibus formis, sequuntur ipsas in summo gradu ad quem secundum naturæ ordinem peruenire possunt, nisi vel ex parte causæ effectricis, vel ex parte subiecti recipientis, aliquod interueniat impedimentum. Vnde si quando in igne non reperitur calor summus, vel in aqua summa frigiditas, alicui adposito impedimento illud erit tribuendum: neque huius rei reperies aliquam in toto ordine naturæ instantiam.

Ad secundum exemplum Respond. Quod si, vt nonnulli falso putauerunt Phylosophi, Vniuersum illud per modum naturalis effluxus à Deo naturali authore dimanasset, vti splendor emanat à Sole exemplum istud præsenti intento quadraret. Et tunc consequenter esset dicendum, vt plane dicerent illi Phylosophi, omnes rerum species, imo & indiuidua omnia certũ habere ac determinatũ à natura numerum. Verũ illa Phylosophorũ stulta, & impia existimatione

matione semota, exemplum allatum est satis impertinens. Dicendumque est ad vim omnem eius euacuandam. Vniuersi ordinem determinatum quidē esse quantum ad gradus entitatis: ad essentiam enim Vniuersi requiritur, vt intra se ipsum comprehendat omnes possibiles entitatis gradus, puta, corporeum, vegetatiuum, sensitiuum, ac denique intellectualem, & rationalem. (Nam ad eundem pertinēt gradum rationalis, & intellectualis natura.) cum suis proprietatibus, & connaturalibus accidentibus. Item corpora simplicia, & cœlestia, & elementaria intrinsecè pertinent ad ipsum vniuersi ordinem, & ad primariam eius constitutionem. Cæterum non omnes possibiles rerum species sub prædictis entitatis gradibus contentæ per se, & necessario spectant ad naturalem Vniuersi constitutionem, & ordinem. Sed quod in tanto, vel tanto numero fuerint productæ, ad solum ipsius naturę authorē est referendum. Itaque si ex ipsis entitatis gradibus, aut ex simplicibus corporibus quidpiam in Vniuerso defuisset, miraculum, & quidem grande censendum foret; imo sat diceretur probabiliter, quod esset Vniuersum aliud specie distinctum ab vniuerso isto, quod fuit de facto productum. At si species aliqua, ex ijs quæ productæ sunt, defuisset, siue in natura spirituali, & immortali, siue in natura corporea, & corruptibili, neque vllum esset miraculum, neque naturalem Vniuersi ordinem immutaret. Nam quod ex tot Angelorum millibus vna deesset species, aut quòd ex tot speciebus corporeis, & sensibilibus vna demeretur, vel altera, quid obsecro ad naturalem Vniuersi huius referret ordinem? Sed hoc ad liberam authoris naturæ dispositionem pertinuit. Ex his constat, quod exemplum illud secundum non est ad propositum: Quia iste ordo numericus specierum, seu indiuiduorum non naturalis est, sed merè liber. Missum facio, quod licet censeretur naturalis, non in eo tamen sensu, in quo propria passio dicitur emanare à proprio subiecto, quod ipsam naturali effluxu producit, & si non actione noua, & distincta ab ea, qua ipsum subiectum producitur, & ob id propria passio dicitur comproduci ad productionem subiecti; quæ sane emanatio, & effluxus propriæ passionis est modis omnibus naturalis, atque adeo omnimodam habet determinationem ad vnum. At naturalitas, quæ est in ordine vniuersi, quantum ad actualem sui existentiam, per se pendet à liberrima ipsius naturę authoris voluntate.

Solutio alia posset his duobus postremis argumentis assignari, quæ aliquali cum apparentia ipsorum vim euaderet: quæ in hunc habet modū. Quod si effluxus gratiæ in Christi animam, quo ex Verbo humanitati coniuncto naturaliter emanauit suæ relinqueretur naturæ, ad gratiam in summo gradu cōstitutam terminaretur: at de facto ob id non istum attigit gradum, quia Deus ita disposuit, & limitauit naturalem gratiæ habitualis emanationem ad certum intensionis terminum. Sicut naturalem lucis ex essentia Solis effluxum potuisset Deus si vellet limitare ad intensionis gradū minorem eo, in quo emanauit de facto. Omnis etenim naturalis causalitas supremæ omnium causæ, diuinæ scilicet voluntati, & potentiæ subditur, ab eaque potest limitari, & coarctari. Verum huic solutioni, quæ primo aspectu tam apparet probabilis, duo obstant, quæ illam minus reddunt probabilem.

Primum est. Quod ex hac solutione sequitur naturalem effluxum habitualis Christi gratiæ ex propria sui ratione terminari ad infinitæ intensionis gradū: quod inde constat, quod gratia, vt præsupposuimus paulo ante in hac eadem quæstione non habet summum suæ possibilis intensionis gradum infinitum, eo quod sua natura in infinitum intendi potest. At cum infinitus intensionis gratiæ gradus nequeat per absolutam etiam Dei potentiam effici; nullatenus intelligi valet, quod sit actio aliqua, seu emanatio, quæ sua natura sit productiua gratiæ in summo gradu intensionis, Nam cum effectus est simpliciter impossibilis, actio etiam talis effectus productiua censeri quoq; debet impossibilis. Et augeo huius primi inconuenientis vim. Nam supponamus, quod Deus reliquerit illam gratiæ habitualis ex vnione hypostatica emanationem suæ naturæ, nullamque ei limitationem induxerit (quod certè non est cur impossibile cuiquam videatur) tunc fatendum esset habitualem Christi gratiam in gradu infinitæ intensionis fuisse productam. Sed cum gradus iste sit simpliciter impossibilis, manifesta ibi interueniret cōtradictio, nimirum, quod esset infinita gratiæ intēsio, & quod infinita non esset.

Secundum, quod prædictæ obstat solutioni est. Quod vt dudum probauimus, Si Christi gratiæ emanatio ex Verbo humanitati vnito est naturalis, Nulla esse potest neque in ipso diuino Verbo, neque in tota Trinitate potestas, quæ ipsam valeat impedire, supposita verbi ad humanitatem vnione. Vt paulo superius ostendimus. Et eadem prorsus est ratio de limitatione. Nam causa, quæ posset gratiæ effluxum ad certum intensionis gratiæ terminum limitare, posset etiam ipsum gratiæ effluxum totaliter impedire.

Quarto probatur conclusio. Omnis proprietas, quæ per simplicem emanationem oritur in aliquo subiecto, necessarium est procedat ex aliqua forma, quæ habet rationem principij formalis effectiui in tali subiecto, sed non est assignabilis in Christo aliqua forma, quæ habeat rationem formalis principij effectiui gratiæ habitualis: ergo, &c. Probatur maior. Verbum non habet rationem formæ, quia non vnitur humanitati per modum formæ, sed per modum termini tantum terminantis, & complentis dependentiam humanæ naturæ cui vnitur. Neque vero vnitur in ratione formalis principij effectiui, quoniam virtus effectiua communis est toti Trinitati, & ex æquo se habet ad tres diuinas personas: atque adeo vnio ex æquo terminaretur ad totam Trinitatem, quod est fidei contrarium. Præterea, humana natura non est forma, quæ habeat vim effectiuam gratiæ. Diuinitas etiam non potest esse principium, ex quo immediatè effluat in anima Christi habitualis gratia. Quoniam diuinitas non vnitur immediatè humanitati, sed mediante personalitate verbi. Vnde si personalitas verbi non est immediatū principium emanationis gratiæ, diuinitas non habebit rationem mediati principij eiusdem emanationis. Ergo nullum est assignabile formale principium gratiæ in Christo.

Confirmatur. Si diuinitas est immediatum principium

cipium emanationis gratiæ,& non mediatum ratione personalitatis verbi: Sequitur, quod illa emanatio immediatè fit tribuēda toti Trinitati,& ex æquo tribuatur Patri, Verbo,& Spiritui sancto: quoniam ea quæ immediatè competunt naturæ diuinę,& non ratione alicuius personalitatis, ex æquo competunt tribus personis diuinis. Hoc autem non est admittēdum,quoniam qui docent gratiam resultare per simplicem emanationem,necessarium est dicant, quòd resultat non immediatè à tota Trinitate,sed ex diuino verbo, ad quod terminata fuit vnio hypostatica. Etenim resultantia gratiæ prouenit, si qua est, exul hypostaticę vnionis. Et ab ipso primario vnionis termino. Respondent quidam Theologi è quibus vnus est Mag. Medina,quod gratia resultat ex humanitate non absolutè considerata,sed prout est eleuata ad esse personale verbi: Sicut virtutes, inquit, infusæ charitas,iustitia,&c. per simplicem resultantiā oriuntur ex anima hominis iusti, non absolutè, sed prout est eleuata per gratiam habitualem. Hæc tamen solutio etiam deficit in duobus.

Primo,in eo,quod dicit,virtutes infusas resultare ex essentia animæ eleuatæ per gratiam,hoc enim est falsum, quoniā essentia animæ nihil confert ad hanc emanationē,vnde tota resultantia virtutum tribuenda est gratiæ inhærenti animæ.

Secundo deficit in eo, quod gratia est verè forma actuans essentiam animæ, atque adeo potest optimè habere rationem principij formalis effectiui comparatione ad virtutes infusas. At diuinum verbum, ad cuius esse personale eleuatur humanitas, non vnitur humanitati in ratione formæ,neque illud esse,quod humanitas suscipit a verbo,rationem habet principij formalis effectiui, sed est tantum esse personale terminatiuum,& completiuum humanæ naturæ, supplens in ea vicem propriæ personalitatis. Vnde sicut esse personale,quod humanitas Christi posset suscipere à propria personalitate,non esset formale principium effectiuum alicuius qualitatis naturalis, neq; per propriam actionem,neque per simplicem resultantiam:ita esse personale,quod suscipit à verbo,nullius qualitatis supernaturalis potest esse formale principium effectiuum: Et ex hac doctrina soluitur argumentum, quod quidam magnificant pro contraria sententia, videlicet, quod virtus operandi sequitur esse rei: ergo verbū eo ipso quod tribuit humanitati esse supernaturale, tribuit etiam virtutem ad operandum supernaturales actiones, quæ virtus est ipsamet gratia, quatenus radix est omnium supernaturalium habituum,& actionum.

Respondetur ex dictis, quod virtus operandi sumitur ex esse formali rei, & non ex esse personali tantum,quia tota operatio rei,& virtus operatiua ex principio formali pensatur,& ex forma rei oritur.

Quinto probatur concl. Si gratia simplici emanatione resultat ex vnione hypostatica eius emanatio referenda est ad verbum, prout est suppositū humanæ naturæ,sed hac ratione verbum nequit esse principium gratiæ:ergo,&c. Maior patet, quoniam verbum prout suppositū est humanæ naturæ, est primarius terminus vnionis hypostaticæ: Ergo terminus secundarius eiusdem vnionis, scilicet gratia, referri debet ad verbum secundum hanc rationem: terminus enim secundarius actionis alicuius dimanat à termino primario,ex ratione,qua est primarius terminus. Min. probatur. Diuinum verbum, prout est humanitatis suppositum, nihil efficit nisi iuxta proportionem ipsius humanæ naturæ,cuius est suppositum. Ergo cum natura humana nullam habeat ex se vim productiuam gratiæ, eius emanatio nō potest referri ad verbum, vt ad principium effectiuum, prout est suppositum humanæ naturæ.

Vltimo tandem nostram sententiam probabilis hæc confirmat ratio. Habitualis Christi gratiæ productio, secundum sacrarum literarum accōmodationem non diuino verbo, sed Spiritui sancto tribuitur: at si gratia naturali dimanatione à verbo naturę humanæ hypostaticè coniuncto effluxisset, ipsi potius verbo, quam Spiritui sancto esset accomodanda. Verosimilis ergo fit coniectura eam haudquaquam ex hypostatica vnione naturali dimanatione processisse. Minor apparet manifesta, ea enim, quæ à Dei filio procedunt, vt est suppositum humanitatis, non Patri, aut Spiritui sancto accommodantur, sed ipsi dumtaxat diuino tribuuntur verbo. Maior vero propositio probatur Luc. 1. Virgini interroganti Gabrielem de modo incarnationis filij Dei: ita respondit Angelus, *Spiritus sanctus superueniet in te, &c.* Et subiungit continuo. *Ideoque quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei.* Quasi diceret, eius sanctitas secundum humanam formam à Spiritu sancto incarnationis authore proueniet: Hoc enim designat illa dictio, *Ideoque*. Huc attinet, quod D. Th. 3. p. quæst. 7. art. 13. in prima ratione corporis articuli docet, quod in incarnationis mysterio, principium vnionis est persona filij naturam assumens humanam. Principium vero habitualis gratiæ est ipse Spiritus sanctus. Et ex hoc colligit, quod gratia vnionis præcessit naturæ ordine habitualē Christi gratiam, quia missio personæ filij prior est missione Spiritus sācti, sicut filius prior est origine Spiritus sancti persona. Ecce apertam Doctoris Angelici mentem, ex qua constat habitualem Christi gratiam speciali accommodatione iore Spiritui sancto attribuendam.

Ex omnibus, quæ tam latè diximus breui oportet compendio resoluamus, habitualem gratiam, quam charitas,& cætera spiritualia comitata fuere charismata, collatam fuisse Christi humanitati per specialem Sanctissimæ Trinitatis actionem, ab illa distinctam, per quam facta fuit substantialis vnio. Colligitur non obscurè ex dictis consectarium istud, quoniam si ex ipsa substantiali vnione, seu quod idē est, ex diuino verbo humanitati hypostaticè vnito, qui primarius fuit actiuæ vnitionis terminus, non emanauit habitualis gratia per simplicem resultantiam, necessum est dicamus, eam fuisse in Christi anima effectam, ipsique diuinitus infusam, per aliam Dei actionem ab vnitione distinctam: quæ cum fuerit actio Dei ad extra, non potuit non esse libera, totiq; Trinitati communis.

Sed aduertendum est, quòd hæc noua Dei actio, supposita gratia vnionis, non minus fuit debita,& veluti connaturalis ipsi Christi humanitati, atq; fuit ei connaturalis,& debita ipsa habitualis gratia. Itaque miraculum esset in ordine gratiæ, si Deus noua actione non infudisset Christi animæ hanc sanctificātem gratiam. Et hoc est, quod dicebat Cyri. paulo

ante

Digitized by Google

ante citatus, Christum accepisse Spiritus sancti charismata, non vt aduentitia, sed vt sua, & propria, idest, vt sibi iure cõnaturalitatis debita, & per actionem eodem iure ipsi debitam. Neque enim tollit huiusmodi connaturalitatis debitum libertas ipsius actionis. Cuius rei ex ordine naturæ manifestum potest afferri exemplum. Motus circularis cœlestis orbis connaturalis est, & debitus ipsi cœlesti corpori, non ita quidem quod vt propria passio ab eius essentia per simplicem effluentiam dimanet. vt doctè S.Thom. aduertit q.5. de potentia art. 5. sed noua actione ab extrinseca intelligentia mouetur cœlestis orbis, quæ actio quamlibet extrinseca sit, imo voluntaria, & libera, debita nihilominus est cœlesti corpori, ipso connaturalitatis iure. Vnde cessatio huius actionis non poterit non esse miraculosa. Huc etiã attinet exemplum à quibusdam Theologis allatum de speciebus intelligibilibus intellectui Angelico ab Authore naturæ inditis, quæ vt bene probat Franc. Ferr. lib. 2. contra Gent. cap. 98. non per simplicem resultantiam ex ipsa Angelica natura promanarunt (& ob id nequeunt propriæ passiones Angelicæ naturæ vocari, nisi lata quadam, & abusiua appellatione) sed speciali Dei Authoris naturæ actione, eaque voluntaria, & libera producuntur, quę tamen actio connaturalitatis iure Angelicæ naturæ debetur.

§. 6. *Quarta Conclusio.*

CHristus Dominus proprium est, & per se gratiæ habitualis subiectum, Volo dicere in hac conclusione, quod Christo qua ratione, est Deus homo, per se competit habitualis gratia, & iure connaturalitatis illi debetur; & quod gratiæ habitualis naturæ valde proportionatum est, & connaturale hoc subiectum. Prior pars, nimirum, quod Christo per se cõpetat gratia ex dictis circa cõclusionem præcedentẽ satis constat, & constabit amplius ex dicendis infra in hac quæstione, cum argumenta primum, & secundum dissoluerimus. Posterior vero pars, puta, quod Christus sit proprium gratiæ subiectum eius naturæ maximè proportionatum, & connaturale. Probatur primo. Gratia, vt ex doctrina S.Thom. superius retulimus connaturalis est Christo, & se habet ad verbum humanitati vnitum: vt splendor ad lucem: Ergo & ipse Christus proprium est subiectum, & connaturale gratiæ. Probatur consequentia, quia nulla poterit afferri instantia, qua constet, quod illa qualitas, quæ connaturalis est alicui subiecto, non vendicet sibi illud met subiectum tanquam sibi magis proprium & connaturale. Neque quidquam efficit instantia qua vtuntur nonnulli ex calore naturali animalis. Animali, inquiunt, per se competit calor, calori autem per accidens est inesse animali, nam proprium eius, & connaturale subiectum est ignis. Hæc inquam instantia nihil efficit, tum quia animali non per se competit calor absolutè in ratione caloris, sed calor vitalis proportionatus animalis vitæ, quem calorem animalem vocare solemus: calor autem animalis etiam per se respicit ipsum animal tanquam sibi proprium, imo & necessarium subiectum. Tum etiam quoniam animal vendicat sibi calorem ex inferiori natura elementali participatum, vt vtatur ipso tanquam instrumento necessario ad ipsas animalis vitæ actiones: at gratia non conuenit Christo, vt ex aliqua inferiori natura in ipso participata, sed potius, vt participatio diuinitatis, quæ secundum plenitudinem habitat in Christo: Vnde gratia non fuit data humanitati Christi, eo solum, vt esset diuinitatis instrumentum ex aliena natura ascitum, sed vt qualitas ipsi diuinitati connaturalis, idest, eiusdem ordinis cum ipsa, ac proinde eiusdem ordinis cum Christo ratione diuinitatis. Vnde propter hanc connaturalitatem inter gratiam, & Christum: & gratia per se competit Christo, & Christus proprium est, & connaturale subiectum gratiæ. Quæ ratio connaturalitatis inter animalis vitam, & calorem, non reperitur.

Secundo probatur conclusio quo ad eamdem posteriorem partem. Illud est proprium alicuius qualitatis subiectum, in quo ipsa qualitas omnem habet suę perfectionis plenitudinem, & ad omnes sibi proprios, & connaturales effectus extenditur, hac enim ratione Sol proprium est lucis subiectum, quia lux in Sole eam omnem sortitur perfectionem, quæ secundum ordinem naturæ ipsi luci potest competere, & quia ad omnes effectus sibi possibiles se extendit: & ob similem causam ignis proprium est caloris subiectum. Sed gratia habitualis in Christo omnem habet gratiæ plenitudinem, & ad omnes eos effectus se extendit, ad quos gratia intra totum genus gratiæ potest pertingere, vt docuit S. Tho. 3. p. q. 7. ar. 9. & constabit ex dicendis in sequenti argumẽto, & in q seq. explicabitur amplius: ergo vera est nostra conclusio.

Tertio probatur. Gratia in Christo habet omnes effectus sibi possibiles, & multos quos in alio subiecto habere non potest. Et illi effectus continentur intra ordinem gratiæ, & intra genus eius: Ergo Christus est proprium, & natiuum subiectum gratię. Probatur minor, in qua est difficultas. Gratia in Christo tria habet, quæ ipsi in alio subiecto competere nequeunt. Primum, quod disponit humanitatem dispositione concomitante ad vnionem cũ verbo. Secundum quod est principium meriti infiniti. Tertium, quod est subiectum infinitæ satisfactionis, & rigorosæ. Sed hæc tria continentur intra rationem, & genus gratiæ: ergo, &c. Probatur. Et primo de dispositione ad vnionẽ. Vltimus, & proprius finis gratiæ, vt docet S.Thom. 1. par. q. 7. art. 12. est vnire creaturam rationalem cum Deo. Et hinc fit, quod vnio diuinæ essentiæ cum intellectu beati per modũ speciei intelligibilis est magna perfectio gratiæ, & eius naturæ valde proportionata, quoniã eius finis est vnire: Ergo quod fit dispositio ad hypostaticam vnionem verbi cum humanitate, clauditur sub fine proprio gratiæ, atque adeo pertinet ad ipsius gratiæ naturam.

Confirmatur, gratia eatenus est dispositio humanitatis ad vnionem cum verbo, quatenus eleuat ipsam humanitatem, & constituit eam eiusdem ordinis diuini cum verbo. Hæc autem ratio propria est, & natiua gratiæ: ergo, &c. Secundo, idipsum probo de merito, & satisfactione: Gratia ex sua natura habet esse principium meriti supernaturalis, & satisfactionis. Ergo quod in Christo eleuetur gratia ad hoc quod sit principium proximum meriti perfectissimi, & exactæ satisfactionis, ad perfectionem gratiæ

Digitized by Google

ipsi connaturalem pertinet.

Sed contra istam conclusionem sunt quædam argumenta. Et primum probo gratiam non esse connaturalem Christo ad modum proprietatis naturalis. Nam sequeretur, quod concedenda esset ista propositio, scilicet, Christus est per essentiam gratus habituali gratia. Sicut conceditur ista, Sol est lucidus per essentiam, consequens est falsum: ergo, &c. Probo minorem. Christus non est causa totius gratiæ, gratia enim Angelorum, & gratia Prothoparentis in statu innocentiæ, iuxta sententiam valde probabilem, non fuit collata per Christum. At qui est gratus per essentiam, debet esse causa formalis totius gratiæ, sicut Sol est fons totius lucis, & ignis totius caloris: & ratio est manifesta, quia id, quod est per essentiam tale, est causa omnium illorum, quæ sunt talia per participationem: ergo, &c.

Secundo. Gratia ex propria sui ratione habet constituere habentem ipsã filiũ Dei adoptiuum, sed Christus non est capax filiationis adoptiuæ, vt q. t. diximus: Ergo non est proprium, & connaturale subiectum gratiæ. Maior apparet nota, quia gratia omnem hominem iustum præter Christum constituit adoptiuum Dei filium, & hoc non conuenit gratiæ ex aliquo extrinseco priuilegio, & extrinseca Dei acceptatione, vt falsò commentantur quidam Theologi, sed ex propria sua natura habet hunc effectum, eo quod est formalis quædam participatio diuinæ naturæ. Consequentia probatur, nam proprium subiectum alicuius formæ, est illud, in quo forma potest se explicare in omnẽ effectum sibi connaturalem, vt exemplis adductis de luce, & calore constat. Et ratio aperta suffragatur huic doctrinæ, quia subiectum proprium, & connaturale formæ, est subiectum adequatum ipsi formæ, idest, illud subiectum in quo forma explicat se in omnem suam virtutem: ergo, &c.

Tertio contra tertiam rationem factam pro conclusione arguitur. Meritum perfectum, & infinitum & similiter satisfactio rigorosa, important rationes repugnantes gratiæ: Ergo non continentur intra genus gratiæ, atque adeo ruit illa ratio, quæ est præcipuum fundamentum conclusionis. Probatur antecedens: gratia secundum rationem gratiæ tollit rigorem iustitiæ in merito, & in satisfactione, nam meritum, quod fundatur in gratia nequit habere perfectam rationem iustitiæ, quia gratia in qua fundatur id non permittit. Et similiter est dicendum de satisfactione. Et ob hanc causam, etsi homines iusti mereantur de condigno, & condignam Deo satisfactionem offerant pro peccatis, non tamen ibi interuenit exacta iustitia: Ergo meritum Christi qua ratione perfectum est, & rigorosæ iustitiæ, non pertinet ad naturam gratiæ, quin potius videtur destruere ipsam aliqua ex parte: quia quanto magis fuerit de iustitia, tanto minus erit de gratia, & idem est iudicium de satisfactione rigorosa: ergo malè dicitur, quod ista fundantur in gratia.

Ad primum argumentum respondetur. Posse negari Christum debere dici gratum per essentiam, eo quod gratia non sequitur ad eius essentiam, neque est ei connaturalis ratione essentialis formæ, sed tantum ratione suppositi: In quo magnum versatur discrimen, inter gratiam per comparationem ad Christum, & lucem comparatam ad Solem. Nam lux sequitur formalem essentiam Solis, & similiter calor essentiam ignis. Vnde dicebamus superius, quod gratia est accidens proprium Christo, non specificum, neque indiuiduale, sed personale dumtaxat.

Secundo respondetur. Quod transeat Christum appellandum esse gratum per essentiam. Ad impugnationem dicitur. Quod gratia Christi, quantum est ex se, potuit esse causa cuiuscumque gratiæ, & Angelorum, & primi parentis, quod autem non habuerit rationem causæ respectu gratiæ Angelorum, prouenit ab extrinseco, videlicet, ex diuina prouidentia, qua dispositum fuit, vt Christus veniret in remedium peccati, alias non venturus. Hæc solutio inde maiorem accipit probabilitatem, quod habitualis Christi gratia secundum esse physicum, non est causa principalis gratiæ, & sanctitatis in cęteris hominibus, sed per modum causæ moralis dũtaxat, nimirum, prout Christi merita, & satisfactio omnis ex ipsa gratia vim omnem, & efficaciam, vt à proximo principio hauserunt. Vt inferius probabitur. Moralis vero causalitas variationem multam ex Dei prouidentia admittit.

Ad secundum argumentum respondetur, quod gratia ex sua natura habet, constituere habentem ipsam Dei filium, siue naturalem, siue adoptiuum. Si subiectum habens gratiam fuerit secundum se extraneum à natura diuina gratia constituet illum Dei filium adoptiuum, & id quidem formaliter: Si autem fuerit naturalis Dei filius, vt est Christus, cõstituet illum filium Dei naturalem, non quidem formaliter, sed dispositiuè dispositione concomitante: Et quidem multo perfectius est, & connaturalius gratiæ, quod per modum dispositionis constituat naturalem Dei filium, quam quod formaliter constituat filios Dei adoptiuos. Imo neq; necessarium est, vt filium Dei, vel adoptiuũ, vel naturalem ipsum habentem constituat. Nam vt dicebam superius. Si Spiritus sanctus humanitatem gratia habituali exornatam assumeret, neque naturalis, neque adoptiuus Dei filius censeretur. Sed secundum quod Spiritus sanctus esset Deus essentialiter. Secundũ vero, quod homo esset quidem per gratiam vnionis Deus etiam essentialiter, & ad hoc concurreret habitualis gratia per modum concomitantis dispositionis. Esset autem per gratiam habitualem Deus participatiuè, quam participationem formaliter conferret habitualis ipsa gratia.

Ad tertium respondetur, quod iustitia rigorosa meriti, aut satisfactionis exactæ non repugnat gratiæ. Fateor quidem quod non conuenit ei esse principium meriti rigorosi, aut satisfactionis perfectæ, nisi quando ipsa gratia fuerit debita, & connaturalis merenti, & satisfacienti. Itaque iustitia exacta satisfactionis, aut meriti pugnat cum gratia non debita, & quæ non est connaturalis merenti, & satisfacienti, non autem absolutè repugnat gratiæ. Sed dicet quis. Quod gratia sit debita, tollit rationem gratiæ, nam quod ex debito datur, non est gratuitum donũ: Ergo hæc solutio supponit falsum, videlicet, quod gratia nequit esse debita. Quidam respondent huic argumento, quod gratia nequit esse debita ex debito iustitiæ, quod habeat ortum ex operibus meritorijs, nam si ex operibus gratia, iam non esset gratia.

Cæte-

Digitized by Google

Cæterum ratio debiti connaturalitatis non desstruit naturam gratiæ. Hæc solutio mihi displicet, nam impropriissimè appellatur gratuitum donum, id quod debitum est subiecto debito connaturalitatis. Quis enim dicet, quod risibilitas est donum gratuito collatum humanæ naturæ, cum debeatur homini ex iustitia naturali, etsi non sit debita ex aliquo debito morali in bonis operibus fundato.

Respondent alij, quod gratia collata humanitati Christi fuit quidem illi debita connaturalitatis debito, non simpliciter, & absolutè, sed suppositione facta, scilicet supposita gratia vnionis: atque adeo simpliciter habitualis gratia retinet rationem gratuiti doni, & secundum quid est debita.

Hæc solutio verissimè quidem saluat ratioñe gratiæ, & doni gratuiti, in gratia Christi habituali: non tamen saluat rationem perfecti, & rigorosi meriti in operationibus Christi. Nam iuxta hanc solutionem totum Christi meritum fundatur in liberalitate, & in gratia Dei facta humanitati, scilicet in gratia vnionis. Meritum autem, quod in liberalitate fundatur, nequit esse rigorosum meritum. Vnde respondetur argumento. Quod gratia habitualis Christi potest comparari, & ad humanitatem Christi, quæ est proximum subiectum ipsius gratiæ, & ad totum Christum, qui est eius subiectum, quod & totale. Comparata ad humanitatem habet plenissimam rationem gratiæ, quia non est debita humanitati absolutè aliquo debito. Dixi absolutè, quia ex suppositione, scilicet supposita gratia vnionis, debetur illi gratia habitualis, sed hoc est debitum secundum quid, nam totum reducitur ad gratiam vnionis, quæ est maxima gratia. Comparata vero ad Christum, habet quidem rationem cuiusdam diuinæ formæ, non vero rationem gratiæ, est enim simpliciter debita Christo, quia est Deus homo: quoniam autem operans, quod meretur, non est humanitas Christi, sed Christus, idcirco eius operationes habuerunt perfectam rationem meriti, & satisfactionis, quia ratio meriti, & satisfactionis Christi, non reducebatur ad aliquam gratiam, & liberalitatem exhibitam Christo à Patre. Etenim Christus, prout diuinum importat suppositum, non est capax, vt ei donum aliquod, aut beneficium exhibeatur.

§. 7. *Vbi dissoluuntur argumenta proposita initio articuli.*

AD argumenta in principio. Ad primum, & secundum respondetur his argumentis tantum conuinci, veram esse illam nostram conclusionem, qua statuimus gratiam esse connaturalem, & debitam Christo. Ex quatuor autem capitibus sumitur ista connaturalitas. Prima est, quia gratia in Christo prouenit à principio intrinseco, scilicet à diuinitate, quæ est intra ipsum Christum. Diuinitas enim verbi causauit habitualem gratiam, in humanitate ipsius Christi, id autem, quod est à principio intrinseco, merito appellatur naturale. Secunda, quoniam gratia simul fuit data Christo cũ humanitate, ita quod infusio gratiæ se habuit quasi concomitanter ad ipsam Christi generationem. Id autem, quod simul cõuenit cum natura, solet naturale vocari qua ratione peccatum originis vocatur quandoque naturale, iuxta illud Paul. ad Ephes. 2. *Eramus natura filij iræ.* Istæ duæ rationes satis ostendunt gratiam habitualem non impropriè dici connaturalem Christo; non tamen ex eis colligitur, quod gratia fit debita humanitati Christi aliquo connaturalitatis debito. Quo circa aliæ duæ rationes sunt, ex quibus constat istud debitum. sit ergo.

Tertia ratio. Christus conceptus est ex Spiritu sancto: ita quod conceptio Christi quantum ad præparationem materiæ in vtero Virginis, & quantum ad vnionem animæ rationalis cum tali materia sic præparata, specialiter attribuitur Spiritui sancto. Vt autem Spiritus sancti operatio esset perfecta, qualis est omnis operatio Dei, (*nam Dei perfecta sunt opera*) Deute. 32. Non debuit sistere in sola præparatione, & mundatione materiæ, & in ipsa rationalis animæ infusione: sed conueniens maximè fuit, vt ipsam quoque spiritualem animæ munditiem attingeret, perfectamque eius sanctificationem per gratiam, & charitatem, & per reliqua Spiritus sancti charismata effectam. Vnde ex ipso conceptionis Christi effectiuo principio, connaturalis fuit Christo habitualis gratia cæteris supernaturalibus associata donis. Hæc ratio colligitur ex illo Luc. 1. *Spiritus sanctus superueniet in te*, & post pauca subditur, *ideoque quod nascetur ex te sanctum, &c.* Quo loco Angelus sanctitatem Christi inasciturі, ad virtutem Spiritus sancti superuenientis, remquam ad propriam reuocat causam. Illud enim verbum, *ideoque*, causalitatem importat.

Quarta ratio est illa, quam primo loco S. Thom. assignat, 3. p. q. 7. ar. 1. Et tota ad hoc reducitur. Humanitas in Christo est summa, & maxima vnione vnita verbo, quod est ipsum fontale totius gratiæ principium. Ergo debitum ipsi fuit, vt ex præsentia verbi coniuncti habitualẽ susciperet gratiã in sũmo & totam eius plenitudinem. Ad hanc rationem reducitur alia, quæ communis est inter Theologos fundata in illo Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre*, nimirum, quòd quia Christus est naturalis Dei filius, debita fuit eius humanitati omnis plenitudo gratiæ, vt magna cum dignitate, ac summa cum decentia, & humanitas esset substantialis filij Dei natura, & ipse Dei filius verum ipsius humanitatis suppositum. Ad ipsumque Dei filium, qua ratione est suppositum humanæ naturæ, attinebat, ipsam omni supernaturali munere, cuius est capax, magna cum gloriæ accessione ornare, & perficere.

Circa secundum argumentum specialiter est notandum. Quod ex illo exemplo adducto à S. Thom. videlicet, quod sicut ad præsentiam Solis naturaliter consequitur lumen in corpore diaphano, ita in humanitate Christi, quæ capax est gratiæ, & diuini splẽdoris, ad præsentiam verbi, quod est ipsa essentialis lux, naturaliter fuit in humanitate consequuta gratia, quæ est diuinum quoddam, & supernaturale lumen à lumine essentiali diuino participatum.

Notãdum inquam est, quod ex isto exemplo colligitur id, quod nos in resolutione quæstionis diximus. Gratiam nimirum non effluxisse per simplicem resultantiam in humanitatem Christi ex præsentia diuini verbi: sed productam fuisse noua Dei actione ab vnione hypostatica distincta: Etenim pro-

productio lucis in corpore diaphano, non est simplex emanatio lucis ab essentia Solis, sed est noua quædam actio distincta à creatione Solis, per quam ipse Sol effectiuè producit lumen, neque ipsum productum lumē propria passio est,& proprietas Solis. Est autem discrimen inter lumen comparatū ad Solem, & gratiam ad verbum, quod lumen necessitate naturali producitur à Sole, quia Sol est causa purè naturalis. Gratia vero producitur à diuino verbo in humanitate per actionem simpliciter liberam. Quamuis, vt supra dixi, hæc actio libera induit rationem actionis naturalis in ordine gratiæ, quatenus fuit humanitati Christi debita, supposita vnionis gratia.

Ad tertium argumentum respondetur, quod si antecedens intelligatur in genere causæ formalis, falsum est, & negandum: Verbum enim diuinum non fuit humanitati vnitum in ratione formalis principij effectiui gratiæ, aut cuiusuis alterius effectus,sed in ratione tantum suppositi terminantis, & complentis dependentiam illam,qua humana natura pendet à proprio supposito,cuius vicem eminenti quodam, & ineffabili modo gerit diuinum verbum. Si autem in genere finalis, vel quasi finalis causæ,illud antecedens intelligatur, verissimum est, & concedendum: quoniam verbum ob id fuit humanitati suppositaliter vnitum,vt eam sanctificaret, & per ipsam sanctificatam tanquam per coniunctū diuinitatis instrumentum nos redimeret,& sanctificaret. Ob quam causam in sacris literis,cum Christus humani generis futurus saluator prænunciatur, præmittitur quam sæpius aliquid designans Christi sanctitatem,& iustitiam. Ita Matth.c.1. priusquam Angelus,qui Ioseph apparuit in somnis, prædiceret illi,quod Iesus ex Virginis vtero nasciturus, populū suum sanctificaturus erat, & à peccatis liberaturus, præmisit hæc verba, *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est*,idest, sanctificatum,& sanctū ex vi suæ conceptionis,quia conceptio ex Spiritu sancto facta, nō poterat non eximiam sanctitatem proli conceptæ afferre. Quod apertius ipse explicuit Angelus Virginem sanctissimam alloquens. Luc. 1. *Spiritus sanctus*,inquit,*superueniet in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi, ideoque quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei*. Id ipsum colligo ex illo Isa.62. *Propter Sion non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam,donec egrediatur,vt splendor iustus eius, & Saluator eius,vt lampas accendatur*. De Christo hic habetur sermo, qui prius veluti diuinus splendor a Sole ex vtero virgineo iustus,& sanctificatus fuit egressus,quam in medio populi doctrina,& miraculis coruscans,nimiaque humani generis charitate,vt lampas accensus,Saluatoris gesserit officium: Et Zach. 9.de aduentu Messiæ loquens Spiritus sanctus, ita inquit. *Ecce Rex tuus venit tibi iustus, & Saluator*. Primum iustus,deinde Saluator. Et id quidem merito, nam ab immundo quis mundabitur? Vnde Christus Ioan.17.dicebat. *Et pro eis ego sanctifico meipsum,vt sint & ipsi sanctificati in veritate*. Sanctificauit se primum Christus,seipsum hostiam sanctā, & Deo placentem in cruce offerens, vt sanctificatus ipse homines sanctificaret. Non quod Christus ante mortem suam non fuisset sanctificatus simpliciter, sed quod tunc eius sanctificatio omnimodam consummationem accepit. Quæ consummatio in duobus consistit. Primo,quod Hostia Deo oblata, & sacrificata,ex vi suæ oblationis sacrata manet,& sancta,vtpote soli dicata, & consecrata Deo. Secundo, quod Christus dum mortalem egit nobiscum vitā, similitudinem peccatoris gerebat, similitudinem carnis peccati deferens. Hanc autem peccati effigiē, & similitudinem penitus ipse deposuit, cum immortalem,& impassibilem carnem gloriosa resurrectione assumpsit. Quam sane gloriam, & corporis immortalitatem merito suæ passionis acquisiuit. Ad Philipp.2. *Factus obediens vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum. &c.* Vnde passio Christi rationabiliter sanctificatio eius vocatur. Ad hunc fere sensum, non incommodè trahi possunt verba illa Pauli Rom. 3. *Vt sit ipse iustus, & iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi*, idest, vt diuinus Pater iustificaret eos,qui suis antiquis promissionibus de Christo venturo perfectam adhiberent fidem, conueniēs fuit,vt prius semetipsum ostenderet iustum, suas pollicitationes adimplens.

Sed aduertēdum est, quod cum duplex sit humanitatis Christi sanctificatio. Altera per ipsam vnionis gratiam. Altera per habitualem gratiam facta. Priorem ipsum verbum seipso, & quasi formaliter humanitati tribuit, nam tota hæc humanitatis sanctitas est ipsum verbum quatenus personaliter humanitati vnitur. Posteriorem vero sanctitatem efficienter verbum in sua humanitate causauit noua, & libera actione, quæ licet accommodatione quadā speciali ipsi verbo tribuatur, toti tamen fuit Trinitati communis, iuxta superius à nobis statuta. Sed iam ad solutionem argumenti rediens, assero, quod ex eo, quod verbum fuerit humanitati vnitum in ratione principij viuificantis, & sanctificantis, per modum finalis causæ, idest, vt esset principium viuificatiuum, & sanctificatiuum, non potest, vel etiam apparenter colligi, quod vita spiritualis, & sanctitas, resultaret per simplicem emanationem, aut in nobis aut in ipsa Christi humanitate, sed tantum colligitur, quod est proprius effectus verbi humanæ naturæ vniti.

Ad quartum argumentū respondetur, quod quando est coniunctio formalis inter naturam superiorem, & inferiorem, habet verum id, quod asseritur in argumento; secus autem est, quando est coniunctio tantum in esse personali, qualis est humanitatis ad verbum. Quoniam suppositum, in ratione suppositi, nullam aliam perfectionem tribuit naturæ secūdum ordinem physicum, quam terminate, & complere ipsam. Etenim suppositum non operatur physicè secundum propriam virtutem, sed iuxta proportionem naturæ suppositaliter vnitur. Vnde visio Christi domini, quamuis eliciatur à supposito infinito, non tamen est perfectior visione alterius hominis habentis potentiam visiuam in perfectione æquali cum potentia visiua Christi: eo quod tota visionis perfectio in Christo sumitur per habitudinem, & proportionem ad potentiam visiuam, & nō ad suppositum.

Ad vltimum respondetur, quod ex gratia habituali, seu vt alijs placet, ex anima eleuata per gratiā oriuntur per simplicem emanationem supernaturales virtutes, & dona Spiritus sancti. Quoniam gratia

est principium formale, & quasi effectiuum harum virtutum, & vnitur animæ per modum formæ: verbum autem, vt dixi, non vnitur per modum formæ, sed tantum per modum suppositi, atque adeo ex eius vnione ad humanitatem, licet resultet debitum connaturalitatis inter humanitatem assumptam, & gratiam, non tamen resultat ipsa gratia, sed noua actione est producenda.

QVÆSTIO TERTIA.

An Christi gratia tanta polleat plenitudine, vt censeri debeat infinita.

TOta hæc quæstio duobus articulis absoluetur. In primo disputabitur de plenitudine gratię Christi. In secundo de eius infinitate. Neque enim eadem est ratio infinitatis, & plenitudinis gratiæ Christi.

De plenitudine ergo primũ q̃ritur. An ita sit plena Christi gratia, vt augmentũ nequeat suscipere.

ARTICVLVS PRIMVS.

An ita sit plena Christi gratia, vt augmentum nequeat suscipere.

§. 1. *Proponuntur argumenta pro parte affirmatiua.*

PArs affirmatiua probatur primo. In sacris literis, gratia Christi, & gratia quorundam Sanctorum, scilicet B. Virginis, S. Stephani, &c. dicitur plena, vt patet Io. 1. de gratia Christi. Luc. 1. de Gratia B. Virg. Act. 6. de gratia S. Stephani, & alia ratione gratia Christi dicitur plena, atque gratia aliorum Sanctorum. Hæc autem diuersa ratio non alia fingi potest, quam quod gratia Christi habet omnimodam plenitudinem, & ex parte subiecti, & ex parte ipsius gratiæ, ita vt augmentum nequeat recipere: ergo, &c.

Secundo probatur ex sententia expressa S. Tho. 3. p. q. 7. Namque in art. 9. loquens de intensione gratiæ Christi dicit, quod *est in summo, & perfectissimo gradu, quo maior esse non potest*, & art. 10. dicit, *quod gratia, & secundum essentiam, & secundum virtutem summa est in Christo, ita vt augeri nequeat*. Perfectio gratiæ, secundum essentiam, comprehendit iuxta mentem S. Thom. ibidem, perfectionem intensiuam ipsius gratiæ. Et denique art. 12. apertè docet Christi gratiam, neque ex parte subiecti, neque ex parte ipsius gratiæ posse augeri. Ecce manifestam S. Thom. sententiam.

Arguitur tertio. Gratia ex sua natura habet terminum intensionis, vltra quem per nullam potentiam potest augeri, sed Christo propter dignitatem suam debetur gratia secundum omnem possibilem intensionis gradum: ergo de facto Christus recepit gratiam in summo gradu intensionis, vltra quem nequit fieri progressus. Maior in qua videtur esse difficultas probatur. Primo expressa S. Thom. authoritate art. 12. cit. dicit enim, quod *sicut omnes formæ naturales habent terminum suæ perfectionis, vltra quem progredi nequeunt: ita & gratiæ determinatus est proprius intensionis, & perfectionis terminus, vltra quem non suscipit augmentum*. Et confirmat S. Tho. hanc doctrinam ex illo Sap. 11. *Omnia in pondere, numero, & mensura disposuisti*. Deinde probatur ratione eadem maior præmissa. Omnis creatura, eo quod creatura est, habet limitatam, & finitam perfectionem, infinitas enim perfectionis repugnat creaturæ: Igitur gratia, ea rationæ, qua creatura est, sua natura determinatur ad certum intensionis, & perfectionis gradum.

Quarto. Si qua ratione gratia non haberet sua natura determinatum perfectionis, & intensionis terminum, maxime quia est participatio diuinæ naturæ infinitæ, atque adeo ipsa quoque gratia infinitatem habet intrinsecam, sed hæc ratio parum mouet: ergo, &c. Probatur min. quilibet gradus gratiæ est participatio totius naturæ diuinæ infinitæ, non. n. commentandũ est, quod vnus gradus gratiæ est participiũ vnius diuinæ pfectionis, & alius gradus alterius perfectionis: sed quilibet gradus retinens essentiam gratiæ est participatio ipsius naturæ diuinæ; atque adeo quilibet gradus gratiæ totam Dei naturam participat: Ergo non crescit participatio diuinæ naturæ secundum maiorem intensionem gratiæ, & ex consequenti, infinitas gratiæ nõ potest sumi ex eo, quod natura diuina est infinita, & infinitè participabilis.

Dices, quod licet gradus quilibet gratiæ participet totam naturam diuinam, non tamen totaliter, quemadmodum quicumque videns Deum videt totum Deum, non tamen videt totaliter, & ex ea parte potest crescere gratia, sicut potest crescere quæcumque creata Dei visio, quia magis ac magis possumus per gratiam participare Dei naturam.

Sed contra. Intensio gratiæ non fit per additionẽ noui gradus, sed per maiorem radicationem in subiecto, quod suppono ex doctrina, quam tradunt S. Thom. & eius discipuli 1. 2. q. 54. & 2. 2. q. 24. ergo maior intensio gratiæ non est participatio diuinæ naturæ, sed est eademmet participatio magis firmata, & radicata in anima, sicut est idemmet gradus gratiæ magis radicatus in animæ essentia.

§. 2. *Notanda pro decisione quæstionis.*

PRo decisione quæstionis. Notandum est ex triplici capite posse prouenire plenitudinem alicuius formæ esse adeo summam, vt non possit esse maior.

Primo, ex principio effectiuo, si enim effectiua virtus limitata fuerit, plenitudo formæ productæ poterit esse summa, ita vt per naturalis causæ facultatem, & vim maior, & perfectior esse nequeat, in gradu tamen certo, & determinato, iuxta determinationem, & limitationem virtoris in ipsa causa residentis.

Secundo, ex parte ipsius formæ, quæ sua natura determinata est ad certum perfectionis gradum, vltra quem non est progressus. Vnde si forma talem pertingat gradum, plenitudinem obtinebit summam.

Tertio, ex potentia receptiua subiecti, quæ apta nata est suscipere formam in tali gradu intensionis, & non in maiori. Hoc supposito.

§. 3.

Digitized by Google

§.3. *Proponitur sententia affirmatiua.*

PRima sententia affirmat Christi gratiam plenã esse, & in summo gradu intensionis, & perfectionis constitutam, quo maior esse nequit etiam per absolutam Dei potentiam. Hanc docent multi Theologi graues, sed non omnes in eodem sensu, neque eadem ratione mouentur.

Quidam enim fatentur, quod gratia ex natura sua nullum terminum postulat, sed in infinitum potest crescere secundum intensionem. Cæterum potentia obedientialis, & capacitas, quæ est in anima rationali ad suscipiendum gratiam, limitata est, & intrinsecè determinata: ita vt per potentiam Dei absolutam augeri nequeat. Vnde colligunt isti Theologi, quod gratia Christi, ex parte ipsius gratiæ, non habet omnimodam plenitudinem, neq; est in summo gradu intensionis constituta: ex parte tamen subiecti intensior fieri non potest per diuinam potentiam, quia Christi anima accepit gratiam adimplentem totam capacitatem, & obedientialem ipsiusmet animæ potentiam. Ita docet Alber. Mag. in 3.d.13.& Gab. ead. dist. quæst. vlt. ar. 2. concl. 2. reputat probabilem eius sententiam, in quam propendit, Dur. ead. dist. quæst. 1. eandem insinuant. S. Bonauẽ. ead. dist. ar. 1. q. 2. & Riccard. ead. dist. q. 2. ar. 2. ad primum. Verum est, quod ij duo postremi Authores in alijs locis aliquantulum discedunt ab hac sententia. Dicunt enim, quod gratia in anima Christi est summa secundum intensionem ex parte subiecti, ita quod in illo subiecto non poterit crescere, quia tota eius capacitas plena est, & satiata.

Cæterum in alio subiecto perfectiori, puta in Angelo, poterit reperiri gratia secundum maiorem intensionem, ita docet S. Bonauen. in primo dist. 12. 2. par. quæst. 4. Riccard. eadem dist ar. 2. quæst. 4. & in 3. dist. 13. ar. 2. quæst. 1. & idem insinuat Duran. q. 1. eiusdem dist.

In alio sensu quidam alij Theologi intelligunt hanc primam sententiam. Dicunt enim, gratiam Christi ex parte ipsius gratiæ esse plenissimam, & summam, qua intensior, & perfectior neque in anima Christi, neque in alio quouis subiecto, etiam per potentiam Dei absolutam, potest haberi. Duo sunt fundamenta huius sententiæ. Alterum, quod Christo collata fuit gratia secundum omnem illam plenitudinem, cuius ipsa gratia est capax. Alterũ, quod ipsa gratia sua natura, & ab intrinseco postulat determinatum gradum intensionis, & perfectionis, vltra quem non potest crescere. Hanc sententiam sic expositam docet Caiet. 3. p. q. 7. ar. 11. & 12. & expressius 2. 2. q. 24. ar. 7. Scot. in 3. d. 13. Dur. in primo. d. 17. q. 9. & alij in his distinctionibus.

§.4. *Proponitur sententia negatiua.*

SEcunda sententia docet, gratiam secundum potentiam Dei ordinariam esse summam, & plenam in anima Christi. Ita vt secundum ordinem connaturalem ipsius gratiæ, & secundum ordinariã Dei potentiam non possit augeri: at secundum potentiam Dei absolutam potest crescere gratia Christi secundum intensionem. In duplici etiam sensu intelligi potest hæc sententia. Nam Theologi quidam fatentur, quod gratia ex natura sua nullum habet terminum, sed in infinitum potest augeri quo ad intensionem, & extensionem. Cæterum capacitas, & obedientialis potentia animæ, & cuiuslibet intellectualis creaturæ sua natura est limitata; atque adeo secundum naturam ipsius potentiæ, & capacitatis determinatus est gradus gratiæ, qui potest suscipi in anima. Et in hoc gradu, inquiunt, collata fuit gratia animæ Christi. Verum ex potentia Dei absoluta potest crescere capacitas, & potentia obedientialis animæ ad suscipiendam gratiam: & ex cõsequenti potest etiam crescere ipsa Christi gratia. Ita docet Mars. in 3. q. 10. & Gabr. loco citato, & in primo dist. 17. q. vlt. & Greg. in 3. d. 17. q. 2. in eandem propendit sententiam. Driedo. lib. de capt. & redemp. generis humani tract. 2. ar. 6. sent. 8. eiusdẽ videtur sententiæ. Cæterum alij Theologi censent in alio sensu intelligendam esse hanc sententiam. Videlicet quod gratia ex natura sua, sicut aliæ omnes formæ, determinata est ad certum gradum intensionis, & perfectionis, in quo gradu accepit ipsam anima Christi. Verum ex potentia Dei absoluta potest gratia, & intensione, & perfectione, hunc gradũ transcendere: & hac ratione Christi gratia poterit suscipere augmentum. Ita docet Capreol. in 3. dist. 13. quest. vnic. quem sequuntur alij quidam Thomistæ. Denique est tertia sententia, quam docent nouiores S. Tho. interpretes. 3. p. q. 11. & 12. & 2. 2. q. 24. ar. 7. & pro eadem referunt grauissimos Thomistas, Victor. & Sotum, & putant hi authores se docere consentaneè ad S Tho. doctrinam.

Pro cuius sententiæ explicatione, quæ mihi probabilior apparet, & pro decisione quæstionis. Notandum est, quod licet plenũ esse, eo quod dicitur sumpta metaphora ex plenitudine vasis, si rigorosè loquamur, non denotat plenitudinem formæ susceptæ absolutè loquendo, sed per habitudinem, & proportionem ad capacitatem subiecti, in quo suscipitur: Etenim tunc vas plenum liquore dicitur, quando est adimpletum ipso liquore, quamuis non habeat liquorem summum, & secundum omnem eius plenitudinem. Vnde potissima acceptio huius vocis, plenum, cum ad formam aliquam accommodatur, accipienda est per comparationem ad capacitatem, & potentiam subiecti. Sed nihilominus aliæ sunt acceptiones huius vocis, plenum, non insitatæ.

Secunda igitur acceptio est, quod plenum idem pollet, quod multum, qua acceptione dicimus aliquẽ plenum miserijs, & calamitatibus, Ezech. cap. 7. *Plena est terra iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate.*

Tertia acceptio est, quod plenum idem pollet, quòd exuberans & affluens, denotatque redundantiam ad extra, Qua acceptione, Isa. c. 6, dicitur, quod *plena erat terra gloria domini*, & quod *ea quæ sub ipso erant replebant templum.*

Quarta denique acceptio est, qua plenum designet id, quod est excellens, & perfectissimum in aliquo genere. In qua acceptatione Sol plenus luce dici poterit, & ignis plenus calore.

§.5.

Digitized by Google

§.5. *Resolutio controuersiæ per sequentes conclusiones.*

Prima conclusio.

Gratia,& ex parte agentis,& ex parte formæ,ac etiam ex parte susceptiuæ potentiæ nullum habet terminum intensiuæ perfectionis, sed infinitè est sincathegorematicè, ita vt quocunque gradu perfectionis signato, sua natura apta nata sit amplius perfici. Hanc conclusionem docent authores postremæ sententiæ,& sufficienter eam colligunt ex S.Th. doctrina 2.2.q.24.ar.7.vbi fere id ipsum asserit de charitate. Eadem autem militat ratio in charitate,& in gratia,imo potior videtur esse in gratia, eo quod perfectior est simpliciter charitate, & illam præhabet tamquam in radice intra suam essentiam: sicut natura substantialis continet proprias passiones.

Probatur secundo,& primo,quod ex parte agentis non sumatur habitualis gratiæ determinatio, manifestum est: quoniam virtus diuina, quæ est principium effectiuum gratiæ est simpliciter infinita.

Probatur vero hoc ipsum ex parte gratiæ. Gratia est forma ordinis infiniti,estque participatio infinitæ naturæ Dei,ita quod eius essentia consistit in hoc, quod est esse participationem ipsius naturæ Dei: sed diuina essentia cum sit infinita,infinitè est participabilis: Ergo gratia ex propria,& formali sui ratione, nullam determinationem sibi vendicat, sed in infinitum est augmentabilis secundum intensionem.

Confirmatur hæc ratio. Charitas ex propria,& formali ratione charitatis nullum determinatum sibi postulat intensionis gradum, nam cum Deus sit summè,& infinitè diligibilis,charitas,quæ est virtus dilectiua Dei,nullum determinatum gradum dilectionis postulat: sed ex sua natura potest in infinitū crescere: Ergo eadem ratione idipsum erit asserendum de gratia. Imo & fortiori ratione,quoniam gratia forma est perfectior charitate,& comparatur ad ipsam,sicut essentia ad propriam potentiam, seu passionem.

Deinde probatur conclusio ex parte subiecti susceptiui gratię. Potentia obedientialis,quæ inest animæ ad suscipiendam gratiam, nullam habet determinationem: Sed gratia non pertinet ad animam, ratione alicuius naturalis potentiæ,quæ sit in anima, sed ratione tantum potentiæ obedientialis: Ergo ex parte subiecti recipientis nulla determinatio prouenit ipsi gratiæ. Minor patet, quoniam forma supernaturalis non respicit per se naturalem potentiam, sed supernaturalem, qualis est potentia obedientialis: potentia enim & actus debent proportionari,& sunt eiusdem generis,quod Arist. lib.9. Met.cap.13. apertè docuit. Probatur maior: determinatio potentiæ passiuę non potest sumi,nisi vel ex potentia actiua cui respondet,& subijcitur: vel ex actu, & forma ad quam suscipiendam ordinatur. Sed obedientialis potentia animæ ad gratiam suscipiendum, non limitatur ex virtute actiua Dei, quæ est principium proximum effectiuum gratiæ,& cui subordinatur,& respondet ipsa obedientialis potentia;neque vero limitatur ex forma,& actu in quem ordinatur, nimirum,ex ipsa gratia,quia,vt probauimus, gratia secundum se nullam habet determinationem, quam possit communicare obedientiali potentiæ.

Confirmatur. Potentia obedientialis consistit in quadam subiectione,qua creatura subijcitur Deo, vt in ipsa efficiat quidquid ex parte rei productæ contradictionem non implicat. Cum ergo hæc subiectio creaturæ ad Deum totalis sit,& plenaria,nequit ex ipsa aliqua limitatio, seu determinatio desumi. Atque adeo omni ex parte probatum dedimus, gratiam ex propria sui ratione illimitatam formam esse: atque in infinitum secundum intensionem augmentabilem.

Sed arguitur ex S. Thom. 3. par. quæst.7. art. 11. vbi probat gratiam non esse simpliciter infinitam, quoniam capacitas, & potentia animæ est simpliciter finita,atque adeo nequit anima suscipere infinitam gratiam. Hæc ratio S. Tho. manifestè supponit duo contraria his, quæ modo dicebamus. Alterum, quod potentia obedientialis animæ respectu gratiæ suscipiendæ est simpliciter finita,non enim S. Tho. vt quidam dicunt, loquebatur ibi de potentia naturali animæ, quia gratia non proportionatur huic potentiæ,sed potentiæ obedientiali. Alterum,quod limitatio gratiæ ex ipsamet potentia passiua animæ desumitur. Quod cum de obedientiali potentia sit intelligendum, è diametro pugnat cum his,quę dicebamus,

Respondeo huic obiectioni. S.Thom. ibi loquutum fuisse de infinitate gratiæ simpliciter, & in genere entis, negatque gratiam hanc posse habere infinitatem. Quod inde probat efficaciter, quia in rationali anima non reperitur aliqua potentia, quæ sit huius infinitatis susceptiua,eo quod creatura omnis ex propria sui ratione ad certum, & determinatum gradum,& genus entis determinata est;atque adeo & huius tantæ infinitatis est incapax. Quocirca S. Thom. minime negauit gratiam sua natura illimitatam esse in genere gratiæ,neque in tali genere syncathegorematice infinitam. Neque vero quod obedientialis animę potentia,eiusque capacitas simpliciter sit infinita ad suscipiendam hanc formam. In eodem sensu explicandus est ipse Doctor sanctus in quæst. 29. de verit.art.3.ad 6. vbi apertè fatetur animæ Christi finitam inesse capacitatem ad gratiam suscipiendam. Manifestumque est ibi loqui S.Tho. de capacitate animæ comparatione ad gratiam,simpliciter,& in esse entis infinitam.

Missum facio in hac parte,id quod S.Bonauen.& Riccard. in locis citatis aiunt,nimirum,quod potentia obedientialis animæ rationalis respectu gratiæ suscipiendæ,secundum se limitata est ad certum intensionis gradum,sed in Christi anima creuit multum hæc potentia ex coniunctione ad verbum. Ex quo inferunt ij Theologi, quod rationalis Christi anima in eo intensionis gradu gratiam accepit, in quo nulla alia rationalis anima, quæ non esset Deo vnita,ipsam posset suscipere, etiam secundum absolutam Dei potentiam. Hæc sententia alijs doctissimis,& quidem non paucis,meritò displicet.

Primo. Quoniam obedientialis potentia in quacumque rationali anima, & intellectuali creatura, illimitata est,& sua natura syncathegorematice infinita, quod superius probatum reliquimus: Ergo etiam respectu gratiæ suscipiendæ omnes rationales animæ

Digitized by Google

animæ, imo & creaturæ omnes intellectuales æqualem habent obedientiæ potentiam. Nam in cœlesti Hierusalem, idest, in his quæ pertinent ad æternam vitam, *eadem est hominis, & Angeli mensura*, vt Apoc. c. 20. dicitur. In quo benè dixit Albertus Magnus, sed in eo tamen defecit, quod hanc æqualem in animabus obedientialem potentiam existimauit simpliciter esse in eis omnibus limitatam.

Secundo. Quoniam verbum ea ratione qua humanam naturam hypostaticè terminat, nullam ipsi mutationem infert, præter illam, quæ consistit in ipsa terminatione passiua, qua humanitas à diuino verbo personaliter terminatur. Neque enim verbū vicem habet formæ ipsam informantis, & actuantis, neque vero vicem actiui principij aliquid in ea efficientis, sed rationem dumtaxat termini ipsam naturam per modum suppositi complentis, & terminantis. Ergo ex vnione verbi ad humanitatem haudquaquam crescit ipsa obedientialis animæ potentia ad suscipiendam gratiam.

Sed & alio tertio argumento prædictam sententiam impugno. Illud augmentum, quod in potentia obedientiali rationalis Christi animæ ex vnione hypostatica accrescit, vel prouenit à verbo, vt à formali, vel vt ab efficienti principio: primum nequit dici, quia verbum nequit habere rationem formæ humanitatem actuantis, vt communis Theologorum doctrina affirmat. Et præterea, quia tunc concedendū esset, quod obedientialis potentia animæ Christi erga suscipiendam gratiam simpliciter esset infinita, atque adeo concedendum foret animæ Christi datam fuisse gratiam secundum intensionem infinitam, cuius oppositum veritati consentire, sequenti probabitur articulo.

Si vero secundum dicatur, infero, similem infinitatem posse tribui a Deo cuicumque alteri rationali animæ, nam quidquid verbum non per modū suppositi operantis per humanitatem, sed per modum efficientia principij causare potest in sua humanitate, potest etiam illud efficere in alia humanitate quacumque: quia eadem est capacitas in quacumque humanitate ad effectum diuinæ virtutis suscipiendum: virtus itidem diuini verbi, eadem est, & çqualē vim habet respectu cuiuscūq; humanitatis, ergo, &c. Sed arguit quis ex S. Th. doctrina in 2. 2. q. 24. ar. 7. dicentis, quod per gratiæ, & charitatis susceptionē crescit animæ capacitas ad vlteriorem gradū suscipiendum. Ergo eadē ratione asseuerandum est, quod animæ Christi capacitas ad gratiā, creuit ex vnione personali ad verbum. Respondetur, & primum dico S. Th. ibi loqui de capacitate proxima ad gratiam, & id tantum asserit, quod per vnū gratiæ, & charitatis gradū anima quodammodo disponitur, & fit magis proportionata ad gradum vlteriorem. In hunc sensum interpretatur Capreol. in 1. dist. 17. q. 2. ar. 2. ad 2. prædictam S. Thom. doctrinam.

Dico secundo. Quod ex coniunctione ad diuinum verbū hęc proxima capacitas, si propriè loquamur, non creuit in Christi anima, eo quod verbum cum non vniatur humanitati per modum formæ, sicut ei vniuntur charitas, & gratia, non disponit ipsam ad formam aliquam vlteriorem. Confert autem ei ius quoddam connaturalitatis, de quo in sequenti articulo.

§. 6. *Secunda Conclusio.*

HAbitualis Christi gratia non tantam habet intensionis plenitudinem, vt secundum absolutam Dei potentiam non possit augescere. Hæc conclusio sit vt præsupponamus, quod sequenti quæstione probabitur, nimirum, habitualem Christi gratiam non habere intensionem infinitam, manifestè deducitur ex præcedenti conclusione. Nam ostendimus in illa conclusione gratiam habitualem ex propria sui ratione in infinitum esse secundum intensionis perfectionem augmentabilem: vnde si in Christi humanitate ad intensionem infinitam habitualis gratia non accessit, manifestum est intensiuum eius augmentum vlterius progredi posse, si ipsam gratiæ naturam, absolutamq; simul Dei potentiam contemplemur.

Quidam Docti Theologi ex nouioribus, non ita distinctè huius conclusionis, vt à nobis est proposita, veritatem agnoscunt. Dicunt enim gratiam Christi comparari posse, & ad solam Dei omnipotentiam, & ad ipsam omnipotentiam prout regulatam, vel quasi regulatam per ipsius Dei sapientiam, & prouidentiam, quatenus diuina potentia operatur iuxta ordinem ab ipsa Dei sapientia, & prouidentia præscriptum; itaque ex parte effectus potentia Dei, & similiter eius voluntas, prout mouet ad operandum, diuinæ subordinentur sapientiæ. Qua supposita distinctione dicunt illi Theologi, quod si Christi gratia ad solam Dei potentiam cōparetur, non est adeo plena, & consummata, vt amplius secundum intensionem nō possit augeri, vt assignata dudum à nobis ratione conuincitur. Cæterum si compararetur ad Dei potentiam, vt diuinæ sapientiæ, & prouidentiæ ex parte effectus subordinatam, nulla potest dari, imo neq; excogitari gratia, quę perfectior sit, & intensior gratia Christi, neq; talis perfectior gratia, continetur in ipsa Dei omnipotentia, prout diuinæ sapiētiæ ex parte effectus subordinatur, idest, quatenus nihil operatur, quod non sit proportionatum, & congruū Dei sapientiæ, & ordini prouidentiæ diuinæ. Et hoc probant, primo nulla creatura potest esse coniunctior Deo, quam Christi humanitas: ergo diuina sapientia non potest perficere, & exornare creaturam aliquam præstantiori gratia quam sit gratia Christi: atq; adeo neq; id poterit diuina potentia quatenus operatur conformiter ad ipsam Dei sapientiā.

Probatur consequentia, quia cum diuina sapientia disponat omnia suauiter, nihil operatur in rebus cōtra proprium meritum, & naturalem ipsarum rerū exigentiam, atque adeo cum intra ordinem diuinæ sapientiæ non possit excogitari creatura Deo coniūctior, quam anima Christi, & cui tam sit connaturalis, ac debita perfectissima habitualis gratia, neque poterit etiam excogitari gratia præstantior, & excellentior ipsa Christi gratia.

Secundo probant. Nihil præstantius, & excellentius potest excogitari in natura, quam Deus homo: Ergo Deus distributor gratiæ non potuit sapienter alicui creaturæ excellentiorem gratiam infundere, quam sit gratia collata animæ Christi: dedecet enim diuinæ sapientiæ ordinem, quod alicui puræ creaturæ præstantior gratia conferatur, quam Christo,

Christo, qui est Deus homo. Confirmatur, Christo, qua ratione est Deus homo, debita est gratia iure connaturalitatis: Ergo cum ratio debiti fundetur, non in humanitate, sed in diuino supposito, hoc debitum summum est, & ad summam extenditur gratiam, quæ iuxta ordinem diuinæ sapientiæ alicui est communicabilis creaturæ.

Tertio probant. Ex opposita sententia sequeretur, quod Christus secundum gratiam habitualem posset subordinari alicui creaturæ gratæ, consequens absurditatem præsefert contra ipsum diuinæ sapientiæ ordinem. Ergo, &c. Sequela patet, quia si perfectior gratia alteri rationali creaturæ conferretur, talis creatura secundum habitualem gratiam superior esset, & dignior Christi anima, atq; adeo secundum hanc gratiæ perfectionem, anima Christi illi subordinaretur creaturæ, essetque ipsa inferior.

Hic tamen dicendi modus nouissimè à nouis authoribus excogitatus, mihi nulla ratione probatur, contra quem sic arguo. Primo, Argumēta, quæ prædicti authores in huius sententiæ confirmationem faciunt, vt plurimum apparenter probant, quod in pura aliqua creatura, non poterit reperiri præstantior gratia, quā sit gratia collata animæ Christi, nulla autem probabilitate suadent, quod ipsamet Christi gratia nequeat augeri, & perfici in semetipsa, & ad altiorem intensionis gradum pertingere: Ergo illa sententia, qua parte docet Christi gratiam summè plenam esse in semetipsa, secundum ordinem diuinæ sapientiæ, nullo, vel apparenti fundamento fulcitur. Confirmo, & explico huius argumenti vim. Et supponamus collatam fuisse Christi animam intensam, vt 100. Quæro, cur secundum ordinem diuinæ sapientię non potuit dari Christo gratia intensa, vt 200. cum ex vi gratiæ vnionis nulla sumatur determinatio ad istum gradum potius, quam ad illum, vel ecōtra, neq; vero ex ipsa gratia fieri potest, cum sua natura valeat in infinitum progredi eius intensio. Ergo nulla ratione aduersatur sapientiæ diuinæ augmētum gratiæ Christi secundum maiorem eius intensionem.

Secundo contra eandem sententiam sic argumentor. Ex ea sequitur ad plura se posse extendere diuinam potentiam, diuinamq; voluntatem, quam se possit extendere ipsa Dei sapientia. Consequens est falsum, ergo, &c. Sequela apparet manifesta, quoniam diuina potentia potest efficere maiorem, & perfectiorem gratiam, quam sit ipsa habitualis Christi gratia, & similiter Dei voluntas absolutè considerata potest esse principium huius effectus, ad quem tamen non valet extendi diuina sapientia, quia non cadit sub eius ordine. Probatur vero consequentis falsitas. Diuina sapientia non minorem habet infinitatem, quam habet Dei voluntas, & eius omnipotentia: Ergo nullum effectum possunt attingere Dei voluntas, eiusque omnipotentia, ad quem non se extendat ipsa Dei sapientia, & eius ordo. Confirmatur. Diuina attributa æqualis sunt virtutis, & perfectionis, quoniam omnia sunt simpliciter infinita, imo & sunt ipse Deus, ergo quidquid potest vnum, potest, & aliud.

Contrariæ sententiæ authores variè conantur hoc argumentum dissoluere. Primo dicunt, quod nullū opus, quod de facto produceretur a Dei omnipotentia, & à Dei voluntate, deuiaret ab ordine potentiæ diuinæ, eo quod omnipotentia Dei est regula omnium suarum actionum, suorumque effectuum, & similiter Dei voluntas. Cæterum ex hac doctrina nihil habetur, quod ad solutionem argumenti facti quidquam attineat: argumentum enim contendit, quod ordo diuinæ sapientiæ potest se extendere ad omnem illum effectum, quem ipsa Dei omnipotentia, secundum se considerata, posset efficere. Et quod nihil cadit sub diuinæ voluntatis obiecto, quod non possit per diuinam sapientiam in bonum aliquem, & honestum finem ordinari. Ad hoc autem firmandum, quid refert assignata solutio?

Dicunt secundo. Quod prædicta sententia non plus tribuit diuinæ voluntati, diuinæq; omnipotentiæ, quam ipsi sapientiæ Dei, nam etiam stando in terminis illius sententiæ, fatendum est diuinum intellectum per suam sapiētiam posse totum id exactà notitia cognoscere, quod Dei voluntas potest velle, & Dei potentia valet efficere. Sed hæc etiam solutio apparet deficiens, quia tantum procedit de scientia Dei speculatiua, & non habet locum in scientia practica præordinatiua, & factiua rerum, de qua tamen scientia factum argumentum procedit.

Dicunt tertio. Non esse inconueniens, quod possit Deus per vnum attributum aliquid efficere, quod per attributum aliud non potest operari. V.G. per suam omnipotentiam posset Deus totum hoc vniuersum visibilibus, atq; inuisibilibus creaturis cōstans, in nihilum vertere, & iterum reproducere. hoc autem non esset opus diuinæ sapientiæ, neque vero diuinæ iustitiæ. Similiter per attributum diuinę iustitiæ punit Deus peccatores in inferno, quam tamen punitionem non exequitur per attributum misericordiæ. Hæc solutio aliqualem præsefert probabilitatem, sed est sine dubio insufficiens ad diluendū argumentum factum, si vim eius paulisper in hunc modum premamus. Esto aliquem effectum vni diuino attributo adscribamus, qui alio attributo non competit, at nulla ratione admittendum est, quod effectus vnius attributi altero attributo opponatur: nam alias attributa diuina inuicem repugnarent: aliquid enim præstaberetur in virtute vnius, quod non modo in alterius attributi potestate non præhaberetur, verum, & ei repugnaret: atque adeo ipsæ diuinorum attributorum virtutes essent inter se oppositæ, & inuicem contrariæ. Quæ assertio absurdissima est, & impia forsan, & sacrilega: talis enim attributorum contrarietas indecora est, & indecens Deo. Missum facio, quod fortassis est falsum id, quod vt certū præsupponit assignata solutio, videlicet, quod aliquid operetur Deus per vnum attributum, ad quod attributum aliud nullatenus concurrit. Nam in operibus iustitiæ, & misericordiæ, in quibus illa solutio maiori cum apparentia verificari videtur, illa doctrina est falsa: vniuersa enim opera Domini misericordia, & veritas. Vbi veritatis nomine, sacrorum bibliorum interpretes Dei iustitiam intelligūt. De qua intelligentia, & huius rei explicatione legatur. S. Th. 1. p. q. 21. ar. 4.

Dicunt deniq; quarto prædictæ sententiæ, & solutionis authores, Liberè fatendum esse: quod non tā extenduntur Dei sapientia, & prouidentia, atque extenduntur eius omnipotentia, & voluntas, quod ita

Digitized by Google

probant. Non possumus intelligere qualiter Deus sapienter crearet Angelos absque naturalibus eorum potentijs intellectu, scilicet, & voluntate, & tamen id non repugnaret absolutæ Dei potentiæ. Communiter enim docent Theologi, & si Caietan. repugnet, posse Deum absoluta sua potentia vtens, proprietates, & naturales passiones à proprijs subiectis separare. Similiter nullus dicet, quod Deus sapienter potuerit Christum, vt hominem, perpetuis inferni cruciatibus vexare. Quod tamen si solam Dei omnipotentiam, & liberam ipsius voluntatem attendamus, nihil habet repugnantiæ, & implicationis. Verum hanc solutionem efficacissimè, ni fallor, impugnat argumentum, quod formauimus aduersus solutionem præcedentem: Nam quod aliquod sit proportionatum diuinæ voluntati, & omnipotentiæ, & quod sub eadem ratione qua Dei omnipotentiæ, & voluntati proportionatur, diuinæ sapientiæ, aut cuilibet alteri Dei attributo repugnet, manifesta est implicatio: Neque potest absque absurditate dici. Exempla autem, quibus quarta solutio iuuatur, in eo, quamplurimum deficiunt, quod illius solutionis authores falso arbitrantur, quod deesset Deo ratio suæ sapientiæ congruens, qua honestaret illud vtrumque factum per suam absolutā potentiam. Itaq; fateri debemus, quod si Deus sua libera omnipotentia vtens, Christum vt hominem perpetuis vexaret cruciatibus, talis vexatio prudens esset, & sapiens, diuinæq; sapientiæ consentanea. Quia licet nobis non appareat sapiens, & prudens ratio, & honestus finis talis vexationis, hæc tamen omnia sunt Deo præsentia, quia nouit varios, & multiplices fines, in quos potest suas omnes creaturas iuxta modos sibi placitos ordinare, & referre, ob id enim Dei sapientia multiformis appellatur à S. Paul. ad Eph. c. 3. Et quidem licet verū sit, quod *effuderit Deus sapientiam suam super omnia opera sua*, Eccl. 1. non tamen effudit omnem, sed infinitam sibi adhuc sapientiam reseruauit: qua infinitas conuenientię rationes, infinitos fines, infinita media, infinitos denique modos, in creatis rebus excogitare potest, & disponere. Huc attinet, quod dicitur Ecclesiast. 1. *Radix sapientiæ, cui reuelata est, & astutias illius quis agnouit.*

Confirmatur. Nulli virtuti aduersatur intrinsecè, quod Deus aliter disposuerit ordinem vtrumque, & naturæ, & gratiæ, atque disposuit de facto: Ergò neque ordini diuinæ sapientiæ repugnat. Antecedens patet. Quia iustitiæ distributiuæ non aduersatur. Nā vt S. Th. 1. p. q. 21. ar. 1. ad 3. ait, iustitiæ distributiuæ ius nulli debitorem constituit Deum, quia non ipse ad alia, sed omnia ad ipsum ordinantur: Ergo nulli aduersatur virtuti. Quia non est signabilis alia virtus cui opponatur. Consequentia est euidens. Nam si physicam rationem entis consideremus nulla est in hac parte contradictionis repugnantia, cum vt aduersarij admittunt, subsit diuinæ potentiæ absolutè sumptæ: Ergo vt ab ordine diuinæ sapientiæ remistam subtrahamus, oportet inuenire moralem aliquam deformitatem. Quæ esse minima potest si nullius virtutis rectitudo lædatur.

Sed iam tertio probatur commemoratæ sententiæ falsitas. Id quod nequit cadere sub diuinæ sapientiæ, & prouidentiæ ordine, non habet veram entis rationem: Sed est quid impossibile, & contradictionē implicans. Id autem, quod implicat contradictionē, & veram rationem entis non participat, nullatenus subest diuinæ potentiæ, diuinæque voluntati, etiam si absolutè absque coordinatione ad diuinam sapientiam consideretur: Ergo si augmentum gratiæ Christi sub diuinæ sapientiæ ordine non cadit, neq; etiam subest diuinæ potentiæ, & voluntati. Minorem admittunt vniuersi Theologi. Maiorem vero sic probo. Quidquid veram participat rationem entis, & contradictionem non inuoluit, ordinabile est in Dei gloriam, eiusq; bonitatem, nam quidquid rationem entis sortitur, illam participat ab ipsa Dei entitate, & bonitate, atq; adeo ordinabile est in ipsam summi, & primi entis gloriam, & in eius bonitatis manifestationem. Id autem, quod est in hunc finem ordinabile, sub ordine diuinæ sapientiæ, diuinæque prouidentiæ continetur: quia est ordinabile, vt medium in illum finem, quem per se primo diuina prouidentia in suo ordine respicit: ergo, &c.

Confirm. Vel augmentum gratiæ Christi veram secundum se rationem entis habet, vel non, si primū dixeris, consequenter fateri teneris, quod cadit sub ordine diuinæ sapientiæ, quia id quod veram habet entis rationem, aptum natum est, actu extra suas causas existere in Dei gloriam productum. *Omnia enim propter semetipsum operatus est Dominus*. Prou. 16. Si vero secundum dicas, manifesta deductione conuincetis ad asserēdum, quod neq; sub ordine diuinæ prouidentiæ, neque sub potestate, & efficacia diuinę omnipotentiæ, neque tandem sub formali diuinæ voluntatis obiecto continetur. Ergo, &c.

Quarto contra eandem sententiam arguitur. Ex ea sequitur, quòd neque diuina voluntas, neque infinita Dei omnipotentia sit prima suarum operationum regula, sed quod vtraque egeat regulari per ipsam Dei sapientiam. Consequens est falsissimum, nam tunc concedendum esset, quod Dei voluntas, & potentia per se subijciuntur, & subordinantur diuinæ sapientiæ tanquam superiori regulæ, ac proinde, quod sunt inferiores ipsa Dei sapientia. Vnde communis est Theologorum doctrina, affirmans Dei voluntatem ipsam esse suarum operationum regulam: ergo, &c. Sequela probatur. Diuina omnipotentia secundum se, & absolutè considerata, iuxta prædictam sententiam, multa potest facere, & similiter Dei voluntas absolutè sumpta multa potest velle, quę non sunt consentanea recto ordini à diuina sapiētia probato: Ergo ex natura sua voluntas, & potentia Dei, non sunt determinatæ ad id, quod rectum est, bonum, & decens, atque adeo egent moderari, & regulari per diuinam sapientiam tanquam per superiorem regulam. Patet hęc consequentia, nam ea potentia, & virtus, quæ ex sua natura potest in aliquid dissentaneū rationi, & recto ordini, nequit esse suarum operationum regula, sed dirigenda est, & regulanda ab alia superiori regula, quæ sua natura determinata sit ad debitum ordinem, & sapienti ordini consentaneum. Hoc autem de diuina voluntate, qui dixerit, aduersabitur Paulo ad Eph. 1. de rectissimo, & optimo Deo dicente, quod *operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*. Non enim Paulus voluntatē consilio subijcit, sed consilium voluntati (si fas est ibi subiectionis ordinē nominare) quatenus Deus per ipsam voluntatis suæ libertatē vniuersa ad crea-

Digitized by Google

creaturas spectantia,& æterna prouidentia disposuit, & temporali exequutione efficit. Certè si libera Dei voluntas ex propria sui ratione non esset summè recta,& diuinæ sapientiæ conformis,iniuriosus fuisset Paulus Deo (absit iniuria verbo) dum asseruit ipsum operari omnia,iuxta consilium voluntatis suæ. Nam promptum esset illi obijcere. Satius fuisse creaturis, vt Deus operaretur in eis secundum consiliū sapientiæ suę. Et quod voluntas consilium sequeretur, & non consilium voluntatem.

Vltimo tandem contra eamd.sententiam arguitur. Potuit verbum assumere humanitatem in puris naturalibus constitutam,vt in 1.q.conclusione 1.ex cōmuni Theologorum sententia resoluimus,in quo ca su possent esse alij homines,ac similiter Angeli in gratia constituti: Ergo si hoc potuit fieri secundum ordinem diuinæ sapientiæ, multo potiori ratione cadere potest intra rectum eius ordinem, vt Christi gratia minoris sit intensionis, quam grana alterius puræ creaturæ rationalis. Huius consequentiæ vim nullus est,qui non videat. Nam multo magis indecens apparet, quod Christi anima nulla sit gratia habituali prædita, alijs creaturis rationabilibus in gratia existentibus, quam quod habeat gratiam in minori intensionis gradu positam.

Est tamen hoc loco obseruandum, quod in præsentia tantum loquimur de perfectione gratiæ intensiua, quæ consistit in maiori radicatione ipsius gratiæ in anima. Nam de perfectione alia, quæ competit gratiæ Christi ex vnione ad verbum, dicemus sequenti articulo. Quæ cum sit infinita iuxta modū ibidem explicādum,nullatenus potest augmētum suscipere, neque superari,imo neque adæquari à gratia cuiusuis puræ creaturæ. Infinitas enim ex vnione hypostatica cum verbo proueniens adęquationem non admittit.

Argumenta illa tria, quæ proposita fuerunt pro sententia nūc à nobis confutata, facilem ex his, quę diximus solutionem accipient.

Ad primum enim argumentum antecedenti dato neganda est consequentia, probationi vero dicitur, quod tantum procedit de lege, & potentia ordinaria Dei, secundum quam Deus non solum fortiter omnia disponit,verum & suauiter,idest, cōsentaneè ad ipsas rerum naturas suam eis prouidentiam accommodans. At secundum absolutam potentiam poterit aliter rebus ipsis prouidere,easque non tam suauiter, idest,non tam conformiter ad earum naturas,& inclinationes disponere, & hoc quidem prudentissimè,& sapientissimè. Certè si hoc argumentum quidquam probaret, conuinceret etiam Deum non aliter potuisse vtrumque ordinem,& naturæ,& gratiæ disponere, quam disposuit de facto. Quoniā si contra ordinem diuinæ sapientiæ est, quod Deus non se accommodet in rerum prouidentia,& dispositione earū naturis, & meritis, necessaria collectione deducitur, Deum non aliter potuisse res vtriusq; ordinis disponere, quam de facto disposuit. Quæ assertio intolerabile esset erratum.

Ad secundum argumentum eadem est solutio, nā similiter procedit secundum ordinariam Dei potentiam, & legem. Confirmationi vero dicitur primo. Quod illum connaturalitatis debitum, quo Christi humanitati debetur gratia,non adeo strictum est,& rigorosum,vt Deum vniuersorum, ipsius etiam humanitatis Christi dominum, possit adstringere, atque adeo libera manet potentia Dei absoluta, vt possit habitualem gratiam à Christi humanitate auferre, & vberiorem intensionem gratiæ puræ creaturæ tribuere. Secundo dici posset huic confir. quod si hoc connaturalitatis ius tam esse rigorosum, & strictum iudicaretur, vt ipsum Deū adstringeret, adhuc argumentum non aliud conuinceret, quam quod non potuisset nō conferre Christo totam eam gratiam,quam de facto contulit. Verum non probat,quod non potuerit alteri homini æqualem, vel maiorem gratiam conferre. Nam posset tunc Deus dicere Christo, vt homini, id quod Matth.20.operarijs murmurantibus dixit. *Amice non facio tibi iniuriam, tolle quod tuum est, & vade. An non licet mihi facere de meo, &c.*

Ad tertium argumentum respondeo, quod Christus secundum gratiam habitualem non potest simpliciter loquendo alicui creaturæ subordinari, eo qđ eius gratia magnā quandam infinitam dignitatē participat ex coniunctione ad verbum nulli puræ creaturæ communicabilem,quam art.seq.explicabimus: at secundum quid,idest,secundum intensionem,non inconueniit talis subordinatio, ita quod gratia puræ creaturæ hac ratione superior esset gratia Christi. Imo nullum inconueniens esset admittere, quod secundum absolutam Dei potentiam Christo daretur gratia propter meritum alicuius purę creaturæ. Etenim postquam vnigenitus Dei filius caro factus, paulominus ab Angelis minoratus est,nihil mirū,quod in his omnibus,quę ad humanitatem,qua minor est Angelis attinent, aliqualiter pendeat ab ipsis Angelis, & ab alijs creaturis, Deo præsertim per absolutam potentiam ita disponente.

§.7. *Tertia conclusio.*

CHristi gratia etiam secundum intensionem plena fuit, & summa, quæ potest esse secundum ordinariam Dei potentiam, habuitque quadruplicem illam plenitudinem superius in quodam notabili explicatam. Docent hanc conclusionem omnes fere Theologi in 3.dist.13.& S. Th.3.p.q.7.ar. 9. & tribus sequentib. Sancti Patres locis q.prima citatis, eam re ipsa docuerunt. Et quidem de priori conclusionis parte nulla potest subesse dubitatio, nam eam sufficientissimè probāt illa tria argumenta, quæ paulo ante diluebamus,quibus recētiores quidam Theologi probare nitebantur Christi gratiam adeo plenam esse,& summam; vt secundum ordinem diuinæ sapientiæ nulla possit dari perfectior,& præstantior, siue intensione,siue virtute. Quorum argumenta, si ordinariam Dei potentiam, & legem contemplemur, efficacissima sunt, nec solutionem admittunt probabilem.

Explicatur autem, & probatur posterior conclusionis pars: cuius expositio erit quoque prioris partis probatio. Sigillatimque ostenditur, quatuor illos plenitudinis modos gratiæ Christi competere: & de primo, quod est ex parte subiecti constat ex nostro Prothemate ex cap. 1. Ioan. desumpto, in illis verbis, *Plenum gratiæ, & veritatis*, quæ verba, vt minimum intelligenda sunt de plenitudine ex parte

Digitized by Google

subiecti: quæ in hoc sensu est accipienda, ꝙ Christo datã est omnis gratia, quam ipsius Christi dignitas postulabat, & quæ necessaria erat, & conueniens ad debitè exequendum, ipsum sibi à patre commissum Redemptoris,& Saluatoris officium. Siue illa gratia in se maxima fuerit,& summa,siue non.

De secundo modo plenitudinis, qui designat magnam,& multam gratiam,valdeque intensam, & perfectam,probatur manifestè ex illo Io.3. *Non ad mensuram dat Deus*, (de spiritu,nimirũ,) *filio suo*, de quo ibi Christus ipse loquebatur. Sed antequam in huius cõclusionis probationem noster vlterius progrediatur tractatus: Oportet occerramus obiectioni,quam eruditus Theologus aduersus communem huius testimonij. Ioann. 3. intelligentiam nobis forsan opponet,ex Grego.Nazianz. in oratione 36. nu.49. vbi ita inquit. *Per multa ex his, quæ ita dicuntur,nec affirmationis modo,sed infictationis. Vt illud, non ad mensuram dat Deus spiritum, neque.n.dat, neq; mensura definitum: nec.n.Deus Deum metitur.* Ecce quemadmodum ita intelligit prædictum Io.testimonium S Greg. Nazian. quod Deus nullum dedit filio suo spiritum. Nam licet ipse in citatis verbis non expresserit filium,est tamen subintelligendũ,filio suo, cum dicit,quod Deus non dat spiritũ ad mẽsurã. Ita in scholijs Billius intellexit illum locũ. Igitur ex prædicto Io.testimonio,c.3.nulla gratiæ Christi plenitudo colligi potest, quin ex præfata Gregor. intelligentia infertur,nullam fuisse Christo habitualẽ gratiam collatam. Huic obiectioni primũ assero,deceptum fuisse Billium,addens in scholia illa verba, filio suo.Quia Greg.consulto nõ apposuit, vt insinuaret se non tantum in ordine ad filium negare Patri Spiritus sãcti donationem, sed absolutè,& omnibus modis. Secundo dico,quòd Greg.intendit,quod Pater non dat Spiritum sanctum authoritatiuè,ita vt superioritatem habeat super Spiritus sancti personam eiusque virtutem,ex qua gratia,& cætera supernaturalia dona ad animam proueniunt. Et quia hoc non solum respectu animæ Christi,sed absolutè verũ est, ideo Greg.non addidit,filio suo,& si Io.in illo testimonio de filio id loquutus esset. Fateor hãc Grego. intelligentiam nõ satis gratã esse,& germanã textui, & menti ipsius Euangelistæ. Neq; acceptatam esse à cæteris Patribus, & sacrorum Bibliorum interpretibus.Qui non per negationem, sed positiuè, & affirmatiuè intelligunt Patrem dedisse filio Spiritũ sanctum plenè,& non ad mensurã. Legantur ibi Chrys. cuius verba referam sequenti quæst. Et August.trac. 14.in Ioan. Neq; vero aliud intendebat S.Hier.cum versans illa verba Isa. 11. *Requiescet super eum spiritus Domini,&c.*inquit, [Christum non per partes accepisse Spiritum sanctum, sed quod iuxta Nazareorum Euangelium, ipse fons Spiritus sancti in Christum descendit.] Ex hoc S Hieron. testimonio etiam probatur, conuenire Christo tertium plenitudinis modum, idest, quod tam sit exuberans, & affluens Christi gratia, vt non se contineat intra ipsam Christi animam,sed ad nos vsq; inenarrabili diffusione deriuetur: Sicut copiosus aquæ in perenni fonte defluxus non se potest diu intra circunstantem fontis alueolum continere,sed necessum est,vt ex ipso deriuetur riuulus, & in fluuium magnum quandoque crescat. Quod Ioã. Baptista de gratiæ incarnati verbi plenitudine testimonium perhibẽs, Io.1.magnificis verbis explicuit, inquiens: *De plenitudine eius nos omnes accepimus.* Nos omnes.i.nos etiam primitias Spiritus habentes,ad quos gratia Christi magna, & affluenti diffusione peruenit.

Denique quod plenitudo gratiæ Christi, quartũ etiam plenitudinis modum attingat,ita quod Christus in ordine gratiæ sit primus, & omnium maximus,ex eodem etiam testimonio B.Hieron. colligitur. Est enim in Christo gratia, vt in fonte, in cæteris autem tanquam in quibusdam riuulis ex ipso fonte deriuatis. Item etiam probatur,quia Christi gratia est gratia capitis,vt docet,& probat S.Tho.3.p.q.8. ar.1.& probabitur in 6.quæst.sequenti.caput autem eminentiam habet supra totum corpus,& in omnia membra influit,quæ duo ad ternum,& quartum plenitudinis gradus manifestè pertinent.

Probatur prætereà conclusio quoad hunc quartum plenitudinis modum. Prædestinatio Christi est exemplar prædestinationis hominum, & gratia vniuersis hominibus prædestinatis collata constituit in eis omnibus conformitatem ad Christum, & ad eius gratiam,iuxta illud,quod ait Paulus Rom.8. [Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij eius.] Quæ verba non solum sunt intelligenda de conformitate ad Dei filium secundum naturam diuinam, sed etiam secũdum assumptam humanitatem, quatenus per gratiam habitualem dilectissima est Deo, & ad plenariam bonorum cœlestiũ hæreditatem admissa. Quam Paulini testimonij intelligentiam promptum erit cuique ex multorum Patrum doctrina, & ex sacrorum Bibliorum interpretibus colligere: Ergo Christus primus est prædestinatus,omniumque prædestinatorum princeps, ac proinde ipsa prædestinationis gratia, residet in ipso tanquam in supremo,& maximo totius ordinis gratiæ:atque adeo quarta plenitudinis acceptio verè accommodatur Christi gratiæ.

Est autem obseruandum summoperè, quod si rigorosè loquamur ad explicandam sufficientissimè plenitudinem gratiæ Christi,satis esset dicere, Christum esse plenum gratiæ plenitudine primo modo accepta,idest,ex parte subiecti. Quoniam dignitati Christi,ipsique Redemptoris, & Saluatoris officio debetur omnis illa plenitudo gratiæ, quæ pertinet ad alios tres modos plenitudinis:etenim quia Christus filius Dei est,debita est ei gratia in maxima quãtitate perfectionis,& intensionis,debeturq; illi gratia exuberans,& affluens,& quę ad cæteros homines iustos deriuetur. Debetur denique illi, quod in ordine gratiæ sit summum,& maximum, habeatq; proinde rationem capitis in genere gratiæ: Vnde S.Cyr. lib.1.in Ioan.cap.17.inquit, quod Deus dedit Christo omnem gratiam,& omnem sapientiam, quia filius Dei est. Ecce vbi totam gratiæ, & sapientiæ Christi plenitudinem ad dignitatem subiecti reuocat S. Cyri. S.autem Tho.3.p.loco cit. dicit, gratiam Christi, & ex parte subiecti, & ex parte gratiæ habere omnem plenitudinem. Vbi videtur distinxisse plenitudinem gratiæ ex parte ipsius gratiæ,à plenitudine eiusdem gratiæ ex parte subiecti, sed hoc fecit S. Thom. claritatis causa, nam re ipsa plenitudo ex parte subiecti in Christo, coincidit cum plenitudine gratiæ ex parte gratiæ: quod non contingit de ple-

nitudine

nitudine gratiæ ex parte subiecti in alijs sanctis, etiã in Beata Virgine. Plenitudo vero ex parte gratiæ, in eo sita est, quod Christi gratiæ summum illum intensionis gradum attingat, vltra quem decreuit Deus gratiæ author, non producere gratiam in aliquo subiecto.

Ex quo sequitur, satis esse verosimilem, & rationabilem illam Theologorum sententiam affirmãtem, quod habitualis Christi gratia secundum intensionẽ non solum excedit gratiam cuiuscumque Sancti, & Sanctissimi, sed & totam collectionem gratiæ, quæ in omnibus Sanctis, & Angelis, & hominibus reperitur. Probatur. Hæc sententia nihil docet, quod con traditionem inuoluat, sed quod maximè decet Christi dignitatem, est prætereà conformis doctrinæ Pattum, & Theologorum, qui vnanimiter docent gratiam Christi immensam esse, & summè plenam, imo & sacræ scripturæ dicenti, non fuisse datum Christo Spiritum ad mensuram: est denique consentanea hæc doctrina S. Thom. 3. p. loco citato, vbi inquit in Christo gratiam fuisse plenam, tum ex parte subiecti, tum ex parte gratiæ. Neque enim in rigore posterior hæc plenitudo Christi gratię competeret, nisi tota hac intensione polleret. Et prætereà ipsemet S. Thom. 1. p. q. 20. art. vlt. ad 1. & 2. hanc eandem insinuauit sententiam, cum inquit, Deum plus diligere animam Christi, quàm totam omnium creaturarum vniuersitatem, & quod Christus melior est omnibus & Angelis, & hominibus, maximè ratione vnionis. Illa dictio, maximè, insinuat apertè, quod non solũ ratione vnionis Christus est melior Angelis, & hominibus, verum etiam ratione gratiæ habitualis, & supernaturalium donorum, quibus est eleuata, & prædita anima Christi: Ergo iuxta S. Tho. doctrinã fateri tenemur, quod habitualis Christi gratia excellit intensione omnem gratiam omnium hominum, & Angelorum collectiuè sumptam, considerando omnem eius pro tota æternitate collectionẽ. Quemadmodum aqua maris sua plenitudine excedit quantitatem omnium aquarum, quæ sparsæ reperiuntur in vniuersis fontibus, fluminibus, riuulis, &c.

Hoc priuilegium tantæ intensionis, & dignitatis gratię, soli Christo (mea sententia,) est tribuendũ, & quia filius Dei est, & quia caput est omnium hominum, & Angelorum. Hoc dixerim, quia non desunt quidam pij Theologi, qui gratiæ Beatissimæ Virginis similem tribuunt dignitatem: asserentes, quod eius gratiæ plenitudo exuberat intensione, & perfectione omnem gratiam collectiuè sumptam omniũ hominum, & Angelorum. Quam sententiam, quod attinet ad dignitatem gratiæ, ego libenter admitto. Existimo enim, quod sicut dignitas Matris Dei excedit omnem dignitatem collectiuè sumptam, quæ ratione cuiusuis ministerij, aut officij in cœlo, & in terra potest competere Angelis & hominibus, propter quam causam S. Thom. 1. p. q. 25. ar. 6. ad vltimum argumentum vocat hanc dignitatem infinitam; ita dignitas gratiæ B. Virginis, quæ est proportionata dignitati Matris Dei, & ob quam dicitur à S. Tho. 3. p. q. 7. ar. 9. ad 1. quod est plena ex parte subiecti, idest, habet totam plenitudinem quantam exigit dignitas matris, excellit dignitatem omnis gratiæ collectiuè sumptæ, quæ in omni intellectuali, & rationali creatura reperitur. Cæterum, quod attinet ad intensionem non placet mihi hæc sententia, quoniã in B. Virgine gratia habet quidem plenitudinem ex parte subiecti, non vero ex parte ipsius gratiæ, vt S. Thom. loco proximè cit. dixit. Nam hoc priuilegiũ soli gratiæ Christi est concedendum. De solo enim Christo dixit Apost. ad Coloss. 1. quod [complacuit Deo in ipso omnem plenitudinem inhabitare.] Quã omnem plenitudinem rationabiliter possumus ad triplicem modum reuocare.

Ad cuius intelligentiam notandum esse censeo, quod sicut in Christi humanitate secundum se considerata triplex reperitur capacitas, & obedientialis potentia in ordine ad supernaturalia, & diuini ordinis bona.

Prima ad ipsam verbi personalitatem, & existentiam, secundum quam potentiam terminabilis est verbi personalitate, & potẽs est existere diuina ipsius verbi existentia, & hæc est potentia ad gratiam vnionis.

Secunda est ad gratiam habitualem (sub gratiæ habitualis nomine comprehendimus charitatem, & reliqua habitualia Spiritus sancti dona, quæ gratiam habitualem in Christi anima comitantur, iuxta modum in prima quæstione expositum:)

Tertia denique capacitas, & obedientialis potẽtia est ad supernaturales actiones, quæ radicaliter est in ipsa animæ essentia, proxime vero in eius potentijs intellectu, voluntate, &c. Sicut, inquam, triplex hæc reperitur capacitas, & obedientialis potentia in Christi humanitate, ita & triplicem supernaturalem plenitudinẽ ipsa Christi humanitas diuinitus fuit adepta per hypostaticam vnionem ad verbum.

Primam quidem accepit à verbo quasi formaliter, quatenus verbum humanitati personaliter vnitum eam sua diuinitate repleuit, ita vt homo verè, & propriè dicatur, & sit Deus.

Secundam vero, & tertiam plenitudinem accepit Christi humanitas à diuino verbo, vt ab efficienti principio. Secundam quidẽ plenitudinem, quæ habitibus gratiæ, & virtutum supernaturaliũ, & cœlestiũ donorũ constat, immediate, & se solo ipsum diuinũ verbum effecit, vel quatenus supernaturales ij habitus per simplicem resultantiã ex hypostatica vnione effluxerũt, vt quibusdam placet doctissimis, vel quatenus vt nobis videtur, & probatum dedimus præcedenti quæstione, per nouam actionem toti Trinitati communem ab ipso verbo fuerunt effecti.

Tertiam vero plenitudinem ipsis interuenientibus humanitatis potentijs, diuinum verbum humanitati tribuit; actualis enim hæc plenitudo intrinsecè pendet ex potentijs eliciriuè, & vitaliter concurrentibus. Non inconsideratè dixerit, vt opinor, is qui affirmauerit hanc triplicem spiritualem plenitudinẽ insinuatam, & intentam fuisse à S. Paulo ad Coloss. 2. illis verbis, *in quo*, idest in Christo *habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, itaque diuinitatis nomine Paulus vtramq; diuinitatem complectatur & essentialem, & participatam, & vtramq; secundũ omnem plenitudinem habitare dixit in Christi anima. Quæ diuinitatis plenitudo tanta est, vt etiam ad Christi corpus refundatur, non modo nunc post eius resurrectionem, per quam corporis immortalitatem, & gloriam fuit adeptus, sed etiam dum vitam mortalem nobiscum ageret. Quæ sane diuinita-

Digitized by Google

tis ad corpoream portionem diffusio in hunc modum poterit explicari. Quod caro Christi ex ipsa essentiali diuinitate, id est, ex hypostatica vnione ad verbum aptitudinem quandam habuit, vt ab ipso verbo assumeretur vt instrumentum eius coniunctū, ad sanandos infirmos, ad suscitandum mortuos, ad sanctificandum aquas, & ad alia quamplurima diuinæ virtutis opera corporali contactu efficienda. Ex gratia vero habituali habuit Christi caro (vt à proximo principio, nam radicale principium totius virtutis fuit ipsa vnionis gratia) vt eius corporeæ, & materiales actiones assumerentur, vt diuinæ virtutis instrumenta ad internam animarum sanctitatem, & munditiem efficiendam, vnde Christus corporali flatu spiritum sanctum dedit discipulis, vt habetur Ioan. 20. & eius verba, vt dixit, Petrus. Ioan. 6. *verba erant æternæ vitæ*, id est, *vim habebant æternam vitam conferendi*. Denique ex ipsa animæ Christi gloria, quæ fuit præcipua actualis plenitudo, diuinum quoddam lumen ad carnem vsque Christi deriuabatur, nam vt S. Hier. super c. 9. Math. inquit, quod quidam fulgor maiestatis occultæ inerat Christo domino, qui etiam in humanitate, & in facie eius recurrebat, vnde ex primo aspectu poterat homines ad se trahere. Et idem repetit ipse Hieronym. super Matth. cap. 21. Quæ res licet certa non sit, non est tamen incredibilis, nam si S. Dionysio Areopagitæ, cum primo Beatissimam Virginem fuit intuitus, diuinus quidam gloriæ fulgor in eius facie refulgens apparuit, ita vt nisi certa fidei persuasione detineretur diuinitatis essentialis quidpiam ipsi Beatissimæ Virgini inesse putaret, & vt Deam quandam suspiceret, & veneraretur, quid mirum, si ipsi Christi carni similem tribuamus dignitatem, & quendam diuinæ claritatis fulgorem?

Et iuxta hunc sensum posset non improbabiliter explicari vox illa, *corporaliter*, ita quod ipsa diuinitatis plenitudo in Christo habitans, in sanctissima eius carne, in humanoque ipsius corpore miris semper modis splenduerit. Cui intelligentiæ non dissentit id, quod à principio huius operis ex S. Chrysost. & alijs Patribus referebamus, exponentes illa verba Io. 1. *vidimus gloriam eius, &c.* nimirum S. Euangelistam de illa Christi gloria, ibi sermonem instituisse, quæ clarissimis Christi miraculis sanctissimæ carnis eius ministerio editis in conspectu omnium splenduit, & emicuit. Aliter explicuimus superius illam dictionem, corporaliter, iuxta S. Thom. interpretamentum, 3. p. q. 2. ar. 10. ad 2. quæ interpretatio, & intelligentia magis forsan est literalis, atque adeo cæteris præferenda, sed hæc, quam nunc tradimus, contemni non debet.

Tandem, vt huic tertiæ conclusioni vltimam imponamus manum, obseruādum esse cēsuerim: quod quamuis diuinæ sapientiæ ordini non sit contrariū, quod Christi humanitas omnis gratiæ, & supernaturaliū virtutum expers, & in puris naturalibus assumeretur à verbo: Et quod alteri rationali creaturæ intensior gratiæ gradus conferretur, quam sit collatus Christi animæ: fateri nihilominus debet peritus Theologus, melius simpliciter fuisse, & ordini diuinæ sapientiæ magis consentaneum, quod Christus vnctus fuerit oleo exultationis præ participibus suis. Ita quod tanta vnctionis spiritualis plenitudine polleat, vt verissimè Ioan. Baptista diceret, quod *de plenitudine eius omnes accepimus*. Et crediderim absque hęsitatione vlla, quod sicut Theologi ex doctrina Sancti August. 13. de Trinita. cap. 13. collegerunt, quod quamquam non defuerint sapientię, & omnipotentiæ Dei multa media alia, quibus humanum genus potuit ab originali culpa, & à cæteris peccatis liberare. Nullus tamen inueniri potuit modus, quo & sapientius & potentius id fieret: ita quamuis circa Christi humanitatem in supernaturali ordine disponendam, alijs multis potuisset Deus modis procedere, quæ ab ordine sapientiæ suę haudquaquam exorbitarent: Nullus tamen modus intra totum ipsius diuinæ sapientiæ ordinem conuenientior reperiri potuit, quam quod Christus, vt homo, ita cæteris pręficeretur iustis per modum supremi totius Ecclesiæ capitis, vt non modo illos personali excelleret dignitate, sed & in gratiæ quoque habitualis, & habitualium virtutum, ac Spiritus sancti donorum plenitudine, vnctusque fuerit omni spiritualis exultationis oleo præ omnibus participibus suis. Hoc enim, & ipsius Christi dignitas, & ipsum supremi capitis officium suo iure postulabant. Quid enim diuinæ sapientiæ congruentius, & conformius, quam quod suauissimum vnctionum spiritualium vnguentum in sacerdotale caput primo diffunderetur, & inde in barbam Aaron, id est, in Apostolos, ac primarios Ecclesiæ Patres Christo Ecclesiæ capiti coniunctiores, ac tandem ad oram vsque vestimenti eius, id est, in simpliciores fideles redundaret? In hunc sensum adducit Amb. in Epist. ad Hebr. cap. 1. hoc testimonium ex psalm. 133. desumptum.

§. 8. *Quarta Conclusio.*

Gratiæ Christi plenitudo summa potest censeri, & appellari, secundum propriam ipsius gratiæ naturam. Hanc conclusionem nobis concederet Capreol. loco superius citato, verum in alio longe absimili sensu ab eo, quem nostra intendit conclusio: censet enim Caprol. quod gratia ex principijs intrinsecis suæ naturæ determinata est, ad eum intensionis gradum, quem de facto habet in Christi humanitate: Sicut lux Solis naturalem habet determinationem, ad eum intensionis, & perfectionis gradum quem obtinet in solari astro, quod est proprium eius & natiuum subiectum, & sicut calor determinatur ad intensionem, quam in igne sortitur; quam doctrinam falsam esse superius ostendimus. Vnde pro nostræ conclusionis intelligentia notandum est, quod tam in operibus naturæ, quam in operibus gratiæ, Deus, vt Author naturæ, & gratiæ, cuicumque formæ præfixit ordinem, & modum vltra quem numquam de facto progredietur, iuxta illud Sap. 11. *Omnia in numero, pondere, & mensura disposuisti, &c.* Quod testimoniū, vt supra retuli. S. Th. accommodauit ad omnia etiam supernaturalia dona, quorum prima radix est gratia. Cæterum inter gratiam, & formas naturales accidentales, V. G. lucem, & calorem magnū in hac parte versatur discrimen: quod formæ naturales non ex sola Dei voluntate authoris naturæ, certum gradum, & limitatum intensionis, & perfectionis sibi vendicant, sed etiam ex proprijs, & intrin-

intrinsecis differentijs,& ex habitudine ad causas naturales,ex quibus procedunt, eo quod omnis virtus naturalium causarum determinata est ad vnũ,& ad summum,quod potest efficere. Vnde lux Solaris determinatam habet perfectionem ex ipsa natura, & virtute Solis ex qua dimanat,& calor similiter,ex ipsa ignis natura determinatum intensionis, & virtutis sortitur gradum. Cæterum,quod gratia in tali intensionis gradu, & neq; in maiori, neque in minori producatur, neq; desumitur ex intrinseca differentia gratiæ,quia gratia,vt dixi, ex natura sua potest in infinitum crescere secundum intensionem,& perfectionem,neque vero talis determinatio prouenire potest gratiæ ex limitatione virtutis diuinæ à qua procedit,cum sit virtus infinita. Vnde necessum est, quod tota hæc gratiæ limitatio ad solam Dei voluntatem referatur.

Sed tamen fatendum esse credo,quod hæc determinatio gratiæ est conformis naturæ ipsius gratiæ: Et ob id dicebam in conclusione, quod gratia in Christo habet eã omnem plenitudinem, qua maior non potest conuenire gratiæ secundum naturam ipsius gratiæ. Et ratio est, quoniam gratia ex propria sui ratione debet commensurari cum liberali Dei voluntate: Est enim ex sua natura donum gratuitum, & voluntarium, iuxta illud Iacobi cap. 1. *Voluntariè genuit nos verbo veritatis.*

At illa forma,quæ ex sua natura est voluntaria, & liberalis,realiter subordinatur in sui perfectione, & intensione liberæ, & voluntariæ dispositioni eius voluntatis a qua per se pendet: Ergo gratia ex natura sua contenta est illo intensionis, & perfectionis gradu, in quo diuina voluntas decreuit illam efficere,& non in maiori. Quo fit, vt gradus ille gratiæ, qui est maximus,& summus secundum ordinariam Dei potentiam, sit etiam summus, & maximus per habitudinem,& conformitatem ad naturam ipsiusmet gratiæ. Et propter istam causam existimo S.Th. absolutè definijsse gratiam Christi esse plenam,& summam ex parte ipsius gratiæ, idest, secundũ propriam naturam ipsius gratiæ, quæ postulat, vt non fiat augmentum in ipsa, vltra gradum illum quem Deus secundum liberæ suæ voluntatis consilium maximum,& summum esse decreuit.

§ 9. *Vbi dissoluuntur argumenta proposita initio articuli.*

AD argumenta in principio. Ad primum respondetur,quod gratia in B. Virgine, & alijs Sanctis,habet plenitudinem tantum ex parte subiecti,in Christo autem habet plenitudinem omnimodam, & ex parte subiecti,& ex parte gratiæ. Hanc solutionem prosequitur latè S.Th.3.p.q.7.ar. 9. ad 1. qui est proinde legendus.

Ad secundum argumentum facilè respondetur, quod S. Thom. in illis locis, & in alijs similibus loquitur de plenitudine gratiæ Christi secundum potentiam Dei non absolutam,sed ordinariam,vt constat ex illis locis S.Thom. nuper à me adductis. Loquitur etiam S.Th.de plenitudine gratiæ secundum naturam ipsius gratiæ, non in sensu quem intendebat Capreol.supra citatus, sed in sensu à nobis exposito in vltima conclusione.

Ad tertium argumentum respondetur,quod gratia est quidem creatura. Sed est tamen ordinis increati,& diuini,ac proinde non debet mensurari legibus aliarum creaturarum,sed sua natura potest in infinitum crescere,nullumq; habet alium determinatum limitem intensionis,& perfectionis,præter eum,quẽ ipsi Deus sua prouidentia præscripsit.

Ad quartum respondetur per solutionem inter argumentandum assignatam. Ad replicam respondetur ex doctr.S.Th.2.2.q.24.ar.4.ad 3. vbi loquens de charitatis augmento dicit,quod propriam vocem ignorant,qui dicunt accidens non perfici in sua essentia per maiorem inhæsionem, & radicationem in subiecto,nam cum essentia accidentis sit in esse subiecto,non stat quod accidens perfectius insit subiecto, quin eius essẽtia perfectior reddatur. Hinc ergo colligit ibid.S.Tho.essentiam charitatis perfici per inhæsionem ad subiectum,& quod tãto magis est perfecta charitas in sua essentia,quanto magis in subiecto radicatur. Idipsum nos proportionabiliter de gratia dicimus, quod eius essentia, quæ consistit in participatione formali diuinæ naturæ,perficitur per maiorem intensionem,& radicationem in anima. Hactenus de primo articulo.

ARTICVLVS SECVNDVS.

An gratia habitualis Christi Domini fuerit infinita.

§.1. *Nonnulla supposita annectuntur.*

IN secundo eiusdem tertiæ quæstionis articulo de infinitate Christi gratiæ disserendum est. Et priusquam argumentis in vtramque partem propositis rem istam versemur, supponendum est ex communi omnium Theologorum sententia, habitualem Christi gratiam neque in ratione entis, neque in ratione qualitatis esse simpliciter infinitam. Quod patet, nam illud dumtaxat infinitum est simpliciter,& in ratione entis,quod habet intra se omnem entitatis plenitudinem, quæ plenitudo soli Deo est propria: & similiter aliqnid esse infinitum in ratione qualitatis consistit in hoc, quod habeat omnem plenitudinem totius generis qualitatis. At certum est, quod gratia, neque totius entis, neque totius generis qualitatis omnem in sua essentia præhabet plenitudinem: est enim quædam peculiaris species qualitatis.

Sed notandum obiter, quod licet gratia non sit infinita,siue in genere entis, siue in genere qualitatis,si tamen asseratur infinita in ratione gratiæ, qui est sensus quem intendit nostra disputatio, fatẽdum erit consequenter, quod gratia est quædam entitas infinita,& quædam infinita qualitas,etsi non sit infinita siue in ratione entis, siue in ratione qualitatis. V.G.si ponamus lineam infinitam, ipsa non esse infinita in ratione quantitatis,quia non complecteretur omnem quantitatis speciem, & perfectionem, esset tamen quantitas infinita.

Huiusquè diuersæ loquutionis ea est ratio, quòd iste modus loquendi infinitum in ratione entis, seu in ratione qualitatis,seu in esse qualitatis reddit sensum formalem amplectentem totam illam rationem,

nem,& totum illud genus de quo loquimur: at cum dicimus ens infinitum, aut qualitatem infinitam, non fit huiusmodi formalis, sed materialis potius sensus. Concederem ego libenter si semel admittamus gratiam esse infinitam in ratione gratiæ, quod est infinita in genere qualitatis, quoniam ista loquutio non reddit sensum illum amplissimum complectentem totum qualitatis genus, sed sensus est, quod gratia Christi est infinita intra genus qualitatis, & hoc est verissimum illa sententia supposita, nam habet infinitatem gratiæ, quæ continetur intra qualitatis genus.

§.2. *Proponuntur argum. pro parte negatiua.*

HOc ergo supposito. Dubium est in hoc secundo articulo exagitandum. Num gratia Christi sit infinita simpliciter in esse gratiæ, & pars negatiua probatur.

Primo. Gratia Christi non habet intensionem infinitam, quod probauimus art. præced. sed intensio est perfectio pertinens ad rationem gratiæ, perficit enim essentiam ipsius gratiæ, vt in eodem art. in solutione ad vlt. ex doctrina S. Thom. deduximus: Ergo gratia Christi non habet infinitatem simpliciter in ratione formali gratiæ. Patet consequentia, quia deest illi infinitas aliqua, nimirum, intensiua, quæ per se pertinet ad perfectionem gratiæ, secundum rationem gratiæ, at infinitum simpliciter cum sit de genere bonorum, postulat omnimodam infinitatem in illa ratione, qua dicitur infinitum: bonum enim ex integra causa consurgit, sicut malum ex particulari defectu.

Secundo arguitur, Christi anima per gratiam habitualem acceptatur ad finitam gloriam, ita quod poterat ad maiorem, & perfectiorem acceptari, acceptatio autem ad gloriam per se pertinet ad rationem gratiæ, nam vel est primarius gratiæ effectus, vt quidam putant, vel vt alijs melius sentientibus placet, pertinet ad effectum formalem eius secundarium: Ergo gratia Christi non habet plenariam perfectionem pertinentem ad rationem gratiæ, atque adeo non est simpliciter infinita in ratione gratiæ.

Tertio. Si gratia Christi simpliciter esset infinita, sequeretur nullam posse reperiri gratiam ab ipsa Christi gratia realiter distinctam: Consequens est falsum, imo & hæreticum, coincidit enim cum hæresi Lutherana, quæ in Concil. Triden. sess. 6. cap. 6. &can. 11. damnationem accepit. Quę asserit omnem hominem iustum iustificari, non per inhærentem iustitiam, & gratiam, sed per imputationem iustitię, & gratiæ Christi: Ergo, &c. sequela probatur, Extra infinitum, authore Arist. 3. phys. non est aliud accipere, nam infinitum continet totam illam rationem in qua est infinitum: Ergo si Christi gratia in ratione gratiæ est simpliciter infinita, non erit accipere aliā gratiam ab ea realiter separatam.

Dices forsan, quod ad rationem infinitatis satis fuerit, quod non sit aliud extra ipsum accipere, quod in eo non præhabeatur eminenter. Quemadmodū creaturæ omnes præhabentur eminenter in diuino esse, quod satis est, vt Deus infinitus simpliciter dicatur in ratione entis: & in hoc sensu posset Christi gratia infinita censeri in esse gratiæ, quia præhabet in sua eminenti virtute omnem aliam possibilem gratiam.

Sed contra hanc solutionem insurgunt duæ replicæ. Prima ex ea sequeretur gratiam Christi esse alterius speciei à gratia cæterorum hominum iustorū, consequens est sine dubio falsum, imo forte est impossibile secundum omnem potentiam, quod repeririantur diuersæ species gratiæ: ergo, &c. Probatur sequela, effectus, qui eminenter continetur in aliqua superiori forma, specie distinctus est ab ipsa eminenti forma, quod & exemplo caloris, qui eminenter præhabetur in luce Solis: & manifesta etiam ratione constat. Calor namque alterius, est speciei à luce Solis, & forma superior, ac eminentior essentialiter includit aliquid perfectionis, quod non includitur in effectu eminenter in ipsa præhabito, etenim effectus huiusmodi nequit adequare simpliciter perfectionem superioris formæ, alias enim impropriissimè diceretur contineri in illa eminenti continentia. Ergo ibi diuersitas est specifica.

Secunda replica est adhuc vrgentior. Si Pater diuinus assumeret aliam humanam naturam, quod fieri posset per potentiam Dei absolutam, gratia qua perficeretur eius humanitas, non contineretur virtualiter, aut eminenter in gratia Christi, quoniam Pater factus homo non dependeret in gratia, & donis supernaturalibus à Christi humanitate, & ab eius gratia, quæ res in dubitationem verti non potest: Ergo non omnis gratia continetur eminenter in ipsa Christi gratia, atque adeo ruit assignata solutio. Et ex hac replica sumitur principale argumentum contra conclusionem: Nam gratia, quæ inesset humanitati assumptæ à Patre, tam perfecta esset, atque est modo gratia Christi: Ergo si gratia Christi est simpliciter infinita in ratione gratiæ, gratia etiam Patris in illo casu infinita esset simpliciter in ratione gratiæ: atque adeo darentur duo infinita simpliciter in eadem ratione, quod est implicatio. Missum facio argumentum, quod poterat sumi contra assignatam solutionem ex gratia collata Angelis, iuxta sententiam quæ negat illam fuisse datam ex meritis Christi: Ex qua sententia videtur colligi, quod gratia Angelorū non continetur eminenter intra Christi gratiam: nā hoc argumentum ex dictis in præcedenti quæst. facilè poterit dissolui.

Quarto arguitur, Charitas Christi non est infinita in ratione charitatis: Ergo nec eius gratia est simpliciter infinita in ratione gratiæ. Consequentia apparet manifesta ex paritate rationis. Omnes namque rationes, quæ possunt afferri ad probandam infinitatem gratiæ Christi, habent æqualem vim ad suadendam infinitatem Charitatis Christi, quod fiet manifestum, recurrendo ad singulas rationes, de quibus postea.

Antecedens vero probatur. Charitas Christi nequit esse principium infinitæ dilectionis Dei, Christus enim per voluntatem humanam finitè diligit Deum, non enim ipsum diligit quantum diligibilis est, nam hæc tanta dilectio soli diuinæ voluntati potest competere: Ergo Christi charitas in ratione charitatis non est simpliciter infinita: Probatur consequentia dupliciter. Primo, quia perfectio habitus pensanda est ex actu ad quem disponit potentiā, atq; adeo

adeo si actus sit simpliciter infinitus, necesse est, quod etiam habitus sit simpliciter infinitus in sua ratione, & è conuerso. Secūdo voluntas humana Christi nō diligit Deū iuxta proportionē naturalis facultatis ipsiusmet voluntatis humanæ, sed iuxta proportionem virtutis, quam illi tribuit habitus charitatis infusus. Tunc sic, vel hæc virtus à charitate proueniens finita est simpliciter, vel infinita simpliciter, si primū dixeris habeo intētum. s. charitatē Christi esse finitam in esse charitatis, si dixeris secundū, ergo poterit voluntas Christi exire in actū dilectionis infinitū, quia debet proportionari actus cum virtute sui principij, atq; adeo virtus infinita poterit se explicare in actū infinitum, vel assignanda est ratio, propter quam id fieri nequeat, quæ certè non est assignabilis.

Arguitur quinto. Theologi, qui docent gratiam Christi esse simpliciter infinitā in ratione gratię, duplici ratione ducuntur: altera est, quia gratia Christi est principium meriti infiniti simpliciter, & infinitæ satisfactionis: altera vero, quia gratia disponit humanitatem Christi, dispositione saltem concomitante ad vnionem hypostaticā cum verbo. Sed vtraque ratio est deficiens ad probandā gratię Christi infinitatem: ergo, &c. Probatur min. Et primum, quod ratio, quæ desumitur ex dispositione ad vnionem hypostaticam non sit sufficiens, colligo ex doctr. S. Th. 3. p. q. 10. art. 4. ad 3. vbi habet, quod sicut gratia est infinita per habitudinem ad vnionem humanitatis cum verbo, ita & visio beata animæ Christi consimilem habet infinitatem, quia etiam est dispositio ad visionem sicuti gratia, hæc S. Thom. Sed certum est, quod visio beata animæ Christi in ratione beatificæ visionis non est infinita simpliciter: Ergo neq; gratia Christi ex vnione ad verbum, & ex ratione dispositionis ad ipsam vnionem participat infinitatē simpliciter in ratione gratiæ, iuxta S. Tho. mentem.

Confirmatur. Perfectio, & infinitas, quæ competit gratiæ Christi ex dispositione ad vnionem hypostaticam est ei extrinseca, quemadmodum dicit S. Tho. 1. p. q. 25. ar. 6. ad 4. quod humanitati Christi competit quædam dignitatis infinitas per vnionem ad verbum, quæ sane infinitas extrinseca est ipsi humanitati. Ergo ex eo, quod gratia Christi disponat ad vnionem hypostaticam, vt plurimum consurgit in illa quædam ratio extrinsecæ infinitatis, quæ proinde non constituit ipsam infinitam simpliciter in ratione gratiæ. Deinde probatur, quod sit etiam insufficiens alia ratio insinuata in argumento. Infinitas meriti, & satisfactionis Christi non desumitur ex gratia habituali, sed ex ipsa gratia vnionis, ob id enim, & non ob aliud opus Christi meritorium fuit infiniti valoris, quia erat opus hominis Dei, valor enim infinitus operis ex dignitate operantis desumitur. Ergo impertinens est illa ratio ad probandam gratiæ infinitatem.

Confirmatur, nam si fingamus in Christo nullam fuisse habitualem gratiam, ad hoc tenemur concedere eius opus meritorium fuisse infiniti valoris: Ergo infinitas meriti in Christo non proueniebat ex gratia habituali, alias enim gratia habituali semota, eius meritum non esset valoris infiniti. Hoc argumentum etiam habet vim in opinione eorum Theologorum, qui putant gratiam habitualem fuisse simpliciter necessariam Christo ad merendum: quoniam ij authores necessitatem gratię ad merendum, non desumunt ex infinitate meriti, sed ex substantia ipsius: itaque fatentur sine dubio, quod si maneret meriti substantia in operatione Christi, tale meritum esset valoris infiniti, propter dignitatem personæ merentis.

Vltimo tandem arguitur. Si diuinum verbū relinqueret humanitatem cum gratia, & donis supernaturalibus, quibus nunc est exornata, illa gratia esset eiusdē speciei, imo esset omnino eadē numero quantum ad omnem realitatem, cum gratia, quam nunc habet ipsamet Christi humanitas: Sed certum est, q̄d gratia in humanitate relicta à verbo non esset infinita in ratione gratiæ: Ergo neque modo verbo coniuncta habet huiusmodi infinitatem, nisi forsan secundum extrinsecam denominationem.

§. 3. *Argumenta pro parte negatiua.*

IN oppositum autem est, quod si gratia Christi nō est simpliciter infinita in ratione gratiæ, sequeretur posse cōtingere, quod gratia in homine puro, saltem secundum absolutam Dei potentiam, posset peruenire ad tantam excellentiam, & perfectionem in esse gratiæ, quantam nunc habet gratia Christi, quod videtur absurdum dictu. Imo, & maius absurdum videtur inferri, scilicet, quod absolutè, & secundum ordinariam Dei potentiam concedendum sit, quēlibet hominem iustum posse adeo in gratia crescere, vt ad æqualem perfectionem cum gratia Christi perueniat. Prius absurdum manifestē sequitur ex illa sententia, & probatur per absolutam Dei potentiam quilibet homo iustus potest peruenire ad quēcumque gradum gratiæ, quamlibet perfectum, extra infinitum. Ergo si gratia Christi continetur extra infinitum gratiæ gradum in esse gratiæ, poterit gratia hominis puri attingere hunc ipsum perfectionis gradum. Posterius vero absurdum sic probatur: Secundum fidem in Synod. Triden. sess. 6. explicatam fateri tenemur, quod quilibet homo iustus quātumcumque iustissimus, potest vlterius in gratia, & sanctitate proficere. Itaque nullus est terminus signatus ex diuina lege, ad quem perueniat gratia puri hominis, vltra quem progredi nequeat: Ergo si Christi gratia continetur extra gradum infinitum in esse gratiæ, concedendum est, quod secundum ordinariā legem, potest purus homo peruenire ad æqualem gratiam cum Christo: quod absurdissimum est, & fidei parum consentiens.

§. 4. *Vbi variæ sententiæ recensentur.*

PRo huius dubij decisione premittendum est breuiter, infinitum dupliciter sumi: vno modo ex parte materiæ, vt dicimus potētiam materiæ primæ infinitam esse. Alio modo ex parte formæ, sicut dicimus Deum esse infinitum actu. Prima infinitas ad imperfectionem pertinet, vtpote ad potentialitatē. Secunda vero ad perfectionem, quia est actualis. In præsentia ergo loquimur de infinitate posteriori modo sumpta. Et quia bonum, & perfectum, vt paulo ante diximus, ex integra causa consurgit, hinc prouenit, quod vt gratia sit infinita simpliciter in esse gratiæ, necessum est, quod omni ex partę habeat infini-

Digitized by Google

finitatem in esse gratiæ, & si ex aliqua ratione fuerit finita, appellanda erit finita simpliciter in esse gratiæ, quamuis aliquas, & multas rationes habeat infinitas in tali genere. Quo supposito variæ sunt Theologorum sententiæ.

Prima est, Ioan. Maioris in 3. d. 13. q. 3. qui libenter fatetur Christi gratiam esse simpliciter, & actu infinitam secundum intensionem, & extensionem, atq; adeo, & in ratione gratiæ. Hæc sententia placere debet illis omnibus Theologis, Greg. Arim. & quibusdam alijs, qui sibi persuasum habent nullam esse implicationem in hoc, quod detur aliquis effectus extra suas causas actu infinitus, & cõsequenter, quod hæc actualis intensiua, & extensiua infinitas non repugnat gratiæ. Nam qua probabilitate negabitur Christi gratiæ hæc possibilis infinitas, cum Christus sit ipse fons totius gratiæ, & debeatur eius animæ, ex vi vnionis hypostaticæ, tota ipsa gratiæ plenitudo, & ex parte subiecti, & ex parte gratiæ, vt supra diximus cum S. Th. 3. p. q. 7. ar. 12.

Secunda sententia, quam docet S. Bonau. eadem dist. q. 1. art. 2. asserit, quod gratia Christi si consideretur secundum se ipsam, & per ordinem ad animã Christi in qua subiectatur, simpliciter est finita: Est autem infinita in ratione gratiæ per comparationẽ ad membra Christi, & vt est gratia capitis. Quia Christi gratia incommensurabilis est, cuicumque gratiæ puri hominis, & quantumcumque crescat gratia hominis puri, non poterit attingere gradum gratiæ plenitudinis Christi: & ideo gratia Christi comparatione ad gratiam membrorum simpliciter est infinita in esse gratiæ. Ad hanc sententiam reducitur opinio, quam docet Michael de Palacios eadem dist. disputatione vnica, dicit enim infinitatem gratiæ Christi, neque intensiuam esse, neq; gradualem, sed extensiuam, quatenus opera Christi meritoria ex ipsius Christi gratia prouenietia possent conferre ad redemptionem, & sanctificationem infinitorum hominum, si de facto fuissent homines infiniti.

Inter discipulos S. Thom. communis sententia videtur esse, quod gratia Christi, in esse qualitatis, & secundum intensionem, est simpliciter & actu finita, est autem infinita in ratione gratiæ. Verum in explicando modum infinitatis quem habet in esse gratiæ, diuersimodè procedunt ij Theologi. Quidam enim dicunt gratiam Christi eatenus solum dici infinitam in ratione gratiæ, quatenus operatur omnes effectus possibiles ipsi gratiæ: ita quod non est factibile per absolutam Dei potentiam, quod gratia Christi, vel cuiusuis insti ad aliquem effectum se extendat, ad cuius similem secundum essentialem speciem non se extendat de facto ipsa Christi gratia. Verum, quia non efficit hos effectus in summo gradu per absolutam Dei potentiam possibili: (non enim infinita intensione qualificat animam, neque eam reddit ad summum gloriæ gradũ acceptam) idcirco hæc ratio non sufficit constituere Christi gratiam simpliciter infinitam in esse gratiæ, & si prædictam infinitatem intra genus, & speciem gratiæ ei tribuat: Atq; adeo potest quidem dici infinita intra rationem gratiæ, quia habet aliquam infinitatem, quæ intra hanc rationem comprehenditur, nimirum, quod extendit se ad omnes possibiles effectus gratiæ. Cæterum non poterit dici infinita in esse gratiæ, seu in ratione gratiæ, quia istæ locutiones, vt supra aduerti, denotant totalem infinitatem gratiæ, secundum propriam rationem gratiæ. Ad hunc modum solet lux in Sole infinita à nonnullis vocari, eo quod lux in Sole ad omnes suæ naturæ possibiles effectus se extendit.

Quidam alij Thomistæ dicunt, gratiam Christi infinitam esse secundum quandam extrinsecam Dei acceptationem, quatenus Deus acceptat ipsam, vt sit principium infiniti meriti, & infinitæ satisfactionis, & vt sit debita dispositio ad vnionem hypostaticam. Cæterum hæc acceptatio Dei nullam veram, & realem infinitatem ponit in ipsa.

Denique iuniores quidam alij Theologi dicunt, quod si Christi gratia essentialiter consideretur in ratione gratiæ, nullam habet infinitatem actualem, & Cathegorematicam, quia est omnino eiusdem speciei cum gratia aliorum iustorum. Cæterum ex eo, quod est in tali subiecto, nimirum, in Christo consurgit in ea quidam modus realis, & physicus, qui est modus infinitatis per quem constituitur simpliciter infinita in esse gratiæ. Et hic realis infinitatis modus tribuit Christi gratiæ quandam modalem speciem superadditam essentiali ipsiusmet gratiæ speciei. Vnde inferunt, quod si verbum relinqueret humanitatem, gratia in humanitate permanens retineret eandemmet essentialem speciem, quam nũc habet in Christo, non tamen speciem illam, quæ ei competit ex modo infinitatis supradicto. Hæc, & alia huiusmodi commentantur Theologi circa infinitatem gratiæ Christi, sed pro resolutione sit.

§. 5. *De præcedentibus sententijs iudicium per seq. conclusiones.*

Prima conclusio.

ILla sententia, quæ docet gratiam Christi infinitam esse secundum acceptationem Dei extrinsecam tantum, falsa est, & improbabilis, atque omnino impertinens. Patet, quia hæc extrinseca Dei acceptatio nullam perfectionem ponit in ipsa Christi gratia: Ergo ad inquirendam perfectionem, & infinitatem gratiæ Christi, impertinenter recurritur ad extrinsecam Dei acceptationem, secundum quam albedo Christi, imo, & albedo Petri posset esse infinita: nam posset Deus si vellet acceptare illam ad quamlibet dignitatem, & ad quemcunque finem comparandum. Igitur in materia gratiæ, siue in communi de gratia, siue in speciali de gratia Christi sermo fiat, releganda est à scholis huiusmodi acceptatio Dei extrinseca: quia impertinenter se habet ad perfectionem gratiæ, & iustitiæ formaliter inhærentis animæ. Et ex hac doctrina acceptationis externæ facilè possemus incidere in eum Lutheranorum errorem, qui totam animæ iustitiam, & gratiam reuocant ad extrinsecum Dei fauorem. Nescio an Scot. in 4. d. 1. q. 6. §. contra istam conclus. & §. Ad argumenta, & d. 6. q. 2. quẽ Gabriel. & alij sequuti sunt, reprehendendus sit in hac parte, eo quod in ipsi iustificationem, & sanctificationem animæ, ac peccati siue actualis, siue originalis remissionem

non

non fieri formaliter per infusionem gratiæ, ex vi ipsius gratiæ existimauit, sed ex voluntate Dei non imputantis & condonantis peccatum, & acceptantis hominem ad æternam vitam. Certè hic theologandi modus non ad modum securus apparet viris egregiè doctis, quibus ego libenter assentior. Oportet enim, vt modus loquendi theologicus in materia iustificationis impij longius recedat à recensito Lutheranorum errore. Sed de hoc alias.

§.6. *Secunda Conclusio.*

Falsa est, & parum probabilis sententia, quæ affirmat habitualem Christi gratiam actu, & cathegorematicè esse secundum intensionem simpliciter infinitam. Hæc conclusio, quæ Ioan. Maioris sententiæ aduersatur, consentanea est omnium fere Theologorum doctrinæ in 3. d. 13. imo & Phylosophorum, qui cum Arist. 3. phys. & S. Th. 1. p. q. 7. existimant nō esse possibilem effectum aliquem à Deo produci actu, & cathegorematicè in aliquo genere infinitum. Et omnia argumēta, quibus Phylosophi, & Theologi hanc sententiam in communi probant, si ad peculiarem nostræ conclusionis materiam determinentur, ipsam efficaciter comprobabunt, certamque efficient, & indubitatam. Duæ rationes inter alias potissimum sunt expendendæ.

Prima in hunc modum formatur. Non est producibilis à Deo aliquis effectus, nisi in eo gradu quem Deus determinatè cognoscit, sed nō cognoscit Deus, quia non cognoscibilis est, vltimum, & determinatum intensionis gradum in quo gratia actu, & cathegorematicè possit esse intensionis infinitæ. Non ergo producibilis est gratia infinitè intensa. Antecedens probatur. Gratia ex propria sui ratione est in infinitum augmentabilis, ita vt quocumque intensionis gradu dato, ad vlteriorem progredi possit: Ergo non est dabilis gradus gratiæ vltimus secundum intensionem, atque adeo non est cognoscibilis à diuino intellectu.

Secunda ratio est huiusmodi. Si produci potest gratia intensionis actu infinitæ, ita vt ad vlteriorem intensionis gradum per nullam potentiam progredi possit: Sequitur posse simpliciter exhauriri diuinam potentiā, in hoc sensu, quod possint dari producti extra suas causas omnes effectus possibiles à Deo produci, & secundum omnes possibiles modos sub quibus à diuina potentia effici queunt. Consequens manifestam præsefert absurditatem, neque ab vllo, vel mediocriter sapiente, vt probabile, admittetur: Nam quæ maior obsecro absurditas, quam fateri Dei omnipotentiam ad eum statum peruenire posse, in quo impotens censeatur, idest, in quo nihil reuera possit efficere? Ergo, &c. Sequelam probo. Eadem prorsus ratione, qua Dei omnipotentia potest producere gratiam infinitè intensionis, valebit etiam efficere eandem gratiam sub omnibus illis modis constitutam, quæ sunt possibiles secundum ipsam Dei omnipotentiam: Nam quantum ad præsens institutum attinet, quæ alia potest esse ratio de modis alijs quibuscumque ab ea, quæ est de modo intensionis infinitæ? Item si hæc admittuntur de habituali gratia, quare, & in omnibus, & in singulis alijs creaturis non erunt admittenda? Et quare non poterit Deus omnes possibiles creaturas quantum ad numericas, & specificas omnes possibiles rationes in rerum natura simul efficere? Quod si efficiat, intentum habemus, nimirum, exhaustam relinqui ipsam Dei omnipotentiam. Nostra igitur secunda conclusio & vera, & certa censeri debet.

§.7. *Tertia Conclusio.*

Sententia illa, quæ docet Christi gratiam in semetipsa finitam esse, infinitam autem simpliciter, & cathegorematicè per comparationem ad gratias membrorum, neque vera est, neque satis probabilis.

Probatur primo. Si gratia Christi in semetipsa finita est: Ergo cuicumque alteri gratia comparata, retinebit hanc finitatem, & limitationem, quia comparatio ad extrinsecum non præstat infinitatem simpliciter rei comparatæ. Quod si conferat infinitatem, illa infinitas intrinseca erit ipsi rei comparatæ: nisi recurramus ad extrinsecam illam Dei acceptationem, quam in prima conclusione explosimus. Si autem est intrinseca gratiæ talis infinitas: Ergo in semetipsa erit infinita, & non solùm per comparationem ad gratias membrorum, quod negat prædicta sententia.

Secundo probatur. Gratia Christi per comparationem ad gratias membrorum, tantum differt à semetipsa, sicut differt gratia capitis à gratia personali: Nam quod gratia Christi sit gratia capitis, in eo solum consistit, quod non solum gratificat Christi animam, sed est etiā gratificatiua, & sanctificatiua omnium animarū, sed gratia capitis in Christo est omnino eadem gratia cum gratia personali, & non addit supra gratiam personalem aliquam perfectionē, sed respectum tantum ad membra, vt colligitur ex S. Thom. 3. p. q. 3. ar. 4. ergo, &c.

Confirmatur ratione ex S. Doct. loco proximè citato desumpta. Subiectum, quod per aliquam formam operatur ad extra, non operatur nisi quatenus est actu constitutum per talem formam, & secundū virtutem, quam in semetipso habet ab illa forma susceptam, nam calefactiuum, V. G. non calefacit vltra virtutem, quam suscipit à calore à quo constituitur actu calidum. Et ratio in communi propositiæ huic veritati attestatur, quia omne agens agit in quantum est in actu, & iuxta proportionem sui actus, & non alias: Ergo anima Christi per gratiam habitualem nihil influit, & nihil operatur in membra, nisi iuxta proportionem gratiæ, quam habet in semetipsa, & secundum quod est constituta in actu per huiusmodi gratiam: Ergo non est gratificatiua aliarum animarum, nisi iuxta proportionem, qua ipsa est actu grata: Vnde impertinenter statuitur illa distinctio, quod gratia Christi in seipsa est finita, & cōparatione ad gratias membrorum est infinita simpliciter. His argumentis confutatur etiam sententia Mich. de Pala. qui asserit Christi gratiam intensiuè finitam simpliciter, extensiuè vero esse simpliciter infinitam. Etenim nulla forma potest se extendi ad producendos infinitos effectus, si in semetipsa non fuerit infinita: Atq; adeo extensio infinita in aliqua forma præsupponit infinitam perfectionem, & intensionem in eadem forma. Voco intensionem, perfectio-

Digitized by Google

fectionem intrinsecam ipsius formæ: non enim stricte loquor de intensione accidentaria, quæ fit per maiorem inhæsionem, & radicationem in subiecto. Ista ratio procedit, supposito, quod extensio non sit purè materialis, sed formalis. Nam si extensio purè materialis fuerit, forma simpliciter finita poterit extendi ad infinitos effectus. Sicut vnica candela per eandem omnino virtutem poterit lucem communicate infinitis candelis, secus autem est, si lux magis ac magis accresceret in ipsis candelis, nam tunc esset extensio formalis secundum maiorem, & maiorem perfectionem, atq; adeo necessaria quoque esset infinita lux in candela, ex qua fieret ista extensiua communicatio. Quæ non solum extensiua esset, sed & simpliciter intensiua. Et quoniam extensio gratiæ ad infinitos homines si infiniti darentur, non purè materialis esset, sed formalis, & simpliciter intensiua, idcirco argumentum factum efficax est contra sententiam S. Bonauen. & Mich. de Palatios. Ex dictis in hac concl. sequitur falso quosdam S. Thom. discipulos interpretari suum magistrum in 3. p. q. 7. art. 11. quod cum asseruit Christi gratiam eo infinitam esse, quia collata fuit animæ Christi, tamquam vniuersali principio gratificationis: intellexerit gratiam infinitam esse secundum extensionem duntaxat. Falsa est hæc interpretatio, & contra S. Thom. mentem, qui q. seq. art. 6. extensionem gratiæ, ad perfectionem eius intensiuam reducit.

§. 8. *Quarta Conclusio.*

CHristi Domini gratia infinita est in eo sensu, in quo lux Solis potest etiam dici infinita, videlicet, quia exequitur in Christo omnes effectus possibiles gratiæ, neque vllus est signabilis ad quem non se extendat gratia Christi.

Docuit hanc veritatem S. Ioan. Chrysost. hom. 29 in Ioan. vbi exponens illud Ioan. 3. *Non ad mensuram dat Deus spiritum*, ita inquit, *Alys datur spiritus ad has, vel illas functiones, filio vero ad omnes*: Itaq; Christi gratia habet totum, quod pertinet ad bonú vsum, & perfectionem gratiæ tam gratum facientis, quam gratis datæ, iam gratiæ personalis, quam gratiæ capitis, & ad omnia gratiæ munia se magna cùm perfectione extendit: Et ob id infinita vocatur à gratiissimis Theologis. Et Christus Ioan. cap. 3. dixit esse datam non ad mensuram, idest, non limitatam ad peculiares aliquot gratiæ effectus. Hanc gratiæ infinitatem agnouit S. Thom. in gratia Christi, 3. par. quæst. 7. art. 11. verum quia hæc infinitas non est infinitas simpliciter, nam vt supra dicebam, licet gratia Christi se extendat ad omnes effectus gratiæ, non tamen omnes exequitur infinitè, idcirco S. Thom. in isto art. non dicit Christi gratiam secundum istam rationem esse simpliciter infinitam, sed quod potest dici infinita: Quo modo loquendi insinuauit, quod hac ratione infinitas gratiæ limitata est, & non plenaria infinitas in esse gratiæ. Quocirca alia via oportet quærere gratiæ infinitatem: Quod fecit S. Tho. eodem art. ad 2. vbi inquit, quod gratia habet infinitum effectum, tum propter infinitatem prædictam, quæ est ista, quam nunc exposuimus, tum etiam propter infinitatem diuinæ personæ, cui gratia vnitur in humanitate personæ diuinæ: hanc secundam infinitatem, quę competit gratiæ ex coniunctione ad diuinitatē verbi inuestigamus hoc loco, & quærimus an sit tanta, quæ constituat gratiam simpliciter infinitā in esse gratiæ. Vnde sit.

§. 9. *Quinta Conclusio.*

CHristi gratia ex coniunctione ad Verbum non participat infinitatem physicam, vel essentialem, vel modalem, quę illam in esse gratiæ constituat infinitam simpliciter. Ista conclusio quantum ad infinitatem essentialem vniuersis S. Thom. discipulis placet. Et probatur primo. Essentia gratiæ in duobus consistit: Primum, quod reddit animam formaliter participem diuinæ naturę. Secundum, quod eam constituit formaliter acceptam ad gloriam. Primum pertinet ad effectum primarium formalem gratiæ: Secundum vero ad effectum eius secundarium: sed quo ad vtrumque Christi gratia simpliciter est finita: Ergo essentiam habet finitam physicè loquendo. Minor patet, nam diuina natura adhuc magis est participabilis, quam per gratiam participetur à Christi anima, quia cum sit in infinitō participabilis non potest totaliter participari. Item in confesso est apud omnes Theologos, quod Christi anima potuit per absolutam Dei potentiam ad maiorem gloriam, nimirum, ad perfectiorem Dei intuitiuam visionem acceptari, quam est de facto acceptata, eo quod Christi anima non comprehendit essentiam Dei, per visionem illam beatificam, qua nunc ipsam intuetur: ergo, &c.

Secundo probatur. Charitas, lumen gloriæ, & cætera Spiritus sancti dona physicè loquendo simpliciter sunt finita: Ergo & ipsa gratia, ex qua exoriuntur hæc supernaturalia dona, essentialiter est finita: patet consequentia, quoniam effectus, qui per naturalem resultantiam prodeūt à forma, proportionātur ipsi formæ: Ergo si hęc dona quę resultant ex gratia, sunt simpliciter finita in suis proprijs rationibus, & essentijs, manifestum est, quod & ipsa essentia gratiæ in esse gratiæ est simpliciter finita.

Denique probatur Gratia Christi in esse qualitatis est fine dubio finita, vt retro exposuimus. Sed qualitas est ratio essentialis gratiæ, quia est ratio generica ipsius: Ergo non est possibile, quod gratia Christi in esse gratiæ sit simpliciter infinita. Et confirmatur. Differentiæ specificè continentur sub potentia generis: Ergo quando ratio generica est simpliciter finita, differentia etiam specifica finita est, & limitata: atq; adeo differentia specifica, & essentialis gratiæ non potuit esse infinita simpliciter in Christi gratia, cum ratio qualitatis, quæ est ratio eius generica, non sit in ipsa simpliciter infinita.

Deinde probatur conclusio eadem quantum ad rationem modalem, ostenditurq; nullum esse modum physicum in Christi gratia, qui sit infinitus simpliciter in ratione gratiæ, & qui ipsam constituat in esse gratiæ simpliciter infinitam: cuius oppositum nonnulli graues Theologi docuerunt.

Probatur primo. Non est facile, imo est difficillimum explicare, quisnā sit iste modus, quoniam nō possumus alium fingere, quam quod gratia, mediante anima Christi, in qua residet, est supernaturaliter terminata, & cōpleta a verbo: sed hæc modificatio, & ter-

& terminatio non inducit infinitatem simpliciter inesse gratiæ: Ergo, &c. Probatur minor. In ipsa essentia animæ, & in ipsa Christi humanitate ad quam primo hæc terminatio pertinet, non inducitur similis infinitas; Etenim Christi humanitas non est infinita simpliciter in esse humanitatis, neque essentialiter, neque modaliter. Item reliqua accidentia, siue spiritualia, & ordinis supernaturalis, vt scientia infusa, siue ordinis purè naturalis, vt albedo, scientia acquisita, &c. Ex hac terminatione non induunt infinitatem simpliciter in suis proprijs rationibus: etenim scientia Christi, siue per se infusa, siue per se acquisita non est simpliciter infinita in ratione scientiæ, quod fatentur omnes Theologi, quia posset crescere per absolutam Dei potentiam, secundum formalem rationem scientiæ, posset enim intellectus Christi plura cognoscere per vtram que scientiam, quam de facto cognoscit, & ea, quæ nunc cognoscit, perfectius nosse. Ergo proportionabiliter dicendum est de habituali gratia, quod illa terminatio personalis nullam inducit infinitatem simpliciter in ipsa secundum rationem gratiæ. Certè tam est difficile assignare hunc modum physicum infinitum in Christi gratia, vt non defuerint viri Doctissimi, qui vt hunc modum infinitum in Christi gratia tuerentur, dicerent, quod ipsummet verbum se ipso quasi modaliter constituit gratiam Christi infinitam simpliciter in esse gratiæ: Verumtamen hic modus dicendi est omnino impertinens, tum quia eadem ratione esset dicendum, quod diuinum verbum terminans humanitatem, similiter eam modificat, ipsam in esse humanitatis infinitam simpliciter constituens, quod est falsissimum. Tum etiam, quia chimericum apparet, dicere, quod diuinū verbum induat rationem modi physice modificantis gratiam, modalis enim modificatio imperfectionem inuoluit.

Secundo probatur, quod non reperiatur hic modus physicam infinitatem tribuens gratiæ Christi. Vnio diuini verbi ad naturam humanam non est operatiua, & factiua alicuius effectus, sed tantum est terminatiua, & completiua naturæ: Ergo, ex vnione, neque in Christi humanitate, neque in eius gratia, neque in aliquo eius accidenti, siue naturali, siue supernaturali resultat aliquis nouus modus præter passiuam terminationem suppositalem, cuius ratione gratia possit aliquam physicam infinitatem participare. Antecedens videtur clarum, quia suppositum secundum quod propriam exequitur rationem suppositi, nihil efficit, sed tantum habet terminare naturam.

Confirmatur. Diuinum verbum terminat, & complet humanitatem propria personalitate verbi: At verbi personalitas nullius effectus est productiua, cum sit relatio, scilicet, filiatio, quæ forma operatiua non est; Ergo diuinum verbum, prout terminat humanitatem, nullum effectum, nullumque physicum modum in ipsa humanitate, aut in eius accidentibus efficit.

Tertio probatur. Ille modus infinitatis physicus neque efficitur à verbo naturali, & necessaria resultātia, neq. noua actione; Ergo nullo modo fit, atq. adeo non est. Probatur antecedens. Et primum, quod modus ille non procedat à verbo per naturalem, & necessariam resultantiam, apparet manifestum: Quia videtur non bene affirmari posse, quod verbum aliquem operetur effectum necessario, & non liberè, omnia enim opera Dei, & omnis eius actio ad extra, ex libertate procedunt, *Operatur enim omnia*, inquit Paul ad Eph. c. 1. *Secundum consilium voluntatis suæ*. Probatur vero, quod non producatur à verbo per nouam, & liberam actionem: Quoniā alias sequerentur duo, quæ non admittentur à Theologis. Primū est. Quod modus hic physicè infinitatis, immediatè fieret à tota Trinitate, & non procederet à verbo, quatenus est humanitatis suppositum: At omnes Theologi, qui aliquam infinitatem constituunt in Christi gratia, totam reddùcunt ad verbum, prout est humanitatis suppositum, & ad ipsam vnionis gratiam: ergo, &c. Sequela patet, illum modum physicè infinitatis non causat verbum per actionem alicuius humanæ potentiæ, sed immediate per actionem virtutis, & potētiæ diuinæ: Ergo verbum non causat istum modum physicum, prout est suppositum humanitatis, sed prout conuenit cum Patre, & Spiritu sancto, in potentia, & virtute diuina, atque adeo prout est diuinitatis suppositum. Secundum inconueniens est, quod posset fieri per absolutam Dei potētiam, quod Christi gratia nullam haberet infinitatem in ratione gratiæ, consequens non admittitur à Theologis, quia hāc in ipsa infinitatem agnoscunt. Dicunt enim quod hoc ipso quod gratia est in tali subiecto, scilicet, in humanitate vnita verbo hypostaticè, non potest non esse infinita in ratione gratiæ, sicut humanitas Christi eo ipso, quod vnitur verbo, non potest nō induere quandam infinitam dignitatem, vt dicit S. Thom. 1. p. loco citato: Ergo &c. Sequela patet, quoniam si verbum per nouam, & liberam actionem, produxit illum infinitatis modum, potuisset nō producere, alias, non liberè, sed necessariò produxisset, & posset modo si vellet separare hunc modum infinitatis ab ipsa gratia; ergo.

Confirmatur primo vis huius argumenti. Si modus hic infinitatis physicæ non habet aliquam necessariam connexionem cum hypostatica vnione, sed noua, & libera actione verbi fuit productus, voluntariè, & sine fundamento asseritur à Theologis infinitas gratiæ Christi; quia nulla est ratio, qua possit cōstare, diuinum verbum liberè effecisse hunc modum infinitatis in sua gratia, At Theologi, qui docēt Christi gratiam esse infinitam, putant hanc infinitatem intrinsecam esse, & necessariam gratię Christi, prout est in tali subiecto: ergo.

Confir. secundo. Sequitur quod posset Deus similem infinitatem tribuere gratiæ cuiuslibet hominis iusti, ita vt gratia Petri tam esset infinita in ratione gratiæ, quam est gratia Christi: Consequens non admittetur apertioribus Theologis, sicut neque admittent, quod operationes procedentes à gratia Petri possint habere tantum valorem, quantum habēt operationes profectæ à Christi gratia, de qua multa dici solent à S. Tho. discipulis 3. p. q. 1. art. 2. in illa celebri disputatione. Num purus homo posset perfectè satisfacere Deo pro vniuersis hominum peccatis. Probatur vero sequela. Quicumque modus physicus, cuius est capax gratia Christi, potest poni in quacūq. gratia, & ex alia parte hic modus infinitatis physicæ cum sit libere productus à verbo, non habet maiorē

Digitized by Google

connexionem, neq. magis intrinsecã, & essentialẽ cũ Christi gratia, quã cũ gratia alterius iusti, alias, si intrinsecã haberet connexionẽ cũ gratia Christi, nõ libere, sed necessariò, nõ per actionẽ liberã, sed per necessariã resultãtiã ei cõpeteret: Ergo cum modus iste infinitatis physicę, nec libertate, neq. necessitate fuerit communicatus gratiæ, fateri tenemur non reperiri talem infinitatis modum in ipsa Christi gratia.

Sed arguit quispiam aduersus hanc nostram quoniam conclusionem, duplici argumento. Primo. Habituali Christi gratiæ ex reali coniunctione ad diuinum verbum conuenit, quod si gratia capitis, quod sit gratificatiua, & sanctificatiua omnium hominũ, etiam infinitorum si infiniti darẽtur, & hoc quidem non solum secundum moralem, & meritoriam virtutem, sed etiam, vt inferius quæst. 6. explicabitur, secũdum physicam efficientiam: Ergo negari non potest quin aliquis modus physicæ infinitatis resultauerit in ipsa Christi gratia ex reali coniunctione ad verbum, alias enim qua ratione poterat, sanctificatiua esse, & gratificatiua infinitorum hominum secundũ efficientiam physicam.

Respondetur huic obiectioni, quæ totum fundamentum est sententiæ contrariæ. Quod in ipsa Christi humanitate manifestum habemus exemplum, ex quo dilui potest præsens obiectio. Nam certa fide in Conc. Ephe. 1. tradita credere tenemur Christi humanitatem, & carnem, nostrarũ animarum esse sanctificatiuam, nam sacra illa synodus in Epist. Conc. Alexandr. can. 11. lecta, & probata ab eadem S. Synodo Ephes. ipsam Christi carnem appellat viuificatricem, qui modus loquendi satis frequens reperitur apud sanctos patres, in ijs præsertim locis in quibus de sancto Eucharistiæ sacramẽto, & de spirituali eius effectu sermonem instituere. Imo & idipsum affirmauit Christus cum Ioan. 6. dixit. *Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita*. At nullus Theologorum hactenus dixit, quod ex hypostatica vnione ad verbum resultauerit in Christi humanitatem, & carnem modus aliquis physicæ infinitatis, qui ipsam constitueret viuificatricem, & sanctificatricem animarum. Cur ego adstringimur huiusmodi infinitatis modum in habituali Christi gratia constituere, vt ipsam fateamur sanctificatiuam, & gratificatiuam omnium hominum?

Quare ad formam argumenti, neganda est consequentia, ad cuius vim euadendam dicatur. Quod sicut Christi caro ex coniunctione ad verbum absque aliquo reali, & physico infinitatis modo super addito, viuificatrix est, & sanctificatrix infinitarum animarum, si infinitæ essent per modum instrumenti coniuncti diuini verbi, ita & habitualis gratia per modum cuiusdam formæ instrumentariæ non immediatè, sed mediante Christi anima diuino verbo coniunctæ vim habet sanctificatiuam, & viuificatiuã infinitorum hominum. Vt autem, & Christi caro, & habitualis eius gratia dici possint absolutè viuificatrices, & sanctificatrices animarum, satisfuerit ipsa realis coniunctio qua coniunguntur verbo, quod est ipsa essentialis vita, & sanctitas, & quod in hunc finẽ, vt superius dicebamus, venit in mundo caro factum, plenumque veritatis, & gratiæ, vt hominem viuificaret. *Veni*, inquit ipse, Ioan. capit. 10. *Vt vitam habeant, & vt abundantius habeant*. Nam hoc ipso quod & caro, & gratia realem hanc, & hypostaticam vnionem habent cum verbo, passiuamque realem terminationem ab ipso suscipiunt, stricto quodam iure eis debetur, vt in opere redemptionis, & sanctificationis humanæ, vt instrumenta verbi coniuncta assumantur. Imo & crediderim non solum isto hypostaticę coniunctionis titulo instrumentariam hanc efficiẽtiam, humanitati Christi, & habituali eius gratiæ deberi, verum etiam, & quodam morali iure id quoque debitam esse. Existimo enim, quod illo primo voluntatis Christi opere, quo ingrediens in mundum nostram nobis redemptionem, & salutem meruit, de quo opere loquebatur Paul. ad Heb. 10. cum dixit, quod illa prima Christi voluntate, vsque ad crucis patibulum continuata, sanctificati sumus: hoc inquam opere meruit etiam Christus suæ humanitati, habitualique suę gratiæ, hanc instrumentariam vim sanctificatiuam, idest, meruit ipsis, vt assumerentur à diuino verbo tanquam instrumenta ei coniuncta ad efficiendum, & causandum physica actione totum illum spiritualem effectum, ad quem se extendebat ipsum Christi meritum. Vnde sicut immortalitatis gloria duplici iure, & morali, & connaturali, debita fuit Christi corpori, vt sana habet Ecclesiæ doctrina (de qua alias) ita & duplici consimili iure debitum fuit Christi gratiæ, vt in opere sanctificationis animarum locum habeat instrumentariæ coniunctæ formæ. Vnde meritò sanctificatiua, & gratificatiua vocatur, non solum in ordine morali, sed etiam in ordine physico, absque vllo physicæ infinitatis modo ex vnione ad verbum in ipsam resultanti.

Est secundum argumentum contra eandem conclusionem. In calore animalis ex coniunctione ad ipsam animalis vitam participatur quidã modus vitalis, & substantialis, cuius ratione est proprium ipsius animalis vitæ instrumentum ad vitales actiones, & functiones exequendum: Ergo proportionabiliter fateri tenemur de Christi gratia, quod ex reali coniunctione ad verbum quendam modum physicæ infinitatis participat, cuius ratione proportionatum est ipsius verbi instrumentum. Et hoc quidem per locũ a fortiori dicendum videtur, quoniam calori accidit omninò esse in animali, non enim animal est subiectũ proportionatum naturæ caloris: at Christus subiectum est gratiæ eius naturæ valde proportionatum, vti dicebamus superius.

Huic argumento (quod Authoribus contrariæ sẽtentiæ solet esse in eius persuasionem satis familiare) posset primo responderi, quod calori animalis non inest intrinsecè aliqua viuificatiua virtus ab essentiali animalis vita in ipsum calorẽ deriuata, sed calor ita est à natura dispositus, & in ea intensionis mediocritate constitutus, vt possit esse proportionatũ animalis vitæ instrumentum. Quoniam vero vsus actualis, quo ipsa animalis vita calori naturali vtitur, cõtinuus est, & perpetuus quamdiu ipsum animal viuit (nutritur enim animal assidue: Aristot. lib. 1. de ortu, & interitu dicente) idcirco solet aperitioribus phylosophis insinuari, quod calor animalis virtutem accipit permanentem, & sibi intrinsecam à propria, & essentiali animalis vita.

Hæc solutio, & si absque improbabilitate vlla possit defendi, mihi tamen non libet eam complecti.

Video

Video enim indeciso ab animali semine vitalem virtutem permanentem, & ipsius seminis calori insitã, & independentem ab actualis animali motione, & vsu, quod mihi manifesto est argumento, similem permanentem virtutem in ipso animalis calore fore admittendam. Quare ad argumentum aliter respondeo. Et dato antecedenti, nego consequentiam. Et differentiæ ratio inter animalis calorem, & Christi gratiam ex his, quæ in superioribus repetiuimus, quã sæpius, est manifestum, videlicet, quod coniunctio caloris ad essentialem animalis vitã est formalis, idest, quod calor subordinatur animalis vitæ, vt accidentalis, & inferior forma superiori formæ, & essentiali, atque adeo vim quandam formalem vitalem ab ipsa participat: coniunctio autem gratiæ habitualis ad verbum in Christo non formalis est, sed suppositalis, quoniam verbum non exequitur rationem formæ, sed tantum substantialis suppositi naturam humanã, & eius accidentia terminantis. Suppositum autem in ratione suppositi nihil efficit, ac proinde nulla virtus, neque finita, neque infinita ad habitualem gratiam ex ipso effluit, & dimanat: consurgit tamen in habituali Christi gratia ex coniunctione ad verbum veluti quoddam cõnaturale ius, vt assumatur tanquã instrumentum in operationibus sanctificatiuis, & gratificatiuis animarum.

Est tertium argumentum aduersus eandem conclusionem. Gratia Christi infinita est in ratione dispositionis ad vnionem hypostaticam, vt docuit S. Th. 3. p. q. 7. a. 12. & q. 10. ar. 4. ad 3. Sed hęc infinitas ad physicum spectat ordinem: ergo quinta concl. nõ est absolutè concedenda. Minor patet, quia ratio dispositionis ad hypostaticam vnionem cõsistit in hoc, quod humanitas fiat proportionata diuino verbo, cui personaliter vnitur, huiusmodi autem proportio nõ potest non esse physici ordinis: ergo, &c. Huic argumento forsam responderent auctores nonnulli, ꝙ gratia Christi in ratione dispositionis appellatur infinita, formaliter loquendo, extrinseca quadam denominatione, idest, per respectum ad verbum ad cuius vnionem cum humanitate disponit, ad eum modum quo iuxta eiusdem S. Doct. sentẽtiam 1. p. q. 25. ar. 6. ad vltimum humanitas infinitam quandam dignitatem ex vnione ad verbum participat. Quæ sane dignitatis infinitas nihil intrinsecum in ipsa humanitate constituit. Sed hac solutione prætermissa (quam non omninò improbandam esse censuerim) aliter dicendum esse censeo, puta, quod infinitas, quam gratia Christi in ratione dispositionis à verbo participat, non physica est, sed moralis. Et cũ argumentũ instat, quod ratio physicæ dispositionis, ad ordinẽ physicũ spectat. Respondeo, quod dispositio qua humanitas per gratiam disponitur ad hypostaticam vnionem partim physica est, partim moralis. Est quidem physica quatenus humanitas efficitur eiusdem supernaturalis ordinis cum verbo, atque adeo ei proportionata.

Sed hæc dispositio finita est, quia non magis humanitas proportionatur verbo hac physica proportione, quam sit ipse gradus intensionis gratiæ. Partim vero est moralis, & hac ratione est infinita in esse dispositionis. Et consistit eius infinitas in hoc, quod gratia quatenus concomitanter se habet ad verbum, infinitam quandam dignitatem participat, cuius ratione humanitas infinite grata est Deo, & digna ab ipso Deo reputatur ipsius hypostaticæ vnionis: hæc autem moralis infinitas nõ est sola extrinseca denominatio in gratia habituali, sed perfectio eius in esse morali intrinseca, eiusque naturæ proportionata. Nam quia gratia forma est supernaturalis ordinis, & sua natura gratificatiua, & dignificatiua subiecti in ordine ad finem, & bonum supernaturale, capax est huius realis infinitatis, quam à verbo participat. In quo ab humanitate differt, quam plurimum, quæ cum sit naturalis, & inferioris ordinis extrinsecè tantum potest ei competere illa dignitatis infinitas.

§. 10. *Sexta conclusio.*

Gratia Christi est simpliciter infinita in esse gratiæ infinitate moralis dignitatis. Hanc conclusionem docent multi Theologi graues moderni, quidam explicitè, & quidam implicitè. Probatur conclusio. Operationes Christi, quæ procedebant ex gratia habituali, habuerunt infinitum valorem moralem, quem ex ipsa gratia participabunt: Ergo in ipsa gratia præhabetur hic infinitus valor moralis, & infinita dignitas, atque adeo est infinita moraliter. Consequentia est manifesta, quia tota perfectio, quæ reperitur in effectu necesse est, præhabeatur, & quidem perfectiori modo in eius causa. Antecedens probatur. Christi meritum fuit infinitum, in ratione meriti, satisfactio Christi fuit infiniti valoris in ratione satisfactionis, sed opera meritoria, & satisfactoria Christi procedebant ex gratia habituali tanquam ex proximo principio, & licet ex gratia vnionis tanquam ex prima radice omnem suum habuerint valorem, eumdem tamen acceperunt etiam à gratia habituali tanquam à proximiori principio formali, imo simpliciter, vt à primo formali principio, quia gratia vnionis ad principium quod personale pertinet, & non ad formale.

Confirmatur, gratia habitualis sua natura est gratificatiua, & dignificatiua subiecti supernaturali dignitate; Ergo capax est infinitę dignitatis tanquam proximum principium operis infiniti valoris, & infinitæ dignitatis meritoriæ, & satisfactoriæ, atque adeo illam accepit à verbo.

Confirmatur secundo. Humanitas Christi ex vi vnionis hypostaticæ induit infinitam dignitatem, vt S. Thom. loco citato fatetur: Ergo à fortiori gratia cum sit diuini generis, & eiusdem ordinis cum verbo participat infinitam dignitatem ex eadem vnione hypostatica. Dixi autem, quod hæc dignitas moralis infinita, constituit gratiam infinitam in esse gratiæ, quia tota hæc moralis dignitas, per se pertinet ad rationem gratiæ. Nam esse principium meriti, aut satisfactionis coram Deo, proprium est officiũ gratiæ: Vnde satisfacere, & mereri perfectè ad ordinem gratiæ pertinent, & consequenter infinitas moralis gratiæ ex qua habet esse principium infiniti meriti, & infinitæ satisfactionis, constituit ipsam infinitã intra rationem gratiæ.

Sed contra hanc conclusionem sunt nonnulla argumenta, quæ nostra egent solutione. Primum. Hęc infinitas moralis gratiæ, est modus quidam realis in ipsamet gratia: Ergo contra illam conclusionem

Digitized by Google

militant omnia argumenta, quæ fecimus circa præcedentem conclusionem ad excludendum modum infinitatis physicæ, nam de hoc modo infinitatis moralis similiter inquirendum est, an sit effectus à verbo per actionem nouam, & liberam; an vero per naturalem emanationem resultauerit. Et eadem omninò erit difficultas de isto modo infinitatis moralis, quæ est de modo infinitatis physicæ.

Secundum argumentum. Aliqua est ratio moralis in Christi gratia, quæ non est simpliciter infinita: Ergo gratia, & si aliquam infinitatem habeat moralem, quatenus est principium meriti infiniti, & infinitæ satisfactionis, non tamen debet censeri simpliciter infinita, in esse morali. Consequentia nota est ex dictis, diximus enim, quod infinitum cum sit de genere bonorum consurgit ex integra causa. Antecedens vero probatur. Gratia Christi est acceptatio ad finitam gloriam, hæc autem ratio acceptationis ad gloriam, ad moralem ordinem pertinet, quoniam consideratur respectu voluntatis ipsius acceptantis. Ea autem, quæ considerantur per ordinē ad voluntatem, & actionem liberam operantis, non ad physicū, sed ad moralem ordinem pertinent.

Confirmatur. Meritum Christi respectu gloriæ sui corporis, non fuit simpliciter infinitum, sed proportionatum gloriæ animæ, quæ est simpliciter finita: Ergo cum hæc ratio sit moralis, gratia Christi nō est simpliciter infinita, secundum rationem moralē.

Tertium argumentum. Gratia Christi non habet vim vt ex ipsa effluant virtutes supernaturales infinitæ secundum proprias virtutum rationes. Nam charitas virtus est, secundum rationem charitatis finita in Christo. Et temperantia similiter finita virtus est in ratione temperantiæ: at propria ratio harum virtutum ad ordinem spectat moralem; igitur gratia Christi, neque etiam secundum rationem moralem, infinita est simpliciter in esse gratiæ. Neque diluet sufficienter hoc argumentum, qui dixerit, quod huiusmodi virtutum actiones infinitum participabunt valorem, & meritorium, & satisfactorium ex ipsa Christi gratia. Quoniam ex hoc non colligitur, quod prędictæ virtutes, & earum actiones sint infinitæ secundum proprias, & specificas rationes, quæ desumuntur ex habitudine ad propria ipsarum virtutum, & actionum obiecta, quæ sanè habitudo ad ordinem spectat moralem, & ipse similiter specificæ differentiæ, & essentiæ virtutum intra moralem ordinem continentur, quod nullus, qui benè sapiat, poterit inficiari.

Ad primū argumentum respondetur, non defuisse graues Theologos quorum Princeps fuisse videtur Mag. Cano. qui putarent, totū ordinem moralem nō realem esse, sed rationis tantum: Vnde inferebant bonitatem, & dignitatem moralem in virtutibus, & actionibus earum, & in alijs quibuscumq. habitibus quandam esse rationis entitatem. Iuxta quam sententiam facillimè dissolueretur primum argumentum: dicerent enim illius sententiæ fautores, quod infinitas dignitatis moralis in Christi gratia non realis modus est, sed rationis duntaxat, atque adeo nullam efflagitat effectiuam causam.

Verum hæc sententia meritò displicet posterioribus Theologis, qui antiquiorum Theologorum vestigijs inhærentes, certa definitione statuunt, entitatem moralem virtutum, & operationum earum veram esse, & realem perfectionem, qua humana voluntas, imo & totus homo, valde perficitur. Quæ sententia, si vera est in habitibus, & virtutibus naturalis ordinis, multo verior, & certior haberi debet in habitibus, virtutibus, & actionibus ordinis supernaturalis.

Qua sententia supposita, ad illud primum argumentum dicitur: Quod infinitas moralis dignitatis, quæ est in Christi gratia, consequenter se habuit ad gratiam vnionis, & tam necessaria fuit consequutione sequuta, vt per nullam posset potentiam impediri. Cuius ratio ea est, quod moralis entitas, & perfectio in modo suæ productionis magnam habet cōuenientiam cum relatione, eo quod consistit in quadam proportione, & habitudine transcendentali ad liberam voluntatis intentionem, & ad rationem, quę prima regula est totius entis moralis. Vnde sicut relatio nō per se, & proprie producitur, sed comproducitur ad sui fundamenti productionem, sic adeo vt vtroque extremo existente non possit non ipsa relatio sequi, non enim, vlla potentia fieri potest vt duobus albis in rerum natura positis non sequatur in eis mutuæ similitudinis relatio; ita moralis entitas positis requisitis, quasi fundamentis, & terminis ad eius existentiam, non potest non veluti quadam resultantia sequi. Vnde videtur aduenire, & corrumpi, absque reali subiecti mutatione, sicut de prædicamentali relatione dici solet. Exemplum huius rei illud afferre possumus, quod est in hac materia satis frequēter à Theologis vsurpatum: Si quis in die Iouis prope mediam noctem futuri diei carnes temperate comedat, & earum comestionem vsque ad horam post mediam noctem continuando protrahat culpabiliter, non considerans quota sit noctis hora, tunc illa exterior actio manducationis carnium, internaque eius volitio ante mediam noctem bona est, & studiosa moraliter, post mediam autem noctem, mox redditur praua, & iniqua. Et tamen nulla, neque in operante, neque in ipsa actione interuenit perceptibilis mutatio.

Ad propositum igitur prædictam applicantes doctrinam dicimus, quod infinitas dignitatis moralis, non potuit non sequi in Christi gratia supposita ipsius gratiæ inhærentia in humanitate à verbo hypostaticè assumpta. Neque hæc moralis sequela gratiæ postulat in verbo supponente humanitatem actionem aliam præter illam, qua tota trinitas ipsam hypostaticam vnionem effecit, sicut sequela relationis prædicamentalis nulla eget alia actione ab ea, qua producuntur proxima, & formalia ipsius relationis extrema.

Est autem hic obiter notādum, quod sicut per nullam est potentiam factibile, quod existentibus prædicamentalis relationis extremis, eiusque destructo fundamento permaneat ipsa relatio, ita nulla potentia factibile est, quod humanitate à verbo separata permaneat in ipsamet Christi habituali gratia hęc dignitatis moralis infinitas, quæ nunc ei competit ex reali ad verbum coniunctione, nam sicut est intrinseca, & formalis habitudo inter fundamentum, & relationem, ita hęc moralis gratiæ infinitas intrinsecā, & formalem habet dependentiam à verbo humanitati personaliter coniuncto.

Ex

Ex his omnibus ad illud primũ argumẽtum in cuius versamur solutione respondetur, non esse eamdẽ rationem, sed potius omninò absimilem, de infinitate physica modali gratiæ, de qua procedebat quinta conclusio, & de infinitate moralis dignitatis, de qua sexta præsens conclusio loquitur. Quia modus physicæ infinitatis, cum esset entitas simpliciter absoluta, non posset hypostaticam vnionem consequi ad modum relationis, sed aliqua egeret actione productiua ex parte verbi, prout est humanitatis suppositum, quã actionẽ nos nullatenus valemus admittere, eo quod suppositum prout exequitur rationem suppositi, nõ actiuum principium est, sed terminans quasi formaliter complens, & terminans naturæ dependentiam. Et hoc præsertim habet verum in diuino verbo, quia eius dignitati, & infinitæ actualitati repugnat, quod aliquem producat effectum naturali, & necessaria actione. Cæterum infinitas dignitatis moralis, neque aliquam peculiarem actionem postulat, cum per modum relationis consequatur, neque vllam habet repugnantiam, sed maximam potius decentiam ad ipsam verbi dignitatem, nam quod gratia ex reali coniunctione ad verbum infinitam sortiatur dignitatẽ, & id quidem necessaria, & inimpedibili sequela, maximè decet ipsam diuini verbi maiestatem. Et quidẽ in ipsa Christi humanitate aliquale huius rei habemus exemplum. Non enim per aliquam potentiam impedibilis est illa magna, imo & infinita dignitas, quæ ex vnione hypostatica, ad ipsam humanitatem refunditur. Et quamuis quandoque ipse cum alijs quibusdam Theologis existimauerim olim dignitatem hanc infinitam quandam esse rationis denominationem, & nõ perfectionem realem. Nunc autem re magis perspecta oppositum verius esse crediderim existimo namque quod cum Christi humanitas verè, & realiter sit terminata ipsa diuini verbi personalitate, sitque verè, & realiter diuini suppositi natura, vera etiam, & realis consurgit in ea dignitas, qua, & apud Deum, & apud Angelos, & apud homines, multo maiori æstimatione digna est, quam quæuis alia substantialis natura, & producta, & producibilis, imo quam omnes naturæ producibiles à Deo collectiuè sumptæ. Et in hoc consistit infinitas moralis dignitatis humanitatis Christi. Quod præterea sic ostendo. Si hæc infinita dignitas, quæ consurgit in humanitate Christi ex coniunctione ad verbum, esset vera relatio; esset sine dubio relatio realis, cum eius fundamentum sit reale, & extrema sint realia, & teneat se ex parte illius extremi, quod verè, & realiter ab alio perficitur: Humanitas enim per assumptionem realiter, & in semetipsa perficitur: Ergo quamuis non sit relatio, sed moralis quædam perfectio ad modum relationis consequens, vera est, & realis entitas, qua realiter humana Christi natura dignificatur, & perficitur. Sed quamquam in Christi humanitate ea, quæ diximus non essent omninò certa, non ob id realis infinitas moralis dignitatis neganda est habituali eius gratiæ, quoniam, vt superius dicebam circa finem quintæ conclusionis, gratia ex sua natura apta nata est tanta hac dignitate perfici, & eleuari.

Ad secundum argumentum respondetur, quod acceptatio ad gloriam potest considerari dupliciter per ordinem ad gratiam. Altero modo quatenus sun datur in opere meritorio ex gratia procedente, ita quod homo gratus acceptatur ad gloriam iuxta proportionem sui meriti, & hoc modo considerata acceptatio ad gloriam, pertinet ad ordinem moralem, sicut, & ipsum meritum, cui respondet.

Cæterum in Christi gratia non reperitur hæc acceptatio ad gloriam, etenim Christus non habet gloriam ex meritis acquisitam, sed ex vi vnionis hypostaticæ habet, & gratiam, & gloriam animæ, & cætera spiritualia charismata. Altero modo acceptatio ad gloriam consideratur, secundum connaturalem proportionem, & habitudinem quam gratia habet ad ipsam. Etenim sicut terra per grauitatem proportionatur centro naturali quadã coaptatione, ita homo iustus per gratiam connaturaliter proportionatur gloriæ, & iure connaturalitatis illi debetur. Sicut filio iure naturalis filiationis debetur hæreditas, & ita Paul. Rom. cap. 8. dicebat de hominibus iustis. *Si filij, & hæredes, heredes quidem Dei, cohæredes autem Christi*. Hæc acceptatio ad gloriam, prout se tenet ex parte gratiæ constituentis passiuam acceptationem in anima, idest, connaturalem proportionẽ, & ius connaturalitatis ad gloriam, non pertinet ad ordinem moralem, sed ad ordinem physicum, sicut coaptatio terræ per grauitatem ad centrum physica est. Hanc autem acceptationem constituimus nos in Christi gratia respectu gloriæ, etenim animæ Christi collata fuit gloria in instanti incarnationis, non ex vi alicuius meriti, sed iuxta exigẽtiam gratiæ, & proportionabiliter ad dispositionem, qua Christi anima in seipsa disposita fuit per gratiam habitualem. Quo circa, & si hæc acceptatio sit finita in Christi gratia, non inde potest colligi, quod gratia secundum dignitatem moralem aliquam habeat finitatem, & limitationem, sed tantum colligitur, quod in esse physico est limitata, quod nos concessimus.

Sed obiicit quis: benè potuit fieri ex absoluta Dei potentia, quod Christi animæ daretur gloria ex vi meriti procedentis ex ipsa gratia habituali: tunc sic. Illud meritum esset finitum, & acceptatio ad gloriã esset finita, eo quod gloria animæ per nullam potentiam poterat esse infinita, vt ex dictis constat: Ergo gratia Christi non præhabet in semetipsa omnem plenitudinem dignitatis moralis, nam quatenus esset principium illius meriti, limitationem haberet.

Respondetur, quod illo casu admisso, meritum, quo anima Christi suam gloriam mereretur, esset simpliciter infinitum in ratione meriti, non ex parte præmij sumpti materialiter, nam illi meritò responderet finita gloria, quia infinita esse non poterat, sed esset infinitum ratione modi, qui modus refunderetur in ipsum præmium, & redderet ipsum formaliter infinitum in ratione præmij. Hic aũt modus is esset, quod Christus mereretur gloriam ex iustitia exacta, & rigorosa. Quam perfectionem rigorosæ iustitiæ nullum opus potest habere coram Deo, quod non fuerit infiniti valoris, & infinitæ dignitatis moralis. Et tunc gloria, quæ daretur Christi animę formaliter sumpta in ratione præmij infinita esset, licet in esse gloriæ, & in esse visionis diuinæ, esset limitata, quoniam redderetur Christo tanquam merces ex rigore iustitiæ ei debita: Vnde colligitur, quod Christi

habet simpliciter infinitam dignitatem, & valorem infinitum moralem, quamuis propter repugnātiam ex parte facti non posset mereri gloriam in esse gloriæ infinitam. Dixi propter repugnantiam ex parte facti, quoniam ex parte gratiæ, & valoris eius nulla esset repugnantia, vt gratia Christi per suum opus mereretur infinitam gloriam. Imo absolutè est concedendum, quod quantum est ex se, habet tantam hanc vim, & tantum hunc valorem, quod satis fuerit, vt in esse motis, dicatur simpliciter infinita. Sicut Dei omnipotentia, quamuis propter facti repugnantiam nequeat producere effectum actu infinitum, est tamen infinita simpliciter, quia quantum est ex se illud potest.

Ad confirmationem constat simpliciter ex dictis. Dicitur enim primo, quod ex parte modi meritum Christi fuit infinitum respectu gloriæ sui corporis, quia meruit illam ex omni rigore iustitiæ. Dicitur secundo, quod quantum erat ex parte gratiæ, sicut potuit Christus mereri infinitam gloriam animæ, ita potuit mereri infinitam gloriam sui corporis, nisi ex parte effectus, scilicet, gloriæ corporis repugnaret.

Ad tertium argumentum, posset primo responderi, habitualem Christi gratiam infinitam quidem esse, in illo esse morali, quod ab extrinseco desumitur, nimirum à diuino supposito, cui est realiter coniuncta. Non verò est infinita simpliciter, secundum illud esse morale, quod ex intrinseca eius differentia prouenit, ad quod esse pertinet moralitas propria virtutum infusarum, quæ non est necesse sit infinita in ipsis virtutibus, cum illud esse morale gratiæ, ex quo prouenit, non sit infinitum. Huic solutioni accōmodari potest nostra sexta conclusio, in qua non diximus absolutè gratiam Christi esse infinitam in esse morali, sed quod est infinita in esse gratiæ infinitate moralis dignitatis: moralis autem dignitas tantum designare videtur moralitatē ab extrinseco desumptā.

Sed nihilominus aliter respondendum esse censeo. Nam licet moralis infinitas proueniat Christi gratiæ ab extrinseco principio, videlicet à diuino supposito, est tamen ei intrinseca, & habet se per modum vnius perfectionis cum illa gratiæ moralitate, quæ ipsi conuenit ex principijs intrinsecis: eo quod moralis dignitas ex supposito proueniens non est extranea à ratione gratiæ, sed intra genus eius continetur, vt superius dixi, atque adeo perficit ipsam gratiā proportionabiliter ad eius naturā, & efficit vnā integram perfectionē cum illa moralitate, quæ est omnino intrinseca gratiæ. Et licet suppositum diuinum à quo deriuatur prædicta dignitas, sit extrinsecum habituali gratiæ, est tamen ei proportionatum: dicebamus enim in secundo artic. præcedentis quæstionis, quod Christus est subiectum magis proprium, magisque proportionatum gratiæ, quam quælibet pura creatura siue rationalis, siue intellectualis. Vnde perfectio illa, & dignitas, quæ ex isto subiecto ad gratiam deriuatur, non debet computari inter perfectiones gratiæ extrinsecas. Aliter ergo oportet dissoluamus illud tertium argumentum. Et quidem Authores qui censent virtutes animæ Christi infusas, similem habere infinitatem in suis proprijs rationibus quam habet gratia in ratione gratiæ, facile se possent ab hac difficultate expedire, asserentes, quod hæc virtutum infinitas ex morali ipsius gratiæ infinitate dimanat, sicut earum essentiæ affluunt ex essentia gratiæ. Verum quia nos paulò inferius in contrariam sententiam ibimus, minimè ad hanc solutionē valemus recurrere.

Sit ergo prima huius tertij argumenti solutio, quod virtutes morales infusæ effluunt quidem ab ipsa habituali gratia, non verò vt à morali principio, sed à physico: & similiter præhabentur hæ virtutes in habituali gratia, tanquam in prima radice, non morali, sed physica. Continentur enim in gratia ab ipsaque effluunt, eo modo, quo proprietates, & potentiæ naturales subiecti cuiuspiam præhabentur in eius essentia, & ab ea dimanāt. Quo circa ex hoc quod ab essentia habitualis gratiæ Xpi nō oriātur virtutes infinitæ, non potest colligi gratiam Christi, non esse prædictam omni infinitate morali, quę ad rationem gratiæ potest pertinere, sed tantum sequitur, eam nō esse infinitam in ratione gratiæ physica infinitate, quod nos libenter fatemur.

Sed est secunda solutio, quæ meo iudicio pro sufficienti, & legitima haberi debet, quod tanta est gratiæ Christi dignitas, vt nisi ex parte effectus repugnaret, & ipsa secundum intensionem infinita esset, & ex ea effluerent morales virtutes in esse virtutum infinitæ. Itaque tota, & gratiæ, & moralium virtutū infusarum, & possibilis, & intelligibilis perfectio cōprehenditur sub infinitate moralis dignitatis gratiæ Christi, quæ tamen propter repugnantiam ex parte facti non se in omnem eam explicuit, sed iuxta mensuram diuina lege, diuinaque prouidentia dispositā. Ex quo manifesta ratione deducitur, quod hæc dignitas quam tribuimus Christi gratiæ in esse morali nullam admittit limitationem, sed simpliciter est infinita. Et licet ab extrinseco desumatur, nimirum, à diuino verbo, prout est humanitatis suppositum, intrinsecè tamen gratiam perficit, & infinita morali perfectione dignificat.

Estque hoc loco aduertendum, vt ista plenius intelligantur. Quod moralis perfectio infusarum virtutum, sicut & acquisitarum, adeo coniuncta est physicæ earum perfectioni, quod non potest augescere nisi iuxta proportionem ipsius physicæ perfectionis. Quod in actibus ipsarum virtutum facilè poterit explicari. Actus charitatis tantam, & non maiorem sortietur, moralis perfectionis dignitatem, quanta fuerit eius intensio, & extensio (loquor de perfectione, & dignitate morali ipsius charitatis propria, & intrinseca, & non de aduentitia, & accidentaria ex consortio alterius virtutis proueniente) quod & de actibus iustitiæ, temperantiæ, fortitudinis, & aliarum virtutum dicendum est. Et id ipsum proportionabiliter censendum erit de ipsis virtutum habitibus, quorum tanta, & non maior erit moralis perfectio habitualis, quanta fuerit eorum intensio, & radicatio in subiectis. Quod tamen, & in habitibus, & in actibus intelligo seruata perfectione habitudinis ad obiecta: & iuxta proportionem eius. Nam quo moralis virtus perfectius, & dignus obiectum respicit, eo moralis eius perfectio, dignior est, & excellentior, quæ cum intensiua, & actus, & habitus intensione proportionabiliter crescit.

Ex ista doctrina ad nostrum intentum colligitur, quod sicut nulla potentia fieri potest, quod virtutes mora-

morales actu attingant physicam infinitatem intensiuam, ita neque fieri potest, vt ad moralem perfectionem,& dignitatem, ipsis propriam, & connaturalem perueniant.

In habituali verò gratia aliter res se habet, nam cũ eius moralis dignitas non sit pensanda ex habitudine ad obiectum aliquod per operationem attingibile, neque ex eo, quod gratia subiectum ad operãdum proximæ disponant, sed quatenus subiectum gratificat, & dignificat, deoque reddit acceptum; inter physicam eius perfectionem, & moralem dignitatẽ, non est necessaria consimilis adæquatio ei, quam in moralibus virtutibus diximus reperiri. Quo fit, vt si fingamus gratiam puri hominis intensiorem esse gratia Christi, aut æque illi intensam, non ob id concedendum esset, quod vel excelleret dignitatem moralem gratiæ Christi, vel illam adequaret. Similiter si animo fingamus, habitualem Christi gratiam in sua intensione decrescere, ita vt ad minimum vsque intensionis descendat gradum, non ob id existimandum est, eam minui in morali perfectione,& dignitate. Plura dicemus postea, in solutione cuiusdam argumenti, quibus nonnihil hanc doctrinam locupletabimur.

Tandem circa vltimam hanc conclusionem. Nota, quod nonnulli Theologi, quibus placet hæc moralis infinitas gratiæ Christi, dicunt quod competit ei hæc infinitas, non vt causæ principali, sed instrumẽtali, ita qđ sicut calor ignis potens est generare ignẽ, quatenus est virtus,& potentia ignis, quod tamen nõ habet, vt causa principalis, sed vt forma instrumentalis, quæ operatur in virtute ignis, qui est principalis causa, ita gratia Christi principium est meriti infiniti, & satisfactionis infinitæ, sed hoc non habet à semetipsa, sed prout est instrumentum verbi, quod est principale agens in merito,& satisfactione.

Hic modus dicendi est probabilis. Sed mihi non satis est gratus, & primum valde displicet illa ratio ob quam prædicti Theologi in eius persuasionem mouentur. Dicunt enim, quod pertinet ad maiorem gloriam,& dignitatem Christi,& diuini verbi, prout est suppositum naturæ humanæ, quod gratiæ eius habituali nulla tribuatur infinitas, vt causæ, & formæ principali, sed tantum vt formæ instrumentariæ, & prout est instrumentum ipsius verbi; vt tota principalis causalitas soli diuino verbo tribuatur. Hæc, inquam, ratio non placet, nam ẽ contra censeo, pertinere ad gloriam Christi,& diuini verbi, quod gratia ex coniunctione ad ipsum verbum tantum dignificetur,& eleuetur, vt in semetipsa,& per modum principalis formæ, diuino tamẽ verbo humanitati supposito subordinatæ habeat dignitatem in genere gratię infinitam, infinitumque valorem, ita vt ex ipsa tanquam ex causa,& forma principali, verbo tamen diuino subordinata, infinitas meriti,& satisfactionis in studiosis Christi operibus participetur. Quemadmodum in magnam Dei, & Christi gloriam cedit, quod gratia nobis à Deo per Christum collata tantæ sit virtutis, & efficaciæ, vt per modum principalis causæ,& formæ, subordinatæ tamen Christo,& virtuti passionis eius, causet,& operetur in nobis meritum condignum æternæ gloriæ, & condignam pro peccatis satisfactionem.

Præterea exemplum de calore ignis adductum pro sententia contraria in multis habet dissimilitudinem, sed in duobus præsertim.

Primo, in eo, quod calor per se primo est forma operatiua formæ superiori subordinata, & virtus, quæ illi ex ipsa superiori forma communicatur, est per se primo operatiua effectus correspondentis naturæ formæ superioris, atque adeo rationabiliter asseritur, quod hæc virtus, & si permanenter se habeat in calore, est tamen verè, & propriè instrumentalis. At gratia non est per se primo operatiua forma, sed gratificatiua,& dignificatiua subiecti operantis: Vnde virtus ei à diuino verbo communicata, non est per se primo operatiua, sed gratificatiua,& dignificatiua subiecti, refunditur tamen morali quadam refusione ad operationem, constituens illam infinitè Deo acceptam,& gratam, atq. adeo infinitè meritoriam, & satisfactoriam coram Deo. Vnde non est necesse, quod hæc virtus sit instrumentaria, dignificare enim & gratificare subiectum, non est officium instrumentariæ virtutis, sed formę principalis, ipsum subiectũ formaliter perficientis,& eleuantis. Secundo, generare ignem non est actus, qui per se, & ex natura sua comprehendatur sub virtute qualitatis, & formæ accidentariæ, nam est actus per se pertinens ad operans substãtiale,& ad substantialem virtutem, atque adeo nequit communicari accidentariæ formæ, vt causæ principali ex propria virtute operanti, sed vt instrumentali principio, quod operatur virtute substantialis agentis. At dignificare, & gratificare subiectum operans, & eius operationes ea infinita gratitudine, & dignitate, quæ non est infinita in genere entis, sed in genere tantum gratitudinis,& dignitatis moralis, non exit limites ordinis gratiæ, imo neque alicui formæ potest competere, vt causæ principali, nisi tãtum habituali gratiæ. Relinquitur ergo ex his manifestũ absimilem prorsus rationem esse de habituali Christi gratia, ab ea, quæ in calore ignis militat, quod ad præsens attinet. Et ex hoc duplici discrimine sumitur non debile argumentum contra prædictam sententiam, quod in hunc modum formatur.

Si infinitas hæc dignitatis moralis conuenit gratiæ instrumentaliter tantum, sequitur, quod cõuenit diuino verbo, prout est humanitatis suppositum, vt causæ,& formæ principali, ita vt verbum se ipso formaliter constituat in Christo hanc dignitatem. Consequens est omninò falsum; quia verbum non vnitur humanitati per modum formæ, sed per modum suppositi duntaxat: Ergo non conuenit gratiæ instrumẽtaliter, sed vt formæ principali.

Probatur sequela. Hæc moralis infinitas, vt in priori discrimine inter calorem, & gratiam assignato dicebamus, non est per se primo virtus operatiua, sed formaliter dignificatiua, & gratificatiua operantis: Ergo tribuenda est alicui formæ principaliter dignificanti, & gratificanti formali gratificatione ipsum operans, non enim est satis intelligibile, quod detur aliquis formalis effectus, qui non habeat aliquam formam a qua principaliter secundum formalem causalitatem procedat: igitur cum, vt in secundo assignato discrimine dicebamus, nõ sit dabilis forma alia principalis, cui per modum formæ competat hęc infinita dignitas, consentaneum erit rationi dicere, quod cõuenit habituali Christi gratiæ tanquam principali formæ,& causæ. Et ita ego dicendum existimo, quia

&

& Theologicæ rationi dudum informatæ, & perfectioni habitualis gratiæ Christi, & ipsi denique diuini verbi dignitati ista sententia congruit.

§. 11. *Solutiones argumẽtorũ in initio articuli.*

Sed iam necessum est ea diluamus argumenta, quæ à principio huius secundi articuli fuerunt proposita. Primum, & secundum ex dictis conclusionibus facilè soluuntur, procedunt enim de perfectione gratiæ physica, quæ, vt diximus, finita est, & limitata. Sed est aduertendum quod ista perfectio physica, quæ consistit in intensione gratiæ, & in acceptatione ad gloriam continetur intra virtutem infinitatis moralis, quam posuimus in habituali Christi gratia, & hoc quidem duplici ratione.

Prima, quoniam Christus ex vi huius habitualis gratiæ mediante charitate, & cæteris virtutibus, poterat mereri infinitam gloriam si possibilis esset, & infinitam ipsius gratiæ intensionem, si ex parte facti non repugnaret.

Secunda, quia crediderim probabiliter, quod Christi gratiæ, omni opere meritorio secluso propter suã dignitatem debetur omnis possibilis intensio, & omnis possibilis acceptatio ad gloriam; quod si et non tribuuntur istæ duæ perfectiones, prouenit ex impossibilitate facti quia non potest esse actu producta omnis possibilis intensio gratiæ, neque omnis possibilis acceptatio ad gloriam.

Ad tertium argumentum alijs solutionibus præter missis, respondetur per solutionem assignatam inter arguendum, quam puto esse sufficientem.

Ad primam replicam respondetur, verum esse, quod Christi gratia quatenus est infinita morali infinitate, alterius est speciei à gratia nostra, sed res hæc pressius examinabatur circa solutionem ad vltimum in quodam speciali de hac re dubio, quod incidenter disputabitur.

Ad secundam respondetur. Quod in illo casu gratia patris non præhaberetur in gratia Christi formaliter loquendo, secũdum rationem moralis infinitatis. Nam vtraque esset simpliciter infinita in esse gratiæ infinitate morali, atque adeo æqualis dignitatis, & perfectionis essent. Et cum infertur argumẽtum, quia tunc sequitur, quod sint duæ gratiæ infinitæ in esse gratiæ, quæ videtur manifesta implicatio, quia non possunt dari duo infinita in vna, & eadem ratione. Respondetur, quod infinitas moralis vtriusque gratiæ Christi, & Patris, formaliter loquendo esset vna, & eadem infinitas, & materialiter tantum distinguerentur: ratio est, quoniam infinitas vtriusque gratiæ desumeretur ex vna, & eadem infinitate, & perfectione diuina: Etenim licet personalitas verbi in ratione talis personalitatis realiter distinguatur à personalitate patris, non tamen ab illa distinguitur in ratione perfectionis infinitæ: sed illæ duæ personalitates sunt simpliciter vna, & eadem infinita perfectio. Infinitas autem gratiæ Christi non sumitur ex personalitate verbi vtcũque considerata, sed vt est personalitas infinita perfectionis. Et id ipsum esset dicendum in illo casu de gratia patris, atque adeo infinitas vtriusque gratiæ ex eadem omninò infinitate diuina dimanaret, & ex consequenti esset formaliter vna, & eadem infinitas. Legantur quæ dicentur inferius q. 5. dubio 3. ad 3. Nam illa solutio poterit huic replicæ non ineptè accommodari.

Ad quartum argumentum quidam graues Theologi libenter fatentur, quod charitas Christi in ratione charitatis est simpliciter infinita infinitate morali, sicut ipsa Christi gratia, & similiter visio beata animæ Christi habet huiusmodi infinitatem moralem, quæ illam constituit infinitam in esse visionis beatæ, & idem in reliquis virtutibus, & supernaturalibus donis esse ensent esse dicendum. Et probant quoniam vniuersæ rationes propter quas habitualis gratia Christi est infinita, habent locum in charitate, & in visione beata, & in cæteris supernaturalib. donis. Etenim sicut gratia in Christo est dispositio concomitans hypostaticam vnionem, ita & charitas, visio beata, &c. Præterea sicut gratia principium est meriti infiniti, & satisfactionis infinitæ, ita & charitas, nam charitas authore S. Thom. 12. q. 114. art. 3. prima est radix totius meriti: Ergo eadem infinitas est in charitate Christi, & in cæteris supernaturalibus habitibus cum ea, quæ reperitur in eius gratia.

Sed tamen opposita sententia, scilicet, quod sola Christi gratia hanc sibi vendicet infinitatem moralem, mihi est probabilior. Et quidem argumenta alterius opinionis parum mouent: nam vt plurimum probant charitati competere hanc moralem infinitatem: quoniam lumen gloriæ, visio beata, & alia supernaturalia dona à charitate distincta, inpropriè dicuntur principium meriti infiniti, & satisfactionis infinitæ, nam licet ex charitate sumatur ratio meriti, & satisfactionis, non tamen desumitur ex lumine gloriæ, aut ex alijs habitibus huiusmodi. Quocirca hæc ratio infinitatis, quæ reperitur in gratia Christi, scilicet, esse principium infiniti meriti, & satisfactionis infinitæ, soli charitati, vt plurimum erit concedenda.

Secundo respondetur, quod neque etiam in habitu charitatis reperitur hæc moralis infinitas, quoniã licet actus charitatis Christi fuerit infiniti valoris, fueritque proinde meritorius, & satisfactionis infinitæ, hic tamen infinitatis valor non illi ex ipso charitatis habitu proueniebat, sed ex habitu gratiæ. Quoniam totus ille valor in actu charitatis Christi, & in qualibet eius operatione, desumebatur ex sola operãtis dignitate, & non ex modo attingendi obiectum, per actualem operationem. At quod operans, nimirum, Christus haberet infinitam dignitatem coram Deo, essetq. Deo infinitè gratus, & acceptus, nullatenus ex habitu charitatis, aut ex alio quocumq. habituo peratiuo desumebatur, sed ex habitu gratiæ, cuius proprium est, constituere habentem gratum, & acceptum Deo: Et quidem habitus charitatis ponus facit nobis Deum gratum, & amabilem, quã nos ipsi Deo gratos reddat, & amabiles, charitas enim facit nos dilectores Dei, & non dilectos ab ipso.

Ex his sequitur, quod simpliciter, & absolutè loquendo, gratia Christi fuit infinita in esse gratiæ, cæteræ autem virtutes non habent simpliciter infinitatem, neque physicam, neque moralem in suis proprijs rationibus, quod amplius explicabitur in solutione sequentis argumenti, & probatur satis efficaciter duabus probationibus, quibus inter arguẽdum probauimus minorem huius argumenti quarti.

Ad

Ad quintum argumentum respondetur, quod neutra illarum rationum sufficit constituere lumen gloriæ, visionem beatam, aut quemlibet alium habitum, seu actum, præter habitum gratiæ in ratione infinitatis simpliciter: Et quidem quod prima ratio, quæ desumitur ex dispositione ad vnionem hypostaticam, non tribuat hanc infinitatem simpliciter lumini gloriæ in esse luminis, visioni beatæ in esse beatificæ visionis, &c. constituat autem gratiam infinitam in esse gratiæ ex duobus colligitur.

Primum est, quoniam omnia ista dona supernaturalia præter habitum gratiæ non perficiantur intrinsecè, & in proprijs rationibus, nisi perficiuntur in ordine ad obiecta, quę suis operationibus attingũt, quia tota eorũ ratio desumitur p habitudinẽ ad obiecta: at quod disponãt Christi humanitatẽ ad vnionem cũ verbo nihil attinet ad obiecta; quoniã tota dispositionis ratio pẽsatur per ordinẽ ad subiectũ, & per habitudinem ad esse personale, & nõ ad esse operatiuum in ratione operatiui. Cæterum gratia per se primo non tribuit operari, sed esse, neque eius perfectio desumitur per ordinem ab obiectũ, sed ad subiectum. Vnde perfectio, & dignitas, quæ consurgit in gratia ex ratione dispositionis ad vnionem hypostaticam, per se pertinet ad ipsam gratiam, & eam perficit in esse gratiæ.

Secundũ est, quod tota ratio dispositionis, qua humanitas Christi disponitur per hæc supernaturalia dona siue actualia, siue habitualia in ordine ad vnionem hypostaticam, consistit in hoc, qnod hæc dona sunt eiusdem diuini ordinis cum verbo, & ex natura sua ordinantur ad vniendam creaturam rationalem cum Deo: Sed sic est, quod omnes habitus operatiui supernaturales ordinantur ex natura sua ad quãdam limitatam vnionem creaturæ rationalis cum Deo. v.g. charitas per se ordinatur ad affectuosam vnionẽ, lumen gloriæ ad intelligibilem, & ita proportionabiliter dicendum est de alijs habitibus operatiuis, quod illi qui pertinent ad voluntatem, intendunt vnire affectum cum Deo, illi vero qui ad intellectum spectant, per se habent facere vnionem in esse tantũ intelligibili. Sola autem gratia est, cui ex natura sua competit constituere vnionem rationalis creaturæ cum Deo, non solum in esse intelligibili, & in esse diligibili, & affectuoso, sed præcipuè in esse entitatiuo; in qno radicaliter, & intelligibilis, & affectuosa vnio præhabetur, eo quod non est per se primo, & immediatè habitus operatiuus, sed habitus dans esse diuinum secundum formalem diuinæ naturæ participationem. Vnde ex semetipsa habet disponere ad esse personale diuini verbi.

Igitur ad argumentum, quod ad hanc primam rationem attinet, respondetur, quod illa infinitas, quæ competit visioni beatæ in anima Christi, prout disponit animam ad vnionem cum verbo, est ei qnasi extrinseca, & quæ non perficit ipsam formaliter in ratione visionis, & si perficiat sine dubio, in ratione entis. Quemadmodum perfectio, qua humanitas Christi perficitur, & dignificatur ex vnione ad verbum, est illi extrinseca, & non perficit ipsam in ratione humanitatis: etenim humanitas Christi, etsi ex vnione ad verbum induat dignitatem quandam infinitam, & quidem in esse morali realem, non tamen constituitur infinita in ratione humanitatis: nihil enim attinet ad essentialia humanitatis principia hæc qualis, & quantacumque sit dignitas. Cęterum gratia per illam dignitatem, quam attingit in Christo, prout disponit ad vnionem hypostaticam, verè dignificatur, & perficitur in ratione gratiæ: eo quod proprium est ipsi gratiæ perficere subiectum, & disponere ad vnionem cum Deo non solum secundum operationem, sed præsertim secundum esse. Ex hoc soluitur confirmatio inter arguendum posita, negandum est enim, quod hęc dignitas sit extrinseca gratiæ, sicut est extrinseca humanitati.

Ad secundam rationem respondetur, qnod infinitas meriti in Christo radicaliter, & principaliter prouenit quidem ex gratia vnionis, proximè autem, & tanquam ex formali principio immediato prouenit ex gratia habituali, ita quod ex gratia vnionis immediatè dignificatur habitualis Christi gratia, & ipsa sic dignificata mediatè dignificantur Christi operationes, & valoris infiniti constituuntur.

Ad confirmationem respondetur, quod quidquid sit de illata opinione, vel de alia: hoc tamen nobis est certum, quod de facto, & secundum ordinariam Dei potentiam, Christi operationes non participant infinitum valorem immediatè à supposito diuino, sed à gratia dignificata dignitate infinita ex coniunctione ad diuinum suppositum.

Sed nota circa hęc omnia, quod istæ duæ rationes ex quibus sumitur infinita dignitas gratiæ Christi, ita se habent, quod prima procedit à priori, nimirũ quod gratia Christi dignitatem habet infinitam in ratione gratiæ, quatenus est dispositio concomitans hypostaticam vnionem. Non quod hæc sit primaria in ipsa gratia dignitatis infinitę ratio. Nam prima & radicalis eius dignitas in eo sita, quod realiter coniungitur cum diuino verbo, prout est humanitatis suppositum, Ex qua reali coniunctione sortitur gratia, & rationem debitæ dispositionis, & omnem aliam, quam ei tribuimus dignitatem; Sed est ratio proxima, & immediata.

Secũda verò ratio procedit à posteriori, & ab effectu, ex eo enim, quod gratia Christi eius operationi tribuit valorem infinitum meritorium, & satisfactorium, aperta ratione colligimus, qnod ipsa gratia præ habet in semetipsa infinitatem huiusmodi, estque infiniti valoris moralis.

Ad sextum respondetur, quod probat efficaciter Christi gratiam in esse physico nullam habere infinitatem, sed quod tota eius infinitas pertinet ad ordinem moralem, & quod desumitur ex actuali coniunctione ad verbum, qua vnione dissoluta non retinebit gratia hanc infinitatem moralem, sed perfectione physica erit contenta, quæ eadem est in Christo, & in illa humanitate à verbo relicta.

DVBITATIO APPENDIX.

Num gratia Christi sit alterius speciei à gratia puri hominis, &c.

Sed ad exactam huius sexti argumẽti solutionem, necessum est explicemus. Num gratia Christi sit alterius speciei à gratia puri hominis. Et similiter an differat specie ab illa gratia, quæ permaneret in ipsamet

ipsamet Christi humanitate, si per magnum miraculum dissolueretur hypostatica vnio, ipsa humanitate in rerum natura persistéte. Et quidem hæc posterior dubitatio facilem habebit resolutionem si exactè priorem dubitationem explicemus, à cuius proinde expositione inchoandum erit.

In hac dubitatione diuersimodè procedunt Theologi. Quidam enim absolutè fatentur habitualem Christi gratiam, secundum esse physicum, aliquam formi speciem, in qua non conuenit cum gratia puri hominis iusti, addunt tamen, quod hæc specifica diuersitas physica in Christi gratia tota sumitur ex parte subiecti, vel vt proprius loquamur, ex parte suppositi humanitatis Christi, in qua residet gratia. Ex quo prouenit ei tota illa dignitas, qua gratiam puri hominis excellit. Vnde colligunt huius sententiæ Authores, quod hæc species modalis est, & non essentialis, atqne adeo dicunt, quod in essentiali specie gratiæ, conueniunt gratia Christi, & nostra, differunt autem specificè modaliter, ratione illius speciei, quæ ex parte subiecti conuenit gratiæ Christi. Adhibent exemplum in calore naturali animalis, qui simpliciter, & essentialiter eiusdem est speciei cum calore ignis, at modaliter, & ex parte subiecti, qua ratione, vt animalis virtus, productiuus est vitæ, & carnis, specie differt à calore ignis. Similiter dicunt de Christi gratia, quod prout est participatio naturæ diuinæ, quæ est propria, & essentialis ratio gratiæ, eiusdem est speciei cum gratia nostra, differt autem specie, quatenus virtutem habet effectiuam gratiæ in nobis, quæ virtus physica est, proueniens ex subiectò, idest, ex ipsa vnionis gratia.

Huic sententiæ, quam docent multi Theologi ex his, qui censent in Christi gratia reperiri modum, quendam physicæ infinitatis ex ipsa diuini suppositi cui realiter coniungitur infinitate participatum, fauet Cai. 3. p. q. 7. a. 11. & illum videtur sequi Mag. Med. ibidem. Cæterum Theologi, qui nullam infinitatem, neq. physicam, neq. modalem agnoscunt in Christi gratia, nullam diuersitatem specificam in ea reperiunt, qua distinguatur à gratia nostra. Sed dicũt differre sicut magis perfectum, & minus perfectum intra eandem speciem. Ita cēsent Scotus, Dur. & alij quos citauimus superius.

Sed neque in has duas tantum sententias diuersa Theologorum secantur placita. Sunt enim authores graues, qui dicunt, quod quemadmodum calor ignis in duplici reponitur specie, quarum altera non est modus alterius, neque indiuiduale eius accidens, sed vtraque est perfecta species, & vna non pendet essentialiter ab alia, est enim calor ignis, & in tertia specie qualitatis, quæ est passio, vel passibilis qualitas. Est etiam in specie alia, quæ est potentia, vel impotentia. Ita censent Christi gratiam in duplici collocari specie, altera quæ communis est gratiæ Christi, & nostræ, quatenus vtraq. formale quoddam est diuinæ naturæ participium, altera vero secundum quam habet rationem potentiæ actiuæ, & productiuæ supernaturalium effectuum in hominibus, & in Angelis. Et hæc secunda species, inquiunt, perfectior est, prima, quia habet infinitatem in ratione gratiæ, in qua cōprehenditur eminentiali cōtinentia prior gratiæ species, nam Christi gratia habet vim productiuā gratiæ in nobis, prout est participatio naturæ diuinæ, in qua ratione formaliter cōsistit prior species gratiæ. In hac posteriori specie, gratia Christi simpliciter differt à gratia nostra essentiali differentia.

Denique non desunt Theologi, qui dicant, quod gratia Christi in vnica tantum specie reponitur, sed illa species continet virtualiter eminenter speciem aliam gratiæ, eam scilicet ad quam pertinet gratia nostra. Quemadmodum figura superior. v. g. tetragonum alterius est speciei à figura inferiori, scilicet, trigonum, illam tamen, & virtualiter, & eminenter continet.

Ex hac sententia sequitur, quod sicut tetragonum, & si eminenter complectatur trigonum, est tamen simpliciter alterius speciei à figura trigona, ita gratia Christi simpliciter est alterius speciei à gratia nostra, & si illam eminenter comprehendat.

Sed pro resolutione huius dubij dico primo. Gratia Christi physicè considerata est simpliciter loquēdo eiusdem speciei cum gratia nostra. Hoc assertum, à decursatur vltimæ sententiæ, nam auctores aliarum opinionum libenter illud cōcedent. Probatur primo quia forsan est infactibile, secundum omnem potentiam, quod dentur duæ gratiæ essentialiter differentes in esse gratiæ: ergo, &c. antecedēs in nostro libro de origine, & potestate gratiæ efficacissimis habetur rationibus confirmatum. Sed nunc breuissimè probatur. Gratia formaliter, & essentialiter est participatio naturæ diuinæ, quantum ad omnia essentialia eius attributa: Ergo cum natura diuina vnica sit, & simplicissima, gratia, quæ eius est participatio, & formalis expressio, non poterit non esse vnius, & eiusdē rationis essentialis.

Confirmatur, nō est factibile lumen gloriæ, quod differat specie a lumine, quod nunc reperitur in beatis, neque lumen gloriæ collatum animæ Christi, alterius est speciei à lumine gloriæ, quod confertur alijs beatis, sicut visio beatifica animæ Christi non differt specie, neque potest differre à visione beatifica reliquorum beatorum. Similiter, charitas qua diligitur Deus, prout est summum supernaturale bonum nequit ad diuersas essentiales species pertinere, neque alterius est speciei charitas animæ Christi, à specie ad quam spectat charitas, qua purus homo Deum super omnia diligit. Ergo cum eadem sit ratio de gratia absolutè fatendum est, non posse diuersas reperiri species essentiales gratiæ.

Secundo probatur. Gratia Christi est gratia capitis, respectu gratiæ nostræ, quæ est gratia membrorum, at caput, & membrum vniuocè se habent, & in eadem specifica essentia continentur: Ergo gratia Christi, si physicè loquamur, eandem speciem gratiæ retinet, quam habet gratia nostra.

Confirmatur ex illa similitudine posita à Christo. Ioan. 15. scilicet, *Ego sum vitis vera, & vos palmites,* itaque eo modo nos comparamur ad Christum, quo palmites ad vitem, at inter vitem, & palmites & inter virtutem vitis, & virtutem palmitum, non est specifica, & essentialis differentia, nam eadem virtus, quæ est in vite, vt in radice, diffunditur ad palmites: Ergo eadem gratia secundum speciem est in Christo tanquam in capite, & in radice spiritualis vitæ, & in nobis tanquam in membris, & in palmitibus. Huc attinet illud Paul. Roman. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imagi-*

nis

nis filij sui. Quo in loco Paulus loquebatur de filio Dei,& vt Deo,& vt homine,& vtroque modo debemus conformari ipsi per granam,& opera gratiæ:at si Christi gratia esset simpliciter alterius rationis à gratia nostra, non posset inter nos, & Christum hæc tanta conformitas reperiri, quin potius essemus illi deformes, cum non viuamus eadem vita gratiæ, qua ipse viuit.

Dico secundo. Gratia Christi non est, physicè loquendo,in aliqua specie gratiæ, in qua non sit gratia nostra. Aduersatur hoc dictum illi sententiæ, quæ docet gratiã Christi,physicè loquẽdo,in duplici specie reperiri, quarum altera conuenit cum gratia nostra,altera vero differt. Probatur hoc dictũ. Christi gratia, vt constat ex dictis quæst. præced. non habet aliquam infinitatem physicam,nec essentialem, neq. modalem:Ergo neque specie differt,physicè loquendo, à nostra gratia, neq. essentiali,neq. modali specie, sed sicut perfectum à minus perfecto intra eandem speciem. Rationes,quæ improbant infinitatem physicam in Christi gratia, accommodandæ sũt omnes ad probandum eam non differre physica specie à gratia nostra, eandem enim vim habent ad hãc vtramque veritatem suadend.m.

Dico vltimo. Gratia Christi in esse morali,specie differt à gratia nostra,& Angelorum,sic adeo,vt per potentiam Dei absolutam illa moralis species, quæ reperitur in gratia Christi, non sit communicabilis gratiæ, quæ est in pura creatura. Hoc assertum communiter recipitur à Theologis quoad vtramq; partem.

Prima pars probatur ex dictis in præcedẽti dubio art. 2. ex quibus constat Christi gratiam esse infinitã in ratione gratiæ. Hæc autem moralis infinitas nullatenus competit alteri gratiæ: Ergo Christi gratia secundnm hanc moralem dignitatem formaliter distinguitur à quacumque alia gratia,atque adeo distinguitur specie, imo forsan differt genere, quoniam illa dignitas moralis, quæ ex parte diuini suppositi communicatur gratiæ Christi, videtur esse quasi alterius ordinis, aut saltem alterius generis ab illa dignitate, quæ competit gratiæ aliquorum iustorum, quatenus est participium quoddam diuinæ naturæ.

Secunda pars huius asserti etiam videtur manifesta,quoniam dignitas moralis infinita,quæ reperitur in Christi gratia formalem dicit habitudinem ad suppositum diuinum, & ita dicebamus præcedenti dubio, quod hæc dignitas consequitur hypostaticam vnionem,eo modo, quo relatio sequitur positis fundamento, & extremis. At relatio formalem, & intrinsecam connexionem habet cum fundamento, & extremis, ita vt illis positis non possit non sequi,& illis non positis,sequi possit: Ergo nulla potentia est factibile, quod illa species infinitatis modalis,quæ competit gratiæ Christi communicetur alteri gratiæ. Ex hoc sequitur,quod quantumcumque crescat perfectio gratiæ puræ creaturę,nõ poterit absolutè loquendo, peruenire ad perfectionem gratiæ Christi,patet,quia non poterit habere hanc modalẽ speciem infinitæ dignitatis, quæ est maxima perfectio gratiæ Christi etiam in ratione gratiæ, vt ex dictis dubio præcedenti constat, & quæ multo maior est,simpliciter loquendo, quam omnis specifica,& essentialis perfectio physica ipsiusmet gratiæ, &c.

Sed contra priorem partem huius tertiæ assertionis est argumentum, Finitum,& infinitum intra idẽ genus non variant speciem, linea enim infinita si daretur non differret specie à linea finita,sed secundum magis,& minus dũtaxat: Ergo moralis dignitatis infinitas,quæ in habituali Christi gratia reperitur,non illam distinguit specie à gratia nostra: probatur consequentia,quoniã moralis dignitas,& perfectio, quæ in gratia puri hominis reperitur, eiusdem generis est cum infinita dignitate, & perfectione morali habitualis Christi gratiæ.

Secundo arguitur aduersus eandem partem huius assertionis tertiæ. In Christi gratia non reperiuntur duæ morales perfectiones, & dignitates: altera quæ sit ei communis cum gratia puri hominis,& altera ei propria ex coniunctione ad diuinum suppositum proueniens, sed vna,& simplicissima moralis dignitas inest Christi gratiæ quasi ex vtraque ista dignitate, & perfectione morali, conflata: Ergo manifestum signum est, quod illa moralis dignitas, quæ ex reali coniunctione ad verbum competit Christi gratiæ,non differt specie, ab ea perfectione,& dignitate morali,quam habet ipsa gratia ex propria, & intrinseca differentia,& quæ proinde communis est ad omnem gratiam. Consequentia apparet euidens,namq. ex duobus perfectionibus specie distinctis nequit vna simplex perfectio conflari. Sed antecedens probatur, Si in Christi gratia gemina reperiretur moralis dignitas, & perfectio,altera infinita,& altera finita,sequeretur quod in quolibet opere Christi meritorio,duplicem quoque distinguere debeamus meriti rationem; Alteram infinitam, eam scilicet, quæ responderet infinitæ dignitati gratiæ, & alteram finitam,vipote proportionatam finitæ perfectioni,& dignitati eiusdem Christi gratiæ, at consequens inauditum esse videtur in Theologorum scholis: ergo, &c.

Tertium argumentum contra eandem sententiã. Si fingamus in Petro meritum, quo mereretur infinitam gloriam, eiusdem esse speciei cũ merito, quo nunc meretur de facto gradum finitum, & limitatũ gloriæ,tantumque differrent hæc duo merita, vt minus perfectum, & magis perfectum, intra idem genus: Ergo idipsum proportionabiliter est dicendum de Christi gratia, & de gratia puri hominis in esse morali consideratis.

Ad primum argumentum posset primo responderi negando,quod intra idem genus comprehendantur moralis dignitas infinita gratiæ Christi, & illa dignitas,& perfectio moralis,quæ ex differentia speciali gratiæ sumitur, & quæ proinde in omni habituali gratia,siue Christi,siue puri hominis reperitur. Quæ diuersitas generica moralis inde cõsurgit,quod moralis perfectio gratiæ,quæ omni gratiæ communis est,sumitur ex ipsa diuina essentia, qnatenus participatur in gratia: itaque gratia confert omni subiecto,cui inest huiusmodi moralẽ dignitatem, eo quod est formalis quædã participatio, & expressio diuinæ naturæ,iuxta modũ à principio huius relectionis explicatũ. Et quia gratia finita est participatio naturę,& essentiæ Dei,dignitas moralis,quæ hinc consurgit finita quoque est & limitata. Cæterum dignitas moralis infinita gratiæ Christi, non prouenit ex aliqua formali diuinitatis participatione, sed ex reali vnione

ne ad diuinum verbum, tanquam ad suppositum humanitati, cui inest ipsa gratia. Vnde prior dignitas propriè vocari potest formalis, posterior vero personalis, aut suppositalis. Ista distinctione supposita, quæ satis est rationabilis, cessat tota primi argumenti difficultas. Sed quoniam hac generica distinctione admissa valde vrget secundum argumentum, nam consequenter videtur concedendum, quod in gratia Christi gemina formaliter repetiatur formalis dignitas, altera finita, altera infinita, altera formalis, & altera personalis, idcirco aliter respondendum esse censeo ad primum argumentum. Et libenter admitto, quod vtraque illa dignitas sub eodem morali genere continetur. Quod quidem non irrationabiliter asseritur, præsertim si verum est id, quod superius verissimum iudicauimus, nimirum, Christum esse valde proprium, & connaturale subiectum gratiæ, eiusque naturæ maximè proportionatum. Nam si hoc verum est, qua probabili poterit ratione defendi, perfectionem illam, & dignitatem moralem, quę ex reali coniunctione ad istud subiectum obuenit gratię, genere differre ab ea morali perfectione gratiæ, quæ ex intrinsecis ipsius principijs oritur. Quare ad antecedens primi argumenti per distinctionem respondeo, quod quando finitum, & infinitum tantum differunt, secundum maiorem, vel minorem perfectionem intra idem genus, ita quod infinitum tantù addit nouum gradum perfectionis extensiuum, vel quasi extensiuum nulla formali variatione facta, tùc antecedens est verissimum, & hoc modo procedit exemplum de linea ibi adductum, vt consideranti constabit. Cæterum quando infinitum non solum addit nouum gradum perfectionis, sed nouam etiam formalem perfectionis rationem, tunc infinitum specie differt à finito eiusdem generis. Vt superficies in ratione superficiei infinita, specie differt à linea finita intra idem genus quantitatis, non propter solam infinitatem, quæ secundum se non esset sufficiens specificam distinctionem constituere, sed propter formalem rationem, & differètiam distinctam, quam intra genus quantitatis importat. In præsentia ergo, infinita moralis dignitas, quam inuenimus in habituali Christi gratia, alterius est formalis rationis ab illa finita morali dignitate, quæ communis est omni gratiæ. Quam specificam differentiam manifestat nobis illa ratio, quam paulo superius circa primam solutionem huius argumenti formauimus, ad suadendum reperiri diuersitatem genericam inter has duas morales gratiæ perfectiones. Quæ ratio genericam quidem distinctionem non ostendit, sed conuenientiam potius, cum vtraque gratiæ perfectio, & dignitas ex ipsa deitate sumatur, sed quia diuersimodè sumitur, diuersitatem constituit specificam.

Ad secundi argumenti solutionem, libet mihi recurrere ad sententiam, quam paulo ante ex quibusdã Theologis referebam, quæ asserit habitualem Christi gratiam in vnica tantum specie collocari, quæ tamen eminenter continet speciem aliam inferiorem, quæ essentialis est gratiæ puri hominis iusti. Existimo enim hanc sententiam falsam esse, si de illa specie gratiæ puri hominis intelligatur, quę ad ordinem physicum spectat, probauimus enim speciem hanc communem esse omni gratiæ, & Christi, & cuiuscum que iusti hominis, solumque posse differre, secũdum magis, & minus, quatenus in Christi gratia perfectior est gradualiter, & numericè, quam in quacumque alia gratia: imo quam in omni gratia collectiue sumpta, quæ in Angelis, & in alijs hominibus repetitur, vt in artic. præced. huius quæst. non infirma ratione probauimus. Ceoseo tamen illam omninò veram esse de morali specie. Ita quod sicut figura tetragonum continet virtualiter trigonum, & trigonũ & si verè reperiatur in tetragono, non retinet tamen ibi formaliter speciem figuræ trigonæ, quia non proprio concluditur termino, sed sub essentiali, & formali termino superioris figuræ tetragono continetur, differentia autem specifica ex vltimo formali rei termino desumitur. Similiter sensitiuum realiter reperitur in homine, non vero specie distinctum à rationali, quia non continetur ibi sub termino vltimo sensibili, sed sub formali termino rationalitatis comprehenditur: prouenit enim à forma rationali, q̃ eminèter cõtinet sensitiuum. Ita ergo in præsentia dico, quod dignitas infinita gratiæ Christi personalis, idest, ex coniunctione ad diuinum suppositum proueniens, propter sui eminentiam, & celsitudinè, quæ summa est in toto genere gratiæ, eminenter continet dignitatem aliam moralem finitam, quæ communis est omni gratiæ. Et ita ad argumentum dico, quod in opere quocumque meritorio Christi reperiebatur ratio meriti infinita correspondens dignitati personali gratiæ, quæ virtualiter, & eminenter continebat, illam finiti meriti rationem, ex infinita morali perfectione, & dignitate habitualis gratię prouenientem. Itaque de gratia Christi, & de eius merito proportionabiliter est loquendum.

Ad tertium argumentum, negatur quod illa merita essent eiusdem speciei, sicut neque gloria infinita eiusdem potest esse speciei cum finita gloria. Infinita enim gloria est ipsa visio comprehensiua diuinæ essentiæ, quæ plusquã genere differt à quacumque beata visione non comprehensiua.

Ex dictis in hac dubitatione manifestum relinquitur, quid sit dicendum in dubitatione alia superius insinuata, & quam attigimus in vltimo argumento ex propositis à principio huius secundi articuli. An, videlicet, vnione hypostatica per miraculum dissoluta, ipsa Christi humanitate superstite, habitualis gratia in eadem humanitate permanens eiusdem esset speciei, cuius est habitualis Christi gratia. Respondetur enim consentaneè ad ea, quæ nunc dicebamus, quod in esse physico eadem omninò essentialem retineret speciem, quam nunc habet in Christo. Moralem vero speciem, quæ ex coniunctione ad diuinum verbum gratiæ Christi competit, minimè retineret: nam hæc moralis species sicut vnione humanitatis ad verbum posita per modum relationis sequitur, ita vnione eadem dissoluta ad modum similiter relationis euanesceret.

Argumenta omnia, quæ à principio huius secundi articuli tertiæ principalis quæstionis ad disputãdum proposuimus, ex dictis sufficienter manent exposita. Præter illud argumentum in oppositum formatum, quod eam difficultatem insinuat. Num purus homo vel per absolutam, vel per ordinariam Dei potentiã ad eum possit gradum gratiæ peruenire, quo perfectionem habitualis gratiæ Christi, vel exuperet, vel fal-

saltem adequet. Cui difficultati facile respondetur. Et primo dicitur, quod si de morali gratiæ perfectione sermo fiat, constat ex doctrina tradita per nullam potentiam fieri posse, vt gratia puri hominis accedat ad moralem dignitatem gratiæ Christi, & cum hæc moralis perfectio, & dignitas non sit extranea, vt diximus, à ratione gratiæ, sed eius naturæ valde proportionata absolute fateri debemus, quod gratia puri hominis nequit pertingere ad perfectionem gratiæ Christi.

Dico secundo, quod si de perfectione gratiæ physica loquamur, omnes tenemur fateri, quod in aliquo excellit gratia Christi, quod gratiæ puri hominis nequit competere, nimirum, quod Christi gratia ex reali coniunctione ad verbum habet, quod possit assumi ab ipso verbo, vt forma instrumentaria et coniuncta, ad sanctificandum, & gratificandum, & homines, & Angelos, cuius Christus est caput. Sed hæc instrumentaria idoneitas, & aptitudo in ipsa Christi gratia, non est aliud, quam passiua terminatio, qua humanitate mediante à diuino verbo terminatur. Hæc enim passiua terminatio, constituit gratiam aptum, & idoneum diuinitatis instrumentum. Quæ aptitudo incommunicabilis est alteri gratiæ. Authores, qui putant modum quendam physicæ infinitatis resultare in Christi gratiam ex eius vnione ad verbum, contendunt etiam physicum hunc modum nulla potentia communicabilem esse gratiæ puri hominis. Verum ego nullam intueor rationem, neque eam Authores prædictæ physicæ eutitatis assignant, ob quam non sit producibilis similis modus physicus in alia quacumque gratia. Nam cum modus ille non sit relatio, neque modum possit habere relationis, sed sit quædam absoluta entitas, nulla vero simili potest ratione suaderi, quod habeat formalem, & intrinsecam dependentiæ habitudinem ad vnionem hypostaticam, quam tamen habet illa moralis dignitatis infinitas, quam nos tribuimus gratiæ Christi. Nam cum non tam sit formalis, quam personalis dignitas, vt dicebamus, necessum est intrinsece pendeat à personali verbi ad humanitatem vnione.

Quocirca de medio sublata hac physica infinitate, tota huius dubitationis difficultas ad intensiuam gratiæ perfectionem reuocari debet, quam cum omnes fere Theologi, etiam physicæ modalis infinitatis authores, finitam esse, & limitatam affirment, ad omnes spectat huius difficultatis enodatio. Ac proinde iuxta communem omnium sententiam dicimus, quod si attēdamus ad principia intrinseca gratiæ Christi physica, & ad omnem eius physicam dispositionem nulla est repugnantia, quod gratia puri hominis sit æque perfecta, imo & perfectior ipsa gratia Christi. Ex quo sequitur, quod secundum potentiam Dei absolutam, gratia in pura creatura perfectior esse potest physica perfectione, quam ipsa Christi gratia. Sed tamen dico, quod si Dei prouidentiam, & suauem dispositionem attendamus, duo sunt concedenda. Primum, quod quilibet homo iustus quantumcumque fuerit iustus, & gratus Deo, potest crescere in gratia, & iustitia, & hæc est fidei veritas in sess. 6. Conc. Trident. can. 32. definita. Alterum est, quod nullus vnquam iustus perueniet ad perfectionem gratiæ, siue intensiuam, & gradualem, siue extensiuam, quam habet gratia Christi, cuius ratio ea est, quod eius intensio, & perfectio physica tam est excellens, quod omnia opera cuiuscumque iusti, imo & omnium iustorum collectiuē, non poterent tantam gratiam mereri, vt adequet perfectionem gratiæ Christi, quia Deo ita disponente, neque per tempus, neque per occasiones operandi bene, licebit alicui, vel omnibus simul sumptis hominibus, & Angelis tantam mereri gratiam, quamuis id fieri posset secundum absolutam Dei potentiā. Vnde bene cohærent, quod quilibet viator, quamdiu est in statu vitæ positus, possit secundum ordinariam Dei legem in gratia, & charitate crescere, & quod secundum ordinariam quoque legem, nulla cuiuspiam aut intellectualis, aut rationalis creaturæ gratia peruenire possit ad eum intensionis gradum, in quo intensionem gratiæ Christi adequet. Ad ordinē enim diuinæ prouidentiæ spectat, vt ita viam harum omniū creaturarum dirigat, & disponat, vt non sit eis locus perueniendi ad illum sublimem, & excellentem gratiæ habitualis gradum, qui ex sapientissimo, & rectissimo diuinæ prouidentiæ decreto ab æterno designatus fuit supremo omnium earum capiti Christo. Et hęc de tota tertia quæstione.

QVÆSTIO QVARTA.

An Christus assequutus fuerit gratiam per propriam dispositionem.

Antequam proponantur argumenta, duo sunt præsupponenda ex doctrina S. Th. 3. par. quæst. 34. ar. 1. & 2. Alterum est, quod Christi anima in instanti incarnationis fuit sanctificata per gratiam habitualem, imo & per gratiam consummatam, quæ dicitur gloria, de qua re nonnulla in 1. quæst. diximus. Alterum est, quod in illo primo instanti incarnationis, Christus vt homo, habuit plenè arbitrium liberum, & potuit vti arbitrij libertate, & ob hanc causam, dum erat in vtero Virginis appellatur vir in sacris litteris, iuxta illud Hieremiæ 31. *Fæmina circumdabit virum*.

Quibus suppositis probatur primo pars affirmatiua. Christus accepit gratiam habitualem per actum liberi arbitrij, sed actus liberi arbitrij quatenus vel procedit à gratia, vel à speciali Dei auxilio, habet rationē dispositionis ad ipsam gratiam, ergo, &c. Maior ex fundamento secundo præsupposito colligitur, nam Christus in illo primo instanti, in quo gratiam suscepit, fuit liber, & potuit habere vsum arbitrij.

Confirmatur ratione insinuata à S. Thom. loco citato art. 3. & 4. Sanctificari per actum liberi arbitrij multo perfectius est, quam sanctificari per solam gratiam habitualem, quia sanctificatio, quæ est per vsum arbitrij, est simul actualis, & habitualis, actus vero præstat habitui: sed satisfactioni animæ Christi tribuenda est maior, & maxima perfectio: Ergo dicendum est quod Christus non fuit sanctificatus, vt sanctificantur paruuli per solam infusionem habitualis gratiæ, sed sanctificatione adultorum, quę & actu, & habitu constat.

K Se-

Digitized by Google

Secundum argumentum. Primus parens in statu innocentiæ accepit gratiam simul cum natura in primo suæ creationis instanti, & tamen vt docet S. Tho. 1. p. q. 95. per totam. accepit illam per dispositionem liberi arbitrij, & idipsum fatetur idem S. Tho. de Angelis 1. p. q. 62. ar. 2. ad 3. Ergo eadem ratione, imo & per locum à fortiori, Christi anima, & si susceperit gratiam in ipso suæ creationis instanti, accepit tamen illam per dispositionem liberi arbitrij. Et ratio communis est ad Christi animam, ad Angelos, & ad primum parentem, quam assignat S. Tho. q. 95. citata, videlicet, quod satisfactio animæ per gratiam est quoddam spirituale matrimonium inter animam sanctificatam, & Deum, iuxta illud. Oseę 2. *Desponsabo te mihi in fide*, scilicet, viuificata per gratiam, & charitatem; atque adeo requiritur cōsensus liber ex parte ipsius animæ sanctificatæ, qui vt ordine naturæ præcedit, habet rationem naturalis dispositionis ad gratiam, & hæc est ratio communis pro omni gratia.

Tertium argumentum pro eadem sententia. Christus in instanti suæ incarnationis habuit actum super naturalem, & liberum, quo dilexit Deum, & homines, decreuitque parere mandato patris circa redemptionem humani generis, mortem pro hominibus subeundo. Igitur ille actus potuit habere rationem dispositionis ad gratiam, quam in eodem instanti accepit anima Christi. Sicut actus, quem habet is, qui iustificatur in instanti suę iustificationis, est dispositio ad gratiam, quę in eodem instanti infunditur: actus enim contritionis, quem Theologi vocant dispositionem ad gratiam iustificantem, in eodem instanti est cum infusione ipsius gratiæ. Antecedens patet ex illo Pauli ad Hebr. 10. & Ps. 39. *Ingrediens in mundum dixit ecce venio. Deus meus volui*, & subiunxit Paulus, *qua voluntate sanctificati sumus*. Quo in loco duo colligūtur ex D. Paulo. Primum, quod ille voluntatis actus, quo Christus voluit obedire patri circa subeundam mortem, fuit habitus in ipso incarnationis instanti. Hoc enim designant illa verba *ingrediens in mundū*, idest, in ipsa actuali ingressione, quæ fuit primum instans incarnationis. Secundum, quod ille actus fuit liber, quoniam fuit sanctificatiuus omnium hominum. Hoc enim denotant illa Pauli verba, *Qua voluntate sanctificati sumus*: Ergo verum est antecedens propositum.

Quarto arguitur ex doctrina S. Thom. 3. p. quæst. 34. artic. 4. quo loco S. Th. docet Christi animam sanctificatam fuisse sanctificatione adultorum, scilicet, per liberum suæ voluntatis consensum, at liber voluntatis consensus in sanctificatione cuiuscumque hominis, dispositio est ad ipsam sanctitatem, & gratiam, quod vnanimiter concedunt Theologi. Ergo, vera est ista sententia.

In hac quæstione antiquiores Theologi parum aut nihil dixerunt. Et quidem S. Thom. & si in loco nunc citato absolutè docuerit Christum instificatum fuisse sanctificatione adultorum, idest, interueniente libero voluntatis consensu, nihil tamen expresse docuit de dispositione ad gratiam, imo neque meminit huius nominis, dispositio. Vnde eius discipuli in diuersas abierunt sententias. Mag. Sotus quem refert Mag. Medina 3. p. q. 7. ar. 13. sententiam negatiuam fuit amplexatus, at ipse Med. ibidem, & q. 34. art. 1. affirmantem sententiam tuetur, quam multi ex iunioribus Thomistis sequuntur, existimantes eam esse S. Th. doctrinam.

Sed nota primo, quod dispositio ad aliquam formam duplex esse potest. Altera præcedens ipsam formam, siue tempore, siue natura, iuxta quem modum calor solet vocari dispositio ad formam ignis, & contritio dispositio ad gratiam: Altera cōcomitans, idest quæ nullatenus formam præcedit, neque temporis, neque naturæ prioritate, sed concomitatur ipsam formam in instanti productionis eius, & necessaria est non vt forma introducatur in subiecto, ad quod deseruit dispositio antecedens, sed vt forma bene se habeat in subiecto, in quo suscipitur. Vt potētiæ naturales, & proprię passiones, quę simplici emanatione prodeunt à forma substantiali, solent appellari dispositiones concomitantes propter istam causam, quia, videlicet, non disponunt ad introductionem formæ in subiecto, sed ad benè esse ipsius formæ in tali subiecto, vt scilicet, operetur iuxta modū sibi proprium, & connaturalem, & subiectum habeat in omnibus modum proportionatum ipsi formæ. Superius dicebamus cum S. Thom. quod gratia habitualis iuxta istum modum posteriorem, fuit in Christo dispositio ad vnionem hypostaticam.

Nota secundo, quod si in Christi anima fuit aliqua dispositio ad gratiam suscipiendam, quæ nomen dispositionis verè mereatur, debuit esse actus supernaturalis, & liber: Supernaturalis quidē, vt ipsam Christi animam redderet proportionatam, & eiusdem ordinis cum gratia suscipienda; liber autem vt gratia reciperetur in anima proportionabiliter ad naturam ipsius. In his enim duobus consistit propria ratio dispositionis ad formam, nimirum, quod subiectum proportionetur ipsi formę, & quod forma accomodetur ipsi subiecto, & ad modum eius recipiatur. His suppositis sit.

Prima conclusio.

IN Christi anima reperitur vera dispositio ad gratiam habitualem, si sermo fiat de dispositione cōcomitante, per quam bene se habeat gratia in anima in qua suscipitur. Hanc conclusionem probant argumenta facta pro sententia affirmatiua. Et confirmatur, charitas, & cæteræ supernaturales virtutes, quæ simul fuerunt infusæ cum gratia in anima Christi, potuerunt exire in proprias operationes in eodem instanti, quo fuerunt infusæ, sicut Sol in eodem instāti suæ creationis se explicuit in illuminationis actū erga corpus diaphanum: Ergo in instanti infusionis gratiæ Christi, ipsa Christi anima prodijt in operationes supernaturales, & liberas, atque adeo habuit dispositionem concomitantem gratiam: quia ad rationem dispositionis concomitantis gratiam hæc tria sufficiunt, scilicet, quod sit in eodem instanti infusionis gratię, quod sit supernaturalis, & deniq. qd sit operatio libera. Hæc conclusio facile colligitur ex 3. p. loco nunc citato, nam licet S. Tho. non faciat expressam mentionem de dispositione ad gratiā Christi, implicitè tamen, & virtualiter illam statuit, quatenus dixit Christi animā sanctificatam fuisse per proprium actum, sicut sanctificantur adulti.

Secunda conclusio.

IN Christi anima nulla fuit dispositio antecedens gratiæ infusionem, nec tẽporis, nec naturæ prioritate. Hanc conclusionem docuit Mag. Sotus, qui præcedentem non negauit. Et inter Theologos iuniores non desunt, quibus hæc conclusio placet. Et probatur primo ratione à posteriori. Ex opposita sententia sequeretur, quod Christus meruerit, & quidem de cõdigno, imo de rigore iustitiæ suam gratiam, & consequenter gloriam animæ suæ. Consequens non admittitur à Theologis peritioribus, de quo & inferius quæst. 5. dicemus; ergo, &c. Minor supponitur, & probatur sequela. Actus, quo Christi anima disponeretur ad granam dispositione antecedenti esset actus supernaturalis, liber, & procederet à supposito infinite grato: Ergo in illo priori naturæ quo antecederet habitualem gratiam, esset simpliciter meritorius de condigno. Rursus. Ergo mereretur ipsam gratiam posterius natura conferendam animæ Christi: Prima consequentia apparet euidẽs, præsertim si supponamus, id quod quæst. sequenti probabitur, videlicet, quod gratia habitualis in Christo non fuit simpliciter necessaria ad merendum, sed satis erat ipsa gratia vnionis. Posterior consequẽtia probatur. Nihil deerat illi actui quominus esset meritorius gratiæ, & gloriæ animæ, quia haberet omnia requisita ad rationem meriti, vt ex priori consequentia constat, & gratia posterius natura infundenda, poterat habere rationem præmij: quia ad rationem præmij non est necesse, quod sit posterius tempore merito, sed sat fuerit, quod sit natura posterius: vt patet in augmento gratiæ, quod meretur homo iustus, nam in eodem instanti confertur, in quo illud meretur: Ergo nulla verosimili ratione posset negari, quod Christus mereretur suam gratiam, si admittamus antecedentem dispositionem ad ipsam.

Huic argumento respondent quidam Theologi, quod actus ille supernaturalis ordine naturę præcedens gratiam, idcirco non mereretur gratiam, aut gloriam animæ Christi, quia nõ fuit ordinatus à Deo ad huiusmodi præmium: sed tantum ad gloriam corporis Christi, & ad gratiam, & ad gloriam nostram, & ad reliqua supernaturalia bona, quæ nobis per Christum obueniunt. Hæc tamen solutio est omninò voluntaria, & qua facilitate dicitur eadem reijcitur: Quoniam si illa Christi operatio habet omnia requisita, vt possit esse meritoria gratiæ, & gloriæ animæ Christi, qua probabilitate dicitur, quod non fuit ordinata à Deo ad huiusmodi præmium, præsertim cũ hæc operatio si pro illo signo naturæ, quo antecessit gratiam habitualem fuit meritoria, fuit etiam infinite meritoria, atque adeo non debet excludi à ratione præmij, respectu talis operationis, gratia habitualis Christi, & gloriæ animæ illius.

Secundo probatur conclusio. Operatio libera Christi, quæ potuit habere rationem dispositionis ad gratiam eius habitualem præsupponit in Christo ipsam gratiam simpliciter, & absq. vlla limitatione: Ergo non potuit esse prior ipsa gratia, atque adeo neque habuit rationem antecedẽtis dispositionis. Probatur antecedens. Solus actus charitatis liber potuit esse sufficiens, & vltima dispositio ad gratiam in anima Christi, sed actus charitatis liber in Christi anima præsupponit gratiam iam habitam, neque potuit ad ipsius gratiæ infusionem, & introductionem ordinari: ergo. Probatur minor. In Christi anima actus charitatis potuit esse liber dupliciter tãtum. Primo, secundum quod regulatur non per visionem beatã, sed per scientiam infusam, quæ est cognitio extra verbum. Secundo. Idemmet qui regulatur, & quatenus regulatur per scientiam beatam, sed non vt formaliter attingit Deum in semetipso, sed vt attingit Deum quatenus est ratio diligendi creaturas, & obseruandi ea præcepta, quæ non habent intrinsecam connexionem cum statu beatifico, quale fuit præceptum moriẽdi, itaque idemmet actus charitatis regulatus per visionem beatã est simpliciter necessarius, prout fertur in diuinam bonitatem secundum se sumptam, & est liber, saltem quoad exercitium, prout fertur in eãdem diuinam bonitatem, vt est ratio amandi creaturas, & implendi prædicta mandata. Tunc sic. Vterq. iste actus liber præsupponebat necessario gratiam in anima Christi, quod sic explico. Nã si erat actus charitatis regulatus per scientiam infusam animæ Christi inditam, præsupponebat necessario secundum ordinariam Dei potẽtiam scientiam beatam, quoniam scientia infusa in intellectu beati consequitur ad ipsã visionem beatam, vt effectus eius: vt 1. p. q. 12. solet explicari. Visio autem beata præsupponit gratiam, non enim confertur hæc diuina operatio. s. visio beata nisi animæ assumptæ per gratiam ad participium naturæ diuinæ. Operatio. n. diuina postulat in operãte participium diuinæ naturæ. Vnde non reputo probabilem sentẽtiam, quam refert Mag. Med. 3. p. q. 7. art. 13. quæ affirmat visionem beatam animæ Christi præcessisse infusionem habitualis gratiæ. Si vero loquamur de actu charitatis regulato per scientiam beatam, quatenus attingit bonitatem diuinam, vt est ratio amandi creaturas, talis operatio similiter præsupponebat ipsam scientiam beatam, & amorem charitatis, prout attingit diuinam bonitatẽ in seipsa: Ergo similiter præsupponebat infusam gratiam, atque adeo nulla ratione potuit esse dispositio antecedens ad ipsam.

Tertio probatur conclusio. Gratia habitualis collata fuit Christo ex debito connaturalitatis, vt supra exposuimus: Ergo non fuit illi collata ex vi liberæ dispositionis voluntatis eius. Videtur euidens hæc consequentia, quia repugnant ista duo, quod aliquid detur propter debitum naturæ, & similiter propter liberam dispositionem: Quia libertas contraponitur naturæ. Vnde non mihi placet, quod dicit Mag. à Med. 3. par. quæst. 34. art. 1. videlicet, Christi gratiam fuisse eius animæ collatam duplici titulo; Et titulo connaturalitatis ad modum propriè passionis consequentis hypostaticam vnionem, & titulo liberæ dispositionis. Nam isti duo tituli habent mutuam repugnantiam; Et quidem improbabiliter quispiam diceret, quod risibilitas, quæ oritur in homine ex naturali essentia per modum connaturalis proprietatis, & passionis, habet in sui productione dependentiam ex actu liberæ voluntatis humanæ. Oriri enim per modum naturæ, & per modum libertatis est implicatio in adiecto.

Quarto probatur. Multo perfectius fuit Christi animæ habere gratiam per modum naturæ, quam

per modum liberè dispositionis, nam assimilari Deo naturaliter est maxima pfectio, quæ potest cócipi in natura creata, sed animæ Christi tribuendus est ille modus sanctificationis, & gratificationis, qui magis est perfectus: Ergo tribuenda est illi gratia non ex vi dispositionis, sed ex debito cõnaturalitatis ei collata.

Vltimo probatur conclusio. Iustificatio animæ Christi facta per gratiam habitualem, non habuit rationem spiritualis matrimonij celebrati inter animam Christi, & Deum si propriè loquamur: Ergo illa ratio, quam retulimus ex S. Thom. propter quã requiritur dispositio antecedens ad gratiam iustificantem tam in Angelis, quam in hominibus, quæ desumitur ex ratione spiritualis matrimonij mutuũ exposcentis consensum, non habet locum in Christo. Antecedens probatur. Gratia Christi fuit quoddam ornamentum quasi consequens naturaliter ad matrimonium illud excellens, quod celebratum fuit inter verbum, & humanitatem assumptam: Ergo non habuit propriè loquendo rationem spiritualis matrimonij sanctificatio facta per gratiam, neque.n. oportet fingere duo spiritualia matrimonia. Fateor libenter, quod actus liberi arbitrij in Christo fuit quidam approbationis consensus matrimonij per hypostaticam vnionem celebrati: sed ex hoc nullã præcedentis dispositionis rationem induit.

Ex omnibus dictis supersunt soluta argumenta facta à principio quæstionis, quæ vt plurimum probant, gratiam Christi secum attulisse liberum voluntatis consensum, qui habuit rationem concomitantis dispositionis, neque S. Tho. quidquam aliud docuit, si quando insinuauit necessariam fuisse dispositioné in Christi anima ad eius gratiam habitualem. Estque illi satis in vsu; concomitantem dispositionem appellare simpliciter dispositionem. Et ita quamuis, vt supra ostendimus, ipse docuerit nullam præcessisse dispositionem in Christi humanitate ad gratiam vnionis; quam sæpius tamen in 3. p. q. 6. & 7. docet, gratiã habitualem, & gloriam animæ Christi fuisse dispositionem ad gratiam vnionis. Quibus in locis loquitur de dispositione concomitante.

QVÆSTIO QVINTA.

Vtrum habitualis gratia fuerit simpliciter Christo necessaria ad exequendum ipsa Redemptoris munia, nimirum, ad merendum & sibi, & nobis, ad satisfaciendum Deo pro vniuersis humani generis peccatis, &c.

Multa eaque grauissima possemus recensere in præsentia redemptoris officia, quibus verbum caro factum dum mira splendescens gloria plenum gratiæ, & veritatis habitauit in nobis, ipsam humani generis salutem operatum fuit in medio terræ. In cuius consummatione etiã nunc ad dexteram patris sedens assiduè persistit: *Aduocatum*, inquit S. Ioan. 1. can. c. 2. *habemus apud patrem, &c.* Verum tamen in disputatione præsenti, de gemino tantum redemptoris officio satisfactione, scilicet, & merito, idcirco meminimus, quia in his potissimum infinita Christi gratiæ virtus seipsam explicuit. Essetque præterea operosum nimis, & penè infinitum opus sigillatim recensere vniuersa Christi Saluatoris, & Redemptoris opera, exactamque omnium eorum tractationem absoluere. Quoniam autem ista quæstio non poterit non esse longiuscula, idcirco tota eius disputatio ad tres articulos est reducenda. In primo disputabitur id quod in ipso quintæ quæstionis titulo prima specie proponitur. In secundo, de Christi satisfactione agendum erit. In tertio denique de ipsius merito tractabitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De necessitate gratiæ ad actiones supernaturales, & meritorias Christi Domini.

§. 1. *Argumenta pro parte negatiua.*

IN primo igitur articulo prinsquam argumenta præcipua in vtramq. partem proponam, & diuersa Theologorum referam placita: aduertendum esse duxi non defuisse Theologos graues, quibus videtur subscribere Mag. Med. 3. p. q. 7. ar. 1. in fin. qui asseruerunt, quod si verbum humanitatem assumeret omni, & habituali, & actuali supernaturali auxilio destitutam, posset Christus nihilominus per intellectum, & voluntatem, & reliquas humanæ naturæ potentias in eas omnes supernaturales actiones prodire, quæ nũc de facto operatur: ita quod essent supernaturales simpliciter, quantum ad physicam etiam substantialem ipsarum entitatem.

Fundamentum huius sententiæ in hoc consistit. Ad exercendum supernaturales actiones non sunt simpliciter necessarij habitus infusi, sed sufficit auxilium Dei speciale actuale secundum communem Theologorum sententiam: sed vnio hypostatica humanitatis ad verbum multo excellentius principium est supernaturale, quam auxilium quodcumque speciale, quia ex vi hypostaticæ vnionis diuinum verbũ quatenus est suppositum humanæ naturæ, comprincipium est omnium operationum ipsius naturæ simul cum ipsa elicitiuum: Ergo Christus vt homo, poterat exequi ex vi solius hypostaticæ vnionis quãcumque supernaturalem actionem. Cæterum hæc sententia merito displicet multis Theologis grauissimis.

Primo, quia expressa est doctrina S. Thom. contra hanc sententiam 3. p. quęst. 7. art. 1. ad 2. vbi inquit, quod præter gratiam vnionis necessaria fuit humanitati Christi gratia habitualis, vt operatio ipsius humanitatis, esset perfecta, idest, vt esset supernaturalis, & diuini ordinis. Quæ explicatio apertè constat ex præcedenti solutione ad primum, in qua dixerat S. Thom. gratiam habitualem fuisse humanitati Christi necessariam, vt illam constitueret diuinam per participationem.

Secundo. Suppositum non operatur, nisi iuxta facultatẽ, & vim eius naturæ, cuius est suppositũ: Ergo diuinum verbum, prout est humanitatis suppositum, non operatur nisi iuxta perfectionem, & virtutẽ humanitatis, & potentiarũ eius: atque adeo si humanitas non esset perfecta, & eleuata per gratiam, & per ha-

habitus supernaturales, aut per auxilia supernaturalis ordinis, omnis operatio quam exerceret verbum, prout suppositum est humanitatis, ordinis esset naturalis simpliciter, & secundum substantiam.

Confirmatur. Substantialis species cuiuscumque actionis non desumitur ex supposito operante, sed ex principio proximo formali efficienti, v.g. species calefactionis sumitur ex calore, qui est proximum, & formale principium calefactiuum. Ergo specifica substantia operationum Christi non est pensanda ex diuino verbo, quod est suppositum operans, sed ex proxima, & formali dispositione, ipsius humanitatis, & potentiarum eius, atque adeo si ab humanitate secludamus omnem formalem dispositionē, & vim supernaturalem, operationes Christi non essent supernaturales simpliciter, etiam quantum ad specificam earum substantiam.

Hac ergo sententia de medio explosa, probatur pars negatiua quaestionis, videlicet, quod gratia non sit necessaria simpliciter in Christo ad merendum à Deo supernaturalia, cælestiaque bona, & ad satisfaciendum ipsimet Deo pro vniuersis hominum culpis.

Sitque primum argumentum, Christus gratia semota esset simpliciter gratus Deo, non solum vt Deus, sed etiam vt homo, quia infinita gratitudo verbi communicatur humanæ naturæ in Christo communicatione personali: Ergo operationes Christi essent simpliciter gratæ Deo, & ex consequenti essent meritoriæ.

Confirmatur ex eo, quod superius quæstione prima in dubio circa solutionem primi argumenti disputato diximus, & probauimus, gratitudinem, & sanctitatem personalem in Christo, vt homine, perfectiorem esse & maiorem simpliciter in ratione sanctitatis, & gratitudinis ea sanctitate, & gratitudine formali, quam ei confert habitualis gratia: ergo si sāctitas, & gratitudo formalis sufficiens est ad meritū, & satisfactionem à fortiori sufficiens erit in Christo sanctitas, & gratitudo personalis.

Secundo arguitur. Probabilis est Theologorum opinio, quæ asserit, quod opera hominis iusti bona moraliter quamuis neque actu, neque virtute referantur in supernaturalem finem, sunt simpliciter meritoriæ æternæ vitæ, eo solum, quia procedunt ab homine grato, & accepto ipsi Deo. Ergo à fortiori hoc esset dicendum de Christi operationibus moraliter bonis, quia procederet à supposito infinite grato, & accepto Deo: ergo, &c.

Tertio. Operationes illæ à Christo productæ essent infiniti valoris coram Deo: Ergo essent meritoriæ cuiuscumque præmij, quantumcumque excellentis, & supernaturalis ordinis, consequentia apparet euidens, quia operatio habens infinitum valorem digna est ex propria sui ratione cuiuscumque excellentis præmij. Antecedens vero probatur. Modo operationes productæ à Christi humanitate, idcirco sunt infiniti valoris, quia procedunt à supposito infinitè grato, & non quia eliciuntur ad habitu charitatis, vel habitu gratiæ, vel à quouis alia infusa virtute, sed hæc ratio infinitatis suppositi eadem maneret in illo casu: Ergo, &c.

§. 2. *Argumenta pro parte affirmatiua.*

PRo contraria vero sententia arguitur primo. Operationes elicitæ à Christi humanitate seclusa gratia habituali, & omni supernaturali adiutorio essent simpliciter naturales, & non diuini, & supernaturalis ordinis: Ergo nō essent pportionatæ supernaturali præmio, atque adeo, neque essent meritoriæ talis præmij. Consequentia est manifesta, quia operatio naturalis improportionata est supernaturali fini, & præmio. Antecedens vero constat ex confutatione sententiæ, quam à principio huius quintæ quæstionis efficacissimis, ni fallor, rationibus expugnauimus.

Confirmatur ex illo Genesis 4. *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius*, quo loco dicitur Deum non solum ad dignitatem Abelis offerentis sacrificium respexisse, sed etiam ad munera eius, idest, ad qualitatem, & dignitatem ipsorum: Ergo vt opera Christi Domini sint meritoria coram Deo, non satis fuerit dignitas ipsius Christi operantis, sed necessum est, vt eius operationes sint proportionatæ præmio, & dignæ, quæ accipiantur, & acceptentur à Deo pro tali præmio. Hoc autem non reperitur in operationibus Christi, si omnem habitum supernaturalem, & omne speciale Dei auxilium ab eius humanitate secludamus.

Secundo arguitur. Seclusa habituali gratia à Christo, Christus, vt homo non esset simpliciter gratus Deo: Ergo neque eius opera essent simpliciter Deo grata, atque adeo neque essent meritoria: probatur antecedens. Esse gratum Deo est formalis effectus habitualis gratiæ: Ergo habituali gratia semota à Christi humanitate, Christus, vt homo, non esset simpliciter gratus Deo. Quia effectus formalis alicuius formæ non est ab ipsa separabilis, neq. potest sine ipsa reperiri in aliquo subiecto.

Tertio arguitur. Charitas Authore S. Thom. 1.2. quæst. 114. artic. 3. est prima radix totius meriti coram Deo, sed gratia habituali à Christi humanitate semota non maneret in ea charitas: Ergo non maneret in Christo, prima radix meriti, atque adeo nec posset mereri.

Vltimo tandem hæc sententia probatur authoritate S. Tho. q. 25. de veritate art. 1. ad 4. vbi expresse docet, quod præter gratiam vnionis necessaria fuit in Christo ad merendum gratia habitualis, & idipsū fere dicit in solutione sequenti ad 5. & insinuat eandem doctrinam 3. par. quæst. 7. artic. 1. in solutionibus ad 1. & 2.

§. 3. *Referuntur DD. sententia.*

IN hoc dubio diuersæ sunt Theologorum sententiæ. Prima affirmat gratiam habitualem simpliciter, & secundum omnem potentiam fuisse necessariam Christo ad merendum præmium supernaturalis ordinis: Nam de huiusmodi præmio fit tota præsens disputatio. Hanc docet Dur. in 3. d. 18. Capreol. dist. 19. Driedo, de captiuiuitate, & redemptione generis humani tract. 2. c. 2. par. 3. Et inter Theologos iuniores, quibusdam placuit hæc sententia.

Est alia secunda sententia, quæ in alio extremo docet, habitualem gratiam non fuisse Christo necessariam ad merendum. Vnde inquit hæc sententia, quod si verbum assumeret humanitatem in puris naturalibus eius bonæ operationes essent meritoriæ gratiæ,& gloriæ, & aliorum supernaturalium bonorum,quæ Christus nobis de facto meruit. Hanc docet Soto 3.lib.de natura,& gratia,cap.6.& in 4.d.19. q.1.ar.2. & Mag. Vega super Conc. Trid.lib.7. c 6. & Mag. Medina loco citato. Non negat authores huius sententiæ, quod secundum suauem dispositionē Dei, ac proinde secundum ordinariam Dei potentiam, sit necessaria gratia habitualis in Christo ad merendum, vt eius operatio meritoria sit vndequaque perfecta, & ex parte suppositi operantis, & ex parte naturæ humanæ,quæ est proximum principiū ipsius operationis. Nam istam posteriorem perfectionem non haberet Christi operatio seclusa habituali gratia ab eius anima, vt docuit S.Thom.3.par. quæstione 7. articulo 1. ad 2. esset tamen perfecta perfectione desumpta ex supposito operante, quæ perfectio in esse moris est infinita, ac proinde sola ipsa sufficeret si rigorose loquamur, vt Christi operatio esset meritoria gloriæ, & aliorum supernaturalium bonorum.

Tertia sententia media est,quæ docet duo. Primū est, quod si loquamur secundum potentiam Dei ordinariam, & consideratis rerum natura, operatio Christi non est meritoria seclusa habituali gratia ab ipsa Christi anima. Secundum est,hæc eadem Christi operatio posset esse meritoria supernaturalium bonorum, secundum potentiam Dei absolutam. Differt hæc sententia tertia à præcedenti, quod sententia præcedens quamuis dicat necessariam fuisse habitualem gratiam in Christo,ad merendum secūdum potentiam Dei ordinariam,hanc tamen necessitatem dicit fundari tantum in quadam congruentia,scilicet, vt opus meritoriū Christi esset vndequaque perfectum. Non tamen fundatur in intrinseca dispositione rerum. Fatetur enim illa secunda sententia,quod Christi operatio seclusa omni habituali gratia,digna esset ex semetipsa, vt acceptetur a Deo tanquam meritum cœlestium bonorum, propter dignitatem infinitam moralem, quæ illi conuenit ex supposito operante. Vnde infert,quod si miraculose,& præter regularem ordinem gratiæ separemus habitualem gratiam a Christi humanitate,operatio Christi esset nihilominus meritoria sicuti modo est, nisi interueniret aliqua dispositio,seu lex diuina, quæ oppositum disponeret,& decerneret.

Cæterum tertia sententia gratiæ habitualis necessitatem ad meritum fundat, non in sola congruentia maioris perfectionis,neque in aliqua lege extrinseca Dei, sed in ipsis naturis rerum. Asserit enim,quod operatio Christi non procedens ex gratia habituali, non haberet ex semetipsa proportionem sufficientē cum supernaturali præmio,atque adeo ex seipsa non esset digna tali præmio,& ex cōsequenti, neque esset eius meritoria. Addit tamen hæc sententia,quod huiusmodi Christi operatio, propter dignitatem moralem, quæ illi competit ex parte suppositi, apta nata fuit, vt acceptaretur à Deo acceptatione quadam extrinseca,vt meritum cœlestium bonorum. Et ob hāc causam dicit, quod secundum absolutam Dei potentiam posset Christus mereri æterna bona, omni habituali gratia ab eius humanitate semota.

Quarta sententia est,quæ duo dicit. Alterum est, quod seclusa gratia à Christi, humanitate, & seclusis vniuersis supernaturalibus donis, & habitualibus,& actualibus, ita quod humanitas Christi maneret in puris naturalibus, Christi operatio non esset meritoria supernaturalium bonorum. Alterum est,quod seclusa habituali gratia ab essentia animæ Christi, si ex parte intellectus, & voluntatis ponerentur supernaturalia auxilia siue actualia, siue habitualia, quæ essēt principia supernaturalium actionum, quorum virtute humana Christi voluntas referret actiones suas in Deum finem supernaturalem, & obiectum supernaturalis charitatis, Christi operatio esset simpliciter meritoria supernaturalium bonorum, sicuti fuit de facto per gratiam habitualem.

§.4. *Resolutio quæstionis cum responsione ad argumenta pro vtraque parte.*

PRo decisione huius dubij. Nota duas conditiones esse simpliciter necessarias, vt aliqua operatio sit verè,& propriè meritoria alicuius præmij determinati. Prima, quod secundum se sit condigna talis præmij,idest,quod valeat tantum quantum valet ipsum præmium. Ex quo sequitur, quod si Deus libera sua voluntate promitteret vitam æternam homini constituto in puris naturalibus si bene operaretur intra limites rationis naturalis, operatio qua ille homo mereretur æternam vitam,si propriè, & rigorose loquamur, non esset simpliciter meritoria æternæ vitæ, sed absolutè fatendum est,quod illi homini daretur æterna vita gratis,& sine merito ex sola Dei libertate. Ex quamuis ibi intercederet aliquod debitum inter Deum conferentem vitam æternam, & hominem benè operantem, verum illud debitum non pertineret simpliciter ad rationem meriti, & præmij,eo quod opus,quod non esset proportionatū æternę vitæ,non posset inducere huiusmodi debitū, neq; esset eius capax,sed tantum pertineret ad fidelitatem diuinæ promissionis, & firmitatem diuinæ legis,ita quod Deus potius deberet sibi, & suæ fidelitati, quia fidelis est, & seipsum negare non potest, quā homini sic operanti.

Ex ista prima conditione meriti colligo falsam esse tertiam sententiam ex recensitis à nobis.

Contra quam sic argumentor.

Vel operatio Christi,quæ procederet (omni gratia habituali semota) esset secundum se digna cœlestis præmij, & illi proportionata,vel non. Si primum dicas. Ergo hæc sententia tenetur admittere cum authoribus secundæ opinionis, quod gratia habitualis simpliciter, & ex natura rei non erat Christo necessaria ad merendum, sed tantum est necessaria ex quadam congruitate, quam Deus attendit in omnibus rebus,secundum ordinariam,& suauē dispositionem. Si vero secundum dicas,ergo,& secundum absolutam Dei potentiam Christi operatio non posset esse simpliciter,& propriè meritoria celestis præmij. Probo consequentiam, quia tali operationi deesset prima conditio assignata,quæ necessaria est ad rationem meriti. Itaque si Deus per absolutam potentiam suam vellet Christo conferre supernaturale præ-

præmium propter illam operationem, collatio talis pręmij reuera non responderet merito, sed extrinsecæ legi, & promissioni diuinæ, & nullum ibi interueniret debitum meritorium, sed debitum fidelis promissionis diuinæ: atque adeo collatio cælestium bonorum propriè nō habet rationem præmij, sed cuiusdā fidelis retributionis.

Secunda conditio ad meritum requisita est, quod operans referat suam operationem saltem virtualiter, & implicitè ad ipsum præmiantem, & ad præmium ab eo suscipiendum. Nam quamuis operetur quis aliquod opus bonum, & ex se dignum magno præmio, nihil tamen merebitur tali opere, nisi illud referat in bonum præmiantis, & velit propter illud opus rependatur præmium aliquod. Ex hac conditione requisita ad rationē meriti, infero falsam esse secundam sententiam, quatenus dicit operationem Christi ex puris naturalibus procedentē omni supernaturali principio, & actuali, & habituali secluso, esse simpliciter meritoriam supernaturalis præmij.

Hanc sententiam sic impugno. Illa Christi operatio cum esset simpliciter, & secundum substantiam ordinis naturalis non referretur ab operante neque formaliter, neque virtualiter ad Deum Authorem, & præmiatonem supernaturalem, neque vero in aliquod supernaturale præmium: Ergo deest illi necessaria conditio, vt esset simpliciter meritoria præmij supernaturalis.

Non desunt quidam Theologi graues, quibus hæc secunda conditio meriti non placet, existimantes ad rationem meriti non esse necessariam relationem siue formalem, siue virtualem in Deum præmiatorē, & in supernaturale præmium, sed satis esse quod ipse operans sit gratus, & acceptus Deo. Vnde inferūt, quod omnia bona opera moraliter, etiam si solo affectu bono moraliter absque vlla supernaturali relatione fiant, sunt meritoria coram Deo, si procedant ab homine existente in gratia. Quę plane sententia valde pia est: sed mihi non apparet vera, quia, vt supra dicebam, *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius*, itaque munera, idest, merita præmianda à Deo, debent esse supernaturalis ordinis, & supernaturali proportionata præmio.

Præterea; etsi admittamus hanc piam sententiam, adhuc inde non colligitur, quod opera bona Christi essent meritoria, si ab ipsa Christi humanitate omnem supernaturalem habitum, & omne supernaturale adiutorium secludamus: Quoniam in homine iusto operante bene moraliter natura humana, quæ est principium proximum bonarum operationum per gratiam, & charitatem est habitualiter relata in supernaturalem finem, quam habitualem relationem participant opera ipsa moraliter bona, at si verbum assumpsisset humanitatem omni supernaturali dono destitutam, Christi humanitas nullam in se haberet supernaturalem ordinationem in finem supernaturalem, atque adeo eius operationes quantum ad ipsarum substantiam essent simpliciter ordinis naturalis, & consequenter non essent meritoriæ supernaturalis præmij. Neque satis fuerit dicere, quod illæ operationes essent supernaturales, supernaturalitate morali, idest, morali dignitate ex supposito diuino participata, quoniam præmium. v.g. vita æterna non solum est naturale secundum entitatem moralem, sed etiam secundum ipsam physicam substantiam. Meritum autem debet esse proportionatum pręmio, atque adeo non solum moraliter, sed etiam secundum substantiam physicam debet esset supernaturalis ordinis.

Ex quatuor Theologorum opinionibus in quarū expositione hactenus versati sumus, quartam sententiam cæteris præferendam esse censemus, secundum quam fatemur, quod ex parte operantis non fuit Christo necessaria simpliciter habitualis gratia ad merendum, sed sufficiens erat ipsa gratia vnionis, secundum quam Christus verè, & propriè, etiam vt homo, est gratus, & acceptus Deo, non gratitudine participata, idest, per quam natura humana fit particeps diuinæ naturæ, nam hæc gratitudo est formalis effectus habitualis gratiæ, & quidem primarius, sed gratitudine personali, quæ in hoc consistit, quod ipsum esse personale diuinum ex ineffabili dilectione Dei communicatum fuit humanitati, ita quod esse personale verbi est ipsius humanitatis esse, & diuinum verbum est verè suppositum humanum. Vnde hæc personalis gratitudo quantum est ex parte operantis, sufficiens erat ad rationem meriti. Cæterum ex parte operationis necessaria fuit supernaturalis relatio ad Deum supernaturalem remuneratorem, & ad ipsum supernaturale præmium. Quam relationem operatio Christi humana non potuit participare ex sola gratia vnionis, sed necessum illi fuit aliquod supernaturale principium proximum, vel habituale, vel actuale, quod haberet rationem proximi, & formalis principij ipsius operationis effectiui.

Ex hac sententia soluuntur argumenta posita pro vtraque parte principalis dubij. Priora enim argumenta probant sufficienter, quod ex parte operantis sufficiebat ipsa vnionis gratia, & non erat simpliciter necessaria gratia habitualis, sed tantum ex suaui Dei dispositione.

Posteriora vero argumēta videntur conuincere, quod ex parte operationis erat necessaria supernaturalis relatio in Deum authorem gratiæ, ad quam relationem necessaria fuerunt Christo, aliqua supernaturalia principia ex parte intellectus, & voluntatis humanæ, siue actualia, siue habitualia.

Sed rogat quis. Num si Christus opera sua retulisset in supernaturalem quempiam finem quadam humana fide cognitum, & non aliquo supernaturali lumine, ita quod ex sola libera eius voluntate, & non ex aliquo speciali Dei auxilio talis oriretur relatio, ex iustitia essent meritoria supernaturalis præmij? Ratio dubitandi pro affirmante sententia est. Quod cū Christus sit infinitè gratus non potuit non pro sua reuerentia exaudiri, & consequenter ex iustitia meruisset illud quodcumque bonum siue naturalis, siue supernaturalis ordinis in quod suam operationem referret. Respondeo, rem hanc esse dubiam: Sed mihi probabilius esse, quod si attendamus ad vim ipsius operis illud opus non esset in tali casu meritorium alicuius supernaturalis præmij. Quia non esset opus supernaturale, nisi ex parte tantum obiecti materialiter sumpti, atque adeo, neque esset satis proportionatum cum supernaturali præmio, quam proportionem diximus paulo ante necessariā fore ad propriā meriti rationem. Dixi, si attendamus ad vim operis,

Quo-

Digitized by Google

Quoniam cum voluntas Christi humana nihil operari possit, nisi quod placitum esset diuinæ, si Christus absoluta voluntate suam operationem in quodcumque bonum referret, talis relatio non posset diuinæ voluntati non esse accepta, atque adeo obtineret Christus id quod tali operatione intenderet. Verum hoc non pertineret ad rationem meriti, & præmij, sed ad ipsam voluntatis diuinæ, & humanæ com formitatem. Crediderim tamen, quod si Christi humanitas nullo supernaturali dono perficeretur, Christus per opera bona naturalis ordinis ex toto iustitiæ rigore mereretur prêmiũ ordinis naturalis, in quod ipsa sua referret opera. Quia ibi esset proportio inter meritum, & præmium, & persona operans esset infinitè accepta, & grata Deo. Quæ infinitas gratitudinis, & acceptationis, ad omne bonum, & naturæ, & gratiæ propter sui infinitatem omnimodam se extendit, & ad vtrumq. finem naturalem, & supernaturalem, &c.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Christi Domini satisfactione.

IN secundo articulo disserẽdum est de Christi Domini satisfactione. Quam tractationem tribus complectemur dubitationibus. In prima disputabimus, an Christus verè, & propriè satisfecerit Deo pro humani generis peccatis: ita quod actio Chisti verã, & propriam satisfactionis rationem sortiretur. In secunda differemus, an Christi satisfactio fuerit infinita in ratione satisfactionis. In tertia denique, an fuerit exacta, & ex toto rigore iustitię.

SECTIO I. DVBITATIO I.

An Christus vere, & propriè satisfecerit Deo pro peccatis humani generis.

§. 1. *Argumenta pro parte negatiua.*

IN prima ergo dubitatione, principio proponam argumenta pro parte negatiua. Primum argumentum. Christi satisfactio non fuit opus veræ, & proprię iustitiæ: ergo non sortiebatur veram, & propriam satisfactionis rationem. Huius consequentiæ vis cuicumque consideranti erit facilè manifesta: Quoniam sicut restitutio in materia pecuniarum, aut census, sua rõne actus est iustitiæ, ita satisfactio in materia honoris per iniuriam læsi sua quoque natura est vera iustitiæ operatio: atque adeo si Christi operationi defuit vera, & propria ratio iustitiæ, necessum est ei quoque defuerit vera, & propria satisfactionis essentia. Et quidem cum iustitiæ ratio sit generica, & ratio satisfactionis specifica, præfata consequentia vim habet manifestissimam: nam cui propriè non competit ratio generis, haud propriè conuenire potest ratio illius speciei, quę sub tali genere essentialiter collocatur. Vt si fingas aliquod ens, quod impropriè est animal, consequenter fateri teneberis, illud nõ sortiti propriè specificam hominis, aut equi rationem. Quo circa tota huius argumenti, imo, & totius dubij difficultas in antecedentis probatione consistit. Vnde probatur primo antecedens. Ad propriam iustitiæ rationẽ pertinet, quod sit ad alterum, sed Christi satisfactio non fuit ad alterum: ergo non fuit propriè iustitiæ actus. Maior communiter est à Theologis, & moralibus Philosophis recepta, de qua legatur S. Thom. 2.2. quæst. 58. art. 2. Minor vero probatur. Christi satisfactio fuit ad Deum, & ad ipsummet Christum, satisfecit enim Deo, & sibi ipsi pro vniuersis humani generis criminibus: at Deus, vt Deus, non est alter à Christo, & multo minus ipse Christus alter est à se ipso ergo, &c. Dices quòd Christus, vt homo, est alter à Deo saltem secundum rationem, imo & est alter à se ipso, quia diuinum verbum, vt suppositum naturæ humanæ, ratione differt à se ipso, prout est diuinæ naturæ suppositum, & ista rationis diuersitas, seu alteritas sufficit ad veram iustitiam.

Contra hanc solutionem duæ se offerunt replicæ. Prima. Si sola rationis diuersitas sufficit ad constituẽdam veram iustitiam, sequitur, quod inter diuersa membra eiusdem humani suppositi, v. g. inter manus, & caput, vera possit reperiri iustitiæ ratio, at istud consequens nullus, vel Phylosophorum, vel Theologorum admittet: ergo, &c. Sequela apparet manifesta. Quia nihil aliud obstare videtur, vt inter diuersa eiusdem suppositi membra nequeat vera iustitia reperiri, nisi vnitas ipsorum in eodem supposito, cũ hac vnitate saluatur vera rationis diuersitas, quæ ad veram, & propriam iustitiam, iuxta solutionem assignatam, sufficit: ergo, &c.

Secunda. Esto ad veram, & propriam iustitiæ rationem sufficiat illa rationis alteritas, quam assignat statuta solutio, non tamen sufficit ad perfectam iustitiam. Nam si ad communem iustitiæ essentiam requiritur quod sit ad alterum, quanto minor fuerit alieritas inter eos, inter quos versatur iustitiæ actus, tanto minus perfecta erit in ipso actu ratio iustitiæ: Ergo ex assignata solutione saltem sequitur, Christi satisfactionem minus perfectam fuisse in ratione satisfactionis, quam sit illa satisfactio, quę inter duos homines reperitur.

Secundum argumentum, quo itidem probatur primi argumenti antecedens. Christi satisfactio non fuit verè, & propriè opus iustitię legalis, aut iustitię distributiuæ, aut denique iustitię commutatiuę, sed non sunt aliæ iustitiæ species prêter has tres commemoratas, vt ex S. Tho. constat 2.2. q. 58. & sequẽtibus. Probatur maior. Et primo quod non fuerit opus iustitię legalis probatione non eget. Iustitia nãque legalis, prout specialis virtus est à reliquis virtutibus distincta, inter ciues, & rempublicam duntaxat versatur, neq. cuiuspiam damni illati reparationem per se primo respicit, sed ipsam communis boni promotionem, quæ sanè ratio ad satisfactionem non pertinet, cuius proprium munus est illatam iniuriam reparare. Quod vero neq. ad distributiuam spectet iustitiam, inde facilè ostenditur, quod distributiua iustitia in communium bonorum dispensatione essentialiter consistit. In satisfactione autem Christi, qua Deo pro omnibus hominum criminibus satisfecit nihil reperitur, quod ad bonorum communium distributionem attineat. Denique quod non fuerit actus commutatiuę iustitiæ sic probatur. Commutatiua iustitia inter ęquales duntaxat versatur, nam sicut legalis iustitia est partium ad totum,

tum, & distributiua totius ad partes, ita commutatiua iustitia est partis ad partem. Sed Christus in quantum satisfecit Deo pro vniuersis hominum peccatis, non fuit ipsi Deo æqualis, quoniā satisfecit vt homo, ac proinde vt minor, & inferior Deo: nam vt Deus, neque mereri, neque satisfacere potuit: ergo, &c.

Confirmatur primo vis huius argumenti quātum ad id quod attinet ad commutatiuam iustitiam. Si Christi satisfactio ad iustitiam pertinuit commutatiuam, sequitur quod in Christo reperiatur virtus iustitiæ commutatiuæ erga Deum, specie distincta ab vniuersis illis virtutibus moralibus, quæ in puro homine reperiuntur. Consequens apparet omninò falsum: ergo, &c. Sequela patet, quia in puro homine nulla commutatiua iustitia reperitur erga Deum, vt in confesso est apud vniuersos Theologos. Minor vero probatur. Nulla virtus fuit in Christo, quæ secundum speciem non posset in puro homine reperiri, nam subiectum virtutum in Christo non est diuinum suppositum, sed humanitas, quæ eiusdem est speciei cum humanitate cæterorum hominum, & eisdem prædita est potentijs, quæ eadem formalia respiciunt obiecta, & quæ eisdem proinde virtutibus secundum speciem perfici possunt: Ergo si commutatiua iustitia in puro homine reperiri nequit erga Deum: neque illam possumus in Christi humanitate cominisci.

Confirmatur secundo. Si in Christo reperitur cōmutatiuæ iustitiæ virtus erga Deum ad quam pertineat satisfactionis actus, sequitur quod si diuinum verbum humanitatem relinqueret, hæc virtus permaneret in ipsa humanitate à verbo relicta, atque adeo in homine puro posset esse iustitia commutatiua erga Deum, posletque proinde purus homo satisfacere Deo pro vniuersis hominum criminibus sicut Christus satisfecit. Consequēs nemo Theologorum debet admittere, cū huiusmodi iustitia, & operatio ab ipsa procedens, vt dudum dicebam inter æquales dūtaxat reperiatur: ergo, &c. Sequela apparet manifesta, nam omnes virtutes, quæ modo insunt humanitati Christi perseuerarent in ipsa à diuino verbo separata, nisi aliud fingamus miraculum ab ipsa separatione verbi distinctum, quo habitus humanitati inhærētes ab ea separarentur: ergo, &c.

Tertio arguitur. Inter Patrem, & Filium, iuxta cōmunem doctrinam ex Arist. 5. Ethi. cap. 6. desumptā, non est vera, & propria iustitia, eo quod inter ipsos non est tanta distinctio, quæ sufficit ad veram iustitiæ rationem, ob id quod filius est aliquid patris sed multo minor distinctio est inter Christum, & Deum, imo & inter Christum, & Patrem: quia licet sint personæ realiter distinctæ, secundum personalem distinctionem, sunt tamen vnum essentiali vnitate; Ergo Christi ad Deum nulla potest esse iustitia.

Quartum argumentum. Peccatum originis pro quo potissimum Christus satisfecit, non fuit iniustitiæ peccatum, virtuti iustitiæ oppositum. Ergo satisfactio, qua Christus debitam compensationem exhibuit Deo pro isto peccato, non fuit iustitiæ actus. Consequentia apparet manifesta, nam per actum iustitiæ non reparatur, nisi illud damnum, quod fuit per iniustitiam illatum. Antecedens vero probatur. Peccatum illud primum, vt constat ex hystoria, quæ Genes. 2. primi peccati perpetratio refertur, nō fuit, nisi vel inobedientiæ, vel superbiæ, vel gulæ: aut certè triplicem hanc malitiam quasi per modum simplicis complexionis in vna superbiæ malitia tamquam in superiori ratione complectebatur, neque vlla ibi iniustitiæ ratio interuenit: ergo, &c. Si dixeris illud inobedientiæ, aut superbiæ peccatum implicitam habuisse iniustitiæ malitiam, quatenus diuinū læsit honorem. Contra, sequitur, quod vniuersa hominum peccata lædāt iustitiam debitam Deo, sintq. proinde omnia iniustitiæ peccata, consequens non est admittendum, non enim peccata, in quibus tanta est specifica diuersitas confundi debent, & ad vnum iniustitiæ vitium reduci, aliud enim est peccatum, quod contra charitatem committitur ab illo, quod temperantiæ aduersatur, & aliud est infidelitatis vitium ab eo, quod committitur contra iustitiæ, vel distributiuæ, vel commutatiuæ virtutem. Sequela autem est euidens, quia omne peccatum mortale lædit diuinum honorem; Sicut de primo Adæ peccato affirmat prædicta solutio.

Quinto arguitur. Christus satisfecit Deo pro peccatis nostris per actus multarum virtutum, obedientiæ, humilitatis, religionis, abstinentiæ, &c. vt constat ex diuersis studiosis actionibus, in quibus Christus dum inter nos vixit se frequenter exercuit euangelica hystoria narrante, quæ omnia sine dubio Christus in satisfactionem, & compensationem pro humani generis delictis operabatur: ergo Christi satisfactio non fuit actus solius virtutis iustitiæ.

§. 2. *Pro parte opposita.*

IN oppositum autem est id quod Paul. 1. Corin. 1. dicit de Christo, quod *factus est nobis iustitia sanctificatio, & redemptio.* Nam certè non ab aliud Christus nobis fuit iustitia factus, nisi quia & iustè nobis cælestia bona promeruit, & iustè pro vniuersis nostris peccatis satisfecit Deo, promeruit bonum, satisfecit pro malo. Et huius distinctionis occasione, & ad hāc totam disputationem recto ordine inchoandā principio breuiter explicandum erit, quo differant secundum communem rationem ista duo iustitiæ opera, puta mereri, & satisfacere.

§. 3. *Notabilia pro intelligentia quæstionis.*

NOtādum igitur est primo. In duobus potissimū meritum, & satisfactionem differre. Primo quod meritum per se primo respicit bonum acquirendum: Satisfactio vero malum repellendum. Meremur enim mercedem, & premium, quæ boni, & finis rationem sortiuntur. Satisfacimus verò pro malo & pro culpa admissa, in quo per se loquendo sistit satisfactionis ratio. Secundo differunt in eo, quod meritū per se respicit bonum ipsius merentis. Essentialis namque iustitia meriti in eo consistit, vt quis det alteri id, quod suum est, vt ab eo per modum præmij recipiat aliquid ex bonis ipsius præmiantis. Satisfactio vero, non respicit per se primo bonum, & commodum satisfacientis, sed eius cui fit satisfactio, nam que satisfactio per se primo destinatur ad reparandum eam honoris, seu famæ læsionem, quæ fuit contra iustitiam facta. Quæ sanè reparatio non est per se primo bonum satisfacientis, sed eius, cui debetur

sa-

satisfactio. Non negauerim, quod ex satisfactione resultet quandoque bonum aliquod satisfacienti, nã per satisfactionem euadit quandoque satisfaciens pœnam, cui erat obnoxius propter iniustam læsionẽ, quam alieno honori intulerat, sed hoc accidentariũ est ad satisfactionis essentiam; cum tamen essentialiter pertineat ad rationem meriti, quod ius tribuat merenti ad bona eius à quo meretur.

In hac differentia fundatur diuersus loquendi modus, quo vtimur in satisfactione, & merito: solet enim dici, quod meremur nobis, & satisfacimus alteri, & quod meremur non Deo, sed nobis à Deo, satisfacimus autem non nobis, sed Deo, pro nobis, idest pro peccatis nostris. Iuxta quam locutionis phrasim dicimus Christum meruisse, & sibi, & nobis, & satisfecisse Deo pro peccatis nostris. Et quidem cum Christus caput sit, & nos eius membra Christus ita meruit nobis, atque si sibi mereretur, sic pro nostris peccatis satisfecit, atque si pro suis satisfecisset. Vnde innocentissimus ipse Christus quandoque vt superius in prima quæst. circa secundam conclusionem dicebam, nostra scelera sua peccata vocauit, iuxta illud Ps. 21. *Longe à salute mea verba delictorum meorum.*

Secundo est notandum, quod peccatum (loquamur de mortali, in quo perfecta est peccati ratio) duo infert mala, alterum peccanti, quatenus eum priuat Dei amicitia, & gratia, cœlesti lumine, & spirituali vita, ipsum spoliatum, & multis plagis afflictum, velut illum parabolicum hominem, qui ab Hyerusalẽ in Hyerico descẽdens in latrones incidit, semiuiuum reliquit, qui meritò semiuiuus appellatur relictus, is enim, qui dum in Dei gratia constitutus gemina gaudebat vita naturali, & spirituali, humana, & diuina spirituali per peccatum priuatus vita, in humana tantum relinquitur positus, & ea quidem spiritualibus plena plagis, miserijs, & calamitatibus, quæ vix ei vitæ nomen relinquunt. Alterum malum infert Deo, quia quantum est ex affectu peccantis, ipsum Deum totaliter destruit, & demolitur, creaturam sibi loco Dei præstituens, honori soli Deo debitum in ipsam commutans. Qui enim mortaliter delinquit, commutabile bonum bono præfert incommutabili, ipsum vt bonum summum, & finem vltimum sibi affectuosa inclinatione proponens: & ipsum Deum verum bonum, & finem, vt sibi incommodum, & perniciosum auersatur, eiusque proinde maiestatem, & bonitatem iniuriosè lædit. *Duo mala*, inquit Deus per Hierem. c. 2. *fecit populus meus, & me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas, quæ aquam non valent continere.* Quibus verbis Propheta, hoc posterius malum, quod in mortali peccato reperitur in geminam distinguit malitiam, quam Theologi in 2 d. 35. conuersionis, & auersionis nominibus explicant, ad miseram enim creaturam peccator cõuertitur, & à Deo summo bono affectũ auocat, fruẽdis vtitur, & fruitur vtendis, in quo dicente Augustino, omnis consistit morum peruersitas.

Peccatum igitur, quantum ad primũ, quod infert malum, non est satisfactionis materia, non enim satisfacimus Deo pro peccato, prout malum nostrum est, nosque priuat spirituali, & cœlesti animæ vita. Detrimentum enim, quod quis per proprium actum sibi intulit, non est per iustitiam compensabile. Iustitia namque ad alterum est, & non ad ipsum qui operatur iniustè. Est autem satisfactionis materia ratione posterioris mali, quatenus videlicet iniuriosum est Deo, diuinam quantum est ex se minuens gloriam ipsumque Dei obscurans honorem: imo, & eius totaliter imperium destituens: intenditque per se primo satisfactio recompensare Deo pro iniuria, & offensa, quam mortale peccatum contra Deum inuoluit. Fateor quidem, quod hæc satisfactoria compensatio redundat secundario in destructionem totius mali, quod ipsum met peccatum peccatori intulit; namque satisfactione placatus Deus, hominem qui peccauit ad suam amicitiam admittit, diuinam ei conferens iustificantem gratiam, per quam perdita reparatur spiritualis animæ vita æternam ei condonat pœnam, quæ iniuriosæ auersioni, qua per peccatum auersus erat à Deo, respondet, sed, & pœnam quoque sensus, prauæ ad creaturam conuersioni proportionatam, remittit. Loquor in præsentia de satisfactione in com muni, non enim explicare intendo, An peccator satisfaciat pro culpa, & pro pœna æterna per contritionis actum, an pro pœna duntaxat temporali, quam sensus pœnam appellare solent Theologi, hoc enim alienum est à nostra disputatione definire, in qua de Christi satisfactione duntaxat sit sermo: tantum ergo intendimus in his, quæ diximus ipsam explicare satisfactionis vim, quam plenissimè affecuta fuit Christi satisfactio, qua Deo pro vniuersis humani generis peccatis satisfecit. His ita præhabitis sit.

§. 4. *Prima conclusio.*

Absque figurata, & impropria locutione concedẽdum est Christum ex iustitia satisfecisse pro vniuersis hominum peccatis. Sententiam huic veritati contrariam docuit quidam Petrus Abailardus affirmans diuini verbi incarnationem, valde quidem nobis ad vitæ exemplum profuisse, nihil tamen ad redemptionem. Meminit huius erroris inter alios eiusdem hæretici, S. Bernardus epistol. 190. quem errorem confutauit ibi satis eruditè, qui & ab Innocentio Tertio in epistola ad ipsum Bernardum missa, quæ est 194. inter Bernardi epistolas iustam damnationem accepit, & reuera hic fuit etiam Pelagianorum error, qui peccatum originale non penitus cognouerunt, atque adeo existimarunt humanum genus minimè indiguisse redemptione à Christo facienda: Vnde, & eum redemptorem esse negauerunt, etsi legislatorem faterentur. Qui planè error contrarius fuit Luteranorum hæresi, qui è contra Christum redemptorem agnoscunt, sed minimè legislatorem. Quem errorem S. Synod. Tridentin. session. 6. canon. 21. aperta definitione damnauit, & obiter etiam Pelagianorum, & Abaylardi error damnationem ibidem accepit, &c. *Si quis dixerit* (definit synodus) *Christum Iesum à Deo datum hominibus in redemptorem, cui fidant, & non in legislatorem, cui obedire teneantur, anathema sit.* Sed de his erroribus non vacat latius in hoc loco tractare. Vide Alfonsum de Castro lib. de hæresibus. Verbo Christus hæresi. 8. & Driedon. lib. de captiu. & redemption. gen. human. à principio 2. par. tractat. 1. capit. 2. conclus. 4. Probatur ergo nostra conclusio, non solum quatenus aduersus istum procedit

er-

errorem, qui Christi Domini satisfactionem penitus eliminauit, sed etiam prout aduersatur quibusdam Theologis, qui fatentur libenter Christum satisfecisse Deo pro omnibus humani generis delictis, negant tamen eum ex iustitia satisfecisse, si proprié, & absque metaphora est loquendum.

Probatur ergo primo, ex vulgatissimis sacræ paginæ testimonijs 1. ad Thimot. secundo inquit Paul. *Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus*, & 1. Corint. 6. *Empti enim estis*, inquit, *prætio magno*. Quod autem fuerit hoc magnum prætium grauissimis verbis explicuit S. Pet. 1. can. cap. 1. *Scientes, quod non corruptibilibus auro, vel argento, redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed prætioso sanguine, quasi agni immaculati Christi, & incontaminati*. Ad Roman. 3. inquit Paul. *Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine eius ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum in sustentatione Dei ad ostentionem iustitiæ eius in hoc tempore, vt sit ipse iustus, & iustificans eum qui est, fide ex Iesu Christi*. Quo loco Paulus non solum loquitur de ostensione veræ, & propriæ iustitiæ, quæ in nostra redéptione per Christum facta splenduit, sed & de manifestatione perfectæ,& exactæ iustitiæ. Nam imperfecta iustitia in puro homine apparere potuit, vt communiter docent Theologi cum S. Thom. 3. par. quæst. 1. ar. 2. Et quidem si iustitia, quæ apparuit in Christi satisfactione, & in redéptione, qua ipse genus humanũ redemit, non perfecta fuit,& exacta, sed ei similis qualis in satisfactione puri hominis posset reperiri, non sine apparenti ratione possemus inferre, id quod ad simile fere propositum inferebat Paul. ad Galat. c. 2. *Ergo Christus gratis mortuus est*.

Multa huiusmodi testimonia reperiet Theologus in sacra pagina, quæ in humani generis redemptione per Christum facta, iustitiam intercuenisse apertè demonstrãt. Cum autem iuxta vulgatam August. regulam grauissimis Patribus, & Theologis probatã, cuius meminimus superius, verba scripturæ sacræ in proprietate sermonis sint accipienda, nisi vrgentissima causa nos ad figuratam acceptionem ducat, necessum est dicamus, quod redemptio nostra per Christũ facta, & eius satisfactio pro peccatis nostris opus fuit veræ, & propriæ iustitiæ. In dubio tertio huius articuli alia ponderabimus scripturæ sacræ testimonia ad probandum Christi satisfactionem exactam fuisse,& rigorosam, quibus per locum à fortiori probari poterit præsens conclusio.

Probatur secundo hæc veritas, ex Concil. Triden. sess. 6. c. 7. vbi S. Synod. expressè definit Christum pro nobis Deo Patri satisfecisse.

Probatur tertio conclusio grauissimis patrum testimonijs, qui passim docent Christum satisfecisse Deo pro vniuersis hominum peccatis, & quod ex vi iustitiæ humanum genus redemit S. August. 13. de Trinit. cap. 13. inquit diabolum à Christo non potentia, sed iustitia victum fuisse, & superatum. Et cap. 14. inquit, quod prius iustitia, & potentia postea diabolum vicit Christus, iustitia quidem in humilitate & morte, potentia vero in gloriosa resurrectione qua reuixit nõ iterũ moriturus,& dicit ibidem, quod in passione Christus pro nobis debitoribus, quod ipse non debebat exoluit. In quem sensum interpretatur illud Psalm. 68. *Quæ non rapui tunc exoluebam*. Eamdem veritatem insinuauit ipse Augustin. lib. 10. de ciuitate Dei cap. 20. & sequentibus, & in Enchyr. cap. 49. Basil. hom. 25. Cyprian. in expositione symboli, Athan. lib. de incarnatione, Bernardus loco cit. Ansel. lib. 2. cur Deus homo, Ricard. de Sancto Vict. lib. de incarnatione verbi cap. 3. & alij patres, quamplurimi, quos citabimus in tertio sequenti dubio. Mag. senten. in 3. d. 19. & 20. pro hac veritate refert nonnulla Parrum testimonia, & in Conc. Ephes. 1. repertes aliqua grauissima Patrum loca, quæ ad huius veritatis confirmationem non leue momentum habent. S. Leo. in illis vulgarissimis, sed grauissimis verbis, quæ in quadam hom. de natiuitate Domini habentur, videlicet, *Si non esset verus homo non præberet exẽplum. Si non esset verus Deus non afferret remedium*, simpliciter docuit, humanam redemptionem, iustitia,& ea quidem perfecta, factam fuisse à Christo. Nam si huiusmodi iustitia non fuit redemptioni nostræ secundum legem à Deo præscriptam necessaria, potuisset Christus verum afferre remedium, quãquam verus Deus non fuisset.

Quarto probatur. Sacrificium quo Christus in Cruce se ipsum obtulit patri, exoluit Deo pretiũ pro redemptione nostra, at exolutio prætij est opus veræ iustitiæ, ergo Christi satisfactio qua Christus pignominiosam mortem suam, honorem diuinum hominum peccatis læsum reparauit, satisfactio fuit verè,& propriæ iustitiæ. Minor est lumine naturali manifesta:& maior constat ex illo Paul. ad Col. 2. *Delens, quod aduersus nos erat Chyrographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud cruci, & expolians principatus, & potestates, &c.* certà non alia ratione Christus Chyrographum decreti nobis contrarium sua morte deleuit, nisi quatenus mors eius fuit iustissima quædam prætij debiti solutio, Chyrographum enim quo quis obligatur, nõ nisi per solutionem prætij deletur.

Theologicam huius veritatis rationem assignauit S. Thom. 3. p. q. 48. ar. 2. qui omninò est legendus in tota illa quæstione. Et in commentarijs Doctissimi Mag. Med. multa reperiet Theologus, quę ad egregiam huius conclusionis amplificationem valde conferre poterunt.

Et tandem ex eo valde istius conclusionis veritas confirmatur, quod certa fide tenemur credere quemlibet hominem iustum ex vera, & propria iustitia mereri,& satisfacere coram Deo. Vt in Conc. Trid. sess. 6. can. 32. definitur, & constat ex illo 2. ad Thim. c. 4. *De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, &c.* ergo à fortiori iustitiæ meritũ, & satisfactionem debemus Christo tribuere.

Sed aduertendum est, quod in hac conclusione, haudquaquam definire intendimus, Christi satisfactionem fuisse actum elicitum à virtute iustitiæ, vel commutatiuæ, vel distributiuæ, quia hoc ad fidem non pertinet, sed in graui Theologorum disputatione versatur. Sed id tantum in hac conclusione contendimus, duo esse secũdum fidem concedenda. Alterũ quod Christus verè satisfecit pro vniuersis hominũ pec-

peccatis. Et alterum, quod satisfecit, æquiualentem compensationem Deo exhibens pro offensa contra ipsum ab hominibus admissa, ex soluẽdo iustum prætium pro ipsa humani generis redemptione. Quod autem hæc compẽsationis exhibitio, & iusti prætij ex solutio, actus fuerit elicitus à virtute iustitiæ, aut ab alia potius virtute, existimo ad fidẽ minimè pertinere. De qua re in sequẽti cõclusione nõ nihil dicemus.

§. 5. *Secunda conclusio.*

ACtio Christi satisfactoria in esse morali considerata continet formaliter rationem iustitiæ, non tamen fuit elicita à virtute iustitiæ, neque vero ab vnica tantum virtute. Tres partes ista conclusio complectitur. Prima, quod satisfactio Christi in esse moris considerata continet formalem iustitiæ rationem, quæ sic probatur. Vniuersæ conditiones, quæ ad formalem rationem iustitiæ requiruntur, in ipsa actuali Christi satisfactione reperiebantur. Ergo vera est hæc prima conclusionis pars. Probatur antecedens (nam cõsequentia apparet manifesta.) Quatuor sunt præcipuæ conditiones, quæ necessariæ sunt, & sufficiunt formalem iustitiæ rationem constituere.

Prima, quod sit ad alterum. Secunda, quod sit inter æquales. Tertia, quod id quod loco satisfactionis datur, sit ex proprijs, & non gratuito acceptis ab eo, cui fit satisfactio. Quarto, quod fiat ex bonis non alio titulo debitis. Sed hæ quatuor conditiones reperiebantur in Christi satisfactione. Quod constabit. De prima quidem in solutione ad primum huius dubij. De secunda in solutione ad secũdum dubiũ eiusdem. De tertia vero, & quarta in tertio huius articuli dubio: ergo, &c.

Confirmatur. Si in Christi satisfactione non reperitur formalis ratio iustitiæ, sequitur quod sacræ literæ minus propriè illam appellent iustitiam, ipsique attribuant nomina, quæ cum proprietate sumpta iustitiæ rationem important, cuiusmodi sunt, pretium, emptio, redemptio, &c. hoc autem non est admittendum, vera igitur est prima nostræ conclusionis pars.

Secunda pars, quæ affirmat operationem Christi satisfactoriam non fuisse elicitam à virtute iustitiæ, si de iustitia legali, aut distributiua intelligatur, facile admittetur à peritioribus Theologis: nam illam probat efficaciter secundum argumentum ex formalis à principio huius dubij. Cæterum si intelligatur de iustitia commutatiua, neque ab omnibus est concessa, à multis enim grauissimis negatur Theologis, quorũ Princeps est Mag. Med. 3. p. q. 1. ar. 2. Neque cohærere videtur cum præcedentis conclusionis parte. Nã si in illa operatione saluatur iustitiæ commutatiuæ ratio, vt ostendunt quatuor illæ conditiones, quas diximus ei competere, qui fieri poterit, vt non per se ad virtutem iustitiæ commutatiuæ tanquam ad propriam pertineat regulam? Sed hoc non obstante existimo verissimam esse hanc secundam partem conclusionis nostræ, quam sic probo.

Primo. In Christi anima non reperitur virtus iustitiæ cõmutatiuæ erga Deum: ergo satisfactio Christi nequit esse actio elicita, aut regulata virtute commutatiuæ iustitiæ. Consequentia est manifesta: antecedens autem dupliciter solet probari à peritissimis Theologis. Primo. Quia commutatiua iustitia nequit reperiri, nisi inter eos, qui sibi ipsis inuicem subijci possunt, nam quod quis alicui debitor fiat ex iustitiæ commutatiuæ obligatione, est quædam vera subiectio ad ipsum, cui obligatur: at Deus nulli potest subijci. Ergo neque potest alicui iure commutatiuæ iustitiæ obligari. Hac ratione vtitur S. Thom. 1. par. q. 21. ar. 1. ad probandum inter puram creaturã, & Deum minimè constituendum esse debitum commutatiuæ iustitię, reputatq. propter istam rationem impossibile, quod Deus creaturæ quidquam debeat huiusmodi iustitiæ titulo.

Secundo alij probant, ex eo, quod commutatiua iustitia fundatur in vero dominio earum rerum, quę sunt iustitiæ materia, at Christus, vt homo, nullius rei habet plenarium dominium, non subiectum, & subordinatum vniuersali Dei ipsius dominio. Vnde nihil potest dare Deo, quod non pertineat ad ipsum Dei dominium, & ius, atque adeo nulla Christi actio sufficiens est fundare debitum in Deo ad iustitiam commutatiuam pertinens.

Hæc ratio est etiam efficacissima sine dubio si de pura creatura procedat, sicut & præcedens ratio: verumtamen quod ad præsens attinet duæ istæ rationes parum efficiunt, quin potius officiunt, & sunt necessariò à nobis diluendæ, si secundam nostræ conclusionis partem tueri velimus. Quoniam non solum eliminant habitualem commutatiuam iustitiã à Christi anima, sed etiam actualem, imo præcipuam vim habent de ipso iustitię actu: si bene expendantur. Quare aliæ erunt à nobis ad illius assumpti antecedẽtis probationem collimandæ rationes, quæ de habituali tantum iustitiæ commutatiuę virtute, & non de actuali iustitiæ ratione procedant.

Sit ergo prima ratio, qua probatur in Christo nõ reperiri virtutem commutatiuæ iustitię. Gratia Christi in esse physico considerata, & quatenus ex ipsa effluunt virtutes infusę, est prorsus eiusdem speciei cũ gratia cuiuslis hominis iusti, sed in alijs hominibus iustis ex habituali gratia non oritur virtus commutatiuę iustitię erga Deũ, quod vniuersi graues Theologi libenter concedunt cum S. Tho. loco proxime citato: ergo neque in Christi anima ex essentia habitualis gratię oritur habitualis commutatiuæ iustitia. Consequentia apparet euidens ex illa regula philosophica satis vulgari, scilicet, idem manens idem, semper facit idem. Si ergo gratia in Christi anima eandem omnino physicam essentiam retinet, quam habet in cæteris animabus iustis, eædem quoque, & non aliæ ex ipsius essentia dimanabunt morales virtutes infusæ.

Dices forsan, verum esse, quod ex essentia habitualis gratiæ non profluit in Christi anima virtus commutatiuæ iustitiæ, sed tamen Deus noua, & speciali actione hanc virtutem infundit animæ Christi. Hæc solutio non poterit ostensiua expugnatione destrui. Sed est sine dubio voluntaria, imo & parum rationabilis: quoniam in Christi anima illæ dumtaxat morales virtutes sunt constituendæ, quæ ad ordinem pertinent gratiæ, idest, quæ in ipsa gratia, quæ dat ipsum esse supernaturale radicaliter præhabentur, sicut in rebus naturalibus illæ tantum potentiæ, & proprietates constituuntur, quæ continentur in forma substantiali tanquam in prima radice.

Sed

Digitized by Google

Sed iã secunda ratione illudimet antecedens probo. Si Christi animæ infusa fuit virtus commutatiuæ iustitiæ erga Deum, per quam Christus adeo mereretur, & ipsi satisfaceret, sequitur Christum & meruisse, & satisfecisse quatenus operabatur vt æqualis Deo, idest, prout se gerebat in sui operatione non vt subditum Deo, sed Deo æqualem. Consequens & rationi dissentit, & non videtur consentire catholicæ veritati: ergo, &c. Sequela est manifesta, nam iustitia commutatiua ex propria & essentiali sui ratione respicit æqualitatem, ergo eius operatio, prout ab ipsa procedit, non est inferioris ad superiorem, sed æqualis ad æqualem. Falsitatem vero consequentis probo. Et primo, quod Theologicæ dissentiat rationi probatur. Christus quatenus merebatur apud Deum, & ipsi satisfaciebat pro nobis, operabatur, vt homo, per voluntatem humanam. Ergo vt minor patre, & inferior illo.

Confirmatur. Potissima operatio satisfactoria Christi fuit eius passio volũtarie pro nobis suscepta, sed Christus in acceptanda passione & morte gessit se vt minorem patre, acceptauit enim illam ex obedientia Patris, iuxta illud Ioan. 14. *Vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio, surgite eamus hinc*: ad subeundam, videlicet, mortem explicatore August. lib. 13. de Trinitate cap. 14. ergo, &c. Quod vero non videatur satis consentiens fidei veritati, probo ex illo Pauli ad Philip. 2. *Humiliauit semetipsum*, scilicet Christus, *Factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, &c.* Ecce quemadmodum Christus iuxta Pauli documentum sui nominis exaltationem, & gloriam, ipsamque corporis immortalitatem promeruit à Deo, non prout se illi æqualem gessit, sed ex humilitatis, & obedientiæ actionibus, quibus suam humanam voluntatem diuinæ submisit.

Tertio eandem probo sententiam. Et supponamus in humana Christi voluntate iustitiam commutatiuam habitualem erga Deum, tunc sic, habitus ille, saltem in esse physico, esset finitus, & limitatus, non enim maiorem in illo perfectionem debemus constituere, quam superius q. 3. constituimus in habituali Christi gratia, & rationes, quæ probant Christi gratiam nullam habere physicam infinitatem, ostendunt idipsum de virtute commutatiuæ iustitiæ, & de quauis alia morali virtute siue acquisita, siue infusa: Ergo satisfactio Christi ab hac virtute iustitiæ elicita finitæ esset, & limitatæ perfectionis, quatenus ab hac virtute procederet. Vlterius, Ergo satisfactio Christi, vt sic, non esset ad æqualitatem, neque esset sufficiens ad compensandum pro vniuersis hominum peccatis, atque adeo, vt sic, non esset actio perfectæ iustitiæ, & ex consequenti neque esset actio iustitiæ commutatiuæ: iustitia enim commutatiua est perfecta & rigorosa iustitia, omnimodam æqualitatem inuoluens: Ergo talis commutatiuæ iustitiæ virtus otiosè, & impertinenter ponitur in Christo, cum ex ea nequeat desumi ius strictum, & rigorosum inter Deum, & Christum.

Quod si dixeris virtutem commutatiuæ iustitiæ in Christo geminam habere perfectionem, sicut superius dicebamus de habituali Christi gratia, alteram physicam, & alteram moralem. Vnde licet secundũ perfectionem physicam limitata sit, & finita, est tamen infinita simpliciter in esse iustitiæ, secundum moralem perfectionem.

Contra hoc sic arguitur. Illa ratio, qua in articulo secundo quæst. 3. probauimus, quod alia omnes virtutes Christi non sunt simpliciter infinitæ in suo genere, etiam secundum perfectionem moralem, eandem vim habet de iustitia commutatiua, atque de cæteris virtutibus, quod illam nostram rationem legenti fiet manifestum. Nam sicut propria aliarum virtutum ratio consideratur per ordinem ad actum, & obiectum, & non per habitudinem ad dignitatem subiecti, in quo sunt, & ob id dignitas infinita personalis Christi non sufficit constituere eas infinitas in essentialibus suis rationibus. Ita propria iustitiæ commutatiuæ ratio, & perfectio, non ex dignitate subiecti, sed ex habitudine ad actum, & obiectum pensanda est: Ergo cum ex obiecto non sortiatur infinitatem simpliciter, quia non ipsum attingit quantum est attingibile, dicẽdum erit, eam infinitam non esse in ratione virtutis commutatiuæ iustitiæ. Vnde illa moralis dignitas, quæ in Christi satisfactione reperitur, cuius ratione infinita est, & ad æqualitatem, ex diuino Christi supposito pensatur, & non ex virtute iustitiæ commutatiuæ. Quia licet in Christo esset talis virtus, non tamen prę haberet in seipsa infinitam hanc dignitatem, vt illam tribueret actuali satisfactioni, atque adeo impertinenter poneretur in Christo: eo vel maxime, quod Christus potuit satisfacere, imo & satisfecit per operationes aliarum virtutũ, humilitatis, obedientiæ, religionis, &c.

Nec quidquam refert dicere, quod licet aliæ virtutes elicerent operationes illas, quibus Christus satisfecit, non tamen prout erant satisfactoriæ formaliter eliciebantur ab illis virtutibus, sed hanc vim satisfaciendi habuerunt, prout imperabantur à iustitia commutatiua. Sicut dicunt Theologi, quod ieiunium, quod à virtute temperantiæ elicitur, habet esse satisfactorium pro pœnis temporalibus peccatorum in homine iusto, quatenus imperatur à virtute pœnitentiæ. Hoc inquam, non sufficit ad euadendam argumenti vim, quoniam commutatiua iustitia posset quidem imperare actus aliarum virtutum quantum ad specificam eorum substantiam, qua ratione nequeunt esse satisfactorij perfectè, & ad æqualitatem, sunt enim finitæ, & limitatæ perfectionis, nõ vero potest imperare actus eosdem quantum ad dignitatem infinitam moralem, quã ab ipso Christi supposito, & à principio primo, & radicali & ab ipsa habituali gratia, vt proximo principio, & immediato participant, quia in hac ratione non subordinantur alicui virtuti, cum nulla virtus hanc tantam in sua ratione dignitatem præhabeat, sed immediatè à supposito diuino Christi ad ipsas humanitatis operationes deriuatur: aut saltem mediante habituali gratia tãquam à proximo principio, eo quod ipsa apta nata est, intra propriam gratiæ rationem infinitam moralem dignitatem ex coniunctione ad verbum participare, vti quæstione tertia explicuimus.

Et ista tertia ratio tam diffusè exposita, præcipuũ est fundamentum secundæ partis nostræ conclusionis, quæ cum prima parte eiusdem assertionis in hũc modum cohæret. Quod illa moralis perfectio, &

Digitized by Google

dignitas, cuius ratione operatio Christi satisfactoria perfectam, & exactam iustitiæ rationem sortiebatur, à nulla virtute animæ Christi infusa potuit regulari: sed immediatè reducebatur ad ipsam diuini suppositi infinitam dignitatem, aut saltem ad moralē gratiæ infinitatem ex coniunctione ad ipsum suppositum participatam. Vnde sicut moralis gratiæ Christi dignitas personalis est, & non propriè formalis, idest, non à forma aliqua, sed ex sola suppositi dignitate desumpta, neque aliam regulam habet, aut mensuram præter ipsam dignitatem suppositi, ita moralis perfectio actionis meritoriæ, aut satisfactoriæ Christi, nullam potuit aliam habere regulam præter ipsam excellentiam, & infinitam diuini suppositi maiestatem. Vnde superfluè, & impertinenter poneretur in Christo commutatiua iustitia, cum ex ipsa non esset desumenda satisfactionis æqualitas, & condignitas, neque per ipsam esset regulanda. Imo cum talis virtus intra se ipsam nullatenus præhaberet huiusmodi condignitatem, quam operi satisfactorio communicaret, nullatenus retinere posset veram iustitiæ commutatiuæ essentiam. Essentialis enim iustitiæ commutatiuæ ratio consistit in hoc, quod possit prodire in actum cui tribuat condignitatem, & æqualitatem ad præmium, si actus fuerit meritorius, vel qualitatem ad iniuriam, & offensam illatam, si satisfactorius fuerit.

Theologi, qui arbitrantur virtutes Christi infusas infinitam habere perfectionem, & dignitatem moralem in esse talium virtutum ex coniunctione ad diuinum verbum, sicut illam habet gratia in esse gratiæ, expedire se poterunt ab huius tertię rationis difficultate, sed illa eorum sententia nobis minime probatur propter superius dicta, vnde hanc tertiam nostram rationem magni ponderis esse censemus.

Sed postquam secundam conclusionis partem cū prima conciliauimus, occurrit difficultas illarum duarum rationū, quas ex mente quorundam Theologorum paulo superius adduximus, & ob id nō eas omnino probauimus, quia videbantur aduersari ipsi secundæ parti nostræ conclusionis, quas proinde diluamus oportet. Sed ne plures eadem repetantur, earum solutionem remittendam esse duxi ad tertiū huius articuli dubium, cum explicuerimus, an Deus acceptare debuerit Christi Domini satisfactionem. Quocirca ad probationem tertiæ partis conclusionis me ipsum conuerto.

In tertia conclusionis parte asseritur Christi Domini satisfactionem non ab vnica tantum virtute elicitam fuisse. Quæ pars hunc planissimum sensum habet, quod sicut homo iustus per diuersa virtutum opera satisfacit Deo pro suis peccatis venialibus, & pro residuis remissorum mortalium pœnis, quādoq; per ieiunium, quod est opus virtutis abstinentiæ, quandoque per orationem, quæ à religionis virtute proficiscitur, quandoque per eleemosynam, quæ ad virtutem pertinet misericordiæ, &c. ita Christus Dominus studiosis diuersarum virtutū officiis pro vniuersis hominum peccatis satisfecit, quadraginta dierum ieiunio, oratione, in qua pernoctare solebat, humilitate, obedientia, multis laboribus, & iudæorum contradictionibus, quos magna cum patientia tolerauit, ac passione denique sua, quam & ex amore, & ex obedientia ad Deum propter communem humani generis salutem libentissimè sustinuit, nam oblatus est, quia ipse voluit.

Sed dicet quispiam. Verum est hominem iustum diuersis virtutum exercitamentis Deo pro suis peccatis satisfacere, at omnia procedunt ex directione, & imperio virtutis pœnitentiæ, neq; aliàs satisfactionis rationem induerent: ergo necessum est constituamus in Christo virtutem vnam aliquam, cuius interfuerit dirigere, & ordinare in satisfactorium finem ipsas reliquarum virtutum actiones: quæ virtus cū non sit pœnitentiæ (Christus enim non fuit capax pœnitentiæ virtutis, vt probari solet. 3. p. q. 7. ar. 2.) non potuit esse alia virtus, quam commutatiua iustitia: cuius proprium munus est iustam compensationem, & satisfactionem exhibere.

Respondetur, necessarium quidem esse constituamus virtutem in Christo, quæ aliarum virtutum officia ad satisfactionem Deo exhibendam pro hominum peccatis referat, & dirigat. Hæc tamen virtus nequit esse commutatiua iustitia, quia propter causas paulo superius assignatas, virtus hæc in Christi anima reperiri nequit, neque ibi possumus saluare formale eius obiectum, quæ est æqualitas inter personas: nam Christus, vt homo, per nullam virtutem operatur vt æqualis Deo, etsi re ipsa æqualis sit, & esset, & ob id in eius actiones magna quasi consequēter refundebatur personalis dignitas. Igitur duas assignabimus virtutes in Christo, ad quas spectauerit, illa directio, & dispositio, nimirum charitatem, & religionem. Charitas primaria fuit radicalis origo, ex qua omnes Christi actiones in nostrum spirituale commodum fuerunt ordinatæ, & ad merendū nobis, & ad satisfaciendum pro nobis dispositæ. Vnde dicebat Paul. ad Ephes. cap. 5. quod *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semet ipsum pro ea*. Et de semet ipso, animi gratitudinem, vt par erat, ostendens ad Galat. 2. dicebat, *Christus dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*. Ex quibus duobus locis constat, quod pretiosissima Christi passio quatenus satisfactoria fuit sm̄ sufficientiam pro omnibus (quæ sufficientia in primo testimonio denotatur) & quantum ad efficaciam pro electis, & prædestinatis (ad quā sm̄ testimoniū pertinet) ad ipsam eximiæ charitatis Christi directionem & imperium reducenda est. Et idipsum colligitur ex illo Apoc. c. 1. *Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo*. Et quod in his locis sacræ literæ de præcipuo Christi opere, nimirū, passione sua, quam in nostrum cōmodum Christus exhibuit, tam aperta attestatione pronuntiarunt, idipsū de cæteris Christi operationibus, oratione, ieiunio, &c. verissimè dici potest. Neq. n. tm̄ Christus ex affectuoso humani generis amore terribilem acceptauit subeundam passionem & mortem: sed & ex eodem amore ieiunauit, orauit, & reliqua laboriosa vitæ officia, velut alter Iacob, præ ingenti suæ speciosissimę Rachelis amore, libentissimè subijt, & per totum suę mortalis vitæ tempus constantissime tolerauit.

Religionis autem virtus proxima fuit regula cæterarum virtutum, quę earum actiones in satisfactionem pro peccatis nostris ordinauit, & direxit: ad eū modum, quo pœnitentiæ virtus in quolibet nostrum, ordinat aliarum virtutum operationes, si pœnalitatis quid habeant admixtum (de his tantum pœnalibus studiosis actionibus loquimur) ordinat,

& quasi

& quasi quodam imperio dirigit in satisfactionem pro peccatis nostris. Et quidem quod religionis virtuti hanc prærogatiuam in Christo tribuamus. Quid mirum? cum non desint grauissimi Theologi, quibus non displiceat sententia Caieta. in 3. par. quæst. 85. ar. 2. dicentis in nobis virtutem pœnitentiæ non esse à virtute religionis distinctam: neque id quidem sine ratione probabili: nam proprium est pœnitentiæ placare Deum per internam cordis emollitionẽ, & contritionem, quæ nihil est aliud quam quoddã gratissimum Deo spirituale sacrificium. *Sacrificium enim*, inquit Propheta Regius Psal. 50. *Spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies*. Cum igitur in nobis tam sint affines istæ duæ virtutes, religio, & pœnitentia, quare formidabimus asserere, religionem in Christo, in quo virtuti pœnitentiæ non est locus, illud præstare officium, quod in nobis exequitur pœnitentiæ virtus? Et quidem licet Christus nostrã salutem multis modis fuerit operatus, per modum meriti, per modum satisfactionis, per modum sacrificij, per modum efficientiæ, & denique per modũ redemptionis, vt S. Thom. 3. par. q. 58. summa cum eruditione distinxit; existimo tamen, quod ratio sacrificij, quo Christus seipsum obtulit hostiam sanctam, Deoque placentem, præcipuã quandam obtinuit excellentiam, cæteros recensitos modos quasi formaliter eminenter complectens, ad eum modum, quo rationalis anima sensitiuam continet, & vegetatiuam, Quod fortassis innuit Paul. cũ ad Hebr. 10. dixit, *Vna oblatione consummauit Christus in æternum sanctificatos*. Ob id quidem illa vnica oblatione cruenta Christus omnem sanctificationem consummauit: quia in illa, quadam summa complexione continebatur omnis modus, quo Christus nostram fuit sanctificationem operatus. Quod etiam ex eodem Paulo in citato capite colligo, ponderando illa verba, *In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel*: loquebaturque Paulus de illa voluntate, quam habuit Christus in primo suæ incarnationis instanti, in quo omnium antiquorum sacrificiorum, & oblationum infirmitatem considerans, & quam parum sufficerent ad ipsam humani generis salutem efficiendam, *Ingrediens in mundum dixit, hostiam, & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi, &c. Tunc dixi, ecce venio, vt faciam Deus voluntatem tuam*, idest, vt iuxta tuæ diuinç prouidentiæ perscriptum, tuæque voluntatis mandatum mihi impositum, & in hoc instanti denunciatum, meipsum tibi in suauissimum holocaustum, & hostiam gratissimam, pro humani generis salute offeram. Ecce quemadmodum totum nostræ reparationis opus, & in voluntate ad sacrificij rationem spectante primam inchoationem accepit, & eadem voluntate, quam Christus numquam reuocauit, sed ad finem vsque vitæ continuauit ponus, vltimam in cruce consummationem accepit. Ex quo fans vero similiter deducitur id quod dudum affirmabam, nimirum, in ppere redemptionis nostræ, ipsum crucis sacrificiũ primas obtinuisse partes. Quod si hoc verum est, vt credo esse verissimum, rationi consentaneum est id, quod paulo superius dicebamus, ad ipsam religionis virtutem pertinuisse cæteras virtutes sua directione mouere, vt in ea se ipsas officia exercerent, quæ ad satisfaciendum, & compensandum Deo pro vniuersis hominum peccatis, magis essent proportionata.

Sed vt hæc patefiant amplius, notandum esse duxi, quod ob id totam humani generis salutem Christus quatuor illis modis fuit operatus, scilicet sacrificio, satisfactione, & sanctificatione, ac redemptione. Quoniam quatuor mala originis peccatum intulerat, quæ omnia sunt mortali culpæ communia. primum, quod ipsum hominis cor superbè contra Deum exaltauit, dum homo plus nimio seipsum dilexit, & se vniuersis etiam diuinis prætulit bonis, & hæc prima est & tota mortalis culpæ radix, *amor* enim *proprius ciuitatem ædificat Babilonis*, vt dicebat Aug. & Sapiens prouer. 18. inquit, quod *ante ruinam exaltatur cor*. Secundum, quod diuinam offendit maiestatem, magnã ei, & infinitam, vt dicemus postea, offensam, & iniuriam inferens. Tertium. Quod ipsũ hominem in diaboli seruitutem, & miseram captiuitatem, Deo id iustissimè permittẽte, tradidit. Quartum denique, quod ipsius peccatoris animam Dei amicitia, & gratia priuauit, cœlesti luce, ac nitore, diuinisque ornamentis spoliatam constituit, ipsamque totam reddidit maculatam, & deformem. Duo priora mala Deum respiciunt, ipsumq; iniuriosè offendunt. Alia vero duo posteriora ipsius peccatoris mala sunt, ipsique soli nociua. Quatuor ergo his malis Christus quatuor eisdem proportionata in nostræ salutis opere remedia posuit. Primum fuit sacrificiũ crucis, quo vice omnium hominum Deum primum omnium bonorũm authorem, à quo omnia & naturæ, & gratiæ dona deriuantur, & pendent recognoscens, non solum religiosam & humilem ei qualemcunque obtulit hostiam seipsum Diuinæ Maiestati submittens: sed & contra primũ malum, quod peccatum intulerat, semetipsum hostiam Deo dicauit, se totum conficiens, & conterens, & quasi in Dei conspectu annihilans ipse simul Sacerdos, & hostia, sacrificium, & sacrificans. Et quia superbiæ amoris proprij malum in peccato primum habuit locum, idcirco ipsa humani generis reparatio à sacrificio isto tũ humillimo, tum Deo gratissimo inchoationem accepit. Contra secundum malum summam, atque infinitam satisfactionem obtulit, pro iniuria, & offensa aduersus infinitam Dei maiestatem admissa, magnã Deo reuerentiam grandi quasi cuiusdam ingentis contritionis intrinseco cordis dolore, grauissimisque totius corporis sensibilibus pœnalitatibus associatã, loco satisfactionis exhibens. Sed & contra malum tertium, quod homini peccatum attulerat, captiuitatem, nimirũ, & diaboli seruitutẽ Christus redemptionem fecit seipsum, suam vitam, pretiosissimũq; proprium sãguinem pro ipsa humani generis libertate comparanda in exuberantissimum pretium obtulit Deo, cuius iustissima permissione Diabolus suã omnem tyrannidem supra hominẽ exercebat. Tandem contra quartum malum ipsam Dei gratiam, & sanctitatem eadem sua pretiosissima passione hominibus meruit: quam & medijs sacramentis, quorum virtus tota ex ipsa Christi passione, & morte emanauit, efficienter in eorum causat & efficit animabus, de qua efficientia inferius q. 6. non nihil dicemus.

Constat ergo ex his ita breuiter insinuatis, verissimum esse, quod diximus, totum nostrũ salutis opus ex sacrificio exordium accepisse, in quo veluti in radice,

Digitized by Google

dice,& in ratione quadam superiori cætera redemptionis officia continebantur. Sicut omnia peccati mala,in superbo,inordinatoq; amore peccantis tanquam in prima radice præhabentur.

Est autem aduertendum summoperè,quod huiusmodi virtutum opera,& si quantum ad substantiam à religionis virtute ad satisfaciendum pro peccatis nostris directa fuerint, & ordinata , minime tamen ab ipsa acceperunt moralem valorem , eamque perfectionem,& dignitatem,cuius ratione ex rigorosa, & exacta iustitia fuerunt pro peccatis nostris satisfactoria. Hanc enim tantam dignitatem , & hunc tantum valorem ab ipsa tantum suppositi operantis infinita dignitate,ipsa,fortassis, gratia mediante, participauerunt , ac proinde quantum ad istam rationem neque à religione , neque ab alia virtute regulabantur , sed necessario , & inimpedibili morali effluxu ex ipso operante supposito in prædicta virtutum opera hæc infinita satisfactoria dignitas effluxit,& dimanauit,quod in dubio sequenti tractabitur vberius.

§.6. *Solutiones argumentorum pro parte negatiua,& ad primum principale.*

DEinceps oportet dissoluamus argumenta à principio dubij proposita. Et primo argumento respondent nõnulli Theologi Christum, saltem per se primo , non satisfecisse Deo communi tribus personis,aut sibi ipsi,sed Patri,qui est alter ab ipso Christo . Probant ex eo, quod in sacris literis actiones Christi satisfactoriæ , quæ ad opus nostræ redemptionis spectant specialiter referuntur ad Patrem,ad Eph.2. *Per quem habemus accessum ad patrem*,1. Ioã. 2. *aduocatum habemus apud Patrem Christum Iesum.* Item remittere, & condonare peccata ipse Christus Patri attribuebat. Matth.11. *Et Pater vester , qui est in cœlis dimittet vobis peccata vestra.* Luc.23. *Pater dimitte illis , nesciunt enim quid faciunt.* Similiter præmium æternæ vitæ bene operantibus conferre, soli Patri ipse Christus ascribit: *Sedere autem ad dexteram,vel ad sinistram , non est meum dare vobis , sed quibus paratum est à patre meo*,dixit Christus Matth. 20.& Io. 12. *Si quis ministrauerit, honorificabit eum pater meus*. Et his similia habentur quamplurima in litteris sacris. Cæterum hæc sententia falsa est,& improbabilis, quam communiter proinde reprobant graues Theologi, in cuius confutationem ego dico duo.

Primum,non est possibile , ꝙ fiat satisfactio Deo, aut alicui Trinitatis personæ , quin fiat tribus ipsis personis diuinis. Probatur,satisfactio est compensatio pro offensa,& iniuria Deo per peccatum illata, qua satisfactione placatur Deus, & iniuriam sibi irrogatam condonat , at impossibile est Deum placari , & condonare iniuriam , quin omnes, & singulæ diuinæ personæ eandem iniuriam dimittant, maneantque placatæ omnes,neque vero intelligibile est,vnam aliquando personam placari, offensamq; remittere alijs non eandem iniuriam condonantibus,nam cum eadem sit in tribus personis maiestas, dignitas,& voluntas,intelligi nequit, quod vna persona se offensam reputet à Petro , ab ipsoq; vindictã velit sumere,& quod aliæ personæ sint placatæ,condonauerintque Petro ipsis irrogatam offensam. Huius asserti contrarium nullus Theologorum quẽ ego legerim affirmauit , sed neque affirmare poterit integra catholica fide,quæ nos docet in tribus sanctissimæ Trinitatis personis vnicam esse simplicissimã maiestatem, quæ si offenderetur in vna persona,necessum est offendatur in alijs : vnam & eandem esse in tribus personis voluntatem , quæ proinde si in vna persona condonet iniuriam diuinæ maiestati illatã, in tribus etiam personis necessum est illam quoque remittat,& condonet.

Secundum assertum est. Satisfactio Christi , siue etiam puri hominis non potest per se primo respicere aliquam vnam Trinitatis personam , sed ipsum Deum tribus personis communem per se primo respiciat necesse est,& quasi secundario tres ipsas diuinitatis personas. Probatur. Satisfactio eo modo debet fieri Deo,quo ipsa offensa , & iniuria in Deũ fuit irrogata,sed offensa,& iniuria,quæ in peccato quolibet reperitur : immediatè , & per se primo respicit hunc Deum tribus personis communem,& quasi secundario,& mediatè tres ipsas diuinę Trinitatis personas. Ergo & satisfactio iuxta hunc modũ fieri debet. Maior ex eo constat , quod satisfactio tollit inæqualitatem,quam inter offensorem,& offensum culpa,& offensa constituit,vnde necessum est fiat iuxta ipsius offensæ modum , ita quod ei per se primo fiat satisfactio,cui offensa primo fuit irrogata,alias enim per satisfactionem non fieret perfecta æqualitas,quã ipsa iustitiæ ratio postulat. Minor vero probatur. Per peccatum offenditur per se primo ipsa infinita bonitas,& diuina maiestas,sed bonitas , & maiestas cum sint perfectiones Dei essentiales & communes , per se primo conueniunt huic Deo tribus personis communi,& quasi mediatè,& secundario singulis Trinitatis personis : ergo,&c.

Confirmatur. Per peccatum per se primo offenditur Deus,prout est legislator illius legis,quã peccator transgreditur. Sed Deus prout est vnus, tribus personis communis legislator est,& totius naturæ rationalis gubernator. Nam cum gubernare,& condere leges,sint operationes Dei ad extra, per se primo competunt Deo,& non alicui Trinitatis personæ,indiuisa enim sunt opera Trinitatis ad extra.

Sed arguit quis. Aliqua sunt peccata , quæ in particulari committũtur contra aliquam diuinam personam,cuiusmodi est illud peccatum in Spiritum sanctum,quod Christus irremissibile esse dixit, & similiter peccatum infidelitatis Arianæ specialiter personam filij offendit,eius diuinitatem negans. Ergo non est certum , id quod diximus offensam , quæ reperitur in peccato,per se primo , & immediatè ad hunc Deum tribus personis communem terminari, atque adeo neque verum esse potest,quod satisfactio in vniuersum per se primo fiat huic Deo , sed bene stat,quod fiat quandoq; per se primo, & immediatè alicui Trinitatis personæ , illi videlicet ad quam per se primo offensa peccati attingit.

Respondetur, & primum dico hoc argumentum non habere locum in ipsa Christi Domini satisfactione,quæ principaliter respiciebat originalem culpam , per quam non aliqua persona Trinitatis in speciali offensionẽ accepit,sed ipse Deus tribus personis communis fuit offensus.

Secun-

Secundo respondetur, quod materialiter quidem aliquot peccata respiciunt in particulari vnam, aut alteram Trinitatis personam, formaliter tamen, id est, prout peccatum importat offensam, & iniuriam, diuinæque legis contemptum, qua sola ratione est satisfactionis materia, immediatè respicit ipsum Deum, & non aliquam specialem personam. Itaque sicut illa peccata, quæ sunt contra proximum, homicidium, furtum, &c. immediatè respiciūt ipsum proximum secundum proprias, & peculiares specificas differentias, vt obiectum à quo specificantur, at in ratione iniuriæ, & offensæ per pœnitentiam, & contritionem reparabilis, non proximum, sed ipsum Deum immediatè respiciunt, ita in peccatis, quæ ex proprijs, & essentialibus differentijs ad aliquam specialem Trinitatis personam terminantur, proportionabiliter est dicendum.

Ad argumentum, quod fecimus pro sententia contraria ex sacris scripturis desumptum, respondetur. Familiare esse sacris literis illa, quæ communia sunt toti Trinitati: & per se primo conueniunt Deo, vt Deus est, si pertineant ad maiestatem, & auctoritatem Dei, tribuere personæ patris per accommodationem, eo quod diuinitas reperitur in patre tanquā in principio non habente principium. Et quoniam satisfactio per se primo respicit diuinam maiestatem offensam, idcirco sacræ literæ satisfactionem adscribunt patri, atque si illi per se primo fieret satisfactio. Alia etiam ratione Christus multa nostræ redemptionis opera in Patrem retulit, nulla vel sui ipsius, vel Spiritus sancti mentione facta, quia filius ipse visibilis apparuit in carne: *quod vidimus oculis nostris, quod audiuimus, & quod manus nostræ contrectauerūt de verbo vitæ annuntiamus vobis*, inquit Ioan. 1. can. & 1. *Vidimus gloriam eius quasi vnigeniti* a patre mirabili signorum, & doctrinæ fulgore coruscantem. Et Spiritus sanctus similiter, & in columbæ specie, & in linguis ignis, magno, repentinoque sono, atque alijs diuersis modis hominibus apparuit visibilis: vnde duæ istæ personæ visibile de semetipsis testimonium perhibuere. Persona autem Patris, quia semper māsit inuisibilis, opus habuit (si ita fas est loqui) diuini verbi incarnati testimonio, quo pater gloriosa attestatione in hominum veniret notitiam.

Sed præterea addo, quod in literis sacris apertè etiam affirmatur, satisfactionem Deo factam esse, & ita Paulus 2. Corint. 5. dicit, *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*, & paulo superius dixerat, *omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi*. Et quidem in priori loco illud nomen Deus, personaliter videtur accipiendum. vt idem polleat, quod diuinum verbum: in posteriori autem (qui tamen in textu præcedit) essentialiter sumitur pro Deo tribus personis communi, vt Chrysost. & Theophyl. ibidē animaduertunt. In quo sensu similiter capitur 1. ad Thimo. 2. *Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus*, vt ibidem Chrysosto. Beda, & Anselmus notarunt: & expressissimè Aug. in prima enarratione Psal. 29. *Quid est mediatorem esse*, inquit, *inter Deum & homines, non inter Patrem, & homines, sed inter Deum & homines. Quid est Deus? Pater, Filius, & Spiritus sanctus*, Idem Aug. eadem Pauli versans verba, lib. 10. de ciuit. cap. 20. inquit, *In quantum formam serui accipiens, mediator effectus est Dei & hominum homo Christus Iesus cum in forma Dei sacrificium cum Patre sumat, cum quo & vnus est Deus*. Fauent Cyrillus libr. 11. in Ioann. cap. 7. & in 5. tom. Actor. Conc. in declaratione anathematismi 10. Ambr. lib. 3. de fide cap. 5. Hieron. Ps. 109. & Fulgent. lib. de incarnatione c. 13. Remittere etiā peccata Deo in sacris literis quandoque tribuitur, & ita Petrus Act. 8. Symoni Mago dicebat, *Pœnitentiā age ab hac nequitia tua, & roga Deum si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui*. Quandoque etiam ipsi Christo tribuitur, & ita Matei 24. dicebat Christus. *Vt autem sciatis, quia filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata, &c.* Coloss. 1. *complacuit per eum reconciliare omnia in ipsum*. Pondera illam reciprocationem. *In ipsum*, denotat enim, quod satisfactio egrediens à Christo in ipsum reuerte batur. Orig. citatus à S. Tho. in catena super Ioan. c. 19. dicit, quod in omnibus Christi operibus glorificatus est ipse filius hominis Deo glorificato in ipso.

Hac ergo solutione prætermissa, aliter respondere oportet ad illud primum argumentum, in cuius solutione multi laborauerunt Theologi, & nescio planè an satis fœliciter.

Sit ergo prima solutio, quod iustitia est ad alterum, & similiter satisfactio, quæ est inter homines. Verumtamen satisfactio ad Deum est alterius ordinis, quam Aristo. non cognouit. Et explicatur hoc in actu obedientiæ, & subiectionis personalis, quæ profectò secundum doctrinam Aristo. & ea, quæ naturaliter concipimus, semper sunt ad alterum, & tamen secundum fidem certum est, quod Christus obedit sibi ipsi, & subijcitur Deo, à quo non distinguitur realiter.

Hæc tamen solutio, quam nonnulli assignarunt Theologi, merito improbatur ab alijs. Quoniam hæc conditio iustitiæ, nimirum, quod sit ad alterum, non ex sola Aristo. aut alterius cuiuspiam philosophi authoritate suam obtinuit certitudinem, sed ex ipsa met iustitiæ natura, quæ duo necessario flagitat extrema, neque enim intelligi valet, quod aliquis sibi ipsi iustus sit aut iniustus. Et simile iudicium ferendum est, in virtute obedientiæ: stultus enim esset, qui diceret, quòd quis est sui ipsius dominus, aut sibimet ipsi seruus. Neque quidquam refert ad prædictam solutionem stabiliendam, id quod eius authores dicunt, videlicet, iustitiam Christi erga Deum alterius esse rationis à iustitia, quæ inter homines versatur, hoc, inquam, nihil refert. Tum quia licet in esse moralis dignitatis alterius sit rationis Christi satisfactio, & iustitia, ab ea, quæ est inter purum hominem, & Deum, non tamen specie differunt, in esse physico, vt ex superius dictis, & inferius dicendis constabit, quòd autem iustitia duo requirat extrema non ex morali perfectione, & dignitate, sed ex physica ipsius iustitiæ ratione prouenit (totum autem id in præsentia physicum vocamus, quod ex intrinsecis principijs oritur, & non ex dignitate operantis suppositi, etiam si quid piam habeat moralitatis admixtum.) Tum etiam, quia quantumcumque iustitia Christi ad Deum alterius sit rationis, & ordinis à iustitia humana, manifestissima ratio dictat, quòd debet inter duo extrema versari, & oppositum

poterit clamorosa contentione defendi, nulla tamē vel apparenti ratione sustentari. Et quidem licet diuersæ sint rationis iustitia Christi,& iustitia puri hominis erga Deum,necessum est tamen, vt analogica saltem rationis vnitate conueniant, & quod omnia, quæ essentialiter in vna reperiuntur, in alia quoque iustitia proportionabili ratione inueniamus. Nam si hæc verissimè dici solent de virtutibus,quę Deo sūt, & creaturis communes, sapientia, misericordia, charitas,&c. nam infinitate, & increabilitate exceptis, omnes proprietates increatæ sapientiæ accommodantur ad sapientiam creatam analogica quadam proportione. Quod si hęc de diuinis,humanisq; virtutibus verè sentimus, quare de virtutibus Christo, vt homini, & alijs hominibus communibus non omni cum veritate,& proprietate dicemus?

Est secunda solutio,quæ asserit,dupliciter contingere,esse ad alterum,& physicè & moraliter. Physicè quidem alterum dicitur,quod est entitatiuè, & suppositaliter diuersum, vt Paulus alter est à Petro. Moraliter vero alterum dicitur, quod habet alietatem, quæ sufficit ad exercendum operationes, & commutationes morales,ita quod taliter sunt vnū,quod possent nihilominus has operationes exercere, & terminare,atque si essent diuersa supposita. Afferunt solutionis huius authores exemplum in Patre,& Filio in humanis,inter quos,physicè loquendo,non est perfecta diuersitas, quæ ad rationem iustitiæ sufficiat, & tamen inter Patrem,& Filium emācipatum constituerunt leges veram iustitiæ rationem, considerando filium vt extremum moraliter distinctum à patre,idest idoneum ad exercendum, & terminandum commutationes,& contractus ciuiles,in quibus vera reperiatur iustitia.

Hæc etiam solutio mihi non satis probatur, quia non percipio qua ratione posset saluari illa diuersitas extremorum moralis,si inter ipsa extrema omnimoda sit naturalis,& physica identitas. Neq; adductum exemplum illam solutionem illustrat,cum pater, & filius, & si physicam quandam conuenientiā habeant propter assignatam causam ex Arist. 5. Eth. c.6. desumptam, sunt tamen reuera duo supposita realiter distincta, quæ proinde extrema sunt apta nata fundare illam moralem diuersitatem per legē introductam, quæ ad rationem iustitiæ sufficit. Quam sane diuersitatem nullatenus posset lex introducere, nisi prædicta naturali personarum diuersitate inter patrem, & filium supposita. Non enim posset lex veram iustitiæ rationem inter Petrum, & ipsummet Petrum statuere. Posset quidem fortassis fingere,efficere autem nequaquam. Si ergo inter Christum, & Deum nullam veram, & physicam diuersitatem intelligimus,posset quidem fictione quadam dici Christum satisfecisse, & meruisse coram Deo, at verè, & propriè id minimè posset concedi. Nos autem contendimus saluare veram,ac propriā, & meriti,& satisfactionis rationē in studiosis Christi operationibus. Quocirca alia solutione eget prædictum argumentum primum.

Tertia solutio asserit,ad essentialem, imo ad perfectam iustitiæ rationem,non esse simpliciter necessariam distinctionem suppositorum, sed satis esse distinctionem naturarum,& voluntatum. Nam ad hoc tantum necessaria est extremorum diuersitas in iustitia satisfactoria,& meritoria,vt sint diuersa iura eius,qui satisfacit,& eius cui fit satisfactio, diuersaq; dominia eius,qui meretur,& eius à quo meretur. Ad hoc autem sufficit sola naturarum, & voluntatum distinctio, nam ad hanc distinctionem consequitur diuersitas dominij,& iuris. Quoniam autem diuersæ substantiales naturæ,distinctæque liberæ voluntates, secundum naturæ ordinem, totamque ipsius facultatem,nequeunt in vno supposito,sed in diuersis dūtaxat reperiri: idcirco naturalis iustitia absolutè requirit personalem diuersitatem. At supposito incarnationis mysterio,sicut in vnica persona filij Dei duę reperiuntur substantiales naturæ, duæque liberæ voluntates,humana, scilicet, & diuina, ita & reperitur vera iustitia absque personarum diuersitate. Hæc solutio fortassis poterit ad bonum sensum reduci, sed in prima sui specie considerata falsa apparet omnino. Nam cum actiones sint suppositorum, & personarum,&nō naturarū substantialium, quæ est sine dubio expressa Aristot. sententia lib. 2. de anima. (quidquid Neoterici quidam contendant) dicentis, quod humanitas neque net,neque flet, sed homo, si omnino secludimus in Christo suppositorum distinctionem, concedendum est, quod vnus &,idem est, qui satisfacit, & cui fit satisfactio, & quod vnus & idem à seipso meretur præmium: quod certè inintelligibile apparet. Nā quod quis ius habeat iustitiæ erga semetipsum, & quod eiusdem ad seipsum sit vera,& realis iustitiæ æqualitas, sitq; vnus sibi ipsi stricto iustitiæ commutatiuæ titulo obligatus, recta ratio non patitur. Quare ad aliam transeamus verosimiliorem solutionem,per quam tertiam hanc,quā modo impugnabamus solutionem, ad verum reuocabimus sensum. Imo & secundam solutionem, quā vt minus probabilem reiecimus,per quartam sequentem solutionem poterimus reducere ad probabilem intelligentiam.

Quarta ergo solutio est,quod diuinum verbum licet sit secundum rem vnum, & simplicissimum suppositum,est tamen secundum rationem duplex, diuinum,scilicet,& humanum. Nam qua ratione terminat diuinam naturam, verum est & reale diuinū suppositum, qua vero ratione naturam humanam substantialiter terminat, & sustentat, verè quoque, & realiter est humanum suppositum. Quæ realis denominatio,quam verbum in tempore cum factum est caro acquisiuit,non fundatur in aliqua reali mutatione ipsius diuini verbi,sed in mutatione reali humanitatis à verbo assumptæ, & personaliter terminatæ: quæ realis humanæ naturæ passiua immutatio sufficit,vt verbum realiter denominetur humanum suppositum. Quemadmodum Deus realiter denominatur dominus, & realiter denominatur creator, absque vlla sui reali mutatione,propter realem mutationem creaturarum. Tunc ergo dicitur ad argumentum,quod propter hanc geminam suppositi rationem potest in Christo reperiri iustitia, quæ verè dicitur esse ad alterum, nam est inter duo supposita secundum rationem distincta,humanum scilicet, & diuinum, ita quod Christus prout est suppositum humanum satisfecit sibi ipsi: prout est diuinum suppositum. Quod Aug. lib. 10. de ciuit. cap. 20. verbis docuit apertissimis.

Sed insurget quis aduersus hanc solutionem in hunc

hunc modum illam impugnans. Iustitia importat æqualitatem, quæ est realis habitudo transcendentalis, quam & concomitatur prædicamentalis relatio vera, & realis, sed vtraque hæc habitudo poscit extrema realia, & realiter distincta, vt ex Aristot. in predic. ad aliquid, & in lib. 5. Meth. solent colligere peritissimi Metaphysici, grauesque Philosophi. Ergo vt in Christo reperitur vera satisfactoria iustitia, qua ipse, vt humanum suppositum sibi ipsi satisfaceret, vt supposito diuino, necessaria erat realis duorū suppositorum distinctio, ita quod non satis est, quod sit duplex suppositum reale, sed necessum erat, vt vnum realiter distingueretur ab alio, sicut inter partes eiusdem suppositi nequit reperiri habitudo, & relatio realis, quia licet veram habeant realitatem partialem, non tamen sunt inter se realiter distinctæ. At distinctio realis suppositorum fidei veritati repugnat, qua credimus vnum, & idem simplicissimum suppositum, puta, diuinum verbum, Deum esse, & hominem, humanum suppositum, & diuinum. Imo licet liberè fateamur geminam esse in Christo rationem suppositi, quarum altera est humanum, & altera diuinum suppositum: non eadem tamen libertate concedi debet duplex in Christo esse suppositum, nisi addamus illam limitationem, scilicet secundum rationem. Nam in priori locutione importatur distinctè ipsa rationis diuersitas, quia vox illa, ratio, intellectum respicit distinctionis constitutiuum. In posteriori vero enunciatione nulla vox ponitur, quę ad distinctionem per intellectum factam referri possit, Et ideo realem denotat suppositorum distinctionē. Quam fides non admittit.

Huic replicæ, quæ totam istius rei difficultatem attingit. Respondeo primum. Quod ad veram & realem iustitiæ rationem, realemque eius habitudinem, est quidem necessaria aliqua suppositorum diuersitas, vt possimus signare personam satisfacientē aliquo modo in ratione personę distinctam à persona cui fit satisfactio, non tamen oportet, quod ipsa personalis diuersitas sit realis, ita vt constituat duas personas realiter distinctas. Est tamen necessarium, vt reperiantur diuersæ substantiales naturæ, & essentialiter distinctæ, vt ratione vnius illud vnicum reale suppositum, prout est suppositum vnius naturæ, & prout exercet officium talis suppositi, satisfaciat sibi ipsi, prout suppositum est alterius naturæ, & prout talis suppositi officium exercet. Nam hac diuersitate naturarum substantiali constituta, illud suppositum realiter vnum, & duplex secundum rationem, capax est diuersi dominij, & diuersi iuris, poteritque proinde ibi reperiri vera realis iustitiæ æqualitas, & habitudo. Non enim ad huiusmodi relationem, & habitudinem, requiritur realis suppositorum distinctio, sed satis fuerit substantialis naturarum diuersitas, quoniam ipsæ naturæ sunt proxima fundamenta, & subiecta huius relationis. Et quidem licet forsan non ineptè contendat Metaphysicus, quod vnū, & idem suppositum non potest ad semetipsum referri relatione reali, etiam si diuersis formis specie distinctis realiter actuetur, V.G. licet albedo, & dulcedo, quæ sunt in eodem subiecto, V.G. in lacte possint mutuo referri relatione reali, vt referuntur fortassis relatione dissimilitudinis specificè, ipsum tamen subiectum non ad semetipsum hac reali relatione refertur. Quamuis, inquam, hoc non irrationabiliter dicatur, id tamen limitandum est ad relationes purè physicas, nam in moralibus aliud omnino est iudicium. Nam satis fuerit, quod suppositum per diuersas liberas voluntates duplicis suppositi exequatur officia, vt in ipso diuersa iura, diuersaque dominia consurgant, possitque esse satisfaciens, & vt ita loquamur, satisfactum, sitque premiator, & meritoriè operans.

Huius rei aliquale habemus exemplum in mercatore, qui pars est in duabus societatibus mercatorijs, quarum altera alteri societati deberet mille, nam tunc mercator ille quatenus est pars vnius societatis, ex iustitia posset illud debitum, aut partem eius soluere sibi ipsi, prout est alterius societatis pars. Dixi hoc esse aliquale exemplum: Quoniam certè non continet similitudinem exactam, cum mercator ille vt est debitricis societatis pars, non tam sibi ipsi, quā alteri societati soluat, quæ societas realiter ab ipso simpliciter differt, & si solutio mediatè, & inadequatè ad ipsum quoque pertineat tanquam ad huius creditricis societatis partem. Esset quidē hoc exemplum satis accommodum, si Deus vt Deus, quem per se primo Christi satisfactio respicit, realiter distingueretur à diuinis personis, nam tunc sicut ille mercator per se primo soluit societati realiter distinctæ ab ipso, quæ distinctio in primario termino sufficit fundare rationem iustitiæ, ita Christus per se primo satisfaceret Deo à se realiter distincto, tanquam primario termino quem ipsa respicit satisfactio, & secundario, mediatè, & inadequatè sibi ipsi, vt diuinitatis supposito, satisfaceret, sicut mercator prædictus mediatè, & inadęquatè sibi ipsi soluit. Verum cum Deus à persona verbi nulla reali distinctione secernatur, prædictum exemplum magna ex parte deficit. Nec quidem mirum, nam mirabilius esset si omni ex parte quadraret, cum de incarnationis mysterio verissimè dictum sit ab August. in epist. ad Volusianum, quod si exemplum haberet non esset singulare, quod similiter ijs, quæ per se indicibilem ipsam verbi incarnationem sequuntur, rationabiliter est accommodandum.

Ex his, quæ in nostra hac prima solutione diximus, possent solutiones secunda & tertia superius assignatæ, ad probabilem reduci intelligentiam, & sensum. Vtraque in eo tātum deficere videtur, quod nullam in Christo considerat suppositorum distinctionem, ad rationem iustitiæ fundandam, sed ad solam diuersitatem naturarum confugit, reducaturque vtraq; ad legitimum sensum, si dicamus, necessariam fuisse essentialem naturarum diuersitatē, non autem realem distinctionem suppositorum, sed quod fuit tamen necessarium, vt essent duo supposita secundum rationem distincta, exerceretque illud vnum suppositum duorum suppositorum officia. Quod ita in præsentia contingere, facillimum erit fide supposita suadere: nam verbum eatenus pro hominum peccatis satisfecit, quatenus erat verus homo, seu vt verius dicam, Deus homo, idest, prout verbum humana natura, humanis quæ eius vtebatur potentijs, Deo se subijciens, & humilians, in quo certè verbum non tam se gessit vt Deum, quam vt verum humanitatis suppositum, & vt ex inferius dicendis constabit: ita se gessit (quod attinet ad ipsam satisfa-

ctionis

ctionis rationem, & vim) atque si neque intellectu diuino, neque diuina voluntate polleret. Cæterum satisfactionem eamdem eatenus acceptauit duntaxat, quatenus verus Deus est Patri diuino coæqualis. Neque in acceptatione ista humanis fuit vsus potentijs, sed tantum diuinis toti Trinitati communibus, intellectu, voluntate, omnipotentia, &c. Vnde, prout acceptandi satisfactionem diuinum personæ offensæ exercuit officium, per accidens ei se habuit humanitas cum suis omnibus humanis potentijs, &c.

Ad primam confirmationem neganda est sequela, nam ad rationem satisfactionis duo saltem sunt necessaria in extremis, inter quæ fit. Alterum est substantialis duarum naturarum diuersitas, vt diuersitas dominij, & iuris constare possit. Et alterum distinctio suppositorum saltem secundum rationem, iuxta modum paulo ante à nobis expositum, vt nō sint omnibus modis idem satisfaciens, & cui fit satisfactio, quorum vtrumque deest in partibus eiusdem suppositi.

Ad secundam confirmationem primo respondetur, quod ad rationem iustitiæ, requiritur quidem, quod sit ad alterum, non tamen satisfactionis, aut cuiusuis alterius actus iustitiæ perfectio sumitur ex eo, quod est esse ad alterum, sed ex ratione obiecti, & materię circa quam versatur. Vnde cum in satisfactione Christi saluetur ea extremorum diuersitas, quæ satis est ad essentialem satisfactionis rationem, parum retulerit ad eius perfectionem, quod sit minor diuersitas inter huius satisfactionis extrema, quā in ea satisfactione quam Petrus exhibet Paulo. Nā quid obsecro distinctio extremorum potest ad dignitatem conferre? Hæc solutio mihi sufficiens apparet, & legitima. Sed potest respōderi secundo. Quod satisfactio Christi non habet perfectam rationem iustitiæ, si attendamus rationem genericam iustitiæ, quæ est communis omnibus partibus iustitiæ, scilicet, religioni, obedientiæ, iustitiæ commutatiuæ, distributiuæ, & legali, pœnitentiæ, & liberalitati, &c. quæ omnes conueniunt in hoc, quod est esse ad alterum, vt in ratione generica. Cæterum in ratione particulari, & specifica, quæ desumitur ex ratione debiti, & ex æqualitate, Christi satisfactio fuit perfecta, & consummata. Et quidem non est insolitum, quod aliquid excedat in ratione specifica: & quod in ratione generica minorem habeat perfectionem, vel e contra, V.G. Theologia in ratione generica scientiæ exceditur à Mathematicis, at in ratione specifica ipsa Theologia quamplurimum Mathematicis pręstat. Similiter cœlum in ratione generica corporis forte præstat homini, in ratione vero specifica excedit homo.

§.7. *Ad secundum principale argumentum.*

AD secundum argumentum respondeo, Christi satisfactionem neque legalis, neque distributiuæ iustitiæ fuisse opus, vt hoc secundo argumento conuincitur: fuit autem operatio secundum substātiam à virtute religionis elicita. Formalissimè tamen considerata, idest, secundum eam moralem dignitatem, quam ab operante desumebat, quandam excellentis iustitiæ commutatiuę rationem induebat, iuxta doctrinam a nobis in secunda conclusione traditam. Sed tunc vrget argumentum istud secundū quatenus inæqualitatem inter satisfacientem, & eum cui satisfactio fiebat, nobis opponit.

Cui respōdeo, & est summoperè pro tota hac materia notanda solutio, quod formaliter, & ex primaria rō operis, rō operantis intētione omnis humana Christi operatio erga Deum cuiuscumq; esset virtutis, procedebat, vt ab inæquali, & inferiori, nā procedebat à Christo, vt homine, & à diuino supposito non vt diuino, sed vt humano, idest, vt exercente officium humani suppositi accommodādo se ad modum operandi humanitatis, & potentiarum, ac virtutum eius, iuxta id, quod dicebamus paulo superius. Et hoc constat manifestè in vniuersis virtutum, siue infusarum, siue acquisitarum actionibus, nam humilitas, obedientia, religio, & virtutes reliquæ cum suis actionibus intrinsecè, & essentialiter important inferioritatem in operante respectu Dei. Sed tamen quasi secundario, & concomitanter insurgebat quędam æqualitatis ratio in huiusmodi operationibus, eo quod licet procederent à supposito, prout humano, & ex consequenti prout inferiori, tamen erat re ipsa suppositum diuinum Deo æquale, & tota ratio iustitiæ quam agnoscimus in Christi satisfactione, & merito ad hanc æqualitatem pertinet, & ad hanc quasi secundariam, & consequentem operationis dignitatem. Et quidem ex eo, quod Christus ex primaria intentione operabatur vt inferior, & minor Deo, nihil diminuebatur ab huiusmodi operationis valore, qui ex personali dignitate ad ipsam humanā operationem deriuabatur, quin potius ratione quadam ipsum augebat valorem, & speciali quadam æstimatione ipsam Christi operationem dignam coram Deo reddebat. Nam quod persona tantæ dignitatis qualis est Christus humilis esset, & obediens, sicut ad excellentiam maiestatis Dei, e usque gloriam spectabat, ita & speciali ratione ipsam operationem Deo gratiorem, & magis acceptam reddebat.

Cui doctrinæ attestatur apertè, & id quod habetur Eccle. 3. *Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam, quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur*. Et id quod Christus ipse Ioan. cap. 8. ait, *Ego gloriam meam non quæro, est qui quærat, & iudicet*. Et id tandem, quod dicit Paul. ad Philip. 2. de Christo, quod *cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens*. Et mox subiunxit, *humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, &c*. Expendantur bene hæc testimonia, & eorum verba, & constabit, quod Christi humiliatio valde contulit ad gloriosam eius exaltationem, cui non dissentit id, quod Paulus ad Hebr. cap. 5. dicebat, *Christum Exauditum fuisse à Deo pro sui reuerentia*.

Hunc locum in duplici sensu intelligunt graues sacrorum Bibliorum interpretes. Quorum primus, qui directè nostro intento deseruit, is est, quod quia Christus Deo humilem reuerentiam exhibuit, idcirco ab ipso fuit exauditus. Voluit enim Deus, vt Christus prius coram ipso humilem & reuerentem se gereret, quam ipsum exaudiret, quod, ni fallor, insinuauit ipse Christus cum Ioanni Baptistæ eum bapti-

ptizari prohibenti, & existimanti dedecere Christi maiestatem, vt tam se exhiberet humilé, quod quasi vnus ex peccatoribus, cum esset ipse innocentiæ candor, baptismali aquæ subijceretur, respondit; *Sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam.* Itaque iustitia Christi coram Deo, in eius humilitate fundamentum habuit. Neque refragatur huic doctrinæ, id quod ipse Christus, psal. 2. dicebat, *Dominus dixit ad me, &c. Postula me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Humilis debuit Christi petitio præcedere ipsam ditissimæ hæreditatis traditionem, non secundum æqualitatem fuit agendum cũ Deo, sed humili oratione impetrandum. Alter sensus Pauli testimonij est, Christi dignitati quasi debitam ex iustitia reuerentiam exhibitam fuisse à Deo. Qui posterior sensus priori minime contradicit, quia, vt ex dictis constat, ipsa humilis Christi deprecatio speciali quodam iustitiæ titulo debitam ipsi effecit prædictam reuerentialem Dei exauditionem. Chrysost. Theophil. & alii non pauci secundam istam adhibent expositionem.

Ad primam secundi argumenti confirmationem, neganda est sequela. Non enim ponenda est in Christo virtus commutatiuæ iustitiæ erga Deum: tum quia, vt dicebamus, circa secundam conclusionem, si hæc virtus reperiretur in Christi anima, quoties Christus illa vteretur, per se primo, & ex intentione operantis, & operis, operaretur vt æqualis Deo, quia virtutis iustitiæ commutatiuæ ratio id expostulat, est enim virtus æqualis ad æquale. Quam vero sit falsum Christum tali modo fuisse operatum, ex multis, quæ diximus, satis constat. Tum etiam cum illa æqualitatis ratio, & infinitæ dignitatis se haberet in Christi operationibus, quasi secundario, & consequenter, & veluti ex materiali dignitate suppositi operantis ortum habens, nulla debuit virtus in Christi anima cõstitui, ad quam pertineret hæc æqualitas, & dignitas operationum Christi tanquam ad propriam regulam: non enim constituenda est regula, & mensura alicuius operationis, respectu eius perfectionis, & dignitatis, quam prædicto modo, idest, concomitãter, & ex materiali dignitate suppositi operantis participat. Et quidem si poneretur in Christo virtus com mutatiuæ iustitiæ, respiceret per se primo Christi operationem secundum prædictam moralem perfectionem, & æqualitatem a diuino supposito deriuatam, quia æqualitas pertinet ad essentialem, & primariam huius virtutis rationem. At nulla virtus pertinens ad Christum, prout est homo, & humanum suppositum, potuit per se primo hanc cum Deo æqualitatem attendere, nam Christus hac ratione minor est patre, vt ipse sponte fassus est Ioan. cap. 14. *Pater*, inquiens, *maior me est.*

Quod si quis ita arguat contra hanc solutionem, & contra doctrinam superius traditam. In omni satisfactione, qua offensor satisfacit, & compensat offenso pro iniuria, & offensa, quam ipsi intulit, reperitur humiliatio, & subiectio offensoris ad offensum: & saluatur nihilominus ibi iustitia commutatiuę æqualitas, & dicitur illa satisfactio inter æquales versari. Ergo humiliatio, & subiectio, qua Christus pro nobis satisfaciens Deo se humiliauit, & submisit, neque æqualitatem iustitiæ commutatiuæ debitam, neque vero ipsam commutatiuæ iustitiæ virtutem abstulit.

Respondetur. Quod is qui inter homines pro offensa, qua alterum offendit, satisfacit, humiliatur quidem coram eo, ipsique subijcitur, secundum quid duntaxat, nimirum ratione iniuriæ, & offensæ, per quam secundum iustitiæ leges relictus fuit ipsi subiectus, contraxitque debitũ ad se humiliandum, & subijciendum ei, offerens loco sufficiẽtis satisfactionis subiectionem hanc, & humilitatem. At in omnibus alijs, vt æqualem se gerit: & ob id ex iustitia cõmutatiua satisfacit. At Christus non solum ratione offensæ, & iniuriæ, quæ fuit in humani generis peccato Deo subijciebatur, debitum reddens honorem: sed etiam ratione humanitatis, propter quam & vt exercebat humani suppositi officium, seruus erat, & inferior.

Secunda confirmatio nulla nos difficultate præmit, cum constat ex dictis in Christo virtutem commutatiuæ iustitiæ locum non habuisse. Sed prætérea dico, quod authores, qui virtutem commutatiuæ iustitiæ in Christi humanitate constituunt, ita poterunt hanc confirmationem diluere, nimirum, quod humanitate Christi à diuino verbo separata, non maneret formalis ratio commutatiuæ iustitię, & proprij eius obiecti, quia non maneret æqualitas inter ipsam humanitatem, eiusque naturale suppositum, & Deũ, imo talis æqualitas esset impossibilis, vnde neque permanere posset ipsa iustitiæ commutatiuæ virtus, neque vero mirum esse deberaliciui, quod gratia in Christi humanitate verbo vnita explicet se per naturalem resultantiam in hanc iustitiæ commutatiuæ virtutem, quem tamen effluxum subtrahat soluta vnione verbi cum humanitate propter incapacitatẽ subiecti: humanitas namque à verbo separata est huius virtutis incapax. Quemadmodum omnes, qui bene sapiunt, fateri tenentur, quod gratia in Christi humanitate non se explicuit in virtutem pęnitentiæ, eo quod humanitas coniuncta verbo, sicut est peccati incapax, ita & pœnitentiæ virtutis, si tamen verbum humanitatem relinqueret, mox eadem habitualis gratia naturali quodam effluxu exprimeret pœnitentiæ virtutem, eamque causaret in ipsa relicta humanitate.

§. 8. *Ad tertium, quartum, & quintum argumentum principale.*

AD tertium respondetur, quod licet pater, & filius in humanis duo sint realiter distincta supposita, ob quam causam ciuilis lex veram potuit iustitiam introducere inter patrem, & adoptatum filium, quod animaduerti superius: non tamen est totalis & completa naturarum inter eos diuersitas etiã numerica, eo quod filius est aliquid patris, & ob hanc causam nõ reperitur naturalis iustitia inter patrem, & filium. At in Christo diuersitas totalis reperitur naturarum, & cum ratio iuris, & dominij in ipsa fundetur natura, licet non realis, sed rationis suppositorum sit in Christo diuersitas, bene intelligitur reperiri posse ius commutatiuæ iustitiæ, inter Christũ vt suppositum humanum, & semetipsum, vt est diuinum suppositum, & eadem ratione huiusmodi com mutatiuæ iustitiæ ius reperitur inter Christum, & Deum, & à fortiori esse potest inter Christum, & Patrem, cum sint duo supposita distincta realiter. Causa

sa breuitatis alios prætermitto titulos, qui iustitiam commutatiuam inter patrem & filium in humanis impediunt, quorum princeps fortassis est titulus gratitudinis, nam omnia, quę filius habet, hoc titulo suis debet parentibus. Vnde vulgatū est illud, quod dijs, & parentibus par gratia referri nequit.

Quartum argumentum diluit sufficienter solutio inter arguendum assignata. Ad replicam vero quam ei obiecimus, respondeo, quod cum specifica peccatorum mortalium diuersitate, quæ ex diuersis formalibus obiectis desumitur, saluatur illa ratio vniuersis mortalibus peccatis communis, puta, quod omnia sunt iniuriosa Deo, & quantum in ipsis est totaliter demoliuntur ipsam Dei maiestatem, & excellentiam, diuinumque eius lædunt honorem: itaque si non effectiuè, affectiuè tamen mortale peccatum ipsam veri Dei totam machinatur destructionem, quæ proinde iniuria contra diuinum, & incommutabile bonum admissa iusta fuit Christi satisfactione reparanda.

Quintum argumentum, & vltimum, ex his, quæ dicebamus circa secundam conclusionem manet sufficienter solutum, breuiterq; respondeo illi: quod in Christi satisfactione Deo pro nostris peccatis exhibita, multa interuenerunt diuersarum virtutum opera, quæ licet secundum peculiares formales rationes à diuersis regularentur, & elicerentur virtutibus, in ea tamen ratione formali sub qua satisfactoria fuere, ab vnica religionis virtute imperabantur, & regulabantur. Habuit enim virtus religionis in Christo ad nostra expiandum peccata, eum locum quem habet in nobis pœnitentiæ virtus, per quam à proprijs mundamur peccatis, & à statu iniustitię, ad iustitiæ statum reducimur.

Quo loco obiter aduertat Theologus, quod si per actum pœnitentiæ is qui iustificatur nihil intenderet aliud, quam Deo pro offensa, & iniuria in ipsum irrogata satisfacere, non oporteret constituere in illo virtutem pœnitentiæ à virtute religionis distinctam, vt Caietan. & alij non pauci censuerunt Theologi, eiusdem namque virtutis religionis interest, reparationem facere in honore Dei læso per iniuriam diuinæ maiestati irrogatam, cuius interest ipsam Dei excellentiam religioso affectu colere & venerari, nam eadem est contrariorum ratio, & eiusdem virtutis est promouere bonum, & eius contrarium impedire & repellere. At quia pœnitentiæ actus, vt author est S. Tho. 3. p. q. 85. ar. 2. simul intēdit duo, & satisfactionem proportionabilem Deo pro offensa peccati offerre, & ipsum peccatum per modum cuiusdam emendationis, & correctionis ab anima profligare, idcirco non sufficit religionis virtus, ad quam totalis iste effectus non pertinet. Vnde necessariò fuit constituenda in nobis pœnitentiæ virtus, quæ per se primo hunc respiciat effectum, & finem. Quoniam vero in Christo non habuit locum illa posterior ratio, quæ ad emendationem, & correctionem, ad expulsionemque peccati ab anima pertinet, sed prior ratio duntaxat, quæ consistit in compensatione pro offensa, & iniuria Diuinæ maiestati irrogata, idcirco non ad pœnitentiæ virtutem, sed ad religionem spectauit, & ad proprium actum, & multa aliarum virtutum opera in hanc compensationē referre: ac proinde Christi satisfactio fuit formaliter religionis actus quantum ad substantiam, nam quantum ad moralem perfectionem ex dignitate suppositi operantis prouenientē iustitię potius commutatiuæ, quam religionis rationem induit, vt dicebam superius. Religionis enim virtus non æqualitatem inter operantem, & Deum constituit, fundatur enim eius essentialis ratio in titulo inferioritatis, & subiectionis, qua creatura suum tenetur recognoscere creatorem. Vnde in Christi satisfactione, geminam debemus speciem comentari: Alteram religionis, & alteram commutatiuæ iustitiæ. Et prior quidem specifica ratio posteriori subijcitur, & quasi materialiter substernitur. Et hæc de prima dubitatione sufficiant.

SECTIO II.

DVBITATIO SECVNDA.

An Christi Domini satisfactio fuerit infinita.

Secunda dubitatio in hoc articulo disputanda est, Num Christi satisfactio fuerit simpliciter infinita. In dubitatione præcedenti explicuimus qua ratione Christi satisfactio fuerit ad alterū, fueritq; inter æquales, quæ sunt duæ conditiones ad iustitiam secundum communem rationem requisitæ. Quibus bene pensatis definiuimus Christi satisfactionem ad commutatiuam iustitiam pertinuisse. Deinceps vero explicandum erit, an commutatiuæ iustitiæ ratio in Christi satisfactione perfecta fuerit, & exacta. Ita vt non solam prædictæ iustitiæ essentiam sed & summum etiam perfectionis gradum attigerit, quod duabus sequentibus dubijs est à nobis exponendum. In quorum primo, quod est in huius articuli ordine secundum, explicare conabimur Christi satisfactionem in ratione satisfactionis infinitam fuisse, & radicem ex qua huiusmodi infinitas ad Christi fuit satisfactionem deriuata.

Dubitatio igitur est à nobis examinanda. Num Christi satisfactio infiniti fuerit valoris. Quæ dubitatio, aliterum videtur præsupponere, & alterum inquirit. Inquirit sane id, quod in specie proposuimus, num, videlicet, valorem habuerit infinitum ipsa Christi satisfactio. Id autem præsupponere videtur, quod si Christi satisfactio non fuit infinito valore prædita, minime esse potuerit perfecta, & æquiualēs satisfactio. Quocirca vtrumque sub eadem disputationis serie in præsenti dubitatione explicabimus.

§. 1. *Pro parte negatiua.*

Sit ergo primum argumentum, quo probatur infinitum valorem nō fuisse in Christi satisfactione necessarium, vt esset æquiualens, & perfecta satisfactio. Offensa, quæ in peccato primi parentis, pro quo potissimum Christus satisfecit, non fuit infinita in ratione offensę, ergo neque fuit necessarius infinitus valor in satisfactione Christi, vt esset æquiualens, & perfecta satisfactio. Consequentia apparet euidens. Nam perfectio, & æquiualentia satisfactionis pensanda est penes habitudinem, & proportionem ad offensam. Vnde si offensa pro qua fit satisfactio infi-

infinita non est in ratione offensæ, vt satisfactio perfecta sit, & æquiualens, non indigebit infinito valore.

Sed antecedens probatur. Offensa, quæ inerat illi peccato, non ex eo, fuit infinita, quia erat contra Deum infinitum bonum, sed ex nulla alia radice oriri potuit eius infinitas: ergo, &c. Probatur maior, infinitas obiecti nō sufficit tribuere infinitatem actui, nisi cum actus est adęquatus ipsi obiecto, quod simul sic explicatur, & probatur. Quamuis Dei bonitas infinita simpliciter sit, non tamen quilibet charitatis actus, qui est huius infinitę charitatis dilectio, est simpliciter infinitè bonus in ratione charitatis, & dilectionis, sed ille tantum charitatis actus, qui diligitur summum bonum quantum diligibile est, qualis est solus ille actus, quo Deus suam diligit bonitatem. Et in visione beatifica proportionabile potest afferri exemplum. Nam illa sola infinita est simpliciter in ratione beatificæ visionis, qua videtur Deus & cognoscitur quantum est visibilis, & cognoscibilis. Sed per peccatum primi parentis diuina bonitas nō fuit offensa quantum est offendibilis, nam alio grauiori peccato potuit magis offendi, grauius enim offensa fuit diuina bonitas per peccatum traditionis, quo Iudas tradidit Christum, & peccatis eorum, qui ipsum Christum crucifixerunt. Et ratio huius rei etiā est manifesta, quia summa bonitas eo actu duntaxat summè potest offendi, & quantum est offendibilis, quo summè odio habetur tanquam summum malum: quæ summa odij ratio non reperta fuit in illo Adæ peccato: ergo, &c.

Confirmatur. Ex contraria sententia sequeretur omnia peccata mortalia æqualis esse grauitatis, nam in omni peccato erit infinitas offensionis Dei: quia per quodcunque mortale peccatum infinita Dei bonitas offenditur. Consequentis autem falsitatem nō est huius loci ostendere, sed præsupponere ex communi Theologorum doctrina in 2.d.42. legatur ibidem S.Th.q.2.ar.5.& 1.2.q.73.ar.2.

Secundum argumentum quo directè probatur pars negatiua huius dubij. Valor simpliciter infinitus ille tantum esse potest, qui est summus, & maximus in genere valoris, & qui eminenter saltem omnem alium valorem inferiorem cōtineat. Sed Christi satisfactio non habuit hunc summum, & maximum valorem, non ergo fuit valoris infiniti, atque adeo neque infinita satisfactio. Minor probatur. Diuina bonitas multo maioris est valoris, & dignitatis, quam quælibet Christi operatio, imo actiones ipsæ Dei ad intra, generatio verbi, processio Spiritus sancti infinito valore exuperant quamcumque humanam Christi operationem, imo & omnes eius actiones collectiuè sumptas. Similiter ipse Christus multo dignior est, multo pretiosior, multoque maioris valoris, quā quælibet humana ipsius Christi actio: imo & ipsa habitualis Christi gratia, maiorem habuit valorem, quam satisfactoria operatio, cum ex ipsa gratia totus satisfactionis valor emanarit. Estq; etiam certissimum, quod hæc omnia, & alia quæ possemus referre non continebantur eminenter in ipsa Christi satisfactione: ergo, &c.

Tertio arguitur. Si satisfactio Christi fuit infiniti valoris, sequitur Christum vnicam tantum habuisse satisfactoriam operationem, in toto vitæ suæ decursu. Consequens est falsissimum, ergo. Probatur sequela dupliciter. Primo id, quod est infinitum in aliquo genere, continet totum quod pertinet ad illud genus, nam extra infinitum non est aliud accipere, vt habetur 3. phys. & lib. 1. de cœlo tex. 2. Arist. dicebat, quod si daretur aliquod infinitum corpus, non possent esse alia corpora prętet illud vnum infinitū. Ergo si vna operatio Christi satisfactoria infinitum haberet valorē in genere satisfactionis, non potuit Christus aliam operationem exercere, quæ alicuius esset valoris intra satisfactionis rationem, & genus.

Secundo probatur eadem sequela, nam alias darentur plura infinita secundum eamdem rationem, & intra idem genus. Consequens non admitteretur ab Arist. loco proximè cit. neque rationi videtur cōsentire, quia si vt paulo ante dicebamus, extra infinitum non est aliud accipere in eodem genere, multo minus erit aliud infinitum intra idem genus accipere. Sequela probatur, quælibet operatio Christi satisfactoria fuit infiniti valoris simpliciter intra genus satisfactionis, si ergo plures habuit Christus operationes satisfactorias, plura fuerunt infinita simpliciter in eodem satisfactionis genere.

Quartum argumentum. Si quælibet Christi satisfactio fuit infiniti valoris, sequitur, quod per primam operationem, quam Christus habuit ad genus satisfactionis pertinentem, idest, operationem pœnalem, qualis fuit illa voluntas, qua Christus ingrediens mundum, idest, in primo incarnationis instanti, Patris præcepto obtemperans mortem obeundam pro hominibus acceptauit, cuius voluntatis meminerunt Propheta Regius, psalm. 39. & Paulus ad Hebr. 10. sequitur, inquam, quod per hanc primam operationem Christus totum humanum genus redemit, & quod illa vnica operatione tota humani generis redemptio fuit absoluta, & consummata. Consequens aduersari videtur catholicæ fidei, qua credimus Christum sua passione, & morte humanum genus redemisse, & pro vniuersis hominum peccatis pretiosissimum exoluisse pretium, propriū, videlicet, sanguinem quo nos emit, redemit, & solūit, vt passim sacræ testantur literæ sufficiat referre id, quod Christus in calicis consecratione Matth. 26. Marc. 14. & Luc. 22. dixit, *Hic est sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effundetur*: ergo, &c. Sequela probatur. Prima illa Christi operatio fuit satisfactio infinita, infinitique valoris satisfactorij, sufficiens ergo fuit ad consummandam humani generis redemptionem, & ex consequenti ipsam de facto consummauit, & absoluit. Neque enim assignari ratio potest, propter quam id non effecerit, cum posset.

Confirmatur. Vel Christus primam illam operationem obtulit, patri in satisfactionem pro peccatis nostris, vel non obtulit. Horum posterius dici nequit, cum Christus omnia suæ vitæ opera, omnemque ipsorum rationem, & vim, in humani generis reparationem, & vtilitatem contulerit. Si vero prius dicatur, manifestè sequitur, illa vnica operatione consummatam fuisse ipsam hominū redemptionem, quoniam Deus saltem secundum ordinariam potentiam, & legem, non potuit nō acceptare illam operationem à Christo oblatam secundum totum eius valorem: ergo si valoris fuit infiniti, totam ipsam

sam redemptionem absoluit, & consummauit, cum sufficientissimum esset, & exuberantissimum pretiũ, vtpote infinitum.

Quinto arguitur. Si valor satisfactionis Christi fuit simpliciter infinitus, & ipsa satisfactio in ratione satisfactionis infinita, sequitur diuinam omnipotentiam exhaustam mãsisse in genere satisfactionis. Consequens superius fuit à nobis efficacissimis rationibus expugnatum: ergo, &c. Sequela probatur. Satisfactio Christi habuit infinitum valorem in genere satisfactorio. Ergo diuina omnipotentia nequit maiorem valorem in eodem genere alicui operationi conferre, non enim dabile est maius infinito, in illo genere, in quo est infinitum, atque adeo exhausta permansit ipsa Dei omnipotentia, effecit enim in illo genere totum, quod efficere potuit.

Sexto arguitur. Operatio Christi neque fuit satisfactoria per modum causæ principalis, neque per modum causæ instrumentalis, ergo nullo modo fuit infinitè satisfactoria, atque adeo neque habuit infinitum valorem. Consequentia ex sufficienti diuisione patet. Antecedens vero probatur, & primo quoad priorem partem sic probo. Operationi humanæ Christi. V. G. ieiunio, non cõpetit infinitus valor ex propria forma, & ex virtute sibi connaturali, nam Christi ieiunium eiusdem erat speciei cum ieiunio cuiuslibet hominis iusti. Ergo huiusmodi Christi operatio non potuit esse infinitè satisfactoria per modum causæ principalis, euidens est ista consequutio. Nam illa duntaxat causa est principalis, quæ per propriam formam, & virtutem effectum operatur. Probo vero illud met antecedens quoad posteriorem eius partem. Prædicta Christi operatio, videlicet, ieiunium, non fuit infinitè satisfactoria tamquam instrumentum verbi, neque tamquam instrumentum humanitatis Christi, & non possumus aliam causam principalem assignare cuius esset instrumentum: ergo, &c.

Probo singulas antecedentis partes. Et primo, quòd non esset instrumentum verbi, sic demonstro. Verbum non satisfaciebat vt causa principalis, repugnat enim diuino verbo secundum propriam, & diuinam formam satisfacere, & mereri, quod tam est manifestum cunctis Theologis, vt nostra probatione non indigeat: Ergo operatio Christi in quantum satisfactoria non potuit esse instrumentum diuini verbi, patet consequentia. Quia idem effectus, quem instrumentum exequitur per modum causæ instrumentariæ, necesse est fiat secundum eandem rationem à causa principali; Ergo vt operatio Christi satisfaceret infinitè vt instrumentum verbi, necessum erat, quod ipsum verbum principaliter satisfaceret, quod nulla potuit ratione fieri. Probatur itidem, quod Christi operatio non satisfecerit vt Christi humanitatis instrumentum. Humanitas non potuit esse causa principalis infinitæ satisfactionis, quia huiusmodi satisfactio tetram ipsius humanitatis vim, & naturalem facultatem transcendit, non ergo Christi operatio potuit esse infinitè satisfactoria, vt humanitatis instrumentum.

Septimum argumentum. Christi satisfactio non accepit infinitum valorem à diuino verbo, sed non est signabile aliud principium huius infiniti valoris: ergo nullum habuit. Minor est manifesta, vel qui negauerit, signet principium aliud prædicti satisfactorij valoris. Maior vero probatur. Non sumebatur ille valor à diuino verbo, prout erat suppositum humanum, quia vt sic diuinum verbum est homo, estque proinde inferius Deo, & consequenter non esse potest radicale principium infiniti valoris. Neque vero prout est diuinum suppositum, nam hac ratione non ex parte hominis satisfacientis se tenebat, sed ex parte alterius extremi, nempè, Dei satisfactionem acceptantis: nullo ergo modo diuinum verbum satisfactioni Christi infinitum valorem cõmunicauit.

Confirmatur. Verbum diuinum non contulit satisfactioni Christi hunc valorem infinitum, prout diuina voluntate dirigebat, & moderabatur actiones voluntatis humanæ. Neque vero quatenus simul cũ ipsis humanitatis potentijs, intellectu scilicet, & voluntate eliciriuè operabatur humanas Christi actiones, eo modo atque si esset proprium humanitatis suppositum: ergo nullo modo prædictũ valorem satisfactioni Christi cõmunicauit. Probatur antecedẽs quoad primam partem. Diuina verbi voluntas non est capax satisfactionis, aut meriti: ergo eius diuina operatio nequit conferre valorem satisfactorium, & meritorium Christi operationi, cum ipsa neque satisfactoria sit, neque meritoria. Præterea illa operatio diuinæ voluntatis, qua verbum humanã Christi voluntatem in suis operationibus dirigebat, & moderabatur, toti ipsi est Trinitati communis, at nullus Theologorum hactenus dixit, quod ex operatione toti Trinitati communi valor satisfactorius in Christi operatione desumatur: ergo, &c.

Probatur idem antecedens quantum ad aliam partem secundam. Diuinum verbum hac secunda ratione consideratum, non erat secundum se moralis causa satisfactionis, & meriti, sed quatenus velut determinabatur per libertatem humanæ voluntatis, & per liberam eius actionem, sed hac ratione non potuit esse principium satisfactionis infinitæ, quia ex ipsa humana voluntate, etiam si consideretur vt eleuata per quemcunque supernaturalem habitum, nequit desumi infinitus meritorius, aut satisfactorius valor: ergo, &c.

Dices forsan, valoris infinitatem in Christi operatione non desumendam esse ex voluntate verbi diuina, aut ex humana voluntate Christi, sed ex personali diuini verbi valore infinito. Contra si animo fingamus, diuinum verbum nulla pollere libertate, quantumcumque esset infiniti personalis valoris, non tribueret huiusmodi infinitum satisfactorium, aut meritorium valorem humanis Christi actionibus: oportet ergo ad voluntatem, vel ipsius verbi diuinam, vel Christi humanam recurramus.

Antecedens probatur. Diuinum verbum libertate ab eo semota, non posset esse alicuius moralitatis principium, quia tota moralitatis ratio in libertate fundatur, ergo neque cuiuspiam infiniti valoris meritorij aut satisfactorij: Patet hæc consequentia, quoniam infinitus hic valor cum sit modus meriti, & satisfactionis ad moralem spectat ordinem.

Octauo arguitur. Quantitas satisfactionis, & meriti in actuali charitatis affectu fundatur, sed affectus chari-

charitatis Christi ad humanā pertinens voluntatem non fuit infinitus secundum formalem, & propriam sui rationem, vt constat ex art. 2. quæst. 3. in solutione ad 4. arg. vbi ostendimus, nec charitatem, neque aliā humanitatis Christi virtutem siue acquisitam, siue infusam infinitam simpliciter fuisse secundum formalem, & propriam rationem, neque in esse physico, neque in esse morali: Ergo Christi satisfactio non fuit valoris infiniti.

Nono arguitur, Valor satisfactionis non ex sola operantis dignitate pensatur, sed ex alijs etiam multis circumstantijs consurgit, nam moralis dignitas in quacumque actione pensanda est ex his omnibus, quæ ad ipsam actionem moraliter concurrunt, sed quādo multa concurrunt ad valorem cuiuspiā actionis, & si eorum vnum sit infinitum, si tamen alia finita sint, & limitata, ipse actionis valor finitæ quoque quantitatis erit. v. g. ad valorem actualis dilectionis Dei concurrunt obiectum, nimirum, summū bonū, & aliæ multæ circumstantiæ intensio, extensio, &c. & quoniam actus charitatis ex circumstantijs nequit habere perfectionem infinitā, idcirco quamuis obiectum infinitum sit, eius tamen valor simpliciter est finitus: ergo quamuis persona operans sit infinita simpliciter, non tñ ob id Christi satisfactio infinitū simpliciter habet valorem, cum ex alijs circumstantijs limitationem accipiat.

Aliud exemplum afferre possumus ex doctrina satis apud Theologos vulgata in materia peccatorū. Constat enim aliquod peccatum ex proprio obiecto grauius esse quandoq. peccato alio, & tamen quod propter circumstantias, quæ vel ipsius grauitatem minuunt, vel alterius peccati augent, leuius reddatur, v. g. blasfemia contra Deu n ex obiecto grauius peccatum est, quam quodlibet homicidium, at certum est grauius eum peccare, qui data opera regem reipublicæ valde necessarium interimeret, quā qui ex quadam celeri, & subitanea ira per Dei vitam deieraret. Vt ergo quantitatem satisfactionis Christi perspectā habeamus, non satisfuerit operantem personā eiusq. dignitatem aspicere, sed aliæ sunt etiam circunstantiæ considerandæ.

Confirmatur, magis pertinet ad dignitatem, & valorem operationis obiectum formale, quam persona operans: ergo si valor ex obiecto desumptus ex circumstantijs limitatur, multo maiorem ex circunstantijs limitationem accipiet valor ille, qui ex dignitate personæ operantis prouenit. Antecedens probatur, tum ex eo quod obiectum specificat actionem, quam specificationem persona operans actioni non tribuit. Tum ratione specialiori nostro intento magis accomodata, Diuinum verbum non aliter concurrit ad operationes humanitatis Christi, quam ipsam humanitatem, & eius potētias sustentando, ad eum ferè modum, quod aqua sustentat calorem in ipsa causatum ab igne: ergo quantitas satisfactionis non ex ipso verbo, sed ex perfectione humanitatis, & potentiarum eius desumenda est, sicut illius calefactionis quantitas, qua aqua calefacta aliud subiectum calefacit, non aquæ sed calori tantum tribuitur.

Et augeo huius argumenti difficultatem. Ob id charitatis obiectum, quamuis sit infinitum, nequit actuali dilectioni humanæ voluntatis infinitam tribuere perfectionem, quia voluntas à qua procedit, potentia est limitata, & ob id eius operatio tantæ perfectionis est incapax, sed hæc eadem ratio militat in operatione Christi satisfactoria, nam propter limitationem eius intrinsecam ex potentia à qua procedit deriuatam, non est capax eius infiniti valoris, quē illi præstare posset infinita operantis personæ dignitas: ergo, &c.

Decimo tandem arguitur. Si satisfactio Christi fuit simpliciter in ratione satisfactionis infinita, infinitique valoris, sequitur Christum tam perfectè, & exactè pro vniuersis hominis peccatis satisfecisse, vt nos qualecumque admiserimus peccatum nullis nostris egeamus satisfactionibus. Consequens est ipsa Lutheranorum hæresis, fidei veritati contraria: ergo illa sententia non est admittenda. Sequela probatur. Nam si Christi satisfactio fuit infinita, Christus perfectissimè satisfecit pro omnibus, & singulis peccatis nostris, atque adeo superuacaneæ erunt omnes nostræ satisfactiones.

§. 2. *Pro parte opposita.*

IN oppositum autem est quod Christi satisfactio copiosa vocatur redemptio Ps. 129. at nisi infinitiuisset valoris, non modo non copiosa, sed & vix posset adæquata redemptio vocari. Nam cum tot tantaque sint, & tam grauia hominum scelera, quamcūq. satisfactionem citra infinitam adæquarent, & forsā excederent; vel saltem si de facto non adæquant, possent adeo crescere in malitia, & in numero multiplicari, vt tandem adequarent, imo & totam Christi satisfactionem vincerent, atque adeo impropriissime copiosa vocaretur redemptio.

§. 3. *Resolutio dubij.*

HVius propositi dubij resolutionem in duas partes secare decreui. In priori breuiter explicabo eam difficultatem, quam in primo quæstionis argumento insinuaui. Num videlicet in Christi Domini satisfactione, quam pro vniuersis hominum peccatis Deo exhibuit, necessaria fuerit infinitas. In posteriori vero parte ipsam Christi satisfactionis infinitatem exponam propriisque radicibus eruam.

Prima pars decisionis dubij.

DEuenio igitur ad primam partē: Cuius difficultas ad duo potissimum reducitur. Primum est, an peccatum primi parentis infinitum fuerit in ratione mali, & offensæ Dei, ita quod vel ex hac rōne necessaria fuerit infinitas in Christi satisfactione, vt esset æquiualens compensatio: & eadem fere est ratio de quocūq. mortali peccato. Nam licet originale peccatum, eo quod totam Adæ posteritatem infecit, specialem quandam habuerit grauitatem inter omnia mortalia peccata, tamen simpliciter, & secundum essentialem speciem non fuit omnium mortalium grauissimum, vt magna cum eruditione S. Tho. aduertit 2. 2. q. 63. a. 3. Secūdum, an supposito quod peccatum siue originale, siue quodcumque aliud mortale non haberet grauitatē, & malitiam infinitam, necessaria nihilominus fuerit infinitas in Christi satisfactione,

vt esset æquiualens perfecta, & ex toto iustitiæ rigore pro vniuersis hominum peccatis. Vtramq. istam breuiter absoluemus difficultatem.

PRIMA DIFFICVLTAS APPENDIX.

An peccatum si habuerit infinitam malitiam simpliciter.

§. 1. *Referri sententia negatiua.*

CIrcam primam difficultatem diuersa senserunt graues Theologi. Quidam enim dixerunt nulli mortali peccato inesse formaliter malitiam, & grauitatem simpliciter infinitam, sed omne mortale peccatum extrinseca quadam ratione infinitæ esse malitiæ, eo quod committitur contra Deum infinitum bonum, & est quædam elongatio, & auersio ab ipso bono infinito, iuxta illud Isa. 59. *Peccata vestra diuiserūt inter vos, & Deum vestrum*. Quæ plane sententia in substantia ad hoc reducitur, quod malitia mortalis peccati est simpliciter finita, & secundum quid infinita. Ita docuerunt Scotus in 3. d. 20. q. 2. §. contra ea, quæ dicuntur Palud. ead. d. q. 2. ar. 2. Fauet huic opinioni S. Th. 3. p. q. 1. a. 2. ad 2. dicens peccatum cōtra Deum commissum quamdam habere infinitatem ex infinitate diuinæ maiestatis. Certè hic modus loquēdi infinitatem secundum quid in peccato denotat. Si enim peccatum simpliciter esset infinitæ malitiæ, & grauitatis, non diceret S. Th. quamdam infinitatem habere, sed absolutè doceret peccatum esse infinitum malum, aut infinitam habere malitiam. Eundem modū loquendi seruat Mag. Sot. in 4. d. 19. q. 1. a. 2. ad 1. Ex nouioribus Theologis nō nulli istā cōplectūt sētētiā. Præcipua quæ pro hac opinione possunt fieri argumenta insinuantur in primo huius dubitationis argumento, eiusque confirmatione.

Et prætetea eadem opinio sic probatur. Duo sunt in peccato, quæ ad eius essentiam pertinent, scilicet, conuersio ad cōmutabile bonum, ad quam pertinent positiua contrarietas peccati ad rationem, & ad legē Dei; & auersio ab incommutabili bono, sub qua comprehendimus priuationem rectitudinis debitæ inesse actui peccati, Nam si quæ alia in peccato reperimus, cuiusmodi sunt priuatio gratiæ, charitatis, donorum Spiritus sancti &c. non tam ad peccati essentiam quā ad eius potestatem, vel effectiuam, vel demeritoriā, vel ad vtramq. simul pertinent, de qua re 1. 2. q. 71. a. 6. solet à S. Th. discipulis disputari. Sed neque ratione conuersionis ad commutabile bonum, neque ratione auersionis à bono incommutabili, peccatum mortale habet simpliciter infinitam grauitatem, & malitiam, ergò vera est Scoti, & Paludani sententia. Minor probatur. Et primo de conuersione, communis esse apparet Theologorum doctrina id indubitāter affirmans in 4. d. 15. & alijs in locis, cuius doctrinę communis meminit. Mag. Sot. loco citato, & S. Th. 1. 2. q. 87. a. 4. in corp. & ad. 3. Communiterq. dicūt Theologi, quod peccatum ratione cōuersionis, quia non est hac ratione infinitum, non meretur pœnam damni, sed pęna tantum sensus punitur. Quod verò ex parte auersionis, quæ est, vt diximus, priuatio rectitudinis debitæ in esse actui, non habeat malitiam, & grauitatem simpliciter infinita probatur. Tanta, & non maior est malitia priuationis, quāta est bonitas eius habitus, seu perfectionis, qua priuat, per habitū enim cognoscitur priuatio, vt habet Philosophorum axioma, & tota priuationis ratio ex habitu pensanda est; sed bonitas, qua priuat auersio mortalis peccati, non est bonitas infinita, sed finita, & limitata. Nam rectitudo, quæ debita erat inesse actui peccati, quę est conformitas ad rationem, & ad diuinam legem, & affectuosa quædam ad Deum coniunctio, bonum quoddam finitum est, & limitatum simpliciter: ergo malitia, & grauitas auersionis peccati, nō est infinita simpliciter in ratione mali.

Dices forsā auersionē peccati inde infinitā habere malitiæ grauitatē, quia priuat animā Deo, qui est infinitū bonū, vnde ipsa est infinitū malū. Contra, Deus nō est bonu intrinsecū animæ, neq. se habet, vt habitus, cui opponitur auersio, prout est priuatio, sed est bonū extrinsecū habens rationem obiecti, & finis; ergo hac ratione auersio secundum quid, & extrinseca quadam denominatione erit infinitè mala, & nō simpliciter. Nam sicut in entitate positiua perfectio, aut imperfectio simpliciter non est pensanda ex aliquo extrinseco principio, sed ex principijs intrinsecis, ita in priuatione, malitia, & imperfectio simpliciter ex intrinseco habitu, quo priuat subiectum, & non ex aliquo extrinseco pensanda est.

§. 2. *Refertur sententia affirmatiua, quam sequitur Author, & probat.*

COntrariā tamen sententiā, videlicet, quod mortale peccatū habeat simpliciter infinitam malitiæ grauitatem, sitq. proinde malum simpliciter in genere mali moralis (non enim de malo in cōmuni, vt malū naturæ cōprehendit in præsentia loquimur) docent alij grauissimi Theologi Alex. Alen. 3. p. q. 1. memb. 6. ad 1. S. Bon. in 3. d. 20. q. 4. Ricard. ead. d. Et Io. à Med. in codice de pœniten. q. 1. de satisfact. Caie. & Med. interpretantes S. Th. 3. p. q. 1. ar. 2. Fateor hos duos Authores lubricè tantisper procedere, sed crediderim eos huius esse posterioris sententiæ, cuius meo iudicio fuit etiam ipse S. Tho. in illa solutione ad 2. pro contraria sententia citata. Nam postquam dixit peccatum quamdam habere infinitatem ex infinitate diuinæ maiestatis, mox subiunxit. *Tanto enim offensa est grauior, quanto maior est ille, in quem delinquitur, vnde oportuit ad condignam satisfactionem, vt actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, vtpote Dei, & hominis existens*. Hæc S. Tho. quæ certè vix possent verificari, si malitia peccati sm̄ q̄d tm̄ esset infinita. Non. n. verū esset simpliciter, quod tanto grauior est offensa, quanto dignior est persona quæ offenditur, neque ex infinitate offensi colligeret benè S. Th. necessariam esse in satisfactione pro peccato efficaciam infinitam.

Hęc posterior sentētia mihi vero similior apparet, Tū quia authorū Authoritate fulcitur, accedēte p̄ser tim S. Tho. qui vt animaduertit hanc sine dubio docuit sentētiā. Tū ēt quia illa vulgata rō quā D. Th. insinuauit, & late prosequuntur Alex. Alen. & alij, nimirū, quod tanto crescit offensa in grauitate quanto persona, quæ offenditur in dignitate augescit, v. g. tāto maior est offensa, quæ fit Regi, illa qua offenditur miles, quāto dignitas regia militare excellet officiū. Vnde cum dignitas Dei in infinitum exuperet oēm dignitatem cuiuscumq. personæ, cui potest irrogari offen-

offensa, manifestè sequitur, quod grauitas offensæ cõtra Deum factę, in infinitum excedit in ratione offensæ, omnem offensam, quæ irrogari potest alicui creaturæ.

Sed est aduertendum ad exactiorem huius rei intelligentiam, quod peccatum potest in ratione mali dupliciter considerari, vno modo vt est malum morale, idest, contrarium bono rationalis creaturæ, alio modo prout est malum Dei, idest, offensiuum maiestatis diuinæ: Cum ergo dicimus, quod peccatum mortale est infinitum malum in ratione mali, potest hæc sententia verificari de peccato, secundum vtráque malitiæ rationem. Etenim quatenus est malum morale destructiuum moralis rectitudinis, & cõtrarium proinde bonę creaturæ rationalis, duplici titulo potest infinitum appellari malum, altero, quia priuat rationalem creaturam suo maximo bono, & fine vltimo, nimirum Deo, qui est vltimum bonum, idest, priuat creaturam rationalem coniunctione ad hoc summum bonum, altero vero, quia quantum est ex se destruit potissimum bonum totius naturæ intellectualis, non solum vt est in homine, aut in Angelo, sed etiam vt est in Deo, in quo habet esse simpliciter infinitum: Et ipsum bonum, quo peccatum quantũ est ex se priuat, est similiter infinitum simpliciter. Nam cum tota intellectualis natura siue creata sit, siue increata, ad eumdem pertineat entitatis gradũ, puta, intellectualem, in vna similiter rectitudine, & perfectione conuenit conuenientia saltem analogica. Quo circa malum illud, quod destructiuum est rectitudinis, & perfectionis moralis in vno intellectuali, seu rationali subiecto, opponitur ex sua formali ratione implicitè, & virtualiter toti ipsi naturæ intellectuali, & est secundum se destructiuum moralis rectitudinis, & perfectionis, qua ratione communis est toti intellectuali naturæ.

Hic posterior titulus priori mea sententia est præferendus, nam ex priori illo titulo tantũ videtur colligi quædam grauitatis infinitas secundum quid in malo morali. Nam licet bonum extrinsecũ quo hoc malum hominem priuat, sit infinitum simpliciter, ea tamen perfectio quam intellectualis creatura ex coniunctione ad ipsum consequitur, simpliciter est finita, & limitata: atque adeo ex illo priori titulo infinitas moralis malitiæ in peccato ab extrinseco desumitur, & nõ videtur esse infinitas simpliciter. Quia vt argumentum, quod pro contraria sententia paulo ante formauimus, contendebat, priuationis grauitas, & malitia simpliciter non est attendenda penes extrinsecum bonum, à quo ipsa priuatio subiectum priuat, sed penes intrinsecam perfectionem quam ex coniunctione ad illud extrinsecum bonum ipsum subiectum cõsequeretur, nisi illa interueniret priuatio. At posterior alius grauitatis titulus infinitam simpliciter malitiam in malo morali inducit. Qua ratione ad totum intellectualem extenditur gradum. Legantur quæ dixi superius in q.1. circa 1. conclusionẽ, cum conabar omne iudicium erroneum ab humano Christi intellectu repellere, deseruient enim illa quamplurimum ad exactiorem huius secundi tituli intelligentiam.

Verificatur itidem ista sententia de peccato, prout est malum Dei, puta, prout est diuinæ maiestatis offensiuum, eique iniuriosum. Nam præter illam explicatam rationem mali moralis, quam explicuimus in peccato, prout rationi, & legi Dei contrariatur, & animam à Deo summo bono, vltimoque rationalis creaturæ fine auertit, & separat, reperitur in peccato iniurię, & offensæ contra Deum malitię, & grauitas, quæ in prædicta morali malitia quasi fundatur, vel si mauis dicere, in ipsa essentialiter, & intrinsecè clauditur solaque ratione ab ea distinguitur. Cõsistitque ista iniuriæ, & offensæ diuinæ grauitas in eo, quod peccatum qua ratione contrariatur diuinæ legi, auocatque animum peccantis ab eo, vt à summo, & maximo bono, creatum, & incommutabile bonum illi præferens, ipsum contemnit Deum, debitumque illi honorem subtrahit, & quod est ex ipso peccantis affectu, mortale peccatum destructiuum est totius diuini esse, & si id, & peccati, & peccantis potestati subesset, Deum à regno suo deturbare, à supremaque eius maiestate deijcere, ac ipsius loco sufficeret creaturam. Vnde & magna Deum tristitia ingentique merore peccatum conficeret, si huiusmodi affectionibus diuina subiaceret natura. Cum ergo mortale peccatum in sua formali ratione tãtam contra Deum inuoluat iniuriam, & offensam, merito graues Theologi infinitam in ipso malitiam, diuinæque offensæ grauitatem commentantur. Est enim hæc iniuriosa, & offensiua peccati ratio cuicumque offensæ, & iniuriæ cuius creaturæ factæ incomparabilis, & improportionata, atque adeo eam exuperat in infinitum, ac infinito ab ea interuallo distat. Nam sicut nulla est proportio diuini honoris, diuinęque maiestatis ad ipsum creaturarum bonum, sed infinita potius distantia, & improportio, ita & offensa diuini honoris, & iniuria diuinæ maiestati irrogata improportionabilis est, & incomparabilis cuicumq. iniuriæ, & offensæ, quæ contra honorem, & auctoritatem cuiusuis creaturæ potest irrogari.

Ex ista doctrina facilè poterit Theologus eas potissimum rationes colligere, ex quibus infinitas malitiæ, & grauitatis efficacius probari potest. Alia prætera ratione à posteriori, & quasi ab effectu possumus eamdem sententiam confirmare. Peccator punitur pœna infinita non solum infinitate extensiua, sed etiã intensiua, nam talis infinitas in pęna damni reperitur, quæ consistit in perpetua Dei priuatione, diuinęque visionis carentia. pęna autem proportionatur culpæ: Ergo ex grauitate pœnæ, non inepte colligere poterimus infinitam malitiæ in mortali peccato grauitatem.

Consulatur de hac ratione S. Th. 1.2 q.86. artic.4. Non curo in hac parte de quibusdam alijs rationibus quibus vti solent nonnulli Theologi, an efficaces sint nec ne? improbabile aliquod assumant, an verò bona cum probabilitate procedant? nam in veritate inquirenda, & non in Theologorum sentẽtijs examinandis, aut improbandis, noster hic tractatus insudat, probe enim noui. Ioan. à Medina loco citato, & quosdam alios Theologos, quibus hæc nostra probatur sententia, nonnullis vti rationibus, quæ non immeritò Theologis alijs displicuerunt. Quibus tamen omissis, nostra vlterius inde non leuiter confirmatur sententia, quod sancti Patres grauissimiq. authores cum diuini verbi incarnationis conuenientiam ad humani generis redemptionem magnificis verbis, & rationibus persuadent, apertè dicunt, quod

vt genus humanum non potentia, sed iustitia à seruitute dęmonis, qua per peccatum detinebatur, eriperetur, necessaria fuit simpliciter incarnati verbi satisfactio, insinuantque tantam fuisse peccati grauitatem, & malitiam, vt infinita egeret satisfactione, quā satisfactoriam infinitatem, quia sola Christi satisfactio potuit exhibere, ideo ipsa sola sufficiens fuit ad humani gêneris redemptionem efficiendam. In qua doctrina Sancti Patres præsupponere videntur, peccatū humani generis infinitam habuisse grauitatem, nō solū illā extēsiuā, quā in originis peccato ipsa agno scit Catholica fides, quatenus oēs in vno Adam pecca uimus, etsi infiniti homines naturali generatione ex ipso primo parēte deriuati generarentur, illud vnicū contraxissent peccatum. Nam hæc infinitas extensiua tantum apparet, & pure materialis, & non intensiua, eo quod istud originis peccatum, & eodem modo, ac ordine, & in eadē grauitate ad oēs deriuatur.

Quare sancti Patres in commemorata doctrina non solam hanc extensiuam peccati infinitatem insinuant, sed illam quæ in intensiua malitiæ grauitate consistit. Malitia enim quæ tantum extensiuè infinita est, non videtur exposcere infinitam compensatio nem. Nonnulla Patrum testimonia dubio tertio sequenti afferemus, quæ ad huius rei comprobationem ascisci poterunt. Sufficiat nunc vnus pro omnibus Athanasius, qui in sermone de passione, & Cruce Domini sic ait. *Cum videret malitiam intolerabilem, neq. mortale genus idoneum esse, quod morti resisteret, neque pœnam suorum malorum persolueret: nam excessus malitiæ trascendebat omne supplicium, vidensque simul patris bonitatem, & quam ipse idoneus esset, & potens (Christus enim Dei potentia, ac Dei sapientia) commotus fuit sua humanitate, & misertus nostræ imbecillitatis &c.* Expendantur verba. Nam qua obiecto rationē malitię excessus omne supplitiū excederet, nisi infinitæ esset grauitatis. Hanc nostram sententiam insinuarunt Ricard. de sancto Vict. in libro de incar natione verbi c.8. & Anselmus lib.1. Cur Deus homo cap.20.

§.3. *Soluuntur obiectiones oppositæ sententiæ.*

Sed quoniā argumēta, quæ pro contraria sentētia sunt posita, nos vehementer vrgent, eis prius occurramus oportet, quam nostra vlterius progrediatur disputatio.

Igitur ad primum argumentum in fronte huius secundi dubij principalis propositum, negandum est antecedens, eius probationis negatur maior, & ad ipsius maioris probationem dicitur, quod diuina bonitas per peccatum quodcumque mortale consideratum in ratione offensæ, & iniuriæ, seu offensiuæ, & iniuriosæ auersionis offenditur quantum offendibilis est, quia quodcumque peccatum mortale, si tam valeret effectu, & efficacia, quam valet affectu, totum ipsum diuinum bonum totaliter destrueret, & demoliretur, & sufficeret loco eius creatum, & commutabile bonum. Et hoc quidem dupli ci ratione superius exposita, nimirum, quatenus est destructiuum moralis rectitudinis, & perfectionis totius intellectualis naturæ, & quatenus est contemptiuum Dei, diuinæque maiestatis offensiuum. Et qui dem cum multo facilior sit destructio, quam ædificatio, ex eo, quod peccatum mortale Deum offendit quantum est offendibilis, oditque diuinam bonitatē quanto potest odio haberi, non inde licebit colligere, quod quilibet charitatis actus, qui peccato cōtrariatur, Deum amat quantum est amabilis. Diuina enim bonitas à sola ipsius Dei voluntate amari potest quantum amabilis est.

Huius rei in his, quæ contingunt apud homines, aliquale fortassis reperiemus exemplum. Nam si plebeius homo, & infima sorte natus totis viribus conaretur honorem Regium obscurare, & à Regia maiestate eum deicere, & in seruili loco reponere, quam uis propter virium, & potestatis defectum non efficeret, verè diceretur Regem offendere quantum offendibilis est, quia si de facto læderetur Regia maiestas non alia maior illi posset inferri iniuria, & offensa, neque maiori inhonoratione affici. Vnde qui hanc iniuriam tentaret inferre dignitati regiæ, non minori esset pœna, si ad grauitatem malitiæ attenda mus, quam si de facto intulisset. At humilis ille homo, minimè posset regiam maiestatem honorare, & venerari, quātum ipsa honorabilis & venerabilis est, qualecumque, & quantumcumq. ei exhiberet obsequium. Quoniam vilis persona nequit attingere ad præstandum regi eum honorem, cuius digna est ipsa Regia maiestas. Ita creatura, quæ Deo comparata, vilissima est, & infimæ sortis, non valet eum Deo exhibere honorem, eoq. amore prosequi, qui Deū attingat quantū est honorabilis, & amabilis, nam excellens Dei maiestas, infinitaq. bonitas multo altiori modo ab ipsomet Deo laudari, & amari potest quā à creatura quacumq. atq. adeo laus, & creaturæ amor cum nulla ratione, neq. effectu, neq. affectu attingere valeat hunc excellentem, & infinitum laudis, & amoris gradum, nullo modo neque effectu, neque affectu potest dici, vel laudare, vel diligere diuinam bonitatem quantum est laudabilis, & diligibilis. Quod effectu non attingat creatura sublimem illum laudis, & dilectionis gradum, ex re ipsa constat. Quod vero neque affectu, facile probatur, quoniam si creatura quantumcumque dignitatis excellentis, ita esset affecta, quod conaretur, aut vellet, aut saltem leuiter desideraret Deum amare quantum amabilis est, tantumque diuinæ maiestati honorem deferre, quanto ipsa digna est; eo ipso in stultissimam elationem, & superbiam incideret, ipsamque diuinam contemneret maiestatem, dum pusillum humana volun tatis amorem infinitæ Dei bonitati vellet æquare. Et ipsam diuini honoris excellentiam digna equalique honoratione contingere. At in odio, & dehonoratione bonitatis, & maiestatis Dei non ita res se habet; nam licet peccator effectu, & efficacia nihil possit incommodare Deo, eiusque diuino honori, inordinato tamen, præsumptuoso, ac superbo affectu id intendit, & conatur, ac proinde offendit Deum quantum offendibilis est, quia inordinato suo affectu illum summum attingit modum, quo diuina maiestas potest offendi.

Ex hac doctrina diluitur facilè illud argumentum, quo quidam Theologi putant se conuincere fal sitatis sententiam nostram. Estque tale argumentum. Effectu neque peccator offendit Deum quantum offendibilis est, neque iustus Deum diligit quantum est diligibilis, affectu autem sicut peccator

vellet

Digitized by Google

vellet destruere Deum, totamque Dei maiestatem obscurare, commutabile bonum bono incommutabile anteponens, sic homo iustus ita diuinum bonum prosequitur, tamque sibi complacet in ipsa Dei bonitate, excellentique maiestati ipsius, vt si posset augere diuinum bonum, ipsamque Dei maiestatem ad altiorem gradum euehere, id totum ex vi prædicti effectus exequeretur: Ergo proportionabiliter se habet peccator, & iustus, alter ad Dei offensam, & alter ad gloriam; atq. adeo si iustus non diligit, nec affectu honorat Deum quantum honorabilis est, neque peccator ipsum offendit, & inhonorat affectu, quantū est offendibilis, & inhonorabilis.

Huic argumento manifestam ex dictis solutionem accomodo, & nego prædictam proportionem reperiri inter peccatorem, & iustum. Iustus enim intra suos se limites continens, non eo animatur affectu, vt Deum vellet honorare, & amare, quantum ipse honorabilis, & amabilis est, quantoque ipse est amore, & honore dignus; scit enim Deum omni laude esse maiorem: Sed quantum ad humana potentiā diuinam adiutorij fulsulta, amari potest, & honorari, nam maiorem alium honorem, excellentiorem quæ dilectionem soli Deo reseruatum esse nouit. At peccator quasi alterum se Deum proprio amore cōstituens, contra verum ipsum insurgit Deum tantum malum ei cupiens inferre, quantum ipsi inferretur ab alio Deo, qui ipso vero Deo altior esset, & potentior, & qui cum eo supra regni ius hostili bello contenderet. Vnde sicut fictus Deus potentior, & altior affectu læderet, & offenderet ipsam veri Dei maiestatem quantum est offendibilis, ita peccator prauo, & inordinato effectu simili affectiua iniuria Deum offendit, diuinumque eius lædit honorem. Et hæc de primi argumenti solutione.

Confirmatio eidem argumento supposita non leuit nos difficultate premit, nam vix possumus effugere omnium peccatorum æqualitatem, si in quolibet mortali peccato infinitam simpliciter malitiæ grauitatem admittimus. Pro cuius tamen solutione notandum est primo, quod in his, quæ sunt infinita non simpliciter, & in ratione entis, sed in certo genere, aut determinata specie, bene stat, quod res aliqua ex vna parte infinitatem habeat totalem in illo genere, aut in illa specie, ex alia vero parte finita sit, & in eodem genere limitata. v. g. possumus fingere lineam, quæ versus vnum extremum, nimirum, versus oriens, sit infinitæ longitudinis, sit autem longitudinis finitæ, & limitatæ versus aliud extremum, puta, versus occidens. Et in rationibus respectiuis, quæ diuersa respiciunt extrema, facile erit inuenire huiusmodi infinitatem versus vnum extremum, cum adiuncta limitatione, & finitate versus extremum aliud. Qua respectiua ratione in rerum natura posita, ita esset consequenter dicendum, quod versus illud extremum respectu, cuius ratio illa infinitatem habet, neque potest crescere, neque inter ipsam, & aliam, consimilem habentem infinitatem, aliqua posset dari in æqualitas, sicut linea versus oriens infinita crescere minimè posset respectu eiusdem extremi, & si aliam lineam versus illud extremum infinitam constituamus, nulla inter ipsas versus extremum idem reperietur inæqualitas. Cæterum respectu alterius extremi posset illa ratio angeri, & poterit similiter inæqualitas reperiri inter ipsam, & aliam, sicut prędicta linea versus occidens cresceret, & cum alijs lineis æqualitatem, & inæqualitatē admitteret.

Secundo est notandum posse facile contingere, quod aliqua priuatio sit totalis respectu formæ, quam priuat, neque ex illa parte posset magis, aut minus suscipere, sed quasi in puncto indiuisibili consistat: & tamen quod ex parte causæ vnde prouenit illa priuatio, neque totalis sit, neque indiuisibilis, sed magis, & minus possit suscipere, sitque vna respectu eiusdem formæ maior priuatio altera per respectum ad causam extrinsecam vnde ipsa priuatio prouenit. Verbi causa, tenebræ totalem important lucis priuationem, eo quod nihil lucis in corpore diaphano relinquunt, sunt tamen tenebræ tenebris maiores quandoque, per respectum ad causas extrinsecas, quæ lucis influxum impediunt, & lucem ipsam per modum impedimenti à diaphano corpore remouent, tenebræ enim, quæ per interpositionem densioris corporis, & magis opaci inter Solem, & aerem proueniunt, maiores sunt, & quasi densiores illis, quæ ex impedimento rarioris, & minus opaci corporis originem trahunt.

His ita adnotatis, ad primi argumenti confirmationem neganda est sequela, ad cuius probationem primo dicitur consentaneę ad primum notabile, quod peccatum duo extrema respicit Deum, scilicet, & creaturam, vel vt alijs satis etiam vulgatissimus vtamur terminis, incommutabile bonum, & bonum commutabile. Auertit quidem peccatis animum ob incommutabili bono, & ad commutabile bonum conuertit. Quatenus ergo ad prius comparatur extremum, & ab illo auocat animum, quodlibet peccatum mortale infinitum est in genere peccati, & moralis mali. Vnde comparatione ad hoc extremum, nulla ad extremum aliud ratione habita, omnia peccata mortalia paria sunt, quoniam omnia priuant animum rectitudine morali, & coniunctione ad incommutabile bonum, vt ad summum, & vltimum finem: ipsumque Deum maximum offendunt, & inhonorant, quantum est offendibilis, & inhonorabilis, & ita in quolibet peccato ex hac parte includitur omnis illa malitia, quæ in singulis, & in omnibus peccatis reperiri potest. Et ob id Iacobus in sua Canonica cap. 1. dicebat, *Qui offendit in vno factus est omnium reus*. Cęterum quodlibet mortale peccatum comparatione ad commutabile bonum ad quod peccatis animum conuertit, finitam habet, & limitatam malitiæ grauitatem vt S. Th. 12. loco citato nos docuit, cuius sententia cunctis est probata Theologis, & hac parte inequalitas est in peccatis, & vnum grauius censetur alio, & vnum, & idem secundum speciem potest quandoque esse grauius, quandoque minus graue. Et quoniam peccatum specificatur ab commutabili bono ad quod conuertitur peccantis animus, & non ex bono incommutabili à quo auertitur, vt 1. 2. q. 72. a. 1. docuit S. Th. idcirco absolutè concedendum est, mortalia peccata non esse æqualia in grauitate, & malitia.

Sed dicet quispiam, peccati grauitas & malitia cōsistit formaliter in hoc quod est offensiuum Dei, & in eo quod rationalem creaturam priuat sua morali rectitudine debita ei inesse: Ergo si hac parte omnia

sunt paria, absolutè concedendum est, vniuersa mortalia delicta simpliciter esse paria, æqualisque grauitatis. Et secundum quid dumtaxat neganda, est eorum æqualitas, scilicet cum illo addito, ex conuersione ad commutabile bonum. At consequens sanæ doctrinæ non consentit, nam in scriptura sacra passim vnum peccatum absolutè præfertur alteri secundum grauitatem, & malitiam. Sufficiat nobis pronunc Christi Domini testimonium Pilato dicentis Io. 19. qui me tradidit tibi, maius peccatum habet: ergo non subsistit assignata solutio.

Respondetur nos in statuta solutione non absolutè dixisse, peccata ex parte auersionis ab incommutabili bono æqualis esse grauitatis, sed cum limitatione, scilicet, solitariè, & præcisè considerata ipsa auersione. Vnde ita meam nunc explico solutionem. Quod si illa iniuriosa, & offensiua auersio peccati à Deo incommutabili bono seorsum consideretur, nó est maior, aut minor in peccatis, sed æqualis in omnibus, quia est totalis priuatio affectiua diuini honoris, & totalis priuatio substantialis rectitudinis moralis: quæ consistit in coniunctione ad summum, & incommutabile bonum. Neque potest sic considerata crescere, quia est in ratione offensæ, & moralis malitiæ simpliciter infinita. Cæterum comparata eadem inet iniuriosa Dei auersio ad commutabile bonum, ad quod peccans per peccatum mortale conuertitur, ex qua conuersione ipsa auersio sequitur, minorem potest, & maiorem grauitatem habere, neque hac ratione est censenda infinita: nam quanto bonum commutabile, in quo tendit peccati conuersio, magis contrariatur rationi, & legi æternæ, tanto grauior est auersio, quæ inde consequitur, vel quæ ibi essentialiter inuoluitur (nam quod ad præsens attinet parum retulerit sic vel aliter loqui.) Quod vero nulla sit contradictio in hac doctrina, qua dicimus auersionem peccati secundú se consideratam, esse totalem priuationem substantialis rectitudinis moralis, & infinitè offensiuam Dei, & quod ad aliud; extremum, scilicet, bonum commutabile comparatam magis, & minus suscipiat, manifestat nobis exemplum illud lucis paulo superius adnotatum.

Etenim negari nequit quin tenebra (vtamur singulari pro plurali) per semetipsam considerante absque respectu ad causam lucis impeditiuam, est totalis priuatio lucis, & si lux esset infinitum bonum, tenebra infinitum esset malum. Et si luminosum lucem causans in corpore diaphano ex tali priuatione offenderetur, & iniuriam acciperet, tenebra citra dubium esset infinita offensa, & iniuria. Cum hoc tamen stat, quod ad causas extrinsecas lucis impeditiuas comparata magis, ac minus recipiat, quatenus vna causa impediens, verbi gratia, corpus valde densum, & opacum magis remouet, & elongat diaphanum corpus ab influxu solis, & ab eius luce percipienda, quam alia causa, videlicet, corpus minus densum, & rarioris quantitatis: Quamuis vtraque causa sufficiens sit inducere priuationem totalem lucis. Itaque tenebra comparata ad causas vnde prouenit, induit quendam modum ipsarum, sic adeo, vt tenebra, quæ secundum se est totalis priuatio lucis, per comparationem ad causas reditur non totalis, suscipitque proinde magis, ac minus.

Proportionabiliter ergo de iniuriosa peccati auersione dicendum arbitror, quod secundum se est totalis priuatio rectitudinis moralis, & infinita malitia, vt autem se tenet ex parte conuersionis, neque totalis priuatio est neque simpliciter infinita malitia, sed magis, & minus suscipit induens ipsius conuersionis modum. Quoniam verò peccatum, vt dixi, ex conuersione ad commutabile bonum specificatur, idcirco cum absolutè de peccato loquimur, consideramus auersionem eius non seorsum sumptam, sed vt conuersioni annexam, & idcirco absolutè fatemur non omnia peccata æqualia esse, sed vnum grauioris esse malitiæ altero. At cum solam eius auersionem seorsum contemplamur, verissimè asserimus, quodcumque mortale peccatum infinitam habere malitiam, & ex hac parte non esse vnum peccatum mortale grauius altero. Et quoniam ista consideratio auersionis peccati est veluti secundum quid, quia simpliciter auersio debet considerari in peccato, vt conuersioni annexa, propter causam assignatam. idcirco S. Tho. 3. par. loco citato non dixit peccatum esse simpliciter infinitum in ratione mali, sed quod habet quamdã infinitatem ex infinitate diuinæ maiestatis. Quem loquendi modum seruauit Mag. Sot. supra citatus, & seruauerunt alij graues Theologi, & est sine dubio ab omnibus seruandus. Cum quo tamen stat, quod in quolibet peccato mortali intrinseca reperitur offensæ, & malitiæ infinitas, quæ etsi nulla alia extaret causa, ob quam necessaria esset diuini verbi incarnatio ad ipsam humani generis redemptioné, non potentia, & vt sed iusta satisfactione, & compensatione efficiendam, hæc moralis peccati infinitas sufficientissima esset huius tantæ necessitatis causa. Est enim sufficiés ratio, ob quam verè dicamus, quod nullius puræ creaturæ satisfactio respondere posset offensæ in Deum admissæ secundum æqualitatem, & ex omni iustitiæ rigore.

Sed adhuc superest soluendum argumentum illud quod à principio huius primæ partes decisionis secundi principalis dubij formauimus pro sententia Scoti. Cui non difficulter ex dictis respondetur. Et dico, peccato conuenire infinitatem malitiæ ex parte auersionis ab incommutabili bono. Ad cuius impugnationem primum assero, quod quantitas malitiæ auersionis non solum est consideranda penes illam rectitudinem interinsecam, qua priuat & actum peccati, & ipsam peccantis animam: sed potissimum pensanda est ex ipso summo bono Deo, à quo animam peccantis auertit. Et hoc prouenit ex eo, quod illa auersio non est qualiscumque priuatio, sed priuatio iniuriosa Deo, & ipsius Dei offensiua. In statuenda autem offensæ, & iniuriæ grauitate potissimum est attendenda persona, cui sit offensa, & eius qualitas ac dignitas. Vnde non mirum, quod nonnulli Theologi in hac tractatione cum Scoto defecerint, quia tantum considerarunt auersionem, quæ est in peccato mortali per modum simplicis priuationis, cum tamen esset consideranda, vt priuatio offensiua, & iniuriosa Deo. Sed addo præterea, quod & si auersio mortalis peccati non consideretur explicitè per modum offensæ, & iniuriæ, quæ irrogatur Deo, adhuc considerabilis est in ipsa quædam malitiæ moralis infinitas, quatenus est priuatio totius rectitudinis substantialis moralis. Nam, vt retro dicebam omnis

nis mortalis culpa ratione auerſionis priuat quātum eſt ex ſe naturam totam intellectualem ſuo vero fine vltimo, ſummoque bono, ex quo tota oritur moralis rectitudo, & bonitas. Deſtruit namque affectiuè hūc finem verum, falſumque ſuppoſititium ſtatuit. Tota verò intellectualis natura vnum, & eumdem habet finem, vnaque proinde morali rectitudine pollet, vnitate proportionabili, & analogica, vt ſuperius dicebam: atque adeo malitia moralis peccati ex ſe ipſa tendit ad hanc vnam rectitudinem toti intellectuali naturæ communem deſtruendam, & diſſipandam, & non ſolum in illo particulari actu, quo peccatur, & cui hæc mortalis malitia ineſt, ſed & abſolutè in omni morali actu, qui ex vero fine vltimo per ſe pendet. Deficiūt enim etiam quamplurimi illi Theologi, quatenus putant per mortale peccatum nullam aliam moralem induci priuationem, præter priuationem illius rectitudinis, quæ debita erat in eſſe ipſi actui, qui eſt mortale peccatum.

Valde enim in hoc errant, non aduertentes, quod mortale peccatum non ſolum priuat hac rectitudine, ſed ipſummet etiam peccantem priuat ſubſtantiali rectitudine morali, quæ conſiſtit in affectiua conuerſione ad vltimum finem, ſummumque verum bonum, videlicet, Deum. Tota enim moralis rectitudo ex vltimo vero fine, & ex rectitudine conuerſionis ad ipſum eſſentialiter pendet. Vnde peccatum mortale relinquit hominem auerſum à Deo tanquam ab vltimo fine, & ad creaturam tanquam ad finem vltimum quaſi per modum habitus conuerſum, ita quod creatura non eſt tantum finis operis, ſed & ipſius operantis, & implicitè eſt finis omnium eiuſdem operantis actionum. Nam per ſe eſt, quod finis vltimus operantis, & in quem operans ſe totum, ſuamque voluntatem retulit; in omni morali talis operantis actione locum habeat finis principaliter, & vltimatè intenti, & per accidens eſt, quod ita non contingat: atque adeo mortale peccatum, quantum eſt ex ſe, eſt totalis diſſipatio, & demollitio moralis rectitudinis, non ſolum in ipſo actu peccati, verum & in ipſo peccante, imò implicitè, & virtualiter etiam in tota intellectuali natura. Et idcirco malum, quod inter peccatum mortale irreparabile eſt per vires naturæ, vt S. Thom. 1 2. in ſolutione citata, & alijs in locis dicit non ſemel.

Scio oppoſitum ſenſiſſe Caietanum de mortali peccato, prout priuat rectitudine morali, non conſiderādo eleuationem ad ordinem gratiæ; exiſtimauit enim 1. 2. q. 109. ar. 7. & 8. quod ſicut viribus naturę poteſt quis retractare voluntatem, qua voluit intemperatè agere, & temperatum fieri, ita poteſt naturæ viribus repellere à ſe auerſionem ab vltimo fine naturali, quam ſibi peccando intulerat. Cęterum poſteriores Thomiſtæ expreſſam S. Thom. doctrinam ſequentes oppoſitum aſſeruerunt, & communiter aſſerunt, & id quidem meritò, nam finis vltimus in moralibus eum tenet locum, quē prima principia tenent in ſpeculatiuis. Vnde ſicut is qui errat circa principia, non poteſt à ſe ipſo corrigi, quia deeſt ei primū correctionis principium, ſed extrinſecus eget corrigente, ita qui deordinatus eſt à fine vltimo, nequit ſemetipſum in ordine morali reordinare, & reparare, quia deeſt illi primum principium totius reparationis, & moralis rectitudinis, quod eſt ſiuis vltimus, vt ait S. Thom. 1. 2. q. 102. ar. 1. ſed de hoc alias, nam ad noſtrum intentum ſatis fuerit ſtatuiſſe, id quod nullus Theologorum, ex his quæ rectè ſapiunt, inficiabitur, nimirum, peccatum mortale priuare non ſolum ipſum actum peccati debito ordine ad vltimū finem, ſed ipſummet etiam peccantem. Neſcio planè an hoc negaret Scotus, qui tranſacto actuali peccato ſolum reatum agnoſcit in anima, quem ipſe putat nō eſſe priuationem, ſed relationem quamdam rationis animæ ordinatæ ad pœnam ſecundum diuinam legē, & voluntatem, neque aliam deformitatem, & maculam, in eo qui peccauit, admittit. Verum Scoti ſentētiam confutat eruditè Caiet. 1. 2. q. 89. ar. 1. vbi & eius argumenta diſſoluit. Et actenus de prima parte deciſionis ſecundi principalis dubij.

SECVNDA DIFFICVLTAS APPENDIX.

An ſuppoſita malitia peccati infinita fuerit neceſſaria Chriſti ſatisfactio de rigore iuſtitiæ.

SEcunda difficultas accedit in eadem hac prima parte deciſionis dubij principalis explicanda. Vtrum ſi vera eſſet Scoti ſententia, & eorum Theologorum, qui negant infinitatem malitiæ reperiri in peccato mortali, conſequenter dicendum foret non fuiſſe neceſſariam infinitatem in Chriſti ſatisfactione, vt exacta eſſet, & ad æqualitatem compenſatio pro vniuerſis hominum peccatis. Eaque eſt dubitandi ratio pro affirmatiua ſententia. Quoniam ſi peccatum non eſt infinitum in ratione mali, & offenſiui Dei, ſed finitè ſimpliciter grauitatis nulla eſt cauſa propter quam ad exactam eius compenſationem, ipſa Dei iuſtitia expoſcat ſatisfactionem ſimpliciter infinitam: ergo, &c.

Sed pro altera parte militat, quod Sancti Patres locis in tertio dubio citandis, abſolutè definiunt neceſſariam fuiſſe Chriſti ſatisfactionem, ideſt, ſatisfactionem Dei, & hominis, quę non poteſt non eſſe infinita ſatisfactio, ſuppoſito quod decreuerit Deus humanum genus non iam potentia, quam iuſtitia redimere, & ad diaboli ſeruitute eripere. Nullam autem mentionem faciunt patres de infinitate peccati: ergo etiam non ſtante peccati infinitate neceſſaria eſſet infinitas in Chriſti ſatisfactione, iuxta mentem ſanctorum Patrum.

Non defuere Theologi, qui exiſtimarent illam infinitatem extenſiuam, quæ reperitur in originis peccato: quatenus potens eſt humanum totum genus inficere, ſufficientem eſſe cauſam, vt dicamus neceſſariam fuiſſe infinitatem in Chriſti ſatisfactione, ita quod alias etſi Chriſti ſatisfactio pro alijs peccatis mortalibus poſſet eſſe æquiualens, & ſecundum iuſtitiæ rigorem ſufficiens: non tamen pro ipſa originis culpa. Et vt hanc ſententiam probabiliorem efficerent, conati ſunt fundare infinitatem, quæ eſt in originis culpa non eſſe purè extenſiuam, ſed aliqua infinitatis intēſiuæ ratione vigere. Hanc opinionem ego improbabilem minimè cenſeo, neque in eius impugnatione immorari decreui, nam totum, quod vero ſimili ratione iuuat ad ſuadendam incarnationis diuini verbi neceſſitatem, aut congruitatem libentiſſima amplector. Verum enimuero non poſſum

non

Digitized by Google

non fateri, me non satis benè percipere illam intensiuam grauitatis, & malitiæ infinitatem, quam illi Theologi in originali culpa commentantur. Quod si extensiua tantum in eo reperitur infinitas, vix potest probabili suaderi ratione, quod ad iustam pro hac culpa compensationem necessaria fuerit intensiua satisfactionis infinitas, cuius necessitas ex ipsa originis peccati extensiua infinitate desumatur. Hanc ergo prætermitto sententiam, quam neque improbo, neque approbo, sed eius authoribus defendendam committo. Et pro resolutione huius difficultatis vnicam assertionem statuo.

ASSERTIO.

QVamquàm in peccato mortali siue originali, siue actuali non reperiretur malitiæ grauitas infinita simpliciter, sed secundum quid dũtaxat, vt Scot. & Paul. censuerunt, adhuc necessaria erat infinitas simpliciter in Christi satisfactione, vt exactè, & ad æqualitatem, & ex toto iustitiæ rigore pro vniuersis hominum colpis satisfaceret: Hæc conclusio probanda est assignando rationes huius necessitatis. Sitque prima ratio. Christi satisfactio generalis debuit esse compensatio pro vniuersis hominum peccatis, & commissis, & committendis, imo & possibilibus cõmitti, aliàs redemptio per Christum facta impropriè copiosa diceretur, sed nisi Christi satisfactio infinitatem haberet intensiuam, non esset sufficiens compensatio, & æquiualens pro vniuersis huiusmodi peccatis: nam in ipsa tota collectione peccatorum possibili intensiua reperitur infinitas, quam proinde non poterit adæquare, nisi illa satisfactio, quæ in ratione satisfactionis simpliciter fuerit infinita: ergo, &c.

Secunda ratio. Et Scot. & Paludan. & vniuersi fatentur Theologi, quod licet peccatum mortale non habeat malitiam simpliciter infinitam in esse mali moralis, & in ratione offensæ Dei, habet tamen infinitatem quamdam ab extrinseco desumptam, quam appellant secundum quid, ex infinitate diuinæ maiestatis, quæ per peccatum offenditur, desumptam: sed hanc malitiæ, & offensę infinitatem, quamlibet minimam, & secundum quid, nulla poterit satisfactio adæquare, quæ non procederit à persona tantæ authoritatis, & maiestatis, quantæ dignitatis est, & excellentiæ ipse Deus per peccatum offensus. Nam illa grauitas, quæ ex maiestate personæ læsæ, & offensæ pronenit, non aliunde quam ex dignitate personæ satisfacientis compensationem admittit, nam quantacunque fuerit satisfactio, si non habet valorem aliqualiter infinitum infinitate personali, id est, ex dignitate personæ satisfacientis desumpta, non compensabit pro offensa, quatenus includit illam infinitatem secundum quid, & extrinsecam, ex maiestate personę læsæ ad peccatum deriuata: neque ita satisfactionis necessaria infinitas aliunde poterit compensari, quia est alterius rationis à quacunque alia perfectione, & dignitate quam in opere, quouis satisfactorio comminisci possumus: Ergo, vt satisfactio pro hominum peccatis, imo pro quocumque mortali peccato fuerit æquiualẽs, & ex perfecta iustitia, necessum fuit: quod persona satisfaciens esset infiniti valoris, & ante maiestatis, quanta est Dei maiestas, quam mortale peccatum offendit, atque adeo necessaria; fuit ipsa satisfactionis infinitas.

Ex hac ratione infero contritionem gratia, & charitate formatam, quam purus homo offert Deo pro suis peccatis, non esse æquiualentem satisfactionem pro ipsis peccatis mortalibus, aut pro eorum aliquo. Non intendo in hoc corollario aliquid statuere aduersus illam grauissimorum quorundam Theologorum sententiam, quæ affirmat, quod in iustificatione impii ipse pęnitens per actum contritionis satisfacit pro culpa, & offensa, qua Deum offendit. Nam de hac re nihil in præsentia definio Sap. Mag. Bañes nostræ vniuersitatis Salmatinæ in Theologia primarius: Quæstionẽ istam summa cum eruditione pertractauit in suis doctissimis commentarijs ad 1. par. D. Thom. q. 21. Sed nostrum corollarium proponitur contra Caiet. sententiam, cui nonnulli subscribunt Theologi, qui in 3. p. q. 1. a. 2. docuit, contritionem puri hominis iusti, quatenus gratia, & charitate formatur, æquiualentem esse satisfactionem pro culpa mortali: Videturque Caiet. sentire, quod si huiusmodi contritio non præsupponeret saltem naturæ ordine mortale peccatum ex Dei gratia remissum, & misericorditer condonatum, æquiualens esset pro ipso peccato satisfactio, & ex vi huius æquiualentis satisfactionis, peccatum prout est offensa Dei remitteretur. In hanc sententiam inducitur Caiet. ex eo, quod putat, quod isthæc formata contritio tantum bonum reddit Deo, quantum ipsa culpa mortalis abstulerat. Ex quo infert, quod si aliqua fuisset pura creatura cui contritionis, & charitatis actus proprij essent, & cõnaturales, talis creatura potuisset ex proprijs viribus Deo pro mortali culpa ex rigore iustitiæ, & ad æqualitatem satisfacere.

Verum cum bona venia in prædicta ratione assignanda defecit Caietanus, non aduertens, quod illa peccati grauitas, & qualiscumque fuerit offensæ infinitas, quæ ex dignitate personæ offensæ in mortali culpa participatur, nullatenus compensatur per huiusmodi contritionem, quia deest ei infinitas illa satisfactoria ex persona satisfaciente desumpta. Vnde falsa est sententia, quam ex prædicta ratione infert, nimirum, quod contritio sit æquiualens pro mortali culpæ satisfactio. Neque quidquam efficit dicere, quod contritio habet illam infinitatem, quatenus procedit ab Spiritu sancto per charitatem animam inhabitante, imò & satisfaciente pro nobis per illam formatam contritionem: ad eum modum quo Paulus Rom. 8. dicit Spiritum sanctum postulare: *pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Hoc inquam nihil efficit ad fundandam prædictæ sententiæ veritatem, quoniam Spiritus sanctus non est persona satisfaciẽs, sed ipse pænitens qui conteritur: Et cum dicitur Spiritus sanctus postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus, metaphorica locutio est, & figurata, quando nomen effectu principali eius causæ tribuimus, dicitur que postulare pro nobis quatenus non facit Deũ obnixe postulare: & ita similiter dat nobis virtutem satisfaciendi Deo per contritionẽ, & nõ ipse satisfacit. Quare persona satisfaciens est simpliciter finitæ dignitatis, atque a Deo contritioni deest valor satisfacientis personæ, qui necessarius erat ad constituendam æquiualentem satisfactionem pro offensa infinitæ Dei maiestati irrogata.

Sed

Sed hoc loco aduertendum, quosdam S. Thom. interpretes falso imposuisse Caietano, quod asseruerit contritionem prædictam esse perfectæ, & exactæ iustitiæ satisfactionem pro mortali culpa, quod Caietan. minime docuit, sed apertè satisfactionem imperfectam appellauit. Decepti sunt fortassis ij Thomistæ, quia existimarunt idem prorsus designare, satisfactio æquiualens, quod satisfactio perfecta, quod tamen verum non est. Nam, vt satisfactio aliqua sit re ipsa æquiualens, satis fuerit quod tantum bonum reddat, quantum peccatum abstulerat. Ceterum vt sit perfecta satisfactio, requiritur præterea quod non fundetur in gratia eius, cui facta est offensa, & quod fiat ex proprijs, & ex aliàs non debitis, quæ omnia contritioni desunt, nam in gratia Dei totus eius valor fundatur, neque ex proprijs est ipsius satisfacientis, sed ex acceptis à Deo per gratiam, imo & forsan est alijs titulis debita. Vnde licet censeretur æquiualens, nullo tamen modo appellari debet perfecta.

Ex his rationibus, & alijs, quę causa breuitatis omitto, dissoluitur illud argumentum factum pro ratione dubitandi, videlicet, quod pro culpa finita sufficeret finita satisfactio. Respondetur enim iuxta primam rationem nostram assignatam, quod si tota possibilis peccatorum collectio sumatur, infinitam moralem importat malitiam, & si cuiuslibet particularis peccati malitia sit modis omnibus finita. Quocirca, vt Christi satisfactio eam haberet vim, quam habet de facto, videlicet, quod sit sufficiens cõpensatio pro singulis, & omnibus peccatis, ita vt quocumque dato peccato satisfactio Christi pro illo sufficienter compensauerit, & quod non tot possint dari peccata, quæ sufficientiam satisfactionis Christi exhauriant: sed quod quibuscumque peccatis designatis vlterius progrediatur virtus satisfactionis Christi, vt hanc, inquam, tantam haberet satisfactoriam virtutem, necessaria ei fuit infinita virtus. Si Christi satisfactio ad determinatum peccatorum numerum esset limitata, tunc fateor primam illam nostram rationem inefficacem esse ad eius infinitatem suadendam. Verum res est in Theologia constans nullam signabilem esse peccati speciem, grauitatem, aut numerum, ad quem satisfactionis Christi virtus non se valeat extendere. Quod si hoc verum est, vt est planè verissimum, necessaria consequutione deducitur, Christi satisfactionem simpliciter esse in ratione satisfactionis infinitam.

Præterea dico iuxta secundam nostram rationem, quod cum in quolibet peccato mortali secundum communem Theologorum cuiuscumque scholæ sententiam, aliqua reperiatur grauitatis infinitas ex infinita Dei maiestate, quæ per peccatum offenditur desumpta, necessũ fuit, quod Christi satisfactio aliquã etiam valoris infinitatem ex dignitate personæ satisfacientis participatam haberet. At si persona satisfaciens valoris est, & dignitatis infinitæ, nõ poterit eius operatio satisfactoria non participare infinitum satisfactorium valorem. Fateor quidem secundam hanc nostram rationem efficacius quidem suadere necessitatem infinitatis in persona satisfacientе, quam in ipsa satisfactione. Nam diceret quis, necessarium quidem esse, vt persona satisfaciens sit tantæ maiestatis, atque fuit ipse Deus offensus. Veruntamen sicut ex infinita maiestate Dei offensi, non redundauit in peccato infinitas simpliciter malitiæ, & offensæ grauitas, sed infinitas tantum secundum quid, vt censuerunt Scotus, & Palud. ita ex infinita personæ satisfacientis maiestate, non resultat in operatione satisfactoria valor simpliciter infinitus, sed quædam tantum valoris infinitas secundum quid, per quã sit proportio, imo & adæquatio inter ipsam satisfactionem, & offensam. Sed quidquid de hac solutione fuerit, de qua Paulo inferius in hoc dubio est amplius dicendum, satis id nobis fuerit probasse, quod etiam si peccatum non haberet simpliciter infinitam grauitatem, necessarium tamen fuerit ad æquiualentem pro ipso satisfactionem, quod persona satisfaciens esset simpliciter infinitæ dignitatis, & excellentiæ. Et ita sufficiant de prima parte huius secundi dubij.

Secunda pars decisionis dubij secundi principalis.

Vbi examinatur an satisfactio Christi fuerit valoris infiniti.

§. 1. *Referuntur variæ sententiæ.*

AD secundam partem decisionis huius secundi dubij nostra deinceps perueniat disputatio, in qua examinare oportet. Num Christi satisfactio valoris fuerit simpliciter infiniti, & vnde hic tantus satisfactorius valor ad ipsam Christi operationem descenderit? Qua in re duæ extremæ inter Theologos graues sententiæ versantur, inter quas & aliam mediam quidam alij Doctores iuniores confinxerunt.

Prima sententia in vno extremo affirmat Christi satisfactionem fuisse simpliciter valoris finiti, imo insinuat ita sententia, quod Christi satisfactio ex natura sua non fuit æqualis grauitati peccatorum, sed hanc æqualitatem habuit ex Dei beneuolentia, & extrinseca eius acceptione, & quod operatio puræ creaturæ, tam potuit esse in ordine supernaturali perfecta ex Dei adiutorio, & gratia, vt ad tantum satisfactorium valorẽ accederet quantũ habuit de facto ipsa Christi satisfactio. Nã potuit Deus sua beneuolentia, & gratia ipsã acceptare ad eosdẽ effectus, ad quos Christi satisfactionẽ acceptauit. Hanc sententiam docuerunt Scot. in 3.d.20. q.1. & Gabr. d.19. q.1. & in 4.d.15.q.2. Dur. in 3.d.20.q.2. Ioann. à Med. loc. cit. & alij quidam Scholastici in ea iatis dist.

In alio extremo alia sententia docet Christi satisfactionem fuisse simpliciter infinitam in ratione satisfactionis. Et hoc quidem non ex speciali Dei beneuolentia, & extrinseca acceptatione, sed ex intrinseca ipsius satisfactoriæ operationis ratione. Ita docent S. Tho. 3.p.q.1.ar.2. & q.48. ar.2. & 4. contra gent. cap.54. Alex. Alen. 3.p.q.1. memb.4.5. & 6. & q.17. per totam S. Bon. in 3.d.20. q.3. Ricar. ead. d. q.4. Paul. q.1. Marsi. in 3.q.12.a.2. Andreas à Vega lib.7. in Cõc. Tri.c.8. Hosius in cõfessione fidei c.11. Mag. Sot. in 4.d.19.q.1. & 3. lib. de nat. & grat. c.6. Driedo lib. de capt. & redempt. à principio. Et oẽs ij auctores in hoc cõueniunt, quod nulli operationi cuiuspiã puræ creaturæ hæc talis, & tanta potuit infinitas, etiã per absolutam Dei potentiam communicari.

Media

Media vero sententia à quibusdam excogitata, admittit quidem infinitatem simpliciter in Christi satisfactione, dicit tamen eam non ob id infinitam fuisse, quia erat actio à diuino verbo effecta, sed ob id, quod Christus se ipsum, suam vitam, propriumque sanguinē Deo in compensationem pro vniuersis hominum peccatis obtulit, nam quia istud pretium infiniti valoris est propter diuini suppositi infinitatem, idcirco satisfactionem Christi infinitam constituit simpliciter in ratione satisfactionis. Hæc sententia, ni fallor, non omnem operationem Christi satisfactoriam infinitam fuisse censet, sed eam duntaxat, qua Christus seipsum, suamque vitam, & sanguinem Deo obtulit qualis fuit ipsa pretiosissima Christi passio. Et illa similiter voluntas, qua ingrediens in mundum moriendi pro hominum salute præceptum spōtaneus acceptauit, seq. ipsum habuit ad crucis mortem destinatum. In alijs enim etiam laboriosis Christi actionibus, abstinentia, ieiunio, oratione, &c. Christus non semetipsum Deo offerebat, sed illam præcise studiosam actionem quam operabatur, atque adeo iuxta sententiam prædictam eiusmodi actiones non fuerunt infinitè satisfactoriæ.

§. 2. *Decisio dubij.*

PRo decisione quæstionis notandum est primo, quod cum inquirimus de satisfactionis Christi valore, eiusque infinitate, non in dubium vertimus: An Christi satisfactio fuerit simpliciter infinita secūdum omnem rationem valoris, certum est enim eā non tanto valore prædıtam fuisse, quanta est ipsa Dei bonitas, & maiestas, non enim de infinitate valoris in esse entis absolutè disserimus. Neque vero quærimus, an omnem valoris moralis infinitatem habuerit, certum est enim, quod satisfactio Christi in ratione satisfactionis non habuit formalem meriti valorem, nam alia est ratio meriti, & alia satisfactionis: sed in limitatiori sensu nostra disputatio procedit, idque tantum inuestigamus. Num Christi satisfactio infinitam habuerit satisfactoriam virtutem, ita vt nulla maior, nullaque perfectior, aut æquiualentior fieri posset, aut excogitari satisfactio. Sed & obiter disputabimus, an etiam infinitatem valoris meritorij habuerit ipsa Christi operatio, nam ex eisdem ferè principijs vterque iste valor desumitur.

Notandum est secundo, quod iuxta communem Theologorum doctrinam in 4. d. 15. 19. & 20. inter alias conditiones ad rationem satisfactionis requisitas, vna est quod sit operatio pęnalis, ita quod dolor, & voluntatis pœna offeratur Deo in compensationē offensæ contra ipsum irrogatæ. Hæc autem pęnalitas præcipuè consistit in displicentia qua satisfacienti displicet de offensa in Deum commissa, ex cuius displicentiæ virtute oritur, quæcumque alia pœnalitas siue interior, siue exterior, quam pœnitens assumit quasi in vindictam pro peccato commisso, siue à se, si pro peccato proprio satisfacit, siue ab eo, pro cuius satisfacit culpa, quam pœnalitatem, & vindictam Deo in compensationem tribuit. Ex quo sequitur, quod non omnis actus bonus ea ratione, qua bonus est, & laudabilis, imo & à virtute charitatis perfectus, satisfactorius est pro peccato, siue proprio, siue alieno, sed præter bonitatem prædictam necessaria est pœnalitas aliqua præsertim interior: estque satis conueniens, quod interior animę dolor in sēsibilē aliquam se explicet pęnalitatem.

Ad propositum ergo dico, quod cum his, quæ in hoc secundo notabili habentur etiam verissimū esse crediderim, quod in nullā Christus in toto suæ mortalis vitæ decursu operationem prodiuit, quæ non fuerit pro nostris peccatis satisfactoria. Censeo náq. Christum Dominum omne suæ mortalis vitæ momentum, omnemque operationem cuiuscumque fuisset virtutis opus, in ipsam humani generis redemptionem, & in satisfactione pro cunctis nostrorū omnium peccatis contulisse. Quod ex tribus colligo. Primo, ex eo, quod nihil magis sibi proprium, nihil dignius, nihilque augustius, & antiquius sibi fore Christus iudicauit, quam nostris vtilitatibus, nostræque redēptioni se totum tradere, vt Paul. Ephes. 5. vtamur verbis, qui, & pro Ecclesia, & pro ipsomet Paulo Christum se ipsum tradidisse, sicut, & eum pro nobis omnibus tradidit pater, aperta attestatione prædicanit; quod vel ipsum Christi ab Angelo prænuntiatū nomen, Iesus, manifestè nobis declarat. Nam quia saluum facturus erat populum suum ab eorum peccatis, hoc nomen sibi à patre datum accepit. Et hinc factum est, vt redemptio per Christum facta meritò à regio vate Ps. 129. appellatur copiosa, & ab Isai. c. 10. exuberans iustitia. Sic enim illa verba, *Cōsummatio abbreuiata inundabit iustitiam*, Irenæus ad mentem septuaginta interpretum, exposuit. Et quidem quod per cōsummationem abbreuiatā ipsum incarnatum verbum intellexerit Propheta, non solus Ireneus, sed & alij quamplures grauissimi intellexerunt Patres, neq. à mēte Paul. ad Rom. 9. recedentes qui hoc Isai. vaticinium ad Christum retulit. Anacletus Pont. in 1. epist. quæ in tom. 1. Conc. habetur, Augu. lib. 1. ad Simpl. q. 2. Cypr. lib. 1. contra Iudæos, & concione 6. in orat. dominicam.

Fateor, quod iustitia in hoc loco posset non tam strictè accipi, vt pro satisfactione, & pro iusta redemptione sumatur, sed pro effectu ipsius redemptionis, qui est ipsa animæ sanctitas omnium virtutum perfectionem complectens, in quo sensu Christus iustitiā accepit cum dicebat Mat. 6. *Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius*, & c. 5. *Nisi abundauerit iustitia vestra*. Et quidem iustitia hæc exhuberans effectus fuit iustæ redemptionis nostræ per Christum factę, iux illud Pau. Rom. 5 *Vbi abundauit iniquitas superabundauit, & gratia*.

Verum & si sensus hic non sit contemnendus, quin & magna approbatione dignus, cum intentus esse videatur à prędictis patribus, atque etiam ab Orig. & Ambros. satis tamen verosimilis est sensus, quē prius insinuauimus, ita vt exuberantia, & inundatio iustitię ad eam referatur iustitiam, quam in opere nostræ redēptionis, & salutis Christus fuit operatus, cuius effectus fuit ipsa iustitia, quam præcedenti explicatione retulimus. Colligo secundo prædictam sententiam, ex eo quod plurimum refert ad excellentiam humanitatis Christi (quam summo opere extollere, & venerari debemus) quod in nullum vnquam morale opus exierit, quod ex feruoroso Dei amore, eximiaq. dilectione primam sui non traxisset originem. Charitas autem qua Christus humana voluntate Deum amauit, ad homines ēt voluit quadā reflexiua reuerbera-

beratione terminabatur, recto namque in Deo tendebat, & quia ipsa amoris vis vlterius nequibat prodire, ad homines reuertebatur. Sicut fortissimus lucis radius dum corpus densum, & opacum ferit, quia vlterius transire nequit: ad diaphanum corpus circũstans feruida quadam reflexione reuertitur.

Quam sanè diuini amoris reflexionem fortassis nobis insinuauit Christus Io. 14. *Vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio, surgite eamus hinc*, nimirum ad spõtaneã mortem pro hominum salute subeundam. Vt videlicet, in tanto amore per voluntariam passionem hominibus demonstrato (quo maiorem nullus vnquam habuit, sed nec habere potest) veluti in terso quodã, & limpidissimo speculo ipsum diuini amoris radium quo Christus feruentissime Patrem diligebat, mundus ipse (quamlibet ad diuina intuenda cęcus) vel inuitus, & repugnans conspiceret. Hunc verò tantum humanæ voluntatis Christi amorem, duplex necessũ erat comitaretur doloris pęna. Altera qua Christus de offensa ab hominibus in ipsam Dei maiestatem irrogata doleret vehementer, & altera qua super ipsã humani generis calamitosam sortem quasi flebili compassione moueretur. Ad eum modum quo florẽtissimam olim ciuitatem Hyerosolimam proprijs oculis intuens, & futuram ipsius miseram calamitatem præuidens, grandi compassione ductus, *Fleuit super illam dicens, si cognouisses, & tu, &c.* Et quidem non minus est ipsa iustæ animæ ruina deploranda, & lachrimis digna, quã Hyerosolimæ ciuitatis, Salomonisq. templum excidium olim fuit deplorandum, vt verbis grauissimis dixit S. Hyeron. in prologo super Trenos Hieremiæ.

Denique tertio id ipsum colligo, ex eo quod Christus ab illo primo suæ incarnationis instanti, quo ingrediens in mundum dixit, *Ecce venio*, vt me. i. in hostiam Deo placentem, & suauissimam in cruce pro toto humano genere offeram, semper ante oculos habuit sibi positam ipsam, quam erat in cruce mortẽ subiturus, ita vt etiam in monte Thabor, cum quãdã suæ gloriæ, & maiestatis manifestationem fecisset nõ eius excideret memoriam excessus ille mortis, & crucis quem completurus erat in Ierusalem: cui veritati attestatur illud, quod ipse dicebat Luc. 12. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiam illud.* Coarctabat enim Christum desiderium pro hominum salute moriendi, coarctabatq. & eum ipsa mortis terribilitas, quam ob oculos positam assiduè gerebat.

Ex his ergo constat omnem Christi actionẽ, præsertim, supernaturalis ordinis (non enim in præsentia definio, an humana Christi voluntas in aliquam exercit quandoq. moralẽ actionem in naturalẽ tantũ rationis finem ordinatam, de qua re q. 1. dixi) quippiam pęnalitatis annexum habuisse, & eam quidem pœnalitatem pro humana salute fuisse susceptã, atque adeo constat, omnem huiusmodi humanam Christi actionem satisfactoriam fuisse pro ipsis hominũ peccatis. Quantum autem habuerit valorem, finitũ, aut infinitum potius, paucis interpositis, explicabimus.

Notandum est tertio, in gemino posse sensu versari ista præsẽs quæstio de infinitate satisfactionis Christi. Alter est, an Christi satisfactio intrinsecum habuerit infinitum satisfactorium valorem, ob quem satisfactio esset secundum se æquiualens pro vniuersis hominum peccatis, & si infinita fuissent, & infinitæ grauitatis, ac malitiæ. Alter verò sensus est, vtrum fuerit infinita per extrinsecam quandam deputationem, & acceptationem Dei, cui placuit eam acceptare in sufficientem compensationem pro vniuersis hominum offensis aduersus Deum commissis, & in posterum cõmittendis. Prior sensus est, quem intendit nostra disputatio. De extrinseca enim infinitate parum solicitus debet esse Theologus. Nam hæc infinitas non ad valorem operis pertinet, sed ad liberalem, & gratiosam Dei acceptationem, quam neque Scotus negauit. Neque vero negari potest Christi operationem acceptatam fuisse à Deo in compensationem pro peccatis omnibus totius humani generis, siue acceptatione gratuita, siue ad ordinem iustitiæ pertinente. Cõstat enim ex literis sacris, & ex grauissimis Patrum monumentis, & communi totius Ecclesiæ consensu, Christi Domini satisfactionem acceptatam à Deo fuisse pro vniuersis hominum peccatis, secundum eorum numerum speciem, & malitiæ grauitatem qualiscumque, & quantacumque fuerit eorum grauitas. Exauditumque esse Christum à Deo pro sua reuerentia.

Sed hoc loco non possum non succensere quorundam Doctissimorum virorum (qui apud me magnæ sunt authoritatis) sententiam, quæ affirmat, quod vt aliqua operatio censeatur sufficiens, æquiualens, & iusta satisfactio, non est necesse, quod habeat secũdũ se æquiualentem proportionẽ cũ grauitate offensæ, neq. sit sm̃ se digna, & æquiualens compensatio pro culpa, & offensa peccati, sed satis fuerit sit proportionata legi, & voluntati eius, cui fit satisfactio. Itaq. nõ est necesse, quod satisfaciens, tantum bonum operatione satisfactoria reddat, quantum fuit malum offensæ, & irrogatæ iniuriæ, sed quod reddat illud bonum, quod exposcit is, cui est facienda satisfactio, & quo ipse est contentus, siue hoc communi lege, siue priuata suæ voluntatis manifestatione exposcat.

Hæc inquam sententia nunquam mihi placere potuit, quoniam huiusmodi satisfactio legi quidem, aut voluntati personæ læsæ, æquiualens poterit censeri, offensæ autem, & iniuriæ nequaquaquam. Vnde totũ quod illi deest condignitatis, & æquiualentiæ comparatione ad offensam, & culpam, suppletur ex gratia, & beneuolentia acceptantis, quæ reuera est liberalis, & gratuita condonatio, siue hoc fiat priuata voluntate, siue communi lege. Neque quidquam detrahit à ratione gratuitę condonationis, quod hæc acceptatio siue per modum legis, siue alio modo pręcedat satisfactoriam operationem, vel quod sit ipsa posterior.

Missum facio, quod ex contraria sententia non difficulter inferri posset (quod & eius anthores libenter admittunt) quod contritio, qua ratione in actu pœnitentiæ, ordine naturæ gratiam, & charitatem antecedit, sit de iustitia æquiualens pro offensa, & culpa mortali satisfactio. In cuius sententiæ confutationem, non libet in præsentia immorari, sed neque libet eam vt gratam, & probatam acceptare. Nam vt cętera pręteremittam, durissimum mihi apparet verã aliquam iustitiam inter hominem, & Deum admittere, quæ in gratia, & charitate in animam infusis nõ suum habeat intrinsecum fundamentum. Vnde apud me nulla est verè æquiualẽs, & condigna satisfactio,

quæ

Digitized by Google

quæ secundum seipsam non fuerit digna acceptari, vt sufficiens compensatio pro iniuria, & offensa, ita, quod tantum reddat bonum, quantum fuerat ipsius offensæ malum.

§. 3. *Prima conclusio.*

HIs ita suppositis. Prima statuitur cóclusio. Christi satisfactio infinitum habuit satisfactoriū valorem, suntq. proinde infinita simpliciter satisfactio in ratione satisfactionis. Probatur primo ex scripturis sacris, & in primis ponderentur illa testimonia, quibus præcedēti dubio ostendimus in Christi satisfactione veram, & propriam fuisse iustitiam. Omnia enim, si benè expendantur, denotant Christum eam tantam patri compensationem pro vniuersis hominum peccatis obtulisse, qua maior neq. exigi potuit, neq. vero excogitari. Istam enim emphasim habent illa verba Pauli. *Empti estis pretio magno*, & illa Petri. *Non corruptibilibus argento, & auro, &c. sed pretioso sanguine immaculati, &c.* Et quid enim aliud ij duo Apostolorum Principes his tam magnificis verbis explicare voluerunt, quam quod pretium à Christo in hominum redemptionem Patri oblatū, incomparabile fuit omni alij excogitabili pretio, siue argento, siue auro, siue lapidibus pretiosissimis, siue quouis alio modo fiat? Quod si pretium fuit cuicumque alij pretio incomparabile, necessum est, vt illud infinitum in ratione pretij fateamur: nam inter ea quæ finita sunt admittenda est comparatio, si ad idem præsertim genus pertineant, vt pertinet omnis satisfactio, & omne satisfactorium pretium; ad ordinem. enim eundem iustitiæ satisfactoriæ pertinent. Præterea quo pacto verificabuntur illa Pauli verba, *ad ostēsionem iustitiæ suæ*, si satisfactio finita fuit, & limitati valoris, indigensque extrinseca Dei liberali acceptatione, vt censeretur æquiualens. Neque vero Christus multa cum proprietate dici posset à Paulo, factus nobis iustitia, si satisfactio pro nobis exhibita ipsa indiguit Dei gratia, & acceptatione liberali. Id præterea, quod in testimonio ibidem citato ad Colos. 2. dicitur, scilicet, *traduxit confidenter palam, &c.* Illud. n. verbum, *confidenter*, satisfactionem denotat ex toto rigore iustitiæ factam per æquiualentem, & infinitā satisfactionem. Præterea ad Roman. c. 5. multus est S. Paul. in explicanda satisfactionis Christi abundantia. Cuius verba referam, & expendam dub. sequenti, cum explicabitur Christum satisfecisse de toto iustitiæ rigore. Fauet etiam quamplurimum illud quod dudū referebamus ex c. 10. Isa. *Consummatio abbreuiata inundabit iustitiam*, inundatio enim iustitiæ Christi, quid aliud designat, quā immensitatē eius, & infinitatē? Diximus n. istū locū de Christo esse intelligēdū: ipse. n. Christus verbū est abbreuiatū, vt 70. interpretes transtulerunt, vel vt nostra vulgata interpres vertit, *consummatio abbreuiata* dicitur, nā ipso quasi breui quodā compendio, & epilogo cósūmauit Deus omnem suorum operum summam, cum verbum caro factum est, ac plenum gratię, & veritatis habitauit in nobis: In vno nāq. Christo Deum reperies, & hominem; cęlestia, & terrestria in vno coeūt supposito, imo & simul in vnum diues, & pauper. Nā in ipso sūt oēs thesauri sapientiæ, & sciētiæ Dei, & vno peccato excepto omnibus ipse humanis miserijs, & calamitatibus, pro nobis egenus factus, succubuit. Hæc ergo abbreuiata consūmatio suis meritis, & satisfactionibus tm̄ extulit corā Deo iustitiæ vexillum, vt altius eleuari minimè possit, Et ob id dicitur inundasse iustitiā. Qua tūdē ex causa Ps. 129. dicitur. *Copiosa apud eū redemptio*, super quem locum legendus est omnino Aug. & videnda ea Patrum testimonia, quæ dub. 3. ad probandum iustitiæ rigorem in Christi satisfactione afferemus; eamdem enim ferè vim habent ad satisfactionis infinitatem probandam.

Sufficiat nunc in huius veritatis confirmationem vnum Clementem VI. Pont. Max. in medium afferre, qui in extrauag. vnigenitus de pœnitentiis, & remissionibus multa decernit in huius nostræ conclusionis confirmationem: sed tria potissimum dicit quę summopere sunt ponderanda. Primum, quod non solum Christus, quia Deus erat, sufficiens fuit ad satisfaciendum pro vniuersis hominum peccatis, verū quod & vnica gutta sanguinis eius, propter coniunctionem ad verbum, ad hoc ipsum erat sufficientissima. Secundum quod thesaurus Ecclesiæ ex meritis, & Christi satisfactionibus constans infinitus est, & quod ob id exhauriri minimè potest. Tertium denique, quod merita Christi fuerunt infinita. Et quod ipsum sit de Christi satisfactionibus censendum, constat, tum ex paritate rationis, cum ex ipso prædictæ extrauag. contextu, indifferenter enim Pont. ibi de satisfactionibus, & de meritis Christi loquebatur.

Sed quid obsecro dicent ad hanc tam apertam Pont. definitionem Authores, qui satisfactionum, & meritorum Christi infinitatem negant, recurrent fortassis ad extrinsecam illam Dei acceptationem, qua Deus, inquiunt, Christi satisfactiones, & merita pro vniuersis hominibus, imo pro infinitis si essent suscepit, & acceptauit? Verum hæc acceptatio præter quāquod in tertio notabili dicebamus, ad Dei gratiā & misericordiam potius pertinet, quā ad iustitiam, cuius actus sunt satisfacere, & mereri, ac proinde impertinens est ad constituendam meriti, & satisfactionis infinitatem, præsertim cum sit prorsus extrinseca, quæ nihil vel in satisfaciente, & merente, vel in satisfactione, & merito ponit. Præter hanc, inquam, rationem, quæ est efficacissima ad prædictam solutionem expugnandam, ex ipso extrauagantis textu liquet huius solutionis debilitas. Etenim Pont. ibi ad infinitum satisfactionum, & meritorum Christi valorem statuendū minimè recurrit ad illam Dei acceptationem extrinsecā, sed ad ipsam verbi cū humanitate substantialem coniunctionem, inquit. n. quod Christus, quia Deus erat, potuit humanum genus redimere, & pro illo satisfacere, & mereri. Certe ego vix reperio solutionē, quæ probabiliter possit hoc argumentum ex auctoritate Pontificia desumptum diluere.

Scio dices hanc doctrinam non esse habendam, vt definitionem pontificiam, quia non id ex primaria intentione Pontifex definire intendebat, sed de auctoritate concedendi indulgentias, quæ in Romano Pontifice residet ex intentione tractabatur, atque adeo doctrina de infinitate satisfactionum, & meritorum Christi non definitionis loco habenda est, sed rationis adductæ ad explicandam definitionis veritatem. Rationes autem quibus Pontifices, & generalia etiam Concilia pro suis explicandis definitionibu

Digitized by Google

bus afferre solent, non solidam semper auctoritatem obtinent, vt plerique Theologi varijs in locis adnotarunt. Bene quidem hæc se habent. Verum aduertat Theologus quam ex professo, quamque de articulatim doctrinam istam de valore satisfactionum, & meritorum Christi Pont. in citata extrauaganti tradiderit, imò aduertat, quod non solum ibi Pont. definit potestatem Ecclesiæ ad concedendum indulgentias, verum etiam voluit stabilire thesaurum Ecclesiæ ex meritis & satisfactione Christi potissimum constare, ac minus principaliter ex Sanctorum satisfactionibus, ad cuius thesauri indeficientiam explicandam, ad meritorum, & satisfactionum Christi infinitatem recurrit. Et cum communi loquendi modo scripturæ sacræ, & Sanctor. Patrum hæc summi Pont. doctrina conueniat, non potest non esse certissima, & quæ in contraria sententia plus temeritatis, quam probabilitatis relinquat. Missum facio, quod Scot. adhuc non videtur admittere Christi satisfactioné actu esse infinitam per extrinsecam Dei acceptationem. Nam dicere apparet, quod solum fuit acceptata actu pro ijs hominibus, qui de facto erunt, aut fuerunt in mundo, & pro eorum peccatis, quæ infinita non sunt, & si congruentiam habuerit, vt posset pro pluribus acceptari.

Sed iam rationibus probatur ista conclusio. Prima Christus obtulit vitam suam, & sanguinem suum Deo, imo & semetipsum in satisfactionem pro peccatis nostris ad Eph. 5. *Christus tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo*, sed res istæ sunt infiniti valoris, & æstimationis coram Deo: ergo Christus obtulit Deo infinitum pretium pro redemptione nostra, atque adeo exhibuit satisfactionem infinitam. Consonat huic rationi id quod retulimus paulo ante ex Clement. 6. in extrauag. Vnigenitus, dicente, quod *quælibet gutta sanguinis Christi, propter coniunctionem ad verbum sufficiens erat ad redemptionem totius mundi:* consentit etiam id quod Ambr. ait in præfatione in Ps. 35. *bonum aurum sanguis Christi, diues ad pretium, profluens ad lauandum omne peccatum*. Expendendum est illud verbum, *profluens*, denotat enim superabundantiam super omnia peccata, supra omnem que eorum possibilem malitiam, & grauitatem, atque adeo vim quandam satisfactoriam infinitam denotat. Sed de hac ratione, quæ in particulari videtur procedere, de quibusdam Christi actionibus, videlicet, de circuncisione, in qua Christus primitias sui pretiosi sanguinis pro nobis dedit Deo, de prolixa, & anxia in horto oratione cum sanguineas Christi caro sudauit guttas, de ipsa denique Christi passione, quæ tot, tantisque tormentorum generibus fuit consummata, in sequenti cõclusione dicemus latius, & nunc in communi probemus omnem Christi satisfactoriam operationem infiniti fuisse valoris.

Sit ergo secunda ratio. Operationes satisfactoriæ, atque itidem meritoriæ Christi Domini tantum proportionabiliter excedebant in valore satisfactionis, & meriti operationes nostras, quantum persona Christi in ratione personæ, excedit quamcumque personam creatam; sed persona Christi, in ratione personæ, excedit in infinitum omnem creatam personam: Ergo eius operationes in ratione meriti, & satisfactionis excedebant in infinitum omnes operationes elicitas à creata persona. Maior probatur. Non potest negari quin valor moralis operationum proportionetur dignitati personæ operantis, nam quis negare poterit quin morali extimatione pluris debeat fieri operatio Regis. V.G. Genuflexio, quam operatio alterius hominis minoris dignitatis? Ergo valor operationis crescit in suo genere proportionabiliter ad valorem personæ operantis: nam in qua, obsecro, alia proportione crescere potest? Ergo si personæ ad personam fuerit infinita distantia, in ratione personali, erit & similis distantia inter earum operationes in valore morali satisfactionis, & meriti.

Confirmatur. Si quis, ex homine infimæ sortis, & de media plebe, ascendat ad nobilitatem, aut ad dignitatem grandem, continuo eius actiones in multo maiori habentur pretio, & quo altior fuerit dignitas, ad quam euehitur, eo pluris eius operationis etiã à prudentissimis, & grauissimis Reipublicæ viris æstimantur. Manifestum ergo signum est, moralem operationum dignitatem, & valorem crescere proportionabiliter ad personæ operantis dignitaté. Sed huius rei, quæ vel sensibus patet, & à nullo bene composito ingenio negari vix potest, rationem à priori reddere non est admodum facile.

Dicunt cõmuniter sapientes Theologi, quod personæ qualitas, seu dignitas, etsi secundum se sit circũstantia in morali ordine consideranda, transit tamé in rationem obiecti operationis: & idcirco tribuit ei valorem iuxta proportionem suæ personalis dignitatis. Verum hæc ratio non videtur huius rei punctũ attigisse. Primo, quia non est certum, quod personæ qualitas transeat in rationem obiecti operationis, imo oppositum est certissimum; si ex ipsa non desumatur specifica operationis diuersitas, de qua re t. 2. q. 7. & q. 18. solent S. Thom. discipuli ad satietatem vsque tractare. Et quamuis in præsentia satis dicatur probabiliter, quod dignitas personæ Christi mutat speciem moralem actionis, quia constituit illam formaliter in ratione cuiusdam excellentis iustitiæ, qualis inter puram creaturam, & Deum nulla reperitur: at non semper est necesse, quod personæ dignitas speciem actus mutet: nam satisfactio ducis eiusdem est speciei cum satisfactione militis, quamuis illa sit ista dignior propter maiorem personæ ducis qualitatem, quæ est quædam circunstantia, quæ à Phylosophis moralibus appellatur circunstantia. Quis. Ista ergo ratio non est adæquata ad prædictæ veritatis explicationem.

Secundo sic impugno eamdem rationem. Obiectum non confert actui totam suam dignitatem, & perfectionem, neque ex eo, quod obiectum sit infinitum in ea ratione formali, in qua obijcitur actui, potest colligi ipsum actum infinitum esse in ratione talis actus. V.G. quamuis obiectum charitatis sit sũmum, & infinitum bonum, non tamen actus charitatis, quo nos diligimus summum bonum, aut quo ipsa humana Christi voluntas illud amat, infinitæ est perfectionis in ratione charitatis: ergo ex hoc quod dignitas personæ transeat in rationé obiecti, non sequitur, quod dignificet actum iuxta proportionem suæ quantitatis, ita vt si infinita fuerit, constituat actũ infiniti valoris moralis. Hac ergo prima ratione vti insufficienti prætermissa ad aliam deueniamus, quæ

quibusdam etiam doctissimis placet.

Et ratio secundo loco assignanda est, quod idcirco personæ circunstantia auget, aut minuit operationis valorem iuxta suæ personalis dignitatis quantitatẽ, quia est circunstantia quasi intrinseca operationi, & ipsi realiter coniuncta, ad eum modum quo intensio actionis, quamuis sit pura circunstantia, neque in rationem transeat obiecti, auget valorem satisfactionis, & meriti in operatione iuxta sui proportionem: nam actus. V. G. charitatis tanto magis meritorius erit, quanto magis fuerit intensus, & si attingere posset infinitam intensionem, valorem quoque infinitũ meritorium assequeretur. Quod neque in obiecto, neque in alijs circunstantijs locum habet, eo quod extrinseca sunt operationi.

Hæc secunda ratio bonam certe probabilitatem affert. Fateor quidem, quod intensionis exemplum adductum non in omnibus videtur quadrare, quoniã intensio actus moralis eatenus operationem in valore meritorio aut satisfactorio dignificat, quatenus eam in semetipsa perfectiorem reddit intensione reali, & intrinseca, at personæ dignitas nullam realem, & physicam perfectionem ipsi inducit actioni. Vnde non satis apparet ex quo proueniat valor moralis quem ad ipsam refundit actionem. Sed huic obiectioni, vt prædictam secundam tueamur rationem, sic respondebit Theologus, quod quia intensio est circũstantia purè intrinseca actioni, idcirco vtraq; perfectione, & physica morali eam perficit. Et moralis quidem perfectio meritoria, & satisfactoria in physica perfectione fundatur, at persona realiter quidem coniuncta est operationi, non vero est ei intrinseca. Vnde quia intrinseca non est nequit operationem intrinseca perfectione, & physica immutare & perficere; quia vero realem habet cum ipsa coniunctionem, vt ipsam inchoans, continuans, & perficiens moralem ei dignitatem, & valorem tribuit. Et quidem in hac parte illud est obseruandum, quod in principio actiuo operationis duo reperiuntur, quorum vtrumque per se ad operationem efficiendam concurrit, nimirum. Quod. & Quo, principium Quod, dicitur ipsum suppositũ operans. Quo, vero est forma per quam operatur. Cum, inquam, hæc duo in principio cuiusuis humanæ actionis reperiantur, substantialis, & physica, vt ita loquar, species actionis non à principio. Quod, sed à principio Quo, desumitur, actio enim in formali ratione actionis à formali principio actiuo specificatur, iuxta doctrinam traditam à S. Tho. 1. 2. q. 1. a. 3. A principio autem actiuo Quod, idest, à supposito, quod per formam talem efficit actionem, non essentialis species, neq; perfectio aliqua physica actionis desumitur: prouenit autem ab ipso moralis dignitas. & valor actionis, qui ad merendum, & satisfaciendum conducit.

Sed tandem tertiam adhibeo rationem, propter quam qualitas, & dignitas personæ in valorem moralem actionis iuxta suam proportionem refunditur. Quæ ratio in hoc consistit, quòd is qui alteri satisfacit, non solum suam operationem, sed & semetipsum illi subijcit. Et similiter qui meretur seipsum, suamque personam submittit in obsequiũ eius, apud quem meretur, vnde cum satisfactio includat intrinsecè ipsam personam satisfacientem, tanquam simul cum ipsa actione subinissam & subiectam ei cui fit satisfactio, nihil mirum, quòd in ratione satisfactionis includat totum ipsum valorem, qui desumi potest ex personæ dignitate.

Hæc ratio, quæ apud me non leuis est ponderis, vel inde suadetur, quòd non in omnibus actionibus humanis dignitas personæ in ipsas actiones refunditur; non enim actus comedendi caponẽ maioris est valoris, absolutè loquendo, in duce, quàm in milite; esset tamen dignior operatio ducis, operatione militis, si ad satisfactionem alicui faciendam referretur, nam genuflexio ducis corã priuato milite, ad satisfactionem ei exhibendam ordinata, multo esset maioris valoris, maiorisq; æstimationis, & pretij, quam particularis militis. Ex quo verosimilis fit assignata ratio, nimirũ, q ob id in satisfactione crescit moralis dignitas, & valor operationis, quia ipse satisfaciens se ipsum humiliat, & submittit ei cui satisfacit. Quod diximus de satisfactione, & merito proportionabiliter dicendum est in operationibus obediẽtiæ, obseruantiæ, humilitatis, religionis, & in vniuersum in illis omnibus actionibus, quæ ab inferiori superiori, vel quasi superiori exhibentur.

Sed quid de actu charitatis dicemus? charitas enim in ratione formalis charitatis non est inferioris ad superiorem, amor enim amicitiæ qualis est charitatis amor, æqualitatem potius, quam superioritatem respicit, inter eos enim est amicitia, inter quos est iustitia, & e conuerso, iuxta doctrinam ab Arist. lib. 8. Ethicor. traditam, & prouerbio fertur, quod non bene in eodem domicilio morantur maiestas, & amor.

Respondeo, & primum dico, quod amor amicitię est potissima operatio, in qua operans se totum tradit ei ad quem operatur, nam is, qui verè amore amicitię amat, & se, & omnia sua in obsequium amici habet parata, & exposita, & ob id dici solet amicorum omnia esse communia. Neq; ob id tamen amor actus est inferioris ad superiorem, sed ad æqualem, quia postulat in altero extremo mutuam, & reciprocam traditionẽ, amor enim amicitiæ amor mutuus est, & reciprocus: quam rem sufficiat in præsentia leuiter attigisse.

Secundo eidem obiectioni respondeo, quod licet charitatis amor hominis ad Deum sit verę amicitia amor propter rationes assignatas à S. Thom. & ab eius interpretibus 2. 2. quæst. 23. ar. 1. ex parte tamen hominis magnam inæqualitatem habet, quoniam homo non diligit Deum vt aliud bonum sibi compar, & æquale, neque aut bonum partiale, & limitatum, sed vt summè completum & totale bonum, & in quod homo, & seipsum, & bona sua efficaci, ac totali directione, refert. In hoc autem charitatis amore manifesta est ex parte hominis inferioritas, & totalis sui ipsius traditio in obsequium Dei, quẽ super omnia, & ex toto corde, & ex totis viribus diligit, iuxta præceptum Deut. 6. traditum. Et quidem licet meritum in ratione communi meriti forsan non exposcat, quod merens seipsum totum in præmiatoris obsequiũ submittat, sed sat est, quod ei suas det operas, hoc tamen exigit necessario meritum, quod est hominis ad Deũ: eo quod prima eius radix est ipse charitatis effectus, quo homo se totum tradit, & subijcit Deo sũmo bono. Et ob id regius vates. ps. 72. expli-

explicans ipsam charitatis vim, cui neque terra, neq; cœlum summè placent, sed ipsa sola summi Dei bonitas, inquit: *Deus cordis mei*, &c. Vocat Deum ipsum Deum cordis, idest, cordis dominum, plenarium eius dominium obtinens, & ius, per charitatis affectum ipsi Deo spontaneè traditum.

Hinc sequitur, quod cū Christus in omnibus suis operationibus ex primaria intentione operantis, & ex substantiali & primaria actionis specie se gereret cum Deo, vt inferiorem & minorem illo, seque proinde in Dei obsequium tradiderit, diuinæque eius voluntati se totum prout humanum erat suppositū subijceret, non potuit omnis eius operatio, iuxta valorem & dignitatem personæ Christi in suo morali valore meritorio, & satisfactorio non crescere, atqi adeo cum persona Christi esset reuera infinita, infinitæque dignitatis, consequens est dicamus vniuersas Christi humanas operationes infiniti valoris extitisse, fuisseque proinde infinitè meritorias, & satisfactorias. Et hæc est fundamentalis nostræ conclusionis ratio, quam ij tantum qui eius vim, & radicem non intellexerunt, libera quadam dicendi contempserunt audacia, negantes satisfactorijs Christi operationibus eum valorem quem & Sancti Patres, ac Pontifices grauissimi, imo & sacræ literæ fere expressis verbis eis tribuerunt.

Sed iam vlterius in nostræ conclusionis probatione progredior. Nulla operatio potuit esse dignior Christi operatione, etiam secundum absolutam Dei potentiam, nam & si pater fieret homo, æquè perfectam, & dignam operationem efficeret quidem, digniorem vero nequaquam: Ergo Christi operatio fuit summè digna, summæque dignitatis, & valoris, quo maior nulli potuit creatæ operationi competere, atque adeo fuit infiniti valoris moralis.

Dicerent huic argumento contrariæ sententiæ authores, quod illa operatio, quæ ab intensiore gratia, & charitate, quā sit intensio gratię & charitatis Christi, proficisceretur, sm̄ se esset maioris valoris satisfactorij, & meritorij, quam Christi operatio, & tm̄ illi deesset illa acceptatio Dei extrinseca, qua Deus Christi operationem acceptauit in compensationem pro peccatis omnium hominum. Et cum posset Deus illam puræ creaturæ operationem similiter acceptare in compensationem pro peccatis totius mundi, consequens fit, quòd talis operatio esset simpliciter dignior, & maioris valoris, quam operatio Christi. Nam secundum extrinsecam acceptationem essent æquales. Secundum vero intrinsecam perfectionem, dignior esset & perfectior operatio à pura creatura elicita: Vnde simpliciter esset censenda dignior, & maioris valoris. Ita dixerunt quidam Christiani homines, sed ne quis eos male Christianos arbitretur, quia tam humiliter, ne dicam viliter, de Christo, eiusque actionibus senserunt, eorum nomina silentio velare decreui. Et sic arguo pro conclusione nostra.

Sequitur ex contraria sententia, quod operatio puræ creaturæ tanti posset esse valoris meritorij, & satisfactorij, quanti fuit ipsa Christi operatio. Consequens magnam præsefert absurditatem, & falsitatem tam insignem, vt nullus Sanctorum Patrum eam non exploderet tanquam Christi dignitati iniuriosam, ipsique proinde blasphemam, quod constabit ex testimonijs, quæ dubio sequenti citabimus, in quibus nihil aliud Patres magis aueruntur, quam quod humani generis redemptio potuerit iusta compensatione, & satisfactione, qualis fuit Christi satisfactio, per actionem puræ creaturæ fieri: Ergo, &c. Probatur sequela, quia potuit Deus puræ creaturæ conferre intensiorem gratiam, & charitatem ea, quam tribuit animæ Christi, potuitque ipsam acceptare pro vniuersis peccatis omnium hominum ex Adam trahentium per naturalem generationem originem. Sed talis operatio in acceptatione extrinseca æqualis esset operationi Christi, & in intrinseca perfectione eam excederet: Ergo tam esset apta, imo & magis apta ad humanam redemptionem efficiendam illa puræ creaturæ actio, atque fuit operatio Christi.

Duæ possent huic argumento solutiones adhiberi. Altera, quod ille purus homo non posset pro se ipso satisfacere, & pro peccato originali, in quo conciperetur, atque adeo non satisfaceret pro toto genere humano ex Adam deriuato. Sed huic solutioni facillimè occurritur. Nam supponamus, quod Deus assumeret Angelum ad humani generis redemptionem faciendam, qui nulla pro se satisfactione egeret, aut vero quod formaret hominem miraculosè, qui nullum proinde originale peccatum contraheret, sed in statu innocentiæ sicut primus parens conderetur.

Secunda solutio, quæ apparet verosimilior est, quod licet dignitas personæ Christi non contulerit suis operationibus infinitum valorem satisfactoriū, & meritorium, contulit illis tamen valorem aliquem, quo non perficeretur operatio à pura creatura elicita, quantacumque gratia & charitate fuisset exornata.

Hæc solutio citra dubium non nihil habet probabilitatis, nam cum instar replica contra illam in hūc modum. Illa perfectio proueniens operationi Christi ex dignitate personę, non est infinita, vt admittit prædicta solutio: Ergo potest adæquari per aliam perfectionem, quam Deus tribueret operationi elicitæ à pura creatura, imo posset excedi: tam omnis perfectio finita, ab alia perfectione finita maiori vinci potest, si absolutam præsertim attendamus Dei potentiam. Fingamus enim, quod illa perfectio, quę ex dignitate personę Christi in eius operationem refunditur, sit vt centum. Tunc sic poterit Deus dare operationi puræ creaturæ perfectionem vt mille, infundendo illi habitum gratiæ intensissimum, & specialissima ei auxilia conferens: Ergo non solum adæquabit, sed & superabit prædictam Christi operationis perfectionem.

Huic tamen replicæ probabilis occurrit solutio, quæ efficaci argumento conuinci falsitatis non poterit. Solutio autem ea est, quod valor ille ex dignitate personæ ad humanam Christi operationem deriuatus, & si finitus sit, & limitatæ perfectionis, est tamen alterius rationis, & ordinis ab omni alio valore, qui aliunde potest ad operationem puræ creaturę deuenire, nam est valor personalis, & non formalis, qui proinde intrinsecam habet, & formalem habitudinem ad personam ex qua prouenit: atque adeo quantumcunq; crescat perfectio ex intēsione gratiæ, & charitatis in operatione elicita à pura creatura,

Digitized by Google

nunquam tamen attinget ad hunc personalem valorem, ac proinde neq; esse poterit æquiualens, & sufficiens compensatio pro aliquo mortali peccato, secundum illam grauitatem quam contrahit, ex diuina maiestate offensa. Nam huic grauitati nullus alius satisfactorius valor proportionari potest, neque esse sufficiens ad iustam compensationem, præter valorẽ personalem, qui ex infinita satisfacientis personæ dignitate ad operationem satisfactoriã deriuatur. Est enim formalis & intrinseca correspondentia inter satisfactionem, & offensam, vt grauitas ex dignitate personæ offensæ in culpa resultans non alio satisfactoris valore compensetur, nisi eo, qui ex persona satisfaciente pensatur.

Possemus huius rei ex doctrina S. Tho. aliquale afferre exemplum, dicit enim ipse, quod quantumcumq; crescat viatoris gratia, etiam si intensione excedat gratiam cuiusque beati, imò & omnium beatorum, nunquam tamen accedet ad perfectionem propriam gratiæ beatificæ, & quæ est in beatorum minimo, eo quod secundum quemdam modum gratia beatifica alterius est rationis, & speciei à gratia viatrice. Adhibet exemplum S. Thom. quantumcumq; inquit Leo intra naturam Leoninam crescat, nunquam perueniet ad Elephantis perfectionem, eo quod sunt perfectiones alterius speciei. Ob similem ergo causam ipse dicerem, quod valor personalis operationis Christi à nullo alio valore quantumcumque magnus sit, & excelens adæquari poterit. Et ob hanc causam posset dicere, qui negauerit infinitatem satisfactionis Christi, quod ad iustam humani generis redemptionem necessaria fuit verbi incarnatio, & eius operatio satisfactoria, quoniam in nulla operatione puræ creaturæ, poterit etiam per absolutam Dei potentiam reperiri valor ille personalis, aut alius, qui eius vicem suppleat, per quam possit compensare pro peccato quantum ad illam aliqualem infinitatem, quam omnes agnoscunt Theologi ex diuina maiestate offensa ad peccatum deriuatam.

Hæc solutio, vt dixi, mihi adeo apparet verosimilis, vt existimem, quod hæc vltima ratio, quam pro nostra conclusione formauimus, quamuis apud plerosque graues Theologos satis habeatur celebrata, non solidum tamen contineat nostræ cõclusionis fundamentum, quia per assignatam solutionem facilè euadimus illud illatum inconueniens, in quod ista ratio inducere conatur contrariæ sententiæ authores. Fateor quidem authoribus contrariæ sententiæ hanc solutionem non occurrisse fortassis, & ob id valde tertia illa ratione à nobis facta pro conclusione premuntur. Expendatur hoc in loco illa Caietan. regul. 1. par. quæst. 55. quod res vna superioris ordinis, etsi limitata, & finita, æquiualet infinitis rebus ordinis inferioris in virtute, & potestate, adhibet ipse exemplum in specie intelligibili superioris Angeli, quæ cum sit finita, æquiualet multis speciebus Angeli inferioris. Ex qua doctrina ad præsens institutũ posset Theologus inferre, quòd quia Christi satisfactio, etsi finita sit, & limitata, quia tamen est superioris ordinis ad omnem creaturæ puræ satisfactionem comparata: Idcirco in virtute satisfactoria æquiualet infinitis satisfactionibus, ab infinitis puris hominibus, & Angelis prouenientibus: ac proinde potuit pro vniuersis humani generis peccatis sufficiens esse compensatio. Non ergo huic postremæ rationi valde fidendum est in hac prima conclusione tuenda. Sed ad præcedentia motiua, & fundamenta est recurrendum.

§. 4. *Secunda Conclusio.*

SEcunda conclusio. Illa operatio, qua Christus seipsum, suam vitam, suumque pretiosum sanguinem pro vniuersis hominum peccatis obtulit, duplici infinitatis titulo infinitè fuit satisfactoria. Hæc conclusio primo explicatione eget, & suppositis his, quæ hactenus diximus, non tam probationem, quam sui explicationem efflagitat.

Notandum est ergo, quod in prædicta Christi satisfactione duplex videtur reperiri infinitas, altera, quæ ex infinitate satisfacientis personæ prouenie-bat, & altera, quæ ex infinitate rei oblatæ desumebatur. Prima quidem omni Christi operationi satisfactoriæ fuit communis, vt ex ante dictis constat. Secunda vero ad eam tantum operationem pertinebat, quam nunc specificauimus in secunda ista conclusione. Et quidem de priori satisfactione satis, ni fallor, diximus in conclusione præcedenti, & si quæ supersunt dicenda; in argumentorum solutionibus explicabuntur. De posteriori vero infinitate nonnulla dicere oportet: neq; enim omnes Theologi hanc infinitatem ex re oblata desumptam in Christi satisfactione libenter admittunt, ad quam eliminandam sic arguunt.

Primo. *Si infinitas rei oblatæ sufficiens esset ad* constituendam satisfactionem infinitam simpliciter in ratione satisfactionis, sequitur, quòd illa oblatio, qua B. Virgo in templo obtulit filium suum Iesum Christum, fuit valoris infiniti, fueritq; infinita simpliciter satisfactio: atque adeo sufficiens ad ipsam humani generis redemptionem operandum; consequens nullatenus admittẽdum apparet, quoniam tunc humani generis redemptio B. Virgini esset tribuenda, cum oblatio ab ipsa fuerit facta: ergo, &c. Sequela inde videtur manifesta, quòd B. Virgo tunc obtulit Deo infinitum pretium: ergo, &c.

Secundo quamuis res oblata sit infiniti valoris, si oblatio fuerit actio valoris finiti, limitat valorẽ, qui desumi poterat ex re oblata, propter quam causam graues quidam Theologi cum Mag. Sot. in 4. d. 13. dicunt sacrificium altaris finiti esse, & limitati valoris, quia licet res oblata sit simpliciter infinita, & valoris infiniti, limitatur tamẽ in ordine ad valorandum sacrificium, ab actione Sacerdotis offerentis, quæ est actio limitata, & finita, ergo res oblata non sufficit ad constituendam satisfactionis infinitatem, quantumcumque ipsa secundum se infiniti sit valoris.

Tertio sic ipse argumentor in huius sententiæ patrocinium. Sequitur ex sententia contraria, quod in Christi operatione duplex simpliciter reperie-batur satisfactionis infinitas. Altera ex infinitate pretij oblati desumpta, & altera ex infinito satisfacientis valore proueniens. Consequens est falsum: ergo, &c. Sequela manifesta apparet ex prædicta sententia, probo autem falsitatem consequentis. Repugnat dari duo infinita simpliciter, siue duas sim-

ſimpliciter infinitas formales rationes in eadẽ ſpecie: ergo impoſſibile eſt, quod in vna, & eadem Chriſti operatione duæ reperiantur infinitæ rationes formales intra eandem ſpecificam, & formalem ſatiſfactionis rationem. Confirmatur. Si vtraque ratio eſt infinita per ſe, & ſeorſum conſiderata, ergo ſimul ſumptæ maiorem efficient ſatisfactionis infinitatem, ſed infinitum creſcere ea ratione qua infinitum, eſt omnino impoſſibile: nam ſi creſcit, non poteſt non eſſe finitum, & ſupponitur alias eſſe infinitum, atq; adeo finitum ſimul eſſet, & infinitum, quæ manifeſta eſt contradictio.

Dices forſan, quod infinitas, quæ ſumitur ex parte ſatiſfacientis alterius eſt rationis, & ſpeciei, ab ea quæ ſumitur ex parte pretij oblati, nihil autem inconuenit, quod in eadem operatione conueniant duæ rationes formaliter diuerſæ ſimpliciter infinitæ.

Contra ſic arguitur. Illa infinitas, quæ ſumitur ex parte pretij eſt infinitas ſatisfactionis, ſeu quod eſt idem, ſatiſfactoria, ergo eſt eiuſdem rationis moralis cum infinitate, quæ ſumitur ex parte ſatisfacientis, quoniam hæc poſterior infinitas citra dubium eſt ſatiſfactoria, atque adeo intra eandem rationem formalem ſatiſfactionis duo reperiuntur infinita, ſeu duæ formales rationes ſimpliciter infinitæ. Antecedens apparet manifeſtum, nam ratio pretij per ſe pertinet ad formalitatem ſatiſfactionis: ergo infinitas inde ſumpta ad formalem ſatiſfactionis rationem attinet.

In hac re dicam quid ipſe ſentio, nã quid ſentiant alij vix poſſum referre. Quia nihil aliud ſpecialius reperio in Theologorum diſputationibus explicatum, & definitum, præterquam quòd quidam affirmant, illam ſententiam dudum à me citatam, puta, quod ex infinitate pretij nequit deſumi infinitus valor ſatiſfactorius. Plerique autem Theologi contrarium ſentiunt, exiſtimantes, quòd in Chriſti operatione, qua ſeipſum patri in cruce obtulit, reperitur ſatiſfactoria infinitas, quæ ex infinitate rei oblatæ deſumitur. Ego vero ita ſentio, quòd in operatione Chriſti, qua ſatiſfecit patri, in illa videlicet, qua Deo propriam vitam, & ſanguinem, pro noſtris peccatis obtulit, conſiderandæ ſunt quatuor illæ rationes, quas ſuperius cum S. Thom. diſtinximus, & quæ habent in ſacris literis ſolidiſſimum fundamentum nimirum, ſacrificij, ſatiſfactionis, ſanctificationis, & redemptionis. Tunc dico, quòd Chriſtus patri oblatus, eiuſque pretioſiſſimus ſanguis in cruce effuſus in ratione pretij formaliter conſideratus ad ſolam pertinuit formalem redemptionis rationem, nam ſatiſfactio non fit pretio propriè loquẽdo, vilis. n. reputatur ille, qui pretio ſuũ æſtimat honorẽ, & qui cõpenſationem honoris per iniuriam læſi vult ſibi fieri pretio. Et cõfirmo. Ex eo, quod dicebam ſuperius, puta, ſatiſfactionem non in ſatiſfacientis commodum per ſe primo fieri, ſed eius cui fit ſatiſfactio. At qui pretium offert, per ſe primo intendit ſibi aliquid tali pretio acquirere. Et hæc eadem fere ratio demonſtrat, quod formalis ratio pretij non pertinuerit ad propriam, & formalem ſacrificij rationem. Nam res quæ immolatur, & ſacrificatur Deo, non ordinatur ad emendum aliquid à Deo, ſed ad religioſam, & ſubmiſſam venerationem illi exhibendam, in recognitionem ſuę celſitudinis. Quæ formalis ratio in omni ſpecie ſacrificij ſeruatur. Sed neque vero pretij ratio ad ſanctificationem ſpectat, etiam ſi nomine ſanctificationis meritoriam Chriſti iuſtitiam, qua nobis ſpiritualia, & omnia ſanctificatiua dona meruit, comprehendamus. Nam qui meretur, nullũ præmiãti pretiũ offert, ſed operationes ſuas, & omne ipſarum emolumentum in bonum ipſius præmiatoris refert, vnde ius ei oritur, vt ex bonis præmiatoris aliquid accipiat. Sola ergo redemptio eſt, quæ formaliter celebratur pretio, nam qui redimit quempiam ſiue ex iuſta, ſiue ex iniuſta ſeruitute, eumq; in priſtinam conſtituit libertatem, niſi vi, aut fraude vtatur, neceſſum eſt exhibeat iuſtum pretium, quo ipſa redimendi libertas æſtimatur. Et hinc fit, quod humani generis redemptio, quatenus fuit pretio celebrata, emptio à Sancto Paulo 1. Corint. 6. vocatur.

Quo ſuppoſito, vt diſtinctius, & breuius rem iſtã exponam, dico primum: Redemptio humani generis, in ratione formali redemptionis præcisè conſiderata, non ſumit valoris infinitatem à perſona redimente, ſed à pretio pro libertate redemptorum oblato. Hæc aſſertio pro ſecunda parte, nimirum, quod redemptionis infinitas ex pretij dignitate fuerit deſumpta, neſcio qua poſſit ratione negari: Cum Apoſtoli Petrus, & Paulus locis ſuperius citatis magnitudinem, & æſtimationem redemptionis humanæ ad ipſam pretij granditatem, & excellentiam reuocauerint, *empti enim eſtis pretio magno, &c.* dicebat Paulus; & Petrus dixit, *non corruptibilibus auro, & argento, &c.* Et Sancti Patres, quorum teſtimonia retulimus hactenus, & referemus poſtea, manifeſtè redemptionis noſtræ valorem ad eandem pretij infinitatem reducunt. Quæ veritas ſummopere firmatur ex eo, quod Clemens Sextus in extrauag. citata, dicit, quod quælibet gutta ſanguinis Chriſti, propter coniunctionem ad verbum, ſufficiens erat pretium pro vniuerſis mundi peccatis. Ratione itidem eandem ſententiam probo. Potiſſima emptionis ratio, prout eſt formaliter emptio, ex pretio penſatur: Ergo qualitas eius, & quantitas ex pretio quoque deſumitur. Sed redemptio, vt dicebam, non eſt aliud re ipſa quam emptio quædam: Ergò ex infinitate pretij humanæ redemptionis, ipſa redemptionis infinitas fuit deſumpta. Prior autem pars aſſertionis eiuſdem probatur.

Primo in emptione, & venditione parum aut nihil conſiderantur qualitas, & dignitas ementis, & vendentis, ſed ad merces, & pretium tantum habetur reſpectus, neque pluris æſtimatur pretium in venditione exhibitum à Rege, quam ab homine priuato: ergo cum redemptio in ratione formalis redemptionis conſiderata, fuerit quædam emptio, qua Chriſtus dato ſui pretio libertatem, quam humanũ genus per peccatum amiſerat, emit à Deo: ad valorẽ redemptionis formaliter conſideratæ, non per ſe attinebat dignitas redimentis perſonæ.

Secundo probatur eadem pars. In ſatiſfactione, & merito ob id operantis dignitas ipſam ſatiſfactoriam, & meritoriam actionem dignificat, eiuſque proportionabiliter valorem auget, quia is, qui ſatiſfacit, & meretur, non ſolum propriam operationem, ſed & ſemetipſum ſubijcit, & ſubmittit in obſequiũ eius, apud quem meretur, & cui ſatiſfacit, vt paulo

N 3 ſupe-

superius diximus,& explicuimus: sed in redemptione, præcisè considerata in ratione formali redēptionis, redemptor pretium quidem tradit in potestatē eius à quo captiuum redimit, non vero seipsum illi submittit, & subijcit: non enim se humiliat coram illo, aut aliquid facit huiusmodi ad rationem personalis subiectionis spectans, sed ita se habet in emendo captiui libertatem, atque si simili pretio equum emeret: ergo,&c. Ex quo infero, quod si præcisè ad rationem redemptionis attendamus, & ea sola consideranda fuisset in humanæ redemptionis opere, si pura creatura. V.G. Beata Virgo offerret Deo Christi sanguinem,& vitam, aut ipsummet Christum pro redemptione humani generis, de facto illud redimeret: quia dignitas redimentis in formali redemptionis ratione non est per se consideranda, sed ad valorem pretij duntaxat est attendendum. Quam autem ob causam B. Virgo cum filium suum in templo obtulit, non fuerit humani generis redemptionē operata, paulo post dicemus.

Dico secundo in sacrificio crucis, quo Christus semetipsum obtulit patri, eiusque valore,& infinitate, non per se primo attenditur res ipsa exterius oblata, sed ipsa interior rei eiusdem oblatio. Ad huius assertionis intelligentiam, supponendum est ex his, quæ dici solent. 2.2.q.81.& 3.par.q.83.ar. 1. quod in sacrificio per se attenduntur actus sacrificantis, quibus rem sacrificatam conficit, frangit, conterit, & commolitur in Dei venerationem, & cultum (Quod est facere sacrum, remque ipsam Deo sacrare) quæ tamē exterior rei oblatæ confectio, fractio, & cōmolitio non consideratur absolutè, vt in re illa materiali fit, sed prout est signum interioris animi confractionis, & contritionis, & cōmolitionis, qua sacrificantis animus in semetipso interius conficitur, conteritur, frangitur,& quasi in nihilum redigitur coram Deo, ipsam Dei recognoscens maiestatem, & excellentiam, ex qua vniuersa pendent. Vnde præcipuus sacrificij valor non ex re externa circa quam fit sacrum considerandus est, sed ex interiori potissimum animi religiosa, & sacra fractione, & commolitione attenditur. Nam quia istam internam sacrationem,& religiosam animi confractionem designat, illa externa rei oblatæ confectio,& confractio, idcirco grata est, & accepta Deo: at propter quod vnumquodque tale,& illud magis, vt habet commune proloquium. Vnde merito Dauid psal. 50. dicebat, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies*. Quare valor, qui in sacrificio sumitur ex re primario oblata, & sacrificata, reuera coincidit cum valore sumpto ex ipso sacrificante. Quia sacrificij actio sua natura est reflexiua supra sacrificantem, qui est primaria, internaque hostia, principaliter immolata. Quo fit, vt in cruento illo sacrificio, quod Christus assistens Pontifex futurorū bonorū in cruce obtulit Deo, potissimus valor, præcipuaque eius dignitas, non in externa carnis Christi visibili vulneratione consistebat, sed in interno ipsius Christi animi dolore, internaque plenaria subiectione ad Deum, qua se totum Deo dicauit, & sacrauit, cor suum coram Deo totum effundens, conterens, comminuens,& quasi in nihilum redigens, ipsamq; Dei maiestatem summa veneratione recognoscens, & totum suum humanum esse illi penitus subijciens. Cuius interni sacrificij,& spirituali animi fractionis, & commolitionis manifestissimum signum fuit illa sensibilis carnis Christi vulneratio,& contusio, quam ipse Christus nō solum summa cum patientia sustulit, sed & spontanea voluntate accepiauit, *oblatus est enim, quia ipse voluit*, Isa. 53.

Ex his sequitur primo, quod nisi illa interior immolatio Christi summè,& infinitè fuisset grata Deo, ipsa exterior immolatio, quamuis facta fuerit circa personam infiniti valoris haudquaquam summè accepta,& grata Deo fuisset.

Sequitur secundo, quod sicut in actu interiori, & exteriori non sunt duæ bonitates morales, sed vna & eadem formaliter, iuxta probabiliorem sententiā, quam docuit S. Tho. 1.2.q. 20. ita in sacrificio crucis non fuerunt duo valores, duæq; dignitates infinitæ, sed vnus & idem infinitus valor formaliter fuit in vtraque oblatione, & multo formalius in interiori, quam in exteriori, eo quod exterior immolatio non habuit rationem religiosæ oblationis, religiosiq; sacrificij, nisi quatenus coniungebatur cum interiori, & prout erat effectus, & signum eius.

Sequitur tertio, quod in sacrificio crucis valor operantis, idest, sacrificantis coincidebat cum valore rei sacrificatæ, & immolatæ, primo quidem & principaliter immolatione spirituali,& secundario, & minus principaliter immolatione externa, & sensibili. Coincidebant enim in vnum Sacerdos, & sacrificiū, non solum sicut in alijs omnibus sacrificijs, in quibus vt nunc dicebam, res quæ primo, & principaliter offertur est animus & cor principalis offerentis, & sacrificantis. Nam hoc ad oblationem tantum internam pertinet, at in sacrificio crucis & interna, & externa immolatione coinciderunt sacrificans & hostia, sacrificium & sacerdos. Sed valor sacrificij non tam desumebatur ex infinita rei sacrificatæ dignitate, prout terminabat externam immolationem, quā prout fuit res interiori sacratione, & immolatione oblata & sacrificata. Et hoc quidem per se pertinet ad ipsam formalem sacrificij rationē, sic adeo quod si tollatur dignitas rei interius immolatæ, necesse est auferatur tota sacrificij dignitas, totusque eius valor: quoniam est de intrinseca ratione sacrificij, immolationisque gratæ Deo, quod immolatio reflectatur supra ipsum sacrificantem. Loquor autem de sacrificio, in quo sacrificans non se habet ministerialiter alterius personam agens, sed vt principale operans. Ex quibus tandem sequitur, quod si Christus immolaret hœdum vel agnum, eius sacrificium in ratione sacrificij simpliciter esset tanti valoris, atque fuit sacrificium, quo seipsum immolauit in cruce. Et hoc quidem non solum ex præcisa dignitate offerentis,& sacrificantis, sed etiam ex parte rei primario, & principaliter immolata spirituali & interna immolatione, cuius signum esset illa exterior immolatio in hœdo aut agno facta. Hoc patet, quoniam, id postulante religiosi sacrificij, & immolationis ratione, hostia per se primo,& principaliter oblata, & immolata non esset agnus, sed ipsemet Christus secundum internam & spiritualem immolationem, qui immolatione visibili, & externa fuit in cruce immolatus.

Dico tertio. In satisfactione, qua Christus satisfecit Deo in cruce, valor infinitus ex dignitate personæ

satis-

satisfacientis desumptus erat vnus & idem cum valore, qui ex ipsa Christi vita, & eius sanguine desumebatur: Et hoc non erat accidentarium satisfactioni, sed per se & essentiale ad ratione satisfactionis. Huius ratio ea est, quoniam satisfactionis Christi infinitas non sumitur ex sola satisfacientis persona extrinsecè considerata per modum tantum agetis extrinseci, sed potius considerata, prout ingreditur satisfactionem, estque quasi pars eius intrinseca, quatenus satisfaciens se ipsum submittit, & subijcit ei cui satisfacit, quod superius explicuimus: ergo valor satisfactorius passionis Christi, qui consurgebat ex dignitate vitæ, & sãguinis Christi, quatenus Christus vitam suam posuit, suumque pręciosissimum fudit sanguinem, in honorem, & eximiam Dei reuerentiam, vt scilicet, Deo is redderetur honor, quem peccatum si non effectu, affectu tamen abstulerat, & in quandam humillimam veniæ petitionem, pro iniuria, & offensa ipsi per peccatum irrogata, iuxta illud Philippen. 2. *humiliauit semetipsum, &c.* Totus præhabebatur inclusus in ipsa ratione satisfactionis internæ, qua Christus se totum Deo subiecerat, & submiserat in eius gloriam, & honorationem, ad compensandum pro iniuria contra diuinam maiestatem commissa. Itaq; loqui debemus in hac parte proportionabiliter ad eum modum, quo solemus loqui de bonitate actus exterioris ad interiorem comparati. Quod diximus de satisfactione, proportionabiliter est dicendum de merito, de ipsaq; Christi operatione, secundum quod fuit meritoria nostrę sanctificationis & gratiæ. Itaque in omnibus illis Christi actionibus, quæ essentialiter subiectionem, & summissione operantis important. V. G. obedientiæ, humilitatis, religionis, &c. quarum proinde valor sumitur ex dignitate personæ operãtis, non præcisè vt operans est, sed vt ingreditur ipsam operationem veluti pars eius, iuxta modum dudum expositum, non ponebant in numero, neque ponere poterant dignitas, & valor actionis ex operante proueniens, & valor ille, qui ex ipsa persona Christi desumebatur tanquam ex materia, seu obiecto talis operationis. Quoniam ipsemet Christus prout operans ingrediebatur, vt dixi, ipsam actionem in ratione actionis, & sic cõferebat ei omnem dignitatem, omnemque illum valorem quam quocumque alio modo siue per modum materiæ, siue per modum obiecti, siue etiam per modum pretij ad ipsam operationem comparatus, valeret ei tribuere. Vnde in quolibet actu ex prædictis erat infinitus valor, infinitaque dignitas, neque vnus poterat dignior esse, maiorisq; valoris alio, etsi Christus esset materia vnius. V. G. sacrificij crucis, & non alterius, scilicet, obedientiæ, humilitatis, &c.

Quibus ita suppositis, ad illa tria argumenta, quæ pro quorumdam opinione Theologorum fecimus, sigillatim erit respondendum.

Ad primum dicitur, quod duplici ex causa Beata Virgo per illam oblationem, qua filium suum obtulit in templo non redemit genus humanum. Prima, quoniam Christus datus quidem erat ei vt filius, nõ vero vt posset illo vti tanquam pretio, in isto vel in alio contractu, vel cum Deo, vel cum hominibus celebrato. Non enim ipsa dominium habebat Christi, vt posset illum offerre Deo in pretium redemptionis humanæ.

Secunda causa, quoniam liberatio generis humani à dæmonis seruitute, non potuit fieri per purum hominem, quantumcunque esset ingenuus, & infiniti valoris: sed necessaria simul erat virtus sacrificij valoris quoque infiniti: atque itidem egebat operatione, quæ infinitam haberet vim sanctificatiuam: Eo quod seruitus qua humanum genus tenebatur captiuum, & in dæmonis tyrannidem traditum, introducta fuerat per mortale peccatum, ad cuius reparationem hęc omnia sunt necessaria. Quoniam ergo Beata Virgo neque per modum sacrificij, neque per modum satisfactionis, neque per operationem sanctificatiuam humanum potuit genus reparare, idcirco oblatio, qua obtulit Christum, non fuit redemptiua generis humani, quamuis in ea fuerit oblatum Deo infinitum pretium, quod in ratione pretij sufficiens erat ad ipsam humani generis redemptionem.

Ad secundum argumentum, admissa illa sententia (quæ tamen apud me non magna probabilitate pollet, eo quod Sacerdotis actio ministerialis est, & non simpliciter essentialis ad ratione sacrificij) Respondeo, quod operatio Christi, vel inquantum fuit vera immolatio, vel inquantum fuit satisfactoria, vel denique, prout erat animarum sanctificatiua, fuit infiniti valoris, infinitæque moralis efficaciæ, atque adeo nullatenus limitate potuit valorem ex infinitate pretij, vel infinitate obiecti, seu materiæ prouenientis. Quin potius ipsa operatio in sua propria ratione præhabuit inhibitum hũc omnem valorem, vt dudum dicebamus.

Ad tertium argumentum neganda est sequela. Dico enim, quod in operatione Christi considerata præcisè in ratione redemptionis, fuit formaliter valor ex infinitate pretij desumptus, non vero ex infinitate operantis personæ, prout operante. In eadem autem operatione, secundum tres alias rationes considerata, fuit infinitus valor desumptus ex dignitate personæ operantis, quatenus, vt dicebam, ingreditur ipsam operationem, veluti aliquid eius, & veluti materia circa quam ipsa operatio reflectitur, secundum quòd operans seipsum humiliat, subijcit, &c. Et quoniam hac ratione operatio suscepit à persona Christi omnem eum valorem, quem Christus vel in ratione materiæ, vel in ratione obiecti, vel in ratione finis, poterat eidem operationi præstare, idcirco operatio secundum tres istas rationes nullum alium valorem ex dignitate Christi participat, præter eum quem suscepit ab ipso tanquam ab operante, ad modum expositum. Et quidem quamuis Christus secundum suã dignitatem consideratus poterat in ratione rei oblatæ, vel in ratione materiæ circa quam, infinitum eidem operationi conferre valorem, nullum tamen de facto contulit, eo quod præsupposuit in ipsa operatione omnem huiusmodi valorem ab ipsomet Christo sub alia ratione collatum, nimirum, sub ratione operantis, super quem ipsa quasi reflectitur operatio. Ex his soluta superest argumenti confirmatio.

Ex quibus omnibus colligitur intelligentia nostrę secundæ conclusionis, in qua minime asserimus geminum, eumque infinitum reperiri valorem, alterum ex operante, & alterum ex re ipsa, vel per modum pretij, vel per modum hostiæ, vel alia quauis ratione

tione considerata desumptum. Nam cum idem sit omnino Christus, & eiusdem prorsus virtutis, quatenus est operans, & quatenus pretium est, & res oblata non potest diuersum conferre valorem, siue hoc siue alio modo consideretur. Sed id tantum asserit nostra conclusio, quod Christi satisfactio, quatenus fuit humani generis redemptio, sui valoris infinitatem non desumebat à Christo, prout ab operante, sed prout infinitum fuit pretium Deo pro libertate humani generis exhibitum: cum tamen eadem operatio, prout satisfactoria fuit, & meritoria, & similiter prout erat sacrificium, suum omnem valorem, & dignitatem desumeret à Christo, prout fuit operans dignitatis infinitæ, & non quatenus habuit rationem pretij. Quoniam pretium non pertinebat formaliter in ratione pretij, ad illam Christi operationem secundum has tres posteriores rationes formaliter consideratam. Præterea sacrificij valor in eadem operatione desumebatur quidem à Christo, non prout erat offerens, vtcumque, sed prout obtulit seipsum, vnde desumebatur ab ipso Christo, & prout erat offerens, & prout erat res oblata, interna tamen & spirituali oblatione. Neque rationes istæ duæ separari poterant in Christi sacrificio, eo quod essentialis sacrificij ratio, vt dixi, postulat reflexionē illam super ipsum offerentem, ita vt res primario, & principaliter oblata sit ipsum offerens, idemque sit sacerdos, & hostia per se primo oblata.

§.5. *Tertia Conclusio.*

VAlor infinitus operationis Christi, siue satisfactorius, siue meritorius, non est aliqua entitas physica ipsam Christi operationem afficiens, sed est moralis quædam entitas realis, ex dignitate suppositi operantis radicaliter ad ipsam operationem deriuata. Multa nobis essent ad huius conclusionis, & intelligentiam, & probationem dicenda, nisi in ar. 2. q. 3. multa dixissemus de gratiæ Christi infinitate, quæ seruata proportione habitus & actus accommodari poterunt ad Christi satisfactionem. Etenim eędem opiniones Theologorum, quas de infinitate gratiæ retulimus, versantur proportionabiliter circa infinitatem meritoriam, & satisfactoriam operationum Christi. Non desunt enim, qui dicant, quod satisfactionis Christi valor totus est extrinsecus, & ab extrinseca Dei acceptatione prouenięns, neque qui dicant illum esse modum quendam entitatis physicæ. Et inter Theologos, qui censent esse moralem quandam dignitatem, non desunt, qui existiment eā non realem esse, sed quandam rationis entitatem. Quæ omnes sententiæ eisdem prorsus sunt argumentis confutandę, quibus expugnauimus, secundum quod de infinitate gratiæ procedunt.

Aduertendum autem est id, quod diximus in conclusione, moralem, scilicet hunc valorem infinitum satisfactionis Christi radicaliter prouenire ex infinitate diuini suppositi, non in eodem sensu ab omnibus intelligi. Caiet. etenim 3. p. q. 1. art. 2. docere videtur, quod valor hic non solum procedit ab infinitate suppositi tāquam à radicali principio, sed etiam vt à proximo, & immediato. Et quidem cum Caieta. non agnoscat in habituali Christi gratia omnimodam infinitatem in ratione gratiæ, eam nimirum, quam nos probauimus ei competere, satis consequēter loquitur, cum docet, quòd valoris infinitas, quæ reperitur in Christi satisfactione, non descendit à diuino verbo ad ipsam operationem, mediante gratia, sed immediatè, & absque aliquo medio. Ita quod ipsa operatio, prout comparatur ad charitatem, ad gratiam, & ad humanitatem Christi nullam prorsus infinitatem induit, sed perfectionem duntaxat essentialem quam ex obiecto, & ex alijs quasi physicis principijs participat, comparata vero ad suppositum, moralem sumit infinitatem, ex eius infinita dignitate deriuatam.

Quidam vero alij Theologi admittentes id, quod omnes huius infinitatis assertores tenemur fateri, & quod in nostra conclusione exprimitur, infinitum, scilicet satisfactionis valorem ab ipsa vnionis gratia, idest, à verbo humanitati vnito, vt à prima radice deriuari: dicunt, quod vt à principio proximo, & immediato à gratia habituali dimanat, ea ratione, qua infinita est in esse gratiæ. Quæ sententia mihi grata est: nam hæc assertio nihil detrahit à valore satisfactionis, & cedit quamplurimum in habitualis Christi gratiæ commendationem. Et quidem cum infinitus hic satisfactorius valor, ac similiter meritorius, non ad physicum rerum ordinem, sed ad moralem spectet, optimè saluatur proportio inter gratiā, qua ratione est moraliter infinita, & inter ipsam Christi infinitam satisfactionem, infinitumque eius meritum.

Imo mihi satis est probabile, quod licet Christi humanitas, ex coniunctione ad verbum non induerit infinitatem in ratione humanitatis, vt dicebam superius quæst. 3. ar. 2. propter illam tamen infinitā moralem dignitatem, quam ex coniunctione ad verbum acquisiuit, vt ex doctrina S. Thom. ibidem affirmaui, rationabiliter satis dicitur, quod etiam ipsa conducit ad Christi satisfactionis infinitatem, itaque gratia est principium immediatum infinitatis meriti, & satisfactionis Christi per modum habitus, humanitas vero est principium mediatum, non radicale, sed per modum naturæ, quæ perfectionem à supposito sibi communicatam immediatè transfundit ad ipsam gratiam. Gratiæ enim infinitas inde consurgit, quod mediante humanitate ipsam diuini verbi personalem terminationem participat, quam infinitas personalis dignitatis, & valoris comitatur. Gratia itidem immediatè suum quoque personalem valorem moralem ipsis moralibus Christi actionibus communicat, sed hæc tandem omnia ad ipsum diuinum verbum hypostaticè humanitati vnitum, vt ad radicem primam, reuocantur.

Theologi, qui arbitrantur charitatem, & cæteras animæ Christi supernaturalis ordinis virtutes infinitate quoque, siue physica, siue morali gaudere in proprijs suis rationibus ex ipsa vnionis gratia participata, similiter fatentur, quòd infinitas satisfactionis Christi tanquam à proximiore principio prouenit à charitate, imo & ab alia virtute quacunque à qua operatio ipsa satisfactoria, seu meritoria eliciatur. V. G. à religione, obedientia, humilitate, &c. Nobis autem non placuit superius quæst. 3. ar. 2. hanc infinitatem virtutibus tribuere, atque idcirco debitum consequutionis ordinem sequentes, infinitum satisfactionis, aut meriti Christi valorem nullatenus ad

has

has virtutes reducendum esse censemus.

Ex his, quæ in hac concl. & in eius explicatione diximus promptum erit deducere, quod infinitas satisfactoria & meritoria, non est extrinseca, aut per accidens ipsis Christi actionibus, cum ex proprijs ei principijs competat. Vnde sicut de gratia Christi dicebamus superius. Infinitas est accidens illis proprium personale. Non eum appello proprium indiuiduale. Quoniam existimo non pertinere ad indiuiduationem operationum Christi, quod efficerêtur à tali supposito, puta, diuino verbo. Et hoc à posteriori inde ostendo, quod si oppositum demus, tenebimur fateri, quod Angelus, siue bonus, siue malus potuit suis viribus cognoscere Christi humanitatem in verbo suppositam. Quod nullus Theologorũ concedet. Patet sequela. Angelus comprehendere potest humanas Christi actiones, secundum omnia, quæ vel essentialiter, & specificè, vel indiuidualiter eis per se & intrinsecè competunt. Ergo, si ordo ad diuinum suppositum, vt ad principium elicitiuum, est eis per se, & intrinsecus: cognosci potuit ab Angelo, quod à verbo procedebant. Igitur per se illis fuit, quod ab illa singulari humanitate elicerentur, & ab illo supposito prout humano, per accidens vero fuit eis, quod simul esset suppositum diuinum. De qua re amplius dicam infra.

Soluuntur argumenta facta initio dubitationis principalis.

SEd iam tempus est, vt argumenta, quæ à principio huius secundi dubij fuerunt proposita, proprijs accommodatisque solutionibus diluantur.

Primum quidem argumentum cum sua confirmatione, in quo de peccati mortalis infinitate tractabatur dissoluimus sufficienter in prima parte decisionis huius dubij: consulantur, quæ ibidem diximus.

Ad secundum argumentum nihil superaddendũ duxi ad eius solutionem, hijs quæ dicta sunt in primo notabili, ex tribus quæ præmisimus ad resolutionem huius secundi dubij, ante primam conclusionẽ. Ex quibus liquet nos non omnem valoris, & dignitatis infinitatem Christi operationibus tribuere, sed satisfactorium tantum, & meritorium.

Estque aduertendum, quod sicut in genere quantitatis possumus intelligere quantitatem in vna specie infinitam, quæ tamen non contineat infinitatem totius generis quantitatis. V.G. si fingamus lineam infinitæ longitudinis, infinita quidem erit secundum speciem lineæ, non tamen habebit infinitatem superficiei, aut corporis. Ita in genere morali commode intelligi valet aliqua ratio infinita in certa, & determinata specie morali, quæ tamen non habeat omnem moralis generis infinitatem. Et ita nos censemus in præsentia, quod operatio Christi satisfactoria infinito pollet satisfactionis valore, & meritoria Christi operatio infinitatem simpliciter in ratione meriti sortitur, neutra tamen totum moralis generis valorem, eiusque infinitatem complectitur. Valor enim gratiæ, & satisfactorium, & meritorium valorem transcendit, & neque sub eorum aliquo, neque sub vtroque comprehenditur. Imo & infinitas satisfactionis formaliter considerata minime continet infinitatem valoris meritorij, aut econtra, sed vna quælibet istarum ratio, sua specifica est infinitate morali contenta.

Ad tertium argumentum, primo respondetur, quod quemadmodum in quæst. 3. dicebamus, si pater fieret homo, cuius humanitas gratia habituali exornaretur, eius gratia non haberet formaliter distinctam infinitatem, distinctumque moralem valorem infinitum ab ea infinitate, eoque valore, quo nunc pollet gratia Christi, eo quod ab vna, & eadem diuina infinitate valor vtriusque gratiæ infinitus desumeretur. Ita in præsentia dico, quod omnes Christi operationes satisfactoriæ vna & eadem morali infinitate fuerunt infinitæ, quia ab eadem personali dignitate verbi infinitum sortiebantur valorem, solaque materiali secernebantur differentia. Quod verum esse sic probo. Infinitus valor omnium Christi operationum personalis erat, vt vere dixit Caiet. 3. p. q. 1. ar. 2. Ergo cum ab eadem persona sumeretur, vnus erat & idem formaliter. Non enim diuersitas formalis infiniti personalis valoris ab eadem persona desumi poterat, nisi aliunde specificam sumeret modificationem: Ergo cum ex ipsa ratione satisfactionis, quæ vna erat & eadem formaliter in omnibus Christi satisfactorijs operibus, talis modificatio non prouenirer, consentaneum est rationi dicere, eas omnes eiusdem esse formalis infinitatis, & valoris. Hæc doctrina accommodari poterit ad ipsam habituale gratiam, in illo casu quo pater humanitatem gratia exornatam adumeret.

Sed respondetur secundo ex doctrina S. Thom. 3. p. q. 10. ar. 3. ad tertium, quod id quod est infinitum omnibus modis non potest esse nisi vnum, & quoniam corpus est secundum omnem partem quãtitatiuam dimensionatum, idcirco Arist. lib. 1. de Cœlo docuit, quod si daretur aliquod corpus infinitum, non posset aliud corpus dari. Si tamen aliquid sit infinitum vno tantum modo, idest, secundum vnam specialem rationem in aliquo genere contentam, nihil prohibet esse plura talia infinita, vt si fingamus possibilem esse vnam lineam infinitam, possibile esset plures infinitas lineas dari simul productas. Huius autem solutionis, quæ ad literam est ex ipsa S. Thom. transumpta, possumus assignare rationem recurrendo ad solutionem præcedentem, nimirum, quod talis infinitatis multiplicatio materialis potius esset quam formalis, atque adeo non esset formaliter multiplex infinitas. Iuxta hanc ergo S. Th. doctrinam, ad tertium argumentum neganda est sequela, & constat ex dictis quid sit ad vtramque eius probationem dicendum.

Ad quartum argumentum absolutè est neganda sequela: constat enim ex innumeris scripturæ sacræ testimonijs, quod Christus passione sua, pretiosoque sanguine reconciliauit nos Deo, ad Rom. 5. *Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius*, Apocal. 1. *dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo*, & Ioan. 12. de sua passione Christus loquens dicebat, *Nunc princeps huius mundi eijcietur foras*, quod certè non diceret si per alia opera satisfactoria, quæ Christi passionem præcesserunt, absolutum fuisse, & consummatum humanæ redemptionis opus. Quoniam iam esset princeps huius mundi, scilicet, diabolus foras eiectus, suaque tyrannica potestate spoliatus.

tus. Cæterum argumenti solutio, hac veritate supposita, est satis difficilis.

Diuersos modos procedendi in huius argumenti solutione refert Mag. Med. 3. p. q. 34. a. 3. loquens de Christi merito, in quo eadem omnino est difficultas cum ea, quæ de satisfactione in præsentia versatur. De qua re non eodem omnino modo S. Th. vbique loquitur. Nam 3. par. loco nunc citato ad 2. loquens de merito immortalitatis sui corporis, ita dicit, *Nihil prohibet idem esse alicuius ex diuersis causis, & secundum hoc Christus gloriam immortalitatis, quam meruit in primo instanti suæ conceptionis, potuit etiam posterioribus actibus, & passionibus mereri, non quidem vt esset sibi magis debita sed vt sibi ex pluribus causis deberetur.* Ex qua S. Thom. doctrina, non obscurè colligitur Christum per primum actum meritotiū quem habuit in ipso conceptionis instanti meruisse omnia ea, quæ in toto mortalis vitæ decursu sibi meruit: quia omnia spectarunt ad gloriosam sui corporis immortalitatem, suique nominis exaltationem. Et quod eadem ratione meruit quoque per primum illum actum omnia ea bona, quæ nobis ad finem vsque mortalis suæ vitæ promeruit. Nam eadem prorsus est omnium horum ratio. Atque adeo quod posterioribus actibus nihil noui meruit, sed meruit idipsum, quod meruerat per primum actum, fecitque illud sibi debitum pluribus titulis, idest, ex pluribus meritis. Hanc intelligentiam vt probabilem acceptauit Mag. Med. loco citato, & consentaneam non solum doctrinæ Magistri senten. in 3. d. 18. & S. Th. in solutione citata, sed etiam sanctissimorum Patrū Gregor. Nazianz. in Epist. 1. & Grego. Magni hom. 6 super Ezechielē, & Damasceni lib. 3. de fide c. 22. Alex. Alens. 3. p. q. 17. memb. 3. ar. 3. eidem fauet sententiæ. Sed certè ista sententia est difficilis ad intelligendū, contra quam militant non leuia argumenta.

Primū. Ex ea sequitur verissimum esse id, quod deducebamus per quartum nostrum principale argumentū, opus scilicet redemptionis humanæ per primum Christi actum meritorium, & satisfactorium fuisse simpliciter absolutum, & consummatum. Patet, quia ex vi illius actus Christus infinitè promeruit de facto totum id, quod pertinebat ad nostram redemptionem, igitur Deus acceptauit eius meritū, atque adeo per accidens fuit quod nona postea Christus multiplicaret merita: nam etsi nullum deinceps meritum habuisset, cōsummatum relinqueretur ipsum nostræ redemptionis opus. Quod diximus de merito, proportionabiliter est de satisfactione dicendum, nam eadem omnino videtur esse ratio.

Sed est aliud argumentum, quod adhuc magis vrget præfatam sententiam. Vniuersi Theologi nullo excepto, in 4. d. 1. & alijs in locis docent duo. Alterū est, quòd ianua Regni cœlestis non fuit hominibus aperta ante mortē Christi. Et alterum, quod sacraméta, quæ ante Christi mortē fuerunt instituta, nō tā perfectū tunc contulerunt spiritualē effectum, atque nūc conferūt post Christi passionē, & mortē: ergo manifestū est, quod per merita quę præcesserūt Christi passionem, non meruit ipse Christus totum id, quod pertinebat ad nostræ redemptionis opus, & ex consequēti, quòd aliquod meruit per suam passionem, & ex alio priori merito non meruerat, nimirum, vberiorem sacramentorum spiritualem effectum, & ipsam ianuæ cœlestis apertionem. Et eadem est omnino de satisfactione ratio. Nam omnia, quæ ad nostram redemptionem pertinent, proportionabiliter respondebant Christi merito, & satisfactioni.

Denique arguitur tertio. Si Christi passio totum nostræ redemptionis opus vno, & eo quidem sufficientissimo titulo infiniti præcedentis meriti, infinitæque satisfactionis sibi fecit debitum, impropriissimè fuisset scripturæ factæ locis paulo ante citatis: & alijs innumeris, qui sua se cuique sponte offerent, reconciliationem, & redemptionem humani generis Christi passioni, & sanguini adscriberent: nam multo proprius, & verius tribueretur illi primæ operationi meritoriæ, & satisfactoriæ, cuius virtute effecta fuit redemptio, & reconciliatio generis humani, & per quam Christus illam sibi effecit simpliciter ex non debita debitam.

Propter hæc argumenta non possum probare, vt satis verosimilem, hunc primum dicendi modum, & quidem licet S. Thom. soluens illud argumentum tertium, assignauerit illam solutionem, quæ reducitur ad nonum titulum, & nouam causam debiti, quia sufficientissima erat ad euocandam vim illius tertij argumenti, non tamen intendebat doctrinam communem huic nostræ dubitationi necessariam tradere, quam tamen tradidit postea eadem 3. par. q. 48. ar. 1. ad 2. & 3. quibus in locis se etiam remittit ad ea, quæ dixerat in quæst. 46. videturque S. Thom. in his duabus solutionibus docere, quod aliquid, & per modum meriti, & per modum satisfactionis operatus fuerit Christus circa nostram redemptionem per passionem suam, quod operationibus præcedentibus non meruerat, neque ad illud se extenderat satisfactio præcedentibus operationibus facta. In qua doctrina neque sibi ipsi refragatur S. Tho. in quæst. 29. de veritate ar. 7. ad sextum. Quæ cum sit etiam difficilis, non vno, eodemque modo ab eius discipulis explicatur.

Mag. Sot. in 4. d. 1. q. 3. ar. 5. dicit, quod tota Christi vita cum omnibus suis actionibus vsque ad eius mortem, reputabatur ab ipso Christo, & Deo veluti vnica actio meritoria, & satisfactoria, atque adeo vsque ad consummationem vitæ Christi non fuit cōsummatum nostræ redemptionis opus. Hic modus dicendi prima specie consideratus videtur continere veritatem, sed sua certè difficultate non caret, si bene inspiciatur. Nam rogo, an singula opera Christi reuera meritoria & satisfactoria fuerint nec ne? Quod non fuerint meritoria, & satisfactoria nullus dicet, nam si in singulis Christi operationibus nullum reperiebatur meritum, nullaque eis inerat satisfactio, neque omnes collectiuè sumptæ satisfactoriæ fuissent, & meritorię: sunt enim veluti partes homogeneæ singulæ Christi actiones, comparatæ ad totam meriti & satisfactionis collectionem. Vnde sicut tota aqua non esset verè aqua, si singulæ partes non essent aquæ, ita tota collectio operationum Christi meritoria non esset verè satisfactoria, si operationes particulares expertes fuissent satisfactionis, & meriti.

Præterea, si opera, quæ Christi passionem præcesserunt, non fuerunt meritoria, & satisfactoria, sequitur, quod sacramenta instituta ante passionem Christi, non causarunt gratiam & spiritualem aliquem

fructum ex opere operato ante ipsam Christi mortem, sed quod vt plurimum operabantur ad modum sacramentorum veteris legis, scilicet, in fide, & spe futuri meriti, & satisfactionis futuræ. Consequens nescio an possit integra fide defendi, nam omnia sacramenta nouæ legis ex vi suæ institutionis habent ex opere operato causare gratiam, & ex ipso eorum institutionis momento verificatur illud discrimen in Concil. Florent. circa doctrinam sacramentorum assignatum, inter veteris & nouæ legis sacramenta, quod illa præfigurabant, ista vero causant gratiam: ergo, &c. Sequela apparet manifesta, quoniam sacramenta eatenus ex opere operato gratiam causant, quatenus Christi meritum & satisfactionem applicant suscipienti: sublatis ergo merito, & satisfactione Christi, necesse est auferatur, & ipsa sacramentorum efficacia.

Si autem dixeris, quod opera Christi, quæ eius antecesserunt mortem, meritoria fuerunt, & satisfactoria. Inquiro an fuerint infinitè meritoria, & satisfactoria, an vero finitè. Qui S. Thom. doctrinam, & quidem in hac parte certissimam, fuerit sectatus, non dicet quod finitè. Si vero infinitum meritum, & infinitam satisfactionem in illis operibus agnoscimus, difficultas nostri principalis argumenti manet insoluta, quo probare nitebamur, quod per primum opus Christi meritorium, & satisfactorium, perfecta fuit, absoluta, & consummata tota ipsa humani generis redemptio.

Aliter ergo procedamus oportet, & dicendum est cum Durand. in 3. d. 18. q. 3. cui Mag. Sotus loco superius cit. & d. 21. q. 1. ar. 3. reuera suffragatur, quod Christi meritum (& eadem est de satisfactione ratio) potest considerari, & quantum ad sufficientiam, ac valorem operis meritorij, & quantum ad applicationem ad præmium determinatum factam à voluntate Christi merentis, & applicantis suum meritum ad tale præmium pro ipso recipiendum. Quo supposito dico, quod si Christi meritum priori modo consideretur, qualibet Christi operatio libera in Deum vt authorem gratiæ, & finem ordinata, infinitè fuit meritoria, infinitumq; meritorium habuit valorem, fuitque ex se ipsa sufficiens ad totam humani generis redemptionem consummandam. Cæterum non de facto ita contigit, quia Christus non quamlibet suam actionem applicuit ad totam humani generis redemptionem, ita vt loco præmij respondetet ei tota ipsa humani generis redemptio. Sed ad hoc totale præmium applicuit omnes suas actiones à prima vsque ad vltimam collectiue sumptas. In quo sensu potest procedere modus ille quem retulimus ex Mag. Sot. qui certè ab eius mente non discrepat, vt constat ex alijs, quæ ipse ibidem magna cum eruditione dixit.

Sed rogat quispiam, ad quæ particularia bona nostræ redemptioni consentanea, applicuit Christus peculiares suæ vitæ actiones tanquam ad partialia ipsarum præmia. Respondeo, quod in particulari tamque dearticulatim distinguere, nostrum non est: solus enim ipse nouit Christus, qui fecit. Et Deus cuius æterno consilio ita fuit dispositū. Habetq; hoc loco verum illud Paul. Rom. 11. quod desumpsit ex cap. 40. Isai. *Quis cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit*. Scimus autem ita factum esse, quod colligimus ex rationibus communibus in sacris scripturis fundatis, quas hactenus prosequebamur. Nam vt saluemus duo, quæ necessariò videntur saluanda: Primum, quod Christus per omnes suas operationes meruit aliquid pertinēs ad redemptionem nostram, pro nobis enim semper fuit operatus, semperque laborauit, neque quidquam fecit quod ad nos, nostramque salutem non attineret. Secundum, quod verè nos redemit, nobisque meruit, ac pro nobis satisfecit per passionem suam, quod passim sacræ literæ clamant. Necessum est dicamus, quod Christus peculiares suas actiones applicuit ad peculiaria bona spiritualia humanæ redemptioni, & reconciliationi conuenientia, & quod tandem passione sua speciali nos ratione redemit. Crediderim autem, quod passionem suam Christus, & vim eius satisfactoriam applicuit ad totam ipsam redemptionem nostram, etiam quantum ad ea particularia bona ad quæ præapplicauerat ipse suas omnes præcedentes actiones, & quæ sibi fecerat simpliciter debita. De quibus bonis verificabitur id quod dicebat S. Thom. in solutione ad 3. superius citata ex quæst. 34. 3. par. quod fuerunt Christo debita pluribus titulis.

Et præterea existimo Christum passionem suam, eiusque omnem meritorium, & satisfactorium valorem specialiter applicuisse ad apertionem ianuæ cœlestis, iuxta id, quod dicit Paul. ad Hebr. 10. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi*: ad quam sane cœlestis ianuæ operationem nullum præcedens meritum, nullamq; antecedentem satisfactionem Christus applicuerat, sed hoc ipsi passioni, pretiosoque sanguini suo reseruauit. Quod ex doctrina Alexan. Alens. 3. par. quæst. 17. membr. 3. art. 2. apertè colligitur.

Sed & totam nostræ redemptionis consummationem intendebat Christus per passionem suam, tamquam speciale ipsius passionis præmium, vnde prouenit, quod Euangelica sacramēta copiosiorem gratiam, abundantioremque spiritualem fructum post Christi passionem conferunt, quam ante ipsam ipset passionem conferrent. Et quidem cum primum totius nostræ redemptionis exordium fuerit illa prima Christi voluntas, qua ingrediens in mundum passioni & morti seipsum pro humani generis redemptione obtulit, & efficaciter destinauit, de qua Paulus ad Hebræos 10. Quid mirum, quod ipsi actuali passioni & morti, ipsam humanæ redemptionis consummationem Christus reseruauerit? vt verè, & absque improprietate vlla omnem nostram reparationem Christi passioni, & sanguini potissimum referamus acceptam, possetque summa cum proprietate Paulus dicere ad Rom. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius*. Vnde non approbo sententiam eorum Theologorum, qui redemptionem nostram solum per quandam excellentiam, & anthonomasiam dicunt scripturas sacras Christi passioni, & sanguini tribuisse. Quoniam, vt minimum, fateri oportet, quod operatio Regni cœlestis, liberque ad cœlestem patriam aditus soli Christi passioni, & morti, eiusque pretioso sanguini adscribi debet. Rationes autem ob quas ita fuerit dispositum humanæ

manæ reparationis negotium, vt pretiosissimo innocentissimi Christi sanguine potissimum fuerit patratum, non vacat in præsentia referre, quia non speciatim tractatus hic noster circa Christi passionem versatur: earum præcipuas collegit S. Anselm. lib. 1. cur Deus homo c.6. & sequentibus, legatur etiam S. Tho.3.p.q.46.in tribus primis articulis. Ex his omnibus tam diffusè tractatis facillimum erit quartum nostrum argumentum diluere, negandaque est eius sequela, cuius probationi dicatur, quod illa prima Christi operatio secundum se, & ex proprio valore considerata, sufficiens erat ad totam humani generis redemptionem consummandā. Quod tamen ob id non effecit, quia Christus suam humanam voluntatem æternæ Dei prouidentiæ, diuinæque voluntati conformans, non applicuit ad tantum præmium suscipiendum.

Ad confirmationem dicitur, quod iuxta modum, quo Christus applicuit primam illam operationem ad redemptionem humani generis, ita Deus ipsam acceptauit, Verùm non eam applicuit Christus pro tota humani generis redemptione.

Ad quintum argumentum negatur sequela. Probationi dicitur primo, quod vt superius in secunda solutione tertij argumenti, ex doctrina S. Thom. dicebamus, non inconuenit, quod dentur multa infinita in eadem specie, quando infinitas non est totalis, & plenaria in ratione entis, aut saltem in aliquo genere: Vnde inferebamus ibidem, quod possint dari plures satisfactiones infinitæ in ratione satisfactionis, & plura similiter infinita merita in ratione meritoria, quod si hoc verum est, cessat tota quinti argumenti difficultas, vt consideranti patebit.

Sed dicitur secundo. Quod etsi admitteremus non posse esse nisi vnicum infinitum meritum, vnamque tantum infinitam satisfactionem, non tamen idcirco concedendum esset, quod in tali merito, aut satisfactione exhauriebatur infinita Dei potentia, eo quod huiusmodi satisfactorij, & meritorij valoris infinitas, non sumitur à verbo, prout operatur per infinitam potentiam, & virtutem diuinam, nam hac ratione non esset factibilis talis infinitas, & ideo in quæst. 3. dicebamus, quod in habituali Christi gratia nulla reperitur infinitas physica: Sed sumitur à verbo quatenus operatur per modum suppositi concurrentis elicitiuè simul cum humanitate, eiusque humanis potentijs ad operationem meritoriam, & satisfactoriam, in quo suppositali concursu ad infinitatem meriti, & satisfactionis, non tam consideratur causalitas efficiens quam formalis, aut quasi formalis, quatenus, videlicet, operatio intrinsecam habet habitudinem ad ipsum suppositum, vt principium eius elicitiuum. Et tandem summatim dico, quod hæc infinitas non oritur ex infinitate diuinæ potentiæ, sed ex infinito esse diuini suppositi, vel vt proprius loquar, ex coniunctione ad ipsum diuinum suppositum. Et cum nulla esse possit maior coniunctio, etiam per absolutam Dei potentiam, ad diuinum esse, quam suppositalis, & personalis, nihil mirum, quod illa infinitas, quæ ex hac coniunctione deriuatur, siue ad humanitatem Christi, siue ad gratiam, siue ad operationes humanas, sit infinita, & summa, quæ esse potest, secundum omnem Dei potentiam. Quod si quis cōtendat, quod hoc est exhauriri diuinam potentiam secundum aliquem modū, non ei repugnauerim, quoniam diuina potētia nullum maius esse potest dare creaturæ, quam ipsummet Esse diuinum ei personaliter vnitum. Nam cum hæc communicatio terminetur ad ipsum esse diuinum substantialiter communicatum, necessum est, vt vis potentiæ diuinæ ibi sistat, & ad altius esse progredi nequeat. Nam hoc Esse adæquat infinitam perfectionem ipsius diuinæ potentiæ, ac proinde eius totalis, & summa communicatio est summum opus potentiæ diuinæ.

Ad sextum argumentum diuersimodè respondēt nouiores Theologi, nam quidam existimant, quod Christi operationes per modum instrumenti satisfaciebant infinitè pro peccatis nostris, eò quod infinitas non erat ipsis connaturalis, & propria, atq; adeo virtus infinitè satisfactoria in operationibus Christi instrumentaria virtus fuit, & nō causæ principalis. Vnde dicunt, quod satisfactio infinita pro peccatis nostris, qua ratione infinita, à diuino verbo fuit vt à causa principali operata. Itaque humanæ operationes Christi per modum causæ principalis satisfaciebant, ipsa satisfactione quantum ad substantiam considerata: At secundum infinitatem, eadem satisfactio nō ad operationes, sed ad diuinum verbum tanquā ad causam principalem referebatur. Hæc solutio nō potest falsitatis conuinci, quia potissimum argumentum, quod ipsam impugnat, est illud, quod in eodē sexto argumento proposuimus, nimirū, quod si operationes Christi satisfaciebant, vt instrumenta diuini verbi, quod ipsum verbum satisfecit vt causa principalis, quod nulla ratione potest dici. Nam huic argumento facilè dici poterit, quod cum substantia satisfactionis non tribuatur Christi operationi, vt instrumento, sed vt causæ principali, nō oportet, quod verbum, vt causa principalis satisfaciat, sed satisfuerit, quod vt causa principalis, tribuat eidem operationi valorem infinitum.

Alij quidē Theologi dicunt, quod si Christi operatio immediatè susciperet infinitum valorem satisfactorium, aut meritorium à diuino verbo tantum concurreret ad infinitatem satisfactionis, & meriti per modum instrumenti ipsius verbi diuini. Cæterùm, quia Christi operatio non immediatè à diuino verbo, sed à gratia habituali, quatenus est in esse gratiæ infinita, suscipit valoris infinitatem, non per modum instrumenti, sed vt causa principalis concurrit ad infinitè satisfaciendum Deo pro vniuersis hominum peccatis. Illa namq; virtus, quæ cōpetit actioni ex formali principio actiuo, à quo prouenit ipsa actio, non ei competit, vt instrumento, sed vt causæ principali. Verùm hæc solutio nō satis apparet probabilis, quoniam infinitus valor moralis, qui competit gratiæ habituali Christi: non est ei connaturalis, & proprius, sed conuenit ipsi ex coniunctione ad diuinum verbum; atque adeo qua ratione infinitas valoris satisfactorij, aut meritorij competit operationi Christi non vt causæ principali, sed instrumentariæ, eadem idipsum erit de gratia habituali dicendum. Vnde habitualis gratia non sufficit constituere operationem in ratione causæ principalis infinitè satisfactoriæ, aut meritoriæ, cum neque ipsa sit principale principium eius formale effectiuum, sed instrumentale potius.

His

His ergo, & alijs prætermissis. Ad sextum illud argumentum ego primum dico, quod operatio propriè loquendo, nisi sumatur per modum rei operatæ, vt cõtingit in sacramentis, de quibus nihil ad præsens, neq. causa principalis est, neq. instrumentalis, sed est medium quo ipsa causa effectum operatur. Vnde si causa fuerit principalis, ipsa actio reducetur ad ordinem principalis causæ, tanquam medium quo causa principalis suum attingit effectum, si vero causa fuerit instrumentalis, operatio ad rationem instrumenti debet reduci.

Secundo dico, quod Christus absolutè fuit causa principalis satisfactionis infinitæ, & infiniti meriti, non solum quantum ad substantiam satisfactionis, & meriti, sed etiam quantum ad ipsam vtriusque infinitatem. Patet hoc, quoniam Christus non virtute ab alio suscepta, sed propria virtute sibi intrinseca infinitè satisfecit, & meruit quatenus est Deus, & homo. Nam quatenus homo satisfacere potuit, & mereri quantum ad substantiam satisfactionis, & meriti, qua ratione verò Deus infinitum valorem ipsis satisfactioni, & merito tribuit. Dicemus enim postea in 3. dub. quod non solum humanitas, sed & verbum humanas operabatur actiones.

Tertio dico. Operatio Christi, satisfactoria fuit, & meritoria per modum causæ principalis, idest, tanquam medium ipsi causæ principali proportionatum, quo satisfactionem infinitam, & meritum infinitum attigit. Probatur primo, Christus, vt dudum dicebã, fuit causa principalis infinitę satisfactionis, infinitiq. meriti: Ergo aliquam actionem assumpsit sibi proportionatã, & pertinentem ad ordinem causæ principalis, per quam attigit illum effectum. Hæc consequentia est euidens, nam omnis causa operatur per aliquam actionem sibi proportionatam, & quæ est eiusdem ordinis respectu effectus producendi cum ipsa causa, ita vt si causa fuerit principalis, & ipsa actio sit quoque principalis in ratione actionis: sed non est signabilis aliqua alia actio præter ipsam humanam Christi actionem, qua Christus attigerit infinitum effectum, puta, infinitam satisfactionem, & meritum infinitum ergo

Secundo probatur. Operationi Christi ex proprio suo principio conueniebat, attingere illum vtrumq. effectum per modum actionis principalis: ergo nullatenus est instrumentalis actio censenda. Manifesta est consequentia, & probo antecedens. Actio Christi humana v. g. dilectio Dei quatenus procedebat ab humanitate, virtutem habuit ad causandum satisfactionem, & meritum quantum ad substantiam: quatenus à diuino verbo, quod est humanitatis suppositum elicitiuè procedebat, vim habuit ad causandam infinitatem satisfactionis, & meriti. Quæ sanè vis, nõ aliqua speciali communicatione data fuit actioni prædictæ, sed eo ipso, quod erat actio totalis suppositi, illam moralẽ vim habuit infinita, quæ nec etiam per absolutam Dei potentiam ab ea potuit separari. Non ergo prædicta virtus competebat actioni Christi tãquam instrumento, sed vt propriæ actioni principalis agentis. Et ex his superest solutum argumentum. Dicitur enim, quod vis satisfaciendi infinitè, nec à verbo seorsum, neque seorsum ab humanitate, sed à Christo Deo, & homine fuit desumpta, iuxta modum expositum.

Ad septimum argumentum respondetur legitimam esse solutionem inter arguendum assignatam, nimirum, quod valor satisfactionis, & meritorius in operationibus Christi non consurgit ex diuino verbo, quatenus per diuinam voluntatem moderatur, & dirigit operationes voluntatis humanæ, sed ex ipso infinito diuini verbi valore. Non quidem propter rationem inter arguendum assignatam, videlicet, quia voluntas verbi diuina non est capax meriti. Quoniam licet ipsa nullius meriti sit capax, nec eius operatio, prout ab ipsa egreditur, sit meritoria, inde tamen non sequitur, quod non tribuat infinitatem valoris meritorij operationi exercitæ à Christo per voluntatem humanam. Nam valor operationis voluntatis diuinæ, sicut & ipsiusmet diuini esse, formaliter quidem neque meritorius est, neque satisfactorius, vtrumque tamen est eminenter: atque adeo supposita formali ratione satisfactionis, aut meriti in operatione humana Christi, optime intelligitur, quod vel ex diuina operatione, vel ex diuino esse verbi consurgat in ipsa humana Christi operatione infinitum meritum, & satisfactorius valor. Qui valor suam infinitam dignitatem à solo diuino esse, vel à sola diuina operatione desumit; quod autem satisfactorius sit, aut meritorius habet quidem eminenter ab eodem principio: formaliter autem non item, sed ab operatione humanã Christi, in qua suscipitur, & à qua modificatur, & determinatur ad certũ genus, & ad determinatas moralitatis species satisfactionis, & meriti. Ratio igitur à priori propter quã operatio Christi, non à diuini verbi operatione, sed ab eius esse suam accipit valoris infinitatem, ea est, quod operatio Christi eatenus prædictum valorem à verbo suscipit, quatenus verbum simul cum humanitate per modum vnius principij eliciriui concurrit ad ipsam humanam Christi operationem, quem sane concursum non exequitur verbum, quatenus operatur per diuinam voluntatẽ, sed prout personali suo esse terminat, & complet humanitatẽ, & per proprias humanitatis potentias simul cum ipsa humanitate operatur, supplens vicem proprij suppositi ipsius humanitatis. Neque in ipso verbo, quod attinet ad hanc infinitatem præstandam humanis Christi actionibus, necessaria est aliqua libertas. Nã si fingamus verbum omnia operari naturali necessitate, vt de Deo mẽtiebantur olim multi Philosophi, eandẽ omninò valoris meritorij infinitatem tribueret humanis Christi operationibus, quam modo tribuit. Nam ad valoris infinitatem parum retulerit libertas, aut necessitas verbi: moralitas verò non ex diuina verbi voluntate, sed ex voluntate Christi humana desumitur, vt diximus.

Illud etiam, quod in eodem argumento habetur, nimirum, quod actio, qua verbum moderatur, & dirigit omnes humanitatis Christi potentias, est toti trinitati communis, impertinens est ad satisfactionis valorem, cum ex operatione diuina ipsius verbi non pendeat hic infinitus valor, vt explicuimus. Verum ne quid inexplicatum relinquatur, ex his quæ in septimo argumento proponuntur breuiter dico. Quod illa verbi operatio regulatiua, & moderatiua humanarum potentiarum Christi, quæ naturæ ordine intelligitur præcedere ipsarum potentiarum actiones, physicè loquendo, communis est toti

O Tri-

Trinitati: procedit enim immediatè à diuina virtute, quæ communis est toti Trinitati, neq. prius refertur ad personam verbi, quam ad alias personas. Proximum namqoe huius operationis principium, non est verbi personalitas, sed diuina virtus, diuinaq. potentia. Cæterum in esse morali, huiusmodi operatio specialiori quadam ratione attinet ad verbum, nam eo ipso, quod verbum humanitatem sibi hypostaticè copulauit, ad eius dignitatem, & bonitatem pertinet, quod nullum permittat in ipsa humanitate defectũ, qui ipsam turpem efficiat, & deformem, redundabit enim humanitatis deformitas in eius suppositum, scilicet, in diuinum verbum, quæ tamen non redundaret, in Patrem, & Spiritum sanctum, sed de hac re multa diximus supra q. 1. circa secundam conclusionem. Quibus non inconcinne hæc pauca hic breuiter adnotata connectentur.

Deniq. septimum hoc argumentum, quod dissoluimus, suo iure postulabat, vt explicitè diceremus. An infinitus satisfactorius valor operationum Christi sumatur à verbo, prout est suppositum humanum, an verò prout est diuinum suppositum, sed res ista commodius explicabitur dub. seq.

Ad octauum argumentum respondetur, quod valor infinitus meritorius aut satisfactorius, cũ sit personalis, idest, ex dignitate personæ desumptus, non pendet ex intentione maioris, vel minoris charitatis, nec maior esset, si humana Christi voluntas intensiori actu Deum diligeret. Valor autem, qui ex ipsa gratia, & charitatis perfectione suam primam trahit originem, augescit, aut minuit iuxta maiorem vel minorem feruorem charitatis.

Sed rogas. Num si fingamus, quod Christus dum vixit mortali vita habuit actus charitatis maioris, & & minoris intentionis: Itaque quandoque intensè diligeret Deum, quandoque remissè, magis meritorius esset actus intensus charitatis, quam actus remissus, ea parte, qua meritum in gratia, & charitate fundatur, in quo nostrum meritum conuenit cum merito Christi.

Theologi, qui existimant in Christi operatione duplex reperiri meritum, secundum formalem rationem distinctum, alterum fundatum in personali valore infinito, & alterum in quantitate gratiæ, & charitatis, quod est meritum finitum, consequenter respondebũt affirmatiuè propositæ dubitationi. Quę sententia nõ potest efficaciter expugnari: nihil enim vetat, quod id quod infinitum est secundum vnam rationem, sit finitum secundum aliam, & quod ex ea parte, qua finitum est, diminutionem, aut augmentum suscipiat.

Verum nobis non libet hanc geminam rationem meriti in humana Christi operatione multiplicare. Quoniam illa meriti infinitas, quæ ex infinitate personæ dignitate deriuatur, tanta est, vt imbibat in semetipsa omnem meriti rationem eminenti quadam continentia. Ita vt complectatur omnem eum meritorium valorem, qui prouenire posset ex omni feruore, & intensione charitatis. Vnde illa maior, aut minor intensio actus charitatis in voluntate Christi per accidens se haberet ad meritum augendum, aut minuendum. Quoniam totum, quod ipsa conferre poterat ad augmentum meriti, præsupponitur in operatione Christi eminentiori modo, præhabitum, & comprehensum in illo infinito valore meritorio, qui ex personæ dignitate prouenit. Idipsum dicendum est de actibus diuersarum virtutum, inter quos vnus conferret ad maius meritum, quam alius, si ex proprijs tantum obiectis vterque cõsideraretur. Actus enim qui est præstantioris virtutis, cæteris paribus magis est meritorius actu virtutis inferioris. v.g. actus virtutis religionis secundum se, magis meritorius est, quam actus virtutis temperantiæ: Cæterum in Christo, cum omnes æque subijcian tur personali eius digitati, æqualem omninò valorẽ meritorium ab ipsa suscipiunt. Poterit afferri exemplum ad rem istam illustrãdam. Si pecunia tali sigoo regio signata eiusdem esset valoris, culuscumque esset materiæ in vniuersis humanis commutationibus, & contractibus, diuersitas materiarum in pecunia, æris, argenti, auri &c. per accidens omninò se haberet ad ipsum pecuniæ valorem, qui non ex qualitate materiæ, sed ex regio signo est attendendus. Ita ergo totus valor meritorius in Christi operationibus, nõ ex peculiaribus ipsarum obiectis, & perfectionibus, sed ex dignitate personæ est considerandus. Nõnulla diximus in art. 2. q. 3. quæ huic proposito poterunt accommodari.

Ad nonum argumentum respondetur, quod illa limitatio operationis in merito, & satisfactione tantum habet locum in operatione, quæ est finiti valoris, nam si semel supponamus aliquam operationem infinitum valorem habere, vel ex obiecto, vel ex operante desumptum, quamuis multæ adsint circumstantiæ limitatæ, & finitæ, nullam limitationem inferrẽt prædictæ operationi, sed ipsæ potius quodam modo eleuabuntur ex coniunctione ad talem infinitatem, & ita contingit in præsentia. Sed tunc vrget confirmatio huic nono argumento supposita, cuius tota vis ad hoc reducitur quod obiectum, & si infinitum sit, non tamen semper actum reddit infinitũ, sed tunc duntaxat quando actus infinito modo in ipsum fertur, illudque attingit quantum attingibile est, quare ergo non erit proportionabiliter dicendum de supposito operante, quod quamuis sit infinitum, non tamen semper constituet actum infiniti valoris?

Respondetur, quod idcirco absimiliter in hac materia loquimur de obiecto operationis, & de supposito operante, quoniam obiectum concorrit ad physicam, & essentialem actus specificationem quasi per modum formæ extrinsecæ, ac proinde nullam perfectionem cõfert actui, nisi iuxta ea, quæ sunt ipsi actui intrinseca. Vnde si illa fuerint finita, tota ipsa essentialis actus perfectio finita erit, & limitata. Suppositum vero operans magis intrinsecè se habet ad operationem, nam coniungitur cum illa realiter. De qua re multa diximus circa secundam conclusionem huius dubij.

Respondetur secundo, & forsan melius, quod suppositum operans non dat operationi valorem aliquem physicum, nisi iuxta proportionem formæ, quæ est principium eius, sicut obiectum non dat physicam perfectionem actui, nisi iuxta principia intrinseca formalia ipsiusmet actus. Cæterum suppositum in ratione suppositi dat actui infinitum valorem moralem, qui non correspondet intensioni ipsius actus, aut alijs eius intrinsecis qua-

lita-

litatibus, & modificationibus, sed soli dignitati suppositi operantis. Vnde merito hunc valorem Caiet. 3.p.q.5.a.2. personalem vocat, quia personæ operantis dignitati respondet, & ab ea tanquam à prima radice desumitur. Sed addo præterea solutionem tertiam, quæ fortassis non displicebit. Et dico, quod sicut obiectum infinitum tribuit actui physicę perfectionis infinitatem, quando actus attingit ipsum obiectum totaliter, & secundum quod est attingibile. Ita suppositum operans tribuit infinitum moralem valorem illi operationi, quæ totaliter attingit ipsum suppositum operans morali attingentia, quæ in hoc consistit, quod operatio non solum egrediatur ab ipso supposito operante, verum supra ipsum, & supra totam eius dignitatem reflectatur, aut quasi reflectatur, quod contingit in operatione satisfactoria, & meritoria, quia vt superius dixi, in satisfactorijs, & meritorijs actionibus, operans se totum subijcit, & submittit in obsequium eius cui satisfacit, & à quo meretur. Ad aliud, quod in eodem argumento dicebatur, videlicet, verbum non per se quidquam contulisse ad humanas Christi actiones. Sed se habere atque aqua se habet in calefactione, cum aqua calefacta aliquid calefacit, dicam sequenti dubio.

In decimi, & vltimi argumenti solutione latissimus se nobis aperitur campus, ad differendum copiosè contra hæreticos Lutheranos, qui libertate Christiana abutentes, ipsam spiritus libertatem in voluptuosam, & turpem carnis licentiam conuerterunt. Qui proinde omnem nostram satisfactionem, non necessariam, imò inutilem esse dixere. Verum hæc disputatio in alium locum est reponenda, & nunc decimi argumenti solutionem quæramus. Cui argumento neganda est sequela, & probationi dicitur, quod simili argumentatione probaretur nullū posse dari ens præter Deum, quia cum sit infinitum ens, nullum aliud extra ipsum ens erit accipere, & probaretur similiter nullam esse causam præter primam, quæ infinita est in genere causæ, & quod omnes aliæ causæ, vel esse non possint, vel si possunt sunt tamen superfluæ, cum virtus primæ causæ sit sufficiens absq; cuiusuis alterius causæ adiutorio omnes naturales effectus producere.

Quare ad sequelæ probationem dico primo, quod vt Christi satisfactio esset infinita simpliciter, satis fuit, quod in ipsa præhaberentur virtualiter eminenter omnes satisfactiones quæcumque possunt ab vniuersis hominibus Deo offerri, in quorumlibet peccatorum compensationem. Sicut Deus, ob id ens infinitum simpliciter, quia in vnica simplicissima deitatis forma, eminentissimè continet, & præhabet omnem creabilem entitatem. Et ita concedo libenter, quod quod omnes nostræ satisfactiones fuerunt in Christi satisfactione summa cum eminentia præhabitæ.

Sed præterea secundo dico, quod Christus obtulit suam satisfactionem, omniaque sua merita Deo, vt sortiretur in hominibus effectum, iuxta ordinem à diuina prouidentia dispositum, neque aliter voluit, sua opera acceptari à Deo ad hominum salutem operandam, nisi per modum cuiusdam vniuersalissimæ causæ, quæ nullum operatur effectum, nisi per causas secundas, intermedias, & particulares applicata. Vnde virtus satisfactionis Christi, non communicatur hominibus adultis, nisi eorum cooperatione interueniente, neque paruulis sine reali applicatione sacramenti. Et quidem valde conueniens fuit, vt Deus ab adultis hominibus proprias cooperationes, dispositiones, satisfactiones, propriaque eorum merita exposceret. Primo, quia alias tota Christi vita, & passio in quandam turpem, & carnalem hominū resolueretur libertatem, licentiàque conferret Christianis ad vniuersa peccata, & vitia perpetranda. Secundo, quia in magnam Christi gloriam cedit, vt nullus possit eius meritis, & satisfactionibus frui, qui per laboriosam vitam, non se Christo similem, & conformem exhibeat, quod insinuauit Paul. cum ad Rom. 8. dixit, [si tamen compatimur, vt & conglorificemur. Et Petrus 1. can. cap. 2. dicens, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.] Tertio. Quia virtus satisfactoria, & meritoria Christi, in eo quamplurimum splendescit, quod non solum ipsa se sola sufficiens est iustificare, & saluare (quæ vis in paruulis ostenditur, qui solis Christi meritis, & satisfactionibus per baptismū applicatis, & primam, & vltimam assequuntur salutem) sed & potuit nostris operationibus virtutem meritoriam, & satisfactoriam conferre. Vt in opere salutis nostræ simus veluti Dei coadiutores. Nam hac tanta dignitate Deum homini donasse, & extulisse, vt non solum vnusquisque in propria operando salute, verum, & erga salutem alienam eius simus coadiutores, Docuit nos ipse Paulus 1. Corinth. capit. 3. [Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem: Dei enim sumus adiutores, &c.]

Quarto. Quia hoc cedit quamplurimum in nostram dignitatem, quibus multo nobilius est, & honoratius proprijs actionibus satisfactorijs, & meritorijs fundatis in ipsis Christi satisfactionibus, & meritis æternā consequi salutē, quā alienis dūtaxat meritis, & satisfactionibus saluari, itaque in ordine morali eum Deus disposuit seruandum ordinem, quem seruat in ordine naturali, nam cum posset se solo vniuersos naturales effectus producere, assumpsit tamen causas sibi quasi adiutrices ex ipso ordine naturali desumptas, vt creaturas ipsarumque ordinem dignificaret.

Sed est argumentum contra hanc doctrinam. Vel Christus obtulit operationem suam satisfactoriam, secundum omnem eius virtutem, vel non. Si primū; Ergo non solum quoad sufficientiam fuit infinita, sed etiam quoad efficaciam, non enim dicendum est Christum obtulisse satisfactionem suam, & quod Deus eam non acceptauerit: debuit etiam pro sua reuerentia exaudiri. Si vero non obtulit, ergo de facto non satisfecit infinitè, quod aduersatur his, quæ hactenus definiuimus. Patet hæc vltima consequentia, quia ad rationem satisfactionis requiritur, quod offeratur ei, cui fit satisfactio, id quod pro offensa in satisfactionis rationem assumitur. Implicat enim, quod quis alicui satisfaciat, & quod ei non offerat satisfactionem, intendens per talem satisfactionem illi compensare pro iniuria, & offensa in eum irrogata: alias enim operatio quidem poterit secundum se apta nata esse, vt loco satisfactionis sufficientis offeratur, non verò erit simpliciter, & actu satisfactio.

Propter hoc argumentum Ioan. de Med. Cod. de satisfact. tract. 3. existimat, quod Christi operatio respectu eorum, in quibus efficaciam habuit, veram, & formalem obtinuit satisfactionis rationem, at cõparatione ad eos, in quibus efficax non est, sed duntaxat sufficiens, fuit quidem secundum se satisfactoria, non vero fuit simpliciter satisfactio. Verumtamen ista sententia mihi non probatur. Quoniam sacræ literæ Christi passionem, non solum prout fuit efficax, sed etiam prout fuit sufficiens ad satisfaciendum pro vniuersis hominibus, appellant redemptionem, illique tribuunt iustitiæ nomen; in locis enim superius citatis, in quibus istæ nominationes continentur, indifferenter fit sermo de prædestinatis, & reprobis. At si non fuit vera satisfactio, ea ratione, quia non efficaciam, sed sufficientiam tantum habuit, non debuerat appellari redemptio, aut emptio, nec opus iustitię, nam ea prorsus est ratio de satisfactione, & redemptione. Christus enim non aliter nos redemit, quam pro nostris culpis satisfaciendo Deo, & compensando pro offensis in eum admissis. Et præterea, quia sicut pro his, in quibus Christi passio effectum non habuit, passio ipsa non fuit efficax satisfactio, sed tantum sufficiens, ita neque fuit pretium efficax, sed sufficiens duntaxat, ergo eadem ratione, non fuit redemptio pro his, in quibus non habet efficaciam, & si fuerit secundum se operatio redemptiua. Confirmatur ex illo, quod habetur in forma consecrationis calicis. *Hic est sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effundetur.* Illa verba *pro vobis*, denotant eos, in quibus sanguis Christi habuit efficaciam: Alia autem verba, *pro multis*, vel designant tantum eos, in quibus Christi sanguis non est efficax, sed sufficiens duntaxat, vel designant indiscriminatim omnes, siue prædestinatos, siue reprobos, vt idem polleat pro multis, atque pro omnibus: Ergo sanguis Christi pro omnibus fuit effusus, tanquam pretium pro omnium redemptione, & tanquam satisfactio pro omnibus culpis, & criminibus.

Prædicta igitur sententia explosa, ad argumentum respondetur admissa priori antecedentis parte, nimirum, quod Christus obtulit Deo satisfactionem suam secundum omnem eius vim satisfactoriam. Et concedo similiter, quod hac ratione fuit infinita satisfactio, & acceptata fuit à Deo in ratione satisfactionis infinitæ pro omnibus hominibus: diuersimode tamen pro prædestinatis, atque pro reprobis. Nam pro illis fuit acceptata, vt cum effectu eis applicanda, pro istis verò solum, vt sufficiens. Ita quod Deus contentus fuit ista satisfactione pro omnibus peccatis, adeo, vt ipsis etiam prodesset reprobis, nisi per eos staret: Acceptatque ipsam, quasi quoddam generale medicamentum spirituale à Christo æternæ salutis authore operatum, & confectum, quo vniuersi infirmi, si ipso vti vellent spiritualem cum effectu assequerentur salutem. Nam Christus passus, & mortuus, fuit illud salutare, quod parauit Deus ante faciem omnium populorum, vt senex iustus Symeon spiritu plenus in templo iam moribundus cecinit Luc. cap. 2. Quæ acceptatio sufficientissima fuit, vt Christus dicatur satisfecisse pro omnibus, omnesque redemisse. Nam ad rationem satisfactionis non per se requiritur applicatio efficax ad eos, pro quibus fit satisfactio, & pro quibus pretium offertur. Sed satis fuerit, quod ratione satisfactionis oblatæ, & pretij exhibiti possint offensores, si velint, ad gratiam eius, quem habent offensum redire, & à captiuitate, & seruitute qua tenentur liberari. Ita vt tamen stet per illos, quod satisfactio, & redemptio in ipsis non sortiantur effectum.

Ea quæ de satisfactione diximus proportionabiliter sunt accomodanda ad meritum, & dicendum est, Christum verè meruisse, & quidem infinitè gratiam, & gloriam, vniuersaque supernaturalia dona omnibus hominibus, & reprobis, & prædestinatis, nam, vt verè dicatur meruisse gloriam reprobis, id fuerit satis, quod meruerit, vt virtus passionis suæ, suæque vitæ, & mortis, vniuersis hominibus esset exposita, tanquam vniuersale medicamentum ipsis paratum, & vniuersale sufficientissimum pretium, quo absque argento, & auro æternam possint emere, & possidere vitam, si velint. Cunctisque quasi expressa voce dicatur id, quod Regius dicebat Propheta Ps. 33. *Quis est homo, qui vult vitam, & diligit dies videre bonos.* Et illud Isai. ca. 55. *Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum properate, & emite vobis.* Itaque per eos duntaxat steterit quo minus Christi passio in eis sit efficax, qui tantam sibi oblatã salutem neglexerint.

SECTIO III. DVBITATIO III.

Vtrum Christi satisfactio fuit de toto rigore iustitiæ.

Tertia, & vltima huius articuli dubitatio est. Vtrũ Christi satisfactio fuerit exacta, & rigorosa, id est, ex toto iustitiæ rigore. Hæc difficultas non est eadem cum ea, quam dubio præcedenti disputauimus de infinitate satisfactionis Christi. Ex resolutione namque illius difficultatis, constat quidem Christi satisfactionem fuisse æquiualentem offensę, & culpæ, quæ in vniuersis hominum peccatis reperitur, atque adeo constat Christi satisfactionem ex parte valoris sufficientem fuisse, vt perfectam haberet, & exactam iustitiæ rationem: verum cum præter æqualitatem satisfactionis ad offensam, alię sint requisitę conditiones, vt satisfactio rigorosa sit, ad perfectamq. & exactam iustitiã spectet; idcirco post habitam præcedentis dubitationis resolutionem, merito ista quęstio de rigorosa satisfactione iustitię ad disputandum proponitur. Cuius pars negatiua sequẽtibus argumentis fundatur.

§. 1. Pro parte negatiua.

Primum argumentum desumo ex illo Paul. ad Colos. 1. *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est ecclesia.* Ex quo loco sic argumentor. Deesse aliquid passionum Christi, non denotat defectum pœnalitatis cuiuspiã, quam Christus non fuerit in sua mortali carne perpessus: nullum enim genus passionum fuit, quod Christus non fuerit pro nostris peccatis expertus, & quod non summa patientia tolerauit, vt docuit S. Thom. 3. par. q. 46. ergo denotat defectum aliquem

in Christi passione respectu satisfactionis pro nostris peccatis faciendæ, atque adeo non fuit rigorosa satisfactio, omnem satisfactionem rigorosæ iustitiæ complectens.

Secundum argumentum. Christus non satisfecit ex proprijs, idest ex eis, quæ alias non essent sub dominio, & iure creditoris; Ergo eius satisfactio non fuit rigorosæ iustitiæ. Consequentia est euidens, nam cum quis satisfacit, & soluit debitum ex bonis, quæ aliàs erant sub creditoris dominio, & quæ ad eius ius & ditionem pertinebant, nihil dat reuera ei cui satisfacit: Et ex consequenti ad gratiam ipsius creditoris reducitur præcipua satisfactionis vis, qui cum nihil noui à debitore accipiat, contentus tamen manet, atque si accepisset. Antecedens vero probatur. Deus est vniuersalis omnium rerum, quæ sunt extra ipsum dominus, ad eiusque dominium, & ius omnia huiusmodi pertinent, nam sub ditione eius cuncta sunt posita: Ergo operatio Christi satisfactoria, & omnia, quæ ad ipsa pertinent, omnisque eius valor vndecumque prouenerit, sub vniuersali Dei iure, & dominio comprehendebantur, atque adeo Christus non ex proprijs, sed ex his, quæ Dei erant, ipsi Deo satisfecit.

Dices forsan, quod valor satisfactorius Christi desumebatur à verbo, quod est humanitatis suppositum, atque adeo valor ille erat proprius Christi. Sed contra hanc solutionem instant difficiles replicæ. Prima sumitur ex eo, quod nunc dicebatur in argumento, videlicet, quod vndecumque prouenerit valor, & perfectio operationis Christi, eo ipso, quod ponitur in rerum natura extra suas causas, pertinent ad vniuersale dominium Dei, alias daretur aliquid creatum in mundo, quod non esset sub dominio, & potestate Dei, quod est dictu chimericum, cum nihil esse possit in rerum natura productum, quod in fieri, & in esse, & in conseruari adeo non pendeat, sitq. quoddam diuini esse participium: atq. adeo, quod nõ iure creationis, & conseruationis sub vniuersali Dei comprehendatur dominio.

Secunda replica. Christus non satisfacit in quantum Deus, sed in quantum homo; Ergo totus satisfactorius, ex humanitate, & ex his, quæ ad humanitatem pertinebant, desumebatur, & non ex diuino supposito. Antecedens est manifestum, tum quoniam cum satisfacere, sit eius, qui aliqua ratione est inferior illo, cui satisfacit, necessum est dicamus Deum, vt Deum, incapacem esse actiuæ satisfactionis, tum etiam quoniam Christus, vt Deus, acceptauit satisfactionem, fiebat enim ei satisfactio, vt in prima difficultate huius secundi dubij explicauimus, at impossibile fuit Christum eadem ratione satisfacere, & satisfactionem acceptare: ergo, &c.

Tertia replica. Si valor satisfactionis Christi ex diuino verbo fuit desumptus, ergo ex his quæ communia erant satisfacienti, & ei cui satisfactio fiebat desumptus fuit prædictus valor, quia omnis infinitas, omnis perfectio, omnisque diuini verbi valor, & dignitas communis est patri, Filio, & Spiritui sancto, conuenitque Deo, vt Deus est, *Omnia, quæ habet pater, mea sunt*, dicebat Christus Ioa. 16. Igitur satisfactio Christi secundum istum valorem non fuit ex proprijs, sed ex his, quæ communia erant ipsi, & alijs diuinis personis, & Deo tribus personis communi, cui per se primo facta fuit satisfactio.

Tertium principale argumentum. Tota Christi satisfactio, totusque eius valor fundabatur in gratia Christo, vt homini, à Deo facta, & ad ipsam tandem omnis satisfactionis valor deducebatur, at iustitia siue meritoria, siue satisfactoria, quæ in gratia præmiatoris, & eius cui fit satisfactio fundatur, ad ipsamque reducitur: nequit esse exacta, & rigorosa iustitia. E regione enim gratia iustitiæ opponitur, detrahitq. proinde quamplurimum à iustitiæ perfectione: ergo, &c. Minor probatur, nam totus satisfactorius, & meritorius operationis Christi valor fundatur in gratia vnionis Christi humanitati facta, ad ipsamq. vt ad primam radicem reuocatur. Ergo cum hæc summa fuerit gratia, & qua maior in ratione gratiæ, neque fieri, neque excogitari potuit, vt in q. 1. huius relectionis cum S. Augu. dicebamus, manifestum est, Christi satisfactionem summum iustitiæ rigorem minimè attigisse.

Quartum argumentum. Omnes operationes, quibus Christus pro nostris peccatis satisfecit, erant alijs titulis debitæ Deo, non ergo potuit eis inesse exactus, & perfectus iustitiæ rigor. Consequentia patet, quoniam nullus (si ad iustitiæ rigorem spectes) satisfacit creditori per illa bona, quæ alias eidem creditori debita erant. Antecedens probatur. Illæ operationes fuerunt debitæ Deo, & titulo gratitudinis, & titulo seruitutis, & obedientiæ tenebatur etiam Christus pro beneficio incarnationis, & pro beneficijs aliis, quæ eius accepit humanitas, innumeras ei gratias agere, & quantum posset referre. Tenebaturque similiter, qua ratione homo, & inferior Deo, ipsi parere in omnibus, & titulo creationis ei inseruire, omnesque suas operas eius obsequijs paratas habere, & expositas: ergo &c. At dices cum Scoto, quod Christo nõ omnia opera fuerunt in præcepto posita, sed multa ad consilium pertinebant, in eiusque fuerunt arbitrio relicta: & his operis potuit ex iustitia rigorosa patri satisfacere. Contra hanc solutionem, quæ sine dubio debilis est, sic argumentor. Esto non omnia opera fuerint Christo in præcepto posita, neq. ab eo Deus rigorosè exegerit omnia, sed multa in ipsius potestate reliquerit: at in hoc magnam ipsi Christo, vt homini, gratiam exhibuit, poteratque maiori rigore vti, & vniuersa eius opera, vt sibi, & plenario seruitutis iure, & obedientiæ titulo debita, per præceptũ exigere: Ergo tandem ad Dei gratiam reuocanda est omnis ea satisfactoria iustitia, quæ ipsius Christi operationibus inerat.

Confirmo quarto istud argumentum. Totus ille valor, quãtũlibet infinitus, qui reperiebatur in Christi operationibus, etiam in omnibus collectiuè sumptis, non erat sufficiens ad referendum Deo gratias pro beneficio incarnationis suscepto æquales, & condignas: Ergo omnia Christi opera secundum omnẽ, quem sortiebantur valorem, debebantur Deo titulo gratiarum actionis, & ex consequenti nihil supererat Christo, sibi omninò proprium, & aliàs non debitum, quod Deo in compensationem pro nostris peccatis offerret: atque adeo non valuit exactam, & rigorosæ iustitiæ satisfactionem Deo pro nostris peccatis exhibere. Probo antecedens. Beneficium incarnationis fuit simpliciter, ac modis omnibus infinitũ,

O 3 quia

Digitized by Google

quia quod humanitas per incarnationem accepit, est ipsum infinitum verbum; at omnes Christi actiones, & si in aliqua morali speciem valorem habeant infinitum, non tamen æquivalent tantæ diuini verbi infinitati: Ergo non ad æqualitatem gratias rependere Deo poterant.

Quintum argumentum. Nullus potest ex rigore iustitiæ pro aliena culpa, & offensa satisfacere, nam offensus non tenetur ex iustitia huiusmodi satisfactionem acceptare, præsertim si offensa fuerit contra communem bonum, & principem alicuius reipub. commissa, in cuius punitionem pœna sit per communem legem taxata, qualiscumque, & quantacumque illa fuerit satisfactio. Non enim Hyspaniæ Rex teneretur acceptare satisfactionem, quam Imperator obtulisset ei pro offensa, quam ab homine priuato sibi subdito, vel ipse, vel eius regnum acceperit, sed potest vti iuris rigore infligendo pœnam communi lege præscriptam. Sed peccatum primi parentis, & Deum offendidit, & commune totius generis humani bonum, cuius ipse Deus immediatam habet gubernationem, & curam summopere læsit, eique quam plurimum incommodauit, extabatque lex illa ab ipso humano generis authore, & gubernatore sancita. *In quacumque die comederis morte morieris*, Gen. 2. Ergo iuste poterat Deus non obstante quacũque à Christo satisfactione oblata, hominem huius legis transgressorem pœna per eamdem legem statuta summa cum seueritate plectere.

Sextum argumentum. Si Christus, vt homo, de facto peccasset, quod Scotus, & quidam alij Theologi non impossibile, reputauerunt, non posset pro suo peccato ex rigore iustitiæ satisfacere: Ergo neque potuit ex eodem iustitiæ rigore pro alienis satisfacere peccatis: eadem namq. videtur esse ratio de proprio peccato, & alieno: imo vt præcedenti contendebam argumento, difficilius est pro alieno peccato, æquiualentem, & condignam satisfactionem offerre.

Septimo tandem, & vltimo sic argumentor. In Deo non potuit cadere obligatio iustitiæ, qua teneretur Christi satisfactionem acceptare: Ergo neque ex patre Christi satisfacientis fuit perfecta, & exacta iustitia erga Deum, patet consequentia, quoniam iustitia, quæ est ex parte vnius extremi constituit obligationem iustitiæ in altero extremo, iustitia enim æqualitatem in eis ponit inter quos versatur. Ergo Christi satisfactio non fuit perfectæ, exactæ, & rigorosæ iustitiæ.

§. 2. *Pro parte opposita.*

IN oppositum est illud ex Paulo ad Hebr. 4. præcedenti dubitatione citatum. *Qui cum in diebus carnis suæ preces, supplicationesque ad Deum, qui posset illum saluum facere à morte, cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* Chrysost. Theophyla. & alij grauissi Bibliorum interpretes ita exponunt, quod Christus exauditus fuit à patre pro sua reuerentia, idest, quia dignus erat, vt exaudiretur, eo quod filius Dei est. Quæ interpretatio summam condignitatem, & iustitiam in Christi operibus apud Deum manifestè designat.

§. 3. *Referuntur variæ Theologorum sententiæ.*

IN hac difficultate, quæ grauis est, & ad exponendum non admodum facilis, tres reperio Theologorum sententias. Prima asserit Christi satisfactionem non fuisse secundum se condignam, & æqualem ex omni iustitiæ rigore, sed ex Dei acceptatione tantum æquiualentiam, & condignitatem fuisse sortitã. Ita docent Dur. in 3. d. 20. q. 2. & in 4. d. 15. quæst. 1. Scot. ibid. & in 3. d. 17. q. vnica §. in ista quæstione. Gabri. ibidem q. vnica a. 1. not. 3. & ar. 2. con. 2. Almainus ead. d. quæst. 1. notabili 3. Ioann. à Med. C. de pœnitentia trac. de satisfact. quæst. 1. ij omnes, & alij nonnulli existimant eodem ferè modo loquendum esse de Christi satisfactione, & de satisfactione puri hominis, quam arbitrantur non esse condignam ex principio à quo procedit, nimirum, gratia, & charitate, nisi accedente extrinseca Dei acceptatione, ex qua & sufficientiam, & condignitatem habet. Addunt tamen Scotus, Gabriel, & Almai. in Christi satisfactione specialem quamdam reperiri congruitatem, vt acceptatur à Deo tanquam condigna, & æquiualens satisfactio pro vniuersis hominũ peccatis, eo quod erat operatio hominis, qui simul est naturalis Dei filius. Quæ tanta congruitas in operatione puri hominis filij Dei per gratiam, & adoptionem non reperitur. Et in hac duntaxat congruitate fundant totam rationem, ob quam Deus non assumpsit operationem alicuius puræ creaturæ, vt esset pro vniuersis hominum peccatis satisfactoria, & per quam creatura totum humanum genus redimeret, sed hoc redemptionis opus soli Christo Deo homini concessum fuit. Quod dicunt ij anthores de satisfactione Christi, & puri hominis docent similiter de eorundem meritis. Verum nos in præsenti nihil de meritò, aut de satisfactione puræ creaturæ dicemus, in qua re peius fortassis oĩbus locutus est Dur. in 2. d. 27. q. 2. vniuersaliter existimans, nullum esse condignum meritũ coram Deo, nisi ex sola extrinseca Dei acceptatione. Sed de Christi tantum satisfactione, & merito nostra est habenda disputatio.

Secunda sententia, quæ inter relatam, & aliam tertio loco referendam medium tenere videtur, asserit Christi satisfactionem condignam quidem fuisse, & æqualem originali offensæ, imo & omnibus offensis, & culpis, quæ aduersus Deum in toto humano genere reperiri possunt, sed dicit nihilominus Christi satisfactionem non fuisse ex omni iustitiæ rigore. Hæc sententia sicut partim conuenit cum sententia præcedenti, partimque ab ea differt, ita & in fundamentis, quibus innititur, neque recedit totaliter ab ipsa, neque totaliter ei adhæret. Auctores præcedentis sententiæ præsertim Scotus, existimat Christi satisfactionem non fuisse valoris infiniti, cui doctrinæ auctores huius secundæ opinionis minimè consentiunt. Arbitrantur enim infinitam fuisse in formali ratione satisfactionis, ac proinde secundum se æquiualentem offensæ grauitati, & ex proprijs suis principijs condignam, & sufficientem ad compensandum pro omni offensa, & iniuria Deo irrogata. Auctores præcedentis sententiæ dicunt, quod Christi satisfactio nõ potuit inducere obligationem in Deo, qua ex iustitia teneretur ipsam acceptare.

Et

Et in hoc consentiunt secundæ opinionis auctores. Sed & præterea addunt, quod Christi satisfactio, non solum ob id rigorosa non fuit, quia non induxerit in Deo prædictam iustitiæ obligationem, verũ etiam, quia neque facta fuit ex proprijs, neque ex aliàs indebitis, quæ sunt necessariæ conditiones ad rigorosam satisfactionem.

In hoc fundamento Durand. & Ioan. de Med. & quidam alij ex primæ sententiæ authoribus, conueniunt cum patronis, & fautoribus opinionis secundæ. Verum Scot. Gab. & alij quidem qui primæ adhærescunt sententiæ, non idem omninò sentiunt: putant enim Christum potuisse satisfacere ex aliàs non debitis, illis videlicet operationibus, ad quas nullo præcepto tenebatur, sed in consilio illi erant relictæ, & in libera eius facultate constitutæ, quæ tamen propter valoris infiniti defectum non fuerunt ex rigore iustitiæ satisfactoriæ, iuxta Scoti, & suorum mentem.

Est tertia denique sententia, quæ in alio extremo docet Christi satisfactionem non solum infiniti fuisse valoris, vt in præcedenti dubio resoluimus, sed quod & est secundum seipsam condigna, & ex toto rigore iustitiæ pro vniuersis hominum culpis satisfactoria. Hanc sententiam docuit S. Thom. 3. p. q. 1. ar. 2. ad 2. vbi satisfactionem Christi vocat infinitam, sufficientem, condignam, & perfectam, negatque satisfactionem puræ creaturæ posse tantam eius perfectionem contingere, & infra quæst. 48. ar. 2. dicit, quod passio Christi non solum fuit sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio pro peccatis humani generis. Et solutione ad 3. inquit, quod quia Christi caro erat caro Dei, idcirco dignitas carnis Christi habuit infinitam dignitatem, & similiter passio, quæ fuit in eius carne facta. Fateor quod apud S. Thom. non reperitur iste modus loquendi, Ex rigore iustitiæ, sed verba, quæ ex ipso retulimus manifestè æquiualent huic loquendi modo, qui in doctrina posteriorum Theologorum frequenter reperitur vsurpatus, rigorosamque iustitiam important. in ead. 3. p. q. 46. art. 6. ad 6. eamdem insinuauit sententiam, & in tota quæstio. 49. sequenti, & quodlib. 2. art. 2. & in 3. d. 20. vbi Riccard. Bonauent. Paludan. Capreol. eamdem sequuntur sententiam. Et quidem Capreol. in 4. d. 16. tamen huic adhæsit doctrinæ, vt contrariam omniam esse dixerit. Marsil. in 3. q. 12. eamdem sententiam insinuat. Alex. Alens. 3. par. q. 17. memb. 3. per totum, & membr. 4. ar. 2. §. 2. dicit enim, quod si consideretur Christi satisfactio à quo fuerit, quia ab ipso Dei filio fuit, quia est verus Deus, inuenietur super omnem satisfactionem plenè satisfactum fuisse, & quæst. 1. membro 6. & 7. docuit multos sententiam eamdem, quam tradidit etiã Altissiodorensis lib. 3. summæ tractatu 1. cap. 8. & Riccard. de sancto Vict. lib. de incarnatione verbi cap. 7. Dried. lib. de redempt. & capt. gene. human. à principio cap. 2. parte 2. Vega lib. 7. in Concil. Trident. cap. 8. Mag. Sot. lib. 3. de natura, & gratia c. 6. & in 4. dist. 19. quæst. 2. art. 2. Fera. lib. contra gent. cap. 54. & 55.

Sed hæc opinio, quæ primæ sententiæ è regione opponitur, in duplici sensu intelligi potest. Prior est, quod operatio Christi habet omnia, quæ ex parte satisfactionis, & satisfacientis, necessaria sunt ad perfectam, & rigorosam satisfactionem, ita quod est æqualis offensæ, condigna ad compensandum pro iniuria, ex proprijs satisfacientis orta, idest, non ex bonis eius cui fit satisfactio, aut ab eo liberali donatione susceptis, ac tandem aliàs Deo non debita. Istæ autem sunt conditiones quæ, iuxta communem Theologorum, & Philosophorum moralium sententiam, ad perfectam, rigorosamque satisfactionem, & requiruntur, & sufficiunt. Et quidẽ, quod requirẽtur, ex eo liquet, quod deficiẽtibus his conditionibus, vel satisfactio erit diminuta, & non æqualis offensæ, vel tota, aut præcipua eius vis satisfactoria, ad gratiam, & liberalitatem eius cui fit, reducenda erit, atque adeo non poterit ei inesse perfecta iustitiæ ratio. Ex quibusdam argumentis eorum, quæ proposuimus in fronte huius dubitationis, atque ipsorum solutionibus, constabit amplius, qua ratione sint necessariæ ad exactam, & rigorosam satisfactionem duæ illæ postremæ conditiones, nimirum, quod satisfactio fiat ex proprijs bonis satisfacientis, & quod non sit alio titulo debita, quod nonnulli Theologi, etsi rarissimi, negauerunt, verum leuissima ratione ducti, & quæ non eget, vt in eius vel solutionem, vel confutationẽ immoremur.

Quod autem prædictæ illæ conditiones sufficiant, non potest dubium verti. Quoniam per illas conditiones, & constituitur æqualitas inter satisfactionẽ, & offensam, & aufertur omnis gratia, & liberalitas ex parte eius, cui fit satisfactio, atque adeo constituitur in tali satisfactione omnimoda, & perfecta iustitiæ ratio: quæ in hoc consistit, quod satisfaciens reddat totum, quod debet secundum æqualem pro iniuria, & offensa irrogata, nullam quærens gratiam ab eo, quem offendidit, sed secundum iustitiæ leges cõpensare intendat, & re ipsa compenset. Cum istæ igitur conditiones in Christi satisfactione reperiãtur censeri debet exacta, & ex omni iustitiæ rigore satisfactio, quæ citra dubium induceret in Deo iustitiæ obligationem ad ipsam acceptandum, si talis obligationis Deus esset capax. Cæterum dicit hæc sententia, quod quia Deus incapax est obligationis huiusmodi contrahendæ, idcirco non tenebatur Christi satisfactionem acceptare, sed potuit illam respuere absque vlla iustitiæ rectitudinis læsione. Ita docent multi graues Theologi S. Thom. discipuli, quibus non refragatur Mag. Med. 3. p. q. 1. ar. 2. & alijs in locis eiusdem 3. p. & Mag. Banes 1. p. q. 21. & in eandem sententiam coincidunt ij Theologi, qui putant, quod nulla interueniente Dei promissione, nulloque ipsius extante pacto, Deus non tenetur præmiare aliquod meritum, siue Christi, siue puræ creaturæ, sed tota obligatio, si qua fuerit, in Deo, non tam ad vim operis meritorij, quæ nulla est ad Deum obligandũ, quam ad fidelem ipsius Dei promissionem est reuocanda. Ita quod obligatio non ex opere meritorio, sed ex ipso Deo, liberaque eius voluntate ortum habet, licet talis obligatio, tanquam à conditione requisita, ex ipso opere pendeat, quatenus promisit Deus premium bene operanti. Vnde per huiusmodi obligationem potius Deus sibi suæque bonitati quam homini operanti debet. Et hinc est, quod Paul. ad Hæbr. 10. dicebat, fidelis Deus qui repromisit. Non dixit iustus, sed fidelis, quia non legibus iustitiæ, sed sua fidelitate, & veracitate obligatur.

Ita

Ita senserunt graues Theologi, inter quos sunt numerandi Andr. Roega lib. 7. super Conc. Trid. cap. 9. & Io. de Med. in Cod. de pœnit. trac. de satisfactione. Qui idem omnino de satisfactione dicunt, quod de merito dictum est.

Ad eundem priorem prædictæ tertiæ opinionis sensum pertinet, quod dicunt Mag. Med. loco citato, & alij non pauci, Deum ob id dumtaxat non potuisse non acceptare Christi satisfactionem, quia humana Christi voluntas, quæ ipsam obtulit, non potuit non esse conformis diuinæ voluntati: atque adeo supposito, quod Christus satisfactionem suã obtulerit Deo pro hominum peccatis, à posteriori nobis constat, Deo placuisse hanc satisfactionis oblationem: atque adeo cõstat à posteriori, quod Deus decreuerat Christi satisfactionem acceptare: aliàs enim non vellet, vt Christus efficaci voluntate obtinendi nostrorum peccatorum condonationem, eam ipsi Deo offerret. Istæ duæ sententiæ manifestè præsupponunt, quod infallibilitas acceptationis meriti, & satisfactionis Christi, non ex vi operationum eius, & rigorosæ ipsarũ iustitiæ prouenit, sed ex alijs titulis, puta, ex Dei promissione, aut immutabilitate voluntatis eius, qua decreuerat acceptare. Quæ necessitas est tantum suppositionis, & secundum quid.

Secundus, & posterior eiusdem tertiæ opinionis sensus est, quod Christi satisfactio induxit obligationem iustitiæ commutatiuæ, aut quasi commutatiuæ in Deo, vt ipsam acceptaret, quæ Dei obligatio non in promissione, aut pacto speciali, sed in ipso iustitiæ rigore satisfactionis Christi suum habuit fundamentum. Non omninò Magistro à Med. hic posterior sensus displicuit, sed neque Mag. Suto loc. supra cit. & quibusdam alijs viris doctissimis ex Theologis nouioribus hæc sentẽtia vehementer placet. Pro resolutione huius dubij sit.

§. 4. *Prima conclusio*.

CHristi Domini satisfactio perfecta fuit ex omni iustitiæ rigore, saltem in illo priori sensu, in quo tertiam sententiam explicuimus. Nam de acceptationis necessitate, & obligatione in secunda conclusione dicemus. Ista conclusio, quæ est expressa S. Thom. sentẽtia, & illorum Theologorum, quos pro tertia opinione retulimus. Duo inuoluit, quæ ad eius exactam intelligentiam, & probationem sunt necessariò euoluenda, & explicanda. Potest ergo intelligi hæc conclusio primo quatenus contra primam Durand. & Scot. sententiam procedit, quæ asserit Christi satisfactionem secundum se non habere valorem tantum, vt absque extrinseca Dei acceptatione, esset sufficiens, & æquiualens pro vniuersis hominum peccatis pẽsatio. In altero sensu intelligi potest hæc eadẽ conclusio, quatenus aduersus secundam sententiam procedit, quæ negat Christum ex proprijs, & alias indebitis satisfecisse. Quæ sententia quidquid eius auctores repugnent, plurimum detrahit à ratione iustitiæ in Christi satisfactione, neque poterit cum huius sententiæ veritate stare, Christum ex omni iustitiæ rigore pro nostris peccatis satisfecisse, imo vt ex dicendis constabit, huius sententiæ fautores non satis commode saluant, Christum seclusa scotica illa extrinseca acceptatione, ad æqualitatem satisfecisse pro vniuersis hominum peccatis, multoque minus saluant ipsam satisfactionis Christi infinitatem.

Primum ergo ista conclusio probanda est à nobis in priori sensu aduersus primam sententiam, in quo adeo est certa, vt eius oppositum non deberet inter probabiles Theologorum opiniones recenseri, quod sentiunt multi viri grauissimi, & id quidem meritò, vt ex probationibus statim afferendis fiet consideranti manifestum.

Et primo hæc conclusio probatur omnibus illis testimonijs Scripturę sacrę, quibus probauimus in pręcedenti dubio Christi satisfactionem infinitum habuisse satisfactorium valorem, nam si testimonia illa non manifestam habent efficaciam ad probandum infinitatem in Christi satisfactione, probant tamen efficaciter magnam eius sufficientiam, ęqualitatem, & superabundantiam. Ponderentur omnia iuxta modum quo nos illa in dubijs pręcedentibus, pręsertim secundo, expendebamus.

Probatur pręterea ex illo Paul. ad Heb. 10. *Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos*. Consumare autem sanctificatos non poterat Christus vna Crucis oblatione, nisi oblatio sufficiens esset & æquiualens, imo & superabundans ad compensandum Deo pro vniuersis hominum peccatis. Probatur præterea ex illo Roman. 5. *Vbi abundauit delictum superabundauit & gratia, vt sicut regnauit peccatum in morte, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum*. Quibus verbis & alijs, quæ in eodem cap. habentur ad hanc veritatem probandam, vsi sunt duo grauissimi Patres, ac Summi Pontifices, Agapetus, & Leo I. locis postea referendis. Et duo sunt in his verbis ponderanda. Primum, quod gratia nobis per Christum collata abũdantior est, & copiosior ad nostram salutem, & vitam operandam, quam fuerit ipsa originalis Adæ culpa ad causandam spiritualem mortem, & omnia incommoda tum animæ, tum corporis, quæ ex ipsa originali culpa emanarunt. Hoc enim denotat illud verbum, *superabundauit*, quod & alijs verbis in eodem capite animaduertit Paulus inquiens. *Sed non sicut delictum, ita & donum: si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit.* Tunc sic, peccatum Adæ ad totum humanum genus extendebatur, imo quasi ex toto rigore iustitię ad totum Adæ posteritatem diffunditur: Ergo si superabundauit gratia, vbi abundauit delictum, necesse est dicamus, quod Christi satisfactio, cuius virtute reconciliati sumus Deo, & in Dei gratiam admittimur, fuerit sufficiens, & ad ęqualitatem, imo, & superabundans, & hoc quidem ex vi operis, & ex vi satisfactionis exhibitæ, & non ex acceptatione Dei extrinseca, quæ non se tenet ex parte Christi, & satisfactionis eius, neque quidquam ad ipsius satisfactionis perfectionem retulerit, sed ex liberali Dei voluntate, & misericordia tota pensatur.

Et summopere obseruandum est, quod Paulus in citatis verbis, & in toto illo cap. non ad voluntatem Dei retulit super abundantiam gratiæ, sed ad ipsum Christum, scilicet, satisfacientem pro nobis, & merentem nobis. Expendantur illa verba. In gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit.

Digitized by Google

Et notetur contrapositio quam facit Paulus vnius hominis ad alium hominem, secundi & cœlestis Adami, ad primum, & terrestrem Adamum. Nam sicut terrestri Adamo eiusque primo peccato totam generis humani ruinam absque noua Dei extrinseca acceptatione, vel imputatione, sed ex vi ipsius primi peccati tribuit Paulus, & omnes tenemur tribuere ipsam humani generis calamitatem, & cladem: ita & cœlesti Adamo eiusque operationibus satisfactorijs, & meritorijs tribuere debemus (quod & reuera facit ibidem Paulus) totam ipsam generis humani reparationem, omnemque superabundantem Dei gratiam, quæ in ipso nostræ reparationis opere splenduit, & emicuit. Neque inepte huic loco adduci potest, quod Ioannes vterque & bapt. & Euangelista dixit, *Gratiam, & veritatem per Christum esse factam*. Ioan. 1. Alterum etiam in eodem testimonio Pauli obseruandum est, quod ipsam superabundantem gratiam, quę in nobis abundat, totumque ipsius gratię imperium, & regnum, ad iustitiam reuocat Paulus, illā videlicet, quę in Christi meritis, & satisfactionibus emicuit. Ponderentur illa verba. *Ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam*. Quod si quęras a Paulo per cuius iustitiam regnat gratia, quasi respondens mox subiunxit, *per Iesum Christum Dominum nostrum*. Itaque vult dicere Paulus, quod gratia, quæ in nobis facta est, & quę superabundat, vbi abundauit delictum non in mortem animę, & corporis sicut delictum, sed in ęternam similiter, & animę, & corporis vitam, effectus est illius iustitię, quam ipse Christus suis fuit actionibus operatus. Et tam fuit abundans ipsa Christi iustitia in ratione iustitię, atque est abundans in nobis gratia in ratione gratię: tota enim effectus excellentia, & superabundantia, necesse est prębabeatur in eminentiori suæ causę virtute. Sed & id non est pręterm ittendum, quod quam sæpius Paulus quasi indifferenter vtitur nominibus iustitiæ, & gratiæ, insinuans quod id comparatione ad nos donum est, & gratia, respectu Christi rationem habere iustitiæ. Nam spiritualia dona, quæ nobis gratuito, & misericorditer conferūtur, debita sunt Christo ex iustitia. Legatur Chrys. hom. 10. in ep. ad Rom. Eandem veritatem insinuauit Paul. ad Rom. 7. vbi loquens de Christo, inquit, *quod de peccato damnauit peccatum*, id est, offerens se ipsum hostiam pro peccato, ipsius oblationis virtute peccatum damnauit, id est, totum eius destruxit imperium. Non ad specialem Dei beneuolentiam, aut acceptationem extrinsecam, sed ad ipsam hostiæ virtutem peccati destructionem Paulus retulit. Peccatum enim in primo loco prædicti testimonij positū, ipsam pro peccato hostiam in cruce oblatam designat, vt habet communis interpretatio. Ponderanda sunt ad præsens intentum illa verba Iob. c. 6. *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret*. Quæ verba S. Greg. illa in suis moralibus versans, ad Christum, qui nostra peccata per tropum, & figuram sua vocauit, iuxta modum à nobis superius in 1. q. expositum. Et pœna quam Christus pro nostris peccatis fuit perpessus, grauior fuit ipsis peccatis, id est, vberrimam, & superabundantem compensationem pro ipsis exhibuit, fuitque copiosa pro eis redemptio.

Sed iam deinceps secundo, & principaliter, grauissimis Patrum testimonijs hęc prior pars conclusionis probatur. Patres mox referendi non obscuris quin apertissimis verbis dixerunt, quod nulla satisfactio à pura creatura exhibita fuit sufficiens ad humani generis redemptionem efficiendam, neque vero potuit secundum etiam Dei potentiam; & quod Christi satisfactio, eo quod Dei, & hominis operatio, sufficiens fuit, imo & superabundans pro vniuersis nostris peccatis satisfactio. At si sufficientia satisfactionis, ad extrinsecam Dei acceptationem esset reuocanda, vt putauit Scotus, rueret tota hæc sanctorum patrum doctrina, quia operatio puræ creaturæ poterat hac ratione sufficiens esse, & infinita satisfactio, nam potuit Deus pro infinitis hominibus, pro infinitisque culpis, & offensis ipsam acceptare, neque in hoc, vt ipse fatetur Scotus, vlla fuit contradictionis repugnantia. Ergo verissima est prior nostræ conclusionis pars, & qui illam negat patribus contradicit. Antecedens pro maiori probandum est grauissimis patrum testimonijs ad hunc locum accersitis.

Et primo accedant duo illi Summi Pontifices, clarissimique Patres, quorum paulo superius meminimus D. Leo. 1. & Agapetus. Etenim D. Leo. epist. 81. & 95. c. 2. sic ait. [Quæ autem reconciliatio esse posset, qua humano generi propitiaretur Deus, nisi omnium causam mediator Dei, hominumq. susciperet, qua vero ratione veritatem mediatoris impleret, nisi qui in forma Dei æqualis est patri, in forma serui particeps esset, & nostri, vt mortis vinculum vnius prævaricatione contractum, vnius morte, qui solus morti nihil debuit solueretur? Effusio n. pro iniustis sanguinis iusti Christi tam potens fuit ad priuilegium, tā diues ad pretium, vt si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum diaboli vincula retinerent, quoniam sicut ait Apost. Rom. 5. vbi abūdauit peccatum superabundauit & gratia.] Quæ verba, quibus pro nostra sententia nulla potuerunt dici clariora, reperies transcripta ab alio Pontifice Agapeto in epistola ad Anthimum Constantinopolitanum Episcopum. Sed etiā & alia, quæ ibidē paulo inferius subiungit. S. Leo. [Quamuis multorum, inquit, sanctorum in conspectu Domini pretiosa mors fuerit, nullius tamē in sanctis occisio redemptio mūdi fuit, acceperunt iusti, nō dederunt coronas. Et paulo post, vnus solus Dominus noster Iesus Christus, qui verè Agnus erat immaculatus extitit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes suscitati.] Et manifestum erit attentè legenti, quod non tantū de facto, sed & de possibili loquebatur. S. Leo. Vnde in ead. epist. quosdam, hęreticos, quorum quidā Nestorij, quidam Euthicetis erroribus tenebantur, qui illi in Christo distinguebant personas, isti confundebant naturas, & neutri vnum Christum verū Deum, & hominem fatebātur, miseræ cæcitatis arguit, quod nullam sibi spem salutis relinquant, quia nullus poterat esse veræ salutis author, antiquæque mortis destructor, nisi vnicus mediator Dei, & hominum, qui simul esset Deus, & homo. Et ita cōcludit. [Ostendāt vnde sibi spem vitæ polliceātur æternæ, ad quam nisi per mediatorem Dei, & hominum hominem Iesum Christum potest perueniri.] Ob id S. Leo. addit, hominem. Quia specialiter cōtra Euticheté disputabat,

qui

Digitized by Google

qui humanam in Christo cum diuina confundebat naturam,&c. Multa dixit ipse Sanctus Leo.ad huius veritatis persuasionē in serminibus de passione, præsertim serm.1.& 12. Illa verba quorum meminimus in 1.dub.huius 2.ar.sicut nullo nō feruntur in Theologorum ore, ita & sunt præcipuæ cōsiderationis digna. [Si non esset inquit, verus homo, non præberet exemplum,si non esset verus Deus non afferret remedium.] Si ad extrinsecam illam Scoticam acceptationem licuisset recurrere, etiam si verus Deus non esset, remedium afferre potuisset.

Athanas. in hom. de passione, & cruce Domini; post illa verba, quæ in præcedenti dubio retulimus, quæ sunt ad hunc locum ponderanda, mox subiūxit. [Siquidem Christus factus est pro nobis maledictio, atque ita humana carne amictus, & circundatus ea, quæ nostra erant per se patri obtulit, vt ipse patiens hominem patientem illæsum redderet, & parua magni pensaret.] Ecce vbi Magnus Athanasius duo dicit consideranda. Alterum, quod ea,quæ nostra erant, scilicet, pœnalitates, & mortem, quia ipse per se obtulit patri magni fuerunt, & inęstimabilis valoris,cum tamen ex se ipsis nullum habuissent. Itaque approbauit olim Athanasius,id quod postea explicatius dixerunt cum S. Thom. graues Theologi,videlicet,quod dignitas satisfacientis,& offerentis personæ ipsam oblationem, & sanctificationem dignificat,iuxta suæ dignitatis proportionem, ita quod persona Christi infinita infinitum satisfactionis,& oblationis valorem suis contulit humanis actionibus. Istam enim Emphasim habēt illa verba, quæ nostra erant,per se patri obtulit. Alterum vero,quod dicit consideratione dignum est,pretium à Christo exolutum tanti fuisse valoris, vt eius comparatione,debitū pro quo Christus soluit,paruum censeatur. *Parua*,inquit,*magni pensaret*,Certè si ex sola acceptatione Dei hunc tantum valorem habuit pretium à Christo pro nostris peccatis exhibitum,satis impropriè diceretur Christus pro paruis magna appendidisse,cū reuera id quod ipse soluit, non solum maius non esset debito, verum neque ipsi æquale, sed tota superabundantia, & æqualitas ex ipsius Dei, cui solutio pendebantur, misericordia,& gratia proueniret.

Ad eundem ferè modum loquitur Chrysostomus hom.10.in epist.ad Rom.inquit enim, quod [quemadmodum si quis in carceris custodia quempiam decem nummos debentem coniiciat,nec ipsum solum, sed cum illo,& propter illum simul vxorem liberos, & famulos, veniat verò alius quispiam,qui non solū decem nummos,& sed & innumera alia auri talenta largiatur,iam non poterit amplius fœnerator decem nummorum debitum exigere; ita & nobiscum factū est. Multo siquidem plura quā debebamus Christus pro nobis soluit,tantoque plura quanto guttulam exiguam pelagus excedit immensum.] Et alia subiungit Chrysost. quæ nulli pœnitebit legisse.

Consentit huic modo dicendi ex Chrysost. relato, quod dicit Greg. Nazianz. oratione 42. vbi postquā multa retulerat miracula, ea præsertim quæ tempore passionis Christi contigere,videlicet,solis obscuritas,veli scissio &c. subiūxit prope orationem similē, [nullum tamen miraculum cum salutis meæ miraculo conferendum est, in quo exiguæ cruoris guttæ orbem vniuersum instaurarunt,atque idem,quod lacti coagulum,hominibus præstiterunt,in vnum nos cōiungentes,& cōstringētes] Ecce qualem,quantūcūq. effectum Theologus hic magnus guttulis cruoris domini tribuerit. In qua doctrina ipsum videtur imitatus Clemens 6.in citata extrauag. Vnigenitus,cuius verba retulimus, & expendimus dub.præcedenti, cū de infinitate diuinæ satisfactionis loquebamur.

Sed iam Proclum Episcopum Cyzicum in declamatione seu oratione de Domini nostri Iesu Christi natiuitate,quæ in to.6.actio.Conc. Ephes. habetur,sic dicentem audiamus. [Erat itaq. alterutrum duorum necessarium, aut vt omnes propter condemnationē præcipites abirent in mortem(omnes.n. peccauerāt) aut certè, vt eiusmodi pretium penderetur, quod exactum debitum ad iustitiæ amussim exequaret. At qui homo, quod peccati debito subiaceret,saluare se non poterat, Angelus vero, quo tantum redemptionis pretium ipsi non suppeteret, humanum genus redimere nequibat, supererat igitur vt ille pro omniū peccatis moreretur,qui nulli peccato obnoxius erat, atque vnica hæc restabat mali solutio] Hæc verba pōderatione non egent, sunt enim pro nostra sententia luce clariora.

S.Cyrillus Alex.multus est in hac veritate docēda, millies enim contra Nestorium, & Euthicetem hoc vtitur argumento. Quod si Christus non verus esset Deus, & homo insolutum adhuc maneret humanæ redemptionis pretium, quia si verus homo non fuisset,veraque humana non esset indutus natura,neque mereri,neque satisfacere potuisset.Si verus autem nō esset Deus,imperfecta,& infirma esset eius operatio, neque pro tanto debito æquale pretium potuisset exoluere.In libro ad Reginas, in cap.quod redempti sumus per sanguinem Christi sic ait. [Sed siquidem vt homo communis intelligitur Christus, quomodo corpus eius ad rependendam omnem vitam sufficeret &c.] Appellauit ipsum Cyrillus Christum hominum communem,in eo sensu,in quo Nestorius ita ipsum appellabat, non quidem quod gratia, & sanctitate non esset præditus, censuit enim Nestorius Christum singularissimæ fuisse sanctitatis, & gratiæ: Sed quod esset homo purus, ita quod verbum eius humanitati non esset hypostaticè vnitū. Vnde talis formatur ratio ex verbis Cyrilli desumpta. Si Christus esset purus homo etiam excellenti singularissimaque sanctitate præstans Deo valde acceptus, & gratus, non sufficeret iuxta Cyrilli sententiam,humanum genus reparare,& redimere: Ergo neque vlla creatura id posset efficere, quod tamē effecit Christus,quia Deus est homo. Qui totus hic discursus, in doctrina Cyrilli fundatus nequit procedere secundum extrinsecam Dei acceptationem,sed secundum valorem intrinsecum operationis exhibitę, nā alias æqua sors esset puræ creaturæ, & Christi hominis Dei,quia vtriusque operationem posset Deus, vt voluisset,pro quocūq. effectu acceptare. Similia repetit Cyri. eod. lib.c.quod mors Christi fuit mundo salutaris,& in c.quod sanguis Christi fuit redemptio nostra,& in libro de incarnatione verbi, & vbique locorum suæ doctrinæ.

Cyprian. in sermone de passione Christi circa medium, ita inquit, [cum originali morti nullum, nisi in Crucis morte potuerit esse remedium, nec reconciliare Deo potuerit exules, & damnatos qualibet solutio,

Digitized by Google

solutio, aut oblatio, nisi sanguinis huius singularis sacrificij, &c.] & paulo inferius, ornatissimis, magisque verbis explicuit ipsum humani generis vulnus nullo alio potuisse medicamento curari, nisi sanguine Christi.

Irenęus 3. lib. contra hæreses cap. 20. inquit, [si n. homo non vicisset inimicum hominis, non iuste victus esset inimicus. Et fere statim ait. Nisi Deus donasset salutem, non firmiter haberemus eá.] Quibus & alijs multis, quæ ibidem subiungit, aperte docuit, quod ad redemptionem humani generis, non vi, & potestate, sed secundum rationem iustitiæ faciendam, necessarius fuit redemptor, qui simul esset Deus & homo.

Theodotus Ancyrorum Episcopus in oratione de natiuitate Saluatoris (habetur in appẽdice ad tom. 6. acto. Conc. Ephesini) loquens de dignificatione passionum, & pęnalitatum Christi, quas simul cum humanitate absque vlla suæ maiestatis diminutione, magnaq. cum earum gloria, diuinum verbum suscepit, aduersus Nestorium, & alios hæreticos arguens, sic ait. [Sed hominis inquis, ó hæretice, passiones non præsumo Deo coniungere. Et mox subiunxit Theodotus arguens ob inconuenientiam: ergo neq. sanare eũ passiones hominum dices, neque cruce expoliasse virtutem diaboli, neq. nostrũ peccatum adfixisse ligno, neq. proprijs passionibus sanasse hominum passiones, nec morte dices eum destruxisse mortem. Si n. non fecit Deus proprias passiones, vnde passionibus Christi tantarum correctionum sunt factæ virtutes, quo perempta esset morte mors, nisi Deus propriam eam fecisset, Sed istæ passiones propriæ factæ Dei virtutem tantarum correctionum ex diuinitate perceperũt. Et ferè statim ait. Quomodo affixum est ligno quod contra nos erat peccati chirographum homine puro sustinente morte? quomodo autem crux peccatum crucifixisset, aut mors mortis tyrannidem destruxisset, nisi hæc facta fuissent Dei, & ab illo virtutem sumpsissent propria faciente, quæ sunt nostra, nõ patiente eius natura?] His & alijs, quæ ibidem habentur constat ex mente huius grauissimi patris humanas Christi actiones, & passiones fuisse Theandrycas, idest, Dei viriles, vtramque vim, humanam, & diuinam complectentes, quibus proinde perfectè neri potuit, & ex toto rigore iustitiæ ipsa humani generis redemptio.

Dionysius Areopagita, in epist. 4. ad Caium monachum, propter hanc geminam virtutem, qua Christi actiones pollebant, primus appellauit Theandricas. De quibus grauissimè loquitur Concil. Lateran. sub Martino I. consultatione 5. can. 15. & Dam. lib. 3. de fide c. 15, 17. & 19. quibus in locis docuit has Theandricas Christi actiones simulq. passiones nobis fuisse salutares, propter prędictam vtramque quam imbibitam habent virtutem.

D. Anselmus lib. 1. c. 24. & lib. 2. cur Deus homo, c. 5. & sequentibus, adeo sibi hanc nostram sententiã persuasam habuit, vt existimaret, non alio modo potuisse fieri humani generis redemptionem, quam Christi satisfactione, & merito. Cui non admodum refragasse videtur Ricard. de sancto Vict. lib. 1. de incarnatione c. 8. q. 5. verum hæc sententia ab vniuersis Theologis reprobatur cum Magistro in 3. d. 20. qui in hac parte sequuntur Aug. qui lib. 13. de Trinitate cap. 10. & sequentibus, magna doctrinæ copia exposuit, non defuisse Deo alium, & alios, quam plures modos, quibus humanum genus posset reparare, & ab originali culpa eripere, quamuis ex omnibus possibilibus conuenientior fuit is, quem Deus summa nobiscum misericordia, summaque secum iustitia vtens, mirabili consilio adinuenit. Ista communis Theologorum sententia adeo certa est, vt plusquam temerarium esset ab illa descedere, quod non est nostrum in præsentia probare.

Probari solet efficaciter à S. Thom. interpretibus 3. p. q. 1. a. 2. Id autem nostrum est hoc in loco animaduertere, quod cùm Sancti Patres locis citatis, & alijs multis docent non potuisse constare humani generis redemptionem, & reparationem, nisi satisfactionibus, & meritis eius, qui verus Deus esset, & homo, vti Christus est primum totius religionis christianæ fundamentum, minimè intellexerunt, non potuisse absolutè fieri per aliud medium humani generis redemptionem, sed ex suppositione loquuntur, nimirum, supposito, quod Deus æterno suo consilio decreuerat, non potentia, & vi hominem à dæmonis imperio, & tyrannide eripere, sed iustitiæ efficacia, & pretij valore. Aiuntque patres, quod hoc diuino decreto supposito, nullus alius supererat modus, præter hunc quem Deus assumpsit ad iustam humani generis redemptionẽ: eo quod nulla creatura sufficiens pretium posset exoluere, aut Deo secundum æqualitatem pro offensa satisfaceere. Quem sensum facilè erit colligere ex Augustino loco nunc citato. Iuxta quem explicari poterunt Anselm. & Riccardus de sancto Vict. atque itidem Fulgentius lib. de incarnatione Verbi cap. 4. vbi tantisper videtur fauere illi sententiæ, quam ex Anselmo referebamus, sed loquitur sine dubio iste auctor ex suppositione prædicta. Qui & summa cum eruditione, & doctrinæ copia hanc veritatem, quam aduersus Scoti, & Durand. sententiam ex Patrum monumentis deduximus, luculẽter docet, & prosequitur.

Ex ista Patrũ doctrina vehementissimè confutatur Durand. & Scoti sententia, quam ferè omnes nominales sequuti fuere, qui aduertente Michaele de Palacios in 3. d. 20. disputatione secunda, omnes fuerũt in ea sentẽtia, quod licet Christi passio, & cæteræ eius actiones magnam habuerint congruitatem, seu condignitatem, vt quidam eorum fortè condignitatis termino abutentes dixerunt (nam condignitas apud ipsos nihil aliud quam congruitatem designauit cum, secundum se quid maius importet) non tamen vel infinitatem, vel æqualitatem in ipsis Christi operationibus agnouerunt, sed totum tandem satisfactoriũ negotium, ipsamque totam vim satisfaciendi, & efficaciam, in Christi repertã operationibus, ad extrinsecam Dei acceptationem reuocarunt, quod sancti Patres citati minimè fecerunt, qui non solam congruitatem in ipsis Christi actionibus, sed veram condignitatem, idest, æqualitatem satisfactoriam, & meritoriam in eis fuisse constanter affirmarunt, & grauissimis attestationibus docuerunt. Vnde immeritò hic author eos excusauit, ob id quod ipsam Christi satisfactionem dixerint esse condignam: cum condignitas apud ipsos solam denotet congruitatem. Quæ in quo sita sit, vix adhuc mihi constat: nam rogatem ego ab Scot. eiusque sectatoribus, quid intelligãt per congruitatem illam specialem; quam in Christi ope-

operationibus commentantur: sicque ipsos vrgeo. Vel illa congruitas sumitur ex magna intensione gratiæ habitualis, supernaturalium, cœlestium que donorum ipsam comitantium, vel ex dignitate personali, quatenus, videlicet, verus est Dei filius, infinitæque maiestatis.

Si primum dicant nihil reuera dicunt, quod non diceret Nestorius, qui illum hominem, quem ipse appellabat communem, & quasi Deum ferentem, singulatissimæ dignitatis esse prædicauit, secundum habitualis gratiæ, & supernaturalium donorum prærogatiuam. Quam tamen gratiæ, & donorum excellentiam non sufficere ad humani generis redemptionem ex iustitia operandam, asseuerantissimè testati sunt omnes illi Ecclesiæ Patres, qui aduersus Nestorium disputauerunt, vt aliqua ex parte ex testimonijs à nobis adductis constare poterit. Et id quidem meritò Patres dixerunt, quia talis excellentia, & gratiæ prærogatiua non excedebat limites puræ creaturæ.

Si verò ad personalem dignitatem referunt congruitatem prædictam, quid obsecro aliud erit hæc congruitas: quam specialissimus quidam satisfactorius, & meritorius valor ex infinita, & summa personæ operantis dignitate ad ipsius operationes deriuatus, atque idcirco hæc congruitas erit re ipsa condignitas, & æqualitas ad offensæ grauitatem. Nam vel grauitas offensæ infinita est infinitate desumpta à maiestate Dei offensi, vt nos arbitramur, vel finita est simpliciter, & secundum quid duntaxat infinita, vt cum suis existimauit Scotus. Si infinita est offensæ grauitas, etiam erit infinitus satisfactorius valor operationum Christi; qua enim ratione infinita dignitas Dei offensi grauitatem infert in ipsa offensa, eadem ratione infinita personalis dignitas, & maiestas Christi satisfacientis refundet in eius operationem infinitum satisfactionis valorem. Quod si cum Scoto senseris peccati grauitatem simpliciter esse finitam, infinitam autem secundum quid, tunc facilius adhuc erit intelligere, quo pacto ille satisfactorius valor ex personali Christi dignitate desumptus æqualis fuit grauitati offensæ. Quia sicut grauitas offensæ fuit secundum quid, & secundum extrinsecam rationem infinita ob maiestatem Dei per peccatum læsam, ita esset stultus, qui negaret, quod ex dignitate personali Christi, non referebatur ad eius operationes similis secundum quid infinitas satisfactorij valoris, qui adæquaret infinitam secundum quid offensæ grauitatem. Igitur in quacumque sententia, siue grauitatem offensæ infinitam esse dixeris cum S. Thom. siue cum Scoto finitam, fateri oportet Christi satisfactionem verè ad æqualitatem fuisse, & citra omnem extrinsecam Dei acceptationem, ex semetipsa sufficientem, ad compensandum Deo pro mortali peccato, atque adeo & ad ipsam generis humani reparationem.

Omnia argumenta, quibus præcedenti dubio probauimus infinitatem satisfactionis Christi, probant & eius sufficientiam, & æqualitatem, imo & superabundantiam ad satisfaciendum pro vniuersis hominum peccatis. Crediderim tamen multo esse certius, quod Christi satisfactio fuerit secundum æquiualens, & condigna, quam quod fuerit valoris simpliciter infiniti, quoniam primum multo expressius asseritur ab vniuersis Ecclesiæ Patribus. Vnde si liberè licet loqui, & propriam proferre sententiam, ego existimarem eum non satis consentaneè ad sanctorum Patrum doctrinam docere, qui huiusmodi æquiualentiam, & condignitatem Christi satisfactioni, & meritò negaret, qui contrarium non vt probabilem opinionem: sed vt certam veritatem contra hæreticos Nestorianos. Euthichianos, & alios non semel pro Ecclesia docuerût. Et ista extrauagâs Clem. 6. superius citata, me in hanc sententiam vehementer impellit, vbi non solam condignitatem, & æquialentiam, sed & infinitatem meritorum Christi expressè habemus. Quæ etsi non de omnimoda infinitate, sit necessariò accipienda, eam tamen infinitatem in Christi satisfactione fateri nos cogit, quæ sufficiat eã constituere dignam, æquiualentem, imo & superabundantem, & quæ nos reddat securos indeficientis thesauri ecclesiæ ex Christi meritis, & satisfactionibus constantis.

Præterea, quod Deus Christi Domini passionem, & sanguinem ad humani generis redemptionem assumpserit propter solam quandam congruentiam omni sublata necessitate, parum certè ipsam Dei sapientiam in hoc tanto mysterio absconditam extollit. Quin & eam videtur deprimere. Nam quis sapientissimi, & prudentissimi consilij opus illud esse iudicauerit, in quo pretiosissimus thesaurus expenditur, cum alijs multo facilioribus medijs fieri posset & perfici, ob quandam tantum congruentiæ rationem? Certè cum Paul. ad Galat. cap. 2. dixit, *quod si ex lege iustitia Christus gratis mortuus esset*, non ignorauit, posse nonnullam assignari congruitatem, ob quam Christi mors fuisset expediens hominibus, eorumque reparationi, & saluti, etsi lex iustitiam suis præstaret cultoribus, & obseruatoribus. In negotio ergo tanto non congruentiam solam, sed & necessitatem attendere oportet, aliàs Christus gratis mortuus esset. Et hactenus dictû sit de priori nostræ conclusionis sensu.

Ad posteriorem eiusdem conclusionis sensum necesse est nostra disputatio deueniat, quo statuebamus Christum ex proprijs, & non ex gratia acceptis, neq. ex debitis alio titulo pro nostris satisfecisse peccatis, quæ veritas magna ex parte constabit ex solutionibus argumentorum.

Sed præterea nunc probatur breuiter. Christus satisfecit Deo non solum vt homo, sed etiam, vt Deus homo, sed hac ratione omnia sunt ei propria, nihil alicui debet, nullaque ei potuit fieri gratia, nam licet Christi humanitas gratiæ sit, & beneficij suscipiendi capax, at Deus homo incapax est cuiuscumque suscipiendæ gratiæ: ergo, &c. Maior probatur Christus est qui satisfecit pro nobis, non eius humanitas, at Christus quid aliud est quam Deus homo: ergo, &c. Cõfirmatur, illo cõmuni, sed nõ inefficaci argumento. Actiones sunt nõ naturarum, sed suppositorum: Ergo Christi satisfactio non ad solam humanitatem, sed ad eius suppositum est referenda, suppositum autem est ipsum diuinum verbum.

Secûndo probatur eadẽ veritas, vel satisfactio Xpi, ipsiusq. satisfactorius valor, ad solam eius humanitatem est referendus, vel etiam simul cum ipsa humanitate ad diuinum verbum: si ad humanitatem tantû referas. Ergo operatio Christi nõ fuit infinita satis-

satisfactio, neque infinitum habuit satisfactionis, & meriti valorem, humanitas namque quantumcunque supernaturalibus sit exornata donis, non potest infinitatem huiusmodi suis operationibus tribuere, alias purus homo posset infinitè Deo satisfacere, qd nullus Theologorum concedet, nisi qui ad illam impertinentem extrinsecam Dei acceptationem recurrunt. Imo & infero, quòd non solum non potuerit non esse infinita Christi satisfactio, sed neque condigna, & æquiualens, quia non habet illam dignitatem personalem, per quam æquiualeat grauitati, quę ex infinita Dei maiestate læsa, & offensa ad peccatum deriuatur. Namque si dixeris non esse necessariam eiusmodi æquiualentiam ex dignitate personæ satisfacientis desumptā, concedere teneberis aduersus Sanctorum Patrum doctrinam, quod purus homo potuerit ęquiualenter, & condignè, pro mortali peccato satisfacere, nam seclusa prædicta personali dignitate, quam dicis necessariam non esse, totum aliud ad prædictam satisfactionem requisitum, fuit puro homini communicabile. Si vero non ad solam humanitatem, sed simul ad diuinum verbum eius suppositum satisfactio Christi referatur, habemus intentum, nimirum, Christum ex proprijs, & alias indebitis satisfecisse.

Sed dicent forsan secundæ sententiæ authores, contra quos ista procedunt, quod Christi satisfactio non quidem est ad verbum referēda, sed ad humanitatem, non tamen nudè consideratam, neque vero tantum prout eleuatam per habitualem gratiā, & supernaturalia Spiritus sancti dona, sed vt gratā, & Deo acceptam, atque itidem sanctificatam per gratiam vnionis. Quæ sanctificatio, & gratitudo nulli aliæ creatæ naturæ competere potuit. Et ex hac vnionis gratia Christi satisfactio induebat quendam peculiarem valorem, imo & infinitum, quem nulla pura creatura, idest, cui non sit personaliter coniunctus Deus, poterat suis operationibus tribuere. Verosimilis apparet ista solutio, præsertim si supponamus id, quod dicebatur superius, videlicet, Christi humanitatem ex coniunctione ad verbum quamdam moralis dignitatis infinitatem acquisiuisse, quę potest ipsa personalis dignitas appellari. Nam quis vetat, quod hanc infinitatem humanitas Christi ad suas operationes transmiserit, ipsisque communicauerit?

Sed contra hanc solutionem sic arguo. Primo, quia non videtur esse ad mentem Patrum, neque eorum doctrinæ consentanea, nam legenti testimonia paulo ante à nobis adducta constabit, quod redemptio, & reparatio generis humani non soli Christi humanitati à Sanctis Patribus tribuitur, sed Christo Deo, & homini. Neque Christi actionibus, prout à sola humanitate processerunt, accepta tribuitur humanæ salutis operatio, sed quatenus fuerunt Theandricæ, idest, hominis Dei actiones.

Secundo, si ad solam Christi humanitatem eius satisfactionem reducimus, non possemus valorem satisfactorium simpliciter infinitum eis concedere, quoniam illa dignitatis infinitas, quæ competit humanitati ex coniunctione ad verbum, non est tanta, vt virtute præhabeat infinitum simpliciter satisfactionis & meriti valorem. Sed augeo, & explico vim huius argumēti in istum modum. Peccatum habuit offensæ grauitatem (siue infinita fuerit simpliciter, siue tantum secundum quid) ex infinita Dei maiestate per ipsum peccatum iniuriosè offensa deriuatam: ergo necessaria est in satisfactione ęquiualente & condigna, similis infinitas ex persona satisfaciente desumpta. Hanc autem infinitatem non possumus inuenire in Christi satisfactione, si eam ad solam Christi humanitatem referamus. Etenim dignitas humanitatis Christi quantacumque sit, nisi simul includat diuinum verbum, non est tanta, quanta est dignitas maiestatis diuinæ per peccatum offensa: ergo oportet dicere, quod ipse Christus Deus homo verè satisfecit, & quod ex infinita eius dignitate satisfactio suscepit valorem, per quem sortiebatur æqualitatem ad offensam contra Deum, infinitamque eius maiestatem admissam.

Neque quidquam retulerit dicere, quod dignitas in humanitate Christi participata, tandem reducitur ad verbum cui hypostaticè vnitur. Et ita valor satisfactorius ad ipsum quoque verbum tandem reducebatur: hoc, inquam, non sufficerit ad euadendū facti argumenti vim, quoniam verbum re ipsa non satisfecit, iuxta istam sententiam, sed sola humanitas in verbo sustentata, sicut cum aqua calida calefacit manum, ipsa aqua reuera non calefacit, sed calor in illa sustentatus, & si denominatio actiuæ calefactio, nis aquæ tribuatur. Sed humanitas Christi non est tantæ dignitatis, quantæ est diuina maiestas per peccatum offensa: ergo satisfactio ex illa proueniens, non induit æqualitatem ad offensam Diuinæ Maiestati irrogatam.

Præterea contra secundam sententiam, & in fauorem nostræ conclusionis sic arguitur. Illud fundamentum cui innititur prædicta secunda sententia, videlicet, non esse necesse, quód actio Christi humana procederet à supposito, sed satis fuerit, quod ab ipsa procederet humanitate, falsissimum est: ergo tota illa sententia ruit. Probo antecedens. Primo, ex illo axiomate vulgatissimo, scilicet, actiones sunt suppositorum, quod in doctrina Arist. non leue fundamentum habet, nam etsi in primo lib. Meth. cap. 1. tantum dixerit Aristot. quod actiones sunt circa singularia, at in secundo lib. de anima, & alijs in locis apertè dicit, quòd natura non operatur, sed suppositum, & quod non operatur humanitas, sed homo. Secundo diuinum verbum supplet exactissimè vicem humani suppositi, sed nulli dubium est, quin suppositum humanum operetur per humanitatem, & oppositum dicens non est arguendus, sed irridendus: Ergo similiter fateri tenemur, diuinum verbū, prout est humanitatis suppositum, verè operari humanas Christi operationes.

Confirmatur. Nam si verbum, non verè humana opera per assumptam humanitatem operatur, non satis propriè conceditur, quòd Deus ieiunauit, orauit, & alias huiusmodi pro salute nostra operationes exercuit, sed ampla quadam, & latissima acceptione hoc diceretur, sicut diximus aquam calefacītam calefacere. Quod autem hoc non admitterent Sancti Patres, qui eorum dicta legerit, (cum de incarnationis sacramenti œconomia & dispensatione loquuntur,) nullatenus poterit dubitare. Legatur S. Athan. lib. de salutari aduentu Christi contra Apolina. vbi non longe à principio causam Christi aduentus in-

Digitized by Google

quirens, & reddens, inquit, *Quia Deus decreuerat ex plenitudine deitatis suæ, primi illius exemplarisque hominis informationem instaurare, & ex vtero Virginis, nouam constituere in se ipso naturali genitura, & coniunctione, quæ dolorem non haberet, vt salutis humanæ negocium absolueret, morte, & resurrectione hominum redemptionem perfecit*. Notentur illa verba, *ex plenitudine diuinitatis*. Et qua obsecro ratione Patres grauissimi, & sapientes Theologi Christi operationes Theãdricas, idest, Dei viriles appellare potuerunt, si re ipsa ab humanitate tantum, & non à verbo operante processere? Ergo vt rem in Theologia certissimam statuamus non Christi humanitatem, sed ipsum Christum Deum verum & hominem nos redemisse, pro nobis orasse, pro nobis ieiunasse, pro nobisque & passum & mortuum fuisse. Quod non leui argumento confirmo. Christus vt Deus & homo, mediator fuit Dei, & hominum, hoc enim designauit Paulus cum dixit. 1. ad Thimo. 2. *Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei, & hominum Christus Iesus*, nõ solum dixit Iesus, quod sufficeret, si ratione tantum humanitatis fuisset mediator, sed dixit *Christus Iesus*, vt designaret, quod vt Deus homo simul, quod importat illud nomen Christus, Dei fuit & hominum mediator. Quod & ratione etiam ostẽdo, nam cum mediator sit veluti medium inter duo extrema, oportet vt cum vtroque extremo conuenientiam habeat. Ergo vt Christus verè & propriè Dei & hominum dicatur mediator, non debet solum ratione humanitatis considerari, sed etiam secundũ quod diuinam includit personam. Ita quod in natura cum hominibus, & in persona cum Deo cõueniat. Et quidem si per solam humanitatem mediator constitueretur, creatura esset formaliter loquendo mediatrix, vel saltẽ esset tota ipsa mediatoris ratio, ab eaque potissimum mediatoris officium penderet: quod nullo modo est concedendum, ex creatura enim, nequit sufficiens ratio ad mediatoris officium desumi, de qua re 3.p.q.26. ar.2. vbi fortassis aliquis offendet in doctrina D. Tho. existimans eius fuisse sententiæ, quam nunc impugnamus. Sed e contrares se habet, vt ex Caiet. ibi in solutione ad primum potest constare. Ex his autem omnibus sic arguo, Redemptio generis humani actio fuit mediatoris inter Deum, & homines: ergo fuit effecta à Christo, prout includit naturam humanam, simul & diuinam personam.

§. 3. *Secunda Conclusio*.

NOn est improbabile, quod Deus ex vi rectitudinis iustitiæ necessitatetur ad acceptandam Christi satisfactionem pro nostris culpis oblatam, longe tamen probabilius est oppositum. Prior pars cõclusionis, quę vt superius aduerti, quibusdã grauissimis viris placuit, probatur. Satisfactio Christi, vt in primo dubio huius secundi art. in 2. concl. diximus, includit formalem commutatiuæ iustitiæ rationem, & rectitudinem: ergo respondet illi ex parte Dei stricta necessitas acceptandi satisfactionem ipsam. Probatur consequentia, quia ratio iustitiæ commutatiuæ æqualitatem in vtroque extremo ponit, ita quod si vnus dat quantum debet, alter acceptare teneatur, & debitum remittere.

Confirmatur, satisfactio Christi non potuit simpliciter esse exacta, & rigorosæ iustitiæ, si Deus illã acceptare non tenebatur, sed ex gratia, & misericordia acceptauit: ergo si verum est, Christi satisfactionem exactam, & rigorosam fuisse, consequenter fateri tenemur, Deum non potuisse non acceptare.

Secundo probatur. Operatio satisfactoria Christi & si materialiter comprehenderetur sub vniuersali iure, & dominio Dei, non tamen prout à verbo procedebat, quia verbum nullo præcepto, nullaque potuit ratione obligari ad operandum, sed ex summa propriæ voluntatis liberiate se applicauit ad operãdum per humanitatem: Ergo ex hac ratione potuit desumi perfecta iustitiæ ratio inter Christum & Deum, quatenus id, quod Christus dedit Deo, non plenè continebatur sub vniuersali ipsius Dei potestate, & dominio.

Rationes istæ probabilem efficiunt priorem huius secundæ conclusionis partem. In qua non dicimus necessitatem acceptandi Christi satisfactionem prouenire Deo, vel ex fideli ipsius promissione, vel ex summa voluntatum Dei, & Christi concordia, quod dixerunt viri quidam doctissimi, vt superius retulimus, in cuius intelligentiæ defensione parum esset difficultatis. Sed diximus in nostra conclusione necessitatem illam prouenire ex iustitiæ rectitudine. Neque diximus præterea Deum teneri aliquo iustitiæ præcepto, nam illud esset omnino falsum, & absurdum. Nam diuina voluntas sicut nullum habet superiorem, ita nullo præcepto, nullave lege potest constringi. Sed diximus ex iustitiæ rectitudine necessitari. Quod eo modo est intelligendum, quo dicunt Theologi Deum necessitari ad amandũ semetipsum, ad non mentiendum, & similia, in quibus est intrinseca rectitudo, & bonitas: quæ quidem necessitas non prouenit ab extrinseca, sed ab intrinseca diuinæ voluntatis rectitudine, etsi tanquam à conditione pendeat ab extrinseca iustitiæ rectitudine, quę reperitur in ipsis Christi operibus. Et quidem cum omnis humana Christi operatio, & omnis eius rectitudo sit tandem reducenda ad liberam Dei voluntatem, qua voluit verbum humanitati hypostaticè vniri, tota necessitas, quæ ex Christi operationibus ad Dei voluntatem inducitur, necessitas est ex suppositione, & ex ipsa Dei voluntate primam trahens originem, sicut dicebamus de necessitate, qua Deus tenetur suis stare promissis.

Præterea aduertendum est, quod hæc iustitiæ rectitudo, cui Deus necessitatur attendere, ad iustitiam commutatiuam spectat, ijs tamen imperfectionibus sublatis, quæ in nostra commutatiua iustitia reperiuntur. Nostra enim commutatiua iustitia consistit in æqualitate dati, & accepti, quæ sane æqualitatis ratio non ad amussim pẽsanda est inter Christum, & Deum, Deus enim nihil accipit, quod ad eius emolumentum attineat, cum nullo egeat, nullumque in proprijs bonis possit augmentum suscipere. Similiter nostra commutatiua iustitia mutuam constituit inter eos, in quibus reperitur, dependentiam, & quasi subiectionem, eo quod necessitas, & obligatio, qua quis alteri ex iustitia obligatur, eique tenetur, prouenit ab extrinseco, idest, ex vi operis iusti ab alio exhibiti. V.G. qui ab aliquo emit equum, ex vi emptionis, & vẽditionis, & ex vi traditionis equi tenetur

tur pretium rependere: quæ obligatio cũ ab extrinseco proueniat, est veluti seruilis quædam subiectio. At necessitas, qua Deus Christi meritum acceptare tenetur, non ab extrinseco prouenit, vt dixi, sed ex summa voluntatis diuinæ rectitudine, quæ proinde potius appellatur necessitas, quam obligatio, & proprius dicitur Deum necessitari, quam teneri, ad acceptandam Christi satisfactionem. His ergo, & alijs similibus imperfectionibus sublatis, quæ ex conditione subiecti in nostra commutatiua iustitia reperiuntur, nulla improbabilitate dicitur, Deum necessitari ex rectitudine commutatiuæ iustitiæ ad acceptandum satisfactionem, & meritum Christi: saluantur enim ibi ea, quæ sunt necessaria ad commutatiuam iustitiam, scilicet, æqualitas rei ad rem, puta, satisfactionis ad offensam, & meriti ad præmium, & æqualitas inter ipsas personas Deum, videlicet & Christum, hæc dicta sint ad probabilitatem prioris partis nostræ conclusionis elucidandam, & tuendam.

Verumtamen longè probabiliorem esse crediderim sententiam, quæ obligationem, & necessitatem commutatiuæ iustitiæ omnino remouet à Deo. Quæ sententia videtur esse consentanea doctrinæ S. Tho. 1. p. q. 21. ar. 1. in qua de iustitia Dei disputans, nullam in Deo commutatiuam iustitiam agnoscit: & eiusdem videtur esse sententiæ 1. 2. q. 114. ar. 1. Et quidem licet S. Tho. his locis non loquatur de iustitia Dei, erga Christum, eadem tamen videtur esse ratio ad tollendam huiusmodi iustitiam à Dei voluntate respectu cuiusuis creaturæ. Duæ autem sunt rationes præcipuæ, quæ me in hanc sententiam inducunt, quarum memini superius, & earum solutionẽ ad hunc locum reposui: quæ iterum erunt necessario repetendæ, quia noua egent explicatione.

Prima ratio ad hoc reducitur, quod obligatio, & necessitas commutatiuæ iustitiæ, subiectionem quandam inducit voluntati eius, qui ex iustitia obligatur. At omnis subiectio diuinæ voluntati repugnat: ergo, &c.

Dicent contrariæ opinionis authores, quod necessitas voluntatis diuinæ ad acceptandum Christi satisfactionem & meritum, ob id diuinæ voluntati nullã subiectionem inducit, quia non ab extrinseco, sed ex intranea, & essentiali ipsius voluntatis rectitudine prouenit. Sed aduersus hãc solutionem sic insto. Necessitas, qua diuina voluntas teneretur acceptare Christi satisfactionem (si qua esset talis necessitas) oriretur ex æqualitate personæ satisfacientis, & ex æquiualentia satisfactionis ad offensam, nec enim aliam rationem prædictæ necessitatis assignare valemus. Sed licet necessitas, quæ ex prima causa proueniret, posset forsan censeri non ab extrinseco, quia æqualitas Christi ad Deum est omnino ipsi Deo intrinseca, & secundum essentialem identitatem. At necessitas ex secunda ratione desumpta, esset sine dubio ab extrinseco: operatio enim Christi, & omnis eius satisfactorius valor extrinsecè se habet ad Deũ: nam satisfactio cum omni suo valore quid creatum est: ergo, &c. Confirmatur. Si necessitas acceptandi satisfactionem Christi ad ordinem iustitiæ commutatiuæ pertinet, vt asserit contraria sententia: Ergo fundatur in ipso satisfactionis valore, quatenus æquiualentiam constituit inter satisfactoriam Christi operationem, & offensam Deo irrogatam, & hoc quidem non solum tanquam in conditione requisita, sicut dicimus de necessitate adimplendi promissionem, quæ postulat, vt conditionem quandam requisitam, illud opus, quod ipsa Dei promissio ad sui adimplementum postulauit, sed tanquam in formali ratione. Nam formalis commutatiuæ iustitiæ ratio, quæ in satisfactione reperitur, per se, & formaliter requirit huiusmodi æquiualentiam: Ergo prædicta necessitas, si ad iustitiam commutatiuam pertinet, ab extrinseco pendet.

Confirmatur secundo, supposita contrariæ sententiæ veritatè vera esset hæc causalis, quia Christus est æqualis Deo, & ei obtulit satisfactionem condignam, & æquiualentem pro offensa, necessitatur Dei voluntas ad eius satisfactionem acceptandam. Ergo necessitas diuinæ voluntatis pendet ab extrinseca Christi satisfactione tanquam à sui causa. Probo antecedens, quia si illa causalis non est vera, nulla ratio esse potest, propter quam necessitas diuinæ voluntatis acceptandi satisfactionem ad rationem iustitiæ attineat.

Secunda principalis ratio pro nostra sententia ea est, quod licet valor satisfactorius operationis Christi præcisè consideratus, vt procedit à verbo, siue ab eius libera voluntate, siue ab infinito eius esse, non sit debitus Deo alio quouis titulo, neque subsit vniuersali dominio Dei, & ob id Christus dicitur ex proprijs, & alias indebitis satisfecisse, absolute tamen, & secundum omnem suam entitatem est ipsius Dei, & sub eius amplissimo dominio, & iure clauditur. Itaque in illo temporis, vel naturæ instanti, quo intelligitur productus extra suam causam, intelligitur simul comprehendi sub vniuersali Dei dominio, eo quod est ens creatum, & participatum à diuino esse: ergo exhibitio huius satisfactionis, huiusque satisfactorij valoris non potest inducere iustitiæ obligationem, seu necessitatem in Deo acceptandi ipsam Christi satisfactionem. Patet consequentia, quoniam totum id, quod datur Deo per huiusmodi satisfactionem est ipsius Dei, atque adeo satisfaciens, re ipsa, nihil dat Deo, quia id quod dat, ad dominium Dei alio titulo pertinebat, quatenus, videlicet, est ens creatum.

Argumenta quibus probauimus priorem huius conclusionis partem, suis egent solutionibus, vt hæc pars posterior firmior maneat, & omni ex parte stabilita.

Primo igitur argumento respondeo, quod sicut dicere solent Metaphysici lib. 5. Metaphys. & ad longum tractauit Caietan. 1. p. q. 13. a. 7. in relatiuis, quando extrema non sunt eiusdem rationis, sed vnũ per se pendet ab alio, & non econtra, vt scientia pendet à scibili, & nõ scibile à scientia, & creatura à creatore, & non e conuerso, relatio, quæ fundatur in illa dependentia vnius extremi ab alio, est realis ex parte extremi dependentis, & ex parte alterius extremi est relatio rationis, & ita se habent omnes relationes, quæ reperiuntur inter Deum, & creaturas: ad eundem modum in præsentia dixerim, quòd propter Dei excellẽtiam, & vniuersale dominium, quod habet supra creaturas omnes, non inconuenit, quod ex parte Christi, quatenus offert satisfactionem creatam Deo, reperiatur ratio pertinens ad commuta-

tiuam iustitiam, eo quod eius satisfactio æquiualens est offensæ, & ipse Christus est æqualis Deo, ex proprijs, & non ex alienis satisfaciens, & nihilominus, quod ex parte alterius extremi, scilicet Dei, nulla respondeat iustitiæ obligatio, eo quod id quod ei datur in compensationem pro offensa, eo ipso, quod ponitur in rerum natura extra suas causas, pertinet ad ipsius dominium, etiam si neque à Christo, neque ab alio ei offerretur. Vnde re ipsa nihil Deo datur.

Scio, quod nonnulli graues Theologi, non libenter acquiescent huic nostræ solutioni, eo quòd existimant non posse constitui commutatiuam iustitiã in vno extremo, quin constituatur in alio. Sed huius ipsorum opinionis ego nullam video necessariam rationem & causam. Verum si quis obnixè contendat eorum opinationem nostra esse probabiliorem, vt ei morem geramus, possemus explicare id, quod diximus in secunda cõclusione primi dubij huius secundi articuli, in hunc sensum. Quod ob id diximus in actu satisfactionis Christi formalem reperiri iustitiæ commutatiuæ rationem, quia quantum est ex se, & prout à Christo satisfaciente procedit, habet omnia, quæ requisita sunt ad inducendam iustitiæ obligationem in altero extremo, quam tamen non inducit de facto propter eius excellentiam, quæ ipsum reddit incapax totius obligationis, & propter illud vniuersale dominium dudum à nobis expositũ, quod habet super res vniuersas. Et quoniam ratio illa non videtur pertinere ad aliam virtutem, quia nulla alia virtus est, quæ prædictam constituat, & attendat æqualitatem, idcirco illam reduximus ad commutatiuam iustitiam.

Ad confirmationem respondetur ex his, quæ nũc dicebam, quòd Christi satisfactio dicitur ex iustitia rigorosa & exacta, quia habet secundũ se omnia requisita ad inducendam iustitiæ commutatiuæ obligationem, quòd si non inducit, non est ex defectu eius, sed ex summa Dei excellentia, ob quam nulli obligari potest.

Secundo argumento, facilè etiam respondetur ex his, quæ paulo superius diximus, nimirum, quod si Christi satisfactio cum suo infinito valore tantum consideretur, prout exit à diuino verbo, prout ab ipso infinitatem sortitur, nulli est debita, neque ipsi etiam Deo, quia verbum nihil debet Deo, neq; vlla obligatione tenetur suam personalem dignitatẽ alicui operationi communicare, & hoc est satis, vt illa operatio satisfactoria, considerata præcisè, prout à suo egreditur principio, habeat omnia necessaria, vt ingrediatur formalem iustitiæ cõmutatiuæ rationẽ. Tamen hoc ipso, quod verbum in aliqua exit actionem, suam quæ illi dignitatem, suumq; valorem cõmunicat, constituit eam cum omni communicato valore, sub vniuersali Dei dominio, & iure, atque Deo eo ipso, quod illa actio est producta, fit inepta, & improportionata ad inducendam iustitiæ obligationẽ in Deo. Et ex hoc possemus aliam intelligentiam desumere ad id, quod diximus in Christi satisfactione reperiri formalem iustitiæ commutatiuæ rationem, potest namq; dici, quod si satisfactio Christi consideretur, prout exijt à suo principio, nimirum, à Christo Deo homine, habuit totum requisitum ad formalẽ rationem commutatiuæ iustitiæ.

Cæterum si consideretur in facto esse, deest ei vna ex conditionibus necessarijs: nimirum, quod ita fiat ex proprijs satisfacientis, quod non sit omnino sub plenario iure, & dominio eius, cui fit satisfactio. Nã si mente fingamus, quod aliquot bona pertinent ad plenarium dominium duorum hominum, ita quod totaliter sint vnius & totaliter alterius, bona huiusmodi non essent apta, & proportionata materia, vt vnus illorum possit alteri ex illis bonis satisfacere pro aliquo debito, quia re vera nihil illi dat, cũ eiusmodi bona tribuit. Nam cum is cui soluitur debitũ, haberet antea plenum dominium, & ius illorum bonorum, nihil reuera de nouo accipit, nihilque proinde illi datur. Quod si hoc non est certum inter hos duos homines, quia posset quispiam dicere, quod is cui fit solutio, & si non acquirat de nouo simpliciter illa bona, acquirit tamen nouum titulum, & nouo proinde titulo fiunt ei propria, pluribusque deinceps titulis eorum hàbet dominium, at in Deo illud, quod diximus videtur esse certissimum. Quia nullum potest nouum titulum acquirere, neque ex nouo titulo potest crescere eius dominium, & ius circa aliquam rem creatã, propter eius dominij, & iuris amplitudinem, & vniuersalitatem, quæ nulla ratione potest crescere. Sed de hac re iterum redibit sermo inter soluenda principalia argumenta huius tertij dubij. In quibus soluendis, & enodandis deinceps insudabimus.

§.6. *Solutiones argumentorum in oppositum.*

AD primum igitur principale argumentum respondetur, illũ Pauli locum varijs expositionibus gaudere. Et primo quidem, haudquaquã existimandum est quidquã Christi passioni defuisse, quod ex parte ipsius ad redemptionẽ, & salutem nostram fuerit necessarium. Et oppositum asserere sacrilegũ esset, blasphemum, & plane hæreticum, de qua re legatur Osius Card. tract. de satisfact. cap. 48.

Sitq; prima illius Paulini loci intelligentia, quod defectus passionum Christi, non ad ipsum Christum referuntur, sed ad Paulum, non enim absolutè dixit, *Quæ desunt passionum Christi*, sed addidit, *in carne mea*. Itaque & adimpletionem, & defectus passionũ Christi, ad carnem suam retulit Paulus. Est igitur sensus, adimpleo in carne mea, quã in ea desunt passionum Christi. Hæc intelligentia colligitur ex S. Hieron. ita dicente, vbi versat illum locum Pauli. *Vsque adeo præsentibus non terreor persecutionibus, vt mihi parum esse videatur, quod patior, quoad vsque in me passio impleatur, sicut ad Hebr. 10. dicit Paul. vt nõ fatigemini animis vestris deficientes: nondũ enim vsq; ad sanguinem restitistis.* Suffragatur eidem interpretationi Remigius inquiens, *adimpleo illas passiones, quas Christus pro nobis est passus, quæ desunt in carne mea*. Christus passus est verbera, contumelias, & terrores, sputa, colaphos, mortẽ, & ego quotidie quantum valeo, suppleo in carne mea huiusmodi passiones, scilicet, quod hæri minus fuit in me de passionibus, hodie satago in me adimplere. Et quod hodie est minus, cras supplebo. Et hoc totum facio pro corpore eius, quod est Ecclesia, formando, scilicet, vt dem alijs exemplum fidelibus similiter patiendi pro Christo capite suo.

Secun-

Secunda interpretatio est, quod passiones, quæ adhuc restabant Paulo, & supererant tolerandæ pro Ecclesiæ vtilitate, eatenus passiones Christi appellauit Paulus, & ipsi Christo deesse dixit, quatenus passiones, & persecutiones, quas ipse in opere Euangelicæ prædicationis tollerabat, non proprio nomine, sed nomine Christi id faciebat, vice & authoritate Christi Euangelium prædicans, & spiritualibus Ecclesiæ insistens commodis. Itaque Christus, & Paulus ac cæteri Ecclesiæ fundatores Apostoli vnum constituebant, eo quod pro Christo suffecti erant in Ecclesia, Paulus & reliqui Apostoli ad ædificationem corporis Christi, quod est Ecclesia. Nam vbi est vnũ propter aliud, ibi censetur esse vnum tantum, vt Aristotelica habet regula. Vnde passiones illæ, quæ restabant sustinendæ à Paulo, & ab alijs, Ecclesiæ Christi fundatoribus, non immeritò dicebantur deesse Christo. Late prosequitur Athanasius hanc interpretationem inter alia multa hæc dicens. *Neque secus se hic habet Apostolus, atque faceret miles quispiam præfecti loco relictus, qui instantibus inimicis vicem absentis gerens, creditam sibi phalangem pugnando acrius, & tuendo, vt Principis locum seruet, & vulnera principi debita ipse vltro excipiat*. Lege alia multa, quæ magna cum eruditionis copia S. Athan. super hunc locum Pauli prosequitur.

Ad hanc interpretationem reducitur illa, quæ habetur in glosa ordin. quæ passiones a Paulo tolerandæ: ob id Christi passiones esse dicit, quia Paulus ex præcepto Christi eas pro Ecclesia tolerabat, & in ipsarum adimplemento persistebat.

Tertia interpretatio est, quod quia Sancti sunt membra perfectè vnita Christo capiti, idcirco eorum passiones dicuntur passiones Christi, iuxta eam loquendi phrasim, qua Christus Saulo Ecclesiam persequenti dixit Act. 9. *Saule Saule quid me persequeris?* idest, quid persequeris corpus meum, & membra mea? Vnde passiones, quæ à sanctis viris tolerandæ supererant, dicuntur à Paulo deesse passionibus Christi. Ita interpretantur Sedulius, Lyranus, & alij non pauci. Et ad hanc interpretationem reduci poterit ea quam super hunc locum S. Tho. adhibuit, videlicet, quòd passiones Sanctorum, quę Christi passiones à Paulo vocantur, ob id dicebãtur deesse, quia satisfactiones Sanctorum, quæ ipsorum exuperant debita, reponuntur in Ecclesiæ thesauro simul cum meritis Christi pro spirituali totius Ecclesiæ vtilitate. Et quia satisfactiones istæ deerant adhuc Ecclesiæ thesauro, idcirco Paulus dixit, aliquid adhuc deesse passionum Christi, quod ab ipso, & à cæteris Sanctis adimplendum erat pro corpore ipsius Christi, quod est Ecclesia. Hanc S. Thom. interpretationem actius quam par erat carpit Adamus super eundem Pauli locum, quia certè nihil habet improbabilitatis, quin potius est satis pia ad eam catholicæ doctrinæ de thesauro Ecclesiæ veritatem confirmandam, quæ in sæpe citata extrauaganti Vnigenitus habetur definita.

Quarta denique explicatio est ea, quam prosequitur Adamus ex Theodoreto desumptam, nimirum, quòd Paulus dixit se adimpleturum ea quæ deerant passionum Christi, quatenus constanti animo in toto orbe prædicaturus erat gentibus euangelium, quę sane prædicatio restabat facienda post Christi mortem Apostolorum ministerio, quæ proinde dicebatur à Paulo dicitur. Et ob id Euangelicam prædicationem Passiones Christi appellauit Paulus, quatenus & in Christo primo Euangelij prædicatore, & in Apostolis eius nomine, & vice prædicantibus, multarum fuit passionum occasio. Vtiturque proinde ea loquendi phrasi Apostolus, qua nomen effectus eius causæ solemus tribuere. Et hæc interpretatio valde, ni fallor, textui quadrat. Legatur Theodoretus, qui eam, & eruditè, & latè prosequitur, & hactenus de primo argumento.

Ad secundum argumentum multa essent dicenda, nisi circa finem conclusionis secundæ huius dubij, inter soluẽdum quoddam secundum argumentum, non ea dixissemus, ex quibus facillimè colligi potest huius argumenti solutio, & ipsa nostræ mentis, nostræque doctrinæ intelligentia. Vnde breuiter dico, Christum ex proprijs satisfecisse, si eius satisfactoria operatio cum omni suo personali valore consideretur præcisè, prout ab ipso Christo egrediebatur. Nã sicut ipsius Christi, & diuinæ eius voluntatis, nullus habebat neque habet dominium: ita neque operatio eius, ac satisfactorius valor, prout ab ipso, ab eius infinito esse, & à diuina ipsius voluntate procedebat, nullius subiacebat dominio, & iuri. Atque adeo Christi satisfactio sub hac tantum ratione considerata perfectam sortiebatur iustitiæ rationem, quam tamen habere non potuit considerata ipsa Christi actio in facto esse, propter rationem in solutione citata à nobis assignatam. Quam & insinuauimus in hoc argumento secundo, cuius incumbimus solutioni.

Sed est hoc loco obseruandum, quod cum satisfactio formaliter in ratione satisfactionis consideretur potius secundum quod egreditur à satisfaciente, quam prout est operatio in facto esse constituta, idcirco absolutè concedi debet Christum satisfecisse ex proprijs, & ex his, quæ nullius subiacebant dominio, & iuri. Itaque cum Christus seipsum Deo exhibebat humilem, seu obedientem, vt sua humilitas, & obedientia compensaret Deo pro offensa, quam superbus & inobediens Adam ipsi Deo peccando irrogauerat: Christi humiliatio non tam considerabatur in ratione cuiusdam rei creatæ, & in rerum natura existentis, quam in ratione cuiusdam actionis, vt ab ipso Christo egredientis, & per quam seipsum Deo submittebat & humiliabat. Et similiter de obedientiæ actu dicendum est.

Sed & illud est præterea summoperè animaduertendum, præcipuaque obseruatione dignum, quod licet actio humilitatis, seu obedientiæ, sub vniuersali Dei iure, & dominio comprehendatur, non tamen ipse Christus simpliciter loquendo, eo quod est verus Deus. Et quoniam, vt explicuimus dub. præced. Christi satisfactio ob id infinita fuit, & ad æqualitatem satisfactoria, quatenus quasi reflectebatur supra ipsum Christũ, prout, scilicet, Christus seipsum Deo subijciebat, & humiliabat: Idcirco Christi satisfactio ea ratione, qua infinitatem habuit, non fuit debita Deo, nec sub eius dominio contenta. Nam licet tota entitas humiliationis Christi, qua se Patri humiliauit, pertinuerit ad ipsum Dei ius, & dominiũ: cæterũ non erat debita Deo illa reflexio supra personã Christi, ita quod Christus seipsum Patri humiliaret.

Digitized by Google

Non negauerim, quod Christus prout homo, teneretur se coram Deo humiliare, seque Deo submittere, nam hoc libentissimè concedo, qua ratione Christi humiliatio, etiam in ratione humiliationis, ac submissionis, & debita fuit Deo, & sub amplissimo eius dominio comprehensa. Assero tamen, quod quatenus humiliatio Christi, non in sola eius humanitate Deo humilianda, & submittenda sistebat, sed ad ipsum humanitatis suppositum, puta, diuinum verbum transibat, neque debita Deo fuit, neque sub eius ditione, & dominio contenta. Et quoniam totum suum satisfactorium valorem, ex illa extensione ad diuinum verbum accepit ipsa Christi humiliatio, idcirco absolutè fateri debemus, quòd qua ratione fuit satisfactio infinita, infinito que præstans valore, ex proprijs fuit, & ex alias indebitis. Quocirca duplici titulo Christi satisfactio fuit ex proprijs, & secundum quod procedebat à Christo, vt est Deus homo, & quatenus reflexione prædicta supra verbum humanitatis suppositum reuertebatur, ipsum humiliando, & submittendo maiestati diuinę, qui duplex titulus abũdè sufficit, vt absolutè dicamus Christum ex proprijs satisfecisse Deo.

Ex his sequitur solutionem inter arguendum assignatam sufficientem esse, & legitimam, si iuxta expositum à nobis modum intelligatur. Et prima replica, quæ aduersus ipsam inter arguendum obiecimus, facilem ex ante dictis solutionem habet, tantum enim probat, quod satisfactio entitatiuè considerata, & secundum quod à Christi humanitate procedebat, & supra ipsã reflectebatur, debita erat Deo, & sub eius iure, & ditione comprehensa, qua ratione neque fuit ex proprijs nec valoris infiniti, secus est autem vt procedebat à verbo humanitatis supposito, supra ipsumque reflectebatur. Vnde infinitum satisfactorium sortita fuit valorem, qui sane valor entitatiuè sumptus etiam fuit sub vniuersalissimo Dei dominio constitutus: dependebat enim à Deo, & prout à conseruante Christi humanitatem, ac substantiam eius actionis, in qua suscipiebatur, & vt à principio efficienti, & conseruanti hypostaticam vnionem verbi cum humanitate: nam his duobus sublatis necessum esset, vt totus euanesceret satisfactionis Christi valor. Cæterum consideratus per respectum ad suppositum, à quo procedebat, & supra quod ipsa satisfactio, vt diximus, reflectebatur, non magis pertinebat ad dominium Dei, quàm ipsummet humanitatis Christi suppositum.

Ad secundam replicam, authores illius secundæ sententiæ, quam veluti mediam inter duas extremas retulimus, concedunt Christum tantum vt hominẽ, idest, secundum humanitatem, Deo satisfecisse, & satisfactio ipsum quoque suppositum denominet, satisfaciens, eo quod humanitatem satisfacientem sustentat. Verum hic modus dicendi reprobatus fuit à nobis circa secundum sensum primæ nostræ conclusionis. Vnde cum communiori Theologorum sententia dico, quòd Christus satisfecit in quantum Deus & homo collectiuè. Ita quod substantia satisfactionis ab humanitate, infinitus autem eius valor à diuino sumebatur verbo. Humanitasque erat formale principium satisfactiuum, seu vt alij verbis, principium. Quo, verbum autem principium, quod.

Sed dicet quispiam, verbum in satisfactione tantum concurrit vt humanum suppositum, & non vt diuinum, sed vt suppositum humanum, nec est Deus, neque valorem tribuit operationi infinitum: ergo Christi satisfactio non habuit infinitatem ex principio, à quo processit.

Respondetur primo, quod etsi formaliter diuinũ verbum non concurreret ad operationem Christi satisfactoriam, prout erat Deus, sed vt erat suppositum humanum duntaxat, non tamen inde tollitur valor satisfactionis infinitus. Nam satis fuerit, quod materialiter, & secundum rem, ipsum humanum suppositum verus est Deus. Si quidem valor iste physicus esset, conuinceret forsan illud argumentum, nã tota physica effectus perfectio prouenit, non ab eo, quod tantum concurrit vt materiale subiectum, sicut aqua in calefactione manus, quæ à calore ipsius aquę calefit, sed prouenit à principio, quod verè, & formali quodam modo ipsius effectus productionem attingit, verum, vt diximus superius, valor hic physicus non est, sed moralis, qui proinde ab ipsa materiali humani suppositi dignitate desumi potuit. Etenim æstimatio moralis non solum attendit ad formalem operandi rationem, sed ad ipsam etiam materialem operantis dignitatem.

Respondetur secundo, quod diuinum verbum secundum quod est suppositum humanum, duo essentialiter importat, scilicet, esse suppositum, & esse humanum, quod sit humanum, habet ab humanitate, quam supponitat, & terminat, in qua ratione conuenit cum supposito humano creato. Quod vero sit suppositum, nequaquam ab ipsa humanitate desumit, sed ex semetipso habet: propria enim ac diuina personalitate terminat humanitatem, supplens vicem humani suppositi, qua ratione, potest quoque aliquo modo humanum suppositum appellari: implet enim totam capacitatem, quam humanitas sua natura habet respectu personalitatis propriæ, totũq; eius proinde appetitum satiat. Secundum ergo vtràque istam rationem, & qua suppositum, & qua humanum per modum vnius sumptam, concurrit diuinum verbum ad humanas Christi operationes, ac proinde verissimè dicitur, quod ab ipso diuino verbo, quatenus per modum suppositi humanitatis ad humanas Christi operationes elicitiuè concurrit, ipsas dignificat, & eleuat, atque infinitum satisfactionis & meritieis valorem confert. Estque hoc loco obseruandum, quod etsi in ea ratione, qua verbum est humanitatis suppositum, claudatur intrinsecè totum id, quod in ipso ad diuinum pertinet suppositũ, nihilominus prout est suppositum humanum ratione differt à seipso, prout est suppositum diuinũ. Quia includit aliquid, vt humanum, quod non pertinet ad ipsum, vt diuinum, nempè terminare, & personaliter ipsam complere humanitatem.

Ad tertiam replicam respondetur primo, quod infinita virtus diuini verbi, ex qua deriuatus fuit infinitus satisfactorius valor ad Christi operationem, ita est toti Trinitati communis, quod singulis personis est propria, in hoc sensu, quod conuenit illis naturaliter, & citra dependentiam vnius ab alia, quod satis est, vt Christus dicatur ex proprijs satisfecisse, nam satisfecit ex virtute, & dignitate, quæ sibi naturalis est, & intrinseca, & in qua à nullo pendet. Hæc solutio quibusdam apparet sufficiens, verum mihi plenè

Digitized by Google

plenè non satisfacit, quia per hanc solutionem, non euadimus illud inconueniens, scilicet, Christum satisfecisse ex his quæ simpliciter, & omnibus modis, & secundum eandem omnino rationem communia sunt satisfacienti, & ei cui fit satisfactio, quod citra dubium non modo perfectam, verum essentialem aufert satisfactionis rationem. Quoniam satisfaciens cum ex communibus satisfacit, reuera nihil dat ei cui satisfacit, nec etiam nouum titulum ad rem quam prius habuerat. Quocirca secundo respōdetur illi tertiæ replicæ, quod licet infinitus satisfactionis Christi valor desumeretur ex infinita dignitate, & virtute Dei, quæ toti est Trinitati communis, non tamen desumebatur ab illa, vt communis est, sed tantum prout pertinet ad personam verbi, quatenus est vna persona ab alijs duabus realiter distincta: quę res ex eo fit manifesta, quod verbum non conferebat per se primo valorem infinitū operationi Christi, prout Deus est absolutè, sed prout tale suppositū est, personaliter terminans humanitatem, & simul cum illa humanas efficiens, & eliciens actiones. Quæ ratio non communis est toti Trinitati, sed soli verbo specialissima, vt nos docet catholica fides, qua tenemur credere, solum verbum carnem factum esse, plenumque gratiæ, & veritatis habitasse nobiscum. Et quod ipse solus Dei filius homo factus in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, cum hominibus operans, cum hominibus laborans, cum hominibus denique, & pro ipsis hominibus patiens ac moriens.

Sed arguit quispiam. Ex hac solutione satis probabiliter colligitur, Christum ex rigore iustitiæ potuisse quidē satisfacere alijs duabus sanctissimæ Trinitatis personis Patri & Spiritui sancto, imò & ipsi Deo, vt tribus personis communi, eo quod valor satisfactorius operationum Christi, non sumebatur à diuinitate vt communi tribus personis, sed præcisè, vt pertinet ad verbum. Ad eum modum quo generare filium soli diuino Patri competit, eo quod essentia non est principium formale generandi, nisi prout est in Patre, & prout est coniuncta Paternitatis relationi, & non absolutè, vt est tribus sanctissimæ Triadis personis communis. Cæterum non pōtest ex illa solutione verosimiliter inferri, quod Christus satisfacere diuino verbo, cum ab ipso secundum peculiarem verbi rationem sumatur totus satisfactorius valor. Atque adeo nulla ratione euadimus illud inconueniens in tertia replica insinuatum, videlicet, quod satisfactio fit ex his, quæ sunt satisfacienti, & ei cui fit satisfactio communia. At fateri tenemur Christum sibi ipsi, prout est diuinum suppositum satisfecisse, vt constabit legenti ea, quæ in primo dubio huius secundi articuli diximus. Ergo insufficiens est ista secunda solutio.

Posset huic obiectioni responderi, ea quidem sufficienter probari, quod Christus non potuit per se primo & immediatè diuino verbo satisfacere, secundum iustitiæ rigorem (licet posset ex iustitia non rigorosa) potuit tamen mediatè, & inadæquatè, vt de facto satisfecit. Diximus enim in primo dubio huius Articuli, quod Christi satisfactio immediate facta fuit Deo, vt Deo, cuius maiestas fuit per se primo per peccatum hominis offensa, & quasi secundario, & mediatè tribus ipsis diuinis personis. Neq; enim inconuenit, quod satisfactio fiat ex bonis, quæ sunt communia satisfacienti, & ei cui secundario mediatè, & inadæquatè fit satisfactio. Et ad hoc intelligendum, & aliquantisper elucidandum, quam plurimū nobis deseruire poterit illud simile de mercatore, qui in duabus societatibus partem habet, & prout est pars vnius satisfacit sibi ex bonis, quę habet, prout est pars alterius. Legantur, quæ diximus de hoc simili in prædicto dubio primo, & huic loco applicentur. Et ista quidem, ni fallor, sufficiunt ad tuendum eum satisfactionis modum, qui de facto contigit ad rigorosam eius, & exactam iustitiam.

Verum si vlterius velit quispiam defendere, quod etiam si Christi satisfactio immediatè fuisset facta verbo, esset nihilominus rigorosæ & perfectæ iustitiæ sicuti modo est, alia via tenetur procedere, quia minimè sufficit præfata solutio. Vnde tandem dico, quod quia, vt in illo primo dubio citato dicebamus, verbum prout est humanitatis suppositum, ratione differt à seipso, prout est suppositum diuinum, commodè potest intelligi, quod satisfactorius valor operationum Christi sumatur à diuino verbo, prout est suppositum humanum, & qua ratione satisfaciens est: & non ab eodem verbo, prout est diuinum suppositum, & qua ratione ei fit satisfactio. Atque adeo quod satisfactio non fiat ex bonis, quæ satisfacienti, & ei cui fit satisfactio communia sunt, secundum eā rationem, qua sunt eis communia.

Ad cuius intelligentiam aduertendum est, quod infinitus satisfactorius valor ex supposito desumptus duo inuoluit: & quod sit valor infinitus infinitæque æstimationis, & quod sit satisfactorius. Et quidem hoc secundum determinat primum: contrahit enim infinitatem valoris ad determinatam rationē, & speciem, nimirum, satisfactionis. Secundo est notandum, quod infinitus valor quem Christus satisfaciens obtulit Deo pro offensa in eum admissa, non fuit qualiscunq; valor, sed valor satisfactorius, id est, contractus ad hanc rationem & speciem valoris moralis, scilicet, ad speciem satisfactionis. Itaque ad fundandam rigorosæ iustitiæ rationem in Christi satisfactione, formalissimè debet considerari infinitas valoris sic determinata, & contracta: alias enim, non habebit formalem proportionem, & correspondentiam ad offensam & iniuriam, in cuius compensationem offerebatur.

Quibus suppositis dico, quod valor ille si in ratione præcisè valoris infiniti consideretur, tantum desumebatur à verbo, vt est diuinum suppositum, at cōsideratus cum determinatione prædicta, impossibile est, vt desumatur à verbo, nisi, vt est suppositū humanum, includens illam vtramque humani suppositi rationem, paulo superius à me expositam. Nā sicut substantia satisfactionis in operatione Christi nequit formaliter desumi à natura Christi diuina, sed ab humana duntaxat, ita illa conditio & contractio valoris ex diuino verbo desumpti, non potest præcisè referri ad verbum vt diuinum, sed formaliter oritur à verbo, vt induit humani suppositi rationem. Quare absolutè concedendū est Christum non satisfacere ex bonis ipsius creditoris, seu quod idem est, eius cui fit satisfactio, sed ex bonis ipsius satisfacientis, prout satisfaciens est. Quoniam verbo diuino non fit satisfactio, neque fieri poterat, prout est huma-

Digitized by Google

humanum suppositum, nam vt sic non fuerat per peccatum offensum, sed ea tantum ratione, qua est suppositum diuinæ naturæ, idest, prout terminat naturam diuinam, eiusque diuinas operationes efficit, & operatur. Secundum quam rationem, non potuit à verbo desumi valor satisfactorius infinitus, qui in Christi satisfactione reperitur. Et si infinitas eius, in ratione præcisè infinitatis considerata ab ipso verbo diuino, prout diuino, sit apta nata originari: verum vt sic ad satisfactionem minimè pertinet.

Ad tertium argumentum, authores secundæ opinionis concedunt antecedens, argumentique difficultati succumbunt, concedentes totam iustitiam, quæ in Christi satisfactione reperitur, fundari in gratia vnionis Christi humanitati facta, & loquuntur certè consequenter ad suam sententiam. Quamuis nescio an satis consequenter dicant, quod satisfactio Christi in gratia vnionis fundata continet iustitiæ rigorē. Quoniam gratia rigorem iustitiæ temperat, & minuit, ac prorsus tollit, & si non ipsam iustitiam. Imo, vt superius contendebam non potuit in Christi satisfactione, iuxta sententiam illam, æqualitas reperiri ad grauitatem offensæ. Cæterum hac sententia prætermissa, ad argumentum negatur antecedens, quoniam satisfaciens non est humanitas Christi, sed Christus Deus homo, & vnio hypostatica in qua fundatur totus valor satisfactionis Christi, & si summa gratia fuerit respectu humanitatis, non tamen respectu verbi, cui nulla potest gratia fieri, at valor satisfactionis, non ad humanitatem, sed ad ipsum verbum referri debet acceptū, prout ipsam humanitatē personaliter sustentat. Itaque licet verbum prout ab ipso infinitus satisfactorius valor oritur, non consideretur purè, vt est diuinitatis suppositum, vt dudum dicebamus: sed neque etiam consideratur, prout in formali conceptu humanitatem intrinsecè claudit. Sed prout eam quasi cōnotat, vt dialectici dicunt, in obliquo. Consideratur enim, prout propria verbi personalitate actu terminat & supposita humanitatem. Itaque actualis hæc terminatio intrinseca est, & essentialis verbo, prout humanum est suppositum, & prout ab eo valor satisfactionis oritur: humanitas vero extrinsecè se habet. Secus autem ad substantiā satisfactionis: nam hæc ab ipsa humanitate, vt à principio formali dimanat. Vnde licet satisfactionis valor fundetur in hypostatica vnione, non tamen fundatur in ea, prout habet rationem gratię. Nam quod verbum actu terminet, & supposiet humanitatem, nulla fuit gratia ipsi verbo facta.

Quarto argumento respondeo, non sufficere solutionem inter arguendum ex Scoto recitatam: nam illam efficacissimè impugnat replica ibidem apposita. Quocirca aliter dico, quod vnica mei Christi operatio, propter sui valoris infinitatem & eminentiam, potuit plenè satisfacere simul pro vniuersis debitis, quibus & ipsa Christi humanitas, & totum humanum genus Deo tenebatur: fuit enim omnibus titulis infinita, nimirum, titulo gratiarum actionis, titulo satisfactionis, &c. Nam hunc tantum valorem ei contulit infinita personæ operantis dignitas, & excellentia.

Sed vrget confirmatio quarto argumento supposita. Cuius antecedens nego, & probationi primum dico. Quod Christi operatio non fuit æqualis valoris simpliciter cum beneficio incarnationis, quod Deus humanitati contulerat, fuit tamen maxima, & summa, & qua nulla maior neque esse, neque intelligi potest gratiarum actio, atq; adeo in ratione gratiarum actionis æqualis fuit suscepto beneficio. Quę æqualitas non est simpliciter æqualitas, sed summa proportio, quæ inter supremum beneficium, & maximam gratiarum actionem, quæ (etiam secundum omnem potentiam) fieri potest, & intelligi. Itaque sicut incarnatio diuini verbi supremum fuit beneficium, quo excellentius, & augustius nulli potuit Deus creaturæ præstare: ita & gratiarum actio à Christo exhibita, suprema fuit & maxima, quæ Deo benefactori referri poterit, & quam ipse Deus posset exigere. Quo loco illud est animaduertendum, quod quidā Theologi minimè considerarunt, videlicet, quod is qui alicui beneficium exhibet, neque debet, neque rationabiliter potest petere, vt id, quod ei loco gratiarum actionis rependitur, tanti sit valoris, & pretij in esse entitatiuo, quanti æstimatur ipsum exhibitum beneficium. Nam qui hoc postularet, haudquaquam censeretur beneficium præstitisse, sed quandam fecisse suorum bonorum pro alterius bonis cōmutationem. Sed tantum licet ei postulare eam gratiarum actionem, quæ in tali ratione, & genere ipsū adæquet beneficium susceptum. Et qui talem gratiarum actionem suo benefactori exhibuerit, plenè satisfacit debito, quo titulo gratiarum eidem benefactori tenebatur. Et iniquus ille esset, qui maiorem ab eo compensationem efflagitaret.

Secundo responderi posset ad prædicti antecedentis probationem, quod sicut Christi humanitas in verbi incarnationis mysterio, ipsum accepit diuinum esse, ita & Christus cum gratias Deo pro hoc beneficio egit, ipsum met totum esse diuini verbi Deo obtulit, & religiosa veneratione submisit, ex qua submissione qua Christus se totum submisit, & subiecit Deo, consurgebat in eius operatione infinitus valor, vt dicebamus superius. Vnde manifesta fuit æqualitas inter ipsam gratiarum actionem, & beneficium susceptum. Sed licet hæc posterior solutio egregiam habeat probabilitatem, solutionem tamen priorem sufficientissimam esse censeo.

Ad quintum argumentum, primo respondetur, non esse fortassis certum, quod si ab aliquo offeratur satisfactio sufficientissima pro alterius culpa, is qui culpa fuit offensus non teneatur talem satisfactionē acceptare. Neque quidquam refert exemplum Regis, & Imperatoris in argumento adductum, quoniā satisfactio ab Imperatore exhibita nequit esse sufficiens, secundum quod exposcit commune Reipubl. bonum, quod non modo non promoueri, sed neque sustentari poterit, nisi præmia dentur bene operantibus, & condigna malè agentibus inferantur supplicia: At si omnibus pensatis Imperator ęquiualentem satisfactionem offerret Hispaniarum Regi, teneretur Rex eam ex iustitia acceptare.

Sed respondetur secundo, quod iuxta sententiam, quæ nobis visa fuit probabilior circa conclusionem secundam, Christi satisfactio non ob id perfecta, & rigorosa iustitia dicitur, quia obligationem aliquam Deo inducat ad ipsum acceptandum, sed quia secundum se æquiualens est, imo & superabundans, ex proprijs, & ex alias indebitis, habetque omnes requisit-

quisitas conditiones ad exactam,& rigorosæ iustitiæ satisfactionem. Quod vero Deum non obliget,non ex ipsius satisfactionis imperfectione, sed ex summa Dei excellentia prouenit,quem certè Christi satisfactio obligasset, si fuisset ipse cuiuspiam obligationis capax.

Ad sextum respondetur, quod vt supra quæst.1. ostendimus impossibile est,quod Christus peccet, & satisfaciat pro peccato proprio, nō enim esset Deus. Si tamen semel admittamus per impossibile, quod possit peccare,& de facto peccaret, absque dubio satisfaceret pro peccato proprio ex omni rigore iustitiæ,quia offerret ex proprijs, & alias indebitis operationem infiniti valoris sicut modo. Vnde sicut si imaginatemur duos Deos omnino æquales, posset vnus alteri satisfacere ex omni rigore pro offensa commissa contra eum,sic & in nostro casu, semper enim Christus maneret æqualis patri, & infinitæ dignitatis,alias non esset idem Christus, qui modo est. Et tandem dicimus,quod vt vulgatum habet axioma, ex impossibili sequitur, quodlibet: vnde supposito peccato in Christo vtrumque sequeretur, & quod satisfaceret Deo pro suo peccato ex iustitiæ rigore, & quod non satisfaceret,neque vero aliqua ratione posset,nisi gratia Dei supposita.

Septimum, vltimumque argumentum dissoluat lector ex his, quæ circa secundam diximus huius tertij dubij conclusionem. Et hactenus de hoc tertio dubio, & de toto secundo quintæ quæstionis articulo.

ARTICVLVS TERTIVS.

IN articulo tertio quæstionis quintæ de Christi merito differendum est. Quam tractationem sequentibus complectar dubitationibus. Prima,num Christus mereri potuerit, merueritque de facto. Secunda, an meruerit ipsam diuini verbi incarnationem. Tertia, num meruerit gloriam suam, tum animæ,tum corporis. Quarta denique quid nobis Christus promeruit.

DVBITATIO PRIMA.

An Christus Dominus mereri potuerit, & de facto meruit.

§.1. *Argumenta pro parte negatiua.*

IN prima igitur dubitatione probatur sequentibus argumentis Christum neque meruisse,neque vero potuisse mereri.

Primum argumentum, Christus neque meruit, neque mereri potuit per actum charitatis: ergo per nullum actum valuit mereri. Consequentia est euidens supposita S.Thom.doctrina,quæ verissima est. 1.2.q.114.a.3. dicentis,quòd charitas est prima meriti radix. imo & ipsa charitas vniuersis studiosis actionibus formalem tribuit meritoriam rationem, omnes enim aliarum virtutum actus ex relatione ad Deum summum bonum,& vltimum finem, quam ex charitate tanquam ex communi omnium virtutum forma participant,vim sortiuntur meritoriam. Ergo si actus charitatis in Christo fuit incapax meriti, nullus ei relinquitur merendi locus. Probatur vero antecedēs. Actus charitatis,quo humana Christi voluntas diligit Deum, necessarius est, & semper fuit ab instanti incarnationis Christi. Nam est actus beatificus ex faciali, beatificaq; visione prouenions, semperque beatificam hanc perfectionem habuit, quia semper Christus fuit beatus. Sed amor ille beatificus,quo beati summeque felices Deum prosequūtur,necessarius est, & necessitate exercitij, & specificationis necessitate,quod nunc aduersus Scoti doctrinam in hac parte minus probabilem,suppono ex sententia S.Thom.1.par.quæst.83.ar.2.& 1.2.quæst.4. art.4. Sed operatio necessaria non est meriti capax, nam vna ex necessario requisitis conditionibus ad meritum est libertas merentis operationi meritoriæ communicata, iuxta communem Theologorum in 3.d.18.paucissimis, hisque ignoti nominis exceptis,sententiam.

Confirmatur. Non solus actus charitatis in Christo est necessarius,sed vniuersi alij actus, quos hactenus effecit, & in posterum est facturus necessarij quoque sunt, & non liberi. Ergo nullus actus fuit in Christo per quem mereri potuerit. Probo antecedens. Christus non solum per scientiam diuinam, sed per scientiam beatificam creatam, imo & forsan per scientiam infusam euidentem à primo suæ incarnationis momento nouit omnes actus, quos in tota æternitate facturus erat, nouitque eos esse diuina prouidentia dispositos,& præordinatos, & quod proinde infallibiliter erant futuri. Ergo cum humana Christi voluntas non potuerit repugnare diuinæ prouidentiæ, & præordinationi,neque talem repugnantiam posset velle,eo quod est impeccabilis, iuxta superius dicta in prima quæstione,non potuit non prodire in tales actus pro tempore & loco, quo sciebat fuisse à diuina prouidentia præordinatos, atque adeo humana Christi voluntas non libertate, sed necessitate semper operabatur. Aliàs enim si libertatem habuit non operandi pro tempore, quo ipse nouit talem operationem diuina fuisse prouidentia dispositam,haberet quoq; libertatem ad repugnandum diuinæ prouidentiæ, posset que se non conformare voluntati diuinæ, quod est dictu absurdissimum: Ergo, &c.

Secundum argumentum. Christus non meruit per actum obedientiæ, at si quod meritum in Christo fuit, maximè ad obedientiam referendum est; nam S. Paulus præmium Christo collatum ad eius obedientiam retulit ad Philippen 2. *Humiliauit semetipsum*,nempè Christus *factus obediens vsque ad mortem,&c.propter quod & Deus exaltauit illum,&c.* & Rom.5 *Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per eius obedientiã iusti constituentur multi*: ergo, &c. Maior vero probatur. Primo, Christus non fuit capax præcepti: ergo neque actus obedientiæ: obedientia namq; præceptum supponit. Probatur istud antecedens. Præceptum non imponitur,neq; vero imponi potest, nisi ei,qui est capax culpæ: præceptum enim obligat sub culpa eum,cui imponitur, potestque in hunc modū præcepti vis explicari: Si non mihi obedieris,& eris mihi inimicus,& pœnæ subeundæ reus. Et quidem, sicut Paulus dixit ad Rom. 4. *vbi non est lex, neque præuaricatio*,ita dicere potuisset, vbi præuaricatio esse ne-

se nequit, neque lex esse potest. Secundo probatur illud primum antecedens. Si Christo imponeretur præceptum. V.G. moriendi pro hominibus, auferretur totaliter libertas voluntatis Christi, circa illam actionē per præceptum iniunctā. V.G. circa subeundam mortem, quia cum voluntas Christi sit impeccabilis, non posset non adimplere præceptum sibi impositum, non possetque subinde non acceptare mortem pro hominibus: Ergo, &c.

Confirmatur. Bene sequitur, Christus non potest peccare: ergo non potest violare præceptum sibi impositum de acceptanda morte. Euidens apparet consequentia: quia violatio præcepti formaliter, & intrinsecè claudit peccatum, & culpam. Vlterius, Christus non potuit transgredi præceptum ei impositum de acceptanda morte: Ergo neque potuit non acceptare mortem pro tempore, quo instabat necessitas adimplendi præceptum. Patet hæc consequentia, quia acceptatio mortis erat impletio, & obseruantia præcepti, & non acceptatio mortis erat violatio, & fractio præcepti. Sed adimpletio præcepti tam ei erat necessaria, quam impossibilis præcepti violatio: ergo, &c.

Tertium argumentum. Christus neque meruit finitè, neque infinitè: ergo non meruit. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Et primo, quod non meruerit finitè concedent S. Tho. & eius vniuersi discipuli. Imo & omnes isti Theologi, qui docent satisfactionem Christi non fuisse finitam, idipsum libenter adstruent. Quia eadem prorsus est de satisfactione, & de merito ratio. Quod vero infinitè non meruerit, probatur. Christi merito nullum infinitum respondet præmium: at cum inter meritum & præmium æqualitas debeat reperiri, intelligi nequit, quod respectu finiti præmij detur meritum infinitum, Ergo Christus non meruit infinitè, cum eius meritum infinitum esse nequiuerit.

Confirmatur. Quod ratio meriti finita sit, vel infinita, consistit in hoc, quod in opere meritorio fundetur ius finitum, vel infinitum, actio quæ fundat ius finitum, finitè est meritoria, & finitū meritum: quæ vero infinitum fundat ius, infinitè est meritoria, & meritum infinitum. Ergo si meritum Christi fuit infinitum, oportet in ipso constituamus ius infinitum. Sed infinitum ius neque est, neque intelligi potest, nisi comparatione ad infinitum præmium: Ergo si Christus non meruit prēmium infinitum, neq; eius meritum infinitum fuit.

Alia consulto prætermitto argumenta, quia in his, quæ proposui, consistit præcipua huius dubij difficultas.

§.2. *Pro parte opposita.*

IN oppositum est id, quod ex Paul. ad Philippen. 2. referebamus: *Humiliauit semetipsum, &c. Propter quod & Deus exaltauit illum, &c.* vbi illa causalitas, *propter*, nullam aliam causam, quam meritoriam denotare potest, ac proinde is est Paulini testimonij sensus, quod Christus humilitate, & obedientia, quam erga Deum vsque ad crucis mortem exhibuit, illustrissimam ipsam sui nominis gloriam, & exaltationem promeruit.

§.3. *Notanda pro decis. quæst.*

AD huius dubij solutionem, de cuius materia tractant Scholastici cum suo Mag. in 3. d. 18. & 19. & S. Thom. cum suis interpretibus 3. par. q. 19. Notandum est primo, quod in præsentia non vertitur in dubium, an de potentia absoluta fieri potuisset, quod in Christi humanitate nullum fuerit meritum, de qua re specialem disputationem instituit Alexan. Alens. 3. par. quæst. 17. memb. 2. ar. 2. cui dubitationi ipse respondet negatiuè. Sed ex his quæ ipse dicit facilè colligi potest, eius responsionem procedere, supposito quod Christus fuisset viator, vt fuit de facto, & quod eius voluntas libera maneret ad operandum, vel non operandum. Et tunc verissime dixit iste author, quod licet Christus non meruit hoc vel illud bonum in particulari, quia poterat non applicare sua opera ad hoc, vel illud determinatum præmium, in communi tamen per opera virtutum, quæ in eo non potuerunt otiosæ permanere, non potuit non mereri aliquod præmium, cum esset in statu merendi. Quod si ipse ad nullum determinatum præmium sua opera applicuisset, mereretur saltem illud generale, & commune præmiū, videlicet, approbationem diuinam, qua Deus eius opera magnificaret, & iudicaret digna magnis, & excellentissimis præmijs. Non negat tamen prædictus author, non potuisse absolutè fieri, quod Christus nihil mereretur, nam illud esset omnino falsum, cum posset Deus, si vellet eius voluntatem ad omnē operationem necessitare, nullamque in ipsa relinquere libertatem, quæ, vt in quodam argumento huius dubij animaduerti, conditio est per se, & intrinsecè necessaria ad merendum, quicquid Almainus cum alijs sui generis in contrarium dicant, existimantes d. 18. cit. libertatem ab extrinseca tantum Dei ordinatione, & lege requisitam esse conditionem ad meritum. Errant enim isti turpissimè, non aduertentes, quod ad meritum requiritur per se, & essentialiter dominium, ita vt qui meretur det aliquid quod suum est pro recipiendo prēmio. Dominium vero, libertate seclusa, constare minime potest, nam qui liberam facultatem supra proprium suæ voluntatis vsum non habet, quale obsecro, poterit cuiusquam rei habere dominium?

Sed de hac re alias, nunc satis fuerit aduertere, quod cum posset Deus necessitare simpliciter Christi voluntatem in omnibus eius actionibus, potuit & ei adimere omnem ad merendum facultatē. Anthores, qui putant necessariam fuisse Christo ad merendum extrinsecam Dei promissionem, specialemque ordinationem ad præmium, hanc eandem nostram sententiam inde sibi vt certam persuadent, quia cum posset Deus non ordinare Christi operationem ad aliquod præmium, neq; promissione aliqua seipsum ad illud reddendū obligare, potuit ex cōsequēti omnis meriti ratio ipsis Christi operationibus deesse.

Verum nos hæc ratio parum mouet, quia huiusmodi specialem Dei ordinationem, & promissionē minime censemus fuisse Christo ad merēdum necessariam. Nam licet necessaria fuerit promissio, vel aliquid vicem eius tenens (cuiusmodi esset voluntas Dei efficax remunerandi opera Christi) vt Deus aliqua

qua ratione teneretur, seu necessitaretur ad conferendum premium, non tamen necessaria esset, vt opera Christi essent meritoria. Quoniam ex seipsis habent totum quod est requisitum ad merendum,& quidem supernaturale premium. Sunt enim opera libera, bona moraliter, supernaturalis ordinis, ac proinde proportionabiliter æqualia supernaturali præmio, proceduntq; à subiecto grato, imo & infinitè grato, & accepto Deo, & constituto in statu merendi, quia supponimus Christum viatorē. Sed hæc omnia obiter, & in transcursu diximus, nam in præsentia potentiam tantum ordinariam attendimus, & inquirimus. Num Christus, stante ordinaria Dei potentia, & lege, potuisset mereri dum erat in statu viæ, & aliquid de facto meruerit.

Notandum est secundo, in Christo domino fuisse veram ac perfectissimam libertatem, vt ostendit S. Tho. 3. p. q. 18. ar. 4. ex illo Isa. 7. *Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.* Electio autem actus est liberæ voluntatis, & ita S. Basil. & S. Cyr. ex illo loco colligūt in Christo domino veram fuisse libertatem repertam, & quidem perfectiorem ea quæ in cæteris est hominibus: etiam si libertatem Adæ, dum fuit innocēs comprehēdamus. Isai. etiam c. 53. *Oblatus est, quia ipse voluit,* quod idē asserit Dominus de se Io. c. 10. *Ego pono animam meā.* De quo legantur D. Hieron. super illum locum Isa. 53. & D. Chrysost. hom. 59. in Ioannem, & D. Cyril. lib. 7. in Ioan. c. 6. & 7. S. Ansel. lib. 1. cur Deus homo cap. 8. & lib. 2. cap. 16. & D. August. in lib. de predest. Sanctor. c. 15. D. Gregor. lib. 24. cap. 2. Et certè definitiones Conciliorum Lateranen. sub Martino I. Et Constantinop. sexti, &c. quæ asserunt secundum fidem in Christo Domino verè duas esse naturas cum suis proprietatibus, duasque operationes secundum proportionem vtriusque naturæ, probat etiam manifestè istam veritatem, libertas enim est proprietas naturæ humanæ, & magna eius perfectio secundum quam attenditur modus operandi hominis, vt homo est. Si ergo in Christo secundum fidem constituēdum est natura humana cum proprijs perfectionibus, & cum modo operandi sibi proprio, etiam secundum fidem asserenda erit libertas in operationibus illius. Maximè, quia etiam alij beati, licet sint impeccabiles, & omnino in termino, habent veram libertatem: ergo multo magis eam habuit Christus dominus. Hęc autem libertas Christi non tantum est libertas à coactione, sed est vera libertas à necessitate cum indifferentia ad vtramque partem.

Aliqui intellexerunt istam Christi libertatem cōsistere præcisè in hoc, q̄ Christus non operabatur ex coactione sed voluntariè, licet necessario. In qua ratione voluntarij dicebant præcisè consistere Christi libertatem, quo etiam modo posset dici, quod pater diuinus liberè generat filium, licet necessario. Hæc tamen explicatio nimis violenta est, & indigna Christo Domino, & ita Vualdensis lib. 1. doctrinalis fidei c. 25. reijcit illam tanquam erroneam. Et manifeste impugnatur hæc explicatio ex prædictis definitionibus Conciliorum, & explicationibus Sanctorum. Ex illis enim colligitur euidenter in Christo Domino fuisse verè liberum arbitrium, de cuius ratione est vera ad vtramq; partem indifferentia, vt docet S. Tho. 1. p. q. 19. ar. 10. & q. 82. ar. 1.

Tertio supponendum est, quod Christus in quantum homo verè fuit capax præcepti diuini. Quod probatur. Primo. Quia humana volūtas Christi erat libera, vt modo explicuimus, & non est suprema regula suarum operationum, cum sit creatura. Ergo habet regulam superiorem, voluntatem nempè diuinam & eius legem. Secundo. Quia Christus, secundum quod homo est inferior Deo, & subditus illi: Ergo est capax præcepti, sicut etiam est capax religionis, fortitudinis, & aliarum virtutum. Et ita licet Christus Dominus non fuerit obligatus legi veteri, vt ostendit S. Thom. 3. par. q. 37. art. 3. & 4. neque etiam alijs legibus positiuis communibus, vt solet probari ex illo Matth. 17. *ergo liberi sunt filii*, tamen verè Christus fuit obligatus in quantum homo legi ęternę & naturali, vt docuit S. Th. 1. 2. q. 93. a. 4. ad secundum, potuitque speciali aliqua Dei lege, & peculiari præcepto obligari. Quale fuit præceptum moriendi, & redimendi genus humanum, quod Christo Deus imposuit, vt ostendit ipse S. Thom. 3. p. quæst. 47. ar. 2. Et patet clarè ex illo Ioan. 10. *Hoc mandatum accepi à Patre, &c.* & Ioan. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio.* & Psal. 39. *Vt faciā voluntatem tuam Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei* Quem locum S. Paul. ad Hebr. 10. explicat de voluntate, qua Christus subiecit se Patris voluntati, in ordine ad mortem suam, & sanctificationem nostram, de quo legatur Epist. Agato. Pont. quæ habetur in 6. Synod. generali, actione 4. Hoc præceptum fuisse impositum Christo, communiter affirmant Sancti Patres S. Greg. Nissenus in lib. de beatitudinibus circa illud, *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam*, & D. Cyri. lib. 10. in Ioan. c. 11. Damasc. lib. 3. fidei Orthodoxæ c. 24. S. August. tract. 79. in Ioan. & lib. 13. de Trinit. cap. 14. & alibi, & Ansel. lib. 1. cur Deus homo, c. 8. & 9.

Verum est hos Patres, & alios, qui de hac re loquuntur, quam sæpius dixisse, quòd Christus seipsum Dei voluntati subiecit, qua voluit eum pro humani generis redemptione mori, & non semper præcepti, aut legis meminere: quod occasionem nonnullis Theologis præbuit existimandi, quod licet Deus voluisset Christum mori, proque humana salute vitam ponere, non tamen ei de morte subeunda præceptum imposuit. Verumtamen hæc sententia vera non est, neque sacris literis consentit. in quibus Christus obediens vocatur, & seruus. Et quidem, cum præcipua vis obligandi in præcepto ex voluntate oriatur: Idcirco præceptum, quam sæpius voluntatis significatur nomine, Paul. Rom. 5. & Philippen. 2. *Christum obedientem fuisse* verbis expressis dixit. Obedientia autem absque præcepto intelligi nequit. Et in locis ex Ioann. superius citat. Christus sibi impositum fuisse præceptum, & moriendi, & redimendi humanum genus apertè fassus est. Quam redemptionem, quia multis operibus Christus fuit operatus, ideo Ioan. cap. 15. dicebat. *Et ego patris mei præcepta seruaui.* Et quidem voluntatem Dei, etsi efficacem, præceptum & legem vocare absq; impropretate fieri nequit. Debēt autē sacrę literę, quātum fieri potuerit, summa cū proprietate explicari, & intelligi, vt cum S. Aug. non semel aduertimus. Hoc præceptum impositum fuit, & promulgatū Christo in primo suæ incarnationis instāti.

Sed

Sed objicit quispiam. Præceptum impositum alicui signum est minoris promptitudinis in voluntate inferioris ad exequendam superioris voluntatem, tanto enim promptior est voluntas, & perfectior obedientia, quanto magis præuenit præceptum superioris, vt docet D. Tho. 2. 2. q. 14. ar. 2. ergo asserere fuisse impositum præceptum Christo derogat perfectioni ipsius Christi, & promptitudini voluntatis illius, qua ad exequendum ea quæ diuinæ voluntati placita esse nouerat, promptus semper fuit, & valde expeditus, & illius promptissimę sui cordis affectionis, qua paratus erat vitam pro salute hominū ponere, & sanguinem suum in pretium humanę redemptionis dare, iuxta ipsam diuinæ voluntatis determinationem.

Confirmatur. Humana Christi voluntas conformis semper fuit in omnibus efficaci Dei voluntati, habuitque hanc conformitatem non vi & metu extortam, sed maximè spontaneam ex magnaque voluntatis propensione ortam. ergo nullo vnquam præcepto indiguit.

Respondetur huic argumento, præceptum nō ob id impositum fuisse Christo, vt magis & efficacius eius determinaret voluntatem, promptioremque redderet ad negotium humanæ redemptionis sua vita & morte pertractandum, sed propter duas causas, alteram se tenentem ex parte Dei, ipsiusq; diuinæ voluntatis, & alteram ex parte Christi, ipsiusque voluntatis humanæ Prior causa fuit, vt Deus modis omnibus ostenderet hominibus eximiam illam charitatem suam, qua dilexit nos, propter quam neque proprio filio suo pepercit, sed ita pro nobis omnibus illum tradidit, vt non solum efficaci voluntate vellet eum pro vniuersali hominum salute spontaneam subire mortem, sed & strictissimo præcepto illum obligauit. Posterior causa, quæ ex parte ipsius humanitatis Christi se tenet, ea est, quod idcirco Deus præceptum Christo de morte subeunda imposuit, vt eius passioni, & morti non deesset ratio, & perfectio virtutis obedientiæ, essetque Christi passio nō solum actus eximiæ charitatis, excellentissimæq; religionis, & profundissimæ humilitatis. Verum etiam & spontaneæ, promptissimæque obedientiæ. Itaque præceptum ad hoc fuit impositum, vt Christi operationem in specie virtutis obedientiæ collocaret, & non vt ipsius Christi voluntatem efficacius ad humani generis redemptionem operandam propenderet. Vnde ad argumentum negatur antecedens vniuersaliter sumptum, quamuis regulariter, & vt procedit de voluntate puræ creaturæ sit verissimum. In quo regulari sensu verificatur doctrina S. Tho. cuius in argumento fit mentio.

Quidam graues Theologi aliter interpretantur illam S Tho. doctrinam, nimirum, quod procedat de præcepto explicito, & expresso, quale est illud, quod is verbis proponitur, fac hoc, præcipio tibi, vt hoc facias, &c. nō vero de præcepto implicito, quod consistit in quadam insinuatione voluntatis ipsius superioris, absque imperio superaddito. Et qui præcepto sic implicitè proposito obedit promptiorem se exhibet in obediendo & parendo, quam is qui expressum mandatum, & præceptum expectat. Tunc ergo dicunt, quod præceptū moriendi non fuit Christo intimatum sub expressa forma præcepti, sed per insinuationem tantum diuinæ voluntatis efficaciter volentis humani generis redemptionem, passione, & morte Christi comparandā, & efficiendā, & in hūc sensum explicant ij Theologi, Chrysost hom. 59. & 71. in Ioan. Theophi. Euthimium, & quosdam alios Patres, qui visi sunt negare Christo domino fuisse à Patre impositum moriendi præceptum.

Hæc doctrina mihi non displicet, dum tamen illam Dei voluntatem de humani generis redemptione, de Christique passione, & morte intelligat verè fuisse præceptiuam, & quod non solum habuerit efficaciam respectu effectus fiendi, sed etiam implicitum & virtuale imperium efficax ad obligandū humanam Christi voluntatem. Quod tamen explicitum imperium Christus sua voluntate præuenit, acceptando mortem pro hominibus subeundam, eo ipso, quo nouit eā diuinæ voluntati placere, non expectata imperij intimatione. Vel aliter dici posset, quod licet per modum imperij fuerit Christo intimata Dei voluntas, ita tamen Christus fuit animatus, eaq; animi affectione erga Dei voluntatē promptus, vt quamuis nullo adstringeretur præcepto, ipsa sola Dei voluntas, cui mortem suam placere videbat, loco ei fuisset strictissimi mandati. Et in hoc posita fuit promptissima humanæ voluntatis Christi obedientia. Et Patres, qui mandatum Christo de morte acceptanda impositum negare visi sunt, nihil aliud quam promptissimam hanc Christi obedientiam affirmare voluerunt, & non ipsum Dei negatiere mandatum.

Sed rogas. Num præceptum hoc fuerit positiuū, an vero naturale? Ratio dubitandi pro secunda parte dubij est, quod totum humanum genus extrema spirituali necessitate laborabat, neque vllum ei suppetebat remedium præter vnam Christi passionem, & mortem: diuino præsertim decreto Dei supposito, quo statutum fuerat, non esse à tyrannica diaboli seruitute humanum genus redimendum, nisi ex rigorosa iustitia: & quod immundus peccatorum sanguis, quo totum humanū genus erat conspersū, ita vt sāguis sanguinem tetigisset, non nisi purissimo erat sanguine abluendus. At in tali casu ipsa charitas non sua sponte, & naturali inclinatione obligat ad subueniendum tam extreme indigentibus, absque vllo superaddito legis positiuæ præcepto: ergo, &c.

Respondetur, quod non naturalis, sed legis duntaxat positiuæ fuit illud moriendi præceptum. Quod ex duobus colligo. Alterū, quia Christi Domini vita, eo quod est vita hominis Dei, multo pretiosior erat, & multo maius bonum, quam omnia spiritualia hominum, & Angelorum bona. Vnde naturalis lex obligationem nequiuit inducere Christo, vt tantum bonū pro longe inferiori exponeret. Et hæc ratio probat etiam, quod non solum mors Christi non potuit cadere sub naturalis legis præcepto, sed neque vlla ipsius Christi satisfactoria operatio. Quia, vt superius art. 2. aduertimus, in qualibet satisfactoria operatione Christus semetipsum Deo submittebat, & humiliabat, quæ proinde infinito valoris interuallo omne creaturæ intellectualis excedebat bonum.

Secunda ratio, quæ specialis est de passione, & morte. Ea est, quod passio, & mors Christi non fuit simpliciter necessaria ad humani generis redēptionem, etiam ex rigorosa iustitia operandā: suffecerat

enim quælibet Christi satisfactoria operatio, ieiuniũ, vigilia, &c. Sed vrges, si positiuum fuit moriendi præceptum, & non iuris naturalis, ergo, cum sit Christus per excellentiæ potestatem omni lege, etiam vt homo, superior, secum potuit in hoc præcepto dispēsare. Respondetur negando consequentiam. Quia hæc lex fuit illi specialiter proposita, & ob id non se potuit ab eius obligatione eximere.

His præsuppositis, consentaneus doctrinæ ordo suo iure postulare videbatur, vt ea explicaremus in quibus circa hanc propositam difficultatem sibi ipsis consentiunt Theologi. Verum quia omnes in eo cōsentiunt, quod Xpi de facto meruit, solumque in explicandis actibus, quibus meruit, & in quibusdā alijs modis, & qualitatibus meritorum Christi opinionū reperitur diuersitas. Idcirco ad resolutionem propositę quęstionis mox accedo, in qua, & inter argumentorum solutiones aduertam, quantum, qualeque sit in hac disputatione Theologorum dissidium.

§. 4. *Prima conclusio.*

Christus, supposito incarnationis mysterio, secundum legem, & potentiam Dei ordinariam, omni nouo secluso miraculo, & mereri potuit, & meruit de facto apud Deum. Prior conclusionis pars, quæ de potestate merendi loquitur, procedit aduersus quosdam Theologos, qui arbitrantur Christum meruisse quidem, sed id non potuisse fieri absque speciali priuilegio, nouoque miraculo. Inducebat quosdam huius sententiæ Auctores in hanc opinionem, quod existimabant in Christo nullam fuisse libertatem circa Dei amorem, atque adeo cum Dei charitas sit prima meriti radix, putauerunt, quod nisi Deus speciali sua prouidentia disposuisset, vt opera Christi necessaria meritoria fuissent, Christus mereri nullatenus potuerit. In qua dispositione prouidentiæ diuinæ non potuit non speciale interuenire miraculum ab eo distinctum, quod in ipso incarnationis mysterio contigit. Cum sit præter regularem, & communem merendi ordinem. Et non sequatur naturali consequutione ex hoc, quod verbum factum sit caro. Nam incarnatio Verbi non postulat meritum in ipso incarnato Verbo. Christus enim in cœlo existens, haudquaquam meretur, aut secundum ordinariam legem mereri potest. Alij alijs ex causis mouentur, in quorum numero Scot. videtur annumerandus in 3. d. 18. & 19.

Nostra autem conclusio in ista priori sui parte id asserit, quod eo ipso, quod verbum caro factum, non corporis immortalitatem assumpsit (quod designat illa dictio, caro) sed mortale induit corpus, & viator secundum inferiorem animæ portionem remansit, iuxta illud Hierem. 14. *Quare quasi colonus futurus es in terra, & sicut vir viator declinās ad manendū?* capax fuit meriti, & absque nouo aliquo miraculo, aut speciali priuilegio potuit mereri. Quod sic probo. Impossibile est intelligere Christum viatorem absque possibilitate ad merendum: nam gressus, quibus anima viatrix ad terminum tendit, & properat, ipsa sunt duntaxat viatoris merita. Terminus namque viæ, nonnisi per modum præmij comparari potest, & consequi. Et id quidem meritò. Nam si vt ille dixit. Virtutem posuere dij sudore parandam. Quā ni, & veram animæ fœlicitatem, & immortalitatem corporis gloriosam, quæ ipsarum est virtutum omnium finis, & consummatio, posuerit Deus gloriosū bonorum laborum fructum, & vltimum nostrorum meritorum præmium. Sed Christus ex ipso incarnationis instanti atque ex ipsius incarnationis virtute, & modo quo facta est, quandiu mortalem egit vitam viator fuit secundum inferiorem animæ partem; ergo similiter habuit potestatem ad merendum, quæ potestas ex ipso incarnationis modo illi competebat. Nam alias, si nouum expectaretur miraculum, & specialis lex fuit necessaria, intelligi posset Christus verè viator absque merendi possibilitate. Quod est impossibile, esset enim viator, vt supponitur, & non esset viator, cum deesset ei ab intrinseco, omnis ambulandi facultas.

Missum facio id, quod ex nonnullis Theologis referebam, videlicet, quod ex lege prouidentiaque Dei speciali, opera Christi, in quibus nulla inerat libertas, fuerunt verè meritoria. Quæ sententia apud peritiores Theologos habetur improbabilis, & apud me parum tuta in fide. Nam fide tenemur credere Christum verè meruisse, vt probabimus continuò, sed naturalis ipsa ratio dictat, quod opus necessariū, & cui omnis deest libertas, præsertim si neque etiam in sua causa aliquam habuerit; non potest esse meritorium. Quia necessarium est, & essentiale ad meritum, vt is qui meretur habeat facultatem liberam, supra ipsum meritorium opus, sitq. eius dominus, aut quasi dominus, alias neq. dat aliquid, quod verè dici possit proprium ipsius operantis, neque verò eius operatio digna esse potest vituperatione, aut laude. Quibus sublatis conditionibus, implicat meriti ratio: ergo, non satis dicit in fide tutum, qui libertatem omnē Xpi operationibus negat, nā implicitè quoq. & virtualiter eas negat esse meritorias. Sed hac priore conclusionis parte prætermissa, ad posteriorē quæ de facto procedit transeamus.

Quæ pars expressa est fidei veritas. Quod paucis, sed ijs quidem grauissimis probo testimonijs. Isai. 53. *Pro eo, quod laborauit anima eius videbit, & saturabitur, &c.* Et ibidem, *si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur.* Ecce vides merita ex parte Christi, quibus ex parte Dei repromittuntur præmia. Paul. in testimonio superius citato ex c. 2. ad Philip. hoc ipsum apertissimis expressit verbis. Neque dissentit id quod ad Hebr. 5. dicit Christum lachrymas ad Deum fundentem, exauditum esse pro sua reuerentia. Consentit illud, quod dicit Ioan. Apocal. 5. *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere gloriam, & virtutem.* In S. Synod. Trid. expressa habetur ista veritas sess. 6. cap. 7. definitur ibi, Christum causam fuisse meritoriam iustificationis nostræ. Clemens 6. in citata extrauag. vnigenitus. eandem definiuit veritatem, docens ecclesiæ thesaurum ex meritis Christi constare. Sancti Patres hanc veritatem passim docuere, quandoque vtentes nomine satisfactionis, quādoque redemptionis, quandoque meriti. Legantur Patres citati in dub. 2. & 3. præced. art. Quibus adiungatur Hyeronim. supra illud Psalm. 128. *Et copiosa apud eum redemptio.* Et in epist. 126. ad Dardanum & epist. 146. ad Damas. lege S. Leon. in sermon. 3. de passion. & in 3. & 6. de natiuit. quibus in locis Christum

Q

stum nobilem appellat mercatorem. Quia suo nobis sanguine, & gratiæ vitam, & cęlestem mercatus est patriam. Probaturque ratione ex scriptura sacra, & ex Patribus desumpta. Redemptio, qua Christus nos redemit, fuit perfectissima, & copiosa per quam non solum à diaboli seruitute eruti sumus, & à peccato libertati, sed & ad vitam gratiæ euecti sumus, & cęlesti patrię conciues effecti: ergo Christus non solum pro nostris satisfecit peccatis, vt articulo pręcedenti ostendimus, verum etiam meruit nobis gratiam, & spiritualem vitam, eamque æternam. Nam alias non copiosa, sed minus perfecta nostra per ipsum facta fuisset redemptio.

Sed & alia ratione hæc veritas probatur Theologis. In Christi operationibus reperiebātur vniuersæ conditiones ad meritum requisitæ, fuerunt enim liberæ, studiosæ, propter Deum factæ, à subiecto modis omnibus grato, & accepto, ac denique in statu viæ constituto. ergo nulla est, vel apparens ratio, ob quā Christum non apud Deum meruisse dicamus.

Confirmatur. Quod Christus fuerit viator, veritas est secūdum fidem catholicam certa. ergo & eadem certitudine credendum est ipsum meruisse per actus bonos, & studiosos propter Dei amorem factos. Cōsequentia patet ex ijs, quæ circa priorem conclusionis partem dicebam, videlicet mereri esse proprium viatoris. Et quidem, quod Christus fuerit ex maxima Dei prouidētia, & dispensatione viator, & quod de facto non meruerit, idest, quod non ambulauerit in via in qua de torrente bibit, vt Psal. 109. habetur. Quis, vel mediocriter sapiens suspicabitur? Nam ad quid obsecro viator fuit Christus, nisi vt per motus, & gressus propriæ voluntatis perueniret ad ipsum viæ terminum? Denique probatur ista conclusio. Christus verè satisfecit pro nostris sceleribus; ergo, & meruit nobis cęlestia bona. Antecedens sufficiēter, vt crediderim, superiori probauimus art. consequentia vero est manifesta. Quoniam omnis actio satisfactoria pro culpa, est etiā meritoria gloriæ. Et ea quæ sufficiunt ad satisfaciendū ex condignitate, sufficiunt & ad merendum de condigno.

Sed arguis. Præter assignatas conditiones ad meritum requisitas, alia est etiam necessaria, si non ad hoc quod actio sit meritoria, de quo alias, saltem, vt Deus aliqua ratione teneatur præmium reddere bene merenti. Hęc autem cōditio est promissio Dei, seu quod idem est, efficax operis meritorij in certum, & determinatum præmium præordinatio. Sed de hac conditione non constat; ergo, neque de Christi merito, prout importat ius ad aliquod determinatū præmium conferendum ipsi merenti, an ijs, quibus meruit. Huic argumento maiori admissa in sensu, in quo procedit, neganda est minor propositio: ostēdunt enim Dei promissionem, efficacemque ordinationem ad præmium determinatum illa testimonia ex Paulo, & Isai. paulo ante citata: ex quibus apertissimè constat de voluntate Dei efficaci conferendi Christo præmiū pro suis meritis, & operibus. Hæc autem efficax Dei voluntas promissioni ęquiualet. Et hæc eadem efficax Dei voluntas constat ex illo, quod Christus Luc. 4. duobus discipulis euntibus in Emaus dixit. *Nonne sic oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?* Sed & de expressa promissione intelligitur. Id quod Dauid Christi nomine, Psalm. 2. dicebat, *Dominus dixit ad me, &c. postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.*

§. 5. *Secunda conclusio.*

CHristus in primo suæ incarnationis instanti verè, & propriè meruit. Hanc conclusionem non omnes Theologi concedunt, negarunt enim eam Albe. Mag. in 3. d. 18. ar. 6. S. Bonau. ead. d. 1. p. q. 1. Dur. q. 2. Alex. Aleś. 3. p. q. 16. memb. 2. ar. 1. Altissio. lib. 3. trac. 1. c. 7. Sed vniuersi alij Theologij cum suo Mag. in 3. d. 18. constantissimè eam affirmant. Et S. Tho. 3. p. 34. ar. 3. quem omnes eius sequuti sunt discipuli. Mag. Barthol. Med. in comment. huius 3. art. censet contrariam sententiam non esse tutam, quin periculosam in fide. Cui ego libenter assentior, tum quia hæc nostra conclusio videtur esse præsupposita ab illis Patribus quorum memini superius q. 1. in locis, in quibus de Christi gratia tractarunt, legantur pręterea S. Gregor. hom. 7. in Ezech. & Damascen. lib. 2. cap. 22. tum. Quia sunt duo loca in scriptura sacra, in quibus ista sententia magnum habet fundamentum.

Alterum est illud Paul. ad Heb. 10. *Ingrediens in mundum dixit hostiam, & oblationem, &c. tunc dixi: ecce venio, &c.* Quem locum expendit erudiè satis Mag. Med. Et quidem, quod illa Christi operatio, de qua ibi loquebatur Paulus fuerit meritoria nulli dubitationi subest, quia, vt ibidem, Paulus subiunxit, *ea voluntate sanctificati sumus.* Operatio autem qua sanctificauit nos Christus satisfactoria fuit, & meritoria, & hoc in dubiū verti non debet. Quod vero hanc operationem habuerit Christus in primo instāti suæ incarnationis, ostendunt illa verba, *ingrediens in mundum.* Nam tunc sine dubio verè dicebatur Christus ingredi in mundum, & non ante illud instans, vt est res constans, neque post, quia in quoque instanti, post illud primum signato, iam ingressus dicabatur non ingrediens, si cum proprietate sunt Pauli verba sumēda, vt sunt reuera, sicut, & omnia, quæ in sacris scripturis habentur, nisi grandis necessitas, & efficax ratio oppositum exposcat, vt sępe cum Aug. in lib. de doct. Xpiana repetiuimus. Quæ planè necessaria ratio hic inuenire minimè poterit, quin potius non inefficaces rationes Theologicæ huic intelligentiæ attestantur. Dices scio, quod ad verificandum prędicta verba citra vllam improprietatem, sat fuerit, quod continuo post primum incarnationis instans, Christus in illam actionem prodierit: nam quod in tempore tam vicino primo instanti Christus fecit, aut dixit citra improprietatem dicitur fecisse cum primo ingrediebatur in mundum. Quod enim parum distat à primo, quasi non distare videtur. Respondeo, quod si hęc solutio non adesset contraria sententia aperta fuisset hęresis. Vnde quia multo proprius verba citata de primo intelliguntur instanti, & sine causa rationabili, vt mox videbitur, fit recursus ad illum amplum loquendi modum, idcirco hanc intelligentiam arbitramur voluntariam, & absque fundamento, atque adeo sententiam, quę ipsi innititur, censemus parum securam.

Alterum sacrę paginę testimonium est illud quod legimus Hierem. cap. 31. *Nouum creauit Dominus super*

super

Digitized by Google

super terram mulier circundabit virum. Quem locum omnes ecclesiæ Patres, & docti sacrorum bibliorum interpretes intellexerunt de Christo. Quem idcirco, virum. Propheta vocauit in vtero virginis conclusũ, quia plenum ibi rationis habuit vsum, in quo potissimum virilis consistit perfectio. Et consonat eidem veritati, quod Zachar. cap. 6. *vir oriens* vocatur ipsemet Dominus Iesus, eo fortassis, quia in ortu suo, idest, in momento conceptionis perfectus fuit homo rationis vsu pollens. Et ob eandem causam Angelus admonens Ioseph de incarnationis Christi mysterio in vtero Virgineo suæ charissimę sponsæ Mariæ dixit. *Quod in ea natum est*, non dixit conceptum, sed natum, ad insinuandam fętus perfectionem, qui tam erat perfectus, atque si iam ab annis multis esset natus.

Ex ijs deduco argumentum. Christus in illo primo instanti plenum rationis vsum sortiebatur: ergo cum in eodem instanti gratiæ plenitudine perficeretur, vt ex Patrum sententia in 1. quæst. exposuimus. Quæ ratio esse poterit, ob quam prima illa, quam habuit operatione in quã se primum voluntatis explicuit libertas, non fuerit supernaturalis Dei amor, & qua Christus spontanea voluntate mortem pro humani generis redemptione subeundam acceptaret. Præsertim cum in alio loco, quem ex Paulo retulimus, id fere expressum habeamus? Itaque locus hic posterior, prioris reddidit causam. At dicunt sententiæ contrariæ authores, quod non fuit possibile, vt in vno illo primo instanti perfectum Christus habuerit rationis vsũ. Verũ hoc nulla probabilitate fulcitur. Cum communis Theologorum sententia, id concedat Angelis, ac primo parenti Adamo, quod in primo, videlicet, creationis instanti prodierint in liberam operationem, quæ meriti fuit capax, ex qua doctrina nouum pro nostra sententia argumentum insurgit. nimirum. Quod si Theologi grauiores concedunt Angelis, & Adamo meritum in illo primo instanti, qua probabilitate id Christo negabunt?

Præterea libertatis, & rationis vsus non pendet, per se loquendo, ex temporis successione, quod si pẽdet in nobis, illud est propter corporis impedimentum, quia videlicet operatio intellectus in nobis ab vsu phantasmatum pendet. Sed hoc impedimentum, & hæc dependentia minimè reperiebatur in Christo. Quod ostẽdo. Primũ, quia in illo instanti inditum fuit Christo non solum beatificum lumen, sed & scientia infusa, quæ in suo vsu à phantasmate non pendet, vt dicit S. Tho. 3. p. q. 11. ar. 2. Ergo potuit in primo illo instanti suæ rationis, & voluntatis libertate vti, non secus atque potuit Angelus. Præterea si dixeris in Christo intellectum, & voluntatem, à corpore, & à phantasmatibus dependẽtiam habuisse, infero. Quod neque rationis vsus aduenit Christo toto tempore, quo fuit in Virgineo matris vtero, atque adeo, quod impropriſſime Propheta eum appellauerit virum. Patet hæc sequela, quia pro toto illo tempore summa corporis imbecillitas impediebat perfectum phantasmatum vsum. Et sic bimembri argumento vrgeo. Vel intellectualis Christi operatio à phantasmatum corporalium vsu pendebat, vel non. Si primum: ergo toto tempore, quo Christus fuit in ventre matris suæ, imo & vsque ad aliquod tempus post natiuitatem in quo corpus firmitatem, & soliditatem obtinuerit, nequit prodire in perfectum actũ intellectus, & rationis, quod nullus admittet catholicus. Si secundum, ergo in primo instanti æque bené Christus intellectualiter operari potuit, atq. in quolibet alio posteriori instanti. Quia ex parte intellectus, & voluntatis vtraque in illo mo mento perfectione pollebat, & naturali, & supernaturali, atque adeo dicendum est, quod de facto prodijt in liberam operationem, & eam quidem supernaturalem. Nam cum in illo instanti manifestata ei fuissent omnia beneficia suæ humanitati collata, & finis suæ incarnationis, quia erat Dei gloria per humanam redemptionem ipsius Christi intercedente morte comparanda, fuerintque eidem collata omnia necessaria supernaturalis actionis principia, si nullum ex parte corporis adfuit impedimentum, qua probabili ratione talis operatio supernaturalis, qua Deum super omnia dilexit, & in eius gloriam se totum Christus obtulit, redemptionisque acceptauit negocium, poterit Christi voluntati negari, illo præsertim extante Pauli testimonio dudum adnotato? Et hæc de secũda conclusione suffecerint: nam plura poterit Theologus in S. Th. q. 34. cita. legere, & in doctissimis Matinensis commentarijs ad cit. ar. 3.

§. 6. *Tertia conclusio*.

VAlde probabile est, Christi meritum nunquam fuisse interruptum à primo vsus rationis instãti, vsque ad instans mortis eius exclusiuè. Hanc conclusionem insinuat Alex. Alen. loco citato, & ex iunioribus Theologis nonnulli doctissimi, & si quibusdam alijs ægregiè doctis restragantibus. Quæ conclusio sic probatur.

Primo, nulla est necessitas constituendi interruptionem in actibus virtutum, quæ fuerunt infusæ Christo in primo instanti suæ conceptionis, ergo cũ in magnam Christi dignitatem cedat horum supernaturalium actuum continuatio, valde probabiliter loquitur, qui eam admittit. Sed omnes huiusmodi actus in Christo fuerunt meritorij, meruit enim Christus per omnium virtutum actus, sicut, & nos meremur: ergo, &c. Primum antecedens constat ex his, quæ circa præcedentem conclusionem dicebamus, nimirum, quod scientia infusa animæ Christi non habet dependentiam necessatiam ex phantasmatibus, vt in actum prodeat, & in vsum perfectum, eadem autem est ratio de vniuersis virtutibus infusis quæ per ipsam sciẽtiã infusam regulantur: Ergo, &c.

Probatur secundo. Intellectus, & voluntas, vt manifesto nobis experimento constat, nunquam otiantur, nisi cum sensitiuæ potentiæ à quarum vsu intellectus, & voluntas pendent, somno aut simili ligantur impedimẽto. Ergo cũ in Christo virtutes infusæ non pendeant in suo actuali vsu à potentijs sensitiuis, intellectus, & voluntas, ac similiter ipsæ infusæ virtutes nunquam ociosæ fuerunt in Christo: atque adeo cõtinuè perseuerauit aliqua earundem meritoria operatio. Hæc quæ diximus non solum de morali continuatione meriti, quæ aliquam interruptionem admittit, procedunt, quam moralem continuationem nullus forsan Theologorum negabit. Verum etiam de continuatione physica, quæ nullam omninò patitur interruptionem. Nescio an posset huic loco ac-

commodari illud Cant. 5. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Quæ verba licet satis conuenienter sponsæ tribuatur: non tamen refragabitur textui, qui ea in persona sponsi prolata existimauerit, cui corporale somnum non adimebat liberam animæ operandi potestatem secundum beatificam scientiam, & secundum eas virtutes, tum intellectus, tum voluntatis, quæ ex ipsa fuerunt deriuatæ.

Consulto dixi in conclusione, vsque ad instans suæ mortis exclusiuè, quoniam in illo instanti, in quo primum Christi anima à corpore fuit egressa, constituta est extra totum merendi statum. Non me latet Caietan. existimasse, quod tam in Christo, quam in martyribus meritum vitæ continuatum fuit vsque ad mortis instans inclusiuè, quatenus illud instans est terminus viæ, & illius operationis meritoriæ, quæ habebatur in tempore illud instans immediatè præcedenti. Verum hic modus loquendi parum, ni fallor, ad rem attinet. Quia cum illud instans sit extrinsecum, & viæ, & operationi meritoriæ, nullam potest meriti rationem addere meritò præcedenti: eo vel maxime, quod illud instans præmio potius suscipiendo deseruit, quam meritò. Martyris enim anima, quæ plenè purgata à corpore discedit, in illo instanti præmium essentiale recipit, essentialiterque beatificatur.

Hoc loco aduertendum est, errasse olim quosdam asserentes Christum meruisse non solum in ipso suæ mortis instanti, verum, & post illud instans. Fuit illis errandi occasio, quod sancti Patres non semel dixerunt sacramentorum virtutem ex illo vulnere emanasse, quo Christi latus lancea fuit percussum, ex quo sanguis, & aqua effluxerunt. Ita docuerunt Cyrill. & Chrysost. in c. 19. Ioan. Ambr. hom. 10. super Luc. Aug. tract. 15. in Ioan. & tract. 120. & S. Leo epist. 4. cap. 6. *Tunc generationis*, inquit, *potentiam sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redemptionis, & aqua baptismatis.* Idipsum docuit Theophil. super cap. 19. Ioan. Non enim defuerunt alij, qui vt negarent Christum post mortem meruisse, affirmauerunt, Christum ante mortem accepisse prædictum lateris vulnus. Sed vtrique manifeste errarunt in fide, ij quidem postremi euangelicæ historiæ contradicentes: Ioan. enim citato cap. narrat apertè vulnus illud Christo post mortem fuisse illatum. Primi verò errant contra communia dogmata in scripturis sacris fundata. Ex quibus habemus, quod *vbi ceciderit lignum ibi manebit, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem*, & quod post hanc vitam nullus superest merendi locus, quia nec consilium neque ratio est animæ à corpore decedenti. Multa alia in vtriusq. huius erroris cõfutationẽ possent afferri. Sed in re tã manifesta, & peruia cũctis, nõ oportet tẽpus grauiori disputationi necessarium cõsumere. Patres autem, quorum nunc testimonia retulimus, haudquaquam dixerunt, prædicto Christi vulneri aliquod inhæsisse meritum, sed quod virtus sacramentorum ex illo vulnere effluxerit. Quæ doctrinam triplicem habere potest intelligentiam.

Prima, quod ex Christi morte virtus sacramentalis emanauerit. Explicantque hoc Patres recurrentes ad illud lateris vulnus, quia mors habuit veluti totalem quandam sui consummationem in illa totius sanguinis effusione, quę facta fuit illo vulnere accepto. Non enim vsque ad illam lateris aperturã totus sanguis Christi fuerat effusus. Quod si dixeris eandem vertari difficultatem de morte, atque de ipso lateris vulnere, quia, vt paulo ante dicebamus, in ipso mortis instanti Christus nihil meruit.

Respondeo per secundam supradictæ patrum doctrinæ intelligentiam. Quod virtus sacramentorum idcirco tribuitur, & morti, & vulneri post mortem inflicto, quia vtrumque fuit comprehensum in meritò Christi obiectiuè. Volo dicere, quod Christus meruit spontanea voluntate acceptando ipsam sui mortem, illudque vulnus, quod prænidit futurũ, atque ea, quæ post mortem gesta fuerunt circa sacrum ipsius corpus, vt sepulturam, &c. Et quidem si Christi meritũ aliqua ratione potuisset augmentum suscipere, magna ei facta fuisset accessio ex libera horum acceptatione: & quatenus Christus voluntariè se ijs perferendis obtulit. Et hac ratione nõ immeritò sancti Patres sacramentorum virtutem Christi morti, ac prædicto eius vulneri, virtutem sacramentorum attribuere.

Secũda intelligẽtia est, quod illa sanguinis, & aquę effluxio per modum exemplaris causæ virtutem contulit sacramentis. Nam & ostendit fontalem sacramentorum virtutem in Christo, in eiusque passione reperiri, & quod virtus in eo latens, ex ipsoque ad sacramenta defluens, & lauandi, ac emundandi cõsciẽtias nostras vim habet, quod aqua præsignauit, & pretij quoque redemptioni nostræ necessarij efficaciam obtinuit, quod in sanguine præsignabatur. Sanguis namque Christi voluntariè oblatus ipsum fuit excellentissimum humanæ redemptionis pretium, vt 1. Pet. 1. dicitur. Expendantur verba ex S. Leone epist. 4. citata, ex quibus hæc interpretatio fieri manifesta. Similia dicit August. tra. 120. citato. *Ille*, inquit, *sanguis in remissione fusus est peccatorum, aqua illa salutare temperat poculum, hæc & lauacrum præstat, & potum.* In hoc causæ exemplaris genere dixit quoque Paul. Christum resurrexisse propter iustificationem nostram. Illa causalis, propter, non meritoriam, sed exemplarem designat causalitatem. Videndi sunt Ambros. super Psal. 86. & Hieron. in cap. 26. Matth.

Vltima tandem intelligentia est, quod sacramentorum virtus, & nostra tota iustificatio, & sanctitas tribuuntur morti Christi acceptæ, & vulneri lateris Christi, in genere effectricis causæ non moralis, sed physicæ. De qua physica causalitate nonnulla dicemus in q. 6. principali huius relectionis. Et legatur S. Th. 3. p. q. 48. ar. 6.

§. 7. *Soluuntur argumenta in oppositum, & diffuse soluitur primum argumentum.*

AD argumenta in oppositum respondetur. Et ad primum aliqui dicunt, quod amor beatificus ex natura rei necessarius est, Christus tamen per potentiam miraculorum quam habebat, potuit facere, quod actus ille sua natura necessarius, non sequeretur necessariò, sed liberè, sicut etiam potuit facere per eandem virtutem miraculorum, quod corpus alias passibile nõ doleret, vel nõ pateretur. Hęc tñ solutio est voluntaria, neq. tale miraculũ fuit necessariũ, derogat q. dignitati, & pfectioni beatitudinis Xpi. Perfectio. n. beatitudinis est, q necessario diligat Deus in

ipsa

ipsa beatitudine, & ita hæc solutio non placet. Neque ad hûc effectum extendi potuisse potentiam miraculorum, quæ in Christo residebat, citra vllam dubitationem crediderim.

Secunda solutio est, Christum non meruisse per actum charitatis, sed per actus aliarum virtutum obedientiæ, religionis, &c. quod si meruit per actum charitatis, debet intelligi per actum charitatis proximi. Itaque meruit per actum à virtute charitatis elicitũ, sed non quatenus tendebat in Deum formale, & primarium ipsius charitatis obiectum, sed qua ratione proximum respiciebat, qui est secundarium obiectũ ipsius charitatis.

Verum hæc solutio displicet alijs Theologis, neq. vero mihi placet. Tum quia non satis est consentanea doctrinæ S. Thom. qui 3. par. quæst. 19. art. 3. ad 1. inquit, quod non meruit per charitatem inquantum erat charitas comprehensoris, sed in quantum erat viatoris, & in quæst. 29. de verita. art. 6. ad 6. dicit, quod eadem charitate Christus fruebatur, & merebatur. Quare secundum doctrinam S. Tho. non solum per actus aliarum virtutum, sed potissimum per actum charitatis meruit Christus. Tum etiam, quoniam, vt inter arguendum in primo argumento diximus, charitas, & radix est merendi, & formaliter constituit actum quemcumque in ratione meritorij.

Et huius doctrinæ ea est fundamẽtalis ratio, quod sola charitas est ad quam per se primo pertinet operari propter Deum, secundum quod est summum bonum, non habito explicito respectu, neque ad pœnam, neque ad præmium, sed ad ipsum Deum, ad ipsamque bonitatem eius, & gloriam, in quo consistit prima iuris meritorij radix. Nam totum meritoriũ ius in eo consistit, quod ea, quæ nostra sunt, demus Deo, & quasi in eius commodum, quantum est ex parte nostri, offeramus, quod solum facit charitas, vel elicitiuè, vel imperatiuè, quia ipsa sola respicit per se primo Dei gloriam amplificandam, & extendendam. Cæteræ namque virtutes si sunt morales, non circa Deum immediatè versantur, si Theologicæ, fides quidem respicit Deum vt verum, primamque veritatem, nobis cælestia mysteria reuelantem. Spes autem respicit Deum vt bonum nobis: Ergo si ab actu charitatis in Christo secludimus rationem meriti, oportet totaliter meritum à Christo auferamus. Et hac eadem ratione confutatur ista secunda solutio, quatenus dicit Christum meruisse per charitatem, non vt Deum, sed vt proximum respiciebat: radix enim, & formalis meriti ratio non ex proximo, sed ex Deo sumitur, vt ex præsenti doctrina constat.

Tertia solutio asserit in beatis duplicem charitatis amorem reperiri. Alterum qui per beatificam visionem regulatur, & dirigitur, & quo amatur Deus, vt visus. Alterum, qui tendit in Deum cognitum per scientiam infusam, qua extra verbum beati supernaturali cognitione clara, & euidenti Deum, eiusque summam bonitatem agnoscunt, quæ cognitio est regula huius posterioris amoris. Tunc dicunt huius solutionis authores, quod in Christi anima duplex hic ponendus est amor. Et prior quidem simpliciter est necessarius amor, & naturalis voluntati humanæ Christi, vt per charitatem eleuatæ: prodit enim ex ipsa naturali charitatis propensione, quæ in illo beatifico statu tam est efficax, & potens, vt secum rapiat voluntatem humanam, ipsamque totaliter necessitet ad Deum summum bonum clarè visum super omnia diligendum. Et hic charitatis actus non fuit in Christo meritorius, neque ex ipso desumebatur Christi meritum. Posterior verò charitatis actus liber fuit Christi voluntati, non quidem quoad specificationẽ, quia contrarium actum habere nunquam potuit, sed quoad exercitium. Nam sicut Christus, & quilibet alius beatus potest simpliciter cessare ab actuali cognitione Dei, habita per scientiam infusam: ita poterit cessare ab illo actuali Dei amore, qui per hanc cognitionem regulatur, & in Deum sic cognitum tendit, & hic charitatis actus, meritorius fuit in Christo, & similiter esse poterat in cæteris beatis, nisi extra statum merendi simpliciter essent constituti. Quod non contigit Christo, qui dum mortalem agebat vitam simul fuit viator, & comprehensor.

Adhibent hanc solutionẽ graues Theologi Ferra. 3. contra gentes cap. 62. Mag. Sot. 3. lib. de nat. & gra. cap. 7. & Mag. Med. loco citato. Quæ solutio est satis probabilis, & verosimilis. Nam sicut in Angelis grauiores Theologi geminam constituunt dilectionem, qua seipsos diligant. Alteram purè naturalem, & necessariam, quæ sequitur iudicium insitum à natura. Alteram verò electiuam, quæ sequitur iudicium deliberatum, de quo 1. par. q. 60. ita simpliciter in beatis ponitur gemina dilectio Dei supernaturalis. Altera purè necessaria, altera libera pro diuersitate cognitionis beatificæ, & cognitionis infusæ extra verbum.

Sed contra istam solutionem duo instant argumenta. Primum illudque commune, sed non omninò facilè est huiusmodi. Duo accidentia, quæ solo numero differunt, secundum vulgatam Aristot. & S. Thom. doctrinam, nequeunt simul in eodem subiecto reperiri: putant enim graues ij Auctores numericam accidentis constitutionem ex eius subiecto desumi, atque adeo si vnum, & idem est subiectum, idem est, & accidens secundum numerum. Quo circa si ex differentia specifica duo accidentia in eodem subiecto posita non secernuntur, nullum restat principium diuisionis ipsorum. Vnde nequeunt esse duo, sed vnicum est duntaxat accidens. Tunc sic, actus charitatis, qui tendit in Deum cognitum per infusam scientiam est omninò eiusdem speciei cum eo, qui regulatur per scientiam infusam, & fertur in Deum clarè visum, nam cum sit eadem omninò bonitas, quam vterque actus in Deo respicit, quod sic vel aliter cognoscatur, accidit charitatis actui. Quod præsertim certissimum esse debet, si vera est illa sententia Theologorum ex Caiet. 1. 2. q. 1. ar. 1. desumpta, quæ docet, apprehensionem non ad formalem rationem obiecti voluntatis, sed ad conditionem quandam requisitam pertinere. Igitur assignata solutio falsum præsupponit, nimirum, geminum reperiri charitatis actum in intellectu humano Christi, & in quocumque alio beatifico intellectu.

Secundum argumentum. Christus tantum meruit prout erat viator, quod nullus Theologorum poterit inficiari, quia inquantum comprehensor non erat in statu merendi, sed Christus fuit viator tantum secundum partem inferiorem, quæ inferior pars, vt pu-

Digitized by Google

tauit Scotus attenditur secundum appetitum sensitiuum,& reliquas sensibiles potentias,vel quod verius est iuxta S. Thom.doctrinam, secundum ipsammet rationalem voluntatem, prout regulatur per cognitionem, quæ considerat inferiores rationes, & attendit ea, quæ pertinent ad dispositionem ipsius corporis humani:sed actus charitatis regulatus per scientiam infusam, secundum quod respicit ipsam Dei bonitatem, nullo modo pertinet ad rationem inferiorem, sed ad rationem potius superiorem, imo & supremam: Ergo in illo actu non potuit consistere ratio meriti.

Primum argumentum triplici potest solutione dilui. Prima solutio est communis, nimirum,quod accidentia respectiua etsi solo numero differant, possunt in eodem subiecto multiplicari, quia ex terminis, quos respiciunt, potest desumi eorum indiuidualis diuersitas. Vnde duo actus dilectionis Dei quatenus diuersimodè Deum respiciunt, alter vt cognitum per scientiam beatam, alter per scientiam infusam, quamuis solo numero differant, simul esse possunt in eodem subiecto. Sicut actus dilectionis Dei, & actus dilectionis proximi, cum ab eadem virtute charitatis proficiscantur sola numerica distinctione secernuntur,qui tamen propter diuersa materialia obiecta, quæ respiciunt, simul esse possunt in eodem subiecto. Et facilè erit rem istam alijs plurimis exemplis illustrare.

Secunda solutio asserit,quod quamuis habitus charitatis viæ,& patriæ sit vnius,& eiusdem speciei, imo sit vnus, & idem numero habitus,quia, *charitas nunquam excidit*,id Paulo testante 1.Corinth.13.at propter sui excellentiam potest habere actus diuersarū specierum, & ita dilectio Dei per cognitionem fidei regulata, specie differt ab ea, quæ in patria visionem beatam sequitur. Et proportionabiliter dicitur de dilectione, quæ per scientiam beatam regulatur, & ea quę fertur in Deum per scientiam infusam cognitum. Hæc autem solutio in duplici sensu valet intelligi.

Prior est, quod actus charitatis viæ,& patriæ,& similiter actus, qui oritur ex scientia beata, & is qui ab infusa scientia procedit differunt specie, non physicè, sed moraliter, ita quod dilectio patriæ, & dilectio viæ in vna,& eadem physica continentur specie, differunt tamen specie in esse moris, eo quod alter est necessarius, & alter liber, alter meritorius, & alter incapax meriti, quæ sunt conditiones ad diuersas species morales pertinentes. In hunc sensum hanc complectitur solutionem Magist. Medin. loco citato.

Alter vero sensus est, quod non solum in esse moris, sed etiam physica differunt specie hi charitatis actus propter formalem obiectorum diuersitatem. Quæ non ex Dei bonitate cum vna sit, & formaliter eadem desumitur, sed ex diuersa obiecti apprehensione,quæ secundum probabilem opinionem ad formalem rationem obiecti voliti spectat. Hunc posteriorem sensum insinuauit Caietan. 1. par. quæst. 82. art. 2. circa finem, vterque huius solutionis sensus potest probabiliter defendi, quamuis vterque suas habeat difficultates,in quibus enodādis non licet nūc immorari,nam cui hæc solutio non placuerit, præcedenti vtatur ad euadendā vim argumenti propositi.

Sed & aliam tertiam solutionem adhibeat, is cui harum neutra fuerit grata, quam Theologi non indocti adhibere solent argumento, nimirum, quod vnus & idem actus charitatis est,qui procedit à beata visione, & qui per scientiam infusam regulatur, qui charitatis actus, vt à beata cognitione oritur simpliciter necessarius est,ac proinde omnis meriti expers, atque itidem incapax. Vt verò ab infusa procedit sciētia, libertatem quandam induit, & subinde meritorius esse potest. Neque in hoc aliqua apparet contradictio, nihil enim repugnat, quod actus ille, qui est simpliciter necessarius, induat quandam libertatis modum per respectum ad aliquam quasi illi aduentitiam regulam, ex qua liberam quandam complacentiæ rationem acquirat. Ita quod Christi voluntas, quę Deum beatifica visione cognitum omni necessitate diligit, accedente eiusdem Dei cognitione per scientiam infusam habita, virtualiter sibi in eadem Dei dilectione liberè complaceat. Ita quod sic se habeat eius voluntas regulata per hanc cognitionem posteriorem, quod reuera ipsum Deum amaret libera dilectione, nisi præuenta esset ab actu charitatis necessario, qui ex beata visione oritur. Hæc implicita complacentia constituit illum charitatis actum virtualiter liberum; atque adeo capacem meriti.

Afferri potest exēplum ex his quæ nos experimur. Contingit enim quandoque, quod vnus, & idem motus naturalis sit simpliciter, & quendam tamen violentię modum ab extrinseco principio participet. v.g.cum quis deorsum proijcit lapidem, motus ille lapidis simpliciter est naturalis, lapis enim ab intrinseca, & naturali propensione deorsum fertur, habet tamen motus ille quidpiam violentiæ admixtum, quatenus ex violento proijcientis impulsu progreditur, impulsus namque ille cum totaliter ab extrinseco oritur principio naturalis non est lapidi, sed violentus. Vnde neque hæc solutio censeri debet improbabilis, iuxta quam dicere tenemur, non esse omninò rationem eamdem attendendam in dilectione Dei,quæ habetur in patria, & in cognitione qua beatus Deum cognoscit, nam verè distinguimus geminā Dei supernaturalem cognitionem, vtramque certā, & euidentem in intellectu beati, nimirum, facialem & intuitiuam Dei visionem,quæ habetur in verbo,& cognitionem extra verbum per species creatas, quæ procedit ex infusa scienua: At in voluntate beatificata vnicum tantum dilectionis actum agnoscit ista solutio, qui secundum substantiam beatificus est, & necessarius, & secundum quendam modum non beatificus, sed ad viatorem pertinere valet, eo quod secundum istum modum liber esse potest, & meritorius.

Ad secundum argumentum primo respondetur, quod cognitio, quæ per scientiam infusam habetur de Deo, & si per se considerata ad rationem superiorem pertineat, comparata tamen ad visionem Dei beatificam, qua videtur Deus sicuti est, inferioris est rationis,quia fit per species creatas, quæ multo inferiori modo Deum representant, quam ipse in se sit. Et proportionaliter est dicendum de charitate, nimirum, quod actus ille charitatis, qui per scientiam infusam regulatur, etsi seorsum sumptus ad rationē superiorem spectet, comparatus tamen actui charitatis,

tatis, qui per scientiam infusam regulatur, etsi seorsum, & ex beatifica visione ortum habet, ad rationem potius inferiorem pertinet. Cum ergo S. Thom. & cæteri graues Theologi dixerunt Christum viatorem fuisse secundum partem inferiorem, idest, secundum eam animæ portionem, quæ rationes humanas, & inferiores consulit, sub nomine inferiorum rationum comprehendunt omnem cognitionem Dei supernaturalem, quæ habetur extra verbum per species creatas. Contraponebant enim statum viatoris contra statum comprehensoris. At comprehensoris status, non constituitur per aliam scientiam, neque per aliam Dei cognitionem præter illam, quæ habetur in verbo. Vnde omnis alia inferior cognitio potest se tenere ex parte status viatoris. Et similiter dicendum est de actibus amoris diuini, quod ille tantum, qui oritur ex beatifica visione censeretur pertinere ad rationem superiorem. Omnis vero alia inferior dilectio ad rationem inferiorem pertinet, potestque esse viatoris actus.

Secundo respondetur, quod supposito statu viæ vndecumque proueniat, omnis actus liber, & si alias pertineret ad statum beatificum, induit quendam modum pertinentem ad statum viæ, quem participat ex subiecto, in quo reperitur, cuius participij ob id est capax, quia libertate pollet, ex qua habet capacitatem, vt sit meritorius, si in subiecto viatore ponatur. Et ita dicendum est de actu cognitionis infusæ, qui per scientiam infusam in Christo regulatur, qui certè secundum se non viatoris, sed beati actus est, quatenus effectus est essentialis beatitudinis, resultat enim hæc Dei cognitio ex beatifica visione, vt 1. p. q. 12. solet explicari. In subiecto tamen viatore potius induit eius qualitatem. Et proportionabiliter dicendum censeo, de actu dilectionis Dei, qui hanc sequitur cognitionem.

Sed iam ad quartam principalem primi argumenti solutionem transeamus, quam existimo satis esse cōsentaneam S. Th. doctrinæ, iuxta quam dico Christum meruisse per ipsummet charitatis actum, quo diligit Deum clarè visum, qui meritorius fuit, non prout beatificus, sed prout fuit actus viatoris. Ita sunt verba. S. Th. locis paulò superius cit. Sed in eo posita est tota difficultas, vt explicemus, qua ratione actus ille beatificus est, qua verò ratione ipsemet inuariatus fuerit actus viatoris.

Ad cuius explicationem notandum est, quod sicut finis acquirēdus potest esse obiectum duorum actuū, nempe volitionis, & intentionis. Est quidem obiectū volitionis, prout est in se bonum quoddam, qua ratione est propter se appetibile, iuxta id, quod Arist. 1. Eth. cap. 1. dicebat, bonum est, quod omnia appetūt. Est autem intentionis obiectum, quatenus taliter est bonum, quod est ratio appetendi media, per quæ finis ipse est comparandus. Vnde intentio respicit finē sub formalissima ratione finis, quatenus, scilicet, est acquisibilis per media quibus ipse finis appetibilitatem tribuit. Quo actu non solum finis bonitas, & conuenientia appetitur, sed ipsam quoque finis causalitatem respicit hic actus. Ita solent loqui de fine, & eius bonitate discipuli S. Tho. 1. 2. q. 1. ar. 2. Ad cuius doctrinæ imitationem proportionabilem ego distinctionem facio in fine iam acquisito, & habito (& loquor in speciali de vero, & vltimo fine Deo) quod eius bonitas potest per semetipsam considerari qua ratione est appetibilis, & vt ita loquar fruibilis, nullo habitu respectu ad aliquid extrinsecum. Alio modo prout est ratio volendi alia, quæ conuenientiam aliquam habent cum ipsa consequuta finis bonitate. Primo modo considerata diuina bonitas amatur, & diligitur à beatis dilectione necessaria, & necessitate specificationis, & necessitate exercitij, ita quod beatus, neque contrarium eius amare potest, in quo consistit specificationis necessitas, neq. ab actuali eius amore cessare, quod ad necessitatem pertinet exercitij, & similiter eadem bonitate omnimoda necessitate fruuntur. Itaque neque ab eius amore, neque ab eius fruitione vllatenus diuelli possunt, nisi grande interueniret diuinæ omnipotentiæ miraculum. Cōsiderata vero secundo modo diuina bonitas non necessario amore diligitur, neque talem dilectionem exposcit beatificus status, ad quem sicut non per se pertinet creaturarum amor (sicut neque earum cognitio) ita neq. per se requirit amorem diuinæ bonitatis, prout est ratio actualis amoris creaturæ.

Sed est secundo notandum, quod sicut volitio finis prout est bonum in se, & propter se amabile, & intētio eiusdem finis, prout amatur vt acquisibilis per media, realiter quandoque coincidunt in vnum, & eumdem actum, in quo duplicem illam rationem volitionis, & intentionis distinguimus. Ita amor diuinæ bonitatis iam habitæ, & consecutæ vnus est, & idem actus, qui per se primo respicit ipsam, vt est in se infinita, & summa bonitas, & super omnem bonitatem diligibilis, & secundariò eamdem respicit diuinam bonitatem per respectum ad creaturas, quatenus est ratio volendi, & amandi ipsas. Priori ratione considerata diuinæ bonitatis dilectio est actus beatificus, & omninò necessarius, vt dudum dicebam. Cōsiderata vero modo posteriori, neque pertinet necessariò ad beatificum statum, neque necessarius actus est, sed simpliciter liber.

Et quidem nulli mirum esse debet, quod vnus, & idem actus supernaturalis dilectionis Dei in voluntate beati vtramque conditionem, & necessitatis, & libertatis induat, cum sit quædam connaturalis participatio diuini amoris, quo Deus suam diligit bonitatem, in quo geminam hanc conditionem summa cum excellentia reperimus. Nam prout suam Deus bonitatem diligit, eius dilectio summè necessaria est, & Deo naturalis. At quatenus est ratio actualis dilectionis creaturarum, liberè ipsamet Dei bonitas à diuina voluntate diligitur; nulla enim instat necessitas diuinæ voluntati diligendi creaturam aliquam, & ex consequenti, neque necessitatur ad amandum ipsam diuinam bonitatem, prout actu est formalis ratio diligendi creaturas, idest, prout actu exequitur officium rationis formalis in creaturarum dilectione. Nonnulli Theologi, & quidem doctissimi non admodum doctrinam hanc habuere probatam propter duas causas. Prima, quia actus, qui non est simpliciter infinitus nequit includere duas illas conditiones tam diuersas scilicet necessitatis, & libertatis. Secunda, quia actus beatificus mensuratur æternitate participata, quæ nullam mutationem admittit. At si actus ille liber fuit, potuit in ipso mutatio, & successionis variatio reperiri, cum posset Christi voluntas ces-

cessare ab illo actu, prout erat liber. Sed neutra harũ causa efficaciter expugnat istam doctrinam.

Ad primam enim dicitur. Primo, quod licet ille amor voluntatis Christi non sint infinitus, est tamen participatio actus amoris infiniti voluntatis diuinæ eiusdem ordinis cum illo. Secundo dico, quod etiam in actu purè finito possunt, per comparationem ad diuersa, illæ duæ conditiones reperiri. Nam actus, qui simul est intentio, & electio, qua ratione intentio potest esse necessarius, saltem quoad specificationẽ, & prout electio omninò liber. Ad secundam causam respondeo, quod sicut diuinus amor, qua ratione libera est creaturarum volitio, absque aliqua sui mutabilitate mensuratur æternitate essentiali, ita Christi amor, prout liber potest participata æternitate mensurari; in quo nulla vnquam reperietur mutatio, propter necessitatem suppositionis quam, iuxta modùm inferius explicandum, in eo tenemur ponere.

His ergo sic suppositis. Quarta solutio primi nostri principalis argumenti in eo sita est, quod Christus per eandem illam dilectionem, qua necessariò diligebat diuinam bonitatem clarè visam, secundum, quod est in se, & propter se summè amabilis, & diligibilis, & qua ratione eius dilectio erat actus beatificus, diligebat etiam liberè eamdemmet diuinam bonitatem, prout actu erat ei formalis ratio volendi redemptionem humani generis sua morte suoque sanguine exequendam, qua ratione dilectio Dei diuinæque bonitatis in Christo actus fuit liber, actusque via toris, & ex quo regulabantur omnes actus cęterarũ virtutum, quæ in Christi anima residebant. Hæc solutio explicabitur amplius ex dicendis in solutione sequentis argumenti.

Ad confirmationem respondetur, quod sicut Christo fuerunt manifesta omnia opera, quæ per totum suæ vitæ decursum erat acturus, ita fuit ei manifestus modus omnium suorum operum, nimirum, quod liberè ab ipso facienda erant. Vnde illa præcognitio suarum operationum neque abstulit, neque minuit libertatem voluntatis humanæ Christi circa easdem operationes. Et hæc sufficiant pro nunc ad huius cõfirmationis solutionem: nam si quid amplius postulare videbatur eius difficultas, ex solutione sequentis argumenti desumi poterit.

Ad sm̃ argumẽtũ principale negatur maior, ad cuius primam probationem dicitur, quod præceptum non præsupponit, quod subiectum habeat eum statum, in quo possit peccare, sed tantum supponit necessario ex parte subiecti, quod habeat naturam, quæ secundum se, & ex intrinsecis principijs considerata peccare possit, & deficere ab ordine voluntatis superioris. Et huiusmodi est humanitas Christi, quæ licet impeccabilis facta sit, & propter beatificum statum, in quo est, & maximè propter coniunctionem ad verbum, tamen ex se ipsa considerata, & ex intrinsecis principijs peccabilis est, & defectibilis, potensque proinde ab ordine diuinæ voluntatis, & rationis resilire. Et ob id capax fuit præcepti, & legis, tum naturalis, tum positiuæ, iuxta ea, quæ diximus in secundo notabili. Sed illud superest addendum ad exactam argumenti solutionem, minimè necessariam esse ad substantiam præcepti illam comminationis explicationem in argumento insinuatam, videlicet, si non obedieris, eris mihi inimicus, reus eris subeundæ pœnæ, &c. Nam hæ & similes comminationes, cum nõ ad vim directiuã, sed ad coercitiuam legis potestatẽ spectent, non necessariò requiruntur ad rationem præcepti, nisi quando subiectum est in statu, in quo potest deficere ab obseruantia præcepti. Sed satis fuerit ad essentialem præcepti rationem, quod efficaciter dirigat voluntatem inferioris circa actionem imperatam, constituatque ipsam actionem in ratione virtutis obedientiæ. Quod si dixeris vim coercitiuam per se attinere ad legem, ita quod non est lex illa, quæ coercitiua vi caret: atque adeo si prædictam pœnæ comminationem à Christo excludimus, necessum est, vt ab eo excludamus rationem præcepti, & legis.

Respondeo, & primum dico, ad rationem legis necessariam esse vim coercitiuam in legislatore, non tamen est necessarium, quod in particulari lex imposita vim coercitiuã habeat circa omnem eum quem obligat. Cuius rei exemplum habemus in principe, qui lege communi, quæ æque ad ipsum, & ad subditos pertinet, secundum directiuam ipsius legis vim simpliciter obligatur, & tamen vis coercitiua legis ad ipsum non pertinet. Et ita possemus dicere de lege imposita Christo, quod ipsum obligauit secũdum vim omnem directiuam, quamuis potestatem coercitiuam nullatenus in ipso exequi posset.

Respondetur secundo, quod ad saluandam vim coercitiuam in lege Christo posita, satis fuerit, quod eius humanitas secundum se considerata, plenariam habeat subiectionem ad Deum, & ad eius legem secundum omnem vim, & directiuam, & coercitiuam, sed quoniam Christus ratione suppositi, ab omni est lege exemptus, indecens ei fuit, quod in præcepto sibi vt homini imposito, explicaretur illa comminatio, de qua in argumento fit mentio: Potuit enim Christus in ratione suppositi humani subijci Deo in his, quæ infinitæ eius dignitati, & maiestati nihil derogant, videlicet, in operationibus, & infusarum, & acquisitarum virtutum exequendis, quæ nullum defectum moralem, vel includunt, vel præsupponunt in operante. At respectu pęnę subeundæ, si propriè, & in rigore de pęna loquamur, nullatenus potuit Christus diuinæ potestati submitti, quia pęna licet formalem non importet deformitatem, præsupponit tamẽ illam in subiecto, quod punitur, quæ moralis deformitas tam longe est à Christo, quam longe est ab ipso Deum non esse.

§. 8. *Vbi dissoluitur tertium argumentum principale in oppositum.*

AD secũdum argumentum, quod est satis ad dissoluendum difficile, multi ex nouioribus Theologis, & quidem non indocti existimant præceptum impositum Christo totaliter eius voluntatem determinare circa exequutionem actionis præceptæ. Et cum differentia voluntatis sic conditio necessaria ad eius libertatem, consequenter fatentur præceptũ auferre libertatem à Christi voluntate circa actionẽ præceptam, v.g. circa mortis acceptationem pro reparatione generis humani. Vt autem in illa voluntate Christi, qua diuino obsequens præcepto prædictam mortem acceptauit, aliquam relinquant libertatem,

tatem, vt possint in ea satisfactoriam, & meritoriam rationem saluare, in omnes se latus vertunt, nullumque relinquunt immotum lapidem. Vnde eorum nō nulli dicunt, quod præceptum impositum Christo de acceptanda morte, non primam suam habuit originem à diuina voluntate Dei præcipientis, sed ab ipsa humana voluntate Christi, quæ humani generis reparatione valde affecta, tam efficaci propensione voluit humanæ salutis commodis, & vtilitatibus intendere, vt simul voluerit, quod hoc ipsum strictissimo præcepto Deus ei iuberet, præciperetque ipsi vt humanam vitam, eiusque pretiosum sanguinem, pro ipsa hominum salute expenderet. Et quia huic liberæ voluntati diuinum superuenit præceptum, quamuis totaliter in sensu composito ipsam humanam Christi voluntatem ad sui exequutionem determinaret, non simpliciter ab ipsa libertatem abstulit, eo quod talis determinatio, & necessitas fuit tantum secundum quid, & ex suppositione quatenus in actuali præcepti obseruantia, & adimplemento implicitè continebatur libertas illius præcedentis voluntatis Christi, qua voluit per præceptum obligari, sine cuius præuisione, & præscientia Deus tale præceptum minimè imposuisset Christo. Vti solent isti Theologi exemplo, vt eis videtur satis accomodato, & idoneo, ex his quæ inter religiosos contingunt frequenter, videlicet, quod cum quis vult exequi aliquod cōsilij opus, petit à prælato, vt illud sibi per præceptum iniungat propter maius meritum, quod ei ex obedientia accrescet. Ita inquiunt, Christus Dominus volens, non solum ex charitate, sed ex obedientia simul pro humani generis salute mori, petiuit à patre, vt eandem mortem, quam ipse subire decreuerat, ei per præceptum iniungeret. Quo circa in actuali mortis acceptatione neque libertatis, neque meriti ratio defuit.

Hæc solutio, & si primo aspectu videatur commēdare eam Christi charitatem, qua dilexit nos, & seipsum pro nobis tradidit, at si benè perspiciatur omni probabili fundamento caret. Contra quam sic primo argumentor. Præcepta naturalia, quibus ipse Christus, inquantum homo, sicut cæteri homines tenebatur, vt ex doctrina S. Thom. in secundo notabili aduertimus, non fuerunt ipsi imposita dependenter à præscientia voluntatis ipsius, quæ res non debet in dubium verti, quia isthæc iuris naturalis præcepta non ex libertate voluntatis humanæ, sed ex ipsa rationali natura suam primum deducunt originem. Sed quis negabit Christum meruisse in adimpletione, & obseruantia naturalium præceptorum? Ergo ad saluandum Christi meritum in obseruantia præcepti de morte pro humano genere acceptanda, non oportet recurrere ad illam antecedentem Christi voluntatem, non enim minus per præcepta iuris naturæ determinabatur humana Christi voluntas ad eorum implementum, atque per præceptum de mórte subeunda. Vnde qua ratione nos expedimus à necessitate ex preceptis naturalibus prouenientе, euadere quoque poterimus difficultatem, quæ ex præcepto positiuo mortis oritur circa determinationem voluntatis Christi, atque adeo superflue assignatur illa solutio.

Secundo arguitur. Ex isto modo dicendi sequitur, quod passio Christi, qua humanum redemit genus, non fuit formaliter, & in se ipsa libera, & meritoria, sed in sua tantum radice, & causa, nempe, in illa prædicta Christi antecedenti voluntate: sicut peccatum, quod committit ebrius in ebrietate constitutus, non est formaliter liberum, & voluntarium, sed in sua causa duntaxat, in ea, scilicet, voluntate vel formali, vel virtuali, qua prius, quam ebrietatem incurret, illud peccatum voluit. Consequens videtur multum derogare meritis Christi, & eorum perfectioni: Ergo, &c.

Dicet forsan aliquis, quod in libera potestate Christi positum semper fuit illud moriendi præceptum, ita quod si ipse vellet, auferret Deus præceptum, quod imposuerat, & quod sicut impositio præcepti fuit dependens ab humana Christi voluntate, ita & ipsius continuatio. Verum hæc euasio ridicula est, ac planè impertinens, quia re ipsa tollit obedientiam à Christo. Nam præceptum, quod totaliter subijcitur voluntati eius cui imponitur, reuera præceptum non est, nam præceptum superius debet esse ad voluntatem subditi, & non totaliter ei subiectum, & subordinatum.

Tertio arguo contra eandem solutionem: ex ea sequitur, quod in illo signo rationis, quo Deus decreuit præceptum moriendi pro humani generis redemptione imponere Christo, cognouit hominum redemptionem iam esse perfectam, per illam Christi voluntatem ab ipso Deo præuisam, qua voluerat tali præcepto obligari, illa namque voluntas Christi præcessit moriendi præceptum, fuitque infinitè meritoria, & satisfactoria, vtpote, Deo infinitè grata, & ordinata ad ipsam humani generis redemptionem: Ergò illa sufficiens fuit ad humanum genus ex iustitia rigorosa redimendum, atque adeo superfluū fuit mortis præceptum impositum, sed cōtentus debuerat esse Deus illa spontanea Christi voluntate.

Quarto, quod humani generis redemptio Christi passione, & morte fieret, non fuit inuentum ex consilio humanæ voluntatis Christi, sed ex altissimo potius, ac profundissimo consilio Dei. Nam qui *omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ*, Paul. ad Ephes. 1. dicente, non æquum fuit, vt maximum suæ sapientiæ, & potentiæ opus ad humanæ voluntatis placitum reuocaret. Et quidem sancti Patres in præcedenti art. citati, negotium redemptionis generis humani non semel reducunt ad altissimum solius diuinæ voluntatis consilium. At auctores prædictæ solutionis, totum humanæ redemptionis opus ad ipsam humanam Christi voluntatem reuocant: ergo nulla ratione est hæc solutio, vt probabilis admittenda. Quam & pressius vrgeo, ex eo, quod Paulus ad Heb. 10. loquens de Christo, & de primo eius ingressu in mundum refert Christum ita patri dixisse. *Ecce venio, vt faciam Deus voluntatem tuam*, idest, vt præcepto tuo obediam circa humanæ redemptionis expeditionem. Certè si vera esset illa solutio, proprius, & verius dixisset Christus, ecce venio, vt faciam voluntatem meam, cum totum redemptionis humanæ negotium ex ipsa tanquam ex prima radice penderet.

Item si Christus præceptum illud à patre petijt, non multa cum proprietate dixisset Paul. Roman. 8. quod *proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus*

nibus tradidit illum. Nam si Christus ipse voluit, & petiuit, vt præceptum moriendi sibi imponeretur, ipse sibi potius non pepercit, quia Deus non illum obligat, sed ipse voluit obligari. Ad cõmendandã autem Christi charitatem, eiusque eximiam vim, & excellentiam, satis superque fuerit illa promptissima eius voluntas, qua in eodem instanti, quo fuit mundum ingressus, paterni præceptum de morte subeunda libentissime fuit amplexatus. Quod & nihil aliud Isaiæ cap. 53. intendebat cum dixit; *Oblatus est, quia ipse voluit*. cuius voluntatis promptitudinem aliqua ex parte in hoc dubio circa tertium notabile declarauimus.

Secunda solutio quam alij nonnulli Theologi eidem secundo nostro principali argumento accommodant, in eo consistit, quod Christus meruit per obedientiam quam habuit in animi præparatione. Itaque non meruit in eo, quod præceptum sibi impositum obseruaret, quia talis præcepti obseruantia non ex animi libertate, sed ex omnimoda voluntatis determinatione, & necessitate processit. Sed in eo eius consistit meritum, quod paratum Christus habuit animum ad similem Deo obedientiam præstandam circa illius mandati executionem, etsi nulla impelleretur necessitate, sed in libero suæ voluntatis arbitrio totum humanæ redemptionis negotium positum esset. Non videtur huic solutioni Scot. refragasse in 3. d. 16. q. 2.

Hæc tamen solutio non est cur viris sapientibus valde grata sit, & probabilis. Contra quam sic arguitur, illa animi præparatio ad obediendum Deo in operé redẽptionis humanæ, vel fuit necessaria Christo necessitate præcepti, vel ad consilium tantum spectabat. Si primum dixeris, redit eadem argumenti principalis difficultas, nam illa quoque animi præparatio erit penitus necessaria, nullaque in ea fuit libertas, cum similiter esset in præcepto constituta, atque adeo idem erit ferendum iudicium de ista animi præparatione, quod de ipsa præcepti obseruantia. Si verò dicas secundum, tunc infero Christum non meruisse per actum obedientiæ, sed per opus tantum cõsilij, quia tantum meruit per actum ea ratione, qua procedebat ex animi præparatione, quæ non ad præceptum, sed ad consilium, duntaxat spectabat. Obedientia autem, nisi magna cum improprietate loquamur, non in opere consilij, sed in obseruantia solum præcepti reperitur. At qui negaret Christũ per obedientiæ actum sui nominis exaltationem promeruisse, contradiceret Paulo ad Philip. 2. Expresse, verbis supra citatis, cõtrarium afferenti. Et qui diceret, quod per obedientiam nobis non meruit Christus supernaturalia gratiæ dona, contrarius quidem esset eidẽ Apo. ad Rom. c. 5. cuius verba etiam adduximus superius in isto dubio.

Sed adest iam tertia solutio, qua Authores huius plenariæ determinationis, & necessitatis voluntati Christi per præceptum inductæ, illud secundum principale argumentum se sufficienter dissoluere arbitrãtur: aiunt enim, quod quamuis Christo impositum fuerit moriendi præceptum, non tamen eodem præcepto determinatæ illi fuerunt omnes circumstantiæ, quæ ad ipsam præcepti adimpletionem, & obseruantiam pertinebant. Non enim per præceptum fuit Christo determinatum quo fine, propter quæ motiua, quanta voluntas intensione, quantoque conatu acceptare deberet moriendi præceptum, quoue tempore aut loco illud moriens adimpleret, sed hæc omnia libero eius arbitrio fuerunt relicta, atque adeo licet Christus non potuerit mereri in eo, quod acceptabat mortem sibi præceptam quantum ad substantiam operis, meruit tamen quatenus acceptauit illam tali tempore subeũdam, cum tanta intensione & conatu, & propter talem finem, hæc omnia non cadebant sub præcepto, sed ad ipsam attinebant humanæ voluntatis libertatem.

Quod si quis contra hanc solutionem arguat in hunc modum. Ex ea sequitur Christum formaliter non meruisse per actum obedientiæ, & per obseruantiam præcepti diuini. Consequens aduersatur scripturæ sacræ, quæ multis in locis meritum Christi circa nostram redemptionem obedientiæ Christi adscribit, vt in loco citato ad Ph. 2. *factus obediens, &c.* Respondent, quod quamuis in operatione, qua Christus mortem sibi præceptam acceptauit, quantum ad eius substantiam non per se primo reperiretur libertas, sed tota libertatis ratio ex circunstantijs desumeretur, simpliciter tamen libera fuit ipsa mortis præceptę acceptatio etiam secundum substantiam. Quoniam libertas, quę prouenie bat ex circunstantijs & ex modo operationis, in eius refundebatur substantiam, quatenus voluntas Christi sub illis circumstantijs, & sub tali modo, & non aliter se applicuit ad illam efficiendam actionem secundum totam eius substantiam, & entitatem. Adhibent exemplum in amore beatitudinis in communi considerata, qui licet necessarius sit quo ad specificationem, quia tamen voluntas liberè se ad eius exercitium applicat, simpliciter est liber etiam quantum ad substantiam.

Hæc solutio bonam præseferret apparentiã, si verum esset id, quod præsupponit, puta, omnes circumstantias, quæ concurrunt in obseruantia præcepti, nullatenus ad ipsum pertinuisse præceptum, sed in humana Christi libertate fuisse positas, quod tamen est falsum, præsertim de temporis circunstantia, quæ ad huius solutionis intentum maxime conferri posset. Vnde sic arguitur aduersus assignatam solutionem.

Circumstantia temporis clauditur sub quocumq; præcepto; ergo determinatum fuit per præceptum Christo de subeunda morte impositum, quod & tali tempore moreretur, & pro quo tempore mortem obeundam acceptaret: atque adeo si præceptum libertatem abstulit, Christus non liberè se applicuit ad actualem præcepti obseruantiam, quia determinabatur tunc eius voluntas ad ipsum actuale præcepti adimplementum, neque poterat in aliud tempus differre. Antecedens verò probatur, & primum in communi de omni præcepto. Nam præceptum, quodcũque, vel negatiuum est, vel affirmatiuum. Si negatiuum obligat semper, & pro semper, idest, pro omni tempore. Si affirmatiuum, obligat pro tempore determinato, idest, quando adimplendi instat necessitas. Ergo circunstantia temporis non relinquitur libertati eius, cui præceptũ imponitur, sed per ipsum præceptum determinatur. Præterea si in particulari loquamur de mortis præcepto, quo Christus, vt homo, tenebatur, quis credat non fuisse adeo diuinaq; eius prouidentia tempus morti subeundæ plene deter-

terminatum? Quod non irrationabiliter colligi pôt ex illo Pau. ad Gal. 4. *at vbi venit plenitudo tẽporis misit Deus filiũ suũ factũ ex muliere factũsub lege, vt eos, qui sub lege erãt redimeret*. Plenitudo tẽporis denotat tempus ex diuino præscriptum consilio. Et quidem ex hoc eodem loco manifestè etiam colligitur, quod circumstantia finis, præscripta quoque fuit ex diuinæ prouidentiæ decreto, neque humanæ Christi libertati relicta, nam ad hunc finem misit Deus filium suum morti subiectum, & obnoxium, vt eos qui sub lege erant ac totũ humanum genus redimeret. Similiter quis credat, quod eius loci circumstãtia, in quo Christus mortem erat perpessurus, humano consilio humanaque libertate, & non diuina potius prouidentia fuerit disposita? Certè ego non video, quæ nam aliæ circumstantiæ extra vim præcepti fuerint relictæ, præter intensionem, & extensionem eius actus, quo Christus subeundam mortem acceptauit, & aliæ fortassis minutiores, quæ in Christi Domini passione parum, aut ferè nihil ad humani generis redemptionem retulerunt. Inter quas nullatenus annumerandam esse censeo ipsam temporis circumstantiam. Nã quod tunc iudęorum, & inimicorum hora esset, ac tenebrarum potestas, nõ nisi ex ipso speciali diuinæ voluntatis consilio prouenire potuit. Et cum tyrannis fuit desuper data potestas, fuit simul Christo vt homini indicta præcepti necessitas; tunc enim instabat ei necessaria obedientiæ occasio. At quis dicat quod is qui necessitate compellitur, hic & nunc, tali loco, propter talem finẽ operari, liber maneat ad substantiam operis præcepti, eo quod sua libertate adhibeat maiorem aliquem conatum eo, quam adhibere tenebatur? hoc enim non esset aliud quam confundere substantiam operis cum accidentaria ipsius conditione.

Præterea quamuis admitteremus omnem circumstantiam humanæ Christi libertati fuisse concessam (quod neque verum neque probabile censeo) non adhuc tamen formaliter, & propriè loquendo dicere possemus, Christum per obedientiam meruisse, & quod ob id meruit, quia Deo fuit obediens, vt dixit Paul. citatis in locis, quia reuera non meruit, quatenus obediens fuit, sed quia eam adhibuit circumstantiam, ad quam ex præcepto non tenebatur, & hoc negari nequit, quidquid fuerit de refusione libertatis ad substantiam operis præcepti.

Secundo eandem solutionem ita impugnant, & suo iudicio expugnant efficaciter nonnulli graues Theologi, arguuntque in hunc modum. Ex ea sequitur, quod si Deus imposuisset Christo præceptum de subeunda morte, determinando omnes circumstantias temporis, loci, finis intentionis, &c. (quod fine dubio fieri potuit) in obseruantia talis præcepti nullum interueniret meritum. Consequens apparet absurdũ, nam qua ratione negari potest, quod actus à virtute obedientiæ profectus non esset in Christo meritorius? ergo illa solutio non euacuat vim argumenti. Hoc argumentum, vt dixi magnificant nonnulli graues Theologi, tamque efficax esse censent, vt conuincant sententiam contrariam, non solum falsitatis, verum, & erroris in fide. At mihi istud argumentum non tantæ apparet efficaciæ, vt erroris nota propter vim eius, contrariam sententiam debeamus inurere. Quoniam cum sacræ literæ, quæ affirmant Christum ex obedientia meruisse, non de possibili, sed de facto loquantur, etsi admitteremus in casu in argumento conficto, nullum posse reperiri obedientiæ meritum, nihil esset erroris in tali doctrina. Casus enim de possibili ad Theologicam disputationem potius, quam ad fidei veritatem spectat. Præterea argumentum illud probabilem habere videtur solutionem, posset namque dici, quod intensionis circumstantia non potuit in summo gradu constitui, vltra quem Christi voluntas non valeret aliquam intẽsionem addere. Supponamus enim, quod intensio actus non terminatur intrinsicè, sed in infinitum potest crescere sincathegorematice, itaque non tanta esse queat, quin maior esse possit. Vnde si fingamus ex præcepto determinatum fuisse gradũ intensionis vt decem. adhuc potuisset Christus mereri exercendo actum intensum, vt duodecim: ergo nõ debet admitti, potuisse fieri, vt omnes possibiles circumstantiæ secundum omnem earum modum sub necessitate præcepti constituerentur. Hæc solutio mihi olim non penitus displicebat, sed re melius considerata, non euacuat vim argumẽti: falsum est enim quod præsupponit, nimirum, operationis intensionẽ posse in infinitum crescere. Nam si supponamus virtutem charitatis aut obedientiæ, ex qua procedit ille actus habere intensionem vt octo, humana Christi voluntas non poterit eidem actui maiorem adhibere intensionem, quæ excedat gradum, vt 8. quia tota vis ex qua ille actus procedit, est illa duntaxat, quæ in virtute charitatis, vel obedientiæ residet, neque humana voluntas aliquem ex se ipsa potest in eiusmodi supernaturali actione conatum adhibere, sed tantum duntaxat conari valet, quantum est potestas, & vis infusæ virtutis charitatis, seu obedientiæ, vel specialis cuiuspiã Dei auxilij, q determinatã ẽt volũtati vim confert. (Aliter fortassis esset dicendum si sermo fieret de actione purè naturalĩ, & proportionata naturali voluntatis humanæ potestati.) Vnde nulla est contradictionis implicatio, quod Deus summam intentionem, quam humana Christi voluntas poterat adhibere in actu obedientiæ sub præcepto constitueret, neque quidquam refert, quod nonnulli Theologi dicunt, actus intensionem non terminari intrinsecè, sed extrinsecè. Nam primum existimo hoc esse falsum, quando enim virtus ex qua procedit actus determinatam habet intensiuam virtutem, & ad certum terminum, & gradum signabilem limitatam, nulla probabilis suadet ratio, quod in ipso actu non possimus signare vltimum gradum intensionis, quem valet pertingere. Charitatis autem seu obedientiæ virtutis humanæ voluntati infusæ signabilis est gradus intentionis, ita quod verè possumus dicere charitatem, seu obedientiam intensam esse, vt quatuor, seu vt decem, & quod nequit plus intensionis suis actibus conferre, quicquid sit de potentijs naturalibus, & earum actuum intensione, de quibus in præsentia non differimus.

Præterea, & si admittamus intensionem actus extrinsecè terminari, ita vt verè dicatur, quod actus obedientiæ non potest peruenire ad intensionem, vt decem, potest autem ad perfectionem aliam intra gradum, vt decem, & si hoc, inquam, gratis admittatur inde non colligitur non potuisse, summa actus obedientiæ intensio sub præcepto constitui. Nam

quæ

quæ est impossibilitas, quod præceperit Deus Christo: vt exerceret se in tali obedientiæ actu, qui attingeret omnem intensionem infra gradum, vt decem possibilem, cum reuera Christus id posset facere? Constat igitur ex dictis insufficientia assignatæ solutionis, & quod argumentum factum, & si non erroris, apertæ tamen falsitatis conuincit tertiam illam solutionem secundo nostro argumento assignatam. Quæ falsitas nonnihil etiam derogare videtur sanæ doctrinæ, quæ docet omnē virtutis præsertim infusæ actionē meritoriā esse ex suo genere dignā supernaturalis pmij, præsertim si ex charitate procedat. Tādē vltimo contra prædictam solutionem sic arguo. Premium, quod ex sacris litteris constat fuisse promisū passioni Christi, & alijs eius actionibus, non circumstantias, sed ipsam passionis substantiam respicit. Isa. 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, &c.* Philip. 2. *Factus est obediens vsque ad mortem. Propter quod est Deus exaltauit illum, &c.* Ecce nihil de circustantijs. ergo in substantia passionis meruit Christus.

His ergo, & alijs solutionibus prætermissis. Vera solutio est illa, quæ communiter à S. Thom. discipulis huic argumento adhiberi solet, nimirum, quod humana Christi voluntas fuit simpliciter, & in sensu diuiso libera ad obediendum, vel non obediendum præcepto sibi imposito. At in sensu composito, & necessitate consequentiæ, non potuit non adimplere omnia sibi iniuncta præcepta, omnibusque obtemperare mandatis, itaque non potuit stare, quod Christo imponeretur præceptum moriendi, & quod eius voluntas non acceptaret, & suo tempore non adimpleret. Sed aduerte, quod hæc necessitas ex suppositione non ita est accipienda, quod voluntas Christi antequam illi intimaretur moriendi præceptum libertatem haberet, qua posset mori, & non mori; Cæterum post impositum præceptum auferretur ab ea libertas, & maneret necessitata, & determinata totaliter ad acceptandum ipsum, eique parendum. Hæc enim necessitas tollit sine dubio rationem meriti, vt patet in beatis, qui priusquam viderent essentiam diuinam, liberi erant ad amandum, & non amandum Deum, sed supposita visione necessitatur eorum voluntas ad Dei amorem, quo actu nulla possunt ratione mereri propter hanc necessitatem. Quo circa hæc necessitas licet supponat aliquid, quod reuera extrinsecum est, & superadditum, & toti homini, & naturali voluntatis ipsius inclinationi, non tamen appellatur à Theologis necessitas ex suppositione, sed absoluta, eo quod suppositione facta visionis beatificæ in intellectu, & habitus charitatis in voluntate, continuò prouenit ab intrinseca voluntatis inclinatione. Vnde necessitas suppositionis in nostro casu ita est intelligenda, quod posito præcepto voluntas Christi non potuit non obedire, non quidem propter necessitatem prouenientem ex intrinseca voluntatis inclinatione, & determinatione, nam etiam stante præcepto voluntas libertimè acceptabat mortem, sed tota necessitas proueniebat, partim ex magna voluntatis ipsius rectitudine, quem beatificus Dei diuinæque bonitatis amor in ea constituerat, partim verò, ex infallibili, & efficaci directione, & manutenentia diuina, quæ dirigebat humanam Christi voluntatem circa illius præcepti obseruantiam. Sicut solent dicere Theologi de confirmatis in gratia, qui licet libertatem habeant ad peccandum, non tamen peccare possunt in sensu composito, propter infallibilem diuinæ prouidentiæ gubernationem, & directionem, efficacemque Dei manutenentiam.

Sed arguitur contra hanc solutionem, & probatur, quod illa necessitas, qua Christi voluntas necessitabatur ad obseruantiam præcepti prouenirer ab intrinseco, atque adeo, quod ab ipsa humanæ voluntatis Christi actione meritum penitus auferret. Et in hoc huius rei consistit punctus: Necessitas ad non peccandum in Christi voluntate prouenit ab intrinseco, tum ratione suppositi diuini, cui omninò repugnat peccatum, tum etiam ratione beatificæ charitatis, quæ ab intrinseco necessitat Christi voluntatem ad amorem Dei. ergo necessitas ad obseruantiam præcepti impositi proueniebat ab intrinseco. Probatur consequentia, quia tanta necessitas inerat voluntati Christi ad obseruandum præcepta, quanta fuit necessitas non peccandi, etenim si non adimpleret præceptum peccaret.

Confirmatur. Eadem necessitate qua voluntas necessitatur ad volendum finem, necessitatur ad volendum media, quæ necessaria sunt, vel ad finem consequendum, vel ad consequutum conseruandum. Sed humana Christi voluntas necessitabatur intrinsecè ad amorem vltimi finis, qui consistit in visione, & dilectione Dei: Ergo ab intrinseco necessitabatur ad volendum media, quæ sunt necessaria ad conseruationem huius vltimi finis. Sed obseruantia huiusmodi præcepti fuit Christsto medium necessariū ad beatitudinem conseruandam: ergo, &c.

Ad huius difficultatis elucidationem in antiquioribus Theologis vix quicquam aliud reperimus expressum, præter id, quod dicit S. Thomas 3. p. q. 18. artic. 4. ad 3. nimirum, quod voluntas Christi licet sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc, vel illud bonū, & ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad Beatos. Et similia dicit Alexander Alensis 3. par. quæst. 16. membro. 2. art. 7. prope finem. Cæterum non explicant grauissimi isti Theologi quo pacto humana Christi voluntas, aut voluntas cuiusuis alterius beati se habeat erga illa opera, quæ per strictum Dei præceptum eis fuerint iniuncta. Inter iuniores Theologos reperies quamplures, qui hanc difficultatem euadere se putant, & vniuersis eius argumentis satisfacere per distinctionem illam vulgatam de sensu diuiso, & composito, quam distinctionem (quæ nullatenus est improbanda) non aliter explicant quam quibusdam adhibitus exemplis, quorum nonnulla nullam ferè habent cum nostra difficultate similitudinem, quia necessitas, quę in illis importatur nullatenus est intrinseca voluntati, sed ab extrinseco tantum principio dimanans. Cuiusmodi sunt illa, quæ ex scietia, vel ex præsentia Dei petuntur. In quibusdam verò alijs eadem ferè est difficultas, quæ in nostro casu versatur, atq. ita offendens in horū Theologorum doctrina, exempla illa quandoq. deseruire præsenti nostro difficultati elucidādæ, qandoq. vero exēplum ex præsenti difficultate. f. ex obedientia voluntatis Christi desumptum,

vica-

Digitized by Google

vicariam opem ferre ijs difficultatibus enodandis, circa quæ prædicta versantur exempla, & hac reciproca exemplorum circulatione omnes huiusmodi difficultates subterfugiunt. Nobis autẽ pressius tantisper libet præsentem hanc difficultatem pertractare, vt argumenta proposita probabilem accipiant solutionem, quæ re ipsa potius quam verbis constet.

Igitur à confirmatione vltimo loco posita rem istam inchoantes, non desunt docti Theologi, qui dicant, quod efficax finis intentio voluntatem penitus determinat ad efficacem eorum mediorum electionem, quæ vel ex natura rei, vel ex superaddito superioris præcepto necessaria sunt ad ipsam intenti finis assecutionem. Vnde si contingeret ipsam finis intentionem necessariam esse voluntati, ex naturaliq; eius determinatione, & nõ ex libertate prouenire, talium mediorum electio, seu, vt verius dicã, acceptatio, esset quoq; similiter necessaria. Quæ doctrina colligi potest ex his, quæ Christus Io. 14. dicebat, *Si quis diligit me mandata mea seruabit*, quasi diceret, efficacia dilectionis Dei, quæ est ipsa veri finis intentio, in obseruatione mãdatorum cognoscetur, quia non poterit non se in eam explicare. Quod cõpendiosa oratione Gregorius in hunc modũ dixit. *Probatio amoris, exhibitio operis est*. Cæterũ, inquiunt hi Theologi, ꝙ amor finis iam assecuti, quãlibet ipse necessarius sit, & summè efficax, nullam inducit determinationem, & necessitatem volũtati ad aliquod media eligendum, seu acceptandum, eo quod fine consequuto cessat tota mediorum necessitas.

Hanc tamen solutionem (nisi decipior ego) efficaciter expugnat illa confirmatio vltima, cuius tota vis ad hoc reducitur, quod cum, vt alius dicebat, nõ minor sit virtus, quam quærere parta tueri, non minor efficacia ponenda est in illa finis volitione, quę fertur in ipsum vt acquirendũ per media, quam in ea, quæ eundem respicit finem, vt conseruandum, & tuendũ. Vnde si intentio finis acquirendi determinationem infert, & necessitatem voluntati erga media, quæ necessaria sunt finis assecutioni sola etiam præcepti necessitate, eadem omnino, nisi forsan maiori ratione, concedendum est, quod efficax volitio finis conseruandi & tuendi, qualis & in voluntate Christi, & in volũtate cuiuslibet beati reperitur, similem infert determinationem, & necessitatem voluntati ad amplectendum ea media, quæ ad finis habiti conseruationem & tuitionem simpliciter sunt necessaria, vndecumque illa necessitas proueniat, etiam ab imposita superioris lege. Hæc argumẽtatio apud me est omnino efficax, & plane insolubilis. Quare ab hac prima solutione tantisper recedentes alia tendamus via, quæ forsan in præcedentis solutionis explicationem cedet.

Dico igitur secundo. Latum discrimen versari inter finis intentionem quam habemus in via, & qua ipsum vt acquirendum respicimus, & inter illũ eiusdem finis amorem, quo ipsum beatus diligit in patria, ipsoque possesso fruitur. Intentio namque finis acquirendi est actio libera voluntatis, & cuius proinde efficacia ab ipsa voluntatis libertate pendet & in ipsa radicatur (supposita tamen eleuatione per charitatem facta) libertati autem voluntatis, & efficaciæ intentionis ex ipsa prouenienti omnia media ad finem assequendum necessaria subijciuntur, vndecunque eorum oriatur necessitas, siue ex connaturalitate ad finem intentum, siue ex præcepto extrinsecus apposito. Vnde efficax intentio finis voluntatem determinat ad omnium huiusmodi mediorum volitionem. Cæterum amor finis habiti, & consequuti, qui in cuiusuis beati voluntate reperitur, efficaciam suam non ex libertate voluntatis, sed ex naturali ipsius voluntatis, seu vt verius dicam, supernaturalis charitatis inclinatione, & propensione desumitur: ex qua sane charitatis inclinatione prouenit affectus ille conseruatiuus Dei iam habiti, qui Canticorum cap. 3. his verbis exprimitur, *tenui eum neq; dimittam*. Efficacia vero volitionis, & amoris finis ex naturali tantum charitatis propensione orti, seu quod idem est, ex naturali inclinatione voluntatis, vt eleuatæ per supernaturalem charitatis habitum, nõ se extendit nisi ad ea tantum media, quorum necessitas non ab extrinseco præcepto, sed ex connaturalitate ipsorum mediorum ad finem prouenit. Quoniam determinatio quam circa media infert voluntati prædicta finis volitio, tota est regulanda per ipsam charitatis naturalem propensionem. Quocirca talis efficacia non extenditur ad ea necessaria media, quorum necessitas oritur ab extrinseco, nimirũ, à lege superioris positiua, & ab aliquo superaddito præcepto: præceptum enim etsi moralem necessitatem inducat, & rem præceptam in specie virtutis constituat. V. G. ieiunium in specie virtutis abstinentiæ, cultus diei festiui in specie religionis, &c. Non tamen constituit naturalem proportionem, & connaturalitatem inter huiusmodi rem præceptam, & ipsum finem, ipsamque charitatis virtutem.

Qua supposita doctrina dico; quod humana Christi voluntas (& eadem est ratio de quacunque beatificata voluntate) ab intrinseco necessitatur ad non peccandum, & ad non violandum præceptum Dei, sumendo formaliter violationem, & transgressionem præcepti. Quoniam hæc determinatio voluntatis Christi, & necessitas ex ipsa naturali charitatis inclinatione prouenit: charitas enim patriæ tam necessitat voluntatem, & determinat ad non offendendum Deum, quam ad ipsum amandum.

Cæterum ad obseruantiam mandatorum, quæ ex lege positiua proueniunt, & circa eam materiam versantur, quæ non habent intrinsecam connaturalitatem cum ipsa charitate, & Deo, prout est summũ bonum, vltimusque rationalis creaturæ finis, non constituit omnimodam determinationem, neque infert totalem necessitatem ipsi voluntati. V. G. non determinat voluntatem ad ieiunandum, vel ad aliud opus simile faciendum, quod longè distat à statu beatifico, & à necessaria connexione cum vltimo fine per beatam visionem assecuto. Quo fit, vt posito præcepto moriendi pro humani generis redemptione, humana Christi voluntas determinabatur ad dilectionem Dei, quem nulla ratione, vel odio habere, vel offendere poterat: nullatenus tamen determinabatur consimili necessaria determinatione ad acceptandam mortem sibi præceptam, sed libera simpliciter, & spontanea voluntate ipsam acceptauit. Sicuti vt dicebamus superius, ipsammet Dei bonitatem, quatenus est ratio amandi creaturas, non necessario, sed libero prosequebatur amore. Ex quo libero diuinæ bonitatis amo-

re processit volitio acceptandi mortem, & parendi Deo in aliis huiusmodi præceptis, si quæ Christo fuerunt imposita.

Ex his sequitur, quod necessitas, quæ reperiebatur in illa Christi volitione, qua Patris præceptum de morte pro humano genere subeunda acceptauit, necessitas quidem fuit ex suppositione, scilicet, præcepto supposito, sic adeo quod erat manifesta implicatio, quod Pater præciperet Christi mortem pro humani generis redemptione, & quod ipse Christus eam non acceptaret. Sequeretur enim illud magnum inconueniens in secundo principali argumento, eiusque confirmatione insinuatum, nempe, quod Christus Deum offenderet, ipsumque odio haberet, & quod ipsum simul super omnia diligeret beatifico charitatis amore: sed tamen hæc necessitas acceptandi mortem non ab intrinseco, vt diximus, oriebatur, quia alias esset necessitas simpliciter, & meriti rationem destrueret, sed ab extrinseco proueniebat, etsi fundamentum magnum haberet in ipsa intrinseca voluntatis dispositione, quatenus Deum super omnia diligebat, & id quidem necessario amore, ex naturali charitatis propensione orto, cui impossibilitas peccandi intrinsecè erat annexa.

Sed adhuc nos quispiam vrget molestissimo argumento, cuius difficultatem in confirmatione secundi argumenti insinuauimus, quæ in hoc potissimum sita est, quod non valet intellectus capere, qua ratione ista cohereant, scilicet, quod voluntas Christi sit penitus, & ab intrinseco determinata ad non offendendum Deum, & ad non transgrediendum, & violandum eius mandatum, & tamen quod non sit determinata consimili determinatione, ad acceptandā mortem sibi præceptam, cum ipsa non acceptatio mortis sit offensio Dei, & formalis transgressio diuini præcepti.

Cui difficultati (cuius solutionem auditem libentius quam dicerem) ne omnino succumbam, dicendum arbitror, quod cum naturæ, naturalisque inclinatio ad vnum sit penitus determinata, sitque proinde inuariabilis, si alicui formali rationi, ad quam formaliter sumptam voluntas naturali inclinatione fertur aliqua extrinseca supponatur materia per legem, & præceptum præscripta, sicut ante hanc sancitam legem voluntas non inclinabatur naturaliter ad materiam illam, ita neque post latam legem, eo quod naturalis inclinatio inuariabilis est, & ad vnum, vt dixi, semper est procliuis, & determinata. Voluntas autem beati, & propter apertam, & facialem diuinæ bonitatis ostensionem, ex qua mouetur, & dirigitur ad ipsum Deum summum bonum amandum, & potissimum propter ipsam charitatis ei infusæ naturalem propensionem, & inclinationem determinatur, ac plane necessitatur ad Deum super omnia diligendum, & ad obsequendum eius voluntati, quæ in diuinis præceptis explicatur, Et non offendendū ipsum Deum eius violando legem, atque adeo determinatur ad positiuam cuiuscumque diuini præcepti obseruantiam, si formalis ratio diuini præcepti, & in abstractione ab hac, vel illa materia, consideretur.

Cæterum ad particularem hanc, vel illam materiam, quæ sub diuino præcepto iniungi potest, non est omnino determinata: Quo fit, vt tali præcepto posito voluntas naturaliter determinata maneat ad non violandum ipsum, formaliter considerata diuini præcepti violatione, non tamen manet determinata ad materialem eius actionem, sicut neque ad ipsius materiam. V. G. ad mortem acceptandam, ad ieiunandum, & ad alia similia, quæ ex seipsis non habent connaturalitatem, & necessariam connexionem cum virtute charitatis, & cum ipso fine vltimo, in quem naturalis propensio ipsius charitatis tendit. Vnde Christi voluntas quamlibet fuerit per beatificam charitatem determinata ad amandum Deum super omnia, & ad non violandum eius præcepta: Imo, & ad ipsorum obseruantiam, & implementum, considerata formali præcepti ratione, simpliciter tamen manebat libera ad acceptandum præceptam sibi mortem, & ad non acceptandum.

Et licet illa rectificatio, quæ ipsi voluntati inerat circa finem nullatenus eam permitteret deficere circa mortis præceptæ acceptationem, vel circa quamuis aliam sibi præceptam materiam, quia tali stante voluntatis defectu, deficeret & ipsa voluntatis Christi circa finem rectitudo, quæ cum sit omnino necessaria, vtpote, ex naturali charitatis inclinatione prouenients, impossibilis est eius defectus. Quamuis, inquam, talis rectitudo circa finem non permitteret Christi voluntatem deficere circa quamcunq; præceptam materiam, minime tamen posset ipsam voluntatem totaliter determinare ad bene operandum circa materiam illam extraneam præcepto, legeque præscriptam, eo quod naturalis inclinatio voluntatis etiam vt eleuatæ per charitatem non attingit materiam huiusmodi, sed eligeret illam libero quodam ductu, liberaq; electione, Infallibili tamen, & quæ proinde necessaria est secundum quid, & ex suppositione duntaxat, & ea tantum necessitate, quæ sufficit ad saluandam huius consequētiæ bonitatem. Voluntas Christi non potuit peccare, ergo non potuit non acceptare mortem sibi præceptam. Quæ sane consequentia bona est, quia licet antecedens sit simpliciter necessarium, consequens vero sit simpliciter contingens, & liberum. In nullo tamen casu stante antecedentis veritate, poterit consequens falsificari. Ita quod aliquando ponatur in esse, quod voluntas Christi non accepter mortem sibi diuino iniūnctam præcepto.

Vnde in hac consequentia proposita distinguat Theologus eius consequens, vtens illa vulgata distinctione de sensu diuiso, & composito, negetque illud in sensu diuiso, quia importat necessitatem simpliciter, & concedat in sensu composito, qui necessitatem tantum secundum quid, & suppositionis denotat, quæ necessitas sufficiens est, ad illius cōsequentiæ bonitatem.

Præsupponenda namque est in hoc loco ea doctrina, quæ solet tradi 1. par. q. 14, art. 13. quod ad bonitatem consequentiæ nihil inconuenit, quod antecedens sit simpliciter, & absolutè necessarium, & quod consequens sit simpliciter contingens, dum tamen induat aliquam suppositionis necessitatem, cuius ratione nunquam possit falsificari stante antecedentis veritate, vt contingit in hac consequentia, quæ posset fieri tempore Christi passionis instanti. Christus dixit

dixit Petro, *Ter me negabis*: ergo Petrus ter erat Christum negaturus. Antecedens enim cum esset propositio de præterito simpliciter erat necessarium, consequens vero simpliciter contingens. Sed induebat tamen suppositionis necessitatem ex Dei præscientia, ex ipsaque prophetica Christi prædictione ortam, cuius ratione, stante antecedentis veritate minime poterat consequens falsificari. Itaque ergo in præsentia dicendum est, quod stante rectitudine voluntatis Christi circa Deum summum bonum & vltimum finem, non poterat contingere defectus circa actionem aliquam ipsi Christo per diuinum præceptum iniunctam.

Sed adhuc rogas, vtrum esset necessaria extrinseca aliqua Dei prouidentia, & cura specialis, qua Christi voluntatem efficaciter manuteneret, & infallibili gubernatione dirigeret, ne ab huiusmodi præceptorum deficeret obseruantia. An vero satis fuerit ad hanc infallibilitatem, & necessitatem suppositionis inducendam intrinseca voluntatis Christi circa finē rectificatio, ille videlicet charitatis amor, quo summa cum propensione, & determinatione ipsum Deū super omnia diligit.

Respondetur hoc secundum mihi videri probabilius, eo quod prædicta circa finem voluntatis Christi rectitudo, cum secum non possit admittere defectum circa materiam præceptam, & ex alia parte sit inclinatio ad finem vltimum, ex quo tanquam ex prima regula pendet tota moralis rectitudo, sufficientissima fuit, & ad applicandum intellectum practicum ad omnia iudicia infallibili præceptorum obseruantia necessaria, & ad ipsam voluntatem inclinandā, & propendendam, vt summa cum suauitate prędicta practica infallibiliter sequeretur iudicia, absq; vlla moralis defectionis admixtione.

Cum vero nos superius insinuauimus infallibilē, & ex suppositione necessariam præceptorum obseruantiam ex prouidentia Dei extrinseca, & speciali eius directione fore pendendam. Considerabamus Christi voluntatem, non iam vt rectificatā per amorem charitatis beatificæ ipsi voluntati intrinsecum, quam vt coniunctam diuino verbo, in ipsoq; suppositatam, nam talis coniunctio non mutat intrinsecā voluntatis inclinationem, atq; adeo voluntas verbo vnita (si beatificam charitatem ab ea secludamus) extrinseca ipsius verbi prouidentia, eaque specialissima egeret, vt infallibiliter diuinis obsequeretur præceptis, & in summo moralis rectitudinis contineretur officio. At beatifica charitatis rectificatione in Christi voluntate posita non oportet ad huiusmodi specialem prouidentiam verbi & curam recurrere, vt infallibilis sit in ipsa Christi voluntate omnium diuinorum præceptorum obseruantia. Imo & sufficiens quoque est, vt eadem Christi voluntas in omnibus diuinæ voluntati efficaci semetipsam conformet, seclusa etiam præcepti obligatione, sed id tamen liberæ & spontaneæ atque adeo meritoriæ. Quod si quis contendat necessariam quoque fore ad specialissimam Dei prouidentiam, & curam recurrere, non admodum ei repugnauerim. Dum tamen simul, qui ita senserit, fateatur. Quod Deus in sensu composito necessitatur ad huiusmodi specialem prouidentiam de beatificata voluntate gerendam, ne deficiat aliquando ab huiusmodi præceptorum totali adimplemento. Nam alias sequeretur illud intolerabile absurdum superius explic- tum, nempè quod voluntas & summè diligeret Deum, & ipsum simul offenderet. Quod est reipsa, diligere, & non diligere simul.

Quod diximus de Christi voluntate beatificata, proportionabiliter est dicendum de voluntate cuiuscunque beati, quamuis diuersa sit omnino, & absimilis ratio, quod attinet ad meritum. Nam Christi voluntas viatrix erat iuxta modum superius in hoc dubio expositum, & ob id meriti fuit capax, quod tamen locum non habet in voluntate cuiuscunque alterius beati.

Hæc dicta sunt satis probabiliter, vt apparet, ad secundi principalis argumenti solutionem, quam non erit difficile ex dictis colligere, simulque solutionem confirmationis ibi appositæ, & cuiusdam alterius argumenti cum sua confirmatione, cuius occasione hæc fere omnia diximus. Nam ad hæc, & similia argumenta respondendum est, quod illa determinatio, & necessitas voluntatis Christi ad diligendum Deum super omnia, & ad non violandum eius præcepta, sed seruandum potius, induxit voluntati Christi necessitatem suppositionis ad moriendum, ad acceptandumque mortem sibi præceptam, non vero necessitatem simpliciter, quæ meritoriam aufert potestatem.

DVBITATIO APPENDIX.

Num in obseruatione mandatorum legis naturalis Christi Domini voluntas necessario se habuerit.

SEd vt tractationem istam suis numeris absoluamus, non libet tacito dissimulare silentio difficultatem, quæ ex tacita doctrina suboriri poterit. Nam sequitur ex his, quæ dicebamus, quod Christi voluntas necessario necessitate simpliciter obseruasset omnia mandata iuris naturalis, quibus, vt in secundo diximus notabili, Christus tenebatur, ac proinde, quod in eorum obseruantia nihil meruit apud Deum. Consequens non videtur admittendum, quia tunc non meruisset per humilitatem, qua seipsum coram Deo humiliauit, nam obligatio humilitatis ad Deum non iuris est positiui, sed legis est naturalis, & in ordine naturæ, & in ordine gratiæ. Connaturalitatem enim habet, & cum rationali natura, & cum ipsa inclinatione gratiæ. At Paulus ad Philippen. 2. verbis illis sæpe citatis, *Humiliauit semetipsum Dominus noster Iesus Christus, &c.* nominis Christi exaltationem, quam loco præmij ipse Christus post suam mortem accepit, ad humilitatis meritum reuocauit: ergo, &c. Sequelam autem sic probo. Omnia præcepta iuris naturalis connaturalem habent & intrinsecam connexionem cum vltimo fine, & cum rectitudine charitatis circa ipsum finem, continent enim hæc præcepta necessariam rectitudinem moralem, ob quam causam iuxta S. Thom. doctrinam 1. 2. quæst. 100. ar. 8. indispensabilia sunt, ergo Christi voluntas ex ipsa inclinatione charitatis determinata fuit omnino ad horum præceptorum obseruantiam, si tradita à nobis doctrina veritati consentit.

Sententia quorundam.

HVic difficultati explicandæ dicerent forsan Authores cuiusdam solutionis, quam paulo ante retulimus, quod naturalis legis præcepta sunt quidem necessaria connaturalitatis necessitate ad finem vltimum assequendum, & hac ratione efficax finis amor, quem intentionem vocamus, determinat omnino, & necessitat voluntatem ad horum præceptorum obseruantiam. At fine iam consequuto cessat ista necessitas, atque adeo ipsa efficax finis volitio minime voluntatem determinat ad horum præceptorum obseruationem. Veruntamen ista solutio à me probari non potest, quoniam licet hæc præcepta ex parte materiæ considerata post finem consequutum, & in statu beatitudinis necessaria non sint quo ad actualem vsum, neque ibi occurrat actualis ipsorum obseruantiæ necessitas, eorum tamen rectitudo, & æquitas eandem semper connaturalitatem retinent in ordine ad vltimum finem, eandemq; proinde continent moralem rectitudinem: atque adeo eorum obseruantia si quando in illo statu necessaria fuerit, ad inclinationem charitatis naturalem pertinebit. Missum facio, quod morales virtutes licet in statu beatifico non exeant in eos imperfectos actus, quos experimur in hoc imperfecto viæ statu, habent tamen actus quosdam perfectissimos, quos vocamus heroicos, qui illum statum beatificum non solum nō dedecent, sed magno illi sunt ornamento. Et quidem cur in dubium reuocari debet, quod beatus iure naturali in illo statu teneatur humilem se Deo, & reuerentem exhibere, de quo humilitatis actu quem in Christo constat fuisse disputandum erit, num ipse penitus fuerit necessarius, an liber & meritorius.

Responsio Authoris.

HAc ergo solutione prętermissa, aliter dicendum esse censuerim (sub peritiorum tamen censura id dixerim, nam quem sequar authorem non habeo.) Dico ergo non eandem habendam esse rationem de Christo, & de cæteris beatis, quod attinet ad rem cuius disputationem gerimus. In alijs enim omnibus à Christo, existimo ego prædictum argumentum conuincere, quod intendit, puta, quod si quando alicui beato præceptum aliquod Iuris naturalis seruandum occurrerit, ita quod necessitas ex nulla positiua oriatur lege, sed ex naturali tantum rationis dictamine, ipsa beati voluntas naturali propensione, & determinatione in talis præcepti obseruantiam inclinabitur, neque vllum relinquet libertati locum, ac proinde nec merito, præsertim, quod attinet ad substantiam obseruationis præcepti, nam si quæ circunstantiæ occurrerint non necessariæ, poterit inde, & libertas oriri, & nisi status termini impediret posset quoque meriti ratio consurgere. In Christo autem specialis est habenda ratio pro eo ita tu, quo verè fuit viator.

Ad cuius discriminis intelligentiam obseruandum est, quod diuina bonitas beatifica visione cognita inde habet omnino voluntatem beati necessitate ad actualem sui amorem, quia intellectus beati tantam, ac talem in Deo bonitatem, & conuenientiam intuetur, quod nullam inuenire potest in ipso disconuenientiæ rationem, ob quam possit iudicare sibi bonum esse, & expediens ab actuali Dei amore aliquando cessare, & multo minus eum odio habere. At supposito, quod Christus secundum inferiorem partem fuerit viator in statu mortali, & corruptibili perseuerans, & si per visionem beatam iudicauerit euidenter Deum summum bonum esse, summoque proinde amore dignum, & quod nihil satius homini, aut optabilius esse possit, quam ipso Deo potiri, & frui, ac totum seipsum in Dei gloriam tradere: Iudicabat nihilominus, quod ea ratione qua Deus superior est, & legislator aliquo modo minus conueniens esset parti eius inferiori, quatenus, & vt author naturæ, & vt author gratiæ præcepit ei multa, quæ portioni hominis inferiori minus suauia sunt, quam ipsa sensibilis inclinatio appetat. Imo, & reuera sunt ei nociua, & contraria, qualia fuerunt præcepta moriendi, orandi, ieiunandi, &c. quæ omnia rationi quidem valde consentiunt, sensitiuæ autem inclinationi parum grata, sunt, & conuenientia.

Ex hoc infero, quod quia Christus his incommodis sensibilibus fuit subiectus toto tempore, quo in statu viæ permansit, eius voluntas plenè, & totaliter determinabatur ad amplectendum, & obseruandū ea præcepta legis naturalis, quorum obseruantia sensitiuæ eius portioni ingrata erat, & insuauis, & ex consequenti neque plenè determinata fuit ad ipsum Deum amandum, qua ratione harum legum author erat, & legislator, nam qui potest legem refugere, non est totaliter legislatori affectus, vt ipsi nequeat displicere. Relinquebatur ergo Christo viatori libertas sufficiens ad merendum.

Sed arguis. Sequitur Christum simpliciter saltem & in sensu diuiso potuisse suspendere amorem diuinum, beatificum, imo & odio prosequi ipsum Deū, & hoc quidem non speciali aliqua dispensatione, & supernaturali miraculosa potentia vtens, vt quidam Theologi dixerunt, quantum ad suspensionem actualis amoris, quorum sententia nobis superius displicuit, sed secundum regularem ordinem, qui statum viatoris per se consequitur. At consequens nulla est ratione admittendum: ergo nostra doctrina non veritate subsistit. Probatur sequela. Intellectus Christi creatus potuit reperire in Deo aliquam mali, & disconuenientiæ rationem, quatenus, videlicet, ei præcipiebat aliquid suæ sensibili inclinationi repugnans: ergo potuit illum hac ratione auersari, & odio habere, quid ni?

Neganda est omnino huius argumenti sequela. Cuius probationi dicitur, quod Christus secundum superiorem partem ad quam pertinet superiores rationes attendere, & cōsulere, sicut fuit perfectissimè beatus, ita & voluntatē habuit plenè, & totaliter ad diuinū amorem affixam, & determinatam, & quia nunquam potuit Christus animum à superioribus rationibus, earumq; attentissima consideratione auertere, secundū quas rationes Deus summè bonus est, idcirco summè quoque bonus à Christo debuit iudicari: & non solum summè bonus in seipso, verum & ipsimet Christo bonus, ac summè bonus, etiam in his difficillimis, & laboriosissimis, quæ ei vt viatori præce-

Digitized by Google

præcipiebat, ac proinde dilectionis actus beatificus, qui huiusmodi superioris rationis iudicium in Christo sequebatur, non potuit non esse omnino necessarius, & exercitij, & specificationis necessitate.

Cum quo tamen stat, quod voluntas Christi vt viatoris, idest, quatenus in suis operationibus sequebatur iudicium inferioris rationis, non erat plenè determinata ad amorem diuinum, sed libera erat ad refugiendum eius leges, & præcepta, propter rationem in argumēto facto adductam. Cui veritati summoperè attestatur id, quod in scripturis sacris de Christo legimus, nimirum, quod acerbitate mortis præuisa quandoque petierit tus Patrem orabat dicens, *Pater si possibile est transeat à me calix iste*. Quibus verbis inclinationem non solum sensitiui appetitus, sed & rationalis voluntatis insinuasse, prout inferioribus regulabatur rationibus, docuerunt nos Patres Concilij sexti Constantinopolitani. Legatur Epistola Agathonis, à Concilio summa veneratione suscepta in quarta actione, vbi reperies grauissimos Patres Athan. Ambros. August. & alios ad hanc testimonij huius intelligentiam. Sed quoniam tota inferior Christi portio tandem subiecta erat superiori parti, quæ neque per latum vnguem ab ipsa Dei voluntate discrepabat. Idcirco cōtinuo Christus subiūxit, *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis*. Igitur de libertate voluntatis Christi circa naturalē præceptorum obseruantiam proportionabiliter loqui debemus, ad ea, quæ de libertate in ipso Christo, & in reliquis beatis circa præcepta positiua diximus. Nimirum, quòd licet voluntas non plenè determinata esset ad horum præceptorum obseruationem, quatenus per iudicium inferioris rationis dirigebatur, sed tamen deficere haudquaquam potuit, propter summam rectificationem superioris portionis, & rationis superioris, cui omnia inferiora in Christo subijciebantur plenissimè.

Est autem aduertendum, quod ad huius doctrinæ verificationem non necesse fuerit recurrere ad distinctionem supra factam, de duplici charitatis amore, quorum alter per scientiam beatam, & alter per infusam scientiam regularetur, sed de vno, & eodē prorsus charitatis actu, qui beatificam cognitionem sequebatur, ista quæ diximus verificari poterunt. Nam prout ipsamet beata cognitio, ea quæ per Christum in obseruatione præceptorum tum legis naturalis, tum positiuę gerenda erant, referebat ad inferiorem, & sensitiuam portionem, causas conuenientiæ, & disconuenientiæ proponens, non plenè determinabat voluntatem, neque ad ipsorum præceptorum obseruantiam, neque ad ipsius Dei legislatoris amorem. Vnde locum relinquebat ipsi dilectionis actui, vt hac ratione liber esset simpliciter, ac proinde meritorius, & hoc est, quod dixit S. Thom. locis superius citatis, quod non meruit Christus per charitatem, vt erat charitas comprehensoris; sed in quantum erat viatoris. Neque fuit sollicitus S. Doctor in distinguendo illo gemino charitatis actu inter soluendum primum argumentum à nobis expositio, quia iudicabat minimè necessariam esse talem charitatis distinctionem ad Christi meritum statuēdum. Non tamen quia ista dixerim, existimandum est me reprobare prædictam charitatis distinctionem, quam superius probabilem reputaui, sed tantum assero eam necessariam non esse ad saluandum Christi meritum. Et hæc de secundi argumenti solutione.

§. 9. *Soluitur tertium argum. principale.*

Tertium argumentum magnam à nobis disputationem efflagitaret, vt infinitatem meritorum Christi exponeremus, nisi multa, quæ de infinitate satisfactionis Christi præcedenti articulo diximus, nos ab hoc onere leuassent. Nam quæ ibi dicta fuere de satisfactionis infinitate, termino satisfactionis in vocem meriti immutato huic loco penitus sunt accommodanda. Sed adhuc nonnulla erunt adijcienda, vt completa habeatur cognitio de infinitate meritorum Christi.

De qua re non omnes Theologi eadem dicunt. Quidam enim arbitrantur Christi meritum infinitum fuisse, non ex parte obiecti, ita quod ius Christo contulerit ad aliquod infinitum præmium, sed tantum ex parte modi, quatenus illud finitum præmiū, quod meruit Christus, meruit ex toto iustitiæ rigore. Nec enim potuit esse meritum finitum in ratione meriti, cui responderet coram Deo rigorosum ius, & quod potuit facere merenti præmium debitum ex totō rigore iustitiæ. Adduntque hi Theologi, quod modus hic iustitiæ rigorosæ, qui in Christi merito reperiebatur, ad eius refundebatur præmiū. Ita quod præmium debitum ex iustitiæ rigore, & si esset simpliciter res finita, induebat tamen formalem infiniti præmij rationem. Potest huic doctrinæ accommodari id, quod in alio ordine, nimirum, naturæ S. Thom. 1. p. q. 45. ar. 5. ad 3. dixit contigisse. Videlicet, quod infinita primæ causæ virtus, licet non se explicuerit in tota rerum huius vniuersi creatione in aliquem infinitum effectum, explicuit se tamen in modum quendam, qui proprius fuit infinitæ potentiæ, sic adeo vt nullus effectus quamlibet imperfectus, & minimè entitatis potuit sub isto modo ab alia quacunque produci causa, præterquam à prima omnium vniuersalissima. Fuit modus iste, quod creaturæ ex nihilo, ex nulloque subiecto præsupposito producerentur. Hic modus dicendi improbabilis non est, verum diminuta quadam ratione infinitatem Christi meritis tribuit, vnde quia parum extollit meritum Christi, eiusque excellentiam, & valorem, non satis nobis gratus est, neque libet eum, vt probabiliorem amplecti.

Alij quidam Theologi dicunt, Christi meritum infinitatem quoque habuisse ex parte obiecti, idest, ex parte præmij, eam tamen, inquiunt, non habuit actu, sed potestate. Itaque non meruit Christus aliquod determinatum infinitum præmium, verum tantæ fuit excellentiæ meritum Christi, tantiq; valoris, vt quodcunque signatum præmium, minus cēseri debeat, quam sit valor, & dignitas ipsius meriti.

Censentque Authores isti, quod sicut diuina potentia infinita quidem est simpliciter in ratione potentiæ, infinitaque virtute, actu, & cathegorematicè pollet, non tamen se potest explicare aliquando in aliquem infinitum effectum, qui totam ipsius potentiæ virtutem adæquet, nam hoc repugnat ex parte facti, quod est omnino infactibile, sed satis est ad ostendendam diuinæ potentiæ infinitatem, quod in-

finitos syncathegorematicè valeat effectus producere, sic adeo, quòd non tot efficiat, quin plures facere queat, ita proportionabiliter de infinitate meriti Christi theologantur, videlicet, quod meritum in se actus est infinitus in ratione meriti, non tamen actu applicari pôtest in infinitum præmium, quod ei adæquatè respondeat, sed quocumque præmio dato, ad aliud & maius perfectius applicari potest. Hic tamen dicendi modus multis alijs displicet Theologis, & id quidem iure, quia non eadem est ratio habenda de infinitate meriti, quæ habetur de infinitate potentiæ naturalis Dei. Non enim de ratione potentiæ est, quod actualem habeat aliquam cum suo effectu connexionem, sed satis fuerit, quod illum virtute, & potestate præhabeat, & id quidem multo altiori, & eminentiori modo, quam in ipso effectu exprimi possit. Effectus namque perfectius, & eminentius est in sua causa, præsertim suprema, quam esse possit in semetipso. At meritum actualem importat æqualitatem ad præmium, actualeque ius ad ipsum, vnde præmium adæquatè respondens merito, determinatum esse debet, quoniam cadit sub iure ipsius meriti determinato. Nam qui meretur, ius sibi acquirit ad præmium suscipiendum. Et sicut ius determinatum esse debet, ita necessum est, & præmium sit determinatum, vt seruetur æqualitas inter meritum, & præmium. Præterea, ex contraria sententia sequitur concedendum, quod plus meruit Christus, quam possit Deus pręmiare, cōsequens videtur magnam præseferre absurditatem. Nam quamuis Christi meritum sit infinitum, eius tamen infinitas determinata est ad certum genus, imo ad certam speciem. Potentia autem Dei præmiatiua omnimoda pollet infinitate, ad omneque se extendit genus: est enim ipsamet Dei omnipotentia prout legibus iustitiæ remuneratiuæ se accommodat: ergo, &c. Sequela vero probatur. Authores huius secundæ sententiæ fatentur Christum infinitum præmium meruisse, sed Deus non potest præmium infinitum Christo reddere, quia non est dabile infinitum pręmium: ergo, &c. Quo loco aduertat Theologus, vt ea, quæ hic dicuntur plenius calleat, quod non eadem omnino est seruanda sententia de infinitate præmij, quam superius tulimus de meriti infinitate: meriti enim, vt diximus, infinitas non est in esse entis absolutè, sed in tali specie morali determinata, eo quod valor meriti debet esse coarctatus ad moralē actionem. Infinitas autem præmij ad totum genus entis se extendit. Nam quodlibet ens in ratione entis potest cadere sub merito, & habere rationem præmij.

Non desunt graues Theologi inter iuniores præsertim Thomistas, qui partim huic secundæ opinioni adhærent, existimantes, quod ad rationem infiniti meriti non est necesse, quod illi respondeat actu infinitum præmium, sed sat fuerit, quod respondeat in potentia, ita quod ipsum opus meritorium dignum sit præmio infinito, & in hoc casu fateotur Christum infinitè meruisse, eiusque meritum fuisse infinitum, in quo consentiunt secundæ opinioni. In eo tamen ab ea recedunt, quod existimant Deum potuisse retribuere Christo infinitum præmium, quòd adæquaret totam latitudinem infinitatis meritorum eius. Quod faceret, inquiunt, Deus, si in remunerationem meritorum Christi Pater, aut Spiritus sanctus fieret homo, seu Angelus: nam hoc beneficium infiniti esset valoris, sicut à principio huius relectionis dicebamus, gratiā vnionis, quæ facta fuit Christi humanitati in incarnationis mysterio simpliciter fuisse infinitam. Hoc secundum, quod dicunt ij Theologi, in quo à secunda sententia dissentiunt, mihi nullatenus displicet, sed non placet eorum opinio quatenus conuenit cum illa secunda opinione, & eisdem prorsus argumentis expugnatur.

Tertia igitur sententia docet, quod meritū Christi simpliciter est in ratione meriti infinitum, & quod Christus infinitè meruit, ac denique quod de facto suscepit infinitum præmium, nimirum, sui corporis resurrectionem: quæ beneficium fuit simpliciter infinitum, quatenus diuinum verbum toti integræ humanitati ex anima, & corpore constanti diuina fuit virtute reunitum. Aliud etiam infinitum præmium alij assignant, scilicet, existentiam corporis Christi in Eucharistiæ sacramento, nam terminus transubstantiationis, saltem per concomitantiam, est simpliciter infinitus: diuinitas enim verbi verè per concomitantiam reperitur sub sacramentalibus speciebus cōtenta, ità in Conc. Trid. sess. 13. c. 3. Hęc sententia non mihi displicebat olim, sed iam non placet propter duas causas. Prima, quoniam in resurrectione non fit simpliciter communicatio diuini verbi ad humanitatem, nam in triduo mortis, verbum vtrique humanitatis parti vnitum permansit, cuius oppositum integra fide dici nequit, vt 3. par. q. 50. a. 2. & 3. solet ostendi, ergo ibi non fuit communicatum bonum infinitum, sed nouus quidam modus communicationis, nimirum, quod verbū partibus separatis communicatum, maneret etiā toti humanitati communicatum ipsis partibus vnitis.

Confirmatur, totum nouum miraculum resurrectionis in sola ipsa partium humanitatis reunione consistit: nam quod verbum humanitati ex illa reunitione partium resultāti cōmunicaretur, ipsiq; maneret vnitū, fuit consequens ad ipsam reunionē partium quasi naturalis sequela: cum enim esset vnitum partibus separatis, quidni permaneret vnitū eisdem partibus coniunctis? Neq; vero aliud erat necessum; vt toti vniretur humanitati, cum totum non sit realiter aliud quam suæ partes simul sumptæ.

De Sacramento Eucharistiæ multo etiā minor est difficultas, quia conuersio substantię panis non in diuinum verbum, sed in humanum corpus fit. Diuinitas autem est ibi per realem concomitantiam. Vnde non maiorem virtutem in Deo operante exigebat, quam si fieret conuersio in corpus puri hominis. Quocirca tam in hoc casu, quam in præcedenti re ipsa totū opus miraculosum ex parte termini formalis fuit finitum, quia in priori casu formalis terminus fuit humanitatis reintegratio, & in secundo ipsum Christi corpus secundum rationem corpoream. Et cum natura cuiuslibet mutationis iudicanda sit ex primario, & formali suo terminos absolutè cōcedendum est vtramque istam mutationem non esse simpliciter infinitam, etsi in vtraque aliquid simpliciter infinitum reperiatur.

Secunda ratio ob quam huic sententię non tantā arrogo fidem est huiusmodi. Si resurrectio Christi fuit

fuit præmium simpliciter infinitum, quod Christus pro suis suscepit meritis, sequitur, quod per solam resurrectionem fuit totum Christi meritum plenè, & exactè præmiatum, ita vt nihil plus ei debeatur. Consequens est falsissimum, & non in fide securum, ne dicam manifestè erroneum. Nam certè erraret in fide, qui diceret, quod gratia & gloria, quæ vniuersis confertur hominibus, non habet rationem præmij meritorum Christi. Concilium enim Trid. sess. 6. cap. 7. inter causas iustificationis impij Christum retulit, dixitque eum causam esse iustificationis meritoriam: ergo, &c. Sequela patet, nam si illud præmium fuit simpliciter infinitum in ratione præmij, fatendum est, quod ad æqualitatem respondit merito Christi: Ergo Christus accepit tunc totum, id, quod erat ei debitum: atque adeo totum aliud, quod postea recipit, non respondet eius meritoriæ iustitiæ, cui iam plenè fuit in resurrectione satisfactum: Sed ipsi solius Dei liberalitati & gratiæ. Non latet me solutio, qua probabiliter dissolui potest ista ratio. Nam qui contrarium senserit, ita dicet. Quod omnia, quæ sunt extra Deum comparatione ad ipsum ferè nihil reputantur, & solam extensionem in perfectione addunt, intensionem vero illam nullam. Vnde meritum, quod tantum valorem obtinet, vt ipsum diuinum esse, loco præmij mereatur, nihil mirum, quòd eius meritoria vis ad quæcunque creata se extendat bona. Quo fit, vt Christus potuit suum meritum applicare, vt loco præmij responderet ei diuinum esse humanitati communicatum, vt gratiam, & gloriam, & reliqua supernaturalia bona conferret hominibus, & hoc totum pertineat ad Christi præmium. Probabilis solutio. Sed ex eius fundamento colligo ipse probabilem facti argumenti vim, quę in hoc sita est, quod cum diuinum esse sit totum & summum bonum, sufficientissimum pretium est cuiusuis magni meriti, & quod solo ipso accepto præmiatur meritum totaliter, secundum etiam, quod se extendit ad creaturas, & facit debita ipsi meriti quęcunque bona creata.

Quarta sententia docet, quod ad rationem meriti non satis est valor operationis, & condignitas ad prę mium, sed præterea requiritur, quod vel formaliter, vel virtualiter detur propter præmium suscipiendum, ita quod operans operetur in cōmodum præmiatoris, intendens ab eo suscipere debitum præmium suo operi proportionatum. Ex quo infert ista sententia, quod Christi meritum, eatenus duntaxat habuit veram & propriam meriti rationem, quatenus fuit applicatum à Christo merente ad certum præmium suscipiendum. Ex quo vlterius inferunt eius authores, quod Christi passio ea tantum ratione est propriè meritū, qua est efficax in his quibus meruit, secundum autem, quod fuit tantum meritoria quoad sufficientiam, in his videlicet, in quibus nunquam sortietur effectum, nō est verè & propriè meritum, quia deest illi applicatio ad præmium suscipiendum, non enim fuit applicata pro his, in quibus effectum non sortietur, & ob id respectu eorum sufficientiam quidem habet Christi passio, non vero efficaciam, quod colligitur ex illo, quod dicit Christus, Ioan. c. 17. *Ego pro eis rogo, non pro mundo.* Hanc sententiam docet expresse Ruardus Taper Decanus Louaniensis in articulo de satisfactione.

Hæc tamen sententia mihi non satis probatur, quantum ad id, quod ait, Christi passionem, non debere propriè appellari meritum, secundum eam rationem qua tantum est sufficiens, comparatione, scilicet, ad eos, in quibus efficaciam non sortietur. Non enim mihi bene sonat dicere, quod Christus nō meruit nisi tantum prædestinatis, cum pro toto humano genere passus fuerit, & mortuus: Quod tamen necessario dicendum est, si hanc quartam sequamur sententiam. Quia si operatio Christi non fuit verè, & propriè meritum respectu eorum, in quibus non habebit effectum, non potest dici, quod Christus his hominibus meruerit, atque adeo concedendum est, quod ijs solum meruit, in quibus eius passio efficax erit.

His omnibus opinionibus prætermissis, quintam sententiam statuo, quam omnibus probabiliorem esse crediderim, & dico duo, in quibus hæc sententia consistit. Primum. Ad veram, propriamq; meriti rationē non sufficit valoris condignitas ad præmiū, sed necessaria est etiam applicatio operis meritorij ad certum præmium suscipiendum. In hoc primo asserio hæc nostra sententia cum præcedenti conuenit; & constat eius veritas ex dictis circa secundam sententiam, quibus probauimus meritum non se habere ad modum actiuæ potentiæ, sed importare ius actuale ad premium determinatum. Ita vt qui meretur opere suo meritorio faciat sibi debitum præmium, iusque habeat ad ipsum, quod fieri nequit sine applicatione operis meritorij ad certum præmium merito proportionatum.

Ex quo sequitur primo, quod si deesset actualis hæc applicatio, adsintque cæteræ conditiones ad meritum requisitæ, talis operatio erit quidem secundum se apta, vt habeat meriti rationem, non tamen erit formaliter meritum propter applicationis effectum.

Sequitur secundo, quod Christi passio, & si ex se apta nata fuerit, vt esset meritum respectu incarnationis Patris, & Spiritus sancti, non tamen formaliter fuit meritum respectu incarnationis huius, quoniam Christus non applicuit passionem suam ad hoc præmium pro ipsa suscipiendum.

Dices, non fuit meritum formaliter respectu huius præmij, fuit tamen meritoria. Respōdetur, quod aliquam operationem meritoriam esse, æquiuocationem patitur, nam si sensus fiat, quod ex se tantum habet valorem, vt ex hac parte nō desit ei ratio meriti, concedendum est Christi passionem meritoriā esse præfati premij, sed hoc non est esse meritoriam formaliter, sed fundamentaliter tantū. Si vero fiat sensus, quod habet eam meriti rationem, quæ absq; aliquo alio sufficit fundare ius meritorū, nullo modo est concedendum, quod sit meritoria, quia semota applicatione prædicta nequit Christi passio, aut alia quæuis actio ius meritorium fundare, atque adeo non debet dici formaliter meritoria, sed tantum fundamentaliter.

Dico secundo Christi passio, & secundum quod est efficax in prædestinatis, & secundum quod pro omnibus est sufficiens, veram habet, & propriam rationem meriti, & quidem infiniti, fuitque applicata pro infinito præmio suscipiendo. Huius assertionis difficultas multa egebat & explicatione, & probatione,

Digitized by Google

tione, nisi posset lector recurrere ad ea, quæ articulo præcedenti de infinitate, & æquiualentia satisfactionis Christi diximus. Nunc autem id breuiter explicandum est, quid sit illud infinitum præmium, ad quod suscipiendum Christus suam passionem quantum ad omnem eius sufficientiã applicuerit. Et breuiter dico iuxta ea, quæ de satisfactione dicebam, quod illud fuit præmiũ, & quidem infinitum, quod eius passio exponeretur omnibus hominibus tanquam sufficiens remedium pro omnibus ipsorũ peccatis, & tanquam vniuersalissima quædam medicina cunctis ea vti volentibus parata, omnem habens medendi virtutem, & ad omnes infirmos sanandos idonea, & vt sufficientissimum medium quo possent omnes ad æternam peruenire salutem si velint, Ita vt sint in medio Ecclesiæ aperti fontes ex quibus quicunq; voluerit possit haurire aquas saluatoris, aquasque salutis, quarum qualibet gutta in bibente *fiet fons* magnus *aquæ salientis in vitam æternam*. Vti Samaritanæ mulieri Christus dixit Ioan. 4. Et quidem magnum & eximium præmium fuit passionis Christi, quod Deus ipsam acceptauerit vt hunc locum in Ecclesia Dei eius virtus obtineat. Ita vt quicunque voluerit & primam & vltimam salutem ad manum habeat paratam, si Christi passione vti voluerit. Remisat lector, quę de satisfactione Christi diximus. Nam ex his, & ex illis simul collectis integrã accipiet rei huius resolutionem, decisionemque huius dubitationis exactam.

Tandem est aduertendum, quod in Christi merito proportionabiliter est in omnibus loquendum ad ea, quæ de Christi satisfactione articulo præcedeti dicebamus, & quantum ad essentiam iustitiæ saluandam, & quantũ ad infinitatem, ac deni que quantum ad ipsum iustitiæ rigorem. Ita quod meriti substantia ex humanitate desumatur, prout vtraque gratia & vnioni, & habituali dignificatur, & eleuatur: nam si humanitas purè consideretur, capacitatem tantum ad meritum, & satisfactionem potuit conferre Christo, non vero formalem satisfactionis ac meriti rationem. Meritorius autem infinitus valor à diuino verbo, prout est humanitatis suppositum desumebatur, non solum in ratione valoris infiniti præcise, sed cum illa determinatione, & contractione, quam explicat illa vox, meritorius. Non enim valor infinitus meritorius Christi, secundum quod meritorius, à sola eius humanitate originabatur, quamuis & necessarium fuit, quod reciperetur in operatione humana, & ab humanitate elicita, sed potissimum desumebatur ab ipso verbo vt humano supposito, nimirũ, vt à terminante personaliter humanitatem, & simul cum humanitate elicitiuè concurrente ad eius humanas actiones. Vnde sicut valor satisfactorius Christi infinitus, vt superius diximus, non totaliter procedebat ex his, quæ cõmunia sunt verbo vt satisfacienti, & satisfactionem acceptanti, ita neque valor meritorius assumptus fuit ex cõmunibus verbo, vt merenti, & vt præmianti. Quoniam valor meritorius, vt meritorius, non pertinet ad verbum, vt est præmians, sed vt est merens. Ex quibus sequitur, quod Christus meruit infinitè non absolutè vt homo, sed vt Deus homo: Sicuti etiam satisfecit. Ex quo rursus sequitur, falsam esse quorundam Theologorum sententiam, asserentium, quod Christus quatenus infinitè meruit, est inferior patre. Quod ipsi probant, quia Christus vt redemptor est inferior patre, sed redemit nos Christus per meritum infinitum, & satisfactionem infinitam: ergo vt infinitè meruit, infinitèque satisfecit minor est patre. Et confirmant. Christus in quantum mediator Dei, & hominum minor est Deo, vt ex S. Th. 3. p. q. 26. ar. 2. colligi potest. Sed in quantum mediator meruit infinitè, atque infinitè satisfecit: ergo vt infinitè meruit inferior est Deo.

Sed his nihilominus non obstantibus prædicta sententia est falsa. Esset quidem vera, si sequeremur modum illum dicendi quorundam Theologorum à quo non longe recedit Magister à Medina 3. par. q. 26. ar. 2. in 2. exposit. dubij, Videlicet, quod sola humanitas meruerit, & satisfecerit infinitè, quamuis hoc habuerit ex gratia vnionis. Nam si persona verbi non intrat formaliter in ratione merentis, & satisfacientis infinitè, verissimum est, quod Christus prout meruit infinitè est minor Patre, cæterum si vera est nostra sententia, quam etiam Mag. Medina (nisi sibi ipsi repugnet) docet expressè, videlicet, quod non sola humanitas formaliter pertinet ad rationem merentis infinitè, sed etiam ipsum verbum, ita quod sicut substantia meriti ex humanitate per gratiam vnionis & habitualem eleuata formaliter sumitur, ita & infinitas meritorij valoris ex ipso verbo pensetur, modo dudum exposito, minimè affirmari poterit Christum, quatenus infinitè meruit, & satisfacit inferiorem esse Deo, quia in ratione merentis, & satisfacientis infinitè, intrinsecè clauditur Deus. Verum est, quod simul includit aliud, scilicet, humanitatem, ex qua meriti substantia pendet, cuius ratione inferior est Deo. Sed hoc non satis est, vt absolutè dicatur minor Deo. Quemadmodum licet Christus formaliter importat humanitatem, cuius ratione est inferior Deo, quia tamen intrinsecè diuinum etiam importat verbum, hæc propositio, Christus est inferior Patre, est hæretica, Arianam inuoluens hæresim. Ad motiua contrariæ sententiæ facilè respondetur. Ad primum, nego omnino illam propositionem Christus vt redemptor est inferior Patre, Nam in ipsa essentiali redemptionis, ratione includitur infinitas pretij, & satisfactionis, eatenus enim Christus verè nos redemit, quatenus infinitum & rigorosum pretium Deo pro nostra libertate exsoluit, neque alias redemptor esse poterat: Exsoluit autem Christus hoc infinitum pretiũ, quatenus fuit Deus & homo. Ad aliud de mediatore, dico, quod si mediator absolutè sumatur, nihil aliud importat, quam intercessor, nullam infinitatem designat in sua formali ratione, nã purus homo posset hoc modo mediatoris officium exequi. Cæterum si mediator strictius accipiatur, vt denotat mediatorem, qui efficaciter obtinuit, & ex iustitiæ rigore veniam his pro quibus apud Deum intercedebat, mediatorisq; agebat officium, idipsum de mediatore dico, quod nunc de redemptore dicebam. Nimirum, quòd fuit mediator, vt homo Deus. Quãuis formalis ratio ex qua mediatoris potuit Christus officium exequi, nõ diuinitas est, sed humanitas, vt S. Tho. & Caiet. docuerunt 3. p. q. 26. ar. 2.

Digitized by Google

SECTIO II. DVBITATIO II.

ARTICVLVS TERTIVS.

Num Christus suam meruerit incarnationem.

POstquam præcedenti dubitatione definitum, & explicatum dedimus Christum verè meruisse, eiusque meritum infiniti esse meritorij valoris, ipsa doctrinæ ratio, & cõsequentia postulat, vt mox examinare teneamus, quid Christus meruit, quidq; sibi, quidue nobis meruerit. Quæ res tribus sequentibus dubitationibus diligenter erit tractanda, & in hac dubitatione secunda disputandũ est. Num Christus suam meruerit incarnationem, idest, ipsam hypostaticam diuini Verbi cum nostra humanitate vnionẽ.

§.1. Argumenta pro parte affirmatiua.

AFfirmatina sententia sic probatur. Primum argumentum desumitur ex sacræ scripturæ testimonijs. Apocalyp. 5. *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem*, &c. At diuinitatem in ipsa incarnatione Agnus, qui occisus est, idest, Christus accepit. Ad Philip. 2. *Propter quod Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomẽ*, &c. Hoc autem nomen Christo datum, nõ est aliud, quã illud, de quo Paul. ad Hebr. 1. dicebat de Christo, quod *tanto melior est Angelis effectus, quanto differentius nomen præ illis hæreditauit*: quod si à S. Paulo quæramus, quodnam fuerit illud, quod Christus hæreditauit nomen, quasi nobis respondens, mox subiunxit. *Ad quem enim aliquãdo Angelorũ dixit Deus, Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Ecce nomen datum, Christo est nomen Filij Dei. Hoc autem nomen in ipso incarnationis momento datum Christo fuit, quæ incarnatio generationis nomine appellatur à Paulo in verbis citatis, & a Regio Propheta psal. 2. ex quo Paul. prædicta verba sumpsit. Accedit illud ps. 44. *Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatẽ, propterea vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*. Vbi omni dubio procul de Christi vnctione fit sermo, vt cõstat ex Paulo ad Hebr. 1. hoc testimonium ad Christum referente. Estq; valde probabile, vt cõstat ex testimonijs superius adductis in q. 1. dub. 1. hanc vnctionem, designare ipsammet diuini Verbi incarnationem, seu, quod est idem, ipsam vnionis gratiam, qua ipsa Christi humanitas vncta fuit substantiali quadam diuina vnctione. Sed hanc vnctionem accepit Christus propterea quod iustitiam dilexit, & odio habuit iniquitatem, vt habetur in præcitato testimonio, vbi dictio, *propter*, meritoriam videtur importare causalitatem, ergo &c.

Secundum argumentum. Christus potuit mereri suam incarnationem, ergo de facto meruit. Consequentia patet. Quia quod Christus meruerit incarnationem suam, in magnam eius dignitatem cedit: ergo si potuit mereri, irrationabiliter denegabitur Christo hæc tanta dignitas. Antecedens verò probatur primò. Christi meritum fuit infinitum: ergo eius virtus, & valor extendit se ad incarnationem: atque adeo Christus illam potuit promereri. Secundò probatur. Humanitas Christi prius ordine naturæ extitit, quàm hypostatica vnione diuino copularetur Verbo: ergo in illo priori naturæ potuit mereri hypostaticam vnionem. Videtur hæc consequentia manifesta, si supponamus, quod in illo priori naturæ humanitas fuit exornata habituali gratia, & cæteris supernaturalibus donis. Et hoc adhuc erit certius, si in illo priori naturæ humanitas nõ propria extitit existentia, sed per ipsam existentiã Dei, vt sensit Durandus in 3. d. 1. quęst. 2. cu quibusdam alijs Theologis. Probo autem antecedens. Christi humanitas prius natura fuit creata, quàm assumpta ad diuinam Verbi subsistentiam, nam cum ibi interuenerint duæ istæ mutationes (summus laté mutationis nomen) scilicet, productio humanitatis, & hypostatica eius vnio ad Verbum, & fuerit ordo aliquis inter ipsas, nõ potest negari quin creatio rationalis animæ, & totius humanitatis productio præcesserint assumptionem, & nõ econtra. Implicat enim quod prius assumatur natura ad esse personale Verbi, quã creata sit, & producta. Sed creatio terminatur ad esse rei creatæ, seu, quod idem est, ad rem ipsam sub esse existentiæ cõstitutam: ergo humanitas prius natura fuit constituta sub esse existentiæ, quam fuerit Verbo hypostatice vnita.

Confirmatur. Possibile fuit, quod Christus per opera quæ subsequuta fuerunt incarnationem, meruerit ipsam: ergo possibile fuit prædictum meritũ; atque adeo non est Christo denegandum. Probatur antecedens. Non impedit rationem meriti, quod sit posterius præmio, nam Christus meruit gratiam, & gloriam antiquorum Patrum, quæ multo tempore ipsa Christi merita pręcesserunt, satisq; fuit quod in diuina præscientia antecederent Christi merita, ex quorum præuisione Deus contulit Patribus gratiã, & gloriam: ergo similiter Christus potuit mereri suam incarnationem per opera, quæ post ipsam incarnationem fuit operatus, & satis est horum operum precessio in diuinæ mentis præscientia.

Tertium argumentum. Christus de facto meruit suam resurrectionem; Ergo eadem ratione potuit mereri ipsam incarnationem, atque adeo ne quid perfectionis merito Christi detrahamus, concedendum est de facto meruisse. Antecedens libenter admittitur à Theologis. Et consequentiã probo, quia tantum bonum fuit cõmunicatum humanitati per resurrectionem Christi, quantum per ipsius incarnationem: ergo eadem est ratio virtusque præmij, & si Christi meritum ad vnum se extendit, etiam ad aliud se potuit extendere.

Quartum argumentum. Si qua ratio vero similis assignari potest, ob quam Christus suam incarnationem non meruerit, ea potissimum est, quod omnia eius merita fundabantur tanquam in prima merendi radice in ipsa diuini Verbi incarnatione: sed hæc ratio non sufficit auferre rationem meriti à Christi operibus respectu incarnationis ipsius: ergo, &c. Minor, in qua sita est tota argumenti difficultas, probatur. Antiqui Patres meruerunt saltem de congruo, incarnationem Christi Domini, vt constat ex doctrina S.Tho. 3.p.q.2.ar.11. quam communiter amplectũtur Theologi, de qua dicemus solut. ad vlt. Sed eorum merita innitebantur Christi incarnationi, eiusq; passioni, & morti, vt habet fidei doctrina. Quia non est datum nobis aliud nomen sub cœlo, in

in quo oporteat nos saluos fieri, vt dixit Petrus Act. c. 4. ergo prædicta ratio nō obstat merito Christi cōparatione ad ipsam diuini verbi incarnationem.

Confirmatur. Beata Virgo meruit de congruo, imo de condigno incarnationem Christi, & tamen eius meritum in Christi incarnatione, & passione fundabatur, & in ipsis Christi meritis à Deo in æternitate præuisis. Ergo prædicta ratio non obstat. Probatur antecedens. Beatissima Virgo meruit de condigno esse matrem Dei. ergo & meruit incarnationem Dei: nec enim aliter ipsa mater Dei esse poterat, nisi diuinum verbum ex eius purissimis sanguinibus carnem assumeret humanam.

§. 2. *Pro parte opposita.*

IN oppositum est, quod meritum debet antecedere præmium, sed omnia Christi merita posteriora fuerunt eius incarnatione: ergo Christus nō meruit incarnationem suam, hypostaticamque diuini verbi vnionem cum humanitate.

§. 3. *Notanda pro quæst. intelligentia.*

IN hoc dubio, quòd attinet ad factum nulla inter catholicos opinionum reperitur diuersitas: vniuersi enim fatentur in 4. dist. 4. & Thomist. 3. p. q. 2. ar. 11. Christum nullatenus suam incarnationē promeruisse: cuius oppositum docuerunt Fotiniani heretici, asserentes Christum Dominum per bona opera suam meruisse diuinitatem. Huius hæresis meminit S. Tho. 3. p. q. 2. ar. 11. & 4. contra gentes cap. 28. vbi grauissimis ea & scripturæ testimonijs, & Theologicis rationibus confutat, & euertit. Tota ergo cōtrouersia Theologica in hac difficultate versanda de possibili procedit, dum quidam arbitrantur non fuisse possibile, secundum absolutam Dei potentiā, quod Christus suam mereretur incarnationē. Alijs vero e contra opinātibus. Sed & hi non eadem omnino via procedunt, nam eorum nonnulli censent, quod per opera ipsam incarnationem præcedentia potuit Christus, si absolutam potentiā attendamus, suam mereri incarnationē, nonnulli vero non Christo, sed eius humanitati illud antecedens meritum concedunt. Denique alij hoc vtrumque negant esse possibile. Censent tamen possibile fuisse, quod Christus operibus sequentibus, quæ vel tempore, vel natura fuerunt incarnatione posteriora ipsam potuit mereri. In his, & alijs inter se dissentiūt graues Theologi, quæ in huius dubitationis discursu à nobis erūt adnotanda.

Pro decisione ergo difficultatis huius. Supponenda est fidei veritas, quæ aduersus antiquiores hæreticos grauissimis Conciliorum, & Patrum diffinitionibus constat, nempe, quod Christi humanitas, aut eius partes, vna excepta materia prima, vel pura, vel constitura sub gradu formæ corporeo (hoc enim non ad fidem, sed ad philosophicam disputationem spectat) non extiterunt prius tempore, quam diuino verbo fuerint vnitæ, sed in eodem instanti, quo anima fuit creata, fuit etiā verbo coniuncta, & in eodē instanti, quo Christi caro fuit caro humana, fuit etiam caro Christi, & Dei. Vide in Cōcil. Ephes. 1. Cōstantinop. 5. in Lateranensi sub Martino I. & in alijs Concilijs, & Patrū decretis, in quibus damnantur errores Nestorij, Petri Constantinopol. Episc. Fotini, & aliorū hæreticorū, qui diuersis modis Nestorij, & eius hæresi in Conc. Ephesino damnatæ adhæserunt. Ex hac fidei veritate, illud consectarium manifestè deducitur, quod certa etiam est fide credendum, videlicet, Christum, aut eius humanitatem non prius tempore meruisse diuini verbi incarnationem, quam ipsa in rerum natura facta extiterit, quia neque Christus, neque eius humanitas, neq; aliqua eius pars formaliter sumpta ipsi præextiterunt incarnationi secundum aliquam temporis prioritatem: quod si non præextiterunt, neq; prius tempore meruerunt. Hoc supposito fundamento prima statuitur conclusio.

§. 4. *Prima conclusio.*

CHristus non meruit incarnationem, neq (quod idem est) vnionem diuini verbi cum humanitate. Hanc conclusionem nonnulli Theologi, quibus annumerandus est Medin. 3. p. q. 2. ar. 11. existimant certā esse fidei veritatem, verum ego, alijs quibusdā assentiens Theologis, non tantam certitudinem in ea reperio. Existimo quidem eius oppositum periculosum esse, & non satis tutum in fide, tum propter probationes mox subiungendas. Tum etiam quia periculum habet illius Fotiniani erroris, cuius paulo ante meminimus. Sed tamen censeo nō esse expressum errorem, quia vniuersa testimonia, quibus ista conclusio probatur, vt plurimum probant efficaciter, quod nō præcesserint aliquot merita in Christo, aut in eius humanitate, quibus suam mereretur incarnationem. Non vero tantam efficaciam habent ad probandum Christum non meruisse incarnationem operibus, quæ post ipsam fuit operatus. Sed iam probatur conclusio, quæ si non est certa secundum fidem, est nihilominus verissima, quam docent vniuersi Theologi in dist. citata, legantur speciatim Scotus q. 2. & Marsil. 3. par. quæst. 5. Sitque prima probatio communis ipse Theologorum consensus in hac veritate tuenda, qui cum sit in re grauissima, non potest non magnam sententiæ contrariæ temeritatem inducere.

Secundo probatur ex illis omnibus sacræ scripturæ testimonijs, in quibus sacrum incarnationis mysterium specialissimæ Dei gratiæ, & beneuolentiæ tribuitur, quod cum proprietate fieri non potuisset, si Christus merito de condigno ipsam promeruisset incarnationem, & hypostaticam vnionem verbi cū humanitate. Io. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*, Luc. 1. *per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens* ex alto, ad Titum c. 2. *apparuit gratia Dei Saluatoris nostri, &c.* & c. 3. *apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri*, ad Rom. c. 5. mysterium incarnationis donum appellatur, & gratia. Similiter Io. c. 1. etiam simpliciter appellatur gratia. *de plenitudine*, inquit, *eius omnes accepimus*, & gratiam pro gratia. Duobus his locis non solum gratia dicitur respectu nostri, sed simpliciter gratia, & donum. Quo insinuatur non solum comparatione ad nos, sed absolutè, & respectu etiam ipsius Christi, eiusque humanitatis, donū esse & gratiam Dei specialissimam.

Probatur deinde expressissimis S. Aug. testimonijs in

in lib. de bono perseuerant.c. vlt.lib. de correctione, & gratia c.11.lib. de prædest. Sanct. c.15. cuius loci verba superius retulimus Tract. 105. in Ioan. lib. 13. de Trinit. c.17.& in Enchirid.c.40. his locis,& alijs, quam sæpius repetit nulla merita præcessisse ex parte naturæ humanæ, quibus tantum hoc beneficium mereretur. *Nam ille homo*, inquit August. *vt à verbo Dei Patri coæterno in vnitatem personæ assumptus esset vnigenitus filius, unde hoc meruit? Humana merita hic conticescant, quæ perierunt per Adam, vt regnet gratia, quæ regnat per Dominum Iesum Christum.* Aduerte, quod illa vox, *homo*, qua vtitur Aug. in cit. verbis nō humanum suppositum, sed ipsam naturā humanam significat: loquiturque Aug. iuxta modum, quo in Cantico, quod incipit. *Te Deū laudamus*, canit Ecclesia. *Tu ad liberandum suscepturus hominem, &c.* vbi hominem idem pollet, atq; humanitatem. Hæc testimonia, & alia similia sacræ scripturæ, & Patrum efficacissimè quidem conuincunt, quòd Christi humanitas non meruit operibus prioritate, vel tēporis, vel naturæ, ipsam incarnationem præcedentibus hoc tantum hypostaticæ vniónis beneficiū: sed sicut fuit summè gratuitum, ex summaq; misericordia ortum comparatione ad cæteros homines, ita & respectu ipsius humanitatis Christi summè quoq; fuit liberale & gratuitum, nec vllam habuit iustitiæ rationem. Et conclusio in hoc sensu intellecta videtur esse fidei veritas. Cæterum non tam certa mihi apparet, vt dixi, si ad ipsum Christum referatur, & ad merita, quæ ipsa incarnatione verbi fuerunt posteriora. Tū quoniam non mirum, quod incarnationis mysteriū comparatum ad ipsum Christum aliquam induat iustitię rationem, quamuis comparatione ad omnes puras creaturas, inter quas simul connumeratur ipsa Christi humanitas, fuerit opus summæ gratiæ, maximæ liberalitatis, infinitæque misericordiæ. Tum etiam, vt ex infra dicendis cōstabit illa ratio meriti, quæ in Christi operibus ipsam incarnationē sequētibus fundaretur, nō impediret rationem liberalitatis, & misericordiæ, quæ in hoc sacro mysterio reperitur.

Sed iam rationibus eadē probatur conclusio. Prima, Mereri, sicut & operari præsupponit esse, nam res omnis sicut se habet ad esse, ita & ad operari, pri⁹ ad esse, deinde ad operari: Est.n. esse prima omnium actualitas: ergo impossibile est, quod Christus suum esse mereretur: atq; adeo neq; potuit ipsam incarnationem mereri. Nam Christus, inquantum homo, per incarnationem verbi totū suum esse acquisiuit.

Confirmatur, Christus neque in quantum Deus, neque in quantum homo, nec denique in quantum Deus homo, suam meruit incarnationem: ergo nullo modo meruit. Antecedens quo ad singulas sui partes ostenditur. Et prima quidem eius pars, videlicet, quod non vt Deus meruerit, nulla vel explicatione eget, nam vt Deus non est meriti capax. Secunda vero pars, puta, quod non vt homo meruerit. Probatur. Non meruit meritis antecedentibus ipsam incarnationem, quia certa fide aduersus Fotinianam hæresim, credendum est, Christum non fuisse hominem ante ipsam diuini verbi incarnationem: neque meritis ipsam incarnationem sequentibus, quia meritum, si modo miracula secludimus, & ad potentiam tantum ordinariam attendimus, secundum quam hæc nostra procedit conclusio, nequit esse posterius præmio, meritum namque constituit ius ad præmium suscipiendum: atque adeo præmium sua natura posterius est merito: ergo nullatenus eam meruit. Tertia item antecedentis pars, nimirum, quod non meruit, vt Deus homo, eodem prorsus argumento probatur, quo probauimus, eum non meruisse vt hominem.

Secunda ratio. Prima radix meriti nequit cadere sub merito, sed incarnatio fuit prima radix omnium meritorum Christi, præsertim qua ratione fuerunt merita infiniti valoris, nam hac ratione prima eorū radix non fuit habitualis gratia, neq; esse potuit, sed ipsa gratia vnionis: ergo non potuit cadere sub Christi meritis, esseque eorum præmium.

Confirmatur. Ea ratione Theologi 1.2. q.114. ar. 5 docent primam gratiam non posse cadere sub merito eius hominis iusti, in quo est, quia est prima radix omnium meritorum eius. Ergo eadem ratione gratia vnionis, seu, quòd idem est, verbi Incarnatio, non potuit cadere sub Christi meritis.

Dices forsan, quod hæc ratio vt plurimum procedit de merito condigni, non vero de merito congrui, quoniam prima gratia potest cadere sub merito congrui eius hominis, in quo suscipitur: ergo Christus saltem de congruo potuit suam incarnationem mereri.

Huic obiectioni. Primo respondetur, falsum omnino esse, quod homo primam suam gratiam de cōgruo mereatur, de qua re 1. 2. loco citato disputari solet à S. Tho. interpretibus, & nos in solutione ad 4. huius dubij non nihil dicemus.

Secundo respondetur non esse eandem rationem de prima gratia, & de incarnatione verbi. Nam ad primam gratiam præsupponitur subiectum existens imo aditum & eleuatum per supernaturalia Dei adiutoria, quæ Theologi vocare solent gratiam præuenientem. Cuius virtute is qui iustificatur poterit de congruo primam gratiam sibi promereri. At in Christo ante incarnationem non præsupponitur ipsum subiectum meriti, nimirum Christus: Præterea, aliud est etiā discrimen inter gratiam, & incarnationem. Quod incarnatio est prima radix omniū meritorū Christi siue sint de congruo, siue de condigno: quia est causa meritorum in quantum est causa omnium operationum Christi, idest, prout constituit ipsum suppositum operans, ex cuius dignitate omnes eius actiones valorem sibi meritorium vendicant: gratia vero habitualis in puro homine radix quidem est, & principium omnium meritorum de condigno, non tamen omnium meritorum de congruo, iuxta multorum Theologorum sententiam, qui in operationibus præcedentibus ex gratia præuenienti, imo & in operationibus bonis moraliter, quæ ex nullo speciali supernaturali auxilio prodeunt, existimant reperiri rationem meriti de congruo, de quo alias.

Tertia ratio, incarnatio Christi fuit opus maximum & summum diuinæ misericordiæ, & quod est omnium meritorum fundamentum & radix: ergo decuit quamplurimum diuinam prouidentiam, vt incarnatio Christi non esset præmium alicuius meriti, sed ex summa Dei liberalitate & gratia, omni titulo iustitiæ secluso, suam omnem originem traheret.

Vlti-

Vltima ratio est fere eadem cum illa ratione secunda,qua probauimus præcedenti dubio Christum, prout meruit resurrectionem suam,non promeruisse bonum infinitum,videlicet,ipsum esse diuini verbi humanitati communicandum. Et rationis vis ad hoc reducitur. Quod si incarnatio Christi fuit præmium meritorum Christi,fuit sine dubio præmium adæquatum,& quo plenè satisfactum est toti debito, quod ex Christi meritis insurrexit, & ex consequenti omnia bona spiritualia, quæ nobis per Christum conferuntur,non sunt debita meritis ipsius Christi, sed ex sola Dei liberalitate,& gratia donantur. Hoc autem dici non potest salua fidei veritate, vt tunc probaui: ergo nullatenus est dicendum Christum meruisse saltem meritu de condigno incarnationem suam,hipostaticamque verbi vnionem. Sed neque vero de congruo eam promeruit. Tum propter causam dudum assignatam,videlicet,quia incarnatio diuini verbi fuit prima radix,primumque fundamentum omnium Christi meritorum, siue de congruo sint,siue de condigno. Tum etiam,quia vt diximus, circa solutionem quarti argumenti,omnia Christi merita sunt de condigno, nullumque Christo fuit meritum tantum de congruo.

§.5. *Secunda Conclusio.*

CHristus secundum absolutam etiam Dei potentiam non potuit suam mereri incarnationem. Hæc conclusio non tam certa est, vt præcedens, quæ de facto, & de potentia tantum ordinaria procedebat,quam proinde negant Theologi nonnulli egregiè docti,sed & eam nobiscum etiam multi alij graues affirmant Theologi,quam ego existimo valde consentaneam S. Doctoris doctrinæ 3.par.q.2.a.11. vbi quasi per se notum præsupponit, quod Christus suam incarnationem mereri minime potuerit. Et quidem illa secunda ratio, quam præcedenti dubio formauimus, non solum procedit de potentia Dei ordinaria,verum & de potentia absoluta. Augeoq; in hunc modum rationis illius efficaciam & vim. Christi incarnatio fuit causa efficiens omnium meritorum Christi: ergo non potuit habere rationem præmij respectu eorum meritorum. Probo consequentiam. Quia idem respectu eiusdem esse causa, & effectus,& quidem in eodem genere causæ, nimirum,efficientis. Incarnatio enim causa fuit efficiens meritorum Christi, & si ipsa incarnatio est præmiũ meritorum,ipsa merita fuerunt effectrices causæ incarnationis,causa enim meritoria causa efficiens est: atque adeo incarnatio in genere causæ efficientis causa est, & effectus meritorum Christi, quod nihil potest absurdius dici secundum phylosophiæ principia: ergo,&c.

Qui contrarium nostræ opinionis opinantur, vt hoc diluant argumentum:dicunt,incarnationẽ causam fuisse meritorum Christi efficientem physicam merita vero Christi fuerunt eiusdem incarnationis causa etiam efficiens,sed moralis. At non inconuenit,quod vnum & idem sit causa,& effectus respectu eiusdem,secundum has diuersas rationes, & diuersa causarum genera,ita quud sit causa physica, & effectus moralis.

Sed contra hanc solutionem sic insto. Incarnatio Christi non solum in genere physico, sed etiam in genere morali, imo potius in genere morali, causa fuit meritorum Christi. Tribuit enim illis valorem infinitum meritorium, quod non tam fecit physicè, quam moraliter, vel,vt verius dicam,eminenti quadam ratione vtrumque complectente genus, & physicum,& morale: ergo si fuit morale præmium eorundem meritorum, causa fuit, & effectus in eodem genere morali.

Præterea probatur ista conclusio,Christus nõ potuit mereri suam incarnationem, neque meritis ipsam præcedentibus, neque vero subsequentibus: ergo nullo modo mereri potuit. Consequentia ex diuisionis sufficientia est manifesta. Antecedens vero pro prima parte est manifestissimum, nam Christus non potuit præexistere ante verbi incarnationem, nam si fingamus eius humanitatem præextitisse in alio supposito, videlicet supposito proprio, & sibi connaturali,quod fuit possibile secundum Dei omnipotentiam, ille homo non esset idem homo personaliter cum Christo,sed aliusomnino: atque adeo quamuis ille homo mereretur incarnationem Christi,nõ inde liceret inferre, quòd Christus eam meruerit. Probatur vero illud antecedens,quoad posteriorem partem,quæ procedit de meritis sequentibus ipsam incarnationem. Illa merita præsupponũt per se & essentialiter Christi incarnationem,eo quod ab ea totum suum valorem meritorium participarunt: ergo impossibile est,quod ipsam meruerint: Implicat enim,quod meritum per se, & essentialiter præsupponat in merente præmium susceptum.

At dices forsan cum Authoribus contrariæ sententiæ,quod potuit Deus Christo conferre illud beneficium incarnationis cum dependentia à sequentibus meritis. Ita quod si Christus sequentibus operibus non illud promeruisset, Deus auferret ab ipso istud beneficium, quod ei cum prædicta dependẽtia contulerat, & sub hac lege,quod ipsum promereretur sequentibus meritis. Ad eum modum,quo princeps posset militi dare equum,& arma,ea lege, & conditione, vt strenuè se in bello gereret, & quod alias ab ipso auferret.

Hæc solutio, meo iudicio, est satis impertinens, quia esto admittamus ea omnia, quæ ipsa configit, non poterit inde aliud inferri,nisi quod Christus in tali casu continuationem suscepti beneficij, nimirũ, incarnationis meruisset,non vero quod mereri possit ipsam incarnationis substantiam, quam per se præsupponebant susceptam ipsa Christi merita, siue datã esset dependenter, siue independenter, siue in perpetuum,siue ad tempus. Et quidem in hac cõclusione non de incarnationis continuatione, deq; eius perseuerantia tractamus, sed de substantia tantum illius loquimur, nam de continuatione, in alia conclusione dicemus.

§.6. *Tertia conclusio.*

SEcundum absolutam Dei potentiam fieri potuit, vt ipsa Christi humanitas, imo & eius anima mereretur Christi incarnationem quantum ad eius substantiam. Ista conclusio communiter admittitur à grauissimis Theologis. Illam insinuat Caietan.3. par.quæst. 2. art. 11. & tota eius difficultas consistit

Digitized by Google

in ipsius intelligentia, & explicatione. Vnde sigillatim explicemus oportet diuersos modos, quibus hoc meritum fieri posset.

Et primus modus est, quem paulo ante insinuauimus, videlicet, quod Christi humanitas prius tempore quam sumeretur à verbo fuisset in alio supposito, videlicet, in supposito sibi cõnaturali, & proprio, nam tunc per opera, quæ ex gratia, & charitate proficerentur, speciali Dei promissione, & ordinatione accedente, per quam illa opera referrentur ad incarnationem tanquam ad præmium, essent meritoria ipsius incarnationis. Hunc modum insinuauit Palud. in 3. d. 1. q. 1.

Alius modus esse posset, si supponamus verã esse sententiam, quæ non paucis Theologis visa est probabilis, videlicet, quod Christi humanitas existat per propriam existentiam creatam, quamuis non per propriam subsistentiam, sed per subsistentiam diuini verbi subsistat. Tunc enim non difficile esset intelligere, quod humanitas, quatenus per propriã exutir existentiam, prius natura quam assumeretur ad subsistentiam, & personalitatem verbi, habuit actionem supernaturalem ex charitate, & gratia prodeuntem, per quam interueniente speciali Dei promissione, & ordinatione mereretur ipsam hypostaticam vnionem, nec in hoc ego video aliquam impossibilitatem, quicquid quidam graues Theologi dicant, Caietanum in loco citato reprehendentes, quia hunc modum secundum absolutam Dei potentiam existimauerit esse possibilem. Etenim licet secundum communem rerum ordinem subsistentia sit modus necessarius naturæ substantiali ad operandum, tamen si supponamus naturam existere absq. subsistentiæ modo, quæ obsecro vrgens ratio prohibet, quin Deus possit conferre virtutem naturæ ita existenti ad operandum? Et hoc vel ex eo suadetur possibile, quod ratio suppositi seu, quod idem est, subsistentia non formaliter, & intrinsecè pertinet ad rationem actiui principij, sed tantum se habet, vt conditio secundum naturæ ordinem necessaria, quatenus constituit ipsum operans, vt quod. ergo modus iste non debet impossibilis censeri, si ad absolutam Dei potentiam recurramus.

Tertius modus fingi posset, qui etsi secundum ordinatiam Dei potentiam nullatenus sit admittendus, neque bene consentiat incarnationis mysterio quicquid Dur. loc. superius cit. & Dionys. Cisterciẽs. in 3. d. 1. q. 1. ar. 1. in 2. p. existimauerint, de qua re 3. p. q. 3. ar. 3. differitur à S. Thom. interpretibus, & ab alijs Theologis in 3. d. 1. Secundum tamen absolutã potentiam Dei non videtur esse infactibilis. Et in hoc consistit, quod prius natura vel tempore humanitas assumpta fuerit ad existentiam verbi diuinam, quam ad eius subsistentiam. Ita quod existat existentia Dei, non vero diuina subsistentia subsistat. Tunc enim non difficile intelligeremus, quod Christi anima, seu tota eius humanitas per operationes, & ex gratia habituali, & ex diuina procedentes existentia mereretur vnionem hypostaticam verbi cum humanitate, idest, assumptionem humanitatis ad ipsã diuini verbi subsistentiam.

Sed rogat quispiam, quale meritum istud fuisset, ex condigno, an ex congruo, perfectum, & ex rigose iustitiæ, an imperfectum potius? Respondeo, quod in duobus prioribus modis certum est illud meritum non posse perfectum esse, & exactæ iustitiæ, quia nec esset ex proprijs, nec ex alias indebitis: sed in Dei gratia, & liberalitate fundatum. An verò posset dici de condigno necne, non vacat in præsentia explicare, sed huius dubietatis resolutionem potat diligens lector ex quæstione sexta sequenti, vbi disputabimus num gratia capitis committi potuit puræ creaturæ. De tertio autem modo plusculum est difficultatis. Nam ex altera parte videtur esse illud meritum perfectum, & rigorosum, ac planè infinitum: quatenus fundatur in vnione humanitatis, seu rationalis animæ ad verbum secundum rationem existentiæ, quam ab eo suscipit: Sed ex parte altera vrget argumentum, quod in tali casu diuinum verbum non mereretur, neque formaliter intraret in ratione principij merentis, sed ipsa humanitas, seu rationalis anima mereretur duntaxat, & si præsupposita diuina existentia à verbo desumpta, non tam necessaria adinerendum, formali ratione meriti considerata, quam ad operandum. Vnde verbi existentia humanitati communicata parum, aut nihil conferret ad illius meriti valorem, atque adeo totus aut ferè totus meritorius valor ad habitualem, gratiam animæ collatam esset referendus, & ex consequenti non esset meritum perfectum, & rigorosum. In hanc posteriorem sententiam propendo, existimoque de illo merito eodem fore modo censendum, atque de merito puræ creaturæ. Quamuis non negauerim aliquid congruitatis maioris in illo merito reperiri propter dignitatem prouenientem humanitati ex prædicta coniunctione ad verbum. Quæ quidem coniunctio, quia non esset summa, quam cum Deo potest habere natura creata: maior enim esset, & excellentior coniunctio humanitatis ad infinitam ipsius verbi subsistentiam, idcirco illa dignitas humanitatis non esset tanta, quæ tribueret infinitum valorem meritorium eius operationi. Itaque meritum illud videtur quod dammedium tenere inter meritum puræ creaturæ, & meritum Christi hominis Dei. Sed cum non accederet ad infinitum summum meriti valorem, non posset ex rigore iustitiæ mereri hypostaticam vnionem verbi cum humanitate, quæ præmium esse non potest, nisi summi, & infiniti meriti. Sed rogas, an saltem sufficiens esset ad merendum vnionem patris, vel Spiritus sancti cum humanitate, vel alia quauis creata natura similem ei quam ipsa humanitas in illo casu haberet cum verbo, ita quod de rigore iustitiæ mereretur illa humanitas sic verbo vnita, quod diuinus Pater suam existentiam communicaret alicui naturæ creatæ, & si non mereretur, nec mereri posset de iustitiæ rigore communicationem subsistẽtiæ ipsius personæ patris.

Theologi qui censent infinitatem Christi meriti reducendum esse ad humanitatem Christi, prout eleuatam, & dignificatam per gratiam vnionis. (Cuius sententiæ meminimus præcedenti articulo dubio tertio loquentes de satisfactione Christi, & eius valore) consequentur, nisi ego fallor, tenerentur huic dubitationi affirmatiuè respondere. Nam si dignitas humanitatis proueniens ex hypostatica vnione ad verbum, sufficiens est ad tam excellenter dignificandum ipsius humanitatis operationem, vt eam

constituat meritum infinitum, & sufficiens ad merendum ex rigorosa, & exacta iustitia hypostaticā vnionem Patris cum humanitate, quare negandum erit, hanc vnionem humanitatis ad Verbum, de qua loquimur, sufficientem esse ad dignificandum, & humanitatem, & eius actiones, vt possint mereri ex iustitia rigorosa, & perfecta similem vnionem. s. quantum ad solam existentiam Patris, aut Spiritus sancti cum humanitate, aut quauis alia creata natura.

Nos autem, quibus illa sententia nunc citata, nec in articulo præcedenti placuit quoad satisfactionis valorem, neque modo placet quantum ad valorem meriti, sed existimamus necessarium esse, & ad satisfactorium, & ad meritorium infinitum valorem, quod is qui meretur, & satisfacit sit verus Deus, & verus homo, ita vt natura humana, & diuina persona simul constituant vnum merentem, aut vnum satisfacientem; & quod dignitas humanæ naturæ, qualiscunque sit, & quantacunque non sufficit constituere infinitam satisfactionem, aut infinitum meritum. Consequenter dicere tenemur, quod illud meritum non esset sufficiens, vt de rigore iustitiæ mereretur prædictam illam vnionem Patris, aut Spiritus sancti, cum natura creata solius existentiæ communicatiuam. Sed hæc sint obiter dicta, vt diligens lector ex his paucis, quæ diximus plura ipse commentetur, & eam opinionem ex his eligat, quæ sibi gratior fuerit, eique videatur probabilior.

§. 7. *Quarta conclusio.*

Christus Dominus neque meruit, neque mereri potuit suę incarnationis circumstantias, v. g. tēporis, loci, quod ex tali matre nasceretur, &c. Prior huius conclusionis pars, quæ de facto procedit, à quibusdam Theologis modernis negatur, sed certè non video qua probabili ratione in contrariam ducātur sententiam. Sed quidquid de aliorum sit opinione, neque enim omnia probare tenemur, & si graues habeant assertores: primam hanc nostræ conclusionis partem sic probo. Primo. Istæ circunstantię, & aliæ similes tenent se ex parte incarnationis, constituuntque vnum opus cum eius substantia, ergo tenēt se ex parte principij totius meriti Christi, & ex consequenti nō cadunt sub ipsius merito. Confirmatur. Totum mysterium incarnationis cum omnibus suis circunstantijs pertinet ad diuinam prædestinationē tanquam præcipuum ipsius diuinæ prædestinationis opus: nam prædestinatio non solam rei prædestinatæ substantiam attendit, sed singulas ei circunstantias præscribit, illas præcipuē sine quibus ipsa rei substantia subsistere nequit, cuiusmodi sunt circunstantiæ temporis, loci, & similes. Sed prædestinatio Christi nullam omninò causam habuit præter ipsam liberalem & gratiosam Dei voluntatem: ergo Christus non meruit prædictas suæ incarnationis circumstantias. Sed ex altissima Dei prouidentia, nobis per eius Prophetas manifestata, fuerūt ab æterno dispositæ, non habita ratione ad meritum aliquod siue puræ creaturæ, siue Christi. Probatur secundo. Circūstantiæ prædictæ non magis fuerunt liberæ Christo, vt homini, quam substantia incarnationis eius, non enim ipse liberè elegit tempus, aut locum suæ natiuitati, aut matrem ex qua nasceretur, sed hoc totum ex ordine solius diuinæ prouidentiæ dimanauit, non ergo Christus magis meruit has circunstantias quā incarnationis substantiam, eo quod omnia ista se tenent ex parte incarnationis, & vnum constituunt cū ipsa, vt paulo superius dicebam.

Tertio probatur. Si attendamus rationem propriam meriti, & præmij, meritum debet præcedere præmium, & non è conuerso: ergo quando magna non fuerit necessitas, non debemus hunc ordinē immutare, & inuertere, neque id patitur ea diuinæ prouidentiæ suauitas, quam seruat in disponendis, & regulandis rebus omnibus, earum se naturis, & conditionibus accomodans, nisi quando grandis mysterij necessitas aliter postulauerit. Quæ necessitas in præsenti ostendi minimè poterit.

Quarto probatur. Sicut homo cum iustificatur non meretur primam gratiam, neque mereri potest, sic nec meretur eius circunstantias, videlicet, quod tali tempore, tanta cum intensione, & perfectione ei cōferatur: sed hæc omnia ad solam Dei misericordiam, & liberalem donationem sunt reuocāda, eo quod hæ circunstantiæ se tenent ex parte primæ gratiæ, quæ principium est totius meriti, & vnū efficiunt principium cum illa: ergo id ipsum dicendū est de circunstantijs incarnationis Christi, quæ fuit radicale principium omnium ipsius Christi meritorum. Certè in ordine gratiæ proportionabiliter loquendum est ad ea, quæ contingunt in ordine naturæ, quod quemadmodum ad naturæ authorem pertinet non solum conferre potentiam, quæ est operandi principiū, sed etiam omnes circunstantias, quę ex parte eius se tenent, & hoc independenter à quocūq. alio extrinseco, v. g. Ad authorem rationalis naturæ non solum spectat conferre homini intellectū, & voluntatem: Sed etiam constituere has potentias in certo gradu intensionis, & perfectionis, & hoc independenter ab omni actione hominis. Ita ad Deū auctorem gratiæ similiter spectat, vt ea quæ in isto ordinem ratione principij obtinent, ab ipso tantum conferantur ab omni merito humano independenter, & præsertim independenter ab ea operatione, quæ per se pendet ex tali principio, sicut merita puri hominis pendent ex prima gratia, & Christi merita ex eius incarnatione. Eo quod huiusmodi principiū nequit exequi officium principij, imo & simpliciter esse nequit, nisi sub talibus circumstantijs, aut similibus constitutum.

Hæc argumenta efficacissimè probant primam conclusionis partem, quæ de facto procedit, & similiter probant secundam eius partem, quatenus de ordinaria lege, & potentia loquitur. Non tamen tantam vim habent ad eius probationem, prout ad potentiam Deo absolutam se extendit. Sed suadent probabiliter, eamque efficiunt probabilem, & si non certam.

§. 8. *Quinta conclusio.*

Christus neque meruit, neque mereri potuit, si propriè de merito fiat sermo, ipsam suæ incarnationis continuationē. Hanc conclusionem quoad vtramq. partē negant quidā Theologi in primis graues, putantq. ad Christi dignitatem eiusque meriti

excel-

excellentiam attinere, quod prædictam ipse meruerit incarnationis continuationem. Sed nostra cóclusio probatur, & primo quoad priorem eius partem, quæ non de possibili, sed de facto procedit.

Principio, vtor illo argumento iam superius bis insinuato, nimirum, quod si Christus meruit suæ incarnationis continuationem, ita quod continuatio incarnationis fuit præmium meritis Christi respondens, sequeretur quod omnia alia spiritualia bona, quæ nobis per Christum obueniunt, non propter ipsa Christi merita, sed ex mera Dei liberalitate donétur. Hanc sequelam probaui superius ex eo, quod ipsum diuinum esse verbi humanitati communicatum præmium esse sufficientissimum, vt adæquatè responderet toti valori meritorum Christi: atque adeo postquam Christus hoc præmium accepit, nihil ei amplius ex iustitia debetur. Et supponamus ad maiorem huius argumenti claritatem, ad eiusque efficaciam ostendendam, illam sententiam, quam ex quibusdam Theologis superius retuli, nimirum, quod Deus ex iustitiæ commutatiuæ debito teneretur remunerare, & præmiare Christi merita. Qua supposita sententia, nostrum argumentum id conté dit, & meo iudicio, id probat efficaciter, quod postquam Deus retribuit Christo pro suis meritis loco præmij incarnationis continuationem, nihil ei amplius ex iustitia debet, cum præmium suis meritis adæquatum ei tribuerit, atque adeo totum amplius, quod illi dat non ex iustitia retribuit, sed ex gratia donat. Quod tamen, vt superius aduerti, nulla est ratione admittendum.

Secundo eandem conclusionem sic probo. Id quod per se est principium alicuius meriti, nequit esse præmium meriti eiusdem, sed incarnatio Christi est per se principium primum, & radicale omniũ meritorum Christi: Ergo non potest esse ipsorum præmium. Dices hoc argumento tantum conuinci, quod ipsa substantia incarnationis nequiuerit esse præmium meritorum Christi, nihil autem de eius continuatione probat. Contra sic arguitur. Continuatio principij, & radicis meritorum non magis potest respectu ipsorum habere rationem præmij, quam ipsa substantia eiusdem principij, ergo vera est nostra conclusio. Antecedens probatur. Continuatio talis principij non ponit in numerũ cum ipsa eiusdem principij substantia. Nam sicut S. Tho. loquens 1. p. q. 104. ar. 1. ad 4. de creatione, & conseruatione rerum dicit, quod conseruatio rei nõ est simpliciter actio distincta ab eius creatione, sed est eadẽ creatio continuata, ita productio substantialis principij meritorum, & eius continuatio non sunt duæ distinctæ actiones, sed vna & eadem. Vnde sicut productio non potest cadere sub merito, ita neque eius continuatio.

Confirmatur primo. Prima radicalis merendi facultas nequit cadere sub merito, nam id quod secundum se principium est, nequit esse terminus, & finis. Præmium autem rationem habet finis, & termini, ergo cum incarnatio Christi secundum se sit prima, & radicalis facultas omnium meritorum Christi, nullo modo etiam quantum ad sui continuationem potuit esse præmium meritorum eius.

Confirmatur secundo manifesto, & efficaci argumento. Continuatio primæ gratiæ in puro homine iusto, non potest cadere sub merito, & oppositum asserere, esset errare in fide, secundum quam fateri tenemur, nullum hominem posse mereri suam perseuerantiam in gratia: at qui mereretur gratiæ continuationem, mereretur sine dubio perseuerantiam in gratia. Sed non alia ratione homo iustus nõ potest gratiæ continuationem mereri, nisi quia prima gratia est primum, & radicale merendi principium in quocumque puro homine iusto, & nulla alia potest afferri à Theologis verosimilis ratio, propter quam continuatio gratiæ nequeat esse meritorum præmium, nisi quia repugnat, quod principium meriti sit ipsius meriti terminus, & finis: Ergo cum incarnatio Christi sit primum principium, & radix omnium meritorum in Christo, sicut prima gratia in homine iusto, nulla verò simili ratione affirmari poterit, quod Christus de facto eius meruerit continuationem.

Ad plenum huius secundi argumenti cum suis cõfirmationibus intelligentiam illud est obseruãdum. Quod sicut potentia naturalis intellectus, aut voluntas, &c. Potest quidem se ipsam per suas operationes perficere, ita quod eius perfectio habeat rationem termini respectu suarum actionum. At non potest sui continuationem, aut conseruationem causare, hoc enim non ad ipsam potentiam, sed ad eius authorem pertinet, eiusdem enim vniuersalis, & primæ causæ est conseruare rem, cuius est producere: atque adeo continuatio seu conseruatio potentiæ nullatenus habet rationem termini operationum ipsius potentiæ. Ita primum merendi principium, primaque & radicalis merendi facultas potest quidem suis meritorijs actionibus propriam mereri perfectionem, & ita gratia meretur proprium augmentum, & Christus suis meritis promeruit quandã incarnationis suæ perfectionem, puta, immortalitatem, & gloriam corporis, suique nominis exaltationem. At continuationem, seu conseruationem suæ substantialis entitatis minimè potest proprijs actionibus mereri, eo quod continuatio, vt dixi, non ponit in numero cum ipsa principij substantia, & cum eius prima productione, atque adeo tenet se ex parte principij meritorum, & nequaquam habere potest rationem termini.

Vltimo tandem probatur conclusio. Continuatio incarnationis diuini verbi per se pertinuit ad ipsam Christi prædestinationem. At prædestinatio Christi nullum habuit meritum, sed ad solam Dei summæ gratuitam, & liberalem voluntatem est referenda. Ergo nullatenus Christus suæ incarnationis continuationem promeruit. Maior probatur. Christus fuit prędestinatus Filius Dei, vt esset Redẽptor hominum, & vt esset caput, & hominum, & Angelorum, & vt hominum peccata sua morte destrueret, suaque resurrectione spiritualem eorum vitam repararet, & stabiliret. *Mortuus enim est*, inquit Paul. Rom. 4. *Propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*: ergo non solum ipsa incarnationis substantia quantum ad sui primam productionem fuit independenter ab omnibus meritis prędestinata, & præordinata ab æterno, sed etiam quãtum ad sui continuationem, & perseuerantiam.

Confirmatur ex illo Paul. Ro. 1. *Qui*, scilicet Christus, *prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum*

spirıtum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri. Ex quibus verbis constat, quod prædestinatio Christi non in sola incarnationis substantia terminata fuit, sed ad sanctificationem nostram, & mortuorum resurrectionem ipsa Christi virtute operandam pertransit: ergo incarnationis continuatio non ex meritis, sed ex sola Dei prædestinatione ortum habuit.

Hactenus de prima parte conclusionis, quæ de facto procedit, agebamus, quam argumenta proposita, nisi decipior, veram esse demonstrant. Denique ad posteriorem conclusionis partem, quæ de possibili loquitur, transeundum est. In qua non negauerim, quod si absolutam Dei potentiam attendamus, sicut homo iustus potest continuationem suæ primæ gratiæ mereri, ita potuerit Christus mereri incarnationis continuationem, sed id tamen affirmo in posteriori conclusionis parte, quod illud meritum esset quidem meritum quasi ab extrinseco ex sola Dei acceptatione, & promissione, non verò suam vim meritoriam ex principio intrinseco, videlicet, ex gratia vnionis participaret. Etenim cum non fiat mutatio in ipsa gratia vnionis, vt supponimus, sed semper eandem naturam retineat, etiam si Deus velit acceptare eius opus tanquam illius præmij meritorium, & reuera ordinet opus illud ad continuationem incarnationis tanquam ad præmium promerendum, non tamen illud opus participabit ex ipsa gratia vnionis huiusmodi vim meritoriā. Quia gratia vnionis non habet virtutem ad merendum suam continuationem, neque illam potest proinde Christi operibus communicare: atque adeo ab extrinseco tantum, & secundum quid Christi operatio posset esse per absolutam Dei potentiam meritum continuationis incarnationis Christi. Et idipsum censeo dicendum de homine iusto, quod si per absolutam Dei potentiam mereatur suæ gratiæ continuationem, & perseuerantiam tale meritum non emanabit ex ipsa gratia, sed ab extrinseca tantū Dei ordinatione. Quæ res elucidationem accipiet maiorem ex dicendis in quæstione sexta sequenti. Ex istis ergo in hunc modum formo argumentum pro secūda conclusionis partē. Gratia vnionis nullā conferre pōt virtutem Christi operationibus, qua possint mereri continuationem incarnationis. ergo etiam per absolutum Dei potentiam Christus, propriè, & rigorosè loquendo de meritò, non potuit talē continuationem mereri, sed meritò duntaxat impropriè dicto, cuius tota vis meritoria fundetur in extrinseca Dei ordinatione, & non in intrinseco ipsius operis valore ex vnionis gratia desumpto.

Confirmatur. Gratia vnionis de facto tribuit operibus Christi totum illum valorem meritorium, quē secundum omnem potentiam eis potest conferri: ergo per nullam potentiam crescere potest intrinsecus meritorum Christi valor. Patet antecedens, quia de facto confert eis valorem meritorium infinitum. At infinito nequit esse maius, Ergo, &c.

Sed est argumentum contra vtramque partem huius conclusionis. Homo iustus de facto meretur de congruo suæ gratiæ conseruationem: ergo, & Christus meruit, aut saltem mereri potuit de congruo suæ incarnationis continuationem, & perseuerantiam. Consequentia ex paritate rationis constare videtur, & antecedens admittunt vniuersi Theologi cum tractāt de merito hominis iusti. Huic argumento neganda est cōsequentia. Et ratio discriminis est, quod meritum cougrui, quo iustus homo suæ gratiæ continuationem meretur, non tam ab ipsa gratia, quam à voluntate operantis procedit, iuxta modum inferius in hoc dubio explicādum. At Christus non potuit habere meritum, cuius tota vis meritoria non fundaretur in gratia vnionis: quoniam totus valor meritorum Christi reducitur ad eius esse personale, in quo principaliter consistit ipsa vnionis gratia. Vt autem modo dicebamus, gratia vnionis nullam potest conferre virtutem meritoriam Christi operationibus, qua eius cōtinuationem mereātur sicut nec gratia habitualis operationibus iusti hominis vim meritoriam cōferre valet, per quā eius perseuerantiam & continuationem promereri queant.

§.9. *Soluuntur argumenta in oppositum.*

AD argumenta, quæ à principio huius dubij informauimus, oportet deinceps respondere. Ad primum dicitur in more scripturarum sacratū positum esse, vt tunc res dicantur fieri, quando apparent, vel in se, vel in suis manifestantur effectibus. Iuxta quem modum, dixit Christus, post suam resurrectionem Matth. vlt. *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra*, cum tamē ante ei data fuisset, sed quia tunc eius manifestatio inchoabat, ideo dixit tunc sibi dari. Ad eundē ergo modum dicitur Apocal. c. 5. dignum esse Agnum accipere diuinitatem, idest, dignum vt eius manifestaretur diuinitas. Quā manifestationem petebat Christus Ioan. 15. cum ad Patrem dicebat, *Clarifica me pater apud temetipsum claritate, quam habui prius quam mundus fieret.* Quo loco petebat clarissimam, & illustrissimam suæ diuinitatis manifestationem, quæ multis quidem clarui, sed mirabilibus, gloriosissimisque præcipuè resurrectionis, & ascensionis operibus. Ita interpretantur Rupertus, Cartusiens. Caiet. & alij communiter interpretes. In eodem sensu intelligitur Paul. in illis verbis citatis. *Dedit illi nomen, quod est super omne nomen, &c.* Eadem etiam intelligentia accommodari potest illi testimonio adducto ex Psalm. 44. *Propterea vnxit te Deus, &c.* Nam tunc Christus potuit dici vngi cum eius vnctio, idest, vnio diuinitatis ad carnem mundo innotuit, quam vnctionem ob id Christus promeruit, quia iustitiam dilexit odioque habuit iniquitatem. Non refragatur huic intelligentiæ Hye. in ep. ad Princip. & Ambr. ad Heb. c. 1. Sed huius vltimi testimonij alias duas reperies intelligētias à nobis superius assignatas, quæ nō minus sunt accommodatæ ad literalē eius sensū. Et potissima, vt crediderim interpretatio est ea, quā tunc ex S. Augusti, videlicet, quod dictio, *propterea*, non meritoriam, sed finalem causam denotat, idest, vt diligeres iustitiam, &c. Anselmus, & Beda ad Hebr. 1. ita intelligunt. Non dissentit Cyrill. 8. lib. thesauri, c. 1. ad fin.

Ad secundum argumentum negatur antecedens. Ad primam eius probationem, concesso antecedente negatur consequentia, quoniam Christi meritum in eo sensu est infinitum, quod habuit omnem eum meritorium valorem, qui necessarius est ad merēdū

totum

Digitized by Google

totum id quod potuit cadere sub merito, idest, illud totum, quod potest habere rationem præmij. At incarnatio Christi nullatenus habere potest præmij rationem respectu operationū Christi, eo quod est primum principium, primaq. radix omnium earū, & totius valoris meritorij, quæ eis potest inesse.

Ad secundam probationem. Primo respondeo, quod licet admittatur totum, quod illa probatio cōtendit, adhuc non sequitur Christum suam incarnationem meruisse. Nam totum illud meritum non ad Christum, sed ad eius humanitatem pertineret. At quod bonitas Christi verbi incarnationem mereretur, diximus non esse impossibile secundum absolutam Dei potentiam. Cæterum quoniam argumentum contendit probare, quod Christi humanitas secundum ordinatiam Dei legem, & potentiam Verbi incarnationem meruerit: Idcirco Secundo respondeo, quod Christi humanitas non prius naturæ ordine fuit præintellecta existens, quam intelligeretur à verbo assumpta. Et primo quidem quod non præintelligeretur existens existentia diuina, suppono in præsentia ex his quæ 3.p.q.3.a.3. dici solēt aduersus Duran. qui existimauit humanam naturam prius rationis ordine assumptam fuisse ad existentiā Dei tribus personis communem, quam fuerit assumpta ad ipsam verbi personalitatem. Quæ sententia si non est error, est tamen parum in fide tuta. Quia ex illa videtur sequi naturam humanam à tota Trinitate fuisse assumptam, atque adeo, quod Deus, vt communis toti Trinitati, est homo, & ex consequenti, quod non solus filius sit homo, sed Pater etiam, & Spiritus sanctus, quę est manifesta hæresis. Quod aūt fuerit præintellecta existens propria existentia, vt cū Scoto censuerunt, & censent multi Theologi, mihi non apparet verum.

Censeo enim cum S. Thom. 3. par. q. 17. ar. 2. in Christo vnicam tantum existentiam reperiri, ipsam, videlicet, diuini verbi existentiam, qua simul cum verbo existit ipsa, Christi humanitas. Quo fit nullatenus humana natura in Christo præintellecta fuerit existens ante vnionem hypostaticam, & ex consequenti, neque in ea potuit aliquod præintelligi opus meritorium, quo ipsa humanitas verbi incarnationē mereretur. Sed illa ratio qua humanitatis Christi præexistentia secundo argumento principali huius dubitationis probatur, non est omninò facilis ad dissoluendum. Cui argumento negandum est illud antecedens, nimirum, quod Christi humanitas prius fuit creata, quam assumpta. Admitto quidem duas ibi mutationes reperiri (si modo mutationis nomine appellari possunt) scilicet creatio animæ, totiusque humanitatis productio, & assumptio eiusdem humanitatis ad verbum. Inter quas iste fuit ordo, quod creatio animæ humanitatisque productio (quæ ad vnam pertinent mutationem) præsupposita fuit, vt in via, & quasi in fieri ad assumptionem. At in facto esse, & in termino, è contra assumptio fuit præintellecta humanitatis productioni. Itaque hæc propositio est vera, prius natura humanitas Christi producitur, quam sit assumpta: Hæc autem falsa; humanitas prius est producta, quam assumpta. Sed e contra est concedendum, quod prius fuerit assumpta, quam producta. Ad verificandum autem illam propositionem, humanitas prius producitur quam sit assumpta, non est necesse, quod humanitas prius habuerit actum existendi, quam fuerit assumpta ad subsistentiam verbi, sed sat fuerit, quod quantum erat ex vi creationis rationalis animæ, ac productionis totius humanitatis, ipsa humanitas tenderet ad actum existentiæ propriæ, & sibi connaturalis, qui tamen impeditus fuit, per ipsam verbi existentiam humanitati hypostathica vnione communicatam, quæ diuini verbi existentia præuenit ipsam naturalē humanitatis existentiam, sicut & diuina verbi subsistentia præuenit subsistētiam humanam. Et ratione huius præuentionis assumptio in facto esse, & in termino prior fuit rationalis animæ creatione, ac prior itidem ipsa totius humanitatis productione, quamuis in fieri res è contra se habuerit.

Neque mirum alicui esse debet, quod istæ duæ mutationes ita se haberent in excellentissimo incarnationis mysterio, quod ea, quæ prior fuit in fieri, & in via, fuerit posterior altera in facto esse, & in termino. Ita, quod prior mutatio præuenta esset à posteriori ex parte termini, & quasi impedita, ne proprium terminum, in quem tendebat, attingeret. Neque vero hęc doctrina ob id esset falsitans arguenda, si nullum possemus simile ex ordine naturali inuenire. Nam de hoc mysterio dictum est ab August. epistol. 3. ad Volus. quod *si eius rationem quærimus non erit mirabile si exemplum vero non erit singulare*. Sed nihilominus tentandum erit ad maiorem huius rei persuasionem ei aliquale in ordine rerum naturalium simile inuenire. Et mihi illud se offert, quod in intellectu nostro iuxta S. Thom. doctrinam quam eius discipuli ex ipso colligunt 1. par. quæst. 27. artic. 1. Duæ reperiuntur actiones formalibus rationibus distinctæ, nimirum, dicere, idest productio verbi, & intelligere, quæ est ipsa obiecti in verbo contemplatio. Inter quas operationes talis reperitur ordo, quod intelligere prout est in via, & quasi in fieri, præsupponitur addicere. Nam vt S. Thom. inquit, 1. par. quæst. 34. artic. 1. ex eo intellectus producit verbum leonis, & non equi, quia cognoscit leonem, & non equum, atque adeo productio verbi per se pendet ex cognitione illius rei cuius verbum producitur. Cæterum ex parte termini, & quasi in facto esse, è contra res se habet. Nam intelligere, prout est obiecti contemplatio, præsupponit ipsum dicere, quia præsupponit verbum productum, in quo fit intellectio, & ipsa obiecti contemplatio.

Sed in communi possumus huius rei assignare rationem, quæ in eo sita est, quod prioritas naturæ nō est aliud quam prioritas causalitatis, vt ex Aristotelicis post prædicamētis in c. de priori facile erit intelligere: At non est mirum quod aliqua vna mutatio, prout est in via, & veluti in fieri, sit causa alterius, & quod prout est in termino, in suoque complemento sit eiusdem mutationis effectus, præsertim in diuerso genere causalitatis. Sicut in materia nostri secundi argumenti contingit. Nam humanitatis productio, prout in fieri, & in via, est materialis causa assūptionis, eo quod assumptio est ab alio ad se sumptio, & ob id res assumenda debet præsupponi saltem in fieri ad assumptionem. Assumptio autem ex parte termini prior est humanitatis productione, & creatione rōnalis animæ, eo quod creatio nequit assequi

Digitized by Google

suum terminum formalem, scilicet, esse, nisi dependenter ab assumptionis termino, nimirum, à verbi subsistentia; quæ est formalis terminus assumptionis. Et quia terminus reducitur ad formam, idcirco humanitatis productio, animæque creatio pendét ab assumptione quasi in genere causæ formalis. Et verissimum proinde est, si formalis sermo fiat, quod Christi humanitas prius assumpta fuit quam creata. Quamuis in genere materialis causę, debeat cócedi, quod prius creabatur quam assumpta fuisset. Non desunt Theologi, qui concedant in genere causę materialis humanitatem prius fuisse creatam, quã fuerit assumpta. Verum ergo non video, qua ratione hoc concedi possit, si cum S. Tho. censemus humanitatem in Christo non existere nisi per verbi existentiam, & quod existẽtia non communicatur nisi personæ, seu hypostasi (vtrumque enim dicit 3. p. q. 17.) Nam si hæc sententia vera est, in nullo genere causæ humanitas potuit existere priusquam esset ad verbi hypostasim assumpta. Nam alias existentia immediatè fuisset communicata humanæ naturæ, & non immediatè hypostasi, quod S. Th. doctrinæ contradicit. Cuius veritatem nũc suppono, quia in eius probatione immorari non licet, ne plus nimio ab intento noster hic tractatus diuertat.

Ad confirmationem negatur antecedens, probationi verò dicitur. Quod si proportionatum, & connaturalem rerum ordinem attendamus, præmium non debet antecedere meritũ, sed è contra: habet n. præmium rationem finis comparatione ad meritũ, quod proinde prius quidem est intentione, executione verò posterius. Potest tamen fieri supernaturali Dei virtute, & potentia, vt propter causam aliquam necessariam immutetur naturalis hic ordo, ita vt præmium meritum antecedat, habeatque meritum quendam modum finalis causæ. Et ita contigit in merito Christi comparatione ad gratiam antiquorũ patrum, quæ rationem habuit præmij meritorum Christi, prout antecesserunt in diuina præscientia. Sed tamen hæc mutatio fieri non potest, si id quod præcedit, habet rationem principij, & radicis ipsorum meritorum. Itaque si gratia antiquorum Patrum principium fuisset, & radix meritorum Christi, haudquaquam esset possibile, quod ipsa gratia antecederet Christi merita. Vnde cum Christi incarnatio sit prima radix omnium meritorum Christi, & valoris meritorij infiniti, qui in ipsis reperitur, per nullam potentiã fieri potuit, quod opera Christi ipsa incarnatione posteriora eandem mererentur incarnationem.

Aliter diluere solent hoc argumentum nonnulli Theologi asserentes, quod solutio anticipata non est actus iustitiæ, sed liberalitatis, & gratiæ eius, qui ita pretium exoluit. Vnde incarnatio considerata in ratione anticipati præmij meritorum Christi non posset habere rationem actus iustitiæ, atque adeo neque propriè esset præmium. Hæc tamen solutio, nisi quid amplius ei addamus, sufficiens esse non potest. Quoniam licet in solutione anticipata aliquid gratiæ, & libertatis inueniatur, id nempe, quod ad temporis anticipationem pertinet, est nihilominus simpliciter actus iustitiæ, quatenus pretium, quod anticipatè soluitur, est adæquatum mercedi suscipiendæ. Erit autem præfata solutio, mea sententia, valde apparens, imo in ea fundabitur ratio efficax aduersus sententiam contrariam, si ei addamus, quod quando solutio ex natura rei, quæ aliud non patitur, aliter fieri nequit quam anticipate, non potest ibi reperiri vera ratio iustitiæ. Quia iam tota solutio in ratione solutionis consideranda erit quantum ad id præcise, quod est esse anticipatam, in quo iustitia non est, sed pura liberalitas. Et quia hoc in præsentia ita contingit: non enim aliter meriti, & præmij ratio constabit nisi præmium anticipetur, ideo nulla est iustitia, atq. adeo, nec meriti, neque præmij ratio.

Ad tertium argumentum concesso antecedenti, neganda est cõsequentia. Cuius probationi dicitur, falsum esse, quod per resurrectionem per se primo, & formaliter tãtum bonum fuerit communicatum humanitati, quantum per incarnationem. Etenim resurrectio, vt supra dicebam, per se primo, & formaliter tantum terminatur ad reunionem partium separatarum, ex quarum reunione integra consurgit humanitas. Quod autem hæc vnio partium terminetur ad diuinum verbi suppositum, habuit se ibi cõsequenter, & quod ad vim resurrectionis attinet, per accidens.

Sed arguit quis contra hanc solutionem, resurrectio non solum est reunitio earum partium, quæ fuerant separatę, sed præterea requiritur, quod terminetur ad idem suppositum in quo subsistebant partes ante separationem: alias enim si reunitio ad aliud terminaretur suppositum, non resurgeret ille homo qui fuerat mortuus, sed alius. Ergo in Christi resurrectione, & in eius formali, & primario termino, nõ solum ipsa partium reunitio, & naturæ integritas debent attendi, sed etiam identitas diuini suppositi; atque adeo Christus, quatenus meruit resurrectionẽ tantum meruit bonum quantum fuit humanitati per incarnationem communicatum.

Hoc argumentum non est contemnendum, cuius difficultati viri magni ingenij, & eruditionis præcipue succumbentes, existimarunt Christum vere meruisse ipsum diuinum verbum eiusque vnionem ad humanitatẽ, quæ per Xpi resurrectionem facta fuit. Nam in triduo mortis Christi sicut non erat humanitas, sed eius partes existebant separatæ, vt 3. p. q. 50 ar. 4. &, ita diuinum verbum humanitati erat vnitum, cuius vnio facta est per resurrectionem: atque adeo hoc ipso, quod Christus suam meruit resurrectionem, meruit quoque per se, & formaliter ipsum diuinum verbum, vt humanitati reuniendũ, ac proinde tantum bonum meruit, quantum fuit incarnationis bonum. Dicunt præterea huius sententiæ authores, per accidens fuisse ad Christi resurrectionem, & similiter ad meritum, quo Christus ipse suam resurrectionem promeruit, quod humanitatis Christi partes in triduo mortis vnitæ præextiterunt diuino supposito: atque adeo, quod ita se habuit vnio diuini verbi ad humanitatem in resurrectione, atque si non præexisteret vnitum ipsis humanitatis partibus.

Sed his non obstantibus in nostra adhuc persistimus sententia, propter rationes superius commemoratas, & expositas.

Et ad argumentum modo formatum respondetur. Verum quidem esse, quod ipsa resurrectionis ratio postulat, vt natura ex partibus reunitis integra-

ta in eodem subsistat supposito, in quo subsistebat ante partium separationem, sed non est tamen de ratione intrinseca resurrectionis necessarium, quod natura reintegrata, alia speciali actione à reintegratione distincta, tali supposito vniatur. sed benè permittit, quod vnio reintegratę naturæ ad illud suppositum se habeat consequenter, & concomitanter ad ipsam partium reunionem, ad ipsamq. naturæ reintegrationem, vt contigit in Christi resurrectione, eo quod diuinum suppositum vtrique humanitatis parti, & animæ, & corpori in triduo mortis permanserat vnitum. In quo casu nulla maior virtus, & efficacia necessaria est ad vniendum suppositum reintegratæ naturæ, quam ad ipsam reintegrandam naturam per reunionem separatarum partium: neque maius miraculū est vnitio humanitatis reintegratę ad verbum, quam ipsa humanitatis partiū reunitio. Neque natura propriè loquendo accipit aliquid per illam verbi vnionem, quod ad ipsam nō pertineret. Nam quatenus verbum erat vnitum ipsius naturæ partibus, ad eam pertinebat vti eius suppositum. Ita quod facta naturæ reintegratione naturaliter consequutum fuit, quod maneret tali supposito vnita. Vnde formalissimè loquendo hęc reunitio verbi cū integra humanitate, non tam est tribuenda Deo, vt resurrectionis authori, quam eidem, vt authori incarnationis. Quoniam ex illa antiqua vnione in ipsa incarnatione facta hęc resultauit reunitio diuini verbi ad integram humanitatem effecta partiū reunione per resurrectionem, fuitq. proinde istud reunionis verbi ad humanitatem miraculum consequēs ad miraculum incarnationis.

Ex his manifesta superest argumenti solutiò. Distinguendum est enim antecedens iuxta traditā doctrinam in hunc modum, quod si sit sensus, necessarium esse, quod vnio reintegratæ naturæ ad idē suppositum speciali actione ipsius resuscitantis, & reintegrantis naturam, fiat, falsum est antecedens. Nam quod ita fiat, per accidens est resurrectioni. Si vero sit sensus, necessariam esse illam vnionem naturæ ad prædictum suppositum, vndecumque talis vnio proueniat, siue fiat per se, & directè, siue concomitanter se habeat, verum est antecedens: sed in hoc sensu intellectum, nihil concludit contra nostram sententiam. Quia non sequitur, quod vnio naturæ ad præcedens suppositum fiat ex vi resurrectionis. Et ex cōsequenti non oportet, quod is qui resurrectionem meretur, simul quoque talem reunionem ad suppositum mereatur.

Id vero quod afferunt authores sententiæ contrariæ, nimirum, per accidens fuisse ad Christi resurrectionem, secundum eum modum quo de facto contigit, quod diuinum verbum permaneret vnitum ipsis humanitatis partibus, existimo esse falsum. Quia si verbum non esset vnitum partibus humanitatis, duplex interuenitet miraculum in Christi resurrectione, nempe reintegritas humanitatis per reunionem partium facta, & iterata assumptio humanitatis ad verbi subsistentiam, & hoc posterius esset multo maius miraculum, & excellentius diuinę potentiæ opus. Nos autem contendimus, quod de facto vnum tantum contigit in resurrectione miraculū, quod fuit ipsa humanitatis reintegratio. Aliud vero posterius consequenter se habuit, & concomitanter, & potius consequutum fuit ex vi magni illius & primi miraculi incarnationis, quam ex vi resurrectionis de nouo factæ, vt dudum aduertebam. Quæ animaduersio euacuat vim huius difficultatis. Nam si miraculum illud reassumptionis totius humanitatis reintegratæ ad verbi subsistentiam, ex ipso resurrectionis opere per se fuisset consequutum, fateri teneremur, quod Christus quatenus suis operibus per se primo resurrectionis miraculosū opus meruit, mediatè etiam, & secūdario promeruit illud consequēs reunionis verbi ad humanitatem miraculum. Quod ego non libenter admitterem.

Sed adhuc vrget nos difficultas, quæ se è vestigio opponit. Quod verbum corpori persisteter vnitum in triduo mortis non ortum habuit ex sola verbi incarnatione, nam supposita S. Th. sententia 1. p. q. 76. ar. 3. & 4. vbi legatur Caiet. quam hausit sine dubiò ex doctrina Arist. nimirum, quod resolutio fiat vsq. ad materiam primam in morte cuiusuis animalis etiam hominis, necessum est fateri, quod Christo mortuo in eius materia prima nō permansit eadem corporeitatis forma, quæ fuerat ipso Christo viuente, sed quod à forma cadaueris aliud esse corporeum acceperit. Diuinum autem verbum non fuerat nudæ materiæ communicatum, sed prout induebat gradū corporeum ab anima Christi rationali susceptum. Ergo hoc esse corporeo a materia sublato, si ordinē rerum attendamus, non persistebat diuinum esse verbi in materia illa, eoquod dependenter ab anima Christi rationali, ei fuerat communicatum: atq. adeo nouo opus fuit miraculo, vt in corpore cadauerico permanserit diuinum verbum hypostaticè vnitum, & ex consequenti fatendum est Christum suis meritis hoc nouum meruisse miraculum. Quod si admittimus, iam ipsa reddit argumenti prioris difficultas, nempe, quod Christus tantum promeruit bonum, quantum fuit bonum incarnationis, promeruit namque diuinum verbum, vt cadauerico Christi corpori vniendum.

Non est leue hoc argumentum, neque facile occurrit sufficiens eius solutio. Mihi videtur dicendū cum Caietan. 3. p. q. 6. art. 1. & 6. quod & si regularis naturæ ordo postulare videbatur, quod in ipso verbi incarnationis instanti diuinum ipsius verbi esse non prius partibus humanitatis, præsertim parti materiali, quam toti vniretur humanitati, quia non prius partes quam totum existunt, sed è contra totum prius natura existit, quam partes, in ipso enim, & ad eius existentiam existunt partes. Tamen propter mysterij rationem, eo quod verbū assumebat humanitatem nunquam dimittendam quoad essentiales eius partes, immutatus fuit hic ordo, & prius natura existentia diuini verbi communicata fuit corpori, idest, materiæ illi singulari, quæ prę parata fuit a Spiritu sancto, & ex purissimis B. Virg. sanguinibus accepta, vt ex ea simul cum anima integraretur tota Christi humanitas, quam communicaretur toti ipsi humanitati. Vnde esse verbi illi materiæ communicatum non habuit in illa communicatione intrinsecam dependentiam ab eo corporeitatis gradu, quem Christi materia ab eius anima suscepit, atque adeo in morte illo sublato, alioque à cadaueris forma adueniente, permansit sine miraculo in eadem materia.

Quar-

Digitized by Google

Quartum argumentum eam difficultatem elucidandam exposcit. Vtrum patres antiquæ legis meruerint de congruo incarnationem Christi Domini.

DVBITATIO APPENDIX.

Vtrum Patres antiquæ legis meruerint incarnationem de congruo.

§. 1. *Proponitur sententia negatiua cum suis fundamentis.*

IN qua re variæ sunt Theologorum sententiæ, Gab. in 3. dist. 3. quæst. 1. S. Bonauent. ead. d. a. 2. quæst. 2. Mars. in 3. quæst. 5. dicunt duo. Alterum est, quod patres antiqui, neque de condigno, neque de congruo meruerunt Christi Domini incarnationē, quantum ad eius substantiam. Alterum vero est, quod meruerunt eius accelerationem; ita quod prius tempore verbum assumpsit humanitatem propter orationes, & merita patrum, quam alias assumeret. Vtrumque assertum probatur 1. Orationes patrum contendebant, non vt Deus fieret homo, sed vt citius homo fieret: ergo non meruerunt, neque impetrauerunt incarnationem Christi quantum ad substantiam: sed solum eius accelerationem. Probatur antecedens ex sacra Scriptura, Exod. 4. dicebat Moys. ad Dominum. *Mitte, obsecro, quem missurus es.* Ecce Moyses præsupponebat diuinum decretum de incarnatione verbi futura, petebat autem, vt cito fieret. Id ipsum insinuat oratio Isa. cap. 4. *Vtinam dirumperes cælos, & descenderes.* Et Ps. 11. *Propter miseriā inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.* Ponderandum est illud verbum, *nunc*, reddit enim sensum istum, propter clamores, & orationes eorum, qui se pauperes, & egenos absq. Christo arbitrantur, nunc, idest, citius quam disposueram, veniam in mundum in remedium illorum.

Probatur secundo ista sententia maxime quoad primum assertum. Id quod est principium meriti non potest cadere sub tali merito, alias enim idem esset principium, & terminus respectu eiusdem, idēque respectu eiusdem causa esset, & effectus, quod est impossibile, vt diximus non semel. Sed incarnatio Christi Domini ab æterno præuisa primum fuit omnium meritorum antiquorum Patrum principium, ergo. Minor patet ex illo ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati coram ipso.* Ecce vbi sanctitas omnium nostrum per Christum nobis collata est, atque adeo omnia merita, & Patrum, & nostra, quæ pertinent ad sanctitatem, ad Christum sunt referenda. Et confirmatur 1. Idcirco docent grauissimi Theologi primam gratiam non cadere sub aliquo nostro merito, quia est in nobis prima omnium meritorum radix: ergo eadem ratione incarnatio Christi Domini non potuit cadere sub aliquo merito. Confirmatur secundo. Si patres antiqui meruerunt incarnationem Christi Domini, sequitur, quod meruerint suam primam gratiam. Consequens in errorem vergit Pelagianum. ergo, &c. Probatur sequela. Incarnatio Christi Domini est causa meritoria illius primæ gratiæ. Ergo qui meruit incarnationem, meruit & illam primam gratiam. Patet consequentia ex regula illa vulgata, quidquid est causa causæ, est causa causati.

Tertio probatur. Patres antiqui non meruerunt Christi prædestinationem; ergo neque eius incarnationem. Consequentia videtur manifesta, nam incarnatio temporalis Christi Domini fuit effectus infallibiliter consequens eius prædestinationem: ergo qui non meruit Christi prædestinationem, neque meruit eius infallibilem effectum, nimirum, temporalem incarnationem. Probatur antecedens prius ratione fuit in diuino decreto prædestinatio Christi Domini, quam præuiderentur merita patrum, quia vniuersa merita, & illorum, & nostra innituntur prædestinationi Christi, ergo, &c.

Si dicas, quod incarnatio ex eo potuit cadere sub meritis Patrum, quia licet fuerit præuisa, & prædestinata prius ratione, quam præuiderentur Patrum merita, tamen in executione fuit posterior tempore, & ita quatenus fuit posita in executione potuit habere rationem præmij respectu operum antiquorum Patrum. Prædestinatio verò cum ad intentionis ordinem spectet, secundum quam incarnatio Christi fuit causa omnium meritorum, nulla ratione potuit sub eiusdem meritis cadere vti eorum præmium.

Contra hoc arguitur. Sequitur quod opera antiquorum Patrum non solum de congruo, sed etiam de condigno meruerint incarnationem Christi Domini. Consequens non est admittendum: ergo, &c. Probatur sequela, incarnatio Christi, prout in executione ponenda potuit habere rationem præmij, & nihil deerat operibus Patrum, vt illam de condigno mererentur: ergo. Probo minorem. Erant opera supernaturalia, & eiusdem ordinis cum incarnatione Christi, procedebant ex gratia, & charitate, ordinabantur ab ipsis operantibus ad istud præmiū. & nihil aliud exigi potest ad meritum de condigno: ergo, &c.

Confirmatur, saltem sequitur, quod secundum potentiam Dei absolutam opera patrum veteris testamenti potuerint de condigno mereri incarnationem Christi. Consequens non apparet verum, ergo, &c. Probatur sequela. Si semel supponimus, quod incarnatio Christi potuit habere rationem præmij respectu illorum operum, quæ implicatio erit, vt de condigno istud præmium meruerint, si infinitam Dei omnipotentiam attendamus?

§. 2. *Proponitur sententia affirmatiua cum suis fundamentis.*

SEcunda sententia docet, quod Patres antiqui nō solum meruerunt accelerationem incarnationis Christi, verum etiam meruerunt ipsam incarnationem quantum ad aliquem eius effectum.

Ad huius opinionis intelligentiam adnotandum est cum eius authoribus, quod duplex fuit præcipuus incarnationis Christi effectus. Alter iustificatio animarum per gratiam sanantem, & renouantem hominem interiorem. Alter verò apertio regni cœlestis. Dicit ergo hæc sententia, Patres antiquos non meruisse incarnationem Christi quantum ad priorē effectum, meruisse tamen illam, quoad effectum po-

posteriorem. Et quoniam primus effectus fuit præcipuus, & magis propinquus substãtiæ incarnationis Christi, idcirco absolutè dicendum est, quod non meruerunt substantiam incarnationis, cõcedendum est tamen illam promeruisse secundum quid, idest, comparatione ad illum minus principalem effectum.

Hæc sententia probatur. Incarnatio Christi Domini quãtum ad priorem effectum est prima omniũ meritorum radix: gratia enim collata per Christum, principium est totius meriti. Quoad secundum verò effectum non est radix, & principium merendi: non enim essentialis meriti ratio, aut ipse meritorius valor ex apertione cœlestis regni per se pendet. Ergo præclara veterum Patrum opera nequaquam primũ incarnationis meruerunt effectum, meruerũt autem effectum secundum, & minus præcipuum. Et qui nõ fuit illis merendi principium, nisi dumtaxat finale, quatenus cœlestis ianuæ apertio tenet se ex parte vltimi præmij, nempe gloriæ. Quæ solum finalis causæ influxum habere poterit respectu meritorum. Ergo incarnatio Christi Domini quantum ad primum effectum nõ cadit sub merito antiquorum Patrum, bene tamen quoad secundum effectum. Istam sententiam tenet S. Bonau. vbi supra, Alex. Alens. 3. p. q. 9. membro 3. Verum est, quod hi authores non omnino sibi consentiunt. Etenim D. Bonau. existimat Patres antiquos meruisse de condigno incarnationem Christi quoad secundum effectum, Alens. verò tantum admittit meritum de congruo.

§. 3. Sententia S. Thomæ proponitur, & declaratur.

VLtima sententia quã docet S. Th. 3. p. q. 2. a. 11. & in 3. ad Anibal. d. 4. dicit, Patres antiquos meruisse de congruo incarnationem Christi Domini, etiam secundum eius substantiam, nullatenus verò de condigno.

Pro resolutione notandũ est, in duplici sensu posse intelligi Patres antiquos meruisse acceleratione incarnationis Christi. Alter est, quod propter merita Patrum Verbum citius in mundum veniret, quàm per diuinum consilium fuerat dispositum priusquã, nostro intelligendi modo, Deus merita Patrum præuidisset. Alter sensus est, quod Deus ante præuisione meritorum veter. testam. Patrum decreuit quidem Filium suum in mundum mittere, non autem designauit certum tempus, in quo illum esset missurus, sed quantum ad hoc expectauit merita Patrum, quibus in sua æternitate præuisis, præfiniuit determinatum tempus incarnationis Filij sui. Ad eũ modum, quo quidam doctissimi interpretantur sententiam Scoti asserentis, Christum Dominum fuisse prædestinatum ante præuisionem peccati primi parentis. Dicunt enim, quod ante præuisionem huius peccati statuit Deus vt Verbũ fieret caro, at verò in illo priori rationis nõ definiuit Deus qualem carnem assumpturum esset Verbum, passibilem ne, an impassibilem, sed hoc post præuisionem peccati originalis decreuit. Quo supposito, sequentibus conclusionibus rem istam explico.

Resoluitur quæstio.

§. 4. Prima conclusio.

SI acceleratio incarnationis Christi in priori sensu sumatur, improbabiliter diceretur, Patres antiquos accelerationem incarnationis Christi promeruisse. Probatur primo. Hic sensus manifestè inuoluit mutationem diuinæ voluntatis, & diuini consilij: ergo improbabilis est, & absurdus. Probatur antecedens. Iuxta hũc sensum præsupponimus, Deum ante præuisa Patrum merita, statuisse determinatum tempus incarnationis Christi, & quod tandem meritis præuisis, aliud tempus eidem futuræ incarnationi designauit. At hęc manifesta est diuini consilij, diuinęq; voluntatis mutatio: ergo.

Secundò probatur ex illo ad Gal. 4. *Cum autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum*, &c. Hęc autem temporis plenitudo quid designat aliud, quàm tempus diuino consilio determinatum? ergo non antea Verbum carnem assumpsit, quàm adueniret tempus illud, quod fuerat per diuinum cõsilium dispositum: atque adeo Patres antiqui non meruerũt neque de condigno, neque de congruo acceleratione incarnationis Christi, in hoc priori sensu acceptã.

Ex quo sequitur, quod simpliciter, & absolutè negandum est, Patres antiquos meruisse acceleratione incarnationis Christi. Quoniam acceleratio incarnationis, si propriè, & ad rigorem sermonis sumatur, primum sensum à nobis expositum reddit. Acceleratio enim, secundum nominis proprietatem, designat, quod res citius fiat, quàm aliàs esset facienda.

§. 5. Secunda conclusio.

SI acceleratio incarnationis in posteriori sensu sumatur, cũ aliqua probabilitate dici potest Patres antiquos meruisse incarnationis Christi accelerationem, sed multo probabilius oppositum asseritur.

Prima pars conclusionis probatur argumento primo ex propositis à principio dubij. Et præterea probatur, quoniam argumenta, quę ex aduerso obijciuntur, habere possunt apparentem solutionem.

Secunda pars conclusionis probatur. Primo. Decretum de incarnatione Christi futura, fuit actus diuinæ prædestinationis Christi, sed prædestinatio cũ sit pars perfectissima diuinæ prouidentiæ, disponit omnia quoad singulares etiam circunstantias, temporis, & loci, &c. ergo in illo decreto diuino de Christi incarnatione futura, quod ante præuisionem meritorum antiquorum Patrum præintelligitur, dispositum fuit nõ solum de substantia incarnationis, sed etiam de tempore determinato, in quo erat futura: atque adeo cum hoc diuinum decretum sit penitus immutabile, Patres antiqui nequaquam meruerunt, vt Christi Domini acceleraretur incarnatio.

Secundo probatur. Merita Patrum antiquorum præuisa in Dei æternitate fuerunt in Christi meritis fundata, sed hoc verum esse non potest, si contraria sentẽtia vera est: ergo, &c. Maior est fidei Catholicæ veritas, vti superius ex c. 4. Actorũ ostendi. Et probatur minor. Non potuerunt in diuina præscientia præuideri Christi merita in aliquo rationis signo,

signo, ante præuisionem meritorum Patrum, si vera est sententia contraria: ergo, &c. Probo antecedens. Christi merita non potuerunt prævideri in æternitate, nisi quatenus cognoscebantur, vt existentia in aliqua determinata temporis differentia. Sed iuxta cōtrariam sententiam merita Christi non potuerunt præcognosci vt existētia in aliquo determinato tempore ante præuisionem meritorum Patrum: quoniam ait ista sententia, Deum non designasse determinatum tempus incarnationi Christi, nisi post prǽuisa Patrum merita: ergo Patres antiqui non meruerunt determinationem temporis, in quo futura erat incarnatio Christi.

Posset huic argumento dici, quod vt Patrum merita innitterentur meritis Christi, non fuit necesse vt merita Christi præuiderentur vt existentia in aliqua temporis differentia, sed satis fuerit, quod præcognoscerentur à Deo vt infallibiliter euentura, non determinando in hoc, vel in illo tempore. Contra hoc sic arguitur: Patrū merita innitebantur meritis Christi non in communi, nec in confuso cōsideratis, sed determinatè, & in indiuiduo, innitebātur enim passioni Christi præuisæ prout futura erat sub Pontio Pilato cum omnibus singularibus circunstantijs, quibus fuit ornata: ergo prǽsupponebant merita Christi in certo, & determinato tempore futura sub reliquis singularibus positam circunstantijs, quæ ad eorum spectabant indiuiduationē. Probatur consequentia. Quoniam circunstantia temporis est vnum ex necessarijs requisitis ad indiuiduationē operis meritorij.

Secundo impugnatur illa solutio. Ex ea sequitur, quod Patres antiqui simpliciter meruerunt incarnationem Christi Domini, ita quod nō esset homo, nisi præcessissent ipsa Patrum merita. Consequens non admittitur à Theologis: ergo. Probatur sequela: Filius Dei non veniret, quandiu non definiretur à Deo certum, & determinatum tempus, in quo erat futurus, & oppositum diceretur improbabiliter. Sed iuxta illam solutionem definitio determinati tēporis præsupponebat Patrum merita: ergo Patres simpliciter meruerunt, vt Dei Filius veniret in mundum: ita quod si non extarent eorum merita, nunquam de facto Verbum fieret caro.

Duæ propositæ conclusiones intelligēdæ sunt tam de merito congrui, quàm de merito condigni, nam eadem ratio est de vtroque merito, quod attinet ad has conclusiones, vt constat ex rationibus factis in earum probationem. Verum est, multo certiores esse has conclusiones, si de merito condigni intelligātur.

§. 6. *Tertia conclusio.*

IMprobabiliter asseritur, Patres antiquos meruisse de cōdigno incarnationē Christi Domini quoad secundum eius effectum, scilicet, apertionem regni cælestis. Statuitur ista conclusio contra Alex. Alens. & contra S. Bona. Et præsertim contra S. Bonau. qui meritum de condigno comparatione ad hunc effectum in Patrum operibus agnouit. Probatur primo, totum opus nostræ redemptionis à Christo Domino operatum fuit ex liberalissima Dei misericordia, omni nostra iustitia de medio seclusa, iuxta illud Paul. ad Titum cap. 3. *Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit.* Sed apertio regni cælestis pertinet ad opus nostræ redemptionis tanquam vnum ex potissimis eius operibus: ergo fuit ex liberalissima Dei misericordia. Atque adeo improbabiliter asseritur, quod Patres antiqui meruerint de condigno hunc effectum, quoniam meritum de condigno, est meritum de iustitia.

Hoc argumentum nullam potest aliam solutionē habere, nisi quod merita Patrum quæ de condigno meruerunt hunc effectum, innitebantur incarnationi Christi Domini, prout fuit causa primi effectus, nimirum iustificationis, & renouationis per gratiā, & ex consequenti tota iustitia, quæ inerat meritis Patrum, reducebatur ad liberalitatem, & misericordiā Dei, qua Deus fuit vsus nobiscum, dādo nobis Filium suum, vt causam primi effectus incarnationis eius. Ad eum modū quo nostra merita, quibus meremur gloriam, reducuntur ad misericordiam Dei, qua liberaliter nobis confert primam gratiam. Et idcirco sicut gloria, quæ correspondet meritis nostris de cōdigno, solet appellari gratia, iuxta illud Paul. ad Rom. 6. *Gratia Dei, vita æterna*, eo quod tota iustitia, & condignitas meritorum fundatur in gratia, & misericordia Dei: ita apertio regni cælestis dicitur propriè opus diuinæ misericordiæ, quamuis respondeat Patrum meritis de condigno, eo quod eorum condignitas, & iustitia innitebantur diuinæ misericordiæ.

Ista solutio vtcumque effugit vim argumenti, & sufficiens est vt eximat sententiam contrariā ab omni erroris periculo: sed nihilominus non apparet simpliciter sufficiens, vt illa sententia sit probabilis.

Arguitur primo contra illam. Non apparet probabile, quod opus nostræ redemptionis in aliquo potissimo eius effectu, qualis est apertio ianuæ regni cælestis, ita sit opus iustitiæ, sicut est glorificatio iustorum. Etenim iustificatio simpliciter in sacris literis 1. ad Timoth. 4. & apud sanctos Patres appellatur merces, & corona iustitiæ. At opus redemptionis nostræ, semper appellatur in sacris literis absque vlla distinctione primi effectus, & secundi effectus, opus misericordiæ, vt constat ex testimonio citato ad Titum 3. & Rom. 5. donum vocatur, & gratia, & nusquam appellatur opus iustitiæ: ergo.

Secundo arguitur contra eandem solutionem. Apertio regni cælestis necessaria, & infallibili consequutione fuit consequuta mortem, & passionē Christi, in qua Christus sanguinem suum obtulit exuberantissimum pretium nostræ redemptionis: sed nulla merita de condigno præcesserunt in præuisione diuina mortem, & passionē Christi Domini. Etenim tota sacra scriptura mortem Christi ad solam Dei gratiam, & misericordiā reducit, iuxta illud Rom. 9. *Commendat Deus charitatem suam in nobis*, idest, suā misericordiam, & gratiam. *Cum enim peccatores essemus*, secundum tempus, *Christus pro nobis mortuus est*: ergo apertionem regni cælestis nulla præcesserunt merita de condigno in præuisione diuina. Maior est certissima veritas, & colligitur ex eo quod in Christi Domini passione velum templi scissum est in duas partes, etenim eiusmodi veli scissura designauit apertionem ianuæ regni cœlestis, sicut & ipsum velum operiens tabernaculum significabat nondum esse apertam, & propalatam sanctorum viam, vt inquit Apost. ad Hebr. cap. 9.

Con-

Digitized by Google

Confirmatur, vt Christus mereretur nobis perfectam peccatorum remissionem, & quoad culpam, & quoad pœnam, nulla præcesserunt merita de condigno ex parte nostra: alias enim non gratis, & misericorditer essent nobis cōdonata peccata per Christū, quod est hæresis: sed apertio regni cælestis pertinet ad remissionem peccatorum, pertinet enim ad remissionem pœnæ damni, imo est ipsa remissio huius pœnæ damni: ergo &c.

Vltimo probatur conclusio. Mereri de condigno, vt Deus toto generi humano aperiret portam cælestem, solum pertinet ad illum, qui est præditus gratia capitis, quæ est gratia virtualiter vniuersalis, & communis. Sed solus Christus præditus fuit gratia capitis, & omnis alia gratia quantacunque sit, est gratia personalis: ergo mereri de condigno apertionem ianuæ regni cælestis ad solum Christum pertinuit. Maior patet. Apertio ianuæ cœlestis, est bonum commune toti generi humano: ergo non potest esse effectus neque in esse physico, neque in esse morali gratiæ personalis, sed gratiæ capitis duntaxat, cuius est proprium influere in omnia membra corporis mystici. Hoc argumentum est efficacissimum, & conuincit improbabilitatis oppositam sententiam.

§. 7. *Quarta conclusio.*

Patres antiquæ legis meruerūt de congruo incarnationem Christi Domini & quoad substātiam, & quoad tempus, & quoad eius effectus, & quoad omnes ipsius circumstantias. Hanc conclusionem docet S. Th. 3. p. q. 2. art. 11. & expressis in 3. d. 4. q. 3. & consentiunt vniuersi eius discipuli in citatis locis. Et probatur, incarnatio Christi cum fuerit posterior tempore Patribus antiquis, potuit cadere sub ratione meriti illorum: & in operibus iustis sanctorum Patrum, in eorumque orationibus, & clamoribus assiduis, quibus Deum deprecabātur pro isto beneficio supremo, reperiebatur magna congruitas, vt acceptaretur à Deo: erat enim valde congruum, vt Deus exaudiret clamores amicorum suorum, & eorum obsequia acceptaret vt sibi gratissima: ergo rationi consentit, Patres antiquæ legis meruisse de congruo Christi Domini incarnationem.

Sed est argumentum contra hanc conclusionem. Ex illa sequitur, quòd opus nostræ redemptionis nō fuit ex summa gratia, & misericordia Dei. Cōsequēs non continet sanam doctrinam, vt constat ex dictis conclusione præcedenti: ergo. Probatur sequela. Meritum de congruo importat aliqualem rationem iustitiæ: alias enim impropriissimè appellaretur meritum, etenim meritum dicit respectum ad præmiū, & mercedem. Præmium autem, & merces denotant retributionem debitam ex aliquali iustitia. Ergo si antiqui Patres meruerunt de congruo incarnationē Christi, aliqua ratio iustitiæ constituenda est ex parte hominum, vt hoc beneficium incarnationis Christi à Deo susciperent, & ex consequenti non fuit summè gratuitum, & liberale.

Et cōfirmatur. Quamplures grauissimi Theologi in materia de gratia, hac ratione mouentur potissimum ad negandum meritum de congruo respectu primæ gratiæ. Quoniam, inquiunt, si admittimus eiusmodi meritum, ex necessitate tenemur admittere primam gratiam nō conferri summè gratis, sed admisceri in eius collatione aliquam rationem iustitiæ: ergo similiter in præsentia, si respectu incarnationis Christi constituimus aliquod meritum de congruo, tenemur admittere hoc beneficium non fuisse collatum ex summa gratia, & liberalitate Dei.

Ad argumentum negatur sequela. Pro cuius intelligentia, & explicatione quartæ conclusionis notandum est primo, quod inter meritum de cōdigno, & meritum de congruo duæ potissimum versantur differentiæ, ad quas quædam aliæ reducuntur.

Prima est, quod meritum de condigno induit rationē iustitiæ apud Deum, imperfectè tamen, vtpote fundatæ in gratia, & misericordia Dei. Meritum verò de congruo nullum induit meritum ex iustitia, sed tantum est amicabile debitum: regulatur enim istud meritum non per leges iustitiæ, sed per leges amicitiæ, secūdum quas congruum est, & maximè decens, quod amicus suum amicum exaudiat, eiusque opera, & officia sibi grata habeat, & propter ipsa moueatur ad aliquid faciendum. Ad hanc differentiam reducitur, quod meritum de cōdigno habet infallibilem effectum apud Deum, meritum autem de congruo non item, vt dicunt Sancti. Quoniam lex amicitiæ non est adeo stricta atque lex iustitiæ: non enim postulat lex amicitiæ, vt amicus semper, & in omnibus suum amicum exaudiat.

Ex hac prima differentia sequitur, quod inter peccatorem existentem in mortali, & Deum, nequit reperiri meritum de congruo. Patet, nam inter huiusmodi peccatorem, & Deum non constat vera amicitia: ergo neque meritum inducens debitum amicabile, quale est meritum de congruo. Fateor quidem congruum esse, vt Deus exaudiat peccatorem supplicantem, & deprecantem pro venia. Verum hæc congruitas tota se tenet ex parte diuinæ misericordiæ, cuius proprium est misereri, & parcere. Et nullo modo se tenet ex parte peccatoris, qui quandiu in mortali existit, nihil præter infernum apud Deum meretur, vt inquit Aug. *Quid merebaris peccator, quid merebaris, nisi infernum?* Meritum autem de cōgruo postulat, vt congruitas teneat se ex parte vtriusque extremi: & hominis operantis, ac merentis, & Dei præmiantis.

Secunda differentia est, quod ad meritum de condigno requiruntur tria. Primum, quod operans sit in gratia, & amicitia Dei. Secundum, quod operatio vel formaliter, vel virtualiter, vel saltem habitualiter fiat propter Deum summè dilectum. Tertium, quod ex inclinatione gratiæ, & charitatis dirigatur in illud bonū, & præmium, quod mereretur. Neque est satis, quod dirigatur in istud bonum ex sola libertate liberi arbitrij operantis. De duobus autem primis requisitis nulla esse potest dubitatio. Probatur autem tertium requisitum: quoniam si operatio dirigatur in præmium supernaturale non ex inclinatione gratiæ, & charitatis, sed ex sola naturali libertate operantis, sequitur, quod talis operatio non sit omnino proportionata supernaturali præmio, neque Deo supernaturali præmianti: & ex consequenti non habet omnimodam dignitatem ad illud præmium, neque illud meretur de condigno. Patet sequela. Præmium, vt supponimus, est simpliciter, & vndequaque supernaturale. At eiusmodi operatio

quam-

quamuis sit supernaturalis secundum substantiam, est tamen naturalis quantum ad directionem, qua dirigitur in illud præmium: ergo non est illi sufficienter proportionata.

Ad meritum autem de congruo necessariæ sunt, & sufficiunt duæ primæ conditiones, imo tertia non debet adesse, quoniam si adsit, iam non erit meritum congrui, sed condigni. Itaque ad meritũ de congruo requiritur, quod operatio in qua consistit meritum, non dirigatur in præmium ex inclinatione gratiæ, & charitatis, sed ex sola libertate operantis, qui pro suo arbitratu refert talem operationem in illud præmiũ, ad quod ipsa operatio, prout procedit à gratia, & charitate, nullam ex semetipsa relationem habet, & in hoc consistit congruitas, quod Deus accepter huiusmodi operationem, tanquam meritum illius præmij, non propter condignitatem perfectam, quam operatio habet cum illo præmio, quia reuera non habet, sed quia est opus bonum factum propter Deũ, & procedens ab amico Dei.

Hæc doctrina colligitur ex S. Tho. 1.2.q.114.a.3. Ex qua sequitur Patres antiquæ legis non meruisse de cõdigno incarnationem Christi, meruisse tamen illam de congruo. Pro quo aduertendum est, quod gratia cuiuscunque iusti, vno excepto Christo, qua ratione est gratia, & forma supernaturalis ordinis, & ex intrinseca inclinatione sua refert suas operationes in præmium supernaturale, nimirum, in vitam æternam, iuxta illud Ioan. 4. *Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*, vbi loquebatur Christus de spiritu gratiæ quem accipiunt homines iusti. Quatenus vero est gratia particularis, & personalis non refert operationes in præmium, & in bonum commune multis, sed in premium, & bonum particulare ipsius operantis, in quo differt à gratia capitis, qualis est gratia Christi Domini, quia hæc gratia, cum sit virtualiter communis, & vniuersalis, ex sua inclinatione, & natura refert operationes in bonum commune totius Ecclesiæ. Tunc ergo dico, quod cum gratia collata Patribus antiquis, esset gratia personalis, non referebat ex seipsa operationes Patrum in Christi Domini incarnationem, quæ erat bonum commune totius generis humani, atque adeo operationes Patrum, quantumcunque essent sanctissimæ, non valuerunt de condigno mereri Christi Domini incarnationem. Cæterum potuerunt illam mereri de cõgruo. Quia sancti Patres ex libertate propria potuerunt referre suas operationes sanctas in illud bonum impetrandum.

Ad argumentum ergo, quod fecimus contra quartam conclusionem, neganda est sequela, quoniam, vt constat ex dictis, meritum de congruo nullum inducit debitum ex iustitia. Quod si quæras. Quare ergo appellatur meritum? Respondetur, quod impropria, & lata acceptione meritum vocatur, nõ ob aliud, nisi quia est operatio in qua reperitur congruitas ad illud præmium, congruitatem habens non solum ex parte Dei, & diuinæ bonitatis, sed etiam ex parte ipsius operantis, & ex cõsequenti operans præfefert quandam similitudinem merentis, & Deus effigiem quandam præmiantis, & idcirco ipsa operatio habet quandam meriti similitudinem: & ob id appellatur meritum quadam cum improprietate, & latitudine.

Ad confirmationem respõdetur, illam rationem communiter vsurpatam à Theologis, si primo aspectu consideretur, parum habere momenti. Cæterum optimam habet probabilitatẽ, si melius inspiciatur. Etenim cum supponendum sit ex necessitate, quod inter peccatorem existentem in mortali, & ipsum Deum, nullum reperiatur meritum amicabile, quia nulla est amicitia peccatoris ad Deum, si admittimus in illo reperiri aliquod meritũ, virtualiter dicimus tale meritum pertinere ad rationem iustitiæ. Nam cum non possit regulari per leges amicitiæ, regulandum erit ex necessitate per leges iustitiæ. Quare merito Theologi grauissimi detestantur meritum de congruo in homine peccatore, quia vident sequi istud magnum incõueniens, nimirum, quod sit constituenda aliqua ratio iustitiæ in peccatore respectu suæ iustificationis, & suæ primæ gratiæ.

Ex his superest explicata quarta conclusio, circa quam breuiter aduerte, quod licet tantum procedat ista conclusio de Patribus Mosaycæ legis, extendenda tamen est ad omnes iustos, etiam legis naturæ: quia cum cognouerint explicitẽ, vel implicitẽ diuinum consilium de incarnatione Verbi futura, liberum illis fuit suas operationes sanctas in hunc finem referre, vt impetrarent à Deo incarnationis beneficium, quod erat sufficiens, vt illud mererentur de cõgruo. Verum est tamen quod speciali ratione solẽt Theologi tribuere hoc meritum de cõgruo Patribus legis Mosaycæ, & illis quibus datum est signum circuncisionis, eo quod ijs Patribus promissum fuit incarnationis beneficium. Nam cæteris iustis legis naturæ nulla facta fuit promissio incarnationis Christi, vt inquit Paul. ad Roman. 10. [Dico autem Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis ad confirmãdas promissiones Patrum, gentes autem super misericordia honorare Deum.]

§.8. *Soluuntur argumenta in oppositum.*

AD argumenta facta pro prima sententia respõdetur. Et ad primum. Dicitur primo, Patres antiquos ipsam incarnationis Christi substantiam, & desiderasse, & petijsse, & ob id dicebatur Christus desiderium collium æternorum. Et desideratus cunctis gentibus. Neque illæ petitiones, de quibus in argumento, aliò tendebant, quam vt Christi incarnationem impetrarent. Secundo respõdetur, antiquos Patres, considerata miseria, quam patiebantur, desiderasse quidem conditionato quodam desiderio accelerationem incarnationis Christi: sed tandem suum desiderium conformabant diuinæ voluntati, & dispositioni, atque adeo quamuis insinuauerint Deo suum conditionatum desiderium, non tamen absolutè petebant accelerationem incarnationis. Ad eum modum Christus Matt. c. 26. dicebat: *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste*: sed continuò addidit: *Veruntamen non sicut ego, sed sicut tu vis*. Sic intelligenda sunt testimonia adducta in primo argumento.

Ad secundum argumentũ posset primò respõderi, quòd id, quod est principium meriti, si est propriè, & formaliter principiũ influens in ipsum, non potest esse præmium eiusdem meriti, vt efficaciter ostendit secundum nostrum argumentum, quidquid dicat

Tran-

Franciscus à Cartagena in lib. de prædestinatione hominum, & Angelorum discursu 9. vbi iste author loquitur contra S. Th. locis citatis, & cōtra communem sententiam Theologorum asserentium, quod id quod est principium meriti, non potest cadere sub merito, & contra manifestam rationem superius in hoc dubio expositam. Cæterum si non est propriè principium, sed tantum requisita conditio ad meritum, non inconuenit, quod sit præmium eiusdē meriti. Quemadmodum miles strenuè pugnans potest mereri à duce equum, & arma, quæ fuerunt illi necessaria conditio ad strenuè pugnandum. Tunc ergo ad propositum dico, quod incarnatio Christi nō fuit propriè principium illius meriti de congruo, quo Patres meruerunt ipsam incarnationem, sed fuit tantum conditio necessario requisita ad istud meritū.

Pro quo aduertendum est, quod quantum ad hoc idem est iudiciū ferendum de incarnatione Christi, & de gratia collata Patribus propter incarnationem Christi, & eius merita futura. Etenim incarnatio principium fuit, & causa meritorum antiquorū Patrum mediante gratia ipsis collata Patribus in virtute Christi futuri. Gratia autem, quia non dirigebat, vt diximus, opera Patrum ad incarnationem Christi impetrandam, & merendam, non habebat propriā rationem principij influentis vim meritoriam illis operibus: sed tantum erat conditio requisita, tenens se ex parte operationis, constituens ipsum operantē in gratia, & amicitia Dei, quæ est conditio prærequisita ex parte subiecti ad meritum de congruo. Et idcirco non inconuenit, quod Christi incarnatio ceciderit sub meritis Patrum, quamuis hoc modo fuerit eorum principium.

Hæc solutio olim mihi placuit, sed nunc displicet. Primo, quia falsum supponitur, quod gratia sit tantum conditio requisita ad meritum de congruo, & non sit propriè principium influens in ipsum vim meritoriam. Quod probo. Ad rationem meriti de congruo requiritur formaliter, & essentialiter, quod opus habeat congruitatem respectu præmiantis, & præmij, participatam ex dignitate operantis, vt iam explicuimus: itaque tam in merito de congruo, quā in merito de cōdigno verum habet id, quod dicitur Gen. 4. *Respexit ad Abel, & ad munera eius*, id est, priusquam Dominus respiceret dignitatem munerum, respexit ad dignitatem Abelis offerentis munera, quia dignitas munerum in ordine ad meritū oritur ex dignitate offerentis: ergo gratia, quæ fuit in Patribus antiquis, rationem habuit principij influentis valorem meritorium in ipsa opera Patrum.

Secundo. Ex illa solutione sequeretur, quod Patres antiqui meruerint de congruo non solū Christi incarnationem, sed etiam gratiam illis collatam per Christum, à qua procedebant ipsa opera meritoria. Consequēs à nullo Theologorū hactenus fuit assertum: ergo. Probatur sequela. Illa gratia, iuxta assignatam solutionem, non fuit propriè principiū meritorum, sed tantū requisita cōditio: ergo potuit sub illis meritis cadere. Confirmatur, quoniā, vt asserit prędicta solutio, in hac parte idem est iudiciū ferēdum de incarnatione Christi, & de gratia collata per ipsum: ergo eadem est quoad meritū vtriusque ratio. Prętermissa ergo illa solutione. Respōdetur ad illud argumentum, quod Christi Domini incarnatio fuit causa & gratiæ, & meritorum in Patribus antiquis, non prout fuit posita in executione: nam vt sic fuit posterior tēpore & gratia, & meritis Patrū: sed fuit causa gratiæ, & meritorum Patrum, prout præcessit in diuina dispositione, & præuisione. Nolo dicere, quòd ipsa incarnatio executioni in tempore nostro mandata, nō fuerit causa gratiæ Patribus veteris testamēti collatæ, hoc enim, salua fide, negari minimè potest: sed id assero, quod modus, sub quo fuit causa eorum, nō est ipsa realis eius executio, sed prout fuit præuisa in Dei præscientia, & prout fuit acceptata à Deo quasi ex tunc pro nunc. Habuitq; se Deus erga antiquos Patres ad eū modum, quo se haberet mercator, qui daret merces pro pretio, quod certò scit se accepturū, non ab eo, cui merces tribuit, sed ab alio, quē scit pro eo infallibiliter soluturum, à quo tamen non exigit obligationem, vel quia absens est, vel alia ex causa, sed scit, quod cum venerit & potēs erit soluere, & de facto omne soluet debitum, ab eo, cui dat merces, contractum. Etenim nō est cōmentandum, quod Dei Filius ante incarnationem suam quidquā Deo promiserit soluendum, cum incapax tunc esset talis promissionis faciendæ: sed Deus certò sciens Verbum futurum esse carnem, & præuidens ingentes eius in sua humanitate futuros thesauros, amoremque ipsius eximium ad homines, ex quo magnū quodcunque pretiū non dubitaret pro eis exsoluere, hac, inquam, certa pretij expectatione, & omnia antiquis Patribus peccata dimisit, & supernaturalia contulit dona, gratiam videlicet, & adoptiuam filiationem multis Spiritus sancti donis associatam. Vnde exemplum eius, qui promisit pretium pro redemptione captiui, non in omnibus quadrat, sed in eo solum, quod is, qui libertatem concedit, nō facit nisi expectato futuro pretio, & quod is, qui promisit, verè dicitur captiuum liberare, quando pretium quod promiserat, persoluit, etsi multo tempore ante solutionem fuerit liberatus.

Quo supposito, dico, quòd opera antiquorum non meruerunt incarnationē Christi, prout in diuina dispositione, & præuisione præcessit, idest, non meruerūt, quod Deus sua diuina dispositione prędefiniret ab æterno incarnationē Christi in tēpore futuram: sed prius secundum rationem prædefiniuit Christi incarnationem, quam pręuideret ipsa Patrū merita. At Patres antiqui meruerūt de congruo Christi incarnationem quantum ad temporalem eius executionem, nam vt sic fuit posterior eorum meritis. Et non inconuenit, quod aliquo modo in esse morali, sit effectus meritorū Patrum: quemadmodum medium habet rationem effectus respectu finis prout est in intentione: est autem causa effectiua eiusdem finis, prout ponitur in executione. Igitur incarnatio Christi secundum quod fuit causa per modum finis & gratiæ, & meritorum antiquorum Patrum, nullo modo fuit præmium eorundem meritorum.

Sed arguitur contra hanc solutionem dupliciter. Primo incarnatio Christi, & eius passio, quatenus posita in executione, fuit causa meritoria totius gratiæ collatæ Patribus, & omnium etiam meritorum ipsorum Patrum. Etenim Christus passione sua non solum meruit gratiam conferendam fidelibus noui testamenti. Sed meruit, & omnem gratiam conferendam post ipsam mortē, & antea collatam. Vna forsan

fan excepta gratia, scilicet, collata Adæ in statu innocētiæ: ergo incarnatio Christi Domini, etiam prout fuit posita in executione, non potuit cadere sub Patrum meritis.

Arguitur secundo. Incarnatio Christi erat infallibiliter futura ex ordine diuinæ ordinationis, & prædestinationis Christi. Imo erat quodam modo debita mundo ratione promissionis diuinæ; ergo etiam si non interuenirēt merita Patrum, incarnatio Christi de facto esset futura. Rursus: ergo impertinenter se habuerunt Patrum merita ad incarnationē Christi, non autem sunt admittenda merita impertinentia apud Deum: ergo, &c.

Ad primum, dicitur primo, quod incarnatio Christi quamuis in executione posita fuerit causa meritoria, & gratiæ, & meritorum Patrum, de qua re nō vacat in præsentia ad longum differere, satis fuerit dicere, quod sicut is, quis soluit pretium, quod promisit pro captiui libertate, verè tunc dicitur liberare captiuum, etsi iam olim in libertatem fuerit assertus, ita Christus cum exsoluit pretium, verè antiquos Patres redemit, & causauit eorum gratiam, quæ libertatem spiritus facit formaliter. Legatur Mag. Sot. in 4. dist. 1. quæst. 2. artic. 3. paulo post principium. Nihilominus tamen, quia fuit posterior tēpore meritis antiquorum Patrum, potuit sub ipsis meritis cadere ex quadam congruitate. Vnde illa doctrina S. Th. & communis, scilicet, quod id quod est causa meriti, nō potest cadere sub eodem merito, est limitanda ad id, quod taliter est causa meriti, quod est prior ipso, & quod per modum efficientis principij, quod ad suam efficientiam, postulat existentiā actualem, causa est ipsius meriti. Nam si fuerit posterior tempore, relinquitur locus, vt cadat sub merito de congruo. Quamuis fortassis non possit cadere sub merito de cōdigno. Quemadmodum si quis se obligauerit sub signato chyrographo ad dandum centū pro redemptione Petri: quamuis actualis exhibitio illorū centum sit causa motalis redemptionis Petri præcedentis, & libertatis eius, nihilominus poterit cadere sub meritis de congruo ipsius Petri redempti. Itaque Petrus postquam fuerit positus in libertate per obsequia libera, quæ exhibet ei qui se adstrinxit dare illa centum, mereretur de congruo actualem exhibitionem illorum, meretúrque vt redemptor libentiori animo det, quam alias esset daturus. Ita in præsenti, opera bona antiquorum Patrum meruerunt de congruo, vt Deus exhiberet de facto beneficium incarnationis, quod alias ex vi suæ promissionis ipse exhibiturus erat, & si per impossibile diuinæ voluntati posset accidere aliqua noua affectio, merebātur illa opera, quantum erat ex se ipsis, quod Deus libentiori animo conferret mundo hoc beneficium, quàm aliàs illud esset collaturus.

Secundo respondetur, quod incarnatio Christi in executione posita, si sola consideretur, non habet rationem causæ meritoriæ gratiæ, & meritorum antiquorum Patrum, secūdum & gratiæ, & meritorum substantiam, & secundum eum modum, quo præcesserunt in seipsis (nam aliud est de consummatione, quam per Christum post eius passionem, & resurrectionem acceperunt.) Etenim meritum aliquā antecessionem debet habere respectu præmij. Vnde incarnatio Christi considerata præcisè vt fuit posita in executione posterius tempore gratia, & meritis Patrum, nō potuit esse causa meritoria eorum, fuit autem meritoria eorū causa, quatenus consideratur sub illa præuisione diuina, quæ antecessit gratiam, & merita Patrum. Quo fit, vt in executione posita causa fuerit meritoria gratiæ collatæ Patribus secūdum eius substantiam, nō absolutè sumpta, sed prout habuit vim adimplendi promissionem factā Patribus, & efficacem diuinę mentis intētionem, qua ab æterno statutum fuit vt Filius Dei in carnem veniret, vt pro omnium peccatis moreretur, omnibusq; mereretur salutem, & primā, & vltimam: & quod nullus, nisi per Christum, gratiam assequeretur. Sicut realis pretij exhibitio in casu supraposito non aliter censeretur causa moralis redēptionis Petri, nisi quatenus est complementum necessarium illius obligationis, quæ præcessit Petri redemptionem. Tunc ergo dico ad argumentū, quòd Patres antiqui meruerunt quidem de congruo incarnationē Christi in executione absolutè consideratam, non autem meruerunt illam secundū quod fuit complementum diuinæ præordinationis, & promissionis: nam sicut non meruerunt quod præcesserit in intentione Dei, sed hoc ex sola Dei misericordia, & gratia ortum habuit, ita neque eius exequutionē meruerūt sub illa formali ratione, qua fuit completiua promissionis. Vnde Patres meruerunt quidem Christi incarnationem promissam à Deo, sed non vt promissam, namque promissionis implemētum formaliter ad eum spectat duntaxat, ad quem aliqua ratione pertinuit ista promissio.

Hæc doctrina explicari potest exemplo ex causa finali desūpto, quod nullatenus erit ineptū, eo quod Christi incarnatio ad modum finalis causæ gratiam antiquorū iustorum promeruit. Bene stat, quod quis mereatur alicui sanitatem, & tñ quod nō mereamur eidem ipsaminet sanitatē, quatenus in eius præfuit intentione, ipsum mouens metaphoricè, & per modum causæ finalis. Vnde & si sanitas in executione daretur infirmo propter illius hominis merita, non diceretur dari pro meritis ea ratione qua est terminus intentionis, & desiderij præcedentis in volūtate infirmi: quia talis intentio nō pertinuit ad merentē, sed per accidēs se habuit ad ipsum, & ad eius merita. Et si quis effectus quem faceret sanitas, prout intēta ab infirmo, non pertineret ad ipsum merentem: ita in pręsentia, quia Christi incarnatio fuit causa gratię antiquorum prout à Deo intēnta, hoc non pertinuit ad merita antiquorum Patrum: atque adeo incarnatio Christi prout fuit causa gratiæ, & meritorum antiquorum Patrum nullo modo fuit ipsorum pręmium, neque de condigno, neque de congruo.

Ad secundum respondetur primò, quòd, vt inquit Caiet. in opusculo de fide c. 9. nihil inconueniens, quod id, quod est debitum alicui vno titulo, fiat ei debitū alio nouo titulo, v. g. Christo Domino debita erat gloria sui corporis debito quasi naturali, propter personalem vnionem naturæ ad Verbum: & eadem gloria fuit illi debita debito morali, propter merita ipsius Christi. Ita & in præsenti, quod beneficium incarnationis, debitum mūdo titulo diuinæ promissionis, potuit ei fieri debitum alio nouo titulo, nimirum propter merita Patrum.

Secundo respondetur, quod quamuis hoc beneficium infallibiliter esset futurum ex vi diuinę praordina-

dinationis, & promissionis, nihilominus merita Patrum non fuerunt impertinentia. Nam licet non fuerint simpliciter necessaria, quia incarnatio Christi non dependebat ex merito Patrum, neque cuiuscuius creaturæ, sed ex sola diuina promissione, vt apertè Paul. ad Ro. 3. in illis verbis ait, *Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuabit? absit.* Quorum planus sensus is est, quod promissio qua Deus promisit Patribus beneficium incarnationis, absoluta fuit omnino independens à fide, & operibus hominum: sic adeo vt quamuis nullus assentiret Deo promittenti, neque vlla interueniret Patrum merita, diuina promissio suum sortiretur effectum. Id ipsum insinuat ipse S. Pau. ad Ro. 4. *Ideo ex fide, vt vera esset promissio:* Sed tamen Patrum merita habuerunt optimam decentiam, vt ex quadem cõgruitate impetrarēt à Deo illud met beneficium, quod alias Deus exhibiturus erat mundo ex vi suæ diuinæ promissionis. In qua re optimè actum est cum hominibus, & cum tota humana natura, vt aliqualem gloriam possit habere super hoc diuinum beneficium, eo quod puri homines, Patres scilicet, antiqui, illud vtcunque suis operibus meruerint, suisque orationibus à Deo impetrauerint. Hactenus de primo argumento.

Ad primam confirmationē iam dictum est, quod Patres antiqui nullo modo meruerunt incarnationem, quatenus incarnatio est causa meritorum ipsorum Patrum.

Præterea dicitur, quod inter gratiam, & incarnationem Christi, quod attinet ad præsens, est latum discrimen: quoniam gratia vt sit principium, & causa meriti, necesse est, quod præexistat in anima merentis. Quia est eorum causa per modum principij efficientis, & formalis. Et ita nullo modo cadere potest sub illo merito, cuius ipsa est causa, & principiū. Incarnatio vero potuit esse causa meritorū antiquorum Patrum, ad modū causæ finalis, & ob id potuit esse tēpore posterior ipsis meritis, atque adeo potuit aliquo modo sub eisdē meritis cadere. Fuit ei proinde causa quasi in genere causę finalis, & effectus ipsorum meritorum quasi in genere causę efficientis, in quo nulla est repugnantia, & implicatio: & nihilominus potuit esse tempore posterior illis, vt fuit de facto, & ex hac parte potuit cadere aliquo modo sub illis meritis.

Ad secundā confirmationē patet solutio ex dictis ad secundū argumentum. Negandū est enim omnino Patres antiquos meruisse de cōgruo suā gratiam, quia nō meruerūt incarnationem, quatenus fuit eius causa. Concedi tamen potest, quod meruerunt de cōgruo consummationē suæ gratiæ, & gratiā omnem collatam fidelibus noui testamenti. Hoc patet, quia meruerunt incarnationē secundum quod est posita in executione, sed incarnatio vt sic fuit causa & consummationis gratiæ antiquorum Patrum, & omnis gratiæ noui testamenti: ergo meruerunt etiam consummationē suæ gratiæ, & gratiam noui testamenti, per illā regulam, Quidquid est causa causæ, est causa causati, &c. Neque verò est incōueniens, quod inadęquatè antiqui Patres suæ gratiæ consummationem mererentur, itaque meritū terminaretur directè ad incarnationē prout erat totius gratię consummatiua in toto humano genere, & quia eorū gratia sub hac vniuersali ratione comprehendebatur, inadæquatè sub iisdem meritis caderet. Secundo respondetur, quòd sicut gratia per opera bona potest eam sui consummationem mereri, quæ est per gloriam futura: gratiam enim mereri vltimā hominis felicitatem, quam gloriam vocamus, non est aliud, quàm mereri suiipsius cōsummationem, est namque gloria gratia consummata. Ita nihil repugnat, quod Patres olim meruerint suæ gratiæ consummationem directè, & ex vi meritorum.

Ad tertium argumentum negatur consequentia, & satis bene responsum est ei inter arguendum. Ad replicam negatur, quod Patres potuerint mereri de condigno beneficiū incarnationis, propter rationem à nobis assignatam circa quartā conclusionem.

Ad cōfirmationem vltimam, quamplures Theologi libenter admittunt, quod per absolutā Dei potentiā Patres antiqui potuerunt de condigno mereri Christi Domini incarnationem. Quoniam potuit Deus peculiari quadam prouidentia dirigere, & referre diuina quadam directione merita Patrum ad istud bonum commune toti mundo, qua supposita directione, opera Patrū essent meritoria de condigno huiusmodi boni. Sed tamen in illo casu opera Patrum nō haberēt ex gratia collata per Christum, quod essent meritoria de condigno incarnationis Christi, sed illud haberent ex peculiari Dei prouidētia, & ordinatione. Ita soluunt hoc argumentum plerique Theologi. Et addunt nonnulli, quod ob id in tali casu verum interueniret condigni meritum, cui ex iustitia, etsi non rigorosa, debita esset diuini Verbi incarnatio loco præmij, quia promissio Dei in tali casu onerosa fuisset, idest, exigēs ad sui adimplementū opus aliquod ex parte eius, cui fiebat promissio. Vnde tali opere posito, insurgeret iustitiæ meritoriæ ius in operante, quo illi debita fieret promissionis adimpletio. Colliguntq; hanc sententiam ex illo Gen. 22. quod dixit Deus Abrahæ: *Per memetipsum iuraui, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti vnigenito tuo propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum,* &c. ex quo loco videtur colligi, quod Abraham facto illo, quo voluit Isaac filium suum immolari Deo, meruit de condigno benedictionem, quam ibi accepit, quæ planè benedictio, fuit promissio nasciturі Messiæ venturi, vel, vt formalius loquar, promissio nascituri Messiæ ex semine ipsius Abrahæ.

Sed breui resolutione rem istam absoluam. & primo assero. Improbabile est, quod antiqui Patres, aut eorum quispiam de condigno Christi incarnationē meruerint. Patet hoc ex dictis circa 3. concl. Dico præterea secundo, quod neque etiam meruerunt, vt Christus ex eorum descenderet genere, tribu, aut familia. Loquor similiter de merito cōdigni. Probatur primo, quia hoc meritum non pertinet ad gratiam singularis hominis, cum bonum istud quod merentur, sit bonum vniuersale, & commune: ergo, &c. Secundo probatur. Istud bonum est infinitum, & summum, nam licet huiusmodi meritū supposuerit efficacem Dei voluntatem de Verbo in carnem venturo, at hoc nō tollit, quod familia, quę sibi hoc tantum bonum suis meritis applicaret, reuera non mereretur summum, & infinitum bonum. Quia bonum illud quod Abraham, aut Dauid sibi, suæque familiæ applicaret, est infinitum, & illud sibi ante

non erat debitum:ergo faceret suis meritis sibi debitum infinitum bonum. Sed hoc non potest meritis puræ creaturæ competere, quia sunt valoris finiti: ergo, &c. Et id, quod hic affertur in contrarium ex 22.c.Genesis, est impertinens ad id, quod probare intenditur. Etenim ibi non præcesserat Dei promissio de Messia ex semine Abrahæ nasci turo, si ipse Abraham obediuisset Deo circa filij sui Isaac immolationem, sed post factū obedientiæ superuenit promissio, cui Deus iusiurandum præmisit, vt non in opere Abrahæ, sed in diuino Verbo tam grandi iuramento firmato, promissionis firmitas poneretur, iuramenti huius magnitudinem, & vim ponderauit Paul.ad Heb 6. expendantur loca ex Paul. adducta in solutione ad secundum huius difficultatis. Ponderandumque valde est, nusquam Deum Abrahæ dixisse, si feceris rem hanc benedicam tibi, &c. sed *quia fecisti*, vt ostenderet promissionis certitudinem non pendere ex aliquo facto ipsius Abrahæ, sed ex solo Dei firmissimo verbo, tanta iuramenti solênitate confirmato. Quamuis ipsa Abrahæ obedientia occasio fuerit diuinæ promissionis ipsi factæ: sumpsit enim Deus ex ea promittendi occasionem.

Dico tertio. Non est improbabile, quod secūdum potentiam absolutam Dei, Patres antiqui potuerint de condigno incarnationem Christi promereri, nimirum, interueniente Dei promissione onerosa. Sed oppositum est mihi probabilius, Priorem partem assertionis concedimus multis Theologis ita existimantibus, è quorum numero est Mag. Medina 3.p.loco citato. Posterior autem pars probatur. Posita illa Dei onerosa promissione, opus præstitum ab eo cui fuisset facta promissio, non esset condignum tanto præmio, neque vllam ad ipsum intrinsecā haberet maiorem proportionem, quam si promissio non præcesserat: ergo inter meritum illud, & præmium non alia condignitas, & proportio esset, quā quod promiserat Deus se daturum tale præmium, sic operanti, sed hęc tota condignitas solam facit fidelitatis obligationem, & non iustitiæ, quia nō esset condignitas rei ad rem, sed conditionis requisitæ ex parte promittentis, adhibitæ ex parte eius, cui facta fuerat promissio: ergo impropriissimè asseritur ibi repetiri meritum de condigno, cum talis meriti ratio non ad fidelitatem promittentis, sed ad operis meritorij condignitatem, si non totaliter, magna tamen ex parte esset referēda. Nam inter rem, & rem, puta, inter meritum, & præmium nulla esset æqualitas, aut æqualitatis proportio, nisi quæ ex promissione, & ordinatione Dei proueniret, quæ extrinseca prorsus esset, & secundum quid. Vnde & solam iustitiæ rationem secundum quid in merito posset constituere.

Ex his superest solutū argumentum tertium cum suis confirmationibus, argumenta verò quæ pro secunda formauimus conclusione, ex dictis circa quartam conclusionem poterit Theologus facili opera diluere.

Hæc omnia, quæ de meritis Patrum veteris legis tam fusè discussimus, applicanda sunt ad solutionem quarti, & vltimi argumenti principalis huius secūdi dubij. Cuius occasione isthæc de antiquorum Patrum meritis dicta fuere. Igitur ad quartum illud argumentum neganda est minor propositio, maiori concessa. Eius probationi vtraque antecedentis concessa præmissa, negatur consequentia, & ratio differentiæ inter Patrum merita, quibus Christi incarnationem meruerūt, & meritum illud, quod fingimus in Christo est duplex.

Prima, quæ satis est manifesta, in hoc sita est, quod merita Patrū fuerunt de congruo duntaxat, quę non tam in lege iustitiæ, quā in lege amicitiæ fundātur, atque adeo non magnū apparet inconueniens, quod cum id, quod est prima merendi radix, primumque principium, posterius est ipsis operibus meritorijs, cadat sub ipsorum merito de congruo. Quia totum, quod ibi est formaliter ad meriti rationem spectās, non tam in ipsa operum condignitate, & æqualitate, (quàm iustitiæ ratio, & lex postulat) quam in speciali Dei beneuolentia fundatur: & quoniam hæc beneuolentia nō iam innititur illi principio, illiq; primæ merēdi radici, nimirum Christi incarnationi, quam ipsi liberali Dei voluntati, idcirco meritū de cōgruo nō repugnat, quin potius decet quamplurimū ipsam amicitiæ legem. Cæterum meritum Christi esset de condigno, tum quia cum sit secundū se infinitum in ratione meriti, nihil mereri potest, quod nō ex iustitia, & ex vi ipsius operis mereatur, atque adeo hoc ipso, quod Christi incarnatio sub Christi meriti potestate constitueretur, indueretq; præmij rationem, continuo ipsum Christi meritum mereretur eam de condigno. Infinitas.n. meriti postulat, vt ex perfecta iustitia, & exacta mereatur totū id, quod habere possit præmij rationē. Tum etiam, quia si ex cōgruo tm̄ Christus suā sequentibus operibus incarnationē mereretur, oporteret dicere, ꝙ incarnatio non habuit simpliciter dependentiā ab illis Christi meritis, sed quod absque vlla dependentia diuinū Verbum vnitū fuit humanitati. Et hoc est manifestū, quia cū merita de congruo non induant infallibilē acceptationē ex parte præmiantis, non potuit in eis fundari incarnationis mysterium, quod perpetuū est, & firmissimū, ac beneficium penitus irreuocabile. At lex amicitiæ, ad quā pertinet meritum congrui, nullatenus poscit, quod beneficium iam susceptum, vt perpetuum, & irreuocabile respondeat in ratione præmij operibus ipsius tale beneficium possidentis, imo hoc esset impertinens, & otiosum. Et quidem officiosa illa amicitiæ opera, quæ beneficium independenter, & irreuocabiliter collatum sequuntur, ad amicabilem quidem gratitudinem sua natura pertinēt, ad meriti autem rationem nequaquam, si ad beneficium ipsum susceptum comparentur. Vnde beneficium ipsum materia quidem est gratitudinis, non verò meriti. Quod crediderim verissimum, etsi opera sequentia non inniterentur ipsi beneficio suscepto.

Secunda differentia, quę ex dictis colligitur ea est, quod si huiusmodi sequens meritum in Christo admittamus, consequenter esset dicendum, Christum meruisse incarnationem suam, ea ratione qua est ipsius meriti radix, & causa: totus namque cuiusuis meriti Christi valor fundatur in gratia vnionis, saltem radicaliter, etsi immediatè à gratia habituali deriuetur. At Patres antiquæ legis non ea ratione Christi incarnationem meruerunt, qua fuit causa gratiæ ipsorum, in qua illa fundabantur merita cum omni suo valore, meruerunt quidem Christum prout futurum suæ gratiæ, suorumque meritorum consum-

ma-

matorem, nō vero prout ipsammet gratiam,& merita,quæ ex ea procedebant quantum ad substātiam causauit. Estque ad plenam,& nunc,& superius dictorum intelligentiam aduertendum,quod etsi mēte fingamus,verbum absque vlla promissione præcedenti carnem assumpsisse, fateri nihilominus deberemus, quod postquam fuit caro factum, ad ipsum spectabat omnem nostram gratiam consummare,& perficere:eo quod gratia pertinet ad Christum,vt ad primum eius fontem,& originem: estque in eo sicut in subiecto adæquato, cui competit quasi per essentiam, vti q.2.a.2.& q.3.a.1. diceebamus. Vnde iure optimo Chrysost. hom. 13. in Ioan. Christum fontē gratiarum omnium appellat. Et ob id, inquit, dicitur Ioan.1. quod *gratia,& veritas per ipsum facta est:* non data,sed facta dicitur, vt ex proprijs Christi denotaretur emanasse. *Damus enim,* ait Chrysost. *quod ab alio accepimus, facimus verò ea, quæ in nostra præhabebamus potestate.* Ex quo sequitur, quod vt Patres vet. testam. meruerint Christum vt consummatorem totius gratiæ non necesse fuerit, quod diuinā promeruissent de Christo venturo pollicitationem, aut eius aduentum, prout fuit diuinæ pollicitationis complemuus, sed satis fuit, quod absolutè, & quasi materialiter ipsum promeruerint. Non nego quin promissio de aduentu Christi fuerit necessariò præsupposita ad meritum de congruo veterum Patrum. Nam certè illa semota, neque eorum mens ad tanti beneficij desiderium assurgeret,neque eorum opera quidpiam haberent valoris ad tam sublime, tam excellens, tamque infinitum bonum vlla ratione impetrandum,aut promerendum. Sed id tantū affirmo, quod eorum merita, licet præsupponerēt necessariò incarnationis promissionem,non tamen formaliter ex parte præmij respiciebant vt promissam:ita quòd mererentur eam qua ratione fuerat à Dęo promissa. Nam sicut Patres veteres nullatenus mēreri potuerunt,quod Deus Filij sui aduentum eis promitteret, ita neque merita ipsorum ad hoc valuere,vt suā Deus ipsis adimpleret promissionem(si de ipsa,deque eius adimplemento formaliter loquamur) & si rem promissam meruerint.Quod satis superque fuit,vt Christum mererentur tanquam gratiæ cōsummatorem.

Cæterum vt intelligi valeat, Christum meruisse gratiam Patribus antiquis collatā quantum ad substantialem eius entitatem,& quantum ad formalem effectū,quē ipsis conferebat, vt reuera meruit quando nostra fuit carne indutus, duo fuerunt necessaria: Alterum,quod ab ęterno pręcesserit promissio diuina de incarnatione Verbi futura, aut saltē voluntas Dei efficax,cuius virtute incarnatio Verbi omni cum certitudine, & infallibilitate futura esset: ita quod præcognosci posset in æterna Dei præscientia, quod Christus infallibiliter exoluturus erat ipsum necessarium nostræ redēptioni pretiū. Alterum verò quod Verbum caro fieret, ea formali ratione, vt id quod erat præuisum in Dei præscientia,& diuina prouidentia,efficaci interueniente eius voluntate, dispositum de humani generis redēptione pretioso Christi sanguine exequenda,debitū acciperet complementum. Nam aliàs nulla cū proprietate Christus passione sua dici potuisset mereri, causareque gratiā illam, quæ iam olim præcesserat in veteribus iustis hominibus. Sicut qui post libertatē captiui pro eius redemptione promissum reddit pretium,non ob aliud tunc dicitur moraliter efficere redemptionem captiui iam prius factam,nisi quia dat pretium,ex cuius promissione, & expectatione præcesserat ipsa captiui liberatio. Ex quo infero, quod cum Patres antiqui, vt dudum dicebam, nō meruerint primum Christi aduentum ea formali ratione,qua fuit promissionis diuinę completiuus,aut illius efficacis voluntatis,cuius consilio dispositum fuit hoc excellens mysteriū,sicut multo minus meruerūt,quod Deus vellet efficaciter illud beneficium mundo conferre, aut quod ipsum hominibus promitterit.Idcirco non mereri potuerūt Christum prout fuit causa illius gratiæ, quæ in ipsis præcessit, etsi meruerint eum prout eiusdem gratiæ consummatorem. Ex quo tandem sequitur nostræ solutionis veritas, nimirum quod non meruerint Christi incarnationem prout fuit radix,& principiū eorundem meritorum. Quia non ipsam meruerunt prout causa fuit gratiæ ipsorum Patrum, quantum ad ipsius substantiam, ex qua omnia eorum merita suum omne sortiebantur valorem. Et hæc sufficiant ad illius quarti argumenti solutionem.

Verum instat quis contra omnia,quę hactenus diximus: Si Christus suam incarnationem nō meruit, quam tamen antiqui Patres promeruerāt, sequitur, quod meritū Patrum perfectius fuit merito Christi. Consequens non est vllatenus admittendū:ergo,&c.

Respondeo, quod Christi meritum multis partibus Patrum veterum excessit merita: nam Patres de congruo, Christus de condigno meruit, illi ex lege amicabili meruerunt, Christus verò ex toto iustitiæ rigore.

Contra sequitur, quod saltem ex parte termini, id est, ex parte præmij esset perfectius meritum Patrum, quia meruit incarnationem, quam Christi meritum non attigit.

Negatur sequela, quia Christus ob id non meruit suam incarnationem, quia fuit causa omnium eius meritorum, & ita repugnauit ei esse præmium meritorum eorundem. At potuit Christus applicare sua merita ad incarnationem Patris, & de rigore illam meruisset.

Sed vt intelligamus modum loquendi,quo hactenus vtebamur, asserentes Christi incarnationem per modum causæ finalis promeruisse & gratiam, & bona opera antiquorum Patrum, duo sunt breuiter aduertenda.

Primum est, quod incarnationis Christi nomine comprehendimus ipsum Christum, & eius opera meritoria,præsertim passionem,proprijq; sanguinis effusionem, quibus totū redemit humanum genus, gratiamque meruit, & gloriam vniuersis, qui iusti sunt, fuerunt, & erunt. Vnde Christus non solum dicitur ab origine mundi incarnatus, sed & agnus occisus. Apoc.c.13.

Secundum est,quod cū dicitur Christum per modū causæ finalis meruisse Patribus veteribus gratiā, nō debet sumi rigorosè modus finalis causæ. Etenim causa finalis præcedit in intentione agentis mouens ipsum ad sui consequutionem. Itaque finis præcedit, non quia futurus est,sed vt sit futurus, & iuxta hunc modum monet,& causat finaliter. Cæterum Christi incarnatio nō vt esset futura,causabat,aut mouebat, (loquimur latè de motione) sed quia futura erat.

Digitized by Google

Itaque præuidens Deus eam infallibiliter esse futuram, ipsius intuitu gratiam contulit antiquis Patribus. Dicitur autē causare per modum finis, eo quod non fuit causa illius gratiæ prout existens, quæ est cōditio causæ efficientis, & causalitatis eius, sed prout apprehensa, & per Dei voluntatem, & intentionem acceptata. Qui est modus magis ad finalem causam, quam ad efficientiam pertinens.

Ad confirmationem verò illi quinto argumento suppositam, quæ de B. Virginis meritō procedebat oportet deinceps dicamus. Quam rem Mag. Medin. loco citato erudité, & fusè prosequitur, & ob id nos difficultatē istā breuiter explicabimus. Igitur in illa dubitatione. Num videlicet beatissima Virgo de condigno meruerit esse Christi matrem, Gabriel, & Almainus in 3. d. 3. partem affirmatiuam tuentur, quibus adhærent quidam doctissimi moderni. Sententiam oppositam docent quamplures alij, existimantes meruisse quidem de congruo, vt assumeretur in Christi Domini matrem, non autem de condigno. Et quidam ex ijs auctoribus, inter quos est Mag. Med. existimant oppositum non esse satis tutū in fide, & probant, quoniam si B. Virg. meruit de condigno, vt esset Christi mater, sequitur, quod meruit de condigno Christi Domini incarnationem. Consequens aduersatur fidei Catholicæ, qua confitemur incarnationem Christi fuisse Dei beneficium, summa liberalitate, & gratia mundo collatum: ergo, &c. Probatur sequela: nam si meruit se esse Christi matrem, meruit ex consequenti quod Filius Dei assumeret naturam humanam ex purissimis eius sanguinibus, in quo consistit incarnatio Filii Dei.

Respondent auctores contrariæ sententiæ, Virg. beatam non meruisse simpliciter, & absolutè, quod Dei filius assumeret carnem humanam: sed supposito decreto diuino, quo Deus sua liberali voluntate decreuit, vt Verbum fieret caro, beata Virgo meruit de condigno, vt carnem, quam Verbum assumpturū erat, ex ipsa susciperet: hoc autem non fuit simpliciter mereri incarnationem, sed duntaxat secundum quid, quantum ad determinationem personæ, ex qua verbum carnem assumeret: & ita ad argumentū negant sequelam.

Ista solutio vehemēter impugnatur à Mag. Med. & existimo eius argumenta esse adeo efficacia, vt cōtrariam sententiam reddant parum probabilem, & non tam consentaneam sacris literis, & fidei, sicut est sententia ipsius Mag. Med. Verum crediderim, quod illa argumenta possunt habere aliqualem solutionē: & idcirco non efficiunt omninò improbabilem sententiam oppositam, quæ poterit defendi salua fide, & absque vllo erroris periculo.

Argumenta, quibus probauimus dubio præcedenti Patres antiquos non de condigno, sed tantum de congruo meruisse incarnationis beneficium, ferè omnia adduci poterunt ad probandum Virginem beatam tantum de congruo meruisse, vt assumeretur in Christi Domini matrem. Illud argumentum præcipuè est ponderandum. Quod mereri tantum hoc bonum ad solum infinitum meritum attinere potuit. Quia reuera, quod verbum ex beatissima nasceretur Maria, infinitum fuit bonum: nam fuit ipsummet verbum nascens, & natum. Vt autem B. Virgo hoc tantum præmium sibi debitum ex non debito faceret, merito egebat simpliciter infinito, quale, & quantum solum ipsum Christi meritum esse potuit. Præterea, nulla verò simili ratione dicitur, quod de iustitia meruerit illud tantum, tamque excellens bonum, quod Christi merita de facto non attigere, Nam omnia bona, ad quæ Christus sua applicuit merita infra boni huius excellentiam subsistunt.

SECTIO III. DVBITATIO III.

An Christus meruerit gloriam essentialem animæ suæ.

TErtio loco disputanda succedit in hoc tertio quintæ quæstionis articulo ea difficultas, quæ & grauissima est, & inter graues Theologos magna concertatione exagitatur, num, videlicet, Christus gloriam essentialem animæ suæ meruerit, in qua quæstione simul explicabimus an meruerit habitualem gratiam, & immortalitatem, gloriamque corporis, atque ipsam sui nominis exaltationem. Probaturque primo affirmatiua sententia, nimirum, quod Christus essentialem animæ suæ meruit gloriam.

§. 1. *Argumenta pro parte affirmatiua.*

PRimum argumentum desumitur ex illo Isa. 53. *Pro eo, quod laborauit videbit, & saturabitur, &c.* Ecce quemadmodum Propheta visionem, qua Christi animam diuinam intuetur essentiam, labori ipsius Christi tribuit, vt præmium respondens merito: ergo, &c.

Secundum argumentum. Probabile est, quod Christo fuerit collata gratia per propriam ipsius Christi dispositionem, quæ ordine naturæ in genere causæ materialis ipsam gratiam præcesserit: sicut in iustificatione impij contritio in genere causæ dispositiuæ, & quasi materialis ipsam iustificantem gratiā præcedit. Sed talis dispositio non potuit non esse meritoria, saltem gloriæ, ad quam Christus fuit acceptatus, & admissus: ergo vera est affirmatiua sententia. Probatur minor. Illa operatio, saltem vt fuit posterior gratia in genere causæ efficientis, & formalis, & prout fuit per ipsam gratiam informata, habuit omnia requisita, vt esset meritoria gloriæ. Nam fuit à subiecto omnibus modis grato, & gratia vnionis, & gratia habituali, fuit supernaturalis operatio gloriæ proportionata, fuitque prior secundum naturæ ordinem ipsa animæ gloria, quemadmodum & gratia, per quam formabatur prius naturæ ordine fuit animæ Christi collata, quam ei daretur gloria, & præterea prædicta operatio qnatenus à gratia procedebat, per se tendebat ad gloriam tāquam ad propriū finem ipsi operationi proportionatum. Nam gratia sua natura tendit ad gloriam, omnesque proprias actiones in hunc eundem dirigit finem. Hæ autem conditiones sufficientissimæ sunt ad constituendam rationem meriti. Ergo illa operatio verè fuit meritoria gloriæ. Consulto dixi paulo superius, saltem gloriæ, quoniam licet, si vera est sententia, quæ nobis in primo articulo huius quintæ quæstionis visa fuit probabilior, nempe, gratiam vnionis, habituali etiam

etiam gratia seclusa, sufficere ad meritum, videatur quibusdam necessaria consequentia dicendum, quod illa supernaturalis Christi operatio, prout fuit dispositio antecedens habitualem gratiam, meruit ipsammet gratiam, hoc tamen vt postea dicemus, certum nó est, neque illa consequutio tam est efficax, vt quibusdam visa fuit. Et præterea illa sententia non est omnibus probata, idcirco in argumento facto supponendo ea quæ sunt omnibus communia, de merito tantum gloriæ loquuti sumus.

Et confirmatur hoc argumentum, ex illa communi Theologorum doctrina, quæ in præsentia non probanda est, sed supponenda, quæ asserit contritionem per quam impius iustificatur, prout est formata per charitatem, & gratiam, meritoriam esse gloriæ. Et affirmat communior opinio, quod meretur illum eundem gloriæ gradum, qui respondet ipsi primæ gratię, ad quam ipsa contritio disponit: Ergo eadem prorsus ratione concedendum est, quod illa Christi operatio quatenus in genere formalis causæ, posterior fuit habituali gratia, meritoria fuit eius gloriæ, quæ huic habituali gratiæ respondebat.

Hoc secundum argumentum cum sua confirmatione, quod attinet ad meritum gloriæ, non solum videtur procedere supposita sententia, quæ docet, datam fuisse Christo gratiam ex propria dispositione ipsam in genere causæ materialis antecedente, sed etiam in alia Theologorum sententia, quæ existimat non antecedentem, sed solam concomitantem dispositionem reperiri in Christi sanctificationem. Nam supernaturalis Christi operatio, quatenus ex gratia procedebat, potuit esse prior ordine naturæ, quam gloria eidem Christi animæ collata, qui prioritatis ordo sufficit ad constituendum meritum.

Tertium argumentum. Quod in eodem instanti temporis simul sint meritum, & præmium, nihil detrahit à ratione meriti: ergo quod Christus in primo suæ incarnationis instanti gloriam animæ fuerit assequutus, non impedit quo minus ea veré, & proprié meruerit, atque adeo nulla est causa sufficiens ad negandũ Christum gloriam suæ animæ meruisse. Consequentia patet, quoniam contrariæ sententiæ auctores ea ratione tantum negant Christi meritum respectu gloriæ animæ, quia in primo instanti suę cóceptionis Christus fuit beatus. Sed probatur antecedens. In eodem instanti quo homo iustus augmentũ gratiæ meretur, recipit ipsum augmentum, quod libenter admittunt vniuersi Theologi, cum de materia meriti hominis iusti in communi loquuntur: ergo verum est antecedens.

Confirmatur. Quia meritum comparatur ad præmium, vt causa moralis ad effectum, sed non repugnat, quod causa, & effectus in eodem instanti incipiant esse, nam in eodem instanti, quo Deus creauit Solem, ipse illuminauit aerem. Nec incóuenit, quod præmium, neque à merente, neque à merito physicé producatur, sed ab extrinseco, scilicet à Deo præmiãte. Quoniam Deus cum non à temporis successione in suis operationibus pendeat, in eodem instanti potest conferre præmium, in quo est meritum, vt Sol, quo instanti creatus fuit, lumen produxit in aere. Nec etiam quicquam refert, quod meritum, vt quibusdam placet, neque mihi displicet, comparatur ad præmium, non solum, vt causa moralis ad suum effectum, verum etiam vt via ad terminum. Nam in eodem instanti reperiri possunt via, & terminus, vt patet in illuminatione diaphani, quæ prout est mutatio quædam rationem habet viæ ad lumen, & tamen in eodem instanti sunt illuminatio, & lumen in diaphano. Similiter vltima dispositio ad formam comparatur ad ipsam, vt via ad terminum: sunt tamen in eodem instanti vltima dispositio, & substantialis forma. Constat ergo ex his omnibus non esse contra rationem meriti, quod præmium sit simul cũ ipso in eodem instanti, sed quod suffecerit ex parte meriti sola naturę prioritas.

Sed dices forsan, quod licet ad rationem meriti in communi non sit inconueniens vllum, quod præmium simul sit in eodem instanti cum merito, id tamen non est admittendum de præmio vltimo, nimirum, de beatitudine, & gloria. Cuius rei eam assignabis rationem, quæ ex S. Thom. doctrina colligitur, videlicet, quod meritum procedit à gratia imperfecta: præmium autem à gratia perfecta, & consummata: repugnat auté simul esse in eodem subiecto gratia perfecta, & imperfecta. Contra hanc rationem sic argumentor.

Sitque quartum principale argumentum. Non inconuenit quod aliquid in eodem instanti perfectũ sit, & imperfectum, ita vt prius natura sit imperfectum, & posterius natura perfectum. Nam huius rei multa possunt ferri exempla ex mutationibus instãtaneis petita. In illuminatione enim prius natura lumen est imperfectum, quam perfectum: prius est enim in fieri, quam in facto esse. At res prout est in fieri imperfectior est se ipsa, prout est in facto esse. Et simile exemplum habetur in productione instantanea cuiusuis formæ, siue substantialis sit, siue accidẽtalis. Item contritio iuxta communem Theologorum doctrinam in eodem instanti perfecta est, & imperfecta, nam prout gratiam in genere causæ materialis antecedit imperfecta est, vtpote informis, vt autem in genere causæ formalis, & efficientis est eadem gratia posterior, perfecta est, & formata: ergo non inconuenit dicere Christi gratiam in eodem instanti imperfectam fuisse, & perfectam: ab eaque, vt imperfecta processisse meritum, quod ad eandem gratiam, vt perfectam, fuit terminatum, tanquam ad vltimum, & maximum præmium.

Confirmatur. Non poterit facile assignari ab auctoribus sententię contrarię quę nam sit illa imperfectio gratię ad meritum requisita, cui repugnet perfectio eiusdem gratię, quam per se postulat vltimum præmium: ergo illa assignata solutio voluntaria magis, quam rationabilis apparet. Explico antecedens. Omnis imperfectio requisita ad meritum, ex parte gratiæ, vel se tenet ex parte ipsius habitus gratię, vel ex parte actus, per quam meretur vltimũ prẽmium. Sed neutra harum imperfectionũ intrinsecam habet repugnantiã cũ perfectione debita vltimo prẽmio: ergo, &c. Probo minoré prẽmissam. Ex parte gratię habitualis nulla alia imperfectio considerari potest, nisi minor eius intensio, sed ad rationé præmij vltimi non per se requiritur maior intensio gratię, nam satis probabile est, & forsan verũ, quod gratia,

gratia, quam anima defert cum exit à corpore, non acquirit in patria maiorē sui intensionem habitualē ea quam habuit in via, & si alijs multis perfectionibus exornetur. Similiter ex parte actus siue intellectus, siue voluntatis, per quem Christus potuit mereri gloriam, nulla imperfectio alia intrinsecè pugnās cum perfectione gloriæ fingi potest, quam quod fuerit Dei cognitio obscura, & enigmatica qualis habetur per fidem, & quod ex parte voluntatis esset actus spei, aut amoris Dei per cognitionem fidei regulatus, sed hi actus imperfecti non fuerunt Christo necessarij ad merendum gloriam, potuit enim mereri per cognitionem Dei ortam ex scientia infusa, quæ nullam habet cum beatifica Dei visione repugnantiam, sed potius conuenientiam. Potuit itidem mereri per actum charitatis regulatum à prædicta cognitione Dei per infusam scientiam habita, qui quidem actus charitatis, vt ex primo huius dubij articulo constat, simul esse potest cum actu beatificæ visionis. Denique actus spei formaliter non est omninò necessarius ad meritum, sed satis fuerit implicita, & virtualis spes, quæ in ipso actu meritorio includitur, vt contingit in actu, quo homo iustus augmentum gratiæ meretur, qui non habet formalem actum spei respectu illius augmenti gratiæ in eodem instanti conferendi, nam quod quis habet, quid sperat, vt inquit Paul. Rom. 8. ergo nulla imperfectio signabilis est ex parte gratiæ merentis, quæ simul in eodem instanti non compatiatur secum ipsam gloriam, quæ est vltimum præmium, eiusque omnis perfectio.

Quintum argumentum. Potuit fieri, quod Christus gloriam animæ suæ meruerit, sed hoc meritum nihil derogat Christi dignitati, quinimò ad eius attinet excellentiam; ergo de facto tribuere debemus Christo istud suæ gloriæ meritum. Consequentia ex communi regula Theologorum est manifesta, iuxta cuius præscriptum, ea omnia sunt Christo tribuenda, quæ magis eius dignitatem extollunt. Maior constat ex argumentis factis, quæ si non probant factum efficaciter, probant tamen possibilitatem.

Minorem verò probo. Duplex tantum imperfectio posset fingi prouenire Christo illo merito posito. Altera quod ipsa gloria animæ non potuerit esse in Christo in primo suæ conceptionis momēto, atque adeo quod necessum esset, vt Christus pro aliquo temporis instanti non esset secundum partem superiorem beatus, & comprehensor: quod in magnam Christi imperfectionem cederet. Hæc autem imperfectio, vt constat ex duobus argumentis præcedentibus, non necessario infertur ex prædicto Christi merito. Altera quod animæ beatitudo, & summa felicitas non esset Christo connaturalis, neque ei fuerit collata ex connaturalitatis debito. Sed nec etiam imperfectio hæc sequitur in Christo illo merito posito. Quod patet, quia nulla est repugnantia, quod vtroque titulo, & connaturalitatis, & moralis debiti meritorij fuerit Christo data animæ gloria, sicuti fuit ei collata gloria sui corporis, excellensque sui nominis exaltatio. Imo quod hoc duplici titulo Christus habeat animæ suæ gloriam, ad magnam eius pertinet honoris dignitatem. Nam quod ex iure connaturalitatis ei fuerit animæ gloria debita, & data & quod simul ex proprio opere, labore, & merito eam habuerit, ad magnam Christi excellētiam pertinet, quod S. Tho. loquens 3. par. quæst. 59. de potestate Christi iudiciaria eruditè docuit. Et ratio est aperta, quia possidere aliquod magnum bonum pluribus titulis, & multiplicatis iuribus, præsertim si sint iura diuersarum rationum, possidentis honorem, & auctoritatem nullatenus deprimit, quin potius extollit. Quemadmodum si quispiam Regis filius cui hereditario iure debetur aliqua ciuitas nonum ius, nouumque titulum ad eius possessionem acquireret per victoriam ex Tiranno ciuitatem occupanti reportatam, in magnam gloriam, & auctoritatem eius cederet talis ciuitatis possessio, & spetiali ratione illa ciuitas in toto regno ad ipsum pertineret, magisque, & non immeritò, de illius ciuitatis dominio, & possessione gloriatur princeps, quam de toto Regno sola hæreditate comparato. Igitur non est denegauda Christo specialis illa dignitas, quæ ei prouenire potuit ex eo, quod gloriam suæ animæ meretur.

Sexto arguitur. Christus meruit gloriam sui corporis: ergo meruit similiter gloriam animæ.

§. 2. *Pro parte negatiua.*

IN oppositū est, quod in illo nostro antiquo prothemate habetur Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre*, vbi expendendum est non dixisse Euangelistam gloriam excellentibus Christi operibus promeritam, sed quasi vnigenito à patre illi datam, idest, quia vnigenitus est Patris. Supponimus probabilem intelligentiam S. August. quod gloriæ nomine Ioannes ipsam animæ Christi gloriam intellexerit.

§. 3. *Referuntur varia DD. sententia.*

IN hac dubitatione exponenda, diuersæ sunt sententiæ Theologorū, quare, vt nostram statuamus opinionem, necessum fuerit eas breui enumeratione colligere.

Prima ergo sententia in vno extremo affirmat Christum non solum gloriam animæ suæ mereri potuisse, verum quod & ipsam de facto meruit. Docuerunt istam sententiam Altisiodorensis lib. 3. tract. 1. c. 7. Albert. Magnus in 3. distinct. 18. ar. 4. & 7. Maioris, Gulielmus de Rubione, Basolis, & alij quidam in eadem distinctione. Alex. Alens. 3. par. quæst. 17. membr. 4. ar. 1. ad vltimum, reputat hanc sententiā probabilem, quamuis contrariæ, vt probabiliori adhæreat. Vnde immeritò hic author à quibusdam S. Thom. interpretibus solet pro hac sententia absolutè citari. Huius sententiæ authores de gloria tantum loqui videntur, vno excepto Alex. de Ales, qui de gloria, & de gratia hanc sententiam censuit probabilem.

Secunda sententia in alio extremo docet, quod Christus neque de facto meruit, neque vero mereri potuit animæ suæ gloriam. Ita docuit Scotus in 3. d. 18. in quam sententiam inducitur, quia gloria, inquit, animæ Christi est tam sublime, & excellens bonum, quod sub nullo merito cadere potuit. Verum quicquid sit de huius sententiæ probabilitate, de qua in huius dubitationis discursu dicemus, ratio Scoti

Scoti est impertinens. Quoniam, vt probatum reliquimus, Christi meritum fuit in ratione meriti simpliciter infinitum; atque adeo sub eius meritorio valore potuit cadere gloria animæ Christi quantacum que polleat excellentia. Hanc eandem secūdam sententiam docuit Henricus de Gandauo, sed falso etiā innititur fundamento, dicit enim fuisse impossibile, quod Deus humanitatē assumeret, nisi ex vi assumptionis gloria communicaretur eius assumptæ animę. Id autem quod omninò necessarium est non cadit sub aliquo merito, neque vero cadere potest. Verum superius q. 1. & 2. probauimus falsum esse istud Gandauensis fundamentum, & quod potuit verbū humanitatem in puris naturalibus assumere, & quod non fuerit omninò necessaria resultantia gratiæ, & gloriæ in humanitate assumpta. Eidem secundæ sententiæ fauet S. Thom. 3. par. q. 19. artic. 3. & ex eius discipulis plerique isti adhærent sententiæ. Sed sunt aliç sententiç, quæ inter has duas extremas medium tenent.

Est ergo tertia sententia, quæ cum secunda docet Christum de facto, neque gratiam, neque gloriam animæ suç meruisse, sed cum sententia prima fatetur, quod potuit mereri Christus gloriā animæ suç. Ita docent S. Bonauentura Riccardus, & alij quidē in 3. dist. 18.

Quarta sententia docet cum secunda opinione, Christum haudquaquam meruisse de facto gloriā animæ suæ, asseritque cū sententia prima, quod si absolutus sermo fiat, potuit Christus essentialem animæ suæ beatitudinem mereri. Et in his duobus consentit tertiæ opinioni, sed ab ea tamen differt simul, & à prima, in eo quod ait Christum nullo modo potuisse, etiam secundam absolutam Dei potentiam, essentialem animæ gloriam promereri, supposito, quod eam habuerit ex primo suæ incarnationis instanti per modum propriæ passionis ex hypostatica vnione deriuatæ, vt eam habuit de facto. Docuit istā sententiam Mag. à Medina, quæ & doctissimis alijs S. Thom. interpretibus non displicet 3. par. quæst. 19. art. 3.

Quinta sententia admittit Christum, neque gratiam, neque gloriam animæ suæ promeruisse, affirmat tamen, quod meruit vtriusque cōtinuationem. Ita docet Gab. in 3. d. 18.

In huius propositæ difficultatis decisionem supponendum est, id quod superius q. 1. & 2. explicuimus, & dudum aduersus Henricum de Gand. aduertimus, fieri potuisse secundum absolutam Dei potentiam, quod verbum humanam naturam omni supernaturali ornamento destitutam sibi hypostaticè copularet. De facto tamen id non effecit, sed humanitas à verbo assumpta ab instanti incarnationis excellentissimis gratiæ, & gloriæ donis semper fuit exornata. Quæ dona etsi per simplicem resultātiam non emanauerint ex ipsa vnionis gratia, vt in art. 2. q. 3. multis ostendimus, fuerunt tamen Christo quodam iure connaturalitatis debita, eo quod naturalis est Dei filius. Hoc supposito ad quæstionis propositæ resolutionem accedo, quam sequentibus conclusionibus terminandam fore existimaui.

§. 4. *Prima conclusio.*

SI potentiam Dei absolutam contemplemur potuit Christus, & gratiam, & essentialem animæ suæ gloriam promereri. Aduersus quartā sententiā præsens statuitur conclusio, quam tamen affirmant cæterarum opinionum auctores, præsertim quod ad gloriā attinet. Nam de gratia Theologi illi qui existimant vnionis gratiam in Christi non esse sufficiēs principium meriti, sed necessariam ei fuisse ad merē dum habitualem gratiam, non facilè hanc conclusionem concedunt. Et loquentur quidem consequenter, quia primum meriti principium minimè potest sub aliquo merito cadere. Verum nobis hæc sententia non placuit superius in 1. art. huius 1. q. existimauimus enim probabiliorem esse sententiam affirmātem, quod gratia vnionis in Christo aliqua cognitione supernaturali interueniente, sufficientissimum principium fuit ad satisfactionem & meritum. Quo supposito probatur hæc prima conclusio, quoad vtrā que sui partem, nimirum, vt procedit de gratia, & de gloria. Potuit verbum humanam assumere naturam absque gratia, & gloria cum aliqua cognitione supernaturali ex parte intellectus, quæ vel esset cognitio fidei, vel luminis Prophetici, aut denique infusæ scientiæ. Sed tali casu posito facillimum est intelligere, quod Christus, & gratiam, & gloriam animæ suæ meruerit: ergo vera est hæc prima conclusio. Probatur minor. Illa hypothesi data poterat Christus studiosam exercere operationem, quam eius voluntas, referret in supernaturalem finem ex aliquo Dei speciali auxilio adiuta, & applicare ad gratiā, & gloriā loco præmij suscipiēdā, sed talis operatio esset meritoria, & quidem valoris infiniti, quatenus procedebat ab operāte infinitè grato per gratiā vnionis: ergo, &c. Hæc ratio est manifesta, quæ sola proinde sufficiet ad huius conclusionis primæ confirmationem. Verum qui maiorem comprobationem postulauerit, recurrat ad argumenta, quæ in fronte quæst. pro affirmatiua sententia formauimus, quæ vt minimum conc. istam efficaciter probant.

Sed aduertendum est circa rationem modo factā, & circa ipsam 1. conc. Quod hæc conclusio poterit verificari, etiam si supponamus, quod Christi anima in primo incarnationis instanti, gratiam fuerit, & gloriam adepta. Sed tunc necessum erit dicere, quod illa cognitio supernaturalis, quam diximus Christo esse necessariam ad merendum supernaturale præmium, non poterat procedere à lumine fidei, aut à quouis alio lumine intrinsecam obscuritatem, & ineuidentiam habēte: repugnat enim obscura, & inevidens cognitio in eodem temporis instanti in eodēq; subiecto cum visione Dei faciali, & intuitiua, in qua consistit essentialis animæ gloria. Quo circa necessaria tunc esset cognitio ex infusa scientia procedens, nam hæc nullam habet cum visione beatifica incompossibilitatem, Sicque intelligeremus Christum, & gratiam, & gloriam animæ mereri, quatenus prius natura quam illi infunderetur gratia, & daretur gloria, infusum esset eius intellectui scientificum lumen, præstitumque voluntati eius speciale auxilium, quorum principiorum virtute Christus in supernaturalem prodiret actionem, qua gratiam, & glo-

gloriam animæ mereretur. Et cum diuina actio, qua gratiam, & gloriã loco præmij Christi animæ Deus infunderet, non exposcat temporis successionem, in eodem instanti quo Christus mereretur gratiam, & gloriam, à Deo præmiante reciperet.

His quæ nunc diximus non omnes consentiunt Theologi; arbitrantur enim nonnulli, & hi quidem egregiè periti, quod lumen infusæ scientiæ, nisi consequenter se habeat ad lumen gloriæ ad ipsamque beatificam Dei visionem, minimè potest euidentem intellectui præstare cognitionem mysteriorum gratiæ, Trinitatis, incarnationis, &c. Ex qua doctrina inferunt contra sententiam nostram, quod illud lumen infusæ scientiæ collatum animæ Christi prius natura, quam ei lumen gloriæ infunderetur, non posset facere euidentem supernaturalium mysteriorum notitiam in Christi intellectu, sed ineuidentem, & obscuram, quæ cognitio cum non possit esse simul in eodem instanti cum beatifica visione, oporter dicere, quod operatio meritoria ex tali cognitione prouenient nequiret in eodem instanti esse cum essentiali gloria animæ Christi, atque adeo necessum fuerit, quod meritum Christi præcederet tempore ipsam eius animæ gloriam. Et ita præfati Theologi resolutoriè dicunt, impossibile simpliciter fuisse, quod Christus ipsam animæ suæ mereretur gloriam, & quod eam in primo instanti incarnationis acceperit. Quod tamen de habituali gratia non dicunt, quia cognitio ineuidens nõ ei repugnat.

Cæterum nos aliter existimamus de lumine scientiæ infusæ: censemus enim illud ex natura sua consequenter se habere ad lumen gloriæ, ad beatificamque visionem (si modo vt quibusdam placet non est idemmet gloriæ lumen) nec enim ad statum viæ lumen istud pertinet, in quo statu per fidem, per obscuram enigmaticamque cognitionem ambulamus, & non per speciem, vt Paulus 2. Corint. 5. testatur. Vnde per accidens esset omninò, & præter regularem rerum ordinem, quod huiusmodi infusę scientię lumen, prius vel tempore, vel natura intellectui conferatur, quam eidem intellectui infundatur gloriæ lumen. Et hoc est summopere obseruandum pro his, quæ sequenti concl. dicemus. Existimo tamen quod lumen istud infusæ scientiæ, etsi magnam in sua claritate à beatifica visione perfectionem sumat, non tamen eius claritas essentialiter ab ipsa pendet beatifica visione, ab ipsoque gloriæ lumine. Sed si in intellectu seorsum ponatur, euidentiam ei supernaturalium mysteriorum faciet, non solum in attestante (quæ euidentia forsan non pugnat cum Dei visione.) Sed etiam euidentiam à posteriori ex supernaturalibus effectibus desumptam. Nam ex his effectibus, quorum quidditatiua, imo, & forsan comprehẽsiua cognitio haberi potest extra verbum, oriri valet euidens cognitio mysterij Trinitatis, qua euidentia supposita, facillimum erit euidenter nosse per scientiam infusam reliqua gratiæ mysteria. Hæc insinuari quidem isto in loco potuerunt, vt diligens lector eorum examen adhibeat, ad longum autem tractari non poterunt: sed eorum disputatio ad proprium locum est reseruanda, scilicet, ad q. 10. & 11. 3. p. Qua sententia supposita facilè intelligitur nostræ concl. veritas, nimirum, quod in eodem primo Christi incarnationis instanti, potuit ipse Christus & gratiam & animæ suę gloriam mereri, & vtramque ei loco præmij à Deo collatam suscipere.

Nonnulli Theologi ex his, qui censent habitualẽ gratiam non fuisse Christo simpliciter necessariam ad merendum, dicunt potuisse Christum mereri ipsam gratiam habitualem, & similiter essentialem gloriam per actionem procedentem ab ipsamet gratia, si in genere causę dispositiuę, & materialis eamdem gratiam antecederet, quia à gratia ipsa habituali, in illo naturę instanti virtutem participaret meritoriam, qua posset mereri habitualem gratiam, posterius natura suscipiendam. Quæ sententia insinuata etiam fuit à nobis supra quęst. 4. in quodam argumento pro 2. concl. facto. Et reuera non est improbabilis, sed vt verum fatear, multo probabilius est oppositum. Quia de ratione pręmij est (miraculis seclusis) quod sit omninò posterius merito, pręsertim in genere causę efficientis. Et forsan est infactibile secundum omnem potentiam, quod aliqua actio mereatur illud principium à quo per se, & in ratione meriti procedit effectiuè, & quod necessariò pręsupponitur in ipso merente. De qua re sufficiant, quę diximus pręcedenti dubio. Quo circa impossibile apparet, quod Christus habitualem suam gratiam ea operatione meruerit, quæ ab ipsamet gratia in genere causę effectiuę, & formalis procederet. Ista sufficiant pro 1. conc. in quibus nonnulla habentur, quę sequentis concl. probationi quamplurimũ referrent.

§. 5. *Secunda conclusio.*

Christus de facto non meruit gratiam habitualem, nec essentialem animę suę gloriam, cuius oppositum existimo parum esse probabile, sed nec erroris nec temeritatis cuiuspiam vllum habere periculum. Existimo conclusionem hanc quoad eius primam partem, quæ affirmat Christum, nec gratiam, nec gloriam meruisse, vniuersis fere iunioribus Theologis esse probatam, quam cum Magistro in 3. d. 18. & cum S. Thom. in loco circa 2. sententiam citato docuerunt fere omnes antiqui Theologi grauioris præsertim authoritatis, illis exceptis, quos pro 1. opinione retulimus. Probaturque hæc primæ concl. pars. Et principio, ne quidpiam in nostra doctrina confusionis misceatur, probanda est quatenus de gratia habituali procedit. Omnis Christi operatio, & præsertim illa prima, quam ingrediens in mundum habuit, & qua testante Paul. ad Heb. 10. Christus nos sanctificauit, processit ex virtute charitatis, & alijsque infusis virtutibus humilitatis, obedientiæ, religionis, &c. sed hæ virtutes ex natura ordinis gratiæ, & magnis semotis miraculis, habitualem gratiã in subiecto præsupponunt, eo quod gratia est prima earum radix, & comparatur ad ipsas vti essentia ad proprias passiones, naturalesque potentias: ergo omnis Christi supernaturalis, & meritoria operatio præsupposuit gratiam habitualem, ex qua tanquam ex prima radice effectiua processit, & ex consequenti non potuit esse meritoria primæ gratiæ, iuxta ea, quę circa finem præcedentis concl. dicebamus. Consequentia negari nequit, & minor à grauissimis suscipitur Theologis cum S. Thom. 1. 2. q. 110.

q.110.art.3. maior vero probatur. Omnis operatio animę Christi fuit perfecta, imo perfectissima in suo genere: ergo supernaturalis operatio, & præsertim illa prima, quæ fuit quasi radix totius meriti Christi, processit ex supernaturalibus virtutibus ipsius animę Christi infusis. Probatur consequentia (nam antecedens iniuriosus esset Christo, eiusque dignitati qui negaret.) Operatio supernaturalis, quæ non procedit ex habitu infuso in operante potentia residente, imperfecta est, perfectio enim operationis requirit, vt potentia operetur per formã sibi intrinsecam: alias enim non operabitur modo sibi connaturali, & proportionato, sed quasi ab extrinseco: Atque adeo eius operatio non potuit non esse imperfecta; ergo, &c.

Confirmatur. Voluntas Christi humana non potuit viribus naturæ in actum supernaturalis dilectionis Dei prodire, quod secũdum fidei doctrinam debet esse nobis certissimum, nec verò ex sola gratia vnionis vim habuit ad eliciendum huiusmodi charitatis actum, vt in 1. art. hujus quæst. ostendimus. Ergo necessarium illi fuit supernaturale aliquod principium, vt se in prædictum actum exereret. Hoc autem principium, si non fuit habitus charitatis humanæ Christi voluntati infusus, debuit esse speciale auxilium supernaturale. Sed operatio voluntatis ex huiusmodi proueniens auxilio, nequit esse in suo gegenere, in suaque specie perfecta, quoniam auxilium istud non habet rationem principij effectiui purè intrinseci, ad modum formæ actuantis, & perficientis voluntatem, vt à se ipsa operetur, sed potius operatur, vt ab extrinseco mota, & per modum instrumenti Dei ipsam speciali suo auxilio mouentis. Auxilium namque actuale non est aliud quam motio quædam supernaturalis Dei, in voluntate operante suscepta; ergo vt operatio Christi meritoria perfecta fuerit necessum omninò fuit, quod ex habito charitatis infuso procederet.

Secundo probatur. Gratia habitualis immediatiorem habuit habitudinẽ ad Xp̃i animã, quã omnis operatio intellectus, aut voluntatis Xp̃i: ergo prius ordine naturæ habitualis gratia infusa fuit animæ Christi, quam ipsa anima in operationem aliquam supernaturalem prodijsset: & ex consequenti cum meritũ, vt sæpe diximus, nequeat esse posterius præmio, fateri tenemur gratiã, absque vllo merito fuisse Christo collatam. Consequentia est manifesta. Quia illud prius ordine temporis conuenire debuit Christi animæ, quæ immediatiorem ad eam habitudinem habuit ex vi hypostaticę vnionis. Antecedens verò constat ex dictis à nobis q. 1. ar. 2. nam ex illius art. doctrina manifestum fiet legenti, quod gratia habitualis, vel fuit propria passio hypostaticæ vnionis, per modumque propriæ passionis simplici emanatione resultauit, vt graues fatentur Theologi, vel vt nobis magis probatum fuit, non per simplicem resultantiam emanauit, sed noua Dei actione fuit infusa, ad modum tamen proprietatis naturalis, eo quod fuit ei debita connaturali iure, ratione hypostaticę vnionis. Ex hac immediata gratiæ ad Christi animam habitudine probauimus in 1. ar. illius 2. q. nullam præcessisse operationem dispositiuam in Christi anima ad eius habitualem gratiã. Et quãuis huiusmodi admitteremus dispositionem ordine naturæ, & priorem ipsa gratia in genere causæ materialis, concedẽdum esset nihilominus, gratiam priorem esse eadem operatione in genere causæ efficientis, & formalis, ac proinde fatendum est, talem operationem nullatenus fuisse ipsius gratiæ meritoriã. Iuxta ea, quæ circa finem primæ conclusionis dicebamus. Neque relinquitur locus solutioni, quã posset quis adhibere afferens, operationem istam non ab ipsa procedere habituali gratia, sed ab auxilio speciali, atque adeo in nullo genere causæ gratiam habitualem fuisse in Christi anima præsuppositam. Huic, inquam, solutioni non est locus, eo quod præsupponimus ex superius dictis satis probatum, quod gratia habitualis simpliciter est immediatior animæ Christi, quam quælibet operatio, vnde saltem in genere causæ formalis debet præcedere ipsam operationem.

Hac eadem ratione fit manifestum, quod non tolum illa prima Christi operatio non fuit habitualis gratiæ meritoria, verum quod nec etiam meruit virtutes supernaturales infusas, charitatẽ, religionẽ, &c. Quoniam virtutes istæ immediatiorem habent ad Christi animam habitudinem, quam quælibet supernaturalis Christi operatio. Etenim facultas operandi supernaturaliter, & consentaneè ad naturam gratiæ, quam facultatem virtutes præstant, prius pertinet ad potentias animæ Christi quam ipsa supernaturalis operatio, nam actus primus immediatius pertinet ad operatiuam potentiam quam actus secundus: ergo supernaturales Christi operationes per se, & ex natura rei præsuppofuerunt in Christi anima virtutes infusas: supposito, quod tam virtutes infusæ quam eius actiones sint Christi animæ connaturales, vt in hac ratione supponimus. Itaque is fuit connaturalitatis, & consecutionis ordo inter supernaturales Christi animæ perfectiones, quod ex ipsa vnionis gratia, quæ fuit prima omnium supernaturalium perfectionum radix, immediatè oriebatur connaturalitatis habitudo in Christi anima ad habitualem gratiam, vt ad formam perfectiuam, & eleuatiuam essentiæ ipsius animæ ad supernaturalem finem, & ordinem. Ex gratia verò habituali in essentia animæ Christi suscepta tamquam ex proxima, & formaliori radice consequutæ fuerunt in potentijs ipsius animæ supernaturales infusæ virtutes. Ex quibus tandem processerunt supernaturales, & meritorię Christi actiones. Hunc ordinem inuertere quidem potuit Deus sua viens infinita potentia, ob quam Dei potestatem concedi debet prima nostra præcedens conc. Verum, quod de facto hac absoluta, & infinita potestate vsus non fuerit, nulli sapienti poterit esse dubium. Cum Deus nisi magna, & vrgens causa extiterit, suauiter vniuersa disponat, & iuxta modum ipsis rebus proportionatum. Quæ vrgẽs fuerit causa propter quam Deus illum ordinem gratiæ vnionis connaturalem immutauerit, assignare erit difficillimum, Quia reuera nulla extat.

Probatur deinde eadem conclusionis pars quatenus de gloria procedit. Lumen gloriæ immediatiorem habuit habitudinem ad Christi animam, quam quæuis ipsius animæ supernaturalis operatio: ergo Christus accepit lumen gloriæ absque aliqua interueniente operatione, atque adeo sine proprio merito. Eui-

Euidens est consequentia quatenus de facto, & de potentia ordinaria procedit, vt ex dictis constat. Antecedens verò patet ex ratione quam paulo ante fecimus ad probandum Christi animam accepisse gratiam sine meritis. Etenim gloriæ lumen neq. minorem ad gratiam neq. remotiorem sortitur habitudinē, quam caritas, & cætere supernaturales virtutes, imo prima virtus, seu primus habitus, qui competit gratiæ secundum suam naturam, est lumen gloriæ, sicut visio beata, quæ est propria luminis gloriæ operatio, est potissima gratiæ cōsummatio, & perfectio. Nam licet in puro viatore, in quo gratia imperfectū habet statum, prima virtus, quæ ex eius sequitur essentia, sit lumen fidei, at hoc per accidens est gratiæ, ex imperfectioneq. status prouenit: In Christo autē in quo gratia est tanquam in suo præcipuo, imo, & adequato subiecto, ac proinde sibi magis connaturali, iuxta superius dicta q.2. non debet considerari in statu imperfecto, sed potius perfectissimo, suæque naturæ magis proportionato, & in quo ipsa gratiæ vis & potestas explicetur perfectè, & secundum modum sibi magis connaturalem. ergo ex ipsa Christi gratia primo, & immediatè absq. vlla intentione actione, resultauit in intellectu Christi gloriæ lumen, atque adeo absque vllo merito Christus lumen obtinuit beatificum, & ipsam proinde essentialem animæ beatitudinem.

Probatur secūdo. Omne Christi meritum habuit ortum ex essentiali gloria animæ. ergo ipsa gloria non fuit præmium alicuius Christi meriti. Hæc consequentia manifestissima est ex his, quæ sæpè repetiuimus, & inculcauimus, nimirum, quod meriti principium nullatenus potest sub ipso merito cadere. Antecedens verò probatur. Prima operatio quam habuit Christus ex parte intellectus, in qua potuit totū eius meritum fundari, fuit visio beatifica: quod sic ostendo. Non fuit actus fidei, nec alia quęcunque inuidens, & obscura Dei cognitio, nam cum tali Dei cognitione non se poterat compati ipsa essentialis animæ gloria, quam supponimus datam fuisse Christi animæ in primo incarnationis instāti: Nec verò fuit cognitio Dei habita per scientiam infusam, quoniā huiusmodi scientia, vt explicauimus circa præcedentem conc. per se consequitur lumen gloriæ, & visionem beatam; nec potuit vllatenus præcedere naturæ prioritate, nisi Deus connaturalem rerum ordinem absoluta sua potentia immutasset, quam immutationem sine vrgenti causa sapientiores Theologi non admittent. ergo necessum fuit, vt prima operatio esset visio Dei clara, & facialis.

Dicet quispiam. Ipsa Dei visio, prout est principium dilectionis Dei cum respectu ad creaturas, potuit esse principium meriti sui ipsius, prout est principium amoris Dei, vt est in se ipso summum bonū, omni respectu ad creaturas secluso, sed visio Dei clara hac posteriori ratione considerata, essentialis est animæ gloria; ergo formaliter gloria animę potuit cadere sub merito Christi.

Respōdetur primo, quod hęc solutio & obiectio vt plurimum procedit de potentia Dei absoluta, nā certum est, quod secundum regularem, & naturalē ordinem, clara, & facialis Dei visio prius ratione fertur in Deum, prout est in semetipso summum verū, & summum bonum, quam prout est ratio, & causa bonitatis creaturarum. Nos verò de facto loquimur naturalemq. rerum ordinem sequimur in hac conc. & non absolutam Dei potentiam attendimus.

Secundo respondeo, quod nec etiam secundum absolutam Dei potentiam apparet factibile, quod visio Dei clara, & intuitiua non prius attingat Deum, prout est in se summum verum, summumq. bonū, quā attingat ipsum, vt est ratio, & causa bonitatis creaturarum; eo quod per claram visionem videtur Deus sicuti est in se ipso, iuxta illud 1. Ioan. 3. *Videbimus eum sicuti est*. Igitur nullus pōt fingi modus quo tueri possint aduersarij sententiam suam, puta, Christū per meritum proprium, essentialem animæ suæ fuisse gloriam assecutum.

Confirmatur. Ea animæ beatitudo de facto est Christo tribuenda, in qua magis Deo assimiletur. Sed Christi anima in eo assimilatur magis Deo, quod per modum naturę absque alia pręsupposita actione ipsam diuinam intueatur essentiam, secundum quod est summum ens, summum verum, summumq. bonum: nam potissima Dei perfectio in eo sita est, quod naturali quadam necessitate suam intuetur essentiam, suamq. ipsam bonitatem necessariò prosequitur amore. ergo similes actiones in Xp̄o sunt constituendæ, non alijs prioribus, vel temporis, vel naturæ ordinis præsuppositis, sed quasi per modum naturalis inclinationis habitæ.

Hæc quæ instruximus præcipua sunt, & magis fundamentalia argumenta ad huius veritatis comprobationem, alia minutiora passim reperies apud classicos Theologos. Vnde ad alias nostræ 2. conc. partes transeamus. Et quidem in secunda parte, quæ contrariam sententiam parum esse probabilem affirmat, qui attentè argumenta, quæ pro prima parte fecimus cōsiderauerit, & ea ęqua librauerit lance, parū reperiet difficultatis. Sunt.n. argumenta illa adeo manifesta, vt nullum benè dispositum intellectum non conuincant. Missum facio paucissimos esse authores quibus cōtraria sententia probetur. etsi olim nonnulli graues eam fuerint tutati. Quidam vt veram. Quidam, vt aliquantulum probabilem.

Tertiam vero conclusionis partem, quæ ab omni erroris, & temeritatis nota contrariam eximit sentētiam, negauit Mag. Medina citato in loco, verum posterioribus S. Thom. interpretibus, tam grauis hæc censura non probatur. Et quidem meritò, nam sine vrgentissima causa non sunt damnandi graues authores, qui, hanc tenuerunt sententiam vel eam probabilem reputarunt. Albert. Magn. Altisiod. Alex. Alen. & alij. Præsertim quod rōnes à nobis pro nostra sentētia factæ, quæ vt dicebā sūt ad eius corroborationē præcipuę, eā solutionē admittūt, quæ aliqualiter pōt cęteri probabilis, nimirū, quod per actum sciētiæ infusæ ex parte intellectus, & per actū dilectionis Dei, ab eadē sciētia regulatū, meruerit Christus ipsā essentialē animæ suæ beatitudinē, quæ in eodē instāti tēporis esse potuit cū prædictis actibus meritorijs ordine naturæ præcedētibus. Itaq. auctores qui statuūt meritū essētialis glorię in Xp̄o, nō negāt quin talis gloria esset Christo debita ex vi natiuitatis, & quasi pprietas in primo incarnationis instāti ipsā hypostaticam vnionem consequens, quod qui negaret temere satis loqueretur, & forsan in fide erraret. Sed admissa ista veritate, dicunt hanc gloriam fuisse datam

datam Christo Domino duplici titulo. Altero ex vi natiuitatis, quia erat vnigenitus Patris. Altero ex vi meriti, quod etiam pertinet ad Christi dignitatem, supposito, quod sine carentia gloriæ potuit mereri illam, vt præcedenti diximus conclus.

§.6. *Tertia conclusio.*

SVpposito illo modo, quo Christus de facto essentialem animæ suæ gloriam accepit, per nullam potentiam fieri potuit, vt illam mereretur. Statuit hanc concl. Medin. loco cita. quem sequuntur nonnulli ex iunioribus S. Thom. discipulis, quæ & mihi placet, sed non in eo forsassis sensu, in quo ab ipsis asseritur. Etenim eorum quidam, ob id negant, Christum potuisse animæ gloriam ex proprijs meritis accipere, secundum eum modum, quo ipsam habuit de facto, quia arbitrantur gloriam animæ Christi per simplicem resultantiam ex hypostatica vnione promanasse per modum propriæ passionis, nulla vera interueniente Dei actione. Quæ ratio apud me parum habet momenti, quia non admitto huiusmodi naturalem promanationem. Nam si superius q. 2. art. 2. eam negaui respectu habitualis gratiæ Christi, multo maiori ratione debeo illam negare, cum loquor de essentiali animæ Christi gloria. Quoniam cum gloria non tam in habitu luminis, aut charitatis, quam in ipsa actuali Dei intuitiua visione essentialiter consistat, manifestum apparet non potuisse simpliciter sequi per naturalem aliquam resultantiam. Tum quia actus vitalis à viuente potentia elicitus, impropriissimè dicitur simplici resultantia, & effluxu procedere, quantùcunque naturaliter, & necessario sequatur. Tum præcipuè, quia ad facialem Dei visionem, iuxta probabilissimam, & forsan certissimâ Angelici Doct. sententiam 1. p. q. 12. a. 2. vnû principium necessario requiritur, quod ad naturalê resultantiam, & effluxum minime pertinere potest, hoc autem principium est ipsa Diuina essentia per modû speciei intelligibilis humano intellectui vnita. Et quis vero dicat, quod hæc diuinæ essentiæ intellectualis vnio consequuta fuerit in Christo per simplicem emanationem, nulla noua Dei actione interueniente, ex ipsa verbi ad humanitatem hypostatica vnione? ego vero aduersus ita dicentem non argumento, sed risu contenderem. Non negauerim, imo tota mête crediderim, hanc intelligibilê vnionem quodam iure connaturalitatis humano Christi intellectui fuisse debitam, repugno tamen dicenti eâ effluxisse ex hypostatica vnione quadam naturali, & simplici resultantia, ad eum modum, quo risibilitas rationalem consequitur essentiam.

Alij vero Theologi illam impossibilitatem, de qua loquitur nostra concl. inde sibi persuadêt, quod putant non potuisse simul stare in eodem temporis instanti animæ Christi gloriam, & eius meritum. Quoniam, inquiunt, omnis supernaturalis cognitio, in qua illud posset fundari meritum, etsi ab infusa scientia procedat, intrinsecam tamen obscuritatem inuoluit, & ineuidentiam supernaturalium gratiæ mysteriorum, cum qua proinde stare nequit facialis Dei visio. Verum nos longe probabilius, ni fallimur, existimauimus circa primam concl. cognitionem supernaturalem à scientia infusa elicitam, euidentem esse, & claram in quocunque constituatur intellectu, nâ ratio scientiæ infusæ intrinsecam postulat euidentiam: alias enim non scientia, sed fides, aut quid simile esset. Vnde meritum in hac cognitione fundatum non impossibile fuit in eodem temporis instanti cum beatifica Dei visione reperiri, quam tamen ordine naturæ præcederet, quæ præcessio, vt inter arguendum ostendimus, sufficiens esset ad meriti rationem.

His igitur prætermissis nostræ conclusionis fundamentis, quæ minus sufficientia sunt ad fundandam prædicti meriti impossibilitatem. Sensus quem nos in tertia conclusione intendimus, is est, quod nulla ratione fieri potuit, vt Christus essentialem animæ suæ beatitudinem mereretur, supposito, quod eam acceperit modo connaturali, & proportionato ipsi hypostaticæ vnioni. Qui modus in hoc consistit, quod beatitudo esset prima perfectio, & operatio, quam haberet Christi anima verbo vnita. Ita quod nec ordine temporis, nec ordine naturæ alia quæuis ipsam præiret operatio, sed ipsa potius esset omnibus prior, primaque aliarum omnium operationum Christi radix. Et quidem cum beatitudo essentialis debita esset Christo iure connaturalitatis, eo modo, quo circularis motus debitus est corpori cœlesti, (quo exemplo in quæstione secunda vtebamur) vt seruaretur hæc connaturalis proportio, naturaleque ius beatitudinis essentialis ad hypostaticam vnionem, necessum fuit, vt prima operatio animæ Christi à verbo assumptæ ipsa esset facialis Dei visio, nec aliqua alia actio inter animam assumptam à verbo, & ipsam beatificam Dei visionem intercederet, sicut inter corpus cœleste, & circularem motum, nulla alia intercessit mutatio. Et renera si actio illa medians inter Christi animam, & essentialem eius gloriam, non esset eidem animæ connaturalis, & necessaria, sed ab eius libertate procedens, qualis esse debuit operatio meritoria, nullus sanæ mentis dicere posset, quod Christus acceperit beatitudinem animæ admodum naturalis proprietatis, & vt sibi iure connaturalitatis debitam. Opponuntur enim modi isti, scilicet, libertatis, & connaturalitatis. Non nego intelligi posse, quod animæ gloria fuerit Christo data duplici titulo, nempè, vt debita iure cônaturalitatis propter hypostaticam vnionem, & iure morali ex proprijs Christi meritis resultanti, nâ hoc in gloria corporis ipsiusmet Christi fateri tenemur, vt inferius dicemus: sed id tamen affirmo, quod si ita data fuisset gloria animæ Christi, minimè fuisset seruatus ille modus, qui requiritur ad hoc, quod gloria detur animę per modum naturalis proprietatis, & vt perfectio sibi debita connaturalitatis iure, sed potius indueret modum cuiusdam aduêtitiæ, & extraneæ perfectionis, etsi re ipsa connaturalis esset perfectio, naturaliq; iure Christo debita. Et quoniâ S. Tho. iudicauit, & quidem rationabiliter, non fuisse decens, vt in glorificatione animæ Christi, non fuisset seruatus modus iste connaturalitatis, idcirco asseueranter dixit, non potuisse Christum essentialê animæ suæ gloriam mereri: quia, posita prædicti modi obseruatione, repugnabat tale meritum.

Sed dices, quare fuit indecens Christo talis modi prætermissio, cum potius videatur decentissimum, quod Christus sua operatione meritoria gloriam ani-

Digitized by Google

animæ sibi compararet, ut gloria rationem præmij, & coronę haberet in Christo, sicuti habet in reliquis beatis. Et præterea, quia hoc modo Christus aliqualiter à semetipso essentialem suæ animæ beatitudinem habuisset, & non totaliter ab extrinseco susceptam, quod non poterat non cedere in magnam ipsius Christi dignitatem, grandemque suæ animæ excellentiam.

Respondetur, quod cum creaturæ rationalis perfectio in assimilatione ad Deum potissimum consistat, ut prędicant passim sacrę literę, imo & ipsi Ethnici agnouerũt Philosophi, Plato, Seneca, Plinius, &c. ob id essentialis animæ Christi felicitas eo suam pręcipuè perfectionem sortitur, quo magis Dei beatitudinem, & felicitatem imitatur. Deus autem idcirco summa cum perfectione beatus est, summeque felix, quod non libertate, sed necessitate naturali suã omnem possidet beatitudinem, perfectionem, & gloriam. Essentialis ergo animæ Christi felicitas eo perfectior est, quo ipsi animi est connaturalior, minusque ab eius libertate pendens. Præterea cum Christus sit valde proportionatum, & adæquatum gratiæ subiectum, non debuit gratia in ipso nec secundum ordinem temporis, nec secundum naturæ ordinem, ab imperfecta ad perfectam progredi, sed ex vi suæ productionis, seu infusionis, vel vt alijs placet, emanationis, debuit esse summè perfecta. At si eam Christus suis actionibus promeruisset, gratia prius ordine naturæ imperfecta fuisset, quam perfecta, quia quamdiu non intelligitur consummata per gloriam, necessum est imperfecta præintelligatur. Quam imperfectionem, vt S. Tho. & alij graues Doctores, qui eius sententiæ subscripsere à Christi gratia penitus eliminarent, asseuerantissimè docuerunt, Christum Dominum gloriam animæ suæ nequaquam meruisse. Iudicantes valde fuisse Christo indecorum, & indecens ab imperfecto ad perfectum in ordine gratiæ progredi, quia tam grandis, tamque excellens huius subiecti gratiæ, nempè, Christi perfectio, hunc progressum non patitur. Namque progressus iste à statu imperfecto ad perfectum, ex subiecti imperfectione, & potentialitate prouenire solet. Perfectio autem quæ ex ratione præmij, & coronæ desumi posset in Christi gloria, satis, superque saluatur in gloria corporis Christi: quam ipse post multa, magnaque suæ virtutis opera, vt eximium & præclarum suorum laborum præminum reportauit.

Quin & addiderim, quod titulus hic præmij, & coronæ non tam gloriosus fuisset Christo, quam per modum solius connaturalitatis, absque vllis meritis gloriam & immortalitatem corporis recipere, nisi ad humani generis reparationẽ fuisset necessarius, valdeq; expediens ad ipsam gloriæ Dei exaltationẽ. Nam absolutè, & simpliciter multo maior perfectio est, & dignitas, tantam & animæ, & corporis gloriã ex seipso, & quasi ex principijs sibi intrinsecis habere, quam per modum præmij, & coronæ ab alio expectare. Nã qui expectat meritisq; ac laboribus aliquid quærit, facto ipso protestatur bonum, quod ita insequitur, sibi, suæque naturę debitum non esse, sed eius duntaxat prę miatoris proprium esse, apud quẽ illud meretur, & recipere conatur per modum præmij. Verum dicet quispiam, & quidem non irrationabiliter, quod hęc omnia, quæ hactenus diximus, nihil amplius efficiunt, quam quod Christus meritis ordine naturæ præcedentibus animę gloriam non ipsam meruerit, verum nihil probant de operibus, quæ vel temporis, vel naturæ posterioritate eandem animæ gloriam fuerunt consequuta. Nam ij, qui ex nouioribus Theologis arbitrantur, Christum vel meruisse, vel potuisse mereri essentialem animæ suæ gloriam, non tam ad præcedentia merita, quam ad subsequentia recurrunt, affirmantes, quod operibus sequentibus potuit Christus gloriam ipsam mereri, Quare vt nostro plenè satisfaciamus officio, hunc etiam merendi modum oportet secludamus, & efficaciter expugnemus. Contra quem sic argumentor.

Primo. Opera subsequentia essentialẽ animæ gloriam, nõ aliter potuerunt illam mereri, quam si fingamus eam fuisse collatam animæ Christi dependẽter à subsequẽtibus meritis eiusdem met Christi, sed quod gloria ita fuerit data Christo, non consentit modo, quem diximus in conclusione pręcedenti, decere Christi dignitatem, ac proinde de facto fuisse seruatum in ipsius animæ glorificatione: nam sicut Christo ratione hypostaticæ vnionis debita fuit iure connaturalitatis gloria animæ, ita fuit ipsi debitum, quod independenter ab omni merito & pręterito, & futuro conferretur. Id enim, quod per modum naturæ datur, absolutè datur, & absque vlla conditione interueniente, & absque dependentia ab aliqua operatione libera, quia libertas, vt dicebam, naturæ contraponitur: ergo, &c.

Præterea. Etsi fingamus cum tali operum subsequentium dependentia collatam fuisse Christi animæ essentialem eius felicitatem, adhuc non sequitur, quod operibus illis subsequentibus Christus mereretur, aut mereri potuerit ipsam animæ gloriam simpliciter, & quoad substantiam consideratam, sed eius duntaxat continuationem: quia gloria in tali casu secundum substantiam suam præcederet in anima realiter suscepta omne eius meritum, vt necessarium ipsius meriti principium. Et quamuis commentemur, animoque fingamus, quod nisi Deus præuideret, quòd Christus bene vsurus erat & gratia, & gloria sibi datis, quodque in multa bona opera proditurus esset, non conferret ei gratiam & gloriam, adhuc etiam non sequitur, quod propter opera subsequentia tanquam propter merita Deus contulisset Christo gratiam, & gloriam, quia illa operum subsequentium præuisio tantum haberet rationem conditionis requisitæ, & ipsa pręuisa opera haberent duntaxat rationem effectus infallibiliter futuri. Nã quod effectus per se pendens ex animæ Christi gloria tanquam ex principio à quo & substantialem meriti rationem, & meritorium valorem sortitur, vere eamdem animi gloriam mereatur, ego propter solam Ecclesię authoritatem id definientis crederem, solaque eius authoritas suadere me poterit, quod in hac meriti ratione non inuoluatur manifesta contradictionis implicatio. Scio, dicet Franciscus à Cartagena discursu nono citato, idipsum quod ibi de prima gratia dicebat, nimirum quod potuit Deus dare homini gratiam primam non absolutè, sed quasi mutuatam, vt eam ipse postea suis operibus mereretur. Exemplum illud afferens de duce dante equum

equum & arma militi: cuius exempli meminimus præcedenti dubio.

Idq; ipsum dicere poterit de gratia vnionis, quod veluti mutuatione quadam daretur Christo cum dependentia à futuris eius operibus,& meritis. Miror planè virum ingeniosum, quod videns & prudens non solum à sententia S. Thomæ,sed à communiori Theologorum doctrina discesserit propter tã futilem,tamq; inanem sui discursus imaginationem, absque vllo fundamento, & authoritate confictam, Et primo quidem fictio illa de prima gratia non admodum grata apparet sanæ doctrinæ. Nam cum catholica veritate teneamur credere, primam gratiam non cadere sub merito de condigno eius, in quo suscipitur, imo nec alterius cuiusuis puræ creaturæ,illa doctrina magis erit consentanea huic chatolicæ veritati, quæ impossibilitatem talis meriti fundare conatur. Quia si tam facilè possumus adinuenire modum,quo prima gratia cadat sub merito, certè nõ exactam valemus assignare rationem, propter quam Deus non conferat homini primam gratiam propter huiusmodi meritum.

Dices, sufficere nobis scripturæ sacræ anthoritatem,ex qua constat gratiam primam non ex operibus,nec ex meritis conferri,nam vt Paulinis vtamur verbis,*Si ex operibus gratia iam non gratia.* Rom. 11. Bene habet. Nam hac responsione euadent citatus Author,& alij,quibus eius sententia sũmoperè placet,omne erroris periculum, nec.n.ego vt periculosam in fide eorum doctrinam reprehendo, sed vt minus sanæ doctrinæ consentaneam auersor. Et rogo. Ex quo sacræ scripturæ testimonio conuincere me poterit contrariæ sententiæ author,vt constanter affirmem primam gratiam non conferri de facto homini vt mutuatam, & propter merita sequentia? Nam quid aliud habemus ex sacris literis, nisi quod gratia prima non datur ex operibus,vt nunc nunc ex Paulo referebam? At quis non videat non omni cũ improbabilitate, sed magna cũ apparẽtia dici posse, Paulum ibidem sola antecedentia opera exclusisse, quæ in ipsa Dei gratia non fundantur? Nam ad literam de operibus Mosaycæ legis, sub quibus, vt grauissimis placet authoribus,opera etiam naturæ legis comprehendit,loquebatur duntaxat. Præterea quid amplius in isto loco Pau. intẽdebat, quam quod alio dixit in loco ad Tit. 3. *Non ex operibus iustitiæ,quæ fecimus nos,sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis,quem effudit in nos abundè*, Ecce vides de quibus operibus loquatur Apostolus, & quæ opera à nostra iustificatione,& renouatione eliminet,certè non alia nisi ea,quæ fecimus nos ante susceptam iustitiã. Nec ei in mentem venit,quod opera gratiam subsequentia meritoria esse poterant ipsius gratiæ. Quæ ob id à nostra iustitia non exclusit.

Præterea,non cogit nos omnino ad excludendum istud sequens meritum primæ gratiæ, quod in scripturis sacris non iustitiæ, sed soli Dei misericordiæ impij iustificatio tribuatur,vt tribuitur certè non semel,aut bis,sed millies, suntque tam peruia cunctis huius rei testimonia,vt non sit necesse ea in præsentia referre. Sed id est à nobis ostendendum, quod is modus loquendi scripturæ sacræ non penitus eliminat à fidelium mentibus, illius subsequentis meriti existimationem. Quoniam illa gratiæ primæ mutuatio,quam prædictus author fingebat, nõ est opus iustitiæ, sed diuinæ liberalitatis, & misericordiæ. Quod vel ipsa ratio mutui nobis manifestè ostendit, mutuare enim non iustitiæ,sed liberalitatis,& gratiæ opus est, & ob id Theologi, & Iuris periti Carolo Molinæ in vsuratum materia contra fidem erranti non consentientes, dicunt non licere quidpiam ratione mutui vltra sortem recipere, aut expectare, quia cum mutuum opus sit non iustitiæ, sed gratiæ, gratis dandum est, & absque vlla commoditatis expectatione, quæ gratiæ & gratitudinis limites exeat. Et ob hanc eandem causam non defuerunt quidam graues Theologi, e quorum numero fuit Adrianus Pont. Maxim. in 4. tract. de eleemosyna,qui putauerunt, quod per mutuum adimpleri potest præceptum de elargienda eleemosyna: quod sane præceptum non est iustitiæ, sed puræ misericordiæ: ergo cum illa primæ gratiæ mutuatio reuera fit diuinæ misericordiæ opus, facilè interpretaremus scripturas sacras, quæ iustificationem impij ad solam Dei reuocant misericordiam, quamuis admittamus illud subsequens meritum. Quoniam tota iustitia, quæ in ipso fundari potest,non valere auferre veram liberalitatis, & misericordiæ rationem ab illa gratiæ antecedenti collatione,quæ cuiusdam mutuationis rationem induit.

Dices vlterius his omnibus, quod etsi scripturis sacris prædictam solutionem apparenter accommodare possimus,non tamen Ecclesiæ definitionibus,& grauissimis Sanctorũ Patrum decretis, quibus apertè definitur nullam iustitiæ interuenire rationem in opere iustificationis impij.

Sed huic solutioni duo obstant. Primum,quod cũ scriptura sacra sit vnum ex præcipuis totius nostræ religionis,& veritatis catholicæ fundamentis, & ex qua potissimum reuincendi sunt Hæretici, quia & ipsi nobiscum sacram scripturam admittunt, debet Theologus,si bene sapiat,suos omnes extendere neruos,vt ipsas nostræ fidei veritates ad scripturam sacram,quantum fieri poterit, reducat, eiusque testimonijs corroboret.

Secundo obstat, quod omnes Ecclesiæ definitiones, quæ in Concilijs, & Patrum decretis de hac re aduersus Pelagianos extãt, in sacris fundantur scripturis,& nihil aliud definierunt, quam id quod ex scripturis sacris colligi Sancti Patres censuerunt. Legantur Concilia Africana omnia, quæ aduersus Pelagianos fuerunt coacta Legaturque Innocentius I. in epistola quam rescripsit ad Patres Conc. Mileuitani,quæ habetur inter epistolas Augustini epist.93. & in episto. 91. ad Patres Carthaginenses Concilij, & legantur etiam epistolæ,quas Patres vtriusq; Concilij ad ipsum Innocentium conscripserunt, quæ sunt 90. 92. inter Aug. epistolas. Ex quibus omnibus constabit, verum esse id, quod nunc dicebamus: ergo eandem explicationem patitur Ecclesiæ definitio, quæ de prima gratia habetur in Ecclesia, quã admittit ipsa scriptura sacra. Et hoc ipsum vel ex eo confirmo,quod Patres in Concil. cit. & alijs in locis, in quibus de hac re tractauerunt, aduersus tantum hæreticos Pelagianos instituebant sermonem, qui nihil de operibus gratiam subsequentibus, quorum meritum in Christi gratia fundatur loquebantur, sed to-

tum iustificationis negotium ad naturalem humani arbitrij facultatem reuocabant: & in huius pestilentissimi dogmatis extirpatione laborauerunt, & quidem satis feliciter, prisci illi Ecclesiæ Patres. Hæc iam minutatim sum prosecutus, quia vellem suadere iunioribus Theologis, vt omnia inconuenientia attentissima consideratione meditentur, priusquam à communi Theologorũ doctrina recedãt, & quod magis ipsas fidei veritates rationibus ex principijs Theologiæ petitis conentur stabilire, quam quibusdam metaphysicis argutijs infirmare. Et licet non ego tantus sim, vt Theologos vel mediocriter doctos docere debeam, & valeam, ipsa tamen rei veritas in hac parte se prodit, & quod ego vel inchoare in huius rei persuasionem nequeo, ipsa sola perficit.

Sed iam rationibus agamus contra illam doctrinã de gratiæ mutuatione. Vel illa primæ gratiæ collatio tribuit dominium, aut quasi dominium gratiæ ei cui confertur, ita quod verè, & propriè dicatur illam gratiam propriam esse eius cui est collata, vel nullum constituit gratiæ dominium in ipsam suscipiente. Si dicas primum, ergo iam verè datur prima gratia homini absque dependentia ab eius meritis, quia illud dominium, quod acquirit gratię ex vi infusionis eius, sine merito datur, atque adeo sine meritis sit illa prima iustificatio. Item si per illam gratiæ collationem transfertur in suscipientem ipsius gratiæ dominium, ad quid obsecro confingitur illa mutuatio gratiæ? Dices, quòd vocatur mutuatio, eo quod suscipiens accepit illam cum dependentia ab operibus sequentibus, ita quod Deus repetet eandem illam gratiam ab ipso, si operibus sequentibus non eam mereatur. Contra vel illa opera sequentia sunt adhibenda ex vi præcepti, vel ex consilio tantum: Si ex vi præcepti: ergo gratia aufertur ab illo non bene operante, non quia illam suis operibus nõ meretur, sed potius quia non operando, cum teneatur, ipsam demeretur. Si vero ex consilio: ergo ibi nullum mutuationis reperitur vestigium, nam is qui mutuo aliquod accipit bonum, tenetur reddere aliud eiusdem speciei, vel saltem aliquid ei ęquiualens, &c. Hęc dicta sint de prima parte illius principalis antecedentis, ad secundam deinceps transeamus.

Si igitur secundum admittis, nimirum, quod illa gratiæ collatio non conferat ipsius dominium ei cui confertur. Sequitur, quod opera, quod ex illa gratia procedunt, non sint coram Deo meritoria, neque valorem meritorium ab ea participent, & ex consequenti, quod neque ipsam gratiam mereri possint. Sequelam probo. Nullus meretur nisi ex his quæ propria eius sunt, & quorum habet dominium, seu quasi dominium; est enim de intrinseca meriti ratione, vt qui meretur, aliquid proprium exhibeat ei apud quem meretur, in cuius reciprocam equiualentiam recipiat præmium ex bonis ipsius præmiantis desumptum. Si ergo gratia non sit propria ei cui cõfertur, non poterit esse principium merendi, nec poterit valorem meritorium operibus ex ipsa procedẽtibus præstare.

Simile omnino argumentum ei, quod nunc de prima gratia formauimus, fieri potest de gratia vnionis, prout est principium meritorum Christi. Nam vel gratia hæc propria est Christo, vt homini, vel non. Si primum, ergo independenter ab omni merito collata fuit hæc gratia Christi humanitati. Si secundum: ergo non potuit esse principium cuiuspiam meriti: atque adeo nec Christus, vt homo, mereri potuit ipsam vnionis gratiam sibi collatam.

Secunda ratio, quæ communis est, & ad primam gratiam, & ad incarnationem Christi: sumitur ex eo, quod dubio præcedenti insinuaui, videlicet, quod præmium anticipatum, si aliter non potest præmij rationem sortiri, nisi anticipatè, & ante meritorum existentiam conferatur, præmium reuera non est. Sicque in forma constituo argumentum. Incarnatio non aliter potest esse præmium meritorum Christi, nisi quatenus ipsa merita vel tempore vel natura præcedunt, nam est impossibile, quod sit ipsis meritis posterior, cum sit primum eorum efficiens principium, primaque radix: ergo ab intrinseco repugnat ei; quod sit verè, & propriè meritorum Christi præmium. Probo euidenter consequentiam. Cui ab intrinseco repugnat habere locum proportionatum præmio, & quem præmium ex natura præmij postulat, repugnat quoque, & ab intrinseco ipsa essentialis præmij ratio. Et in omnibus iustitiæ commutationibus, existimo hoc argumentũ esse demonstratiuum & manifestarium. Itaque si constituamus rem aliquam cui ex natura rei, & ab intrinseco repugnat aliter vendi, quam solutione anticipata, talis res sua natura est inuendibilis, & inepta venditioni, sed necessum est titulo gratuito conferatur.

Quod ostẽdo primo. Anticipata solutio, vt dicebã superius, formaliter considerata, prout anticipata est, nihil habet, quod ad rationem attineat iustitiæ, sed opus duntaxat est liberalitatis, & gratiæ: ergo res illa, quæ non aliter emptionis, & venditionis contractui adhiberi potest, quam sub anticipata solutione, inuendibilis prorsus est secundum regulas iustitiæ.

Patet hæc consequentia. Quoniam anticipata solutio, vt anticipata, nequit regulari, & mensurari per iustitiam, & per eius leges, & regulas, quia non ad iustitiam, sed ad gratiam, & liberalitatem pertinet. Vlterius. Ergo talis res sua natura est inuendibilis.

Probatur hæc posterior consequentia. Quia venditio, & emptio non per leges liberalitatis, & gratię, sed per leges tantum iustitiæ regulantur; atque adeo inuendibilis censeri debet res illa, cui ab intrinseco, & ex propria sui natura repugnat pretium, nisi anticipata solutione consignatum, cum talis pretij exhibitio non nisi per liberalitatis leges, quæ sunt ad emptionem & venditionem impertinentes, possit regulari, & iustitiæ legibus nullatenus subijciatur.

Confirmatur. Si oppositum demus, sequeretur, quod ex parte vendentis reperiretur tantum opus iustitiæ cõmutatiuæ, & quod huic iustitiæ operi deberet necessario ex parte ementis respondere opus simul iustitiæ, & liberalitatis, ac gratiæ, Consequens est chimericum, & dictu absurdissimum. Quoniam gratia, & liberalitas, non iustitiæ, sed gratiæ, & liberalitati respondent: ergo, &c. Loquor in hac ratione, & in tota hac doctrina de repugnantia, quę ab intrinseco, & ex natura rei, quæ venditur, prouenit. Nam si ab extrinseco proueniret, nempè ex defectu ementiũ, præsentis pecuniæ, &c. illud non inconueniret, nec redderet rem huiusmodi inuendibilem.

Probatur secũdo. Quod res aliqua nõ aliter possit contractui venditionis subijci, nisi sub anticipata

pretij

pretij solutione, non aliunde prouenire potest, quam ex eo, quod talis res sua natura inepta est emptionis, & venditionis contractui, ad solamque potest gratuitam donationem pertinere, nec assignabilis est alia causa, etiam si fingendi detur licentia. ergo vera est illa doctrina à nobis præsupposita. Ex qua ad nostrum intentum manifestè deducitur, quod nec incarnatio Christi habere potuit rationem præmij respectu meritorum eius, nec prima gratia respectu meritorum alterius cuiusuis hominis iusti, nec denique essentialis animæ Christi gloria comparatione ad ea opera, quæ ipsam gloriam fuerunt consecuta, & vim omnem meritoriam ab ea participarunt, & si non vt à radicali, & primo, à proximo tamē, & immediato principio. Quo fit, Christum nullatenus mereri potuisse essentialem gloriam animæ suæ, quo ad eius substantialem entitatem.

De continuatione autem eiusdem essentialis gloriæ existimo proportionabiliter esse loquendum, ad eum modum, quo dubitatione præcedenti de incarnationis continuatione loquebamur, nimirū, quod de potentia ordinaria tale meritum non decebat, quia non est bene proportionatum naturæ ipsius gloriæ, Christo debitæ ex vi hypostaticæ vnionis. Quoniam non solum est ei debita quantum ad sui inchoationem, verum etiam quoad perseuerantiam, & stabilem continuationem, quam & ipsa gloriæ natura per se postulat, eo quod est perfecta vltimi finis assecutio. Vnde debuit conferri animæ Christi non in transcursu, & per transitum, vt data fuit Paulo, in illo suo mirabili raptu, quem Aug. & Tho. alijque Authores grauissimi non sine magno fundamento docuerunt, sed dari debuit Christo permanenter per modum æternæ vitæ, & inuariabilis status: atque adeo non fuit relicta sub dependentia meritorum Christi sequentium. De potentia vero absoluta non repugnat Christum meruisse huius gloriæ continuationem. Non quidem quod ipsa Christi opera ex principio intrinseco, à quo procedebant, meritoriā hanc haberent virtutem. Nam totam eam, quam ab huiusmodi principio habere potuerunt, habuerunt de facto, eo quod infinitum sortita sunt valorem: sed ab extrinseca Dei ordinatione, & promissione, quæ vt superius dicebam, nequit constituere perfectam & intrinsecam rationem meriti.

§. 7. *Soluuntur argumenta initio quæstionis proposita.*

Argumentis à principio huius tertij dubij propositis, deinceps satisfaciamus oportet. Ad primum respondetur, in illo Isaiæ loco non fieri sermonem de beatifica animæ Christi visione. In quo conueniunt vniuersi illius loci interpretes. Quamuis non omnino sibi ipsis consentiant in assignando litterali eius sensu. Conueniunt quidem omnes Vaticinium illud Isaiæ ad Christi resurrectionem, vel ad ea, quæ Christo post gloriosam sui corporis immortalitatem contingere, referendum esse. Consentiūt enim vniuersi interpretes: Iustino mart. in 2. dial. pro Christianis, dicente, quod cum Isaias à principio capitis manifestam de Christi passione tractationem instituisset: ab illis tamen verbis, *Generationem eius quis enarrabit?* ad Christi resurrectionē sermonem conuertit, & ad ea, quæ post resurrectionem, & Christo, & eius Ecclesiæ acciderunt. De qua re legatur etiam Aug. lib. 1. de consensu Euan. c. 31. Ad quę tamen bona visio, & saturitas debeant referri, non tam apud omnes constat: quamuis ea diuersa, quæ dicunt, nullatenus sibi ipsis repugnent. S. Hierony. refert Christi visionem & saturitatem ad fructum passionis eius, qui in militanti Ecclesia resultauit, dicit enim, *Videbit*, scilicet *Christus post resurrectionem, & ascensionem suam Ecclesiam in toto orbe diffusam, & multiplicatam, eiusque fide saturabitur*. Non refragatur huic interpretationi Cyril. Alex. eundem versans locum, quamuis 70. Interpretum sequatur versionem, secundum quam non est legendum *videbit & saturabitur*, sed ita legitur. *Et vult dominus auferre laborem animæ eius, ostendere ei lumen, & formare intelligentia, &c.* Itaque illud verbum, *Videbit*, in versione 70. explicatur illis verbis, *ostendere ei lumen*: aliud verbum, *Saturabitur*, exponitur verbis sequentibus. *Formare intelligentia.* Sicque ait Cyril. [vult enim Deus Pater auferre laborem animæ eius, scilicet Christi, idest, crucis tristitiam commutare gaudio, monstrando illi translatos in lucē, qui quondam erant tenebræ, idest, qui quondam errauerunt, quibus etiam sapientissimus Paul. in ep. ad Ephes. c. 5. scribit, *qui quondam tenebræ, nunc autem lux in Domino*.] Et paulo inferius, exponens Cyril. quid designent verba illa, *Formare intelligentia*, ita inquit, *qui versantur in peccatis, & creaturam præ creatore colūt, deforme habent cor, & animum fœdissimum, ad quendam enim dictum est voce Hierem. c. 22. Ecce non sunt oculi tui, nec cor tuum pulchrum Sed cū fidem in Christo amplectuntur, transformantur intelligibiliter ad diuinam eius & excellentem pulchritudinem*. Et fere statim subdidit, *Vult autem Deus & Pater intelligentia, idest, sapientia sua eos qui in ipsum credunt formare, ipsique conformes reddere per sanctificationem in spiritu*. Hęc interpretatio ex antecedentibus ibidem verbis constat, ex illis, videlicet, *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur*, idest, prosperabitur in eius longeuo semine, nimirum in fideli Ecclesia vsque ad finem seculi duratura opus sanctificationis, in quo Dei consistit voluntas, vt dicebat Paul. 1. ad Thesal. 4. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.* Et hoc quidem in manu Christi. Quasi diceret Propheta, virtute passionis, & meritorum eius hæc prosperabitur fidelium sanctificatio. Quam prosperitatem nunc Christus intuetur, ea que saturatur, idest, magno gaudio, magnaque delectatione ipsam intuens perfunditur. Quod sane gaudium essentiali Christi felicitati magnum, etsi accidētariū, ornamentum affert. Non enim deneganda est Christi animæ huiusmodi accidentalis suæ gloriæ perfectio: cuius totale complementū tunc habebit, quando seculi huius rebus omnibus peractis, & ad consummationem deductis, tradiderit Regnum Patri, & Deo, quando & ipsi omnia plenè erunt subiecta. Quando, videlicet, iusti omnes summo ei amore, vt cœlesti Regi, & capiti, plenissima obedientia parebunt, & humili ei feruentes affectu, gloriosè cum ipso regnabunt. Et cum vniuersos sui populi, militantis, scilicet Ecclesiæ hostes pedibus suis consternatos pessundabit, æternisque supplicijs addictos in

inferni carceribus positos irridebit. Nec enim ante accidentaria Christi gloria suum omne sortiebatur adimplementum. Quod non obscurè insinuauit Chrys. super c. 5. Matth. in imperfecto. Versans illa verba, *Peregrè profectus est. Ad regna cœlestia*, inquit, *ascensurus, & ad Patrem suum, peregrè se iturum dicit, propter charitatem Sanctorum, quos relinquebat in terris*. Et subdit. *Christum maiori dilectione teneri in terris dilectione gloriæ, quam habebat in cœlis*. Et alia ibi dicit quamplurima, ex quibus constat felicitatē Christi non omne suum complementum adhuc accepisse, quamdiu Sācti, qui sunt eius corporis membra in terris militant, & grādes propter ipsum persecutiones tolerant. Et quidem, quid ni hoc verum sit, cum Sanctorum labores, & persecutiones Christus proprias, & sibiipsi reputat illatas? Vt Act. 9. dixit Paulo *Quid me persequeris*?

Aliter interpretantur alij verba illa, *Videbit & saturabitur*. Videlicet, quod illa visio ad ipsam Christi resurrectionem referatur. Quæ interpretatio satis apertè colligitur ex illis verbis 70. Interpretum. *Ostendere ei lumen*. Nam quandiu Christi corpus exanime iacuit in sepulchro, in mortis erat tenebris constitutum: tunc autem vidit lucem, cum fuit resurrectionis gloria dotatum. Cui veritati consentit id, quod Micheas cap. 7. in persona Christi mortem alloquentis dixit, *Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam, cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est*. Quasi diceret, cum mortuus in sepulchro iacuero, Dominus mihi lucem restituet, me ad immortalitatis vitam suscitando. Etenim non ob id tantum Christus è mortuis suscitatus dicitur vidisse lucem, quia hoc corporeum intueatur lumen: sed potissimum, quia immortalitatis, & exaltationis suæ gloria potitur, innumerisque gloriosissimis exornatur & animæ, & corporis dotibus: omni ab animæ passibilitate, omniq; mortalitate à corpore seclusis. Satis namque consuetum est literis sacris, ea quæ felicia sunt, ac prospera, & quæ præcipui gaudij, & lætitiæ materiam præstant, lucis nomine appellare. Sicut è contra infelicia, & calamitosa, tenebræ vocari solent. Multa huic rei attestantia loca in sacris scriptutis passim reperies, quæ non vacat in præsentia recensere, sufficiat illud quod habetur Esther cap. 8. vbi de populo Iudaico, qui beneficio Regis Assueri, Reginæ Esther interuentu, & magna solicitudine impetrato, extremi supplicij, cui ex Regis sententia tenebatur addictus, timorem à se repulit, in hunc modum dicitur. *Iudæis autem noua lux oriri visa est, gaudium honor, & tripudium*. Et illud Isa. 9. *Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam*. Vnde merito Christus à mortuis resurgens, dicitur vidisse lucem, & quod ei Deus lumen ostendit. Sed & saturitatem quoque tunc eatenus accepit, quatenus & summa fuit fruitione perfusus, sua que omni felicitate absque vllo humanarum passionum impedimento potitus. Sed & ipsa quoque vndequaque perfecta corporis suscitati immortalitas, & gloria non ineptè Saturitatis voce nuncupatur, id est, omnimoda gloriæ plenitudo. Quam Deus sapientia sua in ipsa Christi humanitate effecit, formans gloriosissimum Christi corpus omni pulchritudine ornatum, vt 70. Interpretum verbis vtamur, *Et formare*, inquiunt, *intelligentia*. Ad cuius similitudinem *Reformabit* ipse Christus aliquando *corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ*, vt Paul. ad Philipp. 3. nos admonitos esse voluit. Non refragatur huic intelligentiæ Cyril. loc. cit. Ad quam intelligentiam pertinet versio alia, quæ loco illius verbi, *Videbit*, ita habet. *Texet gloriosè*. Quæ versio ab Hebræorum mente non dissentit. Et horum verborum is est sensus. Texet opere picturato, ostro, auro, & imaginibus corpus suum sacrum. Qua sane ornatissima, gloriosaque textura artificiosè nobis, & graphicè Propheta depinxit ipsam Christi corporis è sepulchro surgentis immortalitatem, & gloriam.

Ad secundum argumentum. Magister Medina, cui fuit persuasum habitualem gratiam fuisse Christo collatam ex dispositione ordine naturæ in genere causæ materialis præcedenti, respondet, quod idcirco per illam supernaturalem actionem, quæ fuit dispositio ad gratiam, Christus nec gratiam, nec gloriam meruit, quia fuerunt simul in eodem instanti temporis cum ipsa supernaturali actione. Cæterum hæc solutio probabilis esse potest, qua parte de gratia procedit, quamuis non ob id, quod illa operatio, & gratia fuerint simul tempore in Christi anima: quia, vt ex dictis constat, non est contra rationem meriti, & præmij eorum simultas in vnico temporis instanti, nam satis fuerit; quod meritum ordine naturæ præcedat. Sed quoniam illa operatio, etsi præcederet gratiam in genere causæ materialis, præsupponebat eandem in genere causæ efficientis, & formalis. At præmium, vt sæpè dixi, non debet, neque vero sine miraculo potest meritum antecedere, ad ipsumque præsupponi: præsertim si præsupponatur vt eius causa, vt hic contingit. Verum qua parte de gloria procedit ista solutio, merito displicuit posterioribus S. Tho. interpretibus. Quia ex ea tantum ratione, quod illa operatio fuerit simul tempore cum animæ Christi gloria, nullatenus sufficienter colligitur, eam non fuisse ipsius gloriæ meritoriam. Nam cū gratia in Christo fuerit prior gloria, secundum naturæ ordinem, commodè intelligitur, quod operatio illa, etiam prout informata gratia, & charitate, fuit prius ordine naturæ, quam ipsa animæ gloria, atque adeo eius meritoria.

Igitur illa prætermissa solutione, respondeo iuxta ea, quæ dixi superius quæst. 4. Christum non accepisse habitualem gratiam aliqua dispositione mediāte, quæ prior esset ipsa gratia. Etsi, vt ibi aduerti, dispositio eandem gratiam concomitans in Christi sanctificatione rationabiliter constituatur. Quæ tamen concomitans dispositio vel fuit amor visionem beatificam consequens, prout liber, & meritorius, iuxta modum in primo dubio huius articuli expositum, vel fuit actus charitatis per scientiam infusam regulatis. Et siue vno, siue altero modo fuerit: præsupponebat visionem beatificam, imo & amorem Dei beatificum, & necessarium, vt in illa quæst. 4. ex positum, in quibus actibus essentialiter consistit animæ gloria. Et quidem sicut ad actum fidei supernaturalem non ponitur in alijs hominibus viatoribus aliqua præcedens dispositio, eo quod per se loquendo est primus hominis viatoris actus, quem habet erga Deum: ita in Christo ad primum supernaturalem intellectus actum non debet poni aliqua dispositio

præce-

præcedens. Hic vero primus actus in Christo non fuit actus fidei, vel scientiæ infusæ, vt ex ante dictis constat, sed visio facialis, & intuitiua diuinæ essentiæ, in qua essentialiter sita est animæ gloria, iuxta illud Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.*

Ad confirmationem facilè respondetur, non esse eandem rationem de contritione, & de prima operatione Christi supernaturali. Quoniam contritio est dispositio ad gratiam, prout in genere causæ materialis ipsam gratiam præcedit, & quia vt formata gratia, & charitate tempore præcedit gloriam: idcirco pôt esse, & de facto est ipsius gloriæ meritoria, siue mereatur eundemmet gloriæ gradum, qui primæ gratiæ respondet, siue alium nouum, vt quibusdam placet, de qua re alias est disputandum. Prima vero Christi operatio neq; gratiam, neque gloriam vlla ratione antecedit, sed vel est ipsa gloria secundũ substantiam, vel est operatio ipsammet gloriam ordine naturæ præsupponens. Et ex hoc superest explicatum reliquum, quod in eodem secundo argumento ad eius finem additur.

Ad tertium argumentum breuiter dico. Ita se res habere, quod simultas têporis meriti, & præmij, non tollit essentialem meriti, aut præmij rationem. Nec ob id negauimus Christum meruisse gloriam animæ suæ, quia non possent in eodẽ instanti simul esse meritum, & præmium: nam hoc falsum esse crediderim, etiam si sermô fiat de vltimo præmio, nec S. Tho. vnquam contrarium asseruit, quidquid dixerint nonnulli Thomistæ. Nam cum prima par. q. 62. ar. 4. dixit, Angelum in primo instanti sui esse nô potuisse simul mereri gloriam, & eam assequi, quia nô possunt esse simul gratia imperfecta, quę est principium merendi, & gratia perfecta, quæ est principium fruendi: de eo tantum loquebatur merito, quod in fide, & spe fundatur, & e auocauit imperfectam gratiam, cui actus fidei, & spei associatur. Quod sane meritum nequit esse in eodem temporis instanti cum vltimo pręmio, videlicet, gloria. Nos vero cum meritum, & præmium vltimum in eodem instanti posse reperiri diximus, haudquaquam de isto merito loquebamur: sed de illo quod fundatur in cognitione per scientiam infusam habita, quæ cognitio, etsi imperfectior sit visione beata, non tamẽ cum ea pugnat.

Sed dices. Omne meritum includit spem consequendi præmij, sed spes nequit esse simul cum præmio, pręsertim vltimo, ex quo formaliter pendet ipsa spei ratio: nam quod habet quis, quid sperat? Ergo meritum nequit simul esse cum vltimo præmio: Respondetur, quod si legem regularem & ordinariam attendimus, ita plane est, quod meritum vel formaliter includit spem, speique actum, vel illam præsupponit ordine temporis, vel naturæ priorem (loquor de spe largo modo, prout extenditur ad desiderium, vt Christi meritum, quo sui corporis meruit gloriam comprehendam) at si potentiam Dei absolutam contemplemur, non est necessaria spes ad meritum, nisi quatenus ipsemet actus meritorius est implicita quædam expectatio præmij, ea ratione, qua naturæ ordine ipsum præcedit. Et hoc modo posset contingere meritum in Christo, secundum absolutam Dei potentiam. Concedimus ergo illi 4. argumento, omnia quę assumit, quatenus de absoluta lege, & potentia procedunt. Probat enim efficaciter illud argumentum cum sua confirmatione, non repugnare merito ex intrinseca meriti ratione, quòd sit in eodem instanti temporis cum pręmio etiam vltimo, & maximo.

Ad quintum argumentum neganda est minor. Probationi dicitur, quod si Christus animæ suæ gloriam meruisset, non quidem sequeretur illud primum inconueniens Christi dignitati contrarium, quod in illo argumento explicatur, sequeretur tamẽ inconueniens aliud secundum. Quoniam gloria non daretur animæ Christi modo sibi debito. Debetur enim ei qua ratione est naturalis Dei filius, quod prima eius operatio esset summè perfecta in suo genere, eo quod Christus operans summè perfectus, ac proinde in sua operatione non debuit procedere ab imperfecto ad perfectum, etiam secundum ordinem naturæ, sed ab operatione summè perfecta inchoare debuit, quæ esset prima radicalis causa aliarum omnium operationum, quæ non tam essent perfectæ.

Hæc autem perfectissima animæ Christi operatio, ipsa eius fuit essentialis gloria. Itaque si Christus ipsam animæ suæ gloriam meruisset, non operaretur, vt agens summè perfectum, sed vt imperfectum potius, cuius proprium est ab imperfecto ad perfectum procedere, eiusque gratia non esset omni ex parte perfecta, plene atque actuata, sed potentialitatis admixtionem haberet imbibitam, ex qua sola prouenit hic modus procedendi ab operatione, nempè, minus perfecta ad magis perfectam, ob id enim agens sic operatur, quia exit de potentia ad actũ, vt S. Th. dixit 1. p. q. 85. ar. 3. Vt hanc ergo imperfectionem à Christi anima, & ab eius gratia auferamus, omnis ratio meriti respectu essentialis gloriæ animæ releganda est à Christo, cui summa in ordine gratiæ tribuenda est perfectio. Nescio plane an inconuenientia alia, quæ Theologi assignare solent ad excludendum huiusmodi meritum à Christo, sufficiant (si res bene expendatur ad totalem huius meriti eliminationem.) Illud autem inconueniens, quod est iudicio meo manifestissimum, existimo sufficiens esse ad fundandam hanc Theologicam veritatem. Ad illud autem, quod in hoc 5. argumento de iudiciaria Christi potestate intermiscetur, num videlicet, eam meruerit, & quo tempore ei fuerit concessa, dicam in solutione argumenti sexti.

DVBITATIO I. APPENDIX.

An Christus meruerit gloriam sui corporis, suique nominis exaltationem.

IN sexto, & vltimo huius tertij dubij argumento ea difficultas examinanda proponitur, quæ nisi ab alijs me prioribus, & doctioribus, præsertim à Magist. Med. magna cum diligentia, & eruditione fuisset examinata, non possem non in eius explicatione longam disputationem texere, sed breuiter agam, quoniam ad alia neque minus vtilia, neque minus difficilia propero: ergo ea est huius sexti argumenti dubitatio. Num Christus gloriam sui corporis, suique nominis exaltationem meruerit. Qua

in re & cum hæreticis, & cum catholicis nobis sunt manus conserendæ, & si compendioso certamine. Ab hæreticis ergo inchoandum esse censeo, vt pestilenti primum euulsa radice salubertimum fructum colligere possimus, sanam, videlicet doctrinam statuere. Igitur Caluinus, in ea fuisse videtur sententia, quod Christus nihil sibi meruerit, sed quod omne eius meritum, ad nos, ad nostramq; vtilitatem sit referendum, Quod ex duobus sibi persuadet.

§.1. *Proponuntur argumenta pro parte negatiua.*

PRimo, quia in scriptura sacra nusquam fit mentio de merito Christi comparatione ad præmiũ ipsi Christo conferendum, sed totum refertur ad nos. Neque vsquam legitur Christum aliquid pro se ipso petijsse à Patre, sed totum pro nobis, vt constat Ioannis 17. per totum capitul. ad Roman. 4. ibi, *Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*, & ex sequenti cap. quinto, id ipsum colligitur.

Secundo probat, si Christus meruit gloriam sui corporis, suiq; nominis exaltationem, sequitur, quod non tantum debeamus Christo in opere redemptionis nostræ, quantum sacræ literæ prædicant, quia nõ tam propter nos, quam propter semetipsum, propterque gloriam suam humiliatus fuisset, & mortuus, Vt in simili argumentabatur Cyril. aduersus hæreticos Arianos in lib. 3. thesauri cap. 2. Ita inquiens. *Sin vero (vt ipsi dicunt) exaltatus post incarnationem est filius Dei, & factus sublimis, quod ante non habebat, pro se magis incarnatus esset, quam pro hominibus: Sibi enim magis secundum nos profuit, quam hominibus. ita non pro nostra salute magis quam vt ipse exaltaretur, nomenque maximum assequeretur, homo factus esset.* Et fere statim inquit, *quomodo pro nobis mortuus est, si pro morte Deus ipse, ac filius Dei appellatus est?* His similia reperies apud Athanasium in oratione secunda contra Arianos, ex qua oratione violentum videtur desumi argumentum pro sententia Cal. Sępius enim ibi repetit Athan. exaltationem Christi, quam Paul. commemorat & claritatem, & gloriam, quam Christus petijt a Patre, Ioan. 17. non ad ipsum Christum, sed ad nos pertinere. Et inter alia hæc dicit Athan. frustra innituntur Ariani coniunctioni isti *Ideo*, dum à Paul. dicitur, *Ideo & Deus exaltauit illum.* Non enim præmium virtutis nec præstantiam in proficiendo verbis significauit: sed causam sublimationis in nos redundantis. Ecce quemadmodum rationem præmij à Christi gloria, & exaltatione exclusit, & ex consequenti omnem quoque rationem meriti à Christi operibus comparatione ad ipsius Christi exaltationem, & totum ad nos dixit pertinere.

Confirmatur. Nam multo magis splendesceret eximia Christi charitas erga homines, quam sacræ literæ mirè commendant, si Christus nullum commodum, nullumque præmium ex suis laboribus, ex suaque passione reportasset, sed in spiritualem hominum vtilitatem, & vitam & mortem suam liberaliter, & totaliter expendisset: ergo ita factum esse credere debemus, cum ex sacris literis non constet oppositum.

Hæc tamen Caluini sententia manifestus est error in fide, & aperta hæresis. Vniuersique Patres passim docuerunt oppositum. Sed vt rem istam distinctius, & clarius exponamus, duas contra Calu. assertiones statuo.

§.2. *Prima conclusio.*

CHristus verè sibi meruit gloriosam sui nominis claritatem, & exaltationem. Hæc assertio est expressa fidei veritas.

Probatur primo manifestis scripturæ sacræ testimonijs, Paul. ad Philippen. 2. *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen.* Illa dictio, Propter, meritoriam designat causam, vt textus ipse præsefert manifestè, & Sancti Patres vnanimi consensu dixerunt. Legatur Aug. tract. 104. in Ioan. vbi inter alia, quæ ad hoc propositum magna cum eruditionis copia dicit, exponens obiter hæc Paul. verba. Sic ait. *Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium.* Et Ambrof. eundem locum versans, sic dixit. *Quid & quantum humilitas mereatur ostendit*, scilicet Paul. *verbis prædictis*, vbi apertè docet, quod propter meritum humilitatis dedit Deus Christo nomen, quod est super omne nomen, &c. Hæretici Caluinistæ dicunt dictionem, *Propter*, non causalitatem, sed consecutionem designare. Verum hæc interpretatio primum aduersatur Patrum intelligẽtiæ: vniuersi enim cum prædictum Pauli testimonium versant, causalitatem cognouerunt, per hanc vocem designatam. Expendantur verba ex Ath. paulo ante citata, quibus affirmauit, quod importat illa dictio, *propter*, seu ideo, causam sublimationis in nos redundantis. Præterea hæc dictio, *propter*, & similes, si cum proprietate sumantur causalitatẽ important: sunt enim causales dictiones, vt authores latinitatis passim aduertunt. At verba scripturæ sacræ omni cũ proprietate sunt accipienda, vt superius ex Aug. animaduertimus, & manifesta ratio dictat. Nam si licet cuique liberè ad figuratã, & impropriam intelligentiam recurrere, nihil certum possit ex sacris scripturis haberi. Tandem si dictio prædicta, & similes non causalitatem meritoriã in sacris scripturis denotant, ex nullo earum loco posset colligi, Christum hominibus quidpiam meruisse. Quod asserere manifestus esset in fide error: ergo, &c. Isaiæ 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur.* Et multa alia in toto cap. residuo habentur, quæ nihil aliud designant, quam gloriã & exaltationẽ nominis Christi, eiusq; externum splẽdorem, mirabilemq; gloriam, quam Christus laboribus, & passione sua obtinuit. Apoc. c. 5. *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem, gloriam, & fortitudinẽ.* Diciturq; Christus accepisse diuinitatem, quatenus passione sua meruit suæ diuinitatis manifestationem, ita q; & Angelis, & hominibus constaret, in ipsisque infernis locis esset manifestũ, quod Christus est verus Deus, vnigenitusq; Dei filius, ac omnis proinde lingua siue sua spõte, siue coacta & inuita confiteatur, quod Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. In hoc enim consistit gloriosa nominis Christi exaltatio, & donatum

tum ei esse nomen, quod est super omne nomen, nimirũ, vnigeniti filij Dei: quod sane nomẽ, vt Ambr. cit. in loco, & vniuersi Patres aduertunt, datum fuit Christo per vnionis gratiam, in ipso suæ incarnationis instanti, sed manifestationem prædictam accepit postquam resurrexit à mortuis. Vnde August. tract. 104. cit. inquit, *Hæc est glorificatio Domini nostri Iesu Christi, quæ ab eius resurrectione sumpsit exordium.* Io. 17. in hunc modum Christus Patrem orabat, *Clarifica me Pater apud temetipsum, claritate quam habui priusquam mundus fieret*, hanc claritatem, seu, vt alij legunt, gloriam, ipsam esse Christi diuinitatem, cuius manifestationem in sui corporis glorificatione, in suique nominis exaltatione Christus petebat, docent vnanimiter Ecclesiæ Patres, quoties de re ista eis incidit sermo. Legantur speciatim Aug. in tract. cit. super Ioan. Athan. & Cyril. loc. cit. Deficeret me dies in referendis scripturæ sacræ pro ista veritate testimonijs. Circa sequentem conclusionem adducã alia, quæ ad hanc primam conclusionem comprobandam valde conferre poterunt.

Probatur secundo conclusio ex grauissimis Patrũ testimonijs, qui hanc apertissimè veritatem vnanimi consensione docuerunt Cyril. lib. 4. the. cap. a. Basil. 4. lib. contra Eunomium. Ambro. & August. loc. cit. Legatur etiam August. lib. 3. contra Maximinum c. 2. & lib. 1. de consensu Euang. cap. 31. & super illud Psalm. 109. *De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.* Qui locus scripturæ sacræ etiam est manifestissimus pro hac veritate confirmanda. Athanasius in oratione citata hanc apertissimè veritatem docet, cuius & Cyril. mentem aperiemus continuo. Denique vniuersi Patres hanc veritatem, vel expressè docent, vel cum de hac re eis incidit sermo, tanquam certam in veritate catholica præsupponunt. Legatur Hugo de Sancto Victore lib. 1. de sacramẽ. par. 2. cap. 6. Theologi, & Scholastici omnes cũ suo magistro in 4. dist. 18. hanc veritatem vt certam & indubitatam vnanimi consensione docuerunt.

Ratione tandem Theologica hæc veritas manifestè probatur. Christus secundum fidem fuit viator, ac proinde meriti capax, & eius operationes fuerunt proportionatæ huic præmio, omnesque alias conditiones ad meritum requisitas habuerunt. Ergo de facto Christus hoc præmium sibi meruit, minor quo ad secundam partem, puta, quod Christi operationibus non deessent conditiones requisitæ ad meritũ, constat ex retro à nobis disputatis, & assertis. Quod vero proportionem habuerint cum hoc præmio, scilicet, gloriosa nominis Christi exaltatione, probatur. Humilitatis virtus, eiusque operatio magnam habet proportionem cum præmio, quod exaltatione, & claritate constat, iuxta id, quod Christus dicebat, Luc. cap. 7. *Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur*, sed Christus valde se corã Deo humiliauit, humillimaque ei fuit obedientia subiectus in omnibus suis actionibus: ergo omnimodam habuerunt proportionem Christi operationes cum præmio exaltationis, & gloria sui nominis. Quod non latuit Paulum, cum loco citato Christi exaltationem ad humilem ipsius obedientiam reuocauit, & non ad charitatem, nec ad religionem, nec ad alia virtutum opera, cum tamen potuisset.

§. 2. SECVNDA ASSERTIO.

CHRISTVS verè & propriè sui corporis immortalitatem, & gloriam promeruit. Ista assertio quibusdam Theologis apparet non tam certa vt præcedens, atque adeo dicunt eam quidem verissimam esse, ad fidem tamen nõ pertinere. In hanc sententiam ob id ducuntur, quia omnia, inquiunt scripturæ sacræ, & Patrum testimonia, in quibus de Christi merito, quo gloriã suam, & claritatẽ ipse promeruit, fit sermo, commodam habent intelligentiam, si ad exaltationem, & glorificationẽ Christi nominis, de qua in assertione præcedenti, referantur. Verum alijs Theologis, & ijs quidem grauissimis aliud apparet, censent enim hanc secundam assertionem non inter probabiles Theologorum opiniones connumerandam esse, sed vt certam fidei veritatem fore credendam. Ita censet inter alios Mag. Med. loco superius citato, & mihi ita dicendum apparet. Et probo. Primo, ex quibusdam scripturæ sacræ locis, qui non commodè interpretari possunt, nisi de gloria, & immortalitate corporis Christi. Lucæ 24. *Nonne hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam.* Quod si velimus scire, quænam fuerit hæc gloria, & vnde inchoauerit, explicuit nobis ipse Christus eodem cap. fere ad finem. *Quoniam sic scriptum est, inquit, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die.* Quod prius dixerat intrare in gloriam suã, nunc dixit resurgere à mortuis tertia die. Ad Hebr. c. 5. *qui*, nempè, *Christus in diebus carnis suæ preces, supplicationesque ad Deum, qui possit illum saluum facere à morte cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* Huius loci memini superius in 2. art. huius 5. quæst. dubit. 1. cui duas expositiones adhibuimus quoad illam eius partem, qua dicitur, exauditum fuisse pro sua reuerentia. Nunc vero ponderandum est, manifestè colligi ex hoc testimonio Christum orasse, ac deprecasse Deum, vt ipsum à morte liberaret, idest, per gloriosam resurrectionem eum à mortis potestate, & vinculis erueret, pro qua re fuit exauditus à Deo pro sua reuerentia, idest, vel quia reuerentiam humilem ipse exhibebat Patri, vel quia merebatur exaudiri, eo quod omni reuerentia, & honore esset dignissimus. Cuius exauditionis meminit Regius Vates psal. 15. vbi in persona Christi loquens sic inquit, *Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem:* ergo Christus pro gloria sui corporis orauit Patrẽ, ipsamque proinde, & impetrauit, & meruit.

Sed hoc testimoniũ & ab hæreticis, qui hanc cõcl. 2. omnino negant, & à catholicis Theologis, qui eã non esse in fide certam existimãt, diuersis modis infirmari potest. Caluenim illud, pro sua reuerentia, sic debere intelligi, ait. Exauditus est à suo metu. Ita ꝙ Christus ex metu æternæ damnationis oraret Patrem, nõ pro gloriosa corporis resurrectione, sed ne ab æterna vita excluderetur, perpetuisq; addiceretur supplicijs, in quo fuit à Patre exauditus. Hæc intelligentia plena est hæretico, blasphemo, & sathanico

spiritu,

spiritu,quam eruditè satis confutauit Robertus Bellarminus in 1. Tom.suarum controuersiarum, controuersia 2. generali lib.4.c.8.ad finem. Cui nihil mihi se offert addendum, quod alicuius posit esse momenti ad prędictam intelligentiam confutandã. Reuisat lector, quæ loco citato dixi circa huius testimonij expositionem, ex quibus constabit hanc stultissimam Caluini intelligentiam contrariam esse Patrum menti.

Catholici autem Theologi id nobis possunt opponere,quod ex hoc loco colligitur quidem Christum & impetrasse,& meruisse resurrectionem sui corporis, non verò eius immortalitatem, & gloriam. Verum hæc obiectio,& euasio parum videtur habere fundamenti, tum quia Christus orabat Patrem, vt eum absolutè à morte saluum faceret, idest, vt ipsum immunem redderet à tota mortis potestate. At si solam resurrectionem absque corporis immortalitate peteret, certè non absolutam à morte libertatem desiderasset,neque eam impetrasset oratione sua. Nam si resurrexisset mortalis,& iterum moriturus, non esset saluus à morte factus simpliciter, & absolutè, sed secundum quid duntaxat, scilicet, pro illa vice. Tum quia certum est, Christum petijsse eam resurrectionem, quam impetrauit à Patre, impetrauit autem resurrectionem immortalis, & gloriosi corporis, resurrexit enim Christus, vltra non moriturus. *Christus enim resurgens ex mortuis*, inquit Paulus, *iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur*. Certe negari non potest, quin hanc totalem,& plenariam exemptionem à mortis dominio Christus petierit, pro ipsaque orauerit.

Sed est & aliud testimonium pro hac veritate summopere expendendum. Ad Hebręos 2. *Videmus Iesum propter passionem mortis,gloria,& honore coronatum*. Et ferè statim subdit Paul. *Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat,authorem salutis eorum per passionẽ consummare*, seu,vt alij legunt,*consummari*. In quo testimonio in priori eius parte expresse affertitur,quod propter passionem suam Christus gloria, & honore fuit coronatus. At certum est,quod gloriosa corporis Christi immortalitas comprehenditur sub corona honoris, & glorię,qua Christus decoratus est, & coronatus: ergo hanc Christus fuit assecutus per suam passionem, idest, propter meritum suæ passionis, hoc enim designant illa verba Pauli, *propter passionem mortis*.

Præterea ponderandum est in secunda parte eiusdem testimonij,illud verbum *consummare*, seu *consummari*, denotat enim consummationem gloriæ, quæ consummatio fine dubio facta fuit in ipsa corporis immortalitate, & in alijs dotibus ad ipsam pertinentibus.Christus enim à primo suę conceptionis instanti fruebatur essentiali animæ gloria, quæ tamen ob id non erat consummata, quia nec ipsam animam penitus impassibilem, nec Christi corpus reddebat immortale,omnique glorioso ornamento decoratum. Vnde cum in puncto resurrectionis hũc omnem glorię effectum Christus fuit assecutus,simpliciter fuit consummatus,idest consummata gloria præditus.

Quartum testimonium est illud, quod ex Apoc. cap.5. retulimus pro conclusione præcedenti,in quo ponderanda sunt illa verba, *Accipere diuinitatem*, etenim Christus nõ aliter diuinitatem accepit,quam exuens seruilem modum, quem in corruptibili carne assumpserat. Nam hac ratione Paul.ad Philip.2. dixit, quod Christus in incarnatione *exinaniuit semetipsum formam serui accipiens*, idest,quatenus corruptibili corpore ad seruiendum idoneo, & parato, ipsam diuinitatis maiestatem occultauit, quæ tunc manifestata fuit cum interna Christi animæ gloria, quam ex vi hypostaticæ vnionis à primo suæ conceptionis instanti habuerat latitatem, & reconditam, semetipsam in gloriosam corporis immortalitatem, & impassibilitatem explicuit. Neque verò alia ratione potuit cum proprietate Christus dici diuinitatem accepisse: nam quandiu in natura corruptibili, & mortali persisteret,quantacũque alia & honoris, & authoritatis gloria splendesceret,semper esset ser uili forma indutus, semperq; exinanitus diceretur. Vnde quando Christus voluit tribus selectis discipulis quoddam suæ maiestatis, & diuinitatis vestigium ostendere, non solo magnifico Patris testimonio à lucida nube delato contentus fuit,sed quandam immortalitatis, & impassibilitatis corporeæ eis simul speciem exhibuit. Nam integra Christi gloria, & eius humanitatis manifestatio, hoc vtrunque postulat,nimirum & ipsam corporis immutationem,quæ proportionata sit internæ animę gloriæ,& ipsi Christi diuinitati, & illud itidem manifestum Patris testimonium, quo Christum verum esse Dei Filium, Patrisque charissimum vnigenitum constet: & hanc gloriam Petrus 2.ean.c.1. intendebat nobis explicare,cum dixit: *Sed speculatores facti illius magnitudinis, accipiens enim à Deo Patre honorem, & gloriam, voce delapsa ad eum*, &c. & ferè statim subiunxit: *Et hanc vocem nos audiuimus de cœlo allatam*, &c.

Duo pertinebant ad Christi gloriam,& magnitudinem. Alterum,quod corporeis oculis cernebatur, quod Petrus insinuauit illis verbis, *Speculatores facti illius magnitudinis*. Et alterum,quod corporeo percipiebatur auditu; quod Petrus vltimis illis verbis denotauit, scilicet, *quam vocem nos audiuimus*,&c. Et hanc gloriam, seu claritatem petebat Christus à Patre, Ioan.17. illis iam citatis verbis, *Clarifica me Pater*, &c. Expendenda præterea sunt omnia verba citati testimonij, ex Apoc. 5. *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem,& diuinitatem,& sapientiam,& fortitudinem,& honorem,& gloriam, & benedictionem*. Denique vniuersa scripturę sacræ testimonia,ex quibus constat, Christum suam exaltationem meruisse, confirmant hanc assertionem secundam. Quoniam totius exaltationis Christi exordium à resurrectione incępit,vt Aug.expressis verbis superius citatis dixit. Et Athan.oratione citata his verbis docet: *Etsi sicut homo mortuus fueris, attamen vt vita exaltatus sit resurrectione*. Et certè isti Patres,& quos superius pro assertione præcedenti citaui,illam exaltationem,quam Paulus ad Philip.2.dixit, Christum humilitate,obediẽtia, & morte promeruisse, ad eius resurrectionem reduxerunt,qua Deus Christum exaltauit. Expendatur hic ille locus ex Isa.c.53.conclus. præced.citatus.

Præterea ratione in scripturis sacris fundata hanc eandem confirmo veritatem, simulque illam apparentem solutionem impugno,qua Theologi contrarium

riura nostræ conclusionis sentientes, hæc omnia labefactare suo iudicio poterunt, videlicet, Christum resurrectionem quidē suam meruisse, immortalem autem vitam, & gloriosam nequaquam. Sic arguo. Christus eam vitam per resurrectionem sibi dandam promeruit, quæ apta esset, & proportionata eius exaltationi, & gloriæ, & in qua constitutus posset cœlum conscēdere, & ad dexteram Patris sedere. Sed tantæ huic excellentiæ, & gloriæ proportionata non potuit esse vita mortalis, & corruptibilis, ergo debuit esse incorruptibilis vita, & clarissimis immortalitatis dotibus donata, quam proinde Christus sua humilitate, & passione promeruit. Minor est cunctis Theologis manifesta, neque potest vlla ratione in dubium reuocari. Maior vero propositio apud me apparet fidei veritas. Nam fateri tenemur cum Paulo loco nūccitato, Christum humilitate, & passione totū illud meruisse, scilicet, sui exaltationem, manifestationem suæ diuinitatis, quod esset illi donatum nomen, quod est super omne nomen, omniū, & hominum, & Angelorum subiectionem, & obedientiā, & confessionem denique illam, qua omnis lingua cōfiteatur, quod Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris, id est, sedens ad Patris dexteram. Si ergo Christus suam resurrectionem ad hunc finem promeruit, vt per ipsam ad tantam deueniret exaltationem, & gloriam, cui absque vitæ immortalitate, nulla ratione proportionatus esse poterat, quo pacto negare quis audebit, quod gloriosam resurrectionē meruerit, non qualis fuit resurrectio Lazari, aut pueri ab Eliseo suscitati, sed qualis necessaria erat ad prædictam Christi maiestatem, & gloriam?

Hæc ratio non obscurè insinuatur ab Aug. tract. cit. in Ioan. vbi ponderans præfatum Pauli testimonium, dicit, exaltationem à resurrectione incepisse, & ad gloriam Dei Patris fuisse terminatam. Itaque resurrectio fuit ipsa prima Christi exaltatio, & ea quam Paul. affirmat debitam fuisse Christo propter humilitatem, & obedientiam, & Crucis mortem. Et quidem ex hoc Pauli testimonio, apertissimum in hunc modum argumentum formo, Christus meruit omnem illam exaltationem de qua ibi Paulus loquebatur, præmisit namque Apost. verba illa, *propter quod*, quibus meritum omnis sequentis exaltationis denotatur. Sed quis negare audebit sub exaltationis voce Paul. comprehendisse resurrectionem gloriosam, qua ad immortalem vitam secundum fidem Christus surrexit, cum illa magna Christi fuerit exaltatio? Imo resurrectio absque immortalitate, diminutè, & secundum quid exaltatio diceretur. Neque vero eam resurrectionem Paulus exaltationem vocaret, quæ tandem in gloriosum ad Patris dexteram consessum terminaretur, nisi includeret vitæ reparatæ immortalitatem, & gloriam.

Confirmatur primo. Christus secundum inferiorem partem verus fuit viator: ergo eius via per se tendebat in corporis gloriam, & immortalitatem, & hanc proinde suis meritis promeruit, vt terminū ad quem per se, & immediatè totus eius viæ status referebatur.

Confirmatur secūdò. Si Christus per resurrectionem mortalis, passibilis, & iterum moriturus resurgeret, non constitueretur extra statum viæ, quia semper maneret secundum inferiorem animæ portionem aptus ad satisfaciendum, & merendum, ergo illa perfectio per quam per se primo constitutus fuit Christus in statu perfectissimi comprehensoris, & omni ex parte fœlicis, & beati, fuit corporis immortalitas, & gloria. Et de hac loquebatur Christus Luc. 24. cum dixit, *Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam.* Nam tunc cum adhuc non splenduisset ascensionis gloria, non in aliam videtur intrasse gloriam quā de hac dicebat. Deriuatio igitur, & redundantia gloriæ animæ ad corpus fuit terminus proprijssimus viæ Christi, qui solus sufficeret eū plenè beatum constituere, & nihil aliud sine illo. Ex his omnibus, alijsque similibus, quę consulto prætermitto, existimo hanc secundam assertionem certam esse fidei veritatem.

§.4. *Soluuntur argumenta initio dubitationis proposita.*

AD argumenta, quæ pro Cal. sententia, vel blasfemo potius errore proposuimus, non difficile respondebitur. Et primo quidē argumento dicitur, manifestè constare ex testimonijs scripturæ sacræ, quæ in probatione conc. adduximus Caluinum mētitū fuisse in caput suum: sunt enim multa innumera scripturarum testimonia, ex quibus apertissimè constat Christum pro gloria sui corporis, proque sui nominis exaltatione, quam sæpius Patrem orasse. In cuius rei confirmationem adduci potest illud ex psal. 2. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te, postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, &c.* Quo loco diuinus Pater non aliter voluit Christo Gentilem populum in hæreditatem tribuere, quam præsupposita ipsius Christi petitione, & oratione: atque adeo fatendū est, Christum orasse Patrem, eique propria obtulisse merita, vt extensionem imperij, & regni spiritualis ad Gentilitatem acciperet. Neque enim Christus absque obsecrationibus, & meritis calceamentum suum in Idumęam extendit. Missum facio illud argumentum esse satis debile, etsi hereticis valde familiare: *Non habetur in scriptura expressum, ergo non est certum secundum fidem*: nam sufficit haberi ex certissima Ecclesiæ traditione Patrum monumentis testata.

Secundo argumento dicitur, quòd quamuis admitteremus, Christum essentialem suæ animæ gloriam meruisse, istud argumētum nullas haberet vires: quia cum diuinum Verbum nullam in seipso perfectionem acquireret ex huiusmodi gloria, eo quod in semetipso ab æterno præhabet eminentissima quadam cōtinentia eam omnem perfectionem, quæ & in gloria animæ, & in gloria corporis reperiri potest: nullatenus debet dici ipsum venisse in mundum propter aliquam perfectionem sibi acquirendam, sed tota sui aduentus vtilitas ad nos, ad humanamque nostram naturam pertinet: non tamen negandum est, quin postquam Deus propter nos homines, & propter nostram salutem humanam assumere naturam decreuit, voluerit eam ijs supernaturalibus exornare muneribus, præclarissimisque & gratiæ, & gloriæ dotibus illustrare, quæ ipsam à diuino Verbo in vnitatem personalem assumptam naturā quamplurimum decerent. Hoc enim ad ipsam diuini Verbi maiestatem pertinuit, fuitq; omni rationi con-

consentaneum, vt postquam Euangelium Ioannis in prioribus nostri prothematis verbis dixerat, *Verbū caro factum est*, posset mox subiungere, *Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis*. Sed hæc omnis perfectio, quam Verbum vt suæ dignitati decentissimam assumpsit, in spiritualem nostram & dignitatem, & vtilitatem cessit; sicut honor, & gloria capitis, ad eius membra refunditur. Siquidem, vt olim multi putauerunt hæretici, Christus non esset verus Deus, vnum, ac idem suppositum cum diuino Verbo, sed per gratiam, aut per merita propria, vel ipsam cum diuinitate realem vnionem, vel alium quendam coniunctionis modum ad ipsam diuinitatem fuerit assecutus, tunc illud argumentum efficacissimam vim haberet. Nam homo ille Christus ab hæreticis confictus, venisset certè per se primo propter maximam sui vtilitatem, propter acquirendum illud tantæ, tamque excellentis dignitatis fastigium, quod ex seipso non habebat, & cuius tanta esset dignitas, vt infinito excessu superaret omne illud bonum, quod nobis ex Christo potuit prouenire.

Et in hoc posteriori sensu argumentabātur Cyri. & Ath. contra hæreticos Arianos loco in hoc primo argumento citato. Non vacat in præsentia in speciali recensere modum illum hæreticum vnionis Christi ad Deum, quem Patres isti prædicta argumentatione confutarunt. Quem vix ipsi intelligebant, vtpote inintelligibilem, & inconstantem. Quoniam autem testimonium Athanasij magis aliquantisper nos vrget, duo sunt aduertenda in eius doctrina, quam in oratione prædicta 2. & in oratione 4. vel sermone 4. sequenti tradidit. Alterum est, quod cum illam particulam *Ideo*, in illis Pau. verbis, *Ideo*, seu, vt nos legimus, *Propter quod & Deus exaltauit*, negat importare virtutis præmium, non absolute negare intendit, causam meritoriam denotare, cum expressis verbis ibidem eam fateatur: sed tantū negauit, Christum propter sua opera humilitatis, obedientiæ, &c. in diuinitate profecisse, aut aliquid obtinuisse perfectionis, quam in semetipso excellentissimè nō prahaberet. Quæ intelligentia manifesta est ex ipsis Athanasij verbis supra citatis, ponderandum est illud verbum *proficiendo*. Alterum verò in doctrina Athan. adnotandū illud est, quod cum omnem humanitatis Christi exaltationem, & excellentiam ad nos, ad nostramq; vtilitatem referendā esse dixit, & quod nobis, & pro nobis eam postulauit à Patre, minimè negauit, ipsam Christi humanitatem fuisse per resurrectionem exaltatam, & ad magnificam gloriā euectam, nam hoc verbis expressissimis in vtraque oratione affirmat. Sed id tantum magnus hic pater Athanasius intendit, quod Christus eā exaltationem, & gloriam non accepit vt sibi simpliciter necessariam, quia cum esset verus Deus, diuina, infinitaq; gloria, & maiestate præexcellens, nulla creata glorificatione indigebat, sed illam accepit propter ipsius humanitatis, quam assumpserat indigentiam, quæ ex sua specie considerata, egena erat, & pauper, etsi omnis peccati expers, & vt ex ipsa humanitate in omnes homines deriuaretur. Ita quod in ipso tanquam in capite tota humana natura exaltata fuit, & glorificata, iuxta eum modum, quo Paul. ad Ephes. cap. 2. dicebat, *Conuiuificauit nos, conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo*. Quo loco ad litteram loquebatur Apostolus de ipsa humanitatis Christi exaltatione per resurrectionem, & ascensionem facta. Vt hanc fuisse mentem Athanasij apertè cognoscamus, notentur illa verba orationis 2. Sed caro assumpta ab ipso, illa est, quæ in eo, & ab eo inungitur, vt sanctificatio, quæ in Dominum, vt in hominem infertur, in homines deinde ab eo dimanaret. Quod in ijs verbis de sanctificatione expressit, quam sæpius ibidem de exaltatione dixit.

Ad confirmationem negandum est antecedens. Nam Christi charitas, vel ex eo in hominum redēptione, excellentissima quadam claritatis irradiatione emicuit, quod eam sui corporis exaltationem, & gloriā, quæ eius humanitati ex vi hypostaticæ vnionis propria erat, & connaturalis, atque adeo debita, noluit sibi assumere, nisi magnis & vitæ, & mortis suæ laboribus interuenientibus, quos pro ipsa humani generis redemptione, & salute ferre voluit, & tolerare. Vnde te ipsa Christus nihil sibi acquisiuit, quod aliàs ad eum etiam, vt hominem, propter hypostaticam vnionem non simpliciter attineret. Solumque nouum titulum, nouumque ius meritorium sibi comparauit, sine quo mediante noluit eorū bonorum, quæ sibi tam erant debita, & connaturalia, vsum, & possessionem accipere. Quare si cum rigore loquamur, cōcedi debet, quod Christus nec vt Deus, nec vt homo propter vtilitatem propriam, nostram fuit salutem operatus, sed totus eius labor, omnisque operatio ad ipsam humani generis spiritualem vtilitatem spectauit. Et ob id Christus in sacris literis non semel nostrum semetipsum appellauit seruum, nobisque seruientem, vt Isaiæ c. 53. adnotauit Cyril. Quia propriū serui est, omnes suas operas, omnesque labores non in proprium commodum, sed in solam Domini sui vtilitatem expendere. Et hactenus dictum sit de hac disputatione, quatenus cum hæreticis erat tractanda.

DVBITATIO II. APPENDIX.

In qua agitur de modo, quo Christus meruit gloriam sui corporis.

CVm Catholicis Theologis deinceps agendum est. Nam licet omnes in ea conueniant sententia, quod Christus sui corporis meruerit gloriam, non omnes tamen eundem in hac veritate explicanda modum seruant.

§. 1. *Referuntur DD. sententiæ.*

SCotus in 3. distinctione 18. quæstione vnica, docet, Christum non immediatè per se, sed indirectè sui corporis gloriam promeruisse, nam directè, & per se primo solum meruit remotionem illius impedimenti, quo ex peculiari dispēsatione gloria animæ detinebatur, ne refunderetur ad corpus. Magist. sentent. in ead. dist. quem S. Th. & plerique sequuti sunt Theologi, absolutè fatetur, quod meruit per se, & directè ipsam corporis gloriam, & non alicuius impedimenti remotionem.

§. 2.

§. 2. Pro decisione dubitationis.

AD intelligendam harum opinionum diuersitatem, & ad veritatem statuendam, notādum est. Quod quamuis vniuersi Theologi in ea conueniant sententia, quod ea est natura, & ratio essentialis animæ beatitudinis siue in Christo siue in aliquo quocūque homine beato, quod cum anima corpori coniungitur, non se contineat intra ipsam animam, sed ad corpus coniunctum deriuetur, illudque immortale, impassibile, ac deniquegloriosum efficiat. Quo autem modo id fiat, nō satis constat: nam multi Theologi opinantur, quod hæc corporis glorificatio, facta reunione ipsius corporis ad animam, resultat simplici quodam effluxu, & emanatione ex ipsa animæ gloria, sicut risibilitas oritur ex rationali hominis essentia. Alij verò non pauci arbitrantur hāc corporis glorificationem per se attinere ad gloriam animæ, esseque illi quodam iure connaturalitatis debitum non vero simplici emanatione ex ipsa deriuari sicut dicebamus gloriā animæ deberi Christo ratione hypostaticæ vnionis. Quæ sit harum opinionum probabilior, non vacat in præsentia discutere. Mihi quidem prior sententia ob id gratior est, & plausibilior, quod magis extollit vim, & efficaciam essentialis gloriæ, quæ in beatifica Dei visione consistit: Et quoniam S. August. hanc sententiam docuisse videtur epist. 56. ad Dioscorum in his verbis. ***Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine; quæ in fine temporum sanctis promittitur, redundet etiam in inferiorem naturam, quod est corpus.*** Expendendum est illud verbum, *redūdet*, denotat enim diffusionem, quæ simplici fit resultantia. Huic opinioni videtur adhæsisse Scotus d. cit. Quoniam si sententiam, quam secundo loco retulimus, veram esse putaret, non posset consequenter loquens dicere, Christum meruisse remotionem impedimenti, quo gloriam animæ Christi detinebatur ne refunderetur ad corpus. Nam si per simplicē resultantiam non esse apta nata effluere, nullo egeret apposito impedimento, vt non deriuaretur ad corpus. His suppositis hanc statuo conclusionem, quę sit prima huius disputationis cum catholicis.

§. 3. Prima conclusio.

CHristus non remotionem impedimenti cuiuspiam per se primo, & directe meruit, sed ipsam sui corporis gloriam. Ista conclusio primo probatur ex communi Theologorum sententia, rarissimi enim sunt Theologi, quibus arrideat Scotica illa opinatio. Probatur secundo. Gloria animæ Christi nullo extrinseco apposito impedimēto detinebatur, ne se diffunderet ad corpus, etiam supposita sententia quam probabiliorem esse censui, nimirum, quod ex natura sua gloria corporis simplici resultantia ex animæ gloria deriuetur. ergo Christus non meruit alicuius impedimenti remotionem, sed eius meritū tendebat ad ipsam corporis gloriam.

Probatur antecedens. Non egebat Deus aliquod impedimentum opponere, vt impediret gloriæ corporis ab animæ gloria emanationem, & fluxum, sed per solam diuini sui concursus subtractionem potuit facillime naturalem illum effluxum suspendere. ergo non est absque rationabili causa fingēda alicuius extrinseci impedimēti appositio: præterquam quod vix posset assignari impedimētū, quod vim haberet ad impediēdū illū gloriæ corporis effluxum. ergo, Xρs p se primo meruit vt Deus influeret cū ipsa animę beatitudine gloriam immortalitatis in corpus.

Tertio probatur. Esto gloria corporis aliquo extrinseco fuisset impedimento detenta, non inde vlla tenus colligitur, quod Christus per se primo, & directè illius impedimenti remotionem mereretur: ergo Scoti sententia nullo modo est admittenda, sed sententia potius contraria quam nostra statuimus concl. Probatur antecedens. Meritū per se primo, & directè respicit, vt pmiū, illud bonū, q̄ est proportionatum ipsi merito, & est propter se ipsum appetibile tamquam vltimum, & finis, huiusmodi autem bonum fuit gloria corporis Christi secūdum se ipsam, ablatio verò impedimenti tantum erat appetibilis, & desiderabilis propter ipsam corporis gloriam. ergo Christus gloriam sui corporis per se, & directè meruit, impedimenti verò remotionem indirectè tantum & secundario. Ad eum modum quo is qui offert pretium pro libertate captiui, qui vinculis detinetur, non per se primo soluere intendit vinculum, quod est impedimentum libertatis, sed ipsam captiui libertatem quærit, & pro ipsa pretium offert, vinculorum verò solutionem indirectè, & secundario, quatenus medium est necessarium ad finem per se primo intentum, libertatem, nimirum, captiui: Ex his etiam, quæ in natura contingūt, aliud huius rei desumi potest exemplum. Cum ignis calefacit aquam, non per primo intendit remotionem impedimenti, videlicet, frigiditatis exclusionem, sed directè intendit calorem introducere, & si fieri nequeat, nisi prius in aliquo genere causæ impediens frigiditas ab aqua excludatur. Sed contra hanc cōc. præsertim contra sensum in quo hæc vltima conclusionis probatio procedit, duo se offerunt argumenta, quæ difficultate non carent.

Primum. Christus id tantum meruit respectu gloriæ sui corporis consequendæ, quod illi dandum erat à Deo, & fuit datum de facto loco præmij. Sed Deus nihil aliud Christo dedit comparatione ad gloriam sui corporis, præter impedimenti extrinseci remotionem: ergo id tantum Christus meruit, saltem per se primo, & directè. Maior apparet manifesta, quia meritum dicitur per respectum ad præmium, quod est à præmiante recipiendum. Minor verò probatur. Si supponamus deriuationem corporeæ gloriæ in Christo ab extrinseco prouenire impedimento, impedimento sublato gloria corporis naturali, & necessario effluxu redundauit ad corpus absque speciali Dei concursu, sed solus generalis, & ordinarius cōcursus fuit sufficiens. At id quod necessario consequitur ex intrinsecis ipsius merentis principijs, impropriissime dicitur dari à præmiante per modum præmij: ergo id tantum Christus loco præmij suscepit, illa hypothesi data, quod pertinuit ad impedimenti remotionem, nam totum aliud à semetipso habuit.

Secundum argumentum. Cum duæ perfectiones ita se habent, quod vna pendet intrinsecè ab alia, ab eaque naturaliter dimanat, impossibile est,

quod quis secundam perfectionem mereatur, quin prius naturæ saltem prioritate mereatur primam, eo quod secunda nequit haberi nisi dependenter a prima, sicut nullus posset mereri fieri risibilem, quin prius natura mereretur fieri rationalem. Sed gloria corporis in Christo, iuxta sententiam quam, vt probabiliorem acceptauimus, per se, & intrinsecè pendet ex gloria animæ, ex ipsaque naturali consequio resultat; ergo non potuit Christus gloriam corporis mereri, nisi prius natura ordine ipsam animæ suæ promeruisset gloriam. Quam tamen, vt superius definiuimus, nullatenus meruit: atque adeo nec videtur meruisse corporis gloriam, nisi vt plurimum indirectè, quatenus videlicet, meruit impedimenti remotionem.

Primum argumentum non iam facilem habet solutionem, quàm nonnulli arbitrantur Theologi, qui si in forma illud, & proponerent, & dissoluerent, maiorem fortassis difficultatem experientur. Vtuntur duobus illis exemplis adductis in vltima conclu. probatione quorum posterius est valde impertinens ad huius argumenti solutionem, quia ignis effectiuè producit calorem expellendo frigiditatem, atque adeo quid mirum, quod ipsa introductio caloris sit per se, & principaliter intenta ab igne, vt vltimus suæ operationis finis? Cæterum ipsa corporis gloria non aliter à præmiante tribuitur Christo merenti, quam remouendo eius impedimentum, quo sublato ex intrinsecis animæ Christi gloriæ principijs sequitur plenissime ipsa corporis gloria. Aliud simile de captiui redemptione eamdem ferè difficultatem habet, quando is, qui captiuus detinetur, est simpliciter persona libera, cuius proinde libertas vinculis sublatis in suum se actum exerit. Nam si conditionis esset seruilis, præter vinculorum solutionem restaret adhuc ipsa libertatis facultas.

Igitur vt tueamur Christum directè, & per se primo ipsam corporis gloriam meruisse, satius erit recurrere ad illam conclusionis probationem, qua ostẽdimus ibi nullum fuisse extrinsecum impedimentũ appositum. Cæterum huiusmodi impedimento admisso respondendum cẽseo, quod si inter meritũ, & præmium physica esset consideranda efficientia, & proportio, verissima esset Scoti sentẽtia, quæ asserit præmium per se, & directè merito Christi respondens, non corporis eius gloriam secundum substantiam, sed remotionẽ prædicti impedimenti dũtaxat fuisse: & ipsam corporis gloriam in ea tantum ratione fuisse secundarium, & indirectum præmium, quatenus ex remotione impedimenti dependebat. Nam totũ aliud nonà præmiante, sed ab ipso Christo merente, id est à gloria suæ animæ prouenitet.

Verumtamen proportio, & efficientia respectu præmij non physicè, sed moraliter est consideranda, nimirum, vt cadit sub intentione vtriusque, & merentis & præmiantis, Qua ratione quamuis Deus per modum præmiantis non aliter concurreret ad conferendum Christo gloriam corporis propter eius merita, quam auferendo impedimentum extrinsecum, quo emanatio gloriæ corporis, & effluxus impediebatur, verè nihilominus diceretur, quod per se primo in ratione præmij contulisset Christo ipsam corporis gloriam: eo quod Christus per se primo intendebat suis meritis eam comparare, & non per se primo, & directè remotionem cuiuspiam impedimenti curabat. Nam si per possibile vel impossibile eodem perseuerante impedimento, Deus contulisset Christo gloriam corporis, & principali intentioni ipsius Christi merentis, & eius meritis sine dubio satisfecisset. Et quidem quod absimilis omninò possit esse causalitas moralis, à causalitate physica, ita vt causa, quæ in esse physico causa per accidens est respectu alicuius effectus, sit per se moralis causa effectus eiusdem, res est cunctis sapientibus manifesta. Nam qui ignem applicaret ad vrendam vicini sui domum, causa quidem esset per accidens vstionis domus in esse physico, esset tamen causa per se in ratione morali.

Proportionabiliter ad ea, quæ diximus de merito gloriæ corporis Christi, dicendum erit ad illud simile de redemptione captiui. Quod qui pecunias pro redemptione offert, non per se primo intendit solutionem à vinculis, sed captiui libertatem quomodocumque fiat, ita quod si fieri posset absque vinculorum solutione, qui tali modo libertatem integram daret captiuo, faceret satis redimentis intentioni. Quod manifestum argumentum est, redemptorem non per se intendere solutionem à vinculis, sed ipsam captiui libertatem; quamuis is qui libertatem dat captiuo, physicè loquẽdo, nihil aliud faciat, quam eum è vinculis eruere.

Ad secundum argumentum respondetur per distinctionem maioris præmissæ, quæ distinctio ad hoc reducitur, quod is, qui caret vtraq. perfectione, non potest posteriorem mereri, quin prius natura priorem mereatur. At si per accidens supponamus, quod quis primã, & radicalem perfectionẽ habeat, secunda vero careat perfectione, commodè intelligitur, quod possit mereri perfectionem secundam, qua caret, & quod non mereatur primam. Et tunc dicendum est, quod non meretur perfectionẽ secundam, prout in prima radicatur, ex ipsaque oritur. Sed quatenus prouenit à præmiante extrinseco, quomodocunque proueniat. Iuxta hunc modũ contigit Christi meritum respectu gloriæ corporis sui. Hæc dicta sufficiũt ad solutionẽ 6. arg. principalis huius 3. dubij, cui argumento neganda est consequentia. Et ratio discriminis inter gloriam animæ & gloriam corporis duplex est, quod ad præsens attinet. Prima, quod gloria animæ est beatitudo essentialis, & potissima perfectio Christi, vt hominis, atq. adeo non debuit Christus per aliquod tempus ipsa carere, sicut caruit gloria corporis. Nec ordo debitus ipsius gloriæ naturæ debuit inuerti, ita quod sciẽtia infusa, aut aliud quoduis supernaturale lumen, vel tempore, vel natura anteuerteret ipsum gloriæ lumen, beatificamque visionem. Secunda, quod ad opus redemptionis nostræ non fuit necesse, vt Christus animæ gloria careret, quod tamen necessarium fuit respectu gloriæ corporis. Nam si Christus gloria animæ, & gloria simul corporis præditus fuisset à primo suæ incarnationis instanti, viator non esset, sed omni ex parte beatus, & cõprehensor, atq. adeo nec nobis quicquam mereri posset, nec pro nobis satisfacere, nec pretiosus eius sanguis infinitum fuisset nostræ redemptionis pretium. Vnde actum esset de nobis, & de nostra salute, vt Aug. super cap. 8. Io. trac. 38. mirabili consecutione his verbis deducit.

Si pati nollet non pateretur, si non pateretur, sanguis ille non funderetur, si sanguis ille non funderetur, mundus non redimetur. Agamus itaque gratias, & potestati diuinitatis, & miserationi infirmitatis eius.

Quamuis ex his arg. 6. difficultas exausta relinquatur, ad complementum tamen doctrinæ duas adhuc assertiones statuendas esse duxi, ex quibus constet ea omnia, quæ Christus sibi promeruit.

§. 4. Secunda conclusio.

CHristus non solum meruit eā sui nominis exaltationem, & gloriam, quam post mortem fuit assecutus, sed eum omnem honorem, eamque omnē suæ dignitatis manifestationem, quam, dum mortalem vitam ageret, fuit assequutus, siue hunc honorē hancque claritatis excellentiam immediatè acceperit à Deo, siue ab Angelis, siue ab hominibus, siue à quauis creatura, v. g. testimonium quod de Christo Saluatore recenter nato Angeli præstiterunt, humilis pastorum Christi paruuli in præsepio iacentis visitatio, magnifica orientalium, sapientiumque regum in Bethelem adoratio, ipsum diuini patris testimoniū, quo, & in Iordane, & in monte Tabor Christum, vt verum vnigenitum, & dilectissimum filium agnouit, cunctisq. magistrum, & doctorem fidelissimum proposuit, aliaq. huius generis opera, quæ ad excellentiam & dignitatem Christi manifestandam contulerunt, præmia fuerunt meritorum eius. Prior cōc. pars cōstat ex prima assertione ex duabus, quas contra Calu. & alios hæreticos proposuimus. Posterior verò pars probatur. Omnia illa, quæ recensuimus in conc. potuerunt habere rationem præmij: ergo Christi meritum cum esset simpliciter infinitū, extendit se ad hæc omnia. Consequentia patet, quia infinitas meriti in hoc consistit, quod conferat ius merendi ad totum illud quod, per se loquendo, induere potest præmij rationem. Antecedens verò probatur. Honor, & dignitas, quæ ex prædictis gestis & operibus sequebantur nō dimanarunt ex vnione hypostatica, nec ex ipsa gloria animæ Christi, sed ab extrinseco prouenerunt. Quare ergo non poterant præmij rationē sortiri cōparatione meritorū Xpi? Confirmatur, honor sua natura est virtutis præmiū. ergo totus honor, qui ex illis omnibus proueniebat Christo, præmium fuit virtutis eius, idest, operum, quæ ab hæroicis Christi virtutibus emanarunt.

Secundo probatur eadem conc. pars. Illa manifestatio, & claritas dignitatis Christi non solum ad ipsum attinebat, sed etiam ad homines, vt facilius, & promptius ei fidem adhiberent, sed ea omnia, quæ spiritualem nostram vtilitatem promouent, meruit Christus, ergo, &c.

Tertio probatur ex illo Io. 12. *Et clarificaui, & iterum clarificabo.* Quæ verba dixit pater Christo petenti suam sanctificationem, & sensus est, quod iam antea eum clarificauerat à tempore natiuitatis suæ, & quod deinceps in morte, & post mortē ipsum quoq. clarificaturus erat. ergo Christus peteret suam clarificationem, eam etiam quam ante resurrectionem fuit assecutus, negari nequit, quin ipsam fuerit ex rigore iustitiæ promeritus.

§. 5. Tertia conclusio.

CHristus meruit regiam dignitatem, supremi capitis auctoritatem, summum sacerdotium, ac potestatem itidem iudiciariam, denique meruit omnem eam perfectionem, & excellentiam, & spiritualem, & temporalem, quæ Christo potuit competere exceptis duntaxat gratia vnionis, gratia habituali, essentiali animæ gloriæ, & virtutibus, ac donis infusis, vltima pars conclusionis in qua fit exceptio à Xpi meritis, satis constat ex superius dictis. Et nonnihil ad maiorem eius explicationem paulo inferius dicemus. Quoad reliquas vero partes. Ista conclus. in communi posita inde suadetur, quod, hæc omnia, habere potuerunt rationem præmij comparatione ad merita Christi: ergo asserendum est Christum, cuius meritum fuit simpliciter infinitum, ea omnia meruisse. In speciali verò de Regia dignitate Mag. Sot. in 4. d. 47. q. 1. a. 2. existimat Christū proprijs meritis acquisijsse ius, vt nostrum esset caput, & Iudex, Regiam vero dignitatem, regalemq. Regni cœlorum titulum nullis meritis sibi comparauit, sed ex vi hypostaticæ vnionis iure naturali ei competit.

Hanc sententiam ego improbabilem non reputo, sed contrariam, quam in conc. proposita affirmaui, lōge probabiliorem cum plerisq. recentioribus Theologis esse crediderim, Primo propter idemmet testimonium ex Lucæ cap. 1. desumptum, quo ipse magis Sot. suam confirmauit sententiam. Sic dixit Angelus Beatissimę Virgini. Lucæ primo de nasciturо Christo loquens. *Dabit ei Dominus Deus sedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum.* Cui testimonio aliud adiungo ex c. 7. Danielis, vbi de æterno Christi regno vaticinans Propheta, sic ait. *Aspiciebam ego in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi tribus, & linguæ seruient ei, &c.* Ex his locis colligo, Christum ius & titulum regnandi suis meritis impetrasse, & accepisse à Deo per modum præmij.

Quod colligo primo, ex eo quod in testimonio Danielis sub eodem verborum tenore dicitur antiquū dierū. s. Patrem, seu Deum tribus diuinis personis cōmunē dedisse filio potestatē, honorē, & regnū. At honorē, & excellentiā suis operibus Christus promeruit, honor. n. vt retro dicebam, præmiū virtutis est. ergo similiter regnū ex proprijs accepit meritis.

Colligo secundo ex illis verbis, *Dedit Dominus Deus*, designant. n. non consequutionem naturalem in Christo, sed specialem traditionem à Deo factam per modum præmiātis, nam illa vox, *Deus*, designat Deum, vt gubernatorem, & prouisorem vniuersalē, ad quem proinde spectat, & mala plectere, & bone præmiare. Et vox alia, *Dominus*, designat auctoritatem, quæ requiritur in præmiante: qui enim meretur subijcitur ei à quo meretur, præmiator vero officium quasi domini obsequia sibi exhibita remunerationis exequitur.

Colligo tertio ex illis verbis Danielis, *Et in conspectu eius obtulerunt eum*, Nam hæc verba videntur designare præsentationem Christi, & operum, ac meritum

ritum eius in conspectu patris, quorum intuitu quasi motus ipse Pater, dedit ei potestatem honorem, & regnum. Consentit illud Psal. 2. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*. Ex quo testimonio constare videtur, patrem non dedisse Christo, vt homini, regiam potestatem super vniuersum orbem, nisi præsupposita eius postulatione, & oratione, quæ nō potuit nō esse meritoria. Dices forsan, q̄ in hoc loco nō sit sermo de regno Christi absolutè, sed secūdū eius extensionē ad populum gentilicum, quam Christus à Deo impetrauit, & meruit. Non tamen meruit absolutè ius ipsum regium super specialem Dei populum Iudaicum, qui erat sedes Dauid patris eius. Nam de hoc regno, in alio versu præcedenti eiusdem Psal. dixerat ipse Christus. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Syon montem sanctum eius*. Hoc regnum non precibus, & postulationibus impetrauit, sed ab ipso Deo iure naturalis filij accepit, à quo fuit rex constitutus, eū primū eum hominem conspexit, tunc nimirum, cum verbum caro factum est. Et vt Angelus significaret hoc regnum Christo competere non ex meritis, & ex vi postulationis, & orationis cuiuspiam, sed solo iure hęreditario, dixit Beatissimæ Virgini, quod erat daturus ei Dominus sedem Dauid Patris eius, idest, succederet in regia sede Dauid patris sui per modum naturalis hæredis.

Non est hæc inerudita solutio, ex qua probabiliter inferendum erit, quod regalis Christi auctoritas respectu Israelitici populi, ad quem fuit specialiter missus, vt minister circumcisionis, & quasi seruus, vt in externa apparebat forma, sed secundum sibi debitam auctoritatem, verus, & naturalis ex, respectu, inquam, huius populi iure tantum hæreditario: & non meritorio regiam obtinuit dignitatem. At cōparatione ad populum gentilicum, qui ante Christi aduentum non vocabatur populus Dei, & quod non erat speciale Dei peculium, & patrimonium, non tam hæreditario iure (quamuis nec hoc ius totaliter sit excludendum à Christo) quod orationibus, & meritis obtinuit.

Sed nihilominus oppositum verius apparet. Vnde sic argumentor contra assignatam solutionem. In eodem signo naturæ, & rationis, quo fuit Christo datum ius regnandi supra Iudaicum populum, fuit & datum simile ius supra totum vniuersum. Nam ex eodē principio, scilicet, ex vi gratiæ vnionis vtrūque ius æqualiter dimanauit, & non dependenter ab alio, non enim ex iure regnandi, quod Christus habet supra Israeliticam plebem, ortum habuit in eo ius regnandi supra gentilem populum, sed vtrūque ei competit, quia verus, & naturalis est altissimi filius, cui ex æquo omnes populi omnesque subijciūtur nationes. ergo si Christus ius regnandi super gētilicum populum merito, & oratione obtinuit à patre, fateri debemus, quod absolutè, & sine distinctione vlla ius, & potestas regnandi ex meritis competit Christo. Hanc sententiam videtur docuisse Paul. ad Rom. 14. in hoc enim Christus mortuus est & resurrexit, vt & mortuorū, & viuorū dominetur. Potestas enim dominatiua non est alia in Christo, quam ipsa regia potestas, & hic modus loquendi viuorum, & mortuorum vniuersos homines, & vtrūq. populum Iudaicū, & Gentilē complectitur. Fateor posse hoc testimonium explicari, de externa manifestatione. De qua intelligitur illud Mat. vlt. *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra*.

Probatur ratione hæc eadem concl. pars. Quod Christus absque meritis regiam obtinuerit dignitatem, non potest colligi ex eo, quod regnandi ius sit ei naturale, nam auctoritas sacerdotalis, Iudiciaria potestas, supremi capitis excellentia iure quoque naturali competunt Christo. Et tamen excellentissimæ hæ dignitates ex meritis sunt Christo collatæ, quod & Magist. Sotus, libentissimè concessit, & expresse docuit S. Th. de potestate iudiciaria 3. p. q. 59. art. 3. Nec verò repugnat huic regiæ dignitati, quod habeter in Christo rationem præmij ex eo, quod fuerit ei data in primo suæ conceptionis instanti, quia, vt ex superius dictis constat, sufficit in merito prioritas naturæ. Nec vero apparenti aliqua ratione dici potest, quod ius regium fuerit in Christo principium, & radix merendi, ob quam causam incapax esset rationis præmij. ergo nulla est ratio ob quam non potuerit sub meritis Christi cadere eius regia dignitas. Rursus. ergo cum ad Christi dignitatem spectet, ad eiusq. meriti excellentiā, quod hæc dignitas, & vniuersæ aliæ, quibus nō repugnat ab intrinseco cadere sub merito, fuerint datæ Christo duplici titulo, ac iure, & connaturalitatis, & meriti, sine causa rationabili asseritur, Christum non fuisse proprijs meritis assecutum ipsam regiam dignitatem.

Confirmatur primo. Christus meruit dominium rerum omnium præsertim hominum. Sed eadem ratio est de potestate regia, quæ de potestate dominatiua, Si modo non est eadem omnino potestas, ergo, &c. maior probatur: primo ex testimonio Paul. dud. cit. ex c. 14. ad Rom.

Secundo. Emptio tribuit ius dominatiuum ementi, sed Christus magno nos pretio emit, dicēte Paul. 1. Cor. 6. ergo hoc titulo competit Christo ius dominatiuum super vniuersos homines. Sed Christus, cū nos emit, meruit coram Deo, ergo, &c.

Cōfirmatur ex doctrina S. Th. qui 3. p. loc. cit. docet, & probat, quod Xp̄s iudiciariam potestatem ex proprijs meritis fuit adeptus, in q. aūt præcedēti 2. a. 1. ad 3. videtur docere, in Christo eadē esse sm̄ rē potestatē regiam sacerdotalē, & legislatricē, sub qua sine dubio legislatrice potestate iudiciaria comprehenditur. ergo S. Th. qua ratione dixit Christū meruisse iudiciariā potestatē, diceret id ipsum de potestate Regia, quod & nō obscurè insinuauit in illo a. 3 q. 59. ad primum, legatur Aug. pro ista sententia lib. de vnit. eccl. c. 7. & 8. Ex istis quæ de regia dignitate diximus facilè erit coniectari, quid de reliquis dignitatibus, & excellētijs, quas in concl. enumerauimus, sit dicēdū. Nā eadē prorsus est de eis omnibus ratio. Hoc loco idest obseruandum, quod licet absolutè loquendo maior perfectio sit excellentiorq. dignitas, quod hæ similesque dignitates connaturali modo habentur, quam ex meritis, vt de corporis gloria dixi superius, tamen supposito semel, quod subiectū, cui tribuūtur est in statu merēdi, vt reuera fuit Christus, ad perfectionem maiorem, maioremque gloriam pertinet, quod duplici titulo habeantur, & naturali, & meritorio, præsertim ex iure meritorio rigoroso, & infinito, quale fuit ius meritis Christi respondens.

Sed

Sed quæris quispiam. Quo tempore accepit Christus has dignitates, & potestates, vt suorum meritorum præmium S. Tho. opusc. 20. lib. 3. c. 12. 13. & 14 expresse docet Christum ab ipsa sua temporali natiuitate accepisse potestatem regiam: & cum hæc potestas annexas sibi habuerit reliquas potestates, vt ex eodem S. Tho. paulo ante referebamus, & de potestate iudiciaria dicit, quod regiam consequitur dignitatem in 3. p. q. 59. ar. 4. ad 1. Videtur consequenter dicendum ex mente S. Tho. quod Christus cum primum fuit natus has omnes potestates accepit, quas ante natiuitatem in vtero matris existens suis humanis meruerat actionibus, illa præsertim actione cuius meminit Paul. ad Heb. 10. & meminerat prius Propheta Regius Psal. 39. & nos eius in superioribus non semel tantum meminimus, quæ fuit illa prima voluntatis actio, qua, Christus præceptum Dei de morte pro hominum redemptione subeunda sibi impositum, acceptauit. cæterum hæc sententia difficultatem patitur non leuem.

Et sic arguo, Christus in primo instanti suæ conceptionis meruit potestatem regiã, & potestates alias, quæ huic fuerunt annexæ. Ergo tunc accepit illam, & non debuit expectari tempus natiuitatis eius. Eo vel maximè, quod hæc regia dignitas, cum suis annexis potestatibus non solum competit Christo ex vi meriti, sed potissimum ex vi hypostaticæ vnionis, quæ facta fuit in ipso incarnationis instanti.

Posset huic argumento responderi si propositam velimus tueri sententiam, quæ prima specie apparet S. Tho. doctrina in citat. opusc. 20. Quod cum hæc regia potestas cum suis annexis essentialiter pertineret ad actus exteriores, ad externamque gubernationem in homines exercendam, neque conueniebat Christo, nec fuit ei danda, vsque dum prodiret in hanc visibilem lucem, & esset à matre separatus. Nã dum erat in sacrato purissimoque suæ genetricis vtero reputabatur secundum humanitatem, quasi pars eius, & ita nondum erat pro illo statu capax, vt deputaretur Princeps, caput, Sacerdos, & Iudex omnium hominum. Quoniam hæ dignitates exposcunt personam in visibili, & tractabili statu positam, & quæ per se ipsam operari possit, vt persona totaliter ab alijs omnibus distincta, & separata numero, & si officio valde coniuncta, vti caput suis copulatur membris.

Secundo respõdeo. Mihi verò similius esse, quod in eodem instanti incarnationis, in quo Christus hãc Regiam meruit dignitatem, illam accepit, fuitque ex tunc deputatus dominus vniuersorum, & supremus cælestis Regni Princeps. Itaque ex tunc scriptũ gestat in fœmore suo magnificum illum titulum, quem vidit, & legit S. Ioan. Apocalyp. c. 19. *Rex Regum, & Dominus dominantium.* Nec S. Thom. huius docuit contrarium, quoniam loquebatur de regia, & dominatiua Christi potestate quantum ad externam eius manifestationem, & actualem vsum: ad quem non videbatur idoneus Christus, vt homo, quandiu in sanctissimo matris vtero conclusus detinebatur. Secus autem, quoad deputationem, ad hãc enim satis sitperque fuit, quod à primo incarnationis momento fuerit perfectus vir, perfectaque ratione pollens, secundum quam exactissimè poterat, & Regis, & Sacerdotis, & Iudicis munia exequi. Et quidẽ quod in puncto natiuitatis Christi Regia eius dominatiua splenduerit potestas, ipsiusque cœperit vsus, qui considerauerit ea, quæ natiuitatis nocte ab Angelis, à pastoribus, & proximis tunc diebus à Magis orientalibus Regibus gesta à sac. Euangelistis narrantur, haudquaquam id poterit in dubium reuocare.

Quod qui non plenè intellexerit, legat Aug. in quodam sermone de Epiphaniæ solemnitate ita dicentem. *Quis est iste Rex tam paruus tam magnus? nõdum in terris loquens tam in cælis edicta proponens?* Hoc August. dixit, quia Christus in puncto suæ natiuitatis vt se omnium rerum ostenderet Dominum, vsumque vniuersalis sui dominij inchoaret, nouam formauit stellam, in qua totum omnium rerum ordinem omnemque naturæ facultatem excellenti virtute superauit. Vt autem seipsum Regem Regum aperte demonstraret; eamdem stellam nuntium designauit ad Orientales Reges, ipsos ad stabulum, & Præsepe vocans, vt eum ibi, & humili prostratione, & mystica munerum oblatione vniuersalem recognoscerent, susciperent, & venerarentur Regem. Quia ergo Christus tũc primum cum natus fuit Regalis potestatis vsum initiauit, idcirco S. Thom. dixit tunc accepisse Regiam potestatem, frasim scripturæ sacræ imitatus, quæ tunc solet dicere res fieri quando primum factæ apparent.

Sed noua tunc difficultas insurgit. Si in primo instanti incarnationis Christus ob id accepit Regiam potestatẽ, quia erat illi debita ex vi hypostaticæ vnionis, & non debuit sine grandi vrgentique necessitate ad tempus aliud eius traditio differri, cum in illo instanti Christus esset perfectissime talis potestatis capax: Sequitur, quod hæc potestas data fuit Christo prius ordine naturæ seu rationis, quam in ipso intelligamus aliquam præcessisse operationem. Consequens autem aduersatur his quæ diximus: ergo falsa est hæc nunc tradita doctrina, vel saltem non cohærens his, quæ diximus antea. Sequela patet. Regia potestas, non in actu, sed in habituali deputatione considerata, non pendet per se ab aliqua actione suscipientis eamdem potestatem. Sed à sola suscipientis capacitate, iure sufficienti posito. ergo si potestas hæc conuenit Christo ex vi hypostaticæ vnionis, dici debet quod ipsam nulla eius expectata operatione accepit: atque adeo quod fuit ei data antequam in actualem prodiret actionem, qua eam promereri posset. Minor etiam probatur. Præmium, miraculis seclusis quæ non sunt sine vrgentissima causa admittenda, nequit ordine naturæ antecedere meritũ. Igitur si Christus hanc potestatem accepit prius natura quam in actualem exiret operationem, potestas hæc non potuit esse præmium cuiuspiam meritoriæ Christi actionis.

Confirmatur. Si regia potestas debitã fuit Christo ex vi hypostaticæ vnionis, sequitur quod resultauit per simplicem emanationem & effluxum ab ipsa hypostatica vnione, seu ex humanitate verbo hypostaticè vnita. & ex consequenti, quod prius ordine naturæ conuenit Christo, quam in aliquam ipse prodiret actionem. Ea enim quæ simplici emanatione ex principijs intrinsecis alicuius subiecti dimanant, non pendent ab aliqua ipsius subiecti actione: quin potius omnem præueniunt, & antevertunt. ergo re-

Digitized by Google

gia potestas omnem in Christo actionem præcessit, atque adeo non ei fuit ex meritis collata. Sequela videtur manifesta, quia nulla apparet rō ob quā potestas hæc tam connaturalis, & debita Christo ratione hypostaticæ vnionis, non fuerit in eius humanitate ad modum propriæ passionis per simplicem effluxum, & resultantiam consequuta, qui cum non tam esset physicus quam moralis effluxus, non necesse fuit, quod oriretur ex formali aliquo principio actiuo, sed optimè reducitur ad suppositum, & ad infinitam eius dignitatem; sicut dicebamus superius de valore meriti infinito.

Hoc argumētum cum sua confirmatione, easdem ferè vires habet de reliquis potestatibus sacerdotali & iudiciaria, atque etiam de authoritate, & excellentia capitis. Sed de potestate sacerdotali speciale se offert argumentum, quod sit secundum.

Per illam primam actionem qua Christus mortē pro nobis subeundam acceptauit, quam vt sępe diximus, habuit in primo incarnationis instāti, vsus fuit sacerdotali potestate, nam vt ex S. Th. 3. p. q. 22. a. 2 ad 3. colligitur, Christus semetipsum Deo obtulit. Vnde inquit, quod in passione non primum se ipsum immolauit, & sanctificauit, sed nouo modo, puta, cruento: ergo illa operatio præsupposuit in Christo sacerdotalem potestatem. Rursus. Illa operatio fuit primum meritum, quod habuit Christus, ergo ante omne meritum accepit Christus potestatem sacerdotalem, atque adeo non ei fuit propter meritum collata.

Ad primum argumentum respondeo, quod illa perfectio, quæ ex vi hypostaticæ vnionis debita fuit Christo, & ei connaturalis, quatenus erat singularis persona, & quæ non respicit per se, & formaliter aliquod extrinsecum, prius illi fuit data, priusque illi conuenit, quam perfectio alia quæcumque pertinēs ad ipsum, vt caput est, & persona communis, & quæ formaliter respicit, & terminatur ad aliquid extrinsecum. Vnde prius ordine naturæ præsupposita fuit in Christo visio beatifica, atque etiam beatifica ipsius dilectio, quam potestas regia, sacerdotalis, & iudicatiua, & quam excellentia, & dignitas capitis. Imo non solum operationes istæ pręcesserunt naturæ ordine in Christi humanitate potestates prędictas, verum omnes virtutes infusæ, & intellectuales, & morales constitutæ in actuali complemento per proprias actiones. Quoniam hæc omnia perfectio pertinebat ad Christi humanitatem singulariter cōsideratam, eratque intrinseca eius perfectio, quæ, vt dixi, pręsupponi debuit in Christo ad omnem aliam perfectionem, quæ per se, & formaliter aliquid extrinsecum respicit. Non computo inter extrinseca Deum vt obiectum cognitionis, & amoris beatifici: quia coniunctio creaturæ rationalis ad Deum per hos actus est præcipua, formalis, & intrinseca eius perfectio. Quælibet enim res præcipuè, & formalissimè perficitur in actuali coniunctione ad primum suum principium, vltimumq. finem. Ex hac doctrina sequitur pręcessisse in Christo eas operationes, tā ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis, quibus verum potuit inesse meritum, & quibus proinde Christus mereri potuit omnes huiusmodi excellentias, & potestates.

Ad confirmationem dico, quod ob id potestas regia non habuit rationem propriæ passionis respectu vnionis hypostaticę, neque per simplicem emanationem resultantiam, sed data fuit Christo specialiter à Deo: quia propria passio debet esse perfectio rei intrinseca, qua res secundum semetipsam perficiatur. Vnde quia ista potestas per se primo est perfectiua subiecti in ordine ad extrinsecum, non habuit, rigorose loquendo, rationem propriæ passionis, quamuis sit valde connaturalis Christo ratione hypostaticę vnionis, neque consequuta fuit in Christi humanitate ad modum propriæ passionis. Et idem iudicium est de cęteris potestatibus, sacerdotali, & iudiciaria ferendum, atque itidem de dignitate, & excellentia capitis.

Ad secundum argumentum respondeo primo, quod illa oblatio spirituali modo facta, qua Christus in primo incarnationis instanti seipsum sanctificauit & immolauit patri, non procedebat formaliter à potestate sacerdotali, neque fuit propriè actus sacerdotij Christi. Pertinet enim ad potestatem sacerdotij non qualecumque sacrificium, sed sacrificium externum, & visibile, & si protestatiuum inuisibilis, & spiritualis sacrificij, vt ex S. Thom. 2. 2. q. 85. a. 1. colligere licet. Neque vnquam S. Th. docuit, quod illa spiritualis Christi sanctificatio, & immolatio fuerit sacerdotalis actus, sacerdotaleq. officium. Vnde nō fuit necesse, quod illa operatio præsupponeret sacerdotalem potestatem in Christo. Quo fit, vt satis inefficaci argumento quidam Theologi probent, Christo ex primo suę incarnationis momento sacerdotali fuisse potestate præditum, ex eo quod seipsum sanctificauerit, & immolauerit in illo primo instanti: Quia illa spiritualis immolatio non fuit actus sacerdotalis potestatis.

Secundo, si quis contendat illum actum pertinuisse ad potestatem sacerdotalem, eo quod fuit sanctificatiuus totius humani generis, poterit aliter responderi ad argumentum factum, sitque eius secunda solutio. Quod in illa operatione Christi potuit considerari gemina virtutis ratio. Altera pertinens ad charitatem: & altera ad religionem spectans. Secundum quod ad charitatis virtutem pertinebat ille actus, seipsum pręcessit, prout ad religionē pertinuit, & in illo priori suo actus ille perfectionem charitatis participauit, meruit potestatem, & regiam, & sacerdotalem, quę & data fuit Christo prius ratione, quam ipsemet actus formalē virtutis religionis rationem indueret. Atq. adeo quatenus prima illa Christi operatio religionis rectitudinem, & formalē rationē importauit, pręsupposuit in Christi humanitate sacerdotalē potestatem. Et quidē cum sacerdotis potestas non fuerit qualitas aliqua realiter infusa Christi animę, sed quędam moralis deputatio (realis tamen) ad sacerdotalis munia exequenda, nō erit difficillimum intelligere, quod potuerit mediare inter duas illas rationes formales, quę in vna, & eadem Christi operatione repetiebantur. Et cum sacerdotalis potestas iuxta doctrinam à S. Th. traditā, Regalem potestatem fuerit consequuta aut saltem ei annexa, fatēdum erit, quod Regia quoq. potestas pręsupposita fuit in Christo, ad illam primam eius operationem, quatenus ad religionis virtutem spectat. Et hactenus de 3. dubio.

D V-

DVBITATIO IV.

Quæ sint supernaturalia bona, quæ Christus promeruit nobis.

DEuentum tandem est ad dubitationem quartã, & vltimam tertij articuli quęstionis quintę. In qua disserendum est, quid nobis Christus meruerit. Explicuimus quidem superius in 2.ar. eiusdẽ quęst. 5. Christum satisfecisse Deo ex toto iustitię rigore pro vniuersis hominum peccatis, & criminibus, diximusque ibidem, satisfactionem Christi per se, primo non tam nostrum spirituale commodum, quam ipsum Dei honorem, eiusque maiestatem attendisse; quamuis secundario multa inde commoda, spiritualiaque bona nobis euenerint. Addidimusque præterea Christi meritum è contra se habuisse, ita, quod Christus prout meruit, non aliquod Deo acquisiuit bonum, sed sibi vt homini, & nobis, quibus meruit, in duobus autem dubijs pręcedentibus huius 3.art. vtcunque exposuimus, quę nam fuerint, illa bona, quę Christus sibi proprijs meritis comparauit, quę vero illa, quę nullatenus sub eius meritis cadere potuerunt, aut saltem non debuerunt, secundũ connaturalem meriti, & pręmij ordinem. Superest tandem, vt in hoc postremo dubio diserte exponamus, quæ bona Christus suis nobis acquisiuerit meritis, quæ vero absque Christo eiusque meritis nobis obueniant. Quam sanè tractationem non ad longum versare decreui, tum quia maiori materiæ grauitate, quam difficultate polleat, tum potissimum, quia magna cum doctrina, & eruditionis copia ipsã pertractarunt ante nos viri doctissimi, & si nõ æqua felicitate omnes, quia eorum nonnulli, & Christi meritis, & supernaturalibus, quæ nobis conferuntur dona, non parum excellentiæ, & dignitatis subtraxerunt, vt adnotabimus inferius in huius disputationis progressu.

Prima pars dubitationis quartæ.

In qua explicatur quænam sint bona quæ nam cadunt sub Christi merito.

PRius quam ad explicandum accedam, quæ bona Christus nobis meruerit, operæ pretium duxi recenseri, & exponere, quæ sint ea supernaturalia dona, quæ iuxta communem omnium aut fere omnium Theologorum sententiam, sub Christi meritis non cadunt.

Notandum que est primo, quod illa bona, quæ nobis quidquam conferunt ad æternam comparandã salutem, non eodem modo se habẽt. Quædam enim sunt nobis intrinseca cuiusmodi sunt habitus gratiæ, & infusarum virtutum, specialia Dei auxilia, & his similia: Inter hæc intrinseca bona connumerari debent sacramenta, quæ licet ab extrinseco ministro conferantur in nobis tamen suscipiuntur. Quædam vero extrinseca vt prædestinatio nostra, incarnatio Christi, &c. Hæc itidem extrinseca bona non omnia pariformiter se habent, nec vnum, & idem de ipsis omnibus ferendum est iudicium. Vnde est secundo notandum. Quod inter bona hęc extrinseca quædam sunt, quæ possunt simpliciter induere rationem mediorum comparatione ad æternam nostram salutem, vel quia sunt omninò inferioris ordinis, puta, naturalis, quæ eleuari possunt, etsi per accidens, & extrinseca ordinatione, ad supernaturalem gratiæ finem, vt diuitiæ, honores, &c. Vel quia non ascendunt ad ordinem supremum, sed intra ipsum gratiæ ordinem continentur, vt quædam eius partes, nam quæ in eodem ordine continentur, multo esse sibi possũt officio, & quodammodo obsequio. Huius generis sunt orationes sanctorum, quæ nos iuuant coram Deo ad gratiam, & gloriam comparandam, siue sint orationes sanctorum in termino existentiũ, siue eorum qui adhuc in statu viæ inter nos commorantur. *Prodest enim multum*, vt inquit Iacob. in sua can. c. 5. *Oratio iusti assidua*. Imo & ministeria sancto rum Angelorum, quibus assiduè nobis bona procurant, tuentes nos, & defendentes ab ipsis nostrarum animarum hostibus, orationes, & preces nostras coram Deo præsentantes similiaque valde vtilia nobis officia impendentes. Nam Pau. ad Hebr. c. 1. dicẽte. *Omnes sunt administratorij spiritus, in ministeriũ missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.* Quædã verò alia bona extrinseca sunt, quæ ad nostram salutem, & primam, & vltimam comparata, non tam, habent rationem medij quam causę: Imo & eorum quædam nullatenus queunt medij rationem induere propter eorum excellentiam maximam. Ad hoc genus pertinent prædestinatio nostra, quæ causa est omnium spiritualium effectum omniumque supernaturalium bonorum, quibus prædestinati ad vitam æternam consequendam iuuantur: Christi prædestinatio, eius incarnatio, vita, passio, mors, eius merita, & satisfactiones, ipsorum meritorum, earumdemq. satisfactionum determinata, & efficax applicatio ad eos in quibus efficaciam habent.

§. 1. Prima conclusio.

HIs ergo suppositis primam statuo concl. Non, meruit nobis Christus ea bona extrinseca, quę potius rationem causæ sortiuntur respectu salutis nostræ, quam medij, vna excepta prædestinatione nostra, de qua sequenti dicemus conclusione. Itaque, non meruit nobis suam prædestinationem, incarnationem, passionem, &c. Hæc conclu. communis est apud omnes Theologos, nec verò negari vlla ratione potest, præsertim de prædestinatione, & incarnatione ipsius Christi. Quæ bona sicut Christus sibi ipsi mereri non potuit, vt ex dictis in secundo dubio manifestum relinquitur, ita nec nobis potuit mereri. Quoniam bona ista, cum fuerint principia, & quidem radicalia, omnium Christi meritorum nullatenus potuerunt esse præmia meritorum eorundẽ. Et constat manifestissimis illis sacr. script. testimonijs, in quibus incarnationis mysterium ad solam, Dei misericordiam reuocatur Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Paul. Rom. cap. 8. *Si Deus pro nobis quis contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, &c.* Præterea quod nec meruerit bona alia suam vitam, passionem virtutum opera, &c.

Res

Res etiam est manifesta. Et probatur primo, hæc bona fuerunt ipsamet Christi merita, atque ipsæ itidem eius satisfactiones. At merita non cadunt sub merito respectu eiusdem merentis, nullus enim meretur, quod sibi mereatur aut alteri. ergo, &c. Secundo. Nullus à seipso meretur, sed ab alio, alias idem esset merens, & præmiator respectu eiusdem, quod impossibile à sapientibus iudicabitur, iustitia namq. eiusdem ad seipsum esse nō potest. At si Christus no bis hæc bona promeruisset, certè eadem bona meruisset à semetipso, quoniā ipse voluntariè fuit operatus omnes suæ vitæ actiones, seque sponte morti fuit, & passioni oblatus: ergo à seipso Christus hæc bona mereretur, & impetraret, ita vt secūdum, quod homo, & merens esset, & præmians, orans, & oranti concedens, quod fuit impossibile. Non me clam est solutio, quam Franciscus Cartagena loco citato discursu 11. huic aut simili argumento adhibet, nimirum, Christum non meruisse nobis incarnationem suam absolutè consideratam, neque suā merita absolutè, & entitatiuè sumpta, meruisse tamen hac omnia in ratione mediorū, idest meruit, vt eius incarnatio, atque sua itidem merita, media essent ad nostrā salutem, & quod Deus ad hunc finem ea vt media proportionata assumeret. Ita quod propter ipsa conferret nobis vniuersa supernaturalia bona, quæ contulit de facto.

Verum hæc solutio nulla ratione potest subsistere. Nam licet si ad possibilitatem duntaxat attēdamus, vtcunque intelligi possit, quod quia Christi merita infinita fuerūt, infinitoque valore meritorio pollebāt, potuerit in eis illa quasi reflexio supra semetipsa reperiri, ita quod Christus vna, & eadem actione meruisset nobis salutem, & gloriam, & quod Deus eādem operationem assumeret, vt medium ad nostrā salutem operandam, & quod ipsam Christi incarnationem (& si non in fieri, quia operationes, & merita Christi præsupponebant factam) tamen in facto esse, & secundum continuationem assumeret etiam, vt medium ad salutem nostram. Licet, inquam, hoc nō esset forsan impossibile, nec proinde intelligibile, at si de facto illa solutio procedat, non consentit fidei veritati, sed puto eam esse manifestum errorem. Quoniam constat ex testimoniis dudum ex sacra scriptura deductis, & ex alijs innumeris, quod Deus ex liberali, & gratuito amore dedit nobis Christum, vt redemptorem, & auctorem salutis nostræ, & quod omnia eius opera, totam vitam, & mortem, in nostram destinauit salutem, & quod propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & similiter missus est à Patre. ergo, & Christi Incarnatio, & omnia eius opera, ex Dei ipsum mittentis incarnationem habuerunt esse media ad nostram salutem destinata (sumimus hic medium largè, & ampla acceptione, vt comprehendat etiam id quod assumitur vt causa nostræ salutis effectiua) ergo quod incarnatio Christi, & eius merita rationem habeant mediorum ad salutem nostram, ex liberalissima, & gratuita Dei voluntate prouenit, & non ex eo quod id Christus meruerit.

Hoc argumentū æque procedit in opinione Scoti asserentis Christum, etiam non extante peccato, venturum, atque in sententia contraria quam S. Thom. docuit. Quia in omni opinione fateri tenemur, quod Christus, prout venit de facto passibilis, & mortalis, in nostram salutem venit destinatus: Et quod propter nos, & ipse se tradidit. & Deus tradidit illum. Siquidem prædictus auctor velit dicere, quod incarnatio & merita Christi data sunt nobis à Deo, vt causa nostræ salutis, & hoc absq. vllis meritis, sed quod Christus meruit, vt assumerentur in ratione mediorum ad salutem eandem, quod plane auctor ille in. lib. cit. non semel asserere videtur, præsertim in discur. 3. eius sententia nihil erroris continet: Sed superest et explicandum quid aliud Christi merita ad nostram salutem contulerint, vt media, præter id quod vt causæ efficiunt. Et si hoc non constet, quid obsecro nobis profuit illud Christi meritum? Nam quid ad nos duplex illa formalitas, & causæ, & medij, si nihil est vtilitatis in vna, quæ non sit in alia? Missum facio, quod illa solutio fundatur forsan in quadam opinione de prouidentia generali, quæ valde placuit prædicto auctori, quæ est sine dubio falsissima, essetque ad scholis explodenda. Præbet enim occasionē dicendi multa in materia de prouidentia, & prædestinatione Dei, quæ scripturis sacris sunt parum consentanea. Sed de hac opinione non vacat in præsentia amplius quid dicere. In libris de origine, & potestate gratiæ diximus multa, quibus hæc doctrina apertissimè confutatur. Ad nostrā ergo reuertamur conclusionem.

Circa hanc igitur primam concl. quam ita in cōmuni proposui, ne à cōmuni Theologorum, præsertim Thomistarum vsu familiarique modo loquendi recederem, aduertendum esse censeo, hanc conclusionem vniuersaliter verā esse de omnibus Christi actionibus, & de his omnibus ad Christum pertinentibus, quæ ipse sibi mereri non potuit, qualia fuerunt ea omnia, quæ circa conclusionem recēsuimus. Cæterum in his quæ sunt circa Christum gesta, quæ ipse suis sibi meruit actionibus, cuiusmodi fuerunt resurrectio, corporis immortalitas, sui nominis exaltatio, consessus ad dexteram Patris, & siquę fuerunt alia cuiusmodi, aliud est iudicium ferendum. Nam hæc omnia, quę numerauimus, Christus non solum sibi meruit, sed & nobis simul, vt pręcedenti dubio ex Athan. ſ. oratione secunda contra Arianos dicebamus. De quibus bonis ita dicet Theologus. Quod non meruit illa Christus, vt essent nobis media ad salutem siue primam siue vltimam comparandam. Quia diuina hęc bona propter excellentiam eximiā, qua & nos, & nostram etiam salutem exuperant, eo quod transcendunt gratię habitualis ordinem, & ad ordinem gratię hypostaticæ vnionis pertinent, nequeunt si cum rigore loquamur, mediorum induere rationem ad nostram salutem comparata: meruit tamen Christus, vt essent causa exemplaris, imo & forsan efficiens, physica efficienna, salutis nostrę. Itaque Christus non solum sibi meruit, vt à mortuis excitaretur, fuisset que inter mortuos liber: sed & meruit quod resuscitaretur, vt primitię dormientium, & vt exemplar ad cuius similitudinē iusti omnes resurgent, eorumque in extremo die reformabū tur corpora. De effectiua causalitate q. seq. nonnulla dicemus. Non negauerim posse probabiliter dici, quod non solum Christus suam resurrectionem, & ascensionem meruit nobis in ratione causę exemplaris, & effectiuę, sed etiam in ratione medij. Itaque meruit

meruit vt sua resurrectio conferret ad nostram iustitiam,& resurrectionem tãquam medium ad finem, non vltimum,& præcipuum,nam hic finis est gloria Dei,sed vt finem immediatum, & minus principalẽ, & qui tandem ordinetur,vt medium ad ipsum principalem finem,Dei scilicet,gloriam,atque itidem ad gloriã Christi. Nam sicut est valdè probabile,quod Christi incarnatio habuit rationem medij ad salutẽ nostram iuxta modum expositum,quod ex illis simboli Apostolici verbis, *Propter nos homines, & propter nostram salutem*, &c. rationabili potest consequutione deduci. Et idipsum proportionabiliter dicendum est de passione, & morte Christi. Ita nihil dicet improbabile, qui asseruerit Christum propter nos homines resurrexisse,propter nostramque iustitiam, ac resurrectionem futuram tanquam propter immediatum,& proximum finem, & similiter ascẽdisse ad dexteram Patris propter nostram glorificationem,& ascensionem in cœlum. A qua locutionis phrasi non abhorret modus loquendi S. Paul. ad Rom.8. *Traditus est propter delicta nostra, resurrexit propter iustificationem nostram*. Non latet me magnũ versari discrimen inter ea Christi opera,& mysteria, quæ ad eius humilitatem pertinent, qualia fuerunt passio,& mors, & ea quæ ad ipsius exaltationem, & glorificationem spectant,purà, resurrectio, ascensio in cœlum,&c. Nam cum, vt modò ipse dicebam,& nos docuit S. Synod. Trid.sess.6. cap.7. Christi gloria finalis sit nostræ iustificationis,& salutis causa,nõ apparet valdè consentaneum rationi, quod illa Christi mysteria, quæ directè ad eius gloriam, & exaltationem spectant, vocari debeant media ad nostram iustitiam, nostramque salutem, vt ad finẽ ordinata. Propter quam causam, illam Christi exaltationem, quæ in manifestatione sui nominis, illius, videlicet, quod est super omne nomen, quam sibi Christus humilitate,& morte promeruit tanquam excellentissimum,& supremum omnium suorum laborum præmium, ego nullatenus auderem dicere eam nobis Christum meruisse tanquam medium ad nostrã salutem ordinatum. Meruit quidem, vt esset quoddã excellens eius exemplar. Nam filiatio adoptiua per filiationem Christi naturalẽ,in cuius manifestatione consistit illa sublimis eius exaltatio, regulatur, & mensuratur iuxta illud Paul. Rom.8. *Quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij eius*, nullatenus tamen meruit, vt esset medium, vt ad finem in nostram salutem ordinatum.

§.2. *Secunda conclusio.*

NOn meruit nobis Christus prædestinationem nostram, si sumatur pro actu ipso, qui est in mente prædestinantis,non solum secundum eius entitatem, verum neque secundum respectum quo effectus ipsius prædestinationis respicit. Oppositum huius conclusionis quoad priorem eius partem nullus Theologorum hactenus docuit, stultusque iudicandus esset,qui id vel leuiter suspicaretur. Nam quã causam habere poterit actus diuinæ voluntatis entitatiuè sumptus,cũ non sit aliud,quàm ipsemet Deus, qui prima est omnium rerum causa? Ita dixit S.Th. 1.p.23. ar.5. loquens de actu prædestinationis, quo Deus homines ad gloriam prædestinauit. Secunda vero pars cõclusionis cõtrarios habet aliquos Theologos, præsertim ex iunioribus, inter quos vnus est Franciscus Cart. qui lib.cit.discur.11.non solum docet nostræ conclusionis contrarium, verum & absolutè dicit,quod per modũ causæ finalis,& meritoriæ Christi merita mouere potuerunt Dei voluntatem ad conferendum hominibus gratiam, & gloriam. Hæc tamen huius authoris sententia ex quibusdam pendet principijs, quæ etsi nobis vehementer displiceant, non vacat tamen in præsentia non modo impugnare,verum nec referre. In 1.lib.de orig.& potestate gratiæ tract.3. rem istam accuratiori, qua potuimus diligentia pertractauimus. Vnde breuissimè exponam præsentis conclusionis intelligentiam, cuius exacta probatio illo in loco erit videnda.

In secunda igitur nostræ conclusionis parte minimè negare intendo,quod bonitas creaturæ sit quandoque ratio diuinę voluntati volendi,& amandi aliquid, ita quod vnum obiectum sit diuinæ voluntati ratio volendi aliud. Duo tamen affirmo, Alterum, quod nullatenus potest esse causa, quæ verè moueat voluntatem diuinam, nec vt finalis causa, nec meritoria,nec alia ratione vlla: talis namque motio, & causalitas derogat quamplurimum summæ diuinæ voluntatis perfectioni: quoniam subijcit volũtatem diuinã creatæ causalitati,& motioni. Alterum,quod nulla creata bonitas potest esse prima, & principalis ratio diuinæ voluntati, ad volendum aliquod obiectum, nec ex ipsa tanquam à ratione prima, vel per modum excitantis ipsam Dei voluntatem, vel alio quouis modo potest,nostro modo loquẽdi,incipere volitio diuinæ volũtatis circa aliquod obiectum, sed sola ipsa summa Dei bonitas potest esse prima ratio diuinę voluntati ad aliquod bonũ amandum. Et hoc est, quod S.Th.dixit 1.p.q.19.art.5.ad 3.quod primi effectus ex sola voluntate Dei pendent. Cęterum sub diuina bonitate,quæ primaria est,& formalis ratio volũtati diuinæ,propter quam omnia,quæ extra ipsam sunt,amat,& diligit,non inconuenit inuenire aliquam particularem rationem, propter quã Deus aliquid velit. v.g. supposito,quod Deus propter suã bonitatem voluit conferre homini vitam æternam, ipsa æterna vita,vt volita à Deo,est ratio eius voluntati ad volendum,& determinandũ media, quæ ipsi æternæ vitæ consequendæ sunt necessaria. Imo in sensu composito necessitatur diuina voluntas ad volendum huiusmodi media. Quæ necessitas primam originem habuit, non ex ipsa beatitudine, & ex necessaria conuenientia, quæ inter ipsam vt consequẽdam, & inter illa media reperitur, sed ex ipsa Dei bonitate,quæ fuit prima, & principalis ratio voluntati diuinæ ad volendum conferre homini beatitudinem. Verum hac prima,& radicali ratione supposita,eademmet diuinę voluntatis necessitas sumitur, vt à ratione secundaria, & minus principali, & subordinata rationi principaliori,scilicet bonitati diuinæ,ex illa intrinseca,& necessaria conuenientia,quæ inter beatitudinem,& illa determinata media reperitur. Et existimo, quod hoc est adeo certum, vt Theologi,qui negant,verbis potius, quàm re ab hac sententia discedant,quæ fusius,& accuratius lib.cit. collimauimus. Quibus ita suppositis, id asserebam in 2.par. conclus. quod Christus non fuit causa nec finalis, nec meritoria, quæ diuinam voluntatem ad

præ-

prædestinandum homines moueret, nec reali, & vera, nec metaphorica motione, quæ est propria finalis causa. Nec verò fuit ratio formalis, & præcipua ipsi voluntati Dei, vt homines prædestinaret, & ad vitam æternam eligeret; sed totum prædestinationis negotium reuocandum est ad ipsam Dei bonitatem, tanquam ad primam, & radicalem rationem, & ad libertatem diuinæ voluntatis. Ita vt quilibet prædestinatus, si radicem suæ prædestinationis inquirat, nullam inueniet aliam, præter illam, quam Propheta Regius agnouit, cum dixit: *Et saluum me fecit, quoniam voluit me.* Cum hoc tamen libentissimè fateor, quod Christi opera fuerunt ratio secundaria diuinæ voluntati ad prædestinandū homines. Quam rationem ob id reduximus ad ordinem causæ meritoriæ, quia Christus, vt dicemus postea, meruit prædestinatis omnes prædestinationis eorum effectus, quamuis reuera respectu ipsius Dei prædestinantis, & respectu ipsius prędestinationis actus, etiam prout quandam rationis importat habitudinem ad homines prædestinatos, nullam omnino causalitatis vim exercuerit, sed tantum se habuerit per modum secundariæ rationis. Sed hæc pressius, & limatius explicabuntur infra quæstione 7. cum disputabimus, an prædestinatio Christi causa fuerit prædestinationis nostræ.

Ex his sequitur intelligentia illius vulgati dubij, scilicet, an Christus meruerit nobis gratiam increatam, idest diuinæ voluntatis amorem, & beneuolentiam erga nos, ex qua proueniunt vniuersa dona gratuita, quæ nobis Deus confert. Constat, inquam, ex dictis, Christum non meruisse hanc increatam gratiam, si propriè, & rigorosè de meritoria causalitate loquamur. Fuerunt tamen Christi merita ratio secundaria diuinæ bonitati, vt primariæ rationi subordinata, respectu increatæ beneuolentiæ, seu alijs verbis increatæ gratiæ, ex qua omnis creata gratia originatur, & dimanat. Doctrinæ series suo iure postulare videbatur, vt hoc loco diserta, & dilucida tractatione explicaremus, an in aliquo sensu vero, & proprio concedi possit, & debeat, Christum meruisse hominum prædestinationem. Verum ne sæpè eadem repetamus, res ista explicabitur in quæst. 7. cum tractabitur de Christi prædestinatione, & explicabitur, an fuerit hominum prædestinationis causa.

§. 3. *Tertia conclusio.*

CHristus Dominus non meruit ea, quæ præsuppositiuè tātum, & materialiter necessaria sunt hominibus ad salutem, v. g. non meruit creationem mundi, aut creationem hominis, neque naturalē hominum generationem, nec actualem eorum in rerū natura existentiam, nec quod habeant intellectum, & voluntatem, & alia huiusmodi. Ista conclusio, vt iacet communiter est à Theologis recepta.

Probatur vnica ratione, quę familiaris quoque est apud Theologos. Christus tantum meruit hominibus eorum salutem, & ea quæ rationem aliquā medij induunt ad eam comparandam; sed res istæ, quas numerauimus, & aliæ similes nullam habēt rationem medij respectu vitæ æternæ consequendæ, sed purè materialiter, & præsuppositiuè se habent: ergo non cadunt sub Christi meritis.

Confirmatur. Esto concedendum sit Christū meruisse prædestinationem Petri, non ob id tamen est concedēdum meruisse suum esse, ipsumque existere Petri, nec vllus Theologorū id vnquam concessit. Quoniam Christus meruit id, quod pertinet ad perfectionem supernaturalem Petri, & non quod pertinet ad eius esse naturale, quia conferre Petro esse naturale, non ad ordinem gratiæ, si per se loquamur, sed ad ordinem spectat naturæ, & ad Deum non vt sanctificatorem, & glorificatorem, sed vt creatorem cœli, & terræ pertinet: Christus autem, vt homo nō subseruit, nec subministrauit Deo, vt authori naturæ, per se loquendo, sed vt authori gratiæ, & vt glorificatori, & sanctificatori hominum: ergo non meruit nobis illa, quæ tantum pertinent ad naturæ ordinē, & præsuppositiuè se habent ad sanctitatē, & gratiā.

Ex istis infero, Christum non meruisse sibi naturalem humanitatis suæ vitam, neque eius conseruationem, cuius oppositum docēt nonnulli Theologi. Probatur, & primo, quod non meruerit animæ vitam, eiusque conseruationem, manifestum apparet, quoniā anima immortalis est sua natura, atque adeo quod eius vita in perpetuum duret, cum sit res secundum naturæ ordinem necessaria, non cadit sub merito: non enim meremur ea, quæ necessariò contingūt. Quod verò neque corporis meruerit vitam, probo ex dictis. Vita corporis Christi erat aliquid pertinens ad ordinem naturæ, præsuppositiuè se habens ad gratiam, & meritum: ergo non cadebat sub Christi meritis, neque, per se loquendo, habebat rationem medij ad humani generis reparationem, sed erat quid materialiter præsuppositum, & ad hominū redemptionem, & ad omnia Christi merita. Secus autem dicendum est de reparatione vitæ Christi per resurrectionem factæ, nam hoc bonum non naturalis, sed supernaturalis simpliciter fuit ordinis, non materialiter præsupponebatur ad merita Christi, sed fuit eis omnibus posterius, atque adeo rationem præmij habere potuit, comparatione ad ipsa Christi merita.

Obseruandum est tamen, quod ista conclusio debet intelligi per se, & regulariter; nec enim negandum est, quod per accidens aliquod eorum, quæ recensuimus ad ordinem naturæ spectantium, cadat sub meritis Christi. Nam quod aliquis aliquando non moriatur, & liberetur ab infirmitate, quæ secundum naturę facultatem exiualis est, & mortalis, propter bonum spirituale ipsius hominis infirmi, vt videlicet debitam pœnitentiam de suis peccatis agat, aut propter bonum reipublicæ, seu alterius priuatæ personæ, non semel ex Christi meritis tantum contigit. Et hanc virtutem ex Christo deriuatam tribuunt Theologi in 4. dist. 23. Sacramento Extremæ vnctionis. Itaque per accidens quandoque contingit, vt huiusmodi naturalia bona, quæ præsuppositiuè se habent ad ordinem gratiæ, induant rationem mediorum ex diuina ordinatione ad æternam vitam, vel aliqua ratione etsi remota ad gratiam, ad ipsumque gratiæ finem referantur, & hoc modo considerata, cadunt sub Christi meritis.

Hæc mihi se obtulerunt dicenda circa ea bona, quæ sub Christi meritis non cadunt.

Secun-

Digitized by Google

Secunda pars dubitationis quartæ.

In qua agitur de bonis, quæ nobis per Christi merita conferuntur.

DE bonis autem alijs, quæ ad Christi merita pertinent, & quæ nobis propter Christi merita conferuntur, agendum est deinceps.

Vt hæc tractatio expeditior sit, & compēdiosior, operæpretium fore iudicaui, primum proponere diuersa Theologorũ placita, quæ in hac disputatione versantur, prætermissis Pelagianorum, & aliorum hæreticorum erroribus, qui, cum Christum humani generis Redemptorem minimè fuisse crediderint, consequenter negarunt gratiam, & iustitiam, & reliqua supernaturalia dona nobis per Christum obuenisse. Et alia multa dixerunt, quæ iam olim iustam ab Ecclesia acceperunt damnationem, & Patres antiqui in eorum extirpatione, & eradicatione felicissimè laborarunt, legantur omnia Africana Cōcilia, & Epistolæ illæ Innocentij primi, & Patrum, qui prædictis adfuere Concilijs, de quibus dubio procedenti mentionem fecimus. His igitur prætermissis hæreticorum deliramentis, quæ non oportet iam olim consopita è cineribus suscitare, ad Catholicorum sententias connumerandas conuertamur.

§. 1. Proponuntur Theologorum sententiæ.

QVatuor inter Theologos de hac re sententias reperio. Quarum prima affirmat quidem (in quo & omnes Catholicæ sententiæ conueniunt) Christum meruisse hominibus & gratiam, & gloriam, ac proinde vniuersa opera meritoria, quæ ex iustificante gratia procedunt, & ad beatificantem tendunt gloriam, ac meruit itidem vltimam dispositionem ad primam gratiam, qua ratione eandē gratiam concomitatur, ipsamque naturæ prioritate supponit in anima, vt efficientem, & formalem sui causam. Cæterum addit hæc sententia, Christum non meruisse fidem, spem, auxilia, & dispositiones, quæ primam gratiam anteuertunt, imo neque vltimam dispositionem, quatenus primam gratiam in genere causæ materialis, & dispositiuè præcedit. Sed hæc omnia accipit homo qui iustificatur ex sola Dei liberalitate, & gratia. Hanc sententiam docuit Capr. in 3. dist. 18. quæst. vnica, ad argumenta Scoti contra quartam conc. quem alij nonnulli Scholastici in eadem distinct. sequuntur.

Potissimum huius sententiæ fundamentum illud est, quod adnotauit Driedo. in lib. de capti. & redēp. gen. huma. tractat. 2. cap. 2. artic. 4. Nimirum, quod Paul. Apost. passim iustificationem nostram simul, & Dei gratiæ, diuinoque beneplacito, & Christi sanguini, redemptionique per Christũ factæ adscribit copulatque sæpissimè ista duo, scilicet, Dei gratiam, & Christi iustitiam. Ad Rom. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est Christo Iesu.* ad Eph. 1. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui prædestinauit nos in adoptione filiorum, per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, (remissionem peccatorum) secundum diuitias gratiæ, quæ superabundauit in nobis in sapientia, & prudentia, vt notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ.* Ac si diceret Paulus, facti sumus adoptionis filij per Christum Iesum, tāquam mediantem, & per meritum eius, sed quod simus sic prædestinati per Iesum Christum, causa est nō ipsum Christi meritum, sed propositum diuinæ voluntatis in laudem gloriæ gratiæ suæ; & similiter quod simus ad Christũ vocati, & tracti, vt eius participemus gratiam, quam suis operationibus, & meritis nobis promeruit, & remissionem accipiamus peccatorum, quā nobis Christus suo pretioso sanguine emit, non ex ipsius Christi meritis habemus, sed ex sola Dei misericordia, & ex proposito voluntatis eius. Ergo ea omnia, quæ iustificantem gratiam antecedunt, siue fides, siue dispositiones, siue auxilia, non ex Christi meritis, sed ex sola Dei misericordia, & gratia hominibus conferuntur.

Confirmatur primò. Nam aliàs non diceremur, (si propriè loquendum est) gratis, & misericorditer iustificati, sed potius ex iustitia debita Christi meritis: præsertim si vera est, vt est certè probabilis, sententia, quæ affirmat Deum ex rectitudine commutatiuæ iustitiæ necessitari, & quasi obligari ad acceptandum Christi merita, & ad debitum pro illis præmium reddendum. Nam hac supposita sententia, necessario consequio dicendum apparet, quòd si fides, vocatio, cætera auxilia præuenientia, & ipsæ omnes ad gratiam dispositiones, proueniūt ex Christi meritis, ita quod Christus applicuit sua merita pro his bonis accipiendis, Deus ex iustitia hæc omnia tenetur præstare homini, cui Christus sua applicuit merita: atque adeo minus propriè dixit Paulus *iustificati gratis per gratiam ipsius*, &c. & dixisset multo proprius, iustificati iuste per iustitiā Christi.

Confirmatur secundò. Illud argumentum, qua parte procedit de vltima dispositione ad gratiam, quatenus gratiam eandem ordine naturæ antecedit. Gratia infallibiliter, imò necessariò, posita hac vltima dispositione consequitur: ergo si vltima dispositio datur ex meritis Christi, applicatis ei, qui iustificatur, prima gratia ex operibus erit, & meritis: atque adeo rationem amittet gratiæ: nam si operibus gratia, iam non gratia, dicebat Paul. Rom. 11. Vt ergo veram gratiæ rationem in ipsa impij iustificatione saluemus, necesse est vera sit hæc prima sententia, quam retulimus ex Capreolo.

Secunda sententia in omnibus cum Capreo. opinione consentit, vno tantum excepto, docet enim, quod vltima ad gratiam dispositio non solum prout concomitans, verum etiam vt gratiam præcedens, ex meritis Christi prouenit: & in hoc solum à Capreoli sententia hæc opinio secunda dissentit. Pro hac sententia secūda solet citari Driedo loco citato. Verum ego ex eius doctrina colligo ipsum in omnibus Capreoli sententiæ adhæsisse, nam ea tantum virtutum opera meritis Christi tribuit accepta, quæ ex gratia iustificante virtutem accipiunt: ac proinde contritio, prout est dispositio ad gratiam ordine naturæ præcedens, cum non ab ipsa gratia, sed vel ab auxilio speciali, vel immediatè à Deo suam omnem vim dispositiuam suscipiat, iuxta huius authoris sen-

ten-

Digitized by Google

tentiam, non habetur ex meritis Christi. Docent tamen eam expressè Ferrarien. libro 4. contra Gent. cap. 55. Franciscus Somn. lib. de myst. Christ. Relig. tract. 6. cap. 19. & Adamus super Epist. ad Roman. cap. 5. & eiusdem sententiæ esse videtur Deca. Louaniensis Ruardus Tapper. 1. tomo suorum articulorum in 6. artic.

Tertia sententia asserit, quod licet ex Christi meritis conferantur hominibus gratia, gloria, supernaturalia omnia auxilia, & ipsa denique peccatorum remissio, aliquot tamen pœnas pro peccatis debitas merè liberaliter condonat nobis Deus, nullo habito respectu ad Christi merita: docent hanc sententiam Paludanus in 4. dist. 20. quæst. 2. & S. Antoninus 1. p. summæ Theolog. tit. 10. cap. 3. §. 1. Ob id hæc sententia illã pœnarum remissionem eximit à Christi meritis, quia alias, inquit, in nullo Dei liberalitatem erga nos experiremur.

Quarta sententia affirmat omnia supernaturalia bona nobis obuenire per Christi merita. Est intelligenda hæc sententia illis exceptis bonis, de quibus in prima huius dubij parte disseruimus. Nonnulli ex huius quartæ sententiæ auctoribus, videntur eam limitare ad illa supernaturalia dona, quæ nobis sunt intrinseca: ita vt non comprehendant orationes sanctorum, & satisfactiones, quas vnus homo iustus alteri potest applicare, nec diuitias, honores, & similia extrinseca bona, quę adiumento esse possunt ad gratiam acquirendam, & in acquisita perseuerandum. Vnde hi authores quintam videntur introduxisse sententiam, quæ inter bona extrinseca, & intrinseca distinguit, ita videtur distinxisse Mag. Medina 3. p. q. 19. art. 4. dub. 6. & ex iunioribus Theologis plerique iuxta hunc modum loquuntur, à quo modo loquendi non recedit Carthagena lib. cit. discur. 11. Verùmtamen nobis ob id non placuit hanc quintã ab alijs distinxisse sententiam, quoniam existimo Theologos qui distinctionem illam introduxerunt, sola tantum voce differre ab ijs authoribus, qui absque vlla distinctione quartam sententiam docuerũt. Crediderimque quod per extrinseca bona ea tantum intellexerũt, quæ nos in prima parte huius dub. à Christi meritis subtraximus. Quartam igitur hanc sententiam docent communiter Theologi, quidam expressè, quidam vero ipsam, vt indubitatam præsupponentes, in 3. dist. 18. & 19. S. Th. 3. p. q. 7. & 8. & vniuersi eius interpretes ibidem. Et idem S. Doct. 3. par. q. 1. art. 2. 12. q. 114. art. 6. & q. 29. de veritate ar. 6. Soto in 4. dist. 19. art. 2. Osius Car. in confessione fidei c. 41. & 43. Lindanus lib. 3. Panopliæ c. 16. & Casalius lib. 3. de quadripartita iustitia c. 4. & communiter alij Theologi.

§. 2. *Prima conclusio.*

AD huius quęstionis resolutionem primam hanc conclusionem statuo. Quod Christus meruerit nobis omnia supernaturalia bona, quodque ea ex ipsis Christi meritis accipiamus, nihil minuit à summa liberalitate, & gratia Dei, quæ in opere iustificationis impij reperiri potest. Quin potius Dei gratiam, & misericordiam extollit; & in maximam nostram dignitatem, & spiritualem vtilitatẽ cedit. Hęc cõclusio quoad priores eius duas partes destruit fundamentum primæ sententiæ, cui etiam opiniones secunda, & tertia, qua parte cum prima conueniunt, innituntur.

Probaturque primò. Illud debitum, quod interuenit in iustificatione impij, ex Christi meritis deriuatum, non pertinet ad eum, qui iustificatur, qui nullam potest coram Deo iustitiam prætendere, neque vero capax est iustitiæ cuiuspiam, nisi vt in inferno seuerè ob commissa scelera puniatur: sed totum debitum est respectu Christi, cuius merita Deus præmiat iustificando impium: ergo respectu ipsius, qui iustificatur, iustificationis gratia, & misericordia nullatenus minuitur.

Dices, quod licet ex ipso, qui iustificatur, nullum possit insurgere iustitiæ debitum erga iustitiam, & gratiam accipiendam, terminantur tamen ad eum iustitia Christi, & debitum meritorum eius: ita quod supposita efficaci meritorum Christi applicatione ad ipsum, debita fit ei iustificationis gratia.

Huic obiectioni responderi potest, quod etiã supposita applicatione Christi meritorum, non fit debita impio iustificationis gratia, est enim incapax talis debiti, sed Christo debetur, vt Deus eius merita præmiet iustificando impium. Et quod dixi de impio comparatione ad primam gratiam, dico de homine iam iustificato, quãtum attinet ad iustitiæ rigorem, quamuis enim & gloria, & augmentum gratiæ illi conferantur ex meritis Christi, quę iustitiam inducere coram Deo rigorosam, non tamen vlla ratione concedendum est, quod ipsi homini iustificato debentur ista ex iustitię rigore, quia nulla creatura capax est talis iustitię coram Deo, quamuis mereatur de condigno hęc commemorata bona, nam tota puri hominis iustitia in magna Dei fundatur gratia.

Secundò probatur cõclusio. Quod Deus nobis daret Christum, vt Redemptorem, & authorem, ac nostrę salutis cõsummatorem, maxima fuit gratia, quæ imbibita manet in omni supernaturali dono, quod nobis Deus propter Christũ, & eius merita tribuit: ergo quamuis in actuali exhibitione gratię, & donorum supernaturaliũ aliquid iustitię, & debiti admisceatur, est nihilominus simpliciter liberalis, & gratuita talis supernaturaliũ donorũ collatio. Imo multo magis gratuita, & liberalis, quam si ex sola gratia absque interuentu meritorũ Christi fieret, quia huiusmodi ius habet in suis visceribus clausam eã gratiam, & misericordiã, qua maior, & excellẽtior neque fieri, neque excogitari potest. Eo vel maximè, quod nõ solũ in eo Deus munificus, & liberalissimus erga nos fuit, quod vnigenitum suum nobis tradiderit, verum etiã in eo, quod ex liberalissimo diuinę volũtatis eius cõsilio ortum habuit efficax illa meritorũ Christi applicatio, ex qua nobis ius aliquod ad cęlestia bona prouenit: his enim Christus sua merita efficaciter applicuit, quos ei designauit Pater, & quos ei tradidit, vt cum effectu ad ęternam vitam perducendos, iuxta illud, quod dixit Christus Ioan. 17. *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt.* De qua re dicemus interius.

Confirmatur. Quod homo iustus de condigno æternã promereatur vitam, nihil detrahit à ratione gratiæ, & misericordię Dei, quin potius eam valde eleuat, & amplificat, nam multo abundãtior, & vberior gratia collata est homini in eo, quod data est illi vis,

vis,& facultas ad æternam vitam condignis meritis promerendum, quam si nullis ipsius meritis intercedentibus, ex mera Dei liberalitate,& misericordia eadem æterna vita ei donaretur. Itaque illa iustitia, quæ in merito condigni reperitur,& si vera iustitia meritoria sit formaliter loquendo, virtute tamen excellentioris,& vberioris gratiæ rationem cōplectitur, quatenus ipsamet est magnum diuinæ misericordiæ,& liberalitatis beneficium. Et ob id Paul. ad Rom. c. 6. dicebat, quod *gratia Dei est vita æterna*: ergo ius illud, quod in puro homine consurgit ex Christi meritis, non solū non euacuat diuinæ gratiæ liberalitatem,& magnificentiā, verum & illā sūmoperè extollit. Quod loco dudum citato insinuauit ipse Paul. dum verbis relatis addidit ista. *In Christo Iesu Domino nostro*. Insinuās, quod vita æterna ex Christi meritis habita, quamuis corona sit ex iustitia debita, est nihilominus simpliciter,& ore pleno appellanda gratia,& eo maior,& liberalior, quo in perfectiore, exactioreque Christi iustitia fundatur.

Respondebis forsan, quod idcirco in meritis hominis iusti non euacuatur gratia Dei, quia etiam supposita gratia, quæ est principium meritorum,& ex qua, vt ex prima radice ipse in eis pullulat meritorius valor, pendet homo à Dei misericordia continuante,& conseruante ipsam gratiam,& multis non debitis auxilijs ad operandum eidem homini opitulāti. Vnde etiam gratia supposita, eget homo ad merendum specialiori Dei misericordia,& gratia, & ob id merita nostra appellātur ab August. *Dona Dei*. Cæterum facta applicatione meritorū Christi, absq; alio opere diuinæ misericordię,& gratię interueniēte, consurgit in homine cui fit applicatio ius ad gratiam,& ad reliqua cœlestia bona. Et supponamus probabilem sententiam, cuius sæpe meminimus, nimirum, quod Deus nō possit non acceptare Christi satisfactionem,& meritum,& conferre præmium illud, propter quod accipiendum, Christus suum applicuerit meritum. Nam hac sententia supposita, iniustus esset Deus, si non iustificasset eum hominem, ad cuius iustificationem obtinendam Christus sua merita, suasque satisfactiones, efficaci intentione præapplicuit.

Posset primo huic obiectioni responderi. Quod adhuc stante probabilitate sententiæ nunc præsuppositæ, non omnino astringeretur Deus iustificationi in illo homine faciēdæ. Nam cum Christus, vt superius dicebam, non meruerit illius hominis naturalē vitam,& existentiam, quia hæc bona naturalia non sunt media ad æternam vitam, sed sunt infra totum gratiæ ordinem ad ipsum materialiter præsupposita, liberum ius, liberaque facultas relinquitur Deo, ad annihilandum illum hominem,& ex consequenti ad non iustificandum ipsum. Et idcirco, etiam supposita efficaci meritorum Christi applicatione, locus relinquitur diuinæ misericordiæ,& gratiæ circa impij iustificationem, quia non annihilaro ipsum, opus est misericordiæ,& gratiæ.

Verumtamen hæc solutio apud me parum probabilitatis habet, quia quod Deus possit illum hominem in nihilum vertere non pertinet ad ipsum Deū, vt est auctor gratiæ, sed vt est auctor naturæ, qua ratione ad Ipsum merita Christi non pertinent. Christus enim tantum meruit apud Deum, vt est auctor gratiæ,& collator cœlestium bonorum, saltem directè,& per se. At obiectio facta contendit, quod posita meritorum Christi applicatione, Deus vt gratiæ auctor non possit non iustificare illum hominem, prçmiando Christi merita in eius iustificatione, quāuis vt naturæ auctor posset si vellet, plenario,& vniuersali suo vtens dominio, totum illum hominem annihilare. Quocirca cum iustificatio simpliciter sit opus Dei auctoris gratiæ, absolutè videtur appellanda opus iustitiæ Dei,& non opus gratiæ,& misericordiæ, si debetur ex iustitia, facta meritorum Christi determinata applicatione.

Præterea. Quamuis ita sit, quod Christus nō meruerit illa bona naturalia, quæ omnino naturaliter,& præsuppositiue se habent ad ordinem gratiæ, non tamen est negandum, quod satisfecerit plenissimè pro vniuersis hominum peccatis, non solum prout sunt offensiua Dei, vt est auctor gratiæ, sed etiam prout offendunt ipsum, vt naturæ auctorem, ob id, quod hęc posterior offensa priorem inducit, eamque secum, si non formaliter, saltem concomitanter affert. Quo fit, vt supposita prædicta meritorum,& satisfactionū Christi applicatione, liberè possit Deus, vt naturæ auctor suo vniuersali dominio vti illumq; demoliri,& annihilare hominem, non tamen hoc fieri potest in vindictam,& punitionem peccatorum, etiam vt fuerunt offensiua maiestatis Dei, vt est auctor naturæ. Quare aliter oportet oppositæ obiectioni satisfacere.

Et primum dico, quod illa ratio differentiæ inter merita condigni, quæ procedunt ex gratia,& inter iustificationem respondentem Christi meritis non apparet adæquata, nam quamuis verum habere videatur in multis operibus meritorijs hominis iusti, non tamen in omnibus. Etenim contritio, per quam impius iustificatur, ab ipsa gratia sola, quæ in genere efficientis,& formalis causæ præcedit, habet quod sit meritoria gloriæ, ita quod ipsa gratia ex natura sua, illam constituit meritoriam,& inter gratiam,& ipsā operationē, non mediat aliquod diuinæ misericordiæ opus, cuius ratione quidpiam iustitiæ meritoriæ ab illo opere detrahamus. Præterea quidquid sit de hac differentia, quæ fortassis adæquata potest censeri,& extendi etiam ad illud primum meritum, quod reperitur in contritione, aliter respondendum esse censeo.

Secundo igitur respondetur insistendo in doctrina paulo ante tradita, videlicet, quod iustitia, quę oritur ex meritis Christi, aut etiam ex gratia iustificante, nullatenus excludit, sed euehit potius,& extollit ipsam Dei misericordiā. Eo q iustitia hæc & est materia,& effectus diuinæ misericordię,& gratiæ. Nam quod misericors Dei gratia ita se homini accommodet, vt cum in eo nullum reperiat iustitiæ fundamentum, ipsius operationes intra ordinem iustitiæ corā Deo reponat, valde excellens est,& præclarissimus ipsius diuinæ gratiæ effectus. Vnde & ipsamet iustitia magna est in homine Dei gratia.

Ex naturalibus afferri solet exemplum, quod hoc loco meditate est ponderandum. Docent peritiores Philosophi (quod non intelligentes negauerunt quidam & malè Philosophi,& non benè Theologi) Vniuersalissimæ,& primæ causæ concursum, quo cum secundis,& intermedijs causis naturales produ-

cit effectus, non sufficere se solo ad eorundem effectuum productionem, ita quod si Deus vellet immediatè, & se solo horum aliquem effectum efficere, alium concursum, seu aliter attemperatum oporteret adhibere. Nunquid quia ita se habet concursus Dei, quod sine consortio secundarum causarum, nullum naturalem producit effectum, censeri debet, impotens, aut minus potens concursus, aut impotentiæ, & infirmitatis potest conuinci? Nequaquam. Quin potius ad potentiam & virtutem Dei, eiusq; concursum spectat, illa tam inexplicabilis accommodatio, & attemperatio ad causas secundas, vt quasi vnum efficiat cum earum concursu ad operandum, & producendum naturales effectus, quodque ipsas secundas causas actuet, compleat, perficiat, earumque virtutem reducat ad actum. Vnde maius est diuinæ potentiæ, & virtutis opus simul cum secundis causis effectuum productionem attingere, quam si se solo Deus absq; cuiuspiam effectricis causæ adminiculo, ipsos causaret effectus.

Sic ergo in nostro proposito theologari debemus, maius & excellentius esse diuinæ gratiæ, & misericordiæ opus, hominem ad æternam vitam, suis proprijs meritis interuenientibus, aut quod amplius est, simul ex meritis Christi deducere, quam si absq; vllo intercedente merito, & gratiam, & gloriam ei condonasset. Id ergo Deus & summa misericordia, magnaq; sapientia fecit, vt iustitia, quæ & in Christi meritis, & in iustificante gratia fundatur, in hominis dignitatem, & gloriam, ac itidem in magnam ipsius gratiæ exaltationem cederet. Cum ergo obijcitur, quod iustitia minuit gratiam, & misericordiæ rationem, id omnino est negandum de illa iustitia, quam misericordia, & gratia constituunt, & quæ proinde inuisceratam habet plenam vtriusq; & misericordiæ, & gratiæ naturam.

Sed cui hæc non placuerint (quamuis nescio qua ratione displicere debeant) dicat aliter. Ad cuius solutionis intelligentiam, supponendum est ex communi Theologorum doctrina, quod actus qui in diuina voluntate formaliter resident, quamuis more nostro, & significentur, & concipiantur vt præteriti, eo quod coexistunt nostris præteritis actibus, & operibus, re ipsa tamen non sunt præteriti, nam cum æternitate mensurentur, in præsenti semper duratione permanent, in ipso, videlicet, inuariabili, nunc æternitatis. Quocirca cum diuini actus ad externos comparantur effectus, si ad rem ipsam attendimus, non sunt vt præteriti, sed vt præsentes considerandi, itaque non dicendum est Deum voluisse, sed velle, non disposuisse, sed disponere. Ex qua doctrina infero, quod illa liberalissima, & summè gratiosa voluntas, qua Deus ab æterno voluit nobis dare Christum, vt redemptorem, & mediatorem, & qua voluit Christum merita sua efficaci intentione certis hominibus applicare, nunquam transijt, sed semper præsentialis persistit, semperque per modum præsentialitatis hanc Deus nobis summam confert gratiam. Vnde illa iustitia, quæ ex applicatione meritorum Christi in nobis consurgit, non præsupponit gratiam quasi olim factam, & quæ iam in præteritum transierit tempus, ad eum modum, quo illa iustitia, quæ reperitur in solutione, qua Petrus ex pecunijs dono acceptis à Paulo soluit ipsi debitum; sed præsentissimam sibi habet coniunctam ipsam Dei gratiam, & misericordiam, in qua fundatur. Nec tam illam præsupponit, quam intrinsecè claudit. Atque adeo quemadmodum si fingamus, quod illa donatio pecuniarum facta à Paulo, coexistit simul omnino solutioni, quam eidem Paulo Petrus ex acceptis pecunijs exhibet, illa Petri solutio ita pertineret ad iustitiam, quod nullatenus excluderet rationem gratiæ, eo quod penderet ex actuali gratia, & liberalitate, quæ intrinsecè cum ipsa solutione concurrit: ita iustitia puri hominis fundata in meritis Christi nullatenus gratiæ, & misericordiæ minuit rationem, quia habet sibi coniunctam, & in sua ratione intrinsecè conclusam, ipsam actualem meritorum Christi applicationem, quatenus in præsenti est volita, & disposita ex gratuito diuinæ voluntatis consilio, atq; adeo nihil derogat diuinæ gratiæ, & excellentiæ, sed eam potius attollit, & dignificat. Et hæc suffecerint ad priores duas conclusionis partes comprobandum. Probè nouerim, quendam alium dicendi modum recenter à quibusdam nouioribus Theologis introductum, qui initium efficacis applicationis meritorum Christi, & ad primam iustificationem, & ad operationes meritorias gratiæ, & gloriæ affirmat se tenere nõ ex parte Christi sua merita applicantis, neq; ex parte Dei ipsorum applicationem disponentis, sed ex parte voluntatis humanæ volentis sibi applicari eadem Christi merita. Verum ab hac solutione, & ab omni doctrina, cui innititur, auocatum penitus habemus animum, cuius nonnullam faciemus mentionem q. 7. cum illa difficultatem versabimus. Num Christus causa fuerit hominum prædestinationis. Sed pressius hanc doctrinam vrgemus, in nostro primo libro de origine, & potestate gratiæ tract. 3.

Tertia & vltima pars conclusionis non aliter probanda est, quam explicando, quæ sint spiritualia commoda, quæ nobis obueniunt, ex eo, quod & prima gratia, & tota iustitia nostra ipsis Christi meritis, & satisfactionibus innititur, quę sunt plane innumera, sed ea tamen ad paucissima reducemus capita.

Primum caput est multiplicatio auxiliorum, multo enim plura nobis Deus auxilia confert, & ad primam gratiam assequendam, & ad perseuerandum in ipsa assequuta, propter exuberantissima Christi merita, vt nos Christo coniungat, & membra perfecta spiritualis vitæ motibus proportionata efficiat, quam si absque vllis meritis iustificationem, & gratiam acciperemus; clamat enim pro nobis sanguis Christi, qui non vt effusus Abelis sanguis vindictam petit, sed multam assidue nobis misericordiam poscit, & impetrat, ad Hebr. 12. Et de ipso Christo Iesu dicebat Ioan. 1. can. cap. 2. *Sed etsi quis peccauerit aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustū.* Expendatur illa vox, *iustum*, significationem enim reconditam habet. Insinuauit enim hac voce Apost. dilectissimus Christo Ioannes, quod efficacia interpellationis Christi pro nobis coram Patre, innititur iustitiæ ipsius Christi, illi videlicet, quam eius meritis, & satisfactionibus inesse credimus. Vnde certior nobis fit fructus interpellationis Christi, eo quod non solum pro sua reuerentia, sed pro sua iustitia exaudietur à patre, multaque nobis impetrabit adiutoria, quibus Deo possimus reconciliari, peccatorumq; impetrare veniam, cum nos peccare, ipsumq; Deum offendere contigerit.

Secun-

Secundum caput est. Efficacia gratiæ, quæ nobis per Christum confertur (gratiæ nomine, non solum habitualem gratiā, sed omnia supernaturalia adiutoria, quibus Deus nobis opitulatur, comprehendimus) est enim multo efficacior, & valentior gratia collata per Christum, eiusque iustitiæ meritis innixa, quam alias esset si ex sola Dei voluntate dimanaret. Nam ex coniunctione ad Christum, qui est ipse totius gratiæ fons, eiusque proportionatum, & adæquatum subiectū, gratia, quæ nobis vt Christi membris datur, specialissimum quendam vigorem participat, qui alias ei non competeret. Non inepta erit ad hoc propositum ponderatio illorum verborum, quæ ex Christo retulit Paul. 2. Corin. 12. *Sufficit tibi gratia mea.* Etenim Christus non soli gratiæ sufficiētiam tribuit, sed gratiæ suæ, idest, gratiæ ab ipso deriuatæ, in eiusq; fundatæ meritis. Hanc Christi gratiæ vim, & efficaciam, qua plurimum excellit gratiam primi parentis Adæ, quę non Christi passioni, & meritis, sed soli Dei liberalitati, eiusq; voluntati gratuitæ innitebatur: agnouit August. toto libro de perfectione iustitiæ, in illis præsertim verbis, *Adæ dictū est, ne pecces, quia morieris, Martiri vero dicitur, morere ne pecces.* Docetque August. his, alijsque multis verbis, quod incussus mortis terror fuit magno adminiculo, & adiumento Adæ primi parentis gratiæ, quod adhuc sufficiens non fuit ad eius conseruationem & tuitionem, nam defecit tandem, & neq; mul to tempore firma subsistit. At martiri, & cuilibet iusto Christiano per Christi gratiam iustificato, gratia seipsa sufficiens est, neq; adminiculo cōminatæ mortis eget, sed ipsa potius mortem facit contemnere, ne propter incussum mortis metum iustus debito virtutum desit officio, à suaque iustitia cadat. Athanas. oratio. 2. contra Arianos, manifestis, & si paucis verbis hanc gratiæ habitæ per Christum vim, & firmitatem expressit, quam & gratiæ primi parentis defuisse testatur. Tantam hanc gratiæ Christi virtutē agnoscens Paul. quam & in seipso assiduè experiebatur, dixit ad Roman. 8. verba illa diuinæ confidentiæ plena. *Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? &c.* Et subdit, *certus sum enim. quia neque mors, neque vita, &c. neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* Ponderentur hæc vltima verba, ex quibus constabit, quod iuxta mentem Pauli, ob id tantam virtutem, tantamque potentiam, & firmitatem in iustificatorum charitate prædicabat, quia est in Christo Iesu, idest, eius passioni, & meritis innixa, ab ipsoque ad nos deriuata. Huic consentit, quod Isai. cap. 50. dicebat, *Dominus Deus auxiliator meus, & ideo non sum confusus, ideo posui faciem meam vt petram durissimam, & scio quoniam non confundar. Iuxta est qui iustificat me, quis contradicit mihi? stemus simul, quis est aduersarius meus? accedat ad me, &c.* Quo loco Isai. virtutem Christi Domini, quem Dominum Deum auxiliatorem appellat, quia in die salutis adiuuit nos, virtutemque, & fortitudinem gratiæ eius agnoscens, desiderabat eius aduentum, vt starent simul, dexteramque adiungeret dextræ, vt inde eius virtus fortior esset, & potentior, hostiumque nullum timeret incursum.

Quo loco illud se mihi aduertendum offert, quod licet 3. par. q. 62. art. 2. cum S. Thom. docent graues Theologi sacramentorum gratias, & aliquid addere super gratiam absolute sumptam, & inter sese quandam habere specificatam distinctionem. Non ita quidem quod simpliciter specie differant, nam huiusmodi specifica diuersitas in gratia forsan est impossibilis, vt superius aduerti, sed differunt modaliter, quatenus gratia collata per vnum sacramentum, modum quendam specialem intra genus gratiæ participat, cuius ratione aliquem peculiarem effectum efficit in anima, qui non per se respondet gratiæ per aliud sacramentum datæ, & hoc quidem contingit ex aliquo speciali Dei auxilio, quod secundum ordinem sacramentalem, necessario, vel vt proprius dicam infallibiliter, cum gratia vnius sacramenti coniungitur, quod ad alterius sacramenti gratiam minime pertinet. V. G. gratia quam confert Eucharistiæ sacramentum, qua ratione habet sibi adiunctum speciale Dei auxilium sibi proprium, & ex propria ratione Eucharistici sacramenti debitum, habet excitare charitatis feruorem, & affectū, animamque Deo summo bono speciali firmitate coniungere, in quo potissimum consistit spiritualis animæ refectio. Gratia vero, quæ effectus est sacramenti confirmationis adiutorium speciale Dei sibi habet adiunctum, quo peculiari quodam vigore confortat animam ad robustam & constantem fidei confessionem. Ita quod alterius sacramenti gratia per se primo charitatem perficit, altera vero Christianam tuetur fidem.

Similiter in præsentia comentandum esse credidertim, quod gratia nobis per Christum data, in eiusq; fundata meritis, differt specie à gratia absolutè considerata, & secundum eum modum quo fuit in primo parente, non quidē differentia simpliciter essentiali, sed modali duntaxat. Ita quod specialem vim habet Christi gratia, ad contiuendum hominem in officio virtutum, & ad resistendum intrinsecis tentationibus, vniuersisq; hostilibus incursibus. Quæ virtus, & potestas non est debita gratiæ secundum rationem communem gratiæ: sed hoc habet gratia collata per Christum, ex ipsomet Christo, & eiusq; virtute deriuatam, & participatam, deberurq; huic gratiæ, quam ex Christi meritis accepimus speciale auxilium Dei, & adiutorium, ex quo tantus ille vigor in hac gratia reperitur.

Et quidem cum gratia, cęlestis quædam sit aqua, ex aquis, quæ supra firmamentum sunt collecta, & ab inferioribus aquis segregata, ad nos vsque descendens, quam & ex fontibus saluatoris in gaudio, & lætitia, quoties volumus, haurimus Isa. 12. cuius quælibet gutta fons fit aquæ salientis in æternam vitam, vt Ioan. 4. dicebat Christus, nihil mirum, quod sicut in materiali aqua contingit, vt diuersas sibi imbibat qualitates, non solum ex fontalibus principijs, ex quibus dimanat, verum etiam ex locis per quæ decurrens fluit, ita & gratia diuersas conditiones, diuersosque modos participet iuxta diuersitatem principiorum, ex quibus effluit, & dimanat, atque etiam intermediorum, per quæ ad nostras peruenit animas. Quocirca satis consentaneum est naturæ gratiæ, vt qualitatem aliquam, seu vt proprius dicam, diuinam aliquam perfectionem participet, per Christum nobis communicatam, quam non haberet si

immediatè ab ipso Deo ad nos descenderet. Quoniã Christus, & si in genere efficientis causæ, secundum causalitatem physicam, instrumentariam tantum vim habeat ad efficiendum gratiam, in genere tamen morali causa eius est per se & principalis. Imo & si instrumentarium duntaxat esset principium, adhuc id quod diximus, veritati posset esse consentaneum. Tum quia, vt dicebam, aqua eius est naturæ, quod subit qualitatem etiam instrumentarij vasculi, per quod descendit, & communicatur. Vnde quamuis sacramenta instrumentaria tantum principia sint gratiæ, specie nihilominus, vt dixi, differunt sacramentales gratiæ. Tum præcipuè, quod Christi humanitas, qua ratione instrumentum est verbi coniunctum, specialissimam accepit viuificatricem virtutem, quam iustificanti communicat gratiæ, per ipsam Christi carnem passione vulneratam, & attritã, ex ipsisque Christi passi & mortui meritis nobis misericorditer communicatæ.

Tertium caput, est excellentia maioris meriti, perfectiorisque satisfactionis. Sed est aduertendum circa hoc caput, non in eodem sensu ab vniuersis Theologis hanc maiorem meriti, & satisfactionis perfectionem explicari. Nam quidam ita exponunt, quod opus perfectum ex gratia per Christum participata, cæteris paribus maioris meriti est, maiusque meretur præmium, quam si à gratia non habita per Christum, qualis fuit gratia Adæ, efficeretur. Itaq; existimant crescere valorem meritorium in bonis operibus respectu præmij essentialis, taliter vt opus, quod à gratia Adæ profectum mereretur gloriam, vt quatuor, illudmet omnibus inuariatis cum æquali intensione, extensione, &c. Si à Christi gratia proficiscatur merebitur gratiam, vt quinque. Hanc sententiam scio placuisse, & placere quibusdam non indoctis modernis Theologis. Sed certè in antiquorum Theologorum doctrina nullũ, quod ego scierim, fundamentũ habet. Neq; vero efficax eis suffragatur ratio, quin potius refragare videtur.

Sicque argumentor contra præfatam sententiam. Supposito quod in vtroque operante gratia esset æqualis intensionis, & operatio tam ex parte obiecti, quam ex parte intensionis, & aliarum circunstantiarum esset similiter æqualis. Vterque homo esset æqualiter Deo amicus simpliciter loquendo, & æquali Deum vterque diligeret substantiali dilectione: ergo æquale esset substantiale meritum, & æquale proinde vtrique præmium responderet, saltem præmiũ substantiale. Nam de accidentali præmio alia forsan est ratio, de quo dicemus statim.

Confirmatur. Gratia per Christum accepta est eiusdem essentialis speciei, cum gratia absolutè sumpta: ergo operatio, quæ oritur à gratia data per Christum, si in alijs non excedit operationem, quæ procederet à gratia communiter sumpta, non poterit illam excedere in substantiali ratione meriti.

Sed vt plurimum in ratione accidentali, & comparatione ad accidentarium præmium. Patet consequentia, quia eadem debet esse proportio inter operationes meritorias in valore meritorio inter sese comparatas, qualis est inter vnam, & alteram gratiam, ex quibus oriuntur, & ex quibus meritorius valor dimanat.

Alij Theologi libenter nobiscum fatentur, quod operatio procedens ex gratia per Christum accepta non est magis meritoria comparatione ad essentiale præmium, sed inquiunt eam esse multo magis meritoriam ex parte modi. Quia meritum nostrum fundatum in Christi meritis induit qualitatem meritorum Christi ab ipsis participatam. Ita quod est meritum rigorosum, cui ex iustitiæ rigore debetur illud particulare præmium ei correspondens, sicut merito Christi ex rigore iustitiæ fuit debitum totum illud vniuersale præmium, de quo egimus superius. In hac sententia videtur fuisse Caieta. 3. par. quęst. 1. ar. 2. Asseruit enim, quod nostra operatio, ex quantacumque procedat gratia, si per se, & seorsum consideretur, imperfecta est & in ratione meriti, & in ratione satisfactionis, si tamen consideretur vt fundata in meritis Christi; & prout ipsis innititur, secundum vtramque rationem perfecta est, & ad æqualitatem satisfaciens, & ex perfecta iustitia debitum faciens præmiũ. Videtur sequi eandem sententiam Magister Medina in commentarijs ad eundẽ secundum articulum. Sed fuit sine dubio author huius sententiæ Pighius Campen. in 2. controuersia, putat enim iste auctor, quod licet quilibet nostrum per propriam, & sibi inhærentem iustitiam, & gratiam iustificetur: Omnes tamen iustificamur etiam formaliter per ipsammet Christi gratiam nobis imputatam. Dixitque vir iste doctissimus, quod si nostra iustificatio non compleretur formaliter per ipsam Christi iustitiam, & gratiam nobis imputatam, iustitia nostra imperfecta esset, & quæ non posset nos simpliciter iustos coram Deo constituere, verum completa per Christi gratiam, & iustitiam nobis imputatam, iustitia redditur perfecta, & consummata, & opera nostra fiunt perfectè meritoria, & satisfactoria coram Deo.

Hæc sententia quantum ad id, quod affirmat, meritum nostrum secundum quod innititur Christi meritis perfectum esse, & exactæ iustitiæ, mihi falsa apparet omnino, quod & apparet grauissimis Theologis modernis. Quoniam, vt diximus à principio huius primæ conclusionis, in cuius expositione versamur, nulla pura creatura capax est meriti perfecti, & rigorosi, & quod perfectam coram Deo iustitiam inducat ad aliquod præmium obtinendũ: quia omne tale meritum in gratia necesse est fundari, & in Dei misericordia. Vnde repugnat ei iustitię rigor. Verum quantum ad id, quod Campensis addit, nimirum, nos iustificari per formalem imputationem iustitiæ Christi, & quod intrinseca nobis inhærens iustitia non sufficit nos iustificatos simpliciter constituere, prædicta sententia maiori censura, ni fallor, digna est, habet enim manifestum periculum illius Luteranici erroris in Concil. Triden. sess. 6. can. 10. & 11. damnati, qui nos iustificari dicebat per solam imputationem iustitiæ Christi, quam fide, seu potius fiducia, quadam quasi manu apprehendimus. Nec esset res ista à me tam leuiter attingenda, nisi in nostro primo libro de origine, & potest. gratiæ, forti brachio contra ipsam pugnassemus. Vnde satis hoc loco sufficiat lectorem aduertere, ne huic Alberti Pighij sententiæ libenter animum admoueat, sed graui disputatione, & matura resolutione pensatarem definiat.

Igitur vt ab hac nos difficultate expediamus, di-

cen-

cendum arbitror cum communi iuniorum Theologorum sententia, quod homo per gratiam ex meritis Christi habitam iustificatus dupliciter considerari potest.

Primo, vt persona quædam particularis ab alijs omnibus, etiam à Christo distincta, à quo tamen velut à causa vniuersali, & gratiam, & omnia supernaturalia suscipit bona: ad eum modum, quo omnes iusti gratiam ab ipso Deo, ab eiusque virtute deriuatam suscipiunt. Et si hoc modo consideretur gratia cuiuscunque hominis iusti, certum esse debet apud vniuersos Theologos, quod non est sufficiens ad conferendum tantum valorem meritorium, aut satisfactorium ipsis hominis iustis operationibus, vt eas constituat perfectè meritorias, aut satisfactorias. Quoniam alias meritum hominis puri, etiam vt con distinctum à meritis Christi, & secundum particularem suam virtutem esset rigorosum, & exactæ iustitiæ: atque adeo & infinitum saltem ex parte modi: quod non bene consentit cum limitata puri hominis perfectione.

Secundo potest homo per gratiam à Christo susceptam iustificatus considerari, prout est membrum corporis Christi, & prout est vitaliter & perfectè vnitum Christo capiti, eiusq; corpori mystico, quod est Ecclesia. Ex quo capite actualem suscipit influxū ad benè, & studiosè operandum, ad satisfaciendum Deo pro præteritis offensis, & ad promerendum sibi cœlestia æternæ vitæ bona. Sed hic secūdus modus adhuc potest dupliciter intelligi.

Primo, quod homo iustus consideretur quidem vt viuum Christi membrum, actualem ab ipso influxū spiritualis vitæ participans, sed nihilominus consideretur vt membrum condistinctum à cæteris corporis Christi membris, & ab ipso Christi capite, Etenim vt constat ex Paulo ad Rom. 12. & 1. Corin. 12. & ad Ephes. 4. In corpore Christi mystico diuersa sunt membra, distinctaque exequuntur officia: & ex his omnibus vnum corpus mysticum integratur ad similitudinem physici, & naturalis, quod ex distinctis componitur partibus, & membris.

Secundo, considerari potest homo iustus, quatenus est membrum corporis Christi, non vt condistinctum à capite, & à cæteris membris, sed potius vt constituit vnum & cum capite, & cum membris.

Hac distinctione supposita dico primum. Meritū hominis iusti priori modo ex his duobus consideratū, non est perfectum, & ex rigorosa iustitia. Patet. Quoniam totus influxus deriuatus à Christo capite in huiusmodi membrum, quamuis vt procedit à Christo, possit inducere perfectam iustitiæ rationē, non tamen prout in ipso Christi membro suscipitur. Nam omne, quod recipitur (vt vulgatum Philosophorum habet prouerbium) ad modum recipientis recipitur. At nulla pura creatura capax est suscipiendi influxum, qui conferat eius operibus tantum meritorium, aut satisfactorium valorem, qui constituat perfectam, & rigorosam iustitiam inter ipsum operantem, & Deum. Cuius rei ea est ratio, quod talis influxus non potest competere puræ creaturæ, nisi præsupposita gratia Dei ex parte ipsius puræ creaturæ. Nam vt superius in isto dubio dicebam, applicatio meritorum Christi ad purum hominem, & quicumque influxus virtutis Christi ad ipsum deriuatus, ex Dei misericordia, & gratia procedit: imo & intrinsecam sibi habet ipsam Dei gratiam, & misericordiam. Meritorius autem aut satisfactorius valor in gratia fundatus, nullatenus inducere potest rigorem, & perfectionem iustitiæ.

Secundo probatur. Si oppositum admittamus, sequitur magnum illud absurdum, quod ex Lutheranica sententia, quæ iustitiam nostram ad solam imputationē iustitię Christi reducit, solet inferri. Nempè, quod omnia merita iustorum sint æqualia, æqualisque valoris. Probatur sequela. Quia omnia sunt perfecta, & ex iustitia rigorosa; propterea quod omnia æque meritis Christi innituntur. Quam vero sit falsum istud consequens, quis non videat? Cum Christus Ioan. cap. 14. dixerit, in domo patris sui multas esse mansiones. De qua alias.

Dico secundo. Si homo iustus posteriori modo consideretur, puta, vt membrum constituens vnum cum Christo capite, & cum cæteris mystici corporis membris, eius meritum perfectū est, & rigorosum, imo & infinitum. Probatur. Si hac ratione consideretur homo iustus, verè dicitur, quod ipsum Christi meritum pertinet ad ipsum, sicut perfectio capitis pertinet ad reliquum corpus, & ad singula eius membra, quatenus constituunt vnum cum ipso capite: ergo sicut Christi meritum perfectum est, & infinitum, ita & meritum cuiuscunque particularis iusti hominis infinitum est, & rigorosum. In hoc sensu citra dubium intellexerunt Caietanus, & Medina illam sententiam, pro qua eos citauimus. Nihilque aliud isti Authores, & alij, qui eundem sequuntur dicendi modum, docere intendunt, quam quod in Ecclesia, quæ est corpus Christi mysticum, reperitur rigorosa satisfactio, perfectumque meritum: eo quod huiusmodi satisfactio, istudque meritum pertinent ad Christum, quod est caput Ecclesiæ, & imo & prout est caput Ecclesiæ. Quoniam, vt cum Athanasio superius diximus, Christus neque sibi soli mortuus est, aut resurrexit, aut in cœlos ascendit, ad dexteramque Patris sedet: sed hæc omnia ad nos quoq; pertinent, & propter nos sibi Christus illa assumpsit. Vnde verè, & propriè dicitur, quod satisfecit, & meruit, vt caput Ecclesiæ. Quod vel ex eo manifestè constare potest, quod Christus, vt diximus quæst. 1. huius relectionis dicebat se pro suis peccatis satisfacere, cum pro peccatis nostris satisfaciebat. Peccata autem nostra ob id peccata Christi dicebantur, quia erant peccata eius corporis, cuius ipse Christus est caput. Quod si peccata membrorum dici potuerunt peccata capitis, cum ipsa ratio peccati nullo modo ex membris ad caput deriuaretur, neque vero deriuari, aut refundi posset, neque fideles cum peccant se gerant, vt membra Christi, quamuis re ipsa sint eius membra: quare ipsum perfectum Christi meritum, rigorosaque eius satisfactio non accommodabuntur ad corpus Christi mysticū, & ad singula eius membra, prout vnum constituunt cum Christo capite, cum Christus & meruerit, & satisfecerit, secundum quod huius corporis, horumque membrorum capitis gerebat officium? Et cur virtus meriti, ac satisfactionis Christi non ipsis communicetur membris? Hanc sententiam in hunc sensum à nobis explicatum intellectam probat satis erudité Mag. Med. loc. cit.

vbi refert testimonia Patrum. Præcipuè est ponderandum testimonium Augustini, quod ibi refertur ex Enchirid.c.41.ex quo loco, si debita ei intelligentia adhibeatur, colligi potest hæc ratio, quam ipse nunc formauit pro ista sententia. Quæ confirmari potest non leuiter ex Paul. ad Ephes. 2. dicente, quod *cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo*, nempè Deus, *& conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo Iesu.* Ex quo testimonio in hunc modum deduco argumētum. Paulus affirmat quod Christo resurgente à mortuis, nos quoque resurreximus, Christo ascendente in cœlum, nos quoq; ascendimus: ergo eadem prorsus ratione concedendum est, quod Christo perfectè satisfaciente, nos quoque perfectè satisfecimus, & Christo ex iustitiæ rigore merente, & nos similiter meruimus. Patet consequentia. Quoniam ob id Paul. fatetur nos resurgente Christo surrexisse, quia surrexit vt caput nostrum, & vt primitiæ dormientium: & quod cum ipso consedemus ad dexteram Patris. quia ipse vt caput nostrum illum possidet supremum gloriæ locum. Sed similiter meruit, & satisfecit vt caput nostrum, & propter commodum nostrū: ergo par est, imo & eadem vtrobique ratio.

Tertio denique dico. Quamuis homo iustus consideratus vt est membrum corporis Christi particulare, & à capite, & à cæteris membris condistinctum non mereatur, neque satisfaciat perfectè, & secundum iustitiæ rigorem, magna tamen perfectio eius meritis, & satisfactionibus accrescit, ex eo quod innituntur meritis, & satisfactionibus Christi, & pendent ex actuali Christi influxu, tanquam ex influxu capitis. Hoc assertum communiter admittitur à Theologis, quamuis non omnes satis explicent, in quo ista perfectio consistit. Ego vero breuiter dico in duobus consistere hanc perfectionem. Primum est, quod meritum hominis iusti, quamuis imperfectum sit, reducitur tamen ad meritum perfectum, quod in humana natura reperitur, & quod fundamentum est omnium supernaturalium meritorum, quæ in tota ipsa humana reperiuntur natura. Quod quidem sicut primario in ipsam naturæ humanæ in communi consideratæ dignitatem cessit. Ita & secundario etiam cedit in dignitatem, & gloriam cuiuscunq; particularis eiusdem naturę indiuidui, & in excellentiam meritorum eius. Hæc dignitas etiam competit meritis hominis iusti, quamuis consideretur, vt est quædam particularis persona, & non formaliter, vt est Christi membrum, quæ erat prima consideratio ex superius positis.

Secunda perfectio consistit in hoc, quod hominis iusti meritum non vtcunq; reducitur ad perfectum, & infinitum meritum in natura humana existens, sed vt ad meritum sui capitis Christi, qui prout capitis exequebatur officium, ita meruit, & satisfecit, vt vtraque & meriti, & satisfactionis virtus ad ipsa sui corporis redundaret membra, cuiusque capitis virtutem, & influxum ipse iustus homo dum satisfacit, & meretur participat. Ex his perfectionibus, quę se tenent ex parte principij meriti, & si extrinseci, consurgit alia perfectio, tenens se ex parte præmij. Nam maius præmium (pertinens tamen ad accidētalem gloriā) respondet meritis iusti hominis, quæ fundantur in meritis Christi, quā responderet meritis, quæ ortum haberent ex gratia communiter sumpta, qualis fuit gratia primi parentis Adæ. Nā quod homo ad cœlestem patriam, per propria merita in Christi meritis fundata, perueniat, speciale ei, & non quidem vulgare, præstabit gaudium in patria. Quod accipiet loco specialis præmij, respondentis eius meritis, prout innitebantur meritis Christi, ex eiusque præcesserunt gratia. Neq; mirum, quod beatus hoc accidentarium gloriæ gaudium accipiat, specialique perfruatur lætitia, cum videat, sua merita magis placere Deo, eique magis esse grata, quam si ex communi gratia suam duxissent originem.

Ecce ad tria reduximus capita eam perfectionem præstantiorem, & excellentiorem, quæ in gratia hominis per Christum redempti, & iustificati reperitur, quæ non esset in gratia, si ex sola Dei voluntate absque Christi meritis, & absque virtute passionis, & sanguinis eius daretur: qualis, vt dicemus postea, fuit gratia primo parenti in statu innocētiæ collata, in qua proinde iam parum fuit firmitatis, vt cum tot intrinseca sibique adiuncta haberet subsidia, omniq; fuisset ex parte munita, primo tamen inimicorum cesserit telo, in primoque fuerit congressu deuicta. Sed iam oportet, vt quamdam accommodationem faciamus inter hæc maioris virtutis, & perfectionis gratiæ ad ipsum Christum, vt plenè sciamus cui tanta debetur gratiæ perfectio.

Primum ergo caput, quod ad multiplicationem & frequentium, & subsequentium auxiliorum Dei pertinet, & ad Dei misericordiam, & ad Christi iustitiam simul reuocari debet. Ad misericordiā quidem Dei, quoniam vt dicebat Paul. ad Rom. 8. *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?* Expendatur illud verbum, *donauit*, quod cum præteritam donationem importet, insinuauit non obscurè, quod in ipsa gratia nobis per Christū collata, tanquam in semine, & in radice prima, donauit iam nobis Deus omnia, quæ ad nostram salutē consequendam quidpiam possunt vtilitatis cōferre, donauitque proinde specialissima adiutoria, & auxilia, quibus ipse optima. ac maxim. Deus nobis assiduè opitulatur. Quæ plane auxilia, & si rationi gratię absolutè consideratæ debita non sint. Gratiæ tamen collatæ per Christum magna ex parte debentur. Sicut gratijs sacramentalibus debita sunt illa specialia Dei adiutoria, quæ necessaria sunt ad speciales sacramentorum effectus exequendos. Ad iustitiam vero Christi idem primum perfectionis caput reducitur, quatenus ad ipsū pertinet virtute passionis suæ, præcedentiumq; meritorum multa nobis à Deo beneficia, vberrimaque auxilia aduocati nostri officio fungens impetrare.

Secundum caput perfectionis gratiæ per Christū acceptæ, quæ ad eius vigorem, potestatem, & firmitatem attinet, reducitur ad hoc, quod gratia nobis confertur ex virtute carnis Christi vulneratæ, & attritæ, magnisq; passionis tormentis confectæ. Quæ sane Christi caro, & si prout externis oculis objiciebatur, debilis, & infirma, omniq; virtutis, & roboris expers iudicaretur: ita vt verissimè Pau. dixerit Christum mortuum fuisse ex infirmitate carnis, latentem tamen, & intra se reconditam, mirabilem, ac ipsis etiam spiritualibus nequitijs formidabilem continebat

nebat virtutem, & fortitudinem, quæ ad gratiã nobis virtute passionis Christi datam deriuatur. Quia ipso Paulo aduertente Ephes. 5. *Membra sumus corporis eius de carne eius, & de ossibus eius.* Quam planè firmitatem, efficacissimumq; vigorem, ipsa infirma Christi caro, tunc fuit mirabiliter assecuta, cum verbum caro factum est. Infirmitas enim carnis solidissimæ diuini verbi firmitati, & virtuti coniuncta, fortis, firma, potens, & vigorosa facta est, sic adeo vt ipsi etiã iustificanti gratiæ, quæ ex suo genere forma est multo excellentior, multoq; fortior, & violẽtior. Vtpote quæ forma est diuini generis, vim & fortitudinẽ, specialissimumq; vigorem conferre potuerit. Vt verum sit illud, quod Paul. 1. Cor. c. 1. dicebat, *quod infirmum est Dei fortius est hominibus*. Gratia namq; absolute sumpta, quamdiu in puro homine fuit, in primis, videlicet, parẽtibus, & si ex sui genere perfectissima fuerit, non eam tamen virtutis, & vigoris attigit perfectionem, quam in Christo, & ex Christo fuit adepta. Et non solum ex Christi supposito, & si hinc tota emanauerit gratiæ virtus, vt à radice, & origine primaria, neq; à sola eius anima, in qua vt in proximo subiecto gratia Christi extitit, verum & ab infirma ipsa Christi, sed viuificatrice carne hanc totam perfectionem accepit.

Tertium tandem illius nostræ gratiæ excellentiæ caput, quæ in satisfactiones, & merita nostra se explicat, ad ipsum infinitum satisfactorium, & meritorium valorem operationum Christi, & ad exuberatissimum nostræ redemptionis pretium, necesse est reducatur. Ob id enim satisfactiones nostræ, & merita nostra tantam illam vim, & efficaciam à nobis expositam sortiuntur, quia perfectissimis innituntur Christi satisfactionibus & meritis, in eorumque rigorosa iustitia fundantur. Et hactenus de prima conclusione. Ex cuius probatione, & explicatione manifestum relinquitur, quam ob causam Paul. cum ei de nostra iustificatione incidit sermo, ipsam Dei gratiam, ipsumque liberale, & gratuitum diuinę voluntatis propositum, & placitum, cum redemptione per Christum facta, cumq; ipsa Christi iustitia coniungat, & componat. Cõstat enim ex dictis, quod rigorosa Christi iustitia nullatenus impedit ipsam Dei misericordiam, & gratiam, summamq; eius liberalitatem, qua nobiscum in nostra iustificatione vtitur, quin potius illã magnificat, & exaltat. Ex quo ruunt omnia fundamenta, quibus innituntur illæ Theologorum opiniones, quæ in negotio iustitiæ nostræ, & inchoandæ, & consummandæ, aliquid eximunt à Christi passione, ab eiusq; meritis, ac rigorosa iustitia. Neque alia noua solutione egent. Nam omni ex parte manent soluta, & penitus eneruata. Quare ad sequentes transeamus assertiones.

§. 3. *Secunda Conclusio.*

CHristus Dominus meruit nobis gratiam, & gloriam, fidem, spem, omnes dispositiones ad gratiam, siue remotas, & imperfectas, siue perfectas, & propinquas, omnia auxilia siue præueniẽtia, siue subsequentia, ac vniuersa illa bona, quæ ratione induunt mediorũ ad nostram iustitiã, & gratiã, etsi bona sint nobis extrinseca, illis exceptis, de quibus in prima huius difficultatis parte tractauimus, & de quibus diximus non habuisse rationẽ pręmij respectu meritorum Christi. Hæc conclusio, quod attinet ad illam partem in qua fit sermo de gratia, & gloria, adeo certa est, vt oppositum sit hæresis manifesta, & idipsum censendum est de continuatione gratiæ, quæ pertinent ad magnũ perseuerantiæ donum, quod vt sancta Synodus Trident. sess. 6. c. 13. Docet, sub nostris meritis cadere nequit. Eadem enim est ratio de infusione primæ gratiæ, & eius continuatione, & perseuerantia vsque ad ipsius coniunctionem cum gloria. Nam si Christus gratiæ perseuerantiam nobis non meruisset, non perfectè, & omni ex parte nobis promeruisset gloriam, quam solus is assequetur, qui vsque in finem perseuerauerit Christo dicente, Matth. cap. 10. Similiter supernaturalia merita, & satisfactiones, quæ in ipsa gratia fundantur, ab eaq; suum omnem suscipiunt valorem, ad Christum, ad eiusque merita secundum fidem sunt reuocanda, neque vlla vnquam huius rei fuit apud catholicos dubitatio. Vniuersi namque nullo excepto pro constanti semper habuerunt, quod prima gratia, eiusque infusio, & omnia, quæ deinceps vsque ad ipsius gloriosam consummationem inclusiuè sequuntur, ex Christi meritis nobis obueniunt. Quæ res adhuc amplificabitur magis in solutione cuiusdã argumẽti, quod post hanc conclusionem, & probationes eius inferius cum alijs proponam.

Sed iam probatur conclusio quoad hanc primam partẽ, prout isthæc omnia, quæ diximus cõprehẽdit.

Neque vero hanc veritatem multis comprobabo, passim enim reperiet quisq; & in sacris litteris, & apud grauissimos Ecclesiæ Patres innumera testimonia, ex quibus ipsa huius conclusionis veritas efficacissimè confirmatur. Sed quędam selectiora propter doctrinæ ordinem, & si vulgata satis, testimonia proferam.

Probatur ergo primo ex illo Paul. ad Ephes. 1. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo.* Hoc testimonium, & si de omni supernaturali dono, quod nobis ad cœlestis vitæ consecutionem adiuuat, manifestam habeat intelligentiam: vt non obscurè dixerunt Ambros. & August. in eiusdem loci explicatione, & itidem August. lib. de bon. perseuerant. cap. 7. Multo tamen apertius, & manifestius de gratia, & gloria, de dono perseuerantiæ, de hisq; meritis, quibus de condigno, & ipsam gloriã, & gratiæ meremur augmentũ, intelligi debet. Quoniam hæc bona ad perfectam spiritualem benedictionem in cęlestibus pertinent. Et quidẽ si bona hęc sub cęlestis benedictionis nomine non cõprehendũtur, cedo alia de quibus prædicta Pauli verba possint verificari. Sed iam speciatim de his bonis agamus in hac prima par. concl. connumeratis. Et primo de gratia iustificante, apertissimum est illud Pauli testimonium ad Rom. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu.* Legatur totum caput 5. eiusdem epistolæ, in quo manifestimis verbis nostram iustitiam, & gratiã ad Christum reuocat Apostolus Paulus. De gloria probatur conclusio ex Paulo ad Hebr. 9. vbi inquit, *quod priore perseuerante tabernaculo nondum erat propalata Sanctorum via.* Et multis verbis significauit ibidem, quod per Christi mortem hæc cœlestis via propalata fuit, & aper-

aperta. Quod & manifestam habuit significationem in illa veli legalis templi scissura, quæ in puncto mortis Christi contigit. Idipsum Apostolus significauit ad Hebræos 11. dum dixit, *antiquos Patres defunctos esse iuxta fidem non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes, & salutantes: Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consummarentur. Sine nobis*, idest, sine iustis noui testamenti, quibus per Christi passionem referatus fuit patriæ cœlestis aditus, & ianua regni cęlorum aperta. Tuncque & antiqui Patres cęlestes, quas à longe salutantes expectauerant promissiones, pro suis votis receperunt. Et ob id Baptista Ioannes homines per pœnitentiam ad Christi aduentum præparans, & disponens dicebat: *appropinquabit Regnum cœlorum*, Matth. 3. Cui attestatus fuit ipse Christus, cum dixit, *à diebus Ioannis Baptistæ Regnum cœlorum vim patitur*. Ex quo fit, quod explicita Regni cęlestis promissio, vix facta reperiatur in libris, quæ ad vetus pertinent testamentum: missum facio Prophetas, qui de tempore legis gratiæ vaticinantes mentionem quandoque de cœlesti Regno fecerunt. Legantur pro hac re Ambros. & Chrysost. & alij sacrorum Bibliorum interpretes in hæc Paul. testimonia. S. Hieronymus in epistola ad Dardanum de terra promissionis, & August. lib. 19. contra Faustum, cap. vltimo. Vbi fatetur, se in veteri testamento legisse multa, quæ vitam æternam designant, imo & resurrectionis mortuorum dicit meminisse Prophetas: At Regni cęlorum, inquit, primum in Euang. facta est mentio. Et ita plane estimam licet in Proph. legamus Regnum datū esse Christo, aut ei promissum. Vt Dan. 7. & Christi in Ps. 44. vocetur Rex, ibi, *Dico ego opera mea Regi*. Quæ plane de Regno cęlorum intelligi debent. At explicita nusquam reperitur ante Euang. hæc vox Regnum cęlorum.

Probatur deinde ex illa communi Theologorum doctrina, quæ affirmat Christum aperuisse nobis ianuam cęlestis Regni. Ita cum Magistro docent Scholastici in 3. dist. 18 & in 4. dist, 2. & S. Thom. 3. par. quæst. 49. ar. 5. & ibi vniuersi eius interpretes. At non alia ratione Christus dici potest aperuisse ianuā celestis Regni, nisi quatenus sanguinis sui exhibito pretio nos perfectè redemit, pleneque pro peccatis nostris Deo satisfecit: ac ipsam æternam vitam nobis ex perfecta iustitia promeruit. Huc attinet, quod Athanasius in oratione secunda sæpe citata contra Arianos in hæc verba dicit. *Si enim Dominus homo factus non fuisset, numquā nos à peccatis vindicati ex mortuis resurrexissemus, sed sub terris mortui relinqueremur, neque ad cœlos euecti essemus, sed adhuc in orco remaneremus*. Ecce vbi euectio nostra ad cęlos, Christo tribuitur à grauissimo Athanasio.

Item probatur hæc veritas. Christus secundum fidem nobis meruit iustificantem gratiam: ergo & meruit, vt acceptaremur ad gloriam. Patet manifestè consequentia, Quia per gratiam acceptamur ad gloriam. Efficimur enim per gratiam filij Dei, vt à principio huius relectionis ostendimus. *At si filij & hæredes*, vt inquit Paulus Rom. 8. *cohæredes autem Christi*: ergo, &c.

Tandem hanc veritatem habemus expressam in Sancta Synodo Triden. sess. 6. cap. 16. in hæc verba. *Atque ideo bene operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna, & tamquam gratia filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissa*. Ecce apertam S. Synod. sententiam.

Quod vero meruerit ipsa opera meritoria, quibus in spirituali vita promouemur, & perficimur: ac quibus de condigno, & gratiæ, & gloriæ meremur augmentum, docuit apertè Paul. ad Ephes. 2. illis verbis, *Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in ipsis ambulemus*. Ecce bona, in quibus ambulamus, quæ sunt ipsa meritoria opera, in Christo Iesu, ex meritisque ipsius habemus. Sumus enim creati, inquit Paulus, in Christo Iesu in operibus bonis. Constat hoc etiam, ex his, quę nunc dicebamus. Nam si Christus nobis meruit æternam vitam, necessum est dicamus, quod meruit etiam bona opera, quibus vitā æternam promeremur, & ad ipsam ambulamus. Si Christus enim nostra meritoria opera nobis non meruit: neque etiam meruit totam illam gloriam, quam per nostra opera nobis facimus debitam. Nā si facimus nobis debitam gloriam absq; Christi meritis: ergo etiam si ipsa non extarent Christi mèrita, nobis esset conferenda gloria: quod est manifestè contrarium catholicæ veritati. Sed denique hæc veritas definita habetur expressè in Cōcil. Trid. sess. 6. can. 16. & præcipuè can. 32. definitur hoc loco. Opera hominis iustificati, quæ sunt æternæ vitæ merita, fieri per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum, cuius homo iustus est membrum viuum. Ex cap. 16. eadem apertè constat veritas.

Quod donum perseuerantiæ ex Christi meritis nobis conferatur, paulo superius ostendimus. Et certè Concilia, & Patres in eisdem locis, quibus definiunt, gratiam iustificantem nobis conferri ex Christi meritis, definiunt simul, ad Christi merita pertinere ipsam nostram in gratia, & sanctitate suscepta perseuerantiam. Videnda sunt Concilia Mileuitan. & Arausican. secundùm, per multa decreta, quæ eruditè ponderauit Andreas de Vega lib. 4. super Concil. Triden. cap. 3. & seq. Et quidem hæc Concilia grauissima gratiam iustificantem, omnemque gratiam ad salutem necessariam appellant gratiam Christi. In Concil. Triden. sess. 6. passim habetur gratiam iustificantem nobis dari per Christum speciatim legatur cap. 7. vbi Christus asseritur causa meritoria nostræ iustificationis. Et hæc sufficiant pro prima parte conclusionis quartæ, quæ est certa fidei veritas.

Probanda est deinceps conclusio, quatenus procedit de vniuersis alijs supernaturalibus donis, quæ intrinseca sunt homini, cui conferuntur. Et probatur primo vniuersaliter de his omnibus spiritualibus donis, fide, spe, dispositionibus, auxilijs, &c. Vocatio primum locum tenet inter omnia bona supernaturalia homini intrinseca, & ita Paul. ad Rom. 8. vocationē primo loco numerauit inter omnes prædestinationis effectus. *Quos prædestinauit*, inquit, *hos & vocauit, &c.* Sed vocationis nostræ Christus fuit meritoria causa: ergo meruit omnia bona supernaturalia nobis intrinseca. Consequentia apparet manifesta: tum ex paritate rationis, imo & per locum à fortiori, nam si ad eos, qui non sunt actu Christi membra, sed omnino sunt ab ipso remoti, ipsius Christi virtus & meritum extēditur, cur non in eis,

qui

qui sunt vocati,& sunt actu membra, & si nondum perfecta,non habebit effectum? Tum etiam,quia vocatio est causa illorum supernaturalium effectuũ, ex ipsa enim pendent vniuersa alia spiritualia hominis bona. At qui est causa causæ,est causa causati. Probatur vero minor ex illo Pauli 2.Thim.1. *Qui nos liberauit,& vocauit vocatione sua sancta,non secundum opera nostra,sed secundum propositum suum,& gratiã, quæ data est nobis in Christo Iesu*:ergo gratia,qua primum nos Deus vocauit ad fidem, & spiritualem vitam colendam,ex meritis Christi fuit, vt ibidem exposuit S. Anselm. Quod si gratia vocationis ad fidem ex meritis Christi est, quis negare poterit & ipsam fidem,& omnes dispositiones ad gratiam, quę ex ipsa vocatione oriuntur, ex eisdẽ Christi meritis prouenire? Neq; hoc solum ex Ansel. auctoritate habemus,nam S. Synod. Trid. sess.6.c.5. in hunc modum docet. *Declarat præterea Sancta Synodus, ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Christũ Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum meritis existentibus vocantur,&c.* Præterea illud testimoniũ ex Paul. ad Ephes. 1.cit.nonne manifestum est pro hac veritate confirmanda? Nã quo pacto verificari poterit, Deum benedixisse nos omni benedictione spirituali in Christo,si vel fidem,vel dispositionem, vel auxilium aliquod à Christi meritis subtrahimus? Nonne hæc omnia, & eorum singula ad spiritualem pertinent benedictionem? Sed specialiter adhuc de fide hęc ostenditur veritas ex illo Pauli ad Philippen. 1. *Vobis donatum est pro Christo, non solum vt in ipsum credatis, sed etiam, & pro ipso patiamini.* Ecce vbi pro Christo, idest, pro Christi meritis donata dicitur fides,sicut etiam & ipsa tribulationum,& passionum pro fide tollerantia. Aug. tract.3. in Io.initium fidei Christi meritis adscribit. Quod colligit ex illo Io. 1. *Veritas per Christũ facta est*, idest, vera fides per Christum est. Et vt ibidem ipse August. aduertit,non solũ tanquam per Doctorem,& veritatis magistrum,sed etiam tãquam per auxiliatorem. Auxilium ergo ad credendum ex meritis Christi est. Docet eandem veritatem Paul. dum ad Hebr. 10. de Christo ait, quod initiauit viam nouã,&c. Initium viæ nouæ ipsa fides est. Nam & ipsa est totius spiritualis vitæ initium, fundamentum,& radix, vt S. Synod. Trid. sess.6.c.8. nos docuit,& Paul. 1. ad Thimot.3. vocat Ecclesiam firmamentum veritatis, eo quod veram Christi fidem retinet. Tandem in Concil. Trid. cap.7. sess. 6. cita.ita dicitur. *In ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum,cui inseritur, fidem, spem, & charitatẽ.* Ecce quam aperte Conciliũ doceat fidem nobis per Christum dari. Neque satis fuerit dicere, Concilium ibi tantum de fide per charitatem formata loqui; quoniam absolutè Concil. ipsam fidei substantiam per Christum dicit conferri. Neque tantum ibi de informatione fidei, sed de ipsa quoque eius infusione S. Synodus loquitur. Quamuis principaliter de ipsa fide, quatenus per gratiã,& charitatem formata ad impij iustificationem concurrit.

De dispositionibus ad gratiam probanda est deinde statuta conclusio. Et primo de dispositione vltima,seu alijs verbis de dispositione proxima ad gratiam: aduertendum est, quod hæc dispositio potest considerari, vel vt ordine naturæ gratiam in genere causæ materialis antecedit, vel prout in genere efficientis,& formalis causæ eadem gratia posterior est secundũ naturæ ordinem. Si quidem posteriori modo consideretur, extra omnem controuersiam positum est,eam nobis ex Christi meritis conferri, neque id vllus Theologorum hactenus negauit: Et satis probatũ relinquitur ex his,quæ diximus circa primã conclusionis partem. Si vero priori modo sumatur, authores primæ sententiæ huic conclusioni refragantur,sed refragantur etiam manifestissimæ veritati, & si liberè loquendum est, contrariantur fidei.

Et probatur primo testimonijs ex S. Paulo deductis,ex illo præsertim ad Ephes. 1. in quo omnem benedictionem spiritualem, qua benedicimur à Deo, Christi meritis adscribit. At stultus esset is,qui vltimam ad gratiæ dispositionem,quam gratia ipsa,& formalis animæ iustitia infallibiliter sequitur, inter præcipuas spirituales Dei benedictiones non computauerit. Sed & aliud testimonium ex 2. ad Timoth. 1. desumptum, in quo prima nostra ad iustitiam vocatio Christi meritis tribuitur, magnum quoq; habet ad huius veritatis persuasionis momentum. Nã si prima vocatio ex meritis Christi est, quis obsecro idipsum non fatebitur de vltima ad gratiam dispositione? Præterea probatur. Vltima dispositio ad gratiam, vt colligitur ex Concil. Triden. sess.6.cap.7. & can. 3. constat actibus fidei, spei, charitatis, & pœnitentiæ. Sed hos actus accipit homo à Deo ex Christi meritis: ergo vltima dispositio ex meritis Christi est.

Minor probatur ex eodem Concilio sess. cit. c.7. dicit, quod per Iesum Christum accipit homo cum iustificatur fidem, spem,& charitatem. De pœnitẽtia autem sic probo. Detestatio peccatorum, & propositum emendandi vitam,& alia, quæ ad pœnitentiam pertinent, per se consequuntur ex charitate Dei. Ex eo enim is,qui iustificatur, detestatur peccatum, vt summum detestabile, quia diligit Deum, cui peccatũ opponitur,vt summum diligibile: ergo si actum charitatis habet homo ex Christi meritis, etiam actum pœnitentiæ ex eisdem meritis Christi necessum est habeat. Confirmo. Contritio, quæ præcipuus est pœnitentiæ actus,& quæ vltima est ad gratiam dispositio,prout ex fide, spe, & charitate procedit, non iustificat animam, nisi quatenus votum sacramenti, vel baptismi, vel pœnitentiæ formaliter, aut saltem virtualiter includit, vt Sancta Synodus Trident. sess. 14. cap.4. expressè nos docuit. Sed sacramenta, & omnis eorum virtus ex Christi meritis pendent: ergo manifestum est, vltimam dispositionem ad gratiam non iustificare, neque reconciliare animã Deo, nisi dependenter ex meritis Christi. Quia non minus pendet, sed multo magis à Christi meritis, quam à sacramento. Imo ob id pendet à sacramento, ita vt sine eius voto nihil posset efficere, quia pendet à Christo,& à meritis eius. Neque alia huius dependentiæ fingi potest causa. Probatur præterea eadem veritas. Posita vltima dispositione ad gratiam, necessario aut saltem infallibiliter sequitur gratia iustificans animam: sed si vltima dispositio, vt gratiam præcedit, non est ex Christi meritis, neq; etiam gratia, quæ ipsam infallibiliter consequitur, ex meritis Christi est. Quod asserere, esset errare in fide, esset q; manifesta hæresis. Antecedens à nullo Theologorum

rum negatur. Quamuis in assignando modo quem debet habere ipsa vltima dispositio, non omnes conueniant. Aliter enim Scot. aliter Caiet. & aliter communior, & vera Theologorum procedit sententia, de qua re alias. Consequentia vero probatur. Posita vltima dispositione ad gratiam, ponuntur omnia, quæ necessaria sunt: vt infallibiliter, & statim sequatur gratia: ergo si contritio, independenter à Christi meritis, est vltima dispositio ad gratiam, is qui conteritur, independenter quoque à meritis Christi obtinet omnia, quæ sunt ei necessaria, vt gratiam iustificantem consequatur: atque adeo non eget Christo, neque eius meritis, vt iustificetur, & vt iustificationis gratiam accipiat à Deo principali iustificante. Hoc argumentum videtur violentum, & ineuitabile. Nam si quis dixerit, vt Capreoli sententiam defendat, contritionem non in esse naturæ, sed in esse moris, vltimam esse dispositionem ad gratiam: atque adeo quod contritione posita non est necesse, quod infallibiliter sequatur gratia, nisi iuxta modũ à Deo dispositum. Disposuit autem Deus, vt non nisi mediantibus Christi meritis ei qui conteritur iustificationis conferatur gratia. Si quis, inquam, ita dixerit, effugiet fortassis manifestum cõtra fidem errorem. Sed reuera non soluet argumentum. Et sic arguo contra hanc solutionem. Quod posita contritione non infallibiliter sequatur gratia, non poterit absq; manifesto errore affirmari, quoniam ex Conc. Trid. loco proximè citato apertè constat contritionem sufficientem esse ad reconciliandam animam Deo, ergo fateri tenemur, quod ipsa contritio sine physicè, siue moraliter continet omnia, quæ requisita sunt, vt iustificationis gratia infallibiliter sequatur: ergo vel hoc habet ex meritis Christi, vel non. Si non habet, argumentum factum remanet insolutum, si habet, habemus & nos intentum, nimirum, quod contritio ex Christi meritis habet esse dispositionem vltimam, quam iustificationis gratia infallibiliter comitatur. Et confirmo. Hæc infallibilis coniunctio, quæ inter contritionem, & gratiam iustificantem reperitur, vel ortum habet ex meritis Christi, vel non. Si non habet, ergo independenter à Christi meritis gratia iustificationis sequitur posita contritione in anima. Si habet, ergo contritio ex meritis Christi pendet, si non materialiter & entitatiuè, saltem formaliter in ratione vltimæ dispositionis ad gratiam.

Probatur euidenter hęc consequentia. Nam quòd contritio vltima sit ad gratiam dispositio, in eo formaliter consistit, quod proximam habet habitudinem ad gratiam, ita vt sit infallibilis connexio inter ipsam, & gratiam, siue hæc connexio ad ordinẽ spectet physicum, siue ad ordinem pertineat moralem, alias enim impropriissimè vocaretur vltima ad gratiam dispositio. Confirmatur. Iustificatio impij, vt Concilia & Patres, imo & scriptura sacra de ipsa loqui solent, non solum importat infusionem gratię, & virtutum, sed ipsam actualem conuersionem animæ in Deum, actualemq; peccati detestationem, qui sunt actus, in quibus cõsistit vltima dispositio ad gratiam, sed Christus, vt habemus à Concilio Trident. sess. 6. cap 7. est causa meritoria iustificationis impij: ergo meretur iustificationem, etiam vt includit hos actus: atq; adeo meretur vltimam dispositionem. Authores, qui magna cum probabilitate sentiunt, contritionem effectiuè à gratia procedere, esseque proinde posteriorem ipsa gratia in genere causæ efficientis, in promptu habent argumentum efficacissimum ad probandam istam veritatem; quia sicut gratia est ex meritis Christi, ita contritio ex eisdem meritis pendere debet si effectus est iustificantis gratiæ. Cæterum quoniam multi auctores probabiliter quoque opinantur, contritionem non effici à iustificante gratia, sed à speciali Dei auxilio, quod in nullo genere causæ gratiam iustificantem præsupponit. Idcirco non oportet hoc argumentum magnifacere. Argumenta, quibus mox probabimus dispositiones antecedentes, & remotas ad gratiam haberi ex Christi meritis, probabunt idipsum per locum à fortiori, de vltima, & proxima dispositione.

Probatur ergo, quod omnis dispositio ad gratiã quælibet remota, si tamen nomen dispositionis meretur; ita q̃ sit operatio supernaturalis vtcunq; præparans ad iustificantem gratiam, ex meritis Christi ortum habeat. Et quidem posset hoc primũ probari ex testimonijs, quæ ex Paulo adduximus ad Eph. 1. & 2. ad Tim. 1. nam illa testimonia de omni supernaturali dono quodcũq; illud sit manifestè procedere videntur, sed illis prætermissis, seu, vt melius dicam, præsuppositis. Probatur primũ hæc veritas ex Cõcil. Trid. sess. 6. c. 5. cit. in quo vt constat ex verbis, quæ paulo superius retulimus, declarat. S. Synodus iustificationis impij exordium, à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, &c. Ergo quælibet dispositio ad gratiam, etiã prima & magis remota, ex qua initium iustificationis desumitur, per Christum est, idest, ex meritis Christi oritur. Ego sane non video modum, quo bona cum probabilitate possimus euadere huius argumenti vim. Nã valde vrget hæc Concilij declaratio.

Secundo probatur eadem veritas. Eiusdẽ agentis est disponere ad formam principalem, cuius est eandem formã introducere. Sed ad Christum, ad eiusq; merita pertinet introducere gratiam iustificantem, quæ in ipsa impij iustificatione rationem habet principalis formæ: ergo ad ipsum Christum ad eiusque merita pertinet omnis dispositio, qua impij anima ad gratiam suscipiendam disponitur, & præparatur.

Confirmatur. Sequeretur ex contraria sententia concedendum esse, Christum non mereri totam impij iustificationem, sed eius partem duntaxat. Consequens non consentit modo loquendi Sanctorum Patrum, imo nec sacrarum scripturarum, Paul. enim alias, tum præcipuè Rom. 3. absolutè dicit impium iustificari gratis per redemptionem, quæ est in Christo Iesu: ergo, &c. Patet sequela. Sicut generatio naturalis non solum dicit, iuxta communem modum loquendi Philosophorum, ipsam instantaneam substantialis formæ introductionem, sed etiam totam dispositionem præcedentem, quia est via ordinata ad introductionem substantialis formæ, sicut ad proprium terminum: ita tota dispositio ad gratiam à prima vsque ad vltimam clauditur sub iustificationis nomine, & ratione: ergo sicut agens naturale, quod non attingeret omnem dispositionem concurrentem ad substantialis formę introductionem, partiale generans esset, & non totale, ita Christus secundum illam sententiam partiale tantum iustificans est, & non totale.

Tertio

Tertio probatur, & procedit argumentum specialiter de illa dispositione remota, quæ præsupponit fidem in eo, qui disponitur. Omnis motus,& operatio fideliũ supernaturalis prouenit a Christo tanquam à capite influente in sua membra: ergo omnis dispositio ad gratiam, quæ est motio supernaturalis,habetur ex influxu Christi tanquam ex capite, & ex consequenti procedit ex ipsius Christi meritis.

Probatur antecedens. Per fidem incorporamur Christo,& constituimur membra corporis Christi mystici sub ipso capite Christo, estque Christus caput nostrum in ordine supernaturali: ergo influit in nos tanquam in membra omnem supernaturalem motum,vel vitalem,qualis est omnis operatio ex gratia procedens,vel tendens ad vitam,qualis est dispositio remota ad gratiam.

Confirmo. Nam alias sequeretur, quod sola fides non sufficit nos constituere membra Christi, & corporis eius mystici. Consequens autem est hæreticũ: ergo,&c. Probo sequelam, Christus non influit aliquem motum in peccatorem fidelem, neque aliquẽ influxum in eum potest habere, iuxta contrariam sententiam,præsertim iuxta sententiã primam, quæ neque etiam vltimam dispositionem ad gratiam, prout est informis,meritis Christi tribuit. At quale caput esse potest, quod nullum habet in sua membra influxum? Video quod recurres ad distinctionem membri,& partis. Dicesque peccatorem partem potius esse corporis Christi mystici, quam membrum. Bene habet,nolo in præsentia in extirpanda hac distinctione immorari, etsi mihi non satis grata sit, sed placuit alijs multo me doctioribus,quorum princeps fuit Magister Cano in libro de locis. Quamuis crediderim,quod nullus Theologorum, ex his, qui hanc distinctionem admittunt, excludant totaliter influxum Christi capitis in hæc mortua membra, qui certè nulla ratione excludi debet. Non enim ita sunt mortuæ,& aridæ partes corporis Christi mystici,vt non sint capaces alicuius supernaturalis motionis, quæ est subordinata fidei, per quam efficiuntur huius corporis partes, ipsique capiti Christo vniuntur.

Ex quo sic formo argumentum,omnis illa motio quæ pertinet ad partem alicuius corporis,secundum quod est eius pars ipsi totius corporis capiti subordinata,habetur ex influxu ipsius capitis. Et ista propositio adeo est manifesta,vt appareat stultum illam negare. Sed dispositio imperfecta, & remota ad gratiam est motio supernaturalis,conueniens peccatori, prout est fidelis,& ex consequenti, prout est vnitus Christo capiti,eiusq; influxui subiectus: ergo hãc dispositionẽ fidelis peccator accipit à Christo, vt à capite in ipsum influente. Et vt euidetior appareat vis huius argumẽti, procedat de ipso fidei informis motu,qui,citra dubiũ, aliquã habet rationẽ dispositionis ad gratiã. Et inquiro,an iste motus sit ex influxu capitis Christi, vel non, si quidem primum dixeris, intentũ habeo, si vero dicas secundum: ergo motus fidei non sufficit constituere hominẽ vnitum Christo,illiq; subditum vt capiti. Probo consequentiam. Illa motio per quã fit actualis coniunctio, & subordinatio mẽbri ad caput est primus actualis influxus capitis in ipsum membrum: nec enim fingendũ est, quod in membro sit aliqua motio per quã actu subijciatur capiti, & quod non sit ab ipso capite, quod per talem motionem actu sibi subijcit membrum, in ipsumq; tanquam in subiectum influit: & hoc potissimum erit manifestum sapiẽtioribus Theologis, si supponamus hominem peccatorem iam esse coniunctum Christo capiti per fidem habitualem, quæ se explicet in proprium actum, in quo cõsistit actualis,& quasi completa coniunctio per fidem.

Sed iam probanda est deinceps conclusio, quatenus procedit de auxilijs supernaturalibus. Et quidẽ probatur primo de auxilijs præuenientibus, & antecedentibus gratiam. Et principio probo ex illo Io. 14. *Nemo venit ad Patrem*, inquit Christus, *nisi per me*. Sed primum auxilium, vt ipse Christus explicuit Ioan. 6. consistit in tractione, qua Pater trahit hominem ad Christum,ad eius scilicet fidem,& obedientiam. *Nemo*, inquit Christus, *potest venire ad me, nisi Pater,qui misit me traxerit eum*; quæ tractio re ipsa non est aliud, quam ipsa vocatio efficax: ergo de primo ad vltimum nemo potest venire ad Chistũ, nisi per ipsummet Christum, atq; adeo ipsa prima tractio ad Christum,ad eiusque fidem ex meritis Christi est. Et ob id Christus semetipsum vocauit ostiũ, quia per illũ, & per eius merita fit primus ingressus in Ecclesiã. Sed vt plenius vim rationis huius percipias,aduerte, quod venire ad Patrem, & venire ad Christum idem est omnino,& vterque Pater scilicet, & Christus ex parte eiusdem termini ad quem se tenent. Et ob id ipse Christus non solum se viam esse dixit, sed & vitam,& hoc non solum, vt Deo, competit Christo, sed etiam vt homini, nam æterna vita,vt dixit ipse Christus Ioan. 17. consistit in visione Dei,& Christi. Vnde si ad Patrem non possumus venire nisi per Christum, neque possumus ad eundẽ venire Christum,nisi per ipsummet.

Et similiter sicut non possumus ad Christum nisi per Christum venire, ita neque ad Patrem, nisi per Christum. Vnde tota cœlestis via per Christum est, & ob id merito & ostium, & viam ipse vocauit seipsum. Dices quod vt plurimum hoc argumentum conuincit de tractione ad fidem,quæ est auxiliũ efficax, idest,quæ effectum sortitur in eo,qui trahitur. Bene quidem. nã qui ita dixerit,iam nobiscum fatebitur, quod non solum habemus fidem ex meritis Christi, verum etiam & illud efficax auxilium,quo ad fidem trahimur. Et qui hoc concesserit, qua ratione negabit,quod auxilia omnia, quæ præcedunt gratiam, & fidem quantumcunque sint inefficacia,non habeantur ex meritis Christi? Cum reuera sint sufficientia trahendi nos ad fidem,nisi nostra voluntas eorum virtuti obstiterit. Vnde sic in forma construo argumentum. Nemo potest venire ad Patrem, nisi per Christum, quia Christus est ostium per quod necessum est ingrediatur, quicunque ad Patrem transierit, sed virtute illius præuenientis auxilij inefficacis posset homo, si vellet, peruenire ad Patrem: ergo illud auxilium est ex meritis Christi,alias verificaretur, quod posset quis venire ad Patrem, & non per Christum, atque adeo quod Christus non esset ostium vnicum, & solum,per quod transeundum sit ad Patrem,quod est erroneum dicere,imo & hæreticum. Quia vt Petrus Act. 4. dixit, *Non est aliud nomen, nobis datum sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri*, nec est aliud ostiũ per quod possimus intrare in ouile Christi, præter

ipsum Christum, neque via alia per quam transeamus ad vitam: ergo hæc.

Probatur secundo eadem veritas. Primum auxilium, quod à Deo accipimus, est vocatio ad fidem, & idcirco Apostolus Ad Rom. 1. ipsos fideles quandoque appellat, vocatos, quia ex vocatione tanquam ex primo auxilio Dei fidem accepimus, sed hanc vocationem habemus per Christum, vt constat ex testimonio supra citato 2. ad Tim. 1. & ex Concil. Trid. sess. 6. c. 5. cuius verba superius relata, sunt manifestissima pro hac veritate: ergo idipsum est dicendum de reliquis omnibus auxilijs.

Tertio probatur ex communi sensu Ecclesiæ, omnes enim tam iusti, quam peccatores qualecunque, & quodcunque auxilium petant, siue ad resistendum tentationibus, quæ insurgunt contra fidem, siue ad habendum bonum aliquem supernaturalem motū, petunt per Christum, eius mortem & sanguinem interponendo, vt impetrent à Deo. Cui fidelium intelligentiæ, & religiosæ deuotioni fauet id, quod Augustinus in enarratione 1. Psal. 108. inquit, quod oratio, quæ non fit per Christum, non solum non potest delere peccatum, sed & ipsa fit in peccato: ergo communis Ecclesiæ sensus est, omne auxilium supernaturale quodcunq; fuerit siue præueniens, siue subsequens, non aliter quam per Christi merita esse impetrandum à Deo.

Tandem probatur conclusio, secundum quod procedit de bonis externis, siue sint spiritualia, cuiusmodi sunt orationes Sanctorum, siue temporalia vt honores, diuitiæ, &c. Hæc bona sunt quandoque prædestinationis effectus, vt docent peritiores Theologi, cum de hominum prædestinatione disserunt cū S. Th. 1. p. q. 23. a. 8. possuntq; esse media conuenientia, & sunt quam sæpius ad finem supernaturalem acquirendum, vt eodem loco S. Tho. agnouit: ergo ex meritis Christi hæc bona etiā nobis prouenniunt. Probatur consequentia. Quoniā ad eundem pertinet omnia media, tum necessaria, tum conuenientia ad aliquem finem, tribuere, ad quem per se spectat inducere ad ipsum finem. Sed ad Christū attinet perducere nos ad æternam vitam: ob id enim appellatur Author, ac consummator fidei, & salutis: ergo omnia media, quæ conducunt nobis ad æternæ vitæ consequutionem, ad Christum pertinent, & ex Christi meritis, & non aliter habenda sunt à nobis.

Confirmatur illo argumento dudum facto, nimirum, quod hæc etiam bona omnes fideles petunt à Deo per Christum, & per eius passionem, & sanguinem: ergo, &c.

Ista dicta sunt sigillatim enumerando omnia bona, quæ nobis per Christum obueniunt in ordine ad æternam vitam consequendam. Deinceps in cōmuni probo veram esse conclusionem absolutè, & vt iacet cōsideratam: communioribusq; proinde vtar rationibus. Primo. Meritū Christi fuit infinitū, infinitiq; valoris: ergo ad hæc omnia bona promerenda se potuit eius virtus extendere. Et antecedens, & cōsequētia constāt ex dictis superius in hoc 3. ar. q. 5. Sed rursus infero: ergo non est subtrahendum aliquod bonū istorū à Christi meritis, nisi fuerit vrgentissima causa, quæ nos ad huiusmodi exceptionem faciendā vrgeat, ac plane necessitet: sed talis causa non est in præsentia, nam potius in oppositum vrgent, & quæ dicunt scripturæ, & quæ definiunt Concilia, & quæ docent Patres, & quæ sentiunt peritiores Theologi, & quæ fidelis populus vnanimi consensione recipit: & denique ratio verosimilis suffragatur potius, quam aliqua ex parte refragetur: ergo, &c.

Secundo. Ad dignitatem Christi pertinet, ad excellentiamque passionis, & meritorum eius, vt vniuersa supernaturalis ordinis bona, & quæcunque ad æternæ vitæ assecutionem conducunt, nobis per Christum, & virtute meritorum eius donentur: ergo cum non sit vrgens ratio aliud postulans, ita est omnino dicendum.

Tertio. Christus in scriptura sacra multis comparatur, multaque ei tribuuntur nomina, quæ denotāt vniuersalem dependentiam, quam in ordine gratiæ omnes habent à Christo: Comparat enim Christus seipsum viti, & nos palmites vocat. Io. 15. At palmites quid habere possunt, quod à vite non participent? Vocatur fundamentum totius spiritualis ædificij. 1. Cor. 3. Quid autē esse potest in tota ædificij structura, quod fundamento non innitatur? Sed & Sol iustitię ipse Christus, & minime quidem impropriè, vocatur. Malach. 4. Nam creauit Deus cœlum nouum, & terram nouam in nouo isto, & mirabili Ecclesiæ mūdo ex nouis creaturis constanti: cui ipsum præposuit Christum, vt radiantem Solem, qui gyrum cœli ambiens igneos exustfiat radios. Quid autem ab amplissima Solis luce in toto vniuerso occultatur? Quid vero est in orbe toto, quod ad sui esse, ad suique conseruationem, & augmentum, fęcundissimam solaris lucis virtutem non experiatur? Caput, ad Ephes. 1. Christus ipse dicitur, & reuera est. Officium vero capitis nonne est influere in omnia membra omnem vitamem, omnem motum, omnem denique actionem? Neque vero sacræ literæ caput duntaxat Christum vocant, verum & patrem futuri seculi: Isai. 9. ad quem proinde non solum pertinet in membra supposita, & constituta influere, sed eadem etiam formare membra, & in esse membrorum constituere, sola ipsa informi materia præsupposita. Nam hoc est proprium patris officium.

Quocirca Christus, qua ratione vniuersalis est futuri seculi pater, vim habet generatiuam, qua potens est informem materiam, idest, hominem omnis supernaturalis boni expertem varijs transmutationibus supernaturalibus immutare, & ad vitam gratiæ tandem perducere. Neque plane mirum, cum ad hoc ipsum Christus in mundum venerit, ipso Ioan. cap. 10. dicente. *Ego veni vt vitam habeant, & vt abundantius habeant.* Tandem hæc omnia, & alia, quæ scripturæ sacræ Christo accommodant, ipsi iure redemptionis conueniunt: quia noster fuit vniuersalis redemptor, nostramque fuit operatus salutem, quam ipse solus sua potuit virtute efficere, & reuera effecit, vt Esai. 63. ipse his verbis dicebat. *Torcular calcaui solus, & de gentibus non fuit vir mecum.*

Hæc autem copiosa per Christū facta redemptio nō limitata est, sed vniuersalissima ad omnem se effectum extendens propter magnitudinem, & infinitatem exhibiti pretij, pretiosissimi, videlicet, sanguinis Christi: ergo Christus, huius tā amplę, tamq; excellētis redēptionis iure, vniuersalē acquisiuit potestatē supra totū gratiæ ordinē, quem per peccatū in humana natura destructū, eximia virtute reparauit.

Ni-

Nihilque proinde fingi potest intra totum ipsum gratiæ ordinem ad hominis salutem spectans, quod sub potestate Christi, sub amplitudine redemptionis per ipsum factæ, sub infinito denique meritorum eius valore non comprehendatur. Iniuriosusque est Christo, humiliterque de virtute redemptionis eius sentit is, qui minimum quid ex toto supernaturali ordine gratiæ ab infinitis Christi meritis subtraxerit. Quare cum vtroque Ioanne fateamur omnes, quod Verbum caro factum est, cuius gloriam, gratiæque, & veritatis plenitudinem vidimus, atque de ipsius plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia, idest vniuersa gratiarum genera, vnam scilicet gratiam, & aliam gratiam, ac omnem denique gratiam.

In quo sensu hæc verba intellexit Chrysostomus homil. 13. in Ioan. vocans Christum omnium gratiarum fontem. Aliter illa verba Ioannis, *De plenitudine eius*, &c. explicat Augustinus tract. 3. in Ioan. sed ad nostrum intentum non dissimiliter. Dicit enim ita esse intelligenda, quod quicquid gratiæ accepimus, per Christum accepimus. Hic modus loquendi de præterito, & præsens, & futurum tempus complectitur. Nam res futuræ in scripturis sacris, propter maximam euentus certitudinem, vt præteritæ recensentur. Huic eidem sententiæ adstipulatur Hieronymus in illa verba Isaiæ 53. *Et voluntas Domini in manu eius dirigetur*. Ita explicat Hieron. *Vt quicquid gratiæ Deus voluit conferre hominibus, illius meritis impleatur*.

Quarto probatur. Quod Christi meritis tribuamus vniuersa hæc, quæ nobis conferuntur bona, cedit & in maiorem perfectionem operis diuini in iustificatione, & glorificatione nostra. Nam quod Deus opus aliquod mediante Christi humanitate, vt instrumento, & organo sibi coniuncto, & vt natura diuino Verbo personaliter copulata efficiat, valde extollit ipsam operis dignitatem. Nam Christus, vt homo, brachium Domini ob id in scriptur. sacr. vocatur, Isa. 53. & Luc. 2. quia eximia diuinæ virtutis opera per Christum patrauit Deus, & ita Beatissima Virgo dicebat: *Fecit potentiam in brachio suo*. Cedit etiam in magnam Christi commendationem, & gloriam, & in præcipuam hominum dignificationem, nullaque ex parte Dei misericordiam, & gratiam imminuit, quin potius multis partibus auget: ergo absolutè fateri debemus ita esse.

Quinto. Christus, vt habetur Ioannis 17. rogauit specialiter pro prædestinatis, & pro eis, qui cum effectu Christi fidem suscepturi erant, & in eius obedientia permansuri, & assequuturi tandem eius redemptionis fructum: ergo impetrauit eis, & quod vocarentur, & traherentur ad fidem, & quod ipsam susciperent, ac vniuersa denique cœlestia dona, quæ ipsis Deus æterna sua prædestinatione præparauerat. Confirmatur. Christus ibidem orabat Patrem pro his hominibus, vt vnum fierent cum Patre, & cum ipso Christo, *Vt omnes sint*, inquit Christus, Patrem rogans, *sicut tu Pater in me, & ego in te, & vt ipsi in nobis vnum sint*. At prima vnio, qua incipimus fieri vnum cum Patre, & cum ipso Christo, est fidei vnio, ergo pro hac vnione rogauit Christus, ipsamq; meruit, & impetrauit. Vt hoc argumentum dissoluat Driedo loco citato, multa prodigit verba, sed certè inaniter, quia nihil proficit, imò, vt constabit legenti, sibi ipsi repugnat, neque mirum quidem, cum repugnet etiam meritorum Christi dignitati, eorumque plenitudinem, & infinitatem coarctare velit.

Sexto. Christus in ipso suæ passionis tempore, imò & in tota laboriosa, & mortali vita, in conspectu mentis suæ præsentes habuit vniuersos homines, & omnia, quæ circa eorum salutem per diuinam prouidentiam ab æterno fuerunt disposita: ergo rationi consentit asserere Christum in particulari sua applicuisse merita, vt singulis hominibus ea conferrentur omnia supernaturalia beneficia, & dona, quæ Deus ipsis conferre decreuerat. Hoc enim ad perfectiorem, & sapientiorem modum operandi Christi, propriaque distribuendi merita, plurimum refert. Et propter hanc fortassis singularem, & particularem applicationem, quam Paulus ad seipsum factam cognouit, dicebat ad Galatas 2. de Christo, *Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*. Et quidem quod nobis sit persuasum, Christum illam particularem applicationem, & distributionem suorum laborum, & meritorum fecisse, summopere in nobis charitatis excitat affectum, dum vnusquisque nostrum dicere valet cum Paulo, dilexit me, &c.

Denique vltimò ista veritas confirmatur grauissimè ex modo, quo sacra Concilia, grauissimique Patres loquuntur: nam si bene aduertimus, in Conciliis Mileuitano cap. 3 & 4. & Arausicano 1. cap. 5. 7. 15. 22. 24. & 25. & Concilio Tridentino sess. 6. pro eodem reputantur gratia ad salutem necessaria, & gratia Christi. At sub nomine gratiæ necessariæ ad salutem, omnia gratuita dona, & supernaturalia beneficia siue actualia, siue habitualia comprehenduntur, imò & ipsæ quoque gratiæ gratis datæ, quæ licèt non sint in singulis necessariæ ad salutem, sunt tamen necessariæ in tota Ecclesia: & ita Paulus ad Ephes. 4. dicit de Christo, quod *ascendens in altum, dedit dona hominibus*, vbi de his gratiis loquebatur Apostolus.

Neque ex hoc leue sumitur argumentum, quod si omnis gratia gratis data, Christo debet accepta referri, sit ei quoque, eiusque meritis tribuenda omnis gratia particularis, omneque supernaturale donum. Et augeo huius rationis vim. Fundare totam Ecclesiam, designando Apostolos, & Euangelistas, Doctores, &c. & conferre omnes gratias gratis datas, ad hanc fundationem, & erectionem Ecclesiæ necessarias, ad Christum, ad virtutemque passionis eius attinuit: ergo fundare spirituale ædificium in quolibet nostrum à primis initiis, ad eius vsque consummationem, omneque supernaturale donum ad huius ædificii constructionem necessarium conferre, quare Christo, & passioni eius ascribi non debet? Et quo pacto Christus Matthæi vltimo post resurrectionem suam dixit Apostolis: *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra*, si multa, quæ ad huius particularis ædificii constructionem spectant, sub potestate passionis, & meritorum eius non cadunt? Dixisset planè melius, aliqua potestas, quàm omnis. Sed Paulum audiamus, qui non obscurè veritatem hanc insinuauit ad Ephes. 2. in illis verbis, *Iam non estis hospites, & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, &*

domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei, in Spiritu sancto. Ecce quemadmodum Apostolus dicit, nos coædificari in Christo, vt particulare templum Domini, & habitaculum Spiritus sancti, proportionabiliter ad eum modum, quo ipsum commune Dei templum, scilicet Ecclesia, ædificatum est, & constructum in ipso Christo. Quid clarius, obsecro, dici potuit pro hac catholica veritate? Quam sanè non immeritò catholicam voco, quia iudico contrariam sententiam plusquàm falsam esse, & meritò à probabilibus Catholicorum opinionibus eliminandam. Non seueriorem volo contrariæ sententiæ censuram adhibere, quatenus de imperfectis, & remotis dispositionibus, de fide, de spe, de præuenientibus, & excitantibus auxilijs, alijsque donis vltimam ad gratiam dispositionem præuenientibus procedit: quoniam decreui iudicium Ecclesiæ in hac parte expectare.

Quamuis nō errabit, qui dixerit in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 5. sententiam illam fuisse damnatam, quatenus declarat sancta Synodus. *Exordium iustificationis in adultis à Dei gratia per Iesum Christum sumendum esse.* Nam qua obsecro ratione verificari potest cum proprietate, exordium iustificationis per Christum desumi, si omnia quæ vsque ad vltimam gratiæ dispositionem concurrunt, ad Christum non attinent, neque ad merita passionis eius? Existimoque hanc sententiam, si non expressè, implicitè tamen docuisse Innocentium Primum in epistolis superius citatis, quibus respondit Patribus Cōciliorum Mileuitan. & Carthaginen. Et Cælestinum Pontif. in epistola ad Episcopos Galliæ cap. 4. 9. & 10. & Augustinum libro de prædestin. sanct. cap. 2. & lib. 1. cōtra duas Epistolas Pelagianorum c. 9. & epistola 106. Nam ij Patres contendentes contra Pelagianos, initium fidei ex dono Dei esse, & non ex nobis, eodem modo quo fatētur ex gratia, & dono Dei esse fidei initium, docent esse per Christū, & in Christo. Itaque indifferenter dicunt esse ex dono Dei, & ex meritis Christi: atque adeo, sicut omnia supernaturalia bona ex gratia, & dono Dei nobis competūt, ita & ipsa omnia ex Christi meritis habemus. Vide S. Bernard. sermone 13. in Cantica, vbi mirè de hac re loquitur. Hieronym. in illa verba ad Ephes. 1. *Benedixit nos omni benedictione spirituali.* & Chrysost. ad Ephes. 4. versans illa verba dudum à nobis relata. Certè qui hos Patres, & alios qui de hac re loquuntur, legerit attentè, non poterit nō contrariam sententiam, vt viro Catholico indignam auersari.

Sed quædam sunt leuia argumenta soluenda, vt nonnulla eorum, quæ diximus, maiorem accipiant firmitatem. Primumque argumentum sit contra id, quod circa primam conclusionis partem diximus, nempè, Christum meruisse nostra merita, ea videlicet quibus de condigno gloriam, & augmentū gratiæ meremur. Sic argumentor. Merita nostra sunt opera meritoria, quæ a nostra libera voluntate pendent, sed qua ratione pendent à libertate nostra, non sunt ex meritis Christi, ergo absolutè merita nostra non cadunt sub Christi meritis. Probo minorem. Si Christus sua merita applicuisset ad nostra opera meritoria, necessum esset nostram voluntatem omnino prædeterminari à Deo, vt infallibiliter hæc meritoria exequatur opera, ne Christi meritum à præmio sibi debito frustretur aliquando. At hæc prædeterminatio stare non poteſt cum nostræ volūtatis libertate, neque proinde cum merito nostro, quod essentialiter postulat in opere meritorio libertatem: ergo, &c.

Secundo, supposita gratia iustificante in anima, habet homo in seipso sufficiens principium merendi de condigno: ergo non eget extrinseca applicatione meritorum Christi, & cooperatione ipsiusmet ad merendum gloriæ, & gratiæ augmentum. Patet consequentia. Quoniam alias non esset concedendum, quod habet iustus intra se sufficiens merendi principium. Confirmatur. Homo qui meretur, est causa totalis sui meriti: ergo Christus non cooperatur illi in opere meritorio: alias enim haberent se vt duæ causæ partiales meriti.

Tertio arguitur contra id, quod in alia conclusionis parte dicebamus, Christum meruisse nobis auxilia subsequentia gratiam. Huiusmodi auxilia sunt debita gratiæ secundum naturalem ipsius gratiæ ordinem, ergo hoc ipso quod nobis Christus meruit gratiam, meruit implicitè omnia hæc auxilia, & ex consequenti non debet specialis ratio meriti in Christi operibus respectu huiusmodi auxiliorum constitui. Confirmatur. Non potest esse, quod eadem res, quæ alicui debetur, fiat denuo ei debita eodem titulo, sed hæc auxilia sunt debita homini iusto ex vi meritorum Christi, quorum virtus applicatur in gratia iustificante: ergo nequeunt fieri denuo ei debita ex applicatione speciali eorundem Christi meritorum.

Primum argumentum magnam nobis occasionē offerebat disputandi grauem illam, ac molestam quæstionem, num, videlicet, Deus præcedenti aliquo efficaci auxilio, nostram ad operandum prædeterminet voluntatem, vel in omnibus, vel in aliquibus actionibus: & an ab æterno prædefinierit in particulari aliquot humanæ voluntatis actiones. Verum nec temporis, neque loci commoditas hanc in præsentia disputationem admittunt, quam tamen ad longum prosequuti sumus in nostro primo libro de origine, & potestate gratiæ tract. 3. Vnde in præsentia breuiter est illud primum argumentum diluendum. Et prima solutio iuxta mentem eorum qui prædefinitionem, & prædeterminationem humanorum actuum negant, sit in hunc modum. Quod Christus meruit hominibus iustis totum id, quod pietatis est, & supernaturalis bonitatis in eorum meritorijs actionibus. Quod satis est, vt simpliciter dicatur meruisse merita iustorum, etsi non meruerit actualem determinationem voluntatis ipsorum ad operandum meritoriè: sed relicta sit hæc libera determinatio in facultate humani arbitrij posita. Nam quod iustus homo de condigno mereatur, & gratiæ, & gloriæ augmentum, non prouenit formaliter ex hac libera voluntatis determinatione, quæ tantum habet requisitæ conditionis rationem; sed ex bonitate, & perfectione operis, quæ tota est ex Christi meritis.

Sed

Sed sit secunda solutio iuxta sententiam contrasiam, quæ apud me certa est, & indubitata, quia non solum Deus nobis potestatem ad bene operandum, & merendū confert, sed etiam ipsum actualem bene operādi vsum. Quod luce clarius expressit Apostolus in illis verbis ad Philippen. 2. *Deus est enim, qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate.* Non solum posse velle, sed ipsum velle operatur in nobis. Et non dixit nobiscum, sed in nobis, vt præantecessionem, & eminentiam ex parte Dei agnoscamus in actuali bono nostræ voluntatis vsu. Qua sententia supposita, ad argumētum neganda est minor. Ad probationem concedatur, cuiusuis iusti voluntatem efficaciter prædeterminari à Deo ad benè, & studiosè, & meritoriè operandum. Sed hæc efficax determinatio suauis est, & proportionata naturę voluntatis: quia est ab eius naturæ authore, qui nouit, & potest ipsam mouere, & determinare proportionabiliter ad modum eius: & tanta cum suauitate, vt voluntas tam liberè operetur, atque si ipsamet esset prima, & sola suæ determinationis causa, ab omni superiori prędeterminante independens. Nam quia Deus tam scit, & potest suum concursum accommodare proprijs inclinationibus, & naturis omnium secundarum causarum: idcirco dictum est de illo Sapientiæ cap. 8. *Quod attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Fortiter*, inquit Bernardus, *pro se, suauiter vero pro me*. Sed de hac re copiosius, & dilucidius tractauimus in lib. citato.

Ad secundum argumentum, non desunt, qui putent Christum non aliter meruisse augmentum gratiæ, & gloriæ cuiuscunque iusti, quàm merendo illi iustificantem gratiam: in qua virtualiter, & radicaliter pręhaberur istud augmentum, quatenus in ipsa gratia includuntur radicaliter, & virtute ipsa opera meritoria, quibus iustus vtrunque istud augmentum potest mereri. Vnde dicunt, Christum meruisse quidem nobis omnem gratiam, & gloriam, omneque nostrum meritum: sed id tamen intelligendum esse inquiunt in hoc sensu: Quod meruit gratiam iustificantem, quæ sub ea ratione, qua Christus eam promeruit, virtute, & radicaliter continet & merita, & augmentum gloriæ, ac ipsiusmet gratiæ.

Cæterum hæc solutio nullatènus placet. Et primò quidem ea non est verisimilis, si sermo fiat vniuersaliter de omnibus meritis, de omnibusque meritorijs actionibus hominis iusti. Certum est enim, quod illæ operationes meritoriæ, quæ excedunt totam intensionem & gratiæ, & charitatis, ex quibus procedunt, nō continentur simpliciter in virtute talis gratiæ, & ex consequenti neque augmentum illud gratiæ, & gloriæ, quod iustus homo per huiusmodi meretur opera: atque adeo saltem quantum ad ista merita, & hoc gratiæ, & charitatis augmentum, necessum est dicamus, Christum non radicaliter tantum, sed formaliter sua merita iustis applicuisse.

Præterea neque vera est hęc sententia, de alijs etiā meritis, quæ non excedunt intensionem, & valorem gratiæ. Quod probo. Primum ex illa doctrina Conc. Trid. c. 16. sess. 6. quæ in hunc modum habet: *Cum enim ille ipse Christus Iesus tāquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat: quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possent.* Ex qua sanctæ Synodi doctrina manifeste constat, Christum actualiter influere in omnia opera meritoria cuiuscunque hominis iusti. Fateor quidem hoc testimonium, sicut & alia quamplurima, quę & ex scripturis sacris, ex alijsq; grauissimis Concilijs, atque sanctorū etiam Patrum doctrina afferri possunt, commodam explicationē habere, si dicamus, hunc Christi influxum, ex quo pendent bona iustificatorum opera, esse illum, quo Deus vt author gratię concurrit cum ipsa gratia, & cum supernaturalibus virtutibus ad spiritualia, & meritoria opera: ad eum modum, quo vt author naturæ concurrit cum causis naturalibus ad producendos naturales effectus. Qui sanè supernaturalis Dei concursus tribuitur etiam Christo vt causę meritoriæ, & forsan etiā vt efficienti efficientia physica instrumentali: ita quod Christi meritum applicetur ad actum, & non formaliter ad præmiū ipsius meritorij actus. Volo dicere, quod meritum Christi concurrit ad hoc, vt homo iustus exeat in talē actum meritorium, v.g. in actualem Dei amorem: quem meruit Christus homini iusto secundum meriti efficaciam, & implicitè meruit quoque secūdum efficaciam eandem præmium correspondens huic operi: Formaliter verò non applicatur meritum Christi, vt sibi correspondeat idem præmium, quod respondet huic operationi hominis iustificati. Estq; notādum, quod licet secundum fidem credendū sit, quod Christi meritum quantum ad sufficientiam formaliter extenditur ad omnem gratiam, & gloriam omnibus hominibus collatam, & conferendam, veruntamen de efficaci applicatione res aliter se haber. Quia non certa fide tenemur credere, quod formaliter, & immediatè Christi meritum fuerit applicatum ad singulos gradus gratiæ, & gloriæ. Sed probabiliter dici posset, quod formaliter fuit applicatum ad aliquem certum gradum gratiæ, & ad aliquam determinatam operationem. Implicitè vero, & virtualiter ad illud præmium, quod tali operationi, à tali gratiæ gradu emananti, respondet. Et iuxta hunc modum posset procedere probabilis ille dicendi modus, quem nunc referebam. Vnde qui ita diceret, nihil afferet improbabile. Quoniam re vera saluat actualem Dei influxum efficientem physicum, & moralem Christi meritorium. Sed quoniam S. Trid. Synodus virtutem, quam Christus in sua membra influit, dicit non solum esse antecedentem, & concomitantem, sed etiam subsequentem. Amplius quid nobis videtur esse dicendum, nimirū, quod non solum iustus ex influxu, & virtute capitis Christi habet benè, & meritoriè operari, verumenā quod simul cum ipso iusto merente, Christus meretur, idest applicat sua merita ad illudmet præmium, quod correspondet operi meritorio hominis iusti. Itaque Christus non solum meruit, vt homo iustus talem haberet meritoriam actionem, sed etiam meruit illudmet præmium, quod per eādem actionem ipse iustus meretur, & quantum ad hoc vtrūque applicat Christus suam virtutem, actuque influit in ipsum iustum, & in eius operationem. Diciturq; Christi influxus ea ratione subsequens opus bonum hominis iusti, quatenus præmium operi correspondēs, etiam respondet Christi, quatenus applicuit actu in illo opere suam meritoriam virtutem. In hoc sensu

Digitized by Google

intelligenda sunt multa, qua habentur in Concilio Arausican. præsertim in cap. 24. & 25. In eodemque sensu intelligenda est illa comparatio, qua Christus se comparauit viti, nosque palmites eo esse dixit, quia non minus ab ipso pendemus, quam palmites à vite. Et ita ibidem Christus concludit sententiam illam celebrem, *Sine me nihil potestis facere*. Super quem locum legendus est Augustinus in tract. 80. & 81. super Ioannem, sed legatur præcipuè in tractatu 86. ad finem, vbi dicit, quòd gratia Christi, quæ nobis necessaria est, & sine qua nihil possumus facere, non inuenit, sed efficit merita. Nam hæc merita sunt fructus ille, de quo ibidem dicit Christus: *Ego elegi vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat*. Estque aduertendum, quod permanentia fructus ad influxum Christi subsequentem pertinet. Tum quia transacto bono opere, perseuerat illud ius ad gloriam promeritam, quod eatenus fuit in meritis Christi fundatum, quatenus ipsa Christi merita fuerunt applicata illi bono operi actuali. Tum etiam quatenus virtute meritorum Christi ipse iustus, qui virtute Christi meruit gloriam, seu augmentum eius, conseruatur in gratia, vt sit benè dispositus, & aptus ad percipiendum præmium sui meriti. Quæ sanè perseuerantia ad solum Christi pertinet meritum, & nullatenus ad meritum ipsius hominis iusti pertinere potest.

Secundo probatur idipsum. Primum capitis officium est actu influere in sua membra, ita quod non solum influit in ea virtutem qua sint, sed etiam qua operentur. Sed Christus est caput, cui perfecte vniūtur homines iusti, ergo actualia bona, & meritoria hominis iusti operatio, ex actuali Christi influxu habentur. Hac ratione sumpta ex capitis naturalis analogia vtitur sancta Synodus Trid. loco dudum citato, atque etiam Paul. ad Ephes. 4. cuius verba referam, quia nostro intento valdè conducunt. *Veritatem autem, inquit, facientes, in charitate crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem, in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit, in ædificationem sui in charitate*, &c. Ecce quemadmodum Paul. omnem membrorum corporis Christi mystici perfectionem, omneque spirituale augmentum actuali influxui Christi capitis tribuit.

Tertio probatur. Quod Christus prædicto modo suum nobis applicet meritum, ita vt præmium quod actu meremur respōdeat etiam meritis Christi actu nobis applicatis, cedit in magnam excellentiam meriti nostri, ergo amplecti debemus hanc sententiam, vt magis consentaneam redēptioni nostræ per Christum factæ. Quia tanto dignior, & augustior æstimāda est Christi redemptio, quanto abundantiorem gratiam, & perfectiora merita in nobis causat, & efficit. Perfectior enim modus iustificandi nos, perducendique nos ad æternam salutem, Christo tribuendus est: cum ipse ad hoc in mundum venerit, vt nos saluos faceret à peccatis nostris, vt nostramque curaret salutem, effetque omnibus obtemperātibus sibi, vt Paul. ad Hebr. 5. inquit, causa salutis æternæ.

Explosa igitur prima illa solutione secundi argumenti, aliter respondetur. Et dico, quod sicut hæc consequentia non valet, Sol habet in se virtutem efficientem ad illuminandum: ergo potest illuminare sine actuali Dei concursu, & independenter à prima causa. Ita non valet in præsentia ista hæc consequutio, Homo iustus habet intra se sufficientem virtutem ad merendum, & satisfaciēdum coram Deo, ergo poterit satisfacere, aut mereri independenter ab actuali influxu Dei authoris gratiæ, & Christi, qua ratione est vniuersalis causa meritoria, & satisfactoria. Et ratio huius est, quoniam concursus actualis vniuersalis causæ computatur inter per se requisita intrinseca ad operationem causæ secundæ. Nam licet ab extrinseco proueniat concursus iste, attamen sicut est omnino necessarius ad operandum, ita & secundum talis naturæ ordinem, debitus est ipsi formæ per quam secunda causa operatur, & cum ea cōiungitur, & efficitur quasi vnum quid cum proprio ipsius secundæ causæ concursu.

Ad confirmationem respondetur ex doctrina S. Th. 3. p. q. 39. art. 5. ad 3. & q. 49. art. 1. ad 4. quod licet homo iustus per modum causæ particularis sit totale operans, eget tamen morali Christi, ac passionis eius actuali influxu: eo quod Christus passus, & mortuus est causa vniuersalis in ratione merendi, & satisfaciēdi, benèque, & fructuosè operandi ad æternam vitam: quæ vniuersalis causa in suo genere est etiam totalis, & completa. Cuius rei habetur manifestum exemplum in causis naturalibus. Ad omnem enim effectum causæ secundæ, concurrunt causæ vniuersales, vt minimū prima, & vniuersalissima, cuius causalitas à nullo effectu potest excludi. Vnde non superfluit moralis causalitas Christi simul concurrens cum causalitate hominis iusti merentis, & satisfacientis: quin potius est summopere necessaria.

Hoc loco occasio se offerebat succensēdi illum lutheranicum errorem: qui existimauit iustorū merita obscurare, & minuere passionis Christi meritū, & quod infinitas Christi meriti excludit totaliter merita iustorum. Cuius erroris assertum vtrumque, præterquā quod Catholicæ veritati aduersatur, manifestam falsitatem, apertumque errorem, contra doctrinam in philosophia notissimam subindicat. Et quis enim vel mediocriter in philosophicis instructus non probe nouit, quod omnipotentia, & infinita virtus primæ causæ, non modū non destruit, neque euacuat virtutes, & potestates inferiorum causarum: verum ipsas confirmat, & perficit: & quod virtutes, & facultates causarum inferiorum, non arguunt vllam indeficientiam, aut infirmitatem in virtute vniuersalissimæ, & primæ causæ, quod paulò superius, etsi aliud agentes, declarauimus. Cur ergo idipsum proportionabiliter non dicemus aduersus insanientes hæreticos, & in media luce palpantes tenebras? Nimirum quod infinita, & præexcellens virtus infiniti meriti, & satisfactionis Christi, non modò non impedit, neque dissipat merita, & satisfactiones iustorum: verum perficit potius, auget, & amplificat: & quod illa meritoria, & satisfactoria ratio, nullatenus obscurat Christi meritum. Sed si verbis sanctæ Synod. Trid. sess. 6. can. vlt. vti licet, illustrat potius, & extollit. Ad eum modum quo excellens causæ virtus dum exprimitur in suis effectibus, extollitur, & magnificatur, seque illustriorem efficit, & augustiorem. Sed de his alias copiosius erit dicendum.

Ter-

Tertium argumentum non aliqua difficultate caret,sed ab ea nos facile expediemus. Et primum dico, illud argumentum non procedere vniuersaliter de omnibus auxilijs gratiam subsequentibus. Nam multa sunt subsequentia auxilia,quæ nullatenus sunt debita gratiæ, quæ tamen nobis sunt omninò necessaria ad salutem æternam. Quorum præcipuum est auxilium ad perseuerandum in gratia,quod,vt superius ex sacro Concil. Trid. referebamus definitum, sub nullis potest nostris meritis cadere. Specialia itidem Dei adiutoria non pauca,quæ ad hoc præcipuū reducuntur auxilium,sunt necessaria nobis, propter naturæ nostræ infirmitatem ex originali peccato cōtractam. De his igitur auxilijs argumentum nullatenus procedit, sed constantissimum est,& certa fide tenendum,vt ex dictis constat, quod hæc auxilia accipimus, ex Christi meritis nobis misericorditer ad actualiter operandum applicatis.

De auxilijs verò regularibus, quæ in ordine supernaturali debita sunt gratiæ,& virtutibus infusis, vt se possint in suas actiones exercere, aliqualis est difficultas. Nam cum sint debita homini iusto, quatenus iustus est,non videtur esse necessaria noua meritorum Christi applicatio, vt isthæc homini iustificato cōferantur auxilia,cui difficultati duo arbitror fore dicenda. Primum, Meo iudicio(quod subiicio meliori) non pertinet ad fidem dicere,quod ad hæc auxilia suscipienda sit necessaria, aut quod de facto cōtingat,specialis applicatio meritorum Christi,sed satis fuerit illa applicatio, quæ facta est ad ipsam gratiæ infusionem. Nam ex vi illius antecedentis applicationis debita sunt hæc auxilia homini iustificato propter ipsa Christi merita. Et si vera est illa sententia,quæ asserit, Deum necessitari ad acceptandum merita Christi, consequenter dicendum erit, quod tenetur Deus dare hæc auxilia homini iustificato.

Sed dico secundū, probabilius esse,& magis consentaneum modo loquendi sacrarum literarum,Cōciliorum,& Patrum, quod respectu horum auxiliorum interueniat specialis applicatio meritorum Christi. Voluit.n. Christus facere nobis debita hæc auxilia pluribus modis, & titulis. Ita quod non solum sint debita ex connaturalitate quæ reperitur inter ipsa, & gratiam: sed etiam ex debito morali iustitiæ rigorosę per ordinem ad Christum nobis sua merita applicantem. Voluit præterea,vt non solum fierent debita ex implicita, & quasi præterita ipsorum meritorum applicatione facta in actuali infusione gratiæ, sed etiam ex applicatione explicita, & formali, & actualiter concurrente cum nostris operationibus. Nam hunc actualem influxum moralem postulat ex parte Christi ipsa ratio capitis, pertinet enim ad proprium capitis officium, & munus, vt membra nullum habeant motum, nullamue actionem, absque actuali ipsius capitis influxu. Atqui in Christo perfectissima moralis capitis inuenitur ratio, ac proinde omnia, quę per se ad officium perfectissimi moralis capitis attinent, sunt ei tribuēda. Et ob id forsan dicebat Pau. Gal. 2. *viuo ego iam non ego, viuit in me Christus*. Ipse enim omnia nostra operatur bona, actu influens, vt caput in membra,& sicut in membris explicatur vita capitis, & magis pertinet membri motus ad vitam capitis, quam ad vitam particularis membri. Ita Christus magis viuit in iustis,quam ipsi viuant. An vero in esse physico Christus sit caput hominum, & Angelorum, physicumque habeat influxum, sequenti quæstione explicabitur. Confirmatio tertio argumento supposita ex his facile diluitur. Dicitur que illi,quod primum auxilij necessarij debitum,quamuis radicaliter fundetur in ipsis Christi meritis, sitq. ex consequenti debitum morale, si eius radicem contempleműr, at proxime, & ex immediato principio consideratum,non tam est morale,quam physicum debitum istud. Oritur enim ex natura ipsius gratiæ, quatenus ad naturæ eius authorem attinet,conferre omnem illum supernaturalis ordinis concursum, sine quo in operationes sibi cōnaturales prodire nequit. Vt ergo illud debitum quod radicaliter tātum morale est,& meritorium, sit quoq. formaliter, & proxime meritorium, & morale, necessaria est actualis meritorum Christi applicatio iuxta modum superius expositum facta.

§. 4. *Tertia conclusio*.

Christus meruit nobis remissionem omnium peccatorum, remissionem æternæ pęnæ,ac denique remissionem omnis pęnæ temporalis. Prima pars conclusionis, si de peccatis mortalibus intelligatur, certa est secundum fidem: Nam eadem testimonia scripturæ sacræ Conciliorum,& Patrum, quibus probauimus Christum meruisse nobis iustificationē & gratiam, probant efficacissime Christum meruisse remissionem horum peccatorum: vna enim pars iustificationis est peccatorum remissio, Nam ita dicit Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. *Vnde in ipsa iustificatione cū remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo, fidem, spem, charitatem, &c.* Et præterea proprius effectus iustificantis gratiæ est peccatum ab anima expellere, & hominem constituere formaliter reconciliatum Deo, quæ sine peccatorum remissione constare nequeunt. Probatur præterea ex illo Paul. ad Ephes. 2. *Cum essemus mortui peccatis, conuiuificabit nos in Christo*, item Paul. ad Rom. 4. pro eodem reputat hominem iustificari, & ei remitti peccata: loquens enim de fœlicitate eius, qui sine meritis iustificatur, affert illud Psal. 31. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*, ergo eadem fide qua credimus Christum meruisse iustificationem nostram, tenemur credere meruisse peccatorum mortalium remissionem.

De peccatis autem venialibus non eadem est ratio, quoniam non priuant gratia,& amicitia Dei, neque nos reddunt simpliciter iniustos. Vnde ex eo, q Christus nobis meruit gratiam, & iustitiam non efficaciter colligitur meruisse peccatorum venialium remissionem. Est tamen conclusio adeo certa, vt non solum temerarium, sed periculosum in fide censeam illam negare, imo, si manifestus non esset error, esset tamen errori proximum. Etsi nonnulli Theologi dissentiant. Et primo nō poterit non esse temeritas, quoniā opponeretur in re graui communi Theologorum sententiæ, in 4. dist. 19. & colligitur ex S Th. 3. p. q. 48. ar. 2. & 49. ar. 1. sed quod sit periculosa, imo proxima errori probo. Apocalip. cap. 7. habetur, quod Sancti *lauerunt, & dealbauerunt stolas suas suas in sanguine agni*. Illud verbum, *dealbauerunt*, deno-

denotat omnem animæ munditiem, cum qua non compatitur veniale peccatum 1. Ioa. 1. dicitur, quod *sanguis Christi mundat nos ab omni peccato*. Certè hęc verba totalem designant munditiem, etiam à peccato veniali, quoniam peccatum in sacris literis non solum mortale, sed etiam veniale designat, & qui totum dicit nihil excludit, vt regula iuris habet. Præterea ostendo, quod in hoc testimonio peccatum comprehendat etiam veniale. Nam S. Ioan. intendens ibi probare, quod egemus Christi sanguine, cuius proprium est mundare ab omni peccato, post illa verba mox subiunxit. *Si dixerimus quod peccatum nō habemus ipsi nos seducimus, &c.* Si Apost. Ioan. verbis præcedentibus de mortali tantum peccato loqueretur, impertinentissimè adderet hanc sententiam nunc relatam; quia hæc sententia, secundum fidem catholicam, intelligenda est de peccatis venialibus, sine quibus humana vita transigi nequit, absque speciali Dei priuilegio, quale concessum fuit Beatissimæ Virgini. Hoc argumentum apud me est magni momenti, propter quod existimo contrariam sententiam proximè ad errorem accedere, si modo nō est error. Et adhuc magis vim eius ex præcedentibus verbis confirmo. Si autem, inquit Ioan. *In luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus adinuicem.* Et mox addit. *Et sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato.* Et continuo subiū git. *Si dixerimus, quod peccatum non habemus, &c.* Manifestissimum apparet, Ioannem loqui de emundatione, quam Deus facit iustis, qui habent societatem cum ipso in luce ambulantes. Et ne quis existimaret, quod eo ipso, quo quis iustus est, & in luce ambulans, non eget Christi sanguine, qui eum mundet, idcirco addit Ioan. illa verba. *Si dixerimus, &c.* Ego planè solutionem non video, & ob id tandem vincor, vt affirmem hãc veritatem esse in fide certã. Etenim horũ verborum S. Ioan. consequentia aperte demonstrat, ipsum de peccatis quoque venialibus sermonem ibi fecisse. Fauet illud Apocalip. 1. *Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Indefinita, a peccatis pro vniuersali ponitur, Et quidem tam grandis Christi dilectio, non potuit nō omnium peccatorum absolutionē facere. Quid mi? Præterea ad Hebr. 9. apertè docet Apost. quod neq. in veteri, neque in nouo testamento contigit peccatorum remissio, absque sanguine; & loquitur absolutè de peccatis, in abstractione à peccatis siue mortalibus, siue venialibus. Et confirmo vim huius argumenti. Virtus sanguinis Christi omnia illa delet peccata, pro cuius remissione offerebantur olim in veteri testamento sacrificia legalia, præsignabant enim sacrificia illa magnum crucis sacrificium; sed illa sacrificia offerebantur etiam pro remissione venialium, quod vel ex verbis Paul. loco dudum citato non obscurè colligitur sic ait [semel in anno solus Pontifex non sine sanguine quem offert pro sua, & populi ignorantia. Hoc verbum, ignorantia] certè omne peccatum comprehendit, etiam veniale, nam in omni peccato aliqua ignorantia, seu inconsideratio interuenit, est enim omnis peccās ignorans: ergo, &c.

Colligitur præterea hæc veritas ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 8. vbi expressè Concil. dicit: Christum pro nostris peccatis satisfecisse, cui nos dum pro nostris satisfacimus peccatis assimilamur, & conformamur. Quod verò concil. de omnibus peccatis etiam venialibus sermonem fecerit, sic colligo. Conci. loquebatur ibidem de satisfactione, quæ tertia pars est sacramenti pœnitentiæ, sed hæc satisfactio non solũ est pro mortalibus sed etiam pro venialibus. Nam licet venialia peccata non sint necessaria materia huius sacramenti, sunt tamen materia sufficiens, ergo ne diminutus fuerit sacri concil. tractatus, de satisfactione pro vniuersis peccatis, quæ ad pœnitentiæ sacramentum afferri possunt, eius doctrina accipienda est.

Sed iam rationibus eadem probatur sententia. Christi satisfactio fuit infiniti valoris, pretium similiter pro nostra redemptione oblatum, preciosissimus, nempe, sanguis eius, infinitum fuit, ergo vtraq. & satisfactio, & redemptio, omnimodam habuit vniuersalitatem, & ad omnem culpam, & mortalem & venialem se extendit. Confir. Christus fuit vniuersalis redemptor, fuitque eius redemptio copiosa, vt dicitur Ps. 129. ergo ad omne se extendit peccatum, alias vniuersalis non fuisset.

Secunda ratio. Ad Christum pertinet homines, quos redemit ad gloriam perducere, quod patet, tũ ex officio redemptoris, quod ad sui perfectionem hoc exposcit. Tum ex illo Pauli ad Hebr. capit. 2. *Qui multos filios in gloriam adduxerat.* Sed peccata venialia impediunt introitum ad gloriam, in cęleste enim illam Hierusalem, in qua Deus se exhibet omnium bonorum pręmiatorem magnificum, nihil introibit coinquinatum, & immundum, ergo ad Christum spectat venialia peccata delere, & remittere, vt hoc impedimẽtum perueniendi ad gloriam ab hominibus iustis à se redemptis auferat, vide Th. 3. p. loc. cit. vnde possunt rationes istę amplificari, & extendi. Ex quibus omnibus, & ex communi fideliũ consensu, quibus hæc veritas semper fuit persuasa existimo non posse absque erroris periculo, imo & absq. manifesto errore oppositum huius tertiæ conclusionis affirmari. Cui sententiæ non refragatur Mag. Sot. in 4. dist. 19. q. 1. ar. 4. in quodam secundo argumento, quod pro conclusione quadam secunda ibi formauit.

§. 5. *Quarta conclusio.*

CHristus meruit nobis æternæ pœnæ remissionem. Ista conclusio est certa secundum fidem eadem certitudine credenda, qua credimus Christũ fuisse redemptorem, & iustificatorem hominum, meruisseque eis omnem iustitiam, & gratiam, ac denique remissionem peccatorum remissionem. Probatur, remissio pœnæ æternæ per se, & intrinsecè consequitur remissionem mortalis culpæ. ergo qua fide credimus Christum meruisse nobis peccatorum mortalium remissionem, tenemur credere meruisse remissionē æternę pœnę. Probatur secundo. Pœna ęterna essentialiter consistit in priuatione æternæ vitæ, in perpetuaque diuinæ visionis carentia. Sed Christus meruit nobis æternam vitam, Ioan. 10. *Veni vt vitam habeant, & vt abundantius habeant* ergo, & remissionem ęternæ pœnę, Tandem confirmatur ex illo Ioan. 3. vbi explicans Christus potissimum sui aduentus fructum, ita inquit. *Vt omnis qui credit in ipsum*

ipsum non pareat, sed habeat vitam æternam. Non perire quid aliud est, quam non æternaliter damnari? Per Christum, ergo abæterna damnatione liberamur, atque adeo æternæ pœne remissionem nobis promeruit. In hac conclusione vniuersi Theologi vnanimi consensione coeunt. vide S. Th. 3. p. q. 49. ar. 5. ad 3. Et alijs locis in quibus docet Christum meruisse apertionem ianuæ cęlestis.

§. 6. *Quinta conclusio*.

CHristus meruit nobis temporalis pœnæ remissionem. Illa temporalis pœna vocatur, ad quã subeundam vel in hoc seculo, vel in purgatorio, obligatus manet pœnitens post remissam culpam. Hanc conclusionem nonnulli Theologi putant non pertinere ad fidem. Verum ego existimo tam certam esse, quam esse dixi conclusionem tertiam, in qua sit sermo de peccatis venialibus. Et omnia argumenta quæ pro illa conclusione feci, accommodari possunt ad huius conclusionis probationem. Et quidem cum sacrę scripturæ dicunt sanguinem Christi emundare nos ab omni peccato, intelligendæ sunt cum hac extensione, vt peccati nomine etiam pœnæ peccatorũ intelligantur. Quæ intelligentia non est à nobis conficta, sed in sacris literis fundata, ex quibus constat pęnas quibus subeundis is, qui iustificatur manet astrictus peccata vocari, & earum remissionem appellari remissionem, aut solutionem peccatorum. In hoc sensu dicitur 2. lib. Machab. c. 12. *Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur*. Paul. ad Rom. 7. vocat peccatum pęnalitates, quæ ex originali culpa dimanarunt. Sed pręter argumenta quibus probauimus tertiam conclusionem, nouum se argumentum offert pro hac quinta conclusione, quod etiam potest conferre ad tertiæ conclusionis confirmationem. Thesaurus Ecclesiæ, qui ex Christi meritis, & satisfactionibus conflatus fuit in ecclesia relictus, applicari potest, & de facto applicatur per authoritatem Pontificiam ad remissionem pœnarum, quæ debentur post mortalem culpam condonatam, ergo necessum est fateri, Christum meruisse harum pœnarum remissionem, & satisfecisse pro peccatis quantum ad culpam, & pœnam. Antecedens est fides catholica definita in extrauaganti vnigenitus de pęnitentijs, & remiss. & habetur ex certissima ecclesiæ traditione, de qua re non est in præsentia disputandum. Legatur Caietan. in primo tom. opusc. tract. 15. à principio. Consequentia verò probatur, quia si Christus non meruit harum pœnarum remissionem, neque plene pro vniuersis peccatis satisfecit quoad culpam, & pœnam, actum esset de thesauro Ecclesiæ. Non enim vlla possent extare Christi merita aut aliquæ ipsius satisfactiones, quæ remanerent repositæ in Ecclesiæ thesauro ad has pœnas delendas, & remittendas. Certè eadem certitudine, qua credimus thesaurum indulgentiarum ecclesiæ, credere deberemus Christum meruisse remissionem harum temporalium pœnarum. At dicit Palud. quod saltim aliquot pœnas ex his temporalibus Christus reliquit nobis, vt nos pro ipsis satisfaceremus Deo, vt in earum liberalissima remissione omnimodam ipsius Dei liberalitatem, & gratiam experiamur. Verum hæc limitatio cum nullum habeat fundamentum, magna temeritate carere nequit. Ratio vero cui innititur, est impertinens, & vt crediderim iniuriosa Deo, qui vt nobis maximam gratiam, & misericordiam suam ostenderet, Christum dedit mediatorem, & vniuersalem redemptorem. Qui abundantissima pretiosi sui sanguinis effusione nos ab omni vana nostra conuersatione plenè redimeret (vt S. Petri verbis vtamur) cui eximiæ Dei misericordiæ non potest non esse iniuriosus, qui dixerit, quod in ea peccatorũ, aut pœnarum remissione, quam sine meritis Christi impetrassemus à Deo, splendescerent magis misericordia, & liberalitas Dei, quam in ea, quæ fit per Christi merita & per redemptionem, quæ est in Christo Iesu. Quod ex Conc. Trid. sess. 6. can. vlt. non obscure colligitur, imo definitur apertè.

Ista omnia, quæ diximus de remissione peccatorũ & pœnarum, procedunt quantum ad sufficientiam, nam quantum ad efficaciam non omnibus prosunt Christi merita, eiusque satisfactiones, quia non omnibus efficaciter Christus applicuit.

§. 7. *Sexta conclusio*.

QVoties homo iustus satisfacit, vel pro culpa veniali, vel pro pœnis temporalibus, quibus propter mortalia iam remissa tenetur, accipit actualem influxum à Christo, actualiterque ipsi applicantur, & merita, & satisfactiones Christi. Ista conclusio colligitur apertè ex his, quæ diximus præcedentibus cõclusionibus. Ex quibus constat Christum meruisse omnium harum pœnarum remissionem, sicut nobis meruit gratiam, & gloriam, ergo sicut in omni opere meritorio, quo gloriam, & augmentum gratiæ meremur, adest nobis actualis Christi influxus, actualiterque applicantur eius merita ad illud mereendum præmium, quod nostris meritorijs operibus respondet; Ita cum satisfacimus pro hisce pœnis, aut pro venialibus culpis, actualiter applicantur Xpi merita ad harum pœnarum, aut culparum remissionem, adestque nobis ipse actualis Christi influxus. Omnes rationes, & omnia testimonia, quæ adduximus in prima conclusione adduci poterunt ad huius sextæ conclusionis comprobationem. Nam ferè eandem vim habent ad eam comprobandam, atque habent ad probãdum illam conclusionem primam. Et quidem cum huiusmodi satisfactio fit opus membri viuentis, & perfectè coniuncti Christo capiti, adhuc mihi certius apparet (si maior esse potest certitudo) quod hanc satisfactionem habet homo iustus ex Christi meritis, & ex actuali eius influxu, quam, quod habet auxilia præuenientia gratiam, & dispositiones imperfectas, & remotas ab ipsa. Circa has omnes conclusiones lege Caiet. 3. tomo opusc. tract. 10. 11. & 12. c. 8.

Consulto in hac conclusione nullum feci verbum de remissione peccatorum mortalium, aut æternæ pœnæ, quia decreui in hoc loco non disputare difficultatem illam, cuius disputationem iam superius repudiani. Nimirum, an cum homo iustificatur satisfaciat Deo per contritionem pro offensa mortali. Siquidem aliquis hanc satisfactionem admiserit, dicat proportionabiliter ad ea, quæ diximus de satisfactione

factione pro pœnis, & pro venialibus culpis. Qui verò contrariæ adhæserit sententię, dicat, quod contritio si comparetur ad hominem, qui iustificatur nullam habet satisfactionis rationem, sed est tātum dispositio, qua homo auxilio Dei præuentus, & adiutus se præparat, & disponit ad gratiam suscipiendā. Comparatione verò ad Christum habet rationem medij, quo applicantur homini ipsa Christi satisfactio, ac eius meritum. Ita quod remissio peccatorū, quæ respectu hominis pœnitentis est summè gratuita, ad Christum comparata, & ad eius merita rigorem habet iustitiæ. Quo loco aduertendum est, quod sicut causæ vniuersalis influxus ad naturæ ordinem spectans, quandoque determinatur à causis efficientibus secundis inferioribus, vt solis concursus ab igne determinatur ad producendum calorem, & à concursu effectiuo aquæ determinatur ad producendā frigiditatem. Quandoque vero determinatur à causis materialibus, vt à materiali dispositione terræ determinat solaris virtus ad producēdū murē, aut aliud quodpiam imperfectum animal, neque vlla ibi interuenit causa particularis actiua, quæ determinet vniuersalem solis virtutem ad huiusmodi effectus, sed tota est passiua, & materialis determinatio. Ita in ordine supernaturali quid simile contigit. Et vt omittamus alia, ea dicamus, quæ nostro intento deseruiunt. Dico ergo, quandoque contingere vniuersalem Christi Redemptoris virtutem, quæ est ipsa solis iustitiæ virtus determinari (si ita fas est loqui cū ipsa se potius determinet, & accomodet) per concursum effectiuum nostrum, nimirum, per opera nostra meritoria, aut satisfactoria ad supernaturales effectus, ad augmentum, videlicet, gratiæ, aut gloriæ, vel ad remissionem pœnarum, quæ debitæ sunt post peccata, quoad culpam condonata, & remissa: etenim operatio nostra satisfactoria, aut meritoria effectiuū habet moralem concursum, & qui moraliter influit effectiuè in prædictos effectus. Quandoque vero, ipsamet Christi virtus determinatur tantum à causa materiali, nimirum, ab operatione, quæ neque meritoriè, neque satisfactoriè concurrit ad supernaturalem effectum, quem ipse virtus Christi concursus attingit, & efficit, sed dispositiuè duntaxat. Et hoc modo determinatur ad nostram formalem iustitiam causandam ab vltima dispositione ad gratiā, quam Theologi contritionem appellant. Quæ nullatenus effectiuè concurrit ad ipsam gratiæ productionem. Quam tamen ipsa Christi virtus efficit, nō solum moraliter, sed & phisicè fortassis, de quo in quæstione sequenti.

§. 8. *Septima conclusio.*

CHristus Dominus vera fuit causa meritoria gratiæ Patribus antiquis collatæ, & omnium etiam supernaturalium donorum, quæ illis fuerunt à Deo concessa. Ista conclusio certa est secundum fidē, quam vniuersi Theologi, imo & antiqui Patres asseuerantissimè docuerunt. Et primo hanc conclusionē probant efficacissimè vniuersa testimonia scripturæ sacræ, Conciliorum, & Patrum, quorum in hac tota quæstione meminimus. Ex quibus constat Christum fuisse vniuersalem totius humani generis redemptorem, & salutis omnium hominum authorem, & consummatorem. Sed probatur speciatim ex illo ad Timor. 3. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius propter redemptionem præcedentium delictorum.* Quęnam autem fuerint hæc præcedentia delicta, quæ per Christi sanguinem remissa fuerunt, & condonata, explicuit ipsemet Paul. ad Hebr. 9. ita inquiens. *Et ideo noui testamenti mediator est, vt morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum, quæ erāt sub priori testamento, remissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis.* Ecce quemadmodum præuaricationes, quæ fuerunt sub veteri testamento, idest, peccata eorum qui fuerunt sub lege Mosaica, morte, & sanguine Christi abolitæ sunt, & remissæ. Huc attinet, quod Ioan. Apocalip. 7. Christum vocat agnum occisum ab origine mundi. Quod idcirco dixit Euangelista Ioannes, quia iusti omnes, qui fuerunt ab origine mundi, virtute sanguinis Christi in eius passione effusi iustitiam sunt, & Dei gratiam adepti. Ex Paul. 1. ad Corinth. 10. eadem colligitur veritas, vbi de antiquis Patribus loquens ita inquit. *Omnes eundem potum spiritualē biberunt, bibebant autem de spirituali cōsequentes eos petra, Petra autem erat Christus.* Item constat ex eo, quod fides antiquorum, & nostra eadem est secundum substantiam, etsi quasdam accidētias temporis diuersitates admittat, quod docuit Paul. ad Eph. 4. *Vnus Deus vna fides.* Solum tempus variatum est, inquit August. Sed per fidem applicātur nobis Christi merita, & pretium sanguinis eius, vt Paul. tertio quoque verbo in epistola ad Roman. dixit. Notentur illa verba c. 3. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine eius.* Docuit hanc veritatem August. super Psal. 86. versans illa verba. *Iunior fui etenim senui. Caput nostrum*, inquit, *Christus est, corpus capitis illius nos sumus, nūquid soli nos, & non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio sæculi fuerunt iusti, caput Christum habent.*

Quamuis hæc septima conclusio certa sit, & indubitata, non tamen est omninò facile ad intelligendū quo pacto Christus mereri potuerit gratiam, & iustificationem antiquorum Patrum, cum necessum sit, vt meritum antecedat præmium. Multa diximus supra in secundo dubio huius tertij articuli, quæ ad hanc difficultatem explicandam non parum possunt conferre, imo sufficient, nisi fallor. Sed nō grauabor aduertere, displicere mihi modum loquendi quorūdam Theologorum, qui absolutè, & sine distinctione dicunt, Patres olim non accepisse gratiam à Christo, vt à causa meritoria, sed vt à causa duntaxat finali. Qui melius, omni dubio procul, dicerent, eos accepisse gratiam à Christo, vt à causa meritoria, habente tamen modum causæ finalis. Etenim si ita antiqui Patres accepissent gratiam, vt esset medium ordinatum, ad hoc, vt Christus in mundum veniret, vtque verbum fieret caro, & habitaret in nobis, vera esset illa Theologorum sententia. At contra se res habuit, Non enim data fuit gratia antiquis Patribus, vt Christus veniret, & vt ipsa conferret aliquid ad hoc, vt verbum caro fieret, sed potius, quia Christus venturus erat: & verbum carnem erat assumpturum, & in ea, & per eam communem totius humani generis salutem suis laboribus, & meritis erat operaturum, & exoluturum pro humana redemptione exuberantissimum pretium: idcirco gratia, &

& sanctitas data fuit antiquis Patribus. Itaque in hunc modum loqui debet Theologus, vt nec ab ipsa veritate, neque à communi modo dicendi Patrum recedat. Quod antiqui Patres acceperunt gratiam, & peccatorum remissionem propter Christi merita in diuina præscientia, & præuisa, & acceptata à Deo, & quod Christus habuit rationem causæ meritoriæ præuisæ, & acceptatæ. Quod non est extra rationem causæ meritoriæ; Nam cum sit causa moralis, quæ operatur iuxta intentionem, & liberam conuentionem merentis, & præmiantis: nihil inconuenit quod antequam existat suum sortiatur effectum, induens modum causæ finalis, cum tamen verè sit causa meritoria, & non finalis. Causa enim quæ mouet operantem, non vt futura sit, sed quia futura est, non est verè, & essentialiter causa finalis, & si modum quendam eius induat. Vnde autē pronenerit, quod Deus propter Christi merita in æternitate præuisa gratiā, & sanctitatem veteribus contulerit Patribus, non vacat in præsentia ad longum examinare. Sufficiat pro nūc dicere, quod Deus prædestinauit Christum, vt esset causa non solum exemplaris, sed etiam meritoria totius sanctitatis, & iustitiæ, imo & forsan prædestinationis omnium hominum, vnde, & disposuit vt ipsa Christi opera, quæ in tempore ex diuinæ voluntatis consilio determinato, & præscripto futura erant, meritoria essent omniū cœlestium bonorum, quæ Deus decreuit hominibus, saltem post Adæ peccatum, conferre, ita vt verè potuerit Paulus dicere, quod *benedixit nos*, idest, totam humanā naturam, *omni benedictione spirituali in Christo*. Ex quo factum est, vt cum ipse Christus in mundum venit, antiquis Dei consilijs annuens, & quæcumque ab eo circa humanam salutem fuerant olim disposita approbās, sua merita, propriasque satisfactiones, non solum pro præsentibus aut futuris hominibus, sed & pro præteritis, & pro toto denique humano genere obtulit. Qua ratione vere dicitur tunc meruisse gratiā, quæ præteritis temporibus Deus intuitu meritorum eius, vetustis parentibus contulerat.

Sed insurgunt quidam ingeniosi Theologi in hunc modum argumentantes, Merita Patrum esse intentione posteriora fuerint in diuino intellectu incarnatione Christi, & meritis, fuerunt tamen executione priora, erga prius ordine rationis fuerunt à Deo in æternitate per scientiam visionis præuisa, quam incarnatio Christi, eiusque merita: atq. adeo Patrū merita non habuerunt dependentiā à Christi meritis, neq. ēt vt psuisis, & præacceptatis. Hoc argumentū illam insinuabat difficultatē, num, videlicet, visionis scientia Dei, qua res omnes: quæ in aliqua temporis differentia habebunt esse, in sua æternitate ab æterno, vt præsentes intuetur, ita sit conformis ipsarum rerum existentijs, & durationibus, vt Deus rem illā prius ordine rationis cognoscat, quam prius existat ext ra suas causas producta. Cæterum hæc difficultas eiusque examinatio ad alium pertinet locum. Ego quidem in lib. 1. de origin. & potest. grat. tract. 3. hanc controuersiam in partem negatiuam me resoluisse memini, in cuius persuasione adhuc persisto. Existimo enim, quod tota successio creaturarum in suis temporarijs durationibus, materialis est omnino, per accidensque se habet comparatione ad excellentissimam illam æternamque diuinæ intellectus visionem, atque adeo crediderim, quod omnia præsentia, præterita, & futura in vno, & eodē rationis signo præsentata fuerunt diuino ipsi æternitatis oculo, & absque vllo successionis vestigio nuda sunt omnia, & aperta in oculis Dei. Non negauerim tamen, quod respectu scientiæ approbationis, aliquę res prius rationis ordine obijciuntur diuinæ cognitioni, quam res aliç. Nam finis priusquam media per hanc scientiam cognoscitur. Et ita in præsentia dico, quod incarnatio Christi, quia rationem habuit finis, prius fuit cognita à Deo, quam gratia, & merita antiquorum Patrum. Quæ antecessio diuinæ cognitionis sufficiens est ad veritatem doctrinæ traditę, quicquid fuerit de cognitione pertinente ad visionis sciētiam, siue simul fuerint visa gratia Patrum, & incarnatio Christi, siue rationis ordine præcesserit visio gratiæ. Nam cognitio scientiæ visionis Dei non est per se requisita ad certitudinem diuinæ prouidentiæ, sed satis superque fuerit approbationis cognitio, quæ est scientia veluti practica in diuino intellectu, quoniam est dispositiua, & prædefinitiua rerum futurarum. Et huic scientiæ innititur tota certitudo, & infallibilitas diuinæ prouidentiæ, & non in ipsa scientia visionis si formaliter, & rigorosè loquamur. Quicquid non pauci Theologi in contrarium pugnent, cum quibus in libro citato fortes conseruimus manus. Et hæc dixisse sat fuerit pro hac quinta satis prolixa quæstione. In qua illud exponendum restat, an satisfactio, vel satis passio animarum existentium in purgatorio ex Christi meritis valorem aliquem, & fructum sortiatur. Sed hoc explicabitur quæst. seq. dub. 2.

QVÆSTIO SEXTA.

Quæstio iam sexta suo loco disputanda succedit, in qua id proposuimus ad disputandum; num habitualia Christi gratia sit gratia capitis Angelorum, & hominum. Ad quam disputationem inchoandam illud se mihi aduertēdum offert. Quod si probatum dederimus Christum, vt hominem caput esse Angelorum, & hominum. Consequenter fateri tenebimur, capitis excellētiam, & dignitatem non competere per se primo, & principaliter Christo ratione habitualis gratiæ, sed ratione potius gratiæ vnionis, quæ prima radix est omnium perfectionum, quę Christo, vt homini conueniunt. Sed tamē proxime, & immediatè competit Christo hęc supremi capitis auctoritas, virtute etiam ipsius habitualis gratię, quę ex ipsa hypostaticę vnionis gratia tātam vim, & dignitatem participat, vt gratię capitis nomē absq. impropri etate mereatur accipere. Ipsumque Christum, vt hominem verè constituat caput, per modum proximi, & immediati formalis principij. Et quidem si verum est id, quod in tertia quęstione probare conati sumus, habitualem, nimirum, Christi gratiam moralem ex hypostatica vnioue infinitatem in ratione gratię sortiri, id quod nunc dicebamus, nullam habere poterit improbabilitatis effigiem. Nam quid virtus infinitę gratię ad omnes, & Angelos, & gratificandos, & perficiendos se extē-

dat,

Digitized by Google

dat, quid mirum? Cum ergo ex vtraque gratia, & vnionis, & habitualis ratio capitis in Christo consurgat, vt exacta, & completa huius quæstionis haberi possit resolutio non possumus non ad vtramque gratiam attendere; quamuis præcipua intentionis disputatio eo tendat, vt omnem habitualis Christi gratiæ dignitatem, & perfectionem studioso lectori ob oculos proponamus. Imitabimurque proinde S. Thom. qui 3. p. q. 8. cum de gratia Christi, prout est gratia capitis tractare instituisset, de ipso Christo disseruit, an esset caput: permixtimque de Christo, & eius habituali gratia egit, vt in eius habituali gratia rationem capitis inuestigaret. Sed iam ad rem istam distincta explicatione pertractandam nostra se conuertat disputatio.

Quam vt fusius numeris absoluamus necessum erit à gemino ouo, vt aiunt, tractationem istam inchoare. Ita vt primum omnium examinemus. Num Christus caput sit omnium rerum. Neque vero hæc tam generalis disputatio ab ipso nostræ quæstionis propositæ intento longe recedit. Non enim absoluta potest resolutione definiri, an Christus Angelorũ, & hominum pro omni eorum statu, etiam innocentiæ originalisque iustitiæ veram habeat capitis rationem, nisi prius generalem istam disputationem absoluamus. Quod ex ipso tractationis eius, & totius quæstionis sextæ discursu manifestum esse poterit consideranti.

Ad tres principales dubitationes totã huius sextæ quæstionis disputationem reducendam esse duxi. In prima disputabitur illa generalis nunc proposita quæstio, an scilicet, Christus supremum sit omnium rerum caput. In secunda. An caput sit omnium hominum, secundum omnem eorum statum. In tertia tandem, vtrum caput sit Angelorum, & quem habeat in eos influxum.

DVBITATIO I.

An Christus supremum sit omnium caput.

§. 1. *Explicantur termini dubitationis.*

PRimi dubij difficultas explicatione primum indiget, vt plenè intelligatur quidnam illud sit, quod ad disputandum proponitur. Et quidem quãuis sequenti quæstione septima de Christi Domini prædestinatione specialis sit à nobis habenda disputatio, non poterimus in hoc dubio non aliqua attingere, quæ ad ipsam Christi prædestinationem attinent. Non quidem ad eius substantiam, nam hoc reseruabitur ad sequentem quæstionem, sed ad ordinẽ & antecessionem quam nostro more intelligendi, qui in re tamen fundamentum habet fortita fuerit in intellectu diuino, comparatione ad dispositionem, & prædefinitionem omnium aliarum futurarum rerum.

Igitur id proponitur ad disputandum in hac prima dubitatione. Num Christus prius ordine rationis prædestinatus fuerit, quam Deus de aliarum omnium rerum creatione, & dispositione quidquã tractauerit, aut cogitauerit. Prædestinationis Christi nomine intelligo in præsentia decretum intellectus diuini de incarnatione verbi futura. Ita quod in primo æternitatis signo, in quo Deus bonitatem suam communicare decreuit, statuerit se communicare mirabili hypostaticæ vnionis communicatione. Et quod omnia, quæ postea in alijs posterioribus signis facere proposuit ad Christum in primo signo prædestinatum retulerit tanquam ad finem, & omnium eorum caput. Quo loco antequam vlterius progrediamur, obseruandum esse censeo. Nos ita de actibus diuini intellectus, diuinæque voluntatis loqui, atque si reuera in eis successio prioris, & posterioris reperiretur. Nam loquimur ad modum nostrum. Qui tamen non fictitius est, neque impertinens ad explicandum id, quod verè, & realiter in diuino intellectu diuinaque voluntate versatur. Quoniam, & si in Deo omnia sint simul, in ipsis tamen rebus intellectis, & volitis, ordo verus est. Ita quod vna realiter ad aliam ordinatur. Vnde sicut inter ipsa Dei attributa doctissimi Theologi dicunt reperiri rationis ordinem, & si nullum sit ibi causalitatis vestigium: Ita quod vnum attributum sic est ratio alterius, vt si in Deo locus esset causalitati alicui, vnum attributum esset vera, & realis alterius causa. Causalitate tamen propter summam Dei simplicitatem sublata, relinquitur inter attributa eadem verus rationis ordo, sic dici solet, immutabilitatem naturæ diuinæ rationem esse æternitatis Dei. Ad eundem ergo modum, quamuis volitio vnius rei non sit causa volitionis alterius, eo quod in voluntate diuina vnica tantum est, & simplicissima volitio. Sed tamen, ipsamet voluntatis diuinæ volitio, prout attingit vnum obiectum, est sibi ipsius ratio attingendi obiectum aliud, v. g. volitio qua Deus vult homini æternam vitam, est ratio diuinæ volũtati volendi eidem homini gratiam, charitatem, & reliqua supernaturalia dona, quæ necessaria sunt ad æternæ vitæ consecutionem. Imò vt quæstione præcedenti a. 3. dicebam, ipsamet æterna vita prout volita à Deo, potest esse secundaria ratio, diuinæ voluntati volendi gratiam, & charitatem. Neq; hoc quidquam derogat perfectioni diuinæ voluntatis: quidquid graues quidam Theologi, absque sufficienti fundamento, contendant. Neq; ista sententia contraria est S. Tho. doctrinæ, quin potius est ei valde consentanea, vt puto me sufficienter ostẽdisse in lib. de orig. grat. trac. 3. Ad rẽ igitur rediens dico, quod ad plenã cognitionẽ habẽdã eius ordinis quẽ habent obiecta inter sese, prout cognita, & volita à Deo, per ipsiusque prouidentiam disposita, necessum nobis est loqui more nostro, atque si in diuino intellectu, in diuinaque voluntate verus successionis ordo reperiretur.

Sed est secundo notandum, triplicẽ in diuino intellectu nostro more intelligendi reperiri cognitionem, & scientiam. Prima est scientia simplicis intelligentiæ. Secunda sciẽtia approbationis. Tertia sciẽtia visionis (loquimur tantum de scientia Dei qua cognoscit creaturas) Per primam scientiam nouit Deus res vt possibiles fieri, & est ob id scientia pure speculatiua. Per secundã cognoscit res vt faciendas ab ipsomet Deo, vel immediatè, vel medijs secundis causis, vnde hæc scientia, practica est, ad quã pertinet ipsa Dei prouidentia. Vnde satis inerudiitè quidã moderni hanc scientiam cõfundũt cũ scientia simplicis intelligẽtiæ, quæ, vt dixi, est purè speculatiua. Ad hac scientiam quã diximus esse approbationis reducitur scien-

sciētia permissionis, seu permissiua, qua Deus cognoscit mala culpæ, vt futura per malitiam humani, aut Angelici arbitrij: quod ex permissione Dei sua abutitur libertate. Per tertiam autem scientiam cognouit Deus ab æterno res omnes in aliqua temporis differētia futuras, vt coexistentes suæ æternitati, ac proinde, vt sibi præsentes. In hoc loco suppono id, quod latissime, & nisi decipior, efficacissime alio in loco probaui, vz. quod futura omnia contingentia, etiam ea, quæ ab libertate arbitrij pendet, cognouit Deus ab æterno vtraq. ista cognitione. s. approbationis, & visionis certo, & infallibiliter. Ita quod ad certitudinem diuinæ prouidentiæ statuendam, & saluandam circa huiusmodi contingentia, non est necessarius recursus ad scientiam visionis: Cuius oppositū censēt non pauci Theologi, cum quibus dimicauimus lib. 1 de orig. grat. sed satis superq. fuerit certitudo quę in est sciētię approbationis. Et de hac scientia in præsentia loquor, nam parum retulerit ad ordinem diuinæ prouidentiæ statuendum, quod Deus ab æterno cognouerit res, vt præsentes, sed satis fuerit, quod primum cognouerit, vt possibiles fieri, & deinde cognouerit easdem, vt faciendas, vel ex Dei ordinatione, & prædefinitione, si fuerint res bonæ, & rōni conformes, vel ex ipsiusmet Dei permissione, si fuerint prauæ, & rationi dissentientes. Et ne sæpe eadem repetamus, supponamus cognitionem pertinentem ad scientiā simplicis intelligētiæ præsupponendā esse ad oēm aliā cognitionē: Quoniā est cognitio necessaria oēm libertatē diuinæ voluntatis nostro modo concipiendi anteuertentem. Nec de hac cognitione vllatenus loquimur in præsentia, cum quærimus quidnā fuerit prius cognitum in Deo, quid prius volitum, aut intentum, sed de cognitione scientiæ approbationis totus hic noster tractatus versatur.

Tertio notandum, tres duntaxat esse rerum ordines, intra quos potuit Deus suam bonitatem creaturis cōmunicare. Primus est ordo naturæ. Secūdus ordo gratiæ, Tertius deniq. hypostaticæ vnionis. Si ad ordinē executionis attēdamus, res est cunctis mediocriter sapiētibus nota, primū ordinē præsupponi ad secundū, & ad tertiū, eisq. vtriusq. fundamētū. Secundū verò ad tertium etiam fuisse præsuppositū. De ordine autem intentionis non tam inter sapiētes constat. Nam quis ordo horum trium prior fuerit in intentione Dei, quisue prior fuerit volitus, & intētus: atq. adeo & præcognitus per approbationis sciētiam, sub lite adhuc positum est. De qua re nostra præsens instituitur disputatio, in qua simul examinabimus celebrem illam difficultatē, quæ inter S. Th. & Scotum eiusq. discipulos valde semper fuit controuersa. Num vz. Christi prædestinatio, seu, quod idem est, decretum de incarnatione verbi futura præsupposuerit in mente diuina peccati originalis præscientiam, sic adeo quod hoc non extante peccato, verbum caro non fieret, Et ex omnibus tandem colligemus id quod à principio proposuimus disputandum, an, videlicet, Christus caput sit totius vniuersi, ac denique rerum omnium. Referam primum eas Theologorum sententias, quæ de hac re communiter solent circunferri, & circa quamlibet sententiam ea proponam argumenta, quæ tali sententię fuerint propria, & ei magis accomodata.

§. 2. Refertur prima sententia cum suis fundamentis.

Est ergo prima sententia, quę docet Deum prædestinasse Christum prius quam decreuisset creare hominem, Angelum, aut aliam quamlibet, vel spiritualem, vel corporalem creaturam. Itaque in illo primo rationis signo, Deus nihil decreuit de productione alicuius purę creaturę, sed de ipsa duntaxat communicatione diuini verbi ad humanitatem per hypostaticam vnionem. In secundo verò rationis signo, intelligimus decretum diuinum prędestinationis Angelorum, & hominum, quos in Christo prædestinauit. In tertio vero signo decretum creationis omnium rerum naturalium: quas omnes Deus retulit in Christum tanquam in finem, in quem & propter quem vtrumque ordinem, & naturæ, & gratiæ disposuit. Estque aduertendum, quod ad secundum decretum prædestinationis hominum, & Angelorum pertinuit totus ordo gratiæ, in quo etiam includimus permissionem peccatorū omnium, quatenus gratiæ opponuntur. Ad tertium vero decretum pertinuit etiam permissio peccatorum, quatenus rationi naturali per se, & formaliter aduersantur. Igitur iuxta hanc sententiam intentionis ordo totaliter fuit oppositus ordini executionis. Nam primum locum in diuinæ mentis intentione habuit ordo hypostaticæ vnionis, secundum ordo gratiæ, tertium denique ordo naturæ. Sed est prætere a notandum, quod tria hæc diuinæ mentis decreta, quæ in tribus signis rationis considerantur, ita se habuerunt, quod primum decretum absolutum omninò fuit ab alijs duobus independens, ita quod in Christi prædestinatione nulla fuit facta mentio prædestinationis hominum, & Angelorum, aut creationis vniuersi, & multo minus dependentiam habuit in aliquo genere causæ, vel ab ordine naturæ, vel ab ordine gratiæ. At duo posteriora decreta dependentiam habuerunt ex parte rerum decretarum à primo decreto in genere causæ finalis, quia Christus finis fuit in intentione Dei totius vtriusque ordinis, & naturæ, & gratiæ. Docent hanc sententia Ambr. Catarinus lib. 1. de eximia Christi prædestinatione. Albertus Pighius in lib. 8. de liber. arbitr. cap. 2. & 3. Gulielm. Parisiens. lib. 2. de vniuerso. Viguer. in institut. theologiæ in materia de incarnatio. cap. 3. & 20. Petrus Galatin. lib. 7. De Archan. Cathol. verit. à cap. 3. vsque ad 9. dicit hanc fuisse olim, doctissimorum Hebręorum sententiam, Melchior flauius lib. de regn. Christi, Iacobus de Valentia Psalm. 81. Alphonsus de Mendozza in quodlib. quęst. 1. Scholastica. Verum est quod hic author in aliam sententiam videtur paulo inferius propendere. Hæc sentētia sic explicata quædam habet fundamenta communia cum alijs quibusdam sentētijs postea referendis, suntque omnia illa quæ sumuntur ex parte ordinis causæ finalis, quæ ego quoque primo loco volo proponere, tum quia communiora sunt, tum etiam quia præcipua.

Primum igitur argumentum desumitur ex illo Paul. ad Colosen. cap. 1. vbi Christum appellat primogenitum omnis creaturæ, & loquebatur de Christo secundum eius humanitatem. Quamuis in verbis

Digitized by Google

verbis præcedentibus, quibus ipsum imaginem Dei inuisibilis appellat, ipsius diuinitatem explicaret. Ita intellexerunt Hyeron. & Anselm. super eundem Paul. locũ. Ex quo testimonio sic arguitur. Christus non est primogenitus omnis creaturę in tempore, cum post multos annos à sæculi creatione, verbum factum sit caro, ergo ordine prędestinationis, & intentionis vocatur à Paul. primogenitus omnis creaturæ.

Et confirmatur ex his, quæ in contextu sequũtur. Sic enim habent. *Quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cælis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, &c. Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens*. Ex quibus verbis nonnulla ad propositum colligimus. Primum est Paul. ibi loqui de Christo, vt homine, nam hac ratione Christus est caput corporis Ecclesiæ, Estque primogenitus ex mortuis, idest, primus, qui ad immortalem vitam resurrexit, Estque principatum in omnibus tenens. Secundum est, quod ob id omnia in ipso creata esse, & constare dicuntur, quia ex vi decreti primi, quo Deus decreuit verbum fieri hominem, omnia, tam quę pertinent ad ordinem naturę, quam quæ ad ordinem gratię, creata sunt, & disposita, vt permanenter in suo ordine persisterent, & vt ipsi Christo primo prędestinato omnium rerum fini, & capiti deseruirent. Tertium colligitur antecessio diuini decreti de Christi prędestinatione ad decretum vtriusque ordinis, & gratię, & naturę, hoc enim designant illa verba. *Et ipse est ante omnes*. Nam supposito, quod de Christo, vt homine sint intelligenda, vt diximus, non aliter potest verificari Christum esse ante omnes creaturas, id ipsum colligitur, ex alijs verbis, scilicet, *Vt sit in omnibus ipse primatum tenens*. Quæ uerba ad Christum, vt hominem fore referenda, docuerunt Chrysostom. Theophil. & docent communiter illius loci interpretes.

Quod si Christus, vt homo, in omnibus principatum tenet, ergo etiam in diuinæ mentis intentione, diuinæque voluntatis amore, inter omnes creaturas primatum tenet. Ponderant præterea alij illud verbum, *primogenitus*, quod dicunt, non solum designare Christum primum locum obtinuisse in diuina intentione, inter res omnes, quas Deus decreuit efficere, sed etiam insinuat creaturas omnes quasi genuisse Christum ipsum, quia fuit finis omnium earum, & fructus, ac communis quidam earum partus, in quem à Deo omnes primo fuerunt ordinatæ, & institutę: ad eum modum quo Christus in sacris literis germen vocatur, & fructus terrę sublimis. Sed hęc intelligentia, & ponderatio si quidem referretur ad Christum quatenus in tempore, & in sacro Virginis vtero natus est, & ex mortuis potest etiam diem resurrexit, pręclaram, & optimam rationem haberet, & in sacris scripturis bene fundatam. Verum quod hac ratione Christus primogenitus dicatur, secundum quod in diuinę mentis decreto antecessit omnem creaturarum dispositionem, frigide satis, & impertinenter asseritur. Quoniam finis prout antecedit in intentione, potius rationem Patris respectu mediorum posset inducere, quam aliquam filij effigiem habere: cum finis in intentione positus omnia media precedat, & ita sit eorum causa, vt nullatenus sit ipsorũ effectus, filius autem, fructus, & partus, effectum designant, non causam, finis vero in executione considerarus rationem potest effectus sortiri respectu mediorum in genere causę efficientis, sunt enim causę sibi inuicem causę. Et hoc modo consideratus finis, & filij, & fructus, ac denique partus, rationem aliquem posset accipere.

Secundum argumentum sumitur ex illo Paul. ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, &c.* Vbi Paul. loquebatur de Christo vt homine, vt ex contextu liquet, & ibidem aduertit Hieronym. Dicit ergo Paul. Deum elegisse prædestinatos in Christo ante mundi constitutionem.

Quod plane non ita debet intelligi, quod elegerit prędestinatos antequam crearet mundum. Hæc enim electio nihil magnificum designaret, & in quo prędestinati excederent reliquas mundi creaturas, vniuersę namquam dispositę fuerunt in diuina prordinatione, ante actualem mundi creationem. Tum sic, ergo. Electio prędestinationem in Christo pręcessit in diuino intellectu ipsam mundi constitutionem, idest, ipsum diuinæ mentis decretum de temporali mundi fabricatione, atque adeo habemus, quod totus naturæ ordo, in intentione diuina posterior fuit decreto incarnationis Christi. Et quod id ipsum sit de ordine gratiæ dicendum, constat similiter ex eo, quod Paul. dixit, homines fuisse in Christo prædestinatos, ex quo manifeste colligitur Christi prædestinationem, seu, quod idem est, decretum de incarnatione verbi, præcessisse in ipso Dei intellectu.

Occasione huius testimonij, & aliorum, quæ mox referam ex Paul. tertium desumo pro conclusione argumentum. Prædestinatio hominum, & Angelorum, prior fuit in diuino intellectu, decreto creationis omnium rerum ad naturæ ordinem spectantium, sed prædestinatio hominum, & Angelorum: posterior fuit decreto prædestinationis Christi, ergo de primo ad vltimum, decretum creationis rerum posterius fuit decreto prædestinationis Christi. Minor constat ex testimonio in præcedenti argumento citato, quatenus in eo dicitur Deum elegisse nos in Christo, idest, homines in Christo prædestinasse. Neque enim potest intelligi, quod homines in Christo fuerint prædestinati, quin ipsa Christi prædestinatio antecesserit. Maior vero probatur ex illo Paul. 1. Corinth. 3. *Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Cephas, siue Apollo, siue mundus, siue præsentia, siue futura, omnia vestra sunt. Vos autem Christi, Christus autem Dei*. Ex quo loco colligitur, quod sicut Christus est Dei, idest, propter Deum, vt finem. Nam *caput Christi, Deus*, dicit alio loco Paul. Ita prædestinati sunt Christi, idest, propter Christũ, vt propter finem, & omnia denique alia sunt prædestinatorũ, idest, propter prædestinatos, vt propter finem. Rursus, ergo decretũ prædestinationis Christi præcessit ordine intentionis, & electionem omnium prædestinatorum, & decretum, creationis omnium naturalium rerum. Electio vero prædestinatorum præcessit ipsum rerum creationis decretum. Patet consequentia, quia id, quod habet rationem finis,

finis, necessum est praecedat in intentione electionem omnium eorum, quae ad ipsum vt ad finem ordinantur. Et quidem nisi in intentione praecedat finis, non potest ex ipso ratio mediorum sumi, neque respectu ipsorum mediorum exercere potest finis causalitatem. Causa enim finalis mouet, & causat prout in intentione praecedit. Confirmatur ex illo Pauli Romanorum 8. *Expectatio creaturae reuelationem filiorum Dei expectat*. Quae verba, cum alijs, quae ibi sequuntur, non facilem habent intelligentiam, vt visum est Augustino lib. 83. quaest. 67. quorum verborum sensus legitimus is esse videtur, quod omnis creatura; idest tota mundi fabrica ingemiscit, & expectat quasi parturiens gloriam consummatam prędestinatorum, quę futura est in vltima corporum resurrectione. Eo quod ab ipso Deo in primo creationis mundi decreto vniuersę creaturę propter electos, & propter eorum gloriam institutę sunt, & conditae, & ita per quandam prosopopeiam dicuntur hunc finem expectare. Et quoniam spes, quae differtur, affligit animum, ingemiscere dicuntur, & electorum gloriam quasi parturire. Eo planè orationis schemate, vt benè super hunc locum aduertit Adamus, quo psalmo 97. flumina plaudere, & montes exultare dicuntur. Hoc autem manifesto nobis argumento est, vniuersas creaturas, totumque naturę ordinem ad ipsos prędestinatos ordinari tãquam in finem. Atque adeo electorum praedestinationem antecessisse in mente Dei decretum constitutionis mundi, & totius ordinis naturalis. Et cum decretum prędestinationis Christi hominum, & Angelorum prędestinationem anteuerterit, fateri tenemur, ipsum simpliciter praecessisse, fuisseque primum decretum ipsius diuinę mentis. Quarto probatur ex Paul. ad Ephes. cap. 1. vbi non solum dicit homines in esse gratiae, & gloriae prędestinatos fuisse ad Christum, & propter Christum, & vt essent in laudem gloriae eius, verum etiam apertè insinuat, omnia, quę sunt in vniuerso, fuisse à Deo condita propter ipsius Christi gloriam, sic enim dicit. *Proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quae in coelis, & quae in terra sunt in ipso*. Illud verbum, *Instaurare*, vt communiter expositores huius loci aduertunt, idem pollet, quod recapitulare, & quasi in epilogum reducere. Vnde sensus is esse videtur, voluisse Deum omnia, quae sunt in coelis, & in terris, siue quae ad ordinem naturae, siue quae ad ordinem gratiae pertinent, reducere in Christum Dominum, tanquam in egregium, & excellentem quendam epilogum, praeclarissimumque omnium eorum finem. Confirmatur hoc argumentum saltem, vt procedit de ordine gratię ex Concil. Trid. sess. 6. c. 7. dicente, gloriam Christi finalem causam esse iustificationis nostrae; ergo, &c.

Quintum argumentum, quod ex doctrina Scoti inferius referenda desumitur, est veluti confirmatio omnium eorum, quae argumentis factis proposuimus. In hunc modumq; habet: Omnis ordinatè volens, prius vult finem, quàm media, & ex medijs prius, & magis vult illa, quae sunt fini propinquiora, & magis proportionata, ergo Deus in toto ordine dispositionis rerum ambiens tres illos supra connumeratos ordines, prius voluit manifestationem suae gloriae, suaeque bonitatis, quae est finis vltimus, quem Deus intendit, & post manifestationem suae glorię immediatè voluit Christum, ipsumq; praedestinauit. Quia certum est, Christum, vt hominem, perfectius medium esse, & magis proportionatum ad manifestationem diuinae bonitatis, & glorię, quã totus vterque ordo, & naturae, & gratiae simul, atque adeo decretũ praedestinationis Christi absolutè pręcessit in diuino intellectu decretum vtrunque, & ordinis naturae, & gratiae. Confirmatur. Incarnatio Christi est bonum per se amabile, & quidem multo magis, quàm creaturae omnes collectiuè sumptę, siue ad ordinem naturę, siue ad gratiae ordinẽ spectent, ergo non decebat perfectionem sapientiae diuinae, quod Verbi incarnationem Deus nõ propter semetipsam vellet, sed propter creaturas inferiores. Et pręsertim hęc repugnantia appareret magis in eo, quod Deus occasione peccati ipsam Verbi incarnationem voluisset. Nam tunc non per se, sed per accidens esset volita, quod valde appatet rationi dissentaneum.

Omnia argumenta, quae hactenus formauimus, desumi videntur ex ratione finis. Ita quod Christus fuerit praedestinatus vt finis, & caput rerũ omnium, & quod omnia in ipsum, & propter ipsum instituta fuerint à Deo, & condita. Deinde eadem sententia alijs modis probanda erit. Sed primum hęc omnia argumenta facta confirmanda sunt authoritate Ruperti Abbatis, qui eundẽ prorsus sensum intendens, quem argumẽta facta praetendunt, in lib. 3. de glor. Trinit. & processio. Spiritus sancti, c. 19. 20. & 21. hanc sententiã apertè docuit, dicens, inter alia homines, & Angelos creatos esse propter Christum hominem, vt haberet praeparatam ex vtroque latere familiam. Idem in substantia dicit q. 13. super Matth. de gloria, & honore filij hominis. Eidem sententię fauet Anselm. versans illa verba ad Hebr. 2. *Propter quem omnia*. *Omnia propter Christum*, inquit, *quia propter eius laudem, & gloriam omnia creata sunt*.

Sexto probatur eadem sententia ex illo Prou. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio*, seu, vt alia lectio habet: *Dominus creauit me*, &c. vbi sermo fit de Sapientia incarnata, quam Spiritus sanctus introducit ibi loquentem secundum humanitatem assumendam, quod asseruerunt Clemens Pontifex lib. 5. institut. Apostolic. cap. 21. Basil. contra Eunomium lib. 4. Athanas. sermone 3. contra Arianos, Gregor. Nazianzen. in oratione 2. de Filio, Cyrill. Alexand. in lib. 5. thesauri cap. 8. August. sermone 58. de verbis Domini, & lib. 1. de Trinitate cap. 12. Ambros. lib. 1. de fide, & gratia cap. 7. Hilarius 12. de Trinitate, Gregorius Nissenus de fide ad Simplicianum, Cęsarius dialog. 2. Chrysostomus de sancta, & mirifica Trinitate. Hieron. super Epistolam ad Eph. 2. dicit, in Hebraeo non haberi, *Creauit me*, sed *Possedit me*, vtrunque tamen verbum referendum esse ad Sapientiam incarnatam. Damascen. lib. 4. cap. 19. Eandem amplectitur intelligentiam Concil. Hispalense 2. cap. 13. Quae intelligentia sine dubio est valde consentanea textui. Et alijs omissis expendenda sunt illa verba: *Et deliciae meae esse cũ filijs hominum*: quae verba ad incarnationem referenda, & ad ipsam Christi humanitatem, res ipsa prodit, & explicuit Iustinianus in sermone de Eucharistia. Similia verba ijs, quae nunc retulimus, habentur Ecclef.

Digitized by Google

clesi. 24. *Ab initio, & ante secula creata sum, & vsque ad futurum seculum non desinam*, &c. Ex toto contextu capitis, & ex interpretatione Patrum, qui in eodẽ sensu hæc verba, in quo præcedentia intelligunt, cõstat fieri ibi sermonem de sapiẽtia diuina incarnata. Quæ idcirco ab initio ante secula creata dicitur, quia antequam Deus quidquam facere decreuisset, Verbi incarnationem futuram disposuit. Diciturque creata in initio viarum Dei, quia fuit primum initium operum Domini, non in temporaria executione, sed in æterna eorum prædefinitione, & dispositione. Et quidem opera Domini vias Domini iuxta phrasim scripturæ sacræ vocari, nullus est qui ignoret. Isa. cap. 55. *Sicut exaltati sunt cœli, & terra, ita exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, dicit Dominus*, idest, opera mea ab operibus vestris, psalm. 144. *Iustus Dominus in omnibus viis suis, & sanctus in operibus suis*. Et quidem non immeritò opera Dei, viæ eius vocantur, quoniam opera Dei sunt veluti quædam eius vestigia.

Septimum argumentum. Ex his quæ referuntur Genes. 2. & ad Ephes. 5. cõtigisse in formatione Euæ ex costa quam tulit ex Adam dormiente, colligitur quod Christi prædestinatio ordine rationis præcessit hominum prædestinationem, sed verosimile satis est prædestinationem hominum antecessisse in Dei mente ipsum creationis totius vniuersi decretum; ergo absolutè decretum de Verbi incarnatione futura, præcessit in ipsa Dei mente decretum productionis rerum omnium, siue ad ordinem naturæ, siue ad ordinem gratiæ spectantium. Minor constat ex dictis. Probatum est enim, prædestinationem hominum finis rationem habuisse, propter quem Deus totum hoc creauit vniuersum: finis autem necessum est in intentione operantis præcedat. Maior verò probatur ex illis verbis Adæ: *Hoc nunc os de ossibus, & caro de carne mea. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ*. Ad quæ verba, & ad coniunctionem materialem inter Adam, & Euam ibi contractam alludens Paulus ad Ephes. cap. 5. inquit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Quibus verbis Apostolus materialem illam coniunctionem inter primos nostros parentes, Dei authoritate celebratam, præfigurasse docuit coniunctionem Christi cum Ecclesia: atque adeo & ipsam Verbi incarnationem; fuit enim hæc coniunctio in incarnatione facta, quæ in Christi passione suam consummationem accepit, vt ex S. Leone epist. 22. & Augustino tract. 9. in Ioan. colligitur. Nec enim admittenda est Driedo. explicatio, qui in lib. captiuit. & redempt. generat. human. cap. 2. dicit, hanc coniunctionem Ecclesiæ spiritualem, non ad Christum vt hominem, sed vt ad Deum esse referendam. Falsa est hæc expositio. Etenim cum Paul. citatis verbis vsus fuerit hoc nomine, Christus, quod non solam diuinitatem, sed simul humanitatem sua complectitur significatione, vt aduertunt Cyrill. lib. de incarnatione, cap. 1. & anathemat. 9. & Damascen. lib. 3. de fid. cap. 3. apertè ipse insinuauit Paulus non de Christo tantum vt Deo, sed vt Deo homine sermonem fieri. Et ita communiter intelligunt sancti Patres, exponentes illa verba Pauli, speciatim Ambros. Chrysostom. Anselm. & Tertull. contra Marcionem, August. tract. 9. in Ioan. & serm. 6. de tempore, & Bernard. in sermone quodam de natiuitate Christi. Estque ex contextu intelligentia hæc manifesta. Narrantur enim in illo capite beneficia præclara, quæ Christus vt homo suæ dilectissimæ exhibuit Ecclesiæ. Et quidem quod ipse prothoparens noster Adam hãc cognouerit significationem, vel cognitione fidei, vel reuelatione prophetica, vel, vt quibusdam (etsi minus probabiliter) visum fuit, per manifestam diuinæ essentiæ visionem, negari non debet. Primo, quoniam communis est Theologorum sententia, ex doctrina Patrum desumpta, & à Sancto Doctore 22. q. 173. ar. 4. explicata, quod boni & sancti Prophetę intellexerunt substantialiter ea, quæ propheticè pronunciarunt. Etsi non semper calluerint omnes sensus à Spiritu sancto intentos, & hoc pertinet ad dignitatem dono Prophetæ debitam. Constat autem ex Paulo citato loco, illa verba, quæ tunc protulit Adam, *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem*, &c. prophetica fuisse, quia præsignabant magnum illud sacramentum spiritualis, & indissolubilis futuri coniugij inter Christum, & Ecclesiam. Non ergo fas est dicere, Adam nullatenus intellexisse hũc mysticum, & propheticum suorum verborum sensum, quòdque non cognouit in carnali suo matrimonio cum vxore Eua celebrato, præfigurari sacrum illud spirituale coniugium, quod erat inter Christum, & Ecclesiam futurum. Præterea Patres grauissimi hanc expressè docuerunt sententiam. Hieronymus exponens illa Pauli verba, S. Leo epist. 22. Aug. lib. 9. super Genes. ad litteram cap. 19. Prosper lib. de promission. & prædiction. Dei, 1. par. cap. 3. S. Bernard. serm. 2. in Septuagesima, & denique S. Thom. 22. q. 2. art. 7. & 3. par. q. 1. art. 3. ad 5.

Ex his omnibus desumo argumentum ad probandum illam maiorem præmissam in sexto argumento propositam: Ante peccatum Adæ, & ante ipsius præscientiam Christus fuit prædestinatus, præcessitq; in diuina mente decretũ incarnationis eius, sed prędestinatio hominum pręsupposuit in diuino intellectu originalis culpæ præscientiam: ergo pręcessit Christi prædestinatio ipsam hominum prędestinationem. Minor, communiter solet admitti à S. Th. discipulis, qui in hac parte sequuntur apertam & Aug. & Thom. doctrinam. Maior probatur: Adam, antequam peccaret, prępsciuit Verbum incarnãdum: atque adeo & pręcognouit ipsam Christi prędestinationem, ergo manifestum signum est, quod Christi prędestinatio in diuino intellectu antecesserat ipsius peccati pręscientiam. Consentaneum enim est rationi, dicere, Deum in manifestatione, quam fecit prędestinationis Christi, eum seruasse ordinem, quẽ ipsa prędestinatio habuerat in diuino intellectu. His, & alijs argumentis solet probari hęc prima sententia, quam eius authores sibi etiam ex Augustino colligere videntur in lib. 1. de nupt. & concupiscent. cap. 21. vbi inquit, matrimonium Adæ, quod fuit Christi eius coniugij cum Ecclesia sacramentum, eandem habiturum dignitatem, etiam si non sequeretur originale peccatum. Ex quo manifesta consequutione deducitur, decretũ incarnationis Christi non pręsupposuisse in diuino intellectu culpæ originalis pręscientiã. Aliàs enim non extante peccato, con-

connubium Adæ non posset retinere dignitatem Sacramenti præsignantis Christi cum Ecclesia matrimonium.

Ex hac sententia inferunt quidam ex eius authoribus, quod quamuis neque homines, neque Angeli prædestinati fuissent, neque extaret decretum creationis mundi, nec Verbum incarnatũ fuisset, humanamque naturam indueret, eo quod Christi prædestinatio nullam in diuino intellectu dependentiam habuerit ex parte obiecti ex ordine naturæ, vel ex ordine gratiæ, quia decretum prædestinationis Christi absolutũ fuit, & independens à præscientia vtriusque ordinis, & gratiæ, & naturæ, & eorum omnium quæ ad vtrumque illum ordinem pertinent. At neq; ordo naturæ, neque ordo gratiæ extare potuerunt, nisi dependenter ab incarnatione Christi, quia omnia, quæ siue ad gratiam, siue ad naturam spectant, ordinata fuerunt, & disposita a Deo, vt media ad Christum, tanquam excellentem omnium eorum finem. Et decretum vtriusque ordinis, & gratiæ, & naturæ præsupposuit decretũ prædestinationis Christi, & incarnationis eius. Hoc consectarium scio non omnes eius authores admittere, admittunt tamen aliqui, & qui non admittunt non satis loquuntur cõsequenter, nam reuera transeunt ad aliam sententiam, quam sumus iam iam explicaturi.

§.3. *Refertur secunda sententia.*

Est ergo secunda sententia, quæ cum præcedenti fatetur, Christum fuisse primum omniũ prædestinatorum, decretumque prædestinationis eius anteccssisse vtriusque ordinis, & gratiæ, & naturæ productionis decretum. Addit tamen hæc sententia, in quo à prima dissentit, decretũ incarnationis Christi non fuisse omnino absolutum, & independens ab vtroque ordine, & naturæ, & gratiæ, quin potius non potuit executioni mandari nisi depẽdenter ab vtroque isto ordine: quæ dependentia intrinsecè claudebatur in ipso Christi prædestinationis decreto. Hæc sententia nõ in vno, & eodem sensu ab omnibus suis authoribus intelligitur. Nam quidam eorum dicũt, dependentiam illam in prędicto Christi incarnationis decreto clausam, totam se tenere ex parte executionis: ex parte vero intentionis nequaquam, voluntque dicere authores isti, quod tota hæc dependentia est dependentia finis à suis medijs, ad eum modum quo sanitas, quam infirmus intendit comparare per medicamenta, pendet in assecutione ab ipsis medicamentis. Quæ dependentia licet inuoluatur in intentione qua infirmus sanitatem desiderat, & intendit, tota tamen se tenet ex parte executionis, quatenus non aliter infirmus assequi potest sanitatem, nisi medicamentis appositis. Ita ergo dicunt huius sententiæ authores, sic Deum decreuisse Verbum fieri carnem, quod simul voluit, vt non aliter fieret, quã in vtroque illorum ordine, & naturæ, & gratiæ præsupposito, ita tamen, quod vterque haberet tantum rationem medij ad ipsam Verbi incarnationem destinati, imo nonnulli eorum libenter admittunt, quod non solum ab ordine naturæ, & gratiæ dependentiam habuit incarnatio Christi ex vi ipsiusmet Christi prædestinationis decreto, verùm à peccato originali habuit quoque dependentiam quoad sui executionem. Non quidem quod ex intrinseca rerum connexione hæc prouenirer dependentia, sed ex ipso tantum liberæ diuinæ voluntatis consilio, cui placuit res ita ordinare, & disponere. In quo illud exemplum, quod attulimus de sanitate per media acquirenda magnam habet dissimilitudinem, quia dependentia sanitatis à medicamentis, non ex libera ægroti intentione consurgit, sed ex intrinseca rerum habitudine, & connexione.

Fundamenta huius sententię quoad primam partem, in quo cum præcedenti conuenit, sunt eadem illa argumenta, quæ in comprobationem præcedentis sententiæ formauimus. Posteriorem verò partem probant ijsdem ferè rationibus, quibus Thomistæ probare solent Christum non venturum, si non extaret originale peccatum. Quarum præcipuæ referendæ sunt à nobis in huius disputationis discursu.

Alij autem Theologi in alio sensũ hanc secundam tuentur sententiam. Dicunt enim, quod licet Christus in genere causæ finalis præcesserit in diuina intentione vtrunque ordinem, & naturæ, & gratiæ. In genere verò causæ materialis opposito contingit modo, quoniam Deus non prædestinauit Christum, neque Verbi incarnationem futuram esse voluit, nisi habita consideratione dependentiæ ad vtrunque ordinem, & naturæ, & gratiæ, non solum vt à medio necessario requisito, secundum executionem ipsius Verbi incarnationis, sed vt materia circa quam, & à qua per se pendet in genere causæ materialis, ipsa diuini Verbi incarnatio, non solum vt in executione ponitur, sed etiam vt in intentione Dei præhabetur. Adhibeo huius rei exemplum, antequam dilucidiorem explicationem apponam. Qui intendit aliquod totum, quod ex materia, & forma intrinsecè componitur, etsi per se primò non intendat materiam, aut formam, sed ipsum totum duntaxat, secundariò tamen materiam quoque intendit, & formam, à quibus ipsum totum, & ipsa forma totius compositi quasi in genere causę materialis dependet. Et sicut totum, quod est primarium intentionis obiectum, ea ratione, qua ipsius obiectum est, non solum quoad executionem pendet à materia, & forma, verumetiam quoad intentionem. Ita materia, & forma, sunt partiale ipsius intentionis obiectum, materiale tamen. Et non intrant in intentione totius compositi, vt media extrinseca, quibus finis intentus, scilicet ipsum totum habendus est, & comparandus, vt medicamenta intrant sanitatis intentionem, sed tanquam id, ex quo ipsa finis intenti forma, & ratio per se, & essentialiter pendet, vt à propria materia.

Ad eundem ergo modum contendit ista sentẽtia, quod ordo naturæ, & gratiæ intrat decretum prædestinationis Christi. Quoniã Christus, quatenus obiectum formale talis decreti, intrinsecam habet, & necessariam dependentiam tanquam à materia ab vtroque isto ordine, eo quod Christus non absolutè fuit prædestinatus, sed in eleuationem, & exaltationem naturæ humanæ, vt quibusdam placet, vel, vt alij cẽsent, in reparationem eiusdem naturæ per peccatum infectæ. Vnde per se loquendo decretum prædestinationis Christi respiciebat vtrumque, & gratiæ, & na-

naturæ ordinem, vt reparabilem, imo vt reparandũ per ipsum Christum. Et ita Christus fuit prædestinatus secundum accommodationem ad hanc materiam, scilicet naturam reparandam, aut exaltãdam; & ad hunc effectum, scilicet reparationem, aut exaltationem naturæ: imo & vtriusque ordinis, puta naturæ, & gratiæ. Supponit hæc sententia, quod vel exaltatio, vel reparatio naturæ rationalis, imo & totius naturalis ordinis fuit finis immediatè, & proximè intentus per incarnationem Christi. Ita quod Christus prædestinatus fuit ad hunc finem, vt ad immediatum, & proximum. Nam finis præcipuus, & principaliter intentus, fuit ipsa Dei gloria, ad quam & Christi incarnatio, & reparatio, atque etiam exaltatio totius naturæ, vt ad supremum, & vltimum finem ordinantur. Quibusdam authoribus huius sententiæ non libet naturæ exaltationem, seu reparationem appellare finem incarnationis Christi, eo quod finis excellentiam debet habere supra media, quæ ad ipsum ordinantur, quæ in præsentia non reperitur, sed potius è contra Christi incarnatio multis partibus excedit totam ordinis naturæ, & gratiæ exaltationem, & reparationem. Vnde reparationẽ, & exaltationem naturæ, vocant effectum per se intentum in Christi prædestinatione, & qui ordine executionis per se pertinuit ad Christi incarnationem, vel, vt formalius loquar, ad Christum incarnatum. Et quod ad præsens attinet, parum retulerit hoc, vel illo modo dicere. Nam siue finis sit, siue effectus per se intentus, infert id, quod intendimus, nimirum quod ipse naturæ ordo vt reparandus, materia est circa quam incarnatio Christi, prout à Deo intenta, suam explicuit virtutem.

Hæc posterior secundæ sententiæ intelligentia mihi gratior est, & plausibilior, quàm explicatio præcedens. Iuxta quam dicendum existimo, in eo sensu intelligendum esse, quod decretum prædestinationis Christi ex parte rei prædestinatæ dependentiam habuit in genere causæ materialis ab ordine naturæ, & gratiæ, quod non potuit constare decretum istud, nisi præsupposita in aliquo priori signo præscientia vtriusque prædicti ordinis. Quæ dependentia non pertinet ad rationem mediorum, ex quibus assecutio finis dependet. Quoniam finis dependentia à medijs non postulat præscientiam, & præuisionem mediorum, nam totum mediorum esse ex finis volitione pendet, & nullatenus finis volitio pẽdet ex medijs, neque ex ipsorum præscientia, quamuis pendeat in executione. Vnde prædicta dependẽtia prædestinationis Christi à præscientia ordinis naturę, aut gratię, ad rationem spectat cuiuspiam causalitatis, quam nos dicimus esse materialem. Et concedimus, quod cum causæ sint sibi inuicẽ causę, nihil inconuenit, quod cum vterque ordo naturę, & gratię per se pendeat in genere causę finalis à Christo, & ab eius prędestinatione: quod contra Christi incarnatio, ipsaque prędestinatio Christi ex parte termini (nam ex parte actus à nullo pendere potest) pẽdeat ab vtroque ordine naturę, & gratię, ab eiusque pręscientia in genere causę materialis. Ita quod illa duo rationis signa, ad quorum alterũ pertinet pręscientia ordinis naturę, & gratię, & ad alterum ipsa Christi prędestinatio, modo nostro concipiendi, & loquendi, integrant vnum signum rationis totale, & completum, in quo fuit celebrata tota Christi prędestinatio. Quemadmodum instans introductionis formę substantialis in materia, imbibit in se ipso duo instantia naturę, in quorum altero dispositio in genere causę materialis pręcedit formam, & in altero ipsa forma in genere causę formalis dispositionem antecedit. Quoniã vero hoc posterius naturę instãs formalior est, & principalior, idcirco ei, absolutè loquendo, tribuimus totam substãtialem generationem, & aliud naturę instans, quod ad dispositionem pertinet, consideramus vt extrinsecum ipsi generationi, & quasi ei præsuppositum, quamuis reuera vtrumque illud naturę instans intrinsecè claudatur in ipsa substantiali generatione. Ita proportionabiliter in Christi prædestinatione dicimus, quòd licet tota ipsa substantialis Christi prædestinatio illam expositã rationis signa complectatur, quia tamẽ illud signum, quod pertinet ad Christum, & ad eius incarnationem formalius, & principalius attinet ad ipsam Christi prædestinationem, idcirco quamuis aliud rationis signum pertinens ad præscientiam ordinis naturæ, & gratiæ per se quoque spectet ad eandem prędestinationem, cõsideratur tamen quasi extrinsecum, & materialiter præsuppositũ ad ipsam prædestinationẽ Christi. Et loquimur de illo, atque si esset aliud rationis instans ab instanti prædestinationis distinctum. Hoc loco sermonem facimus de Christi prædestinatione, non vt potuit à Deo fieri, poterat enim Deus Christum prædestinare, nullo ad ordinem naturæ, & gratiæ habito respectu, sed loquimur de ipsa, vt contigit de facto secundum consilium liberæ voluntatis Dei.

Quod autem ea, quæ diximus rationi consentiant, sic ostendo: Impossibile est, quod quis intẽdat subiectum aliquod exornare, & perficere, altiorique forma, & dignitatẽ illustrare, non præuisa ipsius subiecti existentia, vel saltim non præscita, vt infallibiliter futura, ergo impossibile fuit, quod Deus prædestinasset Christum ad reparandum, vel eleuandum naturæ, & gratiæ ordinẽ, nisi vtriusque ordinis præscientia supposita. Confirmatur: Nulla potest ratione comprehendi, quod quis velit alicui bonum, pręsertim bonum, quod nõ est primum, sed superadditum substantiali bono eius, cui confertur, nisi præsupposita præscientia, & præuisione illius subiecti, cui tale bonum est conferendum, sed bonum quod Christus cõtulit rationali creaturæ, imo toti vniuerso, non fuit primum bonum, idest ipsum esse substãtiale creaturę rationalis, sed fuit bonũ superadditũ, & quasi supererogationis bonum: ergo necessũ fuit quod Christi prędestinatio, per quam Deus illud bonum contulit rationali naturę, totique vniuerso, supponeret præscientiam ipsius naturę rationalis. Quidã grauis modernus author in quęstione quadã quodlibetica neque istã rationẽ probauit, & absque vlla vel apparenti ratione hanc totam improbauit sententiam, asserens, quod finalis causa à subiecto, & materia potest in executione pendere, & reuera pendet, quia causæ sunt sibi inuicem causæ. At in intentione nullo modo pendere potest, sed simpliciter finis est intentione prior, sicut est prior electione mediorum. Vnde colligit doctus iste author gloriam Christi, atque etiã prędestinatorum intentam fuisse, & volitam absque vlla pręscientia subiecti supposita, &

& similiter docet, in nullo genere causæ præscientiam ordinis naturæ, & gratiæ, Christi prædestinationem antecessisse, sed quod tota eius antecessio ex parte executionis se habet.

Verum hæc doctrina (nisi me quicquam fallit) nulla verisimili ratione fulcitur, falsum est enim illud cui innititur fundamentum, putà, finalis causæ intentionem tam esse absolutam, & independentē à subiecto, & materia, quam est independens à medijs ad finis assecutionem ordinatis, cuius oppositū est sine dubio verissimum. Et colligo eius veritatem ex illa finis distinctione ab Arist. lib. 2. de anima tex. 37. facta, inquit enim, quod iuxta antiquam textus translationem, duplex est id, cuius causa cætera fiunt, vnū est, Quod, & alterum, Quo. Argyropolus, & quidam alij, aliter vertunt, sed idem est sensus, ille, videlicet, quem intendunt S. Th. super illum locum Arist. & & Themist. in sua paraphrasi, geminum, inquiunt, esse finem. Alter est illud bonum, quod directè intendit operans, & propter quod operatur, vt sanitas finis est in quem directè tendit medici intentio, & istum finem vocat Aristoteles finem, Quod. Alter vero est subiectum illud, cui intenditur tale bonum, vt finis medici nō solum est sanitas, sed etiam homo cui conferenda est ipsa sanitas. Et hunc finem Aristotel. appellauit finem, Quo, quem alij appellant finem cui, ex qua doctrina sic argumentor. In intentione finis non solum explicatur finis Propter quod, sed etiam finis, Quo: itaque ex vtroque fine integratur totale intentionis obiectum: ergo in intentione qua Deus voluit Christi incarnationem, ad extollendum, aut reparandum vtrunque ordinem, & naturæ, & gratiæ, non solum ipsa Christi incarnatio rationem habuit obiecti, verum & vterque ipse naturæ, & gratiæ ordo includebatur in intentione illa in ratione finis, Quo, veluti partiale eiusdem diuinę intentionis obiectum. Imo in genere causę materialis prius ad ipsam Dei intentionem pertinuit, quàm Christi incarnatio. Vbi verum esse censeo, quod Franciscus à Carthagena lib. citato discursu 4. non indoctè insinuauit, quod aliter finis comparatur ad media per quæ acquirendus est, & aliter comparatur ad subiectum ipsius finis. Nam relatus ad media, omnimodam habet prioritatem in ordine intentionis, eo quod media respectu finis, prout est in intentione, solam rationem effectus sortiuntur, & nullatenus rationem causę. At finis ad subiectum cōparatus, etsi ordine intentionis prior sit in suo genere, scilicet causæ finalis, non tamen omnimodā prioritatem habet, quin potius est posterior in ordine materialis causæ. Est enim subiectum formaliter in ratione subiecti cōsideratum, materialis causa, à qua pendet finis, non solum vt assequendus, sed etiam vt intendendus ab operante, quia finis non intenditur, nisi per ordinem ad subiectum. Vnde per se pendet à subiecti præscientia, imo & ab aliquo eius amore. Nam quod quis intendat alicui bonum aliquod supererogationis exhibere, præsupponit aliqualem dilectionem eius, cui tale bonū intenditur. Et ita ad nostrum propositū Christus Io. 3. dicebat: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret*. Prius dilexit mundum, quam intenderet illi, & vellet tantum hoc bonum incarnationis Christi. Et quidem subiectum, cui intenditur finis, non solam causæ materialis rationem induit, verum & quodammodo causæ finalis. Qua non solum consideratur in ratione subiecti, in quo ipse finis suscipitur, sed etiam consideratur per modum termini, in cuius perfectionem ipse finis, Quod, ordinatur. Siquidem sanitas, quā medicus intendit, per se refertur, & destinatur ad perfectionem hominis sanandi. Vnde homo ipse, finis est eiusdem sanitatis. Itaque homo absolutè consideratus, subiectum est sanitatis, sed ipsemet homo, vt reparandus, & sanādus, rationem habet finis, respectu sanitatis eiusdem. Et ob id intentio sanitatis nō solum præsupponit præscientiā hominis infirmi tanquam subiecti, in quo est suscipiēda sanitas, sed etiam amorem ipsiusmet hominis vt sanandi, reparandi, & perficiendi, qua ratione est ipsius sanitatis, & medicationis finis. Ita ergo in præsentia censuerim, quod mundus reparandus secundū ordinem naturæ, & gratiæ: atque itidem eleuandus, & extollendus per incarnationis beneficium, non solum in diuina præscientia fuit præsuppositus vt subiectum, & materia circa quam, sed etiam in diuino amore, vt reparādus, & perficiendus per Christi incarnationē, vt ipsius incarnationis finis. Non quidem finis est principalis, nā hic fuit ipsa Dei gloria, ipsaque diuinæ bonitatis manifestatio, sed finis immediatus, & proximus, qui tandem rationem habet medij, non solum respectu gloriæ Dei, manifestationisque bonitatis diuinæ, sed etiam respectu ipsius Christi incarnati, & eius gloriæ. Vt enim liberè dicam quod sentio, Christus, & rationem medij, & rationem finis habuit respectu redemptionis, & salutis nostræ. Consideratus quidem sub statu humilitatis, & seruitutis, quatenus, videlicet, fuit in corpore mortali, serui indutus forma, rationem habuit medij: quatenus vero Deus exaltauit illum, gloriosumque reddidit, dans illi nomen, quod est super omne nomen, finis fuit totius nostræ reparationis, exaltationis, & salutis. Quod volens insinuare Concil. Tridēt. sess. 6. cap. 7. nō dixit absolutè (etsi posset) quod Christus est nostræ iustificationis finis, sed gloria Christi, idest, Christus glorificatus, & exaltatus, & prout illi donatum est nomen, quod est super omne nomen. Itaque Christus mortalis, seruilique vestitus habitu, & (vt Zachariæ verbis vtar) propter nostrorum scelerum imputationem sordido, ministrauit nobis. Non enim, vt sic ministrari venerat, sed ministrare, vt ipse Matth. 20. dicebat. At postquam Matth. vltimo data fuit ei omnis potestas in cœlo, & in terra, iā non ministrat, sed ministratur ei, idest, omnis nostra salus, nostra iustitia, nostraque glorificatio, quæ ex ipso Christi ministerio nobis ab eo exhibito, dum mortalem agebat vitam, originantur, & dimanant in ipsam Christi iam exaltati gloriam tanquam in finem redeunt, equitate namque plenum est, vt inde reuertantur, vnde exierunt flumina.

Sed obseruandum est omnino, quod ipsamet humilitatis obsequia, quæ Christus nobis inter nos viuens præstitit, quæ materialiter considerata, & secundum eam formam, in qua fuerūt exhibita rationem sortiebantur mediorum, iam nunc eademmet, post Christi exaltationem, & glorificationem, talem adepta sunt excellēnam, & dignitatem, vt rationem quoque finis habeāt, respectu nostræ redemptionis, & salutis. Itaque ipsa Christi passio, quæ tā in se fuit

infirmitatis,& humilitatis plena,tunc mira illustratione,illustrissimoque splendescit honore:summaq; à nobis veneratione colitur. Testes sunt ipsæ vulnerum Christi cicatrices, quæ nõ aliter in glorioso eius corpore, atque pulcherrimæ stellæ in cœlesti corpore emicant,testisq; erit Crux ipsa cum præclarissimi tenens vexilli locum in die aduētus Domini, ipsum contremiscere faciet infernum, & Christi militibus gaudium afferet inenarrabile. Quo fit vt incarnatio Christi,etsi secundum quid .i. ratione humilitatis,& infirmitatis Christi,quam in eo apparuit,dum inter homines vixit, interq; ipsos, & ab ipsis est passus, & interfectus, rationem habuerit medij, ad nostram redemptionem, & salutem comparata, absolutè tamen,& simpliciter loquendo, finis est,& nõ mediũ. Nam Christus in statu sibi connaturali, & cõstitutus nimirum in statu exaltationis,& gloriæ, finis est nostræ iustificationis, nostræ gratiæ, totiusq; nostræ salutis.Cumq; iste status sit simpliciter proprius Christi status, ille verè infirmitatis, & passibilitatis (qui via potius appellari debet) secundum quid tantum ad eum pertinuerit, ex diuina scilicet dispensatione, vt nostræ redemptionis ministerio aptus esset, & idoneus,quod ipse Christus psal. 39. illis verbis Paulo ad Hebr. 10 referente, insinuauit: *Sacrificium,& oblationem noluisti, corpus aptasti mihi*, aptasti, idest fecisti aptum morti,& crucis sacrificio. Idcirco simpliciter concedendum est, quod incarnatio Christi finis est, & fuit salutis nostræ, atque ipsius nostræ redemptionis,& quod secundũ quid duntaxat rationē habuit medij respectu redemptionis eiusdē. Ex quo rationabili,imò & euidenti consequutione infertur, quod nostra redemptio simpliciter, & absolutè est mediũ ad Christum incarnatum, & ad eius gloriā, sed fuit nihilominus finis secundum quid,quem appellamus immediatum,& proximum. Et hac ratione,qua finis fuit,eius amor, & intentio præsupposita fuit ad Christi prædestinationem,ad ipsumq; incarnationis Christi decretum: sed quamuis hæc prioritas, & præsuppositio non nihil induat causæ finalis respectu prædestinationis Christi, & decreti incarnationis eius,simpliciter tamē rationem habet effectus consequentis ipsam Christi prædestinationem, & incarnationem, atque itidem rationem medij,vt ex dictis constat. Quocirca, vt hæc tandem resolutoriè dicamus,id assero,quod ordo naturę absolutè habuit rationem materiæ,& subiecti illius effectus, qui fuit proprius effectus incarnationis Christi, seu Christi incarnati,nimirum reparationis,& exaltationis humanæ naturæ,& sub hac materiali ratione eius præsciētia necessariò debuit præsupponi ad Christi prædestinationem. Nisi placuerit magis dicere,ordinis naturalis pręscientiam inclusam potius fuisse in ipsa Christi prædestinatione, iuxta modum superius expositum,quàm præsuppositam. Cæterum ipsa naturalis ordinis reparatio, siue exaltatio rationem simpliciter habuit effectus incarnationis Christi,ipsiusq; Christi incarnati; habuit autem secundum quid rationem finis, & sub hac diminuta finis ratione, eius præscientia præsupposita fuit ad illud primũ Christi prædestinationis decretum: imò & fuit præsupposita ipsa diuinæ voluntatis dilectio, qua totam humanam naturam, vt re parandam, & glorificandam prædilexit, in quo sensu procedunt verba illa ex Io. citata: *Sic Deus dilexit mundum*.

Sed obseruandum est omnino, nos idcirco non absolutè dixisse,quod subiectum nõ habet rationem medij, sed addimus illa verba, formaliter, & in ratione subiecti consideratum. Quoniam perspectum habemus, posse contingere, quod illud ipsum,quod est subiectum alicuius finis, potest respectu eiusdem finis medij rationem induere, & quod sub hac posteriori ratione non antecedit eius præscientia finis intentionem,sed sequitur potius. Et ita in præsentia contigit, nam totus ordo naturæ, & gratiæ, quæ in ratione subiecti præsuppositus fuit in diuina præscientia ad Christi prædestinationem,habet quoque simpliciter rationem medij respectu prædestinationis eiusdem. Non enim sola exaltatio,aut reparatio prædicti ordinis in Christum, & in eius gloriā fuit, vt in finem destinata, sed ipsa quoque vtriusque ordinis substantia,ipsumque totum eius esse in Christi gloriam,vt in finem à Deo fuit ordinatus,& proportionabiliter ad ipsam Christi gloriam ab æterno dispositus. Et idcirco merito Paul. 1. ad Cor. 3. loco iā citato dicebat: *Omnia vestra sunt, vos autem Christi*. Omnia, idest, totus naturæ ordo propter vos ò electi, & prædestinati Deus fundauit, & disposuit, vestram autem prędestinationem,& gloriam,totumq; ipsum gratiæ ordinem, in quo vos ò prædestinati principem tenetis locum, ad Christum, eiusque gloriam retulit Deus, & ordinauit tanquam in finem, & præclarissi num omnium vestrum caput, vnde tādem omnia Christi sunt, ad ipsum, ad eiusque gloriam, vt in excellentem finem destinata. Quare autem Paul. non vtrumque ordinem,& naturę,& gratię Christo immediatè subiecerit, sed prędestinatos duntaxat, & ipsis mediantibus naturę ordinem, inferius explicabimus.

Hęc dicta suffecerint pro hac posteriori secundę opinionis explicatione, quę accommodari potest ad vtramque illam extremam sententiam, quarum altera docet Christũ,nisi extaret originalis culpa,non in mundum venturum. Altera vero contrarium docet omnino. Nam siue supponamus Christum venisse ad reparādam naturam humanam per peccatum infectam,& laceratam, vt prima harum opinionum intendit,siue cum multis secundę opinionis authoribus dicamus, Christum non prędestinatum fuisse, per se primo ad huiusmodi reparationem faciendam, sed in magnificam, & gloriosam eiusdem naturę exaltationem: pręcedere potest hęc secūdę opinionis intelligentia. Quę pręclara eruditione saluat Christum prędestinatum fuisse,vt finem excellentissimũ vtriusque ordinis, & naturę, & gloriæ,& quod fuit simpliciter primus prædestinatus, & causa prędestinationis nostrę,Imo quod fuit simpliciter finalis causa omnium rerum, quantum ad primam earũ entitatem,& existentiam. Quamuis secundũ quid, idest,in genere causę materialis, vtriusque ordinis, & naturę, & gratię existentia supposita fuerit in diuina pręscientia ad Christi prędestinationem. Et quoniam secūda sententia sic exposita deseruire potest ad duas extremas illas opiniones nunc insinuatas, idcirco hoc loco proposui hanc sententiam, illamque tam latè exposui, priusquam examinarem duas illas opiniones extremas,de quibus,de earumq; intelligentia deinceps agemus.

§.4.

Digitized by Google

§.4. *Refertur tertia sententia.*

Est igitur tertia sententia, quæ iam propius accedit ad famosam illam Scoti opinionem, quæ docet, Christum, etiam non exstante peccato, venturum esse in mundum ex vi prædestinationis suæ. Asserit hæc tertia sententia, Christum de facto principaliter venisse in mundum propter ipsam humani generis redemptionem, sed quod veniret nihilominus, etiam si non extaret originale peccatum, quoniã etsi remedium humanæ naturæ causa fuerit Christi aduentus, &, vt dicebam, principalis, non tamen ipsa sola fuit causa aduentus Christi, ac proinde neque causa adæquata. Nam manifestatio diuinæ bonitatis, diuinæq; omnipotentiæ, & sapientiæ, ipsaq; etiam exaltatio humanæ naturæ, imò & totius vniuersi eleuatio, atque itidem perfectio, & consummatio ordinis gratiæ, sufficientes erant causæ ipsius Christi incarnationis, & aduentus. Hanc sententiam docet Albertus Magnus in 3. dist. 2. art. 9. & solẽt moderni Theologi illam adscribere Alex. Alens. 3. par. q. 7. membro 13. sed Alexander, si attente legatur, hanc sententiam minimè docuit, quia licèt diuersas enumerauerit incarnationis causas, omnes tamẽ reducit ad remedium peccati, ad humaniq; generis redemptionem. Quam proinde causam cẽsuit adæquatam fore, aut ita præcipuã, vt illa de medio sublata, nulla sufficeret alia: atque adeò à sententia, quam inferius ex S. Thoma referemus, non videtur recedere. Sed quicquid sit de authoribus huius sententiæ, ad eius intelligentiã breuiter est adnotandum. Primo, duplicem esse posse causam, quæ liberum operantẽ ad aliquid efficiendum inducat. Altera est motiua, & altera impulsiua. Causa motiua ea dicitur, à qua ita pendet operatio, vt illa sublata, agens non operaretur. Impulsiua verò causa illa est, quę mouet quidẽ operãtem, vt citius, aut promptius, maiorue conatu effectum producat, nõ tamen ita necessaria est, quod illa sublata, cesset agentis operatio, atque adeo tollatur effectus, sed cessaret duntaxat illa effectus, & operationis conditio, quæ ex tali causa ortum habuisset, respectu cuius causa motiua dici poterat, v. g. quod citius fieret, promptius, aut cum aliqua circũstantia particulari, &c. Posset afferri exemplum in medico, cui instat necessitas tractandi aliquod negotium in aliquo oppido, qui cum iam sit paratus illuc ire, casu nouit amicum ibi infirmari, & tunc libentius adit oppidum illud, vt infirmo exhibeat medẽdi officiũ, quod vt melius exequatur, defert secum medicamẽta, quæ iudicat necessaria. In hoc casu visitatio infirmi non fuit medico motiua causa assumendi iter in illud oppidum, quia paratus erat illuc adire propter instans negotium, sed fuit impulsiua, & potest appellari motiua secundum quid, respectu scilicet illius effectus, quod est medicamenta parare, & secum deferre.

Secundo est aduertendum, quod causa motiua duplex esse potest, Altera adæquata, & quasi totalis. Altera vero inadæquata, & partialis. Volo dicere, quod si contingat assignare causam, quæ ita moueat agentem ad operandum, vt illa sola sit sufficiens, & illa sublata nulla sufficiat, talis causa potest dici adæquata, & totalis. Nam licet aliæ concurrant propter quas agens operetur, omnes tamen censentur quasi extrinsecæ, & impulsiuæ causæ. Si vero contingat, quod aliqua causa ita sufficiens est ad mouendum ipsum agens ad operandum, quod tamen illa sublata, remanere possit alia causa, quæ sit sufficiens vt moueat illudmet agens ad operandum, talis causa motiua potest appellari, eo quod sufficiens est se sola ad mouendum agens, vt operetur effectum, non tamen adæquata potest vocari, cum non sit necessaria ad effectum inducendum, quia illa sublata, alia causa potest remanere sufficiens.

Hoc quibusdam Theologis non apparet possibile, putant enim quod si altera causa sufficit, omnes aliæ impulsiuæ duntaxat censeri debent, & quod nõ concurrunt ad effectum simpliciter, sed ad aliquem modum eius duntaxat, sicut de causa impulsiua dicebamus. Sed ego huius rei impossibilitatem nõ video. Nam vt in posito sistamus exẽplo. Quis vetat, quod medicus propter causam illam vtramque iret illud oppidum, ita quod vtranque, vt sufficiẽtem assumeret, sic adeo vt sola causa visitandi infirmum, etiam si alia non extaret, sufficiens ei esset causa motiua ad tale iter agendum, & similiter quod negotium instaret illi taliter, quod quamuis de infirmo nihil sciret, iter nihilominus medicus ille arriperet ad suum tractandum negotium, & per accidens duæ illæ causæ, quæ seorsum sufficerent, cõcurrunt simul, & vtraqne vt sufficiẽs, & quasi totalis. In effectibus naturalibus forsan hoc esset impossibile, aut saltem non esset factibile sine magno miraculo. Nam quod vnus effectus à duabus per se pendeat totalibus causis nõ subordinatis, apparet impossibile. Cæterum in effectibus liberis, hæc impossibilitas non est: quia causa libera sic potest ad duo motiua attendere in aliqua operatione, vt sit parata operari propter alterũ eorum, altero deficiente. Verum est, quod in tali casu, lato quodam vocabulo quælibet earum ad alteram comparata posset appellari causa coadiuuans, & impulsiua. Quia cum quælibet seorsum sufficiat determinare agens ad operandum. Altera concurrere videtur quasi coadiuuando, & impellendo duntaxat. Vtraque autem simul rationem habet causæ totalis, & adæquatæ. Quando igitur duæ causæ, aut plures in hunc modum concurrunt, nihil inconuenit, quod cũ quælibet earũ sit sufficiens, vna sit principalior alijs, & nihilominus illa cessante, non cesset operatio agẽtis, ac proinde neque effectus. Nam alia causa, quæ minus principalis est, sufficiet ad mouendum ipsum agens, vt eundem effectum operetur, quem operaretur, si omnes huiusmodi causæ simul adessent. In illo exemplo medici constare hoc poterit. Nam quis prohibet, quod instans gerendum negotium sit causa principalior, & quæ illum magis moueret, etsi infirmi visitatio esset ei sufficiens motiuum arripiendi iter.

His ergo suppositis, authores huius tertiæ sententiæ existimant remedium originalis culpæ fuisse causam motiuam, vt Deus mitteret Filium suũ in mundum, non quidem adæquatam, & totalem, sed partialem, & inadæquatam, verum sufficientẽ, seorsum consideratam, & propter quam solam veniret, si sola occurreret: & hoc considerata actuali diuinæ voluntatis intentione, quæ parata erat propter eam solam operari eundem effectum. Vti solent dicere Concionato-

natores, & nescio an insinauerit S. Chrysost. exponens illa Pauli verba. *Dilexit me, & tradidit seipsum pro me.* Quod ita Deus misit filium suum in remediũ commune totius humani generis, quod paratus erat mittere, etiam eum si vnus duntaxat homo tali tantoque egeret remedio. Et dicunt prętere a huius tertię opinionis authores, quod assumpsit Deus causam istam, vt magis principalem, & præcipuam inter omnes causas propter quas Deus misit Filium suum, vna tamen excepta, nimirum manifestatione suæ bonitatis, & gloriæ. Quæ tamen si cessasset non ob id cessaret effectus, puta incarnatio Verbi, quia remanerẽt aliæ causæ, quæ essent simpliciter sufficientes, vt verbum fieret caro, etsi congruentius fuerit, quod propter eas omnes simul verbum naturam humanam assumeret. Præcipuum pro hac sententia argumentum est primum, quod pro quarta sententia formabimus. Nam ex illo videtur constare, quod Deus simul aliam causam, vt sufficientem etiam consideraret, & non solum peccati remedium. Quod vero remedium peccati sit principalior causa, probatur ex scriptura sacra, quæ aperta pro hac veritate apparet. Cuius testimonia referemus pro sententia S. Tho.

§. 5. *Refertur quarta sententia cum suis fundamentis.*

SEd adest iam quarta sententia, quæ non solum docet, quod etiam non extante originali peccato filius Dei veniret in mundum, verum etiam addit, quod remedium peccati originalis non fuit de facto principalis causa incarnationis Christi, sed impulsiua duntaxat iuxta modum paulo superius in 1. notabili expositum. Et in hoc secundo hæc quarta sententia differt à præcedenti. Et differt præterea in hoc, quod tertia sententia non admittit Christum in aliquo signo rationis fuisse prædestinatum, quod non præsupponeret originale peccatum in alio priori signo rationis præuisum, quia reuera præscientia originalis peccati, & si non concurrit tanquam necessaria ad Christi prædestinationem, quia redemptio humani generis non fuit causa adequata, neque necessaria, vt Deus Christum prædestinaret, concurrit tamen de facto, vt causa motiua coadiuuans iuxta superius dicta in notabili 2. At quarta opinio fatetur quidem, quod redemptio humani generis impulsiua fuit causa incarnationis Christi, eo quod aliquam conditionem habuit Christi incarnatio, quam non haberet ista causa semota. Non enim Christus veniret in carne mortali, nisi propter peccati remediũ. Cæterum remedium peccati nullatenus fuit causa concurrens ad ipsam Christi prædestinationem secundum eius substantiam, neque præscientia peccati in aliquo priori rationis signo antecessit Christi prædestinationem, sed illam potius præsupposuit. Prius enim iuxta hanc quartam sententiam, Deus prædestinauit Christum venturum, quam videret ipsum Adæ peccatum, & in hoc conueniunt cum Scoto omnes fere huius sententiæ authores, quamuis in multis alijs dissentiant, neque in vno, & eodem sensu Scoticam opinionem interpretentur. Sed antequam diuersa huius sententiæ interpretamenta afferamus, operæpretium esse duxi, præcipua argumenta hoc loco insinuare, quæ istam Scoti sententiam probabilẽ efficere videntur.

Sit ergo primum argumentum ex sacris literis desumptum, quo probatur causam præcipuam prædestinationis Christi, & incarnationis eius ipsam humanę naturæ exaltationem fuisse, ac proinde non eius à peccato reparationem, & redemptionem. Paulus 1. ad Corinth. 2. ita inquit, *loquimur sapientiam, quæ in mysterio abscõdita est, quam prædestinauit Deus ante secula in gloriam nostram.* Loquebaturque ibi Paul. de Christo incarnato, quem appellat Dei sapientiam, quam dicit prædestinatam fuisse in gloriam nostram, idest, vt nostram extolleret, dignificaret, & glorificaret naturam. Et nullum verbum de peccati remedio, de nostraque redemptione fecit, ergo manifestum inde argumentum desumimus, Christi prædestinationem prius in ipsa Dei mente celebratam fuisse, quam fuerit præuisum originale peccatum: atque adeo quod non in remedium peccati Christus fuit prædestinatus, sed ad sanctificandam, & exaltandam humanam naturam. Confirmatur ex illo quod Christus dixit Ioan. 10. *Ego veni, vt vitam habeant, & vt abundantius habeant.* Ecce quemadmodum causa ob quam Christus in mundum venit, non fuit peccati remedium, sed ipsa animæ nostrę viuificatio. Hoc argumentum sic confirmatum accomodari poterit ad probandum tertiam pręcedentem sententiam, videtur enim probabiliter suadere, quod redemptio humani generis non fuit adęquata, & totalis causa aduentus Christi, sed causa veluti coadiuuans, & partialis. Nam in his sacrę paginę testimonijs videtur designari alia causa tanquã sufficiens, vt Deus propter ipsam Christum in mundum mitteret, quæ causa fuit ipsa humanæ naturæ exaltatio, & glorificatio.

Secundũ argumentum desumptum etiam ex scripturis sacris, probat Christum fuisse prædestinatum ante peccati præscientiam. Et in hunc modum formo argumentum. Christus ex primaria suæ prædestinationis ratione, prædestinatus fuit venturus in carne impassibili, immortali, & gloriosa. Hęc autem prædestinatio neque præsupponebat originalis peccati præscientiam, neque eius attendebat remediũ, nam vt Christus remedium afferet peccati, hominumque genus ab originali culpa redimeret, operabatur, vt mortalis, & passibilis, atque itidem viator: alias enim neque satisfacere, neque mereri posset: ergo, &c. Maior probatur ex illo Ioan. 17. vbi Christus Patrem orans in hunc modum dicebat. *Clarifica me Pater apud temetipsum, claritate quam habui priusquam mundus fieret.* Petebat autem ibi Christus, eam corporis sui claritatem, quam post resurrectionem obtinuit simul cum ipsa nominis sui exaltatione. Et postulabat à Patre, vt eam tandem post mortem claritatem acciperet, in qua ex vi suę prædestinationis erat venturus. Nam quid aliud designare possunt illa verba. *Claritate quã habui priusquam mundus fieret,* nisi claritatem quam ante mundi constructionem, idest, in primo decreto diuinæ mentis habuerat? Ita quod priusquam quidquam Deus de mundi creatione tractaret, pręd estinauit Christum in carne impassibili, immortali, & gloriosa venturum, quam proinde Christus dicebat se habuisse

buisse priusquam mundus fieret: quia habuit in Dei prædestinatione.

Confirmatur ex illo, quod Christus Ioan. 10. dicebat Iudeis. *Pater vester Abraham exultauit vt videret diem meum, vidit, & gauisus est.* Cuius sententiæ is videtur esse sensus, quod Abrahamo primo reuelatum est decretum illud antiquum, quo decreuit Deus filium suum in mundum mittere in carne immortali, gloriosa, & impassibili. Et tunc exultauit Abrahamus nimio gaudio repletus, tale enim, exuberans gaudium denotat verbum, *Exultauit*, desiderans videre ipsum Dei filium iam existentem in mundo. Deinde facta specialiori reuelatione qua vidit Christum in carne mortali, & passibili naturi, crucisque addictum patibulo, vt ibi humanæ redemptionis pretium exolueret, iam non exultauit, sed gauisus est, idest, nō tantopere lętatus fuit, sed moderatiori gaudio, & temperatiori lętitia fuit affectus. Quia & si humani generis redemptio per Christi mortem facienda, grandis erat lętitię causa, at Christi passibilitas, mortalitas, & ipsa denique Crucis passio, ipsum rem. perabant gaudium, neque permittebant nimiam illam animi exultantis lętitiam, quam prima reuelatio in ipso Abrahamo causauerat.

Tertio arguitur ex diuersis Patrum testimonijs, quæ huic sententię attestari videntur. Cyrill. lib. 5. Thesaur. cap. 8. inquit, quod *sicut sapiens Architectus profunda iacit fundamenta propter suspitionem ruinæ. Ita Deus prædestinauit Christum propter suspitionem peccati futuri Adæ*. Id ipsum dicit Bernard. in serm. 1. Aduentus, & serm. 17. super Cantica S. August. lib. de spiritu, & anima cap. 9. & in manuali cap. 26. docet verbum fuisse incarnatum, vt homo tam in anima, quam in corpore beatificaretur, & vbique inueniret Pasqua. Hæc autem Augustini ratio eandem vim habet sine peccato in natura humana, atque ipso exstante. Eandem sententiam docere videntur S. Ans. ad Hebr. 2. & expresse Ruper. Abba. loc. cit.

Quartum argumentum. Prius Deus absoluta voluntate voluit gloriam animæ Christi, quam gloriā hominum, & Angelorum, & quam reparationem humani generis, sed absoluta Dei voluntas semper impletur, absque dependentia ab aliquo alio. ergo quamuis non extaret peccatum originis in natura humana, imo, quamuis nullus Angelorum aut hominum beatificandus esset, verbum nihilominus humanam assumeret naturam. Maior probatur. Gloria animæ Christi est maius bonum, quam gloria omnium hominum, & Angelorum, magisque proin de Deo propinqua, ergo primum debuit esse volita Deo absoluta voluntate, & ab omni alio independenter, eo vel maxime, quod ipsa est totius humanę. & Angelicæ gloriæ finis.

Quintum argumentum. Si prædestinatio Christi præsupposuit prę scientiam originalis peccati, & Christus prędestinatus fuit dependenter ab ipso originis peccato, sequitur, quod fuit per accidens, & occasionaliter prædestinatus, & non per se, & ex primaria Dei intentione. Consequens non apparet rationi consentaneum, ergo &c. Sequela videtur manifesta, quia peccatum per accidens se habuit in natura humana, & nullatenus pertinet ad intentionem Dei, eius autem permissio pertinet quidem ad Dei intentionem, non vero per se primo, sed secundario, & quasi indirectè, primaria enim Dei summi boni intentio, ad promotionem boni, & non ad permissionem mali, & peccati pertinet. Minor vero probatur. Rationi dissentaneum est asserere, quod illud, quod maximum bonum est inter vniuersa diuinæ prouidentiæ opera, per accidens, & occasionaliter tantum fuerit à Deo dispositum, & factum. Et præsertim occasione peccati, quod est malum, valde displicens Deo, ergo, &c.

Confirmatur primo, argumento satis apparenti. Peccatum originis, non alia ratione potuit à Deo permitti, nisi vt verus incarnati verbi in eius remedio manifestaretur, & splendesceret, ergo voluntas Dei peccati originalis permissiua pręsupposuit Christi prædestinationem: atque adeo Christi prædestinatio non occasionata fuit ex originali peccato, quin potius ipsa permissio peccati ex Christi prædestinatione ortum habuit. Probatur antecedens. Deus nullum permittit malum nisi vt inde aliquod eliciat bonum, quod docuit expresse Augu. in Enchyrid. & post ipsum S. Thom. 3. par. quæst. 1. art. 3. ad 3. ergo tam grande illud malum, totius humanæ naturę infectiuum, Deus non permisisset, nisi vt magnum illud bonum redemptionis, per Christum factę, ex eo eliceret, vt vere posset dicere Pau. Ro. 4. *Vbi abundauit delictum, superabundauit gratia*. Nec enim in toto diuinę prouidentię ordine bonum aliquod aliud inuenire possumus, propter quod prudenter, & rationabiliter malum esset permittendum.

Confirmatur secundo. Si Christus in remedium originalis peccati prędestinatus fuit, sequitur quod eius prędestinatio pręsupposuit pręscientiam peccati, vel vt infallibiliter futuri, vel vt iam existentis, seu alijs verbis, vel pręsupposuit cognitionem peccati pertinentem ad diuinam scientiam permissionis, quę tenderet in peccatum, vt futurum, vel pertinentem ad scientiam visionis, quæ peccatum, vt præsens Deo, & eius ęternitati coexistēs respiceret. Sed vtrūque horum falsum est omninò, ergo prę destinatio Christi nullatenus pręsupposuit peccati præscientiā. Probatur minor. (Maior enim est manifesta ex diuisione scientiæ diuinæ à nobis superius facta.) Et primo, quod non præsupponeret cognitionem peccati ad scientiam visionis spectantem. Probatur, quoniā si ita dicamus, necessum est fateri, quod Christus, nec etiam in genere causæ finalis, prius prædestinatus fuit, quam Deus statueret naturam humanam producere. Nam tunc necesse esset, quod prædestinatio Christi præsupponeret cognitionem naturæ humanæ, vt existentis, & creatæ, quia non potuit præcedere cognitio visiua peccati inexistentis humanæ naturæ, quin præcederet etiam visio ipsius naturæ humanæ existentis. At si prædestinatio Christi hanc præsupposuit cognitionem, nequit intelligi, quo pacto in genere causæ finalis præcederet decretū creationis humanæ naturæ, Probatur præterea, quod nec præsupponeret cognitionem peccati pertinentē ad scientiam permissionis. Peccatum non est cognoscibile, vt infallibiliter futurum: ergo per illam sciētiam, quæ respiceret originis peccatum, vt futurum, non potuit Deus cognoscere certò, & infallibiliter ipsius peccati euentum, sed cognitione tantum coniecturali, & fallibili. Quæ cognitio & diuino intelle-

ctui

Qui propter sui imperfectionem repugnat, & ipsi etiam Christi prædestinationi, quæ absoluta debuit esse, & efficax, minimeque à coniecturali, & fallibili cognitione pendens. Antecedens probatur. Pecca tũ quamdiu intelligitur, vt futurum, consideratur, vt quoddam futurum cõtingens, quod neque in seipso neque in aliqua sui causa determinatum esse habet, ergo incognoscibile est per determinatam, & infallibilem cognitionem. Res enim quælibet non aliter cognoscibilis est, quam secundum eum modum, quem res ipsa habet; aut saltem non potest cognosci sub modo contrario, ergo Deus per scientiam permissionis non potuit certa, & determinata notitia originis peccatum, vt futurum præcognoscere. Tandem tertio confirmatur. Nam ex opposita sententia sequitur, quod debeamus gaudere, & lætari, quod Adam peccauit, cum ex eius peccato tantum reportauerimus bonum: consequens non est admittẽdum. Et augeo vim huius argumenti ex eo, quod August. lib. de nat. & gra. c. 15. inquit. *Non dicimus vt esset causa misericordiæ Dei, necessarium fuisse peccatum. Vtinam non fuisset miseria, neque ipsa fuisset misericordia necessaria*, ergo, &c.

Sexto arguitur. Sequitur ex contraria sententia, quod Christi prędestinatio præsupposuit in mente Dei hominum prędestinationem, consequens non apparet admittendum, quoniam sacrę literę manifestæ insinuant Christum fuisse primum prędestinatum, & quod cæteri homines in Christo sunt prædestinati. *Elegit nos in ipso*, inquit, Paul. Ephes. 1. *Ante mundi constitutionem*. ergo, &c. Probatur sequela. Prædestinatio hominum nullum præsupposuit peccatum, neque eius in diuina mente præscientiam, vt communiter solent docere Thomistæ 1. p. q. 23. & colligunt ex Paul. Rom. 9. vbi sub figura Iacob, & Esau, omnium prædestinatorum, & reproborum causam proponens, inquit, quod antequam quidquã boni, aut mali, egissent, prædestinauit Deus Iacob, & Esau reprobauit, ergo hominum prædestinationem non præcessit in intellectu Dei originalis culpæ præscientia, ergo si prædestinatio Christi præsupposuit præscientiam originalis peccati, non potuit non esse posterior hominum prædestinatione. Confirmatur primo, saltem sequitur ex cõtraria sententia, quod detur causa reprobationis hominũm ex parte reprobatorum, consequens non admittitur a multis grauissimis Theologis propter illud testimonium ante adductum, ex Paul. Rom. 9. in quo Paul. omne demeritum ex parte reprobati, excludere videtur ab eius reprobatione, ergo, &c. Probo sequelam. Certũ est reprobationem hominum præsupposuisse in ipsa Dei mente prædestinationem Christi, ergo si Christi prædestinatio præsupposuit originalis peccati cognitionem necessum est fateamur, reprobationem hominum præsupposuisse quoque ipsam eiusdem peccati præscientiam. At peccatum originis sufficiẽs causa fuit demeritoria ad hominum reprobationẽ. ergo reprobatio præsupposuit demeritum ex parte reproborum. Confirmatur secundo. Si Christus prædestinatus fuit in remedium peccati Adæ, sequitur quod prædestinatio Adæ pręcesserit Christi prędestinationem; atque adeo quod primus prędestinatus non fuit nouissimus, & cœlestis Adam, sed Adam primus, & terrestris, quod rationi, & scripturæ sacræ dissentire videtur: ergo, &c. Probatur sequela. Si Christus prędestinatus fuit, vt Adæ remedium afferret, ergo prædestinatio Christi præsupposuit absolutum, & efficacem amorem Adæ, in voluntate diuina. Hic autem amor ad prædestinationem pertinet, ergo, &c. Confirmatur tertio. Non consonat rationi, quod Deus maius bonum amauerit propter minus bonum, & quod ex amore minoris originaretur in Dei voluntate maioris boni dilectio. Sed contra se res debuit habere, vt rectus seruaretur ordo, ergo Christi amor, & prædestinatio non habuit ortũ ex amore Adę, aut ipsius humanæ naturæ, sed contra humanę naturę, & Adæ amor, ex ipsa Christi absoluta, & efficaci dilectione, quę consitem habet ipsam prædestinationem. Colligitur hęc ratio ex Irenęo lib. 3. c. 33.

Septimo arguitur prędestinatio Christi ortum habuit ex summa Dei bonitate, Deus enim eo se voluit communicare tam excellenti communicatione, qualis est communicatio hypostaticæ vnionis, quia summum bonum est. Nam sicut pertinet ad bonum qua ratione bonum, communicare seipsum (est enim bonum diffusiuum sui dicente S. Dionysio cap. 1. de diuinis nominibus) ita ad summum bonum pertinet summo modo se communicare. At hæc ratio eandẽ omnino vim haberet, originali culpa de medio sublata, atque nunc habet originis peccato supposito; ergo rationabile est asserere, quod Christus etiam non extante peccato, in mundum veniret. Confirmatur. Quanquam non extaret redemptionis, & remedij peccati causa, aliæ essent rationes, & causæ, propter quas conuenienter verbum humanam carnem assumeret: ergo valde rationabilis est sententia, quæ docet, verbum non extante peccato, humanam carnem assumpturum. Probatur antecedens. Illa causa remota incarnatio diuini verbi valde conduceret ad manifestationem diuinę bonitatis, vt & homines, & Angeli cognoscerent, quam bonus est Deus, qui tam excellenti modo seipsum communicasset, & non esset contentus minore suæ bonitatis communicatione: Et ad extollendam, & exaltandam rationalem naturam, imo, & totum ipsum vniuersum plurimũ quoque conferret. Nam quod diuinum verbum intra rationalis naturæ, & totius vniuersi limites, seipsum secundum naturam assumptam concluderet, summopere totum naturæ amplificaret ordinem. Contulisset etiam, quam maxime ad perficiendum & consummandũ totũ gratiæ ordinem, gratia enim, vt sępe diximus, nullum habet extra Christum proprium, & adæquatum subiectum, neque in nullo subiecto alio qualiscunque, & quantæcunque sit excellentiæ, fortiri potest totam sibi debitam plenitudinem. Præterea. Quod ordo gratiæ terminaretur ad Christum, vt ad supremum sui caput, ad magnam eius perfectionem, præcipuumque suæ dignitatis cõplementum attineret. Imo videretur acephalus gratiæ ordo, & tota similiter gratificatorum, & iustorũ congregatio acephala esset sine Christo capite. Denique non alia commodior via inueniri potuit, vt altissimum Trinitatis mysterium, & profundissima, & occultissima diuini consilij sacramenta mundo manifestarentur, quam si diuinum verbum caro fieret, vt vnigenitus, qui in sinu est Patris, hęc tam sublimia, & abscondita nobis enarraret arcana.

Hæc

Hæc & aliæ causæ, & quidem grauissimæ se nobis offerunt, ob quas valde rationabilis fuisset Christi aduentus, & si nullum tit natura humana extaret peccatum: ergo sententia quæ id affirmat valde est rationabilis.

Octauo arguitur. Prædestinatio Christi anteceßit præscientiam peccati Angelorum. Sed præscientia peccati Angelici antecessit in intellectu diuino cognitionem originalis culpæ: ergo Christi prædestinatio prior fuit præsciẽtia originalis peccati. Maior præsupponitur ex probabilitate illius sententiæ, quæ docet peccatum Angeli fuisse inuidiam Christi, atq. odium eius. Minor vero patet. Primum hominis peccatum præsupposuit peccatum Angelicum, quia ex iniqua suasione Dæmonis ortum habuit ipsum primum Adæ peccatum: ergo, &c.

Huc potest accersiri illud argumentum, quod in confirmationem primæ sententiæ fecimus, desumptum ex cognitione, qua Adam priusquam peccaret, Christum venturum cognouit. Non enim rationabile apparet, quod Adamo ante peccatũ Christi incarnatio reuelaretur, si Christus nullatenus ad innocentiæ statum pertinebat, sed ad statum duntaxat naturæ per peccatum infectæ. Huic argumento annectitur confirmatio desumpta ex gratia, quæ in statu innocẽtiæ fuit Adę collata. Nã illa gratia videtur habuisse ortum ex Christo, ex ipsiusque meritis, ac proinde Christus ad statum innocentiæ attinebat, atque adeo eius prædestinatio non præsupposuit peccati originalis præscientiam, nec Christus per se primo fuit prædestinatus in huius peccati remedium.

Hæc sunt argumenta, quæ præcipuum videntur habere momentum ad confirmandam quartam sententiam sic in communi sumptam, vt fuit a nobis proposita. Sed iam deinceps magis in particulari procedam oportet in huius sententiæ explicatione. Et hoc loco multis prætermissis, & ad conclusiones inferius ponendas reseruatis. Ad duo capita decreui reducere diuersas huius quartæ Scoticæ sententiæ intelligentias, quod miror non aduertisse viros doctissimos, cum de hac Scoti sententia, de varijsque eius intelligentijs sermonem fecerunt.

Primum ergo caput in hoc consistit, quod incarnatio Christi non fuerit per se primo considerata per ordinem ad naturam humanam, vel reparandam, vel exaltandam, nec Christus per se primo prædestinatus fuerit in beneficium totius humanę naturę, vel totius vniuersi. Ex quo capite processit intelligentia, qua Lichetus in 3. dist. 7. q. 3. suum explicuit Scotum, quę in hunc modum habet. Inquit iste author, quod in primo rationis signo natura humana à verbo assumenda fuit perfecte pręsens, vt cognita, diuinę voluntati, & similiter beatitudo, qua glorificanda erat Christi anima, fuit eidem diuinę voluntati pręsens, vt cognita. Illa reduplicatio, vt cognita: idẽ importat, quod secundum esse possibile cognitum, vel quod magis crediderim, importat illud esse fictitium ab Scoto inuẽtum, quod res omnes in ordine ad diuinum intellectum habuerunt in esse cognito, antequam ad extra producerentur. De qua re nihil aliud in pręsentia diffinio, quam quod est merum figmentum. In secundo signo ordinauit, & prędestinauit Deus naturam illam ad gloriam absolutè, non certum eius determinando gradum. In tertio signo ordinauit ipsam naturam vniri verbo in vnitate suppositi. Et in hoc signo diuinus intellectus agnouit, quod maior gloria debebatur ex congruitatis debito illi naturæ verbo vnitę, quam alij cuicumque. Vnde in quarto signo Deus naturam illam ordinauit ad tantam gloriam, quanta ei de congruo debebatur, & ita ordinata fuit de facto ad summam gloriam, quia tanta sibi erat de congruo debita. In quinto tandem signo ordinauit, seu prædestinauit verbum esse hominem, & hunc hominẽ esse verbum: Quia ex eo, quod humana natura vniẽda erat verbo in vnitate suppositi, sequebatur verbũ esse hominem, & hominem esse verbum. Ista est sententia quam Lichetus, quod attinet ad Christi prædestinationem, ex doctrina Scoti deducit. Et existimo hũc authorem, Scoti mentem fuisse assequutum, & si non omnibus ita apparet.

Veruntamen sententia Scoti sic intellecta, præter id quod ad præsentem disputationem attinet, multa continet falsa. Falsum est enim, naturam humanam prædestinatam fuisse ad gloriam. Natura enim non per se primo prædestinatur, sed suppositum in natura subsistens. Imo probabimus quæstione sequẽti, Christum non fuisse prædestinatum ad gloriam, quoniam gloria per se consequitur in Christo ad ipsum eius prædestinationis terminum. Item etiam falsum est, quod prius humanitas fuerat ordinata ad gloriam, quam ad vnionem hypostaticam cum verbo, nam gratia, & gloria in humanitate Christi, non ad personalem præsupponuntur vnionem, sed consequuntur potius. Quid est, quod in tertio signo Deus humanitatem ad personalem cum verbo vnionem ordinauit, & quod postea in quinto signo prędestinauit verbum esse hominem, & hũc hominem esse Deum? Nonne ex termino prioris prædestinationis hic terminus per se, & necessariò cõsequitur? Quare ergo noua eguit prædestinatione, & cum tam intrinsece sequatur, cur. 4. signum inter hos duos ponitur terminos?

Ad hoc primum caput reducitur interpretatio alia sententiæ Scoticæ, nimirum, quod in primo instanti Deus prædestinauit Christum. In secundo prędestinauit in ipso omnes homines, & Angelos, in tertio denique propter Christum principaliter, & propter ipsos etiam prędestinatos, vt propter finem, decreuit totum vniuersi ordinem producere: in quo signo voluit etiam peccata, & naturæ, & mortis permittere. In quarto vero, præuiso peccato originali, decreuit vt Christus veniret in carne mortali, & passibili, vt totum humanum genus à peccato liberaret, & à seruitute quam incurrerat per peccatum, redimeret. Hoc instans in duo distingui solet, quartum datur præuisioni originalis peccati, & quintum Christo in passibili carne venturo. Sed parum retulerit sic vel aliter dicere. Hæc secunda interpretatio, quæ coincidit cum prima sententia superius relata, præsupponit, quod in ipso prædestinationis Christi decreto, nulla fuit habita consideratio ad humanam naturam, ad communemque eius perfectionem, & exaltationem, sed ad ipsam duntaxat singularem Christi humanitatem, quam Deus decreuit ad summum dignitatis fastigium euehere, illam vniens personaliter diuino verbo.

Secun-

Secundum caput, ad quod interpretationes aliæ Scoticæ sententiæ reducuntur, in hoc consistit. Quod Deus, intendens naturam humanam, & in ea totum vniuersum perficere, & dignificare, decreuit filium suum mittere in mũdum verum hominem factum. Vnde decretum prædestinationis Christi non fuit totaliter absolutum, sed vel præsupposuit decretum creationis vniuersi, vel quod verosimilius est iuxta Scoti sententiam, aliqua ratione præsupposuit voluntatem creandi totum vniuersum, & præsertim naturam humanam, & eleuandi ipsam ad supernaturalẽ finem, & ordinem.

Ad istud caput pertinet id quod plerique Scoticæ scholæ discipuli dicere solent, Christum ex primaria suæ prædestinationis intentione venisse in mundum non ad redimendum naturam humanam, sed vt ipsam perficeret, exornaret, & extolleret. Neq; enim posset aliter verificari ista doctrina, si diceremus decretum prædestinationis Christi absolutum fuisse, & nullatenus præsupposuisse voluntatem creandi hominem, & totum hoc vniuersum, est enim impossibile, quod quis velit perficere aliquod subiectum, quin aliqua ratione præsupponat esse tale subiectũ, vt ostendimus superius circa posteriorem sensum secundæ opinionis. Ad idem caput pertinent alij mõdi dicendi, qui præsupponunt istum finem modo expositum, s. naturæ humanæ exaltationem, fuisse intẽtam à Deo, in Christi prædestinatione.

Quartam istam sententiam his modis expositam, docuit Scotus in 3. d. 19. q. vni. §. in ista quęstione, & dist. 32. q. vnic. art. 3. In substantia sequuntur illam omnes authores, quos supra retulimus pro prima sententia. Tenet illam Cartus. & Maioris in 3. dist. 1. q. 2. Gabr. in 3. d. 2. dub. 3. hanc sententiam probabilem reputat, sed non firmiter ei adhæret, quia contrariam etiam reputat ęque probabilem. Sed inferius d. 32. q. vni. art. 1. not. 3. magis in hanc Scoti sententiam propendit. Quam pro viribus vniuersi Scotici defendunt.

§. 6. *Quinta sententia S. Doctoris proponitur, & explicatur.*

SEd sit iam quinta sentẽtia, quæ absolutè affirmat verbum non esse in carne venturum, nisi extaret peccatum. Itaque docet hæc sententia, quod Christus ex vi suæ prædestinationis venit in mundum ad reparandam naturam humanam. Hanc sententiam ita propositam docet S. Thom. 3. par. q. 1. art. 3. Et quamuis in 3. sent. dist. 1. q. 1. contrariam sententiam dixerit esse probabilem, in hoc tamen citato loco, absolutè definit veram esse hanc sententiam quinto loco à nobis propositam. Sequũtur ipsum Capreo. in 3. d. 1. Riccard. d. 1. q. 4. art. 2. Marsi. q. 1. ar. 3. Ferrarien. 4. contra gentes cap. 55. & Caiet. 3. par. q. 1. art. 3. Dried. lib. de capt. & redempt. gen. hum. trac. 2. cap. 2. art. 6. sentent. 3. vbi oppositam nõ reputat improbabilem S. Bonau. in 3. dist. 27. dicit quod si attendamus rationem, & subtilitatem, probabilius diceretur Christum venturum esse in mundum, etiã si nullum extaret in humana natura peccatum. Cæterum consulendo scripturas sacras, & sanctorum Patrum doctrinam, probabilius dicitur oppositum, in quam sententiam S. Bonauent. propendit Franciscus à Christo lib. 1. de incarnat. q. 2. Hanc sententiam, quam vniuersi S. Thom. discipuli incunctanter tuentur, diuersis ipsis modis explicant, quos referemus paulo inferius cum hanc sententiam probauerimus.

Igitur ad huius difficultatis resolutionem exactã, illud est præsupponendum, quod à principio huius disputationis aduertimus, in diuino intellectu distinguenda esse diuersa rationis signa, seu instantia, quæ non desumuntur ex ipso actu diuini intellectus, qui respectu omnium obiectorum vnus est simplicissimus, & indiuisibilis, sed ex parte rerum obiectarum, quæ inter sese dependentiam habent, etiam in ordine ad attingentiam diuini intellectus. Ita quod vna non est attingibilis, nisi sub alia, vt medium non est attingibile, nisi sub fine, à quo habet totam suam appetibilitatem, & à quo pendet in ordine ad dispositionem intellectus practici (de quo intellectu nunc loquimur, & non de speculatiuo) non enim intellectus quidquam iudicat, aut decernit de medijs formaliter, vt media sunt, nisi per habitudinem ad finẽ ad quem ordinantur. Quod diximus de intellectu Dei practico, dicendum est de ipsa diuina voluntate. Oppositum censuit Gabr. in 3. d. 2. q. vni. dub. 3. ad tertiam rationem Scoti, existimauit enim non esse distinguenda rationis instantia in diuino intellectu, eo quod Deus omnia simul, & vnico videt intuitu, absque vlla prorsus successione. Sed deceptus fuit Gabriel non aduertens ad modum loquendi Theologorum, qui signorum aut instantium rationis diuersitatem non considerant in Deo ex parte actus intellectus diuini, sed ex parte obiectorum, inter quę reperitur ordo, & dependentia, vt nunc nunc explicabamus. Ocham in 1. dist. 9. quæst. 3. Similiter negat instantia rationis in Deo, & nonnulli putant Ferrarien. in 4. contra gentes cap. 55. in eadem fuisse sententia. Sed manifestum est ex eodem capite, in §. ad euidentiam. Ferrarien. non recessisse à communi Theologorum doctrina, quæ & in diuino intellectu & in diuina voluntate diuersa multiplicat rationis signa. Hoc supposito.

§. 7. *Prima conclusio.*

PRima sententia falsa est, & apud me parum probabilis, quatenus affirmat decretum prædestinationis Christi ita habuisse primum locum in intellectu Dei, quod fuerit totaliter absolutum, nullum habens respectum ad ordinem naturæ, & gratiæ, & quod in illo, nec formaliter nec virtualiter, nec alio quouis modo, præhabita fuerit dispositio ordinis naturæ, & gratiæ, ita quod ex vi illius primi decreti nulla insurgebat suppositionis necessitas creationis vniuersi, aut creaturæ rationalis. Quod in hac conclusione dixi de prima opinione superius relata, similiter est dicendum de opinione Scoti in primo sensu intellecta, quia vt superius aduerti, primus ille sensus coincidit cum opinione prima. Ad hanc conclusionem probandam poteram afferre omnia illa, quæ afferemus postea ad probandam veritatem quintæ sententiæ, quam ex S. Thom. retuli. Sed illa afferam suo loco, nunc enim non intendo probare falsitatem huius primæ sententiæ, nisi quatenus ponit decretũ illud prædestinationis Christi totaliter absolutum,

&

& absque vllo respectu ad ordinem naturæ, & gratiæ, quod falsum esse sic ostendo. Primo. Illa sententia nullo probabili innititur fundamento, sed voluntarie est introducta, neque bene cum sacra scripturarum, & patrum communi loquendi modo cōsentit, ergo, &c. Probo antecedens quoad vniuersa, quæ assumit. Omnia testimonia scripturæ sacræ, quibus eius authores præcipuè confidūt non solum eam non probant, verum manifestè improbant. Quoniam si attente legamus, illa omnia testimonia docent Christum prædestinatum fuisse cum habitudine ad ordinem naturalem, & ad ordinem gratiæ, nam in eis habetur Christum fuisse prædestinatum, vt esset caput, vt principem teneret locum super omnes res mundi, vt esset initium viarum Dei, idest, primum opus vnde inchoauit Deus omnia opera: denique vt finis esset rerum omnium. Hæc, & similia colliget lector facillima opera ex omnibus sacræ scripturæ testimonijs, quę pro prima illa opinione adduximus. At quo pacto ista verificari poterunt de prædestinationis Christi decreto, si penitus fuit absolutum, nullum respectum habens ad ordinem naturæ, & gratiæ? Nam cuius corporis Christus caput esset? Cuius ordinis esset finis? Quarū viarum esset initiū, & quale denique primatum teneret? Certè qui testimonia prædicta considerauerit, non poterit non sententiam illam primam tota mente detestari. Item, secundū argumentum ex reuelatione facta Adæ, in qua prima illa sententia non leue suę probabilitatis fundamentum ponit, manifestè eandem infirmat sententiam, falsitatisque conuincit. Nam Christus reuelatus fuit Adæ, vt cōsummator gratiæ ipsi primo parenti collatæ, & vt sponsus futurus fidelis ecclesię. Quod non latuit Sanct. Thom. locis inter arguendū pro prima opinione citatis, ergo ex illa reuelatione facta Adæ, colligitur apertissimè decretum prædestinationis Christi intrinsecum habuisse respectū, & ad ordinem naturæ, & ad ordinem gratiæ. Ita quod vterque ordo ex vi illius primi decreti necessario, suppositionis necessitate, erat futurus, quia licet non formaliter, virtualiter tamen, & radicaliter vterque ordo in illo primo decreto erat dispositus, & constitutus. Quatenus de perfectione, & & consummatione eius per Christum facienda in tali decreto tractabatur. Præterea illud testimonium Sapi. 8. *Dominus creauit me, &c.* quod est vnum ex potissimis fundamentis illius sententiæ, à sanctis Patribus quos referemus in solutione argumentorum primæ opinionis, intelligitur per comparationem, & respectum ad ecclesiam. Et denique nullus est ex antiquis Patribus, & Doctoribus, qui prædestinationem Christi non explicuerit per respectum ad humanam naturam, & ad eius sanctificationem, & exaltationem. Quæ doctrina non leue fundamentum habet in Pau. ad Ro 1. in illis verbis. *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis.* Non enim Pau. prædestinationem Christi absolutam esse docuit, sed cum respectu ad naturam humanam perficiendam, & sanctificandam, quem respectum denotant illa verba. *In virtute secundum spiritum sanctificationis.* Sed de huius loci intelligētia dicemus sequenti quæstione. Confirmantur hęc omnia. Incarnatio Xpi fuit actio Dei, in qua diuina, & sūma bonitas magis splēduit, ergo ita fuit ab æterno disposita in ipso prædestinationis Xpi decreto. Sed bonitas Dei in hoc potissimū apparet, quod ad multos diffundatur, & pluribus cōmunicetur: ergo Christus ex vi primariæ prædestinationis in communem rationalis naturæ vtilitatem, imò & in bonum totius vniuersi, prædestinatus est. Et ista nisi fallor, sufficiunt ad ostendendā illius primæ sententiæ falsitatem, & ad exturpandū illum primum Scoticæ sententiæ sensum, ex Licheto relatum, qui vt iam superius aduertimus mille scaturit alijs falsitatibus.

§. 8. *Secunda conclusio.*

Secunda sententia quantū ad primum eius sensū non est improbabilis, sed longe probabilior est in secundo sensu intellecta. Hanc conclusionē quoad priorem eius partem damnos ipsis authoribus, eo quod decretum prędestinationis Christi non reputarunt purè absolutum, & independens: sed dixerūt quod in executione pendet ab ordine vtroque, & naturæ, & gratiæ. Itaque decretum illud non compararunt volitioni finis, vt fecit sententia prima, sed intentioni qua voluntas non amat absolute finis bonitatem, sed vult eam vt comparandam, & acquirendam per media. Quoad secundam vero partem probant mihi sufficienter ea quæ diximus in explicatione secundi sensus illius opinionis secundæ, reuisat illa diligens lector. Constabit enim legenti, quod ordo naturæ, & gratiæ perficiendus, magnificandus, & extollendus non solum habuit rationem medij in ordine ad Christum, & ad decretum prædestinationis eius, sed habuit simpliciter rationem materiæ, & subiecti perficiendi, & eleuandi per Christi incarnationem, & ipsa vtriusq; ordinis perfectio & eleuatio, aliqualem habuit rationē finis, respectu incarnationis Christi, idest, cōparatione ad Christū in statu infirmitatis, & humiliatis constitutū. Quamuis simpliciter ipse Christus finis fuerit totius perfectionis, & glorificationis humanæ naturæ. Et præter ea, quę ibi diximus, ad huius rei explicationem breuiter est aduertendum, quod quamdiu Christus fuit in statu humilitatis, & viatoris constitutus, quamuis re ipsa Deus esset, naturalisq. Dei filius sicuti est modo, fuit tñ Deus exinanitus, vt inquit Pau. & vt dixit Propheta quasi Pau. explicans, fuit Deus absconditus. Vnde nihil mirum, quod secundum modum quem Christus habuit in statu illo, non tam sortitur finis rationem, quam medij, comparatione ad humanam salutem, & gloriam. At postquam Deus dedit illi nomen, quod est super omne nomen, idest, postquam miraculis, quæ in eius passione contingerunt, postquam gloriosa eius resurrectione, postquam mirabili denique ipsius ascensione declaratum est Christum verum esse Deum, vnigenitumque Patris filium, iam indecēs erat vt medij locum teneret, sed excellentissimi omnis nostræ redemptionis, nostręque salutis, & gloriæ finis ei debetur locus, & vt omnia ad ipsum ad eiusque gloriam, vti media illi subordinata referantur. Nam postquam Isaias cap. 6. vidit gloriam Domini, quam vt ex c. 6. Ioan. colligitur & incarnatione, & passione sua ipse fuit assecutus, postquam illum vidit super solium excelsum, & eleuatum sedentem ad dexteram, videlicet, Patris sui, omnia quę sub ipso erant replebant templum, idest, omnis

omnis perfectio, omnis dignitas, omnis excellentia, & naturæ, & gratiæ, quibus ipsa Christi Ecclesia, quę verum Dei templum est mirificè perficitur, extollitur, & repletur, sub Christo sunt constitutæ, ei subordinantur, eique deseruiunt. Et omnes linguæ, & verbo, & veneratione confitetur, quod Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Imo omnia quæ Christus iure redemptionis suæ Ecclesię acquisiuit, linguæ quædam facta sunt ad hanc mirificam Christi gloriam prædicandam, & enarrandã, sicut cæli, & opera ad naturæ ordinem spectantia, enarrant nobis gloriam Dei Ps. 13. Nam hac ratione Spiritus sanctus in linguis igneis super Apostolos primos Ecclesiæ fundatores descendit, vt eos, & totam in ipsis Ecclesiam, in ardentes linguas ardore charitatis succensas, & inflammatas transformaret, vt essent in laudem gloriæ Christi, in quem finem Deus hunc nouum creauit populum, in laudem, ipse inquit, meam creaui eum.

§. 9. Tertia conclusio.

SEntentia quam tertio loco proposui, & si non tam sit falsa quam illa Scoti opinio, quæ Christum affirmat prædestinatum absque vlla peccati præscientia, & quæ similiter dicit communem humani generis redemptionem non esse connumerandam inter præcipuas incarnationis Christi causas, est tamen falsa, & non tam consentanea doctrinæ Patrum, atque sententia ei opposita. Non desunt Theologi, qui ob id falsam illam sententiam reputant, quia persuasam sibi habent sententiam quandam, quam ego impugnaui superius, nimirum, quod non possunt simul dari plures causæ motiuæ, & principales, propter quas voluntas moueatur, ad aliquid operandum, & ad aliquem vnum effectum agendum: sed quod si semel assignemus vnam causam principalem, quæ sit sufficiens se sola ad mouendum voluntatem, vt talem effectum operetur, omnes aliæ causę sunt minus principales, & impulsiuę duntaxat, & quibus non debent adscribi ipsę operationis, & effectus substantię, sed aliquę circunstantię extrinsecę erunt eius tantum attribuendę, Verum hęc sententia mihi non satis est probata, quam superius, & si breuiter, efficaciter tamen confutaui. Vnde aliter est probanda hęc nostra tertia conclusio, & illa sententia tertia cui opponitur improbanda.

Est autem pręsupponendum, vt dilucidiora fiant ea, quę dicemus. Quod cum affirmamus aduersus tertiam illam opinionem, quod vnica fuit, & sola causa incarnationis Christi, scilicet, humani generis reparatio, & redẽptio, qua proinde remota Christus nõ veniret in mũdum, neq. decretum prędestinationis eius suum sortiretur effectum: non negamus plures posse distingui, & numerari prędestinationis Christi ex parte rei p̃destinatę, rationes, & causas. Fateri. n. tenemur, quod Deus prędestinauit Christũ propter gloriam suam, quæ consistit in præclara diuinæ bonitatis manifestatione, *omnia enim propter semetipsum operatus est Dominus*, Prou. 18. & quod ipsum prædestinauit, ad viuificandum, ad exaltandum, & glorificandum hominem. Sed id asserimus, quod omnes causæ, & omnia motiua, propter quæ Deus Christũ prædestinauit, fundata fuerũt in humani generis redemptione. Itaq; oẽm vitam, omnem gratiam, oẽm gloriam, omnem deniq; rationalis naturæ magnificationem, & exaltationẽ, propter quã Christus prędestinatus fuit, intẽdebat Deus per modum integri, & totalis effectus consequentis ipsam humani generis redẽptionem, Christi vita, & morte comparatã. Imo neq; ipsam gloriam suam, quam principaliter Deus intendebat, voluit aliter assequi, nisi ipsa mediãte humani generis redemptione. Vnde Paulus ad Eph. 1. ita dicebat. *Qui prædestinauit nos in adoptionẽ filiorũ per Iesum Christum, in ipsum, secundũ propositũ voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo: in quo habemus redemptionẽ per sanguinẽ eius, remissionem peccatorũ secũdũ diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis.* Expendantur illa verba, *In laudem gloriæ gratiæ eius*, Ecce finem prædestinationis nostræ in Christo, & per Christũ, & finẽ prædestinationis ipsius Christi, qua prædestinatus est, vt esset splendidissimum exẽplar, & supremum caput prædestinatorum omnium. Hic est finis, vt simus omnes prædestinati in laudem gloriæ gratię eius. Non dixit solum in laudẽ glorię eius, sed gloriæ gratię eius, idest, gloriæ resultantis ex gratia eius, & fundamentũ habentis in ipsa eius gratia. Etsi quęramus à Paulo, quænam sit illa gratia ex qua resultauit gloria, in cuius laudem, & commendationem prædestinati sumus in adoptionẽ filiorum Dei per Iesum Christum. Respondens subiunxit. *In qua gratificauit nos in dilecto filio suo.* Etsi iterum curiosius inuestigemus, quænam gratia sit ista, & vnde habuerit ortum, respondet nobis illa sequentia verba, *In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius quæ superabundauit in nobis.* Vides ꝙ gratia ex qua oritur gloria, cuius laudem Deus à nobis exposcit, tota tandẽ in redẽptionẽ per Christũ, & eius sanguinẽ fundatur, ex qua tanquam ex fonte dimanant, & effluunt omnes diuitiæ gratiæ Dei, qua superabũdat in nobis. Et hæc fortassis est causa propter quam Ecclesia in illo solemni missæ Cantico, quod incipit, *Gloria in excelsis Deo*, agit gratias Deo propter magnam gloriam eius, *Agimus*, inquit, *tibi gratias propter magnam gloriam tuam.* Magna Dei gloria illa est, quam Deus per mysteriũ incarnationis, & per redẽtionẽ nostrã eius virtute factã, sibi cõparauit, & Christus ipsi Deo acquisiuit; iuxta id quod ipse dicebat Ioan. c. 17. *Pater clarifica filiũ tuũ, vt filius tuus clarificet te.* idest, *glorificet te*. Ita. n. habet alia lectio. S. Aug. adnotante trac. 104. super Io. Propter hanc igitur gloriã magnã, & excellẽtẽ, Ecclesia gratias agit Deo tãquã pro immẽso beneficio (nã solũ beneficiũ susceptũ est propria gratiarũ materia) quoniã ipsamet Dei gloriã reputat magnũ sibi exhibitũ beneficiũ, quatenus Deus nõ aliter voluit hãc sibi gloriam reportare, quã fundatam in gratia nobis per Christi redemptionem exhibita. Neq. alterius gloriæ à prędestinatis per Christum efflagitat laudem, quã glorię gratiæ eius, qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius. In hoc igitur sensu nos intelligimus, & sancti Patres mox referendi docuerunt, nostram redẽptionem vnicam fuisse prędestinationis Christi causam. Quia oẽs aliæ causæ quas distinguere, & numerare

pos-

possumus, in ipsa fundatur redemptione, ex eaque tamquam ex prima radice dimanant; ac proinde vnum cum illa faciunt, & omnes simul vnica reputantur causa. De qua re non nihil amplius dicemus infra in solutione primi argumenti pro quarta sententia formati.

Sed iam ex grauissimis Patrum testimonijs ostenditur ista veritas, & tertiæ sententiæ falsitas. Gregor. Nazianz. oratio. 36. num. 6. Ita inquit, *Quæ autem humanitatis à Deo propter nos susceptæ causa extitit? profectò vt nobis salus pararetur. Quid enim aliud causæ afferri possit*. Athanas. lib. de incarnatio. verbi Dei, eiusque corporali ad nos aduentu, non longe à principio sic ait: *Sed fortassis admirareris, cum propòsita mentione de incarnatione verbi, nunc de principio hominum verba faciamus. Verum id non alienum est à scopo institutæ orationis. Necessum est enim nobis disserentibus de Saluatoris nostri ad nos aduentu, etiā disserere de hominum principio, vt cognoscas nostram culpam illi dedisse occasionem, vt descenderet, nostramque præuaricationem verbi Dei humanitatem elicuisse, vt ad nos contenderet, vt inter nos appareret dominus: Illius enim incorporationis nos causam dedimus, & ob nostram salutem ita humanus extitit, vt in humano corpore, & esse vellet, & apparere* S. Ambrosi. lib. de incarnatio. Domini sacramento cap. 6. *Didicistis igitur, quia sacrificium de nostro obtulit, nam quæ erat causa incarnationis, nisi vt caro, quæ peccauerat per se redimeretur?* Augustin. lib. 1. de peccator. meritis, & remission. cap. 26. *Vnde commodius esse arbitror*, inquit, *acceruatim cogere quæ occurrere potuerint, vel quæ sufficere videbuntur, quibus appareat Dominum Iesum Christum non etiam ob causam in carne venisse, ac forma serui accepta factum obedientem vsque ad mortem Crucis, nisi vt hac dispensatione misericordiosissimæ gratiæ, omnes quibus tanquam membris in suo corpore constitutis caput est, ad capessendum regnum cælorum viuificaret, saluos faceret, liberaret, redimeret, &c.* Et in sermon. 9. de verb. Apost. ita inquit. *Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores saluos faceret, tolle vulnera, & nulla causa est medicinæ*. Ecce quemadmodum Patres expressis verbis docent, nullam aliam causam fuisse incarnationis Christi, præter remedium peccati. Qui ergo multiplicat causas aduentus Christi, & incarnationis eius, Patrum doctrinæ aduersatur. Alia multa in sequenti conclusione ex Patribus testimonia referam, quæ, ad hanc veritatem comprobandam, valde possunt conducere.

Ratione præterea hæc sententia probatur: Scripturæ sacræ hanc vnicam duntaxat incarnationis Christi causam assignarunt, vt ex testimonijs circa conclusionem sequentem referendis constabit. ergo sine fundamento confinguntur aliæ. Probatur consequentia. Ea quæ ex sola libera Dei voluntate pendent, non possunt nobis innotescere nisi ex reuelatione in literis sacris facta, aut in Ecclesiæ traditione, ergo sine fundamento, & irrationabiliter asseritur Deum in negocio redemptionis, aliam intendisse causam, præter eam quæ nobis sacræ literæ manifestant (suppono quod in hac parte non possumus ad Ecclesiæ traditionem recurrere) cum nullum habeamus principium ad iudicādum de huiusmodi intentione Dei. Nam *quæ sunt Dei quis nouit nisi spiritus Dei, qui in ipso est, nobis autem reuelauit per spiritum suum*, dicebat Paul. 1. Cor. 2. Et certè non irrationabiliter accomodari poterit, ijs qui tam liberè de diuinis consilijs, & causis à Deo intentis diiudicāt id, quod Pau. Ro. 11. post Isaiam dicebat, *Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?*

Ex hac eadem ratione colligitur falsitas sententiæ quorundam asserentium, quod de facto Deus non decreuit mittere filium suum in mundum, nisi in peccati originalis remedium, neque actu habuit voluntatem mittendi nisi propter hanc causam. At si peccatum originis non extaret, haberet Deus voluntatem mittendi filium suum, propter alias causas quæ, culpa sublata, extarent. Hæc sententia apertè confutatur ex dictis. Nam quis potest certam, & determinatam proferre sententiam de his, quæ à libera tantum voluntate Dei pendent? Harum opinionum authores ita iudicant de Deo, de diuinisque consilijs, atque si adstrictus esset Deus conformari rationibus, quę à nobis excogitantur, & quæ rationabiles censentur, cum tamen dixerit August. epist. 3. ad Volusianum, quod in huiusmodi supernaturalibus effectibus, tota ratio facti est libera potentia facientis, quę nullis legibus, nullisque nostris rationibus coarctatur, nam in omnibus, & in his maximè, operatur Deus omnia iuxta *Consiliū voluntatis suæ*, vt inquit Paul. ad Eph. 3. Qui consulto non dixit secundum consilium rationis suæ, sed secundum consilium voluntatis. Vt insinuaret, seu, vt verius dicam, manifestè diceret, omne cōsilium diuini intellectus in libera ipsius Dei voluntate fundari, ab eiusque libertate pendere: neque posse proinde humanis rationibus inuestigari. Sed iam ad vlteriores transeamus conclusiones, ex quibus fiet manifestior huius tertię conclusionis veritas.

§. 10. *Quarta conclusio.*

NOn extante originali culpa Christus non venit in mundum, ac proinde nec fuisset prædestinatus. Ista conclusio est expressa S. Thom. sententia, eorum omnium authorum quos pro quinta opinione retulimus, pugnatque è diametro cum Scot. sententia in quarta opinione superius exposita. Vnde simul probabitur sententia S. Tho. & improbabitur Scot. opinio.

Probatur conclusio vnica ratione, quæ est vnicum, & totale sententiæ S. Thom. fundamentum, in cuius proinde persuasione nobis est incumbendum. Deus prædestinauit Christum in remedium peccati, & in communem humani generis redemptionem, ergo cessante necessitate redemptionis humanæ Christus non veniret, ex vi decreti, quo fuit prædestinatus. Atque adeo fateri absolutè debemus, quod peccato originali non extante Christus non veniret in mundum. Consequentia euidens est. Quoniam si Christus non aliter fuit prædestinatus, nisi vt esset humani generis redemptor, ex vi talis prędestinationis nō potuit venire, nisi vt Redemptor. Sed probatur antecedēs, primo ex diuersis sacrarum literarum testimonijs Luc. 19. Ipse Christus dicebat, *Venit filius hominis querere, & saluum facere, quod perierat*. Ad Galat. 4. *Vbi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub*

Digitized by Google

lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus 1. ad Thimot. 1. *Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere* Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Similia in scripturis sacris passim reperies testimonia, in quibus aperte asseritur in hunc finem Deum misisse filium suum, vt hominem repararet, & redimeret genus. Deum autem filium suum misisse in mundum, denotat ipsam verbi incarnationem factam in tempore iuxta decretum æternæ prædestinationis. Missio enim actiua Dei non solam temporalem denotat actionem, qua verbum caro factum est, sed respectum importat ad æternum prædestinationis decretum, cuius virtute & facta sunt ipsa temporalis Christi incarnatio, & missionis nomen induit. Illud vltimum testimonium ex c. 3. Ioan. est omninò ponderandum, in quo non solum fit sermo de ipsa missione in tempore facta, sed eius radicem sacer textus nobis explicuit, amorem, nimirum, quo Deus ab æterno dilexit mundum. Expendēda valde est illa parabola, quæ in Euāgelio Luc. 15. narratur, de illo qui relictis nonaginta nouem ouibus, quærere abijt vnam quæ perierat. Hæc enim perdita ouis humanum genus est, vt ex tex. constat, & Patres tertio quoque verbo nobis aduertunt. Pastor autem qui tam solicitè hanc ouem quærere venit, ipse est Christus, qui quasi relictis nouem Angelorum ordinibus, humanum genus quærere, idest, redimere venit. Illa itidem parabola, quæ de filio hærede ad agricolas misso habetur Matth. cap. 21. non aliena est ab hoc intento. Præterea probatur illud antecedens, ex illis verbis symboli Niceni, quod in alijs quoque habetur grauissimis Concilijs approbatum Ephesin. Calcedon. Toletan. 6. & 11. *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis, &c.* Ecce finē descensus Christi, & aduentus eius in mundum, propter nos homines, & propter nostram salutem. Non facio vim in hac voce finis, parum enim retulerit, quod salus nostra finis fuerit incarnationis Christi, quod nos superius in hac quæstionem verum esse iuxta modum ibi expositum admisimus: vel quod vt alijs verosimilius apparet, effectus fuerit per se intentus, seu vt dicunt alij finis effectus. Ad vim namque huius argumenti, parum retulerit isto vel illo modo loqui.

Sed iam probatur tertio idem antecedens ex multis sanctorum Patrum testimonijs. Athanas. loco pro 3. conclus. citat. hanc sententiam verbis docuit apertis. Et apertissimis, in serm. 3. contra Arian. Sic ait. *Indigentia nostra, anterior est quā Christi natiuitas.* Et paulo inferius. *Vt fieret homo nunquam prædestinatus fuisset, nisi hominū necessitas huic rei causam præbuisset.* Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 20. & 21. & expressius lib. 4. c. 15. ita enim dicit. *Si non haberet caro saluari, nequaquam verbum Dei caro factum esset.* Et multa subiungit verba, quæ eandem confirmant sententiam, dicit enim in substātia, quod ob nullam causam humanum assumpsit sanguinem, nisi vt ipsum effunderet. Idem docuerunt Gregor. Nissenus de baptismo, & in sermone quodam de natali Domini. Gregorius Nazianzen. cuius verba conclusio. præceden. retuli. Chrisostom. homil. 2. & 3. in Mat- Cyrillus Alex. lib. 8. contra Iulian. Et lib. 5. thesaur. cap. 8. cuius verba habentur in 3. argum. pro quarta sententia. Cyrill. Hyerosoli. Cathechesi 3. & 6. Theodor. epithome diuinorum decret. cap. de incarnatione. Epiphan lib. 1. contra hæres. versus fin. Sanct. Leo in sermonib. de Natiuit. & de passion. passim hanc docuit veritatem. Sed præsertim in sermon. 3. Pentecosten. sic enim inquit. *Si enim homo ad imaginem, & similitudinem Dei factus, in suo honore naturæ mansisset, & nec diabolica fraude deceptus à lege sibi posita per concupiscentiam deuiasset, creator mundi creatura non fieret, neque sempiternus temporalitatem subiret, aut æqualis Deo Patri filius formam serui, & similitudinem peccati assumeret.* Augustin. in hac doctrina asserenda perpetuus est, lege loca circa præced. concl. citata. Lege illum in concio. 2. super Psalm. 36. versantem illa verba. *A Domino gressus hominis dirigentur.* Sic dicentem. *Si tu homo non dimitteres Deum, non fieret pro te Deus homo.* Et in sermon. 8. de verb. Apostol. statim post principium, *Si homo, inquit, non perijsset, filius hominis non venisset.* Ad eundem ferè modum loquitur Gregorius lib. 4. reg. cap. 1. *Nisi Adam peccaret redemptorem nostrum carnem suscipere non oporteret, non enim venit vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam,* lege eundem lib. 17. moral. cap. 18. Ambrosius loco in conc. 3. citat. Tertullian. lib. de incarnatio. Christi S. Bern. serm. 1. in vig. Natiuit. Et epist. 109. ad Innocent. vbi sic ait. *Quid lex, quid Prophetæ, quid Apostoli aliud nobis Euangelizant, quam Deum factum esse hominem, vt hominem liberaret. Etsi Angelus Dei de cælo aliud nobis Euangelizauerit anathema sit.* Nonnulla ex ijs patrum testimonia, si bene expendantur verba à nobis ex eius fideliter relata, non admittunt expositionem illam, quam authores sententiæ contrariæ afferre solent ad ipsorum explicationem. Nimirum, quod non intendunt docere, Christum nullatenus venturum si homo non peccaret, sed quod non veniret passibilis, & mortalis. Non inquam, hāc interpretationem admittunt. Nam qua obsecro ratione illa Athanasij verba, vt esset homo nunquam prædestinatum fuisset, accommodari poterunt huic intelligentiæ? Sed & verba Irenæi, & Sanct. Leo valde vrgent, neque gratanter hanc interpretationem admittunt. Imo neque August. & Gregor. verba quæ non isto, vel illo modo negant Christum hominem non peccante venturum, sed absolutè non venturum affirmarūt, idest nullo modo venturum. Nam cum negotio omnia post se posita negēt, idē pollet, non veniret, atque nullo modo veniret, sed iam rationibus agamus.

Prima. Scripturæ sacræ non solum huius tam grandis mysterij substantiam nobis reuelarunt, sed sæpe repetunt prædictam causam, neque vllam vsquam in tota sacra pagina, vel insinuatam reperimus, ergo non est credibile, quod hęc causa non fuerit præcipua, imo sola, iuxta modum à me circa 3. concl. assignatum. Mirabilis profectò res, quod scriptura tanta cum attentione alias celauerit causas. Cum ad huius mysterij excellentiam eatū manifestatio nō posset nō valde referre. Confirmatur Deus non ob aliud hoc tam sublime decreuit opus efficere, nisi vt eius bonitas, sapientia, potentia, &c. nobis fierent manifestæ, ergo si nulla præuisa culpa,

statuit

Digitized by Google

statuit ab æterno, vt humanam naturam Dei filius assumeret, quid fieri potuit, vt nobis non manifestauerit: & rationes ob quas tam mirabili decreuit communicatione suam mundo manifestare bonitatem, tam reliquerit occultas, vt vsque ad Scoti tempora nulli vnquam patuerint?

Dices forsan, quod vt magis innotesceret Dei erga hominem peccatorem misericordia, noluit Deus causas alias sui aduentus exprimere, neque illud primum prædestinationis Christi decretum propalare. Friuola plane solutio, & cui nullus debuisset sapiens acquiescere. Nam ad eximiam Dei manifestandam erga homines charitatem, nonne satis esset dicere, quod Christus mortalis, veniret, & passibilis, vt pro inimicis moreretur? Et magna certè cum exageratione Dei commendaret erga homines misericordiam, si reuelatum fuisset eis, quod cum alias impassibilis, & gloriosus esset venturus, & in forma suę maiestati proportionata: vt propter homines mori posset, semetipsū exinaniuit seruile corpus induēs, ac formam serui accepit. Missum facio, quod non decebat summā ipsam Dei veritatem, vt vellet quasi fingere, veritatem occultando, & dissimulando, maius, exuberantiusque beneficium se in sacramento incarnationis hominibus præstitisse, quam præstitit de facto: non enim decebat Deum hæc dissimulatio, vt homines plus existimarent se illi debere, quam re ipsa debeant.

Secunda ratio. Quoties sacræ litteræ certam designant causam alicuius facti, aut determinatè vnum quid affirmant, infallibili argumento colligimus illam esse solam causam, aut saltem principalem, sine qua res non fieret, & quod ita est illud vnum in scriptura reuelatum, quod non alio modo se habet quam vt reuelatum est: ergo cum scriptura sacra tam frequenti repetitione dicat causam Christi aduentus ipsam humani generis redemptionem fuisse: colligere debemus, hanc solam fuisse causam, vel saltem ita præcipuam, vt illa non stante Christus minimè veniret in mundum. Antecedens explicatur exemplis. Ex eo, quod scriptura dicit, mortem per peccatum fuisse in humanam naturam introductā, efficaci deductione colligimus, quod sola culpa fuit causa mortis, & quod si homo non peccaret, immunis esset à morte. Et quia sacræ literæ, cum tam expressam de mundi creatione mentionem fecissent, non multos, sed vnicum tantum expresserunt mundum: solidum inde argumentum sumimus, vnicum duntaxat mundum à Deo fuisse creatum. Et quia scriptura tres tantum nominauit in Deo personas, & nusquam dixit quartam, aut plures reperiri, certa credimus fide non esse quaternitatem personarum in diuinis ponendam. Itaq. argumentum negatiuū ex sacra pagina assumptum, tunc est efficacissimum, quando res est grauis, & magni momenti, & scriptura non obiter, & in transcursu, sed ex professo, & magna consideratione de tali re loquitur, nam tunc negatiua affirmatiuæ æquipollet, vt in exemplis positis constat, & alia eiusmodi reperiri poterunt in litteris sacris non pauca.

Tertia ratio. Sequitur ex contraria sententia absolutè concedendum esse, quod Xps non venit in mūdū, vt redimeret humanum genus. Consequens aduersatur modo loquendi scripturæ sacræ, in qua passim asseritur Christum ad hoc venisse, vt peccatores saluos faceret: ergo, &c. Probo sequelam prius quam Deus decreuerit hominem redimere, imo priusquā eius nosset peccatum, decretum habebat filium suum in mundum mittere: ergo cum alias esset venturus, & alia fuisset principalis causa sui aduentus, qua proprietate dici potest ad hoc in mundum venisse? Moderni quidam docti, è quibus vnus est Fran. Cartagena, libenter admittunt huius argumenti sequelā. Dicunt enim concedendum esse, Christum in remedium peccati mortalem venisse, & passibilem in mū dum, quod scripturæ sacræ tantum dixerunt, non autem quod venit simpliciter propter hunc finem, vt probat factum argumentum, verum cum ecclesia in fidei simbolo ex sacris scripturis desumpto, absolutè fateatur Dei filium propter nos homines, & propter nostram salutem è cœlis descendisse, nescio plane qua ratione tolerari possit ista doctrina, ex qua colligitur, quod Christus non simpliciter, sed secundum quid duntaxat propter humanam salutem de cœlis descendit.

Quarta ratio. Quod Deus humanam potius naturam quam Angelicam assumeret, nullam possumus aliam verosimilem assignare rationem, nisi eā quæ desumitur ex necessario humani generis remedio, nam hac ratione semota, omnes aliæ expostulare videntur, quod verbum assumeret Angelicam naturā, & quidem in specie perfectissima, quæ esset Deo secundum perfectionem propinquior, & quæ tam ex parte suppositi diuini, quam ex parte naturæ assumptæ Christus (sic enim nominemus Deum creatæ naturæ hypostaticè vnitum) eminentiam supra totum ordinem creaturarum haberet, omniumque earum supremi capitis mereretur dignitatem. Item si humani generis secludamus peccatum, atque eius itidē remedium: Quis probabilem poterit rationem, afferre, ob quam potius diuinum verbum humanam assumpserit naturam, quam Pater aut Spiritus sanctus? Cum tamen posita necessitate humani generis multæ, & grauissimę congruentiæ huius facti assignentur à patribus, ergo, &c.

Quinta ratio qua & probatur hæc S. Tho. sententia, & fortiter expugnatur ipsa contraria Scoti opinio. Si intelligimus Christum prædestinatum ante peccati præscientiam, vno ex tribus modis necessariò debet intelligi eius prædestinatio. Primo quod fuerit prædestinatus in carnem immortalem, & impassibilem venturus. Secundo, quod prædestinatus fuerit venturus in carne mortali, vt de facto venit. Tertio denique, quod in illo primo signo rationis, in quo intelligimus primariæ Christi prædestinationis decretum, sola incarnationis eius substantia prædestinata fuerit, & nihil de circunstantiis intelligamus statutum, & dispositum. Ita quod decreuit Deus filium suum in carnem mittere, non autem statuit in qua esset carne venturus, mortali, aut immortali, passibili, aut impassibili, vel in quo tempore, & quo loco, & sub quibus circunstantijs veniret. Sed hęc omnia indecisa permanserunt, & indeterminata, & ad aliud reseruata diuinæ mentis decretum: Sed nullo modo istorum intelligi potest Christi prædestinatio ante peccati præscientiam: ergo Christus non fuit prædestinatus, nisi peccato præuiso: atque adeo in ipsius peccati remedium. Maior ex sufficiētē diui-

Digitized by Google

diuisione apparet manifesta. Minor vero probatur. Et primo, quod Christus fuerit prædestinatus in carne immortali, & impassibili venturus. Quanquam videatur à Scoti discipulis communiter affirmari, adeo falsum esse puto, vt existimem esse manifestum errorem in fide, quod si ostendo. Si Christus ita fuit prædestinatus ante peccati præscientiam, sequitur, quod interueniret realis mutatio in Dei intellectu, & voluntate: at manifestum est autem contra fidem error, mutationem aliquam in Deo ponere, *Apud quem nulla est mutatio, neque vicissitudinis obumbratio* Iacobo cap. 1. dicente, ergo, &c. Probo sequelam Deus ante peccati originalis præscientiam, absoluto statuerat decreto, vt Filius Dei carnem immortalem, & gloriosam assumeret. Post peccati vero præuisionem decreuit, vt non in carne impassibili, sed in carne mortali, & passibili veniret, vti venit de facto. Hæc autem manifesta mutatio est diuini decreti, atque adeo, & intellectus, & voluntas Dei realem subiere mutationem.

Hoc argumentum adeo est efficax, vt otiosum sit eius quærere solutionem. Constat igitur Christi prędestinationem ante præscientiam peccati non fuisse primo modo celebratam. Quod vero neque secundo modo, nimirum, quod esset Christus in carne mortali, & passibili venturus, constabit ex dicendis in quinta conclusione, in qua probabitur non posse integra fide dici, quod ante peccati præscientiam Christus fuerit prædestinatus in mortali carne venturus. Quod vero neque tertio modo Christus ante præscientiam peccati fuerit prædestinatus. Probo primo. Prædestinatio est prouidentia perfectissima, quæ omnes singularissimas circunstantias attendit: ergo si illud primum decretum fuit decretum prædestinationis Christi, necessum est fateamur, quod ex vi illius decreti determinatum fuit, in qua carne esset Christus venturus passibili, aut impassibili, quo loco, quo tempore, & sub quibus circunstantijs. Nō desunt viri egregiè docti, quibus hæc tota argumentatio debilis appareat, & infirma. Arbitrantur se facillimè eius difficultatem euadere. Sic dicunt, quod in Christi prædestinatione, & fuit substantia incarnationis disposita, & fuerunt præterea circunstantię illi adiunctæ temporis, loci, passibilitas, & mortalitas carnis, &c. Substantia incarnationis respondet Christi prædestinationi, prout attendit vniuersaliores causas, manifestationis, scilicet, gloriæ Dei, glorificationem, exaltationemque humanæ naturæ, ac totius vniuersi. Imo & perfectionem, & consummationem vtriusque ordinis naturę, & gratiæ. Circunstantiæ vero sub quibus comprehenditur passibilitas carnis Christi pertinent ad aliam specialiorem causam, ad ipsam, nimirum, humani generis reparationem. Vnde Christus non fuit prædestinatus vt veniret in carne humana abstrahendo à mortali, & immortali, passibili, & impassibili, & ab alijs circunstantijs, sub quibus Christus de facto venit. Sed eius prædestinatio fuit ea propria, & primaria sui ratione consummata, & completa, ac modis omnibus determinata.

Cæterum hæc solutio probabilis esset, si sequeremur opinionem illam à nobis tertio loco propositam, quæ asserit Christum non prædestinatum fuisse in aliquo rationis signo ante originalis peccati præscientiam. Sed quod isto præuiso peccato fuit prædestinatus principaliter quidem in ipsius peccati remedium, & minus principaliter propter alias causas, quæ etsi minus principales, essent tamen sufficientes. Nam hac supposita sententia, optimè fieri posset illa accommodatio ad diuersas causas, ex quibus consurgeret totale, & determinatum prædestinationis Christi complementum. Nam in ordine naturæ Aristotelicam sequentes doctrinam similem solent accomodationem facere. In generatione namque hominis, ratio hominis geniti tribuitur generanti quatenus est homo, & ratio animalis geniti eidem generanti prout est animal respondet. Ita, quod homo generat hominem, & animal animal, & vnica tamen est simplicissima generatio. Verum de hac opinione in præsentia non instituitur sermo. Nam illam confutauimus sufficienter circa conclusionem tertiam. Et nunc obiter sic expugno. Si in signo rationis præcedenti peccati originalis præscientiam sufficientes Deo se obtulerint incarnationis Christi causæ, propter quas etiam non existente peccato Christus veniret in mundum. Quare in illo priori signo Deus non prædestinauit Christum, sed peccati præscientiam expectauit? Certe nulla alia potest assignari ratio, præterquam quod non voluit Deus prædestinare Christum, nisi in peccati remedium. Sed hac opinione prætermissa, ad opinionem Scoti, quā nunc extirpare contendimus, nostra redeat disputatio. In qua manifestum est solutionem assignatam locū non habere, Scot. enim & omnes, qui eius subscripsere sentētiæ, apertè docent, quod in instanti rationis primo, in quo non intelligitur in diuino intellectu peccati originalis præscientia, Christus fuit in mundo prædestinatus nullo habito respectu ad peccatum, & ad eius remedium, ex quo inferunt, quod in ordine ad prædestinationem Christi per accidēs se habuit peccatum, & ita Christus homo fieret, quāuis nullum extaret peccatū. Huic doctrinæ, quo pacto poterit accommodari assignata solutio, quæ nullam habet verisimilitudinē, nisi præsupposito, quod in vnico signo rationis omnibus simul præuisis causis, Christus fuerit prædestinatus, quantum ad substantiam, & quantum ad circunstantias omnes? Ita vt substantia vni causæ, & circunstantiæ alij correspondeant. Prætermissa, ergo hac solutione tanquam insufficienti, vlterius progredior in confirmanda prædicti argumenti difficultate.

Si in illo primo rationis signo, in primoque prædestinationis Christi decreto, non fuit determinatū de qualitate carnis Christi, an futura, videlicet, esset passibilis, aut impassibilis, neque aliæ fuerunt alię necessariæ circūstantiæ. Sequitur, quod si peccatum non extaret, Christus ex vi suæ prædestinationis non veniret in mundum. Consequens aduersatur sententiæ Scoti quam impugnamus: Nam in hoc præcipuus versatur controuersiæ punctus, num, videlicet peccato secluso, Christus ex vi decreti prædestinationis suæ in mundum veniret? Quod affirmat Sco. & negat S. Thom. ergo solutio illa destruit opinionem Scoti. Sed probo sequelam. Necessum erat, vt Christus in mundum veniret, quod assumeret carnem secundum determinatam qualitatem, passibilem, videlicet, aut impassibilem. Sed neutrum horū præcipiunt fuerat, & determinatum in illo primo

præ-

prædestinationis Christi decreto: ergo ex vi eius non veniret Christus in mundum.

Respondebis forsitan, quod ex vi illius primi decreti assumeret quidem verbum carnem humanam eo modo quo ipsa humana caro se haberet à parte rei, & quoniam inueniret illam mortalem, & passibilem sic eam assumeret. Itaque formaliter Christus non fuit prædestinatus passibilis, aut impassibilis, sed hæc determinatio qualitatis carnis Christi relicta fuit desumenda ex parte ipsius carnis, & ex modo quem haberet caro humana in semetipsa. Ista solutio aliquam præsefert probabilitatem, sed neque uero satis argumenti difficultatem euacuat. Primo quoniam cum prædestinatio, vt dicebam, sit perfectissima prouidentiæ pars, & præsertim, quod attinet ad Christum, primum & potissimum prædestinatum, non verosimiliter asseritur, quod ex vi prædestinationis eius, non fuerit complete, & totaliter determinata qualitas carnis à verbo assumendæ, sed quod hoc fuerit relictum materiali rerum dispositioni. Secundo, adhuc superest soluenda difficultas argumenti, quatenus ex alijs circũstantijs temporis, loci, modi incarnationis &c. oritur. Quoniam quandiu istæ circunstantiæ non fuissent determinatæ, & dispositæ à Deo, verbum incarnari non poterat: dependet enim necessariò ab istis circunstantijs ipsa verbi incarnatio, & præsertim ab illa quæ est ex parte modi. Si enim non erat determinatum an Christi caro assumenda esset mediante generatione in muliebri vtero facta, aut per immediatam creationem à Deo factam, vel alio modo, quo pacto potuit verbum carnem assumere: ergo impossibile fuit, quod ex vi illius primi decreti prædestinationis Christi diuinum verbum humanam assumeret naturam, prçterquamquod est chimericum, & merè fictitium decretum prçdestinationis vocare illud, in quo non disponuntur, & determinantur, singulares circunstantiæ, & omnia media necessaria, vt sequatur ipse prædestinationis terminus. Nam cum prouidentia disponat de medijs ad finem intentum necessarijs, quo pacto decretum illud, quo huiusmodi media non disponuntur, censeri poterit perfectæ prouidentiæ (qualis est prçdestinatio) decretum, & opus?

Præterea adhuc amplius rem istam vrgeo. Et inquiro ab auctoribus contrariæ sententiæ. Si Deus nullo habito respectu ad humani generis remedium & redemptionem Christum prædestinauit. Quare in illo primo prædestinationis decreto totum negotium incarnationis Christi non definiuit, & absolui? Et quare aliud sequens rationis signum expectauit, vt totum istud negotium absolueret, & completet, & circunstantias singulares mediaque necessaria disponeret? Nam certe huius rei aliqua extitit causa. Neque enim casu, & temere contigisse credendum est. Nam qui ita crederet, magnam diuinæ prouidentiæ, summæque sapientiæ Dei irrogaret iniuriam. Si dixeris in illo primo rationis signo non fuisse præuisa omnia singularia ex parte humanç naturæ, & totius vniuersi, ex quibus dependere poterat ipsa verbi incarnatio, atque adeo quasi expectauit Deus aliud rationis instans, in quo præuideret omnia contingentia singularia, vt ipsam Christi incarnationem ipsis accommodaret. Contra, ergo irrationabiliter Scot. & eius Asseclæ dicunt duo. Alterum quod in primo rationis signo fuit celebratum prædestinationis Christi decretum. Non enim est prædestinatio, vbi nõ est efficacium mediorum dispositio. Alterum vero est, quod ex vi illius decreti Christus veniret in mundum, cum necessarium fuerit decretũ aliud, quod singulares circunstantias mediaque ad incarnationem Christi necessaria disponeret. Hçc sunt argumenta præcipua quæ in huius conclusionis confirmationem possumus afferri. Decreui enim alia leuiora prætermittere.

Sed priusquam ad sequentes transeamus conclusiones, necessum erit exponere modum, in quo intelligenda est hæc S. Thom. sententia, quam stabiliri conabamur in hac quarta conclusione. Nec enim in vno, & eodem sensu ab vniuersis S. Thom. discipulis explicatur.

Est ergo prima intelligentia, quam assignauit Caietan. 3. par. quæst. 1. art. 3. vbi præsuppositis tribus illis modis superius explicatis, quibus Deus se potuit creaturis communicare, nimirum, ordine naturæ, ordine gratiæ, & ordine hypostaticæ vnionis, inquit, quod ordo gratiæ præsupposuit ordinem naturæ, & vterque naturæ, & gratiæ ordo præsuppositus fuit ad ordinem hypostaticæ vnionis. Et hoc quidem, inquit Caietan. verum habere non solum in executione (quod non potest in dubium verti, vt superius tractauimus) sed in ipsa etiam Dei intentione. Ita quod Deus præuidit prius ordinem naturæ, quam ordinem gratiæ, illumque totum per quandam communem naturalem prouidẽtiam prædisposuit, & præordinauit (& comprehendit Caietan. sub hoc naturæ ordine ante gratiæ ordinem præuiso, & præordinato omnia peccata, & monstra siue physica, siue moralia.) Post naturæ ordinem prædefiniuit Deus ea, quæ ad ordinẽ gratiæ spectãt. Et tandem ad tertium ordinem vnionis hypostaticę accessit, quem ad reparationem, & consummationem vtriusque ordinis, & naturæ, & gratiæ ordinauit, & disposuit.

Hanc Caietan. intelligentiam valde irridet Ambros. Catherinus in quadam annotatione ex his, quæ contra Caietan. fecit. Inquit enim hanc Caiet. interpretationem valde iniuriosam esse, & ignominiosam incarnationis Christi dignitati. Nam quid magis indecens Christo dici potest, quam quod Deus diuina sua prouidentia præuiderit, & prçordinauerit naturæ monstra, antequam Christum prçdestinauit? Verum hçc irrisio Catarini irridenda est, & paruipendenda; quoniam impugnatio ab ipso facta est impertinens. Nam eadem ratione succenseret Sanct. Thom. & grauissimos auctores cum ipso dicentes, Deum non prçdestinasse Christum, nisi prçsupposita peccati originalis prçscientia, & prçsupposita similiter ipsius peccati permissione, quç ad prouidentiam generalem spectat. Namque si ignominiosum est Christo, atque eius incarnationi, quod eius prçdestinatio prçsupponat monstra naturę prçuisa, & prçordinata, quanto magis indecorum esset, & indecens, quod permissionem tam grandis monstri moralis, puta originalis culpç, prçsupponeret, ipsiusque peccati prçscientiam?

Sed nihilominus graues Theologi etiam S. Tho. discipuli hanc Caietan. intelligentiam merito reprç-

prehendunt propter alias causas. Prima. Quoniam irrationabiliter Caietan. originale peccatum inter ea, quę ad ordinem naturæ spectant connumerauit: cum fuerit priuatio iustitię originalis, & gratiæ. Imo si vera est eius sententia quam docuit 1. 2. quęstion. 113. art. 2. videlicet, quod per peccata, quæ committuntur contra supernaturalia præcepta non violatur lex, aut rectitudo ordinis naturalis, nec offenditur Deus, vt author est, & finis naturę, consequenter esset dicendum, quod primum Adæ peccatum, quod in tota eius posteritate originale dicitur, non ipsum violauit naturæ ordinem. Quoniam lex quam fuit Adam transgressus de non vescendo de ligno vetito, non pertinebat, si propriè loquamur, ad naturalē rationis ordinem, nec statuta fuit à Deo, vt author est naturæ, sed vt author potius est gratiæ: qui illam legem imposuit primis parentibus, vt vicæ totius suę posteritatis debitam Deo authori gratię, originalisq; iustitiæ obedientiam præstarent, de quo alias.

Secundo. Quoniam Caiet. non solum originale peccatum, sed omnia peccata sub ordine naturali comprehendisse videtur, quod falsum esse nullus est qui non videat. Nam peccata quæ fiunt contra fidē, & quæ commissa fuerunt contra Christi personam, manifestum est non pertinere per se primo ad naturæ ordinem. Et quidem si vera esset opinatio Caiet. fateri tenemur Deum prius rationis ordine prępedisse peccatum crucifigentium Christum, quam ipsum Christum prædestinaret in carne venturum. Itē prius præsciuisset Deus omnium prædestinatorū peccata, illa etiam quæ contra fidem, & supernaturalem admittuntur ordinem quam ipsos pędestinaret ad gloriam. Imo & priusquam naturam humanam ad supernaturalem ordinem eleuaret, quę omnia & alia eiusmodi, quæ inferre possemus absurda, sua sponte sunt falsa.

Tertia causa. Quoniam Caietan. tres predictos diuinę communicationis ordines plus nimio distinguit, & ab inuicem separat. Res enim est cunctis Theologis manifesta, quod tres hi ordines quādam inter se habent permixtionem. Ita quod, quędam eorum, quę secundum ordinem naturę precise considerantur tali modo se haberent, aliam de facto induunt modum secundum exigentiam ordinis gratię, aut vnionis hypostaticę. Certum est enim aliquos homines peccatores fuisse, & progenitos propter orationes iustorum, qui ipsorum generationem, & natiuitatem impetrarunt. Et de Ioanne Baptista nemo non nouit, quin eius generatio minime fuerit secundum ordinem naturę disposita, sed potius secundum ea, quę pertinebant ad ordinem hypostaticę vnionis. Progenitus enim fuit ex parentibus multis titulis ad generandum ineptis, vt esset Xpi venturi præcursor. Multę præterea ęgritudines & mortes quas naturales causę parabant, & in promptu habebant, impeditę sunt sanctorum orationibus, & Dei authoris gratię beneficio concessę. Constatque inter graues Theologos, multa bona naturalia effectus esse prędestinationis, quę proinde ad ordinem gratię necesse est pertineant. Quo circa & si ordo gratiæ prępsupponat naturę ordinem quantū ad eius substantiam, & primariam constitutionem, gratia enim naturam pręsupponit, & perficit: non tamen pręsupponit totum ipsum ordinem, quoad omnia eius singularia, & particulares rationes, quin potius permixtim se habent in huiusmodi singularibus tres illi ordines numerati.

Propter has, & alias similes causas, graues Theologi hanc Caieta. intelligentiam carpunt. Non desunt qui Caieta. velint defendere asserentes ipsum non omnia peccata intra ordinem naturę comprehendisse, neque de omnibus peccatis fuisse loquutū, sed de peccato tantum originis, & ea tantum ratione, qua repugnabat naturali rectitudini, & Deum finem naturalem offendit: Verum aliis omissis, in quibus nō soluatur Caie. doctrina ab his authoribus. Nec etiam quod attinet ad peccata hęc mihi placet explicatio. Quia peccatum originale secundum propriam, & specificam sui rationem, non offendit Deum per se primo, vt finem, & authorem naturę, sed vt supernaturalem gratię auctorem, & finem.

Sed quicquid de hoc fuerit, nec enim displicet doctissi. Caieta. doctrinam tueri, alia mihi non minoris momenti, & quę magis huius difficultatis punctum attingit, se offert causa improbandi hunc Caiet. discursum. Et est illa quam superius in confirmatione eiusdem argumenti insinuaui nimirum: quod non est verosimile tantum illud malum, quod peccatum originis rationali naturę attulit, fuisse permissum à Deo, nisi propter aliquod magnum bonum. Quod aliud esse non potuit, quam incarnatio Christi, & eius gloria, bonumque illud excellens, ac sublime, quod ipse rationalis natura ex Christi incarnatione reportauit. Quod tantum fuit, vt non dubitaret Magnus, doctissimus, ac perinde Sanctissimus Gregorius dicere, *O fœlix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem*, idest, ò fœlix Adam peccator, non quia peccator, sed quia peccati occasione tantum, ac talem ei Deus Redemptorem destinauit. ergo voluntas Dei originalis peccati permissiua non totaliter antecessit Christi prædestinationem, quin potius præsupposuit Christum prædestinatum, saltem in ordine finalis causæ. Nec satisfaciet solutio dicentis, quod permisit Deus illud peccatum non ob aliquem specialem finem, sed vt suæ prouidentiæ suauitatem, & seruaret, & ostenderet, ad quam pertinet in illis rebus defectum permittere, quæ sua natura sunt defectibiles. In qua prouidentiæ diuinæ suauitate S. Thom. 1. parte quæstion. 23. artic. 3. fundauit primam reprobationis rationem, & originem.

Caterum hæc ratio insufficiens apparet, quoniā, vt S. Thom. eodem loco aduertit, ad officium prudentis gubernatoris pertinet permittere, vt natura quæ ex se defectibilis est, deficiat & cadat, non tamen totaliter, sed in aliquibus indiuiduis. Nam ipsius interest gubernatoris pro suo posse curare, vt talis natura in aliquibus saltem indiuiduis, & quidem non paucis, ad vltimum perueniat finē, propositūq; sibi felicitatem vltimam assequatur. Supposito ergo quod tota causa humanæ naturæ, ex diuina lege, specialique Dei ordinatione, posita fuerat in sola primi parentis voluntate, ita quod cum ipso primo homine cadēte tota rueret rationalis natura ad optimum prouisorem, & gubernatorem Deum, ad prouidamq. eius ac suaue prouidentiam spectabat, vt solicitā de illo primo homine curā gereret, nea recto institię

iustitiæ statu laberetur, & caderet. Nisi forsan ex eius ruina magnum aliquod intenderet emolumentum elicere. Et hoc argumentum ex eo maiores accipit vires, quod illud primum peccatum erat ex se irreparabile. Non solum, quia mortale delictum, principium spiritualis vitæ, & totius moralis rectitudinis aufert, nimirum charitatem Dei, & ordinem ad vltimum finem, sed præsertim, quia pro illo statu non erat adhuc institutus pœnitentiæ modus. Nihil enim aliud primus ipse parẽs à Deo super hoc negotium audierat, quam illam terribilis pœnæ comminationem Gen. 2. factam, *In quacunque die peccaueris, morte morieris*.

Sed iam Caietan. sententia prætermissa, ad alium dicendi modum quorundam Thomistarum accedamus, qui libenter Scot. concedunt, quod præscientia originalis peccati non antecessit Christi prædestinationem, nec in decreto incarnationis Christi futuræ explicita fuit ipsa humani generis redemptio. Sed nihilominus addunt, veram esse S. Th. sententiam asserentis, quod si homo non peccaret, Verbum homo non fieret. Multa commentantur ad huius sententiæ fundamentum statuendum, & corroborandũ ex Arist. in postprædicamentis in c. de priori desumpta, vbi inquit, aliam esse prioritatem causæ: & aliã prioritatem à quo, ad prioritatem causæ requiritur, quod vnum sit causa alterius, & quod sua natura ad illud præsupponatur. Prioritas autẽ à quo, est prioritas consequentiæ, illudque dicitur prius à quo, ex quo non conuertitur consequentia, & quod potest esse sine altero. Illud autem dicitur posterius à quo, ex cuius esse infertur aliud prius, sine quo nõ potest esse. Et hoc modo animal est prius homine, & homo posterior est animali. Quia ex animali ad hominem non valet consequentia. Non enim sequitur, Est animal, ergo est homo, valet autem ex homine ad animal. Sequitur enim bene, quod si est homo, est animal, neque homo sine animali esse potest. Ea autem dicuntur esse simul modo opposito huic prioritati, nimirum consequentiæ simultate, inter quę est mutua consequentiæ conuersio, vt pater, & filius simul hoc modo esse dicuntur. Quia valet consequentia à patre ad filium, & è contra.

Aduertunt præterea hi Theologi ex doctrina Aristotelis in eodem cap. quod inter ea, quæ sunt simul simultate consequentię, contingere potest, quod vnũ sit causa alterius, v. g. album esse, & hanc orationem album est, esse veram, simul sunt simultate consequentiæ, & tamen album esse à parte rei, causa formalis est, etsi extrinseca, veritatis orationis huius. His ergo suppositis dicunt, quod prædestinatio Christi, causa finalis est redemptionis humani generis, sunt nihilominus simul simultate consequentię, prædestinatio incarnationis Christi, & redemptio humani generis. Vnde dicunt, non valere hanc consequentiam, Incarnatio Christi prius fuit præordinata in genere causæ finalis, quam Deus quicquam de peccati remedio cogitaret: ergo incarnatio Christi erit sine remedio peccati. Nam licet prius fuerit præordinata, non tamen vt futura sine remedio peccati. Quemadmodum, inquiunt, etsi artifex prius in genere causæ finalis præordinauerit superpositionẽ tecti in aliqua fabricanda domo, nihil cogitans de fundamentis, & parietibus, non tamen superponet tectum in executione, nisi iactis fundamentis, & parietibus erectis. Igitur hoc modo procedit ista sententia, quod postquam Deus scientia simplicis intelligentiæ cognouit tres illos modos præcipuos iam connumeratos, quibus suam poterat communicare bonitatẽ, in primo signo rationis practicæ decreuit cõmunicare se summo modo illorum trium, nimirũ per hypostaticam vnionem, in quo signo nulla fuit facta mẽtio, neque peccati, neque remedij eius: Imo, inquiunt, quod neque alicuius purę creaturę producendæ. Sed in secundo signo decreuit Deus secundũ vtrunque ordinem naturæ, & gratiæ, suã communicare bonitatem, decreuitq; proinde totum hoc vniuersum cõstituere cum his omnibus perfectionibus, & naturæ, & gratię, quibus fuit de facto productum, ipsumq; cum omnibus suis & partibus, & perfectionibus ad Christum, vt ad finem, retulit. In tertio denique signo vidit Deus creaturam rationalem collapsam, originaliq; culpa infectam. Ac tandem in quarto signo explicitè destinauit Christum in Redemptorem, & Saluatorem naturæ prolapsæ.

Hanc sententiam, quæ fundamentum habere videtur in Caiet. 3. par. q. 1. art. 3. ad 3. impugnant viri doctissimi non inefficacibus argumẽtis, si facietenus considerentur. Et tota argumentorum vis ad hoc reducitur: quod simultas consequentiæ, inter ea, quorũ vnum est causa alterius, nequit locũ habere, nisi vel quia illa causa necessariò inducit talẽ effectũ: vt in exemplo posito, existẽtia albedinis inducit necessariò veritatem illius propositionis, vel quia, etsi vnum sit causa in vno genere, pendet tamen ab alio saltim quoad executionem in alio genere causæ, vt superpositio tecti, quæ in genere causæ finalis est prior, per se pendet à fundamentis, & parietibus in genere causæ materialis. Aut denique quando illud quod in genere causalitatis posterius est, habet rationem medij necessarij ad consequutionẽ alterius, quod prius in genere causæ finalis præintentum fuit, & præordinatum. Quemadmodum si ad consequendam sanitatem, quam infirmus primum intendit, nulla facta mentione medicamentorum, fuerit necessarium medium sumptio pretiosi cibi, talis cibi sumptio erit in executione simul simultate cõsequẽtiæ cum ipsa sanitate, quæ in genere finalis causa fuit prius intenta, imo & præuolita, absque vlla cibi huius mentione facta. Eo quod in volitione efficaci finis, virtualiter clauditur voluntas medij necessarij ad finis acquisitionem. Sed in casu nostrę disputationis remedium originalis peccati neque est causa prędestinationis Christi, vt authores huius sentẽtiæ libenter admittunt, neque est effectus, qui necessariò consequatur ipsam Christi prædestinationem, vt est res manifesta. Neque verò est medium necessarium vt in executione ponatur ipsa Christi incarnatio, vt etiã est manifestissimum. Poterat enim diuinũ Verbum humanam carnem assumere, quamuis nullum in rationali natura peccatum existeret. Ergo si Christus prædestinatus fuit absque præscientia peccati, & absque vlla facta mentione redemptionis humanæ naturæ, nulla est verosimilis ratio, ob quam dicere possimus, quod Christi incarnatio nequit esse absque humani generis redemptione.

Huic tamen argumento, quod funditus videtur præfatam Thomist. sententiam euertere, responderi pro-

Digitized by Google

probabiliter posset, quod in illo decreto prædestinationis Christi, quamuis nulla fuerit facta expressa mentio originalis peccati, & remedij eius, continebatur tamen ibi implicitè, & voluntas permittendi originale peccatum, & redimendi humanum genus eodem peccato infectû: eo quod in illo signo Christus fuit prædestinatus, vt in ipso manifestaretur diuina bonitas in summo manifestationis gradu, & vt in ipso ostenderentur diuitiæ bonitatis, & perfectionis Dei, non poterat autem hæc manifestatio cômodè fieri, nisi originis peccatum in humana extaret natura, in cuius remedium, & diuina misericordia, & ipsa itidem Dei iustitia, ineffabili quadam côplexione coniunctæ in summo gradu ostenderêtur, vt sunt de facto manifestatæ. Nam *misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, iustitia, & pax osculatæ sunt.* Idcirco sicut in prædestinatione Petri ad gloriam, implicitè clauditur gratia, Petro côferenda, ita in prædestinatione Christi, implicitè continebatur volûtas efficax permittêdi originis peccatum, & humanam naturâ peccato læsam, & infectam redimendi, & reparandi.

Hanc solutionem nullatenus probabût authores, qui negant peccatum infallibiliter sequi, posita eius permissione in diuina voluntate. Nam hi authores dicere tenentur, quod si posita explicita voluntate permittendi peccatum, non sequitur infallibiliter ipsum peccatum, multo minus affirmari poterit hæc infallibilis peccati consecutio, posita tantum implicita voluntate peccatum permittendi. Atque adeo nisi Deus præuidisset ipsum peccatum, vt coexistens æternitati; nullatenus incarnationis Christi prædestinatio posset in executione habere dependentiam ab originali peccato, neque infallibilem connexionem cum ipsius peccati remedio. Cum non posset per diuinam prouidentiam disponi infallibile peccati remedium, quia neque haberi poterat infallibilis cognitio, quod esset futurum in natura humana.

Sed nihilominus hæc solutio non est omnino improbabilis, neque ego nullatenus illâ improbarem, propter nunc assignatam rationem. Existimo enim, quod posita efficaci permissione peccati, infallibilis quoque erit ipsa peccati positio. Censeoque Deum posse certam, & infallibilem cognitionem habere futuri peccati, posita efficaci voluntate permittendi peccatum. Quæ res alio in loco à nobis est ad longû pertractata, neque possumus in præsentia immotari in eius disputatione. Propter alias tamen rationes, quæ magis ad præsentem tractationê attinent, non mihi placet hæc Thomistarû intelligentia, quæ sine dubio coincidit cum secunda sententia superius posita, in priori explicata sensu. Vnde eisdem argumentis, quibus ibi sensum illum improbauimus, explicando sensum posteriorem, impugnanda quoque est, & confutanda ista solutio.

Arguitur præterea contra hanc sententiâ: Si ante prædestinationê Christi nô fuit præuisum originale peccatum, non potest cû proprietate dici, quod Christus fuerit prædestinatus in remediû originalis peccati: quod tamen intendit S. Th. in hac famosa sua sententia: ergo explicatio ista pugnat cum sententia cuius explicationê intendit. Sequela apparet euidês: nam si Deus cû prædestinauit Christus, nihil adhuc de humana cogitauerat natura, neque de remedio eius, imo neque de necessitate quam peccâdo incurrerat. Quo pacto propriè dici potest, quod in remedium eius Christum prædestinauit? Secundo. Si in prædestinatione Christi nô fuit facta expressa mentio peccati originis, & remedij eius, nô satis commodè possunt explicari, litteræ sacræ asserentes, quod Deus ex dilectione humani generis, & ex affectu misericordiæ erga ipsum, miserit Filium suû in carne, iuxta illud Io. 3. *Sic Deus dilexit mundum*, &c. & Paulus ad Rom. c. 5. *Commendat autem Deus charitatem suam in nobis*. Quoniam seclusa præuisione miseriæ humanæ naturæ, non potest intelligi affectus diuinæ misericordiæ erga naturam humanam. Præterea S. Thom. 3. par. q. 1. art. 3. ad 4. docet, quod præscientia peccati futuri fuit præsupposita in mente diuina ad Christi prædestinationem. Hæc verò sententia, contra quam disserimus, non admittit præscientiam futuri peccati ante prædestinationem. Non ergo consentanea est S. Thom. doctrinæ.

Scio modernos quosdâ authores, quibus hæc sententia, quâ impugnamus, nô displicuit, dicere S. Th. intelligendû esse de futuri peccati præscientia, pertinente ad scientiâ Dei simplicis intelligentiæ. Sed hoc esse falsum multis possem probare. Sed breuiter eius falsitatem quasi ad sensum ostendo. Per scientiâ simplicis intelligêtiæ cognoscitur res tantû vt possibilis, & nô vt existens, neque vt futura, & qui hoc negauerit, non est arguendus, sed relinquendus, vt prima in Theologia negans principia. Erit autem manifestû legenti, S. Th. loqui de præscientia peccati, qua vel prævidetur, vt existens, & coexistens æternitati, vel qua præscitur vt infallibiliter futurum. Non ergo de scientia simplicis intelligentiæ illa S. Th. doctrina potest intelligi. Alij etiâ ex nouioribus dicunt, quod S. Tho. non loquitur ibi de præscientia peccati, quæ pertinet ad intentionis ordinem, sed de ea, quæ ad executionem spectat. Hæc solutio est sine dubio probabilis, quia exemplum, quod ibi S. Thom. adducit, vide eis suffragatur. Sed si perspectè legamus illam solutionem ad 4. S. Th. non irrationabiliter colligemus, illum permixtim loqui, & de ordine intentionis, & de executionis ordine. Et quod exemplum ibi adductum de orationibus Sâctorum, quibus medijs prædestinatio alicuius hominis suû accipit adimplementum, suamq; assequitur certitudinem, non adducitur vt ad adæquatum exemplum ad explicandam præscientiâ peccati originalis, quæ Christi prædestinationem antecessit; sed ad explicandum præscientiam illam, secundum quod pertinet ad executionis ordinem. Existimoque S. Thom. loquutum fuisse ad eum modum, quo cômuniter loquûtur Patres, qui, vt partim constat ex testimonijs citatis pro côclusionibus tertia, & quarta, & partim côstabit ex infra referendis, potissimû in solutionibus argumentorum primæ sententiæ, vt rem sibi statuâ, & persuasam docuerût, decretû incarnationis præsupposuisse præscientiâ originalis peccati in cuius remedium, & in humanæ naturæ reparationem, decreuit Deus Filium suum in mundum mittere, eumq; humanam assumere naturam. Huic opinioni, quam hisce argumentis reprobare conamur, fauet Capr. in 3. dist. 1. q. 1. Quæ sententia etsi veritatem non attigisse videatur, proximius tamen ad eâ accedit, quâ omnes sententiæ aliæ, quæ Christi prædestinationem côstituunt totaliter à peccato, & eius remedio independentem.

Sed

Digitized by Google

Sed adest iam tertia expositio, & intelligētia sententiæ S. Th. Quæ consistit in hoc, quod in genere causæ finalis Christi prædestinatio antecessit simpliciter decretū creationis vniuersi, & eleuationis naturæ rationalis ad finem supernaturalem, & gratiæ ordinem: in genere vero causæ materialis res è contra se habuit. Et hoc quidem non solum executionis ordine, sed etiā ordine prædestinationis. Hæc intelligentia explicanda est ad eum modum, quo superius in hoc dubio colligimus, & elucidauimus posteriorem sensum opinionis secundæ, hoc vno addito, quod ex parte materiæ etiam debent comprehendi peccata, & præsertim originale. Itaque præcessit in hoc causalitatis ordine in Dei præscientia nō solum ordo naturæ, & gratiæ, sed & omnium moralium defectuum, quæ vtriusque ordinis rectitudinē obscurant, & offendunt, & præsertim originalis ille defectus, qui totam humanam læsit, & deturpauit naturam. Nam distinctam aliorum peccatorū præscientiam, forsan pertinuit ad secundū signum. Estq; aduertendū, quod natura humana, & ipsa mediante, prout est virtualiter creatura omnis, totum vniuersum rationem habuit materiæ, & ex qua, & in qua. Ex qua, quoniam humanitas, quam Verbum sibi copulauit, desumpta fuit ex ipsa humana natura, atque adeo ex ipso ordine naturali, & si temperata fuerit, præparata, & disposita modo longè excellētiori, qui totum naturæ ordinem exuperauit. Materia in qua, eatenus fuit, quatenus in ipsa vnionis hypostaticæ beneficium, & quoad substantiam, & quoad eius effectus susceptum est, & participatū. Ordo vero gratiæ habuit rationem materiæ circa quā, habuit enim rationē materiæ reparabilis, & perfectibilis, eo quod per incarnationem reparatus fuit hic ordo in natura humana. Et in tota creata intellectuali natura perfectionem, & consummationem fuit assequutus. Peccatum denique materiæ etiam rationem obtinuit, & potest similiter vocari materia circa quam, sed absimili prorsus causa, ab ea ob quam ipsum gratiæ ordinem materiam circa quam fuisse diximus. Nam ordo hic fuit materia, quia reparandus, & perficiendus, peccatum vero, quia destruēdum, & auferendū, iuxta illud Zach. 3. *Et auferam iniquitatē in die vna*, vna hæc dies fuit tempus incarnationis Christi, quæ dies durauit ab instanti primo cōceptionis eius vsque ad instans mortis. De qua re ibi Prophetæ inciderat sermo. In quo sensu dicebat Christus Io. c. 12. *Ambulate dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant*, vitam suam lucem appellauit, ideit, diem, vt ibi dicitur. Et quia peccatum hanc habuit materię rationem, idcirco eius præscientia in hoc causę ordine præcessit Christi prædestinationem. Vnde hæc propositio, peccatum præuisum est à Deo ante prædestinationem Christi, vera propositio est, absolutè loquendo: quia prioritas causæ materialis est sufficiēs ad eius verificationem. Quamuis tutum erit semper explicare rationem prioritatis, nimirum, quod fuit præuisum in genere materialis causæ, vt prioritati causæ finalis debitum deferamus honorem, in quo ordine prædestinatio Christi præcessit.

Sed rogat quis, Vtrum hæc propositio, Christus prædestinatus est ante præscientiam peccati, sit absolutè concedenda? Ratio dubitandi pro affirmatiua sententia ea est, quòd si prioritas causæ materialis sufficit ad veritatem illius propositionis, peccatum præuisum fuit ante prædestinationem, cur prioritas finalis causę non sufficiet ad istius posterioris enunciationis verificationem. Respondeo, negandā esse absolutè, & simpliciter hanc propositionem, de qua dubitatio procedit. Et ratio est omnino adnotanda, quæ desumitur ex superius dictis circa posteriorem sensum opinionis secūdæ. Asseroque, quod licet peccatum ad Christi incarnationem comparatū, solam habuerit rationē materiæ circa quam, ipsum tamen peccati remedium fuit non solum effectus in Christi prædestinatione, per ipsam eius incarnationem per se intentus, sed & nonnullam quoque finis induit rationem, comparatū ad Christum, non absolutè consideratum, sed secundum illum statum humilitatis, & infirmitatis, in quo nostram in medio terrę salutem est operatus. Qua ratione fuit verè humanæ naturæ reparator, & medicus. Et quia non aliter fuit prędestinatus, nisi vt medicus, nō solum morbi pręuisio in genere causæ materialis eius prædestinationem præcessit, nam tolle morbos, & tolle vulnera, dicebat Augustinus, & non est necessarius medicus; sed etiam ipsum peccati spiritualis morbi remediū præcessit in Dei pręscientia in genere causæ finalis Christi prædestinationem, prout Christus ratione prædicta in statu humilitatis medici officium erat gesturus. Et, vt superius aduerti, nihil inconuenit, vt id, quod simpliciter est finis, secundum modum aliquem induat respectu eiusdem rationem medij. Quia ergo Christus fuit prædestinatus, vt esset Filius Dei per gratiam vnionis, hac conditione apposita, nimirum, quod esset Redemptor, & medicus humile gerens medicantis officium, infirmis deseruiens, & ministrans, idcirco peccati remedium, in genere causę finalis, pręcessit ipsam Christi prędestinationē. Et ob hanc causam, etsi prædestinatio Christi absolutè, & simpliciter prior fuit in genere causę finalis, non potest tamen absolutè concedi, quòd Christus fuit prędestinatus ante peccati præscientiam. Quia peccatum vt excludendum, præuisum fuit per modum materiæ circa quam, & ipsum peccati remedium fuit pręuisum per modum finis intenti, & pręordinati, in quem prædestinatio Christi illo modo exposito fuit ordinata.

Sed obseruandum est, discrimen esse magnū inter pręscientiam peccati in genere causæ materialis pręsuppositam, & præscientiā remedij eiusdē peccati in genere causæ finalis antecedētem. Quod præscientia peccati, iuxta probabilissimam Thomistarū sententiam, pertinuit ad visionis scientiā, itaque Deus præsupposuit peccatum vt inexistens naturæ, & non vt futurum infallibiliter: eo quod peccatū habuit pręsuppositæ materiæ rationem, quæ secundum pręexistentiā debet præsupponi. Cęterum peccati remediū non antecessit in Dei præuisione vt præexistēs, sed vt infallibiliter futurū. Et ratio est, quia etsi pręcesserit vt finis, erat tamen finis effectus, idest, qui efficiendus erat ab ipso Christo incarnando, atque a Deo neque debuit, neque potuit præsupponi in ordine intentionis, vt præexistens, sed vt futurum infallibiliter.

Ex his possumus colligere modum, quo iuxta hāc S. Th. doctrinæ explicationem intelligere debemus ordinem, quem ex parte rerū seruauit Deus in Christi prædestinatione. Qui ita poterit exponi, quod

post-

postquam Deus scientia simplicis intelligentiæ triplicem illum superius positum suæ communicationis modum agnouit, mox in primo signo rationis practicæ decreuit Verbum fieri carnem, vt & in ipso excellentissimo quodam modo diuina manifestaretur, & glorificaretur bonitas, & vt omnia, quæ ad naturæ,& gratiæ ordinem spectant, ei subseruirent, & in eum vt in finem destinarentur. Et vt denique Dei gloria, & diuitias gratiæ eius in ipso redemptionis humanæ naturæ opere mire splendescerêt. Vnde omnium horum cognitio, & præordinatio secũdum quandam generalem prouidentiam, ad hoc primũ rationis signum spectarunt. Quamuis specialiter hoc signum detur solius Christi prædestinationi. Quod idcirco fit non irrationabiliter, quia in hoc instanti Christus specialissima prouidẽtia prædestinatus fuit, & eius prædestinatio fuit absoluta, & consummata prout ad ipsum Christũ pertinebat. At in hoc signo neque ordo naturæ, neque ordo gratiæ consummatũ habuerunt prędestinationis, & prouidentiæ cõplementum; sed quantũ ad id dũtaxat, quod necessariũ erat, vt Christi prædestinatio completa esset, & consummata. Nã alia, quæ non ad Christũ, sed in particulari ad vtriusque huius ordinis cõplementũ pertinebant, in posterioribus signis præordinata fuerunt, & disposita. Quoniam ergo ad prędestinationẽ Christi, quatenus prædestinabatur vt medicus, & Redẽptor, & vt in eo multiformis Dei appareret gratia, & iustificans, & sanans, & vt iustitia, & misericordia inter alia Dei splendescerent attributa (nam hoc totũ spectabat ad perfectã Christi prędestinationem) necessarium fuit, vt præordinatio vtriusque ordinis, naturæ scilicet, & gratiæ, quoad primariã vtriusque substantiam antecederet: quorũ prior exposcebat Angelorum, & hominum, & visibilis huius mundialis machinæ consistentiam, & posterior vtin omnibus Angelis sigillatim, quia omnes sunt secundum speciem differentes, & vnus nõ pendet substantialiter ab alio. Et in aliquo vno homine, vt in primo totius rationalis naturæ principio, & capite, & vice naturæ ipsius fundaretur ordo ad supernaturalem finem, dãdo eis supernaturalem cognitionem, spem, & amorẽ, quæ Dei gratię inniterentur. Idcirco omnia hæc secundũ generalem hãc rationem ad illud primum rationis instans in Deo attinuere, & attinuit etiam peccatum prout huic vtriusq; ordinis dispositioni repugnauit. Et ita existimo, quod non solum spectauit ad illud instans & permissio, & præscientia originalis culpæ humanæ, verum & peccatum angelicum secundum quod ex eo occasionaliter ortum habuit primũ illud hominis peccatum, quod ad primariam ordinis gratiæ constitutionem pertinuit. Nam sicut pertinet ad suauem rerũ dispositionem, quod inferiora, S. Dionysio authore, per superiora gubernentur, vnde in ordine gratiæ homines Angelorũ ministerio, & pręsidio debuerũt gubernari, etiã si in statu primę innocentiæ permansissent, ita attinebat ad eundẽ primatium rerum ordinem, vt permitteret Deus, quod naturę superioris, s. intellectualis, peccatum, occasionẽ peccandi afferret inferiori naturæ rationali, & quod hoc totum præuideretur à Deo ad Christum prędestinandũ, vt Redemptorem humanæ naturæ, vt iam ex illo primo signo constaret à cuius seruitutis iugo homo esset redimendus, nimirum à dæmonis tyrannide, cui homo subiectus ex Dei iustitia permanserat propter peccatum, in quo ab ipso dæmone fuit deuictus. Nam qui sua se sponte vinci permisit, talem sibi promeruit miseram subiectionis, & captiuitatis sortem. Præterea non reputo inconueniens affirmare, quod inter alias causas, nisi proprius occasiones appellemus, ob quas Deus non Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit, vt dicebat Paulus, idest, non Angelicam, sed humanam assumpsit naturam, hæc quoque cõputetur, quod Angelus sua prorsus spontanea malitia, absque vlla extrinseca persuasione peccauit, ipsumque offendit Deum, cui tanto erat & in ordine naturæ, & in ordine gratiæ debito astrictus: homo verò ex alterius, & quidẽ superioris, & callidioris astuta persuasione captus, & partim deceptus; mulier enim, quæ viro grandis fuit occasio peccandi, seducta fuit, vt inquit Paulus 1. ad Timoth. 2.

Hæc igitur omnia ad illud primum rationis signũ reducenda fore arbitror: Omniaque propter Christum, vel præordinata, vel permissa. Et ob id in illo met signo, Christi prædestinatio præcessit simpliciter in ordine causæ finalis omnium aliorum, quæ diximus præscientiam, sed in ordine materialis causæ, præscientia istorum omnium è contra antecessit. Superius cum sensum posteriorem secundæ sententiæ exponerem, exemplo generationis instantaneæ rem istam explicaui, relegat diligens Theologus.

Sed iam ad secundum signum transeamus. In quo Deus in Christo capite in primo signo prædestinato elegit homines, vt ei perfectè incorporarẽtur, vt capiti membra, in perpetuãque eius laudem essent futuri. Tertiũ rationis instans distinguere solent communiter Theologi, in quo Deus rerum naturalium ordinem prouideret. Sed ego cum bona eorum venia, nullam video huius tertij signi, aut rationis instantia necessitatem. Quoniam ad primariam rerum naturalium constitutionem necessarium non est, cũ in primo signo fuisset disposita: particularia vero, & ea, quæ secundariũ in vniuerso locum tenent, existimo non posse ad aliud tertium signũ pertinere, sed quod ad hoc secundum eorum dispositio, & Dei prouidentia spectauit. Quoniã prædestinatio electorum in hoc signo secundo celebrata, constare non potuit, nisi certa esset, & statuta horũ omnium singularium ordinis naturæ dispositio. Quia ex eorũ quampluribus pendebat prædestinationis ordo, qui nõ in electione hominum ad gloriam essentialiter cõsistit, vt 1. p. q. 23. ex S. Th. doctrina solet ostendi. Sed in efficacium mediorũ absoluta, & determinata dispositione, & præordinatione, quibus certissimẽ saluatur quicũque saluantur, vt verbis vtamur Aug. Hæc autẽ media haudquaquã disponi, & præordinari potuerunt, nisi præuisis ijs singularibus indiuiduis operationibus, & factis, &c. quæ ad ordinẽ spectãt naturę. Itaque sicut primaria rerum naturalium constitutio in genere causę materialis pręscientiã Christi, & prędestinationẽ in primo signo antecessit, ita in secundo signo ea, quę secundario ad eundem naturalẽ spectãt ordinẽ, prędestinationem pręcessit electorum, ita vt electio ipsorũ absolutè fuerit prior, eo quod prędestinatio eorum finis rationem habuit comparatione ad ordinẽ naturalẽ, prędestinatio vero, quę formaliter est efficax mediorũ pręordinatio, in genere causę materialis supposuit horũ, quę diximus, pręscientiã.

Imo,

Imo & præscientiam omnium singularium peccatorum, quia ex eorum multis occasionē assumit Deus saluandi prædestinatos.

Ad hoc secundum signum existimo attinere ea, quæ in particulari pertinebant ad Christi vitam, & mortem. Quia licet in primo signo fuerit prædestinatus Redemptor per mortem, & sanguinem suum, et quæ, qualisue futura esset eius mors, imo & vita, quas, quantasque à peccatoribus passurus esset contradictiones non potuerunt euidēter præuideri, nisi dependenter in ordine causæ materialis ab horum singularium præscientia, possemus quidem horum præscientiam ad primum signum reducere, sed suauiori modo reponitur in secundo signo, ad quod reduximus ea, quæ pertinent ad secundarium vniuersi ordinem.

Id tamen aduertendum censeo, quod præscientia omnium singularium, quæ necessario fuerunt præsupposita ad Christi incarnationem, in primo rationis signo habita fuit. Inter quæ singularia præcipuū habuit locum Beatiss. Virgo, & eximia eius sanctitas, quæ fuit necessaria, secundum decentiam erga vnigenitum Dei filium seruandam, ad Christi incarnationem. Imo existimo, quod prædestinatio B. Virginis fuit celebrata in illo primo rationis signo, tum, quia eius tanta ad Christum coniunctio hoc postulabat, tum etiam quia B. Virginis sanctitas requisita secundum decentiam ad Christi incarnationem debuit esse firma, stabilis, & perseuerans, atque adeo ad prædestinationis spectans ordinem. Et ita crediderim, quod in genere causæ materialis præuisa fuit B. Virginis gratia, & sanctitas, vt effectus prædestinationis. Dices Beatiss. Virgo in Christo, & per Christi merita fuit prædestinata: ergo impossibile fuit, quod in aliquo genere causæ Christi prædestinationis antecederet præscientiam.

Respondeo, quod aliter antecessit sanctitas Virginis in præscientia Dei Christi incarnationem, & aliter res omnes aliæ. Etenim res aliæ antecesserunt vt materia quasi aliunde præsupposita, nimirum ex prouidentia generali Dei siue naturali, siue supernaturali. Cæterum sanctitas B. Virginis antecessit vt dispositio tenens se ex parte materiæ propriæ ipsius Christi. Nam cum Christi caro ex purissimis Mariæ sanguinibus fuerit desumpta, ipsa eius sanctitas erat veluti dispositio præparans, & disponens propriam Christi materiam. At dispositio, quæ in genere materialis causæ formam præcedit, eandem subsequitur in ordine causæ formalis, estque in vno genere effectus, & in alio est causa. Et illud genus, in quo est causa, effectus est alterius generis. Nam cum Aristot. dixit, quod causæ sunt sibi inuicem causæ, in hoc formali loquebatur sensu, videlicet, quod prout vnum est in vno genere causa effectus est, alterius secundum aliud causalitatis genus. Dico ergo in præsentia quod illa B. Virginis sanctitas, quæ à Christo in genere causæ finalis, & meritoriæ, fuit effectus incarnationis Christi, potuit esse prior eadem etiam ordine intentionis Dei, in genere causæ materialis, & dispositiuæ.

Dico secundo, quòd etiam vterque ipse naturæ, & gratiæ ordo, qui in genere causæ materialis præsupponebatur in Dei præscientia, in genere finalis causæ, vt ex dictis constat, pendebat à Christo, & à præscientia incarnationis eius. In hoc autem excelluit B. Virginis sanctitas, quod non solum fuit effectus Christi, & incarnationis eius in genere finalis causæ, sed etiā in genere causæ meritoriæ.

Sed contra hanc secundam S. Tho. intelligentiā duo se offerunt argumenta. Primum est, illud duntaxat fuit prius altero ordine intentionis diuinæ, quod ab eo per se pendet in ordine ad finem, quem Deus per se primo intendit: sed in ordine ad finem per se primo à Deo intentum, ordo naturę non pendet ab ordine gratiæ, neque ordo naturæ, & ordo gratiæ pendent ab vnione hypostatica: ergo non prius fuit in genere causæ finalis intenta, à Deo hypostatica vnio verbi cum humanitatę, quam fuerit intentus vterque ordo naturæ, & gratiæ. Maior ex superius dictis manifestè constat. Diximus enim, quod prioritas intentionis diuinæ nō ex parte diuini actus, sed ex ipsis obiectis, & ex ordine, quem inter se habent, debet pensari. Minor vero probatur: ordo naturæ ex sua propria ratione, & intra proprium genus habet quod sit manifestatiuus diuinæ bonitatis, diuinæq; maiestatis, & gloriæ absque coniunctione ad superiorem, vel gratiæ, vel hypostaticæ vnionis ordinem. Nam quamuis Deus non decreuisset se communicare gratiæ, aut vnionis hypostaticæ communicatione: posset nihilominus suam bonitatem, suamque gloriam in bonorum naturalium communicatione manifestare, & ostendere, etsi minus perfectè: & simile argumentum de ordine gratiæ fieri potest, imo & erit adhuc efficacius. Quia per gratiam multo perfectius Dei bonitas elucescit, & apparet, quam per naturam, totumq; eius ordinem. At finis quem per se primo Deus intendit ipsa est suæ bonitatis, & gloriæ, suarumque perfectionum manifestatio, & ostensio. Ergo vera est minor propositio. Cōfirmatur. Ordo naturæ ex se non ordinatur, vel ad ordinem gratiæ, vel ad hypostaticam vnionem: ergo ad manifestandum diuinam bonitatem, & gloriam, eo modo, quo in bonorum naturalium communicatione manifestabilis est, non pendeat ab ordine gratiæ, aut hypostaticæ vnionis.

Dices. Quod licet ordo naturæ ex se non sit ordinatus ad ordinem hypostaticæ vnionis, est tamen ordinabilis, & referibilis, sicut omne imperfectum ordinabile est ad id, quod perfectius est: & ita Deus de facto ordinauit totum naturæ ordinem ad ipsam diuini verbi cum humanitate hypostaticam vnionem.

Contra sic argumentor. Et si ita potuerit fieri, quis nouit an ita factum sit? nam quis consiliarius Dei fuit? Preterea, & si rationabiliter colligatur ex maiori perfectione, quę in communicatione per hypostaticam vnionem reperitur, quod Deus in executione vtrumque ordinem naturę, & gratię ad ipsam hypostaticam retulerit vnionem, tanquam in finem proximum, quo mediante tandem retulit in finem pręcipue intentum, in ipsam, videlicet, Dei gloriā: In illo tamen primo diuinæ intentionis signo, ordo prioritatis, & posterioritatis non debet attendi, nisi ex ipsa duntaxat obiectorum dependentia. Quoniā sola maior, aut minor perfectio non sufficit hunc prioritatis ordinem constituere. Recurrere autem ad libertatem diuinę voluntatis, dicendo, nimirum, quia Deus ita voluit. Diuinare potius erit, quam scientificè loqui. Et quidem ex hoc quod hypostatica

Cc vnio

vnio sit perfectior diuinæ bonitatis communicatio, nihil infertur aliud, quam quod fuerit magis à Deo volita, quam fuerint voliti ordo naturæ, & ordo gratiæ, De prioritate vero nihil.

Secundum argumentum. Scripturæ sacræ apertè dicunt incarnationis verbi beneficium ortum habuisse ex amore, quo Deus humanum genus dilexit, & ex misericordia, qua commotus fuit, extremá eius miseriam intuens. Sed iuxta hanc doctrinæ S. Tho. intelligentiam hoc eximium Dei beneficium non tam ex amore humani generis, & ex misericordia, qua Deus voluit vti cum hominibus, originem duxit, quá ex dilectione Christi, & ex intentione manifestandi eius gloriá. Non ergo hæc interpretatio acceptanda est, & cæteris præferenda. Manifestum apparet antecedens pro maiori. Sunt enim innumera scripturæ sacræ testimonia, ex quibus eius colligitur veritas. Ex multis duo tantum adnotemus. Alterum Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Et alterum Luc. 2. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto, &c.* Minor vero probatur. Nam primum mouens est finis, & ex amore finis oriuntur omnia, quæ ad ipsum referuntur, finis autem quem Deus intendit in incarnationis mysterio Christus fuit, & ipsa Christi gloria, vt ista docet sententia, ergo ex amore Christi, & gloriæ eius totum incarnationis beneficium dimanauit, & non ex amore humani generis. Confirmatur. Nam ista intelligentia S. Thom. manifestè coincidit cum doctrina antiquorum Hebræorum. Qui Petro Galatino loco superius citato referente, dicebant, Deum propter amorem Messiæ vniuersa fuisse operatum. Hæc autem sententia eadem est cum illa opinione, quam in prima conclusione reprobauimus: ergo, &c.

Ad primum argumentum respondetur primo. Quod scripturæ sacræ non obscurè nobis insinuant, Deum in primo prædestinationis decreto Christum prędestinasse, vt esset caput, & finis rerum omnium, vtque super omnes & homines, & Angelos principatum teneret. Ac proinde virtualiter nobis dicunt, quod prius ordine finis intendit Deus Christi prædestinationem, quam vtrumque ordinem naturæ, & gratiæ, & quod vtrumque istum ordinem retulit in ipsam Christi incarnationem.

Secundo respondetur, quod ipsa ratio postulat, vt supposito, quod Deus voluit, tribus illis supradictis modis seipsum communicare: duos modos naturæ, & gratiæ referret, & ordinaret in perfectissimum cómunicationis modú, scilicet, hypostaticę vnionis In quo ipsemet Deus semetipsum immediatè communicauit. Omnia etenim dona & naturæ, & gratiæ per se ordinantur in Deum tanquam in finem. Vnde eo ipso, quod Deus semetipsum voluit constituere intra rerum ordinem, seipsum immediatè naturæ creatæ communicans, omnis alia diuinæ bonitatis communicatio induit continuo rationem medij per se ordinati in Deum sic communicatum. Quia Deus ita se communicans author est naturæ, & gratiæ. Vnde & natura & gratia in ipsum per se referuntur.

Dices forsan, quod gratia, & natura ordinantur quidem per se in Deum, qui seipsum humanitati personaliter cómunicat, non vero ordinantur in ipsummet, ea formali ratione, qua se communicat. Hac enim ratione non pendent a Deo, & si omnimodam ab ipso simpliciter loquendo dependentiam habeant. Quod præsertim de naturæ ordine manifestam videtur habere veritatem, quia cum illa communicatio sit supernaturalis ordinis, non potest naturæ ordo, nisi ab extrinseco iuuetur, ad tam sublimem finem ascendere.

Respondeo huic obiectioni. Quod citra dubium probat, quod hi duo ordines naturæ, & gratiæ, & præsertim naturæ, neq; per se referuntur, neq; per se pendent ab ipsa hypostatica diuini verbi vnione cum humanitate. Sed nihilominus ratio à nobis insinuata in secunda solutione suadet, ad diuinam prouidentiam spectasse, vtrumque ordinem subordinare totaliter, & subijcere hypostaticæ vnioni, ita vt non solum ordine executionis, sed etiam ordine intentionis, ipsa hypostatica verbi vnio rationem sortiatur finis respectu ordinis vtriusque & naturæ, & gratiæ. Exemplum aliquale huius rei ex sacramentis Euangelicis potest desumi. Quæ cum ab Eucharistiæ sacramento in suis institutionibus, & in proprijs materijs, & formis non pendeant, tamen quia in Eucharistia realiter & verè est ipse Christus totius sacramētalis gratiæ fons & author, omnia destinantur in hoc sacramentum, vt in omnium sacramentorum finē. De quo 3. par. q. 65. ar. 3.

Ad secundum argumentum respondetur, quod quemadmodum in omni Theologorum sententia fateri tenemur, incarnationis beneficiú non habuisse ortum per se primo ex amore quo Deus humanum prosequitur genus, sed ex amore potius suæ bonitatis, & ex intentione bonitatem ipsam diuinam manifestandi, & eo modo quo fieri potest amplificandi: quoniam omnia propter semetipsum operatus est Dominus. Imo esset manifesta ordinis peruersio, si aliter fieret, nam cum Deus sit ipsum summum bonum, omnia ad illum debent referri, & ordinari. Ita neque sacris scripturis, neque rectæ rationi derogat, quin potius consentit quamplurimum, asserere, hoc beneficium potius ex amore Christi, & gloriæ eius, quam ex amore humani generis, aut totius vniuersi dimanasse. Neque hoc quicquam detrahit ab excellentia diuini amoris, quo Deus humanum genus dilexit, quin potius ex hoc crescit magis, & extollitur ipsa diuini amoris erga homines declaratio. Nam quod Deus tam vnicè dilexisset Christú: tamq; sibi habuisset carissimum, ipsi tamen non pepercerit, sed pro nobis tradiderit illum, in eoque constituerit infirmitatis, & humilitatis statu, in quo hominibus ministrare, & inseruire posset, suasque operas, ac labores in hominum salutem, vt in finem referre, valde eximiam Dei erga homines charitatem cōmendat.

Et hoc satis superque fuerit, vt verè dicamus, quod ita Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, & quod per viscera misericordiæ suæ visitauit nos oriens ex alto. Et quidem quod Deus daret nobis Christum, vt finem, & scopum nostræ salutis & gloriæ, cum simul eum dedisset, vt medium ad nostram salutem ordinatum, in magnam cedit hominum exaltationem, & gloriam, totumque ipsi Deo, eiusque diuino amori debemus. Sed & debemus aliud, quod cum naturam Angelicam potuisset Deus hypostatica vnione sibi copulare, & in ea diuitias gratiæ suæ, & boni-

bonitatis ostendere, humanam tamen delegit naturam, quia maiori, & vniuersaliori miseria tenebatur; & non Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, cuius electionis, qua nostram Angelicæ prætulit naturę, quam obsecro aliam valemus reddere causam, nisi quam reddidit Euangelista Ioan. illis iam citatis verbis. *Sic Deus dilexit mundũ, &c.* Itaque & quod Deus nobis filium suum dederit, & quod ita dedit, quod nostram naturam Angelicæ prætulit, totum eius bonitati, & amori, quo nos sponteneè dilexit, debemus. Quoniam etsi ipse suam gloriam, filijq; sui Iesu Christi honorem cunctis nostris bonis, & commoditatibus antepofuerit, nihil tamen sibi acquisiuit, neque filio suo, quod illi esset necessarium, sed totum tandem cessit in vtilitatem, & commodum nostrum. Neque pro se, neque pro suave priuata vtilitate acciperet, nisi ad nostram attineret vtilitatem. Neque vnquam humanam sibi allociaret personaliter naturam, nisi vt eam reparatet, & extolleret. Vt Athanas. semone 2. contra Arian. non paucis verbis dixit.

Ad confirmationem respondetur, nobis neque primam opinionem, neque Hebræorum sententiam catenus displicuisse; quatenus docet Deum dilexisse Christum, eiusque exaltationem, & gloriam præ cęteris omnibus rebus ipso Christo inferioribus.

Nam in hoc, & Authores primæ sententiæ, & illi antiqui Rabini à nobis sunt, idipsumque sentimus omnes, nam dignitas, & excellentia Christi, vt aliud sentiamus, non permittit. Displicuit tamen nobis sententia illa, & displicent Rabini, si cum ipsa sentiunt, quatenus insinuat, quod in decreto prædestinationis Christi, & in amore, quo Christum dilexit, neque formaliter, neq; virtualiter quicquam disposuit, quod ad nos, ad nostramq; salutē pertineat. Arbitramur enim Deum nihil vnquam de Christi incarnatione, aut gloria cogitasse, quin simul de nostra salute, & gloria mentionem fecisset. In quo mirè splendescit amor Dei erga nos.

Hæc tertia S. Thom. doctrinæ intelligentia, tam multis à me explicata, egregiam sane probabilitatem obtinet, & cæteris à nobis assignatis explicationibus, & quæ solent vulgariter circumferri, iure suo est præferenda. Sed sub peritiorum censura alium modum intelligendi hanc S. Thomæ sententiam in hunc locum afferre decreui, quem insinuatum quidem reperio, sed exili certè eruditione expositum, & idcirco merito à quibusdam egregiè doctis improbatum.

Igitur vt mentem nostram aperiamus, hunc ordinem circa Christi prædestinationem, & aliarum rerum præordinationem in ipsa Dei mente seruatum esse opinamur, vel suspicamur potius, nec enim statutam audeo in hac parte proferre sentētiam. Quod postquam Deus speculatrice cognitione nouit tres illos commemoratos modos quibus poterat creaturis communicare, suamq; manifestare bonitatem & gloriam: continuo in primo practicæ rationis signo efficaci decreto, absolutaque voluntate tres illos communicationis modos acceptauit, decreuitque seipsum triplici illo possibili modo communicare. In quo decreto nullam prioritatem formaliter intelligimus inter tres illos communicationis modos, sed per modum vnius integræ, & totalis communicationis voluit Deus tribus illis modis suam communicare bonitatem, suarumque perfectionum manifestationem facere. Non negauerim, placuisse Deo magis communicationem per hypostaticam vnionem faciendam, quam quæ alijs duobus modis fieri poterat, quia id quod melius est, & perfectius, magis debuit placere Deo, eique gratius esse, & carius.

Sed tamen cum inter illos tres diuinæ communicationis ordines non reperiatur formalis habitudo, & ordinatio, neque necessaria dependentia vnius ordinis ab alio in ordine ad finem per se primo intētum à Deo, scilicet, manifestationem bonitatis diuinæ, vt paulo ante efficaci argumento demonstrauimus, rationabiliter asseritur, quod in illo primo decreto, quod fuit immediatum cognitioni speculatiuæ, qua Deus nouit tres hos communicationis modos inter se independentes, & quod quilibet eorum per se appetibilis est absq; alterius adiutorio, & consortio, nulla formalis facta fuit comparatio, & relatio vnius ordinis ad alium secundum habitudinem medij ad finem: sed per modum vnius integræ, & totalis communicationis decreuit Deus seipsum triplici illo modo communicare. Consulto dixi non reperiri ibi expressam, & formalem comparationem medij ad finem: quoniam de virtuali, & implicita aliter res se habet. Nam cũ Deus voluerit per vnionem hypostaticam taliter se communicare, vt manifestaret, & ostenderet in superuenientibus seculis superabundantes diuitias gratiæ suæ; implicitè voluit, vt tam ordo naturæ, quam ordo gratiæ ipsi hypostaticæ vnionis communicationi deseruirent, ad hanc tam eximiam, & excellantem suæ bonitatis, & gratiæ manifestationem efficiendam. In qua etiam voluntate continebatur implicitè voluntas permittendi defectus, & peccata circa vtrumque ordinem naturæ, & gratiæ, & in vtraque natura intellectuali, & rationali, quorum occasione Deus excellentiori modo amplissimos gratiæ suę thesauros diffunderet, Vbi citra dubium implicabatur ipsa originalis peccati in natura humana permissio. Ita vt iam simultas esset consequentiæ ex vi illius primi decreti, inter hypostaticam vnionem, & originalis peccati remedium, iuxta tradita à nobis in secunda intelligentia opinionis S. Thom. Sed neque hæc simultas, neque aliqua prioritas in illo primo decreto explicata fuit, & expressa, sed implicata tantum, & virtualiter inuoluta.

Dico præterea. Quod illo primo decreto non fuit in particulari definitum, quænam ex tribus Sanctæ Trinitatis personis assumptura esset creatam naturam, sed duntaxat, quod Deus seipsum communicaret in vna persona, vel in alia, aut vero in tribus. Quia hoc totum erat ipsi Deo possibile. Item neque in indiuiduo, neque in specie determinata fuit natura creata, in qua Deus seipsum erat communicaturus. Sed in illo decreto tantum fuit dispositum, quod Deus sibi vniret naturam tali vnioni congruā, qualis est natura Angelica, atque Itidem humana. Non vero præordinatum fuit, quod esset hæc in individuo, aut quod esset humana, vel Angelica, sed hoc totum disponendum reseruabatur in alio posteriori signo.

Sed antequam vlterius progrediar in huius sententiæ expositione, Aduersus hunc modum dicēdi ea se offert

offert difficultas, quod illud diuinæ mentis decretū vniuersaliorem, ne dicam confusiorem, innoluit rationem, quam deceat ipsum Dei intellectum, qui minutatim, & exactissimè vnico simplicissimo intuitu simul vniuersa contuetur, atque adeo non videtur ponendum esse in Deo tam commune, & vniuersale decretum.

Respondetur. Nos in hac parte conformari sententiæ, & modo loquendi grauissimorum Theologorum, qui modus in doctrina Patrum non leue fundamentum habet. Qui nō semel nos docuerunt, Deū prius ordine rationis efficaci voluntatis consilio decreuisse humanam redimere naturam, eamq; ad supernaturalem finem euehere, quam aliquot homines in particulari ad æternam vitam eligeret, & prædestinaret. Nec in hoc quispiā imperfectionis Deo, diuinæque eius cognitioni & prouidentiæ se putant tribuere. Et id quidem rationabiliter, quoniam cum ita theologamur, non ordine prouenientē ex parte diuinæ operationis consideramus, in qua, cum sit simplicissima, & perfectissima, nullum est successionis vestigium: sed ordinem duntaxat obiectorum attendimus, & rationes secundum quas obiecta apta sunt offerri, & præsentari intellectui, & voluntati. Et quidem ratio vniuersalior, & communior apta nata est sua natura se prius intellectui præsentare, quam semetipsam obijcere singularibus rationibus, & circunstantijs vestitam, & exornatam.

Et hinc est probabiliter satis, & quantum existimo consentaneè ad Sanct. Thom. doctrinam prima par. quæst. 19. artic. 6. affirmari à peritis Theologis, reperiri in Deo formaliter voluntatem antecedentem, quæ re ipsa est potius velleitas, quam voluntas, qua voluit Deus omnes homines saluos fieri. Quatenus Dei voluntas illud amauit bonum, quod ei fuit præsentatum in communi omnium hominum salutem, non consideratis singularibus circunstantijs, sed sola ipsa ratione communis salutis.

Proportionabiliter ergo in præsentia dicimus, quod supposita illa voluntate, qua Deus voluit seipsum cōmunicare, suamque manifestare maiestatem & gloriam, primum quod se illi obtulit, fuit triplex ille modus in ratione cuiusdam totalis & integræ communicationis, nam in eo reperiebatur tota possibilis diuinæ cōmunicationis ratio. In qua vniuersali præsentatione neque ex parte intenti finis, puta, manifestationis gloriæ, & maiestatis diuinæ: neque ex parte ipsius hypostaticæ vnionis, aliqua se obtulit Deo specialis ratio, ob quam illa potius diuina persona, quam ista, naturam creatam assumeret.

Nam ad manifestandum Dei maiestatem, & gloriam, æquam vim habebant tres ipsæ diuinæ personæ. Similiter neque tunc se offerebat ratio specialis, propter quam assumenda potius esset, ad hypostaticam vnionem natura humana, quam Angelica; cum ad finem à Deo intentum vtraque hæc natura sufficientem habeat proportionem, quatenus vtraque in eodem intellectualitatis gradu collocatur. Quod existimo esse verissimum, etiamsi in illa prima Dei intentione inclusa luceat siue implicitè, siue explicitè voluntas exaltandi, & magnificandi totam creaturarum vniuersitatem, continuandique & perficiendi vtrumque, & naturæ & gratiæ ordinem, quod affirmare non displicet.

Nam & in natura Angelica, quæ in rerum vniuersitate supremū tenet apicem, & in qua proinde, iuxta S. Dionys. sententiam, tes omnes inferiores eminenti quadam ratione comprehenduntur: & in natura rationali, quæ totum ipsum vniuersum quasi breui quodam, & artificioso epilogo complectitur, commodè fieri potuit hæc vniuersarum rerum exaltatio, atque viriusque ordinis, naturæ, & gratiæ adimplementum.

Sed iam vlterius pergo meum explicare discursū. Et assero, quod post primum illud vniuersale decretum continuò se obtulit Deo ratio tractandi de singulis modis communicationis. Incepit autem ab infimo ordine, quia erat aliorum fundamentum, decreuitque totum ordinem creaturarum constituere, secundum primariam saltem vniuersi cōstitutionē, quæ præcipuis constat partibus. In quibus primū locum tenēt intellectuales, & rationales creaturæ. Quo peracto ordine naturali ad gratiæ ordinem transijt (loquimur ad modum nostrum cum transitum nominamus) & tunc decreuit singulis Angelis propria gratiæ supernaturalia conferre dona; iuxta proportionem naturalis perfectionis Angeli cuiusque: vt cum Sanct. Thom. 1. par. quæst. 62. peritiores arbitrantur Theologi. Naturam etiam humanam clarissimis gratiæ donis exornari statuit in vno totius naturæ capite primo parente Adamo. Sed iam tunc in huius gratiæ ordinis dispositione, & in homine, & in Angelo defectum reperit. De Angelis enim in promptu est illud Iob 4. *Ecce*, inquit, *qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem*, De homine autem ibidem subiungitur. *Quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consummentur velut à tinea*. Et Sap. 2. & Ecclesiast. 17. multa habemus expressa, vidit ergo Deus Angelum peccantem, & eius peccatū, iniqua & callida supremi cacodemonis suasione ad hominem transfusum. Et ob id cessauit tractatus de ordine naturæ, & gratiæ: & iam ad tertium, & sūmum communicationis modum diuina peruenit sapientia. Cœpitq; Deus deinceps de sui vtriusq; & naturæ, & gratiæ operis raparatione cogitare. Neque enim tantum decebat artificem, vt imperfectū suum relinqueret opus, sed quod maiorem potius in reparatione sapientiam & virtutem, quam in prima constitutione ostenderet. Et quoniam in virtute primi vniuersalissimi decreti tertius hic communicationis modus non erat separatim, & seorsim considerandus à primis duobus, vt dixi, sed prout vnum facit cum eis, integram, nimirum, & consummatam diuinæ bonitatis communicationem.

Idcirco hunc vltimum, & maximum communicationis gradum decreuit Deus accommodare duobus inferioris cōmunicationis gradibus, ad reparandum videlicet, malū illud, quod primi hominis peccatum ex Angelorum culpa occasionatum, per se primo in ordine gratiæ, & secundario in ordine naturæ intulerat, Ad cuius reparationem non Angelicā, sed naturam elegit humanam assumendam, quæ funditus erat per peccatum euersa, vt in ipsa, & per ipsam repararet, non solum damnum, quod ipsa rationalis natura per peccatum incurrerat, sed ipsas etiam Angelorum ruinas, vt nihil non resarcitum, & refectum: ac non valde proinde perfectum remaneret.

Decre-

Digitized by Google

Decreuit enim terrestres homines cœlicolas facere, & similes Angelis constituere, qui Angelis in cœlestibus suffecti sedibus neque ederent, neq; nuberent, sed veluti purissimi spiritus diuina contemplatione satiarentur. Qua in re ostendit Deus, quam vnicè diligeret rationalem naturam, quamque eam sibi caram haberet, illam Angelicis spiritibus præferens, eiq; meliora, & excellentiora ex abundantissimis thesauris suis bona præparās. Quorum illud fuit summū omnem, & hominum, & Angelorum admiratione excellens, quod ipsam rationalem naturam sibi decreuerit hypostaticè copulare, seq; per omnia humanis accommodare officijs, & vsibus, vna peccandi ratione prætermissa. Sed adhuc restabat illud, quod maximum erat, maiorique consideratione dignissimum, quænam ex tribus Sanctissimæ Triadis personis hoc sibi tam grande munus esset assumptura. Certe vsq; ad istud rationis signū nullam fere possumus inuenire congruentiæ rationem, quæ se posset offerre Deo, ob quam filius potius quā pater, aut Spiritus sanctus naturā & formā creatam indueret (legatur Athan. lib. de incarnatio. verbi.) At deinceps cateruatim Deo congruentiæ quamplurimæ se obtulerunt. Iam enim æquum erat, vt sapientia, per quam Deus humanam condiderat naturam, & vtrumque naturæ, & gratiæ constituerat ordinem, omnes sui operis ruinas, mirabili, sapientissimoq; artificio repararet. Et quod qui inordinato, & superbo appetitu, Deo reseruatam sapientiam affectauerat, ipsam Dei sapientiam nube humilitatis contectam, ad sui reparationem, & remedium acciperet (videatur Bernardus serm. 1. de Aduentu.) Et quod Filius, qui in Sanctissima Trinitate medius est inter Patrem, & Spiritum sanctum, natura indutus humana medium inter Deum & hominem teneret, mediatorisque officium egeret. Et quod is, qui in sinu integerrimi Patris filius est sine matre, homo factus, filius sit Virginis sine patre. Et quod verbum patris cuius diuinæ voci non obtemperauerat primus homo, voces verè formet humanas homini accommodatiores, & quibus homo obtemperare assuescat. Et denique, vt hominem in tenebris peccatorum latitantem, ipse splendor patris in humana natura quasi lampas accensus humanis in cordibus mira radiatione illustraret. Deficeret me dies in huiusmodi congruentijs, optimisque, accommodatis rationibus enarrandis; Quæ continuo vt peccauit homo diuino se potuerunt consilio offerre, vt vnigenitus Dei filius præ cæteris diuinis personis humanam carnem assumeret. Et ita in hoc postremo rationis signo prædestinatus est Christus, non solum vt esset homo, sed & vt esset hominum redemptor, & ægrotantis naturæ humanæ medicus peritissimus, ac valde pius, & sollicitus. Vnde prædestinatus est filius Dei in virtute, & in spiritu sanctificationis, in resurrectione mortuorum. In virtute, ad redimendum, fuit enim redemptio eximiæ virtutis opus, in spiritu sanctificationis, ad sanandum animæ ægritudines, exitialesque morbos, qui nouo vitæ spiritu ab ægrotis animabus depellendi erant. Et quia contagiosæ infirmitates illæ antiquæ ortum habuerant in natura humana, necessarius fuit spiritus sanctificans, qui ipsam mundaret à terra, terrenos ab ea affectus euellens, cœlestiaque illi desideria imprimens. Sed quoniam peccatum non solam animam infecit, & læsit, ægramque reliquit, & miseram, sed & corpoream etiam accersiuit mortem, prædestinatus fuit Christus in resurrectione mortuorū, idest, cum virtute reparādi corpoream vitam. Quod & tunc mirabili exequetur artificio, incredibilique potentia, cum *reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* ad Philippen. 2. Quod fiet in illa die. *Quando alligauerit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanauerit.* Isai. 30. Huc peruenit ratiocinationis nostræ decursus, & hic plane sistet. Nam quæ ad prædestinationem hominum, qua in Christo, & per Christum prædestinati sunt, non libet descendere, dicam nonnulla sequenti quæstione.

Ex dictis infero primo, quod si ad illud decretum, quod in diuino intellectu primum esse diximus, attendamus: Deus quidem non veniret in mundum, si homo nō peccasset propter causam iam expositam, non tamen veniret propter remedium peccati, si summo cum rigore dictionem, propter, sumamus. Quia peccati remediū medij quidem rationem haberet ad perfectam manifestationem diuinæ gratiæ, non vero finis rationem indueret: cum nullatenus fuerit præintentum, sed duntaxat implicitum, & inuolutum in illa prima diuinæ voluntatis intentione, vt medium ad perfectam intenti finis consecutionem necessarium.

Infero secundo, quod ex vi solius primi decreti iam expositi, infallibiliter quidem Deus veniret in mundum, non vero esset infallibilis filij Dei aduentus. Quoniam ex vi illius primi decreti nō magis aduentus in mundum ad Dei filium, quam ad Patrem, vel ad Spiritum sanctum attinebat. Neque vero esset infallibilis humanæ naturæ assumptio, si ad formalem præsertim illius decreti dispositionem tantū attendamus. Quoniam formaliter, & explicitè nulla fuerat facta mentio naturæ humanæ assumendæ, sed naturæ duntaxat ad assumptionem congruæ. Virtualiter tamen & implicitè dicendum erit idipsum, quod de remedio originalis peccati diximus, nimirum, quod assumptio humanitatis medium erat requisitum, vt perfecta fieret diuitiarum gloriæ, & gratiæ Dei communicatio, & ostensio. Nam perfectio consummata ostensionis diuinæ iustitiæ, diuinæque misericordiæ, in remedio originalis peccati faciendæ, suo iure postulabat, vt Deus reparaturus, & redempturus naturā humanā, non Angelicā naturā, sed ipsam assumeret humanā. Vt homo qui peccauerat, satisfaceret Deo, & hāc iustæ, satisfactionis, & cōpensationis gloriā, exuberans Dei misericordia, nōn Angelicæ, sed ipsi eidem humanæ naturæ cōcederet.

Tertio infero, quod non solum est concedendum esse, quod filius Dei non assumeret humanitatem, nisi originis extaret peccatum, verum absolutè, & omni cum sermonis rigore concedi debet, filium Dei in mundum venisse propter remedium peccati, & ex amore, quo Deus humanum dilexit genus, quæ duo affirmant scripturæ sacræ, & passim inculcant. Probatur istud confectarium. Iuxta doctrinam à nobis statutam, prius ordine rationis, quam decreuisset Deus filiū suū in mūdum mittere, præcesserant in diuino intellectu originalis peccati præscientia, & in diuina voluntate intentio redimendi genus humanum, & reparandi totum illud malum, quod origi-

originalis intulerat culpa: ergo verissimè asseritur Christum prædestinatum fuisse, filiumque Dei incarnatum, & propter remedium peccati, & ex specialissimo amore, quo Deus spontanea voluntate humanam prædilexerat naturam. Neque obstat huic veritati, & proprietati loquendi, quod ex vi primi decreti, in quo nulla remedij originalis expressa fuerat facta mentio Deus infallibiliter veniret in mundū, cuius aduentus non esset in rigore sermonis propter peccati remedium. Non inquam obstat hæc obiectio, quo minus Christus propriè dicatur venisse propter remedium peccati, quoniam in illo primo decreto non fuit prędestinatus Christus nisi inchoatiuè. Ad eum modum, quo electorum prædestinatio inchoationem accepit in illa voluntate, qua Deus absolutè voluit naturam humanam redimere, & homines aliquot ad æternam vitam deducere. Ipsam autem Christi prædestinationem præcessit expressa originalis culpæ cognitio, & explicita voluntas humanum genus reparandi, atque adeo verissimè asseritur Christum prædestinatū fuisse propter nos homines, & propter nostrā salutem. Ita vt dictio, propter, finem importet, non quidem præcipuum, sed proximum, & intermedium, quod iam superius explicuimus satis. Vnde hæc nostra interpretatio proprietatem loquendi sacræ scripturæ, Conciliorum, & Patrum optima ratione saluat, & tuetur. Et notandum est obiter, quod in sacris litteris nusquam, quod ego scierem, habetur, Deum in mundum venisse, vt hominem à peccati seruitute redimeret, sed in particulari de ipsa secunda Trinitatis persona semper loquuntur scripturæ sacræ, quod vel ex circunstantijs, ex antecedentibusque, & consequentibus colligitur, vt sunt multa, quæ habentur in illo Zachariæ Cātico, quod incipit. *Benedictus Dominus Deus Israel*, vel expressis continetur verbis, vt ex locis supra citatis colligi potest, vbi dicitur, quod venit filius hominis quærere quod perierat, & quod misit Deus filiū suum factum sub lege, vt sub lege existentes redimeret. Et quod sic Deus dilexit mundum, vt filium suū vnigenitum daret. Et denique, quod proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quę omnia maxima cum proprietate sermonis accipi debent, & iuxta ea, quæ nos diximus ita sunt accipienda. Non tamen tāta cum sermonis proprietate acciperentur, si non de filio in particulari, sed de Deo vt tribus personis communi procederent. Nam primum illud decretum, quo dispositum fuit, vt Deus creatam assumeret naturam, non præsupposuit, vt diximus intentionem redimendi humanum genus: quamuis illam voluntatem inuoluit, & implicuit. Fateor, quod posset verificari talis loquendi modus ad Deum tribus personis communem comparatus, quatenus electio illa assumendę naturæ, qua Deus humanam Angelicæ prætulit, vtrumque præsupposuit, & peccati præscientiam, & redimendi voluntatem. Sed adhuc proprior est illa loquutio, cum ad Dei filium in speciali refertur. Et ob id hæc à nobis excogitata sententia tantisper placet, quia videtur magis accommodata, ad saluandum rigorem, omnemque sermonis proprietatem in modo loquēdi scripturæ sacræ, Conciliorum, & Patrum, & ad explicandum, quantopere Deus dilexit hominem, & ad manifestandum ipsa viscera misericordiæ eius in quibus visitauit nos, oriens ex alto.

Sed non libet eas difficultates dissimulare, quæ huic sententiæ obstare possunt. Nam primum posset obijci nouitas, quæ regulariter solet esse de veritate suspecta. Secundo obijci poterit id, quod opponunt communiter nouiores Theologi Caietan. quod in illa sua interpretatione à nobis superius relata, ordinem intentionis, cum executionis ordine confundat, cum tamen intentionis ordini contrarius sit ordo executionis. Intentio namq; à fine incipit, & ad media terminatur, contra vero executio inchoat à medijs, & in ipsa finis assecutione sistit. Hoc namque vitium noster hic discursus incurrisse videtur. Quoniam intentionis ordo postulare videbatur, vt posito illo primo communi, & vniuersali decreto in Dei mente, non de ordinis naturalis dispositione primū tractaret Deus, sed mox disponeret ea, quæ ad hypostaticam vnionem attinebant. Tertio denique illud ipsum argumentum nostram hanc labefactat intelligentiam, quod nos Caiet. doctrinæ opposuimus, videlicet, quod permissio originalis peccati nō potuit esse rationabilis, si leges communis, & suauis prouidentiæ consulamus, nisi præsupposuerit Christum prædestinatum in remedium ipsius peccati, & in humani generis redemptionem. Eo quod tantū illud malum non debuit permitti nisi propter maximum aliud bonum: quod iam Deus haberet dispositum, & paratum. Hæc argumenta suo ordine sunt à me dissoluenda.

Primum quidem argumentum facilis est expeditionis, tum quia, vt superius aduerti, etsi sententiam istam non legerim expressam, debitaque ratione expositam, legi tamen & audiui à viris doctis insinuatam, & quasi in suo primo fœtu constitutam, quam proinde, vel clamando, vel lambendo, in animatam formam deducere, sumus conati. Tum præterea, quod modum quidem nouum præsefert hæc nostra explicatio, sed veterem, & antiquam doctrinam amplificat. Magnus autem ille & antiquitate, & authoritate Perillustris Vincentius Lyrenensis in suo aureo libello, quod aduersus prophanas hæresum nouitates inscripsit; noua prohibuit dicere, noviter autem dicere consuluit. Et hęc primo argumento sufficiant.

Ad secundum respondeo, quod neque Caiet. discursus, qui, ni fallor, cum hac nostra interpretatione omni fere ex parte coincidit, neque nostra præsens ratiocinatio vitio illi incusari debent, nimirum, quod ordinem intentionis cum ordine executionis confundat. Nam præsupposita illa communi intentione, qua Deus bonitatem suam, maiestatemque, & gloriam summo decreuit modo & manifestare, & communicare. Quam intentionem Caiet. implicitè exposuit, & nos explicuimus in ipsa Dei mente reperiri, continuo licuit Deo ad ordinem executionis disponendum transire. Quoniam communicatio tribus illis modis sæpe connumeratis facienda, rationem sortiebatur totalis medij sub illa communi intentione contenti. Qui autem de medijs tractat, ordinem executionis necesse est attendat. Neque quicquam aduersus nos efficiet, qui, huic insistendo difficultati, dixerit. Quod licet tres prædicti ordines ad illum communem finem comparati vnius totalis medij conditionem induant, debuit tamen inter

ipsos

ipsos partialiter consideratos debitus seruari ordo, ita vt is qui perfectissimus est, finis teneat locum ad alios comparatus. Atque adeo voluntas ab eius intẽtione ad alios descendat, vt à fine ad media.

Huic enim obiectioni sic respondeo. Quod ille supremus communicationis modus, qui hypostatica fit vnione, non ita finis est alterius vtriusque communicationis, qui ad naturæ ordinem, & gratiæ spectat, quod ab eo sit necessario desumenda ratio bonitatis, & conuenientiæ per comparationem ad finẽ præcipuum, & vltimum à Deo intentum.

Nam, vt ostendi superius, in quolibet istorũ ordine potuit diuina bonitas & maiestas demonstrari absque dependentia ab hypostatica vnione, saltem substantialiter. Vnde non fuit necesse, quod post primam illam communem intentionem, post primũq; illud vniuersale decretum, Deus inciperet suæ communicationis negotium ab ordine hypostaticę vnionis, cum illa communis intentio non esset necessario accommodanda ad inferiores gratię, & naturæ gradus mediante vnione hypostatica, sed immediatam ad quemlibet gradum istorum trium habitudinem haberet, & sine dependentia ex parte finis vnius ab alio. Non ineptum huius rei afferri potest exemplũ in Principe, qui vt magnificentiam suam, magnamque diuitiarum copiam ostendat, insigne pararet conuiuium tribus distinctum ordinibus. In quorum infimo vulgares, & plebei locarentur homines, in secundo viri nobiles ciuitatis, in tertio tandem & supremo Principes & Magnates Regni.

Certum est, quod supposita illa intentionẽ magnificentiam gloriæ suæ ostendendi, non esset necesse, vt inchoaret dispositionem conuiuij faciendi à supremo gradu, à mensaque præcipua magnatum, quamuis huius mensæ dispositio magis sine dubio esset à Principe intenta: sed quia nulla est dependentia aliorum graduum ab isto primo, neque aliarum mensarum ab ista, nulla esset necessitas inchoandi ab hac præcipua conuiuij parte. Similiter est in præsentia dicendum, imo multo cum maiori ratione. Nam conueniens procedendi ordo, ipsisque rebus accommodatus postulabat, vt primum inchoaret Deus ab infimo naturali ordine, quia ab ipso pendebat tanquam à fundamento tota diuinæ bonitatis communicatio per gratiam, & per hypostaticam vnionem faciendam: Inde enim debuit totus dispositionis rerum ordo desumi, vnde se offerebat dependentiæ habitudo. Dixi quod secundum substantiam iste ordo debuit seruari.

Nam si perfectionem diuinæ communicationis attendimus, vterque ille ordo naturæ, & gratiæ ab hypostatica vnione pendebat. Sed quoniam non à perfectione accidentaria, sed à substantiali erat inchoandum: Idcirco ita nostro more, & concipiendi, & loquendi diuinæ mentis processum disponimus. Quod post illud generale, & commune decretum, immediatè tractauit Deus de communicatione pertinente ad ordinem naturæ, disponendo nõ omnia, quæ ad huius ordinis perfectionem attinebant, sed ea duntaxat ex quibus primaria & substantialis vniuersi, tum visibilis, tum inuisibilis constitutio necessario pendebat.

Nam hæc erat fundamentum necessarium ad gratiam, imo & ad hypostaticam vnionem, quia Deus non intendebat illam separatim, & seorsum à naturæ & gratiæ ordine, sed vt vtrique potius coniunctã, & vt perfectiuam & consummatiuam vtriusque.

Et similiter conueniens fuit, vt post hanc primariam vniuersi dispositionem, immediatè tractaretur de ipso gratiæ ordine. Tum quia proximior est ordini naturali. Tum etiam, quia ordo hypostaticæ vnionis illum vt perficiendum præsupponebat. Et tandem vltimo deueniretur ad tractandum ea, quæ vnionem hypostaticam concernunt. Hic fuit debitus procedendi ordo, vt apparet immediatè post illud commune decretum, & post intentionem illius finis, qui etsi communissimus sit, & vniuersalissimus est tamẽ proprijssimus Deo. Sed hoc peracto discursu, qui substantialem tantum attendebat dispositionem, ordine retrogrado procedendum erat ad perfectionem, & consummationem in prædictis diuinę communicationis gradibus constituendam.

Nam in huiusmodi perfectione ordo naturæ gratiæ ab hypostatica pendent vnione, atque adeo sub hac perfectionis ratione vnio hypostatica locum debuit habere finis pœnitenti ad vtrumque ordinem, & naturæ, & gratiæ.

Cęterum illud primum originale peccatum, quod Deus præuidit substantiali ordini gratiæ, imo & naturæ contrarium, interclusit diuino intellectui aditum, quo pertransiret ad hunc perfectionis statuendæ progressum. Sed necessario fuit Deo (si ita nobis fas est loqui) gradum sistere, & alia tendere via, nimirum reparationis. Vnde prius tractauit de reparatione in vtroque ordine & gratiæ, & naturæ facienda, quam desuper addenda aliqua perfectione operi constituto. Fateor quod talẽ voluit reparationẽ adhibere, vt simul esset & completa reparatio, & consummatissima, absolutissimaque perfectio: vt posset doctissimus Apost. Rom. 5. dicere *non sicut delictum ita & donum*. Et paucis interiectis. *Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia*. Et ex his superest plenè solutum argumentum secundum nostræ intelligentiæ, & interpretationi obiectum.

Sed iam tertio argumento occurramus, quod nõ nulla nos difficultate premit.

Cui primum respondeo, quod cum in illo primo communi decreto implicitè, & virtualiter comprehenderetur voluntas efficax redimendi genus humanum, & quidem redemptione superabundanti, & copiosa, iam fuit locus permissioni diuinæ, qua originale permisit peccatum. Quod citra dubium Deus non permisisset, nisi in illo primo decreto præinclusum habuisset tale remedium.

Sed respondeo secundo, vel potius explico solutionem priorem. Quod in ipsa prima vtriusque ordinis, naturæ, & gratiæ substantiali constitutione voluit Deus ostendere quid possit natura, quidue possit gratia. Decreuitque & Angelis & hominibus ob oculos ponere suæ vtriusq; naturæ debilitatẽ erga diuina, & ostendere quanta eis sit indigentia diuini adiutorij & auxilij, quamque verum sit id quod postea dixit Apost. non longe ab hoc intento loquẽs. *Itaque qui stat videat ne cadat*. Et hoc vt Deus luce clarius ostenderet, tam grandem in Angelis permisit ruinam, & quidem non in inferioribus tantum spiritibus, sed in eorum supremo, ac proinde naturę, &

gratiæ

gratiæ donis omnium excellentissimo, vt ego cum Magno Gregorio, & alijs clarissimis auctoribus, sentio, vt qui in officio perseuerarunt, & ad eum peruenerunt finem, quem Deus omnibus æque proposuerat Angelis: non sibi ipsis, suæque naturali virtuti tantam tribuerent perseuerantiam; atque in semetipsis gloriarentur, sed sub potenti manu Dei humiliati omnia bona ei referrent accepta, & in maximas gratiarum eius prorumperent laudes. Hominem autem mirificè exornatum, clarissimisq; donis præditum, quæ Ecclesiast. 17. connumerantur, ita reliquit in manu consilij sui positum, quod dedit ei tamen sufficientissimum auxilium vnde perseuerare posset, si vellet, & se in officio virtutis continere, sed quoniam, vt August. verbis vtamur, vnde perseueraret illi non est datum, idest, non fuit illi concessum efficax auxilium, quo actu vellet Dei gratia, diuinisque donis, & adiutorijs vti, breuissimo stetit tempore, citissimè ruit, & ab illo felicissimo, eminentiq; innocentiæ, & iustitiæ statu, in miseram & calamitosam descendit inferni seruitutem. Ita vt non immerito Christus ipsum comparauerit ei, qui à Hierusalem in Ierico descendens (qui plane descensus in sacris scripturis in malum, quam sæpius sonat) in latrones incidit, qui eum gratuitis spoliauerunt donis, & in naturalibus lacerauerunt miserè. Ita vt plagis impositis semiuiuum relinquerent. Quod eo sane factum est, ob idque Deus maxime sua prouidentia viens tantum permisit malum, vt cœlo, terræque constaret, quam debiles sint vniuersi rationalis naturæ conatus, vt Deo non specialissime opitulanti, assurgere valeant ad cœlestia insequendum bona: quamque parum fœlices necessum est habeant exitus hi vitæ æternæ candidati, qui suæ naturæ viribus, suæque industriæ freti aliquid moliuntur, & tentant. Et vt cognoscerent homines ex primo parente propagandi, quod si homo in terra pacis vndequaque vallatus, munitus, & circunseptus, securus non fuit, quid poterit illis accidere, qui sunt in superbia Iordanis constituti, nisi specialissima Dei ope defendantur.

Sed ad solutionem præcedentem reuertamur, quam minime excludere, sed præsupponere intendimus, iuxta quam credimus, Illud quoque Deum voluisse, saltem implicita voluntate, vt cum Deus homo factus gratiam conferret hominibus, virtus gratiæ per ipsum donatæ manifestior appareret: mirisque splendesceret modis, cum ad ipsam protoparentis gratiam innocentiæ, iustitiæque prælid. js munitam comparata, multo excellentior, illustrior, potentior, ac fortior, vel ipso experimento monstrante cognosceretur. Quam rem insinuare tantum decreui, quia memini me superius quæstione præcedenti articulo tertio dubio vltimo, non nihil amplius de excellentia gratiæ per Christum collatæ dixisse. Propter has omnes igitur causas rationabilissima, prudentissimaque, ac omni iustitia & æquitate plena fuit illa diuina primi peccati permissio, quæ & in eximiam, augustissimamque Dei gloriam, & in magnam naturæ humanæ vtilitatem, præclaramque ipsius dignitatem cessit, de qua re legantur Cyril. lib. 8. thes. cap. 1. & Athan. or. 2. contra Aria. ex quibus hæc nostra intelligentia poterit facili opera desumi: & ex oratione etiam 3. Athanas. contra Arian. Præsupponunt enim hi Patres Christum non propter se primo, sed propter nos venisse, idest, propter remedium nostrum, quod aliquo modo etiam per modum finalis causæ præcessit in Dei mente ipsum Christi aduentum.

Et hactenus dictum fuerit de sententia S. Thom. & ipsius intelligentia. Illud duntaxat aduertere oportet, nos in conclusione quarta, in cuius expositione tam latè nostra diffusa est disputatio, non casu, & temere, sed consulto potius de originali tantum peccato mentionem fecisse. Quia licet Christus non solum voluerit nos ab originali culpa redimere, sed ab vniuersis, & mortalibus, & venialibus, vt ex his, quæ diximus versus finem præcedentis quæstionis poterit constare, pro qua re lege Concil. 6. Tolet. c. 1. & S. Leon. epist. 8. Et ijs quæ superius dixi, hanc vnā addam rationem, quæ conuincit falsitatis, & erroris contra fidem, sententiam, quæ negauerit Christum pro venialibus, & pro pœnis satisfecisse. Sacramenta secundum fidem applicant nobis virtutem passionis Christi, meritorum eius, & satisfactionum. Et ob id fontes Saluatoris Isa. cap. 12. appellantur. Sed sacramenta præsertim baptismus & pœnitentia vim habent ad mortalia, & venialia remittenda, atque itidem pœnas omnes. Quod ex Concil. Trid. & in Ecclesiæ traditione, & in Patrum doctrina reperiet facilè Theologus esse manifestum: ergo, &c. Præcipuè tamen in remedium originalis peccati, quod totam naturam infecit, Christus in mundum venit. Et ita Ioan. 1. vbi nostra lectio habet. *Ecce qui tollit peccata mundi.* Græci Patres communiter legunt, *peccatum mundi*, videlicet originale. Quod S. Thom. 3. par. q. 1. art. 4. docuit, & clarius in 3. dist. 1. & opusculo 10. cap. 28. & opusculo 22. cap. 13. Et quidem licet alia sint peccata intensiuè grauiora, & tota peccatorum mortalium collectio maiorem malitiæ grauitatem importet, quam sola originalis culpa; nihilominus conuenienter asseritur, Christum propter remediū originalis peccati potius venisse, quam in remedium omnium aliorum, etiam si collectiuè sumantur. Quia fuit peccatum commune, vt dicebam, totam humanam inficiens naturam. Et ita sicut bonum gentis, magis est procurandum, & promouendum, quam particulare, & priuatum quodcunque bonum. Ita malum commune maiori cura repellendum est, quā quodcunque priuatum malum, etiam si intensiuè maius sit, & grauius. Tum etiam, quia originis peccatum radix fuit, & seminarium omnium peccatorum, & ex hac parte multo perniciosius quocunque alio peccato, quantumcunq; graui, & enormi. Et ob id in scriptura sacra appellatur quandoque peccata, Psal. 50. *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.*

Præterea id volui dicere in cōclusione, quod Christi prædestinationem antecessit quidem peccati originalis præscientia in diuino intellectu, non vero necessum est dicere, quod præcessit etiam præscientia aliorum peccatorum.

Posset hic disputari, an si Adam non peccasset, incarnatus esset filius Dei in remedium peccatorum alicuius, vel aliquorum hominum.

Cui dubitationi respondeo. Satis esse verosimile, & quantum opinor certum, quod si vera est S. Tho. doctrina, asserentis Christi prædestinationem non factam

factam fuisse per se primo in exaltationem, & gloriam humanæ naturæ, sed in remedium naturæ eiusdem per peccatum infectæ, Christus non veniret nisi originali peccato existente, quia remedium naturæ ab originali peccato fuit totalis causa aduentus Christi, totalem voco causam, in sensu quem exposui superius, nimirum, quod aliæ omnes quæcunque numerari possint, ad hanc causam tanquam ad primam, & radicalem reducantur.

Si vero Christi prædestinatio alio modo fuisset facta, ita quod Christus venisset nullo extante peccato, ego censerem, quod non mutaret incorruptibilitatem corporis, eiusque immortalitatem toti naturæ communem: corpusque mortale, & corruptibile assumeret propter remedium alicuius hominis, vel aliquorum, qui in illo statu peccassēt. Quoniam tam excellens beneficium, puta quod Dei filius seipsum exinaniret, seruilem formam accipiens, vt in ea moreretur, non debuit fieri nisi propter excellens bonum, quale est bonum gentis, & toti naturæ commune, ne scilicet tota gens pereat. Iuxta notissimum Caiphæ vaticinium, & si verum sui decreti sensum ignorantis. Et quidem in illo statu, in quo perseuerasset innocentia, & originalis iustitia in paucioribus, vt rationabiliter apparet hominibus, peccatum contingeret, quia ab intrinseco nulla, ab extrinseco vero non tot se offerrent homini ad peccandum occasiones, quot se illi corruptæ naturæ statui passim offerunt.

Sed censeo præterea, & si cum formidine, quod si supponamus Christum in illo statu venturum, ita quod esset viator, capaxque proinde meriti: offerret sua merita in sufficiens remedium pro peccatis eorū hominum, qui in statu illo delinquerent. Quod quidem ego asseueranter dicerem, & non sub ea formidine, qua reuera dico, si Christus in illo statu capax esset satisfactionis offerendæ Deo. Sed satisfacere non posset, quia ratio satisfactionis, non solam operis bonitatem, sed aliquam etiam pœnalitatem exposcit, vt communiter Theologi in 4. dist. 19. dicere solent, cuius pœnalitatis Christus tunc non esset capax, cum immortale corpus, & incorruptibile indueret. At remedium pro peccato, non tam constat merito, quam satisfactione, per quam fiat compensatio pro iniuria Deo illata. Vnde non possum certam in hac parte proferre sententiam. Quamuis non improbabile censeam, quod Christi meritum in illo statu æquiualeret, propter sui infinitatem, satisfactioni debitæ pro peccato.

S. Chrysost. & Theophila. super illa verba Paul. *Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*, ad Gala. 2. videntur dicere, quod etiam si vnus tantum homo peccasset, Christus pro ipso moreretur. Cæterum non apertè id dicunt, neque vero illa Paul. verba ad id dicendum nos cogunt. Habent enim illam explicationē legitimam, quod Christi passio tam prodest cuicunque nostrum, atque si Christus pro quolibet nostrum in particulari mortuus esset, vt S. Tho. 3. par. quęst. 1. art. 4. ad 3. Chrysost. lib. 2. de compunctio. cordis luculenter explicuit. S. Dionys. in Epi sto. ad Democrit. mentionem facit reuelationis factę cuidam S. Carpo, in qua Christus ei dixit, se paratum esse iterum ad moriendum pro hominibus, si oporteret. Verū hęc reuelatio, si vt certa admittitur, ea habet sufficientem explicationem, quod Christus erat paratus mori pro hominibus, si alia similis superueniret ei necessitas, videlicet peccatū, quod totā iterū inficeret naturam, sicuti eam originale peccatum infecit. Sed de iis, quę tam incerta sunt rebus, de quibus non possumus certum & determinatum proferre iudicium, quia principijs ad iudicandum sufficientibus caremus, hęc pauca dixisse sat fuerit.

§. 11. *Quinta Conclusio.*

NOn licet affirmare Christum in carne passibili, & mortali venturum, sicut venit de facto, non extante originis peccato: absque vllo tamen erroris aut temeritatis periculo dici po.e.t, quod alio modo, puta, impassibili veniret: sed absolutè nihilominus concedere debemus, quod Christus propter humani generis redemptionem, & salutem in mundum venit.

Prima huius conclusionis pars adeo est certa, vt oppositum esset manifestus error in fide. Docent eā vniuersi Theologi, quę manifesta est ex testimonijs sacrarum literarum, Conciliorum, & Patrum, quæ ad probandas duas pręcedentes conclusiones attulimus, quę si non probant Christum absolutè non venturum nisi extaret originale peccatum (quod satis probabiliter suadent) probant tamen efficacissimè, quod saltem non veniret in forma serui, & in mortali corpore. Neque oportet huius veritatis maiores aut plures probationes afferre, quoniam testimonia citata illam probant sufficiētissimè, aliquot in 3 huius concl. parte ex Patribus addam loca, quę aduocari debent pro ista 1. concl. parte.

Secunda vero pars conclusionis ab vniuersis doctissimis cōceditur. Quam vnus Vldericus, quem refert Dionys. Carthus. in 3. dist. 1. q. 3. negauit, asserēs S. Tho. sententiam adeo certam esse, vt eius oppositum sit plusquam temerarium, sed hic Author singularis fuit in hac rigorosa sententia. Nam omnes alij Theologi, ipse etiam S. Tho. vt supra retulimus, docet illam sententiā, quam postea affirmauit Scot. esse probabilem. Et quidem rigorosum esset plus nimio, non probabilem eam censere sententiam, quā viri grauissimi vt veram: vel vi valde probabilē tuentur. Inter quos annumerari debet Alex. Alens. Nam licet aliquando visus fuerit sententię S. Th. adhęsisse, tandem illam non repugnasse, sed tandem in sententiam propendit Scot. in 3. par. q. 2. membr. 13. Si autem quęras in qua Christus veniret carne, si non peccaret homo. Aliqui dicunt, quod in carne impassibili & gloriosa, qualis est ea in qua resurrexit, & ad dexteram Patris sedet, ac proinde fatentur, quod Christus neq; viator esset, neq; mereri potuisset. Alij vero, & probabilius mea sententia, dicūt, quod veniret in carne eo modo impassibili, quo homines eam habuissent in primo innocentię statu, atq; adeo capax esset meriti, sicut fuit Adam. Ob id censeo hoc secundum dici probabilius, quia primum accedit ad sententiam, quę dicit Christum fuisse prędestinatum in carne gloriosa venturus. Quod est dictu intolerabile, vt superius ostendi.

Tertia vero eiusdem conclusionis pars mihi apparet omnino vera, quoniam siue scriptura sacra, Concilia, & Patres isto, siue illo modo probabiliter expli-

Digitized by Google

explicentur, oportet tamen vt nō discedamus à modo loquendi ipsius sacræ scripturæ, Conciliorum, & Patrum. Constat autem ex præcitatis testimonijs in sacris his omnibus libris absolutè, & simpliciter profetri, Christum venisse in mundum in peccati remedium. Nam cum dixit Ioan. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsū non pereat, &c.* non dixit passibilem aut mortalem daret, sed absolutè daret. Præterea Patrum testimonia, quæ superius in huius veritatis confirmationem retulimus, legendi sunt. Hierony. in cap. 7. Ecclesiast. vbi ita inquit, *Quia homo infixus peccatis maiori indiguit auxilio, venit ipsa sapientia, &c.* Chrysost. homil. 3. in Luc. circa parabolam de Samaritano, Gregor. Nazianz. in oratione 38. fere per totam. Damascen. lib. 3. c. 1. & lib. 4. c. 4. Theophilat. in illud Ioann. 3. *Deus dilexit mundum, &c.* Iustin. de vera fidei expositio. S. Dionyf. lib. 3. cœlest. hyerar. par. 3, versus finem, Lactant. lib. 4. de vera sapientia cap. 24. & 25. & denique nullus est inter Patres, & Authores graues, vno forsan excepto Ruperto Abbat. (qui non immerito inter graues Authores est recensendus) qui docuerit Scot. sententiā. Imo nullus est, qui non expressè affirmauerit sententiam S. Thom. Non desunt, qui Irenęum pro sententia Scot. Idcirco referant, quia lib. 3. cap. 33. ita dixit. *Prædestinante Deo primum animalem hominem, vt à spirituali saluaretur. Nam cum præexisteret saluans, oportebat, quod & qui saluarentur fierent, vt non vacuum esset saluans.* Quibus verbis dixisse videtur Christum prius fuisse prædestinatum, quam Deus decreuerit efficere primum hominem; atque adeo quod fuerit prædestinatus ante originalis peccati præscientiam. Sed certe Irenęus in locis supra citatis manifestè suam explicuit mentem pro S. Thom. sententia, & verbis nunc citatis eandem insinuat, in eo, quod dicit Christum prædestinatum Saluatorem, idest, Redemptorē, loquebatur enim de illa salute, ex qua Christo impositum fuit Saluatoris nomē, nimirum Iesus, quod nomen vocatum fuit ab Angelo, quia ipse saluum facturus erat populum tum à peccatis eorum. Cum autem Irenęus dixit, quod oportebat fieri, qui saluarentur, &c. hæc verba vel non referuntur ad primū hominem, sed ad alios ipsius primi hominis filios, vel, si de primo homine intelliguntur, illud verbum, fieri, idem pollet, quod prædestinari, nam quia reprobi nihil sunt in Dei æstimatione, neque eos nouit dominus approbationis notitia; idcirco grauissimus iste Pater pro eodem reputauit fieri homines, qui saluarentur per Christum, atq; prædestinari in Christum, & per Christū. Colligitur hæc explicatio ex illis verbis. *Prædestinante Deo primum hominem animalem, vt à spirituali saluaretur.* Vel tādem dici pollet sensum Irenęi hunc esse, quod postquam Deus ab æterno Christum prædestinauerat Saluatorem, necessum erat necessitate consequentiæ, quod in tempore produceret homines saluandos, siue primum hominem, siue alios. Qui sensus est verissimus. Sed adhuc nun catet difficultate explicatio Sanctorum Patrum. Nam si Patres nihil aliud intellexerunt, quam quod Christus propter peccatum, & in eius remedium in carne venit mortali, & passibili, qua ratione tam sine distinctione, tamque ore pleno dixerunt Christum non venturū, nisi homo egeret remedio? Dicunt aliqui docti, quod certè Patres tam sunt in hac parte absolutè, & indistinctè loquuti, tamque in fauorem sententiæ S. Thom. quod si scriptura sacra tam aperte in eius fauorem loqueretur, non possemus integra fide ab ipsa S. Thom. sententia recedere, verum hic modus dicendi à me nullatenus probari potest. Nam qui fateretur omnes Patres, quorum retulimus testimonia, sententiam S. Thom. affirmanter docuisse, valde temerarius esset si contrarium eius asseueraret. Imo & erraret in fide: concors enim Patrum sententia in explicatione alicuius scripturæ sacræ testimonij certum in fide facit illum sensum fuisse à Spiritu sancto intentum.

Si ergo Patres tam vnanimi consensione illa supetius à nobis citata scripturæ sacræ testimonia in eo sensu explicuere, quod non extante hominis peccato filius Dei nullo modo in humanam carnem veniret, certa fide tenemur credere hunc esse legitimū illarum scripturarum sensum.

Quocirca dicendum est, quod Sancti Patres in omnibus illis locis, in quibus fauere videntur sententiæ Sanct. Thom. nihil aliud docuerunt, quam quod Christus originali peccato non extante, non moreretur, neque carnem proinde passibilem & mortalem indueret.

Et cum in scripturis sacris hoc nomen, caro, regulariter designet carnem non absolutè, sed subiectam passionibus, & miserijs per peccatum originale introductis, in quo sensu communiter sacrorum Bibliorum interpretes intelligunt accipi carnē in primis verbis nostri prothematis, scilicet, *Verbum caro factum est.*

Hinc fit, quod Sancti Patres intendentes docere Christum non venturum in carne passibili originali peccato remoto putauerunt se hunc sensum sufficienter explicare, vtēdo hoc nomine carnis, aut nomine sanguinis, quod similem etiam intelligentiā habet. Quibus vocibus Patres quam sæpius vtuntur, aut alijs similibus, ex quibus hæc eorum intelligentia satis potest verosimiliter colligi. Verum quare tam absolutè, & tam absque aliquo distinctionis limite affirment, Christum, nisi peccaret homo, non venturum in mundum, non satis adhuc est explicatum.

Dicunt aliqui Theologi, quod quemadmodum si quis statuto decreto, efficacique voluntate decreuerit Romam venire, præscius tamen, quod vocandus esset ab amico Romæ existenti: & ob id differret Romam venire, vsque ad ipsam amici vocationem, quam certo scit esse futuram, verè diceretur venire, quia vocatus, & quod alias non veniret. Ita Christus dicitur venisse propter nostram salutem, & in peccati remedium: & non venturus nisi instaret remedij nostri necessitas. Quia licet decretum, & statutum apud se habuisset in mundum venire, nulla consideratione habita ad peccatum humani generis, ad eiusque reparationem, & remedium, præscius tamen futuri casus totius humanæ naturę distulit aduentum vsque ad tempus opportunum, in quo homines à peccato redimeret, ab eiusque miseria liberaret. Cæterum hæc expositio nonnihil apparet violenta: quoniam certe valde impropriè homo ille, de quo exemplum procedit diceretur venire Romam causa amici vocantis, cum nulla vocationis eius consi-

consideratione habita efficaci voluntate decreuerit Romam proficisci. Et adhuc impropriùs loqueretur qui diceret, hominem illum non venturum esse Romam, nisi fuisset ab amico vocatus: cum antequam præscius esset futuræ vocationis decretum haberet Romam pergere.

Dicunt alij idcirco tam absolutè Patres dixisse, & scripturam insinuasse, quod ita Christus venit in peccati remedium, quod peccato remoto non venisset in mundū, quia ita Christus anima tus erat adhuc in sinu Patris existens, ita affectus ad hominum gloriam, & exaltationem, vt cum primum originalem maculam in humana natura existens præuidit: ita decreuit venire in mundum, vt remedium afferret homini, quod si in alio priori signo non habuisset apud se statutum, & decretum hominem fieri, tunc primum illud ipsum statuisset, & decreuisset, & ita quasi denuo statuit.

Verum hic dicendi modus sufficientissimus plane est ad saluandum proprietatem sermonis illius, qui familiaris est scripturis sacris, nimirum Christum in remedium peccati venisse, & propter hominum redemptionem.

Nam illa animi præparatio, quam modus iste dicendi non irrationabiliter commentatur in Deo, (dum tamen omnis successionis, & mutabilitatis secludatur imperfectio) sufficiens est ad hunc modum loquendi omni cum proprietate verificandum. Quemadmodum Philosophus cui ratione naturali antequam ad fidem veniret, constabat Deum esse omnipotentem & vnum, postquam fidem Christi accipit, non impropriè dicitur fide tenere veritatem eandem: quatenus paratum habet animum, vt quamuis cessaret omnis ratio ex lumine naturali desumpta, quæ illi prædictam veritatem ostenderet, eam nihilominus certa fidei persuasione amplecteretur.

Cæterum præfata illa animi præparatio in Deo, & noua complacentia decreti præhabiti, ex cuius vi Christus in mundum esset venturus: nullatenus sufficit, vt cum proprietate dicamus, Christum non venturum in carne, si natura humana non indiguisset peccati remedio. Quoniam indigentia naturæ humanæ consequenter, & per accidens omnino se habuit ad decretum illud primum, ex quo necessarius fuit, suppositionis necessitate, ipse Christi in carne aduentus.

Hac eadem ratione impugnatur id quod dicunt alij. Nimirum, quod postquam Deus in primo illo decreto statuit, vt Christus in mundum veniret, in alio rationis signo efficaci voluntate voluit originale peccatum permittere, vt esset occasio ipsius Christi aduentus, quod satis est, vt Christus dicatur venisse in peccati remedium. Afferunt exemplum, qui ita dicunt, ex illo 1. Reg. 16. vbi postquam Dominus Samueli præcepit, vt iret Bethleem, vt ibi Dauid in Regem vngeret, Samueli dicenti, *Quomodo vadam, audiet enim Saul, & interficiet me?* Respondit Dominus, *Accipe vitulum, & dic, ad sacrificandum Domino veni.* Quod ipse Samuel fecit, & respondit, & id quidem sine mendacio: eo quod licet sacrificium non esset prima, & præcipua causa, erat tamen immediata, & proxima respectu aduentus Samuelis in Bethleem.

Hic modus dicendi primo non adhuc tanta cum proprietate, atque modus præcedens saluat proprietatem sermonis illius, quo scripturæ sacræ dicunt Christum venisse in peccati remedium, quia sicut sacrificium Samuelis non erat assumptum à Deo, vt sufficiens causa itineris in Bethleem, neque enim Deus illum ad sacrificandum mitteret, nisi extaret causa regalis vnctionis. Ita iuxta hunc dicendi modum peccati remedium rationem tantū habuit impulsiuæ causæ, & non motiuæ, & sufficientis: neque enim sufficiens causa esset, propter quam Deus filiū suum in mundum mitteret, nisi decretum iam, & statutum habuisset in primo signo, ipsum in humanam carnem mittere.

Authores autem præcedentis solutionis libenter fatentur, quod peccati remedium, & si non fuerit prima causa, fuit tamen verè sufficiens, ita vt si alia prius non occurrisset Deo, propter quod decreuit filium mittere mundum, ipsa sufficeret sola ad huiusmodi diuinum decretum.

Sed quicquid de hoc sit, illud tamen est certum, quod neutra ratio harum sufficit ad verificandum id, quod Sancti dicunt, putà, quod Christus non veniret in mundum, nisi instaret humani generis necessitas. Nec enim posset dicere Samuel absque mendacio, quod si non esset sacrificaturus Deo, non veniret ad Bethleem, priusquam tractatum fuisset de sacrificio, præceptum iam erat illi à Domino, vt in Bethleem proficisceretur.

Missum facio, nulla ratione fieri verisimile, quod eo modo scriptura sacra incarnationis Christi causam nobis exponat, quo Samuel volens iniustam Saulis iram effugere, prædicta fuit equiuocatione vsus, quæ ob Saulis malitiam Semueli fuit licita, quanis inde Saul occasionem deceptionis acciperet, occasionem, scilicet, existimandi illam esse præcipuam causam: nam talis deceptio ipsius Saulis malitię erat imputanda. At scriptura sacra veram nobis voluit rationem, & causam Christi incarnationis exponere, & non errandi occasionem præbere. Nulla enim ex parte hominum malitia est commentanda, propter quam licita esset talis æquiuocatio.

Missum præterea facio illud Samuelis exemplum valde esse dissimile; Quoniam postquam Deus præcepit Samueli, vt in Bethleem sacrificium offerret, æque tenebatur obedire Deo in oblatione sacrificij, atque in vnctione Dauidis in Regem: atque adeo respectu eius sufficiens, & efficax causa erat offerendū sacrificium, vt Bethleem adiret. Dicunt tandem alij, quod Sancti Patres executionis ordinem, non intentionis considerarunt: & secundum executionis ordinem, decreuit Deus filium non mittere, nisi in peccati remedium. Quod ob id permisit, vt in eius remedium veniret Christus, & non alias.

Hęc interpretatio haberet locum in illa priori intelligentia opinionis secundæ, quam nos penitus superius improbauimus, secundum quam in ipso Christi incarnationis decreto implicitè inuoluebantur, & peccati permissio, & humani generis reparatio, tanquam media ad executionem necessaria.

Cæterum sententia Scoti hanc virtualē continentiam non admittit: vnde non potest ei ista accōmodari solutio & doctrina. Quod vero nō procedat solutio ista, si Christi prędestinatio non inclusit virtualiter

liter

liter peccati permissionem, eiusq; remedium, patet. Illud prædestinationis Christi decretum fuit absolutum, & efficax, & totaliter independens à peccati permissione, quia neq; illam in aliquo genere causæ præsupposuit, neq; vt necessarium mediū virtualiter inclusit. Vnde ergo ab ea in executione pendere potuit? nisi per accidens forsan ex volūtate Dei superueniente, & id ordinante, quę constare nequit nobis.

His ergo & alijs prætermissis. Dico primum in huius rei expositionem. Absolutè & sine distinctione fatendum est (etiā supposita Scoti opinione) quod Christus venit in mundum in peccati remedium. Patet, quia ita loquuntur scripturæ sacræ, à quarum loquendi modo nemini recedere licet. Non enim per hiperbolem, aut per figuram ita loquuntur, sed proprio, & plano, ac eis familiari sensu, quem proinde loquendi modum, & possumus, & debemus imitari. Et mihi quidem valde placet secundus ille modus dicendi relatus ad proprietatem huius scripturarum loquutionis tuendam, videlicet, quod præuiso peccato Deus paratum habuerit animum, & ita expeditū ad mittendum filium suum in mundum, atque si ante illud facere non decreuisset.

Dico secundo. Supposita Scot. opinione non esset absolutè concedendum, quod Christus non veniret in mundum nisi extaret humanæ naturæ necessitas, sed hoc dicendum esset aliquo additamento apposito, ex quo, vel formaliter, vel virtualiter daretur intelligi, quod Christus non veniret in carne passibili, & mortali, crucisque morti adictus, nisi talis instaret necessitas, & ita loquuti sunt Sancti Patres, vt superius aduerti. Qui tamen prætermissere disputationem, de qua nunc agimus, an scilicet, Christus non extante peccato aliter veniret, & quia nihil certum ad eius resolutionem poterant ex sacris scripturis afferre, & quia eius resolutio parum referebat ad fidē, & mores. Iuxta hæc, quæ diximus, intelligenda est tertia quintæ conclusionis pars.

Solutionibus argumentorum deinceps insistere oportet. Et primo quidem soluenda sunt argumenta, quæ pro prima informauimus sententia.

§. 12. *Solutiones argumentorum primæ opinionis.*

AD primum igitur argumentum principio asse ro. Non esse certum, quod illa Paul. verba, scilicet, *Primogenitus omnis creaturæ*, referri debeant ad Christum ratione humanitatis eius, quamuis sit valde probabile. Quia præter authores, quos in argumēto pro hac retuli intelligentia, docent idipsum Athanas. in serm. 3. contra Arianos, & in tractatu de definitionib. & Cyrill. in lib. de incarnatio. vnigeniti c. 1. & Dialog. de Trin. lib. 4. Et Concil. Sardicense in Epist. ad omnes Episc. Dico tamen non esse certam hanc Paul. intelligentiam, quoniam alij quidam Patres, & grauissimi Bibliorum interpretes censent illa verba ad Christi diuinitatem fore referenda, ita Ambros. super illum Paul. locum, & S. August. lib. 1. de Trinit. cap. 12. Chrysost. super hæc verba Pauli. Etsi in 1. cap. ad Hebr. tantisper visus fuerit priori interpretationi fauere. Et Basil. lib. 4. contra Eunomi. inquit, quod sicut Christus dicitur primogenitus ex mortuis, quia est causa omnibus mortuis resurgendi, ita ipse met Dei filius, vt patris verbum dicitur primogenitus omnis creaturæ, quia est omnibus causa essendi. Cæterum supposita priore intelligentia, quæ ad humanitatem Christi illa verba accommodat. Respondeo primum, quod in eo sensu Paul. Christum appellauit primogenitum omnis creaturę, in quo vocauit illum primogenitū ex mortuis, cui intelligentiæ fauet Cyril. citato in loco. Et multo clarius Concil. Sardicens. in epist. citat. & colligitur apertè ex Athanas. locis citatis, & quidem in tract. de definition. quærens quare Christus dicatur primogenitus, nihil aliud respondet, quam quod eo quia primus ab inferis surrexit non amplius moriturus. Et serm. 3. citato, exponens illa verba Paul. ita dicit. *Veritas ipsa docet eum primogenitum inter multos fratres appellatum fuisse ob carnis nostræ cognationem, Primogenitum quoque ex mortuis, eo quod per eum, & eum eo resurrectio mortuorum inceperit. Primogenitum porro omnis creaturæ, eo quod pater suo in homines amore per verbum suum non solum omnia condere: verum etiam, quia creaturam, de qua loquitur Apostolus, accepta reuelatione filiorum Dei liberare voluerit ab omni seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei, atq; ita creatura in libertatem vindicata futurum est, vt & sit Dominus noster, & illius, & omnium adoptiuorum primogenitus, & vt in ipso, qui primus dicitur, hi qui post ipsum subsequuntur, quasi suo principio conserit, coaptatique perdurare queant.* Et paucis interiectis sic ait. *Ita vt patris quidem vnigenitus, quoniā ex eo solus & vnicus est, Creaturæ autem primogenitus, quoniam omnes per eum ius filiorum, adoptionemque adipiscuntur.* Ex his verbis, & alijs multis, quæ ibidem habentur, manifestè colliguntur duo. Alterum, quod nomine creaturæ in illis verbis. *Primogenitus omnis creaturæ*, non omnē creaturā, vt insensibilem, & brutam comprehendit, sed homo duntaxat intelligitur, qui à S. Paul. ibidem aduertente Athanas. noua creatura vocatur. *Si qua*, inquit, *in Christo noua creatura, &c.* Illa interposita Athanasij verba, Creaturam de qua loquitur Apostolus, istud primum insinuant. Sed expressioribus verbis id asserit ibi Athanas. reputans magnum absurdum, quod Christus comparatione ad bruta animantia, & ad res insensibiles primogenitus dicatur, quia non debet, neque potest harum rerum frater vocari. Et in eadem fuit sententia Hieronym. versans illud Pauli Roman. 8. *Expectatio creaturæ, &c.* Alterum quoq; ex Athan. verbis colligitur, Christū scilicet, ob id primogenitum omnis creaturæ vocari, quia primus fuit prædestinatus, & in ipso prædestinati sunt omnes, qui perfectam, & consummatam filiorum Dei adoptionem accipient: quæ tunc erit vndequaque perfecta, quando in vltimo die Beatorum animæ reassument corpora in glorioso immortalitatis statu cōstituta, ad instar resurrectionis Christi, qui fuit primitiæ dormientium.

Ex hac autem Athanas. intelligentia, nullatenus inferri potest, Christum fuisse prædestinatum prius ordine rationis, quam Deus totum istud creaturarū vniuersum futurum præordinaret. Sed colligitur duntaxat, quod prius ratione Christus prędestinatus fuit, quam cæteri prædestinarentur homines. Posset etiam dici (& non longe à mente Athanas. in eodem loco) quod Christus dicitur primogenitus omnis

crea-

creaturæ, non comparatione ad ipsam primam creaturarum productionem, & creationem. Hæc enim non ad Christum, vt hominem, sed ad ipsum, prout Dei Verbum, est referenda: sed dicitur omniū creaturarum primogenitus, comparatione ad eam reformationem, & nouitatem, quam omnis creatura accipiet, cum in vltima hominum resurrectione reuelabitur gloria filiorū Dei. Tunc enim, vt Pau. Rom. 8. dicit, *Omnis creatura liberabitur à corruptione seruitutis*. Nam tunc Deus cœlum nouum, & terram nouam faciet, non secundum substantiam, sed secundum nouam eorum perfectionem. Et omnis creatura in ipsa hominis renouatione (qui Marci cap. vltimo, omnis dicitur creatura) reformabitur, & renouabitur, ac simul cum homine resurgēte in nouam resurget vitā. Ac proinde quasi de nouo generabitur, sicut ipsa hominis resurrectio, regeneratio in scripturis sacris vocatur. Respectu igitur huius nouæ totius creaturæ natiuitatis Christus dicitur primogenitus omnis creaturæ. Chrysost. hom. 11. ad popul hanc interpretationem verbis expressissimis docuit.

Tertio responderi potest cum Hieronymo exponente eadem illa Pauli verba: *Primogenitus omnis creaturæ*, quod primogenitus appellatus est Christus non duratione precessionis, sed dignitatis prioritate. Itaque non vocatur primogenitus ratione æternæ prædefinitionis, sed ratione temporalis generationis, in qua non tempore, sed dignitate creaturas omnes antecessit.

Quarto respondetur, argumentum illud primum nullatenus procedere aduersus S. Tho. sententiam, in illo sensu, quem cæteris esse dixi præferendum, nimirum, quod licet in genere causæ materialis precesserit etiam intētionis ordine ipsa totius vniuersi, totiusque & naturæ, & gratiæ ordinis constitutio, in genere tamen finalis causæ praecessit simpliciter ipsa Christi predestinatio. Dixi simpliciter, quia secundum quid, humanæ naturæ redemptio, etiam in genere finalis causæ, vt superius exposui, eandē præcessit Christi predestinationem: secundū quod Christus prædestinatus fuit non absolutè, sed vt venturus in carne passibili, & mortali humanæ redemptioni accommodata. Iuxta hanc sententiam argumentum illud nullam vim habet. Nam concedimus ei, quod intēdit, Christum scilicet primogenitum esse omnis creaturæ. Quia decretum incarnationis eius, quæ generatio in litteris sacris quandoque vocatur, vt ps. 2. *Ego hodie genui te*, prius fuit prioritate causæ finalis, quæ est prioritas simpliciter, quam totius vniuersi constitutio. Non autem tam facilè soluitur hoc argumentum, si sequamur modum alium à nobis excogitatum, & vltimo loco in quinta conclusione positum: iuxta quem in primo decreto non fuit facta expressa incarnationis Christi mentio. Posset tamen dici, quòd ex vi illius primi decreti, in quo Deus voluit se communicare triplici illo possibili communicationis modo, & potissimum summa communicatione, quæ est vnio hypostatica, ortum habuit specialis illa Christi prædestinatio, quæ in alio signo, & alio decreto constituta est. Nam in illo primo decreto, vt superius dixi, implicabatur efficax voluntas permittendi originalem culpam in natura humana, ac proinde & assumendi eandem naturam per hypostaticam vnionem. Imo & quod persona hanc naturam assumens, ipse esset Dei Filius. Et hoc vltimum probatur, quia posita originalis peccati præscientia, continuo insurgebant congruentiæ illæ superius à nobis expositæ, & aliæ innumeræ, ob quas conueniens erat, vt potius diuinum Verbum negotium reparationis humanæ sibi assumeret, quàm alia diuinæ Trinitatis persona. Et inter alias congruentias, quarum non meminimus, quæ sunt innumeræ, de quibus legatur Alexand. Alens. 3. part. quæst. 1. memb. 5. art. 1. illa est præcipua, congruum fuisse, & diuinam sapientiam decens, vt Filius, qui est figura, & substantialis imago Patris repararet, & reformaret illam Dei imaginem, & similitudinem, in qua homo à principio ex præcipua ipsius Dei consideratione fuerat conditus, vt constat ex illo Genesis 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*. Quam similitudinem peccatum abstulerat, ipsamque detrpauerat, & fœdauerat Dei imaginem. Huic congruentiæ attestatur Paulus ad Romanos 8. illis verbis, *Quos prædestinauit conformes fieri imaginis Filii eius*. Cum ergo in illo primo communi diuinæ mentis decreto, implicita fuerit Christi incarnatio, quamuis explicita, & formalis eius prędestinatio non intelligatur, nisi post decretum creationis mundi: non improbabiliter dici potest, quod Christus hac ratione potuit primogenitus omnis creaturæ vocari. Sed cui hæc solutio non placuerit, recurrat ad alias præcedentes, quæ sunt sufficientissimæ, & in ipsa Patrum doctrina fundatę.

Ad secundum argumentum omnino negandum esse censeo, quod Paulus per illa verba, *Ante mundi constitutionem*, non intellexerit ipsam realem productionem creaturarum, sed æternam eiusdem productionis dispositionem, & præordinationem. Neque reperio in Patribus illam intelligentiam huic Pauli textui accommodatam: sed plano sensu procedentes intelligunt Paul. fuisse loquutum de illa externa mūdi constitutione, quam Moys. Gen. 1. factam describit, *In principio*, inquiens, *creauit Deus cœlum, & terram*. Legantur sacri expositores super illum locum, speciatim Hieron. & Ambr. Legantur Patres locis in hac quæstione citatis. Et qui legerit, videbit hanc fuisse Patrum sententiam. Ad impugnationem autem eius in argumento insinuatam dicitur eam fuisse Paul. mentem in illo loco, quod antequam Deus in tempore crearet mundum, ab æterno nos elegit in Christo principali electione. Ita quod aliarum rerum creandarum electio huic comparata, pro nihilo reputabatur in ipsa Dei æstimatione, nec creaturæ aliæ, quamlibet perfectæ pertinuerunt ad principalem, & potissimam Dei electionem, & prædefinitionem solis prædestinatis concessam. Nam quamuis volitæ fuerint, & electæ à Deo res omnes aliæ, quas produxit in tempore, in earum tamen electione quasi ludens, & ferè nihil agens se gessit Dei Sapientia. Cum vero ad electorum prædestinationē peruentum fuit, serio, & magna consideratione tractatum est negotium, agebatur enim de re valdè chara Deo. Vtpote de membris Christo capiti miro vnionis glutino incorporādis, & indissolubili vinculo coniungendis. Solet ad hoc notari id, quod diuina Sapientia Prou. 8. dicit, *Eram ludens coram illo per singulos dies*, idest, ludebam in dispositione earū

rerum, quæ spatio sex dierum Genes. 1. narrantur à Deo creatæ,& subiungit, *Et deliciæ meæ esse cum filiis hominum*. Notetur verbum, *esse*, denotat enim permanētiam,& perpetuitatem, quæ ex ipsa oritur prędestinatione. Expendatur præterea illa dictio, *Et*, quæ causalem, vel quasi causalē reddit sensum, hunc scilicet, idcirco in aliarum rerum dispositione ludebam, quia deliciæ meæ non illis in rebus, sed esse cū filijs hominum. Legatur ad pleniorem huius solutionis intelligentiam S.Th. 1.p.q.2.art.3.

Secundo respondetur eidem argumento, quod si velimus intelligere illa Paul. verba, in sensu quem argumentum contendit, ita quod constitutio mundi non ad externam, & temporalem eius creationem, sed ad ęternam, & internam ipsius in Dei mente prçordinationē sit referenda, facilè dici potest, quod illa particula *Ante*, non denotat antecessionem durationis, aut naturę prioritatem, sed auctoritatem,& dignitatem electorū in Christo. In quo sensu Ioan. Bapt. Io. cap. 1. dicebat, *Qui post me veniet, ante me factus est*, ante me, idest dignior me, mihique prçlatus est, vt inquit August. Itaque sensus Pauli est, quod in illa ęterna rerum omnium constitutione, & prçordinatione, prædestinatorum electio multis partibus in dignitate,& excellentia præstat constitutioni, & præordinationi aliarum rerum, consideratis ipsis obiectis diuinæ præordinationis, & inter sese comparatis. Nam ex parte diuini actus, omnia sunt ęqualia. In hoc sensu referebā paulo superius S. Hieron. exponentem illa verba, *Primogenitus omnis creaturæ*, ita vt primogenitus solam dignitatis prioritatem,& antecessionem in humana Christi generatione importet.

Tertio denique respondetur, illud argumentum, vt plurimum probate Christi ptędestinationem in genere causę finalis prçcessisse ęternam rerum omnium prçordinationem: quod nos libenter admittimus. Sed quod attinet ad ordinem prędestinationis electorum, per comparationem ad constitutionem totius vniuersi, nisi duas supra positas solutiones amplectamur, hoc argumentum non facilem in doctrina S. Th. solutionem habebit: secundum quam non possumus negare, quin hominum prędestinatio prçsupposuerit originalis peccati prçscientiam, ac prçscientiam proinde hominis creati, & totius vniuersi constitutionis. Possemus quidem dicere, hac stante S. Th. doctrina, quod sicut de Christi prędestinatione dicebamus, eam prçcessisse in genere finalis causę prçordinationē ordinis vtriusque, & naturę, & gratiæ, fuisse autem in genere materialis causæ posteriorem: ita hominum prædestinatio in genere causæ finalis antecessit æternam vniuersi totius constitutionem, quam tamen prioritate causæ materialis præsupposuit, quantum ad primariam saltem eius constitutionem. Nam multa singularia, quæ effectus sunt prædestinationis, in nullo genere causæ ipsam præcesserunt in diuina præscientia. Hæc solutio est satis accommodata ad multa soluenda argumenta, & existimo esse valdè rationabilem, ac proinde amplectandam, iuxta quam ita tenemur procedere in disponendo ordine diuinæ prçordinationis: quod postquam Deus speculatrice notitia tres nouit ordines sępe connumeratos, quibus suam poterat bonitatem diffundere, mox in primo signo rationis practicæ prædestinauit Christum, vt esset Filius Dei naturalis, atque itidē Redemptor,& Saluator hominum, principatumque super omnia teneret. In secundo vero eiusdem rationis signo quosdam homines Deus in Christo,& per Christum elegit, ac sanè prædestinauit; quos præfecit, & miseris reprobis (quorum reprobatio ad idem signum reduci potest) atque cunctis alijs rebus homine inferioribus. Nam sicut omnia propter semetipsum operatus est Dominus, & impium quoque in diem malam, ita & eadem omnia sibi dilectissimis prædestinatis subiecit, neque planè mirum, nam cum sint coniunctissima Christo capiti membra: ea quæ capiti deseruiunt, æquum erat in seruitium quoque, & obsequium corporis destinarentur. In tertio tandem signo præordinauit totam earum rerum dispositionem, quę ad ordinem spectant naturę. Cæterum hæc dispositio, quæ simpliciter pertinet ad tertium signum, secundum quid, idest secundum ordinem causæ materialis pertinet ad duo priora signa, estque prior in isto materiali genere vtraque prædestinatione & Christi,& sanctorum.

Tertium argumentū nunc nunc assignata solutione diluitur: neque oporteret vllum verbum addere, nisi nos cogeret noster ille vltimus dicendi modus circa quintam conclusionem excogitatus. Iuxta quē sanctorum prædestinatio præsupposuit absolutè decretum constitutionis mundi secundum ordinem naturæ,& gratiæ dispositum. Imo & ipsa Christi prædestinatio formaliter sumpta, istud præsupposuit decretum, iuxta modum declaratum ibidem. Vnde aliter oportet hoc argumentum diluere, vt illud dicendi modum probabiliter tueamur.

Secundo ergo respondetur huic argumento tertio per interemptionem præmissæ maioris. Probationi dicitur, quod ex Pau. testimonio ibi citato colligitur, & id quidem non infirma deductione, Christum finem esse rerum omnium. Prædestinatos similiter omnium eorum finem esse, quæ sub ipsis continentur. Ad hanc autem subordinationem saluandam, nō est necesse, vt in prædestinatione, & prædefinitione in Dei æternitate constituta, prius rationis ordine Christus fuerit prædestinatus, quam fuerit ordinata rerum naturalium creatio. Nam cum ad manifestandam Dei bonitatem,& gloriam, qui est vltimus finis, & præcipuè à Deo intentus, rerum naturalium creatio, ipseque naturalis ordinis constitutio non per se pendeant à Christi prædestinatione, & multo minus à prædestinatione sanctorum, nulla est necessitas cōstituendi illam prioritatem, & antecessionem finalis causæ in decreto prædestinationis Christi, aut sanctorum respectu decreti creationis rerū. Sed potius ratio probabilis postulat, vt cum Christi prædestinatio, atque etiam sanctorum per se pendeant in genere causæ materialis ab ipsa vniuersi constitutione, quod tota Dei præordinatio,& rerum dispositio inchoauerit simpliciter à decreto constitutionis mundi, tanquam à fundamento omnium disponendorū. Non me latet, hanc dependentiam prædestinationis Christo, & sanctorū à mundi constitutione, vt à fundamento non esse sufficientem ad indocendam prioritatem simpliciter: quia poterat esse ex alio extremo maior dependentia, videlicet formalis, aut finalis, & ita tantum induceret prioritatem secundum quid,

Digitized by Google

quid, idest in suo materiali genere, quod iam superius ipse dixeram. Sed tamen supposito, quod non sit, vt superius probaui, dependentia ordinis naturalis, & constitutionis mundi à prædestinatione Christi, aut sanctorum in genere formali, aut finali respectu diuinæ prouidentiæ, quæ licet magis respiciat Christi prædestinationem, & sanctorum, quàm totā rerum vniuersitatem, non tamen prius, nec immediatius: idcirco illa fundamentalis dependentia inducit prioritatem simpliciter in diuinis decretis. Quia ex alio extremo non est vnde coarctetur, & limitetur hęc prioritas: atque ita manet prioritas simpliciter à nulla prioritate alterius generis pendens. Vt autem verè, & propriè dicamus, quod omnia naturalia ordinantur in Christum, & in prædestinatos tanquam in finem, satis fuerit dicere cum Siluestr. in q. 1. primæ Dominicæ Aduentus. Quod & alij grauissimi docuerunt Theologi, quibus adnumerādum censeo Caiet. 3. p. loco citato, quod postquam Deus tribus decretis in sua æternitate statuit mundū creare, Christum incarnari, electos saluari. Inter quæ decreta primum fuit creationis mundi, secundum prædestinationis Christi, & tertium electorum prædestinationis, quæ ab vno primo vniuersalissimo decreto quasi primam traxerunt originē, in quo Deus voluit se summo possibili modo communicare, quæ communicatio consistit triplici illo ordine superius exposito. Inuenſque excessum perfectionis, quo Christus res vniuersas, & naturalis, & supernaturalis ordinis superabat, eas omnes in Christum retulit, vt in finem, eumque ipsis omnibus prætulit, & præposuit, & eas omnes ipsi Christo subiecit. Prædestinatos quidem immediatè tanquam præcipua Christi capitis membra, & quæ pręcipuum ab ipso influxum participāt: res autem alias omnes mediatè, & remotius, & ipsis medijs prædestinatis: quibus, tanquam præcipuè post Christum totius ordinis à Deo prouisi parti, subiecit, & submisit res alias omnes, & ad ipsos vt ad finem proximum ordinauit, quo mediante in Christum, & Christo mediante in Deum referentur, quia Deus est Christi, vt hominis, caput. Hunc discursum seruauit Paul. in loco, qui in tertio argumento refertur.

Sed dices: Quare Deus hunc ordinem, quem inter Christum, prædestinatos, & res alias omnes iā præordinatas constituit, non seruauit in prima harū omnium rerum præordinatione. Ita vt à decreto prædestinationis Christi totus ordo diuinę pręordinationis inchoaret? Respondetur consentaneè ad ea, quæ iam diximus, quod primus præordinationis ordo nō debet attendi secundum rerum perfectiones, sed secundum depēdentiam, & habitudinem, quam habent inter sese in ordine ad finem, quem per se primò, & principaliter prouisor intendit, quia tunc non attenditur ad perfectiones ipsarum rerum, quæ vt media ad illum finem assumuntur, sed ad habitudinem quam habent ad ipsum finem. Vnde si immediatè, & ex æquo hęc omnia media illum præcipuum respiciunt finem, quem prouisor intendit, & sine dependentia vnius ab alio, quamuis sint dispa ris, & inæqualis perfectionis, ex æquo tamen, idest independenter, omnes acceptantur, vt media ad illū finem. At postquam iam cessauit illa immediata consideratio vltimi finis, & agitur de ipsis rebus ad illum finem acceptatis, & ordinatis, considerari debet particularis earū perfectio: & quæ perfectior fuerit, & excellentior, potiori loco debet haberi, & reponi.

Ad confirmationem tertij argumenti respondetur eisdem solutionibus, quibus diluimus ipsum tertium argumētum. Concedimus enim prędestinatos habere rationem finis comparatione ad res omnes alias ipsis inferiores, & quod ipsa insensibilis creatura suam tunc omnem consummationem accipiet, quando cōsummata fuerit, & reuelata ipsorum prędestinatorū gloria. In solutione primi diximus nonnulla, quæ ad huius confirmationis solutionem valde expediunt. Hieron. super hęc Pauli verba, varias refert eorum intelligentias, & tandem in eam propendit, quæ creaturæ nomine solam intelligit rationalem, quę omni eam parte consummabitur in die generalis resurrectionis. Eandem sequuntur expositionem Aug. lib. 83. quęst. in q. 67. & lib. 1. retract. c. 26. & Greg. lib. 4. moral. cap. 42.

Quartum argumentum ex duabus etiam solutionibus tertio argumento assignatis diluitur. Concedo enim Christum esse omnium rerūm egregium, & excellentissimum epilogum, in quo Deus omnia recapitulauit, & in quem retulit, & ordinauit omnia, tanquam in excellentem finem: siue hoc fuerit in primo decreto, siue in secundo, siue in tertio, nam de hoc nihil ibi dixit Paulus, sed theologico reliquit discursui, & disputationi sapientum.

Quintum argumentum, quod tantopere magnificant Scoticæ scholæ Antesignani, & quo putant se rem efficere aduersus Thomisticam doctrinam, valde ex dictis infirmum, & penitus eneruatum relinquitur. Nam primū concedimus Scoto, Deum prius in ordine causę finalis Christum dilexisse, & prędestinasse, quàm prędestinauerit Sanctos, quàm q; prędordinauerit ipsam totius vniuersi, siue visibilis, siue inuisibilis machinam. At quod in ordine materialis causę non Deus pręscierit, & approbauerit res ad naturę ordinem spectātes, vnde probat Scotus? Atque adeo neque probat, quod pręscientia originalis peccati non antecesserit secundum ordinem materialis causę Christi prędestinationem.

Dico præterea, illud argumentum nec etiam sufficienter probare, quod Deus prius ordine causæ finalis Christum prædestinauerit, quàm mundi constitutionem disposuerit. Nam illa Scoti propositio, Omnis ordinatè volens, magis, & prius vult ea media, quæ sunt fini propinquiora: habet verū, quando media sunt propinquiora in hoc sensu, quod prius, & immediatius, atque independentius participant ipsam finis bonitatem, & conuenientiam, & dependenter ab ipsis alia media participant eandem finis conuenientiam, & bonitatem. Falsa autem est illa propositio, si intelligatur de medijs, quæ propinquiora sunt fini ratione perfectionis duntaxat, vt in præsentia contingit. Dicere solent Dialectici (quod non erit extra causam referre) species, quæ sub genere continentur, non esse perfectionis ęqualis, neque æqualiter secundum perfectionem ipsam generis essentiam participare, quia, vt Arist. 7. Phys. tex. 17. & 18. dicebat, *In genere latent multa*, seu, vt alia versio habet, *Latent æquiuocationes*, idest multæ species perfectionis inæqualis. Sed nihilominus omnes species æqualiter participant essentiam, & rationem

Digitized by Google

sui generis æqualiter, idest immediatè, & sine dependentia vnius ab alia. Itaque maior perfectio in vno extremo, nõ infert alterius extremi dependentiam ab ipso, neque dependentiam vtriusque extremi ab aliquo superiori, cui vtrunque subordinatur. Quare ex eo, quod Christi prædestinatio longè sit perfectior, quàm tota vniuersi visibilis, & inuisibilis constitutio, non legitima consecutione deducitur, quod in ordine ad illum vltimum finem, quē Deus intendit, ipsam nempe suæ maiestatis, & gloriæ manifestationem, res ordinis naturalis, & quæ ad constitutionem vniuersi spectant, aliquam habeant dependentiam, præsertim quoad substantialem sui dispositionem, à Christi prædestinatione, & gloria, & à prædestinatione Sanctorum. Vnde ex toto Scoti discursu tantum colligitur, quod Deus magis amat Christum, & eius gloriam, quàm res alias vniuersas: non tamen infert discursus ille, quod prius in primo præordinationis ordine ipsum Deus amauerit, & prædestinauerit, quàm totam mundi constitutionem ordinauerit, & disposuerit faciendam.

Ad confirmationem respondetur primò, quòd si Christus ex vno extremo, & res aliæ omnes ex altero seorsum sumantur, & non per respectum, & subordinationem ad vnum: bene concluderet illa confirmatio, concedendaq; proinde esset eius consequentia. Cæterum cõsideratis & Christo, & rebus alijs omnibus per modum vnius totalis medij, vnico supremo fini, & vltimo subordinati, non oportet, imo vix fieri potest, quod prius Christus diligatur, & ametur, quã res aliæ: nisi aliæ res ab ipso Christo pendeant secundum habitudinem ad illum finem. Nam si ex æquo ad illum finem se habent, & non res aliæ mediante Christo, nulla ratio est, propter quam aliæ res posterius eligantur, & amentur, quamuis diligantur minus, quia sunt minus perfectæ, & imperfectius participant finis bonitatem, & conuenientiam.

Secundo respondeo, quod etiam si Christus, & res aliæ omnes seorsim considerentur quasi duo extrema nulli superiori rationi subordinata: adhuc non est necessarius ordo inter amorem Christi, & amorē aliarum rerum. Nam cũ inter se hæc extrema essentialiter non pendent, quod vnum sit perfectius altero, tantum infert, quod sit magis diligibile, nõ verò quod sit prius diligibile. Quoniam etsi leo sit perfectior equo, non subinde dicere tenemur, quod Deus vt author naturæ in prima rerum cõstitutione prius leonem, quàm equum voluerit, & amauerit, etsi magis amauerit: quia Deus magis diligit, quæ meliora sunt, & perfectiora. Ecce quemadmodum tota illa Scotica argumentatio debilis est, & plus verbositatis habens, quàm roboris. Et illud habet imbibitum peccatum, quod pro eodem reputat aliquid magis diligi, & prius diligi: quæ est manifesta & vocis, & mentis æquiuocatio.

Ad authoritatem Ruperti Abbatis, qui in huius sententiæ confirmationem adducebatur, respondetur, Rupertus nihil dixisse aliud, quàm id, quod nos libẽter fatemur, videlicet, Christi prædestinationem in ordine finalis causæ, & hominum, & Angelorum prędestinationem antecessisse, & totã vniuersi constitutionem. Quod si quid aliud docuit, singularis fuit in hac sententia inter omnes graues authores, & Patres.

Ad sextum argumentum. Non possum non mirari, quo pacto auctores graues, & in Patrum lectione versatissimi huic argumento tantum deferant, vt ipsum ferè palmare, vt aiunt, & efficacissimum esse crediderint. Cum inter omnia argumẽta, quæ pro hac sententia solent afferri, sit debilissimum, & quantum opinor, est impertinens. Primo, quoniam adhuc nõ est res omnino constans num in illo loco Prouerb. 8. Salomon de Sapientia increata sermonem instituerit, an potius de illa creata sapientia, quam ipse, & petiuit, & impetrauit à Deo 3. Reg. c. 3. Nam quod hoc testimonium de creata sapientia possit intelligi, illudque sic intellexerint olim multi doctissimi viri, docet August. sermon. 58. de verbis Domini, & Hierony. versans illa eadem verba, & Greg. Nazianzen. oration. 36. num. 5. Quod si posteriores Patres hunc locum de creata sapientia intelligendum esse tam libenter dixerunt, eo planè fuit, vt ex August. & Nazianzen. colligitur, ne Ariani hæretici, qui ex hoc loco Prouerb. 8. suum conabantur errorem alicere, Christum creaturam esse asseuerantes, putarent Catholicos Ecclesiæ Patres, & Doctores suorum argumẽtorum difficultates effugere, decsseque illis modum, quo possent eorum argumenta manifestis solutionibus diluere. Et ob id probabilem scripturæ sacræ negarent intelligentiã. Nam quod locus iste de increata possit Sapientia intelligi, nemo est qui ambigat. Nam huic intelligentiæ valdè fauent multa, quæ in contextu illius loci habentur, quæ multo suauius ad increatam, quam ad creatam sapientiam accommodantur, vt legenti fiet manifestum. Deinde secundo, supposito, quod de increata Sapientia hoc testimonium debeat intelligi, & quod referẽdum sit ad humanam naturam, quam ipsa Dei Sapientia sibi in tempore copulauit (nam vtrunque ego libenter admitto, quia vtrũque grauissimi docuerunt in eodem sexto argumento citati Patres) nulla potest verosimili ratione ex antiqua Patrum doctrina colligi, quod illa Sapientiæ creatio, de qua ibi fit sermo, fuerit disposita, & præordinata ante omnem mundi constitutionem, & prọordinationem. Quoniam omnes ferè Patres, quibus de interpretatione huius loci incidit sermo, dicunt sapientiam fuisse creatam, idest præordinatam ab æterno in humana carne venturã, vt initium esset viarum Dei, idest operum Euangelicæ doctrinæ, quæ sunt propria Dei opera speciali consideratione ab ipso prọordinata. Et quod fuit incarnata Sapientia initium viarum Dei, in eo sensu, in quo Christus Ioan. 15. seipsum appellauit viam, *Ego sum*, inquiens, *via, veritas, & vita*. Quod si ista est Patribus familiaris illius loci intelligentia, vt est reuera, qua probabilitate colligunt contrariæ sententiæ authores, quod ante decretum diuinum constitutionis mundi, Deus præordinauerit futuram increatæ Sapientiæ humanationem? Nam solum potest colligi hanc humanationis, & incarnationis prædefinitionem præcessisse decretum Euangelicæ legis, & doctrinę, quę disponit vias, idest opera Dei, de quibus ibidem loquebatur Salomon.

Quod autem hæc, quam retulimus fuerit ipsa Patrum intelligentia, in dubium verti nõ potest. Quoniam non obiter, & in transcursu, & quasi aliud agẽtes hanc interpretationem testimonio præfato adhibuerunt Patres, sed cum ex professo huius loci intelligen-

Digitized by Google

ligentiam quærebant, vt Arianis hæreticis respóderent, & satisfacerent. Legantur ex Græcis Patribus Athanas. in sermo. 3. contra Arianos, vbi non solum prædictam adhibuit huius loci intelligentiam, verũ expressissimè docuit, Christi prædestinationem, & præordinationem incarnationis Sapientiæ increatæ præsupposuisse in diuino intellectu originalis peccati præscientiam, & præuisionem. Nam tractans de expositione huius loci, *Dominus creauit me, &c.* post sermonis medium hæc inter alia dicit. *Cæterum cum iam opera extarent, & necessum erat ea alicuius administratione castigari, tunc demum Verbum sese dedit, vt condescenderet, & operibus simile efficeretur, quod nobis per hanc vocem, Creauit, indicatum esse voluit*, Cyrill. Alexandr. lib. 5. thesaur. c. 7. & c. 8. multa dixit, eaque lectione, & consideratione dignissima in huius intelligentiæ, prosecutionem. Notentur inter alia verba illa c. 7. *Dominus creauit me in opera sua, & initium viarum suarum: Quarum porro viarum? Virtutum profecto, & euangelicæ vitæ, quam prius ille iussit, & nos docuit*. Greg. Nazianze. oration. citata nu. 7. *Creauit*, inquit, *me, principium viarum suarum ad opera sua. Opera autem ipsius, veritas, & iudicium, quorum causa diuinitate delibutus est*. Inter Patres Latinos Hieron. exponens illamet verba Prouer. 8. primum refert ad æternam Verbi generationem. Quæ intelligentia nihil improbabilitatis habet: & si aliquantisper infirmari videatur ex verbis, quæ habentur c. 9. sequenti, nimirum, *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, &c.* vt adnotauit Ambros. statim referendus, quæ vidẽtur accommodanda ad Sapientiam incarnatam. Post prædictam, inquam, explicationem, & intelligentiam, adhibet aliam secũdã, qua illa verba *Dominus creauit me, &c.* ad incarnationem prædestinationis referantur. Et subdit, quod diuinum Verbum secundum diuinitatem principium fuit omnium operum Dei ad ordinem vniuersi spectantium, Sapientia vero incarnata fuit initium operum Dei, quæ ad gratiam, & Euãgelium attinẽt, & ob id dicitur creata initium viarum Dei. Eandem intelligẽtiam multis, & apertis verbis nos docuit August. in sermon. citato 58. & Ambros. lib. de fide ad Gratian. cap. 7. & eadem intelligentia colligitur ex eodem in Epist. ad Colos. cap. 1. versans illa verba, *Quia in ipso condita sunt omnia*, notentur illa verba, *Ideo autem quæ ab ipso* (scilicet vt diuino Verbo) *facta sunt, per ipsum facta dicuntur, quia ad hoc natus est, vt faceret creaturam*. Et loquitur sine dubio, vt ex antecedentibus, & subsequentibus cõstat, de euãgelica creatura noua, de qua dicebat Paul. *Si qua in Christo noua creatura*, Basil. lib. 4. ad Eunomium apertissimè eidem intelligentiæ fauet, etsi nõ tam expressis verbis id dicat, atque alij Patres, quos retulimus. Constat igitur ex dictis, argumentum illud sextum, quod tam magnificant contrariæ sententiæ authores, nihil aduersus S. Th. doctrinam difficultatis habere. Alia verba, quæ in eodem argumento referuntur ex Ecclesiastic. cap. 24. similem prorsus habent intelligentiam, ei quam adscripsimus ex doctrina Patrum verbis citatis ex cap. 8. Prouerb. Quod insinuant aliqui ex Patribus, quos retulimus, mentionem faciẽtes illorum verborũ Ecclesiast. 24. *Ab initio, & ante sæcula creata sum, &c.* cum de illis verbis Prouerb. 8. *Dominus creauit me, &c.* ex intentione tractabant. Et ex multis, quæ dicuntur in illo c. 24. manifestè constat, quod Sapiẽtia dicitur ab initio, & ante sæcula creata, quatenus in æterna humanationis eius præordinatione fundata fuit tota Ecclesia, & Euangelica vita, quam Christus inter nos, viuens instituit, & fundauit.

Ad septimum argumentum respondetur, admittendo id, quod locis ibi citatis S. Th. concessit, nimirum, quod Adæ in statu innocentiæ reuelata fuerit Christi incarnatio, fuisseque ei reuelatũ, quod Christus futurus erat totius gratiæ consummator. Non vero ostensus illi fuit modus, quo Christus gratiam erat consummaturus. Ex hoc autem debile satis argumentum colligitur, ad probãdum, quod Christus fuerit prædestinatus absque præscientia peccati, sed solum sequitur, quod quando facta fuit Adæ hæc reuelatio; Christus iam erat prædestinatus, & prædefinita erat incarnatio eius. Quam Deus voluit manifestare Adę, quantum ad id, quod non derogabat integritati illius status, in quo adhuc non erat aliquod peccatum reparandum, sed gratia, quæ poterat consummationem accipere. Neque vero debuit manifestari Adæ præcipuus finis incarnationis Christi, qui totus fundabatur in remedio originalis culpæ, ne ipse Adam præscius fieret sui futuri casus. Talis enim præscientia magna ex parte deturbaret, & impediret suauissimam illius status felicitatem.

Sed rogas: Si Christus nullatenus ad illum statum pertinebat, sed ad statum futurum naturæ corruptę, & per peccatum læsæ, quænam fuit illa congruennæ causa, ob quam Deus in illo innocentiæ statu reuelaret Adæ futurã Christi incarnationem? Respondeo, & primum dico, satis esse verosimile, quod gratia, quæ fuit data Adę in statu innocentiæ, ad Christum, & ad eius merita pertinebat, de qua re non nihil dicemus ad finem huius quæst. Secundo respondeo, communem esse apud Theologos doctrinam, quod licet illa gratia non fuerit Adæ collata per Christũ, & eius merita, erat tamen per Christũ consummanda: in hoc sensu, quod merita, quæ habuit Adam in statu innocentiæ, viuificanda erant per Christi gratiam, & suam consummationem acceptura. Et hoc satis est, vt Christus pertineret aliqua ratione ad illũ statum, & fuerit eius incarnatio Adæ reuelata. Tertio tandem dico, quòd Christus ex vi suæ prędestinationis, reparaturus erat totum illud damnum, quod peccatum originis intulit innocentiæ statui & in animam, & in corpus: quę reparatio integrã habebit consummationem in statu resurrectionis futurę. Vnde satis fuit conueniens, vt ille innocentiæ status Christum recognosceret, illiq; subijceretur tãquam suo reparatori, & consummatori. Quamuis tunc nõ cognosceretur ipsa reparationis futuræ causa, neque verò Christus in ratione reparatoris. Quarto tandem dico, quod iuxta interpretationem tertio loco superius adhibitam doctrinæ S. Thom. quam valde probabilẽ reputauimus, Christus prædestinatus fuit vt finis totius ordinis naturalis, & supernaturalis, & cuiuscunque status rationalis naturę, etiam status innocentiæ, & originalis iustitiæ, quãuis in genere causæ materialis Christi prædestinationem antecesserit præscientia status originalis culpæ, & specialiter fuerit Christus illi statui deputatus. Ita enim debemus intelligere prædestinationẽ Christi, quod ante eius

decretum præcessit in genere causę materialis cognitio totius ordinis naturalis, & vtriusque status, scilicet innocentiæ, & originalis culpæ. Quam præscientiam antecesserat in genere finalis causæ Christi prædestinatio. Vnde Christus fuit prędestinatus vt finis vtriusque status prædicti. Sed specialiter fuit accommodatus secũdo statui, & ita Christus per se primo, & ex vi suę prædestinationis, nullum influxũ habuit, neque habere potuit in statũ innocentiæ, nisi dependenter à statu originalis culpæ. Igitur cum Christus fuerit prædestinatus vt finis, etiam illius innocentiæ status, quamuis tunc propter assignatam causam nullum influxum in eum haberet. Conueniens fuit nihilominus, vt Adæ in illo statu existenti manifestaretur Christus vt finis totius ordinis naturæ, & gratiæ. Et hæc dicta sufficiant in solutione argumentorum primæ sententiæ.

Deinceps diluere adnitemur argumenta, quæ in confirmationem quartę opinionis adduximus. Ex quorum solutione, & solutione præcedentium argumentorum manebunt soluta, & explicata omnia argumenta, quæ aduersus S. Th. sententiam in quarta conclusione superius expositam, solent objici à peritis Theologis.

§. 13. *Solutiones argumentorum opinionis quartæ.*

AD argumenta igitur quartę opinionis, quę est ipsa Scoti sententia, respõdetur. Et ad primum dicitur, Christum incarnatum, & vniuersa incarnationis opera, in hominum quidem cessisse gloriam, mirificamq; humanę naturę exaltationem, nam *erit germen Domini in magnificentia, & gloria*, prædixit Isa. cap. 4. Sed in eam tamen exaltationem, & gloriam, quæ ipsius humanæ naturæ redemptionem, & reparationem præsupposuit. Atque adeo huiusmodi humani generis glorificatio non ponit in numero cum peccati remedio, cum ipsaque humani generis per Christum facta reparatione, iuxta ea, quæ diximus superius circa concl. 3. huius dubij. Eadem est confirmationis solutio. Nam vita quam per Christum accepimus, mortem per peccatum illatam pręsupposuit. Et de hac vita duntaxat loquebatur Christus Ioan. 10.

Ad secundum respondetur, nullatenus esse admittendum interpretamentum illud ad testimonium Ioannis, quod in hoc argumento insinuatur: esset enim (vt supra dixi) manifestus error dicere, quòd Christus efficaci voluntate, absolutaq; prædefinitione prędestinatus fuit in carne impassibili, & immortali venturus. Quare vera illius loci Io. 17. intelligentia ea est, quã assignarunt Athanas. concion. 2. & 3. cõtra Arian. & Cyrill. lib. 3. The. cap. 2. & in lib. 11. in Ioan. cap. 18. nimirum, quod Christus ibi petebat à Patre illam suæ humanitati gloriam, quam ipse vt Deus ab æterno possederat apud Patrem. Et id quidem, vt in summa dicamus, petebat, quod manifesta fieret vniuersis creaturis ipsa eius diuinitas, & quod notum fieret omnibus ipsum verum esse Deum, & quod ille, qui est homo, simul est verus, & naturalis Dei Filius: in hac enim diuinitatis manifestatione consistit potissima Christi vt hominis, gloria, vltimaque, ac suprema ipsius humanitatis exaltatio. Et ad hoc pertinet, quod Deus dedit Christo nomẽ, quod est super omne nomen, idest, manifestum fecit cœlo, & terræ, atque ipsis etiam infernorum habitatoribus, cõpetere Christo verum naturalis Filij Dei nomen, quod illi nõ extraneum est, & aduentitium, sed iusta hæreditate habitum. Hoc enim est illud excellens nomen, quod differentius prę Angelis Christus hæreditauit, vt dixit Paulus Hebr. 10. Vel potest intelligi cum Aug. tract. 105. in Ioan. quod petebat gloriam, quæ ex prædestinatione Dei ęterna ei debebatur post passionem, & mortem, dicitque eam habuisse, in eo sensu, in quo omnia, quæ sunt futura in tempore, Deo sunt in eius ęternitate coexistentia, eiusque oculis aperta, & præsentia.

Ad confirmationem dicitur, intelligentiam ibi assignatam minimè attinere ad illud testimonium Ioan. 8. quamuis explicationem aliam hnic affinem nõ incongruè ei possimus accommodate, nimirum, quod Abrahæ primum facta fuerit Christi in humana carne venturi reuelatio, nulla expressa facta mentione passionis, & mortis eius, sed substantię dũtaxat incarnationis, & finis eius proximi, puta humanæ naturę reparationis, & redemptionis. Et hinc exuberãs illa exultationis lętitia exorta fuit in corde Abrahę. Sed specialiori tandem facta reuelatione de Christi laboribus, & ærumnis, de ipsaque eius passione, & morte pro humani generis redemptione tolerãdis, moderatus iti eo fuit lętitię affectus, & non exultauit vlterius, sed gauisus fuit duntaxat. Vide alias huius loci expositiones apud S. Aug. serm. 70. de tempore, & lib. 2. de gratia Christi, seu de peccato orig. contra Pelag. & Cęlestium cap. 27.

Ad tertiũ respondetur, quòd prędestinatio Christi non solam cognitionẽ peccati infallibiliter futuri præsupposuit in diuino intellectu, sed & præscientiã, ac prędefinitionem eiusdem peccati, vt iam existentis in natura humana, quod explicabitur in solutione confirmationis primę sexti argumenti. Nec hoc negaverunt grauissimi Patres Cyrill. & Bernard. explicant autem peccatum originis vt futurum in diuina pręscientia, eo quod in ordine ad nostram temporariã mẽsuram adhuc reuera futurum erat, cum Christus in eius remedium fuit prędestinatus. Sed præsupponebant isti Patres id, quod ipsi aliàs expresserũt, imo & ibidem Cyrill. dixit, & verbis apertis Ambros. lib. de fide ad Grati. cap. 7. de hoc eodem incarnationis mysterio loquens, quod ea, quę nobis futura sunt, iam Deo sunt facta, idest eius ęternitati coexistunt, atque adeo diuino sunt pręsentia conspectui. Augustinus verò locis citatis, pręsertim in manuali, suam mentem explicuit apertè, se videlicet loqui de felicitate, & pascuis, quę redemptionem per Christum factam pręsupponunt. Anselm. & Rupert. explicari poterunt, pręsertim Anselm. in pręcipuo quintę nostrę conclusionis sensu, videlicet, Christum in genere causę finalis prędestinatum fuisse ante præscientiam peccati, & omnium aliarum rerum, secus autem in genere materialis causę.

Quarto argumento. Primum dico, nulla posse veritate subsistere id, quod opinatur Scotus, gloriam videlicet, Christi animę, quę in diuinę essentię visione, eiusque fruitione consistit, esse vltimum, & pręcipuum bonum, quod Deus in Christi incarnatione intendit, & amauit; fuit enim multo excellentius, mul-

multoque augustius bonum ipsa incarnationis substantia, cuius vltimum complementum (cui vltimi finis locum dare solemus) non fuit ipsa Christi animæ gloria, sed illa gloria in secundo argumento à nobis exposita, quæ sita est in præclara Christi nominis exaltatione. Gloria namque animæ Christi, sicut & gratia & cætera spritualia charismata, locum habuerunt in Christo cuiusdam dispositionis perfectæ istam hypostaticam vnionem concomitantis: & minimè rationem obtinent vltimi finis respectu ipsius incarnationis Christi. Quam tamen rationem habet in nobis, quia per gloriam consũmatur, & manifestatur ipsa Dei adoptiua in nobis filiatio, vt Ioa. 1. cano. cap. 3. magnificis verbis exposuit, Christi autẽ dignitas non filiationem adoptiuam admittit, sed consistit potius substantialiter in naturali filiatione, quę tunc fuit perfectè, & consũmatè declarata, quãdo datum fuit Christo nomen, quod est super omne nomen. Ad Philip. 2.

Sed respondeo secundo. Quod gloria Christi siue hæc, siue illa fuerit, prius fuit in genere causæ finalis à Deo volita, & intenta, quam fuerit præuisum originis peccatum, & quam fuerit volitus, & intentus totus ordo, & naturæ, & gratiæ. In genere vero materialis causæ è conuerso, dicebamus superius, contigisse, & nunc similiter affirmamus.

Denique tertio dico. Quod tota Scoti argumentatio, vt superius aduerti, id tantũ conuincit, quod magis intenta fuerit, & volita gloria Christi, quã vterq; totus, & naturæ, & gratiæ ordo. Non verò probat, quod fuerit prius volita, & intenta.

Ad argumentum quintum. Respondetur primo per distinctionem primi consequentis. Si enim illud aduerbium, occasionaliter, idem denotet, quod per accidens, seu quod casu, & forte fortuna, neganda est omnino sequela, fuerunt enim ex summa Dei prouidentia per se intentæ, & reparatio humani generis, & incarnatio diuini verbi. Si vero sensus fiat, quod summum incarnationis beneficium non fuit homini collatum, nisi præsupposita, & præuisa necessitate remedij, quam per originis peccatum humana incurrerat natura, concedenda est sequela, neque derogat quidpiam incarnationis Christi maiestati, quod non aliter fuerit præordinata, quam occasione sumpta ex tam grandi, tamque vrgenti humani generis necessitate, quin potius ad magnã pertinet congruitatem, quod tantum hoc, tamque indicibile beneficium non aliter conferretur mundo, nisi propter tam vrgentem necessitatem, tamque communem humani generis causam. Sed prætereà ad solutionis complementum illud est addendum, quod ex superius dictis manifestè colligitur, ipsam, videlicet, peccati originalis permissionem per se fuisse in Christi incarnationem ordinatam, & in eximiam gratiæ Christi manifestationem. Illud item aduertat Theologus, quod nulla ratione concedendum est, incarnationem Christi esse bonum occasionatum, nam licet ex occasione peccati, & eius remedij hoc beneficium nobis fuerit donatum, non tamen incarnationis Christi bonitas, & conuenientia ex hac occasione pendebat, sed per se, & secundum seipsam bonum quoddam est excellens, propter se amabile, & appetibile, imo vt eius granditas, & excellentia fieret manifestior, eiusque eminentissima virtus explicatior, non fuit concessum humanæ naturæ, nisi eius indigentia, & necessitate supposita, ad cuius remedium Christus immẽsas suæ gratiæ diuitias diffunderet: ita vt eius gratia non solum iustificans esset, & sanctificans, sed simul purgans, & sanans, restaurans, & pacificans, ac totũ tandem perfectè consummans. Nisi enim extaret morbus, medici & peritia, & virtus occultæ permanerent.

Ad primam confirmationem superius respondimus sufficienter circa interpretationem vltimam quartę conclusionis, & S. Thom. sententiam, vbi explicuimus rationem & causas, ob quas secundum leges suauissimæ prouidentiæ Dei, expediens fuit peccati originalis permissio; & tandem quòd præcipua causa, quam vel explicitè vel implicitè intendit fuit incarnatio Christi, vt scilicet, in ipso originalis culpæ remedio Christus inenarrabiles gratiæ suæ thesauros, & effunderet, & manifestaret, quæ sane manifestatio, & effusio, haud quaquam fieri potuissent, nisi communi culpæ originalis miseria in humana præextitissent natura, vt dudum asseruimus.

Hanc veruntamen solutionem, & doctrinam labefactare videtur modus loquendi, & scripturæ sacræ, & sanctorum Patrum, quo sępe sępius dicitur Christum propter nos in mundum venisse propterque humani generis reparationem, & remedium. Omnesque fere Patres vel dicunt, vel insinuãt, imo, nisi fallor, in sua doctrina, vt certum præsupponunt, id quod ex Athan. & Cyrill. referebamus superius, nimirum, Christum non propter seipsum, & propter commodum proprium in carne venisse, sed propter nos homines, & propter nostram salutem. Quod nõ solum est intelligendum de supposito diuino: quamuis id potissimum intenderent cita. patres, sed etiam de eius humanitate debet accipi. Nam quod Deus illi singulari humanitati quam verbum sibi personaliter vniuit, tantum vellet bonum tamque excellens & diuinum conferre, non fuit per se primo propter illam singularem humanitatem (nam quæ ratio erat vt ei tantum Deus exhiberet amoris affectum?) sed tota ipsa fuit humana natura, ob cuius amorem Dei filius illam particularem assumpsit humanitatem. Quod dixit Ioan. verbis illis sæpe citat. *Sic Deus dilexit mundum*, idest, totum humanum genus, *vt filium suum vnigenitum daret*, scilicet, ipsi humano generi eius assumens naturam. Et notandum non eandem posse rationem haberi illius humanitatis singularis postquam fuit assumpta, vel vt sic adeo, præuisa, & eiusmet antequam assumeretur, præsciretur que adeo vt assumptibilis, & non vt assumpta. Nam postquam est assumpta specialissimus ei diuinus debetur amor, & quod in eius gloria omnia Deus destinaret, & referret. Cui fortassis accõmodari potest illud Isai. cap. 43. *Postquam gloriosus, & honorabilis factus es in oculis meis, ego dilexi te, & dabo homines pro te, & populos pro anima tua*, cæterum ante assumptionem nihil horum ei debebatur. Neque vlla erat congruitatis ratio; ob quam tantopere diligeretur, nisi quia erat pars quædam totius humanæ naturæ, quam Deus mire amauit, ac vnicè dilexit, & ita totum singularis huius humanitatis bonũ in totam retulit humanam naturam. At si vera est illa solutio, totum redemptionis beneficium tandem redu-

Digitized by Google

reducitur ad magnum Christi vt hominis commodum, ad eius nimirum humanitatis gloriam quam Christus per incarnationem, vt homo fuit assecutus. Et augeo huius difficultatis vim, si Deus ex amore Christi, & gloriæ eius, & ad diuitias gratiæ ipsius manifestandas originale permisit in humana natura peccatum, amor quo Deus dilexit Christum, eiusque gloriam, non solum non cessit in commodum, & vtilitatem naturæ in humanæ, verum è contra, in magnum eius detrimentum, & incommodum, quoniam originale peccatum magnam attulit naturæ humanæ incommoditatem, atq; adeo eius permissio non debet inter beneficia humano generi à Deo collata connumerari, ergo, qua cum proprietate côcedi potest Christi prædestinationem, ex nimio quo nos Deus amore dilexit, ortum habuisse intra ipsa diuinæ misericordiæ viscera, si potius Christi prædestinatio attulit voluntatem permittendi originale peccatum in humana natura, quo nihil deterius, nihilque perniciosius humano generi potuit accidere? Dices forsan, quod incarnatio Christi attulit nobis multo maiorem, & præstantiorem gratiam, quam fuit illa quam accepit primus homo, vt toti suæ simul cum originali iustitia communicaret naturæ, & licet non extensiuè sit maior, sed minor potius, quia pauciores saluantur homines post peccatum originis, quam in illo saluarentur innocentiæ statu, vt ego admisi superius, intensiuè tamen est longe præstantior, & excellentior; atque adeo simpliciter est maior. Nam intensio præferenda est extensioni. Vnde permissio peccati originalis, secundum quod processit ex intentione Dei, nihil nobis incommodauit, sed multam potius, & magnam nobis attulit commoditatem.

Sed contra hanc solutionem adhuc procedit ex animo non quieto minime contemnenda replica. Dicebamus superius, & id quidem verissime, quod quamuis tota peccatorum actualium collectio sit sine dubio grauior, & deformior, quam vnicum illud originale peccatum, Christus tamen principaliter in remedium originalis peccati venit, quoniam potius est attendenda peccati communitas, quam grauitas. Nam sicut bonum gentis præferendum est cuicumque priuato bono quamlibet excellentiori, ita & malum commune, & si minus graue sit, minusque deforme, eo tamê, quia commune est, multo magis est vitandum, & repellendum, quam quodlibet malum particulare, quia perniciosius est, ergo ad propositum colligo, quod etsi gratia innocentiæ, & originalis iustitiæ status secundum intentionem minus perfecta esset, quam gratia per Christum collata: optabilior tamen nobis fuit secundum rectam, & prudentem rationem, potuimusque prudenter, & cordate cum Augu. lib. de nat. & grat. c. 26. dicere. *Vtinam non fuisset miseria, neque ipsa fuisset misericordia necessaria.* Etenim licet Christi gratia intensione excedat, excedebat tamen extensione status innocentiæ gratia: ac proinde erat maius bonum commune, & ob id excellentius, & optabilius. Neque satisfuerit dicere ad huius difficultatis euasionem, quod Christi gratia quantum est ex se communis est toti humano generi, ita quod tam de intentionis, quam de extensionis perfectione verum habeat, id quod Paulus Rom. 5. dicebat. *Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.* Non, inquam, hoc dixisse sufficiet, quia supponimus, quod innocentiæ gratia, nisi in primo fuisset parente deperdita, non modo quoad sufficientiam toti esset naturæ communis, in qua ratione ad paria videntur se habere gratia Adę, & gratia Christi, verum etiam quod esset generalis, & communis vniuersis ferè hominibus ex Adam propagatis quantum ad efficaciam; paucissimique essent qui delinquerent, & qui iustitiæ, & virtutis officio deessent: in quo gratia Adæ videtur, quam plurimum superare ipsam Christi gratiam, quæ nec in omnibus nec in pluribus, neque vero, si comparatiue ad eos, qui pereunt, loquamur, in multis efficaciâ habet: nam *multi sunt vocati*, dixit Christus Mat. 20. *pauci vero electi*. Neque valet etiam si dixeris, quod illud est maximum naturæ bonum Christum caput habere, tantoque potiri honore, vt Deus homo sit, & homo Deus; neque, inquam, hoc valet, dicent enim hi, qui si innocentiæ status perseuerasset saluarentur, & modo pereunt. Quid nobis prodest Christus, si damnati in æternum sine Christo manebimus?

Non possum his consideratis non inscitiam meâ libenter fateri, nam postquam sæpe mecum de hac re, & nunc, & olim ad legendum, ad disputandum, ad intelligendum, ac denique ad scribendum cogitaui, vix quicquam inuenire potui, quod meum in hac parte animum quietum redderet. Credo quidê libentissime submisso ac humillimo corde Christo Ioan. 3. dicenti, quod *sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*, & Paul. etiam ad Eph. 2. prædicāti, *q propter nimiā charitatē suā qua dilexit nos Deus, cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos in Christo.* Non tamen plene rem istam calleo, ac penitus percipio, si quidem vera esset eorum sententia, qui putāt peccata, antequā existant, non esse penitus Deo perspecta, & quod posita permissione Dei non est infallibilis eorum perpetratio, & quod Deus non aliter peccata, neque speciali prouidentia permittit, quam relinquendo humanum arbitrium operari iuxta leges libertatis suæ, quod cum imperfectum sit, non potest non quam sæpius deficere, & labi. Si hæc inquam vera essent, facillima opera, & ego intelligerem, Deum non aliqua speciali permissione originale peccatum permisisse, sed quod absq; vlla speciali Dei prouidentia, ex labili humanę naturæ conditione dimanauit, & quod Deus illud iam perpetratum videns, totamque conuulsam, & laceratam naturam, tam grandi peccato maculatam, côspiciens, visceribus suæ infinitæ misericordiæ commotus de remedio adhibendo cogitauit; & vt nobis mederetur, nostrosque exitiales curaret languores proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quid quæso suauius, quidue ad Dei misericordiam amplificandam, & extollendam accommodatius dici poterat, si ea quæ retulimus veritati consentirent? Verum quis illa credet? Ego vero tunc credam cum Ecclesia sua auctoritate definierit, nam quæuis alia inferior auctoritas ad horum persuasionem, quæ tam apparent diuinæ prouidentiæ, & scientiæ iniuriosa, me nullatenus commouebit. Quare alia nobis est tenēda via. Et primo quidem his, quæ superius circa finem conclusionis quartę diximus, insistendum erit. Quæ, ne fastidium in-

ingenerent, duxi non repetēda, reuideat illa, qui nostram voluerit mentem capere. Sed secundo aliam mihi viam straui, quam plane stratam non reperi, & nescio an bene, compositè, & aduertenter gradientibus suauis erit, & grata, quam certè si ingratam esse nouerim facillime ab ea pedes auertam, nollem enim à semitis, & vestigijs antiquorum Patrum, & eorū, qui in Ecclesia vere sunt sapiētes, & docti, neq; per latum, vt aiunt, vnguem diuertere. Sed ad rem.

Censeo igitur non esse veritate constans, id quod ipse superius communiorem sententiam secutus affirmaui, videlicet, quod si persisteret ille innocentiæ status, in quo primū creatus fuit Adā, multo pauciores perirēt homines, q̄ nūc pereūt, multiq; similiter pauciores à iustitię rectitudine caderent, q̄ modo cadunt. Existimo enim oppositum esse verius, & si paradoxica sit existimatio. (Quandoque ingenio permittendum est spaciari tantisper, nisi vel fidei, vel sanæ doctrinæ ratio contrarium efflagitet.) Et quidē in hac parte non licet recurrere ad ordinem ex diuina prouidentia præscriptum, quoniam certo certius est, nullum alium ordinem à Deo fuisse dispositum, & prædefinitum circa hominum salutem, præter illum quem de facto seruari conspicimus, neque alia fuit prædestinatio, neque alia prædefinitio: Nō enim mutatus est Deus, nec mutata fuere æterna ipsius decreta, quia homines fuerunt mutati. Quare ad ipsas rerum naturas, & conditiones recurrendum erit, & ad modum, quem in ipsis reperimus rebus constitutum: hinc enim venari fortassis poterimus aliquale huius rei iudicium. Ob id ergo crediderim, quod illo innocentiæ statu perseuerante in natura humana, multo plures perijssent homines, quam nunc pereūt, multoque plures sufficientibus Dei abuterentur auxilijs, quam nunc abutuntur. Quoniam licet in hoc statu, ex parte inferioris naturæ multo plura ad virtutum officia impedienda occasiones, & allectamenta subministrentur. Imo in illo statu inferior hominis portio nullo esset ei ad bene operandum impedimento. Sed tamen ex superiore portione, & parte, multo grauiora, efficacioraque, ac violentiora in illo statu orirentur impedimenta: Vel vt verius & dilucidius dicam, vnum insurgeret impedimentū, quod esset virtute, & fæcunditate multiplex. Illud autem esset ingens superbiæ, & elationis appetitus, qui omnium est malorum fertilissima radix. Qui in tribus fundaretur.

Primum in excellentia donorum quibus esset status ille speciali Dei munificantia exornatus, est namque excellentia quasi superbiæ, & elationis nutrimentum. Nam sicut tinea in delicatiori, & nobiliori nutritur veste, & panno, ita vanitatis, & elationis appetitus, excellētia, & virtutum gloria vti proprio pascitur pabulo, & quanto fuerit maior, & præstantior excellentia, tanto illi maior, & periculosior insidiatur superbiæ, & elationis cupiditas. Secūdo ipsa humanæ naturæ fragilitas, ac debilitas rationis eius, quæ & si iustitiæ originalis atque iidem innocentię, & gratiæ donis esset reformata, semper tamen inter suos debilitatis limites contineretur conclusa. Neqi ascenderet ad fortitudinem Angelicæ rationis si cętera sint in donis gratuitis paria, quamuis, & in ordine ad supernaturalia, neque ipsa Angelorum ratio fortis esset, & valens. Tertio denique ipsa naturalis inclinatio intellectualis naturæ, quæ alta petit, ad superiora, & eminentiora aspirat, omnemque quasi sine termino (nisi ratio appetitiui præscribat limitē) excellentiam affectat. Vnde sicut portio inferior corporea ad inferiora, & humiliora propendit, pronaque est, & decliuis ad ea, quæ ex vili terra originem ducunt. Ita superior, & rationalis hominis portio non minori, sed rapidiori impetu superiora, & altiora petit, & ad ea in quibus quidpiam eminentiæ, & excellentiæ splendescit, toto impetu, & conatu fertur. Eamque in hoc breuiori mundo in homine, videlicet, inferior, & superior portio dispositionem obtinent, quam in toto visibili vniuerso tenent terra, & ignis, extrema huius visibilis orbis elementa. Quanto enim pondere terra ad infernum inclinat locum, tanto namque concito impetu ignis ad supernum locum ascendit. Quo circa tanta potest homini esse occasio deficiendi, & peccandi innatus animæ ad excellentiam intellectualis appetitus, quanta est eidem sensibilis inferioris portionis inclinatio. In hoc quidem corruptionis statu non tam experimur nimiam hanc superbiendi affectionem. Neque tantam nobis occasionem peccandi offert. *Quoniam corpus, quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem*. Sap. c. 9. Pondus, namque inferioris partis animū ad vilia, & humiliora declinat, & in sensibilibus occupatum detinet. Hęc enim sensibilis inferioris portionis deflexio non solum ipsa cum virtute pugnat, verum, & cum ista de qua loquimur, eleuatiore superioris partis cupiditate. Quo circa in illo statu originalis iustitiæ, & innocentiæ, in quo anima à terrenis curis, & affectionibus libera prorsus esset, & expedita, non posset nō in magno esse periculo constituta, plus nimio se exaltandi, & indebitam sibi excellentiam appetendi, seu plusquam par esset de sui status eminentia gloriandi, ita vt sui conditoris oblitus homo in seipsum gloriari haberet, propriamq; oscularetur manum, *quæ* vt sanctissimus dicebat Iob. cap. 31. *est iniquitas maxima*, possetque Deus quam sepius de illius status hominibus illam formare querelam, quam Isai. cap. 1. de filijs Israel hisce verbis proposuit. *Filios enutriui, & exaltaui, ipsi vero spreuerunt me*. Et expendenda sunt illa verba *enutriui, & exaltaui*. Quæ secundum Hebraici sermonis rigorem reflexionem quandam in ipsum Deum creatorem denotant, ita quod sit sensus, filios enutriui mihi, & exaltaui mihi, idest in honorem, & gloriam meam, ipsi vero huius finis obliti, alium sibi præstituentes, propriam videlicet excellentiam, spreuerūt me. Sed à posteriori, & ob effectu rem istam licet librare, & perpendere, nonne Angeli, & inter eos, vt supra dicebam, omnium eorum supremus, nimio excellentię affectu, quo Deo semetipsos æquare, seu assimilare cupiebant è cęlestibus deturbati sunt sedibus. Quoniam Deus resistit superbis. Sed quid extra causam ad Angelos ascendimus. Nonne ipse primus homo cum tantis se erga Deum beneficijs deuinctū deberet agnoscere, suæ conditionis oblitus, similis esse voluit Deo, scientiamque soli Deo reseruatam attingere. Habuit Angelus, & habuit homo egregium Dei adiutorium, & sufficientissimum auxilium, quo possent si voluissent stare, in proprijsque perseuerare gradibus, si debitum, vt par erat, Deo deferrent

ho-

honorem. Sed appetitu inordinatæ excellentiæ deuicti, dum altiora quæsierunt è proprijs deiecti sunt locis, e suisque gradibus exciderunt. Et reuera vtraque natura Angelica, & humana si suis tantum innitatur viribus, magnaque Dei non iuuetur ope, impar est ad sustinendum tam excellens bonorum cœlestium pondus, & vt ordinato affectu, & appetitu in eorum se contineat complacentia, & vsu, ita vt se altiora non quærat, sed his sit contentus, quæ supra proprium sensum diuinitus ei fuerunt reuelata. Et hoc fortassis insinuauit Iob capit. 4. illis verbis. *Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem: quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum consumentur velut à tinea?* Ponderentur illa verba. *Non sunt stabiles.* Designant enim consistentiæ defectum in Angelis, insinuatque Angelicam naturam imparem esse ad firmiter, stabiliterque sustinendum grande illud celeste eleuationis pondus: quod Deus supernaturalis auctoris officio fungens ipsi Angelicæ superimposuit naturæ, miriseam donis exornás, clarissimisque gratiæ, & gloriæ extollens dotibus. Vnde factum est, vt stabiles coram Deo non essent inuenti. Ponderanda sunt præterea illa verba, *Terrenum fundamentum.* Denotant enim infirmitatem, & debilitatem rationalis naturæ erga maxima, & preciosa supernaturalis ordinis bona. Quæ nisi efficacissimis iuuetur adiutorijs, citissime corruet, ac plane euanescet. Sed iam ex his omnibus sic colligo in forma argumentum, ad ostendendum quam parum consistentiæ haberet natura humana in statu illo innocentiæ constituta, & quam facilis esset eius defectus, & casus. Sic arguo. Non minus est naturalis homini excellentiæ appetitus erga res præclaras, & eminentis honoris, quam est illi naturalis appetitio sensibilis ad bona proportionata sensui; ergo tantum illi periculum immineret in illo statu inordinate appetendi indebitam sibi excellentiam, quantú in statu naturæ corruptę imminet ei periculum inordinatè appetendi bona sensibilia, sensibusque vicina, & grata. Rursus. Inclinatio spiritualis est multo maior, & vehementior si libera relinquatur, & non aliunde frenetur, & deprimatur, quam inclinatio, & appetitio corporalis, & sensitiua: ergo cum superior hominis portio in statu innocentiæ non corporis deprimeretur grauedine, & ad sensibilia distraheretur obiecta, necessum est dicamus, quod in illo statu maius homini immineret periculum superbiendi, & excellentiam supernaturalium bonorum inordinatè affectandi, quam sit periculum in hoc naturæ corruptæ statu, ad sensibilia bona inordinata concupiscentia appetendi. Confirmatur. Primus homo, in summa dignitate positus, magnisque Dei fulcitus auxilijs per breuissimum tempus stetit; & mulier quidem ad vnam serpentis vocem in superbiam eleuata, & desiderio sibi improportionatæ excellentię seducta, illam Dei legem fuit trangressa, cuius adimplementum erat facillimum, & ipsis adeo specialissime commendatum. Vir autem leui mulieris suasione, & nescio qua importunitate victus, superbo quoque appetitui locum dedit. Et neque timor subeundæ mortis, cuius communicationis nó poterat esse oblitus, neque magnum illud detrimentum, quod suo peccato toti humano generi inferebat, quodque ipsum minimè latuit, valuerunt retrahere ab illo superbiæ vitio, quod non tam verbum mulieris suadentis, quam ipsa quasi naturalis animi eleuatio eius impressit cordi. ergo signum est manifestum, quod si primi homines in quibus, & rationis vsus, & ipsetum corporis, tum mentis vigor tam excellenter vigebant, & quibus tam cumulate gratuita, & superna turalia concessa sunt dona, tanta cum facilitate prolapsi sunt, tamque subito ad affectum ascenderunt superbiæ, vt quasi ex adipe videretur iniquitas eorú prodire: quod si status ille diu perseuerasset, simile quid accidisset omnibus fere illius status hominibus, nisi Deus speciali fauorę) qui tamen illi statui non erat debitus) non ipsis misericorditer opitularetur. Valet enim argumentum à maiori ad minus, à perfectiori ad minus perfectum, à potentiori, & robustiori ad minus potentem, minusque robustum, & fortem. Si tam facile victus est primus homo sapientissimus, potentissimus, & corpore, & animo robustissimus: quid de alijs minus sapientibus, minus valentibus minusque robustis, & fortibus censere debemus, si prudenter, & rationabiliter rem istam perpédimus, & iudicamus? Docet enim prudentiæ regula, vt ex prioribus, & quæ antecesserunt, ea colectemur, quæ in posterum possunt contingere.

Dicet quispiam. Primi hominis casum speciali Dei prouidentia fuisse permissum: atque adeo non posse ex eo sufficiens indicium desumi comparatione ad alios homines, qui in illo statu successissent. Hæc solutio alijs me doctioribus probabilis esse poterit, mihi vero apparet impertinens. Quoniam quæcumque ibi admittatur specialis Dei permissio, non tollit quo minus primus homo fuerit constitutus in apice totius innocentiæ status, & quod aderant illi omnia siue intrinseca, siue extrinseca Dei adiutoria, quæ debita erant innocentiæ statui, imo quæ debebantur homini, qui primus fuit, & princeps illius status, & qui non priuatam, sed communem totius generis humani causam gerebat. Si ergo homo hic tantis præsidijs, & adiutorijs munitus, tam cito defecit, & corruit, in superbumque fuit affectum tá arroganter elatus, quid de alijs iudicare debet, qui rem istam æqua lance librauerit?

Scio obijcies mihi originalis iustitiæ virtutem, quæ nullum inordinatum in anima permittebat affectum; ac proinde dices, quod nisi ab extrinseco praua homini imprimeretur suggestio minime in affectum superbum, & deordinatum incideret. Ita obijcienti sic respondeo. Me non videre causam quare supremus Angelus nullo extrinseco suggerente, in superbissimum ascenderit affectum, & quod primus homo originali iustitia ornatus non posset à semetipso in similem appetitionem prorumpere, absque vllo extrinseco suggerente, aut excitante. Nunquid originalis iustitia perfectiorem reddidit primum hominem, quam esset ille supremus omnium Angelorum spiritus, omni virtutum decore ornatissimus, qui in scriptura sacra signaculum similitudinis idcirco appellatur, quia tota Dei similitudo cæteris creaturis communicata, in ipso quasi quodam epilogo fuit collecta, & tanquam in supremo diuinæ virtutis opere consignata. Censeo igitur originalem iustitiam, ita primi hominis animam composuisse, quod posset, si vellet, vniuersa vitare peccata, & quod

quod ita omnes animæ vires inferiores comprimebat, vt è rationis dictamine minime exorbitarent, neque ipsum rationis iudicium præuenirent, & ante uerterent, quandiu superior ipsa ratio Deo permansisset coniuncta. Verum quod ipsa superior animæ portio, non posset ex se ipsa absque aliquo extrinseco suadente deficere, & per superbiã, & inobedientiã sua male vtens libertate peccare: nullatenus intelligere valeo, neque pro contraria sententia rationem vllam video. Fateor quidem, quod primum cuiuscúque hominis illius status peccatum deberet esse mortale, quia esset deuiatio ab vltimo vero fine. De qua re non est in præsentia disputandum, S. Tho. trac. de originali iustitia, cum de primi hominis statu disputationem instituit 1. p. q. 95.

Sed iam vlterius progredior in huius paradoxicæ sententiæ confirmationem. Homines in illo statu nõ habuissent auxilia ita efficacia, atque habent homines per Christum redempti, quod colligitur ex S. Tho. 1. par. q. 95. art. 4. Estque doctrina ab Theologos recepta communiter. Item extrinseca motiua & incitamenta ad peccandum, & ad perpetrandum peccatum illud, quod esse poterat in illo statu puta, peccatum inobedientię, & superbiæ, haudquaquam deessent. Nam ad innatam Demonis inuidiam attinebat, non permittere hominum vllum in statu innocentiæ persistere, si astutis, callidisque suasionibus, id posset efficere. Ad resistendum autem illis extrinsecis suasionibus parum erat potens homo in illo constitutus statu, vt rei probauit euentus. Si ergo Dei auxilia debiliora erant, & ad peccandum incitamenta fortissima: quare non dicemus, quod homines illius status non magis, quin potius minus in virtutis officio perseuerassent, quam homines per Christum redempti? Fateor quod status ille nõ erat expositus periculo tantorum criminum immediatè, & primario, quam est noster hic status naturæ corruptæ. Sed peccatis tantum spiritualibus patebat aditus in statu illo, & præsertim superbiæ vitio, quod erat quasi illius status proprium. Dixi formaliter, & primario: quoniam postquam quis originalem iustitiam per peccatum spirituale deperderet, continuo maneret expositus sensualibus etiam vitiis; Et ita videmus contigisse primis parẽtibus, qui mox, vt in superbiam fuerunt elati, & esse sicut Dij stulte appetierunt, in gulæ inciderunt peccatum, de pomo sibi vetito comedentes. Continuoque matri Euæ pomum visu pulchrum, & delectabile apparuit. Præterea ex ijs, quæ contingunt nobis colligo, quam potens esset in illo statu superbiæ appetitus. Experimento didicimus, quam sit difficilis humilitas in hominibus, qui vel ditione, & imperio, vel auctoritate in Rep. vel sapientiæ, & prudentiæ splendore emicant, & ita de scientia dicebat Paul. 1. Corint. cap. 8. quod *scientia inflat*. Item viri spirituales experiuntur, quod postquam carnis conculcauerunt affectus, magnum eis initat, & ingens certamen cum spiritu elationis, & superbiæ, ergo, quid censendum est de hominibus in tam excellenti constitutis status dignitate?

Hac igitur sententia supposita, quam vix possum ab animo euellete, optimè actum est à Deo cum humana natura, permittendo in primo homine primum illud peccatum, quod totam ipsam infecit, vt esset occasio incarnationis Christi, & aduentus eius, vt per ipsum susciperet homo duplicia pro omnibus peccatis suis, gratiam, videlicet, quæ & intensione, & extensione multis partibus excederet gratiam iustitiæ originalis, & innocentiæ status. Vnde siue ad prædestinationem Christi, qua originali peccato prę uiso Christus prædestinatus est redemptor, & reparator humani generis, siue ad præuiam Dei voluntatem, qua istud primum voluit peccatum permittere, vt Deo occasionem offerret Christum prædestinãdi occurras, nihil inuenies in Deo aliud, quam summã erga homines misericordiam, pręcipuumque humani generis amorem, qui sic mundum dilexit, vt filium suum vnigenitum daret.

Existimo hãc doctrinã fundari posse in his quæ in 3. argumento retulimus ex Cyr. Alex. li. 5. Thes. c. 8. Ita inquit, *præuidit Deus peccaturum hominem, & in mortem casurum, præuidit etiam conferentia generi eius, & quomodo reuocaretur, & ad immortalitatem rediret. Ideo quasi radices huius spei in filio suo nobis deposuit, per quem ad adoptionem nos vocauit, & omni benedictione spirituali nondum factos muniuit, vt quãdo præuaricatione in morte caderemus ex prisca illa radice in vitam rursus resurgeremus, & veluti iam benedicti non omnino semperque iacere possemus*. Et paucis interiectis verbis, quæ ad hoc propositum sunt etiam valde ponderanda, subiunxit alia, quæ in quinto argumento referuntur, quæ sunt cũm alijs, quæ in textu habentur omninò legenda. Ex quibus tamen auferenda sunt illa verba, *propter suspitionem peccati*, quæ per errorem fuerunt ibi imposita, nec enim in textu habentur, nullam namque Cyrill. in Deo suspitionem agnouit, sed certam, & determinatam futuri peccati præscientiam. Sed iam sic expendo hæc Cyrilli verba. Nam si attente legantur eam apparebit mentem huius doctissimi, & sanctissimi patris fuisse præcipuam, ac radicalem incarnationis Christi, & prædestinationis eius occasionem, ipsam fuisse defectibilitatem humanæ naturæ, quæ in quocunque statu constituta facillime in peccatum rueret, in ipsoque perseueranter iaceret, nisi tam excellens architectus Deus solidissimum suæ structuræ iaceret fundamentum, Christum, videlicet, in quo homines radicari, & fundari, & stare possent, & si quãdo caderent huic fundamento innitentes possent resurgere. Itaque non reuocat decretum prædestinationis Christi ad specialem permissionem, qua Deus eo tantum fine vt diuitias gratiæ suæ, & magnificentius communicaret, & perillustrius ostenderet, originale permisit peccatum, quamuis neque hoc negauit, neque vero nos negamus, sed admittimus libentissime, verum cõtendimus cum hoc fine à Deo principaliter intento simul occurrisse diuinæ menti aliud, puta maius, & excellentius humanæ naturæ bonum, quod illi erat ex Christi meritis obuenturũ, præstantioremque gratiam non intensione solum, sed intensione, & extensione simul, sine qua multo pauciores saluarentur homines, etiam si innocentiæ status perseuerasset, quam saluantur in hoc statu naturæ corruptæ Christi tamen sanguine reparatus. Bernard. in locis tertio argumento citatis tantisper huic fauet sententiæ. Sed fauet quamplurimum Aug. in illis cit. verb. *Vtinam non fuisset miseria, &c.* Qua ratione pater hic totius sapientiæ lumen prudenter

denter potuit, tam detestari originis culpam, & desiderare illius miseriæ carentiam, & eam misericordiæ per Christum acceptæ præferre, cum Gregor. ab vniuersis tum alias, tum præcipuè in hac parte laudatus dixerit, *O felix culpa! &c.* Ego sane in hoc sensu illam Augustin. citata verba intelligo, quod optauit August. vt non esset miseria, idest, quod ille status in quo fuit Adam constitutus, cùm primum fuit conditus, non tam fuisset labilis, tamque facili ruinæ expositus, vt ei non fuisset necessaria originalis culpæ permissio, vt tandem per Christi misericordiam, & gratiam repararemur. Et hanc status infirmitatem, vocauit Aug. miseriam.

Ad secundam confirmationē dicitur, quod vtroque modo potuit præsciri peccatum in genere causæ materialis ante prędestinationem Christi, & vt pręexistens per scientiam visionis, & vt infallibiliter futurum, per scientiam permissionis. Et quidem de priori modo satis constat ex dictis. Nam sicut totus ordo naturę, & gratię potuit ex parte materię, vt fundatus, & existens pręintelligi ad Christi prędestinationem: ita & peccatum originis potuit eo modo præsciri, vt humanæ naturæ inexistens. De secundo modo maior esset difficultas, si in præsentia foret pertractanda, sed non est locus tam prolixę disputationi, quam exactè disserui in primo lib. de origi. grat. tract. 3. Nunc autem præsupponendum esse duxi posse Deum cognoscere peccatum futurum, vt infallibiliter futurū, siue isto siue alio modo fiat, quod in in tractatu illo tertio explicui latissime.

Ad tertium argumentum respondetur, nos minimè posse complacere in peccato Adę, quia sicut non sunt facienda mala, vt veniant bona; ita neque licet complacere in malo propter bonum subsequutum euentum. Licet tamen de ipso euentu bono lętari. Et ita fas est nobis gaudere de Christi prędestinatione, & in eius gratia lętari, quamuis ex peccato occasionata fuerit iuxta modum superius expositum. Imo existimo, quod possumus lętari de permissione, qua Deus ipsum permisit originis peccatum, quia illa permissio bona fuit, & nobis valde vtilis. Augus. vero ibi citatus rōnabiliter de facto desiderabat, vt nō fuisset miserię. Quo loco, vt nunc nunc dicere cęperam, miserię nomine non originis duntaxat culpam intellexit August. sed & totam humanę naturę, quā cognouit, instabilitatem erga cęlestia. Quę tanta est, vt etiam in felicissimo illo innocentię statu (si felix is dicit potest cuius instabilis est fęlicitas) non solidū gratia reperiret in homine fundamentum. Neque plane mirum, nam *Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles*, inquit sanct. Iob. Expende particulam, *Ecce*, nā rem admiratione dignam subindicat. Neque vero admiratione vacat, vt ij qui ad hoc sunt in cęlo Empyreo creati, vt coram Deo starent, non sint stabiles. Cur quęso Deus non stabilis condidit naturę, vt sine cadendi periculo in tam sublimi loco constituti coram ipso adstarent, eique indeficienter deseruirent?

Respondent nobis Patres. Quia omnis creatura ex nihilo est, & ad defectum proinde & ad nihilum respicit: nulla ergo stabilis esse potuit creata natura. Quid igitur de illa quę creata ex nihilo in terreno stabilita est fundamento. Nisi Deus ei fundamen ti loco lapidem electum, substituerit Christum, vt Cyr. dicebat. Quo pacto Iacob securus dormiret, nisi lapidem illum supponeret capiti, quem ipse in titulum erexit, postquam scalam cæli cacumina attingentem ex loco, vbi lapis ille fundatus erat, conspexit ascendere Gen. 28. Non ergo sine tam firmo, tāque solido hoc fundamento firma potuit in statu aliquo consistere salus. *Quia fundamentum aliud nemo potest ponere* dicebat Paul. 1. Corin. 3. *præter id, quod positum est Christus Iesus.*

Sed obijcis mihi ruinam Angelorum quæ paucis contigit, si ad millia millium, & decem centena millia Angelorum Deo ministrantium comparatio fiat. At si natura Angelica ex se tam fuit, vt insinuabamus instabilis, multo plures oportuissent cadere.

Respondeo, quod cum conderentur à Deo, vt coram illo starent, Deum ipsum intererat auxilia efficacissima eorum multis præstare, necęlum Empireū ipsis Dei ministris locum apertissimum dicatum, vacuum aut fere vacuum relinqueretur. Neque enim probabo aliquādo, id quod iuniores quidam Theologi, tam sine fundamento vllo constantissimum esse putant, nimirum, efficaciā auxiliorum in Angelis ex libera eorum voluntate pensari debere: & quod prædestinatio Angelorum ad bonum ipsorum vsum reuocanda est. Nam in cęlesti Hyerusa. eamdem esse mensuram hominis, & Angeli dixit S. Io. Apoc. c. 21 & omnem creatam naturam debilissimum esse censeo gratiæ fundamentum. Neque pedes, idest, affectus creaturæ cuiuspiam sufficiunt non moueri in loco tam prominenti locati. Altius ergo, & firmius fundamentum in Angelis est quærendum, quam sit liberum eorum arbitrium: quod ex se vanitati subiectum est, sicut, & humanum. Erad specialem Dei misericordiam, & gratiam recurramus, qua Deus cum Angelis, qui in suis domicilijs permanserunt, gratuita sua voluntate vsus est. Quæ plane specialis Dei misericordia decebat quamplurimum primo illos cælicolos. Quia, vt dixi, non ad paradisum voluptatis custodiendum, & ad laborandum in eius terra conditi erant, vt primus fuit terrenus Adam, sed vt starent coram Deo: eique, vt par erat, seruirēt. Verū vt cognoscerent Angeli, quibus tanta hæc affuit Dei misericordia, suæ naturæ conditionem, ex omnibus ordinibus, & gradibus permisit non paucos ruere, imo & eorum supremum, vt iam me cum Gregor. Magno opinari dixi. Cuius sententiæ in scripturis factis non leue repertum fundamentum. Cum homine vero proportionabiliter quodammodo se gessit Deus; nam sicut cecidit primus in dignitate Angelus, ita cecidit primus origine homo, & in quo tota innocentiæ status splenduit excellentia. Sed in eo fuit absimilis casus, quod Angeli casus singularis fuit, casus vero hominis toti fuit humanæ naturæ communis.

Sed hæc disparitas aliunde fuit cum fænore reparata, & refarcita: cum tam excellens humano generi beneficium fuit exhibitum, vt verbum fieret caro, & in hominibus habitaret, essetque caput totius ecclesiæ supremum, miraque ad influēdum in membra virtute fæcundissimum; esset & primum totius cęlestis ædificij firmissimum fundamentum. Angelis quidem specialem tribuit præseruationis gratiā, & id quidem vt dicam, 3. dub. sine Christo. Homini vero resurgendi per Christum, in eoque standi mi-

misericordiam concessit. Et omnibus Deus perspectum esse voluit, quod gratia etsi natura sua firmitatem habeat,& robur,quia generis est diuini,quod non ex nihilo suam traxit originem, sed est ipsum esse. *Sum qui sum*,dicebat Deus Exod.3.Est tamen in creaturis suscepta quasi arma Saulis Dauidi,& suscipitur in creaturis ad modum earum, videlicet,defectibiliter. Nam licet ipsa gratia minimè desit alicui, omne autem creatum arbitrium facillime poterit ei deesse, & ob id hortabatur Paul. ad Hebr.c.12. *Contemplantes ne quis desit gratia Dei*. Voluit ergo Deus in his,quæ Angelis,& primo homini contugere,significationem huius rei facere,vt omnes quibus stabilitas in gratia,in eiusque rectitudine quasi diuina forte contygerit, agnoscat erga se summam Dei misericordiam,& nihil sibi referuans,soli Dei misericordiæ,specialissimæ eius nulli debitæ gratiæ,omnia sua bona referat accepta, & dicat cum Regio Propheta,*saluum me fecit quia voluit me*. Hæc tam late dixi,vt nonnihil adijcerem roboris illi singulari nostrę existimationi, qua existimauimus præsentem hunc,quem ex Christi dono, colimus statum, non sola dignitate capitis, & efficaciæ gratiæ (quam in quibusdam exequitur)innocentiæ statui præstare,sed & in securitate, & firmitate, ac in ipsa proinde formali status ratione: ita quod multo securius in hoc viuimus statu, etsi tantis inimicorum telis expositi, quam in statu illo,qui Adam non peccante, perseuerasset viuerent homines. Qui pleno ore dicere possent, id quod Paul.cum Christianis omnibus,sed cū viris pręsertim, qui ad perfectionem aspirant, ad Ephes.6.capit. dicebat. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & rectores tenebrarum harum in cœlestibus:* tunc enim non cessasset inuidia spiritualium inimicorum super cęlestia, inuiderēt enim quāplurimū hominibus innocentię custodiam.Et eo magis curarent eos ab innocentiæ fastigio deijcere, quanto periculosiorem agnoscerent esse casum. Nam firmissimo huius nostri status sublato fundamento, nimirum Christo,semper aut fere semper iacerent,qui caderent,vt Cyrill.loc.cit.non obscurè insinuauit. Etsi ab extrinsecis inimicis tantum hominibus tunc imminerer periculum:neque intra semetipsos,& ex ipsis securitatem sibi ipsis rationabiliter polliceri possent.Nam etsi originalis iustitia rationi erga inferiora compescenda magnum homini præstitit vigorē: at erga superiora,id non valuit efficere.

Vnde non firma erat mentis ad Deum adhæsio per gratiam: etsi ipsa perseuerante, portio hominis inferior plenè,& in omnibus ei obediens subsisteret. Itaque iustitia originis cum substantialiter ordinem, & limites non transiret rationalis naturæ, neque supernaturalem ipsum attingeret finem,nisi ex gratiæ consortio adiuta: nullam erga supernaturalia vim contulit,etsi inferiora abstulerit impedimēta. Quo circa rationalis natura solis viribus gratiæ erga supernaturalem finem tunc fidere poterat,quæ in illo statu inferiores multo essent,quam sunt eæ,quas cōfert gratia nobis per Christum donata. Atque adeo erga finem hunc rationali natura altiorem, multo firmior est status hic noster in firmissima fundatus petra,quam esset status ille in quo primus homo positus fuit. Qui status erat quoque primus in ordine gratiæ. Cum enim ordo gratiæ inferior sit ordine hypostaticæ vnionis, non habuit à Christo primum inchoari,sed per ipsū consūmari,& perfici,& si opus fuisset (vt reuera fuit) reparari. Et hæc sufficiant dixisse occasione illorum Aug. verborum. *Vtinam non fuisset miseria*,idest, vtinam tam labilis non esse mus conditionis, sed in illo possemus fęlici statu perseuerare.Et posset quidem primus homo,quia vnde perseuerare posset accepit,vt Aug.ipse dicebat. Sed poterat,vt solent dicere Theologi, in sensu diuiso,non vero in sensu composito, idest, gratia sufficiens ad perseuerandum præstabat auxilium, sed quamdiu solidiori non innitebatur fundamento, puta Christo, tandem ex nostræ naturæ debilitate infallibiliter omnia ruerent. Et hanc ruinæ infallibilitatē Augu. vocauit miseriam, quam designauit de correctione, & gratia c.12.cum dixit,quod primus homo vnde perseuerare non accepit, sed accepisse tamen vnde potuisset perseuerare si vellet; Accepit quidē posse, sed non accepit velle. Quod puto designatum fuisse in illis verbis Eccl.cap.15.*reliquit illum*: scilicet, primum hominem *in manu consilij sui*, itaque non solā libertatem vtcumque designant verba ista,sed libertatem non adeo confirmatam, & stabilitam in bono, sed sibi totaliter commissam, quod sane ad magnam hominis miseriam pertinet.

Ad sextum argumentum neganda est sequela. Ad probationem dicitur. Quod prædestinatio, & Christi, & sanctorum, originalis culpæ supposuit præscientiam, neque huic veritati contradicit Paul. in argumento citatus. Quoniam de actuali tantum merito loquebatur Apost.de qua re 1.par. quæst.23. artic.5.

Ad primam confirmationem, primum respondeo non esse vllum inconueniens admittere originis peccatum causam fuisse reprobationis, quod cōcessit Aug.& forsam S.Doct.non negauit: sed si velimus contrariam tueri sententiam, maiorem patiemur difficultatem,Mag. Med.3.p.q.1.art.3. multa dicit in huius argumenti solutionem, & tandem,vt tueatur nullam dari reprobationis causam, dicit, quod ante prædestinationem Christi Deus non prędidit peccatum primi hominis,vt commissum, & actu in humana natura existens, sed præsciuit illud,vt infallibiliter futurum. Vnde nullum demeritum præcesserat ex parte hominum,etiam originale, in diuina præscientia antequam prædestinaret electos, & miseros homines reprobaret. Hæc tamen sententia alijs omissis,quæ ei possent opponi, propter duas causas non placet. Prima,quia sequeretur ex hac solutione Christum non fuisse formaliter prædestinatum,vt redemptorem,consequens est falsum, ergo, &c. Sequela probatur, in illo signo, in quo fuit prædestinatus,nulla erat seruitus in natura humana, nullumque seruitutis contrahendæ debitum,ergo in illo signo Christus non potuit habere formalem rationem redemptoris. Imo videtur sequi,quod quāuis postea nullum sequeretur peccatum, Christus veniret in mundum,ex vi decreti prędestinationis suę, quia prædestinatus fuit non præsupposito peccato. At prius non pendet à posteriori.

Secunda causa est.Quoniam si Deus præsciuit peccatum infallibiliter futurum, iam datur sufficiens reprobationis causa. Vniuersi enim Theologi cum de

reprobatione tractant, admittunt, quod si Deus antequam reprobaret homines certo præsciuit eos male vsuros esse sua vocatione, & gratia, ex causa eos reprobauit, & non ex mera voluntate sua. Nam diuinæ voluntatis, qua Deus vellet reprobare illos homines, veram assignaremus causam, scilicet, malum eorum vsum futurum à Deo præscitum. Si reprobatio esset formaliter iustitiæ vindicatiuæ opus, ita quod esset vera punitio; necessarium esset, vt eius causa esset peccatum actu commissum, & perpetratum. At reprobatio formaliter non est punitio, sed opus prouidentiæ specialissimę permittentis defectum in natura defectibili, & subtrahentis auxilium merè liberale, & nulla ratione debitum. Vnde sufficientissima causa erit ad reprobandum aliquem, eius peccatum præuisum, vt infallibiliter futurum. Non ergo Mag. à Medina hac via argumentum dissoluit, sed dum Scyllam fugit incaribdim incidit.

Prętermissa ergo hac solutione dico, reprobationem prępsupposuisse peccati originalis actu existentis pręscientiam; neque inde tamen sequitur dari reprobationis causam. Quoniam licet illud peccatum ex se sufficiens esset causa reprobationis, non tamen Deus illud assumpsit vt causam.

Sed rogas, vnde scimus Deum illud non assumpsisse, vt reprobationis causam, cum ex natura sua verum esset demeritum, & sufficiens proinde causa, vt Deus reprobasset non aliquos, sed etiam homines vniuersos. Respondeo. Quod primum hoc scimus à posteriori: quia, videlicet, si Deus illud vt causam assumeret, omnes reprobos propter illud peccatum reprobasset, quod tamen falsum est. Nam multis reprobis per baptisma remissum est originis peccatū; atque adeo non potest in eis dici reprobationis causa. Secundo id ipsum scimus à priori, nimirum, quia Deus dedit Christi passionem toti naturæ humanę, vt per se primo sufficiens esset remedium in omnibus pro originali culpa, ex quo probabiliter colligimus, quod si Deus toti naturæ dedit hoc commune, & sufficiens remedium, & ex primaria intentione ad originalis peccati remissionem, quod non voluit assumere hoc peccatum pro sufficienti reprobationis causa, sed de hac re copiosius disputatur prima p. q. 23. ar. 3.

Ad secundam confirmationem nego sequelam. Ad probationem dicitur primo, quod non ex amore Adæ, vt singularis erat persona, Deus factus fuit homo, sed ex amore naturæ humanæ, quæ in Adam, vt in primo capite præfuit tota. Et quidem si vera sunt, quæ paulo ante dicebamus, postquam intelligimus Deum propter seipsum, propterque suam amplificandam, & illustrandam gloriam, voluisse se tribus illis supra connumeratis modis communicare, prius rationis ordine quam voluisset verbum hominem fieri, humanam conspexit naturam, eiusque ex vna parte dignitatem, & ex altera necessitatem intuens, ipsam prætulit Angelicæ naturæ, & semetipsū ei communicare decreuit, eo modo, quo eius communicatio fructuosior, & gloriosior eidem naturæ esse posset, qui modus fuit iste quem Deus elegit de facto, originis peccatum permittens, vt in eius reparatione, & Christi dignitas, & eius gratiæ virtus splendescerent magis, & natura humana pluribus exornaretur donis, excellentioribusque donaretur beneficijs. Itaque licet independenter ab amore naturæ propter suam gloriam manifestandam decreuisset per vnionem hypostaticam seipsum communicare, verum quod fieret homo, & quod passibilem, & mortalem carnem assumeret dispositum fuit, & decretum dependenter (si ita licet loqui) ab amore naturæ humanæ, non tamen ab eius prædestinatione: illa enim voluntas qua Deus humanā dilexit naturam, antecedenter se habuit ad sanctorū prædestinationem: quæ posterior fuit ipsa Christi prædestinatione.

Secundo respondetur iuxta alium dicendi modū, qui forte gratior erit Theologis, quia communior est, & antiquior (etsi nescio an verior) quod Christus in genere finalis causæ fuit simpliciter, & prædestinatus, & prædilectus, antequam quicquam Deus de natura humana, deque eius amore, ac de hominum prædestinatione tractasset: quamuis in genere causæ materialis, vt sępe dixi, antecederet præscientia naturæ humanæ, & originalis peccati, &c. Sed tamen diximus quoque superius, quod secundum quid reparatio humanæ naturæ finis rationem habuit respectu incarnationis Christi, quatenus Christus passibilem carnem, & mortalem, aptamque nostræ redemptioni assumpsit. Itaque cum hic non alia prioritas sit inquirenda, nisi quæ consistit in causalitate, & dependentia, quæ inter res ipsas à Deo præuisas, & prædestinatas reperitur, singula erunt singulis accommodanda; vt hanc causalitatis dependentiam inueniamus, ac ordinē proinde prioritatis in æterna Dei præordinatione. Dico ergo quod si natura humana, omni cum naturali, & supernaturali perfectione sua absolute consideretur respectu Christi, non determinando hunc, vel illum statum, in quo Christus esset, mortalem, videlicet, aut immortalem, rationem habuit medij, & Christus præintentus fuit, & præuolitus per modum finis. Et id ipsum, & fortiori ratione dicendum est, si consideretur natura humana cum omni sua perfectione per comparationem ad Christum in statu glorioso constitutum. Cæterum si natura eadem humana eiusque reparatio, & redemptio comparetur ad Christum consideratum in carne mortali, & passibili, in humilique viatoris statu, Christus secundum hunc modū consideratus rationem habuit medij, comparatione ad naturam humanam, ad eiusque redemptionem, & salutem, ipsa autem natura eiusque salus rationem induit finis proximi, & immediati, ac proinde prædefinitio, & prædestinatio Christi, vt futuri in carne passibili, & in carne proportionata humanæ redemptioni, præsupposuit ipsius humanæ naturæ dilectionem, & intentionem redemptionis, & salutis eius. Neque tamen hinc licet inferre, quod Christus prius fuerit prędestinatus absolutè venturus, quā prædestinaretur venturus in carne mortali. Quia in vnico instanti rationis, prædestinatus fuit venturus, & taliter venturus; & fuit prædestinatus vt esset immortalis, & gloriosus, qui est status connaturalis, & debitus ipsius Christi dignitati, dependenter tamen ab eius passione, & morte: sed ea, quæ in illo simplicissimo rationis signo contigere, nos rationabiliter distinguimus, & per nostrū intellectū secernimus ac cōmodātes singula singulis. Quod explicari poterit, exem-

Digitized by Google

exemplo naturalis generationis superius adducto, circa quandam similem huic solutionem, quam ob id tunc non probauimus, quia in sententia Scot. de qua tunc fiebat sermo, hæc solutio locum nõ habet.

Ad tertiam confirmationem, suppositis his quæ nunc dicebamus, quæ sunt veluti fundamenta totius doctrinæ S. Thom. in hoc tractatu supponenda: Respondetur. Nullum esse inconueniens, imo esse rationabile, quod maius bonum quandoque referatur ad minus bonũ vt medium ad finem, quando minus bonũ nõ propter se principaliter appetitur, sed propter bonum aliud altius, & eminentius. Ita quod habet rationem finis non vltimi, & principalis, sed proximi, & immediati duntaxat. Potest enim prudenter Princeps totum exercitus robur periculo exponere, propter cuiusdam parui Castri expugnationem; quatenus Castrum per se ordinatur in totius Regni bonum. Sed aliud exemplum huic intento est accommodatius. Potest homo iuste, & rationabiliter propriam vitam alicui periculo exponere propter comparandas diuitias, vt faciunt hi mercatores, qui mare nauigant, & exteras peragrant regiones: quatenus diuitiæ eadem ordinantur, & tandem cædunt in eiusdem vitę sustentationem, & splendorẽ. Ex his duobus exemplis colligo integram confirmationis tertiæ solutionem. Ex primo infero, quod nul la esset ordinis peruersitas, si Deus Christum, vt hominem, & omnia quæ ad ipsum, vt hominem spectant, in humani generis redemptionem, & salutem, vt in quendam finem ordinasset, quatenus ipsa redemptio generis humani, atq. omnis itidẽ eius salus cędunt tandem in manifestationem, & exaltationem diuinæ bonitatis, & gloriæ, qui est finis præcipuus à Deo in omnibus eius operibus præintentus. Ad hunc modum Angelos hominibus, & natura, & statu pręstantiores humanis Deus obsequiis destinauit, ita vt Paul. ne quis Angelorum dignitatem eximiæ Christi æquaret excellentiæ Hebr. 1. Ipsis spiritibus Angelicis opposuit: quod Christo ad Patris dexteram sedenti, ipsi tamen omnes administratorij sint spiritus, propter eos, qui hæreditatem capiũt salutis. Et hoc plane eatenus Deus prudenter ordinauit, quatenus hominum salus, quam Angeli suis promouere ministerij curant, in ipsam Dei gloriam tandem, vt in finem potissimum destinatur, & cędit. Infero ex secundo exemplo, quod Deus laboriosam Christi vitam, eiusque passionem, & mortem, eo destinauit in hominem redemptionem, & salutẽ, vt in finem proximum, quia ipsa humana redemptio, & salus non solum refertur, & cędit in magnificam ipsius Dei gloriam, sed in gloriam etiam, & exaltationem pręclarã ipsiusmet Christi: eam, videlicet, quã post mortem fuit assequutus. Et hoc quidem re ipsa non est aliud, quam quod laboriosa Christi vita, atque itidem eius passio, & mors referantur, vt in finẽ intrinsecum, in gloriosam ipsiusmet Christi exaltationem, augustissimamque gloriam: assumendo, vt quoddam intermedium ipsam hominis redemptionem, & salutem. Et ob id nulla hic interuenit ordinis peruersio.

Septimo argumento facile dicitur (multis præter missis alijs) quod hoc argumentum cum sua confirmatione probat sufficientissimẽ, potuisse rationabiliter fieri, quod Deus mitteret filium suum in mundum, etsi nullum extitisset in natura, vel humana, vel Angelica peccatum: non verò probat ita factum fuisse. Imo (vt plenè enacuatum maneat argumentum) neque probat congruentius fuisse, quod sine præuisione peccati originalis Deus decreuerit filium suum in mundum mittere. Nam molto congruentius fuit oppositum. Quia secluso originali peccato, neq. efficacia, & virtus gratiæ Christi, neq. ipsa diuina bonitas, tam apertam manifestationem accepissent, nec tam copiose Deus supereminentes diuinæ gratiæ suæ diuitias suis communicaret & diffunderet creaturis, nec tam se liberalem ostenderet, & magnificum: neque humanæ naturæ, imo nec ipsi creaturarum vniuersitati tantam contulisset excellentiæ dignitatem.

Ad argumentum octauum conceditur maior, si intelligitur in genere causæ finalis, nam in ordine materialis causæ, etiam ipsum peccatum Angelicum præuisum fuit ante prædestinationem Christi, vt cõstat ex supradictis.

DVBITATIO APPENDIX.

Cum sua resolutione de gratia collata primo parenti.

AD alia quæ vltimo tandem loco ex innocentiæ statu obijciuntur, primum, quod attinet ad cognitionem, qua Adam in illo statu Christum agnouit, satis est superius expositum, vnde id tantum explicandum superest. Num gratia Ade fuerit ei in illo statu ex Christi meritis collata. Et breuiter dico, vtrãque sententiam esse probabilem. Et quidem licet Christus absolutè in scripturis sacris vocetur auctor salutis, & gratiæ totiusque spiritualis benedictionis, & alia similia habeantur passim in sacra pagina, & apud sacratos auctores, & patres, qui dicunt Christum fontem esse omnium gratiarum; ex quibus videtur colligi gratiam, quæ fuit in statu innocentiæ, Christi meritis, & sanguini tribuendam esse. Sed tamen satis probabiliter hæc omnia explicantur de gratia sanante, quæ à Christo, vt Redemptore, & Saluatore humanæ naturæ per peccatum infectæ ortum habuit. Atqui cum Christus nullum habuerit meritum, quod non spectauerit ad redemptionis ordinem, cuius oppositum nullus Theologorum audebit dicere; quia omnia Christi merita referebantur ad Crucis mortem, vt colligitur ex illis sæpe citatis Pauli verbis. *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, &c.* Et colligitur ex illa prima voluntate qua Christus nos sanctificauit, de qua Paul. ad Hebræos 10. Nam per illam seipsum obtulit in oblationem, & sacrificium pro hominum peccatis. Cum, inquam, omne Christi meritum, ad humani generis redemptionem spectet, vix vlla cum probabilitate dici potest, Christum aliquam promeruisse hominibus gratiam, quæ ad ordinem redemptionis non spectaret. Vnde neque dici debet, quod meruerit simpliciter gratiam primo parenti in statu suæ creationis collatam.

Hoc argumentum, quod nunc insinuaui, non omninò debile est ad confirmandam S Th. sententiam, quæ docet Christum non esse prædestinatum ante peccati præscientiam. Nam si fuit prædestinatus, nõ

præuiso peccato, sed ipso non extante veniret in exaltationem, & glorificationem rationalis naturę: cedo merita, quæ respondeant illi prædestinationi. Nam si ad glorificandam naturã humanam fuit prædestinatus, aliqua debuerunt prædefiniri merita, quibus hanc humanitatis exaltationem Christus ipse promereretur. Quod si nulla signari possunt, voluntarie & sine fundamento talis configitur prædestinatio. Hæc dicta sint ad probabilitatem explicandam sententiæ asserentis gratiam Adæ ad statum innocentiæ pertinentem, reparationem quidem per Christum accepisse, ac reuiuiscentiam etiam in suis operibus meritorijs, quę in illo statu Adam efficit, non tamen ipsam secundum substantiam suam ex Christi meritis ortum habuisse, sed ex sola Dei liberali voluntate dimanasse.

Sed cui placuerit sententia contraria dicat, quod supposita S. Thom. sententia in cuius expositione hactenus versabamur. Ita dicendum est. Quod gratia collata fuit Adæ duplici titulo. Alter quidem liberalissimæ fuit donationis Dei, qua in ipso voluit totam rationalem naturam, ad supernaturalem finem ordinare, & disponere. Et hic titulus non Christo, sed communi, & generali Dei prouidentiæ est adscribendus ad quem pertinet res omnes in suos fines dirigere, mediaque ad eorum assecutionem sufficientia præstare. Alter vero fuit titulus iustitiæ, passionis, & meritorum Christi. Ita vt titulus liberalitatis pręcederet iustitiæ titulum. Et quidem cum vterque titulus iam fuerit multo ante præuisus, quando Adam gratiam illam accepit, nullũ est incõueniens, vt titulũ vtrũq; in ipsa actuali gratiæ collatione reperiamus.

Dices, quod secundus iustitiæ titulus non bene cohæret cum primo liberalitatis titulo; iustitia enim liberalitatem euacuat.

Respõdeo dupliciter. Primo, quod si iustitia esset ipsius Adæ suscipientis gratiam, forsan hæc obiectio alicuius esset considerationis. Cæterum iustitiæ titulus, cui correspondet collatio prædictæ gratiæ, nullã iustitiam ponebat in Adamo gratiam suscipiente, sed potius augebat liberalitatis, & magnificentiæ diuinæ titulum, quod præced. q. ar. 3. dub. vlt. copiosa resolutione demonstrauimus. Tota autem iustitia ex parte Christi se tenebat.

Secundo respondeo, repugnare quidem, vt id, quod ex dono liberalitatis iam quis accepit, & actu possidet, denuo recipiat ex iustitiæ titulo. Verum nõ implicat, quod cum aliquod bonum, liberali promissione fuerit alicui oblatum, quod antequam is, cui oblatum fuit, ad actualem eius possessionem perueniat, nouum iustitiæ titulum acquirat ad eiusdem boni perceptionem, siue ex proprijs, siue ex alienis operibus. Exemplum habemus in gloria, quę respõdet primæ gratiæ in iustificatione impij. Nam valde probabile reputãt sapientiores etiã Theologi, quod eo ipso, quod is qui iustificatur accipit gratiam, designatur, & acceptatur ad eum gloriæ gradum, cui illa gratia est proportionata; nam est Dei filius, & hæres gloriæ per Christum: quem tamen gradum gloriæ meretur ipse qui iustificatur per proprium actum, qui per illum, videlicet, quem habet in ipso iustificationis instanti, prout est dispositio concomitans gratiam, ipsam in genere efficientis, & formalis causæ ordine naturæ præsupponens.

Similiter ergo in præsentia dico, quod innocentiæ gratia ex prima, & generali Dei ordinatione data fuit Adæ sine Christi meritis, vt ipso totus ordo gratiæ primo fundaretur, & simul cum natura ad totam eius deriuaretur posteritatem, quod ante præscientiam meritorum Christi in ipsa fuit Dei æternitate dispositum. Sed quoniam priusquam æterna hæc Dei præordinatio ad effectum peruenisset, præuisum fuit à Deo originale peccatum, fuitque etiam prædestinatus Christus in eius remedium, intuens Deus totam ipsam meritorum Christi infinitatem, decreuit: vt eadem ipsa gratia, quæ Adamo in ipso suæ creationis momento ex vi generalis antecedentis prouidentia conferenda erat, esset simul præmiũ meritorum Christi: vt Christus omni cum proprietate, & sermonis rigore dici posset agnus occisus ab origine mundi, idest, à primo instãti creaturæ rationalis, quod fuit primum instans, in quo mundi constitutio fuit consũmata. Et hæc sententia inde magnã probabilitatem accipit, quod matrimonium in statu innocentiæ inter primos parentes celebratum, ex Christi meritis accepit signum esse spiritualis matrimonij Christi cum Ecclesia. Nam quod illa significatio non pertineret ad innocentiæ statum, si Christus per se primo prædestinatus fuit venturus in peccati remedium, manifestissimum est: atque adeo significatio illa non ad prouidentiam illi statui debitã pertinere potuit, sed ad ordinem prædestinationis Christi, & ex consequenti ex eius meritis ortum habuit. Quod vero matrimonium Adæ in ipso innocẽtiæ statu prædictam habuerit significationem, & quod Adam non cognouerit illam quasi pro alio statu futuram, vt quidam arbitrantur, sed pro tunc iam existentem, docuit expresse August. lib. de nupt. & concup. c. 21. quem locum retuli superius in calce argumẽtorum quæ pro prima opinione informaui. Cuius solutionem consulto ad hunc locum distuli: ne sæpius eadem repetere esset necessum, in quo loco nihil aliud Aug. docuit, quam quod in statu innocentiæ independenter ab existentia peccati matrimonium primorum parentum mysteriosam, & quasi sacramentalem matrimonij Christi significationem accepit. Non vero Aug. dixit, quod ante præscientiã peccati præordinasset Deus, vt matrimonium Adæ signum esset prognosticon, spiritualis matrimonij Christi cum Ecclesia.

Sed iam affirmo, quod si matrimonium primorum parentum hanc ex Christi meritis sortiebatur in illo statu spiritualem significationem, circa vllam improbabilitatem dici poterit, quod gratia Adę rationem quoq; induit præmij meritorum Christi. Hæc autem perfectio nullatenus ei inerat ea præcisa ratione, qua gratia erat innocentiæ status: Nam status hic formaliter consideratus, ad Christum non spectauit: sed quia aliquo modo pertinebat ad futurum statum redemptionis per Christum faciendæ, prout in diuina præscientia præuidebatur reparanda per Christum.

Ecce multa diximus in huius primi dubij expositionem, & plane laborauimus (nescio an fęliciter) vt ipsam attingeremus veritatem. Sed non adhuc distincte explicauimus id, quod explicandũ in quęstionis titulo proposuimus, nimirum, an Christus vere, & proprie dici possit omnium rerum caput, natu-

si vera

si vera sunt, quæ in explicatione S. Thom. diximus, Christi videlicet, prædestinationem in genere finalis causæ ordine rationis omnium præordinationem in Dei mente præcessisse, ita videtur fore dicendum. Sed nihilominus vt huic prolixæ quæstioni vltimam imponamus manum sit.

§. 14. Vbi ponitur resolutio responsiua ad primum dubium principale asserendo, quod Christus est caput rerum omnium naturalium in ordine ad supernaturalium finem.

CHristus non debet appellari caput rerum omnium naturalium secundum eorum esse naturale. Potest tamen, & si non admodum propriè, vocari caput omnium naturalium rerum comparatione ad supernaturalem finem. Primam partem conclusionis negasse videntur aliqui Theologi, ex illis præsertim, qui putant Christum venturum in mundum, etsi nec primus homo, nec quiuis alius peccasset: Sed tamen hæc conclusionis pars mihi appatet adeo certa, vt nemo possit eam probabili ratione inficiari. Probatur. Ad rationem capitis per se requiritur influxus in membra, si non actualis, saltem aptitudinalis: at Christus, vt homo, nō habet influxum aliquem in omnes creaturas vniuersi huius, qui spectet ad naturalem ordinem, neq. vllus vnquā Theologum docuit Christum influere creaturis motum, aut perfectionem aliquam, quæ ad eorum esse naturale spectent.(Nam finis, quem Christi aduentus intuentus intendit, non naturalis est, sed supernaturalis. Et sicut ipse tempore suæ passionis instanti dixit, Regnum suum non esse de hoc mundo, idest, principatum quem tenet, & exequitur in homines, non ad finem naturę spectare: ita dicere potuisset, quod illa suprema auctoritas, quam supra omnes obtinet creaturas, non est de hoc mundo, idest, non sm naturæ leges pensanda est, neque ex fine naturali regulanda) ergo nullatenus dici potest Christum capitis rationem sortiri supra totum vniuersum secundum eius esse naturale. Neque valet illa consequentia dudum insinuata. Christus est finis omnium rerū naturaliū quantum ad totum illarum esse, ergo est ipsarum caput. Quoniam ad rationem finis non est necessarius influxus ille, quem ad rationem capitis diximus esse necessarium. Vnde nisi Deus influeret in creaturas perfectiones earum naturales, & nisi verè potuisset dicere Paul. actorum 17. quod *in ipso viuimus, mouemur, & sumus*, nullatenus caput vniuersi posset appellari.

Secunda vero pars conclusionis probatur. Et primo de partibus vniuersi quæ, vel ad mores solent conferre, vt honores, diuitiæ, &c. vel quæ sunt quædam contingentia, quæ ad primariam, & principalē vniuersi constitutionem non pertinent, vt generatio alicuius indiuidui, mors, sanitas, egritudo, &c. Probatur, hęc conc. pars. Res istę omnes possunt cadere, & cadūt quam sæpius sub Christi meritis; sunt enim multoties prædestinationis effectus: ergo participāt influentiam Christi in ordine ad supernaturalem finem: atque adeo Christus aliqua ratione potest earum dici caput, comparatione ad istum finem. Probatur etiam hæc conclusionis pars, de partibus vniuersi præcipuis, & quæ ad primariam eius constitutionem spectant. Partes istæ ex Christi meritis accipient perfectionem magnam, & renouationem in die vltimo, cum consummabitur totius humanæ vitæ cursus. Nam superius explicantes illa verba Paul. ad Colo. 1. *Primogenitus omnis creaturæ*, & illa Rom. 8. *Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis*, diximus secundum intelligentiam Chrysosto. à qua non recedunt Ambros. S. Thom. & alij non pauci graues S. Paul. interpretes, quod in vltima hominum resurrectione totum ipsum perficietur vniuersum, & à seruitute corruptionis liberabitur. Hanc autem perfectionem accipiet ipsa creaturarum vniuersitas, ex Christi meritis prouenientem, est enim velut quid consequēs ad ipsam filiorum Dei manifestationem, quæ tunc, & consūmabitur, & reuelabitur, estque veluti præmium, & merces seruitutis, qua omnis creatura seruiuit Christo in expeditione negotij prædestinationis filiorum Dei; qui in ipso Christo ab æterno fuerunt electi, & prædestinati, & in Christo, & per Christum suam in tempore certam fecerunt vocationem, & ipsam adoptionem filiorum Dei fuerunt assequuti. Hac igitur ratione omnis creatura sub Christo non solum tanquam sub fine, sed etiam, tanquam sub capite comprehenditur: estque proinde Christus totius vniuersi caput per comparationē ad supernaturalem finem. Dixi tamen non omni cū proprietate Christum irrationabilium, & insensibilium creaturarum caput vocari. Quoniam vt S. Th. 3. par. q. 8. ar. 4. ad 1. insinuauit, caput debet esse homogeneum, idest, eiusdem rationis cum membris. Vnde propter huius conditionis defectum, Christus non multa cum proprietate poterit caput harum creaturarum vocari: sed appellabitur tamen aliqua bona ratione, quia, v3. eminentiam habet, & excellentiam supra totam creaturarum vniuersitatem, & influit præterea in ipsas creaturas perfectiones aliquot, quæ ad ordinem pertinent supernaturalem. Et hactenus dictum fuerit de hoc primo dubio.

DVBITATIO II.

VTrum Christus caput sit omnium hominum secundum omnem eorum statum.

Hoc dubium, & si propter rationem à principio huius quæstionis insinuatam, in prima sui specie de Christo procedat, præcipue tamen instituitur ad inuestigandum ipsam gratiæ habitualis Christi perfectionem, An v3. vere, & propriè appellanda sit gratia capitis. Et idcirco tota huius dubij disputatio incipiet ab huius rei examinatione.

§. 1. Proponuntur argumenta in contrarium.

EST igitur primum argumentum quo probatur gratiam habitualem Christi non esse capitis gratiam. Habitualis Christi gratia eiusdē est speciei simpliciter loquendo cum gratia aliorum iustorum vt superius q. 3. art. 2. diffiniuimus ex cōmuni Theologorum doctrina, sed gratia aliorum iustorum non potest ex se referre bona operantis opera in spiritualem commodum aliorum, sed in priuatam duntaxat

Digitized by Google

ipsius operationis vtilitatem, neq; vllam habet vim, vt possit efficaciter spiritualem aliquem influxum in alios causare, ergo neq; competit habituali Christi gratiæ, atq; adeo nequit esse gratia capitis. Ratio enim capitis exigit vim ad influendum in membra. Maior patet. Tum quia alias quælibet gratia cuiuslibet iusti, esset appellanda gratia capitis, tum quia purus homo iustus non ob aliud nequit mereri alteri de condigno, nisi quia eius gratia ex se non habet vim referendi sua opera in alterius commodum. Vnde si quando referantur, talis relatio non erit à gratia, sed à volūtate operantis, & consequenter poterit ibi meritum congrui interuenire, minimè vero meritum cōdigni. Namque condigni meritum postulat supernaturalitatem proportionatam præmio, & in substantia operis meritorij, & in relatione, qua in ipsum præmium referatur, neque alia à priori poterit assignari ratio meriti de condigno, quod eruditè docuit S. Doctor 1.2.q.114. ar.3.

Dices, quod hæc vis referendi opera in spirituale aliorum vtilitatem, non conuenit quidem essentialiter gratiæ habituali Christi: conuenit autem ei ex subiecto, in quo resider. Contra. Superius præsertim q.3.ar.2.& q.4.ar. etiam secundo ostendimus, quod ex reali coniunctione ad diuinum verbum nulla phisica virtus, aut virtutis modus resultat in habitualem Christi gratiam, eo quod verbum, qua ratione exequitur officium supponendi, & personandi humanitatem, nihil effectiuè operatur in ipsa humanitate, aut in eius accidentibus, sed tantum vnitur ei per modum terminantis ipsam personaliter, & complentis illam eius dependentiam, qua pendet à proprio supposito. Sed si qua ponenda esset in gratia vis referendi opera Christi in aliorum commodum, illa deberet esse physica. Nam hoc quod est ordinare, & referre proprium opus in aliū, & si moralitatis habeat admixtionem: reale tamen quid est, & physicū, & quod proinde physicam vim in ipso referente exigit. ergo, &c.

Confirmatur. Vel ista vis, & perfectio, qua habitualis Christi gratia potest ipsas Christi operationes in spiritualem hominum vtilitatem ordinare, residet inherenter in ipsa gratia, vel in eius subiecto dūtaxat. Si in subiecto tantum: ergo ipsa reuera, nihil in se habet, quo intrinsecè constituatur in ratione gratiæ capitis: atque adeo denominatione tantum extrinseca, capitis gratia vocatur: & ex consequenti, non est simpliciter, sed secundum quid gratia capitis. Si vero in semetipsa vim illam, & perfectionem participat, oportet explicare, ex quo principio ei competat: cum neque ex intrinsecis suæ naturæ principijs, eo quod est eiusdem speciei cum gratia nostra, neque, vt sufficienter probauimus, ex Verbo cui realiter coniungitur, ei conueniat: ergo, &c.

Secundo arguitur. Gratia capitis specie differt à gratia personali: ergo si in Christo constituamus gratiam capitis, affirmare tenebimur, vel quod in ipso duplex est gratia, quarum altera est personalis, & altera gratia capitis, vel quod vna, & eadem gratia in gemina substantiali specie reponitur. Sed vtrumque falsum esse apparet: ergo, &c.

Tertium argumentum. Habitualis Christi gratia, neque ob id esse potest gratia capitis, quia est accidens Christo Ecclesiæ capiti, inexistens. Nam hac ratione quodcunque accidens Christo inhærens diceretur, & esset capitale. Neque vero quia est instrumentum coniunctum Christo capiti, quo vtitur ad gratificandos, & sanctificandos homines. Nam hac ratione caro Christi, & eius passio, imo & ipsa corporis Christi membra manus, pedes, &c. essent capitalia, quia Christus Ecclesiæ caput his omnibus, vti diuinæ suæ virtutis, diuinique verbi instrumentis vtitur ad sanationem, & gratificationem animarū. Igitur nulla est in habituali Christi gratia specialis aliqua ratio, ob quam cum proprietate vocari debeat gratia capitis.

Quartum argumentum. Christus non est caput Ecclesiæ: ergo nec habitualis eius gratia debet censeri gratia capitis. Huius consecutionis vim à principio huius quæstionis ostendimus. Antecedens vero probatur. Christus non est caput Ecclesiæ in quantū homo: quod vero sit caput in quantum Deus, est ad propositum impertinens. Quia etiam Pater, vt Deus esset Ecclesiæ caput, & similiter Spiritus sanctus: nos vero loquimur de Christo secundum specialem rationem, quæ non est ei communis cum alijs sanctissimæ Triadis personis: ergo, &c. Probo maiorem, & ostendo, quod etiam si illa dictio, in quantum, specificatiuè sumatur, falsum sit, quod Christus in quantum homo est Ecclesiæ caput. Christus in quantum homo non habuit meritum infiniti valoris, neque satisfecit satisfactione rigorosa. Nam valoris meritorij infinitas, & satisfactionis rigor, non ex humanitate, sed ex diuino tantum verbo desumebantur, & participabantur in humanis Christi operibus. At si huiuscemodi valorē ab humanis Xpi operibus secludamus, nequaquam nobis proderūt: neq; enim alia ratione Christi meritum, & satisfactio ad nos pertinent, nisi quia perfectum fuit meritum, & perfecta exactaque fuit satisfactio: ergo in quantum homo non influit Christus in ipsos Ecclesiæ fideles communicans eis suorum meritorum, suæque satisfactionis virtutem: atque adeo non est eorum caput.

Quinto arguitur, & probo itidem Christum Dominum non esse Ecclesiæ caput. Si Christus est caput Ecclesiæ, sequitur eum esse quoque ipsius Ecclesiæ membrum & partem. Consequens non apparet admittendum. Quia esse partem, aut membrum imperfectionem importat: ergo, &c. Sequela probatur. Caput in naturalibus (ad quorum analogiam Christus caput Ecclesiæ dicitur) membrum est, & pars totius suppositi, cuius est caput, & reuera membrum essentialiter est superius ad caput, & ad cæteras corporis partes, atque adeo hæc prædicatio, caput est mēbrū essentialis est; ergo, &c. Bene valet consequentia illa, Christus est Ecclesiæ caput: ergo est eius mēbrum, & si præcipuum.

Confirmatur, sequitur ex contraria sententia concedi posse hanc propositionem Christus est caput, imo & membrum Christi. Consequens autem manifestam præsefert absurditatem: ergo, &c. Probatur sequela Paul. 1. Corin. 12. Ecclesiam appellat Christum illis verbis, *ita Christus*. Vbi liquet ex contextu illam vocem Christus pro Ecclesia accipi: ergo si Christus caput est Ecclesiæ, poterit, & caput Christi vocari.

Sextum

Sextum argumentum extra rationem capitis est, quod per suum influxum constituat in actu substantiali ipsa membra corporis cuius est caput: ita quod ex membris in potentia efficiat membra actu. Proprium enim capitis officium est, influere motum, & sensum in membra iam constituta in actuali esse membrorum, & vnita ipsi capiti, & toti composito per substantialem generationem. Quod ex capite corporis naturalis cõstat, ad cuius similitudinem Christus caput sui corporis mystici, nimirum Ecclesiæ, vocatur. Sed Christus propria virtute efficit membra Ecclesiæ in actu substantiali membrorum, eaque sibi vnit, & copulat, quod est certa fide tenendum: ergo non potest nisi magna forsan cum improprietate caput Ecclesiæ dici.

Septimum argumentum. Gratia Christi habitualis non causat efficienter, saltem physica efficientia, spiritualis vitę motum, & influxum in omnes homines, qui Christi virtute sanctificantur, ac proinde neque influit in omnia corporis Christi mystici mẽbra. At proprium capitis officium est, efficienter influere in omnia corporis membra; ergo impropriissimè appellatur à Theologis gratia capitis. Maior probatur. Primo de illis hominibus, qui in statu legis Mosaycæ in fide Christi venturi salutem fuerunt assequuti. In quibus Christi gratia, cum non adhuc extaret, non potuit vllam efficientiã præsertim physicam habuisse. Nulla enim causa operari potest nisi prout existit actu. Quod vero neque in homines, qui in præsenti statu salutem assequuntur eiusmodi habeat efficientem influxum. Probatur. Quia cum nullo eos physico attingat contactu, nulla potest physica eius actio circa hos homines constare; ergo. Christi gratia nullum habet influxum, qui ad rationem capitis pertineat.

§.2. *Pro parte opposita.*

IN oppositum autem militat communis Theologorum doctrina in 3. dist. 13. vbi S. Th. & 3. par. quæst. 8. per totam, sed præcipuè art. 5. eam luculenter amplificat.

§.3. *Notanda pro decisione dubitationis.*

AD propositæ quæstionis decisionẽ illud est præuia obseruatione premittendum, quod licet ratio capitis non propriè, sed metaphoricè, & similitudinariè Christo comparatione ad Ecclesiam accommodetur: sicut & ratio corporis de Ecclesia siue militanti, siue triumphanti, non nisi metaphoricè dicitur, & per similitudinem ad naturale corpus. vt ex Paulo 1. Corinth. 12. colligitur in illis verbis, *Sicut enim corpus vnum est*, &c. Quamquam hoc ita sit, nihilominus tamen hæc figurata, & similitudinaria loquutio magnam vim habet ad explicandum eum superioritatis modum, quo Christus suæ Ecclesiæ præeminet. Qui non tam in externa præeminentia, & gubernatione consistit, etsi hanc cognoscamus, (& ob eam S. Thom. 3. par. quæst. 8. art. 1. ad 3. dicat, Christum potius caput Ecclesiæ, quàm eius cor appellandum fore) quàm in spirituali, & interno in animabus fidelium influxu. Quem vox ista *Caput*, nobis denotat, proportione desumpta ex his, quæ in capite naturalis corporis contingunt. Cuius proprium officium est in omnia viuentis corporis membra motum, & sensum, iuxta membrorum proportionem, assiduo influxu operari.

Scio equidem persuasum fuisse grauissimis Philosophis cum Arist. lib. de somno, & vigil. cap. 2. & lib. de communi motu animal. cap. 4. & 5. & libro 2. de generat. animal. (alijs, & non paucis, iisque in philosophia, & medicina peritissimis reclamantibus) caput in animali non esse principium totius vitæ, sed vitæ tantum sensitiuæ, nam primum vitæ gradum cordi tribuit. Verum hæc limitatio id tantum efficit, quod sicut infinitam Dei perfectionem, quamlibet simplicissima sit, non valemus, Dionysio in libro de diuin. nomin. adnotante, vnica voce non modò comprehendere (est enim & nomine, & intellectu creato incomprehensibilis) verum neque aliquali significatione attingere, sed quamplurimis oportet vocibus vtamur: ita spiritualis Christi virtus, quam fidelibus communicat, & modus, quo in ipsa corporis sui mystici membra influit, neque vna simplici voce, propter grandem, & eximiam tantę virtutis, tamque vniuersalis, efficacissimique influxus excellentiam exprimi potest, neque vna tantum similitudine ex creaturis desumpta sufficienter explicari. Quo fit, vt sacrę litterę diuersis appellationibus fœcundissimam, multiformemque Christi virtutem, nobis insinuent. Appellatur quãdoque radix Isa. 11. *Radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur*. Vbi obseruatione dignum censeo, quod Spiritus sanctus hoc in loco duo insinuauit, & ferè explicuit, quæ in Christo, prout est supremum, & vniuersale Ecclesiæ caput, reperiri certa fide credimus.

Alterum est secreta quædam spiritualis viuifica virtus, quam interno quodam, & inuisibili influxu Christus in sua membra, diuersorum membrorum proportione seruata, assiduè influit. Quam virtutem Paulus ad Ephesios 4. grauissimis verbis expressit: *Veritatem*, inquit, *facientes in charitate crescamus in illo per omnia, qui est caput, Christus: ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate*, occultam hanc spiritualem Christi virtutem insinuat illa dictio *Radix*. Arboris enim radix occulta est, & recondita, neque hominum conspectui patet: sed ex ea latenti quadã diffusione viuificatrix virtus ad totam arborem, ad vltimum vsque eius folium deriuatur.

Alterum verò quod ad caput pertinet, est visibilis eminentia in corpore, in quo principem locum tenet; & quasi visibilem exercet totius corporis gubernationem. Quod Isa. illis verbis subnotauit conuenire Christo: *Qui stat in signum populorum*, &c. Quem radicem vocauerat, ac proinde occultatam, & inuisibilem, mox dicit stare in signum populorũ, vt ad ipsum, in conspectu omnium gentium positũ, omnes confugiant tanquam ad militare Principis vexillum. In quo similiter alia duo, quæ inter caput, & corpus contingunt, significantur. Vexillum namque, seu militare signum defensioni militum præcipuè deseruit: nam sub ipso adunati, & aggregati, defenduntur, & impetuoso hostium incursu facilius ob-

obsistunt, ac vltimam tandem victoriam reportant. Et milites primarij eo potissimum contendunt in prælio, ne ipsum Principis, aut Ducis signum periclitetur.

Quæ duo in corpore erga suum caput ipsa ducente natura obseruata reperimus, sub capite enim adunata corporis membra, & capitis influxui bene coaptata, facilè conseruantur, & coalescunt. Et in conseruando, ac tuendo capite vniuersa membra maximè sunt intenta; sic adeo, vt propter capitis conseruationem alia particularia membra manifesto se exponant discrimini. Hæc mutua, & vicaria capitis, & corporis officia in Christo, & Ecclesia conspiciet is, qui attentè rem considerauerit. Christus enim signum est, & Princeps militare vexillum, sub quo saluantur, quotquot in spirituali huius vitæ militia saluantur. Estque caput, cuius influxu cessante, cessaret ipsa omnium Ecclesiæ fidelium spiritualis vita. Quod Propheta magis adhuc explicuit verbis mox adiunctis, *Ipsum gentes deprecabuntur*. Sed præterea in eius gloria tuenda, & amplificanda laborant vniuersi fideles, illi præsertim, qui in præcipuo Ecclesiæ loco sunt à Spiritu sancto, vt robustiores, & valentiores milites collocati, & qui potiora sunt huius mystici corporis membra; cuiusmodi sunt illi, de quibus Paulus meminit 1. Cor. 12. ibi, *Diuisiones verò gratiarum sunt*, &c. & ad Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos*, &c. Hæc obiter sunt adnotata, non solum vt exacta citati ex Isa. testimonij habeatur intelligentia, sed potissimum vt rationem capitis, quæ in Christo comparatione ad Ecclesiam reperitur, aliqualiter insinuemus.

Quandoque verò vitis vocatur, Ioan. 15. *Ego sum vitis vera, & vos palmites*, vbi non solum viuificum, ac fœcundissimum influxum, eumque apprime necessarium, quem Christus in suos influit fideles, nobis designat: verum & externam etiam coniunctionem, quam cum Christo, & in Christo habemus, apertè declarat. Sed quoniam vnio vitis ad palmites, ad fructuositatem potius, quàm ad superioritatem pertinere videtur, idcirco hæc similitudo tantisper apparet deficiens. Cuius deficientiam supplet similitudo alia, qua se Christus comparauit luci, & illum scriptura sacra Soli comparat. Sol enim eminentissimum tenet in toto orbe locum, ac per modum eminentissimæ superioritatis in hunc visibilem mundum mira virtute, & potestate influit. Sed neque cóparatio ista satis est adæquata: nam et si Arist. lib. 1. Metheor. dicente, *Necessum sit mundum istum visibilem contiguum esse lationibus superioribus, vt inde tota eius virtus gubernetur*: at non tanta, tamque intranea est inter hunc inferiorem mundum, & cœlestes orbes coniunctio, neque tam intrinseca vnio, vt exactè nobis referre possit eam, quę inter Christum, & eius fideles reperitur.

Vocari etiam solet Christus Ecclesiæ fundamentum, vt à Paulo 1. Cor. 3. vocatur. Quæ plenè assimilatio exprimit satis, qua ratione totam huius spiritualis Ecclesiæ ædificationis firmitatem ad solum Christum reuocare debeamus, vt ad firmissimum, & solidissimum fundamentum: ad quam similitudinē pertinet ea, qua Christus in scriptura sacra petra vocatur. Verum isthæc comparatio exacta non est. Fundamentum namque ædificium inchoat, & sustentat, at nō ipsum perficit, exornat, & consummat. Vnde vt scriptura sacra alia comparatione huius deficientiam compensaret, Christum lapidem angularem vocauit, cuius proprium est claudere, perficere, ac summa cum firmitate ædificium consummare, atque omnia, quæ dispersa videbantur, in vnum colligere, ac consummatim copulare.

His, & alijs figuratis locutionibus, Spiritus sanctus in sacra pagina vtitur, vt vnionem Ecclesiæ ad Christum explicet, mirabilemque, ac fructuosam virtutē, & vim, quā ab ipso suscipit, & qua semota, tota eius & pulchritudo, & substantia euanescerent. Sed efficacioribus adhuc comparationibus vtitur, quæ licet cum referuntur ad ea ex quibus fuerunt desumptæ, figuratam, & metaphoricam acceptionē importent: subindicant tamen verè, & propriè ea, quæ Christo, & Ecclesiæ contingunt. Et prætermissis alijs, duæ sunt præcipuę. Altera qua Christus sponsus, & vir Ecclesiæ vocatur, & ipsa Ecclesia Christi spōsa, Agnique vxor. Nam vt vir, & vxor duo sunt, vt inquit Paulus Ephes. 5. in carne vna: ita Christus, & Ecclesia in carne vna sunt, non solum specificæ naturæ vnitate, sed & specialiori alia coniunctione, quæ sponsalitio affectu, & officio conciliatur. Vnde factum est, quod Christus nihil sibi proprium reseruauerit, sed totum quod ad ipsum pertinet authoritatis, dignitatis, gloriæ, & excellentiæ, atque itidem potestatis, suę sponsæ dilectissimæ communicauerit Ecclesiæ. Neque enim, & ipsam potestatem, quæ propria esse videtur viro, & marito digna, sibi reseruauit Christus, sed & eam quoque suæ charissimæ sponsæ voluit esse communem. Quod Christus Ioan. 14. se facturum illis promisit verbis, *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet*. Quam rem attigit August. hæc versans verba, & longo, mirabilique discursu digessit Chrysostomus in hom. 55. ad populum. Et quoniam nemo carnem suam odio habet, vt Paul. ad Ephes. 5. dicebat, sed nutrit, & fouet eam. Ita & Christus, & nutrit, & fouet, ditat, nobilitat, & amplificat Ecclesiam. Et neque eius carnē odio habet, sed amat, & diligit, ex cuius amore tandem corpus humilitatis nostræ reformabit configuratum corpori claritatis suæ.

Verum et si excellens hæc sit comparatio, Ecclesiæ dignitatem magnificè extollens, & dilectionē Christi erga Ecclesiam mirificè commendans: sed neque tamen sufficiens Spiritui sancto visa est ad intimam, & mirabilem Christi cum Ecclesia vnionem, vt par erat, explicandam. Quoniam et si maritalis hæc coniunctio carnis vnitatem inducat, duo tamen adhuc sunt vir, & vxor, tametsi in carne vna. Vnde tandem eo deuentum est, vt omnimodam vnitatem Spiritus sanctus inter Christum, & Ecclesiam exprimeret, vt Ecclesiam Christi corpus, & Christum Ecclesiæ caput vocaret, qua planè metaphorica, & similitudinaria locutionis phrasi, veram, realemque spiritualem vnitatem, quæ inter Christū est, & Ecclesiam, mirè nobis Spiritus sanctus exposuit: illā videlicet, quam Christus optabat, & petebat a Patre, Ioan. 17. cum dicebat, *Pater serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos*. Et paucis interpositis. *Sed & pro eis rogo, qui credituri sunt, vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, & vt ipsi in nobis vnum sint*. Sed & eadem similitudine manifesta signi-

Digitized by Google

gnificatione insinuatur eminentia, qua Christus Ecclesiæ præsidet, quæ tam amicabilis est, vtilis, & suauis Ecclesiæ, quam Christo præclara, & gloriosa. Quid enim corpus vitæ, motus, sensus, & perfectionis habet, quod à capite non participet? Quam vero caput dignitatem, excellétiam, ac virtutem sortitur, & obtinet, quam corpori non communicet? Et quæ denique maior, intimiorve vnitas, & coniunctio esse dignoscitur, quam ea quæ inter corpus, & proprium eius, ac congeneum reperitur caput? Non libet amplius spatiari in his referendis, & ponderandis eius vnionis titulis, quæ inter Christum, & Ecclesiam verius, & proprius inuenitur, quam inter res ipsas ex quibus hæc figuratæ, & metaphoricę comparationes desumuntur. Sed ad nostrum deueniamus intétum, & quibusdam subiunctis conclusionibus breuiori, & strictiori orationis stylo propositæ quæstioni satisfaciamus.

§.4. *Prima conclusio*.

Fide Catholica tenédum est Christum caput esse Ecclesiæ: Ecclesiamque corpus esse Christi. Nisi noster hic instituta relectionis de gratia Christi tractatus ad desideratum properaret finem, multa hoc loco nobis se, & disputanda, & tractanda offerebant, & cum hæreticis, Christi, & Ecclesiæ hostibus exagitanda, quibus adamussim explicatum daremus: quo nam hæc spirituali glutino Christi cum Ecclesia cóiúctio, & incipiat, & perficiatur. Nam incipit à fide, & charitate, quæ vinculum est perfectionis, consummatur. Et num in sola inuisibili Spiritus sancti directione, suggestioneque, & impulsu, an vero visibili etiam, & externa subordinatione cóstet. Nam præcipuú quidem, quod ad hanc spectat vnionem, nó solú interna, spiritualiq; vnctione, & influxu cóstituitur: sed externa quoque, & visibili specie apparet. Visibilibus enim legibus sub vno visibili Romano Pont. capite gubernatur Ecclesia: sed inuisibili fauore, spiritualique gratia, nobis Christus supremum caput, occulta quadam subministratione, ad harum legum obseruantiam opitulatur, & fauet: spiritualemque influxum suis ingerit membris, quibus ad præcepta virtutum officia coalescant, & valeant. Sub visibilibus quoque Sacramentis adunatur Ecclesia, sed sub regumento visibilium rerum diuina Christi virtus secretius operatur, vt Mag. Greg. 1. quæst. 1. cap. multis doctissimis verbis dixit, visibilia, & externa sunt in Ecclesia ministeria Apostolorum, Pastorum, Doctorum, &c. quæ tamen ad opus ministerij, quod potissimum spiritu constat, perficiendum, & consummandum destinantur, vt ad Ephes. 4. egregius minister Paul. dicebat.

Valeat ergo inordinata Lutheranorum caterua, quæ cum vero spiritu penitus vacua sit, totum suæ sathanicę synagogę ordinem, seu, vt verius dicam, confusionem, ad phanaticum quendá spiritum reuocat. Et nos in nostra visibili gloriemur Ecclesia, sub vno Christo supremo capite constituta: cuius visibilem locum Romanus Pontifex tenet in terra. Et sub hoc externo, visibilique tegumento; verum ab ipso Christo quæramus participatum spiritum, & ad nostræ conclusionis probationem reuertamur, quę certam esse in fide veritatem, docuerút vniuersi Theologi Scholastici in 3. dist. 13. ad cuius explicationem legatur S. Thom. 3. par. q. 8. art. 1. & 2. ex quibus constabit, Christum caput esse Ecclesię, & secundum corpus, & secundum animam; ita quod tota ipsa humanitas Christi ad rationem capitis in Christo constituendam concurrit. Et similiter Ecclesia secúdum vtrunque, & corpus, & animam, Christi corpus est: singulares itidem fideles animia, & corpore constantes, particularia sunt huius corporis membra, influxumque recipiunt à capite, qui non solum animę, sed etiam corpori, prout & ipsi animæ, ac Dei subest spiritui, quamplurimum virtutis confert. Regius enim Vates psal. 33. dicere solebat: *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*. Communis hęc vtriusque humanæ partis lætitia ex communi influxu à capite Christo suscepto suam deducit originem.

Legantur etiam S. Thom. q. 29. de veritate art. 4. Alex. Alens. 3. p. q. 12. membro 2. & Altisiod. lib. 3. tract. 1. c. 4. 5. & 6. & Driedo. lib. de capt. & redempt. tract. 2. c. 2. art. 5. Testimonia script. sac. pro hac veritate confirmanda sunt multa, & manifestissima, præsertim in Pau. ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, plenitudo eius, cui omnia in omnibus adimpletur*. Quibus verbis exprimit Apostolus abundantiam influxus diuini, quo corpus suum, singulaq; eius membra perficit, & adimplet omni spirituali plenitudine, vt sit perfectum, & plenum corpus, & dignum tanti capitis con iunctione; in quo & ipse adimpletur, sicut & euacuari dicitur in eis, qui ab ipso recedunt. Legatur super ista Pauli verba S. Ambros. c. 5. *Vir*, inquit, *caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ*. Ad Coloss. 1. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ*. 1. Cor. 6. *Nescitis, quia corpora vestra, membra sunt Christi*? ad Rom. 12. & 1. Cor. 12. diuersa munia, variasque functiones, alternaq; officia, quę ipsa diuersa huius corporis membra exequuntur spirituali Christi capitis influxu gubernata, & confortata mirificè, & luculenter Paulus exposuit. Explicuerunt hanc veritatem Patres grauissimi, Aug. ps. 139. à principio, & epist. 57. & potissimum legatur in lib. de agone Christiano, cuius verba referunt Dried. loco citato, & Medin. 3. par. q. 8. art. 1. Basil. lib. de Spiritu sancto c. 5. Hilar. lib. 8. de Trin. & lib. de synod. c. 38. & super psal. 139. & denique hæc veritas constat ex his duobus notabilibus, & ex script. sacr. ibi adnotatis, quę pauló ante à me fuerunt præsupposita. Ex quibus theologicæ congruentiæ, quæ ad hanc veritatem exponendam afferri solent, facillima opera colligi possunt. Vnde ad sequentes pergamus conclusiones.

§.5. *Secunda conclusio*.

Christus (vt in præsentia de capite loquimur) non in quantum Deus in sua puritate naturæ consideratus, sed in quantum Deus homo, caput est sui corporis, quod est Ecclesia.

Ad intelligentiam huius conclusionis aduertendú est, nos minimé negare Christum, vt Deum caput esse Ecclesiæ; est enim, & Ecclesiæ, & totius creaturarum vniuersitatis caput omnem vitam, & motum, ac totum itidem esse omnibus creaturis influens: *Nec enim longè est ab vnoquoque nostrum*, Actor. 17. multoque intimius nobis, ac vniuersis creaturis assi-

stit,

ftit, quam caput fui corporis mēbris: fed loquimur in præfentia de capite vifibili, & homogeneo, ideft, fimilis formæ cum membris, quod inter omnia mēbra præcipuum tenet locum, eminenti virtute complectens omnem vitam, fenfum, & motum omnium fui corporis membrorum. Qua ratione Deus in puritate fuæ diuinæ naturæ confideratus, nō eft in hoc fenfu Ecclefiæ caput. Nam eft caput inuifibile alterius rationis, & formæ à corpore cui præeft.

Secundo notandum eft, & ad memoriam reuocādum id, quod dixerunt illi Theologi, quorum fententiam præcedenti quæft.a 3. retulimus, qui dicebant, Chriftum neque meruiffe, nec fatisfeciffe, neque vero redemiffe nos prout eft Deus homo, fed prout eft homo duntaxat, etfi virtutem fatisfaciendi, merendi, ac redimendi, à diuino acceperit fuppofito: nā fi humanitas non effet vnita Verbo, non hac tanta polleret virtute. Vnde gratia vnionis antecedenter fuit neceffaria, vt Chrifti humanitas noftram operaretur redemptionē: formaliter tamen gratia vnionis fuppofita, Verbum non concurrit, ad noftram redemptionem operandam; fed ipfa fola Chrifti humanitas, etfi quadam denominatione, quafi extrinfeca diuinum Verbum nos redemiffe dicatur; quatenus eam perfonaliter fuftentat humanitatem, quę nos redemit, ficut aqua calorem fuftentās, dicitur calefacere. Theologi, qui ita tunc dixerunt, dicerent fimiliter in præfentia, quod Chriftus ratione tātum humanitatis caput eft Ecclefiæ, etfi diuinum ipfum Verbum quadam denominatione veluti extrinfeca, caput quoque noftrū dicatur. Cæterum nos, quibus ille modus dicendi tunc non placuit, aliter dicimus cum fententia communiori, quæ in modo loquendi fcripturæ facræ, & Patrū magis videtur effe fundata. Nimirū, quod Chriftus ficut ex humanitate habuit formalem rationem merendi, & fatisfaciendi, valorem autem meritorium, & fatisfactorium, à Verbo diuino perfonaliter fuppofitante naturam humanā, & actu cum ipfa concurrente ad operationem meritoriam, & fatisfactoriam: fic adeo vt totus Chriftus Deus homo per fe intraret rationem principij totalis fatisfactionis, & meriti: ita ipfemet Chriftus Deus homo per fe pertinet ad rationem capitis Ecclefię.

Eft quidem humanitas formalis ratio Chrifto, per quam fit Ecclefiæ caput. Diuinum autem Verbum, vt fuppofitans, & terminans naturam humanam per fe concurrit ad cōftituendam capitis rationem: mutuoque pendent Verbum, & humanitas, (fi licet vti dependentiæ nomine) ad conftituendam effentialem capitis rationem: Verbum enim accipit ab humanitate requifitam effētiam, & formam, qua poffit capitis officium gerere: humanitas verò accipit à Verbo totam illam perfectionem, totumq; valorem illum, qui per fe, & effentialiter ad fupremi capitis Ecclefiæ dignitatem, & officium requiritur. Et quidem ifta fententia confequenter fe habet ad aliam de merito, & fatisfactione. Quoniam influxus huius capitis in membra fatisfactorius eft, & meritorius: atque adeo, quod de principio meriti, & fatisfactionis diximus, dicendū eft fimiliter de capite. Quod hæc fententia conformis fit modo, quo fcriptura facra, & fancti Patres loquuntur, ex eo cōftat, quod Paulus locis prima conclufione citatis, abfolutè vocat Chriftum Ecclefię caput, & Ecclefiam appellat corpus Chrifti, Chriftus autem, vt fuperius aduertimus, neque folam diuinitatem, neque folam humanitatem importat, fed ipfum Dei Verbum in humana natura fubfiftens.

Patres etiam tertio quoque verbo repetunt, quod fi Chriftus non effet verus Deus, neque nos potuiffet redimere, neque proinde rationem capitis Ecclefiæ habere meruiffet. Et ita Aug. in lib. de Trin. inquit, *Chriftus non effet Dei, hominumque mediator, nifi effet idem Deus, & homo.* Relegantur, quæ fuperius diximus in confutationem prædictæ fententiæ. Sed aduertendum eft, quod quia humanitas, vt dixi, formale principium eft Chrifto, vt caput Ecclefiæ dicatur, & fit, ipfumque capax reddit denominationis huius, idcirco abfolutè folet, & poteft dici, quod Chriftus, inquantum homo, eft Ecclefiæ caput. Et ita Paul. ad Ephef. 1. dicit, quòd Deus *ipfum dedit caput fuper omnem Ecclefiam*, qui modus loquēdi defignat officium, & rationem capitis competere Chrifto vt homini, ea fcilicet ratione, qua fubiectus eft Deo, vt ab ipfo poffit dari, & præfici Ecclefiæ, honoremque, & dignitatem capitis ab ipfo recipere.

Confirmatur, Chriftus meruit fibi fupremam capitis dignitatem, vt quæftione diximus præcedenti; ergo hæc dignitas fimpliciter competit Chrifto vt homini. Sed obiter notetur pro his, quæ ibi dicebamus, quod cum dicimus, Chriftum meruiffe capitis dignitatem, non fit fenfus, quod Chriftus meruerit virtutem, qua poffet influere in reliquos homines gratiam, & gloriā, & reliqua fupernaturalia dona: nam hanc virtutem fiue radicaliter cōfideretur, quæ eft ipfa vnionis gratia, fiue fumatur pro immediato, & proximo principio formali, quo Chriftus influit in membra, abfque vllis meritis Chriftus accepit: fed meruit ipfam formalem capitis dignitatem, & quod nullus vniretur Deo, nifi prius fecundū rationis prioritatē ipfi, vt homini, per fidem copularetur, eiufque actualē fufciperet influxum, ipfumq; vt Principem, Paftorem, & caput recognofceret. Meruit etiā quod Deus eius humanitate vt inftrumēto vteretur, ad influendū in fua membra phyfico influxu fupernaturalem vitam, & motum. Et fimili ratione cōceditur à S. Th. 3. q. 26. art. 2. quod Chriftus fecundū quod homo, mediator eft Dei, & hominū. Ex dictis fequitur, φ hęc propofitio, Chriftus inquantum homo, eft Ecclefię caput, vera eft, fi dictio, inquantum, fpecificatiuè fumatur, quę tamē effet falfa, fi reduplicatiuè fumeretur. Nō libet immorari in his terminis explicandis, tum quia fcietibus dialecticā, funt manifefti, tum etiam quia fuperius à nobis fuerunt explicati, cū de Chrifti adoptione in q. 1. loquebamur: fatis fuerit nunc dicere, φ fi dictio, inquantū, denotet adęquatā, & totalē rationē capitis, falfa eft illa propofitio, quomodocunq; fumatur, etiā fpecificatiuè, quia dignitas capitis poftulat per fe, & neceffariò diuinū fuppofitū, eft autē vera, fi denotet principiū formale fpecificam rationē capitis conftituens, fub illo tamen dignitatis modo, qui ex diuino fuppofito dimanat. Et hic eft fpecificatiuus fēfus, in quo ifta admittitur propofitio.

§. 6. *Tertia conclufio.*

CHriftus caput eft, non folum fidelium, qui in noui teftamenti ftatu commorantur, fed omnium

Digitized by Google

nium fidelium, qui post Adæ peccatum Christi præcesserunt aduentum.

Hæc conclusio eadem est tenenda certitudine, qua versus finem q. 5. diximus credendũ esse, quod Christi fideles, qui Christi antecesserunt incarnationem, gratiam, & iustitiam ex Christi meritis acceperunt. Et eodem modo, quo ibi explicuimus veritatem illã explicanda est hæc nostra præsens conclusio. Isque in summa legitimus est nostræ conclusionis sensus, quod Christus, vt præuisus, & præcognitus à Deo in ipsa æternitatis præscientia, propter homines, & eorum salutem homo futurus in tempore, caput fuit antiquorum fidelium. Ita quod omnis spiritualis influxus, quem à Deo acceperunt, non aliter ad eos peruenit, neque aliter à Deo fuit è cœlo demissus, quam habito respectu ad venturum Christum, vt ad supremum omnium credentium caput. Et ob id in loco superius ex Isaia c. 11. cit. *Erit radix Iesse*, &c. Christus Iesse, idest, Dauid radix appellatur, etsi multo tempore fuerit ipso Dauid posterior. Et ob hanc causam Patres in lymbo sustentati fructũ perceperunt illius victoriæ, quam Christus de suis hostibus magno peracto bello reportauit, pugnauitque Christus etiã pro eis. Vt ex illo Zach. Cantico Luc. 1. colligitur. *Et erexit cornu salutis nobis, salutem ex inimicis nostris, ad faciendam misericordiam cum Patribus nostris*, qui iam, scilicet, olim erant defuncti.

Hanc veritatem docuit August. qui nihil non profunda semper eruditione, & sapientia dixit, lib. de catechizandis rudibus c. 3. cuius verba, quia dignã sunt consideratione, decreui ad hunc locum transcribere. Sic inquit. *Neque enim ob aliud ante aduentum Domini scripta sunt omnia, quæ in sanctis scripturis legimus, nisi vt illius commendaretur aduentus, & futura præsignaretur Ecclesia: idest, populus Dei per omnes gentes, quod est corpus eius: adiunctis, atque annumeratis omnibus sanctis, qui etiam ante aduentum eius in hoc sæculo vixerunt, ita eum credẽtes venturum esse, sicut nos venisse. Sicut enim Iacob manum prius dum nasceretur, misit ex vtero, qua etiam pedem prænascentis fratris tenebat, deinde vtique sequutũ est caput, tum demum necessariò memb. à cætera: sed tamen caput non tantum, & membra, quæ sequuta sunt, sed etiam ipsam manum, quæ in nascendo præcessit, dignitate, & potestate præcedit, & quãuis non tempore apparendi, tamen naturæ ordine prius est, ita & Dominus Iesus Christus, etsi antequam appareret in carne, & quodammodo ex vtero secreti sui, ad hominum oculos mediator Dei, & hominum homo procederet, qui est super omnes Deus benedictus in sæcula, præmisit in sanctis Patriarchis, & Prophetis quandam partem corporis sui, qua velut manu se nasciturum esse prænuncians, etiam populum præcedentem superbè, vinculis legis, tãquam digitis quinque supplantauit: quod & per quinque temporum articulos prænunciari venturus, prophetarique non destitit: & huic rei consonãs, per quem lex data est, libros quinque conscripsit. Et superbi carnaliter sentientes, & suam iustitiam volentes constituere, non aperta manu Christi repleti sunt benedictione, sed constricta, atque conclusa retenti sunt: itaque illis obligati sunt pedes, et ceciderũt; nos verò surreximus, & erecti sumus. Quamuis ergo, vt dixi, præmiserit Dominus Christus quandam partem corporis sui in Sanctis, qui eum nascendi tempore præierunt, tamen ipse est caput corporis Ecclesiæ, illique omnes eidem corpori, cuius ille caput est, cohæserunt, credendo in eum, quem prænunciabant. Non enim præcurrendo diuulsi sunt, sed adiuncti potius obsequẽdo. Nam etsi manus à capite præmitti potest, connexio tamen eius sub capite est.* Hæc Aug.

In quibus perpendendum est, quàm citra improprietatem vllam Aug. ipsam æternam Dei præscientiam diuinũ quasi vterũ appellauerit, in quo diuina præfinitione, & prædestinatione totus ipse ab æterno Christus, & in capite, & in mẽbris fuit præcõceptus: ita quod prædestinatio Christi capitis, & membrorũ eius perfecta quędã fuit ipsius Christi in diuino vtero cõceptio. Cuius cõceptionis fœtus, quasi immaturo tempore demõstratus fuit in illa manus ex vtero emissione, quę in antiquo fideli populo facta est. Voco immaturum tempus totum illud, quod eam tẽporis plenitudinem præcessit, de qua Paulus ad Gal. 4. dicebat: *At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege*, &c. tunc æterna illa Dei pręconceptio suũ habuit adimplemẽtum, cum Deus Filium suum in mundũ misit.

Et quemadmodũ dicebamus superius cum Paulo ad Ephes. 1. quod resurgente Christo, resurreximus omnes, idest, resurrexit corpus in suo capite, & Christo cœlos penetrante, & ascendente, nos quoque cum illo cœlos conscendimus, idest, corpus ascendit in capite: ita Christo capite nostro ex diuino æternæ pręscientiæ vtero tunc egrediente, & nascente, & nos quoque nati sumus, corpus videlicet fidelium in suo capite natum est, & exortum.

De hac forsan natiuitate, & diuini vteri partu explicari poterunt non incõmodè illa vaticinantis Isa. verba c. 66. *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse nõ pariam, dicit Dominus? Ego, qui generationem cæteris tribuo, sterilis ero, dicit Dominus Deus tuus?* Certè, si sequentia in cõtextu adnotẽtur verba illa. *Lætamini cum Hierusalem, & exultate*, &c. non poterit hæc intelligentia non videri textui consentanea. Exhortabatur enim Propheta Hierusalem ad lętitiã, eo quod diuinus hic æternæ vteri partus tandem erat in hanc lucem incommodum ipsius Hierusalem futurus.

Hæc eadẽ veritas constat ex illo Prou. 8. *Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram:* quo loco de incarnata Sapientia sermo erat Salomoni, eamque ab æterno conceptã vocat, quia in ęterna Dei prædestinatione, & pręordinatione ipsam quasi in pulcherrimo Dei vtero ad partum properantem contemplabatur. Et quod properaret ad partum, illa sequentia indicarũt verba: *Et deliciæ meæ esse cũ filiis hominum.* Et hęc dixisse sat fuerit ad huius tertię cõclusionis explicationẽ, nam ex his, quibus comprobaui superius veteres Patres ex Christi passione, & meritis fidem accepisse, & gratiam, poterit quisque petere alia, quę sunt necessaria ad huius cõclusionis probationẽ, quę probatio ad formã redacta talis est. Antiqui Patres ex influxu Christi fidem acceperunt, & cætera supernaturalia dona, quæ ad eorum iustificationem attinuerunt. Christus ergo capitis rationem habuit comparatione ad fideles illius prisci, & veteris status.

§. 7. *Quarta conclusio.*

Christus caput est iustorum fidelium in loco purgatorij existentium. Hæc conclusio si materialiter intelligatur, in hoc videlicet sensu, quod illi, qui in Purgatorio existunt, sunt vera Christi membra, & Chri-

Digitized by Google

Christus eorum caput, non potest reuocari in dubiũ. Sunt enim coniuncti Christo per fidem, & charitatem, & ex influxu Christi, & virtute meritorum eius gratiæ confirmationem, & stabilitatem in illo statu accipiunt. Atque itidem ex thesauro Ecclesiæ, qui meritis, & satisfactionibus Christi potissimum constat, per modum saltem suffragij à debitis releuantur pœnis. At si formaliter sumatur conclusio, ita vt sensus fiat, quod secundum quod animæ iustæ in illo loco purgantur, influxum participãt à Christo capite, & quod capitis officium in earũ purgatione exequitur, rationem aliquam habet dubitandi quarta ista conclusio. Quoniam animæ in purgatorio non satisfaciunt, sed satispatiuntur: ita quod iuxta rationem tormentorum, & propriæ passionis quantitatẽ à suis purgantur debitis, & nõ virtute applicationis meritorum, & satisfactionũ Christi. Sed hac ratione non obstante, existimo statutam cõclusionem veram esse in hoc formali sensu, quam sic probo: quod illę passiones, illaq; tormenta acceptentur à Deo per modũ sufficientis satispassionis, sintq; gratę, & acceptabiles Deo purgatorij pœnæ, quibus iustę purgãtur animę, totum reducitur ad Dei gratiam, & misericordiam: ergo & ad Christi passionem, & merita: quia omnis gratia Dei nobis collata, nõnisi per Christum ad nos descendit: nam *benedixit nos Deus*, inquit Paulus, *omni benedictione spirituali in Christo*. Antecedẽs constat primò, quia si extra gratiam, & charitatem, quæ per Christum habẽtur, animæ sensibiles illas pœnas, grandiaq; paterẽtur tormẽta, nihil reuera prodessent illis, vt à debitis per peccata contractis liberarentur: sicut non prosunt damnatis inferni tormenta, vt à pœnarum æternarum liberentur debitis. Quod probat grauissimè Mag. Sot. cõtra Scot. in 4. dist. 19. Secundò ad specialem Dei gratiam, & misericordiam spectat, quòd instituerit locum illũ pœnarum, in quo animæ possent seipsas expedire à debitis, quibus propter culpas transactas, Deo obligantur: ergo & hoc etiam beneficium ad Christi merita pertinet. Tertiò denique, quoniã si Deus magno vellet rigore vti, postquam animæ sunt extra viæ statũ constitutæ, posset ad nullum earũ opus respicere, nullamq; vel satisfactionem, vel satispassionem earum acceptare, sed propter illas debitas pœnas, & maximè propter venialcs culpas, si quas secum deferunt, eas in perpetuum à regno exclusas detinere. Nam licet hoc ad rigorem pertineret, nõ tamen ad iniustitiam, & hoc intelligo considerando Deum, non solum vt dominum vitæ, & mortis, qui absoluto, & plenario suo vteretur iure, sed etiam cõsiderando ipsum, vt legislatorem, & gubernatorem. Nam cum ipsæ animæ in statu viæ nõ se purgauerint sufficienter, cum possent ex vi gratiæ, & charitatis, & auxiliorum Dei, nulla eis irrogaretur iniustitia, si viæ cursu peracto, neque ad satisfaciendum, neque ad satispatiendum eis daretur locus: sed propter impedimentum, quod secum deferrent, extorres in perpetuum manerent, & exules à regno cœlesti: ergo quod earum acceptetur satispassio in purgatorij loco, vndequaque spectat ad Dei gratiam, ad ipsaque proinde Christi Saluatoris nostri merita, qui Saluatoris officiũ & in omnibus, & vbique in suis membris operatur. Et in illo tormentorum loco sua ipsis merita, & suæ passionis, virtutẽ actu applicat. Ita quod sicut Paulus ad Gal. c. 2. dicebat, quod in eo viuebat Christus, & 2. Cor. c. 13. quod in ipso loquebatur Christus. Et nos, vt benè Caiet. opusc. de fide, & op. c. 9. dicere possumus, quod in nobis meretur, & in nobis satisfacit Christus. Ita & illæ iustorum animę, quę in purgatorio detinẽtur, dicere quoque possunt, quod in eis satispatitur Christus, quia earum passiones inutiles prorsus essent, nisi Christi passioni inniterentur. Parerentur illæ quidem, si a Christi essent passione alienatæ, vt miseri in inferno patiuntur: at satis non pati potuissent. Vsque ad statum ergo gloriæ inclusiuè nihil nobis contingere potest, quod conuenientiæ quidpiam, & vtilitatis spiritualis conferat, quod pretiosissimo Christi sanguini, eiusque passioni, & meritis non debeamus. Et ob id in omnibus, & pro omnibus gratias agunt sancti in cœlo Deo, & Agno, Apoc. c. 5. non soli Deo, sed simul & Agno.

§. 8. *Quinta conclusio.*

Probabile est, Christum fuisse caput primorum parentum in statu innocentiæ existentium. Hæc conclusio explicatione potius indiget, quàm probatione, suppositis his, quæ diximus & superius in hoc dubio, & dubio itidem prędecenti.

Vnde primò aduertendum, hanc conclusionem procedere supposita Sancti Thomæ sententia, quæ docet, Christum non venturum, si nullus peccaret homo.

Secundo est aduertendum, non eodem modo loquendum esse de primis parentibus, dum extiterunt in statu originalis iustitiæ, & de ipso originali iustitiæ statu: ac de his, quæ formaliter ad ipsum spectabant. Supposita namque prædicta S. Thomæ opinione, ego non reputo probabilem sententiam, quæ docuerit, Christum fuisse caput status innocentiæ, formaliter sumpti. Nam cum gratia Christi sit Redemptoris gratia, per se, & ex vi prædestinationis Christi, neque Christus aliter fuerit prædestinatus, quàm vt Redemptor, & in remedium originalis peccati, & in reparationem ruinarum, quæ fuerunt ex peccato relictæ: nequit probabiliter dici, (si consequenter est loquendum) quod status innocentiæ formaliter sumptus ad Christi gratiam, & ad eius merita spectauerit. Nam status ille, & quæ formaliter ad ipsum pertinebant, nullam habuerunt ad peccatum, nec ad remedium eius habitudinem: ac proinde neque ad Christum, vt reparatorem naturæ per peccatum infectæ. Et ita dicebam superius prope finem præcedentis quæstionis, quod gratia collata hominibus in statu innocentiæ per se primo non attinuit ad Christum, nec ad eius merita. Sed ex sola Dei gratuita, & liberali voluntate fuit donata.

Cæterum si non formaliter de illo statu loquamur, sed materialiter potius, non reputo improbabile, sed valde mihi probabile est, quod infinitas meritorum, & satisfactionum Christi ad illum etiam statum se extendit: quatenus status ille potuit subijci Christo, vt Redemptori, & reparatori, idest, prout consideratur tanquam reparandus per Christum. Et hac ratione superius dicebam, quod eadem met grana, quam primus parens in instanti suæ formationis accepit, quæ fuit innocentiæ, & origi-

originalis iustitiæ gratia, primo quidem & formaliter considerata, vt erat gratia innocentiæ, sine Christo, & ex sola Dei voluntate fuit ipsi primo homini data. Sed eademmet prout reparanda per Christum, & ex merito passionis eius collata quoque fuit, ac ex gemino proinde titulo primi parentes gratiam illā acceperunt, quod ibi explicatum dedimus.

Neque miretur quisquam, quod dicamus innocentiæ statum reparatum fuisse per Christum: quia licet ad innocentiæ statum reuocari nequeat, is qui semel nocens fuit, & peccator, qua ratione irreparabilis est innocentiæ status, sicut status virginitatis. Sed nihilominus eatenus absque improprietate vlla status ille reparatus per Christum dicitur, quatenus homo & secundum animam, & secundum corpus eam omnem per Christum recuperaturus est perfectionem, quam peccando perdidit, imo & multo vberiorem perfectionem: quod apparebit in illa die cum alligauerit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanauerit, Isai. 30. Qui erit dies gloriosæ filiorum Dei resurrectionis. Cui proinde diei Christus redemptionis nomen accommodauit, cum Luc. 21. dixit, *iis autem fieri incipientibus, respicite, & leuate capita vestra, quia appropinquat redemptio vestra*. Resurrectionem simul cum finali sententia, quam iusti à dextris Christi in iudicio stantes audient, Christus Dominus redemptionem vocauit, quia tunc plenè apparebit totus factæ per ipsum redemptionis fructus. Mitto explicationes alias.

Igitur nostra conclusio in hoc posteriori sensu materiali est intelligenda, in quo egregiam habet probabilitatem: etsi non certitudinem; quia probabilis est etiam sententia contraria, quæ docet statum innocentiæ, neque formaliter, neque materialiter ad Christum pertinuisse: ita vt gratia, & supernaturalia illius status dona ad pretiosum Christi sanguinem, & ad ipsa Christi merita referri possent. Qua sententia supposita, Christus minime posset dici illius caput, quia nullum influxum habuit in totum statum illum, quamuis iuxta superius dicta præcedenti quæstione, Christus cum proprietate appellandus esset illius status finis: eo, quod omnia, quæ ad naturæ ordinem, & gratiæ pertinent, præordinata fuerunt ad Christi gloriam.

§. 9. *Sexta Conclusio.*

IN statu glorioso futuræ beatitudinis Christus perfectissimè caput erit hominū beatorum. Hæc conclusio non ob id à me statuta est, quia noua egeat probatione; cum ex dictis constet, quod in illo statu, in quo Christus omnia sibi subiecta habebit, cum totum suum regnum in vnum corpus collectum tradiderit Deo, & Patri, maximè splendescent in ipso Christo supremo Ecclesiæ capite ratio, auctoritas, & potestas. In illo enim statu summa erit conformitas inter corpus, & caput, inter Ecclesiam gloriosam nō habentem maculam, neque rugam, & ipsum innocentissimum, & purissimum Christum: Sancti enim perfectè erimus sicut & ipse sanctus est. Tuncq; reformatum erit corpus humilitatis nostræ, & configuratum corpori claritatis eius erit: & tunc corpus plenè, & in omnibus suo capiti Christo subiectum: atque omnia membra summa vnione, maximoque spiritus glutino inter se coalescent, vnumque corpus efficient, ac tunc denique summum à suo capite, & supremum suscipient gloriæ influxum.

Hæc cum iam sint manifesta, & ex superius dictis facili possint opere colligi, sexta nostra conclusio eo tantum fuit proposita, quo distinctius ob oculos poneremus diligenti lectori omnem illum statum, in quo Ecclesia Christo, vt vero suo capiti coniungitur, & in quo particulares homines membra sunt huius corporis actu Christo copulata. Et cum contrariorū eadem sit scientia, & ratio: ex his facillimum erit cuique deducere, quinam sint miseri illi status, in quibus homines ad Christū non pertinent, vt membra corporis eius. Nam si fides primum vinculum est, quo huius corporis membra inter sese, & capiti suo Christo copulantur, promptum erit cuique inferre, infideles non actu, sed potentia tantum membra dici, quia Christi virtute ad actualem membrorum formam, & vnionem venire possunt. Per Christum namque, vt dubio vltimo quæstionis præcedentis dicebamus, ad ipsum venitur Christum: Est enim Christus ostiū, per quod ad eius intratur ouile, ad eiusque pastoralem curam peruenitur. Si vero totus influxus Christi capitis eo tēdit, vt nos sibi perfectè in statu gloriæ coniungat, omnesque in vnam regalem coactos Remp. in vnumq; corpus perfectè adunatos, Deo tradat, & Patri: quis, nōnullo etiā mōstrante deducet, miseros illos homines in extrema infelicitatis miseria constitutos, à cœlesti Regno, à Deique fauore in perpetuum exclusos, & relegatos, teterrimisque inferni carceribus addictos, omnino separatos esse à Christo capite, & neque actu, neque potentia ad ipsum, ad eiusque corpus attinere?

Quod in primis illius sententiæ verbis, quam hi miserrimi à sinistris iacentes in finali à Christo audient iudicio, non obscurè demonstratur. *Ite*, dicet, *maledicti Patris mei, &c.* Nam illud verbum, *ite*, perpetuum designat recessum, ite nunquam ad me reuersuri. Alia verba. *Maledicti Patris mei*, exclusionem à Patris misericordia denotant, quæ elongationem, & separationem eorum à Christo necessario consequitur: quia si per Christum, & in Christo, vt Paul. Ephes. 1. ait, *Benedixit nos Pater omni benedictione*: à Christo totaliter separatis, & in perpetuum relegatis, quid potuit superesse aliud quam sola Patris maledictio? Neque iam vt Esau à patre Isaac, Gen. cap. 27. in pinguedine saltem terræ, & in rore cœli benedictionem accipient, qua acceperunt dum in mortali carne viuerent: quia temporaria fuit benedictio illa à cœli motu orbiculari, & reuolutione pendens. At tunc iam amplius non erit tempus, accipiet enim sibi Deus tempus totum, vt iudicet iustitias, & reddat vnicuique iuxta ea, quæ fecit in corpore, siue bene, siue male: sed iam hos miserrimos homines in perpetuum sine Christo, & in exterioribus iacentes tenebris relinquamus, & ad Christum caput nostrum: ad suauissimamque eius gratiam, nostra redeat disputatio.

§. 10. *Septima Conclusio.*

HAbitualis Christi gratia, verè, & ꝓpriè dicitur gratia capitis. Hęc cōcl. quā S. Th. 3. p. q. 8. a. 5. verbis

verbis expressis docuit, communis est apud Theologos in 3.d.13.& in 4.d.5.& constat eius veritas, ex his, quæ diximus q.3.ar.2. & q.5. ar. 1. quibus locis explicuimus quo pacto habitualis Christi gratiæ competat principium esse infiniti meriti, infinitæque satisfactionis. Ex quibus sic argumentor pro veritate conclusionis præsentis: Christus per gratiam tanquam per formale effectiuum principium proximũ influit supernaturalem vitæ, & motus virtutem in ipsa sui corporis membra, nimirum, in homines fideles: ergo verè, & propriè gratia capitis appellatur. Consequẽtia est manifesta, & antecedens probatur. Christus merito, & satisfactione potissimum instuit in membra sua, sed gratia est formale principium satisfaciendi, & merendi: ergo influxus capitalis, quo Christus in suos fideles spiritualem vitam, & motũ influit, referendus est in habitualem Christi gratiã, ac proinde merito debet gratia capitis vocari.

Confirmatur. Gratia infinita est in esse gratiæ secundum ordinem moralis perfectionis: ergo omne meritum, omnisque satisfactio Christi, quo meruit nobis, & qua pro nobis satisfecit, clauditur sub potestate & virtute habitualis Christi gratiæ: atque adeo verè dicitur gratia capitis. Et ista pro hac conclusione sufficiant. Nam cætera, quæ ad eius explicationem sunt necessaria in solutionibus argumentorum adnotabimus.

§.11. *Soluuntur argumenta proposita initio dubitationis.*

AD argumenta, quæ à principio dubitationis huius fuerunt proposita, necesse est respondeamus. Ad primum argumentum, eiusq; confirmationem in summa respondeo, Christi gratiam non perfectione aliqua physica eius essentiæ superaddita constitui in ratione gratiæ capitis, nec habere virtutem referendi ipsa Christi opera satisfactoria, & meritoria ad nostram vtilitatem, nostrumque commodum: sed totum hoc illi competere ex infinitate perfectionis moralis, quæ ex coniunctione ad diuinũ verbum in ipsa consurgit. Cum autem argumentũ instat, quod referre operationes meritorias, & satisfactorias in commodum alterius cuiuspiam ab ipso operante distincti, physicum quid est: ergo necessum est perfectionem aliquam physicam specialem in Christi gratia inuenire, vt Christi operationes in nostram vtilitatem referret.

Respondetur. Quod ipsa habitualis Christi gratia, non refert Christi operationes ad spiritualem hominum vtilitatem; sed hanc relationem ipse Christus sua voluntate fecit. Ea tamen fuit habitualis gratiæ virtus, & perfectio in Christi anima, vt operationibus ad nostram vtilitatem à Christi voluntate relatis, vim conferret meritoriam, & satisfactoriam, tantumque valorem, vt non solum de condigno, sed & de rigorosa iustitia eas efficeret meritorias eius prẽmij, ad quod per Christi voluntatem destinabantur.

Et hoc quidem specialissimum fuit in Christi gratia, propter infinitatem quam sortitur in ratione gratiæ, ex qua prouenit, vt opus ab ipsa dimanans dignum sit secundum se omni eo bono, quod indue-re potest rationem præmij, siue sit bonum ipsius Christi, siue bonum alienum, nihilque ei deest aliud vt actu totum huiusmodi mereatur bonum, nisi determinata applicatio ex voluntate Christi operantis facienda: quæ conditio tantum est requisita ad rationem meriti. Et in hoc quamplurimum Christi gratia à nostra differt.

Nostra enim gratia, cum limitatæ sit, & finitæ virtutis in ratione gratiæ, operi meritorio quod ex ipsa proficiscitur, non præstat valorem, quod extendatur ad præmium alteri conferendum, sed limitata est ad bonum operantis, quem disponit, & perficit in ordine ad gloriam, & vltimam ipsius fœlicitatem. Vnde si operans opus suum meritorium in alterius hominis commodum referat, gratia materialiter tantum se ad talem relationem habet, in hoc videlicet, sensu, quod tantum habet illud opus constituere bonum, & Deo gratum, ac proportionatum proinde, vt à Deo per modum cuiusdam meriti de congruo acceptetur. Nullam ei tamen vim confert meritoriam de condigno in ordine ad bonum alterius hominis, ad quod ordinatur. Etenim gratia consideranda est, vt forma constituens in quolibet nostrum participationem diuinæ naturæ, quæ nos ordinat & refert in vltimum & nostrum, & ipsius gratiæ finem: quæ est ipsamet gratia per diuinam visionem consummata, quam communiter appellamus gloriam. Et cum natura sit determinata ad vnum, ipsa naturalis inclinatio gratiæ tota sub hoc fine comprehenditur, sicut inclinatio naturæ cuiuscunque substantialis, non egreditur sui vltimi finis terminos, sed intra ipsos continetur conclusa.

Quo fit, vt gratia nostra nostris operationibus nullum conferat valorem meritorium, nisi per respectum ad prædictum finem. Et sicut natura creata substantialis quæcunque in quolibet indiuiduo determinationem habet indiuidualem ad finem particularem, & proprium talis indiuidui, neque se valet extendere ad alterius cuiusquam indiuidui, etiam eiusdem speciei finem, & bonum: ita quælibet singularis gratia in quolibet nostrum consimili indiuiduali determinatione finem tantum particularem respicit, gloriam, videlicet, eius hominis, in quo residet. Vnde habitualis Christi gratia, si secundum essentiam tantum physicam consideretur, consimilem habet determinationem: estque determinata ad propriam gloriam animæ Christi, neque gloriam alterius cuiusque hominis respicit: neq; opera Christi ad alium quempiam refert finem.

Cæterum quia est in subiecto, in quo eminentissimè, & infinitè tota hominum, & Angelorum præhabetur gloria, omnisque itidem eorum perfectio: eam induit moralem infinitatem ex tanta subiecti dignitate participatam, qua potest ad bonum cuiuscunque & hominis & Angeli extendi, & valorem confert humanis Christi operibus, quo omnem & gloriam, & gratiam hominum, & Angelorum promereri possint, si ex ipsa Christi voluntate ad ipsos homines & Angelos referantur, & applicentur. Et idcirco habitualis Christi gratia rationem sortitur gratiæ capitis: quæ ratio minime potest competere alicuius puræ creaturæ gratiæ.

Quod adeo verum esse existimo, vt crediderim, non posse fieri per absolutam etiam Dei potentiã, vt aliqua

aliqua pura creatura sit caput in ratione gratiæ hominum, vel Angelorum. Ita quod de condigno propriè, & rigorose loquendo, mereatur ipsis gratiam, & gloriam. Quoniam non est factibile, quod gratia puræ creaturæ quantacunque sit, conferat suis operationibus valorem meritorium, quo aliquid mereantur de condigno alteri distincto ab ipso operante: eo quod sua natura, ab intrinseco est determinata, & coarctata ad proprium operantis finem: neque aliud bonum potest intendere nisi istum finem, neq; alia media disponere, & ordinare, aut mereri, nisi quæ ad hunc finem referantur. Et sic in forma propono argumentum in huius rei confirmationem. Gratia puri hominis, aut Angeli, quantumcunque crescat intra limites suæ naturæ, non aliam perfectionem intrinsecam habere potest, quam sit intensiua perfectio, sed ex hac perfectione non competit gratiæ, conferre meritorium valorem operationibus ad bonum alterius distincti ab operante: ergo absolutè est concedendum, quod gratia puræ creaturæ nequit simpliciter esse gratia capitis.

Graues quidem Theologi, è quorum numero fuit Magister Sotus in 4. distin. 1. quæst. 5. artic. quarto, fatentur, posse Deum communicare puræ creaturæ gratiam capitis.

Sed certè ista sententia, non video quo pacto sustineri possit, nisi recurramus ad acceptionem, & ordinationem Dei extrinsecam, qua Deus velit acceptare opera bona puræ creaturæ, tanquam merita, propter quæ conferret gratiam & gloriam alijs hominibus. Qua supposita ordinatione, & acceptatione Dei extrinseca, deberetur illi homini ex vi talis promissionis, & ordinationis, quòd eius opera acceptarētur, vt merita, quibus bona spiritualia aliorum hominum, gratia scilicet, & gloria, loco præmij respondeant. Hæc autem ordinatio Dei, & promissio non constituunt meritum de condigno, nisi secundum quid, & denominatione quadam extrinseca.

Neque talis meriti ratio ex ipsa gratia, & intrinseca eius virtute pensanda esset, sed ex illa tantum extrinseca Dei promissione, & ordinatione: atque adeo cum ad rationem capitis necessarius sit moralis, & meritorius influxus in membra (nam physicus, si quis reperiri potest, instrumentalis tantum est) fateri tenemur, gratiam capitis nulli puræ creaturæ communicabilem esse, si propriè loquamur. Quia non est communicabilis gratiæ puræ creaturæ, quod operationibus à se elicitis, aut imperatis valorem conferat meritorium respectu alterius ab ipso operante distincti, vt diximus.

Quod si quispiam in hunc modum opponat. Meritum quo iustus homo sibi gloriam, & augmentum gratiæ meretur, meritum est de condigno, & tamen in extrinseca Dei ordinatione fundatur. Nam S. Tho. 1.2. q. 114. art. 1. dicit, quod nostrum meritum apud Deum est ex ordinatione ipsius Dei. Ergo si ex Dei ordinatione, & acceptatione pura creatura potest alteri mereri gratiam, & gloriam, absolutè concedendum est, quod potest ei hæc bona de condigno mereri: atque adeo concedendum etiam est, posse illi gratiam capitis communicari.

Huic obiectioni negandum est omnino, quod nostrum meritum in extrinseca Dei ordinatione fundetur. Neque S. Thom. ad extrinsecam Dei ordinationem nostrum vsquam meritum reuocauit, sed ad intrinsecam potius, ad eam, videlicet, qua per gratiam, & charitatem nos intrinsecè disponit, & ordinat ad gloriam, quam nostris operationibus in gratia & charitate fundatis promeremur. Et puto esse meram fictionem in Theologia, ad extrinsecam Dei ordinationem, & promissionem nostrorum meritorum condignitatem, & iustitiam reuocare. Quoniā tam proprium est, & natiuum gratiæ, nos, nostraque opera ad supernaturalem finem, gloriam, videlicet, efficaciter ordinare, & referre, atque proprium est cuicunque substantiali naturæ referri ad connaturalem sibi finem, & opera indiuidui in ipsa natura subsistentis ad eundem finem ordinare.

Vnde sicuti opera, quæ Petrus secundum rationē efficit, ex ipsomet principio à quo procedunt in rationalem finem destinantur absque speciali vlla Dei ordinatione: ita & opera hominis iusti, quæ ex gratia, & charitate prodeunt, in vltimam fœlicitatem, scilicet, gloriam ipsius operantis per se, & ab intrinseco referuntur, absque aliqua speciali Dei ordinatione. Et sicut homini bene secūdum rationem operanti, debita est secundum naturæ ordinem assecutio naturalis finis: ita & homini iusto bene operanti secūdum charitatem & gratiam debetur vltimus ipso gratiæ finis, nimirum, gloria. An vero hoc debitum absque speciali Dei ordinatione ad iustitiam pertineat, necne, non est huius loci explicare, propriam sedem habet in 1. 2. q. 114. ar. 1. & 3. existimo quidē (vt meam obiter insinuem sententiam,) quod ex se ipso habet opus hominis iusti facere debitam gloriā operanti, debito pertinente ad distributiuam iustitiam. Sicut opera bona rationali bonitate, simile intra naturæ ordinem debitum inducunt, vt ex doctrina S. Th. 1. p. q. 21. & 1. 2. q. 21. facillima opera colligi poterit. Et cū alia iustitia, pura cōmutatiua nullatenus sit admittenda in nostris meritis erga Deū, consequenter cogor dicere, iustitiam nostram ex condigno meritoriam nullam extrinsecam Dei ordinationem, aut promissionem exposcere, sed in ipsa gratiæ & charitatis natura fundari.

Potest secundo, ad eiusdem argumenti solutionē dici, quod cum homines, & Angeli ad Christum attineant, vt membra ad caput, vnumque corpus integrum cum ipso constituant: quod Christus hominibus, & Angelis meretur, non est mereri alteri, sed mereri sibi, idest, corpori suo, suisque membris. Atq; adeo non eadem est ratio de Christi gratia, & de gratia nostra, quod attinet ad meritum, prout refertur ad alterum ab operante distinctum.

Ad secundum argumentum S. Thom. 3. p. q. 8. ar. 5. dicit in Christo triplicem reperiri gratiam; vnionis, personalem, & capitis. Gratia quidem vnionis realiter differt à gratia personali, & capitis. Gratia autem personalis eadem est secundum essentiam cū gratia capitis, ratione tamen ab ipsa differt. Itaque est vnus, & idem habitus; qui tamen, prout actuat, informat, & perficit Christi animam gratia est personalis, prout vero est principium formale, quo Christus vitam spiritualem, & motum in sua influit membra, gratia est capitis. Sicut lux Solis, qua ratione actuat, & perficit ipsum solare astrum, particularis quædam est qualitas: est autem vniuersale quoddam principium, qua ratione est virtus, &

formale principium, quo Sol varios in his inferioribus producit effectus, multiformemque influit virtutem. Disputant autem Theologi nonnulli, an hæc distinctio gratiæ formaliter consideratæ diuersas constituat species essentialiter distinctas. Et quidam affirmantem sequuntur sententiam. Alij vero negatiuè respondent.

Ego vero breuiter dico, distinctione vtendum esse in hac parte, nimirum, in Christi gratia posse considerari rationem causæ formaliter: posse etiam cõsiderari formam ipsam, in qua ratio causæ inuenitur. Tunc affero, quod si formalem causæ rationem attendamus, duplex in Christi gratia reperitur causæ species. Comparata namque gratia ad subiectum cui inest, formalis causa est, formalemque effectum animæ tribuit. Comparata vero ad extrinseca membra, homines videlicet, & Angelos, prout in ipsa spiritualem vitæ motum influit, efficientis causæ rationem sortitur. Hæc autem gemina causæ ratio non vnius, & eiusdē est speciei, sed duas, vt liquet, species constituit, essentialiter differentes. Si vero ipsamet forma, & qualitas consideretur, in qua prædicta duplex causæ fundatur ratio, minimè commentari debemus in ea essentialem aliquam distinctionem. Volo dicere, quod sicut nullus Phylosophorum hactenus dixit, Solis lucem in ratione lucis in duplici specie reponi, aut quod scientia, quæ prout in Doctore est, & Magistro doctrinæ nomen accipit, in duplici sit simpliciter specie. Ita nulla ratione est dicendum, quod gratia Christi in ratione gratiæ ad geminam pertineat speciem. Nam vtraque illa ratio, quam in ordine causalitatis diximus reperiri, in vna simplicissima specie gratiæ fundatur. Et ita S. Thom. loco proxime citato ad 3. dicit, quod gratia capitis, & gratia personalis in Christo est vna secundum essentiam.

Sed est omnino aduertendum, nos in hac parte non recedere ab ea sententia, quam superius q. 3. art. 2. exposuimus, nimirum, Christi gratiam in duplici specie collocari, altera physica, & altera morali: sed id tantum asserimus, quod secundum vtramque speciem, & est gratia personalis, & est gratia capitis. Quamuis, si formalissimè, & rigorose loquamur, capitis gratia ad moralem tantum pertinet rationem, quia influxus moralis quem Christus habet in membra sua, non ex physica perfectione gratiç prouenit, sed ex illo tantum morali valore, quem ex coniunctione ad verbum participat, vt ex ante dictis facilè potest constare.

Ad tertium argumentum respondetur, quod omnia, quæ sunt in Christo, sunt capitalia: Nam sunt vel partes integrantes ipsum caput, vel accidentia ipsum caput exornantia. Verum hac ratione non ponunt in numero cum ipso capite, sed omnia comprehenduntur sub appellatione Christi capitis. Habitualis vero gratia non ea solum ratione capitis gratia dicitur, quia est qualitas ipsum caput perficiens, & exornans. In qua ratione conuenit cum alijs Christi accidentibus, siue corporalibus, siue spiritualibus. Sed specialiori ratione gratia capitis vocatur, quatenus, videlicet, est principium formale proximum effectiuum, quo, gratificandi, & sanctificandi ipsa Christi membra: quod est ipsi gratiæ peculiare. Nam & si accidentia alia spiritualia virtutes, videlicet, infusæ ad hunc effectum concurrant, vt plane concurrunt, id tamen non habent secundum specificas rationes, & differentias ex proprijs obiectis desumptas. Quia inde nullum habent infinitatis valorem, vt q. 3. ar. 2. diximus, sed id totum habent ex gratia in qua radicantur, & ex qua fluunt.

Quartum argumentum plenè superest solutum ex conclusione secunda. Et negandum est, quod hæc propositio specificatiuè sumpta, Christus in quantū homo est caput, non sit absolutè vera. Nam ad hunc specificatiuum sensum verificandum, satis, superque sunt ea, quæ circa prędictam secundam diximus conclusionem, sensus namque specificatiuus, vt ex dialecticis patet, valde amplus est, & non vnam, & eandem acceptionem habet. Satisque esset, vt hæc propositio in sensu specificatiuo sit vera, quod in hac verificaretur intelligentia, putà, quod Christus in humanitate assumpta capitis exequitur officium, & non alias. Sicut Petrus in quantum capillatus dicitur crispus, quia in solis capillis crispitudinem habet. Sed aliquid amplius ad hanc propositionem in specificatiuo sensu verificandam concurrit, nimirum, quod humanitas est ratio formalis, & proxima, in qua fundatur tota substantia influxus, quem Christus influit in membra sua; legantur dicta circa secundam conclusionem. Ex quibus etiam constabit, quod hæc propositio, Christus, in quantum Deus homo est caput Ecclesiæ, formalior est ista, Christus in quantum homo est Ecclesiæ caput. Posterior namq; propositio in sensu tantum specificatiuo vera est, & propria: posterior vero etiam in reduplicatiuo sensu veritatem habet.

Ad quintum argumentum, non desunt Theologi graues, qui concedunt, Christum Dominum appellari debere membrum, & partem Ecclesiæ. Ita docent Altisiodoren. loco citato q. 6. & Turrecremata lib. 1. summ. Ecclesiæ. & S. Tho. 1. ad Corinth. 12. Lectio. 3. quæ sententia probatur ex illo Paul. loco nunc citato. *Vos estis corpus Christi, & membra de membro*, idest, de Christo, qui est potissimum Ecclesiæ membrum.

Sed contraria sententia est longe probabilior, & vera, quam docuit S. Thom. in 3. dist. 13. q. 2. art. 1. ad 4. vbi mutans sententiam, quam loco proximè citato docuerat, dicit, Christum, neque membrum, neque partem Ecclesiæ appellandum esse. Et ratio est manifesta, quoniam membrum, & similiter pars dependentiam important à capite, & à cæteris membris, & partibus eiusdem corporis; vt constat ex membris corporis physici, ex quo capitis metaphora ad Christum est deriuata. Huiusmodi autem dependentia auferenda est omnino à Christo. Ab ipso enim totum pendet Ecclesiæ corpus, at Christus ipse nullam ab Ecclesia dependentiam habet, quia nullam ab ipsa perfectionem suscipit. Quocirca ad argumentum neganda est sequela. Ad probationem dicitur, quod in locutionibus metaphoricis illa consequentia ab inferiori ad superius non semper valet. Ex eo enim, quod scriptura sacra Christum Leonem, & Agnum appellat, non licet nobis inferre Christum appellandum esse brutum, quod ad Leonem, & Agnum, superius est essentiale prædicatum. Et quia Deus ignis consumens appellatur, non idcirco licebit eum corpus, aut elementum vocare.

Et

Digitized by Google

Et ratio est in promptu. Quoniam in ratione inferiori quandoque explicatur aliquid pertinens ad metaphoram aliquam, nimirum, proportionalis similitudo, ex qua ipsa metaphorica denominatio sumitur, quæ tamen in ratione superiori minimè explicatur, sed aliquid potius ipsi metaphoricæ appellationi repugnans.

Ad illud vero, quod ex Paul. nunc obijciebamus. Respond. primo, quod in Græcis Codicibus, non legitur membra de membro, sed membra ex partibus, vt legunt Chrysostom. & cæteri Patres Græci. Similiter si velimus, vt æquum est, imo & necessariū, vulgatam nostram lectionem amplecti, quæ pro autentica est in omnibus habenda, illa dictio, Membro, iuxta hanc lectionem græcam, potest optimè explicari in hoc sensu, vt idem polleat de membro, quod ex parte, idest, vos estis aliqua pars membrorum corporis Christi. Ita hunc Paul. locum interpretatur Caiet. quæ interpretatio placet etiam alijs doctissimis. Potest etiam in alium sensum (si alius dici potest, & non præcedentis explicatio) hoc testimonium intelligi, vos estis membra de membro, idest, membra ad inuicem diuisa, & ad diuersas functiones, & operationes destinata. Quæ interpretatio minime à Paul. intentione dissentit. Sed potest tertio tandem explicari locus ille D. Pauli, quod Corinthij dicerentur membra Christi capitis de membro, idest, nō coniuncta Christo per immediatam ipsius Christi prædicationem: sed per prædicationem ipsius Apostoli, qui erat membrum Christi, & Ecclesiæ. Vnde illud verbum, de membro, idem pollet, quod per ministerium, & prædicationem, particularis membri corporis Ecclesiæ. Legatur S.Tho. in explicatione eiusdem testimonij, & in 3. loco citato.

Ad cōfirmationem posset quispiam dicere, quod cum Paul. Ecclesiam appellauit Christum, accepit Ecclesiam cum suo capite Christo, atque adeo non potest dici, quod Christus sit caput Christi in hoc sensu, sicut non est caput sui ipsius. Cæterum si expendantur verba Paul. & sensus quem in illo loco intendit, manifestum erit legenti, quod ipsi Ecclesiæ, quæ est corpus Christi, Paul. hanc dignitatem tribuit, vt etiā seorsum à Christo considerata, sicut corpus consideratum absque formali, & intrinseca capitis inclusione, Christus appellatur, eo quod corpus Christi est. Præterea quamuis hanc admittamus intelligentiam, argumentum easdem prorsus vires retinet, vt ex nunc dicendis manifestum fiet.

Vnde ad argumentum, negatur, Christum appellari debere caput Christi ad æquiuocationem tollendam, quamuis si Christus accipiatur pro Ecclesia, siue includente caput, siue seorsum ab ipso considerata, re ipsa Christus dici possit caput Christi. Sicut caput in Petro dicitur caput totius Petri, considerando Petrum, vt includit caput, ad eum modum, quo dicimus albedinem esse formam albi. In his plane metaphoricis locutionibus valde sunt cōsulendæ aures, neque valent multi modi argumentandi, qui in proprijs locutionibus sunt efficacissimi.

Ad sextum argumentum, respondetur primo. Quod in naturalibus, animalis caput non alia generat, aut constituit membra in proprijs membrorum formis, sed ipsum simul cum membris alijs accipit esse à generante. At in moralibus nihil inconuenit, quod caput taliter influat in membra, quod det illis omnem vitam, omnem rationem, & formam membrorum. Sicut Princeps, qui fundaret aliquam ciuitatem, personas in eius habitatione adunans, nouas condens leges, & formam tribuens viuendi, verè diceretur constituere ea membra, quorum est caput. Et ita Christus omnem vitam, & motum spiritualē influit in membra sua, ipsaque constituit in formali ratione membrorum: & ex membris in potentia, efficit membra in actu. Et obid Paul. ad Ephes. 1. electos vocat creatos in Christo Iesu in operibus bonis; quoniā sicut in creatione nihil præsupponitur, quod pertineat ad rem creandam: sed totum à creante producitur, & fit ex nihilo. Ita ad nostram iustificationem nihil ex parte nostra præsupponitur, quod ad spiritualem vitam cuiuspiam esse possit inomenti, sed totum nobis aduenit de nouo, & id quidem per Christum.

Secundo respondetur. Quod vt superius dicebamus, Christus in scriptura sacra non solum caput, sed & Pater appellatur; & ita non solum habet influere in membra actu constituta, verum & ipsa efficere, & generare. Et quidem licet in naturalibus nequeat intelligi, quod vnus & idem sit pater, & caput. At cum in superioribus adunentur, ea quæ sunt in inferioribus dispersa, optimè intelligitur, quod vnus & idem Christus sit pater in esse spirituali generans homines iustos, ipsosque efficiens actu membra corporis sui, & fit etiam eorum caput in ipsos influens.

Vnde ad argumentum concedo, quod si formalissimè loquamur, constituere membra in esse mēbrorum, extra rationem capitis est, & ita pertinet ad Christum, non vt caput, sed vt pater est. Quo fit, vt respectu Angelorum, quibus non meruit gratiā iustificantem, & gloriam, Christus in rigore sermonis non est pater: est tamen caput simpliciter, vt postea dicemus.

DVBITATIO I. APPENDIX.

Vtrum Christus physica efficientia in membra sui corporis vitam, & gratiam influat.

SEptimum, & vltimum argumentum, grauem illam, & difficilem dubitationem nobis discutiendam, & definiendam offert. Num Christus physico influxu, physicaque efficientia, in mēbra sui corporis vitam & gratiam influat. Quod Christus morali influxu, meritorio, videlicet, in nobis efficiat gratiam, & omnia supernaturalia charismata, satis superque probatum, & explicatum dedimus quęstio. pręced. ar. 3. dub. 3. Quocirca in præsentia id à nobis explicandum superest. Vtrum eandem gratiam quā suis operibus promeruit, physica in nobis efficientia causet. Et pars negatiua probatur.

§. 1. Sex argumenta pro parte negatiua proponuntur.

PRimum argumentum. Patres varijs in locis loquentes de miraculis à Christo editis, dicunt, quod in sanationibus, & curationibus factis à

Christo, humanitas tantum attingebat id, quod erat humanum contactum, videlicet, externum: verborum prolationem, & similia. Et quod diuinitas exequebatur, id quod diuinum erat, & miraculosum, ipsam scilicet, curationem & sanitatem. Sed eadē omnino ratio est de spirituali curatione, & sanitate, quæ fit per iustificantem gratiam. Imo & ipsi Patres fere indifferenter de vtraque curatione, & sanitate loquuntur: ergo Christus vt homo non physica causalitate nostram efficit sanctitatem, & gratiam.

Probatur maior. Athanas. serm. 4. contra Arianos. *Humano, inquit, modo Christus manum extendit, diuinitas autem morbum compescuit.* Damasc. in lib. quomodo ad imaginem Dei facti sumus, versus finē, loquens de huiusmodi sanationis miraculis, ita inquit, *Sicut quando ferra ignita scindendo vrunt, altera est actio secandi, & altera vrendi, & à diuersis principijs sunt: sic quando diuinitas tactu carnis sanabat infirmum, alia erat propria humanitatis actio, & alia diuinitatis. Et finis humanæ actionis in manus extensione, & tactu positus erat. Diuinæ autem naturæ in excitatione puellæ, & sanatione infirmi.* Huc attinet, quod dicebat Sophron. in epistola, quæ habetur 6. Synod. actione 11. vbi ita inquit, *Christus secundum humanā naturam, humana patiebatur, secundum vero diuinam, signa faciebat.* Ad eandem etiam sententiam pertinet, quod habetur in Concil. Lateranen. sub Martino I. consultatio. 5. canon. 15. *Si quis secundum scelerosos hæreticos Dei virilem operationem Theandricam, vnam operationem insipienter suscipit non autem duplicem esse confitetur secundum Sanctos Patres, hoc est, diuinam & humanam, condemnatus sit.*

Ecce quemadmodum S. Synod. operationem humanam Christi, V. G. contactum infirmi, ab operatione diuina, scilicet, infirmi sanatione secundū rem distinguit. Quod fieri non posset, si ipsa humanitatis actio sanationem tangeret, vt instrumentum operationis diuinæ. Actio enim instrumenti non distinguitur ab operatione principalis agentis. Nam vbi est vnum propter aliud, ibi est vnum tantum. Et ad eundem fere modum loquitur S. Leo epist. 11. ergo non est admittenda physica efficientia in Christi humanitate respectu gratiæ, quæ nobis per Christum confertur.

Confirmatur. Omnia Patrum testimonia, atque itidem scripturæ sacræ, in quibus dicitur Christum iustificare nos, gratiamque, & sanctitatem nobis conferre, satis commodè intelligi possunt de causalitate morali, quæ fit merito, & impetratione: ergo sine fundamento confingitur hæc physica causalitas, quę fere est inintelligibilis. Antecedens patet, quoniam causalitas moralis est vera efficientia, & effectiua causalitas: ergo si recurramus ad hanc efficientiam moralem, absque vlla improprietate & violentia, sacras litteras, Patrūq; testimonia interpretabimur.

Præterea, idem antecedens sic probo. Eadem locutionis phrasi, quo Patres, & scripturæ sacræ dicunt Christum iustificare, & sanctificare nos. Dicunt etiā Sanctos fecisse miracula. V. G. suscitasse mortuos, infirmos curasse, &c. At sufficientissimè explicantur locutiones illæ scripturæ, & Patrum per moralem efficientiam, vt apertè August. docuit lib. 21 de ciui. Dei cap. 9. his verbis *Vt quæ per martyres fieri dicuntur* (& loquebatur de miraculis) *eis orantibus tantum, & impetrantibus, non etiam operantibus fiant, siue alia fiant istis, alia, illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus possunt: ei profecto attestantur hæc fidei in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur.*

Ecce quemadmodum August. nihil referre dicit, quod isto vel alio modo facta fuerint miracula: atq; adeo sensit, quod modus loquendi scripturæ, & Patrum, per solam moralem causalitatem potest conuenienter explicari. Confirmatur secundo ex Concil. Triden. Sess. 6. cap. 7. Vbi referens causas iustificationis impij, Christum, dicit causam esse meritoriam, neque de physica efficientia meminit: ergo vt minimum ex S. Conc. doctrina constat, quod ad verificanda omnia, quæ in scripturis sacris dicuntur de efficientia, qua Christus nostram iustitiam causat, sufficiens est moralis efficientia.

Secundum argumentum. Instrumentum nequit attingere effectum principalis agentis, nisi duplici actione ad ipsum effectum concurrat.

Altera, quæ fit ex participatione actionis, & virtutis agentis principalis, & altera, quæ fit proportionata formæ naturali ipsius instrumenti, quæ dispositiuē se habeat ad actionem principalis agentis. Quod docuit S. Tho. 1. par. q. 45. art. 5. & lib. 2. contra gentes cap. 21. ratione 2. sed in Christi humanitate nulla potest inueniri actio eius naturæ proportionata; quę dispositiuē se habeat ad effectum principalis agentis Dei, nimirum, ad gratiam. Neque vero actio, quæ fit participata à principali agente, abeiusque actione, & virtute. Igitur Christi humanitas nō potest instrumentum esse physicum diuinæ virtutis ad gratiam in animabus nostris efficiendam.

Minor propositio probatur. Et primo de priori operatione videtur manifesta, quoniam nulla operatio humanitati Christi propria potest quidquā conferre ad productionem gratię in anima. Nam vel est operatio spiritualis, vel corporalis, si corporalis improportionata est omnino ad hunc spiritualem effectum, neque potest animam, quæ est subiectum, in quo gratia producitur realiter contingere. Si vero est spiritualis, non potest non esse actio immanens. Actio vero immanens non transit in externum subiectum: neque illud potest disponere ad aliquā suscipiendam formam: ergo, &c. Si dixeris, quod diuina virtute hęc spiritualis actio Christi potest contingere animam hominis iustificandi, iam non saluas illam priorem actionem prærequisitam. Quoniam talis contactus, talisque dispositio non est ex proportione naturalis formæ humanitatis Christi, sed ex virtute principalis agentis: atque adeo assignata solutio non est conformis Sanct. Thom. doctrinæ, geminam illam postulantis actionem in instrumento.

Sed iam probatur secunda pars illius propositionis minoris. Nimirum, quod Christi humanitas per actionem communicatam à Deo principali agente non attingat animam, neque productionem gratię. Et formo argumentum de Christi humanitate secundum partem corpoream, & materialem. Nam si huic operationi non tribuimus sanctificandi virtutem physicam, nulla est ratio, propter quam tribui debeat alicui ipsius operationi. Sancti enim Patres, virtutem sanctificatiuam potissimū tribuunt Christi carni, cuius passione, & vulneribus redempti sumus.

Sed

Digitized by Google

Sed sic arguo. Operatio carnis,& corporis Christi, etiam si sit communicata ex actione, & virtute principalis agentis,materialis esse debet,& corporea:ergo nequit attingere animam, quæ est gratiæ producendæ subiectum, neque etiam ipsam gratiam, qui est spiritualis effectus. Consequentia est manifesta; nam cum inter agens, & patiens, necessaria sit proportio: actio materialis,& corporea,neque spirituale subiectum,neque spiritualem poterit effectum attingere. Antecedens vero probatur. Actio à principio corporeo producta necessum est corporea sit,& materialis: nam debet esse proportionata principio à quo dimanat:ergo,&c.

Dices forsan,quod ex virtute supernaturali communicata carni Christi Domini, poterit ipsa caro in spiritualem operationem prodire, & attingere spirituale subiectum,& effectum quoque spiritualem producere.

Contra. Virtus spiritualis non potest subiectari in corporeo,& materiali subiecto, quia non potest extensiuè se habere, ita quod vna virtutis pars sit in vna parte subiecti, & alia pars eius sit in alia subiecti parte: talis enim extensio solis corporeis accidentibus competere potest:ergo,&c.

Confirmatur ex illo vulgari Philosophorũ axiomate. Omne quod recipitur,ad modum recipientis recipitur: ergo virtus suscepta in subiecto corporeo ad modum eius se habere debuit, extensiuè,nimirũ, iuxta proportionem extentionis partium ipsius subiecti. Neque quicquam refert,quod quidam Thomistæ dicunt hanc virtutem spiritualem recipi in carne Christi,non permanenter, sed in transcursu, & quasi per transitum,suscipique intentionali quodam modo. Nam siue permanenter, siue transeunter virtus hæc in Christi carne suscipiatur,spiritualis est, atque adeo omnino improportionata subiecto corporeo. Et in illo vnico instanti, in quo suscipitur virtus hæc in carne, Christi procedit argumentum factum, nempè, quod se debet habere coextensiuè ad partes subiecti, qui modus repugnat spirituali accidenti, & virtuti.

Et hoc argumentum similes vires habet, etiam si fingamus modum illum intentionalem in spirituali virtute. Nam semper inquiro. Virtus illa sub tali modo constituta, estne corporalis,an spiritualis; si corporalis non est ad propositum, quia nec attingit subiectum spirituale, neque spiritualis effectus productionem: si spiritualis est, idem reddit argumentum. Neque vero licebit recurrere ad solutionẽ, quam assignant nonnulli,quorum Princeps est Ferrari.4.cont.gent.cap.56.quæ asserit,illam virtutem spiritualem non extendi in subiecto corporeo, iuxta partium extensionem,sed indiuisibiliter se habere. Ita quod est tota in toto subiecto, & tota in qualibet eius parte. Sicut verè dici solet de anima rationali, quæ citra vllam sui extentionem corpus extensum informat. Hæc solutio apparentiam posset habere, si prædicta virtus substantialis esset, vti rationalis anima. Cæterum cum debeat esse spirituale quoddam accidens, non potest non inherenter se habere subiecto, quod si inhæret, necessum est inhæreat extensiuè ad modum subiecti,cui inhæret.

Tertium argumentum. Ad physicam efficientiam necessarius est contactus physicus inter agens, & passum,in quod operatur. Hunc autem contactum nequit habere Christi humanitas cum animabus nostris,quas iustificat per gratiam, est enim longe distans à nobis: non ergo effectiuè nos iustificat Christi humanitas. Quod si dixeris,sufficere contactum virtutis inter agens & passũ,vt possit constare actio, & effectus productio. Tunc explicandum tibi restat, quænam sit hæc virtus,per quam Christi humanitas attingit animam,quam sanctificat: ergo,&c.

Quartum argumentum Si humanitas Christi effectiuè concurrit secundum efficientiam physicam ad iustificationem, & sanctificationem animarum, sequitur,quod passio,& mors Christi, atque eius resurrectio similem habeant efficientiam in eadem animarum iustificatione. Consequens apparet falsissimum:ergo,&c. Sequela patet. Nam Christus virtute passionis, & resurrectionis super omnem nostram operatur salutem. *Traditus est enim*,inquit Paul. Roman.8. *propter peccata nostra resurrexit propter iustificationem nostram*. Minor vero probatur. Id quod actu non existit, nullam physicam potest efficientiã exequi, causa enim efficiens operatur, prout est in actu. At passio, & resurrectio Christi, cum iam olim transierint,non actu existunt: ergo,&c.

Quintum argumentum. Christus inter nos viuẽs non operabatur miracula efficienter physice: ergo neque iustificationem, & gratiam physica causat efficientia. Consequentia ex paritate rationis constat, & præterea, quia sacra scriptura,& Sancti Patres eodem modo loquuntur in vno casu,quo in alio. Nam sicut dicunt Christum nos iustificare, & viuificare, dicunt similiter ipsum suscitasse mortuos, ægros curasse,&c. Antecedens probatur. Christus dum viueret multa operabatur miracula absque aliquo interueniente contactu,vt patet in salute, quam contulit Centurionis seruo,qui distans erat, & longè à Christo: ergo signum est, nullam ibi interuenisse physicam efficientiam,sed moralem duntaxat.

Confirmatur primo. In Euangelio legimus scriptum,orasse,preces que fudisse ad Patrem, cum aliquot miracula edidit: manifestum ergo indicium est,ipsum non physicè, sed moraliter talia patrasse miracula. Ita quod oratione impetrabat à patre, vt ipse pater illa efficeret miracula.

Confirmatur secundo. Aliquot miracula edidit Christus,in quibus nulla potuit interuenire physica eius efficientia, sed omnia miracula in scripturis sacris eodem modo tribuuntur Christo,ergo ex modo loquendi scripturarum sacrarum inualidum prorsus argumentum desumitur, ad probandam efficientiã in miraculis à Christo patrans. Imo voluntariè,& absque rationabili fundamento id asseritur: atque adeo irrationabiliter, Nam res tanti momenti, tamque difficilis ad intelligendum,non debet affirmari absque grauissimo,& solidissimo fundamento.

Antecedens probatur. Expulsio dæmonum à corpore non postulabat efficientiam physicam: nam solum Christi imperium,cui cœlum, & terra parere tenentur, sufficiens erat ad expellendum dæmonem à corpore. Huiusmodi autem imperium, moralem, & non physicam efficientiam denotat. Item cum, Christus Matt. 8. permisit dæmones porcos intrare, certum est in illa permissione magnum interuenisse miraculum, sed certum est etiam, quod permissio

non

non ad physicum, sed ad moralem tantum pertinere ordinem.

Præterea cum Sol fuit in Christi passione obscuratus, miraculum interuenit grande, à Christo patratũ. At ibi nulla potuit ex parte humanitatis Christi physica interuenire efficientia.

Quod sic probo. Tenebrosa illa Solis obscuritas tantũ processit ex subtractione generalis diuini concursus, qui necessarius est ad operationem secundarũ causarum, quo subtracto, Sol radios suos necessum fuit occultaret, vel vt proprius dicam, in se contineret, & ad extra non emitteret: In subtractione autẽ huiusmodi concursus nulla efficientia physica locũ habet, præter efficientiam solius voluntatis Dei volentis suum subtrahere concursum: ergo, &c.

Confirmatur. Nam hac ratione docent peritiores Thomistæ, nullam creaturam assumi posse, vt instrumentum Dei ad annihilandum, quoniam annihilatio non aliter fieri potest, quam per subtractionem generalis Dei concursus, quo vt prima, & generalissima causa creaturas omnes in suo esse conseruat, quam subtractionem nulla creatura physicè potest contingere: sed moraliter duntaxat, merito, scilicet, oratione, &c.

Sextum argumentum, quod indifferenter de efficientia Gratiæ, & de miraculis Christi procedit. Si Christi humanitas concurrebat instrumentaliter effectiuè ad miracula, & ad iustificationem animarũ, sequitur, quod Christus hos miraculosos effectus nõ operabatur ad nutum, & quando eius humanæ voluntati placebat, sed tunc duntaxat, cum eius humanitas mouebatur à Deo ad huiusmodi prodigiosa opera. Consequens non consentit Euangelicæ historiæ, ex qua constat Christum, & miracula edidisse, & peccatores iustificasse, quoties ei libitum erat, ergo, &c. Patet sequela. Instrumentum non operatur effectum pro sua voluntate, sed prout ab agente principali mouetur, quia non operatur per virtutem, quã in se habeat permanenter, sed per virtutẽm susceptã ex actuali motione principalis agentis, alias enim non instrumentalis, sed principalis esset causa: ergo Christus vt homo haudquaquam per efficientiam physicam, prodigia, & miracula, dum inter nos viueret operabatur: neque tunc, neque modo gratiam efficit in animabus nostris.

Confirmatur. Christi humanitas non esse potest solius diuini verbi instrumentum, sed totius Trinitatis diuinæ, si physicè operatur, vel gratiam in animabus nostris, vel opera miraculosa: ergo non nisi dependenter ab ipsa Dei voluntate hæc potest operari. Patet antecedens, quia non operatur vt natura in verbo suppositata: Sed ad eum modum, quo si fuisset ab eo separata, & Deo tribus personis communis ad hæc prodigiosa mouetur opera. Operari enim miracula non magis Verbo, quam patri conuenit. Neque vero opus miraculosum, formaliter consideratum, elicitiuè fit habuit à Christi humanitate; c[illegible]ius elicientiæ causa specialiter esset verbo adscribenda.

§.2. *Pro parte opposita.*

IN oppositum est S. Tho. doctrina. 3. p. q. 48. post quam definierat Christi passionem operatã fuisse salutem, & iustificationem nostram per modum satisfactionis, & sacrificij, quæ omnia pertinent ad ordinem moralem, in sexto tandem, & vltimo articulo quæstio. docet, quod etiam per modum efficientiæ, passio Christi nostram fuit operata salutem. Atque cum modum istum causandi salutem nostram S. Doctor secernat ab omnibus modis causalitatis moralis, necessum est intelligatur de physica efficientia. Et simile fere argumentum desumi potest ex Paul. 1. Corint. 1. in illis verbis. *Qui, scilicet, Christus, factus est nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio.* Vbi expendendum est, quod omnem efficientiam, & causalitatem meritoriam respectu iustitiæ & sanctitatis nostræ sub illis tribus rationibus sapientia, iustitia, & redemptione comprehendit. Nam sub nomine Sapientiæ comprehendit omnem eruditionem ad salutem nostram necessariam, quæ nõ solum doctrina, sed & legibus quoque, & mandatis constat. *Lex enim lux est, & lucerna mandatum.* Prou. 6. Sub nomine iustitiæ & meritum, & satisfactionẽ Christi complectitur Paulus, Nomine vero Redemptionis, ipsam pretij exsolutionem, quam Christus pro nobis in Cruce pendens, suum pretiosissimum offerens sanguinem, chyrographum debiti nostri cruci affigens. Et quoniam, vt superius me dixisse memini, totum redemptionis nostræ opus à cruento crucis sacrificio inchoauit: idcirco rationabiliter asseritur, quod nomine redemptionis Apost. comprehenderit ipsum crucis sacrificium: atque adeo sub ratione sanctificationis ipsam nostræ sanctitatis, & gratiæ physicam efficientiam subindicauit. Quæ efficientia cum sanctificatiua sit animarum nostrarum, merito Christus nostra sanctificatio à Paulo vocatur.

§.3. *Referuntur DD. placita.*

VAriæ in hoc dubio circunferuntur Theologorum sententiæ. Prima in vno extremo dicit Christi humanitatem nullam physicam efficientiã habere, aut in miraculis, aut in iustificatione animarum, sed solam moralem causalitatem. Sic docent Duran. in 3. dist. 14. quæst. vlt. & in 4. dist. 2. Scot. ibidem q. 1. & in 2. dist. 37. Palu. d. 14. q. vlt. & multi Doct. extra scholam S. Th. consentiunt in hanc sententiam. Ex S. Tho. discipulis tuentur hanc sententiam Mag. Cano. in relectione de sacramentis in genere, in 4. par. circa finem. Et Caiet. 2. 2. q. 178. ar. 1. circa solutionem ad 1. id ipsum sentit, ergo quod attinet ad miracula.

Secunda sententia in alio extremo docet, Christi humanitatem concurrere ad omnia miracula, & ad iustificationem animarum, non solum per modum causæ moralis, sed etiam vt instrumentum physicum verbi diuini: quam causalitatem habet etiam nunc existens in cœlo. Hanc sententiam docet S. Thom. 3. p. q. 13. ar. 3. quod attinet ad miracula. Et q. 6. de verit. art. 4. licet olim in 3. d. 14. q. 3. consenserat primæ opinioni. De causalitate gratiæ 1. 2. q. 112. ar. 1. Caiet. quamuis 2. 2. vbi sup. primam sententiam probauerat, at in 3. p. & 12. loc. nunc cit. illam retractat. sequutus hanc sententiam, & alijs etiam in locis relatis à Mag. Med. 3. p. q. 13. ar. 2. Denique hæc sententia est communis apud Thomistas.

Tertia

Tertia sententia, hanc secundam extendit opinionem: docens Christi humanitatem fuisse causam effectricem iustificationis antiquorum Patrum, quatenus apprehendebatur per fidem. Itaque dicit hæc opinio, quod Christi humanitas, antequam in mundo existeret, effectiuè instrumentaliter causauit gratiam & iustitiam in Patribus antiquis, quatenus eius apprehensio per fidem assumebatur à Deo, vt instrumentū effectiuum iustitiæ, & gratiæ. Quemadmodum quidam Metaphysici docent, quod finis apprehensio, seu finis, vt est sub apprehensione, effectiuè voluntatem mouet. Istam sententiam refert Mag. Med. loco cit. & pro ea citat Capr. & Sotum, & non reputat improbabilem. Quam alij extensius adhuc eam intelligunt. Non curantes de fidei apprehensione, sed absolutè affirmantes, Deū assumpsisse humanitatem futuram, vt instrumentum physicum ad iustificandos veteres Patres.

Quarta sententia docet, Christi humanitatem, esse quidem per se loquendo effectiuum instrumentum verbi, ad omnia miracula, & ad iustificationem animarum, & ita de facto effectiuè concurrebat ad omnia miracula, quæ Christus fecit in hac vita mortali: & ad iustificationem illorum, quos Christus dum erat in hac vita mundauit à peccatis, vt Magdalenam, & Latronem: at modo humanitas Christi non concurrit efficienter ad animarum iustificationem, eo quod est magna distantia, & interuallum inter humanitatem Christi, & animas iustificandas. Nam licet instrumentum diuinæ virtutis (dicit hæc sententia) ad quamcunque distantiam possit operari: sed tamen non est credibile, quod verbum vtatur sua humanitate ad operandum physicè in tam distantem materiam: quoniam Deus absque magna necessitate non soluit legem communem, secundum quam causa effectiua, & instrumentalis nō potest operari nisi circa subiectum sibi proximum. Ex quo infert hæc sententia, quod cum Christi humanitas in sacramento Eucharistiæ proximam habeat habitudinem ad animam eius, qui hoc sacramentum suscipit, consequenter est concedendum, quod effectiuè physicè concurrit ad gratiam sacramentalem. Hanc sententiam docet Andr. de Vega lib. 7. super sessio. 6. Concil. Trident. cap. 14. & vt fertur hæc sententia non displicuit Magistro Victoriæ.

Vltima sententia docet, quod Christi humanitas in cœlo existens non causat physicè immediatè gratiam in animabus nostris propter maximam distantiam, causat tamen mediatè, mittens imperio suo Angelos, qui instrumentaliter efficiant gratiam, & iustitiam in nobis: sic docent quidam moderni Theologi.

Ad exactam huius quæstionis resolutionem. Primum omnium decreui eas Theologorum opiniones refellere, quæ minus mihi probabiles visæ fuerint, vt tandem in referenda doctrina S. Thom. in eiusque explicatione tantisper liceat immorari. Estque aduertendum, ne sæpius eadē repetamus, quod si quando in sequen. dixerimus Christum instrumentaliter gratiam causare, aut prodigiosa opera efficere, Christi nomine ipsam eius intelligimus humanitatem. Nam certum est, & indubitatum, Christum ratione suppositi principalem horum effectuum causam esse, instrumentalem vero nequaquam. Posita autem hac intelligentia indifferenter vtemur in sequen. nomine Christi, & humanitatis eius.

§. 4. *Prima conclusio.*

Sententia quæ docet, Christum, gratiam effectiuè in nobis efficere Angelorum ministerio, parum habet probabilitatis.

Probatur primo. Illa sententia à nullo Theologorum antiquorum cognita fuit, neque vllum in antiquiore Patrum doctrina fundamentum habet, neque in modo loquendi scripturæ sacræ, sed quorundam nouitiorum Theologorum fuit adinuentum: ergo non debet inter opiniones verè probabiles recenseri.

Secundo probatur. Quod Angeli immutent realiter hominum mentes, & intra hominum corda efficaciter operentur, non est hactenus auditum in Theologorum schola: ergo impertinenter asseritur Christum Angelorum ministerio gratiam, & sanctitatem in nostris animabus efficere.

Tertio. Fundamentum præcipuum cui innititur contraria sententia, nimirū, quod Christi humanitas propter localem distantiam nequeat per modum instrumēti diuinæ virtutis gratiā efficere in nostris animabus falsum est, supponitq; falsum, videlicet, quod diuina virtus instrumento communicata pendeat à distantia loci: ita quod non possit operari nisi in subiectum propinquum. Etenim coniunctio agentis ad passum conditio tantum est secundū ordinem naturæ requisita, & non est principium à quo formaliter vel effectus, vel operatio pendeant. At huiusmodi secundum ordinem naturæ requisita conditio, supplebilis est à Deo, imo dicam verius, quod non ab ea necessario pendet operatio, quæ non secundum naturæ leges fit, sed iuxta infinitum, & absolutum diuinæ potentiæ modum: ergo cum magis ad dignitatem humanitatis Christi pertineat, quod ipsa immediatè gratiam, & sanctitatem in nobis efficiat, quā quod Angelorum ministerio idipsum operetur, si nihil aliud obstat, quam loci distantia, irrationabiliter hāc dignitatem à Christi humanitate adimimus, & Angelicis tribuimus spiritibus. Missum facio, quod etiā intra naturæ ordinē, Scot. & quidā alij graues Theologi docuerunt loci distantiam inter agens, & passum, minimè operationem impedire. Quod si hoc à viris doctis probabile creditur, qua ratione negandū erit, quod Christi humanitas in cœlo existens possit gratiam in nobis instrumentaliter efficere, si nihil aliud quam loci distantia obstat.

Ex his sequitur falsam esse aliam sententiam, quam retulimus quarto loco. Quia sine ratione denegatur humanitati Christi efficientia gratiæ in animabus nostris ad euitandum illud miraculum; quod non est tam grande miraculum, quin graues Theologi existimauerint de facto contingere, secundum ordinem à natura præscriptum. Et quidem cum fateantur illius quartæ opinionis authores Deum per Christi humanitatem multa patrasse miracula, quæ totam superant naturæ facultatem; non satis rationabiliter denegant hoc speciale miraculum Christi humanitati in animarum nostrarum iustificatione: cum neque sit magnum miraculum,

& ad Christi humanitatis excellētiam cōmendandā, inter omnia Christi miracula magis sit accommodatum. Eo quod iustificatio & salus nostra finis fuerit incarnationis Christi, quam Christus tot, tantisq; suis laboribus fuit operatus.

Sed antequam vlterius progrediamur, ne nostra vel obscuritate, vel equiuocatione disputatio laboret, aduertendum est, quod cum dicimus præsentiam inter agens & passum, seu quod idem est, contactum agentis ad passum non esse intrinsecè, & essentialiter necessarium, vt constet operatio, sed ad requisitā duntaxat conditionem attinere: quæ proinde iuxta naturæ leges necessarius esse poterit, non vero si absolutam Dei potentiam contemplemur.

Cum hoc inquam dicimus, non loquimur de contactu, & præsentialitate virtuali, quæ reperitur in ipsa actuali effectus productione, de isto enim contactu non fit sermo, quia non ponit in numero cum ipsamet actione. Nam hoc ipso, quod agens operatur in passum, coniungitur illi virtualiter, suam ei virtutem in actu vltimo applicans. Quocirca tantum loquimur de contactu prævio, qui naturæ ordine ipsam præcedit actionem: qualis est quantitatiuus contactus, quo agens corporeum passum quoque corporeum attingit. Qui plane contactus operationem anteuertit, & secundum naturæ leges necessario prærequiritur. Et hunc contactum præuium, siue quantitatiuus sit, siue virtualis, credimus non tam esse ad operationem necessarium, quin operano, diuina virtute facta, possit sine ipso constare. Atque adeo omnes Theologorum opiniones, quæ idcirco negant physicam efficientiam humanitati Christi respectu gratiæ nobis conferendæ, quia talis efficientia non potest sine prævio contactu, & sine reali præsentia constare, debili fundamento innituntur, partimque proinde probabiles censeri debent. Et ob id opiniones 4. & 5. non in magno pretio habentur inter Theologos: quia tota eorum probabilitas ad prædictum reducitur fundamentum. Et de opinione quinta hoc præsertim verificatur, Quæ absolutè putat prædictum contactum omnino esse ad operationem necessarium.

§.5. *Secunda Conclusio.*

Illa sententia, quæ docet Christum physica efficientia antequam veniret in mundum antiquorum Patrum gratiam causasse, parum quoque probabilitatis habet.

Probatur. Manifesta est implicatio, quod res quæ non existit, physica efficientia aliquem producat effectum, neque id valet intellectus percipere: parum ergo probabilis esse poterit sententia illa.

Probo antecedens. Efficere est aliqua ipsius effectricis causæ actualitas, ergo cum non sit prima, necessum est præsupponat primam omnium actualitatem, quæ est ipsa rei existentia. Et est sine dubio mera fictio dicere, quod Deus rem nullatenus existentem assumat vt instrumentum physicum ad effectum aliquem efficiendum. Imo nescio quid malè sonantis doctrinæ sese mihi in hac sententia offert. Nam qui absolutè concedit, Christi humanitatem ante eius incarnationem fuisse instrumentum physicum diuinæ virtutis ad gratiam antiquorum Patrum efficiendam, tenetur secundum legem bonæ consequentiæ concedere, Christi humanitatem ante eius assumptionem creatam extitisse: videtur enim ineptissimum, & rationi naturali contrarium, hanc consequentiam negare. Christi humanitas ante assumptionem, physica efficientia produxit gratiam. Ergo ante assumptionem extitit extra suas causas producta.

Dices diuina virtute effici posse, vt id quod in se non existit, verè & physicè operetur vt instrumentum diuinæ virtutis; quatenus id, quod futurum est, iam præsens existit diuino conspectui, eiusque coexistit æternitati. Hæc tamen solutio apparens quidem est, sed nulla probabilitate fulcitur.

Contra quam sic argumentor. Res futura, & si coexistat diuinæ æternitati, quatenus æternitas summa cum simplicitate, & præsentialitate omnes temporis differentias ambitiat comparatione ad nos, ad omnesque creatos effectus, quamdiu non extra suas causas producta, non maius esse habet, quam habent res aliæ possibiles fieri, quæ nunquam erunt intra rerum ordinem productæ. Quoniam futurum vt futurum, præsertim si est futurum contingens, nullum esse determinatum habet in toto rerum ordine. At res, quæ physicè operatur, prout sic operatur, non ad æternitatis mensuram est comparanda, sed ad temporariam & extrinsecam, per quam mensuratur eius operatio: ergo nihil refert, quod Christi humanitas ante assumptionem coexistisset æternitati, vt posset assumi à Deo tanquam physicum instrumentum in productione gratiæ. Patet consequentia. Quia illa operatio, vt dixi, non est mensuranda per æternitatem, imo ad ipsam formaliter considerata, per accidens est omnino, quod res futuræ æternitati coexistant, vt S. Thom. censuit, vel quod iuxta multorum Theologorum sententiam, non coexistant.

Confirmatur. Res quæ physicè operatur, sub eadem mensura debet existere, sub qua operatur. Nam cum existentia per se, & intrinsecè ad operationem pertineat, consideranda est necessario intra ipsam operationis mensuram. At dicere, quod Christi humanitas ante assumptionem, existentiam habuit tempore mensuratam, error esset, & hæresis manifesta in 7. Synodo generali, & alias non semel damnata: ergo, &c.

Hæc quæ diximus, non immediatè procedunt contra sensum illum, in quo Authores citati pro quarta sententia illam probabiliter sustinent. Sed aduersus quosdam nouiores Theologos, qui vt se metaphysicos ostentent, chimericis quibusdam opinionibus libenter præbent assensum, quas nec ipsi intelligunt, neque aliter alijs explicare possunt, quam dicentes, quod secundum metaphysicam considerationem, quæ ab omni materia abstrahit, nulla in rebus similibus implicatio reperitur: sed sunt verè possibiles diuinæ virtuti, quæ in suis operationibus à tempore, & loco, & ab alijs circunstantijs abstrahit. Et non aduertunt, quod dum abstrahere volunt considerationem ab omni materia, etiam ab omni intelligentia abstrahunt. Neque aduertunt, quod licet Dei operatio ex parte sui prædictam habeat independentiam, ex parte tamen vel actionis transeuntis, vel effectus producendi, vel instrumenti, quod assumitur,

tur,

tur, necessum est, vt aliquem habeat ad extrinsecam mensuram accommodationem, quam res istæ intrinsecè postulant.

Manifestum enim est, quod si ad infinitam tantum Dei omnipotentiam attendamus, nullum effectum poterimus impossibilem iudicare, sed tota impossibilitas pensanda est ex ipsis effectibus. Sed iam ista missa faciamus, & ad expugnandum sensum, quē intendunt graues Theologi pro 4. sententia citati, totam nostræ disputationis vim conuertamus.

Sed prius aduerto. Mag. Sot. minime pro hac sententia fuisse referendum, cum ille alium longe absimilem sensum intendat, quando asserit Christum gratiam veterum Patrum effecisse. Loquebatur enim de efficientia, quam habuit Christus iam natus, & postquam verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & postquam suam in re passionem exhibuit. Nam quia peccatorum remissionem antiquorū Patrum cōsummauit, eos eruens à lymbo, infernisq; carceribus, & ipsam eorum gratiam vltimæ gloriæ complemento perfecit: idcirco dixit Soto Christū & meruisse, & effecisse gratiam veterum Patrum. Expressis autem verbis in 4. d. 1. q. 2. ar. 3. dixit, quod per fidem eos iustificauerat ante suum aduentum, per modum finalis causæ.

Sed cuiuscumque fuerit prædicta sententia, sic argumentor aduersus illum sensum. Fides Christi venturi, quę inerat intellectui antiquorum fideliū, non erat virtus ipsius Christi, ab ipso videlicet producta, vt à causa principali, sed à Deo solo immediatè, etsi intuitu meritorum Christi venturi: ergo quāuis gratis concedamus, quod ipsa fides Christi effectiuè concurreret ad gratiæ productionem; non inde tamen verosimili consecutione inferri potest, quod illa gratiæ efficientia esset Christo tribuenda: ita quod Christus verè efficeret gratiam secundum physicam efficientiam.

Patet manifestè ista consequentia, quia si Christus neque per se, neque per suam virtutem illam produxit gratiam, non potest verosimiliter dici, quod fuit effectiua eius causa. Antecedens vero conceditur ab Authoribus illius 4. sentent. & poterit probari eisdem argumentis, quibus nunc nunc probauimus Christum ante incarnationem non potuisse physicè gratiam efficere, vt instrumentum diuinæ virtutis. Nam qua ratione gratiam non effecit, eadem prorsus neque fidem potuit efficere.

Dices, quod vt Christus diceretur gratiam physicè causare, satis esset, quod ipse Christus vt apprehensus per fidem eam efficeret. Contra Christus vt per fidem apprehensus nullam realem acquirit entitatem, & existentiam, quamuis ipsa fidei apprehensio sit vera realis entitas: ergo non est satis hæc fidei apprehensio, vt Christus sit realis, & physica causa efficiens gratiam. Igitur si Christus secundum se non physicè causauit gratiam antiquorum Patrum, neque vero ratione apprehensionis fidei eam efficit, cum fides non esset virtus, quæ realiter dimanasset à Christo, sed à solo Deo fuit immediatè collata: nulla probabili ratione affirmari potest, quod Christus per modum physici instrumenti priscorum fidelium gratiam, & sanctitatem causauerit.

Quod vero apprehensio Christi per fidem effectiuè produxerit illam gratiam per modum physici instrumenti, neque affirmare possum, neque negare, quia ad neutram partem possumus afferre sufficientes rationes. Libentius in negatiuam propendam sententiam, eo quod non sunt admittenda hæc miracula, quæ regularem & naturæ & gratiæ transcendunt ordinem absque magno, aut saltem valde probabili fundamento, quod in hac parte afferre nullus poterit: quoniam ille modus efficientiæ nec in scripturis, nec in Patribus, fundamentum habet; quidquid in contrarium Medina conetur: neque vero quicquam refert ad dignitatem Christi amplificandam, & extollendam, quoniam Christus obiectum quidem erat antiquæ illius fidei, non vero eius efficiens causa: atque adeo efficientia, quæ esset in illa fide ad Christum non attineret: sed ad solum Deum, qui fuit immediata causa illius fidei. Et ex consequēti nihil ad Christi humanitatis dignificationem referret illa gratiæ efficientia.

Contra istam tamen conclusionem vnum argumentum insurgit. Existentia non est de intrinseca, & formali ratione causæ efficientis, prout efficiens est, sed tantum est necessaria quædam, & requisita conditio: at conditio necessaria supplebilis est à Deo, si rationem formalem non intrat, vel vt proprius loquar, potest constare operatio, & produci effectus, absque tali præsupposita conditione secundum absolutam, & infinitam Dei potentiā; quod circa præcedentem conclusionem aduertimus, cum de contactu ad actionem prærequisito loquebamur: ergo potuit Deus Christi humanitatem antequam existeret assumere, vt instrumentum physicum ad producendam Patrum antiquorum gratiam.

Hoc argumentum exactè dissolueretur, si liceret hoc loco adamussim explicare, & probare, quā sit falsa eorum sententia, qui docent: Esse existentiæ in causa efficienti rationem tantum conditionis requisitæ habere respectu physicæ efficientiæ. Existimo enim ego, nulla ratione negari posse, quod sicut calefacere præsupponit per se, & essentialiter calorem, vel formalem, vel eminentem in causa efficienti, & frigefacere præsupponit frigiditatem: ita agere, seu facere secundum rationem communem, & quasi genericam præsupponit in agente esse existentiæ. Nam sicut proprius terminus, & formalis calefactionis est calor, ita proprius terminus actionis, vt actio, est esse vel substantiale, vel accidentale: & qualecumq;, & quodcumq; illud sit, præsupponit per se, & formaliter esse substantiale in agente. Quod si hæc sententia vera est, quam credo verissimam (vt alias probabitur.) argumentum factum suis manet viribus destitutum. Neganda est enim eius maior propositio. Sed quoniam huius rei non possumus in præsentia longam texere disputationem: idcirco hac solutione prætermissa, quæ non omnibus fortassis placebit, etsi mihi sit valde grata.

Aliter respondeo ad argumentum. Et dico, quod actio potest considerari dupliciter, & formaliter in ratione actionis, & secundum quod est actus quidam, & actualitas operantis, si quidem priori modo consideretur, transeat id, quod assumitur in argumento: nimirum, quod existentia sit tantum prærequisita conditio ad agendum. Si vero posteriori modo consideretur, cum non sit prima actualitas causæ operantis, necessum est, quod præsupponat existentiam

Digitized by Google

tiam in causa agēte, quæ est prima simpliciter actualitas, qua remota omnia sunt purè potentialia, imo sunt nihil: dependentia autem secundæ actualitatis à prima adeo est intrinseca & essentialis, vt nulla ratione possit suppleri.

Hęc solutio, quantum opinor, est sufficientissima. Sed quoniam posset quis eam labefactare, dicens, quod actio est actualitas non agentis, sed passi. (Nā loquimur de actione transeunte.) Vnde in passo præsupponit quidem actualitatem primam, puta existentiam, in agente vero præsertim instrumentario, id non est omnino necesse.

Idcirco tertio ad illud idem argumentum respondeo, quod terminus actionis quicquid sit de ipsa actione debet præhaberi, vel formaliter, vel virtualiter in causa effectiua, quod habet verum etiam in causa instrumentali, quicquid nonnulli obmurmurent, & absque vllo fundamento contradicant. Nam vulgatissimum est illud proloquium lumine naturæ constans, nemo dat, quod non habet. Impossibile est autem, quod Christi humanitas, si non existat, præhabeat in se vel formaliter, vel virtualiter gratiam, quę est proprius terminus actionis, de qua loquimur. Vnde ad argumentum dicitur, quod licet existentia ratione sui tantum considerata non exeat limites requisitæ conditionis ad agendum, tamen prout est necessaria ad hoc, quod causa agens præhabeat in actu, vel formali, vel virtuali, terminum actionis, imo & ipsam actionem necessariò, & essentialiter pertinet ad agendum: nec est intelligibilis actio causæ non existentis, vel in seipsa, vel in sua virtute, vt generans existit virtualiter in semine ab ipso generante deciso, ex hac solutione potest desumi efficax argumentum pro nostra secunda conclusione, & contra sententiam illam, aduersus quam ista conclusio procedit, in hunc modum. Non potest constare actio, quin agens respectu ipsius actionis, & eius termini sit prius in actu primo constitutum: sed hoc fieri nequit absque ipsius causæ existentia: ergo, &c. Et in hac ratione sermo fit in abstractione à causa principali, & instrumentali.

§. 6. *Tertia conclusio.*

Probabilis est prima sententia, quæ docet Christum non physica, sed morali tantum efficientia nostram gratiam, & sanctitatem causasse. Hanc conclusionem suadent argumenta à principio huius dubij proposita, quæ certè probabilem eam efficiunt. Non me latet quosdam doctissimos existimasse, sacramenta nouæ legis causas esse effectrices gratiæ in genere physico: quodque iam verum esse putant, vt existiment oppositum non bene consentire Catholicæ fidei: est autem eadem ratio de Christo, imo & multo maior, & efficacior; quia si instrumentis separatis, & quæ in virtute Christi operantur, physicam concedimus efficientiam, & causalitatem, qua fronte illam denegabimus Christi humanitati, quæ instrumentum est Dei coniunctum, eiusque propriū organum ad operandum diuina? ob quam causam brachium Domini vocatur. Isai. 53. Verumtamen hæc sententia nimium est rigorosa, & paucissimis Theologis tantus hic rigor placet.

§. 7. *Quarta Conclusio.*

Secunda sententia, quæ docet Christi humanitatem ad omnia miracula, & ad iustificationem animarum, non solum per modum causæ moralis, sed etiam per modum physici instrumenti concurrere, longe probabilior est sententia cōtraria. Authores huius sententiæ, quorum princeps est S. Th. cuius loca inferius referemus, & partim superius habētur citat. Sequuntur hanc sententiam Dried. lib. de captiuit. & redempt. tract. 2. cap. 2. par. 3. ar. 6. Et licet alias hic author visus sit hanc negare sententiam, vt plane visus est par. 2. c. 1. memb. 2. loquitur tamen sine dubio de causa principali. Docent idipsum Capreo. Palud. Ferrar. locis inferius citādis. Et ista sent. nunc communiter versatur in præcipuis Theologorum gymnasijs. Duo inuoluit ista conclusio.

Primum pertinet ad causalitatem moralem, de qua causalitate nullus est, qui dubitet, neq; vero dubitari potest. Probauimus enim prope finem præcedētis quæst. secundum fidem credendum esse, Christū meruisse nobis omnem gratiam, & gloriam. Et credendum etiam est, quod sacramenta virtutem nobis applicāt meritorum Christi, & quod virtute passionis eius nobis conferunt gratiam. Vnde circa hoc primum, quod in nostra inuoluitur conclusione, nō est cur amplius immoremur. Satis fuerit aduertere, q̄d Christus, qua ratione causa moralis est nostræ sanctitatis, & gratiæ, & miraculorum, quæ dum viuens apud nos gessit, eius humanitas non instrumentaria causa, sed principalis potius forma debet vocari, q̄m Christus quatenus homo causa fuit principalis ad merendum, & satisfaciendum, de qua re satis diximus quæst. præced. Quocirca ad aliud secundū, quod in conclusione habetur transeamus, in quo de physica causalitate fit sermo.

Probaturque primo hæc veritas ex multis sacræ scripturæ testimonijs. Primum ex illo Io. 1. *Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.* Ponderandū est illud verbum, *facta est*: denotat enim physicam efficientiam, & legendus est Chryſ. in huius loci expositione, magnificè enim de virtute Christi gratiæ productiua loquitur. Ponderanda etiam sunt illa verba in eod. cap. 1. *de plenitudine eius omnes accepimus*, & in vtroque testimonio manifestum est sermonem fieri de Christo, vt homine. Ad Ephe. 1. *In qua*, scilicet gratia, *gratificauit nos in dilecto filio suo*. Ioan. 20. *data est mihi*, inquit Christus, *omnis potestas in cœlo, & in terra, accipite Spiritum sanctum, &c.* Vbi etiam manifestum est sermonem fieri de Christo homine. Et ibidem habetur, quod Christus insufflauit in discipulos suos, & flatu suo eis Spiritum sanctū cōtulit infundens, scilicet, gratiam, & charitatem. Itaque ex plenitudine potestatis, quam tunc Christus accepit, idest, quæ fuit tunc in Christo daclarata, eius humanitas vim habuit effectiuam gratiæ, & sanctitatis in nobis. Habuerat iam prius illam à primo suo incarnationis instanti, sed non fuerat ita plenè declarata, & expressa: atque ita nec tam apertè Christus suis discipulis Spiritum sanctum, tanta cum auctoritate, & plenitudine contulerat, Matth. 9. *Vt sciatis, quod filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata, &c.* Duran. dixit hunc locum ad Christi

Digitized by Google

Christi diuinitatem debere referri, quod vel ex eo est improbabile, quod cum Christus se filium hominis vocat, semper de seipso vt homine loquitur. Aliæ etiam sunt innumeræ in scripi. sacr. authoritates, ex quibus magna cum probabilitate colligitur, Christi humanitatem physicum fuisse diuinę virtutis instrumentum ad miracula, & prodigia efficienda: Luc. c.6. *Virtus de illo exibat, & sanabat omnes*. & cap. 8. Christus dicebat: *Ego sensi virtutem de me exijsse*. Luc. 5. dixit Christo leprosus quidam: *Si vis, potes me mundare*, & extendens Christus manum, tetigit eum, dicens: *Volo, mundare*. & cap. 8. dixit Christus puellæ mortuæ: *Puella tibi dico, surge*. Matth. cap. 8. referuntur multa miracula à Christo patrata, non oratione, & deprecatione, sed authoritate, & imperio, ac proinde non morali solum, sed physica efficientia apparet fuisse edita.

Secundo probatur hæc veritas ex modo loquendi Conciliorum. In Concil. Ephesin. primo canon. 11. definitur, carnem Christi Domini viuificatricē esse, propter vnionem ad Verbum, quod vitam habet diuinam. Et id ipsum definitur in Epist. Synodali eiusdem Concil. ad Nestor. At caro Christi non est viuificatrix secundum esse morale, nam tota moralitas actionum Christi ad eius animam pertinet: ergo in esse physico, viuificatricem habet virtutem ipsa Christi Domini caro.

Item in epist. Sophron. recepta in 6. Synodo generali actione 11. dicitur Christi operationes in triplici fuisse differentia, quasdam purè diuinas, in quibus non communicat humanitas (nisi per cōmunicationem idiomatum) vt conseruatio vniuersi. Quasdam purè humanas, ad quas non concurrit diuinitas secūdum propriam, & infinitam diuinitatis virtutē, quæ sunt illę quas posset Christi humanitas exercere, etiā si existeret in supposito creato, vt exurire, flere, orare, vigilare, &c. Quasdam vero medias, ad humanitatem, & diuinitatem simul pertinētes, quæ propriè appellātur Theandricæ actiones: & istæ fuerunt operationes miraculosæ ad quas simul concurrebant diuinitas, & humanitas. Eadem autem est, vt diximus, ratio de operationibus miraculosis, & de iustificatione, & sanctificatione animarum: nam si diuinitas humanitatem assumpsit, vt physicum instrumētum, ad sanitatem corpoream efficiendam, multo potiori ratione dicendum est, eam assumere ad efficiendam spiritualem salutem in animabus nostris.

Item in Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. dicitur, Baptismi Sacramentum causam esse instrumentalem in iustificatione impij. & certè Concil. videtur loqui de instrumento physico, in quo multo euidentius apparet vera instrumenti ratio: ergo à fortiori dicendū erit, Christi humanitatem, cuius virtute omnia Sacramēta nostram operantur salutem, instrumenti physici in ipsa iustificatione impij rationem sortiri.

Tertio probatur hæc veritas ex Patrum testimonijs. Quorum nonnulli expresse de sanctificatione, & iustificatione loquuntur. Alij vero de miraculis à Christo perpetratis. Et cum argumentum, vt dixi à miraculis ad iustificationē manifesta deductione sumatur, non ineptè huiusmodi testimonia afferemus, indiscriminatimque nostra disputatio de sanctificatione animarum, & de operatione miraculorum procedet.

Dionysius Areopagita in epist. ad Caium, apertè constituit illam distinctionem operationum Christi, quas ex epist. Sophron. paulò ante referebamus. Athanasius in sermone 4. contra Arian. sæpè repetit Christi humanitatem miracula effecisse. Hæc enim inter alia dicit: *Quin & ea opera, quæ sunt propria Verbi, qualia sunt mortuos excitare, cœcis visum reponere, Hæmorrhoissam sanare, ea quoque omnino corporis ministerio peragebantur: & quemadmodum Verbum carnis infirmitates baiulabat vt suas, neque id mirum, erat enim caro ipsius: ita rursus, quum caro suo ministerio diuinitatis operibus inseruiebat illa opera in carne fiebant, quia caro illa erat corpus Dei*.

Cyrillus Alexandrinus multa dicit & de miraculis Christi, & de animarum nostrarum viuificatione, & sanctificatione. De miraculis quidem lib. 2. in Ioan. cap. 5. inquit: *Nam quemadmodum ad facienda signa diuina, verbis suis inerat virtus, sic etiam ad persuadendum, magnas vires habebat*. & in lib. 4. cap. 14. inquit: *Non verbo solum semper, verum etiam tactu, mortuos excitabat, vt ostenderet, corpus quoque suum viuificare posse*. Extendens autem Cyrillus hanc Christi virtutem ad animarum sanctificationem, & viuificationem, dialectica consequntione viens, ita subiungit: *Quod si solo tactu suo, corrupta reintegrantur, quomodo non viuemus, qui carnem illam gustamus, & manducamus?* In Exegesi de Verbi incarnatione ad Valerianum, & habetur 6. tom. act. Concil. Ephesin. cap. 17. inquit: *Nobis autem ad pietatem, id sat sit, vt cogitemus, seduloque animo versemur, carnem, quæ Dei omnia viuificantis peculiaris effecta est, viuificam ipsius Verbi virtutem, & operationem obtinere, gloriamque ineffabilem, nulloque tempore defecturam sortitam esse*. Similia dicit in Anathematismo 11. & in dialogo 6. de Trinitate, & libro 1. de fide ad Reginas, & alias quam sæpius. Chrysostomus homilia 26. in Matth. versans illa verba: *Si vis, potes me mundare*, aliter non dixisse leprosum, Domine, si oraueris, sed *si vis: omnia eius arbitrio, & potestati committens. Quod Christus ipse & assensione, & operatione confirmans, ait, Volo, mundare, & voluntatis statim sanitatis donum consequutum est*.

De gratia, & sanctificatione animarum legatur ipse Chrysostom. loco supra citato. Augustinus tract. 24. in Ioannem, dicit, potestatem multiplicandi panes, in manibus Christi positam esse. Eusebius libro 4. de demonstration. Euangel. cap. 23. huic alludens sententiæ, vocat Christi humanitatem, organum diuinitatis: quem loquendi modum vsurpauit etiam Theodoretus in Dialog. de immutabili Dei natura. Gregorius Nazianzenus in carminibus de Christi miraculis quam sæpius huic alludit sententiæ, & in miraculis Christi secundum Marcum dicit inter alia: *Viribus eiicitur Christi cum dæmone febris*.

Possem hoc loco innumera Patrum testimonia afferre, in quibus Sacramentis nouæ legis, virtutem tribuunt sanctificatricem animarum, gratięque effectricem: quæ testimonia sunt innumera. Legantur speciatim Iustinus Martyr de Baptismo in Dialogo contra Triphonem, & Apologia 2. vbi loquitur de virtute Baptismi, & Eucharistiæ. Cyprian. in serm. de Cœna Domini, Gregor. Nazianzen. lib. de Baptismo,

vbi multa de virtute baptismatis,& Eucharistiæ docent, Cyrill. Alexandr. lib.3. in Ioann. cap.42. lib.7. contra Iulian. circa fin. Theodoret. in Epitom. diuinor. officior. Ambros. lib. de his qui initiantur, & lib.3. de sacram. cap.1. Chrysostom. homil. 25. in Ioann. & August. tract. 80. in Ioan. Damasc. lib.5. de fid. cap.10. & 14. Denique communis est loquendi modus apud sanctos Patres, Christi humanitatem instrumentum esse, & organum diuinitatis, & quod sacramenta, Christi virtute in nobis efficiunt gratiam, & iustitiam. Quæ loquutiones designant efficientiam, non solum moralem verum etiam physicam. Quibus tandem accedit S.Th.3.p.q.13. artic.2. Et quæst.48.art.6.& quæst.52.artic.1.& 2. & quæst.56. art.1. & quæst.62.art.1. & 4. & in locis alijs supra citat. Expendantur ea, quæ in oppositum proposuimus.

Sed iam rationibus hanc confirmemus sententiã. Sitque prima ratio. Hic modus causandi gratiam,& sanctitatem in animabus nostris, potuit secundum Dei omnipotentiam humanitati Christi communicari,& cedit in magnam humanitatis Christi dignitatem,& gloriam: ergo rationabilis est sentẽtia, quæ hanc physicam efficientiam docet.

Secunda ratio. Hæc sententia est valde conformis modo loquendi scripturæ sacræ, Conciliorum, & Patrum, & ex dictis constat, & ex alia parte nullum ex ea sequitur inconueniens, vel impossibilitatis, vel absurditatis, & indecentiæ, ergo admittenda est hac sententia, vt longe probabilior opposita.

Tertia ratio. Christi meritum fuit infinitum in ratione meriti: ergo Christus meruit suę humanitati hanc dignitatem,& excellentiam, vt assumeretur tã quam instrumentum physicum diuinitatis, ad efficiendum,& causandum eam gratiam,& sanctitatẽ, quam ipsemet Christus nobis de rigore iustitiæ meruerat. Probatur consequentia. Nam si Christus suo infinito merito suæ humanitati promeruit excellentias alias, immortalitatis, exaltationis,&c. Quare negandum est, hanc quoque ei excellentiam meruisse: cum meritum ob sui infinitatem potuerit istud prçmium Christo debitum facere?

Quarta tandem ratio, Christus secundum humanitatem est caput totius Ecclesiæ,& hoc tenemur secundum fidem credere. ergo valde rationabiliter,& consentaneè ad hanc fidei veritatem asserit ista sententia, Christum physico influxu gratiam, & sanctitatem, omnemque spiritualis vitæ motum influere in ipsa sui corporis membra. Probatur consequẽtia. Quoniam hoc modo maiori cum proprietate saluatur in Christo proprius capitis influxus; atque adeo, & ipsa vera ratio capitis.

§. 8. *Eiusdem conclusionis amplior explicatio.*

PRobauimus hactenus nostram conclusionẽ quartam, & ipsam S.Th. sententiam eiusque probabilitatem, imo vt existimo veritatem ostendimus. Deinceps vero explicemus oportet modum quo hęc sententia verificanda est, & explicanda, in hoc enim consistit præcipua huius rei difficultas. Quã in re Caiet. 3.p. q.13. ar.2. dicit Christi humanitatem eatenus physice concurrere ad opera miraculosa, & ad sanctificationem animarum, ad similesque supernaturales effectus; quatenus præsentat, & defert imperium diuinum practicum ad creaturas, circa quas Deus vt causa principalis hos supernaturales operatur effectus. Cæterum, quia non videtur Caiet. explicare sufficienter modum quo Christi humanitas diuinum imperium defert, & præsentat creaturis, in quibus effectus isti supernaturales efficiũtur. Idcirco vt insufficiens solet eius sententię à nonnullis Theologis posterioribus reijci, & contemni, vtpote quæ verbis tantum, & non re consistat. Sed certe, non tã est contemnenda,& reijcienda hæc Caier. sententia. Quoniam licet hæc quæ ex ipso retulimus verba, nõ sufficienter rem istam explicent. Multa tamen alia ibidem Caiet. dixit, quæ valde conferre poterunt legenti ad huius rei intelligentiam,& ex quibus intelligi poterit, quæ fuerit mens Caiet. & in quo ipse cõstituat delationem, & intentionem diuini Imperij, de qua re paulo inferius dicemus, cum nostram statuemus sententiam.

Alij ergo Theologi sententiam istam S.Thom. in eo interpretantur sensu, quod arbitrantur in Christi humanitate, etiam in parte corporea, & materiali, impressam fuisse diuinitus quandam supernaturalẽ qualitatem, cuius virtute ipsa etiam Christi caro efficere potest gratiam,& sanctitatem in animabus nostris. Et similiter dicunt de sacramentis, quoniam in ipsis rebus sensibilibus ex quibus sacramenta cõstat, reperitur supernaturalis qualitas, cuius virtute sacramenta gratiam efficiunt in anima suscipientis, vt instrumenta Dei physica. Ita docuerunt Capreol. in 1. q. r. d. r. & Palud. ibidem, & d.36.& 50. & Franc. Ferrarien in 4. cõtra gentes cap.56. Verum hi Theologi non idem omninò sentiunt de hac supernaturali qualitate, Capreo. enim quem sequitur Ferrarien. opinatur, hanc qualitatem esse spiritualem. Palu. vero, & si supernaturalis ordinis eam esse dicat, existimat tamen materialem esse, & corpoream.

Cæterum neutra sententia harum placuit quamplurimis ex recentioribus Theologis, & mihi quidẽ vtraque etiam displicet, quamuis displiceat magis Capreol. sententia. Quam nisi fallor sufficienter impugnant ea, quæ circa primum argumentum diximus. Et id quod Ferrarien. dicebat, hanc virtutem indiuisibili modo in corpore subiectari: satis sufficienter ibi confutauimus, ex eo quod accidens non potest non esse inhærenter in subiecto, atque adeo debet esse extensiuo modo iuxta subiecti conditionem. Neque iuuat Ferrarien. solutio videlicet, hanc spiritualem qualitatem eum habere modum intentionalem, quem habent species visibiles in corpore diaphano subiectatæ. Vnde sicut huiusmodi species, & quæcunque alia accidentia, quæ habent esse intentionale, indiuisibiliter existunt in subiecto corporeo. Ita hæc spiritualis qualitas, similiter se habet in Christi corpore, secundum modum intentionalem, & indiuisibilem.

Hęc inquã solutio, nõ placet propter duo, quæ mihi in ea apparẽt falsa. Primũ, quod hæc qualitas habeat esse intẽtionale, non satis apparet intelligibile. Nam cum se habeat permanenter, & per modum habitus, & non in fluxu & in tendentia, nulla est ratio propter quam, non habeat esse perfectum simpliciter in suo genere. Et inquiro: si hæc qualitas in

Christi

Christi corpore habet esse intentionale, vbi nam,& in quo subiecto habet suum verum esse,& perfectũ? Et quodnam est verum, & perfectum esse huius qualitatis? Nunquid est ipsamet gratia producta in nostris animabus? Vnde tale formo argumentum contra hanc sententiam. Omnis forma habitualis, & permanens habens in aliquo subiecto esse imperfectum,& intentionale, ordinatur ad semetipsam, vt habet esse perfectum in suo genere in alio subiecto: vt in speciebus visibilibus in aere vel in aqua existentibus,huius rei habetur exemplum. Nam totum esse intentionale, & imperfectum, quod habẽt species visibiles in his subiectis, per se refertur, & tendit ad easdem species,vt sunt in potentia visiua, in quo subiecto consequuntur totam sui esse perfectionem. Et huius rei ratio à priori est,quod res quęlibet in statu imperfecto constituta, ad semetipsam ordinatur in suo statu perfecto positam, & consummatam. Si dixerint Capre.& Ferrarien. quod virtus hæc, & spiritualis qualitas, sua natura postulat hunc imperfectum,& intentionalem statum; illis obijciemus communem illam calumniam, cui ipsi tamen satisfacere tenẽtur nimirum,quod pro arbitrio suo, & absque fundamento hanc intentionalem confinxerunt qualitatem.

Secũdum, quod mihi in illa solutione non placet, illud est,quod qualitas habens esse intentionale in diuisibiliter suscipitur in subiecto corporeo. Hoc enim apparet omninò falsum. Quoniam qualitas habens esse intentionale, est verum,& reale accidens: ergo verè, & realiter inexistit. Sed nequit inexistere subiecto corporeo, & extenso, nisi diuisibiliter, & extensiue ad modum eius:ergo,&c.

Sed adhuc contra eandem sententiam sic argumentor. Esto qualitas hæc ab illis auctoribus cõficta, in sanctissima Christi carne reperiatur, siue diuisibili,siue indiuisibili modo suscepta, impertinens omninò esset, vt Christi caro gratiam & sanctitatem in nostris animabus efficiat;ergo sine causa confingitur spiritualis illa qualitas. Probo antecedens. Illa qualitas est longe imperfectior gratia qua iustificamur, & sanctificamur: ergo non poterit conferre Christi carni virtutem, vt gratiam physica causalitate efficiat. Antecedens ab illis auctoribus nobiscum conceditur. Consequentia verò patet ex illa vulgata philosophica doctrina, quę docet effectum perfectiori modo præhaberi in sua causa quam sit in semetipso: video facilem solutionem quam quisque poterit huic argumento accommodare. Dicet enim, quod hæc philosophica nunc insinuata doctrina verum habet in causis principalibus duntaxat, non vero in causis instrumentarijs. Qualitas autem hæc spiritualis non est forma principalem constituens causam producendæ gratiæ: sed virtus tantum est instrumentalis.

Contra hanc solutionem sic insto. Virtus instrumentaria, quæ qualitas permanens est, & per modum talis qualitatis operatur, non attingit immediatè effectum principalis agentis, sed alium effectum immediatiorem sibi proportionatum, quo mediante attingit tandem ipsum principalem agẽtis effectum: sed non est assignabilis effectus aliquis, quem attingat immediatè hæc supernaturalis qualitas. Nam quod dicunt aliqui causa re dispositionem præuiam ad gratiam, manifestum cõmentum est, & à suis auctoribus inexplicabile. Quia præter motus liberi arbitrij, qui à sancta synod. Trid. sess. 6. c. 7. dispositiones ad gratiam vocantur, non potest fingi alia dispositio ad gratiam pręuia, vt aduertit Caie. 3. p. q. 62. ar. 1. ergo &c. Maior exemplo,& ratione probatur. Exemplum habetur in calore, qui est instrumentum, quo ignis vtitur ad producendam substantiam ignis: at terminus, quem immediatè attingit actio caloris, non est ipsa ignis substantia, sed calor in subiecto productus; quo mediante peruenitur ad ignis substantiam, vt ad præcipuum terminum. Ratione vero sic probo. Qualitas huiusmodi permanenter se habens, est forma actiua: ergo respondet illi aliquis proprius effectus, qui est primarius terminus, quem hæc qualitas per suam actionem attingit.

Fateor hanc argumentationem, non tam esse efficacem, vt in S. Thom. doctrina persistentes non possimus ei instantiam afferre, ex qua infirma erit, & prorsus inualida. Character enim sacerdotalis qualitas est actiua permanẽs, ad consecrationem Eucharistici sacramenti concurrens, secundum S. Th. sententiam 3. p. q. 63. ar. 2. & tamen nullam præuiam efficit dispositionem, sed ipsam immediatè conuersionem mirabilem panis in corpus Christi, &c. contingit. Et hoc quidem ex eo, quod est sua natura forma instrumentalis. Actio vero quam S. Thom. 1. par. q. 45. ar. 5. & 3. par. q. 62. art. 1. exigit ex parte instrumenti præsuppositam ad actionem principalem, non ex ista virtute instrumẽtaria pensanda est, sed ex toto instrumento, scilicet, ex sacerdote consecrante. Et totum hoc potest nostro intento accommodari. Vnde argumentum istud languescit, sed adhuc amplius vrgeo rem istam. Nam sequitur, quod illa qualitas vim habeat superiorem, & sin instrumentalem, supra totum gratiæ ordinem, quia est productiua gratiæ, & omnium supernaturalium habituum, quod ipsamet gratia ex se nequit efficere. Imo posset esse superior ad omnia miracula opera: at incredibile est, quod vnica qualitas tantam vim possit habere, ergo,&c. Sed iā prætermittamus Capr.& Ferr. sent.& Palu. opinionem reuertamur, qua affirmant hanc supernaturalem qualitatem materialem esse, & corpoream.

Cui opinioni ego non oppono id, quod ei obijciunt aliqui: nimirum non posse commodè intelligi, quod illa qualitas sit corporalis, & sit simul supernaturalis ordinis. Etenim constans est, & doctoribus Theologis manifestum, reperiri posse in appetitu sensitiuo virtutes,& motus supernaturales, temperãtiæ fortitudinis, timoris,&c. qui tamẽ cum subiecto corporeo inexistant, corporea sunt accidentia. Sed illud tamen Palud. sententiæ oppono, quod in secundo argumento insinuaui, videlicet, quod si hæc qualitas corporea est, nõ constituere potest sufficientem proportionem inter sanctissimam Christi carnem, & gratiam spiritualem, qui est effectus producẽdus, & animam similiter spiritualem, quæ est subiectum, in quo producitur gratia: atque adeo sine causa confingitur hæc supernaturalis qualitas.

Vtriq. verò sententiæ. Et Capreol.& Pal. opponere possumus S. Th. doctrinā in 2.2. q. 178. ar. 1. ad 1. Vbi negat possibilem esse qualitatem in anima permanentem habitualiter, quæ sit principium faciendi

Gg 2 mira-

Digitized by Google

miracula. ergo in Christi humanitate, siue in parte spirituali, siue in parte corporea, non est ponenda qualitas miraculorum factiua, & productiua gratię, & sanctitatis in animabus nostris. Dicent auctores isti, quod S. Th. doctrina procedit tantum in qualitate permanente habitualiter, vt ipse dicit apertè in solut. præfata, & in qualitate habente esse perfectum, & non esse intentionale, vt habet qualitas hæc supernaturalis, quam ipsi ponunt. Sed prima euasio, in Christi humanitate non habet locum, in qua potestas faciendi miracula, & sanctificãdi animas permanens est, & stabilis. Secundo vero ex eo videtur falsa, qđ S. Tho. sine vlla distinctione loquutus fuit. Vnde illo non distinguente, neque nos distinguere debemus. Et præterea mens eius fuit, quod qualitas permanens esse habens, non habet esse intentionale, sed perfectum in suo genere.

Est alius tertius dicendi modus, nouiter inuentus à quibusdam viris doctissimis. Qui ita explicant S. Tho. sent. quod licut in rebus creatis reperitur obedientialis potentia passiua, vt in eis, & ex eis faciat Deus quicquid contradictionem non implicauerit. Ita est etiam in eisdem creatis rebus obedientialis potentia actiua, vt efficiant, vel potius Deus ipsis mediantibus, & instrumentaliter concurrentibus causet, quicquid fieri non repugnat. Quæ quidem actiua potentia sola ratione ab ipsa creaturarum entitate secernitur: estque ipsi innata, & ingenita. Et hæc actiua obedientialis potentia reperitur in Christi humanitate, tum in anima, tum in corpore. Vnde Christi humanitas per hanc potentiam à diuina voluntate applicatam, specialique Dei concursu adiutam, potest efficere gratiam, & sanctitatem in animabus nostris. Et quidem hæc obedientialis actiua potentia non est sufficiens se sola constituere Christi humanitatem, aut quamuis aliam creaturam potentem simpliciter ad operandum supernaturales effectus, sed tantum constituit creaturam in proxima potentia eleuabilem ad operandum effectus huiusmodi. Quæ eleuatio nõ fit per aliquam superadditam formam, aut qualitatem, sed per solam applicationem diuinæ voluntatis, & per specialissimum Dei concursum. Et quatenus prædicta obedientialis potentia coniungitur cum hac Dei applicatione, & speciali concursu, virtus est supernaturalis; & sufficit constituere in actu primo ipsam Christi humanitatem, etiam secundum partem corpoream, ad efficiendum gratiam, aut effectus alios supernaturales, & miraculosos. Hæc obedientialis potentia speciali Dei auxilio adiuta appellatur à S. Thom. (inquiunt hi Theologi) virtus spiritualis, & supernaturalis, & quandoque etiam intentionalis, quia est imperfecta in genere supernaturali.

Huic sententiæ tantisper fauere videtur Caie. 3. p. q. 13. ar. 3. & q. 78. ar. 4. nam obiter meminit in istis locis huius obedientialis potentiæ, & si non expresse eam vocauerit actiuam. Exemplum accomodant prædicti Theologi huic explicandæ doctrinæ, quod satis apparet idoneum; intellectus sua natura determinatus est ad cognitionem naturalem, & obiecti naturalis, neque viribus suis altiorem potest cognitionem efficere. Est tamen in potentia obedientiali actiua constitutus, cuius ratione eleuabilis est per speciale Dei auxilium, absque aliqua superaddita qualitate ad cognoscendum supernaturale obiectum, & eliciendam cognitionem supernaturalem. Et simile exemplum potest proportionabiliter afferri ex parte voluntatis. Quod ergo cõmuniter sapientes Theologi de intellectu, & voluntate dicunt; quare non poterit rationabiliter extendi ad omnes creaturas cõparatione ad supernaturales operationes, quæ non repugnant fieri ipsius creaturis mediantibus, & instrumentaliter concurrentibus?

Hæc vero sententia nulla à me potest ratione probari. Neque reperio firmum fundamẽtum, cui eius probabilitas possit inniti. Et primo quidem præsuppono, vt rationem dubitandi contra istam sententiã ostendam, quod eius auctores quid amplius docere intendunt, quam doceant alij Theologi, præsertim Thomistæ, qui libere fatentur in omni creatura reperiri obedientialem potentiam, vt diuina possit virtute eleuari ad operandum effectus supernaturales, & miraculosos ad modum instrumenti physici. Id autem dicunt amplius huius sententiæ auctores: quod communis Thomistarum doctrina hanc potentiam obedientialem non vocant actiuam, neque illam distinguunt à potentia obedientiali passiua, de qua communiter solet fieri inter Theologos sermo: Non enim eam constituunt, vt sit virtus effectiua, sed vt eius ratione creatura possit eleuari per diuinam potentiam, & virtutem ad operandum supernaturales actiones, & effectus. Cæterum præfatæ sententiæ auctores hanc obedientialem potentiam, actiuam vocant, virtutemque in ea actiuam agnoscunt, per quam creatura operari potest supernaturales actiones, & efficere supernaturales effectus. Imo ad hoc illam commentantur, vt creatura per hanc obedientialem potentiam, adiuncto specialissimo Dei auxilio, constituatur in actu primo, vt possit exire in actum secundum supernaturalem, & simul cum Deo instrumentaliter concurrere ad actualem productionem supernaturalis effectus. Existimant enim, & mea sententia verissime, quod nulla causa siue principalis sit, siue instrumentalis in actum secundum prodire potest, quin prius naturæ ordine fuerit constituta in actu primo: est enim manifesta implicatio, quod causa effectiua operetur, nisi secundum quod est in actu, vel formali, vel virtuali constituta. Nequit enim quis dare, aut efficere, quod in se vel formaliter, vel virtualiter non præhabet. Et qui oppositum dicunt, propriam vocem ignorant. Non enim intelligunt, quid sit efficere seu efficienter producere. Quod certe non est aliud, quam extra seipsum propria efficientia reponere, quod intra se reconditum habebat. Hoc ergo supposito.

Primo argumentor contra statutam sententiam. Potentia obediẽtialis passiua, iuxta sapientũ Theologorum mentẽ, non est aliud in creatura quã nõ repugnantia ad Deum, vt in ipsa creatura, vel ex ipsa faciat quicquid contraditionem non implicauerit; quod etiam nobiscum fatentur auctores huius sententiæ, quam expugnare admitimur. Neq; vero probabili ratione posset aliud dici; quia esset manifesta fictio, & chimericum commentum, comminisci entitatem aliquam positiuam supernaturalem creaturæ congenitam, & innatam: quæ esset potentia obedẽtialis passiua, vt alio in loco à nobis est manifeste de-

demonstratum, ergo si ex proportione ad potentiã passiuam obedientialem, colligimus actiuam obedientialem potentiam in creaturis, minime licebit fingere obedientialem potentiam, quæ sit vera virtus actiua supernaturalis, per quam creatura constituatur in actu primo ad supernaturales actiones: sed erit tantum non repugnantia ad operandum supernaturales actiones ex diuina eleuatione,& virtute. Sicut potentia passiua obedientialis,est non repugnantia ad suscipiendum supernaturales actus. Omnia argumenta, quibus probare solent Theologi,nõ reperiri potentiam obedientialem quæ sit aliqua vera entitas supernaturalis, quæ verè præhabeat in sua potestate passiua supernaturales effectus, & actus; probant per locum à fortiori, nullam huiusmodi reperiri obedientialem actiuam potentiam, quæ verè habeat actiuitatem erga supernaturales actiones, & effectus. Et breuiter sic istam veritatem ostendo. Et inquito,an hæc actiuitas sit supernaturalis,an potius naturalis, si naturalis; ergo improportionata est omninò ad supernaturales actiones, & effectus: atque adeo impertinenter asseritur. Si verò supernaturalis est; ergo fateri tenentur,quod ab authore naturæ,& à principijs creaturæ naturalibus oritur virtus actiua supernaturalis, ac supernaturalium effectuum, & actionum productiua. Imo,& effectiua miraculorũ, & prodigiorum, quæ totum naturæ ordinem exuperant. Et quod natura virtutem conferret supra seipsam, & virtus à natura data superior esset tota ipsamet natura à qua oritur. Quod sane nulla potest probabilitate sustineri. Scio dices,quod nisi accedat speciale Dei supernaturale adiutorium,obedientialis illa potentia nihil poterit operari.

Sed tunc argumentor in hunc modum, vel illud speciale Dei auxilium confert totam vim actiuam creaturæ ad supernaturalem effectum producendũ, vel partem confert, & partem præsupponit in ipsa obedientiali potentia præhabitam: aut denique nullam confert virtutem, sed virtutem præsuppositam in potentia obedientiali complet, actuat, & ad secundum actum reducit: vt cõcursus generalis Dei authoris naturæ se habet ad omnes causas naturalis ordinis,& concursus generalis Dei authoris gratiæ se habet ad omnes formas, & habitus operatiuos ordinis supernaturalis. Et præter hæc tria membra,non potest aliud fingi quartum. At si adiutorium Dei speciale, totam vim confert actiuam impertinenter dicitur, quod illa potentia obedientialis ex parte creaturæ præsupposita est actiua, cum nullam ex se ipsa vim habeat actiuam,nullamque conferat actionem ad supernaturales effectus efficiendos, sed necessum erit asserere, potentiam hanc obedientialem, in eo duntaxat sensu actiuam esse, quod constituit creaturam capacem suscipiendæ virtutis supernaturalis ad operandum supernaturales actiones,& ad producendum effectus ordinis supernaturalis. Et ex consequẽti ruit tota machina illius tertiæ sententiæ quam impugnamus. Non enim habet locum,id quod illa sententia affirmat. Nimirum obedientialem potentiam esse illam supernaturalem virtutem, quam S. Tho. constituit in instrumento assumpto à Deo ad supernaturalem effectum,& per quam instrumentum cõstituitur in actu primo ad operandum; si vero Dei adiutorium nõ totam virtutem confert, sed partem eius duntaxat,& partem præsupponi præhabitam per obedientialem potentiam. Ita quod Deus, & creatura concurrant quasi duo partialia agentia ad supernaturalem effectum: Sequitur illud inconueniens paulo ante insinuatum, nempe, ex principijs naturalibus oriri supernaturalem actiuam virtutẽ, supernaturalis actionis,& effectus productiuam. Patet hoc manifeste. Quia illa partialis virtus præsupposita ex parte creaturæ,ex solis principijs naturalibus ipsius creaturę oriri potest,& procedit à Deo,nõ vt authore gratiæ,sed vt authore naturę. Et mirabile quidem esset, quod ex naturæ principijs dimanaret virtus, quæ supra totum gratiæ ordinẽ,& supra omnia miraculosa, & prodigiosa opera, se ipsam extenderet. Multo plane suauius diceremus cum sententia Capr. aut Palud. quod talis virtus esset qualitas quędam, à Deo authore gratiæ infusa,& naturę superaddita. Hoc argumentum adhuc maiores habet vires, si tertium mẽbrum factæ distinctionis admittatur. Nã qui admiserit, tenetur fateri, quod ita se habeat obedientialis potentia actiua ad producendum gratiam, & supernaturales omnes effectus, atque se habet charitatis habitus ad dilectionem Dei super omnia eliciẽdam. Ita quod ex se sufficientem habet virtutem,egeat tamen auxilio, & concursu generali primæ causæ, à qua omnis causa inferior pendet, vnaquæque in suo genere, & ordine. Qui autem ita diceret,confunderet naturæ ordinem cum ordine gratiæ,& ordinem supernaturalem cum ordine naturali,nihilque eius sententia ab errore Pelagiano differret. Imo neque tutum existimo partialem virtutem supernaturalem in potentia obedientiali naturæ cõgenitam, & naturaliter inditam ponere, quoniam non longe hæc sententia ab errore Pelagij dissentit, cum supernaturalem ordinem gratiæ ad naturæ facultatem,& vim,bona ex parte reducat.

Sed vlterius progredior in huius sententiæ expugnationem. Si potentia obedientialis,quæ in creatura reperitur, vim habet actiuam ad supernaturales effectus causandos. Sequitur, quod sit virtus actiua principalis,& non pure instrumentalis; consequens nullus Theologorum admittet, quoniam maior,& præcipua eorum pars docet,non esse factibile,vt aliqua creatura per modum causæ principalis supernaturales attingat effectus: ergo,&c. Sequelam ita probo. Virtus illa actiua in obedientiali creaturæ potentia præexistens,non procedit à Deõ vt authore supernaturali,vt probatum est, & adhuc breuiter ostenditur,ex eo quod anteuertit omnem actionem Dei authoris supernaturalis, & ex soli naturæ principijs oritur, ergo non est virtus instrumentalis, respectu Dei supernaturalis authoris. Neque vero esse potest instrumentalis virtus respectu Dei authoris naturę. Deus enim prout naturæ author, non est principale agens supernaturalium effectuum,neque ei subordinatur illa virtus, quæ productiua est effectuum supernaturalium.

Vltimo tandem sic arguo contra eandem sententiam. Potentia obedientialis quæ reperitur in sacra Christi carne,materialis est,& corporea, sicut & ipsa caro; ergo nulla in ea actiua virtus reperitur, quæ possit attingere productionem spiritualis effectus, qualis est gratia,& spirituale subiectum, cuiusmodi est rationalis anima.

Digitized by Google

Propter hęc argumenta, & alia similia, quæ consulto prætermitto, quia facile omnia possunt reduci, ad ea quæ facta sunt, & proposita; reputo hanc sententiam parum probabilem, & alijs omnibus, quæ retulimus, & quę referemus improbabiliorem. Quia vel nihil dicit speciale, in quo differat ab alijs opinionibus: vel si quid speciale asserit, necessum est, constituat actiuam virtutem ex principijs naturalibus ortam; quæ productionem gratiæ, & aliorum supernaturalium effectuum attingat. Quam virtutem ego plane non auderem admittere, putarem enim me Pelagiano errori, plusquam par est, fauere. Illud vero exemplum de operationibus supernaturalibus eliciris ab intellectu, & voluntate, parum iuuat ad huius sententiæ probabilitatem tuendam. Quoniam, alijs omissis, in quibus latissimum poterat assignari discrimen: ego nullatenus admittam, neque admittentibus aliquando consentiam, quod intellectus siue humanus, siue Angelicus vim aliquam, & actiuitatem conferat ex se ipso ad supernaturalem actionem eliciendam, ea ratione qua supernaturalis est: Sed tota actiuitas ad actum credendi supernaturalia mysteria pensanda est, vel ex fidei habitu, vel ex supernaturali Dei adiutorio. Et actiuitas tota quæ ad beatificam visionem concurrit, ex sola luminis gloriæ quantitate prouenit. Non sum nescius opinionis Caieta. existimantis perfectiorem intellectũ cum æquali gloriæ lumine præstantiorem Dei visionem elicere, ea quam efficere valeat intellectus minus perfectus. Sed & scio quoque Caiet. sententiam displicuisse vehementer, & quidem merito, vniuersis fere Theologis ipso Caieta. posterioribus. Sed de modo quo intellectus creatus ad supernaturales actiones eliciendas eleuari potest non vacat in præsentia disputare.

Hae ergo sententia semota, alius sequitur 4. loco dicendi modus, qui inter grauissimos S. Th. discipulos circumferri solet, & vt valde probabilis acceptari. Et asserit, quod Christi humanitas, & quælibet creatura alia potest assumi, vt instrumentum diuinæ virtutis ad supernaturalia operā efficienda: quatenus prius, vel tempore, vel natura præmouetur motu aliquo, qui vt à Deo procedit, est quædam supernaturalis virtus instrumentalis, constituens creaturam in actu primo ad productionem actualem gratiæ, vel alterius supernaturalis effectus v. g. cum Christus verbo remisit peccata Magdalenę, dicens ei, *remittuntur tibi peccata, &c.* priusquam intelligamus internam peccatorum remissionem instrumentaliter à Christo in ipsius Magdalenæ anima factam per actualẽ gratiæ, & charitatis infusionem, præintelligimus illum motum linguæ Christi exprimentis verba prædicta: qui motus specialiter fuit à Deo ordinatus ad illam gratiæ infusionem, & ad Magdalen. iustificandam. Et prout sic specialiter ordinatus, virtus erat instrumentalis gratiæ, & charitatis productiua. Simile quid in sacramentis est dicendum, v. g. absolutio exterior à ministro facta ex motione, & intentione speciali Dei procedens, habet quod sit instrumentalis virtus regenerantis gratiæ productiua. Et proportionabiliter dicendum erit in omnibus instrumentis assumptis à Deo ad aliquem supernaturalem effectum. In artificiosis effectibus habetur exemplũ: ad quos artifices quædam assumunt instrumenta, quorum virtus in quadam artificiosa motione consistit.

Sed contra hanc sententiam, vt maiorem explicationem accipiat, difficilia oppono argumenta. Primum. Motus iste, de quo ista sententia loquitur, nequit esse spiritualis, quia materialis est, & corporeus: ergo impertinenter se habet ad productionem gratiæ, quæ est actio spiritualis simpliciter, sicut, & ipsa gratia, quæ in anima producitur. Secundum argumentum. Motus est quid imperfectissimum, estque multo imperfectior, quam res ipsa quæ mouetur. ergo non est illi tribuenda supernaturalis instrumẽtaria virtus respectu gratiæ, & effectuum excedentium totum naturæ ordinem, qui sunt valde perfecti, & excellentes.

Tertium argumentum. Explicandum superest huius sententiæ authoribus, qui motus debeat esse iste, in quo instrumentariam virtutem constituunt. Nam si dicant esse motum localem, sequitur quod Christi humanitas modo existens in cęlo non causet efficienter in nobis gratiam, & sanctitatem: quia nullo motu locali mouetur ad hunc inducendum effectum. Si vero dixerint non esse necessarium motum localem, sed sufficere motum quemcumque, si tamen specialiter prærordinetur, & referatur à Deo in supernaturalem effectum efficiendum, & ita Christi humanitas per actum voluntatis humanæ, aut intellectus practici, quem in cęlo habet erga hominẽ iustificandum, concurrit instrumentaliter physicè ad eius iustificationem, & ad ipsam productionem gratiæ. Contra. Motus huiusmodi est spiritualis à Christi anima immediatè effectus: ergo eius ratione sacra Christi caro non operatur gratiam, & iustitiam instrumentaliter in animabus nostris: cum talis motus non attineat ad ipsam Christi carnem, sed ad eius animam duntaxat. At Patres, & Concilia, vt ex testimonijs superius adductis constat, viuificandi, & iustificandi virtutem non soli Christi animæ, sed eius carni sacratissimæ tribuunt, quam viuificatricem, & sanctificatricem non semel appellant, ergo, &c. Confirmatur, Christi corpus in sacramento Eucharistiæ nullo prorsus mouetur motu, quia est ibi modo indiuisibili, & quasi purè spirituali: & tamen, vt ibi est, gratiam, & sanctitatem in anima suscipientis Eucharistię sacramentum instrumentaliter confert. Igitur instrumẽtalis virtus non est ad motum ipsius instrumenti reducenda.

Quarto arguitur. Sequitur quod Christi humanitas non concurrit instrumentaliter per modum instrumenti physici ad ipsam animarũ sanctificationẽ, & ad productionem iustificantis gratię: sed ille duntaxat ipsius humanitatis Christi motus, in quo posita est ipsa virtus Dei mouentis, & principaliter iustificantis. Consequens est falsum, quoniam Patres non motui, aut operationi humanitatis, sed Christi carni, hanc iustificandi, & sanctificandi dignitatem tribuunt, ipsamque viuificatricem appellant, idest, vim habentem viuificandi, ergo virtus instrumentalis viuificatiua, & productiua gratiæ, non in aliquo humanitatis Christi motu: sed in ipsamet humanitate consistit. Sequela patet. Illud duntaxat est instrumentum ad principalem effectum cõcurrens, quod per virtutem principalis agentis in se susceptam, ipsum attingit effectum. Sed iuxta istam sententiam

Christi

Christi humanitas non habet in se susceptam virtutẽ gratiæ, & sanctitatis productiuam, sed in eius motu suscipitur tantum hæc virtus.

Hoc argumentum maiores adhuc habebit vires, si supponamus, id quod in Arist. doctrina est valde probabile, videlicet, motum non in agente, sed in passo recepi. Hoc enim supposito, manifesta deductione sequitur, quod cum Christus liniuit oculos ceci, tota virtus illius miraculi patratiua non in Christi humanitate, sed ipsis oculis ceci linitis resedit, in quibus susceptus fuit ille linitionis motus. Et si id, quod satis est credibile, dicamus, simul cum visu animæ iustitiam & sanctitatem suscepisse: (Dei enim perfecta sunt opera) consequenter fateri tenebimur, virtutem sanctificatiuam, & productiuam gratiæ nõ in Christi humanitate, sed in ipsis ceci oculis susceptam fuisse. Confirmatur. Hac ratione virtus productiua gratiæ sacramentalis magis tribuitur sacramento, quam eius ministro, quia virtus productiua gratiæ per se primo residet in ipso sacramento instituto à Christo ad causandam, & efficiendam gratiã. ergo si virtus spiritualis instrumentaria in motu humanitatis Christi per se primo, imo totaliter residet, ipsi motui, & non humanitati tribuenda est animarum iustificatio.

Quinto arguitur. Sequitur ex ista sententia, quod sacrum Christi corpus dum mortuum, & exangue in sepulcro iacebat, aut pendebat in Cruce post mortem, non fuit instrumentum diuinum ad productionem cuiuspiam supernaturalis effectus; imo quod neque fuit satis aptum, & idoneum vt assumeretur tamquam instrumentum physicum ad aliquem supernaturalem diuinæ virtutis effectum. Consequens est falsum: ergo, &c. Sequela patet. Nam Christi corpus tunc nullum motum habuit, neque à semetipso habere poterat. Si ergo motus necessarius est ad rationem instrumenti, mortuum Christi corpus non fuit idoneum, vt esset diuinæ virtutis instrumẽtum. Falsitas vero consequentis probatur. Illa inaudita lapidum commotio, & cõcussio quæ accidit in Christi morte, quare non debet adscribi carni Christi vulneratæ, & in Cruce pendenti? Similiter Centurionis pœnitentia, & vera pectoris contussio, quæ post Christi mortem contigit, quare deneganda est Christo in Cruce suspenso, cum esset (vt Moysis vtamur verbis) ipsamet vita ante oculos hominum pendens, & in patibulo manens suspensa? ergo, &c.

Sexto, & vltimo arguitur. Et speciatim contra exemplum, quod afferunt huius sententiæ authores in eius confirmationem. Illud exemplum de instrumentis artificialibus nihil ad propositum refert. Quoniam hæc instrumenta ab Artificibus admota, nihil efficiunt, quod superet vim instrumentorum, & materialem ipsorum rationem. Nam illorum motus tantum est applicatio instrumenti ad diuersa loca, à quibus vel expelluntur aliqua corpora, vel in eis alia introducuntur, ex quibus resultant diuersæ figuræ, per quas res artificiatæ constituuntur. Igitur ex huiusmodi artificiosis instrumentis insufficiens omninò argumentum desumitur, ad explicandum rationem, & virtutem instrumentariam, quam sancti Patres in Christi humanitate agnoscunt, & venerantur: quæ reuera ipsam nostram gratiam, & sanctitatem attingit ergo.

Hæc argumenta difficilem sine dubio postulant solutionem, adeoque hanc vrgent sententiam, vt grã dem præbeant viris quibusdam doctissimis occasionem dicendi, non esse vlla ratione necessarium aliquem præuium instrumenti motum ad actionem instrumentariã: atq. adeo dicunt sanctissimam Christi humanitatem omninò quiescentem, & immotam assumi posse à Deo, vt physicum instrumentum ad efficiendam gratiam in animabus nostris: & ad quẽcumque alium supernaturalis ordinis effectum causandum. Iuxta quem modum fuit fortassis assumpta ipsa Christi mortui caro in sepulcro iacẽs, vt S. Th. visus est insinuare 3. p. q. 55. ar. 1. ad 2. Et idem iudicium ferendum est de quacumque alia re creata, siue spiritualis sit, siue corporea.

Quod si quis vrgeat huius sententiæ auctores, vulgato illo, sed minimè facili argumẽto: nempe, quod in Christi carne ita quiescente nulla præintelligitur spiritualis virtus, nec habitualis, nec actualis, nec per per modum permanentis, per modum transeuntis, qua possit in actu primo constitui ad efficiendam in actu secundo gratiam instrumentali actione, ergo impossibile est, quod Christi caro ita quiescens gratiam efficiat. Patet consequentia. Quia actus secundus necessario, & essentialiter præsupponit actũ primum in causa efficiente siue principali siue instrumentaria. Respondent prædictę sententiæ auctores, quod vt Christi humanitas, aut quæuis alia creatura assumatur, vt physicum Dei instrumentum ad productionem gratiæ, aut cuiusuis alterius supernaturalis effectus, non est necesse, quod ante ipsam actualem gratiæ, aut alterius spiritualis effectus productionem præhabeat in se formaliter virtutem aliquam supernaturalem creatam, cui ipsa instrumentalis actio v. g. gratiæ productio adscribatur. Sed satis fuerit, quod operetur, vt subest increatæ Dei virtuti, & illi diuino imperio, per quod Deus, & principaliter efficit gratiam: & quo concurrit cum ipsa creatura ad illam instrumentalem actionem. Itaque supernaturalis diuina virtus creata non formaliter instrumento communicatur, nisi in ipsa actuali gratiæ, aut alterius effectus supernaturalis productione.

Ex istis inferunt primo huius sententiæ authores, non esse necessarium ad instrumẽtalem actionem, quod instrumentum præmoueatur à Deo principali agente, motione aliqua, siue spirituali siue corporea: sed satis fuerit quod habeat Deus illi quasi virtualiter præapplicatam increatam sui ipsius virtutẽ: ita vt in ratione agẽdi creatura, quæ assumitur vt instrumentum, induat modum quendam vnius causæ cum Deo principali agẽte; ei instrumentaliter subseruiẽs ad effectum ab ipso intentum. Ad hoc autem sufficeret subordinatio illa insinuata superius ad increatam Dei virtutem, & ad efficacissimum illud Dei imperium, quod seipsum media actione instrumentaria creaturæ ad executionem deducit.

Secundo inferunt, quod instrumentum Dei non constituitur in actu primo per aliquam virtutem creatam: sed per ipsam increatam Dei virtutem, vel vt proprius loquar; per subordinationem ad ipsam increatam virtutem, & ad imperium Dei practicum, quod vtitur eadem creatura ad sui ipsius executionem.

Ista

Ista sententia est sine dubio valdè probabilis, & eius probabilitatis fundamentum ad illud principiũ, nisi fallor, est reuocandum; quod ita natura comparatum est, vt causa inferior ex coniunctione, & subordinatione ad superiorem in semetipsa perficiatur in ratione causæ absque aliqua superaddita qualitate, aut virtute, v.g. Color per coniunctionem ad lucem verè, & realiter perficitur in ratione causæ immutatiuæ visus, absque aliqua entitate, quæ ipsi colori realiter inhæreat. Nam ex coniunctione ad lucẽ, quæ non inest colori, sed illi coassistit, color potest emittere species visibiles, realiterque visuã immutare potentiam: quod antea non poterat in proxima potentia efficere, similiter phantasma in potentia sensitiua, puta, in phantasia productum, propter solam coniunctionem realem ad intellectum agẽtem absque qualitate ab ipso intellectu recepta, & participata, constituitur in actu primo ad immutandum intellectum possibilem, & ad producendum in ipsũ intelligibiles species. Et hoc quidem non ob aliud nisi propter immediatam suburdinationem, & coniunctionem phantasiæ ad intellectum agẽtem; ergo cum creatura omnis immediatam habeat, & proximam subordinationem ad Deum; quatenus habet esse participatum ab ipso Deo, & res ita se habeat ad operari, sicut se habet ad esse: commodè intelligi potest, quod in ordine ad operationem constituatur in actu primo ex immediata coniunctione, & subordinatione ad Dei virtutem, absque qualitate superaddita. Potest etiam colligi huius sententiæ probabilitas ex illa satis communi, & multis probata Theologis sententia, quę affirmat intellectum creatũ absque alio superaddito habitu, aut qualitate posse per solũ speciale Dei auxilium, quod non præcedit ipsam intellectus operationem, in actum supernaturalẽ prodire. Et idem de voluntate dicunt, quod absque vllo præuio habitu, aut forma per quam constituatur in actu primo ad actualem actionem potest supernaturaliter operari. Quæ sanè sentẽtia nulla alia potest ratione defendi, nisi dicamus, quod intellectus per subordinationem ad increatam Dei virtutem constituitur in actu primo, vt possit exire in actualem firmissimum fidei assensum. Et voluntas per consimilem subordinationem constituitur in actu primo, vt exire possit in supernaturalis ordinis operationem, v.g. in dilectionem Dei super omnia.

Præterea alia posset etiam ratione huius sententiæ probabilitas defendi, si dicamus; quod practicum diuini intellectus imperium, quamuis formaliter sit actio immanens, est tamen virtualiter, & eminenter transiens. Et quia diuina virtus, ita infinitæ est actiuitatis, quod est etiam summæ suauitatis, ac proinde valdè accommodabilis creaturis. Hinc est quod ipsa Dei virtus per diuinum imperium applicata creaturæ, constituit illam in actu primo ad operandum per modum instrumenti operationem supernaturalem diuino imperio, diuinæque virtuti proportionatam, absque vlla creata interueniente virtute. Quod quidem non est omnino ad intelligendum impossibile. Quoniam enim instrumentum non operetur virtute propria, sed virtute principalis agentis, satis fuerit ad hoc, vt instrumentum sit in actu primo constitutum, quod habeat hanc immediatam coniunctionẽ ad virtutem causæ principalis, etsi nulla alia interueniente virtute inferiori eleuetur, & perficiatur. Vbi illud est omnino aduertendum, quod in productione gratiæ, quam Deus efficit in anima mediãte creatura, vt instrumento, non duplex interuenit actio, sed vna simpliciter, quæ gratiæ productio est, & vocatur. Quæ quidem duplicem rationẽ induit. Nam prout refertur ad Deum, est actio principalis, relata autem ad creaturã est actio instrumẽtalis. Quæ proinde cum vnica sit, etsi simplex actio, non duas virtutes exposcit, sed vnam, & eandem virtutem Dei principalis agentis: quæ vt exit à Deo principalem constituit actionem, vt autem attingit effectum mediante creatura, & vt creaturæ communicata actionem constituit instrumentalem.

Ista, quæ diximus probabilia sunt comparatione ad quodcunque instrumentum creatum, sed multo probabiliora si ad Christi humanitatem accommodentur. Quæ ex ipsa reali coniunctione ad Verbum, est quasi constituta in actu primo, saltem radicaliter: ita vt absque aliqua superaddita virtute creata possit exire in actum secũdum. Vnde corpus Christi exangue, & exanime in Cruce pendens, & in sepultura iacẽs absque aliquo actuali motu, & absque vlla superaddita qualitate, potuit efficere supernaturalem aliquem effectum, vt instrumentum diuinæ virtutis. In summa ego hanc sententiam amplectendam esse duxerim; ea tamen lege, vt præcedentem sentẽtiam quã sine dubio docuit S.Th. nullatenus reijciamus: ducuit quidem S.Th. hanc sententiam cum de efficientia Sacramentorum loqueretur verbis expressis 3.par.q.62.art.1.in toto, sed præsertim solutione ad secundum. Et multo expressius art.4.ad 3. & in his locis Caiet. & q.13. art.2. eiusdem omnino est opinionis. Et quidem, ni fallor, S.Thomas in ea fuit sententia, quod regulariter loquendo, Deus nõ assumit creaturam quiescentem, & non operantem, vt instrumẽtum suæ diuinæ virtutis, sed in actuali operatione constitutam. Et ipsum actualem creaturæ motum, quatenus ex Dei actione, & intẽtione procedit, vocat Sanctus Doctor supernaturalem Dei virtutẽ, quam appellat quandoque intentionalem, quandoque spiritualẽ. Instrumẽtalẽ vocat, quatenus illa mediante, ipsa Dei virtus, ipsumq; efficax diuini intellectus imperium ad effectum peruenit. Ita quod Deus præmouendo creaturam, practicum, & efficax intellectus imperium ad executionem deducit. Et hac ratione sine dubio Caiet. dicebat instrumentum pręsentare, & deferre ad creaturã diuinũ imperium: neque aliud quicquam dicere voluit, vt ex eius contextu liquet in 3.par.q.13.art.2. Intentionalis verò idcirco vocatur illa virtus, quia recipitur in creatura modo quodam imperfecto, non per modum permanentis, sed per modum fluxus & tendentiæ ad terminum principalem, ad effectum scilicet principalis agentis: spiritualis denique idcirco vocatur, quia virtus est spiritualis agentis, & ad spiritualem destinatur effectum.

Sed est aduertẽdum, quod motus, seu mutationis voce indifferenter complectimur actionẽ, & passionem. Etenim motus, qui ex parte instrumenti pręrequisitus est ad actionem principalis agentis, non est necessarius formaliter in ratione actionis, & vt est instrumenti actio: sed vt ipso quasi determinetur, & coarctetur virtus principalis agentis, & non aliter ad effectũ attingat, nisi vt in tali instrumento determinata,

nata, seu, vt dicam proprius, tali instrumento accommodata. Et quod ista fuerit mens S. Th. colligitur ex his, quæ dicit in 2. 2. q. 178. art. 1. ad 1. vbi inquit, quod Deus vtitur instrumētaliter interiori actu hominis, vel eius locutione, vel actu interiori, vel contactu alicuius corporis, etiam mortui.

Ex quibus verbis inferuntur duo, quæ diximus: Alterum, quod saltem regulariter Deus non vtatur creatura quiescente vt instrumento virtutis suæ, sed prout posita est in aliquo actuali motu, siue spirituali, siue corporali. Alterum verò est, non esse necessarium, vt talis motus sit vera instrumenti actio, sed satis fuerit mutatio quæcunque in instrumento, siue actio sit, siue passio, vt constat ex illis verbis vltimis, vel cōtactu alicuius corporis etiam mortui: qui sanè contactus ex parte corporis mortui, quod assumitur in instrumentum diuinæ virtutis, passionis tantum rationem habet. Quoniam ergo præcedentem sententiam veram esse crediderim in sensu exposito, videlicet, eam seruari regulariter: quamuis non sit necesse, vt in vniuersum seruetur, sed possit Deus, vt instrumentum physicum assumere, & quandoque de facto assumat, rem emortuam, & in esse quieto constitutam. Oportet dissoluamus argumenta, quæ aduersus illum dicendi modum obiecimus.

Ad primum igitur argumentum respondeo, virtutem illam, quæ in motu instrumenti corporei reperitur, nō esse rem ab ipso motu distinctā: atque adeo nō potest nō esse formaliter corporea, sed est nihilominus spiritualis virtualiter, eo quod est à Deo, vt à principali agente, & mouente, qui est summè spiritualis. Et hoc est satis, vt possit efficere spiritualem effectū, nempe gratiam; & attingere spirituale subiectum, nempe animam. Ad huius rei explicationem multa possem afferre exempla, sed duo mihi apparent præcipua: Alterum habetur in motu cœli, qui, vt docet S. Thom. 1. par. q. 70. art. 3. ad 3. formaliter quidem non est vitalis motus, quoniam nō procedit ab intrinseco principio, coniuncto viuēti. Sunt enim cœli inanimata corpora: at virtualiter vitalis est, vitamq; habet in sua virtute imbibitā: quatenus procedit ab Intelligentia extrinsecus mouente ipsum cœlestem orbem. Et hac ratione potest vitam causare in his inferioribus rebus: ita nos proportionabiliter dicimus, creaturæ corporeæ motum formaliter quidē materialem esse, & corporeum, virtualiter verò spirituale, & immaterialem: quatenus est à Deo mouente, & destinante motum illum in spiritualem, & immaterialem effectum. Alterum exemplum ex phantasmatibus potest desumi: phantasma etenim materiale est, & corporeum, ex coniunctione tamen, & subordinatione ad intellectum agentem, virtutē habet spiritualem, & intelligibilem: ob quam efficere potest intelligibiles species, iuxta sententiam valde probabilem, possibilemque potest intellectum immutare.

Ad secundum argumentum respondetur, quod licet motus in ratione entis longè sit imperfectior re ipsa, quæ mouetur, in ratione tamen supernaturalis virtutis, & quatenus procedit à superiori mouente Deo, multo est ipsa perfectior. Quemadmodum semen ab homine decisum formaliter in ratione entis imperfectius est leone, aut equo: at in esse virtuali longe est perfectius, quatenus videlicet est & ab homine decisum, & hominis productiuum.

Ad tertium argumentum respondetur, sufficere quemcunque motum, siue localis sit, siue alterius rationis, vt bene dictum est inter arguendum. Ad replicam ibi factam respondetur, quod quamuis intellectus Christi humanus, eo quod beatificatus est: ad cognoscendū hæc inferiora, siue practica, siue speculatiua cognitione, non egeat conuerti ad phantasmata; potest tamen seipsum conuertere pro ipsa operantis libertate, vt docet S. Tho. 3. par. q. 11. art. 2. ad 3. Vnde credibile est, quod cum Christi humanitas in cœlo existens instrumentaliter concurrit ad nostram iustificationem, & gratiam efficiendam, intellectus Christi seipsum ad phantasma cōuertit. Vnde Deus simul, & actu intellectus Christi, & eius singulari phantasmate, seu actione phantasiæ vtitur quasi vnico instrumento ad nostram iustificationem efficiendam, vt Christi humanitas secundum animam, & corpus verum sit, & totale nostræ iustificationis instrumentum.

Hæc diximus probabiliter, & cōiecturaliter, nam modus quo tota Christi humanitas nostram sanctitatem, & gratiam physicè operatur nunc in cœlo existens, soli Deo, ipsiq; Christo potest esse perspectus. Nobis quidem constat, etsi non fidei, aut euidentiæ certitudine, valde tamen probabili, & in scripturis sacris bene fundata ratione, Christi humanitatem, & secundum animam, & secundum carnem, verum, realem, & physicum influxum habere spiritualis vitę in ipsa corporis Christi membra. Quo autem modo id fiat, nequit nobis exacta ratione constare: quocirca sufficerit probabili coniectura procedere.

Ad confirmationem primò dicitur, posse nos proportionabiliter dicere de Christo in Sacramēto Eucharistiæ existente, ad eum modum, quo diximus ipsum existētem in cœlo, nostram sanctitatem, & iustitiam operari, per operationem videlicet, vtrique parti, & superiori, & inferiori cōmunem; Christus enim prout in Eucharistia existit, non solam intellectualem exercere potest actionem: verum etiam sensibilem, & materialem, à sensitiuis inferioribus potentijs elicitam.

Secundo respondetur, quod vnio sacramentalis Christi corporis ad visibiles species tanta est, tamq; intimo, etsi ineffabili modo facta, vt motio, quæ in ipsis speciebus contingit, non extranea, & aliena censeri debeat ab ipso Christi corpore. Quod eruditè Caiet. adnotauit 3. q. 76. art. 6. Vnde ipsa specierum motio, quæ in sumptione Eucharistiæ reperitur, sufficiens erit ad vetificandum carnem Christi actualē virtutem à Deo suscipere, qua physica efficiētia gratiam, & spiritualem vitam, in animam suscipientis efficiet.

Tertio denique respondetur. Satis probabiliter dici posse consentaneè ad sententiam paulo superius explicatam, atque ibidem à nobis approbatam, carnem Christi absque vllo interueniente eius motu, posse assumi, & assumi de facto per modum instrumenti physici, vt vitam spiritualem in anima hoc Sacramentum suscipientis efficiat.

Ad quartum argumentum negatur sequela. Probationi dicitur, quod illa diuina virtus, quæ in motu humanitatis Christi à nobis cum S. Th. constituitur, nō competit ipsi motui absolutè, prout quidam mo-

tus

tus est, sed prout est motus talis subiecti, nimirum Christi humanitatis: atque adeo illa instrumentalis virtus non tam ad ipsum motum, quam ad eius subiectũ est referẽda, etsi formaliter in motu reperiatur.

Ad illud vero, quod dicitur, de motu, & actione transeunte in passo suscepta, respondetur, quod motus ille in quo virtutem instrumentalem gratiæ productiuam constituimus, non tam debet considerari, vt actio humanitatis Christi, quam vt motio à Deo in ipsa humanitate suscepta. Vbi obseruandum est, quod hæc motio de qua loquimur, nõ est ipsa actualis gratiæ productio: etenim productio gratiæ, actio spiritualis est, quæ cum gratia ipsa identificatur, & in anima quæ subiectum est gratiæ suscipitur. Et est illa operatio, quam nos vocamus instrumentalem actionem ex principali agente instrumento communicatam: estque ipse actus secundus, & vltimus instrumẽtariæ causæ. Nos vero in præsentia de illa instrumenti motione tantum loquimur, quæ naturæ ordine præuia est, ad ipsam actualem gratiæ productionem, & per quam instrumentum in actu primo constituitur, in ratione formali instrumenti. Quoniam verò instrumentum non à semetipso constituitur in actu primo, sed à principali agente, idcirco motio hæc, de qua sit sermo, non est consideranda, vt actio humanitatis Christi, sed potius vt motio quędã à Deo in ipsa humanitate suscepta. Et quamuis contingat, quod fit realiter actio humanitatis extrinseci subiecti immutatiua, non tamen ea ratione qua actio est, ei competit spiritualis instrumentaria virtus, sed tãtum prout est motio, qua Deus ipsam humanitatem mouet, & immutat. Et quidem licet transiens actio in extrinsecum recipiatur subiectum, semper tamen interuenit cõtactus aliquis corporeus, qui in agente suscipitur, nam omne agens in agendo repatitur: cuius ratione Christi humanitati inesse potest instrumentalis virtus. Missum facio longè probabiliorem esse sententiam Alber. Mag. Caiet. & aliorum non paucorum Philosophorũ, qui censent in omni actione siue immanente, siue transeunte, aliquid recipi in ipso agente, quo formaliter denominatur agens: & quo perficitur intrinsecè, & ex his superest solutum argumentum quartum.

Sed respondetur secundo, quod licet actio transiens nullo modo sit in agente, neque realis aliqua immutatio ex contactu corporeo in ipsum agens resultet, ipsa tamen motio in passo suscepta vim habet instrumentariam ad efficiendum supernaturalẽ effectum; non vt suscipitur in passo, sed vt ab agente procedit: & non vtcunque consideratio: sed quatenus præapplicatur, & præmouetur à Deo ad talem actionem. Vnde tandem tota virtus instrumentaria radicatur in ipsa passiua instrumenti applicatione à Deo principali agente facta, & ratione illius constituitur in actu primo respectu instrumentariæ actionis: quę est ipsa actualis productio effectus, quẽ actio, & virtus principalis agentis intẽdit. Itaque cum Christus cœci oculos luto à se facto liniuit, ipsa actualis linitio in oculis cœci suscepta, virtus fuit instrumentaria, ad miraculosum visum conferendum. Hæc tamen instrumentaria virtus dimanauit ab applicatione, quia Christi humanitas fuit à Deo mota, & præapplicata ad linitionem istam actualem faciendam.

Confirmationi respondetur, quod sacramentalis virtus non tam ministris, quam ipsis Sacramẽtis fuit à Christo concessa, & virtus quæ ad ministros pertinet, tota est ad sacramentales actiones reducenda, vt suo loco explicandum erit. At in præsentia contra res se habet; non enim hæc spiritualis virtus humanis Christi actionibus principaliter est concessa, sed ipsimet humanitati, & ab ipsa ad eius operationes refundebatur.

Ad quintum argumentum respondeo, quod si cadauerico Christi corpori aliquod miraculosum opus vt diuino instrumẽto tribuimus, necessum est sequamur sententiam probabilem, quæ affirmat, non esse necessarium aliquem motum ipsius instrumẽti præuium ad actionẽ ex principali agente ipsi instrumento communicatam. Neque enim oportet fingere aliquem motum, aut mutationem miraculosè in Christi corpore factam, per quam constituatur in actu primo ad instrumentaliter operandum diuinos, & miraculosos effectus. Probabilitatem huius sententiæ, quæ docet, Christi humanitatem non egere aliquo motu, vt in actu primo constituatur ad miraculosa, & supernaturalia operandum, colligat lector ex dicendis circa solutionem sexti principalis argumenti huius dubij.

Ad sextum argumentum respondetur primò, falsum esse, quod authores cõtrariæ sententiæ affirmãt de instrumentis artificiosis: quod scilicet nõ attingũt effectum principalis agentis. Et certè si ratio, qua id probant cuiuspiam esset momenti, probarẽt etiam, quod neque ipse artifex per artem suam ipsum artificiosum effectum contingeret. Sed de hac re non est locus in præsentia disputandi. Vnde secundo dico, quod licet ex artificiosis instrumentis nõ sumeretur sufficiens exemplum ad nostram explicandam sententiam: alia tamen nobis exempla suppetunt, quæ rem istam sufficientissimè elucidant. Quale est illud exemplum de motu cœli superius commemoratum. Et ista sufficiant ad huius rei explicationem: nam inter soluenda argumenta à principio huius dubij posita, dicemus alia, quæ visa fuerint ad huius doctrinę amplificationem necessaria.

§. 9. *Soluuntur argumenta proposita in initio dubitationis.*

AD primum igitur argumentum, quod grauissimis Patrum testimonijs innitebatur, respondetur, Patres illis locis minimè negasse, Christi humanitatem concurrere ad eas actiones, quę sunt propriæ diuinitatis, nimirum ad miracula, & ad gratiæ, sanctitatisq; productionem: sed distinguebãt in ipsis operationibus rationes diuersas, quę ex diuersis principijs effectiuis principalibus desumebantur. Itaque in miraculoso opere, quo Christus homini à natiuitate cœco visum dedit, eius tangẽs, & liniens oculos, reperiebatur contactus ille visibilis, ipsaq; oculorum linitio à Christo facta: fuit etiam ibi ipsa miraculosa visus reparatio. Et ad vtrũque concurrebant Christi humanitas, & Verbi diuinitas: nihil enim operabatur humanitas, quod simul nõ operaretur Verbum, vt eius suppositum: nihilque Verbum in illo opere effecit, ad quod eius humanitas non concurreret.

Sed aliter tamen, & aliter ista se habuerũt. Etenim contactus ille sensibilis ex humanitate refundebatur

ad

ad Verbum. Volo dicere, quod formale principium, & proprium illius contactus, externæque oculorum linitionis, ipsa fuit Christi humanitas: cũ ipsa tamen Verbum concurrebat per modum suppositi eius; nō aliter, atque si esset proprium, & connaturale ipsius humanitatis suppositum: supplet enim exactissimè diuinum Verbum rationē humani suppositi. E contra verò de ipsa miraculosa visus reparatione censendum est: non enim humanitas fuit formale eius principium, & proprium, sed ipsa potius Verbi diuinitas tribus diuinis personis communis. Quæ tamen non immediatè illum attigit effectum, sed mediante ipsa Christi humanitate, quam assumpsit vt instrumentum applicatiuum, & delatiuum virtutis diuinæ, diuinique, & efficacis imperij ad ipsum miraculosum opus patrandum. Ita sanè, quod si diuina virtus se haberet, vt virtus naturalium causarum, quæ posset nō immediatè, summa, & omnimoda immediatione proprium effectum contingere, absolutè fateri teneremur, quod instrumentalis actio humanitatis Christi, immediatius illum contingebat effectũ, quã ipsamet Dei operatio. Et de facto concedere tenemur ipsam Dei virtutem nō aliter attigisse effectum illum, quàm prius ordine naturæ, seu rationis modificatã, vel quasi modificatã in ipsa Christi humanitate, vt in proximo miraculosæ actionis instrumento. Et istum concursum humanitatis Christi instrumentarium appellauit Caiet. delationem, & intimationem imperij diuini.

In quo non satis bene à quibusdam intelligitur, inter quos debet annumerari And. Veg. lib. 7. in Côc. Trid. c. 12. Arbitrantur enim Caiet. loqui de illa instrumenti motione, quæ præuia est ad actionē principalis agentis, cum dixit instrumentũ deferre, & intimare creaturæ efficax Dei imperium. Quod quidem neque somniauit Caiet. quoniam motio hæc præuia instrumenti ad actum primum pertinet, & non actũ instrumenti secundum. Constat enim ex dictis, quod per illam actionem, vt est à Deo, constituitur instrumentũ in actu primo ad operandũ instrumentaliter. Vnde motio illa, cum præsupponatur naturę ordine ad propriam instrumenti actionem, minimè vocari potuit à Caiet. diuini imperij delatio, & applicatio.

Sed iam reuertamur ad explicandum sanctorum Patrum testimonia: in quibus nihil aliud asseritur, quàm quod operatio miraculosa, quæ naturales humanitatis Christi vires superabat, nō ad ipsam humanitatem, vt ad formale principium effectiuum erat reducenda, sed ad Verbi potius diuinitatem. Non tamen negauerunt Patres, quin affirmarunt quã sępius Christi humanitatem ad easdem miraculosas operationes côcurrere. Vnde licet Damasc. loco in primo argumento citato, duas videatur actiones inter sese distinctas in miraculosis operibus à Christo patratis constituere: ita quod exterior contactus ad humanitatem esset referẽdus, miraculosa verò actio ad diuinitatem pertineret. In libro tamen 3. de fid. cap. 15. postquam dixit humanitatem Christi organũ fuisse, & diuinitatis instrumentum ad miraculosa opera, mox subiunxit, aliter passiones humanitatis tribui Christo Deo, & aliter opera diuinitatis Christo homini. Nam primum quidem fit propter solam communicationem idiomatum, & nō quia passiones illæ transirent vsque ad diuinitatem. Secundũ verò non solum est propter communicationem idiomatũ, sed quia illa opera per ipsam humanitatẽ perfecta sunt: neque vero in sequentibus eiusdem lib. capitibus ab hoc sensu recessit Damasc. cum cap. 18. & 19. multa de his miraculosis dixit actionibus: quas Theandricas, id est Dei viriles appellat. Etsi quandoque verbis tantisper dissimilibus vsus fuit. Et hæc eadem intelligentia aliorum Patrum dictis est accommodanda, & quidem verè, & absque violentia vlla eorum, vel menti, vel verbis illata, quod manifestè cõstat ex his, quę Sophron. in citata epist. dixit, dum omnes Christi operationes ad triplex caput, seu genus reduxit, quæ doctrina habetur in verbis pro conclusione quarta citatis.

Sed & illud præterea obseruandum esse censeo. Idcirco Patres quãdoque distinxisse has Christi operationes, & considerasse duntaxat principia formalia earum effectiua ex quibus harum actionum specifica ratio desumitur: vt non solum re, sed & verbis discederent ab hæretica sententia Euthichetis, & aliorum hæreticorum confundentium in Christo naturas diuinam, & humanam, atque earum similiter operationes, & in hoc sensu debet intelligi definitio Concil. Lateranen. in primo argumento citata. Nimirũ, non negasse operationes Christi miraculosas instrumentaliter ab humanitate effici, sed quod sola diuinitas erat formale principium illarum operationum effectiuum, quæ humanitate vt instrumento vtebatur. Et similiter non negauit Concil. operationes purè humanas, vt ieiunare, orare, &c. non esse à Verbo concurrente cum humanitate, vt verum eius suppositum. Sed negauit, quod diuinitas concurreret ad eas, vt formale principium earum effectiuum. Et sic sensus erat sufficientissimus ad saluandam realem duarum naturarum distinctionem in Christo: & ad confusionem earum euitandum. Quod intendebant illius sacri Concilij Patres.

Ad secundum argumentum. Multa à nobis essent dicenda, nisi circa cõclusionem quartam dixissemus non pauca, quæ necessaria fuerunt ad explicandum, quæ nam sit illa supernaturalis virtus, quã in instrumento Dei effectiuo graues constituunt Theologi. Nunc vero illud tantum à nobis exponendũ superest quod ad S. Th. doctrinam attinet, qui non solum locis in secundo argumento citatis, sed etiam 3. par. q. 62. art. 1. ad 2. Exposcit in instrumento actionem quandam quæ præuia est, & antecedens ad ipsam instrumentalem actionem, quæ ei competit ex virtute principalis agentis. Et quidem si modus ille noster dicendi, quem vltimo loco sequuti sumus circa conclusionem quartam, certus esset, & firmus, nullam in hac re difficultatem pateremur: neque quid aliud ad doctrinam S. Thomę exponendã, & illustrandam, addendum superesset, quàm quod nomine actionis S. Th. intelligit quamcunque instrumenti motionẽ, siue actio sit, siue passio, siue quicqnid aliud, in quo ipsa principalis agentis virtus modificari, siue quasi modificari posit, & determinari. Veruntamen si verus est alius dicendi modus, quem ibidẽ ex posuimus, & quem verè probabilem, etsi non omnino facilem ad intelligendum esse diximus; difficilior redditur ad explicandum, & intelligendum prædicta S. Th. doctrina. Vnde nonnulli ex nouioribus Theologis illam S. Th. sententiam reijciunt, existimantes creaturam

turam posse assumi vt diuinę virtutis instrumentum ad creandum: quia impertinētem esse iudicant, pręsupponi aliquid ex parte instrumenti ad ipsam instrumentariam actionem.

Cæterum quicquid sit de creatione, extra chorum enim saltaremus, si in isto loco hanc de creatione intermisceremus disputationem: quod attinet ad illā S. Th. doctrinam, ego ita opinor dicendum. Quod S. Th. nomine actionis præuiæ ex parte instrumenti prærequisitæ non ita strictè loquitur, vt necessariò debeat præcedere ipsius instrumēti motio: quamuis regulariter ita contingat, & ob id S. Tho. eam vocat actionem, & motionem. Sed satis fuerit, quod ex parte instrumenti præsupponatur habitudo aliqua ad subiectū in quo, vel ex quo producendus est effectus, quem intendit principale agens: cui subiecto instrumentum præsentet, & deferat virtutem principalis agentis, ipsumq; efficax Dei imperiū, vt Caiet. dixit, & nos iam explicuimus. Etenim nisi huiusmodi habitudo præsupponatur ex parte instrumenti ad subiectum operationis, & effectus producendi, productio effectus tantum erit actio principalis agentis, & nullatenus erit operatio ipsius instrumenti creati; eo quod creatura ex propria sui ratione habet modum determinatum, & contractum operandi circa subiectum, ad quod proportionem aliquā habeat, saltem in ratione entis. Neque vllus Theologorum, & Philosophorum negare potest hanc determinationem propriam esse, & connaturalem creaturæ. Sed dicūt nonnulli hanc determinationem, & contractionem locum habere in his operationibus, quæ fiūt virtute creata, & ipsius creaturæ propria: secus autem in illis quę diuina, & increata virtute efficiuntur: nam per hanc virtutem eleuatur creatura super totum operandi modum creaturarum: & induit modum operationis diuinæ, quæ ab omni abstrahit materia, & supra omne subiectum eleuatur.

Sed contra istā doctrinam, & pro sententia S. Th. primum oppono illud vulgatum Philosophorum proloquium: omne quod recipitur, ad modum recipientis recipitur: ex quo infero, quod diuina virtus communicata creaturæ vt instrumento physico, & quasi in ipsa creatura recepta, debet recipi ad modū ipsius creaturæ .i. oportet quod aliquo modo ei proportionetur, & accommodetur: atque adeo impossibile est, quòd diuina virtus tam eleuet creaturam ad modum operandi diuinum, vt totaliter eius actionē extrahat ab omni materia, & subiecto, cum quo ipsa creatura ex propria forma aliquam habeat proportionem, saltem secundum communem rationem entis creati, & participati à Deo.

Secundo pro eadem S. Th. doctrina sic argumentor. Si diuina virtus nullatenus accommodatur creaturæ, & ad naturalem modum eius operandi, sequitur quod ipsa sola diuina virtus immediatè, & seipsa producit effectum, & non prout recepta in creatura, & ei communicata. Consequens autem falsissimum erit, si velimus tueri creaturam concurrere, vt physicum Dei instrumentum ad eundem effectum: ergo, &c. Minor est manifesta, quoniam creatura non aliter potest concurrere, vt instrumentum Dei physicum, quam operando per virtutem Dei, vt sibi accōmodatam, & quasi participatam in ipsamet creatura. Sequela vero probatur. Impossibile est, quod diuina virtus recipiatur in creatura, aut ei accommodetur, quin in ordine ad effectum producendum aliquam subeat determinationem, & cōtractionem ex ipsa creatura, cui accommodatur, desumptam. Nam alias in quo accommodatur creaturæ? Inexplicabilis certè erit illa accommodatio. Et hoc est, quod dicebat S. Th. 1. par. q. 45. ar. 5. quod si creatura nihil ibi ageret secundum illud quod est sibi proprium, frustra adhiberetur ad agendum, idest, nihil ibi ageret, sed solus Deus immediatè operaretur effectum absque vllo instrumento. Nisi ego fallor, ista ratio in doctrina S. Th. fundata, est manifesta pro eius sententia demonstratio, vnde qui contrarium dicunt, non plenè callent instrumenti rationem: & quęcunque, & quantacunque verba multiplicent, non valebunt explicare quo pacto, sublata prædicta determinatione, creatura verè exequatur officium instrumenti physici.

Ex his, quæ diximus sequitur, certissimam esse, & penè demonstratam illam S. Th. sententiam, quæ docet creaturam non posse instrumentum esse Dei physicum ad creandum.

Sed creatione prætermissa, ad miraculosam operationem redeamus, in qua ex parte creaturæ regulariter præcedit aliqua actio, seu motio, cui accommodetur diuina virtus, vt mediante creatura, vt instrumento physico, effectum attingat miraculosum. Quod si quando huiusmodi operatio præuia nō fuerit, necessum saltem est, quod ex parte instrumenti præcedat habitudo aliqua determinata, & propria creaturæ ad subiectum operationis, & effectus producendi. Et hanc proportionem ad subiectum operationis instrumentarię S. Th. comprehendit nomine actionis præuiæ, & prærequisitæ ex parte instrumenti, & dispositiuè concurrentis ad effectum principalis agentis. Dicitur enim hæc proportio dispositiuè se habere, quatenus ex ipsa sumitur determinatio virtutis diuinæ, & eius accommodatio ad effectum per tale instrumentum efficiendum: lata enim assertione S. Th. ibi de dispositione loquebatur: ita vt totum id, quod per modum causæ materialis determinat, & modificat, dispositio censeatur. Et quod ista fuerit S. Th. mens inde constat, quod vt ostendūt verba paulo ante ex 1. par. citata S. Th. nihil intendebat aliud, quam quod ex parte instrumēti aliquid præsupponatur, cuius ratione possimus saluare in ipsa creatura veram instrumenti physici rationem, & essentiam. Poterat hoc loco nobis quispiam objicere, Christi humanitatem non posse instrumentaliter gratiæ productionem attingere per physicam efficientiam, eo quod gratia verè creatur in anima: sed exacta huius difficultatis explicatio ad alium locum spectat. Nunc satis fuerit dicere, quod siue gratia creetur, siue non, eo tamen quod accidens est per se pendet in sui productione à subiecto, nempè ab anima, & hac ratione creatura potest instrumentaliter eius productionem attingere.

Ad tertium argumentum respondetur, quod, vt superius in hac quęstione diximus, contactus pręuius siue physicus, siue virtualis non est essentialiter necessarius ad operationem: sed tātum habet modum conditionis requisitæ, qui proinde non est necessum interueniat in operatione instrumenti physici, quod diuina virtute ad operandum super omnes naturæ

vires

Digitized by Google

vires eleuatur. Præterea, cũ ipsa diuina virtus secundum seipsam intimè adsit cunctis creatis rebus, non omnino impropriè dici possit, quod ad operationem huiusmodi instrumenti physici, præsupponitur contactus virtualis eiusdem instrumenti citra subiectum operationis. Quoniam instrumentũ huiusmodi non alia operatur virtute, quam ipsamet virtute diuina. Fateor, quod iste contactus virtualis præcedens, non se tenet formaliter ex parte instrumenti, eo quod diuina virtus prout accommodata, & quasi modificata in ipso instrumento, nõ attingit subiectũ nisi in actuali effectus productione: atque adeo vt sic accommodata non præattingit subiectũ: & ex consequenti neque in rigore potest dici, quod virtualiter instrumenti contactus præsupponitur, ad instrumentariam actionem.

Pro solutione quarti argumenti sit secunda difficultas appendix.

Vtrum Christi passio, ac eius resurrectio operentur nostram salutem per modum instrumenti physici.

IN quarto argumẽto ea nobis se offert breuiter explicanda difficultas, quam versant Medina 3. par. q. 58. art. 6. & Andreas à Vega lib. 7. cit. à cap. 15. Num Christi passio, eiusque resurrectio nostrã per modum instrumenti physici operẽtur salutem. Qua in re diuersa sunt Theologorum placita, etiam eorũ qui Christi humanitatẽ physicum instrumẽtum gratiæ, & sanctitatis productiuum cum Doctore Sancto censuerunt, quidã enim absolutè negant, Christi passionem in animarũ iustificatione physicam aliquam efficientiam habere: sed hanc efficientiã solis tribuũt Sacramẽtis, quibus ipsa passionis virtus nobis applicatur. Huic sententiæ quidam graues subscripsere Theologi, qui ea potissimum ratione ducuntur, quã in argumento quarto insinuauimus, videlicet, quod Christi passio, & resurrectio, cum non existant, nequeunt quidpiã efficere propria, & physica efficiẽtia: ita docent Bonauent. in 3. dist. 19. q. 1. & Andr. à Vega loco citato. Sed ex Thomistis multi conantur cõtrariam sententiã defendere, quam inter omnes expressius docet Mag. Medina 3. par. q. 58. art. 6. cui fauet quamplurimum S. Th. docens in illo articulo, quod Christi passio operata est nostram salutem per modum efficientiæ.

Ad argumentum autem, quod pro contraria sententia insinuauimus, respondet grauissimus iste author, quod quando agens principale per seipsum coniunctum est passo contactu physico, nõ est opus, quod instrumentum illius per semetipsum idem cõtingat passum simili contactu physico, affert exemplum in anima sensitiua bruti, quæ per actum æstimatiuæ potentiæ in solo capite subiectiuè existentis, mouet reliqua corporis membra. Quod idcirco contingit, quia anima quæ est principale mouens, intimè assistit ipsius omnibus corporis membris. Cæterũ hæc solutio, & expositio displicet multis, bisq; grauissimis Theologis, & vt puto, non irrationabiliter.

Et primo, exemplum adductum apparet impertinens, quoniam etsi actus æstimatiuæ non immediatè contingat vniuersa animantis membra, quæ eius virtute mouẽtur; existit tamen in rerum natura, imo & in ipso animali, & in præcipua eius corporis parte: verum passio Christi nusquam existit, sed transijt totaliter, & idipsum de Christi resurrectione dicendum: at tota huius rei difficultas non in contactu consistit, sed in defectu existentiæ: non ergo exemplum istud huic proposito quadrat. Item actus æstimatiuæ, etsi non formaliter attingat omnia animantis membra, attingit tamen virtuali contactu, sicut & ipsamet potẽtia æstimatiua, & ipsum caput, in quo residet; & sicut cor in determinata corporis parte existens, physico contactu actuali contingit reliquas totius suppositi partes.

Præterea inintelligibile prorsus est, quod instrumentum aliquod physica efficientia producat effectum, quem neque propria virtute, neque virtute ab agente principali participata contingit: quoniam quod aliqua causa, siue principalis, siue instrumentalis, aliquem efficiat effectum, & non ipsum attingat, nescio qua ratione valeat intelligi: ipsa nãque productio, & actualis efficiẽtia est verus, & realis cõtactus. Neque hic agitur de contactu prçuio, sed de ipso etiã qui actionem comitatur: qui rei non existenti, minimè valet competere. Siquidem pro libito confingimus instrumentalem efficientiam physicam, facillimum erit omnia instrumenta, quæcunque sint, physica appellare. Attamen si ratione agendum est, non licet cuique dicere, quod aliquod instrumẽtum producat efficientia physica effectum aliquem, quem neque formaliter, neque virtualiter contingit. Hac ergo explicatione prætermissa, alij dicunt, quòd passio Christi, & similiter resurrectio contingunt animam mediante actu fidei, vel Sacramentorum susceptione, eo quod manent virtualiter in Sacramentis, & in fidei confessione: atque adeo passio Christi per fidem, & Sacramenta virtualiter potest animam attingere. Habet hæc solutio aliquale fundamentum in doctrina S. Th. 3. par. q. 59. art. 1. ad 4. & 5.

Sed hæc solutio apparet difficilis, & arguitur contra illam primò: Quamuis admittamus, quod passio Christi apprehensa per fidem, effectiue causat gratiam, non inde potest colligi, quod ipsa passio Christi simpliciter sit instrumentum physicum gratiæ: etenim passio Christi, vt apprehensa, non habet verum esse reale, sed esse rationis: ergo quamuis apprehensio fidei effectiuè ad gratiam concurrat, quod gratis conceditur huic sententiæ, non subinde simpliciter est concedendum, ipsam Christi passionem effectiuè aliquid causare.

Secundò arguitur: Etsi Christi passio permanserit quidem virtualiter in esse moris in fide, & Sacramẽtis, quatenus videlicet meritoria fuit, & satisfactoria, exuberantissimumque nostræ redemptionis pretium: applicantur enim nobis per Sacramenta merita, & satisfactiones Christi: at nullatenus fingi potest modus, quo passio Christi secundum esse physicum virtualiter in fide, & in Sacramẽtis perseueret. Ergo ex virtuali permanentia passionis Christi in Sacramentis, non licet inferre physicam eius efficientiam in nostra iustificatione, & sanctificatione per gratiam: sed moralis duntaxat causalitas inferri potest, quam admittimus omnes, & quidem secundum fidem tenemur admittere.

Digitized by Google

Est tertia aliorum Theologorum solutio, quæ ea ratione contendit Christi passionem, atque itidem resurrectionem eius physica efficientia ad nostram iustificationem concurrere: quatenus aliquando extiterunt in rerum natura. Itaque dicit ista solutio, quod res illa quæ nec existit modo, neque vnquam extitit, non potest physica efficientia quidpiam efficere: potest tamen si exunt aliquando, saltem per absolutam Dei potentiam. Nulla enim est repugnãtia, quod rem, quæ extitit aliquando, Deus assumat vt instrumentum physicum effectiuum ad aliquem effectum causandum.

Hæc etiam solutio nulla verisimili fulcitur ratione. Nam quid refert rem olim extitisse, si modo neque in se, neque in virtute à se relicta realem, & physicam existentiam habet: certè res huiusmodi ita se habet, ac si nunquã extitisset. Nisi velis dicere, quod Deus reproducit rem illam sub eadem existentia, quam prius habuit. Quod in præsentia nullus Theologorum, qui non desipiat, dicere audebit.

Denique illi Theologi, qui dixerunt Christũ physica efficientia priusquam veniret in mundum gratiam antiquorum Patrum causasse, dicere tenentur per locum à fortiori, quod passio Christi præcedens simili efficientia nostram causat iustitiam, & gratiã. Sed hæc eorum sententia eisdem omnino cõfutatur argumentis. Nam quod actus secundus, cuiusmodi est physicè causare, & efficere, actum omnium primum, & potissimum, puta, existentiam non præsupponat, est prorsus inintelligibile, & dictu absurdissimum. Item quod causa efficiens, etiam instrumentalis non prius, vel temporis, vel naturæ ordine constituta sit in actu primo, quam ad secundum actum reducatur, intellectus vix apprehendere, nedum credere valet; at quod res aliqua sit in actu primo ad operandum constituta absque formali, seu virtuali existentia, stultum esset affirmare. Quoniam existẽtia seclusa, omnia sunt purè potentialia, neque actus secundus, neque actus primus intelligi potest, sed pura potentia, imo purum nihil.

Proponitur sententia S.Th. videlicet passionem, & resurrectionem Christi esse effectrices causas nostræ salutis.

VEra ergo solutio, & intelligentia huius doctrinæ S.Th. quæ passionem, & resurrectionem Christi dicit esset causas effectiuas nostræ iustificationis, & salutis secũdum physicam efficientiam, est illa quã assignauit Caiet. 3.p.q.56. ar.1. solut. ad 3. quæ sine dubio magnũ habet fundamẽtum in illa S.Th. solutione. Inquit ergo Caietanus [Quod humanitas Christi, quæ est organũ coniunctũ personaliter Verbo Dei, est velut vniuersale instrumentũ Dei ad miracula facienda: determinatur autẽ ad esse instrumẽtum ad hoc, vel illud opus miraculosum per aliquã ipsius conditionem: ita quod ex hoc, quod passa est, intelligimus communicatam sibi, per quandã appropriationem, virtutem remissiuam peccatorum, & ex hoc, quod resurrexit, communicata similiter est sibi virtus resuscitatiua mortuorum, & sic de alijs similibus instrumentalibus actionibus, quæ humanitati Christi tribuuntur instrumentaliter, Deo autẽ principaliter: sic enim resurrectio Christi dicitur causa nostræ resurrectionis, quoniam per ipsam Christus vt homo instrumentum efficax constitutus est ad resuscitandum homines in vitam æternam. Hæc Caiet.] In quibus posset aliquem offendere id, quod Caiet. dicit, Christi humanitati per passionem fuisse cõmunicatam virtutem peccatorum remissiuam, & per resurrectionem fuisse constitutam in ratione efficacis instrumenti ad homines resuscitandos. Arguiturq; cõtra istam doctrinam, vt veritas argumento exagitata, elucescat magis. Christi passio suam omnẽ virtutẽ à Christi humanitate accepit: inde enim habuit virtutem iustificatiuam, & remissiuam peccatorum, quia fuit passio humanitatis personaliter Verbo cõiunctę: ergo falsò asseritur à Caiet. quod humanitati Christi, eo quod passa est, fuit cõmunicata virtus remittendi peccata: & idem omnino argumentũ fieri potest de resurrectione. Sed breuiter respondetur pro doctrina Caietani, quæ verissima est, & dico, Caietanũ satis mentẽ suam explicuisse, cum à principio solutionis prçsupposuit, humanitatẽ Christi vniuersale esse instrumẽtum Dei ad omnia miraculosa, & supernaturalia opera efficienda: nam ex hoc bene colligitur, id docuisse Caiet. quod nos superius dicebamus, nempe Christi humanitatẽ vniuersalissimã in se prçhabere virtutem, esseq; vniuersalem causam totius gratiæ reparantis, & sanantis. Quocirca, cum dicit Caietanus, quod accepit virtutem remissiuam peccatorum, eo quod passa est, & mortua, in eo sensu est intelligendus, in quo dicimus, cõmuniter causam vniuersalem determinari per causas particulares, ad particulares effectus. Quo loquendi modo nolumus dicere, causam vniuersalem virtutem accipere à causa particulari, sed quod eius vniuersalitas, & amplitudo coarctatur, & determinatur ad effectum particularem. Ne autem Christi passionem causam particularem vocemus, cum sit vniuersalissimũ animarũ nostrarum medicamẽtum, exemplum accommodemus huic rei proportionatum: Philosophi cũ Astrologis dicere solent, & id quidem verissimè, quod Sol, qui est valde vniuersalis causa in hoc visibili vniuerso, secundum quod varijs accommodatur cœlestibus Zodiaci signis, varios, & diuersos operatur effectus in hæc inferiora pro diuersa signorum qualitate, & virtute: ita similiter Christus, vt homo, Sol iustitiæ ad diuersa suę vitę, mortis, resurrectionis, & asceusionis signa accommodatus in varios, diuersosque suæ virtutis se explicat effectus: quod quidem nullam arguit virtutis Christi, & eius humanitatis limitationem, sed vniuersalitatem potius, & amplitudinem.

Nonnulli Theologi, quorum sententia mihi non displicet, addunt huic Caiet. doctrinæ, quod Christi humanitas quatenus fuit realiter per passionem immutata, & ipsa passio identicè, & secundum rem, fuit ipsamet Christi humanitas. Idcirco passio Christi censetur virtualiter in ipsa humanitate permanere; & quatenus Deus assumit humanitatem, vt instrumentum effectiuum ad nostram iustificationem, virtualiter quoque ipsam passionem assumit. Et proportionabiliter est de resurrectione dicendũ, fateor quidem, quod hęc efficientia physica fundatur in aliquo morali principio, in eo videlicet, quod voluit, & decreuit Deus Christi humanitatem ad diuersos effectus assumere, prout realiter fuit immutata istis diuersis immutationibus: habita proportione eorũ, quæ

quæ in Christi corpore acciderunt, ad ea quæ in animabus, & corporibus nostris contingunt. Quā proportionem illis cuiusdam Præfationis verbis explicuit Ecclesia, *Qui mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparauit*. Sed & Paul. Rom. 8. huius proportionis, & accōmodationis meminit: *Traditus est*, inquit, *propter peccata nostra, resurrexit propter iustificationem nostram*. Hac ergo supposita Dei institutione, vere dicitur assumere Deus passionem Christi, vt instrumentum effectiuum remissionis peccatorum, quando ipsam humanitatem prout passa fuit, & realiter per passionem immutata, ad hunc effectum efficiēdum assumit. Afferri solet exēplum non ineptum, sed difficile, & ob id fortassis nō admodum idoneum ad huius rei explicationem. Sacramentum Baptismi informe, fictione recedente, effectiuè cōfert gratiam, quatenus Deus ipsum actū, per quem recedit fictio, assumit vt instrumentum effectiuum iustificationis: eo quod est actus animæ, quæ realiter fuit immutata per Sacramentum, suscipiendo characterem à Sacramēto causatum. Et si de Sacramento Pœnitētiæ proportionabiliter velimus loqui: assumit Deus, vt instrumentum iustificationis effectiuum actum illum per quem aufertur fictio, & impedimentum sacramentalis gratiæ, eo quod est operatio voluntatis, quæ immutata fuit realiter per aliquem imperfectum peccatorum dolorem, quæ pars fuit Sacramenti Pœnitentiæ informis: sed de his exemplis aliàs est copiosius dicendum.

Sed dicet quispiam: Remissio peccatorū consistit in condonatione, qua diuina volūtas misericorditer condonat, & remittit offensam, & iniuriam sibi per peccatum irrogatam: huius autē cōdonationis nulla potest esse effectiua causa præter solā Dei volūtatem: ergo passio Christi non est effectiuum instrumētum remissionis peccatorū. Respondetur, hoc argumentum easdē vires habere de humanitate Christi, & de ipsius passione: cui breuiter respōdetur, quòd peccatorum remissio nō est sola prædicta iniuriæ condonatio, sed est etiā expulsio maculæ, quam peccatum relinquit in anima, per quam simpliciter est in peccato, vt ex sancta Synod. Trid. sess. 6. est manifestum: & hanc expulsionem efficit Christi passio, quatenus causat gratiam sanantem, & iustificantem in anima. Multa obiter diximus, quæ maiori egebant explicatione, sed non vacat amplius in eis immorari. Vnde hæc sufficiant dixisse ad quarti argumenti solutionem.

Ad quintum argumentum negandum est antecedens, imo est valde probabilis, & longè probabilior sententia cōtraria, Christum physica efficientia operatum fuisse omnia miracula, quæ inter nos viuens patrauit: quoniā si valde probabile est, vt reuera est, Sanctos viros secundū efficientiam physicam multa edidisse miracula, cur id Christo denegandum erit? Quod verò Sancti ad hunc modum miracula ediderint, probabile reputauit Aug. lib. 21. de Ciuit. c. 9. cui sententiæ adhuc magis adhæsit, versans illud Psal. 138. *Mirabilia opera tua*, &c. & Ps. 130. & Greg. in 2. Dialog. c. 30. & sequenti. Ambr. serm. 90. & 91. Chrysost. hom. 1. in Acta Apostolorum, & S. Thom. q. 6. de potentia, art. 4. Igitur ad argumentū negandum est antecedens. Probationi dicitur, Christum varijs modis diuersa patrasse miracula, quandoque solo verbo, quandoque contactu, & aliquando verbo, & contactu, imo & sputo, & veste, vt ex Euāgelica historia constat: vt ostēderet se totum aptum esse ad viuificandum, & sanandum, & quod eius verba, ipsiusq; carnis contactus, ac denique omnia, quæ ad ipsum pertinent, virtutem sanatricem obtinent. Quandoque etiam circa personas absentes miracula fecit, vt magis extenderetur ipsius potentia, & virtutis ostensio, illimitatio, & independentia à tempore, & loco.

Ad primam confirmationem respondetur, quod cum Christus oratione fuit vsus ad aliquod miraculum faciendum, id egit vel ad præbendū nobis exemplum, vt in omnibus necessitatibus, ad Deum per orationem confugiamus: vel ad manifestandā diuini Patris gloriam, quia propter causam à nobis in quæstione præcedenti art. 3. dub. vltimo assignatam, valde fuit conueniens, vt Christus opera sua in gloriam Patris referret: vel etiam quandoque ad ostendendum difficultatem, quę reperitur in curatione illius spiritualis infirmitatis, cuius typum illa gerebat infirmitas, cuius sanationi intēdebat Christus; iuxta id, quod ipse dixit Matth. 17. *Hoc dæmoniorum genus*, &c. vel propter alios huiusmodi fines id Christus effecit, & non quia ipse oratione indigeret ad patrandum miracula. Posset secundò ad eandem confirmationem dici, Christum per illam orationem, quam ad Deum fundebat, impetrasse ab illo, vt eius humanitatem per modū physici effectiui instrumenti assumeret ad miraculum, & prodigium patrandū. Vnde ex illa Christi oratione nullum sumitur contra nostram sententiam efficax argumentum, præsertim quod sæpè authoritatiuè miracula edidit, vt patet cum dixit Lazaro, *Exi foras*, &c.

Ad secundā confirmationē primò negatur maior. Ad probationem dicitur, quòd in expulsione dæmonum interuenire potuit efficientia Christi physica, qua ipsos necessitaret dęmones, vt exirent à corporibus humanis, pellendo illos non solum morali imperio, sed & physico impulsu. Ad illam permissionem, quam ipsi impetrauerunt à Christo, vt irent in porcos, dicitur, quod licet permissio fuerit moralis, expulsio tamen à corpore, in quo erant, physica fuit: vnde in illo miraculo vtrunque interuenit, & physicum, & morale: imo forsan neque illa fuit pura permissio, sed & coactio physica, qua coegit ipsos abire in porcos: verum est, quod hoc non potest sufficienter fundari in Euangelica historia, ex qua tantum colligitur concessa permissio. Aliud miraculum de Solis obscuratione fieri potuit non sola subtractione generalis Dei concursus: sed & aliqua extrinseci impedimēti appositione, qua Sol impediretur lumen suum ad nos diffundere.

Sed respondetur secundo eidem confirmationi, quod vt simpliciter, & absolutè dicamus Christi humanitatem per modum instrumenti physici prodigiosa edidisse miracula, non est necesse, quod in omnibus, & singulis miraculis physicam adhiberet efficientiam, sed in illis tantum, quæ ipsam exposcebant: ita quod Christus eam adhiberet efficientiam, quæ ad patrandum miraculum erat requisita, & sufficiens. Si moralis requirebatur, illaque sufficiebat, non erat necesse, sed esset potius impertinens physicam adhibuisse causalitatem, etsi miraculum illam non admittebat certum est, non debuisse à Christo

apponi. Satis ergo superque fuit, vt Christus omnia edidisset miracula, iuxta eorum exigentiam, & aliud postulare, ad contentionem potius, quam ad Christi dignitatem spectat.

DVBITATIO III. APPENDIX.

Vtrum in Christo sit vis operatiua miraculorum per modum formæ permanentis, an potius per modum formæ transeuntis.

SExtum argumentum eam postulat difficultatem breuiter à nobis pertractandam, Vtrum virtus operatiua miraculorum reperiatur in Christo per modum formæ permanentis, an potius per modum transeuntis: sicut S. Th. 2.2.q.178. art. 1. ad 1. dicit reperiri in cæteris Sanctis, quam doctrinam desumpsit ex Gregor. 2. Dialog. c. 33.

Proponuntur DD. sententiæ.

IN qua re sunt tres sententiæ, Prima quam (vt fertur) docuit Victoria, dicit hanc virtutem nō inesse humanitati Christi permanenter, sed per modum transeuntis, vt inerat cæteris Sanctis. Vnde Christus non operabatur miracula, quando sibi placebat, sed quando Verbum vtebatur humanitate, vt instrumēto sibi coniuncto; verum est (inquit hæc sententia) quod Deus sæpius vtebatur humanitate Christi ad patrādum miracula, quàm vteretur cæteris Sanctis.

Potissimum fundamentū huius sententię est sextū argumentum à nobis propositum. Theologi, qui dicerent instrumentariam Christi virtutem supernaturalem in motu aliquo sitam esse, facilè possent in hanc primam induci sententiam: quia iuxta istum dicendi modum, Christi humanitas non est in actu primo constituta, priusquā hoc speciali motu à Deo moueatur. Sed nihilominus propter rationem primam in priori consectario huius dubitatiunculæ assignandam, etiam supposita hac sententia de virtute supernaturali per motum communicanda, & non alias, neganda est ista prima opinio. Et quidem licet hypostatica vnio non constituat Christi humanitatē formaliter, & cōpletè in actu primo ad miraculosè operandum: constituit tamen radicaliter, itaque debetur ei, vt quoties illa operari voluerit miraculosè, præsertim erga redemptionis finem, accipiat virtutem, qua formaliter, & completè ad actum primum reducatur. Vnde hæc prima opinio neque sufficienter amplificat Christi dignitatem, neque redemptoris officio est satis conueniens, cui debetur, vt in ordine ad suum finem omnia, quamlibet miraculosa, possit cum voluerit exequi. Et puto hoc attinuisse ad potestatem excellentiæ Christi. Ad quam pertinuit quod Christus, instituere posset Sacramenta gratiæ caussatiua, & inter ea Eucharistiæ Sacramentum, in quo fit prodigiosissima transmutatio. Et cui debetur virtus ad efficiendam hanc transmutationem, & ad instituendum instrumentum cum virtute eam faciendi, quænam potestas ei rationabiliter est deneganda?

Secunda sententia in alio extremo docet, Virtutē miraculorum operatricem, esse qualitatem supernaturalem permanentem in Christi humanitate. Solet adscribi hæc sententia Paluda. in 4. dist. 1. sed non reperio apud ipsum. Hæc sententia non est cōsentanea S. Th. doctrinæ, qui 2.2.q.178. art. 1. negat hanc qualitatem esse possibilem. Et huius doctrinæ ratio ea videtur ex ipso colligi, quod talis qualitas si daretur, extenderet suam vim instrumentariam supra totum naturę ordinem, & ad omnia opera prodigiosissima ad opus etiam consecrationis, imo & incarnationis Patris, & Spiritus sancti se extenderet. Nam qua ratione potest in vnum miraculum, posset in omnia: at hæc tanta virtus non apparet possibilis. Ego tamē crediderim S. Th. non de potentia absoluta loquutum in hac parte fuisse, sed de ordinaria duntaxat. Etenim, vt supra ex ipso retuli, character est potentia effectiua magni miraculi conuersionis. Quare ergo non potuit dari qualitas alia ad omnia miracula: excipio incarnationem, nam hoc attingit immediatè Deum, & ex hac parte repugnat: sed tamen talis qualitas, etsi possibilis, non decet creaturam.

Est tertia sententia media, quæ nobis placet, & docet eam Magister Vega loco cit. c. 14. dicit, virtutē miraculorū pertinere ad Christi humanitatem per modum formę permanentis, sed nō esse aliquā qualitatem superadditam: sed ex eo quod humanitas est coniuncta Verbo, habet diuinitatem sibi infallibiliter assistentem ad operandum miracula, quoties ipse Christus voluerit miracula patrare: itaque non sola hypostatica vnio sufficit constituere in actu primo Christi humanitatem ad operandum miraculosè: quod patet, nam tunc ad omnia miracula se extenderet eius virtus. At S. Th. non ad omnia, sed ad ea quæ ad redemptionis opus attinent, miraculorum potestatem Christo concessit, 3. p. q. 13. art. 2.

Pręterea, quia valde est probabile, Christum hanc potestatem miraculorum effectiuam sibi meruisse, igitur hypostatica vnio radicaliter tantum, vt nunc nunc dicebam, constituit eam in actu primo, & non formaliter, aliàs enim sine vllo merito haberetur: vnde formaliter constituitur in actu primo, seu in potentia proxima per immediatam assistētiam, qua diuinitas ipsi humanitati assistit, & eā habet vt subordinatam suæ infinitę virtuti ad huiusmodi miraculosa opera, iuxta modum superius à me expositum. Et quod sola hypostatica vnio non sufficiat, citra hāc specialem subordinationem ex parte humanitatis, & assistentiam prædictam diuinitatis: Probo, quia ex vi hypostaticæ vnionis formaliter tantum prouenit, quod humanitas sit Verbo subordinata vt supposito, idest, vt natura, per quam Verbum operetur iuxta vim, & potestatem naturalem ipsius naturæ, & potentiarum eius, & Verbum assistit humanitati in ratione suppositi, idest, vt suppositi gerat officiū in his omnibus, quæ ad naturalem, & moralem ipsius humanitatis perfectionem attinēt: in hoc autem nulla est virtus faciendi miracula, sed operandi & physicè, & moraliter, iuxta naturalē ipsius humanitatis perfectionem, & virtutem: & vt plurimum consurgit ex parte suppositi dignitas, & valor moralis in operationibus, quo meritoriæ, & satisfactoriæ de rigore iustitiæ constituuntur. Ergo præter vnionem personalem, quid amplius commentari debemus, vt Christi humanitas sit formaliter in actu primo, & in potentia proxima cōstituta ad miraculosè operādum? Di-

Digitized by Google

Dicunt quidam moderni Theologi, quod hoc additū, non est aliud, quam potentia obedientialis actiua, quæ in humanitate Christi,& in eius potentijs reperitur ad operandum supernaturalia, si speciali Dei auxilio iuuentur. Sed de hac potentia actiua satis diximus. Est enim conficta à suis authoribus, nisi in hoc sensu capiatur, videlicet, creaturam eleuabilem esse per Dei virtutem ad operandum, & supernaturalia, quæ non repugnant à creatura fieri. Præterea, si nihil aliud ponimus in Christi humanitate, vt sit in actu primo ad operandum miraculosè, sequitur quod Petri humanitas similiter sit in actu primo ad operandum omnia miracula, quia consimilem habet potentiam, sed hoc dicere stultum esset. Item nō posset limitari potestas Christi miraculosa ad ea miracula, quæ fini redemptionis conueniunt, vt illam S.Th. limitauit. Patet, quia hęc obedientialis potētia æquè se extendit ad omnia: etiam ad creandū, secundum sententiam eorum, qui hanc obedientialem potentiam commentantur. Hæc ergo opinio veritate non subsistit.

Sed iam probatur tertia sententia primo ex definitione citata à nobis supra Concil. Ephesini dicētis carnem Christi esse viuificatricem ex viuēte Verbo. Quibus verbis duo insinuantur: Alterum est, quod virtus viuificatiua inest carni Christi permanenter; hoc enim designat illa dictio viuificatricem. Alterum est, quod illa virtus non est superaddita qualitas, sed conuenit humanitati ex vnione hypostatica ad Verbum. Nam si ratione superadditæ qualitatis viuificatricem vim haberet,& non alias, potius esset illa qualitas viuificatrix vocanda, quam ipsa Christi caro. Et præterea qualitas illa esset corporalis cum existeret in Christi carne: ergo non se extenderet ad spirituales effectus. Antecedens patet, quia tam repugnat spirituali qualitati inhærere corpori, quam spirituali substantiæ, v.g. angelicæ recipere in se corpoream qualitatem. Præterea Concil. Ephes. & Cyril. reddunt pro causa viuificatricis virtutis vnionem ad Verbum, quod est essentialis vita. Non ergo ad qualitatem est recurrendum.

Secundo patet. Proprium est instrumenti coniuncti, quod absque aliqua superaddita qualitate vim habeat instrumentalem per modum permanentis, vt brachium respectu totius suppositi, calor naturalis respectu formæ viuentis, carnis, & sanguinis, sed Christi humanitas est instrumentum Verbi coniunctum: ergo,&c.

Ex hoc sequitur primo, quod Christus potuit miracula facere quoties volebat, quod non est concedendum cæteris Sanctis. Et ratio discriminis inter Christum,& Sanctos hęc est, quod volitio, qua Christus vult efficere miraculum, est operatio elicita non à sola humanitate, sed etiam à Verbo, & ita decens erat, quod illi assisteret infallibiliter vis operatiua miraculorū, quæ ratio non militat in cęteris Sanctis. Est etiam alia ratio, quæ ex dictis colligitur, nempe, quod vnio hypostatica radicaliter cōstituebat in actu primo ad operandū miraculosa opera ipsam Christi humanitatem: quod intelligo partim physicè, & partim moraliter. Physicè quidem, quòd ipsa vnio naturę humanę ad Verbum, reddit illam proportionatam, vt assumatur ad propria diuinitatis opera efficienda, vt coniunctum eius instrumentum, eique plenè in omnibus subordinatū. Ex qua plena subiectione,& subordinatione scriptura sacra vocat Christum seruum Dei: & hæc quidam appellatio datur Christo à Spiritu sancto, nō ad eum humiliandum, & deijciendum, sed ad magnificandum potius,& ad extollendam, & amplificandam eius dignitatem,& excellentiam. Constat ex illo Isa.c.49. *Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas sc̄res Iacob, & tribus Israel conuertendas. Dedi te in lucem gentium*, &c. Moraliter verò titulus triplex intelligi potest. Primus ipsa dignitas infinita, quæ ex vnione hypostatica in natura humana consurgit, cui debetur specialissima virtutis diuinæ assistentia, per quam dignificetur, in eo quod assumatur vt Dei cooperatrix in ijs operationibus, quæ sunt Deo magis proprię: cuiusmodi sunt actiones miraculosæ,& effectiuæ supernaturalium effectuum. Esse enim Dei coadiutricem ad præclaram attinet excellentiam, vt Dionysius Areopagita dixit. Secundus titulus est ipsum vniuersalis Redemptoris officium, cui tanta hæc debebatur excellentiæ potestas, vt dudum asserebam. Tertius denique est titulus meritorius: meruit enim sibi Christus hanc potentiæ, & virtutis miraculosæ dignitatem, sicut meruit excellentias alias, Capitis, Regis, Sacerdotis,&c. Eadem enim est de omnibus ratio. De quibus lege dicta superius q.5.ar.3.dub.2.

Secundo sequitur, quod si humanitas Christi relinqueretur à Verbo cum omnibus donis supernaturalibus, quibus modo exornata pollet vnita Verbo, non esset in ea virtus miraculorum per modum permanentis, sed per modū transeuntis duntaxat. Patet, quia tota ratio, quare hæc virtus inest permanenter humanitati, est vnio ad Verbum,& non aliud supernaturale donum: ergo vnione dissoluta, hæc virtus nullatenus in humanitate persisteret. His consentit id, quod docuit Richard. in 3.dist.14.art.2.q.2. quod humanitas Christi relicta à Verbo, non operaretur miracula, quando ipsa vellet, sed cum placuisset Deo vti illa, vt diuinę virtutis instrumento. Ex quo etiam per locum à contrario sensu colligitur, id, quod in præcedenti corrolario dicebatur, videlicet, humanitatem Verbo coniunctam, posse, cum vellet, miracula operari. Et hoc debebatur ei ex omnibus titulis, quos recensebam circa præcedens corrolarium. Quorum primus, in quo fundantur reliqui, physicus est, cæteri verò morales. Ex quibus superest argumētum sextum plenè solutum.

Sed aduertendum esse censeo, quod quanquam Christus potuit pro suo arbitratu miracula edere, propter assignatas causas, non ob id concedendum videtur id, quod asseruit Med.3.p.q.13.ar.2. nimirū, quod sicut in diuino intellectu reperiuntur ideæ, & exemplaria rerum omnium factibilium, ita in intellectu Christi humano sunt ideæ, & exemplares rationes omnium rerum, quæ pertinent ad mundi renouationem,& reparationem, per quas Christus nō solum vt Deus, sed etiam vt homo operabatur, tanquam per instrumenta. Hæc sententia non apparet vera, quoniam isthæc ideæ, & exemplares rationes ad causam principalem spectant, & non ad instrumentariam, etiam si libera sit,& possit quoties voluerit miraculosè operari: sicut potest Sacerdos, cum ei libitum fuerit, characteris vti potestate. Exemplares enim istæ, idealesque rationes tantum pertinent

ad causam, cuius interest rem faciendam disponere, & per modum principalis artificis, & causæ rem efficere.

Ad confirmationem respondetur, concedendum esse, totam Trinitatem, vti Christi humanitate vt instrumento diuinæ virtutis. Etenim virtus, quę principaliter operatur miracula, toti Trinitati est communis, & vt communis concurrit ad miraculum patrandum, & non vt ad Verbi personã specialiter attinet. In his namque operationibus duntaxat virtus diuini Verbi cõcurrit vt Verbo appropriata, in quibus humanitas eius concurrit per modum naturæ, & formę principalis, & ab ipsa, vt à principio formali operatio communicatur Verbo, vt supposito per suã naturam operanti: & in quibus actionibus, ita concurrit Verbum, quod non solum effectiuè, sed & elicitiuè operatur. In operationibus autem miraculosis humanitas non est principium formale operãdi, sed diuinitas. Quæ cum communis forma sit toti Trinitati, necesse est reddat ipsam operationem communem. Itaque cum Christus aliquod edidit miraculum, etsi totum id, quod miraculum pręcedebat, faceret Verbum vt humanitatis suppositũ, ipsum tamen miraculum formaliter consideratum ex æquo à tota Trinitate fiebat, si physicè loquamur, nam de morali efficientia alia est ratio. Sed cum his, quæ diximus, oportet cõcedamus humanitatem Christi organum Verbi fuisse, & coniunctũ eius instrumentum: quod docuerunt sancti Patres, & præsertim Damasc. lib. 3. c. 15. Cuius rei duplex est ratio: Altera propter immediatam Verbi vnionem cum humanitate, ex qua, vt dixi, radicaliter prouenit, quod sit in actu primo constituta, vt per modũ instrumenti ad miraculosos assumatur effectus. Et altera, quia id, quod ex parte instrumenti prærequisitum est, & præsuppositum ad actionem Dei principalis agentis, siue sit operatio, siue quidpiam aliud: pertinet ad humanitatem, vt est Verbo hypostaticè coniuncta. Et hę rationes sufficiunt, vt specialiter humanitas Verbi instrumentum dicatur. Item totum miraculum specialiter tribuebatur Christo, quia per liberam voluntatem humanam seipsum determinabat ad tale patrandum miraculum: sicut consectario ista ratione tribuitur sacerdoti veluti causæ principaliter operanti, cum sit tamen minister, & instrumentum.

DVBITATIO IV. APPENDIX.

An Christus vt homo causet in nobis gratiam per modum causæ principalis.

SEd vt hęc doctrina debitum accipiat complementum, adhuc explicemus oportet, num Christus vt homo, seu, quod est idem, eius humanitas causet in nobis gratiam per modum causæ principalis: an verò vt instrumentale duntaxat effectiuum principiũ: & sit sermo non de morali, sed de physica causa.

§. 1. *Proponuntur argumenta pro parte affirmatiua.*

ET principio ad partem affirmantem sic argumentor.

Probaturque primo ex doctrina D. Th. 3. p. q. 13. ar. 2. Nam à principio art. docet expresse, quod Christus per propriam virtutem, & plenitudinem gratiæ, & scientiæ illuminauit homines. Deinde vero tantum tribuit Christi humanitati rationem instrumenti respectu immutationum, quæ fiunt miraculosè. Iustificatio autem non est opus miraculosum: ergo respectu illius non habet Christi humanitas rationem instrumenti. Et idem dicit S. Doct. in 4. d. 5. q. 2. a. 2. q. 2. docet enim expressè, quod agens principale in Baptismo est ipse Deus per auctoritatem, & Christus secundum quod homo, cuius meritum operatur in Baptismo.

Secundo arguitur. Illa est causa principalis cui assimilatur effectus: sed in iustificatione per gratiam assimilamur Christo: ergo est causa principalis iustificationis. Minor probatur ex illo Rom. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis Filii sui:* ergo terminus prędestinationis, & iustificationis hominum est ipsorum conformitas, & similitudo ad Christum in quantum est homo. Confirmatur. Id quod est tale per essentiam, non est causa instrumentalis, sed principalis eius, quod est tale per participationem: sed Christus Dominus est gratus per essentiam: ergo non est causa instrumentalis, sed principalis in ratione gratiæ.

Tertio. Gratia est forma connaturalis Christo, & debita illi ex vi natiuitatis, vt supra ostendimus, ex illo Ioannis 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre,* &c. ergo non est causa instrumentalis tantum respectu nostræ gratiæ.

Confirmatur. Christus satisfecit ex omni rigore iustitiæ, quia gratia erat propria ipsius, vt supra ostendimus: ergo quicquid operatur Christus per talem gratiam, operatur ex proprijs, & consequenter tanquam causa principalis, & nõ instrumentalis tantũ.

Quarto arguitur. Christus est causa exemplaris nostræ iustificationis, quod est certissimum: est etiã finalis causa, vt sancta Syn. Trid. sess. 6. c. 7. decernit: ergo non est causa instrumentalis, sed principalis.

Quinto. Quia alias sequeretur non esse necessarium, quod Christus esset gratus, vt gratificaret nos: non enim est necessarium, quod in causa præcisè instrumentali formaliter præexistat ipsa forma producenda. Item sequitur, quod gratia nostra, & iustificatio sint maioris perfectionis, quam operationes, & gratia Christi. Nam effectus perfectior est in seipso, quam sit causa instrumentalis.

Sexto argumẽtor sic. Potuit Deus conferre Christi humanitati virtutem, qua vt causa principalis secunda gratiam efficeret (& hoc ad eximiam Christi excellentiam attineret) ergo collata est ei talis virtus. Consequentia, vt manifesta debet admitti. Quia Deus haudquaquam per inuidiam Christi honorẽ, & dignitatẽ minuere, & obscurare affectat, sed amplificare potius, & illustrare intendit: est enim dilectissimus Dei Filius, in quo ipse sibi bene cõplacuit. Neque verò tanta hęc humanitatis Christi excellentia ipsam Dei in cõspectu hominum, & Angelorum gloriam minueret. Nam causa principalis secunda cum subordinata sit primæ, & actualem eius in omni sua efficientia accipiat influxum: nihil à maiestate, & amplitudine ipsius primæ causæ detrahit; sed eam potius illustriorem efficit, & augustiorem, vt ex Ambr. colligitur serm. 91. Minor patet, nam si instru-

strumentalem causam esse gratiæ plurimum dignificat Christi humanitatem, quid censendum erit de principali efficientia, & causalitate? Maior vero inde constat, quod nulla se offert implicatio, in hoc quod Deus infundat Christi humanitati qualitatem supernaturalis ordinis, cui sit iam proprium gratiã efficere, atq. propriũ est calori calefacere, ergo nulla est repugnantia. Confirmatur. Potuit Deus tribuere Christo virtutem efficiendi miracula per modum causæ principalis: ergo & potest virtutem conferre, qua gratiam etiam possit efficere. Consequentiam probat ipsa rationis paritas. Et antecedẽs probatur. Deus virtutem habet supra totũ naturæ ordinem: ergo potest illam creaturæ communicare. Sed talis virtus est miraculorum factiua: ergo, &c. Probo secundo idem antecedens. Potest Deus producere creaturam, quæ sit perfectior, & eminentior his omnibus quas produxit; tali ergo creaturæ poterat vim præstare supra totum huius vniuersi ordinem, Sed talis vis & potestas esset miraculorum factiua, ergo eandẽ vim potuit Christi humanitati communicare. Nam virtus, quæ in alia esse posset creatura, quare communicabilis Christi humanitati non erit?

In hac dubitatione communis Theologorum responsio solet esse negatiua. Et quidam ex nouioribus tam huic adhærent sententiæ, vt contrariam temerariam, & parum in fide tutam esse dixerint. Sed Magist. Medina 3. p. q. 13. a. 2. in sententiam affirmatiuam propendit, eam probabiliorem esse censens, & rationi magis consentaneam. Ad quæstionis huius decisionem.

§. 2. *Prima conclusio.*

Implicat, quod Christus Dominus, inquantum homo, sit causa principalis physica gratiæ, hæc cõclusio primo est S. Th. 3. p. q. 64. art. 1. & 1. 2. q. 112. ar. 1. & aliis in locis allegatis à Mag. Med. 3. p. q. 13. ar. 5. in argumento vltimo contra suam doctrinam, vbi semper asserit S. Thom. solum Deum esse causã principalem gratiæ: Christum autem, vt hominem, siue eius humanitatem, quod est idem, tantum esse causam eius instrumentalem. Nec valet solutio, quã huic argumento adhibet Mag. Med. quod D. Tho. aliquando omnem creaturam appellat instrumentũ Dei, ipsas etiam causas secundas principales in suo genere, quia omnes operantur motæ à Deo tãquam à prima causa. Licet enim hęc doctrina vera sit absolute, tamen ad propositum non potest accomodari: quia ex professo S. Th. contendit demonstrare, solũ Deum posse esse causam principalem gratiæ, humanitatem autem Christi tantum esse instrumentale principium.

Secundo probatur conclusio. Implicat quod aliqua natura inferior Deo possit tanquam causa principalis causare participationem perfectissimam ipsius esse diuini, per quam homo deificatur, & vere efficitur Dei filius: sed gratia est participatio perfectissima diuini esse, per quam homo deificatur, & vere est filius Dei. Hanc enim charitatem concessit nobis pater, vt filij Dei nominemur, & simus: non quidem per extrinsecam relationem, vt cõtingit in filiatione adoptiua hominum, sed per quandam formam supernaturalem intrinsece receptam in nobis, quæ est ipsa gratia: ergo implicat quod Christus, in quantum homo, sit causa principalis gratię.

Neque valet solutio, quam huic argumento adhibet Mag. Med. negat enim antecedens, & adducit in stantiam. Nam homo factus est, inquit, ad imaginẽ, & similitudinem Dei, & tamen vnus homo generat alium hominem, qui est imago Dei: ergo à simili non erit inconueniens, quod aliqua creatura possit esse causa principalis gratiæ, & assimilationis ad Deum, quæ fit per ipsam gratiam. Sed nostri argumenti maior est expressa S. Thom. loc. cit. maxime 1. 2. q. 112. art. 1. & probatur clara ratione. Nam ignire nõ potest cõuenire tanquam causæ principali nisi igni, vel alicui naturæ superiori ipso igne, vt constat ex ratione naturali, nam à proportione enim minoris nę qualitatis nequit operari ignis, vt causa principalis: vnde natura inferior igne non potest esse causa principalis generandi ignem, neque producendi semen ipsius ignis. Sed per gratiam deificantur homines, & vere generantur in filios Dei, secundum adoptionẽ, qua ratione Ioan. 1. canon. cap. 3. appellat gratiam semen Dei: & Iacob. cap. 1. dixit, *quod voluntarie genuit nos Deus, &c.* Ergo nulla creatura potest esse causa principalis eius. Ex qua ratione, inter alias, colligitur manifesta implicatio ad ostendẽdum gratiam non posse esse connaturalem alicui substantiæ creatæ. Exemplum autem quod adducit Mag. Med. nihil ei fauet. Tum quoniam hæc ratio imaginis est nimis imperfecta, & remota, neque per illam dicitur homo deiformis, aut filius Dei: Tum etiam quia anima est in qua residet principaliter ratio imaginis, quia secundum animam dicitur homo factus ad imaginem Dei, vt est certissimum, animam autem nun producit generans, sed solus Deus illam creat.

Secundo arguitur per gratiam realiter immutatur, & mouetur voluntas hominis: ergo repugnat, quod aliqua creatura sit causa principalis gratiæ: vt enim ostendit S. Thom. 1. 2. quæst. 9. solius Dei est mouere, & immutare voluntatem hominis: ergo si per gratiam realiter mouetur, & immutatur voluntas, hoc debet fieri à solo Deo, & non à creatura. Christi autem humanitas non Deus est, sed creatura: ergo, &c.

Neque valet solutio prima quam adhibet huic argumento Mag. Med. scilicet Christum esse Deum, & ita non esse inconueniens, quod immutet voluntatẽ hominis. Hæc enim solutio non est ad propositum, neque enim disputamus de Christo in quãtum Deus est, sed de Christo, inquantum est homo: cui secundũ quod homo est, non potest conuenire quod propria voluntate, vt agens principale hominis voluntatem immutet. Neque etiam valet solutio secunda, quam adhibet eidem argumento, puta, quod voluntas non immutatur à Christo inquantum est homo immediatè, sed mediantibus habitibus gratiæ, & charitatis, & aliarum virtutum, quod non est inconueniẽs. Sed certe si gratia, & istæ virtutes realiter immutãt voluntatem, quod est certissimum, qui fuerit causa principalis effectiua physica gratiæ, & charitatis, erit etiam causa physice, & instrumentaliter immutans hominis voluntatem. Vnde si Angelus haberet virtutem physicam producendi in voluntate mea aliquem habitum, consequenter ei competeret virtus immutandi voluntatem meam: imo instrumenta-

phy.

Digitized by Google

physica causatiua gratiæ, & charitatis, instrumentaliter, & physice attingunt ipsam animam, & voluntatem, atque immutationem illius. Et ob id S. Th. 3. p. q. 44. ar. 3. ad 1. & ad 3. istam immutationem animarum tribuit præcisè Christo, inquātum est Deus, & non vt est homo. Ait enim, quod Christus virtute diuina quādo voluit animas hominum immutauit: non solum iustificando, & sapientiam infundendo, sed etiam exterius alliciendo.

Vltimo arguitur. Gratia, & charitas, atq; aliæ virtutes non sunt formæ actiuæ in externam materiā, licet possint esse principia effectiua actuum immanentium: ergo per se non possunt habere actionem circa externam materiam, nisi tantum vt instrumēta Dei. Respondet primo Med. huic argumento, quod Christus non operatur gratiam nostram, vt causa principalis per propriam gratiam sibi inhærentem tanquam per formam, sed solum per imperium. Ex hac tamē solutione destruitur tota vis principalis fundamenti, cui innititur eius sententia, videlicet, illa est principalis causa, quæ assimilat sibi effectum. Christus autem in gratia sibi assimilat homines iustos, ergo Christus principalis est causa gratiæ. At si Christus non operatur per gratiam tanquam per principium formale actiuum, sed tantum per imperium, cessat tota huius argumenti vis. Nam ex vi operationis Christi non assimilabimur ei in esse gratiæ, ex vi enim operationis tantum assimilatur effectus agenti secundum formam, per quam operatur, ergo si Christus non operatur per gatiam, non assimilat sibi effectum in gratia ex vi operationis. Præterquam quod agens tantum per imperium, & nullo modo per formam aliquam physicam, non est causa principalis physica, sed tantum moralis. Neque etiam, valet secunda solutio: quod, nimirum, Christus causat in nobis gratiam per rationes, & ideas: quia probandum superest, in Christi anima idæas exemplares, & artificiosas residere. Non loquor de rationibus speculatiuis, hoc enim extra propositum est, sed de practicis, quæ proprie idæe vocantur. Vnde si de rationibus speculatiuis solutio procedat, est omnino impertinens. Et ita docet S. Th. 3. p. q. 13. a. 1. quod licet Christus habeat speculatiuam creationis scientiam, quia tamen nō habet scientiam eius practicam non potest creare.

Confirmatur hoc argumentum. Christus, inquantum homo non est causa principalis miraculorum, quę ordinantur ad gratiam, & iustificationē tanquā media in finem, ergo neque etiam erit causa principalis gratiæ, solum ergo Christus, inquantum homo est vniuersale instrumentum Dei ad iustificationem hominum. Qua ratione, inter alias, eius virtus iustificatiua comparatur virtuti solius vniuersalissimæ, simul etiam propter rationem meriti.

§. 3. *Secunda conclusio.*

NOn contrariatur fidei sententia opposita, neq. vllam in ea reperio temeritatem. Ad huius conclusionis probationem notandum, quod auctores, qui docent sententiam nostræ primæ conclusionis contrariam, reipsa dicunt Christi humanitatem, neque esse simpliciter principalem gratiæ causam, neque vero pure instrumentalem, sed medio quodā modo se habere. Qui modus reducitur ad rationem causæ principalis, asseruntque, quod sicut illuminatus aer illuminat, non simpliciter, vt principalis causa, eo quod illuminatiua virtus non est ei connaturalis, & propria, sed ab extrinseca solis impressione ei conueniens: neque tamen est causa pure instrumentalis, quia per formam, & virtutem sibi inhærentem operatur, sibique effectum assimilat; quod conditioni instrumentariæ causæ repugnat, quæ operatur, vt mota, & non per virtutem sibi formaliter inhærentem, cui assimiletur effectus. Sic in præsētia, inquiūt, Christi humanitatem gratiam in nobis medio modo efficere. Quatenus enim operatur gratiam per similem formam sibi inhærentem, per gratiam, videlicet, habitualem secundum quod est in eo gratia capitis, & nos sibi per gratiā efficit similes, causæ principalis modum induit. Qua ratione vero habitualis hæc gratia, non est connaturalis Christo, ad instrumenti rationem accedit.

Ex his probo conclusionem hanc secundam. Sententia contraria non docet Christi humanitatem gratiam efficere per virtutem sibi connaturalem, & propriam, sed virtute à Deo auctore gratiæ participata, & suscepta, ergo quare tam rigorosa ei censura est adhibenda: præsertim cum scriptura sacra Christum, vt hominem, fontem, & auctorem gratię, & salutis appellet, per ipsumque dicat Ioan. c. 1. gratiam factam fuisse. Præterea. Quid habet fidei contrarium dicere, quod licet in puro homine gratia non sit virtus alterius gratiæ factiua, in Christo tamen virtutem hāc participet? Nam cum Christus sit proprium, & connaturale gratiæ subiectum, virtus quæ ex tali subiecto conuenit ipsi gratiæ, quare non erit ei connaturalis, & propria? Atq; adeo Christi humanitas ratione gratię cur non habebit modū quendam causæ principalis respectu nostræ gratiæ? Neque vero vlla esse potest temeritas, vbi nec apparens ratio deest, & modus loquendi scripturarum fauet. Expendatur, inter alia, illud, *Vt sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata*. Pondera, dictionem, *Potestatem*, denotat enim amplius quid, quam instrumentalem virtutē. Fateor intelligi posse de morali potestate, sed cur nō etiam de virtute physica, de qua cętera scriptura testimonia, quæ de hac re loquuntur, intelligi solent?

§. 4. *Soluuntur argumenta proposita initio dubitationis.*

AD argumenta in oppositum. Ad primum ex S. Thom. auctoritate depromptum, respōdetur. Quod inter illas actiones, de quibus à principio art. S. Doct. loquebatur, & alias, de quibus postea, hoc versatur discrimen. Quod priores operationes quantum ad aliquid à Christo, vt homine, procedebant tanquam à principali operante: Doctrina enim quā docebat, & illuminabat homines ab ipso oriebatur, vt à principali causa, nimirum, vt à Doctore, & Magistro principaliter operante, per scientias sibi infusas, sicut & ego per qualemcumque scientiam meam causa sum principalis docendi discipulos meos. Similiter etiam actus charitatis in Christo Domino, & aliarum supernaturalium virtutum, erant à Christo tanquam à principali operante physice, quia operabatur

batur

batur per proprias formas virtutum, quæ licet non essent sibi vt homini connaturales, erant tamen intrinsece subiectatæ in ipso. Et ita operationes procedentes ab huiusmodi virtutibus secundum propriã naturam illarum, erant à Christo tanquam à causa principali physica: effectus vero, quos istæ operationes causabant in alijs hominibus, non erant à virtutibus Christi Domini, neque ab operationibus illarũ tanquam à principalibus causis: sed respectu horum effectuum ad extra, concurrebat Christus Dominus instrumentaliter per tales operationes; in operationibus vero miraculosis, de quibus in fine eiusdem articuli, nullo modo operabatur Christus per aliquam formam sibi inhærentem, sed præcise tanquam instrumentum Dei. Est exemplum. Prædicator causa principalis est disponendi doctrinam, quam prædicat, & docet: conuersionis autem peccatoris, quæ fit tali prædicatione, & doctrina, non est causa principalis physica, sed instrumentalis duntaxat. Similiter etiam aqua semel calefacta per calorem sibi intrinsecè inhærentem causa est principalis calefactionis, præcisè vt calefactio est; aquæ enim calefactæ naturale est calefacere, inquit S. Thom. 1.2.q.31. art.7. Si tamen hæc eadem calefactio consideretur secundum quod est dispositio ad formam ignis, non est principaliter ab aqua calefacta, tamquam à principali agente; sed est ab aqua tanquam ab instrumento ignis: cuius ratio est, quia calor per se est principium calefactionis: vnde subiectum habens in se talem calorẽ, operatur principaliter per ipsum. Quod vero calor fit dispositio ad formam ignis, non habet per se præcisè in quantum calor est, sed in quantum est virtus ignis. Et ita qui operatur per talem calorẽ dispositiue ad formam ignis, operatur in virtute ignis, & nõ tanquam causa principalis. Sic ergo gratia, & charitas, & aliæ virtutes ordinantur per se ad actus immanentes, & ad perfectionem intrinsecam habentis tales habitus virtutum supernaturalium. Et quantum ad istos actus operatur principaliter homo per istas virtutes, quod tamen isti actus causent gratiam, & iustificent alios homines, non habent ex se, sed tantum vt sunt instrumenta Dei.

Secundo respondetur, quod S. Thom. actionem iustificandi alios homines, & causandi gratiam in eis, & immutationem creaturæ, quæ fit secundum illam rationem, comprehendit sub immutationibus miraculosis. Istæ enim immutationes non comprehenduntur sub primo genere immutationum, quas S. Thom. explicuit in principio articuli. Illæ enim sunt immutationes naturales, quæ fiunt ab agente naturali, & virtute naturali. Iustificatio autem neq; fit ab agente naturali, neque virtute naturali: vnde pertinet ad secundum genus immutationum, quæ sunt immutationes miraculosæ. Licet enim iustificatio regulariter loquendo non sit miraculum, si strictè, & rigorose vtamur nomine miraculi, vt docet S. Doct. 1.2. quæst. 113. art. vlt. tamen aliquando appellatur miraculum. Tum quia est omnium miraculorum finis, tum etiam quia est opus supernaturale, & factum virtute supernaturali: licet non præter cõsuetum operandi ordinem, quod pertinet ad miraculum propriè, & rigorose dictum.

Ad secundum testimonium S. Thom. in 4. dist. 5. Respondetur, quod loquitur manifeste de causalitate morali, & non de physica: dicit enim, quod Christus est principale agens in baptismo, quia eius meritum operatur in illo. Causa autem meritoria, non physica est, sed moralis.

Ad secundum argumentum respondetur primo. Quod in iustificatione homo non assimilatur Christo in quantum homo est, neque in quantum habet gratiam, & alias virtutes in anima, sed in quantum est vnigenitus patris, & imago substantialis illius. Et ita explicant communiter sancti illud ad Roman. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij eius*, de quo legatur ibidem S. Th.

Secundo respondetur; quod licet assimilentur iusti Christo in gratia, hoc non est ex vi ipsius gratiæ, quæ per se facit homines similes Deo, cuius naturã participant immediate per ipsam gratiam, & non naturam siue gratiam Christi. Contingit autem hęc assimilatio de facto ex beneplacito Dei ita ordinantis. Qui constituit Christum supremum inesse gratiæ, & voluit, quod pręter assimilationem, immediatam ad ipsum Deum, quæ est connaturalis gratiæ, & inseparabilis ab ipsa, assimilarentur etiam homines Christo in quantum est homo, secundum quod est perfectissime gratus. Sicut etiam statuit, vt in vita qua ad gloriam tendimus, & disponimur ipsi assimilamur Christo. *Imitatores mei stote, sicut ego Christi* dicebat Paul. 1. Corint. 4. & 11. & Petrus 1. can. c. 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplũ, vt sequamini vestigia eius*. Et Rom. cap. 8. *Si tamen compatimur, vt conglorificemur*. De assimilatione ad Christum, vt hominem, intelligi etiam solet, illud Rom. 8. *Conformes fieri imaginis filij eius*.

Ad confirmationem respondetur. Negãdo quod Christus Dominus inquantum homo sit gratus per essentiam, vt vberius ostendetur in solutióne tertij argumenti.

Ad tertium argumentum dicitur, quod gratia nõ est forma connaturalis Christo, neque illi debita præcise inquantum est homo, sed in quantum est simul Deus: sic enim dixit Ioan. cap. 1. *Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à Patre*. Et ita diximus supra, potuisse fieri incarnationem sine tali gratia. Ex quo etiam respondetur ad confirmationem satisfactio enim Christi fuit ex proprijs ipsius, & rigorosa, nõ tamen erant ista propria Christo in quãtum est homo, sed in quantum Deus homo. Et ita supra q. 5. diximus, quod substantiam satisfactionis, siue actionis satisfactoriæ habebat Christus inquantum homo; valorem tamen satisfactionis, & rigorẽ habuit in quantum Deus.

Sed instas; ergo saltem vt Deus homo causat Christus physice in nobis gratiam, ad eum modum quo illam causat moraliter. Nego hanc consequentiam, quia meriti, & satisfactionis substantia sumitur ex humanitate, quæ constituit Christum meriti capacẽ. At ex humanitate nulla sumitur ratio, neque fundamentum efficiendi gratiam physice. Sed tandem dicitur (& hæc solutio euacuat argumenti vim.) Quod in rigore Christus, vt Deus homo non dicitur gratus per essentiam, quia in hoc complexo Deus homo. Deus habet rationem suppositi, & non denotat essentiam, homo vero formalem importat, & essentialem rationem. Vnde licet qua ratione Christus est Deus propria sit ei, & connaturalis gratia,

non

Digitized by Google

non tamen simpliciter Christus, vt Deus homo dici potest gratus per essentiam. Denique dicitur quod cum gratia ex natura sua non sit operatiua forma circa exterum subiectum, etsi Christus, vt Deus homo sit gratus per essentiã, non inde colligitur, quod causet gratiam in alijs, vt principalis causa.

Ad quartum argumentum respondetur. Quod etiam in instrumentis vnum potest esse exemplar secundarium alterius; vnus enim malleus potest esse exemplar secundarium formandi alterum malleum. Secundo dicitur, sufficere ad causam exẽplarẽ & finalem secundariam, quod sit instrumẽtum præcipuum, & principali agenti coniunctum, secus aut si esset primariũ exemplar, & finis primarius. Tertio tandem dico, hoc argumento probari, Christum esse principale agens nostræ iustificationis morale, quod omnes credimus.

Ad quintum resp. Ad primam sequelam. Concedo absolute non fuisse necessarium, quod Christus haberet gratiam, ad hoc quod posset esse instrumentum gratificationis nostræ. Imo ipsemet Mag. Med. docuit alias nõ esse necessarium de potentia Dei absoluta, quod Christus haberet habitualem gratiam, vt posset mereri, & satisfacere pro nobis, sed sufficere gratiam vnionis hypostaticæ.

Ad secundam sequelam. Nego illam, nam licet in instrumento, ea præcise ratione qua instrumentum est, non requiratur tanta perfectio, quanta reperitur in effectu, ex alia tamen parte potest idem instrumẽtum habere multo maiorem perfectionem, quam effectus ipse, vt cõstat in operationibus miraculosis, quarum Christus erat causa tantum instrumentalis, & tamen habebat ipse multo maiorem perfectionem, quam haberent effectus producti per talia miracula.

Ad sextum negandum est antecedens, & alijs prætermissis, de quibus lib. 1. de origin. gratię late tractauimus, ratio à priori ob quam illa repugnat qualitas, seu virtus, ea est. Quod nulla forma creabilis est, quæ tam sit perfecta, vt gratia, nedum perfectior, eo quod gratia, vt à principio relectionis huius breuiter insinuauimus, & latius lib. 1. de orig. grat. trac. 2. explicuimus, est totalis participatio diuinæ naturæ; qua proinde nulla qualitas potest creari perfectior. Vt autem Christi humanitas cõstitueretur in ratione principalis causæ effectiuæ gratiæ, oporteret, eleuaretur per formam, quæ esset gratia perfectior, aut saltem æquè illi perfecta.

Sed dices, ipsamet Christi gratia poterit esse sufficiẽs virtus, ad causandum in nobis gratiam eiusdẽ speciei, præsertim cum ex subiecto competat ei specialis perfectio cuius virtute in nobis poterit gratiã efficere. Respondeo, quod gratia non est forma operatiua in exterum subiectum; quod vel inde constat, quod in nullo iusto etiam iustissimo, & in quo gratiam magnam obtinet intensiorem, & perfectionẽ, virtutem habet aliam producendi gratiam: at si gratię, hæc virtus connaturalis esset, sicut caloti est natiua vis alium efficiẽdi calorem, Deus non impediret gratiam iustorum, ne se aliquando in hunc explicaret effectum. Deus enim non inuidet iustis, neque debitam eorum iustitiæ perfectionem impedit, aut limitat, sed promouet potius, & amplificat. Illa autẽ perfectio, quæ in Christo accrescit gratiæ ex subiecti perfectione, moralis potius est, quam physica, vt constat ex dictis supra q. 3. art. 2. Etsi ad physicum pertinet ordinem, instrumentalis virtus est, & non causam principalem constituit.

Fateor tamen, quod (sicut de Christi carne, & de tota eius humanitate paulo superius dicebam) ex coniunctione reali, & physica ad verbum conuenit gratiæ Christi, vt assumatur ad causandum in nobis iustitiam, & gratiam per modum physici instrumenti, & vt sit permanenter ad actum primum redacta; vt ex libera Christi voluntate possit absque sui mutatione in actualem gratiarum productionem prodire. Et hoc pertinet ad dignitatem gratiæ Christi prout est capitis gratia. Omnia quæ diximus in hac quæst. pręsertim in conclus. prima, confirmantur ex eo, quod in Concil. Trid. sess. 6. cap. 7. solus Deus vocatur causa efficiens gratiæ: at si Christus esset causa eius principalis, diminute docuisset Conc. ergo, &c. Dices ex hac corroboratione 1. conclus. videtur infirmari, 2. conclus. quia ex hac probatione constat non esse tutum in fide negare concl. 1. Respondetur, quod Christus idcirco causa principalis gratiæ effectiua à S. Synod. non vocatur: quia nõ propria humanitatis virtute causare potest in nobis gratiam, sed vt plurimũ virtute à Deo suscepta, vt aer illuminat sicut dixi in conc. 2. lege. Præterea argum. negatiuum non satis firmum est.

Ad confirmationem nego antecedens. Probationi dico, posse quidem Deum efficere creaturam, quę sit perfectior ijs omnibus, quas creauit, verum illa non habebet superiorem virtutem actiuam supra totum naturæ ordinem; esset enim intra limites naturæ tota eius potestas comprehensa. Ratio autem à priori, ob quam non sit communicabilis creaturæ illa excellens virtus miraculorum per modum causę principalis factiuę, ea est. Quia talis virtus haberet potestatem supra totum naturæ ordinem, atq. adeo, & supra seipsam: Dices, quod illa esset alterius ordinis, & ita licet haberet vim supra totum naturæ ordinem, non tamen supra seipsam.

Contra. Etiam si fingamus pertinere ad gratiæ ordinem hanc potestatem non obtineret, quod patet. Gratia est forma omnium perfectissima, quæ potest dari intra totum gratiæ ordinem; at gratia, vt constat, hanc vim supra totam naturam nõ habet, ergo nulla qualitas eam potest habere. Deinde explico eandem illam rationem, quã dixi procedere à priori. Illa virtus esset omnipotens, & constitueret creaturam omnipotentem, non autem talis virtus in creaturis est admittenda; ergo, &c. Probo antecedens, illa virtus haberet vim, & potestatem supra totum ens, non enim alia ratione potest intelligi talem virtutem esse effectiuam omnium miraculorũ, nullamque alligationem habere ad naturæ ordinẽ, nisi quia potestatem habet supra totum ens creabile. Posset proinde talis virtus ad creationem se extẽdere, & creatura ratione eius posset esse principalis causa creandi, & annihilandi. Item talis virtus subijceret sibi omnem potentiam obedientialem, quæ inest creaturis, vt in eis, & ex eis fiat quidquid contradictionem non implicat. Etenim miracula ad hãc obedientialem potentiam pertinẽt. Et qua ratione virtus illa potestatem conferret creaturæ supra potentiam obedientialem respectu vnius supernaturalis

lis

lis effectus, tribueret etiam potestatē supra omnem obedientialem potentiam creaturarum, respectu omnium possibilium effectuum supernaturalium; at potētia obedientialis, quæ creaturis inest, soli earum creatori, eiusque potestati subijcitur; creatura enim nonnisi creatori suo plene obedit, & hoc quidem ex eo, quod creator plenam habet supra totum ens potestatem, quæ potestas creaturæ repugnat. ergo impossibilis est virtus, quæ constituat creaturam in ratione causæ principalis ad facienda miracula.

Hæc argumenta, quæ ita indigeste, & inordinate proposui, quia rem hanc insinuare decreui, & non pertractare, non procedunt de instrumentaria virtute, siue permanens sit, siue transiens. Nam quod potentia obedientialis vnius creaturæ subijciatur alteri creaturæ, vt instrumento creatoris, non est aliud quam plene subijci ipsi creatori, vt non solum per seipsum, & immediatè, sed per assumpta instrumenta possit facere, ex creaturis suis, & in eis totum quod contradictionem non inuoluit. Præterea, Neq. valet illa consequentia in virtute instrumentali. Hæc virtus potest in vnum miraculosum effectum: ergo potest in omnes. Nam cum totam suam potestatem sortiatur ex principali agente, determinatam vim habebit iuxta eius voluntatem, & determinationem. Potest enim Deus communicare partem suæ virtutis alicui qualitati, & non omnem: ad vnum effectum, & non ad alios. Vnde character sacerdotalis potest instrumentaliter concurrere ad transmutationem sacramentalem, quæ in sacramento Eucharistiæ interuenit, & non valet ad alios effectus etiam minus prodigiosos, & miraculosos se extendere.

DVBITATIO TERTIA.

Vtrum Christus sit Angelorum caput, & quid in eos influat spiritualis vita, & motus.

HIs expeditis quibus constat Christum caput esse hominum, & constat similiter quem influxum in ipsos habeat. Ad Angelos necessum est noster deinceps decurrat tractatus, explicandumque erit proinde in hoc tertio dubio. Num Christus Angelorum sit caput, & quid in eos influat spiritualis vitæ, & motus. Sermoque tantum nobis est de Angelis bonis, & sanctis: etenim quod Angeli nequam, & propter sua scelera in perpetuum damnati, nulla ratione ad Christum vti membra corporis eius attineant, in dubium reuocari non debet. Nam si homines, qui in hoc statu fideles, & membra Christi fuerunt, in illo damnationis statu positi exclusi totaliter à Christi corpore in perpetuum remanebunt, vt dubio præcedēti diximus, quid obsecro de Angelis prauis, & sceleratis erit censendum? De Angelis ergo tantum sanctis, & beatificatis præsens instituitur disputatio; quæ vt dixi ad duas difficultates in præsentia exponenda reducitur, in priori breuiter explicabitur. Num Christus vere, & proprie debeat censeri Angelorum caput. In secunda. An influat in eos gratiam, & essentialem gloriam, aut quem, qualemue in eos habeat influxum.

Prima pars dubitationis si Christus est Angelorum caput.

§. 1. *Proponitur prima sententia negatiua cum suis fundamentis.*

AD exponendam ergo difficultatem priorem accedamus. In qua duę sunt diuersę opiniones, quarum prima docet Christum non propria ratione caput Angelorum vocari, neque Angelos proprie esse corporis Christi membra. Ita docent S. Bonauentura in 3. distin. 13. quæst. 3. Altisiodoren. in loco superius citat. quæst. 2. Driedo lib. de captiuit. redempt. gener. hum. tract. 2. cap. 2. artic. 5. proposi. 4. Soto. in 4. distinct. 49. quæstion. 4. artic. 2. in fin. expresse dicit, quod Christus tantum vt Deus est Angelorum caput propendit in eandem sententiam. Gabriel in 3. distin. 13. quæst. 3. dub. 2. Hæc sententia probatur. Primo testimoniis Patrum. Nam communiter Patres Greci illa verba Paul. ad Colossen. 2. *Qui est caput omnis principatus, & potestatis*, interpretantur de Christo, vt Deo, Chrisostom. hom. 1. ad Ephes. circa finem huic quamplurimum fauet sententiæ, quem sequitur Theophilat. ibi. Versansq. Chrysost. illa verba Paul. ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam*: hæc verba, *Omnem Ecclesiam* refert, ad Ecclesiam ex Iudęis, & gentibus constantem, & non refert ad Angelos. Et si legantur hæc Paul. verba, vt habetur gręce, scilicet, *Ipsum dedit caput super omnia*, commodam quoque habent intelligentiam, etiam si ad Angelos non referantur. Etenim hic sensus Christum datum esse caput Ecclesiæ super omnia, idest, vt omnibus bonis ipsam repleat ecclesiam, ipsique prouideat in omnibus. Ad hunc modum exposuit Anselm. hæc verba ibidem. Fauet huic sententiæ Aug. in Enchiridion. c. 56. illis verbis. *Qui, idest, filius Dei etiam de corpore suo per quod factus est caput ecclesiæ, quæ in hominibus est, vt sit ipse in omnibus primatum tenens*. Ecce dicitur factus caput Ecclesiæ, quæ est in hominibus: Et cum ibi Augustin. etiam loqueretur de Angelis, vt patebit legenti, eosque dixerit esse partes cœlestis ecclesiæ, manifeste videtur condistinguere Angelos ab hominibus, solosque homines membra Christi constituere. Hæc sententia probatur duplici ratione. Prima. Angeli non habent conformitatem cum Christo in natura humana, sed ad veram, & propriam capitis rationem necessaria est hæc conformitas, nam alias improprijssime saluabitur ratio capitis, ergo.

Secunda ratio. Christus non influit in Angelos gratiam, & gloriam, sed hęc omnia acceperunt immediate à Deo absque Christi meritis, ergo non est proprie illorum caput. Confirmatur. Christus influit in homines spiritualem animæ vitam, gratiam scilicet, & gloriam: hanc autem non influit in Angelos: ergo non est caput Angelorum eadem ratione qua est hominum caput. Et ex consequenti non est proprie caput eorum, sed vt plurimum diminuta, & imperfecta ratione, quatenus gloriam quandam accidentalem in eos influit. Et augeo vim huius argumenti: influxus quem Christus influit in Angelos, imperfectus est, & secundum quid: non enim

Digitized by Google

enim influit essentialem spiritus vitam, sed accidentalem quandam perfectionem, quæ non per se pertinet ad cõseruandam ipsam spiritualem vitam. Influxus autem, eius capitis, quod vere caput est, per se requiritur estque simpliciter necessarius ad substantialem membrorum conseruationem, ergo ratio capitis vel nullo: vel imperfectissimo modo competit Christo, vt homini comparatione ad Angelos.

§. 2. Proponitur secunda sententia affirmatiua quam sequitur, & probat Auctor.

SEcunda sententia in alio extremo docet, Christũ vt hominem: simpliciter esse caput hominum, & Angelorum, & si perfectiori modo posset dici hominum caput: tum propter maiorẽ conformitatem quam cum ipsis habet per humanam naturam: tum præcipuè, quia in homines influit spiritualem animæ vitam, quantum ad eius essentiam & substantialem perfectionem, influit enim gratiam, & essentialem gloriam. In Angelos vero gloriam tantum influit accidentariam. Docet hanc sententiam S. Tho. 3. par. quæst. 8. ar. 4. quam communiter eius sequuntur discipulis, & antiqui, & moderni. Sed alij etiam quamplures Theologi in 3. dist. 13. huic adhærent sententiæ. Fauent huic sententiæ August. in enarratione Psalm. 138. versans illud. *Qui cogitauerunt supplantare gressus meos, &c.* Ita enim dicit. *Sicut bonorum caput Christus est, sic malorum caput, Diabolus.* In Enchyridion loco pro contraria sententia citato aperte fauet huic sententiæ. Si legatur attente. Et in Psal. 36. hanc sententiam apertè docet. Inquit enim [quod est caput totius Hyerusalem adiunctis etiam, legionibus, & exercitibus Angelorum, vt fiat illa vna ciuitas sub vno Rege, &c.] Non potuit hæc veritas ab August. clarius exprimi. Cui fauet Hylar. super Psal. 129 in illa verba. *Caput circuitus eorum*, & lib. de synodis c. 28. Hæc sententia colligitur ex Paul. ad Ephes. 1. ibi. *Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam*, quæ est corpus eius. Ponderanda sunt illa verba, super omnem Ecclesiam. Nam qui omne dicit nihil excludit. Cum ergo Angelorũ beatorum Respublica sub ecclesiæ nomine comprehendatur, fatendum est Christum esse Angelorum caput. Quod ibi Paul. de Christo, vt homine loqueretur, apparet manifestum: loquebatur enim de Christo à mortuis suscitato, & ad dexteram Patris sedente. Quæ Christo, tantum vt homini, competunt. Et hoc ipsum colligitur ex illo verbo, *dedit*, quod iam superius ponderauimus. Ad Colos. 2. videtur hæc veritas expressa illis verbis. *Qui est caput omnis principatus & potestatis.* Vbi etiam ex contextu liquet de Christo, vt homine sermonem fieri.

Ratione præterea probatur ista sentẽtia, Christus in ordine gratiæ est perfectior Angelis, etiam inquantum homo (licet ratione naturæ sit aliquantum inferior) influit in ipsos spiritualem motum, nimirum, spirituales reuelationes, & illuminationes, vt docent. Dionysius cap. 7. cęlestis hyerarchiæ exponens illa verba Isai. 103. *Quis est iste qui venit de Edom.* & Hieronym. super c. 3. ad Ephes. versans illa verba. *Vt innotescat principatibus & potestatibus &c.* Gaudia etiam specialia per Christum competunt Angelis iuxta illud Luc. cap. 15. *Gaudium est Angelis in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente.* Item Christus, vt homo, & vt hominum redemptor gubernat Angelorum Rẽpublicam, eorumque disponit ministeria. *Sunt enim omnes*, vt inquit Paul. ad Hebr. 1. *aministratorii spiritus, propter eos qui hæredita tem capiunt salutis.* Recognoscunt Angeli Christum, vt hominem tanquam superiorem, quem venerantur, & cui seruire tenentur: iuxta illud ad Hebr. 1. *Et cum iterum introduxit Primogenitum in orbem terræ dixit: Et adorent eum omnes Angeli eius.* Et Matth. cap. 4. dicitur quod *Angeli accesserunt, & ministrabant ei.* Istę autem proprietates sufficiunt constituere simpliciter rationem capitis. Nam in capite, naturali ex quo hæc denominationis metaphora ad Christum deriuatur, hæc reperiuntur potissima, scilicet, eminentia, influxus, & corporis gubernatio, ergo. &c.

Confirmatur, Christus vt homo cõformitatẽ habet sufficientem cum Angelis, vt possit absque improprietate vlla caput eorum vocari: conuenit enim cum eis in gratia, & cęteris supernaturalibus charismatibus. Sed hæc conuenientia sufficientissima est. Nam cum Christus non sit caput Angelorum in ordine naturæ, sed in ordine gratię sufficit cõformitas in gratia, & spiritualibus donis ad gratiæ ordinem spectantibus, vt verè, & propriè Angelorum caput dici possit. Imo vt S. Th. 3. p. q. 8. ar. 4. ad 1. aduertit, etiam in esse naturæ reperitur conuenientia inter Christum, & Angelos, secundum ipsam Christi animam, ex qua principalis influxus ad Angelos prouenit. Et licet ex Christi corpore aliquid quoque perfectionis ad Angelos descendat: Vnde Christus etiam secundum corpus caput sit Angelorum, hoc tamen totum radicaliter ex anima prouenit, ex eiusque beatitudine, & gloria, quæ ad ipsam Christi carnem deriuatur. Hac vtraque conformitate præsupposita inter Christum, & Angelos, & priori præsertim, quæ est secundum ordinem gratiæ, nulla videtur posse probabili ratione negari, quin Christus verè & propriè (seruata tamen metaphora ad caput naturale) debeat vocari Angelorum caput, cum aliæ conditiones, quæ requirũtur ad capitis rationem, non desint, vt constat ex paulo ante dictis.

Hæc posterior sententia est sine dubio vera. Cuius tanta est certitudo, vt non defuerint viri doctissimi, quibus contraria sententia non modo improbabilis, verum, & temeraria visa fuerit. Ita censuit Mag. Medina 3. p. q. 8. art. 4. Cæterum hæc censura nimium apparet rigorosa: quoniam graues authores, quos superius retuli, contrarium docuerunt, quos non licet tam graui subnotare censura, nisi efficacissima causa vrget. Et quidem non tam vrgens est in præsentia vt Mag. Medinæ visum est: quoniam testimonia scripturæ sacræ, in quibus Christus caput supra omnem ecclesiam, & omnes principatus, & potestates asseritur, cum aliquali apparentia explicationem admittunt. Et quidem libentius ego dicerem hanc secundam sententiam esse certam secundum fidem, & oppositam fidei contrariam (quamuis hoc reputo falsissimum) quam dicerem sententiam primam temerariam esse. Etenim rationabilius diceretur materialiter, & inculpato errore deceptos fuisse authores, qui prędicta Paul. testimonia explicauerũt de Christo, prout est Deus, aut eius superioritatem in

in ratione capiti ad Ecclesiam ex Iudęis & gentibus tantum, & non etiam ad Angelos retulerunt: quam quod Theologi, qui modo tantorum virorum antiquorũ sententiam secuti hanc tuerentur doctrinam, temerè loquantur: temeritas enim consistit in hoc, quod quis in re admodũ graui sine fundamento, & authoritate loquatur, à communi omnium, aut fere omnium sententia recedens: quod planè in præsentia non contingit. Sũt enim viri grauissimi, vt ex his, quæ circa primam sententiam diximus, constat, qui arbitrati sunt in illis Pauli testimonijs, nullatenus de Angelis sermonem fieri, neq; oppositum poterit demonstrari. Præterea non desunt apparẽtes rationes, quibus innitatur illa sententia: cur ergo temerarius censeri debet, qui docuerit sententiam viris doctissimis probatam, & apparentibus fulcitam rationibus? Cesset ergo iste tantus rigor, & satis fuerit dicamus, secundam sententiam esse longe probabiliorem opposita: imo absque dubio veram.

Et antequam dissoluamus contrariæ sententiæ argumenta, aduertendum est, quod in præsentia nõ tã de re ipsa agimus, quàm de sermonis proprietate. Fateri enim tenemur omnes, in Christo Domino reperiri illa omnia, quæ in rationibus pro secũda sententia factis exposuimus; nimirum, excellentiam, superioritatem, influxum, atque itidem conformitatem secundum ordinem gratiæ: imo & in ordine naturæ, iuxta modum ibi expositum. Tota tamen controuersia est, an ista sufficiant, vt omni cum proprietate, & rigore sermonis capitis metaphora accommodanda sit Christo comparatione ad Angelos. Et hinc constat, hanc controuersiam non esse tam grandis momenti, vt authoribus contrariæ sententiæ temeritatis notam imponere debeamus: cum de voce potius quam de re ipsa tota sit fere disceptatio. Et si neque hac de causa sit contemnenda: debent enim proportionata verba rebus grauissimis accommodari. Sed iam ad argumenta contrariæ sententiæ respondeamus: & ad Patres, qui contrariũ docuisse videntur, dicitur, quod forsan nihil intellexerunt aliud, quam quod non tanto cum rigore, tantaque cum proprietate capitis metaphora accommodatur Christo respectu Angelorum; atque illi competit comparatione ad homines; quod est verissimum, tum propter maiorem conformitatem ad homines, tum quia non influit in Angelos gratiam, & gloriam essentialem, vtramque tamen in homines influit.

§. 3. *Soluuntur argumenta in oppositum.*

AD primam rationem dicitur, quod si illa ratio aliquid efficeret, probaret similiter, Deum nõ esse caput rerum omnium, imo neque Angelorum: quia sola analogica conuenientia reperitur inter Deum, & creaturas omnes. Quocirca respondetur, sufficere conuenientiam quam Christus habet in gratia, & gloria cum Angelis, vt absque vlla impropriętate dici possit eorum caput: sed & in esse naturali aliqua etiam est conuenientia, quam ex S. Tho. superius retuli, & declaraui.

Ad secundam rationem respondetur, quod in naturali capite requiritur ille influxus substantialis conseruatiuus membrorum in naturali, & substantiali vita totius suppositi. Ad caput vero morale, & quod per analogiam ad caput naturale vocatur caput, non est necessarius tam substantialis influxus, etiam in illo ordine in quo est caput: sed satis fuerit, quod reperiatur verus influxus ad moralem ordinem spectans, cum superioritatis, & eminentiæ dignitate, & vtrumque in Christo comparatione ad Angelos inuenimus, quod est ex dictis manifestum.

Illa veritate supposita, quam præcedenti difficultate exposuimus, Christum, videlicet, verè, & propriè caput esse Angelorum, exponendum superest, num Angeli gratiam, & essentialem gloriam per Christum, & ex meritis eius acceperint. Compendiosa resolutione decreui in huius difficultatis decisione procedere. Vnde illa primum proponam, in quibus non pauci Theologi ex scholis, Thomistica, & Scotica conueniunt. Referam deinde ea, in quibus maior versatur disceptatio, simulq; meam explicabo sententiam, vel potius S. Tho. doctrinam: nam licet eius commentatorem modo non agam: eam & explicare & tueri multis titulis meum esse putaui: quãuis, vt verum fatear, ille mihi est potissimus, & fere solus, quod ipsum in omnibus summa cum eruditione, ingenioque felicissimo rectum tramitem sequi video: sed iam rem aggredior.

Illud primum inter vniuersos, qui ex scientia loquuntur, cõuenit Theologos, Christum Angelos nõ redemisse, ac subinde neq; pro ipsis passum fuisse, & mortuum. Huius oppositũ videtur dixisse Origenes homil. 1. in Leuit. cuius sententiæ meminit Hieron. ad Ephes. 1. 2. & 4. Sed hæc Origenis sententia si ad Angelos, qui peccauerunt referatur, non modo falsa est, & improbabilis, verum manifestus error in fide: ex illa ipsi Origeni adscripta hæresi dimanans, quæ affirmat pœnas dæmonum, & aliorum damnatorum non esse in perpetuum duraturas. Si vero referatur ad Angelos Sanctos, & iustos, in eo sensu vtcunq; posset sustineri, q Deus intuitu passionis Christi Angelos præseruauit à peccato. Non quidẽ ad eũ modum, quo Theologi graues docent B. Virginem ex Christi passione, & meritis absq; originali culpa præseruatam: etenim B. Virgo eo q filia Adæ obnoxia erat culpæ originali contrahendæ ex vi naturalis suæ generationis: vnde & verè in Adam peccauit (quod nonnulli errantes negant) & verè fuit redempta per Christi passionem, & sanguinem: & eius ab originali culpa præseruatio, ad redemptionem per Christum factam, attinuit: de qua re alibi est dicendum. Cæterum Angeli nullo tenebantur debito ad culpam aliquam contrahendam: sed eatenus præseruati dicuntur ex Christi meritis, quatenus Deus intuitu meritorum Christi, & passionis eius ipsos Angelos in officio vtrtutis continuit, in Deique amore, & obsequio stabiliuit, & firmauit, ne peccantibus Angelis consentientes peccarent, & ruerent.

Hoc dixi, posse vtcumque defendi absque periculo quidem erroris in fide, non tamen absque periculo falsitatis. Nam ego hanc sententiam falsam esse omnino crediderim; quoniam passio, & mors Christi non ad præseruandum à peccato, & ad innocentiæ statum confirmandum fuit à Deo destinata;

Sed ad redimendum humanum genus ab originali culpa, & ab alijs peccatis per modum

Digitized by Google

cuiusdam vniuersalis medicinæ fuit à Deo prçordinata, & à Christo acceptata, & perpessa. *Traditus est enim, & à Patre, & à semetipso propter peccata nostra.* Rom. 8. Confirmatur, superius diximus, & probauimus, quod erraret in fide, is qui diceret Christum venturum esse in carne passibili, & mortali, etiamsi nullum extaret in natura humana peccatum: ergo passio Christi per se, & primo destinata fuit in remedium peccati: atque adeo cum omnia merita Christi in passione vel inchoata, vel consummata, fundamentum habuerint, per se referuntur ad remedium peccati: & ex consequenti virtute illorum Angeli non perseuerauerunt in sua innocentia, & prima gratia. Et quamuis quidam ex Patribus huic sententiæ de preseruatione Angelorum à peccato fauere videantur, vt sanct Cyril. Alexand. lib. 5. in Isa. tom. 2. fere à principio, his verbis. *Per ipsum,* scilicet Christum, *omnis sanctificatio spiritualis, tum in Sanctis Angelis, tum in nobis ipsis, insita est.* & Gregor. hom. 4. in Ezech. dicens. *Quod vnigenitus Dei, est firmitas Angelorum.* & lib. 1. Reg. cap. 12. inquit: Angelos, & homines sanctificatos fuisse per Christum, S Bern. serm. 22. in Cantica, dicit Christum preseruasse Angelos à peccato. Fauet denique Hierony. in illa verba ad Eph. 1. *instaurare omnia, &c.* Sed reuera hi Patres non de Christo vt homine: sed de ipso vt diuino verbo loquebantur, cum ista dixerunt. Itaque intendunt Angelos debere Christo vt Deo omnem suam spiritualem vitam & gloriam, cui nos vt Deo hominicuncta nostra bona debemus. Ex his colligitur veritas sententiæ propositæ ex communi Theologorum doctrina: Christum videlicet neque mortuum fuisse pro Angelis, neque eos redemisse. Fatetur quidem August. Christum morte sua reparasse Angelorum ruinas ex hominibus, quos passione sua, & pretioso redemit, & acquisiuit sãguine, qua ratione Deus instaurauit omnia in Christo, quę in cœlis, & quę in terra sunt in ipso, vt Paul. loquit ad Ephes. 1. in quo loco Theodoret. Eucumenius, Venera. Beda, S. Ansel. & alij, idem cum August. docent. Quod docuit etiam Magnus Gregorius in suis moralibus, versans illa verba Iob c. 38. *Vbi eras cum me laudarent astra matutina & iubilarent omnes filij Dei:* at quod ipsos Sanctos Angelos Christi passio redemerit, Patres hi grauissimi non dixerunt, sed solus Origenes, cui Hieronym. non consensit, quamuis eius sententiam loco citato retulerit. Imo neque dixerunt eos à peccato pręseruasse: quia vniuersi Patres, & Greci & Latini in ea sententia perpetui fuère, Vnigenitum Dei filium non nisi in peccati remedium humanam assumpsisse naturam.

In alio etiam consentiunt graues Theologi, etsi dissentiant nõnulli, nimirum, Angelos in prima sanctificatione, quam in primo suæ creationis instanti simul cum natura acceperunt, infusa fide cognouisse Christum in carne venturum, futurumque esse caput totius cœlestis Reipublicę, totiusq; Angelicæ gloriæ consummatorem, & si accidentaria cõsummatione. Hanc sententiam multis effecit valde probabilẽ Sapientissimus noster Baones in egregijs suis ad primã partem S. Tho. commentarijs q. 57. ar. 3. neq; liber ad hunc locum rudiori stilo transferre, quę doctissimus hic Pater eximia cum eruditione illo in loco pertractauit. Theologi, qui cum S. Bernard. sermon. 17. in Cantica, dixerunt Angelos peccasse ex inuidia & odio, quod contra Christum conceperunt, fateri teneotur hanc sententiam, quam ego libentissimè amplector: & consensio quoque libenter dicentibus in peccato Angeli interuenisse Christi odium eiusq; inuidiam. Sed ita tamen hanc doctrinam intelligendam esse arbitror, quod primum simpliciter Angeli peccatum fuit formaliter superbia illa, qua Angelus plus nimio coram Deo factore suo elatus est, honorem suum, propriamque gloriam Dei gloriæ, & honori præferens; ita quod primum eius peccatum non Deum vt hominem, sed Deum vt Deum respexerit. Vnde superbus Angelus aduersus ipsum Creatorem suum, supremumque spiritualis gratiæ omnis authorem, manum leuauit suam, propriumque voluit extollere manipulum, supra omnia cœli astra solium suum fundare superbissima elatione affectauit, vt omnibus preesset, & vt Rex esset & caput super omnes filios superbiæ. Cuius peccati exactissimam rationem S. Thom. 1. par. q. 63. art. 3 nos luculenter docuit. Mox tamen ex hoc peccato in aliud incidit superbiæ quoq; crimen, aduersus Christum vt hominem, ipsum contemnens. Et quoniam vidit eum futurum esse in tota cœlesti Republica caput, & principem, magnam eius auctoritatis & gloriæ concepit inuidiam, intestinoque ipsum odio semper fuit prosecutus, ita vt non ineptè hac ratione intelligamus S. Ioan. cap. 8. homicidam ab initio vocasse. Sed sat fuerit breuiter hæc insinuauisse, & ad vlteriora deinceps progrediamur, diuersaque Theologorum referamus placita.

SECVNDA PARS DVBITAT. TERTIÆ.

Vtrum Angeli habuerint gratiam, & gloriam essentialem ex Christi meritis.

§. 1. *Proponitur prima sententia affirmatiua cum suis fundamentis.*

Est ergo prima Thelogorum opinio, quæ docet Angelos, omnem suam gratiam, & essentialem gloriam ex Christi meritis fuisse assequutos, faterurq; absolutè ista sententia Christum fuisse causam prædestinationis Angelicæ: quamuis in modo explicandi hanc causalitatem, non omnino huius sententiæ authores inter se conueniant. Sed quod ad prædestinationem attinet, prætermittendum est à nobis.

Probatur autem sententia ista; qua ratione docet Angelos gratiam, & gloriam ex Christi meritis accepisse. Primo probatur ex illo Paul. ad Hebr. 2. *Decebat eum, propter quem omnia, & per quem omnia: qui multos filios in gloriam adduxerat authorem salutis eorum per passionem consummari.* Ex quo loco sic argumentor. Priusquam Christus per passionem consummaretur, neminem ex hominibus in gloriã adduxerat: ergo filij, de quibus hic loquitur Paul. ipsi fuerunt Angeli. Neque sufficit solutio à quibusdam adhibita, qui dicunt non de Christo, sed de æterno Patre intelligendã esse, qui multos filios, &c. Et dicunt consequenter non esse legendum consummari, sed consummare. Non sufficit inquam, hæc solutio ad vim argumenti euacuandam: quoniã re ipsa idem est sensus huius testimonij, & eandem ingerit diffi-

difficultatem. Nam licet de patre æterno intelligantur illa verba, *Multos filios in gloriam adduxerat,&c.* Sed tamen Christus afferitur author salutis eorum: ergo Christus author fuit Angelorum salutis.

Secundum argumentum sumitur ex illo Rom. 5. *Non sicut delictum ita & donum. Si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit*. Ex quo testimonio tale induco argumentum. Non vere diceretur Christi gratiam in plures abundasse, quam peccatum primi hominis, nisi ad Angelos extenderetur. Nam respectu hominum non ad plures se extendit, cum peccatum illud primum totū humanum genus inuaserit: ergo, &c. Et cōfirmatur. Peccato originis non solum quoad sufficientiam, sed quoad efficaciam etiam inficiuntur omnes: at Christi gratia, eiusq; redemptio non ad omnes homines secundum efficaciam se extendit: ergo vt gratia Christi abundantior sit, & quoad sufficientiam, & quoad efficaciam, oportet dicamus Angelos & iustificatos, & glorificatos fuisse ex Christi meritis, ex ipsiusque gratia.

Tertium argumentum, Christi prædestinatio in diuina præscientia antecessit prioritate finalis causæ & gratiæ, & gloriæ omnium hominum, & Angelorum præscientiam, & prædefinitionem: imo & præordinationem constitutionis totius vniuersi: ergo meritorum Christi præscientia antecessit Angelorū prædestinationem: atque adeo ex meritis Christi in æterna presciencia præhabitis, & præuisis prædestinati fuerunt Angeli, & consequenter iustificati, & glorificati: cum enim Christi merita infiniti fuerint valoris, nulla est ratio, ob quam eorum virtus non se ad hæc omnia extenderet. Confirmatur. In preclaram Christi dignitatis excellentiam quamplurimū cedit, quod virtus eius, & meritum ad gratiam & gloriam Angelorum se extendat, præsertim si id fieri potuit ipsa redemptionis ratione seruata: sed supposito, quod Christi predestinatio in ordine finalis causæ singulorum prædestinationem antecesserit, hoc fuit possibile, cum Christus cum suis omnibus meritis præuisus fuerit antequam prædestinarentur Angeli: ergo, &c.

Quartum argumentum. Angeli fuerunt iustificati ex fide Christi: ergo ex eius meritis per fidem applicatis iustitiam acceperunt, & gloriam: consequentia apparet manifesta. Antecedens vero constat ex his, quæ in secundo fundamento à principio supposuimus.

Denique vltimo argumento confirmatur hęc omnia ex doctrina S. Thom. super cap. 1. Ioan. lectio. 10. in illa verba *De plenitudine ipsius nos omnes accepimus*. Vbi ait, quod de plenitudine Christi acceperunt omnes Patriarchæ, Prophetæ, & etiam Angeli. Et mox subiunxit, quod gratia Christi principale principium est omnis gratiæ, quæ in vniuersis intellectualibus creaturis reperitur. Ecce manifestam S. Tho. sententiam. Hanc opinionem sic confirmatam docent graues Theologi. Ruardus Taper Decanus Louanien. in articulo de iustificatione non longe à principio, Vighuerius in lib. de Theolog. instit. c. 3. §. 2. & cap. 20. §. 1. Catharin. in lib. de glor. Angelorum. Petrus Galatinus lib. 3. de Arcanis Catholicæ veritatis cap. 4. Ioan. Arboreus lib. 3. Theosophiæ c. 13. & nouissimé Franciscus de Carthagena lib. de prædest. & reprobatione Angelorum discursu 6. Et denique omnes illi Theologi, qui existimant Christum absque vlla dependentia à præscientia peccati fuisse prædestinatum, in hanc sententiam pedibus eunt ac manibus.

Est secunda sententia, quæ docet gratiam & gloriam collatam fuisse Angelis duplici titulo. Altero summæ liberalitatis & gratiæ Dei absque habitudine aliqua ad Christi merita. Altero vero ex iustitiæ rigore, idest, ex Christi meritis ipsis Angelicis spiritibus applicatis. Itaque ista sententia eo modo procedit de gratia, & essentiali Angelorum gloria: quo supra in hac quæstione dub. 1. nos diximus esse probabile collatam fuisse gratiam Adæ in statu innocentiæ constituto.

§. 2. *Proponitur tertia sententia negatiua, quam sequitur Author.*

Tertia denique sententia docet Angelos non accepisse ex Christi meritis gratiam, & essentialem gloriam, sed ex sola Dei voluntate ex qua prædestinati sunt ad æternam vitam. De gloria tantum essentiali in hac cōclusione fit sermo. Fatentur enim vniuersi Theologi, vt constat ex dictis circa difficultatem præcedentem, accidētariam gloriam ex Christo, & per Christum Angelis obuenire: quæ & specialibus reuelationibus, & gaudijs constat, quæ circa creaturas versantur, præsertim circa humanæ redemptionis opera. Docuit sine dubio hanc sententiam S. Thom. tum alias, tum præcipuè 3. par. q. 8. ar. 4. Sequuntur S. Thom. omnes fere eius discipuli, è quorum numero non est Caietan. excipiendus. Nam licet 3. par. quæst. 7. artic. 11. dixerit Christi gratiam, & meritum prodesse etiam Angelis: intelligendus tamen est non de gloria essentiali Angelorum, sed quod profuit eis quantum ad consummationem accidentariam gratiæ, & gloriæ ipsorum. Quæ intelligentia violenta non est, cùm Caieta. ipse in eadem 3. par. quæst. 1. art. 3. expresse docuerit Deum absque preuisione meritorum Christi decreuisse conferre gratiam, & gloriam Angelis. Omnes Theologi, qui consentiunt Sanct. Thom. docentis Christum non venturum, nisi extaret in humana natura peccatum, hanc docuerunt sententiam, paucis exceptis, qui secundæ adhęserunt opinioni. Pro decisione igitur huius difficultatis, sequentes statuo conclusiones.

§. 3. *Prima conclusio.*

Svpposita S. Thom. doctrina, quę docet Christum non venturum si non peccaret primus homo, & quæ docet Christum per se primo fuisse prędestinatum in peccati remedium, non apparet vera, neque multum probabilis sententia, quę docet ex Christi meritis Angelos, & suam gratiam, & essentialem accepisse gloriam: neque etiam in sensu explicato in secunda sententia. Probatur hęc conclusio. Primo. Omnis gratia ex Christi meritis promanans est gratia Redemptoris, & gratia sanans: sed Angeli non sunt participes redemptionis factę per Christum: non. n. ipsos redemit Christus, neq; pro ipsis mortuus

Digitized by Google

tuus est, vt à principio huius difficultatis probauimus, & vt communem præsupposuimus Theologorum sententiam. Non ergo Angeli gratiam ex Christi meritis prouenientem acceperunt.

Sed arguit quispiam. Adam in statu innocentiæ accepit gratiam ex Christi meritis, etiam supposita prædicta S. Thom. sententia. Eadem igitur ratione potest, imo debet concedi Angelis similiter ob præuisa Christi merita gratiam fuisse datam: ita vt duplici illo titulo per secundam sententiam explicato gratiam acceperint, ipsamque itidem essentialem gloriam: quod vero sit eadem ratio patet. Nam sicut Angelorum prædestinatio non præsupposuit præscientiam originalis peccati, neque in Christi meritis fundamentum habuit: ita neque gratia in statu innocentiæ Adæ collata præscientiam peccati præsupposuit, aut ex Christi meritis per se primo habuit ortum.

Huic argumento neganda est consequentia. Illud autem assignandum est discrimen inter gratiã Adæ, & Angelorũ gratiã, & gloriam, quod insinuauimus superius dub. 1. huius quæstionis, videlicet, quod gratia Adæ, quatenus fuit principium meritorum, quæ per Christi gratiam reuixerunt, & tandem peruenerunt ad præmium, debuit pertinere ad Christum; licet secundum substantiam suam non attineret ad redemptionem per Christum factam: plurimũ enim vniuersalitatem gratiæ Christi decederet, quod quis in gloria præmium reciperet propter merita, aliter quam ex Christi meritis habita. Ad hanc primam rationem reducuntur aliæ duæ, quæ in hac præhabētur inclusæ. Altera, quia illa gratia per Christum, & eius merita essentialem sui erat consummationem assequutura. Et altera, quia ex ipsius Christi virtute, & meritis tandem erat reparanda. Istæ autem rationes totaliter desuerunt gratiæ Angelorum: quę neq; in sui reparatione, neque vero in essentiali consummatione ex Christi meritis dependentiam habuit.

Verum dices, gloria Angelorum perfectionem accepturà erat, & vltimatam consummationem per Christum, & ex meritis eius. Igitur hac ratione potuit conferri ex Christi meritis: ita quod Angeli duplici illo supradicto titulo vtramque istam perfectionem acciperent.

Respondetur, quod hæc perfectio, & consummatio gloriæ, quæ per Christum aduenit Angelis, accidentalis prorsus est, & quæ essentialem ipsam eorum beatitudinem non immutat: consistit enim in operationibus omnino distinctis ab his, in quibus sita est essentialis eorum gloria, atque adeo assignata ratio insufficiens prorsus est, vt dicamus Angelos gratiam, & gloriam, ex Christi meritis accepisse.

Hanc conclusionem aliter probant Theologi graues, in hunc videlicet modum. Prædestinatio est efficax transmissio creaturæ intellectualis ad beatitudinem per certa, & determinata media: quæ proinde est omnino inuariabilis: ergo si Angeli in primo signo, antequam. s. præuiderentur Christi merita, prędestinati fuerunt ad gloriam essentialem, eorũ prædestinatio omnino fuit inuariabilis: atque adeo in alio signo, in quo præuisa fuerunt merita Christi, nullum aliud medium fuit superadditum, neq; quicquam aliud per quod beatitudinem cõsequerentur, alias enim variationem admitteret primum illud Angelicæ prædestinationis decretum.

Hæc tamen ratio apparet inefficax. Nam qui contrariã tenent sententiam, non dicunt, quod ex Christi meritis aliquem gradum gratiæ, aut gloriæ acceperint Angeli illi superadditio, quem acceperunt ex vi primi decreti prædestinationis eorum: sed quod nouo superueniente meritorum Christi titulo, eiusdem gradus gratiæ, & gloriæ collatio ad iustitiam Christo debitam attinuit. In hoc autem nulla interuenit mutatio, nisi mutationem vocas subordinationem inferioris gradus ordinis gratiæ ad superiorem ordinem hypostaticæ vnionis: & quidem si non censendus est diuinus intellectus mutari, ex eo quod prius rationis ordine ea præsciérit, & præordinauerit, quæ ad ordinem gratiæ pertinent, quam ea, quæ pertinent ad ordinem vnionis hypostaticæ: nec etiam debet censeri mutari decretum prædestinationis Angelicæ in primo rationis signo habitum: eo quod in secundo signo tota Angelorum prædestinatio ex parte effectus Christo subijciatur, eiusque gloriæ, & meritis.

Franciscus à Carthagena alijs duobus argumentis eandem illam secundam sententiam se validissimè expugnare arbitratur loco superius citato. Altero, quia titulus iustitiæ titulo gratiæ è diametro repugnat. Sed hoc argumentum dissoluimus ad finẽ primi dubij huius quæst. cum de gratia, quæ data fuit Adæ in statu innocentiæ loquebamur.

Altero argumento vtitur, quod in hunc modum habet. Sequeretur, inquit, quod possemus probabiliter dicere, conferri homini primam gratiam duplici titulo cum primum iustificatur, titulo videlicet diuinæ misericordiæ, & liberalitatis: atque titulo itidem iustitiæ fundatæ in merito eius, qui iustificatur. Nam posset dici, quod per opus contritionis, vt gratia formatum, mereretur de condigno eandemmet gratiam, quam prius natura ex Dei liberalitate, & misericordia accepit: at consequens nullatenus est admittendum, erraret enim in fide, qui illud admitteret: ergo, &c.

Huic argumento duplex se offert solutio, & vtraq; sufficientissima. Altera colligitur ex doctrina Caiet. in opusculo de fide, & operibus contra Lutheranos cap. 9. & dico, quod vt haberet locum hæc doctrina de duplici titulo, necessum erat, quod gratia non prius conferretur de facto ex titulo misericordiæ, quam eam, is qui iustificatur, de condigno mereretur. Nam si est habita, & consecuta gratia, quando intelligimus actum sufficientem ad merendum, iam gratia nequit habere rationem præmij: ac proinde, neque potest sub merito cadere. Etenim nemo, id quod iam habet, & actu possidet tanquam proprium bonum, potest expectare ab alio, vt præmium sui meriti recipiendum, neque etiam implicita, & virtuali expectatione, quæ intrinsecè clauditur in merito. Quod. n. quis habet quid sperat, dixit Apost. Rom. 8. Cum ergo prima gratia necessario præsupponatur in anima ad contritionem formatam, consequens fit, ipsam nullatenus posse induere præmij rationem, respectu eiusdem contritionis.

Secunda solutio colligitur ex dictis à nobis quæstione præcedenti. Et dico breuiter, nam multa ibi diximus de hac re, quod id quod est propriũ, & per se prin-

se principium alicuius meriti, nequit vlla ratione esse eiusdem meriti præmium: at ille contritionis actus omnem meriti rationem ex prima gratia, vt à proprio merendi principio sortitur; vnde non potest esse eiusdem gratiæ meritorius.

§.4. *Secunda Conclusio.*

PRima sententia, quæ absolutè fatetur Angelos ex Christi meritis gratiam accepisse, & gloriã, probabilis est. Patet, nam superius diximus esse probabilem sententiam affirmãtem, quod Christi prædestinatio non præsupposuit originalis peccati præscientiam, & quod Christus fuit prædestinatus ante præscientiam, & præordinationem omnium rerum naturalium. Hac autem sententia supposita, non difficile erit intelligere Angelos fuisse ex Christi meritis prædestinatos.

Sed rogat quispiam, quibus meritis Christus Angelorum gratiam, & gloriam promeruit. Nam omnia Christi merita ad opus redemptionis spectarunt: quoniam omnia, vt dicebamus superius, fundata fuerunt in illa prima voluntate, qua Christus ingrediens in mundum seipsum obtulit in sacrificium, & hostiam, vt Deum humano generi placatum redderet, & beneuolum: & cum redemptionis opus ad Angelos non attineat: nullum Christi meritum relinquitur, quo Christus gratiam, & gloriam promeruerit.

Respondeo. Hoc argumentum est satis difficile, & vt aduerti superius, magnam affert probabilitatẽ sententiæ S. Tho. dicenti Christum prædestinatum fuisse, supposita originalis peccati præscientia. Nam res est mirabilis, quod Christus fuerit prædestinatus non præuiso originis peccato, neq; in eius remediũ, sed in exaltationem creaturæ intellectualis, & rationalis, quodq; ante eiusdem peccati præscientiã Deus prædestinauit Angelos ex Christi meritis, & quod nulla fuerint præordinata neq; præscita Christi merita: non ignoro communem huius argumenti euasionem, nimirum, quod Deus confusa quadã ratione cognouerit merita Christi, quia vngendus erat oleo lætitiæ, & exultationis pręẽ participibus suis, vt diligeret iustitiam, & odio haberet iniquitatem, atq; adeo non poterat esse non euidens Deo morali euidentia, eum aliquot, & multa habiturũ merita, propter quæ Deus Angelos prædestinauit. Verumtamen hæc solutio minimè satisfacit. Nam quod Deus in illo rationis signo non determinatam præscientiã, & prouidentiam habuerit meritorum Christi: sed confusam, & saltem ex parte obiecti imperfectam, quę potuit esse congruentiæ causa? & quam obsecro probabilem possumus assignare rationem? & cũ posset Deus determinata aliquot Christi præuidere merita, quare hac præuisione inexpectata continuo de Angelorũ prædestinatione tractauit? Nonne conuenientior erat prouidẽtiæ ordo, quod prius definiret, & præordinaret Deus, ea quæ ad Christũ attinebant, quam quod quidpiam, vel de Angelis, vel de hominibus tractaret? præsertim cum tam sit his Theologis persuasum, omnia pp Christũ ex primaria Dei intentione fuisse præordinata, & disposita: sed his omissis ad insinuatum argumentum, sic respondebit Theologus, cui sententia prima grata fuerit, & probata, quod per eadem opera, quibus Christus hominibus redemptionis, & sanitatis promeruit gratiam, meruit quoque Angelis gratiam, & essentialem gloriam. Alia tamen, & alia ratione: etenim quatenus illa opera aliquo modo attinuerunt ad passionem, & mortem Christi profuerunt hominibus, vt redemptionis opera, quatenus vero procedebant ex charitate, & ex virtutibus, quæ poterãt conuenire Christo etiam si impassibile, & immortale corpus assumeret, gratiam, & gloriam Angelis meruerunt. Et hæc solutio non est cur improbabilis habeatur, vnde illa prima sententia non debet censeri improbabilis.

§.5. *Tertia conclusio.*

PRobabilior est tertia sententia, quæ negat Christum Angelis gratiam, & essentialem gloriam promeruisse. Docet hanc conclusionem S. Thom. loco ibi citato, & in 3. dist. 13. q. 2. ar. 2. quæstiun. 1. & q. 29. de veritate ar. 7. & quidem si quando S. Tho. oppositam sententiam docuit, vt planè docuisse videtur in loco superius citato super Ioan. non in ea sententia perstitit, sed locis nunc citatis eam te ipsa mutauit; & aduertat Thomista cui placet S. Thom. mentem radicitus penetrare, quod cum S. Thom. 3. p. q. 7. ar. 9. dixerit Christum esse vniuersalem causam totius gratiæ. Quæ verba ad Angelos quoque extendi videbantur, postea in art. 11. mentem suam exponens, hanc sententiam his verbis limitauit. *Gratia collata est animæ Christi sicut cuidam vniuersali principio gratificationis in humana natura.* Ecce quẽadmodum non appellauit Christum vniuersale principium gratificationis absolutè: sed cum illa limitatione in natura humana.

Eandem sententiam docent grauissimi Theologi in 3. dist. 13. S. Bonauen. ar. 2. q. 3. Durand. q. 2. Paludan. q. 1. Insinuat Alexan. Alens. 3. par. q. 12. memb. 3. ar. 2. & 3. docent etiam Abulen. in cap. 17. Matth. quæst. 107. Driedo lib. citato tit. 4. cap. 2. par. 8. Fauent quamplurimum Sancti Patres in locis quibus eis sermo incidit de parabola centum ouium, quæ habetur Matth. 18. & Luc. 15. colligitur hæc sententia ex litteris sacris 2. Corinth. 5. *Si vnus mortuus est pro omnibus: ergo omnes mortui sunt.* Sensus est, quod ij pro quibus mortuus est Christus mortui fuerunt per peccatum; quod Angelis conuenire non potest.

Hoc testimonium fateor non magnam vim habere ad huius sententiæ, & conclusionis persuasionẽ. Diceret enim quis in fauorem alterius sententiæ, quod sicut Christus non propter seipsum mortuus est, neq; pro se Crucis sacrificiũ obtulit, vt in Cõcil. Ephesin. primo can. 10. definitur: & tamen per mortem meruit sibi exaltationem sui nominis, & ipsam corporis gloriam: ita morte sua meruit Angelis essentialem gloriam, non tamen pro ipsis mortuus est. Paul. vero in citato testimonio non de omnibus, quibus Christi passio profuit loquebatur, sed de his tantum pro quibus Christus mortuus est.

Sed adsit iam secundum testimonium, quod magis ad rem attinet. ex eodem Paul. desumptum ad Hebr. 2. *Qui enim*, inquit, *sanctificat, & qui sanctificantur, ex vno omnes*, idest, ex vno primo parente, scilicet Adam. Et idem sensus fiet, si in singulari

Digitized by Google

legamus, qui sanctificatur, vt legit Dionys. Alexan. Epistol. contra Paul. Samos. quæ habetur in Bibliot. Sanctorum Patrum. Insinuaturque ista lectio à Dionys. cap. 4. cœlest. hierarch. Et tunc sensus fit, quod Christus, qui sanctificat, & qui sanctificatur, & omnes, qui ad ipsum, & ad eius sanctificationem pertinent, ex vno primo parente deriuantur. Et quod in hoc loco de hominibus tantum loquatur, & non possint hęc verba intelligi etiam per extensionem, ad Angelos, ita quod sensus fiat; Ex vno omnes, idest, ex vno Deo omnium conditore, (quem tamen sensum graues insinuarunt Authores) constat ex sequentibus verbis; quia ergo pueri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem. Quibus verbis Paul. videtur exponere id, quod antea dixerat, ex vno omnes, idest, omnes carni, & sanguini participant ex vno primo, & communi parente acceptis: Et quod non de Angelis loqueretur Apost. adhuc magis constat ex verbis mox sequentibus. *Nusquam enim, inquit, Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.*

Probatur tertio ex illo Apocal. 7. vbi dum Angeli, & homines agunt gratias pro sua beatitudine, & æterna consequuta salute, homines, & Deo, & agno gratias agunt: Angeli vero soli Deo nulla agni mentione facta: quod signum est Angelos ob id non agere gratias Agno, quia gloriam suam essentialem non recognoscunt ab ipso acceptam. Deinde probatur ratione iam insinuata, videlicet, quod virtus Christi Domini est virtus redemptoris, & ita dicebat Pau. ad Ro. 3. *Quod Deus proposuit Christū propitiationem per fidem in sanguine eius*, Angeli vero redempti nō sunt, neq; ad Christi redemptionem eorū gratia, & essentialis gloria attinēt. De gloria essentiali limitatē loquor: nam accidentalis gloria, quę ex Christi meritis accrescit Angelis, ad virtutemq; redēptoris pertinet, non ex parte recipientis subiecti, Angeli.n. redempti non fuerunt, sed ex parte principij, & ex parte obiecti. Ex parte quidē principij, qm huiusmodi accidentalis gloria, ex beneficio redēptionis humanæ ad Angelos per modum cuiusdam redundantiæ deriuatur, eo quod deseruiunt Christo redemptori, eique ministrant in opere redemptionis nostræ, quia omnes sunt administratorij spiritus propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Et ita conueniens fuit, vt aliquem fructum ex Christo, & ex virtute eius reportarent. Imo neq; est omnino improbabile, quod hæc accidentaria gloria rationem præmij sortiatur respectu obsequiorum, quæ Christo hominum redemptori exhibent, in opere redemptionis humanę. Hoc quibusdam improbabile apparet, eo quod, qui ita dicit, constituit Angelos viatores, cum sint tamen in termino, ac proinde extra viæ statum. Sed nihil inconuenit asserere Angelos esse simpliciter beatos, & in termino, & secundum quid viatores respectu accidentalis gloriæ, quam ex Christo accipiunt. Et sicut non dedecet beatum, quod eius felicitas accidentaliter perficiatur, ita neque eum dedecet hanc perfectionem mereri: sed oppositum est probabilius. De qua re in 1. par. q. 62. 63. & solet etiam versari q. 64. cum agitur de pœna dæmonum accidentaria. Ex parte vero obiecti, quoniam omnes reuelationes, quas Angeli nouiter accipiunt, vniuersaque accidentaria gaudia, quibus denuo perfruuntur, circa mysterium humanę redemptionis versantur. Deniq; hæc eadem sententia à posteriori probatur. Si contraria sententia vera esset, dicendum consequenter foret, quod Angeli non consequuti sunt essentialem gloriam vsque ad Christi mortem: sicut neq; Patres veteris testamenti eam fuerunt assequuti: non enim decens videtur, quod per Christum Angeli ad essentialem gloriam inducantur, & quod prius ipsi beatificarentur, quam Christus, prius membra, quam caput. Consequens autem aduersatur fidei, quam docuit Christus Matth. cap. 18. *Angeli eorum vident faciem patris mei, qui in cœlis est.* Vera ergo est hæc sententia, quam nostra 4. conclus. docet.

Duæ præterea aliæ congruentiæ ad huius veritatis persuasionem sese mihi offerūt. Prior est. Angeli per se primo, & directè creati sunt, vt seruirent Deo, essentq; ministri eius in his, quæ sunt propria Dei, qualia sunt spiritualia omnia ministeria, & quæ non tam exterius, quam interius geruntur, cuiusmodi sunt illuminationes, mysteriorum reuelationes, &c. Nam quia Angeli sunt spirituales creaturæ, sunt ad hæc officia, & ad obsequia Deo, vt Deo, exhibenda valde proportionati. Potest colligi hæc veritas ex illo Iob 4. *Ecce qui seruiunt ei, &c.* Et ex illa Psal. 103. *Qui facit Angelos suos spiritus*, quorum verborum is est sensus: quod Deus spiritus facit Angelos, idest, ministros suos, & nuncios, Angelus enim idem pollet, quod nuncius; & colligitur ex locis omnibus scripturæ sacr. in quibus sermo fit de assistentia Angelorum coram Deo. Et de promptitudine qua sunt parati ad ministrandum Deo. Daniel. cap. 7. Tob. 12. Isa. 6. Fateor, quod in hoc vltimo loco de Christo potius, vt homine, quæ de Deo, vt Deo fit sermo.

Sed vlterius pergo in hac exponenda congruentia: Etsi fateamur Christi prædestinationem ordine causæ finalis antecessisse decretum, & prædestinationis, & creationis Angelorum. Fateri quoque debemus, quod per se primo creati sunt, & prædestinati in Dei ministerium, & obsequium, & vt Deus ministros sibi proportionatos, suis haberet paratos obsequijs. Et quod secundario, & quasi consequenter ad Christum, & propter Christum, fuerunt & creati, & prædestinati, quod colligo ex illo Paul. ad Heb. 1. *Et iterum introducens primogenitum in orbem terræ dicit. Et adorent eum omnes Angeli eius.* Pondero hæc verba, *Angeli eius*, hunc enim sensum mihi reddunt, quod spiritus, qui olim erant Angeli eius, idest, ministri eius, prout erat verbum, & splendor Patris, & figura substantiæ eius, atque patris etiam vnigenitus, de quo Paul. ibi loquutus fuerat, seruiant quoque illi in humana existenti natura, in qua primogenitus est in multis fratribus, vt Cyrill. Alex. sæpe, & alij nonnulli Patres explicuere, quod non ita est intelligendum, vt illud Dei imperium, quo præcepit Angelis, vt seruirent Christo, tunc primum fuerit eis denuntiatum, & intimatum, nam ex instanti suæ iustificationis, vt superius dicebam, ipsum cognouerūt, vt futurum eorum caput, & Dominum. Sed denotat hic modus loquendi Pauli, quod Deus, qui vt Deus, est proprius Angelorum Dominus: & in cuius ministerium, ex primæua creatoris intentione fuerunt creati: subiecit ipsos Christo vt homini: quasi designans eis principale ministerium, quod ab ipsis exigebat, quod, scilicet, filio suo homini facto summa

cum

Digitized by Google

cum diligentia assisterent,& inseruirent, haberétq; Seraphin alas duas paratas ad volandum in exequẽdis mandatis Christi.

Colligo præterea hanc sententiam ex eo, quod Apoc.7. Angeli non Agno,sed Deo soli gratias egerunt, quasi recognoscentes ipsum vt proprium Dominum,in cuius obsequium, & gloriam per se primo conditi fuerant:& Christo, vt homini,quasi per redundantiam deseruiunt; quia videlicet in ipso seruiunt ipsi Deo Domino suo. Homines autem, etsi secundum communem creaturarum rationem,Deus propter seipsum condidit, specialiter tamen creati sunt Christo accõmodati,vt eius essent, & fratres,& serui: vt nimirum seruirent ei tanquam primogenito, quem Deus Dominum eorum constituit: sicut Sanctus ille cæcus Isaac Iacob electione Dei primogenitum Dominum fratrum suorum constituit, Gene.cap.27. Et hinc est,quod licet ipse non confundetur nos vocare fratres suos,vt aduertit Pau. ad Heb. 2.nos tamen non regulariter eum vocamus fratrem, sed Dominum potius: & ita Paulus quem Ecclesia in assiduis precibus imitatur, tertio quoque verbo Christum appellat Dominum nostrum. Et discipuli quos ipse & sermone,& opere vt fratres tractabat,vt pater ex illo Matth.cap. vlt. *Nunciate fratribus meis, &c.* Eum tamen spiritu Dei inspirati, & directi, vocabant Dominum, agnoscentes se ad hoc vocatos, imo & conditos, vt ei seruirent, fraternali tamen amore ducti. Et notandum, quod etiam ante quam Christus per passionem, & mortem homines redimeret, Apostoli ipsum vocabant Dominum, vt non solum iure redemptionis,sed etiam & titulo primogenituræ intelligamus Christo deberi speciale dominium. Et ita ipse Ioan.13.dicebat, *Vos vocatis me Magister & Domine, & benedicitis,sum etenim.* Itaque homines conditi sunt, & prædestinati, vt Christo deseruirent,quia sunt proportionati eius ministri,& ita in negotio fundationis, & erectionis Ecclesiæ nõ Angelos elegit Christus cum posset, sed homines, Ephes.c.4. *Quosdamque ex eis dedit Apostolos,quosdã Euangelistas, &c. in opus ministerii.* Olim autem priusquam Deus esset homo in illa antiquiore Ecclesia, in eiusque fundatione Angelico ministerio vsus fuit: lex enim per Angelos data est. Acto.7.& ad Galat.3.

Ex his ergo colligo, rationabiliter dicendum esse, quod Angeli non à Christo vt homine, sed immediatè à Deo & gratiam & præmium essentiale suorũ meritorum,& obsequiorum,quibus deseruiunt, receperunt tanquam à proprio Domino, & cui per se primo dicata habẽt,& seipsos,& omnia sua. A Christo vero acceperunt accidentariam gloriam, veluti secundarium quoque,& accidentarium præmiũ: eo quod secundario ei dati sunt vt ministri, & vt ei in negotio salutis nostræ peragendæ obsequia præstarent. Neque erraret,vt dixi,qui diceret: gloriam accidentalem,quam Angeli à Christo,& ex eius meritis accipiunt, rationem sortiri accidentarij præmij, etsi probabilius oppositum esse crediderim: de quo alias. Homines autẽ in suo essentiali præmio à Christo Domino nostro pendemus, & omnia spiritualia bona per ipsum accepimus: neque Pater benedicere nos voluit spirituali paterna benedictione, nisi in primogenito fratre nostro Christo, quem nobis præfecit in caput & dominum. Hoc adeo verum est, vt sit probabile, vt diximus, quod etiam gratia Adę collata, etsi primum respectum habuerit ad solum Deũ tãquam ad vniuersalem totius ordinis gratiæ auctorem, non tamen sine Christo fuerit accepta, iuxta modum superius expositum.

Altera & posterior congruentia sumitur ex ratione finis. Nam quia Angeli creati sunt propter Deũ, vt propter finem præcipuum,& primarium. Christus vero vt homo fuerit secundarius finis, & minus principalis: idcirco congruum apparet, quod gloriã præcipuam & essentialem à solo Deo acciperent, à Christo vero minus principalem, & accidentariam. Quæ ratio fortassis haberet etiam locum in hominibus, nisi titulus interueniret redemptionis, propter quem omnia sua Christo vt homini debent: & ita gratia collata Adæ ad Deum reducimus, & non ad Christum, per se loquendo. Nam licet ex meritis Christi fuerit collata; hoc vero non fuit, vt erat illius status gratia: sed quatenus reparanda per Christum, & in suis meritorijs operationibus, in quas Adam in statu illo se exercuit, viuificanda. Et hæc sufficiant in tertiæ conclusionis corroborationem.

§.6. *Solutiones argumentorum in oppositum.*

AD argumenta à principio dubitationis huius proposita, respondeamus deinceps oportet. Et quidem de intelligentia, & explicatione illius Pauli testimonij, ex quo tota vis primi argumenti conficitur, memini me superius dixisse. Vnde nunc breuiter dico, ibi de hominibus tantum fieri sermonem à Paulo: & illud verbum, *Adduxerat*, idem pollet, quod adducturus erat. More namque Prophetico loquitur ibi Pau. Prophetis enim mos est, ea quæ futura sunt præterita nuncupare propter euentus certitudinem. Nam ea, quæ diuina sunt præordinatione dispositaa tam infallibiliter euenient, atque si extarent olim facta, vnde ab æterno sunt diuino conspectui præsentia.

Ad secundum argumentum. Respondetur secundum intelligentiam Aug. S.Tho. & aliorum sacræ paginæ interpretum, dictionem, *Plures*, non esse ibi accipiendam comparatiuè, sed positiuè, ita vt sit sensus: quod ex delicto Adæ multi moriuntur, & ex Christi gratia multi etiam iustificantur: iuxta quod subdit statim Apost. quod *Sicut per vnius inobedientiam peccatores constituuntur multi, ita & per vnius Christi obedientiam iusti constituuntur multi*, respectu quorum abundat gratia Christi, supra delictũ Adæ: quia peccatum Adæ tantum se extendit ad peccatum originale aliorum: gratia autem Christi extendit se etiam ad delenda peccata actualia, vt explicat ibidem S.Thom. S. Ambros. in comment. huius testimonij, eos appellat mortuos ex peccato Adæ, qui eius præuaricationem peccatis mortalibus immitantur: sed hæc intelligentia cum attentione est suscipienda, ne occasionem præbeat hæreticis Pelagianis, & alijs negandi peccatum originis, quod minime Ambros. negauit, sed affirmauit, & prædicauit quam sæpius: sicut & alij Patres, qui quandoque etiam peccatum Adæ ad nos transfusum explicant per imitationem, qua nos ipsum peccantes imitamur: quod ob id fecerunt, quia originis peccatum pri-

primum est omnium peccatorum actualium seminarium, primaque radix, sed de hoc alias.

Posset secundo responderi iuxta prædicta, quod gratia Christi etiam se extendit ad plures comparatiué quam peccatum Adæ: eo quod peccatum originis nullatenus attingit Angelos. Gratia autem, & virtus Christi, ad ipsos etiam se extendit Angelos, eorum gloriam accidentaria perfectione consummans: quæ licet comparatiué ad essentialem gloriam donum sit minoris momenti, absolutè tamen, & secundum se considerata, magna perfectio est, & præclarum donum.

Ad tertium argumentum respondetur, Christum rationis ordine prædestinatum fuisse, prius quam prædestinarentur Angeli, & quam totius orbis machina fuerit à Deo præordinata. Hoc autem non fuit in ratione causę meritoriæ, sed in ratione tantū causę finalis: quatenus omnia fuerunt ordinata, & disposita ad Christi gloriam, & Angeli prædestinati fuerunt, vt Christo deseruirent. Etenim Christus, vt causa meritoria per se primo fuit datus humano generi in remedium originalis peccati. Itaque Angelis fuit finis, hominibus vero finis, & redemptor, causaque meritoria, & satisfactoria. Vnde non est concedendum, si formaliter, & rigorosè loquamur, pręscientiam meritorum Christi antecessisse prædestinationem Angelorum: nec quod Christi prædestinatio, qua ratione fuit prædestinatus redēptor, præcessit Angelorum prædestinationem: quoniam tota antecessio inter ea, quæ ab æterno fuerūt à Deo pręordinata, & disposita, consideranda est secūdum dependentiam, quam res præordinatæ inter sese habent. Vnde quia Angeli non pendent à Christo, vt à causa meritoria, neque vt à redemptore, sed tantum, vt à fine cui subijciuntur, & in quem ordinantur: Hinc fit, quod Christus, vt redemptor humani generis, & vt causa meritoria salutis humanæ non antecessit prædestinationem Angelorum in Dei præscientia, sed solum antecessit secundum substantiam incarnationis suæ.

Et eadem ratione posset dici, quod præscientia originalis peccati non antecessit Angelorum prędestinationem, eo quod Christus, quatenus fuit prædestinatus in remedium peccati, non attinuit ad Angelorum prædestinationem, neque fuit eius causa, atque adeo neque præscientia peccati quicquam retulit ad prædestinandos Angelos.

Sed dicetur etiam satis probabiliter, quod licet Christus per se primo tantum fuerit causa meritoria comparatione ad homines, in quorum redemptionē prædestinatus est, sed nihilominus ipse Christus vt redemptor humani generis, & vt causa meritoria prædestinationis hominum, habuit rationem finis gloriæ Angelicæ, & prædestinationis Angelorum: ita quod Angeli prædestinati sunt ad Christū, & propter Christum redemptorem hominum, vt ei deseruirent, assiduaq; præstarent obsequia in opere redemptionis nostræ. Itaque ipsa ratio causæ meritoriæ intrat rationem finis prædestinationis Angelicæ, veluti quædam pars, seu conditio ipsius finis. Ex quo tamen non sequitur, quod Christus fuerit causa meritoria respectu Angelorum.

Ad confirmationem. Respondetur non pertinere ad dignitatem Christi extollendam, & amplificandam, quod gratia, & gloria Angelorum habita sit ex Christi meritis, quoniam tota virtus gratiæ, & meritorum Christi consideranda est intra latitudinem redemptionis humanæ. Est enim gratia Christi gratia redemptoris, saluatoris, & spiritualis medici, atq; adeo propriè vocatur gratia sanans. Et qm̄ in sanitate quam efficit gratia in remedio originalis peccati splendescit tota ipsa diuinæ gratiæ virtus. Tum extēsiuè, quia totam integram humanam naturam respicit. Tum intensiuè, quia omnes effectus gratiæ possibiles attingit: Idcirco Christi gloria in ostensione, & manifestatione sanantis gratiæ posita est. In ea enim ostendet Deus in superuenientibus seculis superabundantes diuitias gratiæ, & gloriæ suæ.

Ad quartum argumen. Mag. Med. sentire videtur Angelos non cognouisse per fidē incarnationis mysterium. Sed iam dixi à principio huius difficultatis contrariam sentētiam communiorem esse: qua supposita ad argumentum negatur antecedens. Estque aduertendum, quod fides infusa in duplici sensu potest fides Christi vocari, altero ex parte obiecti, quatenus, videlicet, per hanc fidē creditur ipse Christus, estq; Christus obiectum eius, altero vero ex parte principij, idest, quod sit fides ex Christi virtute, & meritis habita. In priori ergo sēsu Angeli Christi fidem habuerunt, minime tamen in sensu posteriori. Et quoniam antecedens argumenti hunc posteriorē sensum reddere videtur. Idcirco absoluté id negauimus. Posset tamen claritatis causa distingui iuxta prædictam fidei distinctionem.

Hinc sequitur, quod in illo signo rationis, in quo Angeli prædestinati sunt ad essentialem gloriā, Christus finis quidem fuit Angelorum, & ipsorum glorię, non vero fuit eorum caput, quia licet cognouerint Christum per fidem, vt finem totius Angelicæ gratiæ, nullum tamen in eis influxum habuit.

Si autem quæras, quando incepit Christus caput esse Angelorum. Resp. quod continuo, vt homo peccauit, Angeli, vt ministri Christi, tractare ceperunt de negotio reparationis humani generis: atq; adeo ex tunc cęperunt membra Christi vocari, & esse, & tunc acceperunt influxū pertinētem ad Christi merita. Quo fit, vt si vera est illa sentētia, quam superius valde probabilem reputauimus, gratiam, videlicet, collatam Adæ in statu innocentiæ ex Christi meritis acceptam fuisse, consequenter dicendum esse apparet, Christum prius fuisse caput hominum, quā Angelorum: quoniā Christus pro illo statu fuit caput hominū, influens in eos gratiā, & cætera supernaturalia charismata. Non vero fuit Angelorum caput, quia nullū in eos habuit influxū antequā primi homines peccarent, & de remedio peccati ipsorum tractaretur. Influxus est enim, qui ex virtute Christi deriuatus fuit ad homines in statu innocentiæ constitutos, non pertinuit ad Angelorū ministerium, saltem vt erant ministri Christi: quia totū ministeriū ipsorū Christo subordinatum, circa peccati remedium est considerandum. Etenim licet homines in illo statu gratiam ex Christi meritis acceperint, nullis tamen legibus, & ceremonijs in illo statu vtebantur specialiter dicatis Christi obsequijs, & cultui, sed omnia, quæ ad Christū pertinebant, peragebantur interius inter Deum, & hominem: atq; adeo cessabat necessitas Angelici ministerij erga Christum: quæ tamen con-

continuo post peccatum incepit.

Sed iam ad vltimum argumentum respondeo, quod vt dixi superius, S. Thom. multis in locis nostram hanc apertissimè sententiam docuit: quamuis super Ioan. in contrariam opinionem inclinauerat, quia probabilis sententia est, & visa tunc fuit S. Th. idonea ad commendationem, & exaltationem gratiæ Christi. Sed reuera magis, & excellentius eam commendat nostra sententia, secundum quam gratia Christi, ex vi prædestinationis Ipsius Christi, se explicat in omnes effectus gratiæ possibiles, & in suam omnem excellentē perfectionem: sanat enim, & sāctificat simul: quod in Angelis locū nō habuit.

Posset dici secundo, S. Thom. nihil aliud docuisse, quam quod gratia Christi extenditur ad Angelos, quatenus eorū gloriam perficit, & consummat, iuxta modum à nobis superius expositum.

QVÆSTIO SEPTIMA.

AD vltimam tandem, & septimam nostræ relectionis quæstionem deuentum est, in qua id proposuimus ad disputandum, & definiendum, num habitualis Christi gratia ex vi prædestinationis ei competat. Quam rem vt exacta resolutione definiamus, necessarium fuerit exponere, quisnam fuerit terminus prędestinationis Christi, & an vnicus fuerit, an potius multiplex: & denique incidenter explicare oportebit, ea quæ ad exactam intelligētiam prædestinationis Christi pertinent. In tres ergo dubitationes totam huius septimæ quæstionis seriem distribuendam fore putaui. In prima tractabo de obiecto prædestinationis Christi. In secunda de proprio, & formali eius termino. In tertia denique, ad doctrinæ complementum de ipsius prædestinationis Christi virtute, & causalitate in nobis differendum erit, vnde dubitatio tertia illa erit, An Christi prædestinatio causa fuerit prædestinatiouis nostræ.

SECTIO I. DVBITATIO I.

In qua disputatur de obiecto prædestinationis Christi.

§. 1. *Præmittuntur aliqua notabilia pro intelligentia quæstionis, & explicatur quid Christi vox designet explicitè, & quid sit terminus vnionis hypostaticæ.*

AD inchoationē ergo primi dubij, in cuius enodatione tantisper erit immorandum, principio illud est animaduertendum, certum esse, & statutum apud vniuersos Theologos, mirabilem duarum naturarum diuinæ & humanæ vnionem, in vna eademque persona prædestinatam fuisse ab æterno, specialique Dei consilio, & decreto præfinitam, quod S. Thom. 3. par. quæst. 24. art. 1. satis confiderate animaduertit. Cuius rei ea est ratio, quæ ex doctrina S. Thom. ibidem colligitur: quod ineffabilis hæc, & mysteriosa vnio maximum opus est, summeq; gratuitum, quod Deus ab æterno efficaci volūtate decreuit in tempore acceptabili, & in die salutis efficere. Hoc autem decretum, quid aliud esse potuit, quam æterna prædestinatio? Et confirmatur ex Pau. qui 1. Corin. 2. & ad Eph. 1. & 3. vocat hoc sacramentum absconditum à sæculis in Deo, vocatq; prædestinatam sapientiam, quam Deus ante sęcula in gloriā nostram prædestinauit.

Secundo est notandum bifariam aliquid prædestinatum dici posse: vno modo absolutè, ita vt neqi explicetur obiectum, neque terminus, sed res ipsa prędestinata, & præordinata efficaci præordinatione æterna. In quo sensu vnio duarum naturarum diuinæ & humanæ in vno supposito, quæ dicitur hypostatica vniò, prædestinata fuit ab æterno. Secundo modo dicitur aliquid prædestinatum, habito respectu ad obiectum, & terminum, vt cum dicimus, Petrum esse prædestinatum ad gloriam. In quo sensu quatuor inuoluuntur, scilicet, actio prædestinantis, subiectum prædestinationis, illud videlicet, in quo subiectatur prædestinationis actio, obiectum prædestinationis, id est, persona, aut res, quæ prædestinatur, (vocatur enim obiectum prædestinationis, quatenus est obiectum circa quod versatur ipsa prædestinationis actio.) Et deniq; terminus ipsius prædestinationis, puta bonum illud, ad quod quis prædestinatur. V. G. in prædestinatione Petri omnia ista quatuor reperiuntur. Deus prædestinans, actio qua prædestinauit, obiectum prædestinationis, puta Petrus, terminus denique, scilicet gloria. Et in hac secunda consideratione in præsentia tractamus de prædestinatione Christi. Et quidem de eius subiecto non est in pręsentia tractandum.

Esset. n. valde vniuersalis, & extensa disputatio. Sed supponendū est ex his, quæ dicunt Theologi cū S. Thom. 1. par. q. 23. Subiectum proximum prædestinationis ipsum esse Dei intellectum: quoniam prædestinatio est actio intellectus practici diuini. De prædestinationis actione perpauca dicemus, & ea duntaxat, quæ necessaria erunt ad exactam præsentis disputationis intelligentiam. De duobus ergo postremis de obiecto, videlicet, & termino, in hac septima quæstione potissimum differitur. Et in hoc primo dubio de obiecto potissimum est disputandum, dixi, potissimum: quoniam non poterunt non aliqua intermisceri, quæ terminum huius ineffabilis prædestinationis attingant. Sed priusquam tem aggrediar, aliquot erunt dicenda de ipsa prædestinatione, secundum communem rationem considerata: quibus explicabimus secundum illud membrum factę distinctionis, quod pertinet ad ipsum prædestinationis actum.

Quocirca tertio est aduertendum cum Durand. in 3. d. 7. q. 3. Tria necessario requiri ad veram prędestinationis rationem. Primū, quòd illud ad quod quis à Deo prædestinatur, sit infallibiliter aliquando futurum. Alias. n. Dei prædestinatio neque infallibilis esset, neque vero efficax, quod citra magnum errorem dici non potest. Nam prædestinatio, & præscientiam futurorum includit, & efficacem Dei voluntatem secundum rationis ordinem præsupponit, Et sicut ex priori omnimodam habet infallibilitatem; ita & ex posteriori maximam efficaciam sortitur,

titur. Secundum est, vt id ad quod quis prædestinatur, non ex naturali debito, sed ex dono gratiæ ei competat. Nam licet iuxta fermonis latini proprietatem verbum hoc Prædestinare, tam ad ea, quæ ex naturali rerum ordine, quam ad illa, quæ ex speciali Dei gratia proueniunt, posset extendi: at scriptura sacra, sacrique, & ecclesiastici Authores limitatius hac vtuntur voce, videlicet, vt Dei prouidentiam, & præordinationem eorum bonorum denotat: quæ ex liberali Dei donatione, & gratia promanant. Ex quo sequitur, quod prædestinatus aliqua ratione debet esse prædestinante inferior, eiq; subiectus, & subordinatus: tum quia subest eius prouidentię, & preordinationi: tum præcipuè, quia speciale beneficium, & donum ab eo suscipit. Ternum denique est, vt & prædestinatio, & prędestinatus, & prædestinationis obiectum antecessionem aliquam habeant respectu eius, ad quod prædestinatur, quod diximus terminum prędestinationis vocari. Et hoc quidem de prędestinatione satis est manifestum: nā cum sit actus diuini intellectus, non potest non esse æternus & increatus: ac proinde necessum est antecedat creatum bonum, quod diuinę prędestinationis ordini subest. Sed & illa dictio, Prę, ex vi suę significationis antecessionem denotat. Quod vero prędestinatus, seu, quod idem est, prędestinationis obiectum aliqua debeat ratione ad ipsum prædestinationis terminum presupponi, facilè ex eis, quę ad prędestinationem diximus esse necessaria, in hunc modum probatur: id ad quod quis prædestinatur, non ex connaturalitatis debito, sed ex dono, & gratia debet ei conuenire: ergo pręsupponit ipsum prædestinatum, secundum aliquod esse sibi naturale, & proprium: nam gratuita & liberalis donatio necessum est presupponat subiectum, cui fit. Verum est, quod hęc antecessio siue prędestinationis, siue prędestinati non oportet quod sit secundum temporis durationem: possibile namque fuit Deo Angelum Gabrielem ab ęterno producere, & ipsum ad gloriam ei ab æterno simul cum natura conferendam prędestinare, qua hypothesi data, nulla temporis ibi interueniret antecessio.

Satis ergo fuerit ad rationem prędestinationis seruandam, vt hęc antecesśio secundum verum naturæ ordinem intelligatur: intellectus namque diuinus cuius opus est prædestinatio, potest præordinare, & disponere ea, quę non temporis duratione, sed naturę ordine inter se se comparantur.

Quarto notandum. Duplicem esse prędestinationem: alteram simpliciter: alteram vero secundum quid. Cuius distinctionis ratio ex terminorū diuersitate pensatur: illaque simpliciter, & propriè prędestinatio censenda est, cuius terminus est bonum supernaturale, quod in supernaturali ordine vltimum bonum est, & maximum eorum omnium ad quę rationalis creatura iuxta communem Dei legem ordinari potest, & referri, cuiusmodi est vita ęterna. Loquor de bonis, quę intrinsecam in ipsa creatura perfectionem constituunt, & non de vltimo, & optimo illo bono extrinseco, quod est ipsa Dei Optimi max. gloria: quę est vltimus & hominis, & omnium creaturarum finis. Illa vero est prędestinatio secundum quid, cuius terminus est quoddam particulare bonū, quod ad bonum aliud excellentius, tanquam ad vlteriorem finem ordinatur: cuiusmodi fuit pręelectio, & pręordinatio, qua S. Petrus prædestinatus fuit à Deo in Apostolorūq; Principem, & maximum Ecclesiæ pastorem. Nam hoc bonum particulare fuit in communem Ecclesię vtilitatem, atq; in vltimam animarum salutem destinatum.

His ita suppositis examinare tentabimus in hoc primo dubio. Quodnam sit prędestinationis Christi obiectum. Et quidem cum tria in Christo reperiamus, Diuinum suppositum, humanitatem, atque ipsum denique totum Christum diuino supposito & humanitate constantem. De diuino verbo nulla potest suboriri dubitatio, si secundum seipsum consideretur: cum enim sit incapax suscipiendæ gratię incapax quoq; est prędestinationis: deest enim illi secunda conditio, ex his, quæ diximus ad prędestinationem esse requisitas. Quocirca tota dubitatio est de alijs duobus. Et quid de vtroque sentiendum sit, in huius disputationis discursū est à nobis examinandū. Primum autem tractabimus de Christo: an, videlicet, sit verè & propriè prædestinatus, sitque proinde prædestinationis obiectum.

Sed priusquam hanc pręcipuam difficultatem aggrediamur, oportet scire, quid Christi nomine in pręsentia intelligamus, quod licet explicandum videbatur à principio relectionis huius, consulto tamen ad hunc locum remisimus, quoniam disputatio de prędestinatione Christi huius rei intelligentiam potissimum efflagitat. Et pręterea locus ille non tam erat idoneus ad pertractandum id totum, quod in præsentia circa hoc nomen Christus est disserendum.

Principio igitur si ad primariā huius vocis, Christus, significationem attendamus, vulgatum est, & cunctis manifestum, vocem hanc, Christus, idem significare, quod vnctus. Vnde scriptura sacra. Reges, & Sacerdotes, quia sacro vngebantur oleo Christos, quam sępius appellat. Ob quam autem causam in Regibus, & Sacerdotibus vsitata fuerit vnctio: non vacat in pręsentia dicere. Dixit autē pręclarè Sanct. Thom. super caput primum. Episto. ad Hebr. lect. 4. Quoniā autem summa vnctio, quæ & esse, & intelligi potest, est illa qua Christi humanitas in hypostatica vnione ad verbum vncta fuit, & delibuta, idcirco verbum caro factum, quasi per Anthonomasiam hoc nomen, Christus, sibi suo iure arrogauit. Possem in huius rei confirmationem innumera congerere Patrum testimonia: sed iudicaui lectori sufficere ea, quæ in quæst. 1. relectionis huius animaduerti: cum de Christi sanctitate tractarem. Et quidem in re tam manifesta non oportet testibus non necessarijs vti. Legantur Patres locis, in quibus interpretātur illud Ps. 44. *Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ, &c.* Et super 1. cap. Epist. ad Hebr. Vbi Apostolus hoc Psalm. testimonium de Christo Domino interpretatur. Vnde hæc dixisse sufficiant circa primariam huius nominis significationem, & de re ipsa deinceps agamus, & explicemus, quid à parte rei hęc vox, Christus, incarnato verbo accommodata, designet.

Ad rem igitur attendentes, hęc vox, Christus, totalem, & integrum incarnationis, vnionisque hypostaticę terminum importat: & idem pollet, quod diuinum verbū in humanitate subsistens. Hic enim

fuit

Digitized by Google

fuit illius ineffabilis nouitatis terminus, quem Ioan. in primis verbis nostri prothematis diuino spiritu afflatus expressit. *Verbum*, inquit, *caro factum est*, &c. Ita docuit S. Tho. 3. par. q. 2. ar. 6. & seq. & clarius in 3. dist. 2. q. 2. ar. 2. quæstiun. 3. estque satis communis apud Theologos sententia in illa dist. quam etiam Scot. & Dur. re ipsa ibidem docuerunt, etsi in modo loquendi tantisper ab alijs Theologis discessisse videantur. Non desunt tamen Theologi, præsertim ex iunioribus, qui ab hac communi doctrina recedunt: quorum ordinationem paulo post referemus; nunc enim breuiter probandam esse duxi, hanc communẽ Theologorum sententiam.

Probatur ergo primo. In omni substantiali vnione, terminus totalis, & per se primo intentus est totum ipsum compositũ ex vnione resultans, seu vnione constans, sed vnio hypostatica fuit vera, & essentialis vnio: ergo proprius eius terminus est ipsum totum, nimirum, verbum in humanitate subsistens. Maior inductione potest manifestari, in generatione enim humana terminus substantialis est homo genitus: In resurrectione terminus erit compositum substantiale ex anima, & corpore reunitis consurgẽs, & in alijs omnibus substantialibus vnionibus idem est omnino dicendum. Minor certa fide tenenda est: definitur enim in grauissimis antiquis Concilijs, cõtra Nestori, Eutichet, & alios hæreticos, qui in mysterio incarnationis errarunt, sed potissimum definitur 6. Synod. Gene. actione 7. cap. 2. Et in Concil. Tole. 6. & 11. Docuit illam Cyril. Alex. Anathemate 3. habetur in tom. 5. Actorum. Conc. Ephesi. vbi hãc vnionem vocauit naturalem vnitionem: & suã mentem exponens in defensione ab obiectionibus Orientalium, dicit in eo sensu eam vocasse naturalem, in quo naturale idem pollet, quod verum & reale, & non imaginatione confictum: atque adeo hæc vnitio naturalis est, nempè vera, quatenus ex duabus rebus dissimilibus, deitate scilicet, & humanitate vnus factus est Christus.

Est autem hoc loco aduertendum, quod Græca Concilia, hanc vnionem dicunt factam fuisse secundum hypostasim, quod latinè sæpius vertitur secundum subsistentiam, & interdũ secundum substantiã, & aliquando substantialiter facta dicitur. In Cõcil. autem latinis communiter appellatur substantialis vnio. In Concil. Lateran. sub Martino I. consultat. 4. can. 6. ex duabus naturis substantialiter vnitis, &c. & Cano. 8. vocat eam substantialem vnionem, & secundum substantiam. Vnum est, quod in antiquioribus impressionibus non habetur secundum substantiam, sed secundum hypostasim: at in correctioribus impressionibus non secundum hypostasim, sed secundum substantiam dicitur: vnde Ioan. Maxentius in confessione fidei, quæ habetur in Biblioteca Sanctor. Patrum tom. 5. *secundum traditionem Patrum*, inquit, *duas naturas substantialiter confitemur vnitas*, & in hunc sensum interpretatur Cyrillum, Greg. Nazianz. & alios Patres, quorum ibi meminit. Damasc. lib. 3. cap. 3. hanc vnionem vocauit substantialem, iuxta Fabri versionem, nam in versione alia, naturalis vocatur ista vnio, sed idem prorsus est sensus, & vt ex ipsomet contextu liquet, naturalis enim idem est, quod realis, vera, & non ficta vnio. In quo sensu Cyril. vt nunc dicebam, vocauit eam naturalẽ vnionem. Imo aliquando in eodem fere sensu vocata est essentialis: ita eam appellauit Petrus Damian. libr. de incarna. verb. cap. 3. dicitur essentialis, idest, veram habens essentiam. Sed hic loquendi modus, veneratione potius, quam imitatione est suscipiendus: quandam enim videtur improprietatem præseferre: sed est hic breuiter aduertendum, non esse idẽ dictu, aliquam vnionem substantialem esse, & esse substãtiarum vnionem. In domo etenim ex diuersis partibus constructa reperitur substantiarum vnio, nõ vero substantialis: & ratio huius discriminis est, quod substantiarum vnio nihil importat aliud, quã distinctarum substantiarum ad vnitionem, & copulationem, qualiscunq; illa sit. Ad vnionem vero substantialem requiritur, vt vnita conueniant in vno, & eodem esse substantiali: vnde duarum naturarum vnio in Christo, non ex eo solum substantialis dicitur, quia est duarum substantiarum adunatio, & cõiunctio: sed potissimum, quia vniuntur in vno esse substantiali personali.

Non consentio quibusdam Theologis, quibus est annumerandus Michael de Palatios in 3. dist. 6. disp. 5. qui hanc vnionem nolunt absolutè appellare substantialem, sed dicunt eam esse substantialem, & accidentalem, quia vtriusque vnionis substantialis, & accidentalis naturam sapit: non, inquam, his Theologis vlla ratione consentio, quia à communi modo loquendi veterum Patrum recedunt: constat enim ex citatis testimonijs, & ex alijs quamplurimis, quorum nonnulla referemus postea, hanc vnionem vocati substantialem, & nusquam de accidẽtaria ratione meminerunt Patres, nisi vt eam ab hac inenarrabili vnione reijcerent.

Sed vlterius secũdo probatur quod Christus sit totalis terminus hypostaticæ vnionis. Terminus vnionis substantialis non sunt partes, quæ præintelliguntur vnioni, aut ea quæ ad modum partium ad ipsam concurrunt, sed est ipsum totum ex illis constans: ergo huius substantialis, & ineffabilis vnionis terminus totalis, & integer, neque verbum est, neq; humanitas, sed ipse Christus, idest, verbum in humanitate subsistens, qui est Deus homo.

Non desunt, qui dicant hanc mirabilem vnionem non habere terminũ productum, & factum, sed terminum terminantem, qui est ipsamet verbi persona: vnde aiunt, quòd totalis huius vnionis terminus est ipsa persona Verbi, quatenus terminat dependentiam naturæ humanæ: ita quod non includit formaliter, & in recto humanitatem, sed quasi extrinsecè, & in obliquo connotat. Hanc sententiam alij ex nouioribus putant se manifestæ falsitatis conuincere tali argumento, Vnio hæc substantialis non pro relatione accepta, sed pro immediato proximo relationis fundamento, seu conditione fundandi relationem, est vera & realis actio, vnde & solet quam sæpius à Patribus vnitio vocari, vt cit. verbis eam appellauit Cyril, sed omnis actio suum agit, & efficit terminum, seu, vt proprius loquamur, agens per actionem ipsum terminum efficit: qua enim proprietate vocari potest actio illa, per quam nihil agitur, nullusque efficitur terminus: ergo necessum est dicamus, quod hæc actio egit, & & effecit suum totalem terminum, scilicet Christum.

Verum hæc argumentatio, etsi contemnenda non sit,

Digitized by Google

sit, non tam efficax est, vt suis apparet authoribus.

Nam primo posset quispiam vim eius effugere, dicens, per hanc actionem verè, & realiter effici quendam modum realem supernaturalem in humanitate assumpta: secundum quem ipsa naturæ humanæ dependentia realiter est terminata à diuino verbo, qui modus saltem formaliter ab ipsa humanitate distinguitur. Nam est passiua ipsius humanitatis terminatio, passiuumque suæ dependentiæ complementum, & naturalis inclinationis, & appetitus, qui inest naturæ ad propriam personalitatem, & subsistentiam, plena satietas, intrinsecam habens dependentiam ab actiua verbi terminatione: sic adeo, vt si verbum (quod timendum non est,) ab humanitate recederet, haudquaquam modus iste terminationis passiuæ in ipsa humanitate permaneret. Et hoc satis fuerit, vt hæc vnio veram sortiatur actionis rationem.

Hæc solutio non facilè poterit impugnari: verum insufficiens apparet, quoniam vnio ista non tendit per se primo in hanc humanitatis terminationem, in istumque passiuæ terminationis modum, qui consequenter, & concomitanter se videtur habere ad terminum primario intentum, qui est verbum in humanitate subsistens. Vnde non est id, quod per hanc vnitionem agitur, & efficitur.

Sed aliud est quærendum, quod ipsam vnionem in ratione actiuæ vnitionis per se primo terminet. Video solutionem se insinuantem, nimirum, quod primarius vnitionis terminus, scilicet, diuinum verbum, vt communicat personaliter humanitati subsistentiam suam, non est vtcunq; terminus, sed prout inducit in humanitate prædictam terminationem passiuam, & hoc est satis, vt vnio, prout actio, ad ipsũ termineiur. Propter hanc euasionem dixi, non facilè expugnari posse solutionem præcedentem. Sed re vera non satisfacit.

Posset autem alia forsan probabiliori solutione factum argumenti dilui. Nam dicerem ego, ex propria sententia loquens, illam propositionem, omnis actio agit, & efficit, non esse vniuersaliter veram. Sunt enim aliquæ actiones non factiuæ, sed vnitiuæ, ex quibus non resultat aliquis terminus productus, & de nouo factus. V. G. visio, & aliæ immanentes actiones exteriorum sensuum, quibus iuxta communiorem, & veriorem sententiam, nullus producitur terminus, neq; etiam formaliter ab ipsis actionibus distinctus, & similiter actio voluntatis humanæ, iuxta probabilem non paucorum Theologorum opinionem, nullum intrinsecum efficit terminum. Sed sunt istæ actiones, & aliæ similes tantum vnitiuæ: copulant enim, & vniunt potētias cum suis obiectis, & ex potentia, & obiecto efficiunt vnum, non simpliciter, sed ordine vnum: ita diceret quispiam in præsentia, quod hæc substantialis vnio actio est vnitiua humanitatis ad verbum, & non est productiua termini cuiuspiam.

Sed hæc omnia veritate cōstare non possunt, nam licet hæc nunc assignata solutio satis sit verosimilis, quatenus de actionibus potentiarum viuentium immanentibus procedit, inter quas & ipsarum obiecta sola vnitas secundum quid constituitur: at in præsentia locum non habet: Verbum enim, & humanitas in Christo non habet vnitatem secundum quid, & ordine tantum, sed veram, & propriam vnitatem, & ob id Cyril. Damasc. & alij Patres, vt retro dixi, hanc vnionem naturalem appellauerunt, quia vera est, & propria, ac veram proinde, & propriam vnitatem inter extrema, quæ vniuntur, constituit. Et quidem dicere, quod Christus est vnus ordine, & non vnus simpliciter, hæreticum est.

Præterea vrgeo Theologos, qui nunc commemoratam adstruxerunt sententiam, de termino terminante. Totalis terminus huius substātialis vnionis est Christus, Christus autem, non solum connotat in obliquo naturam humanam, sed illam formaliter includit: Christus enim importat suppositum subsistens in natura humana, sicut Petrus, aut Martinus. Et ob id Christus vniuocè dicitur homo cum cæteris hominibus: ergo terminus totalis huius vnionis non est solum verbum terminans, & complens humanitatis dependentiam.

Confirmatur. Ex opposita sentētia sequitur, quod Christus non fuerit per se primo, & principaliter intentus per hanc ineffabilem vnionem, sed potius se habuerit consequenter ad eius primarium terminum: consequens videtur falsissimum: ergo falsa est illa præfata sententia. Sequela apparet euidens, quoniam Christus, vt nunc dicebam, includit intrinsecè, & formaliter naturam humanam: terminus autem per se primo intentus, & assequutus per hanc vnionem, non formaliter includit humanitatem, vt inquit, prædicta sententia: sed est ipsa diuina persona connotans humanitatem, cuius dependentiam terminat. Cum ergo Christus non sit primarius huius vnionis terminus, necessum fuerit, quod sit terminus secundarius, & primarium terminum consequens. Falsitatem vero consequentis, probo ex verbis paulo superius ex Cyril. citatis, quibus dicit, quod in hac ineffabili vnitione, ex duabus rebus dissimilibus vnus factus est Christus. Ecce primarium vnitionis terminum, ipsum, videlicet, Christum, factum: quem terminum S. Ioannes illis designauit verbis. Et verbum caro factum est. Hæc dicta sint de totali vnionis termino, de quo adhuc paulo post plura dicemus.

DVBITATIO I. APPENDIX.

Quis sit terminus formalis hypostaticæ vnionis.

SEd nunc breuiter explicemus oportet, quis sit vnionis huius formalis terminus, in omni nāq; substantiali vnione, oportet signare terminum, qui in ipso termino totali locum habet formalem, qui proinde formalius per vnitionem intenditur: sicut in generatione naturali, etsi totalis terminus, & vltimatè intentus sit homo, ex humana carne, & rationali anima constans: formalis autem terminus ipsa est rationalis anima.

Res ista difficultate non caret. Nā ex vna parte videtur, quod formalis terminus sit humanitas. Christus enim formalius humanitatem importat, quam verbum: importat enim verbum vt suppositum, & humanitatem, vt naturam in ipso supposito tam. Natura autem comparata ad suppositum tationem habet formæ: ergo humanitas formaliter terminus

fuit

fuit hypostaticæ vnionis. Secundum argumentum per hanc vnionem per se primo intenditur, vt Verbum, quod suppositum erat diuinum, esset per incarnationem suppositum humanũ, ab humanitate autem tanquam à forma habet diuinum Verbũ, quod sit suppositum humanum, loquendo formaliter de supposito humano, vt est humanum, ergo humanitas formalior fuit huius vnionis terminus.

Sed pro alia parte ratio dubitandi se offert, videlicet quod diuinum Verbum in hac vnione est quid præcipuum, & principalius intẽtum: ergo formalior eius terminus est. Præterea S. Th. tum alias, tum præsertim 3. p. q. 2. art. 6. videtur præsupponere tanquã rem certam, principalem, & primarium huius vnionis terminum esse diuinam Verbi hypostasim, cum ergo hoc non sit intelligendum de termino totali, quia hic terminus est ipse Christus, vt ex dictis constat, necessum est, intelligatur de primario, & formali termino: ergo, &c.

Resoluitur dubitatio.

Breuiter huic dubitationi respondeo, primarium terminum, & formalẽ ineffabilis huius vnionis non humanitatem esse, sed ipsum diuinum Verbum, quod probant argumenta pro secunda parte posita, & ex solutione argumentorum contrariæ sententiæ magis elucescet ista veritas. Vnde ad argumenta pro parte contraria facta in communi, primum respondeo, quod si hæc vnio tantum consideraretur in ratione substantialis vnionis, per quã constituitur humanum suppositum, secundum formalem humani suppositi rationem, argumentum conuinceret intentum: veruntamen hæc mirabilis vnio est simpliciter, & formaliter assumptio: per quam humanitas assumitur, & trahitur ad ipsum esse personale Verbi, in quo præclaram, & excellentem dignitatem acquirit. Vnde terminus primario, & formalissimè intentus est ipsum esse personale diuini Verbi: nõ quidem absolutè consideratum, sed vt terminans, sustentans, complens, perficiens, & eleuans ipsam humanitatem.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod hęc vox Christus, incarnato Verbo accommodata, vt illam accipimus in præsentia, importat quidem humanitatem per modum naturæ, ac proinde per modum formæ: & importat diuinum Verbum, vt eius suppositum: & ob id homo vniuocè de Christo, & de cæteris hominibus prædicatur. Et hac ratione humanitas formaliorem locum tenet in significato huius vocis, Christus. Sed nihilominus simpliciter, & absolutè Verbum est principalius, & formalius significatum huius vocis, quoniam Christus importat quidem de formali naturam humanã, non vtcunque, sed vt assumptam, & eleuatam ad esse personale Verbi: & hoc vel ex ipsa primaria vocis significatione colligitur, secundũ quam Christus vnctum significat. Ex hac enim significatione constat, quod hæc vox Christus, importat quidem humanitatem, nõ absolutè, sed vt diuino oleo exultationis, & lętitiæ vnctam, & delibutam .i. vt eleuatã ad esse personale Verbi, ex quo ipsa valde perficitur, eximiãq; dignitatem comparat, & excellentiam: multoq; formalius, & actualius esse, quã ei possit competere ex proprijs, & essentialibus principijs: itaque Verbum secundum rationem humani suppositi præcisè cõsideratum, & in ipsa vnione, & in significatione vocis huius Christus, se habet quasi materialiter, cæterum consideratum, vt ad eius excellentissimum, & formalissimum esse assumpta est, & euecta humanitas, contra res se habet, & humanitas materialem, aut quasi materialem, & in vnione, & in vocis significato locum tenet.

Ad secundum argumentũ respõdetur, hanc ineffabilem hypostaticam vnionem eo quidem tendere, vt Verbum, quod tantum erat diuinæ naturæ suppositum, simul esset suppositum humanum: eleuans tamen, & trahens ad se, ad suamque dignitatem ipsam humanam naturam, à qua habet formalitatem humani suppositi, vt humanum est: quæ tamen formalitas, comparata ad eam perfectionem, quam ipsa natura humana accipit ex vnione ad Verbum, potentialitas est, & materialitas: vnde tandem ipsum diuinum Verbum prout suppositum perfectiuum, & eleuatiuum humanitatis formalius est, & perfectius significatum huius vocis Christus.

Posset præterea ad vtrunque argumentum dici, quod licet secundum modum significationis huius vocis Christus, formalius significetur humanitas, eo quod per modum naturæ, ac proinde per modũ formæ significatur: significamus enim nos Verbum in humanitate subsistens, ad eum modum, atque si esset suppositum purè humanum, & ad eum modum, quo significamus Paulum, aut Martinum: eo quod diuinum Verbum perfectissimè supplet totũ, quod pertinet ad humanũ suppositum, etsi altiori, & eminentiori modo illud exequatur. Cæterum si de re ipsa fiat sermo, è contra res se habet, multo enim principalius, & formalius est ipsum diuinum suppositum, non solum entitatiuè, & materialiter consideratum, (hoc enim non vertitur in dubium) sed etiam, nostro more loquẽdi, secũdum quod intrat compositionem Christi, qui est totalis vnionis hypostaticę terminus.

DVBITATIO II. APPENDIX.

An terminus vnionis hypostaticæ creatum quid sit, an increatum.

Ex his facilè potest sumi resolutio ad illam dubitionẽ, quę multos malè vexat: an videlicet, terminus vnionis hypostaticę, creatũ quid sit, an increatum. Cui dubitationi consentaneè ad superius dicta, primo respondeo, quod si de termino totali sermo fiat, nec creatũ quid est, neque increatũ, si rem ipsam attendamus, quoniam includit Verbum, & humanitatem, quorũ alterum creatura est, & alterũ Creator, suntq; simul in vnum diues, & pauper. Dixi iñ secundum rem, nam si ad prædicationem attẽdamus, cum Christus sit Deus, imo & ipsa deitas, verè de illo dicitur, quod est Creator, & subinde quid increatum, in huiusmodi enim prędicationibus, Christus accipitur quasi materialiter pro supposito, quod sine dubio increatum est, & ipsissimus rerum omnium Creator. 1

Respondeo secundo, quod si de termino formaliori, & principaliori sermo fiat, absolutè fateri oporter, quod huius vnionis terminus increatũ quid est. In quo sensu intelligendus est Caiet. 3. p. q. 2. art. 6.

& intelligendi sunt alij, qui cum Caiet. absolutè dicunt, terminum huius vnionis increatum quid esse. Loquuntur enim, non de totali, sed de formali termino: & quidem hic loquendi modus nullam habet improprietatem, satis enim vsitatus est apud Philosophos, qui cum Arist. 2. Physic. formam terminum, & finem generationis appellant.

Habemus ergo ex omnibus dictis ad nostrum intentum, quod obiectum prædestinationis Christi, est ipse totalis hypostaticæ vnionis terminus, scilicet, Christus. Verum non adhuc quiescit animus. Nam rogat nos quispiam, an totalis hic hypostaticæ vnionis terminus, quem vocamus prædestinationis obiectum, sit aliquid ex ipsa vnione resultans: nam videtur ita esse, si vera sunt quæ diximus: affirmauimus enim paulo superius, quod hæc ineffabilis vnio est vera actio, per quam Christus, vt est totalis eius terminus, factus est: quod etiam apertis verbis docuit Cyrill. supra citatus, & ratio manifesta suffragatur, nam Christus nouum quoddã est à Deo factum, non habens esse ab æterno, secundum quod ex diuinitate, & humanitate constat. Hæc est enim illa nouitas de qua dicebat Hieremias c. 31. *Nouum creauit Dominus super terram, mulier circundabit virum.* At quod nouum est, & factum est, creatum est: Christus ergo prout totalis terminus hypostaticæ vnionis per ipsammet vnionẽ factus est, & ex consequenti resultauit ex eadem vnione. Confirmatur, nã hæc propositio, Deus factus est homo, est vera, & Catholica, ergo similiter & ista, Deus factus est Christus, antecedens est communis Theologorum sententia cum S. Th. 3. p. q. 16. ar. 7. ad 4. Imo & habetur expressè in symbolo Concil. Niceni.

Sed in oppositum pugnat, quod non satis apparet intelligibile, quid sit illud vnum, quod resultat ex prædicta vnione. An videlicet sit aliquid vnum tertium distinctũ ab humanitate, & diuinitate, an vero ipsa diuinitas, & humanitas tantum. Nam si primũ dicamus, vix explicare poterimus quid sit illud tertium, Creator ne sit, an creatura, creatum, an increatum potius. Si autem secundum dixerimus, tunc obstat nobis, quod licet ex illa vnione resultare posset humanitas, essetque ipsius vnionis effectus: id tamen de diuinitate minimè dici potest: atque adeo neque potest dici, quod resultauit ex vnione totalis eius terminus, sed pars eius duntaxat. Vt huic dubitationi satisfaciamus, & radicitus explicemus, quisnam fuerit totalis vnionis hypostaticæ terminus, quodve Christi prædestinationis obiectum, oportet grauem illam, & difficilem disputationem differamus, cuius S. Thom. meminit in 3. p. q. 2. art. 4.

DVBITATIO III. APPENDIX.

An Christus sit persona verè, & propriè composita.

§. 1. *Proponuntur argumenta pro parte negatiua.*

Partem negatiuã sequentibus ostendo argumẽtis. Primum in omni compositione necessum est, vt altera pars se habeat vt actus, & altera vt potentia: hoc autem in persona Christi locum non habet, quoniam diuinitas neque potentia esse potest, quę est res cõstantissima, & omnibus in propatulo, neque vero rationem potest actus sortiri respectu humanitatis, non. n. informare valet, aut actuare ipsam, quia esset ĩ perfectio magna diuinitatis, talis actuatio, & informatio, non. n. fieri posset absque ipsius diuinitatis limitatione, forma. n. per potẽtiam quam informat, limitatur, & coarctatur. Ergo neque in Christo reperitur vera, & propria cõpositio, atque adeo Christus nequit propriè dici persona cõposita. Confirmatur. Omnis cõpositio imperfectionem inuoluit, tum in partibus cõponentibus, quę sunt imperfectiores toto composito: & quia ad ipsum ordinãtur vt ad finem, & quia comparatione ad ipsum se habent vt potẽtiales, totũ enim est suarum partium forma: tum etiam in ipsomet toto composito, quia à partibus pendet, & ab eis accipit esse: hæc autẽ, & omnis imperfectio penitus est à diuinitate releganda, vtpote quæ cum sit ipsa essentialis perfectio, nullius est imperfectionis capax: ergo diuinitas non habet rationem partis componentis Christum, atque adeo Christus nequit esse persona ex humanitate, & diuinitate composita.

Secundum argumentum. Diuinum suppositũ non potest habere rationem partis componentis Christum: at si Christus est persona composita, necessum est componatur ex Verbo diuino tanquam ex supposito, & ex humanitate tãquam ex natura: ergo Christus nequit esse persona composita. Maior probatur. Suppositum est totum perfectum, & completum: non ergo potest compositio constare ex supposito tanquam ex parte componente.

Tertium argumentum. In nullo composito altera pars componens est idem realiter cũ toto, quoniam totũ addit realitatem vnius partis super alterã partẽ. Vnde in philosophia, vt primum habetur principiũ, quod omne totum est maius qualibet sua parte: sed Christus est omnino idem cum natura diuina, & realiter, & formaliter: hæc enim prædicatio est verissima, Christus est Deus: imo & ista, Christus est veritas, Christus est deitas: & ita ipse Io. 15. de semetipso dixit: *Ego sum via, veritas, & vita.* Idem autem est dictu, veritas, vita, quod deitas: ergo in Christo non vera, & propria interuenit compositio.

Quartum argumentum. Istę propositiones sunt in rigore falsæ, & absolutè negandę, Christus est factus, Christus est creatura, ergo Christus non est compositus. Antecedens asseritur ex S. Th. 3. p. q. 16. art. 8. & constat ex eo, quod istæ propositiones pertinent ad sectam Arianorum, qui Christum facturam, & creaturam esse dixerunt. Consequentia verò probatur, nam omne compositum factum est, & creatum: sola enim simplicissima entitas, & perfectio diuina increata est, & non facta: ergo vera est pars negatiua dubitationis propositæ. In oppositum est S. Thom. in illo art. 4. à principio huius dubij citato, vbi expressè fatetur, quod Christus dicitur persona composita, inquãtum vnum in duobus subsistit, idest vnum suppositum in duabus subsistit naturis.

§. 2. *Notanda pro decisione quæstionis.*

Ad huius controuersiæ decisionem præsupponẽdum est, in præsentia non disputari: an Christus aliquam compositionẽ includat. Constat enim quod

quod humanitas Christi verè, & realiter est composita, est enim Christus verus homo ex corpore, & ex anima rationali constans, vt in symbolo Athanasij definitur. Et similiter fatebimur omnes, Christum vt hominem, genere & differentia constare, quæ est metaphysica compositio, constat enim ex animali, & rationali: est namque Christus animal rationale sicut Petrus. Vnde huiusmodi compositiones, quæ ad solam Christi humanitatem referuntur, minimè ad præsentem attinent disputationem. Quocirca in præsentia de illa tantum cōpositione disseritur, quæ pertinet ad personam Christi, prout in gemina subsistit natura, diuina scilicet, & humana.

Secundo est notandum, quod cum inquiritur de compositione personæ Christi, prout in duabus subsistit naturis, vtraque natura, in qua Christi persona subsistit, consideranda est formaliter, & intrinsecè in ipsa Christi persona: aliàs enim nulla ratione poterit appellari composita: & grauiter errant, qui oppositū censent. Hoc animaduerterim propter quosdam S. Thom. discipulos, qui arbitrantur, quod, vt Christi persona composita dicatur, nō oportet, quod humanitas formaliter intret in ratione compositionis tanquam alterum extremum componens, sed ipsamet Christi subsistentia censetur composita, quatenus geminā induit subsistendi rationem. Alteram per ordinem ad naturam diuinam, & alteram per respectum ad naturā humanam, quam actu terminat: nā de hoc actuali respectu loquuntur docti hi Theologi, dicuntque quod quatenus persona Christi hanc duplicem subsistendi rationē includit, persona composita vocatur, itaque humanitas in hac compositione non intrat formaliter, sed terminatiuè tantum. Sed & dicunt præterea hi Theologi, quod illa subsistendi ratio, quæ in Christi persona consideratur per respectum ad naturam humanam, in qua subsistit, non aliquid reale est, sed respectus rationis. Vnde tandem asserunt, quod illæ duæ rationes subsistendi in Christi persona dicūtur ad eum modum, quo materia prima, & priuatio appellantur ab Arist. lib. 1. Phys. duo principia rerum.

Hanc sententiam verā esse probant ex sancta Synodo generali c. 7. decernente, quod hypostasis Christi sola cōsideratione multiplicatur. Sed hæc duo mihi apparent falsa: & vt ab hoc secundo incipiam, illud, nisi fallor, laborat manifesta æquiuocatione: aliud est enim considerare distinctionem inter duo extrema, aliud vtriusque extremi realitatem; contingit enim quod duo extrema sint realia, & tamen quod eorum distinctio sit ens rationis formaliter sumpta. Homo enim, & animal in Petro sola ratione distinguuntur, & ita eorum distinctio formaliter est ens rationis, sed tamen vtrunque istud extremum est ens reale: & his similia reperiemus innumera exempla. Ad propositum ergo dico, quod in Christo, etiam si humanitas non intrinsecè consideretur in humana Christi subsistentia, sed tantum extrinsecè eius habitudinem terminans, duplex est nihilominus ratio subsistendi vera, & realis, nō tamen realiter, sed sola ratione distincta. Etenim eadem personalitas Verbi, quæ est realiter subsistentia diuina comparata ad diuinitatem, est etiam subsistentia humana ad humanitatem relata, quatenus supplet vicem subsistentiæ humanæ in Christi humanitate eius dependentiam terminans, & complens, & seipsa, suaque entitate relatiua diuina Verbi proprietas, imperfectionibus sublatis, exequitur in omnibus officiū humanæ subsistentiæ. Et quamuis ex hoc consurgat in ipsa quidem respectus rationis ad humanitatem, non tamen ex illo respectu formaliter habet, quod sit humana subsistentia: etsi explicari non possit ratio subsistentiæ humanę in Christi personalitate, nisi cum tali respectu: etenim Verbi personalitas seipsa, eo quod infinita est in ratione personalitatis complet, & terminat humanitatis dependentiam, atque humanæ existentiæ officium exequitur: respectus autem rationis concomitanter, & consequenter se habet: neque formalem humanæ subsistentiæ rationē ingreditur.

Quemadmodum Deus non per respectū aliquem rationis, sed per suam omnipotentiam, & per diuinum intellectus sui practici imperiū creaturas produxit, & creauit: quamuis rationem Creatoris non possimus explicare, neque verò mente nostra concipere, nisi adhibito respectu rationis ipsius Dei ad creaturas. Ex hoc exemplo creationis amplius explico rem istam: dico enim quod sicut Deus per eandem omnipotentiam, per quam in semetipso omnipotens est, creaturas produxit, & creauit ex nihilo: ita diuinum Verbum per eādem personalitatem relatiuam, qua in seipso, & ex semetipso est diuina persona, terminat naturam humanam, eiusq; dependentiam complet, vnde & rationem humanæ subsistētię sortitur. Quæ quidem ratio vera est, & realis, quia est ipsa Verbi personalitas terminans, & complens humanitatem, quod totum est reale: erraret enim in fide, qui diceret, hoc quod est Verbi personalitatem terminare, & complere humanitatis depēdentiam, esse tantū respectum, & habitudinem rationis: quoniam Verbum non esset verè, & realiter homo, sicut Petrus: nam suppositum, quod realiter nō terminat naturæ alicuius dependentiam, non verè, & realiter in ipsa subsistit natura. Igitur fateri tenemur, quod illa duplex subsistendi ratio, quam S. Tho. 3. p. q. 2. a. 3. & 4. contra gentes, c. 49. & alijs in locis in Christi persona comentatur, vera est, & realis, non tamen realiter, sed sola ratione inter sese distincta. Et ita intelligitur doctrina ex sancta Synodo generali adducta. Non dico ad fidem pertinere, quod in Christo sit duplex ratio subsistentiæ: nam qui concederet, Verbi personalitatem verè, & realiter terminare, & complere humanitatis Christi dependentiam, æquè perfectè, imo multo perfectius, quàm si esset propria, & connaturalis eius personalitas: non erraret in fide, si negaret, reperiri ibidem geminam subsistentiæ rationem, vt affirmauit Dionys. Carthusianus in 3. dist. 6. q. 8. cui in hac parte consentit Medin. 3. par. quæst. 2. art. 4.

Sed arguit quispiam: In Christo est gemina hypostasis secundum rationem distincta, vt constat ex Verbis paulo ante citatis Synod. 5. general. Ergo fide tenemur credere, quod est in Christo duplex subsistendi ratio. Patet consequentia. Quoniam impossibile est, quod sit duplex hypostasis, idest, duplex persona secundum rationem distincta, quin etiā distinguamus ibi duplicem subsistentiæ personalis rationem. Subsistentia enim personalis est proprium personæ constitutiuum, quo sublato, persona non remanet. Respondetur, & primum dico, quod hic mo-

dus distinguendi duplicis subsistentiæ rationem, qui habetur in S. Th. doctrina, est sine dubio valdè conformis, & consentaneus doctrinæ fidei, etsi contrarius dicendi modus non simpliciter fidei veritati opponatur.

Sed secundo dico, quod aliud est considerare ipsam Verbi subsistentiam ab humanitate Christi distinctam, & aliud considerare, vt eandem humanitatem includit. Siquidem priori modo consideretur, etiam si intelligamus ipsam, vt actu complenté, & terminantem humanitatis dependentiam, non est necesse dicamus in ipsa reperiri geminam subsistentię rationem, eo quod Verbi personalitas seipsa, propter sui infinitatem, humanitatis terminat dependẽtiam. Cæterum si consideretur, vt formaliter includit ipsam humanitatem, quam terminat, negari nõ possumus, quin hac ratione appelletur subsistentia humana: atque adeo, quod ratione distinguatur à semetipsa, prout est subsistẽtia purè diuina. Nam sicut ipsum Verbi suppositum in concreto consideratum, prout includit formaliter humanitatem, verè est homo, & ratione distinguitur à seipso, vt est purè diuinum suppositũ; includit enim aliquid in suo formali conceptu, quod non includitur in conceptu ipsius Verbi, vt purè diuini: ita suppositalitas Verbi in abstracto sumpta, prout humanitatem terminatam, & completam includit, non potest nõ ratione distingui à seipsa, purè considerata: & qui hoc negaret, quantum opinor, erraret in fide. Et in hoc posteriori sensu explicanda est definitio ex Synod. 5. generali adducta: nos autem in priori sensu hactenus loquebamur, vt ex ipso doctrinæ discursu liquet.

Sed iam reuertamur ad illud primum, quod referebamus ex sententia quorundam Thomistarum, qui dicebant in Christi persona veram intelligi compositionem, propter illam duplicem subsistendi rationem, ita quod ex vna habet Christus, quod sit humana persona, & ex altera, quod sit diuina, quamuis in altero extremo. s. subsistentia humana, non includamus formaliter humanitatem, sed respectũ duntaxat rationis ad ipsam. Hęc doctrina mihi vera non apparet. Primò, quoniam Concilia grauissima, & antiqui Patres, ex quorum doctrina, & verbis colligitur illa sententia, quæ constituit in Christi persona verã compositionem, ad duas naturas, diuinitatem scilicet, & humanitatem recurrunt, ex quibus dicũt Christi personam constare, & componi. Præterea si secludamus humanitatem ab altero extremo, scilicet à subsistentia humana, nihil manet reale in vno extremo, quod non sit in alio: nam humana subsistentia in hoc sensu cõsiderata, nihil includit reale, quod nõ includat subsistentia diuina, sed tantũ superaddit respectum rationis ad humanitatem, quam terminat: ergo impossibile est, quod ibi intelligatur vera, & realis compositio, de qua in præsentia loquimur: non enim disputamus, an in Christo reperiatur compositio per intellectum, & rationẽ facta, sed quærimus, an sit ibi vera, & realis compositio, sicut concedimus veram in Christo vnitionem duarum naturarum reperiri, ita vt Christus verè, & realiter sit persona composita. Nec oppositum docuit S. Thomas, cum in 3. par. loco citato dixit hęc verba, ex quibus graues quidam eius discipuli præcitatam hausetunt sententiam. *Vnde licet,* inquit, *vnum sit ibi subsistens, est tamen ibi alia, & alia ratio subsistendi, & sic dicitur persona composita.* Hæc verba, nisi quidpiam adderet S. Thom. fundamentum præstare possent præfatæ sententiæ, sed mox, & immediatè Doctor Sanctus addidit alia, scilicet, *inquãtum vnum in duobus subsistit.* Ecce manifestam vtriusque naturæ, & diuinæ, & humanæ inclusionem requisitam à S. Thoma, vt Christus dicatur persona composita.

Sed iam tertiò notandum est, quod compositio, quæ in Christi persona intelligitur, tripliciter potest considerari. Primo, quod extrema compositionis sint ex vna parte humanitas, & ex alia parte diuinitas. Secundo, quod compositionis extrema sint ex vna parte humanitas, & ex alia ipsa personalitas Verbi, quæ est proprietas relatiua constituens ipsam diuinam Verbi personam. Tertio denique, quod humanitas sit vnum extremum, & ipsum suppositum diuinum, scilicet Verbum, sit extremum aliud.

Quarto est notandum, quod licet in re sint omnino idem persona Verbi, seu Verbum, Filius Dei, & Christus, secundum tamen rationem, & modum significandi differunt. Nam Verbum, & Filius Dei ex modo significandi, significant suppositum diuinum præcisè, vt subsistit in natura diuina. Christus vero significat idem suppositum diuinum formaliter, prout in duplici natura humana, & diuina subsistit. Diximus superius nonnulla, quæ valdè conferunt ad intelligentiam significationis huius vocis Christus, sed adhuc amplius quid necessum est dicamus, quod & significationem huius vocis magis explicabit, & ad præsentis dubitationis decisionẽ valdè conducet. Summopere ergo obseruandum est, quod vt S. Th. 4. contra gentes cap. 49. in solut. ad 3. & 5. dicit, *humanitas in Christo trahitur ad ipsammet Verbi subsistentiam.* Quorum verborum iste est sensus, quod non debemus commẽtari ex ipsa personalitate Verbi, vt accommodata humanitati, & ex ipsa humanitate consurgere nouum suppositum, atque consurgeret ex eadem humanitate, & ex personalitate propria, & naturali ipsius humanitatis: hæc enim imaginatio esset omnino falsa, & huius mysterij dignitati iniuriosa. Sed debemus intelligere, quod humanitas ita vnitur personalitati Verbi, per ipsamque terminatur, & completur, quod simul assumitur ad ipsum suppositum Verbi præexistens, ita quod non intelligimus etiam secundum formalissimam rationis considerationem, quod ex illa vnione resultauit aliquod nouum suppositum, quod esset, & appellaretur homo. Sed ipsummet antiquum suppositum diuini Verbi est humanum, & est homo, ac vocatur homo, itaque Verbi personalitas non concurrit in hoc mysterio per modum proprietatis cõstitutiuæ noui suppositi, quamuis verè terminet, & compleat, & id quidem excellentissimo, & ineffabili modo humanitatis dependentiam, sed terminando, & complẽdo humanæ naturæ dependẽtiam, trahit per modum medij formalis, quo, imperfectionibus sublatis naturã humanam ad ipsum Verbi suppositum: quo, illudq; verum hominem constituit, & ipsum hominem verum Deum. Et quidem si comminisceremur ex personalitate Verbi, & ex humanitate constitui, quoddam nouum suppositum: atque constitueretur ex eadem humanitate, & ex propria eius personalitate, certè si rigorem sermonis attendamus, neque Deus esset

Digitized by Google

esset homo, neque homo esset Deus. Nam illud suppositum nouum resultans, neque Deus esset, neque vero esset homo, sed esset quasi mixtum quoddam ex humanitate, & diuinitate. Ad constitutionẽ enim suppositi per se concurreret vtrunque, & humanitas, & diuina personalitas Verbi.

Huius rei exemplum adęquatum quęrere impertinens esset, imo & ineptum: nam, vt grauissimè August. in Epist. 3. quæ est ad Volusianum, inquit, *Si in hoc mysterio rationem quærimus, non esset mirabile, si vero exemplum, non esset singulare.* Veruntamen nostri intellectus imbecillitati deseruiet exẽplum imperfectum, quod ex compositione accidentis corporei cum subiecto desumitur. Ex accidente enim, & subiecto non consurgit aliquod nouum esse, ab esse subiecti, & accidentis distinctum: sed accidens trahitur ad ipsum esse antiquũ subiecti, in quo suscipitur. Hæc autem vnio, & quasi tractio accidentis ad esse substantialis subiecti, fit mediante quantitate, quæ vt subiectum Quo, terminat immediatè vnionem, seu inhæsionem accidẽtis, & ipsam quasi defert ad substantiam vbi obiter adnotetur (deseruiet enim quãplurimum inferius dicendis) quod accidens propriè loquendo non facit compositionem cum quantitate, quia quantitas nõ habet rationem extremi componentis cum ipso: sed rationem medij, quo accidẽs trahitur ad esse alterius extremi, nimirum, substantialis subiecti.

Sed aduersus hanc doctrinam tale argumentum formo. Si ex personalitate Verbi terminante humanitatem, & ex humanitate ipsa non consurgit nouum suppositum, sequitur falsum esse illud, quod dudum asseruimus, puta, in Christo geminum esse suppositum, etsi sola ratione inter se se distinctum. Alterum diuinum, & alterum humanum, consequẽs non potest vlla veritate subsistere: ergo, &c. Sequela probatur. Ante vnionem humanitatis ad Verbum nullum erat suppositum humanum in Deo, ergo si non consurgit de nouo, nullum erit etiam post vnionem hypostaticam humanum suppositũ in ipso Deo.

Confirmatur. Sequitur ex eadem sententia, quod in Deo non sit duplex ratio subsistentiæ, consequens etiam his, quæ diximus aduersatur, ergo, &c. Patet sequela. Verbi personalitas non est constitutiua humani suppositi, iuxta doctrinam assignatam, ergo neque est formaliter subsistentia humana; manifesta videtur hæc consequentia, quia sicut ad rationẽ subsistentiæ pertinet, quod sit proprietas substantialis suppositi constitutiua, ita de ratione humanæ subsistentiæ est, quod sit constitutiua suppositi humani.

Ad argumentum respõdeo, quod in humano supposito duo per rationem distinguimus, & id quidẽ verissimè. Alterum est, quod sit suppositum substantiale: & alterum quod sit humanum: qua intellecta, & supposita distinctione, dico, quod in mirabili incarnationis Sacramento nulla fuit nouitas, quod attinet ad rationem suppositi substantialis: nam quantum ad hoc antiquum, illud Verbi suppositum inuariatum prorsus mansit, neque nouum aliud suppositum Deo fuit adiunctum, neque secundum rem, neque secundum rationem: sed humanitas eleuata est, & assumpta ad illud antiquum suppositum, & ad eius esse personale; & ob id magna, imo & summa cum proprietate hæc vnio hypostatica à sacris Theologis vocatur. Cæterum illudmet antiquum substantiale suppositum ab ipsa humanitate, quam personaliter, & suppositaliter terminauit, nouam denominationem, & rationem accepit: vnde & verè, & propriè appellatur humanum suppositum.

Confirmationi negatur sequela. Probationi dicitur, quod vt personalitas Verbi humana subsistentia verè dicatur, satis superque fuerit, quod terminet, & compleat humanitatis dependentiam, ipsam quasi per modum formalis medij trahendo ad ipsum esse personale Verbi: nam hac ratione simpliciter constituit suppositum humanum, multo altiori, & eminentiori modo, quàm ex humana natura, & ex propria, & naturali eius personalitate constitueretur humanum suppositum: nam ipsum Verbi suppositum in se sustentans, & suppositans humanitatem, æquè perfectè, imo & longè perfectius, & præstantius est suppositum humanum, quàm esset homo ille ex humana natura, & ex propria eius personalitate constitutus.

Quarto est notandum, quod suppositum alicuius naturæ duplex est: Alterum materiale, siue physicũ, estque illud, quod reuera sustentat talem naturã, vel formam, licet non explicet formaliter rationem talis formæ, v.g. corpus est suppositum albedinis, quia sustentat albedinem, & subijcitur illi. Aliud verò est suppositum formale, quod non solum sustentat naturam, sed etiam in sua significatione explicat rationem illius formaliter, v.g. album non solum est suppositum physicum, & materiale albedinis, ipsam sustentans, sed etiam est suppositum formale, quia in ipsa significatione explicat naturam albedinis, & sustentationis illius, & hoc suppositum solet appellari metaphysicum, siue logicum, eo quod secundũ illud attenditur ordinario prædicamentorum, series, & coordinatio. Sic ergo Filius Dei est suppositum naturæ humanæ, physicum tamen, & quasi materiale tantum, quia de facto sustentat naturam humanam, sed non est metaphysicum suppositum, quia ipsam sua significatione, & in suo significato non explicat: at Christus formale suppositum est eiusdem naturæ humanæ, quia & de facto illam sustentat, & explicat formaliter subsistentiam in tali natura.

§. 3. *Referuntur DD. sententiæ.*

His suppositis, vt rem istam dilucidius absoluamus, operæpretium erit referre diuersa, quæ de hac re circunferuntur Theologorum placita. Est ergo prima sententia, quę in vno extremo docet, Christi personam non esse compositam, neque id affirmari posse absque magna impropriętate, ita Scot. in 3. dist. 6. q. 3. Gabriel eadem dist. q. 1. Marsil. in 3. q. 6. art. 3. Durand. ead. dist. 6. q. 3. Albertus Magnus ead. dist. art. 6. Richard. art. 6. q. 3. Carthus. q. 8. fauet Alex. Alens. in 3. p. q. 6. mẽb. 2. art. 4. 5. imò & S. Th. in eadem 6. dist. q. 1. in hanc sententiam propendit, dicit enim, quod compositio, quę in Christi persona reperitur, non propria est, sed secundum quid.

Secunda opinio est, quòd Christi persona composita quidem est, sed compositione tamen longè alterius rationis, ab ea quæ in omnibus rebus creatis reperitur: vnde non debet, neque potest absolutè concedi, Christum esse personam compositam, sed cum ad-

addito nimirum. Si dicamus esse personam compositam ineffabili compositione, omnibusque imperfectionibus semotis, docet hanc sententiam Caiet. 3.p.q.2.art.4.& ex Theologis nouioribus reperiuntur non pauci, quibus eius sententia non displiceat.

Tertia denique sententia in alio extremo docet, Christum esse personam compositam: & ita absque vlla formidine, & limitatione, Christum compositam personam esse appellandam.

Deinceps per subiunctas propositiones explicanda erit huius dubitationis veritas: simulque explicabimus quid de re ipsa censendum sit,& quem loquendi modum in hac materia seruare debemus.

§.4. *Prima conclusio.*

NOn est contra fidem absolutè negare, Christum esse personam compositam, neque verò in hac sententia vlla erit temeritas. Censent huius conclusionis oppositum nonnulli ex modernis Theologis, sed nimio certè cum rigore procedunt: nam cũ multi graues Theologi, quos retulimus pro prima sententia, negent veram, & propriam compositionem in Christi persona reperiri, nimius sanè rigor est, tam graui censura illã sententiam subnotare. Sed dicunt authores, quibus hæc tam grandis censura placet, Concilia antiquiora grauissima, sanctissimosque Patres verbis expressis docuisse, Christum ex duabus naturis, humana, & diuina esse compositum, vt ex referendis pro conclusione secũda fiet manifestum. Ergo non poterit non esse ingens temeritas, si modò non est manifestus error, compositionem in Christi persona negare. Authores primæ sententiæ dicunt, Concilia, & Patres in illis loquutionibus, & definitionibus non rigorosè de compositione definijsse, sed in lata quadam, & ampla, & minus propria acceptione, compositionis nomen vsurpasse, pro vera scilicet, & reali vnione duarum naturarum in vno, eodemq; supposito. Et quidem quod hæc solutio nõ sit voluntaria, & irrationabilis, Colligo ex Conc. 1. Lateranen. sub Mart. I. consult. 5. can. 6. sic definiẽte, *Si quis non confitetur secundum Patres, propriè, & secundũ veritatem in duabus naturis substantialiter vnitis, inconfusè, & indiuisè, vnum, eundemq; Dominum, & Deum Iesum Christum, condemnatus sit.* & can. 8. *Si quis secundum Patres non confitetur, propriè, & secundum veritatem naturarum substantialem vnitionẽ, indiuisè, & inconfusè in eo cognitam, condemnatus sit.* & idem ferè habetur in can. 7. præced. Ex quibus constat, quid debeamus credere secundum Patrum doctrinam, & definitiones, & quæ fuerit eorũ mens, cum dixerunt, Christum personam esse in duabus, & ex duabus naturis compositam: & quidẽ sanctissimum, & grauissimũ hoc Concilium intẽdebat proponere in hac parte Patrum sententiam, & eam per modum explicationis denuo definire. Constatque ex his, quod Patres, & Concilia in locis inferius citandis, non de proprietate compositionis tractabãt, sed id aduersus hæreticos Eutichetem, & alios grauissimè definiebant, in vna, eademq; Christi persona duas reperiri naturas, diuinam videlicet, & humanã, & hoc quidem citra vllam ipsarum naturarum confusionem, sed seruatis omnibus vtriusque naturę proprietatibus: qui ergo hoc catholicè confitetur, nihil errabit aduersus fidem, neque cõtrarium quidpiam menti Conciliorum, & Patrum dicet: si propter metaphysicas rationes, & quidem non inapparentes, asserit, in persona Christi non reperiri propriam compositionem, atque adeo nec Christum cum proprietate appellari debere personam compositam.

Sed & vlterius in defensionem primæ sententiæ, & authorum eius addendum esse decreui, ex doctrina S.Th. in prologo, opusc. contra errores Græcorum, quod in definitionibus Conciliorum debemus attendere finem Concilij, & contra quas hæreses intendant Concilia aliquam veritatem definire, & ea, quæ spectant ad confutationem talium hęresũm, debent accipi vt definita secundum fidem: alia verò, quę asserunt Concilia non necessariò ad eas fidei veritates spectantia, quorum determinationem intendunt, non sunt accipienda vt determinata secũdum fidem, sed relinquitur semper aliqua probabilitas in opposito, si ex alia parte sint authoritates Doctorũ, vel Sanctorum. Prædicta ergo Concilia directè intendebant damnare hæresim asserentium, vel duas personas in Christo, vel negantium duas naturas inconfusas in vnica subsistentia, & persona Verbi, & ita certum est secundum fidem, & quod in Christo est vnica tantum persona, & quod in hac vnica persona est duplex natura inconfusa, diuina, & humana: quod verò ex hoc resulter aliqua compositio, quæ sit verè, & propriè compositio, ad mentem Conciliorũ non attinet, quia siue asseramus istam esse verã compositionem, siue negemus, semper manet integra veritas fidei, quod in vnica persona Verbi vniũtur duæ naturæ realiter distinctæ, diuina, & humana, quod ad Concilium, & Patrum mentem per se, & directè tantum attinebat. Et quod hæc fuerit duntaxat sacri Concilij intentio, ostendunt nobis definitiones eiusdem sanctę Synod. Lateranen. 1. consultat. 4. can. 4. *Sed non confitentur, sicut sancti Patres docuerunt, vnitatem Dei Verbi ad carnem, animatam anima rationali, & intellectuali secundum compositionem, idest secundum subsistentiam factam.* Ecce Patrum doctrinam, & mentem, quod nimirum compositionem vocant subsistentiæ vnitatem: ita quod duæ naturæ in vna persona, & secundum subsistentiam eandem subsistant: expendatur illa declaratiua, *idest.*

§.5. *Secunda conclusio.*

CHristus verè, & propriè est persona composita ex duabus naturis humana, & diuina. Hęc conclusio, quæ tertiæ opinionis authoribus grata est, & probata, est sine dubio valde probabilis, quã re ipsa nõ negauerunt Caiet. & alij, qui eius sententię adhęserunt: quin potius fatentur apertissimè: de quorum sententia postea dicemus nonnihil. Estq; ista sententia ob id valde probabilis, quoniam fauent ei sacra Concilia, sacriq; Patres: conuenitq; cum ipsis in ipso loquendi modo: In Conc. enim generali 5. collat. 8. can. 4. sic habetur: *Sancta Ecclesia vnionem Verbi Dei ad carnem secundum compositionem fatetur, quæ est secundum subsistentiam.* & can. 7. dicitur: *Christus duas habet naturas, ex quibus est compositus.* & in Epistola Agathonis Papę, quam Patres in Concil. 6. generali. actio. 4. magna cũ veneratione susceperunt, expressè definitur, Christum esse ex duabus naturis cõpositũ,

Actio.

Actio. 11. in epist. Sophronij passim repetitur hæc veritas: vbi Sophronius Nestorium subcẽsuit, quod timens vbi non erat timor, formidauit vocare Christum compositam subsistentiam, *nos vero*, inquit, *sensu viuido stantes supra petram pietatis, fatemur Christum esse compositum*, & actor. 13. can. 6. vniuersi Concilij Patres in hanc confluxere sententiam. In Conc. cit. Lat. hæc veritas sæpe repetitur. Consulta 4. can. 4. cuius verba ex parte retulimus, & can. 7. apertissimis verbis id definit. Et expendantur, quod cum multa dixisset de subsistentia verbi in duabus naturis humanitate, & diuinitate, quasi nouum aliquid addens subiunxit, *Ex quibus, & compositus est*: ergo de vera compositione sunt accipienda ista verba, alias non tam considerate addita fuissent. Quia totum, quod ad confutandas hæreses Nest. & Eut. necessarium erat, in præcedentibus expressis habebatur verbis. Sed quoniam hæc ponderatio videtur labefactare præcedentis conc. veritatem. Idcirco aduertendum esse duxi circa hæc Conc. verba, quod quia duo extremi errores in his Conc. confutabantur, Nest. qui personas distinguebat, & Eutic. qui cõfundebat nãs; ideo quibusdã verbis Cõci. Eutich. dãnabat, & alijs quibusdam Nest. illa verba, *Ex duabus naturis, &c.* Eutich. respiciebant. Illa autem, *Ex quibus, & compositus*, Nest. Vnde sensus illorum verborum, quæ vltimo loco retulimus, is est, quod vtraque natura in vna eademque subsistit persona, & eadem subsistentia. Ponderentur ad huius persuasionem postrema verba can. 4. *Vnitio per compositionem in mysterio Christi non solum inconfusa, ea quæ cõuenerunt, conseruat, sed nec diuisionem suscipit*. Hęc S. Synod. V. de Consu. 5. can. 7. & 8. Patres grauissimi expressis fere verbis eandem sententiam docuerunt. S. Leo in ep. ad Iul. dicit Christum constare ex tribus substantijs verbo, anima & carne. Chrisost. hom. 10. in Ioan. Iustin. lib. de recta fid. expos. Huic sententiæ fauet August. 13. de Trin. cap. 17. aiens, quod ex duabus substantijs facta fuit vna persona, facta idest composita. Et tract. 78. super Io. idipsum insinuat. Non dissentit magn. Greg. hom. 38. in Euang. S. Dionys. lib. 2. de diuinis nominibus vocat hanc compositionem ineffabilem. Denique Cyr. Alex. in lib. de incar. Verbi hanc ineffabilem vnitionem vocat adunationem. In Eph. vero ad Nest. cõpositionem, & copulationem appellat. S. Augu. non modo compositionem, sed & Epist. 3. mixturam eam vocat Dei, & hominis, qui modus dicendi metaphoricus est, & non admodum proprius, & ob id non frequenti vsu probandus: ne occasionem quandoque afferat errãdi. Et idem et censendum de modo quo Tertull. de car. Chris. vtitur, vocans Christum hominem mixtum Deo. Dam. lib. 3. cap. 3. 4. & 7. libentissime fatetur Christum esse personam compositã. Sed rationibus confirmatur.

Prima ratio. In Christo est vnica persona, in qua realiter conueniunt duæ naturæ, humana, & diuina, non confuse, & inordinate: ergo faciunt veram, & propriam compositionem: atque adeo Christus est persona vere, & proprie ex duabus naturis composita. Probatur consequentia. Nam vbi est multitudo rerum absque compositione non potest non esse inordinata confusio: & res huiusmodi sua multitudine nihil aliud quam inordinatum, & confusum aceruũ constituere poterunt.

Secunda ratio. Humanitas simplicior est quam Christus, ergo Christus compositam importat personam ex humanitate, & diuinitate. Nam diuina persona, nulla in ea compositione intellecta, multo simplicior est, quam humanitas. Antecedens vero videtur ex modo loquendi Conc. & Patrum citatis in locis colligi.

Tertia ratione idipsum probo. Persona Christi vna cum sit, simul est diuina, & humana, quod sit diuina à deitate habet, quod vero sit humana ab humanitate: ergo est vna persona ex humanitate, & diuinitate constans: atque adeo composita.

Sed pro rationis huius intelligentia, & ad maiorem veritatis elucidationem in hunc modum argumentor. Ex natura humana, & diuina non resultat vna persona, quæ sit omninò, & secundum rationẽ vna: nam est in Christo duplex ratio subsistendi, duplexque proinde ratio personæ, & ex consequenti sunt duæ personæ secundum rationem distinctæ, altera humana, altera diuina: ergo formaliter loquendo, & considerando ipsam personæ rationem, non est in Christo vna persona composita, nisi tantum materialiter: ad eum modum quo albedo, & dulcedo, cum reperiuntur in eodem subiecto, componunt vnum quale, quod est tantum materialiter vnum, & formaliter multiplex.

Perpauci sunt Theologi ex quorũ doctrina possit desumi exacta huius argumenti solutio. Quia paucissimi sunt, qui modum huius ineffabilis compositionis explicent sufficienter; neque etiam secundum eam qualemcumque rationem, qua potest à nobis intelligi, & explicari: etsi multi dicant eam esse veram, & propriam compositionem. Ad eam explicandam vtuntur quandoque illo exemplo à nobis nunc insinuato de albedine, & dulcedine eidem subiecto inexistentibus. Quod certè exemplum plurimum est deficiens, & nescio an sit aliqua ratione cõueniens. Nam cum manifeste constet, nullam ibi formalem compositionem reperiri, sed potius quandã adunationem, & coaceruationem duarum qualitatũ impertinenter se habentium inter sese, & quæ ex sola materiali identitate vnitatem participant: nullatenus exemplum illud potest accommodari huic cõpositioni, quæ perfectissima est, & non solum materialiter, sed secundum formales extremorum rationes est consideranda.

Quare ad argumenti solutionem, & ad explicandam hanc veritatem recolendum est, id quod in 4. dicebamus notabili. Nimirum humanitatem ex vi hypostaticę vnionis, assumi ad illudmet esse personale antiquum, & æternum, quod erat in diuini verbi supposito. Ita quod verbum ea ratione qua suppositum diuinum est ex diuinitate, & relatiua verbi proprietate, vt more nostro loquamur constitutum, terminat vnionem humanitatis ad ipsum. Quo fit, vt persona diuina, & persona humana in Christo, & si ratione distinguantur non tamen se habent, vt personæ omnino condistinctæ, nullum formalem ordinem inter sese habentes. Sed seipsas in hac compositione multo includũt. Persona enim diuina, licet secundum se considerata, non includat humanam; post hanc tamen indicibilem factam vnionem, secũdum illudmet personale esse, quo est diuina persona, est etiam & humana; illud esse sm pro-

propriam personalis subsistentiæ rationem ita humanitati communicans, atque si esset forma, & natura, sibi propria, & connaturalis; non enim accidentalis ibi, sed pure substantialis, & vnio assumptio, & naturæ per subsistentiam terminatio, interuenit. Persona vero humana in Christo secundum propriam rationem talis personæ, diuinam intinsecè personam includit. Itaque non solum claudit intrinsece ipsam verbi personalitatem, vt terminum complentem, & terminantem humanitatis dependentiam: sed etiam includit ipsum diuinum verbum: prout est suppositum in diuina natura subsistens. Eo quod humanitas, vt dicebam, ex vi vnionis assumpta est, & quasi attracta ad ipsudmet esse personale verbi antiquum in concreto consideratum. Supposita hac ergo coordinatione, quæ inter ipsasmet formales rationes humanæ personæ, & diuinæ personę reperitur, non erit admodum difficile aliqualiter intelligere modum, quo formaliter constat hæc cõpositio, de qua loquimur. Consistitque, non in eo, quod ex duobus naturis aliquod vnum tertium formaliter constitutum resultet, quod sit quasi totum quoddam formaliter ambiens, & cõplectens vtrãq; naturam vti partes sui ipsius. Neq; vero in eo quod personæ, quæ sunt secundum formales rationes duę, materialiter in vna entitate, aut in vna persona diuina copulentur: sed consistit in quadam mutua, & reciproca communicatione vtriusque naturæ in eodem supposito. Quatenus, videlicet, diuinum suppositum, quod intrinsece in ratione talis suppositi claudit naturam diuinam, & prout illam includit, in ea, quæ subsistit, induit ab humanitate formalem rationem humani suppositi: ita quod verbum, secundum quod in humanitate subsistit specificatiue loquẽdo, est humanum suppositum, & est homo. Natura autem humana habet à diuino verbo, in natura diuina subsistente, & prout subsistente, quod sit terminata, completa, & personaliter perfecta. Itaque diuinum verbum, prout in diuinitate subsistit, tribuit personæ humanæ rationem personæ, & suppositi substantialis. Ab humanitate vero habet, quod sit suppositum humanum formaliter in ratione humani.

Quo circa Christus absolute loquendo vtrumque complectitur, & quod si diuinum suppositum à diuinitate, & quod sit humanum ab humanitate: & hæc mutua connexio (si ita fas est loqui) constituit perfectam compositionem. Quæ tanta est, & tam intima, vt patres grauissimi. Tertul. & August. quos retuli paulo ante, & Soph. etiam præcitatus eam ob istã causam mixturam Dei, & hominis nuncuparent. Estque adeo excellens compositio ista, vt sit ineffabilis, & ab intellectu creato vix intelligibilis, etsi vtcũque de illa ad modum nostrum, altiori qua possumus ratione, loquamur.

Ex his sequitur. Primo quod in hac compositione non intelligimus aliquod totum, quod per modum formalis rationis superioris, duas has complectatur naturas, diuinam, scilicet, & humanam. Patet quoniã compositio non consistit in hoc quod ex duabus naturis, humana, & diuina, resultet aliquod totum cõpositum, superius ad vtramque naturam, sed in eo, quod vtraque natura per se concurrit ad constitutionem vnius humani suppositi, secundum quod est tale suppositum humanum.

Secundo sequitur quod tota compositio, quæ in Christi persona reperitur, consideranda est in ipso Christo, prout est talis persona humana, quatenus, videlicet, à diuinitate habet, quod sit subsistens persona, ab humanitate vero, quod sit humana. Itaque non consideratur compositio in eo solum, quod in Christo reperitur duplex ratio subsistentiæ, aut duplex ratio personalis: sed in eo, quod vtraque ratio est inter sese modo prædicto connexa, secundum proprias personalitatis, & subsistentiæ rationes, & sic vnum constituunt Christum, qui cum sit simpliciter vnus, duas prædictas intrinsecè claudit subsistendi rationes. Et hoc insinuauit Latet. Conc. verbis illis dudum citat, ex can. 4. consulta. 4. *Sed neque diuisionem suscipit, &c.* Itaque etiam si formalissimè loquamur non ita sunt distinguendæ duæ subsistendi rationes, vt totaliter secundum rationem separentur, sed mutuam potius inclusionem habent in Christo. Et ex hoc corollario constat argumẽti facti solutio. Dicitur enim quod tota compositio consideratur in vna Christi persona, scilicet, in persona humana, secundum quod est talis humana persona, quæ in suo esse personali intrinsece claudit personam diuinam, & subsistẽtiam diuinam, imo, & naturam diuinam. Et in hoc sensu est intelligenda secunda ratio, quam pro conclusione fecimus.

Tertio sequitur ex omnibus dictis, quod in formali significato huius vocis Christus, importatur tota hæc compositio à nobis explicata: quoniam hoc ipso, quod Christus importat tale suppositum humanum, necessum est, quod per modum naturæ denotet humanitatem, & ex parte suppositi per se includat diuinum verbum, vt absolutè, & simpliciter subsistens in natura diuina, suam subsistentiam humanitati commũnicans. Vnde vere dicitur, quod totale significatum huius vocis, Christus, est diuinũ verbum homo, seu Deus homo. Et etiam verissimũ est, quod Christus importat formaliter vnctum diuino substantiali oleo: quia importat in suo significato verbum diuinum prout communicat suam subsistentiam humanitati, eamque in semetipso personaliter substentat. In quo sita est excellens, & ineffabilis vnctio.

§. 6. *Tertia conclusio.*

VEre, & propriè dici potest, reperiri in Christo compositionem ex diuino supposito, & ex humanitate, vt ex duobus extremis. Ista conclusio magna ex parte constat ex dictis circa conclusionem præcedentem, in qua totam compositionem, quę est in persona Christi ex diuinitate, tanquam ex vno extremo, reduximus ad hoc, quod diuinitas ex eo est per se extremum compositionis, quatenus est forma substãtialis diuina in qua verbum subsistit, & ex qua (vt ita more nostro dicamus) verbum habet eam subsistentiam, quam humanitati communicat; ergo compositio præcipua, quæ in Christi persona reperitur, immediate consideranda est, non ex diuinitate cum humanitate, sed potius ex diuino verbo, vt est in diuinitate subsistens. Confirmatur: humanitas nõ vnitur immediatè diuinitati, sed verbo: ergo verbũ est extremum ex quo immediate consurgit compositio, quæ in Christo reperitur.

Digitized by Google

Secundo probatur. Inter formam accidentariam & subiectum reperitur compositio quædam, quatenus accidens sustentatur in subiecto ab ipsoque recipit esse,& subiectum recipit qualificationem, & denominationem ab accidente:ergo in mysterio incarnationis reperitur compositio inter humanitatem, & diuinum verbum, quatenus humanitas sustentatur suppositaliter in verbo, in ipsoque, & ab ipso habet totum suum personale complementum,& diuinum verbum habet ab humanitate, quod sit suppositum humanum, & quod sit homo.

Sed aduertendum est primo, Concilia, & Patres duplici ex causa olim non meminisse huius compositionis,sed de ea tantum fecisse mentionem,quæ ex humanitate,& diuinitate constat. Prima. Quoniam non tam attendebant ad explicandam compositionem,quæ in Christi persona reperitur:quam ad confundendos hæreticos, qui vel duas in Christo construebant personas humanam scilicet,& diuinam realiter inter se distinctas. Vel duas naturas,humanam, & diuinam in vnam confundebant. Et vt errorem vtrumque simul extirparent,definierunt vnam,& eandem Christi personam compositam esse ex duabus naturis humanitate,scilicet, & diuinitate. Secunda. Quoniam compositionis proprietas in eo magis apparet, quod ex duobus extremis vnum cõstituatur, quod ab vtroque extremorum aliqua ratione distinguatur. Hoc autem in compositione qua vna Christi persona ex duabus constat naturis,omni cum proprietate reperitur,sunt enim duo extrema realiter distincta, humanitas, nempe, & diuinitas, estque vnum quasi tertium, puta, persona Christi, quæ ab humanitate realiter distinguitur,humanitas enim non est Christus. Et à diuinitate eatenus differt, quatenus humanitatem includit. Quæ distinctio non potest appellari realis, est tamen ad veram, & propriam compositionem sufficiens. In compositione, quæ est inter humanitatem, & verbum, etsi reperiamus duo extrema realia,& realiter distincta: non tamen inuenimus vnum ex duobus constans. Sed reperimus duntaxat, vnum extremum ad alterius esse eleuatum, & assumptum. Sed est nihilominus hoc sufficiens ad veritatem compositionis,quatenus ita vnum extremum ad alterius esse assumitur, scilicet,humanitas ad esse verbi,quod verbum ab ipsa humanitate accipit etiam quod sit humanum suppositum, & quod sit homo. Et in hac mutua acceptione vnius extremi ab alio, vera constat compositio. Acceptionem voco, ne dependentiam appellem.

Secundo est aduertendũ, quod hæc secunda compositio non est simpliciter distinguenda à compositione prima: nam verbum,& diuinitas ex vno extremo se tenent. Diuinitas enim, vt circa primam conclusionem dicebam,ad compositionem personæ Christi concurrit, quatenus cum ipsa personali verbi proprietate vnam diuinam personam constituit; datque ipsi personæ infinitam vim personalem, qua potens est extraneam naturam, humanam scilicet, personare,& sustentare.

Tertio notandum,quod nisi verbum ab humanitate acciperet,quod esset humanum & homo,quantumcumque humanitas à verbi subsistentia perficeretur, non esse posset vera compositio inter humanitatem, & verbum: quia totum compositum postulat, vel quod ex vtroque componentium vnum tertium resultet,vel,quod extremum vnum,aliquid ab alio accipiat, & è contra: nam hac reciproca dependentia remota perficietur quidem vnum ab altero,sed compositio non erit.

§. 7. *Quarta conclusio.*

Inter humanitatem Christi, & diuinam verbi personalitatem non est propria compositio. Contrarium huius conclusionis docent quidam graues Theologi ex modernis, quorum sententiæ olim ego libenter annuebam: vt ex commentariis nostris ad 3.S.Thom.p.quæ in quotidianis prælectionibus edidimus in insigni nostra Salmanticensi Academia constare poterit. Sed re melius perspecta, quartam hanc decreui conclusionem statuere quam probo.

Primo, ex eo, quod huius compositionis apud Theologos antiquiores vix aliqua reperitur facta mentio. Duran. in 3.dist.6.q.4.eius obiter meminit. Quam tamen propriam compositionem esse negauit. Concessit quidem in Christo compositionem personalitatis Verbi cum humana natura:quam ipse vocat compositionem cum ijs, negauit tamen compositionem ex humanitate, & ex personalitate Verbi,quam appellauit compositionem ex ijs. Loquiturque proportionabiliter ad eum modum,quo Ferrariens.lib.2.contra gentes c.54. docet reperiri compositionem in qualibet natura creata inter essentiã, & esse: quam dicit esse compositionem, cum ijs,& non ex his. Sed quicquid sit de hoc dicendi modo Durandi, quem magis probabilem reputarem, si de sola compositione ex humanitate, & verbi personalitate loqueretur, & sermonem non extenderet ad compositionem ex humanitate, & diuinitate.

Probatur secundo nostra conclusio. Personalitas verbi non habet rationem extremi in compositione,qua Christus dicitur persona composita: non ergo proprie in Christo reperitur compositio ex humanitate,& personalitate verbi. Consequentia est manifesta:& antecedens probatur. Personalitas verbi tantum se habet vt medium, quo humanitas trahitur ad ipsum verbum,quod est suppositum humanitatem sustentans: ergo nõ habet rationem alterius extremi compositi cum humanitate.

Confirmatur. Et si inter accidens, & subiectum, cui inhæret vera reperiatur compositio, non tamen inter ipsum accidens,& quantitatem, qua mediante inhæret subiecto: eo quod quantitas non est subiectum sustentans ipsum accidens, & à quo accipit esse, sed est medium quo accidens coniungitur, & copulatur substantiali subiecto,eique inhæret. Sed,vti dicebamus superius, ad eum modum se habet personalitas verbi in hac substantiali, & mirabili vnione humanitatis ad verbum, quo se habet quantitas in materiali,& imperfecta vnione accidẽtis ad substantiam: ergo proportionabiliter loquendum est de vtraque vnione, quod attinet ad compositionis rationem. Itaque personalitas terminat humanitatem in hypostatica vnione, vt Quo, verbum autem, vt Quod. Compositio autem non cum terminante,

Quo,

Quo, sed cum terminante, Quod, considerãda est. Quia terminus Quo, non tam extremi, quam formalis, aut quasi formalis medij rationem sortitur. Qui tamen contenderet nonnihil compositionis inter humanitatem, & Verbi personalitatem reperiri, neq. quidpiam diceret improbabile, nec ego ei refragarer. Quia tantum contendo non ibi proprie, & simpliciter inueniri compositionem.

Est tamen aduertendum, quod siue compositionem inter humanitatem, & Verbi subsistentiam, & personalitatem admittamus, siue nõ; absolute tamẽ fateri debemus, quod humanitas, & diuinitas vniuntur secundum subsistentiam. Ita quod eadem subsistentia vtraque natura subsistit.

Hactenus explicamus quid de Christi compositio ne secundum rem considerata censeri debeat. Necessum est deinceps explicemus, quem modum loquendi in hac materia seruare debeamus. Oportet enim in re tam graui magna cum proprietate loqui. Qua in re tres inuenio sententias. Prima dicit negãdas esse absolutè has propositiones, Christus est cõpositus, Filius Dei est compositus. Ita sentit Caiet. 3. par. loc. cit. & multi docti cum eo, & probant: Hac regula, quam dicunt esse omnino obseruandam in incarnationis mysterio, aliaque mẽte reponendam. Quando aliquod prædicatum indifferenter potest conuenire naturæ, & supposito, si includat repugnantiam ad diuinum suppositum, non potest affirmari de Christo, & multo minus de filio Dei, nisi redupli cetur ex parte subiecti humanitas propter quam cõuenit, v. g. non potest concedi, quod Christus incipit, vel incepit esse, nisi dicamus in quantum homo. Ex hac regula sic arguitur. Esse compositum indifferenter potest conuenire naturæ, & supposito: & intrinsecam dicit repugnantiam ad simplicitatem suppositi diuini, ergo &c.

Secunda sententia, quam sequitur Mag. Med. 3. p. q. 3. art. 4. dicit, quod hæc propositio, Christus est compositus, est absolute cõcedenda. Ista vero, Filius Dei est compositus, absolutè est neganda. Probat, quia hæc vox, compositus, appellat super formale significatum subiecti: ergo in hac propositione Christus est compositus, appellat supra humanitatem, & ex cõsequenti est vera propositio. In hac vero Filius Dei est compositus, appellat supra deitatem, atque adeo est falsa.

Tertia sententia docet in alio extremo vtramque propositionem esse concedendam. Ita docent quidam moderni Theologi. Ad huius rei explicationem sit.

§. 8. *Quinta conclusio.*

HÆc propositio Christus est compositus, seu est persona composita, vera est, & propria, atque adeo absolute concedenda; quamuis sapienter, & prudenter faciet qui addiderit limitationem explicitam à Caiet. nimirum, quod est compositus eminenti, & ineffabili compositione. Prior conclusionis pars contraria videtur sententiæ Caiet. & si fortassis Caietan. non tam ad rigorem sermonis attenderit, quam ad optimam cautelam, quam cum loquimur de diuinis, consilium est adhibere: vt non solum re ipsa, sed explicationem etiam adhibita omnem à rebus, de quibus loquimur, imperfectionem auferamus. Sed iam probatur prima conclusionis pars.

Concilia, & Sancti Patres absque vllo additamento, & citra limitationem vllam concedunt Christum esse compositum, & esse personam compositam, & frequentissime tum Concilia, tum Patres dicunt Christum esse vnum ex & diuinitate & humanitate constantem: at imitari debemus modum loquendi Cõciliorũ, & Patrum ergo. Neq. vero credendum est in eorum loquutionibus, in illis præsertim, quibus tam frequenter, tamque ex professo vtuntur, vllam interuenire sermonis improprietatem: ergo &c.

Secundo probatur. In Christi persona reperitur vera, & propria compositio: ergo absque vlla impro prietate dicere possumus, Christum esse personam compositam, quid ni? Nam ab eo quod res est, vel nõ est, propositio dicitur vera vel falsa, & similiter ex reali proprietate rerum, proprietas loquutionum consurgit, si terminis accommodatis vtamur.

Dices, quod quia omnis compositio, quam in creaturis inuenimus, potentialitatem, & imperfectionẽ habet admistam; idcirco nisi addamus aliquid, quo imperfectionem totã, & totaliter ab hac compositio ne secludamus; non possumus dicere Christum esse compositum. Quia sermo fiet de compositione imperfecta, eo quod termini nostri accommodati sunt ad significandas res, secundum eum modum quo ipsas in creaturis experimur.

Respondetur, quod ex hac obiectione colligi potest satis verosimiliter secunda nostræ conclusionis pars: non autem sufficit hæc obiectio ad hanc primam partem infirmandam: nam certe si hæc argumentatio aduersus conclusionem nostram quicquam efficeret, probaret etiam nullum nomen ex creatis desumptum effectibus, accommodari posse ad significandum diuina. Itaque non proprie diceremus in Christo esse iustitiam, misericordiam, sapientiam &c. Quoniam hæ omnes perfectiones in rebus creatis imperfectiones, & potentialitates habent admistas.

Quo circa ad argumentum respondetur ex doctrina S. Th. 3. par. quæst. 13. art. 2. ad 1. quod licet nomina quibus vtimur, ex effectibus creans imperfectis sumantur, quædam tamen sunt quæ ex parte rei significatæ nullam imperfectionem intrinsecam designant: eo quod rationes importatæ per eiusmodi nomina abstrahunt à Deo, & creaturis, vt entitas, bonitas, &c. Vnde nomina quæ has rationes in communi, & absolute significant, prædicari possunt de Deo. Proportionabiliter ergo in præsentia dico, quod licet compositio hominis, quæ in puris creaturis reperitur imperfecta sit, non tamen est de essentia compositionis hæc imperfectio: atque adeo poterit in Christo reperiri compositio sine imperfectione, & ista vox, compositum, abstrahit in suo significato à composito perfecto, & imperfecto, & ita vere & proprie dicitur Christum esse compositum. Non negauerim in hac compositione imperfectionem aliquam inuolui, sed illa tota se tenet ex parte humanitatis, quæ perficitur. Quamuis qui velit negare imperfectionẽ vllam hic reperiri, nihil diceret improbabile. Quia licet humanitas imperfectionem in sui

sui ratione claudat, eam tamen ad hanc compositionem minime refundit: quoniam humanitas in altero compositionis extremo nullam ponit imperfectionem, & si denominationem imperfectam ei tribuat, scilicet, esse humanum. Ipsa vero à diuini verbi subsistentia perficitur quamplurimum, & nullam imperfectionem accipit.

Secunda pars conclusionis noua probatione non eget. Nam ex obiectione facta manet comprobata, si tamen addamus, quod compositio vt in plurimum videtur designare vnionem factam ex partibus, quarum altera est potentialis, & altera formalis. Vnde compositio solitarie sumpta videtur malum, idest, imperfectum, sonare: atq; adeo optima cautela erit per aliquod additamentum hanc imperfectionem penitus à Christo secludere.

Ad illud argumentum ex regula Caietan. statuta desumptum. Respondeo, quod illa regula non est accipienda in sensu à Caiet. & ab alijs primæ opinionis auctoribus exposita. Sed verus sensus est iste, quod quando prædicatum aliquod non potest verificari de Christo nisi ponendo imperfectionem in supposito, tale prædicatum non potest absolute de Christo affirmari, sed vtendum est illa specificatiua, secundū quod homo, v.g. non possumus absolute concedere, illam enuntiationem, Christus incepit esse. Quoniā illud verbum, Incepit, absolute prolatum denotat totalem inceptionem: quæ magnam in diuino supposito imperfectionem ponit. Vnde dicendum est, quod Christus in quantum homo incepit esse. Cæterum illud prædicatum compositus absolute prolatum non inducit imperfectionem diuino supposito. Nam ea imperfectio, quam importat verificari potest sufficientissime ex parte naturæ humanæ, quæ per hāc ineffabilem compositionem mutatur. Imo, vt dixi, satis est probabile nullam etiam ex parte naturæ imperfectionem interuenire. Quia mutatio naturę humanæ perfectionem ei affert, & nequaquā imperfectionem, etsi ipsa natura imperfecta sit, & quidquid mutationis est in ipsa ex parte eius, imperfectioni sit obnoxia. Sed hæc imperfectio materialis est, & non pertinet ad formalem huius compositionis rationem. Ex qua totum quod resultat in humanitate magnam ei perfectionem inducit. Et cum fiat sine informatione, & inhæsione, nulla ex parte alterius componentis, puta, diuinitatis, seu verbi, imperfectio contingit. Sed inenarrabilis, & intelligibilis ab humano intellectu perfectio, & mirabilis consummatio, & vltimum humanitatis adimplementum.

§. 9. *Sexta conclusio.*

PRobabilis est sententia, quæ dicit hanc propositionem, Filius Dei est compositus; veram esse, & absolute concedendam, sed probabilior apparet sententia opposita. Probatur prior concl. pars. Per communicationem idiomatum ea quæ dicuntur de Christo, dicuntur de Filio Dei, sed de Christo conceditur, quod est persona composita: ergo idipsum absolute concedi potest de Filio Dei. Argumentum quod Auctores secundæ sententiæ ex appellatione huius vocis, compositus, contra hanc sententiam formant, facile dissolui potest ex regulis dialecticis, quibus perscribitur inter terminos à parte diuersorū extremorum locatos appellationem non fieri. Sed aduertat is cui hæc placuerit sententia, quod illa cautela, quam diximus conclusioni præcedenti conuenienter esse adhibendā in illa propositione Christus est compositus, multo conuenientius (si non necessario) apponenda est huic enunciationi, filius Dei est compositus.

Secunda pars conclusionis probatur, isiud nomē, compositus, etiam positum à parte alterius extremi, appellat, seu applicat compositionem ad formale termini supra quem fertur: ergo in hac propositione, Filius Dei est compositus, applicatur compositio ad formale significatum huius termini, Filius Dei: atque adeo ista propositio falsa est, & hæretica. Probatur antecedens. Hæc propositio est verissima. Homo est cōpositus ex corpore, & anima rationali, hæc aūt animal est cōpositū ex corpore, & anima rōnali, vel est falsa, vel saltem omninò impropria. Hoc autem non est propter aliud, nisi quia illud prædicatū, compositus, in priori enunciatione applicat compositionē ad formale significatū hominis, & in propositione posteriori ad formale significatum animalis. Et quidem licet sm̄ regulas dialecticas non contingat appellatio inter terminos diuersorum extremorum, contingit tamen formalis applicatio, quæ appellationi æquiualet. Vnde concederent dialectici hanc propositionem in Petri generatione, Petrus est terminus generationis, negabunt tamen istam, homo est terminus generationis, propter diuersam applicationem quam facit illa vox, terminus.

§. 10. *Soluuntur argumenta proposita initio dubitationis.*

ARgumentis à principio positis oportet satisfaciamus, vt hæc disputatio de compositione Christi maneat absoluta.

Ad primum argumētum varie respondent Theologi. Quidam enim absolutè negant, in hac compositione alteram partem habere rationem actus, & alteram potentiæ: & dicunt hoc minime necessariū esse ad compositionis essentiam, nisi quando compositio fuerit omnino imperfecta, idest, ex partibus constans: ex quibus aliquod vnū totū tertiū resultat. In hac aūt compositione nō resultat aliquod totum, quod, vel realiter, vel formaliter à cōponētibus distinguatur, & qđ se habeat, vt totalis, & superior forma respectu componentium: sed vnum componentium trahitur ad esse alterius. Et non solum hoc, sed, vt dicebam, superius ipsi componenti ad cuius esse trahitur communicat suum esse formale. Humanitas enim, Verbum à quo assumitur, humanum constituit. Et in hac mutua, & alterna componentium communicatione consistit proprietas huius ineffabilis & indicibilis compositionis. Aequiualet enim resultantiæ qua totum ex vtraque parte resultat, & consurgit: nam sicut vtraque pars componens totū entitatem propriam ad esse totius accommodat. Et singulæ partes seipsas mutuo in toto perficiunt: ita in hac mirabili compositione alterum componens confert alteri suam entitatem, & perfectionem, & si non se mutuo perficiant. Quia licet humanitas det

Verbo,

Digitized by Google

Verbo, quod sit humanum, & homo: nō tamen illud perficit: sed hoc nō tollit rationem compositionis, quia non ex eius defectu prouenit, sed ex maxima Verbi perfectione. Hæc autem communicatio ex vtraque parte contingit absque vlla imperfectione: quoniam verbum accipit esse humanum absque vlla informatione, & absque vlla perfectione sibi intrinseca nouiter acquisita: humanitas similiter, & si valde perficiatur ab ipso personali esse verbi, ad quod assumitur: non tamen perficitur per inhærentiam, & informationem: in qua ipsa humanitas rationem habeat materiæ, aut potentiæ: sed mirifica, & inexplicabili vnione soli purissimo actui, infinitoque esse propria.

Cæterum alij Thologi dicunt cum Caiet. 1. p. q. 3. art. 8. ad omnem veram compositionem quatuor requiri. Primum, quod componentia sint realiter distincta, secundum quod realiter vniantur, & copulentur. Tertio quod realis eorum vnio non sit, vel, secundum extrinsecam habitudinem, vel, secundum situalem dispositionem duntaxat: sed in aliquo vno esse reali. Quarto denique quod alterum componentium rationem habeat actus, & alterum rationem potentiæ; tunc dicunt hi Theologi, quod diuinitas habet rationem actus in hac compositione, & humanitas rationem potentiæ: eo quod humanitas vere perficitur per diuinum esse. Sed duo adount isti authores. Primum, quod nomen actus in præsentia accipitur largo modo, vt non solum designet actum per informationem actuantem: sed etiam actum per realem, & intimam assistentiam perficientem, terminantem, & complētem, & qui proprius habet rationem termini, quam rationem actus. In quo posteriori sensu diuinitas locum actus habet in hac cōpositione, & humanitas locum potentiæ: quatenus ab illo actu terminatur, completur, eleuatur, & perficitur. Secundum est, quod diuinitas non immediate, & se ipsa in ratione diuinitatis est actus humanitatem perficiens, sed mediante supposito Verbi, quod est terminus terminans, & complens humanitatem communicans illi suum esse personale, & mediante personalitate Verbi vt termino, Quo. Hæc posterior solutio mihi magis placet: & si prior non sit contemnenda: nam cum tota perfectio, qua humanitas perficitur in vnione ad Verbum, non informet ipsam humanitatem, sed se habeat per modum terminantis; non oportet constituamus rationē potentiæ in humanitate, quæ per Verbi subsistentiam perficiatur & actuetur.

Ad confirmationem ex dictis constat solutio. Dicitur enim, quod hæc compositio non constat ex partibus, quæ, vel, inter sese mutuo pendeant, vel, ab ipsis pendeat compositum ex eis resultans, quoniam non reperitur hic tale compositum: sed hæc compositio fit ex eo, quod Deus, qui purissimus est actus, seipsum humanæ naturæ communicat citra informationem vllam; atque adeo omni imperfectione semota.

Ad secundum. Respondeo, quod suppositum nequit componere cum ea natura, quæ simul cum personalitate ipsum intrinsece constituit: vnde Verbum cum diuinitate nullam facit compositionem. At non repugnat supposito in ratione suppositi, quod cum alia extrinseca natura compositionem faciat; communicando ei proprium esse personale, & accipiendo ab ipsa essentialem ipsius naturę rationem, & ita in præsentia contingit, vt ex dictis constat. Quod vero suppositum creatum huiusmodi compositionem constituere nequeat: non prouenit ex ratione suppositi, vt sic: sed ex tali ratione, quia propter sui imperfectionē, & limitationem, nequit extraneam terminare, & suppositare naturam. An vero possit secundum absolutam Dei potentiam, non vacat hoc loco definire. Affirmauit Scot. in 3. d. 1. quæst. 4. & cū eo non pauci. Negant vero S. Doct. 3. p. q. 3. art. 1. ad 3. Et eius sententiam probant grauissimi Theologi, quibus ego libenter assentior eo quod terminare, & personare naturam non est opus instrumenti, sed termini, qui sua virtute substantiali vim habeat non limitatam, & coarctatam ad certum entis genus, & speciem, quod soli Deo cōpetere potest. Hæc ratio, quæ pro hac sententia apparet mihi præcipua, non est à calumnia immunis, sed de hac re alias.

Ad tertium. Respondetur primo, quod in compositionibus accidentalibus subiectum absolute est idē cum toto composito, & de illo prædicatur, album enim componitur ex corpore, & albedine, & tamen hæc est vera, album est corpus. Hæc autem compositio in incarnatione, licet non sit facta secundum vnionem accidentalem duarum naturarum, sed potius secundum vnionem substantialem, vt superius grauissimis Patrum testimonijs ostendimus. Absque dubio tamen habet aliquam effigiem vnionis accidentalis. Eo quod natura humana vnitur verbo diuino complete subsistenti in sua natura.

Secundo respondetur, & melius, quod in cōpositione, quæ tantum fit secundum rationem numeri, non est inconueniens, quod aliqua ex partibus numeratis sit omnino idem cum composito, quia compositio tantum consistit in numero, idest, in hoc quod duæ naturæ realiter distinctæ vniantur, & numerentur in vnico supposito. Hæc autem numeratio duarum naturarum æqualiter fit, siue natura diuina realiter distinguatur à supposito Christi, siue non, & quia neque formaliter ab ea secernitur, idcirco, & in concreto, & in abstracto de ipso prædicatur.

§. 11. *Soluitur quartum argumentum principale, & disputatur de veritate quarundam propositionum.*

AD quartum argumentum sigillatim dicendum est, de illis duabus propositionibus in antecedenti assumptis. De priori quidem scilicet Christus est factus, dicendum est eam non esse catholicam, atque adeo absolute fore negandam. Et ratio falsitatis propositionis huius ea est, quod terminus à parte subiecti positus, materialiter est accipiendus; atque adeo factio applicatur ad materiale illius termini, Christus, vnde fit sensus, quod suppositum Christi est factum, qui sēsus est hęreticus. Sed instat quispiā. Hæc propositio est vera, Christus fit, considerando instans generationis humanæ Christi; ergo hæc etiā erit vera, Christus est factus transacto illo primo generationis Christi instanti; id enim quod fit, transacto

facto ipso factionis instanti facti im est, & dicitur. Similiter hæc propositio, Deus factus est Christus, est vera, ergo & ista Christus est factus. Item hæc propositio homo Deus est factus, est vera: ergo & ista est vera Christus est factus. Patet consequentia, nam Christus, idem importat quod Deus homo.

Huic argumento oportet respondere explicando breuiter singulas propositiones. Primam quidem propositionem, Christus fit, concedunt aliqui Theologi, sicut concedunt istam, Christus generatur, pro eodem illo instanti incarnationis Christi. Alijs vero Theologis hæc propositio apparet omninò falsa. Quoniam, inquit, qui hanc propositionem concesserit, necessum est etiam concedat aliam, scilicet, Christus est quid factum. Quæ propositio est omninò falsa: quoniam Christus à parte subiecti positus, sumitur materialiter supponitque pro Christi supposito, quod improductum est, & increatum: sed breuiter dico, quod hæc propositio in rigore sermonis non apparet falsa. Quoniam reuera eadem omnino videtur ratio de ista propositione, Christus fit, atque illa Christus generatur, vt authores primæ opinionis dixerunt. Est enim generatio, quædam species factionis (loquimur namque de generatione Christi humana.) Fateor non esse ineptum discrimen illud, quod inter has duas propositiones assignant Theologi, qui censent propositionem istam falsam esse, & absolute explodendam, videlicet, quod generatio sua natura importet mutationem, quæ se tenet ex parte formæ, & naturæ, quæ de nouo acquiritur: Christus autem humana generatione acquisiuit sine dubio formam nouam, & naturam, nimirum, humanam. Fieri vero denotat totalem subiecti acquisitionem, & productionem: quæ non potest Christo competere. Sed quamuis hoc discrimen bonam habeat apparentiam, non tamen videtur necessario admittendum. Quoniam fieri, generaliter sumitur, amplamque habet acceptionem, neque necessum est, vt importet totalem subiecti mutationem. Alias enim cum Petrus, qui ante extiterat, de nouo albescit, non vere diceretur fieri albus. Dices quod limitatur factio, & mutatio importata per Verbum fieri ab illo prædicato, albus, & tantum verificatur propositio pro mutatione formali secundum albedinem.

Vera quidem solutio. Sed ex illa ego colligo primum, quod hoc Verbum, fieri, generalem habet, & amplam significationem sub qua comprehenduntur mutatio formalis, & mutatio totalis. Alias enim nō verificaretur illa propositio per sola mutatione formali. Deinde adhuc magis ad rem infero, quod hæc propositio Christus fit, etiam verificatur pro mutatione formali, quæ in illo instanti fiebat circa personam Christi ratione naturæ humanæ, in qua generabatur. Etenim secundum regulas dialecticorum, terminus ille, Christus, coniunctus copulæ præsentis temporis, non sumitur pure materialiter: non enim debet verificari propositio pro solo materiali supposito, sed adiuncta forma per terminum importata. Itaque vox, Christus, in illa propositione accipitur pro toto illo, quod significat cū absolute profertur, sed absolute prolata significat diuinum suppositum subsistens in natura humana: ergo in illa propositione secundum hanc modum accipitur; atque adeo Verbum, fit, non applicatur supposito diuino vtcumque, sed sub determinatione humanitatis in quo subsistit, & ex consequenti potest verificari pro mutatione formali, quæ facta est in Christo ratione humanitatis: neque vero ex hac propositione sequitur veritas alterius quam inferunt aduersarij, scilicet. Christus est aliquid factum; nam ad veritatem huius posterioris enunciationis, non satis est, quod Christus de præsenti fiat, sed deberet concedi de præterito Christus fuit factus, quæ tamen propositio de præterito est omnino falsa, & denique dico, quod cum ponimus ex parte prædicati illud complexum, aliquid factum: subiectum Christus ex vi propositionis capitur materialiter: eo quod illud complexum, aliquid factum à parte prædicati positum, materialiter sumitur, & si hæc propositio negatur, multo magis est neganda illa, Christus fuit factus: eo quod secūdū regulas dialecticas illud subiectum, Christus, debet sumi materialiter, & debet resolui propositio, atque si vox, Christus, terminus esset cōnotatiuus, sed quāuis prædicta propositio, Christus fit, in rigore sermonis vera appareat, non tamen libere vtendum est hac propositione, quoniam præsefert malum tinnitum, & videtur insinuare Arrianum sensum.

De alia vero propositione, scilicet, Deus factus est Christus, existimo dicendum, eam esse absolute veram, quam concedit verbis expressis Cyrill. in defensione Anathematismi tertij, cuius verba superius habentur relata: & passim habetur apud sanctos Patres, cum de hoc mysterio sermonem fecerunt, & quidem cum terminus à parte prædicati positus sumatur formaliter, vt inquit S. Thom. 3. p. q. 16. ar. 6. loquens de ista propositione Deus factus est homo, dicendum est, quod Christus in prædicta enunciatione sumitur formaliter, vt importat naturam humanam, & hoc præcipue ob id verum esse crediderim, quia hæc vox Christus, etsi terminus sit singularis, sicut Petrus, habet tamen quendam modum termini connotatiui, qui à parte subiecti positus materialiter sumitur, à parte vero prædicati sumitur formaliter, & quod præfata propositio sit vera, ex eo etiam colligo, quod ista propositio est falsa, Deus ab æterno fuit Christus: ergo ista debet esse vera, Deus incepit esse Christus, & per locum à fortiori erit vera ista, Deus factus est Christus.

De tertia propositione, nimirum, Deus homo factus est, non conuenit inter graues Theologos, vera ne sit, an falsa Caietan. 3. par. quæst. 16. artic. 7. quem sequitur Medina ibidem, putant hanc propositionem esse falsam; & conantur dissoluere argumentum, quo in hunc modum probatur vera illa propositio. Si demus Petrum ante hac extitisse in rerum natura, & quod modo per primū fui esse fiat albus, bene valet hæc consequentia, Petrus fit albus, ergo Petrus albus fit, verificatur enim istud cōsequens, eo quod subiectum non est solus Petrus, sed Petrus albus, qui modo fit de nouo, quoniam Petrus albus antea nunquam fuit, ergo similiter bene valet: Deus factus est homo. ergo Deus homo factus est atq. adeo sicut antecedens est verum, ita & consequens. Hoc inquam argumentum auctores prædicti diluere adnituntur, neuter tamen in eius solutione perficit, sed vterque vim argumenti eludit: vnde ego cum quibusdam alijs Theologis existimo hanc proposi-

Digitized by Google

tionem reipsa veram esse, & catholicam, sed nihilominus arbitror non esse hac, & similibus propositionibus libere vtendum, quoniam præseferunt prima specie considerata sensum parum catholicum, & ad Arianum errorem tendentem.

Circa aliam propositionem, Christus est creatura. Notandum, quod quamuis vtcumque possit defensari in rigore sermonis, vt existimat Caiet. 3. p. q. 16. at. 10. multo tamen probabilius asseritur, illā esse falsam secundum rigorem sermonis, vt docuit S. Tho. Et probatur hoc, quoniam hæc dictio, creatura, secūdum proprietatem vocis, idem pollet, quod ens non habens esse ex semetipso, sed ab alio; hæc autem negatio inclusa in ista voce, habet magnam repugnantiam ad illud subiectum Christus, de quo fatendum est, quod est ens habens esse ex semetipso, ergo, &c. Cōfirmatur. Creatura in suo conceptu formali denotat ens, quod non habet esse per essentiam, sed per participationem, Christus autem simpliciter est ens, habens esse per essentiam, ergo, &c.

Sed est argumentum pro sententia opposita, S. Thom. 3. p. q. 16. ar. 10. ad 1. ait quod hæc vox, creatura, communis est ad naturam, & ad suppositum: ita quod vtraque hæc propositio est vera, humanitas est creatura, & homo est creatura, ergo illa propositio Christus est creatura, potest verificari, quatenus dictio, creatura, accommodatur ad naturam humanam Christi, sicuti hæc propositio, Christus est mortuus, verificatur ex eo, quod mori accommodatur Christo ratione humanæ naturæ.

Respondetur, quod, creatura, est quasi nomen transcendens, designat enim ens non habens esse à seipso. Ex quo sequuntur duo ad nostrum propositum. Primum, quod potest conuenire substantiæ, & accidenti, concreto, & abstracto, eo quod est terminus transcēdēs omne genus. Secundum est, quod negatio inclusa in hoc termino creatura, fertur supra totum significatum illius vocis, de qua prædicatur v. g. In hac propositione, Petrus est creatura, negatio inclusa in illo termino creatura, scilicet, nō habēs esse à se ipso, fertur supra totum Petrum, idest, supra naturam, & supra suppositum Petri. Probatur hoc, quia illa negatio cadit immediate supra transcendētem entis rationem, quæ complectitur, & naturam, & suppositum, accidens, & substantiam, & omnia; ergo negat totum significatum illius vocis, de qua prædicatur hic terminus creatura.

Ex his tandē sequitur, quod in hac propositione, Christus est creatura, negatio inclusa in termino creatura, negat totum, quod importatur per subiectum, Christus, siue suppositum, siue naturam, atque adeo propositio illa falsa est, & Ariana.

Ad argumentum ergo, negatur consequentia, nā iste terminus creatura, licet indifferenter possit prædicari de supposito, & de natura propter sui transcēdentiam, tamen propter eandem transcendentiam cuicunque termino adiūgatur, applicat totaliter suā negationem: itaque negatio æque cadit supra suppositum, & supra naturam.

Multa possemus huic addere disputationi, præsertim circa ipsum vnionis hypostaticæ terminum, & circa propriam vnionis ipsius rationem, & ad exponendum relationem ibi interuenientem, quæ ex parte naturæ realis est, & ex parte verbi tantum rationis: verum hęc iam minutatim discutere alienum à nostro intento esse videtur, non enim nostra præsens disputatio alio tēdit, quam vt exponamus, quod nam sit Christi prædestinationis obiectum, cuius quasi materialem rationem nunc inuestigamus; nam postea ipsum formaliius considerabimus comparatiue ad prædestinationem.

Verum his expositis, & pertractatis adhuc explicandum superest, id vnde tota hæc disputatio defluxit. Num, videlicet, concedendum sit, Christum, quem diximus totalem esse hypostaticæ vnionis terminum, ac vere compositum, resultasse ex hac ineffabili vnione, & quidem ita videtur concedendum, tum, quia per vnionem Christus est factus, id autem quod fit, resultat ex factione. Tum etiam, quia ita dicunt quandoque Patres locis superius citatis.

Sed nihilominus existimo, nō posse cum proprietate concedi, Christum resultasse ex vnione hypostatica: ratio est, quoniam hic modus loquendi denotat Christum ita esse compositum, quod importat aliquod totum à componētibus distinctum, totalemq; formam includens, sub qua continentur ipsa componentia vti partes materialitatem quandam & potentialitatem inuoluentes, hoc autem nullatenus est admittendum in Christo, vt ex dictis patet; ergo, &c.

Ad motiua pro altera parte respondetur facile. Ad primum dicitur, quod resultantia non habet locum nisi in eo tantum composito, quod ex partibus constat, ex quibus quasi oritur vna forma ipsius partibus communis; neq. vero terminus actionis, seu factionis propriè dicitur resultare ex ipsa actione, per quam fit: vnde qui concederet Christū resultasse ex vnione, resultantiam non tam referret ad ipsā vnionem, quam ad humanitatem, & diuinitatem vnitas, ex quibus designatur consurgere aliquod totum ipsis commune, & superius. Ad secundum dicitur, Patres rarissime vsos fuisse hoc dicendi modo, quod si quando ita dixerunt, vt certe dixerunt quandoque, largo modo acceperunt resultantiam, eam vsurpantes pro compositione constitutiua Christi in ratione humani suppositi.

DVBITATIO IV. APPENDIX.

An Christi humanitas existat per propriam existentiam.

HÆc quæ diximus sufficere videbantur ad explicandum prędestinationis obiectum secundum eius realitatem, vt possemus deinceps ipsam prædestinationis formalitatem ad ipsum comparare. Nam ex dictis satis constat, quid, quodue sit huius vocis, Christus, significatum, quod putamus esse Christi prædestinationis obiectum. Verum enimuero ipsa doctrinæ consummatio stricto à nobis iure efflagitat, vt ea, quæ pertinent ad Christi compositionem, totaliter absoluamus, & explicemus, Num in Christo sit compositio ex humanitate, & ex ipsa increata Verbi existētia, ita vt in Christo reperiatur vera compositio ex essentia creata, & increato esse. neq. vim facio in præsentia, an talis compositio debeat censeri ex his, vt censuimus de humanitate, & diuinitate, aut potius debeat dici compositio cum his,

his, vt præcitatus Ferrarien. vocat eam omnem compositionem, quæ est ex essentia, & esse. Sed illud inquirimus: an vere humanitas existat per existentiam Verbi, nullam creatam retinens existentiam, sitque proinde in Christo compositio ex essentia creata, & increato esse, vt ex duobus extremis componentibus vnum existens, siue compositione cum his, siue ex his.

§. 1. *Proponuntur argumenta pro parte affirmatiua.*

PRobaturque primo, pars affirmatiua, minimeq. infirmis suadetur argumentis humanitatem in Christo propriam retinere existentiam, ac proinde non esse locum compositioni prædictæ.

Primum argumentum. Christi humanitas propriam habet singularitatem à Verbi singularitate distinctam, neque enim humanitas Christi per idẽ est singularis per quod diuinum Verbum est singulare, sed singularitate creata singularis est: ergo & habet propriam existentiam humanitas in Christo. Probatur consequentia: quoniam existentia intrinsecè pertinet ad singularitatẽ, ita qđ implicet intelligere rẽ aliquã singularẽ absq; singulari existentia: in hoc enim consistit rem esse singularem, ꝙ singulariter existat, atque adeo singulari existentia: ergo, &c. Confirmatur primo. Humanitas Christi prius intelligitur singularis, quam assumpta à verbo: ergo & prius etiam intelligitur existens, atque adeo existit per existentiam propriam, & non per existentiam Verbi. Verbum enim in ahomo, idest, singularem humanitatem assumpsit, vt dixit Dama. lib. 3. c. 11.

Secundo confirmatur. Si Verbum humanitatem relinqueret, eadem numero perseueraret humanitas, quę antea erat in Verbo: ergo permaneret etiam eadem humanitatis existẽtia: atque adeo humanitas in Christo propriam nunc existentiam retinet. Consequentia probatur, quoniam manifesta apparet implicatio, quod permaneret eadem humanitas, & non cum eadem existentia: corrupta enim, vel subtracta existentia ab aliqua re, necesse est, quod res ipsa, quæ existebat per talem existentiam, definat esse.

Secundum argumentum. Vnio humanitatis cum Verbo est vera, & realis vnio: & quidem duorum extremorum realium: ergo prius natura quam humanitas vniretur Verbo, vere intelligebatur esse aliquod ens reale. At impossibile est, quod res aliqua intelligatur in esse vero & reali, quin intelligatur existens: ergo prius natura quam humanitas vniretur Verbo, existit, & cum in illo priori naturæ signo non existeret per existentiam Verbi, necessum est dicamus, quod existit per existẽtiam propriam, quã Verbum non destruxit humanitatem assumendo: ergo retinet illam in Christo. Confirmatur primo. Humanitas prius natura, quam vniretur Verbo præintellecta fuit per modum actualis entitatis, etenim Verbum aliquam actualem entitatem sibi assumpsit, & non purum nihil: sed nulla res potest intelligi per modum actualis entitatis, quin intelligatur existens, & in eius conceptu formali intrinsece claudatur existentia: ergo in illo priori rationis signo, quo humanitas præintelligitur vnioni in ratione actualis entitatis, præintelligitur etiam existens, & in eius conceptu clauditur existentia. Probatur minor. Prima omnium rerum actualitas, est esse existentiæ, ergo illo ab aliqua re sublato, imo, & non formaliter intellecto, talis res manet pure potentialis, & nullatenus est intelligibilis per modum actualis entitatis. Confirmatur secundo. Christi humanitas, sicut quælibet res alia, quandiu non intelligitur extra suas causas, nequit intelligi in ratione actualis entitatis: nam est purum nihil, sed per existentiam tanquam per formã, seu actum formalem, res quælibet primo extra suas causas constituitur, nec enim aliud formale principium fingi potest, quo res extra suas causas formaliter constituatur, præter existentiam. Sed Christi humanitas præintellecta fuit vnioni per modum actualis entitatis, idest, vt extremum actualitatem habens, qua posset terminare vnionem cum Verbo: ergo præintellecta fuit extra suas causas posita. Rursus: ergo fuit præintellecta existens.

Tertium argumentum. Humanitas prius natura fuit producta, quam Verbo vniretur, ergo prius natura existit. Antecedens videtur affirmari S. Thom. 3. parte quæstion. 6. artic. 4. ad 3. consequentia vero probatur. Nam productio rei ad rem ipsam existentem, imo vt existentem terminatur: productio enim per se intendit rem de potentia ad actum existendi deducere.

Confirmatur. Humanitas in Christo vere terminat realem conseruationem Dei, sicut eam terminãt aliæ creaturæ, imo dum Christus mortalem vitam degit, à celestibus influentiis, & ab aliis naturalibus causis conseruabatur: ergo terminat huius conseruationem ratione propriæ existentiæ. Nam existentia diuina Verbi non conseruatur, neque vt Quod, neq. vt, Quo, est. n. totaliter conseruationis incapax, sicut & dependentiæ ab aliqua causa.

Quartum argumentum. In Christo secundum fidem sunt duæ naturę actuales, & secundum proprias actualitates distinctas, fide enim credere tenemur, non esse in Christo, naturarum confusionem, sed quod vtraque natura humana, & diuina retinet in Christo suam propriam essentiam, & formalitatẽ, & exequitur ea quæ sibi propria sunt. Vt in Concil. Calcedonen. Constantinop. 2. & 3. Lateran. 1. & in alijs Conci. & in grauiss. Patrum decretis definitum habemus, ergo quælibet earum existit sua propria existentia. Probatur consequentia, quoniam per existentiam formaliter cõstituitur prima rei actualitas, ergo si quælibet natura in Christo retinet suam primariam actualitatem, necessum est retineat suam propriam existentiam.

Confirmatur. Posset Deus conseruare humanitatem cum illa actualitate per quam in Verbo est entitas actualis, sed non est entitas actualis nisi per existentiam, ergo in Verbo retinet propriam existentiam, alias enim inseparabilis esset humanitas à Verbo, secundum quod est actualis entitas.

Quintum argumentum, Angelus naturaliter cognoscebat existentiam humanitatis Christi, sed non cognoscebat existentiã diuinã, & increatã: ergo creatam: atque adeo erat ibi: patet maior. Cognoscebat

Digitized by Google

humanitatem Christi existentem; ergo & eius existentiam. Patet consequentia, quia non potest cognosci formalis effectus alicuius formæ, quin cognoscatur ipsa forma, sed facere existentem est formalis effectus existentiæ: ergo, &c.

Sextum argumentum. Si humanitas existit immediate per existentiam Verbi, sequitur quod vnio est immediatè facta non in persona, sed in natura. Consequens aduersatur fidei. Definitum enim contra Eutichetem habemus in persona, & non in natura factam esse hanc ineffabilem vnionem: ergo, &c. Probatur sequela. Existentia non est propria solius Verbi, sed toti Trinitati communis: est enim essentiale, & quidditatiuum Dei prædicatum. ergo si humanitas vnita est diuinæ existentiæ, seu Verbo, vt existenti, necessum est dicamus, quod humanitas fuit vnita diuinitati, vt est communis tribus personis, idest, secundum quod habet existentiam tribus personis communem.

Denique vltimo hæc omnia confirmantur ex eo, quod in Concil. 7. generali Actio. 6. Epiphanius quidam, cuius sententia minimè fuit à Concilio reprobata, distinguit naturam ab hypostasi, quod natura dicit entitatem existentem, hypostasis vero subsistentiam addit. Igitur humana natura in Christo existens est existentia propria. Confirmatur auctoritate Damascen. libr. 3. capit. 3. vbi iuxta versionem Fabri dicit Verbum assumpsisse humanitatem non existentia priuatam. Ex cap. 11. & 12. eadem sententia colligitur: nam distinguit existentiam, assumptionem, & deificationem, vbi cum distinguat existentiam ab assumptione, & deificatione, manifeste sentire videtur, quod existentia humanitatis non est ipsamet Verbi existentia, alias qua ratione distinguenda esset à deificatione, & assumptione?

§. 2. *Pro parte opposita.*

IN oppositum est, quod S. Thom. 3. par. quæst. 17. artic. 2. docet in Christo vnicum tantum, esse, reperiri, & loquitur aperte de esse existentiæ. Violenter enim aliqui de, esse, subsistentiæ, S. Thom. explicant, cum ipse dicat ibi personam subsistentem esse proximum susceptiuum ipsius esse. Quod non habere potest locum respe ctu subsistentiæ, per quam subsistens persona consta t.

§. 3. *Referuntur duæ celebres Theologorum sententiæ.*

IN hoc dubio duæ sunt Theologorum extremæ sententiæ. Altera est S. Thom. loco nunc citato asserentis Christi humanitatem existere diuina Verbi existentia. Sequūtur S. Thom. vniuersi eius discipuli, sed præcipuè videndi sunt Ferrarien. lib. 4. contra gentes cap. 41. Capreol. in 3. dist. 6. & Caietan. in commentario articuli secundi citati ex S. Tho. Docuit eandem sententiā Hēricus Gandauensis quodl. 3. quæst. 2.

Altera sententia in alio extremo asserit Christi humanitatem existere naturali, & sibi propria existentia. Docent hanc sententiam Scot. in 3. dist. 6. Albertus Magnus eadem dist. q. 2. ar. 4. & 5. Riccar. art. 2. q. 2. S. Bonaueutura dist. 5. art. 2. q. 1. Gabriel Almainus & Palud. dist. 6. Altisiodoren. lib. 3. summæ tract. 1. cap. 1. q. 8. & ex nouioribus Theologis, illi omnea, quibus parum sunt grata S. Thom. placita, & fere omnes huius sententiæ auctores ob id præcipuè in hanc sententiam ducuntur, quia non valent intelligere, quo pacto res aliqua aliter existat, quam per existentiam sibi propriam, & intrinsecam, & quasi inhærentem: vnde tot existentias multiplicant, quod sunt rerum essentiæ, siue totales, siue partiales. Itaque dicunt, quod in homine alia est existentia materiæ, & alia existentia formæ, & alia existentia totius suppositi, & alia existentia personalitatis terminantis naturam humanam, & constituentis humanum suppositum, seu personam: neque illis restat aliud, quam dicere, quod existentia etiam suam propriam habet existentiam. Dicuntque præterea, quod sicut partes substantiales suppositi cuiuspiam imperfectæ sunt in esse substantiali, & essentiali, ita & earum existentiæ imperfectæ quoque sunt. Et sicut partes substantialiter consideratæ perficiuntur, & complentur per formam substantialem totius suppositi, & intra ipsam continentur, ab eaque aliqua ratione informantur; ita partiales existentiæ partium earundem secundum rationem existentiæ perficiuntur, & complentur per existentiam totius suppositi, ab ipsaque pendent, secūdum quod exequuntur existentiæ officium; atque adeo quæcunque existentia partialis modum quendam habet inexistentiæ. Nam sicut inexistentia accidentis non sufficit ipsum extra suas causa reponere, sed dependenter à substantia, & ab eius existentia, ita partialis existentia nequit ipsam substantialem partem in rerum natura statuere, nisi dependenter à toto composito, & à totali eius existentia. Itaque in leone & materia, & forma suas habent existentias partiales: sed neq. materia potest existere nisi depēdenter à forma, & ab existentia eius, neque materia, & forma existere valent, nisi dependenter à toto composito, scilicet, leone.

Proportionabiliter ad ista quæ in communi dicūt auctores citati, procedunt in particulari circa incarnationis mysterium. Dicuntque humanitatem propria existentia existere in Christo: sed quemadmodum existentia ipsa secundum naturæ ordinem complenda erat, & determinanda per propriam, & naturalem personalitatem humanæ naturæ debitam, imo & per existentiam propriam ipsius humanæ personalitatis, quæ est existentia communis totius humani suppositi, neque aliter (miraculis seclusis) humanitas existere posset in rerum natura: ita cum personalitas diuini Verbi in hoc profundissimo incarnationis sacramento suppleat perfectissime vicem personalitatis humanę, existentia propria humanitatis per se penderab ipsa Verbi personalitate, ab eiusque existentia: atque adeo modum quendam inexistentiæ induit in Christo. Et ex hac doctrina eius auctores sufficienter, suo iudicio, explicāt omnia, quæ in Concilijs, & Patribus reperiuntur. In quibus quandoque affirmari videtur in Christo humanam reperiri existentiam, quandoque vero quod Christi humanitas existit per existentiam Verbi: nam cum primum dicunt, aut saltem insinuant,

do-

docent re ipsa, id quod hæc sententia affirmat. Cum vero secundum afferunt, intelligendi sunt in hoc sensu quod existentia humanitatis completur, & terminatur per existentiam Verbi tanquam per existentiam totius suppositi; atque adeo reuera humanitas existit existentia Verbi. Quod etiam in supposito humano contingitinam licet humanitas ex corpore, & anima constans propriam habeat existentiam, per quam existit, vt per existentiam sibi propriam, & sibi intrinsecam, existit nihilominus per existentiam totius suppositi.

Denique auctores prædicti, aut saltem eorum aliqui arbitrantur, quod in re qualibet, existentia ita habet rationem primi actus, & primæ formæ, quod est impossibile, vt res aliqua aut sit, aut intelligatur vt entitas actualis, nisi per existentiam: ita quod nec conceptu etiam præcisiuo intelligi potest, & concipi res aliqua in ratione actualis entitatis, quin in tali conceptu intrinsecè, & formaliter claudatur existentia. Quoniam actualitas cuiuscumque entitatis est effectus formalis existentiæ: comparatur enim esse ad essentiam, sicut actus ad puram potentiam in ratione entis. Hæc & alia nonnulla dicunt præfati Theologi: & omnia hæc adeo vera esse sibi persuadent, vt eorum opposita vix probabilia reputent: Imo & quidam eorum absque formidine dicunt, sententiam S. Thom. parum obtinere probabilitatis. Cum tamen omnia, quæ ex ipsis retulimus sint falsa, & nescio an deberent censeri probabilia. Suntque huic sacro incarnationis mysterio parum digna, neque admodum consentanea modo loquendi Conciliorum, & Patrum. Vnde non satis queo mirari, quo pacto viris doctissimis, & excellenti ingenio præditis hæc, quæ retulimus, tantum potuerunt placere, vt grauissimam S. Thom. doctrinam huic tanto mysterio consentaneam, & eius excellentiæ condignam, tanta cum libertate contempserint. Non vacat in præsentia im morati in referendis omnibus, & explicandis in quibus ista sententia magnam continet falsitatem. Aduertam tamen nonnulla. Et priusquam in particulari descendam ad probandam S. Thom. sententiam, quæ docet humanitatem Christi non propria, sed existentia Verbi tantum existere. In communi conabor breuiter ostendere huius sententiæ falsitatem. Neque vero hoc censendum est à nostro instituto alienum, cum sit admodum necessarium, ad intelligendum id quod proposuimus in hac dubitatione explicandum.

Sed tamen prius aduertere oportet, existentiam substantialem nullatenus esse cum subsistentia confundendam: distinguũtur enim, vel, realiter, & inter sese, & à substantiali natura, vt placuit Caietan. 3. p. quæst. 4. art. 2. vel vt placet alijs quibusdam etiam grauissimis solia distinguuntur rationibus formalibus. Quæ res quod ad præsens attinet, non est magni ponderis. Quamuis suauiori modo explicari possit incarnationis mysterium si cum Caietan. & alijs Theologis non paucis, qui ei adhæserunt realem, vt res à re, distinctionem inter illa constituamus. Quo supposito.

§. 4. *Prima conclusio.*

Falsa est secunda sententia, quatenus docet in rebus omnibus proprias, & particulares reperiri existentias. Probatur hæc conclusio. Primo. Per existentiam, vt authores contrarij fatentur, res constituitur formaliter in actu; ergo si in composito substantiali v. g. in Petro partes eius substantiales existunt proprijs existentijs, omnes etiam seorsum considerata sunt formaliter in actu constitutæ. Ita quod materia prima est formaliter in actu, & forma similiter est in actu. Hoc autem consequens est omninò falsum: ergo falsa est sententia ex qua infertur. Probatur falsitas consequentia vulgatissimo illo argumento ex Aristotelica doctrina desumpto. Ex pluribus entibus in actu non potest effici vnum ens simpliciter, sed vnum duntaxat secũdum quid, nimirum, per aggregationem: ergo si partes substantiales suppositi. v. g. Petri sunt formaliter in actu constitutæ, prius natura quam intrent compositionem totius suppositi, Petrus non erit ens simpliciter vnum, sed aggregatione duntaxat. Et idem argumentum fit de quocumque substantiali composito: at quod huius compositum non sit vnum simpliciter, nullus phylosophorum nisi desipiat, dicere audebit. Contemnunt hoc argumentum quidam Theologi ex iunioribus, diuersasque ei solutiones accõmodant; sed tota earum probabilitas, si hoc nomine digna est, reducitur ad doctrinam illam paulo superius commemoratam, videlicet, quod existentia partialis non est existentia completa in ratione existentiæ, sed comparata ad existentiam totius compositi, seu substantialis suppositi potentialis est, & modum habet inexistentiæ: atque adeo omnes partes cum existentijs partialibus ad vnum concurrunt suppositum, & vnico eius esse existunt simpliciter, & ob id ipsum totum suppositum simpliciter est vnum. Hæc solutio vehementer placet suis authoribus, mihi tamen vehementer displicet, multisque illam impugno. Primo. Existentia ex propria sua ratione ita est actualitas, quod nullam habet potentialitatem terminabilem, & actuabilem per superiorem formam; nam esse ex proprio suo conceptu actualitatem dicit, nihilque potentialitatis admittit, nisi ratione essentiæ, & naturæ, cui adiungitur, à qua materialiter modificatur, & determinatur in qualibet re creata: sicut omnis forma determinatur, & contrahitur materialiter à potentia, quam actuat, & informat. Vnde esse existentiæ secundum suam rationem perfectior est simpliciter quacunque substantiali forma, vt doctè S. Thom. aduertit 1. par. quæst. 4. ar. 2. ad 3. Et hinc est, quod essentialissima perfectio Dei est ipsum esse. Quod non est in præsentia probandum, sed ex multis, quæ in lib. de orig. & potestate gratiæ tract. 2. diximus, præsupponendum; ergo irrationabiliter aduersarij dicunt existentias partiales actuari, & informari per communem totius suppositi existentiam: & quantum ego coniectura assequi possum, hæc ratio à nobis facta potissimum fundamẽtum est illius Peripatetici proloquij. Ex duobus entibus in actu non potest fieri vnum ens simpliciter. Nam duæ entitates cõstitutæ in proprijs essendi actualitatibus, non possunt actuari per aliud

esse eiusdem commune: quoniam repugnat existentiam actuari, vel per aliam existentiam superiorem, vel per aliam quamcunque formam: eo quod existentia vt sic summum tenet actualitatis apicem, nec aliunde potest determinari, quam ex parte subiecti, idest, essentiæ, quam terminat, & actuat. Itaque illa repugnantia, quam Aristot. & qui eius sequuntur doctrinam inuenerunt in hoc, quod ex pluribus entibus in actu fiat vnum simpliciter, non ex alijs formis, & actualitatibus potissimum pensatur, sed ex ipsa actualitate existendi: nam certum est, quod gradus formales inferiores actuantur, & perficiuntur per superiores: corporeum per vegetatiuum, vegetatiuum per sensitiuum, sensitiuum denique per rationale: & quidem nullum ego reputarem inconueniens, quod in homine multæ essent formæ, ex quibus diuersi isti gradus desumerentur: & quod inferior forma se haberet potentialiter, & materialiter respectu superioris, nisi obstaret actualitas existendi; volo dicere, quod tota repugnantia huius rei inde sumitur, quod iste formæ tribuerent diuersas existentias, & est impossibile, quod existentia, quam tribuit inferior forma, possit in ratione existentiæ per superiorem formam, aut superiorem existentiam actuari, & formaliter perfici. Vnde si essent in vno supposito diuersæ formæ, essent simpliciter plura entia in actu, & non esset vnum simpliciter.

Hæc doctrina non est voluntaria, quia si gradus substantialis inferior perfici potest, & actuari per superiorem: quare non poterit forma inferior, cui ille gradus respondet, actuari similiter, & perfici per formam superiorem? Vnde nisi obstaret actualitas existentiæ quam secum affert quælibet substantialis forma, nulla esset ratio, propter quam non multiplicarentur substantiales formæ in eodem supposito. Scio authores quosdam ex his, quibus secunda sententia placuit, libenter admittere hanc multiplicationem formarum, sed alij multi etiam ex eis, qui doctius loquuntur, eam nullatenus admittunt.

Sed iam secundo contra hanc solutionem sic argumentor. Partiales istæ existentiæ non sufficiunt constituere ipsas substantiales partes extra suas causas: ergo impropriè, imo falsissime appellantur existentiæ, & summa cum proprietate dicitur eas habere modum inexistentiarum. Imo est inexplicabilis iste modus, quod sic ostendo, cum dicimus materiā primam propria terminari existētia, inquiro, an existentia hæc sufficiens sit, vt materia prima per ipsam solam existat extra suas causas constituta, vel non. Si dicas primum: quare ergo, dicis, quod existentia materiæ primæ habet rationem inexistentiæ, cum se sola sufficiat exequi proprium existentiæ officium? Si dicas secundum: ergo non est existentia. Probo euidenter consequentiam, quoniam proprius effectus formalis existentiæ est existens, seu existere. Itaque tam proprium est, & formale existentiæ facere rem existentem: atque est proprium albedini facere album: & confirmo, vel hæc existentia materiæ primæ est existentia per se, vel existentia in alio. Si est existentia in alio: ergo non habet modum inexistentiæ, sed vera est inexistentia: atque adeo, est actus quidam accidentalis, per quem substantia quæcunque illa sit nullatenus existere valet. Si vero est existentia per se: ergo materia prima per hanc solam substantialem existentiam separata ab omni forma poterit sine miraculo existere: ita quod miraculum consistit tantum in separatione materiæ ab omni forma, non vero in eo, quod separata existat.

Vrgeo amplius rem istā, & inquiro, vtrum in illo priori, quo materiam præintelligimus formæ, & cōposito, materia vere existat per hanc suam partialem existentiam, ita quod verè præintelligatur existens, & vt existens ad compositionē confluat, ad eum modum quo Sol prius natura existit quam illuminet, & licet in eodem instanti quo existit, illuminet, prius tamen intelligitur existens, eo quod sit quod existit actu lucidus illuminat: sic quæritur, an materia concurrat ad compositionem totius cōpositi, vt existēs propria existētia, vereq. præintelligatur actu existēs: vel nunquam intelligitur existens quandiu non intelligitur informata, & intra totum compositū constituta. Si concedas eam præintelligi existentem cum prius non pendeat intrinsecè à posteriori, manifeste sequitur, quod materia prima si per miraculū ab illa omnis separetur substantialis forma, absq; nouo miraculo permanebit existens, & existet quandiu ab ea non fuerit per aliud miraculum separata illa partialis existentia, sicut præintelligitur existens per eandē existentiam, prius natura quam vniatur formæ: sic adeo vt sicut existeret Sol, etsi eius actualis totaliter impediretur illuminatio, vt impedita videtur in Christi morte, & homo etsi per miraculum ab eo risibilitas separaretur: ita existeret materia, etsi omnis substantialis forma excluderetur ab ipsa: & quidē mirum est, quod à materia prima nō separetur existentia, per quam potuit præexistere vnioni ad formā, & quod desinat esse. Si vero nō præexistit vnionē ad formā: neq; concurrit vt existens ad cōpositionē totius compositi, explicandum restat, quare natura talem partialem existētiam materiæ primæ concessit: quia videtur omnino impertinens: nam si materia nequit extra suas causas actu existere nisi dependenter à forma, imo, & à toto cōposito, & actuata, & terminata per existentiam totius compositi; quæ nā erat necessitas talis existentiæ partialis? Sufficiebat enim existentia totius compositi, per quam & materia, & omnes eius partes existant. Nihil autē otiosum est, & frustraneum in naturali ordine statuēdū. Si quidem præexistentia partium necessaria esset, hoc argumentum leues obtineret vires: verum supposito quod partes non præexistant toti composito, manifestarium argumentum apparet.

At dices, partialem existentiam in partibus esse necessariam, vt partes sint entitates actuales, quoniā seclusa existentia nulla intelligitur actualitas. Magnificatur hæc solutio à suis auctoribus, sed ego causam non video: video potius magnam eius insufficiētiam. Et primo quod ab istis Theologis dicitur, nullā esse aliam entitatiuā actualitatē nisi existentiam, quis non videt esse falsissimum, & veræ phylosophię contrarium? gradus enim formalis, quem forma præstat v. g. sensitiuum, rationale, &c. nonne formalis actualitas est? Fateor libenter, quod existentia conditio est necessaria, vt formalis quæcunq. actualitas suum habeat complementum, & actualitatis mo-

modum: vnde existentia seclusa, omnia sunt potentialia, sed nihilominus ipsa existentia non confert rei creatæ actualitatem eius substantialem. Sed hoc ad formam pertinet, concurrente simul ipsa existentiæ actualitate per modum necessariæ conditionis, existentia enim non est forma rei, in rigore loquendo, sed quidam terminus substantialis, sicut de subsistentia dici solet. Sed hoc prætermisso, de quo statim, assignatam solutionem sic impugno secundo: materia prima priusquam sit vnita formæ non eget actualitate essendi, neque oportet, quod præintelligatur per modum existentis, quia vt antecedit compositionem actualem cum toto composito, & vt naturæ ordine præcedit totius compositi formam, non præexistit, neque præintelligitur vt existens: (nam hac suppositione facta procedit hæc argumentatio) quia alias, vt dicebam, sine miraculo posset existere ab omni forma separata: at præintellecta forma totius, eiusque existentia, per ipsammet existentiā totius constituetur materia, & quælibet alia pars compositi in ratione actualis entis.

Hæc argumentatio non potest non esse euidens, nisi dicatur, id, quod aduersarij contendunt verum esse, & nos falsissimum arbitramur, videlicet, quod existentia sit forma essentialiter, & intrinsecè constituens actualitatem cuiuscunque rei. Quam sententiam ego vix possum intelligere: neque scio quid dicat. Vnde sic argumentor, essentia, & formalis ratio naturæ humanæ non est existere, hoc enim commune est homini, equo, & lapidi: sed est esse animal rationale, hoc autem homo non habet ab existentia, sed à sua forma rationali: non ergo existētia est forma constituens essentialem rei actualitatem, sed, vt dudum dicebam, est terminus quidam essentiæ, & formæ necessario requisitus, vt forma actu conferat suam entitatiuam actualitatē: neque sufficit dicere, quod existentia est actualitas entis cuiuslibet secundum rationem entitatis: à forma vero sumitur actualitas specifica, quæ sub formalitate entitatis debet contineri, quia alias neque actualitas erit, neque aliquid extra nihil: non sufficit, inquam, hoc asserere quoniam forma, quæ dat actualitatem specificā confert etiam omnem actualitatem essentialem, quamlibet genericam, & communem. Non enim geminā formam, sed vnicam duntaxat in re qualibet periciores Philosophi constituunt, ex qua tota rei formalitas, & actualitas prouenit: & ob id in homine omnis ratio quantumlibet communis perfectior est, quam in equo, quia à perfectiore specifica forma prouenit ab anima nempè rationali, & in equo propter eandem causam omnis actualitas perfectior est, quam in formica.

Præterea inquiro, an actualitas, quæ ab existentia desumitur essentialis sit homini, nec ne? Si essentialis est: ergo homini essentialiter competit existere sic ut Deo; atque adeo cum essentiæ rerum inuariabiles sint secundum essentiales rationes, cōcedendum est, hominem ab æterno extitisse, imo est concedendum, quod à se ipso existit, sicuti Deus: quoniam existere est ei essentiale, sicut Deo, nec vero Deus alia ratione ex se ipso existit, nisi quia ex sua essentia existit. Si vero non est essentialis actualitas prædicta, ergo aliam debemus comentari actualitatem in ratione entis homini essentialem, ab existentia vel realiter, vel formaliter saltem distinctam, res enim certa est, & ab omni formidabili opinione segregata, quod homo, & quælibet res alia actualitatem habet aliquā sibi propriam, & essentialem intra genus entis, & in ratione entis: nam si hanc non habet actualitatem, nullam sanè habere poterit, siue in ratione substantiæ, siue in ratione animalis, siue in quauis alia, vel generica, vel specifica ratione. Nam sicut id, quod ens non est, nihil est: ita quod actualitatem entis essentialiter non continet, nullam habet actualitatem. Neque hoc maiori probatione indiget, cum sit ex se manifestissimum.

Sed iam vlterius nostram primam conclusionem, tertium, & id quidem non debile, argumentum confirmat (etsi præcipua eius vis ad præcedens argumentum debeat reuocari) sequitur ex contraria sententia, quod equus, leo, & aliæ omnes inferiores creaturæ formas habeant sua natura immortales, & incorruptibiles, sicut homo formam habet sua natura, & absque speciali dono Dei incorruptibilē, & immortalem, quod in Conc. 5. Lateran. definitū habemus. Consequens manifestam habet absurditatem, nulli, vel mediocriter sapienti incognitam: ergo, &c. Probatur sequela. Leonis formæ propria, & particularis competit existentia, sicut competit formæ hominis, animæ videlicet rationali: ergo eodem modo forma leonis incorruptibilis est, sicut anima rationalis. Et idem argumentum fit de formis aliarum rerum.

Dices, non eodem modo competere existentiam formæ leonis, atque rationali animæ, quia existentia formæ leonis est imperfecta, existentia autem animę rationalis simpliciter est perfecta, per quam subinde rationalis anima à corpore separata potest realiter existere. Contra: vel imperfectio existentiæ, quæ propria est leoninæ formæ, cōsistit in hoc, quod partialis est, & sua natura ordinata ad totū compositum: vel quia non potest per se constituere formam leonis existentem, nisi dependenter ab alia existentia, nimirum ab existentia totius. Prior imperfectio nihil ad rem attinet, quia communis est etiam animæ rationali, quæ sua natura pars est totius hominis, & cum omnibus, quæ ad ipsam pertinent, ad totum hominē essentialiter ordinatur: sic adeo, vt quidā ex doctioribus modernis (etsi mea sentētia falsissimè) dixerint, in sui productione per se à toto pendere composito. Secunda verò imperfectio, vt præcedenti argumento probaui, est ferè inintelligibilis, tum quia est contra rationem existentiæ, quod non possit facere per se existentem formam, cui adiungitur: tum etiam quia authores contrarij hactenus non explicuerunt, an prius natura, quàm intelligamus existentiā totius compositi, v.g. leonis, substantialis eius forma præexistat per suam existentiam partialem, nec ne: nam si non præexistit, impertinens est partialis illa existētia: si verò præexistit, sequitur inconueniens illatum, videlicet, quod forma leonis possit sua natura existere à corpore separata, sicut existit rationalis anima. Item sequitur inconueniens aliud non minoris considerationis, nimirū quod forma leonis incipiat esse per creationē, sicut rationalis anima. Quod sic probo: forma leonis nō pendet in sui productione à toto composito, ergo verè producitur per se, ipsaque immediatè suam terminat productionem: & producitur secundum se totam, & secundum omnem sui enti-

entitatem, ergo creatur. Prior consequentia est euidens, quia id, quod independenter ab alio producitur, per se producitur. Et consequentia posterior cun ctis verè doctis est in propatulo: productio enim qua producitur totum aliquod ens, siue partiale sit, siue totale, creatio est: nam creatio quid aliud est, quàm totius entis productio? Antecedens verò probatur. Non pendet à toto composito in suo esse: quia prius natura esse habet, vt dicunt authores cõtrarij, quàm totum compositum esse habeat. Res autem quęlibet sicut se habet ad esse, ita se habet ad produci, & fieri, & à quo non pendet in esse, non potest per se pendere in fieri, nisi vt plurimum tanquam à dispositione quadam, & quidem remota, quod non est ad propositum: ergo, &c.

Forsan recurres ad operationem, quam habet rationalis anima à corporeo organo, & instrumento independẽtem, quam operationem in leonis anima minimè reperimus. Sed hoc impertinenter ad propositum adducitur, vbi causam inquirimus, ob quam cum leonis anima propriam sortiatur existentiam, sicut anima hominis, non competat ei similis operatio. Et sicut ex operatione, quã habet rationalis anima à corpore independentem, à posteriori colligimus, eam propria pollere existentia, in qua non pendet à corpore, neque à toto coniuncto: ita ex eo quod in leone nullam huiusmodi experimur actionem, efficaci consequutione deducimus, eius animam non actuari propria, & partiali existentia, qua prius natura existat, quàm totus leo, sed quod existit potius per existentiam cõmunem totius compositi, & nõ aliter.

Quarto tandem, & vltimo probo conclusionem statutam, & specialiter argumẽtum procedit in homine. Si in homine præter existentiã animæ rationalis aliam existentiã totæ humanitati communem comentamur, vel illa existentia corporea est, vel incorporea, sed neutrũ horum dici potest: ergo, &c. Propositio maior apparet euidẽs, nisi dicamus, quod illa existentia est composita, sicut & ipsa humanitas, cuius altera pars est corporea, & altera incorporea: & ita iam ab intento recedimus, quia non constituimus aliquam existentiam communem, sed duas partiales, atque adeo tota contraria doctrina rueret: omnes enim existentiæ in homine essent partiales, & nõ responderet toti composito sua specialis existentia, vt aduersarij contendunt. Probatur autẽ minor. Et primo, quod non sit corporea, videtur manifestũ: nam anima rationalis, quæ spiritualis est, & incorporea, nequit existere per corpoream, & materialem existentiam. Quod præcipuè est manifestum in horũ Theologorum doctrina, quæ docet, existentiam esse verum actum, veramque formam, verèque actuare, & informare illam essentiam, cui dat existere. Præterea secundo, quod non sit spiritualis illa communis existentia, sic probo, Primo totum compositum ex corpore, & anima resultans, non est purè spirituale: non ergo actuabile est per existentiam purè spiritualem, quæ per se primò proportionata sit ipsi toti composito. Hoc vltimum addiderim propter existẽtiam animæ rationalis, quæ toti composito humano communicatur, cum sit spiritualis, sed hoc nõ mirum, quoniam eius spiritualitas non ex toto composito, sed ex ipsa rationali anima, ad quam per se primo pertinet, pensari debet.

Deinde secundo. Si illa esset spiritualis, sua natura incorruptibilis esset, atque adeo redderet totũ compositum incorruptibile, & immortale. Vel, vt minimum, infertur magnũ absurdum, nempe, quod quoties corrũpitur homo, destruatur aliqua entitas substãtialis, & spiritualis, magnamq; videtur præseferre absurditatem, dicere, quod substantialis entitas spiritualis, & immaterialis per se pendeat in sui conseruatione ab entitate corporali, ita quod destructo corpore humano necessum sit, vt ipsa quoque destruatur, & quod sua proinde natura sit corruptibilis: nam cũ totum corruptibilitatis fundamentum materia sit, quę ob suũ vagum, & insatiabilem appetitum, veluti adultera viro, formæ, & composito machinatur malum, vt Arist. 1. Phys. dixit, res spiritualis, quæ omnis est materiæ expers, nequit non esse sua natura incorruptibilis, & immortalis. Ex his omnibus, quæ diximus, infero veram esse conclusionem primam, veramque proinde S. Th. sentẽtiam, quæ docet, totum compositum, & omnes eius partes, ac omnia quę ad ipsum intrinsecè pertinent, vnica, & eadem existere substantiali existẽtia. Et prætermitto innumera, quæ fieri possent pro hac conclusione argumenta: nam quæ proposui videntur esse præcipua, continereque capita aliorum argumentorum omnium.

§. 5. *Secunda conclusio.*

HVmanitas in Christo non propria, sed Verbi existentia existit, nullatenus de subsistentia loquor in hac conclusione, sed de existentia duntaxat, prout à subsistentia distinguitur, nam si de subsistentia præsens intelligeretur conclusio, nõ probabilem opinionem, sed certam fidei contineret veritatem.

Probatur hæc concl. Primo ex Concil. 6. generali Actio. 11. in Epist. Sophronij Hierosolymitani valdè grata, & probata vniuersis S. Concil. Patribus. In qua hæc habentur: *In illo itaque*, scilicet in Verbo, *non in semetipsa, habuit existentiam vnam*. Loqueturque grauissimus hic Pater de Christi humanitate, vt legenti constabit, ergo nõ propria, sed Verbi existentia substãtiali humanitas Christi existit. Non satisfacit quorundam solutio dicentium, existentiæ nomine subsistentiam intelligi, nam licet negare nõ debeamus, quod potissimum intendebatur ab illo Concilio, & ab vniuersis eius Patribus definire aduersus Nestorium, & alios hæreticos duas naturas verè, & realiter vna, & eadem subsistẽtia Verbi personaliter subsistere, voluntariè tamen asseritur, quod non aliquando saltem incidentet Patres illius Concilij de ipsa loquerentur existentia, & cum verbum, existẽtia, habeatur expressũ, irrationabiliter ad subsistentiam cõfugitur: præsertim cum Nestorij error multo apertius, & euidentius confutetur, si dicamus Christi humanitatem non solum subsistere diuina Verbi subsistentia, sed & increata quoque eius existentia existere: nam hac ratione maiorem, & strictiorem, magisq; substantialem vnionem inter Verbum, & humanitatem constituimus, ac proinde magis à Nestoriano errore auocamur. Neque verò satis explicat Sophronij mentem, qui dicit, nihil aliud ibi intendi, quàm quod humanitas non prius tempore extitit, quàm Verbo fuerit vnita: nam licet ipse non negauerim, hanc veritatem fuisse ibidẽ per se primò in-

intentam, affero tamen Sophronium inde hanc veritatem maximè confirmasse. Quoniam, inquit, humanitas nullā propriam vnquā existentiam habuit, sed per Verbi existentiā semper extitit, vnamq; communem cum Verbo existentiam sortitur. Sed dicunt tandem authores nonnulli, quod Christi humanitas, etiam si propriam habeat existentiam, existit nihilominus per existentiam Verbi, quatenus Verbi personalitas, per quam terminatur, peculiarem habet existentiam, quam ipsi humanitati communicat; quæ doctrina superius iam fuit à nobis insinuata.

Veruntamen hanc solutionem expugnant omnia illa, quibus ostendimus circa conclusionē præcedentem nō esse multiplicandas partiales existentias, neque vnam existentiam compleri posse, & actuari per aliam. Sed specialiter hanc solutionem impugno, & inquiro ab authoribus huius solutionis, num humanitas per propriā existentiam prius natura extiterit, quàm fuerit Verbo vnita, & quā extiterit per Verbi existentiam, vel non. Si primum dicant, manifestè loquuntur cōtra Sophronij sententiam, grauissimo Concilio probatam, quoniam fatentur re ipsa, quod humanitas propria existētia existit, cum nō pendeat ab existentia Verbi, in hoc quod actu extra suas causas existat. Nam si in primo vnionis instanti fuit verū dicere, humanitatem existere propria existētia prius natura, quàm Verbi personalitate terminaretur, necessum est cōcedamus, quod humanitas, in hoc quod est actu extra suas causas existere, minimè pendet à Verbo, nam si penderet, non prius existeret, quàm ei esset communicata propria Verbi existentia, atque adeo si tunc nō pendebat, neque modò pendet. Et ex consequenti non verè dixit Sophronius, Christi humanitatem non in seipsa, sed in Verbo existentiam habere: hic enim dicendi modus manifestè designat dependentiam humanitatis à Verbo in hoc, quod est actu existere. Si verò respondeant, non prius natura humanitatē extitisse, quā fuerit à Verbo assumpta, & quod existentia humanitatis non fuit sufficiens eā cōstituere in actu extra suas causas, nisi vt coniuncta personalitati, & existētia diuini Verbi. Si hæc, inquā, dixerint, ruit præcipuum eorū sententiæ fundamentum: ob id enim contendunt humanitatem propria existentia existere, vt tueantur humanitatem prius natura, quàm assumeretur à Verbo, fuisse verā, realem, & actualem entitatem, vt posset habere ratione extremi assumendi à Verbo: at si dicant, humanitatem non prius natura extitisse, quàm Verbo fuerit vnita, ruit hoc fundamentum, funditusq; eorum sententia subuertitur non enim saluant, quod intendūt, videlicet humanitatem, priusquā assumeretur, fuisse actualem entitatem. Item sic vrgeo, si doctissimus Sophronius dixisset duntaxat humanitatem vnam habere existentiā in Verbo, aliquid apparentiæ solutioni præfatæ tribui posset, at non solum hoc dixit, sed quod non in semetipsa, sed in illo vnam existentiam habet: excludit his verbis omnē aliam existentiam ab humanitate, præter illam, quæ ipsi est communis cum Verbo, & in Verbo: ergo non est rationabilis illa solutio. Inferius adhuc pressius, & vrgentius ex hoc testimonio cōtrariā sententiā confutabo.

Sed iam secundò probatur eadem sententia ex S. Leone Epist. 11. ita dicente: *Natura quippe nostra non ita assumpta est, vt prius creata, post assumeretur, sed vt ipsamet assumptione crearetur*. Quid clarius pro hac veritate dici potuit? Nam ex his verbis constat, quod creatio, i. productio humanitatis Christi, assumptionem præsupposuit: ergo Christi humanitas nullum accipit esse, nisi dependēter ab assumptione. Ex quo rursus colligitur, quod non propria, sed existentia Verbi existit: nam totum esse, quod ex vi assumptionis humanitati competit, est ipsum esse Verbi. Dices S. Leonem nihil aliud intendere prædictis verbis, quā quod humanitas non prius tempore extitit creata, quàm fuerit à Verbo assumpta: admitto libenter, hanc fuisse præcipuam S. Leonis mentem, sed quod de Sophronio dicebam, nunc de Leone doctissimo dico, nempe, quod ad intentum præcipuum probandum, assumpsit doctrinam, & rationem communiorem, & magis generalem, nimirum quod creatio humanitatis in suo termino, & in facto esse ab assumptione depēdentiam habuit, quod nos supra q. 5. a. 3. dub. 3. in solut. ad 2. adhibito quodam exemplo vberius exposuimus: hoc enim manifestè denotant illa Leonis verba, nisi à proprio sensu distrahātur, scilicet *vt assumptione crearetur*, puta humanitas: non dixit, in assumptione, sed assumptione, vt denotaret creationis dependentiā ab ipsa assumptione. Expendantur etiam illa verba, *vt prius creata*: sensum enim formalem reddunt istum, scilicet, quod non fuit assumpta vt præexistens secundum existentiam propriam per creationem acceptam. Ego planè nescio, quibus verbis potuit S. Leo. sententiam istam apertius exprimere. Eisdem ferè verbis vsus fuit Fulgentius lib. de Incarn. c. 3. quæ paulò post referemus. Hanc denique sententiam docuit expressè Damascen. lib. 3. cap. 22.

Sed iam rationibus agamus, sitque prima ratio: Si humanitas Christi propria existentia, & sibi connaturali existit, sequitur, quod B. Virgo non est formaliter appellāda Dei genitrix, & Mater. Consequēs est hæresis in Concil. Ephes. 1. can. 1. & can. 13. & in Conc. 2. & 3. Constan. quę 5. & 6. generalia dicuntur, & in Conc. Lateran. 1. De qua re legatur S. Th. 3. p. q. 35. a 4. & 5. ergo contraria sententia non tam consentit fidei, & sacro Incarnationis mysterio, atque S. Thom. doctrinæ, quam in nostra conclusione proposuimus.

Probatur sequela. Tota Christi humanitas secundum animam, & secundum corpus præextitit assumptioni, ita quod anima prius natura fuit creata, & tota humanitas prius natura fuit concepta, quàm assumeretur à Verbo: & hoc totum concedunt authores cōtrariæ sententiæ, vt tueantur humanitatē priusquā assumeretur à Verbo, veram, & actualē fuisse entitatem, actualeq; assumptionis extremum: ergo prius natura, quā Deus esset homo, & homo Deus, peractū fuit, & absolutum totū officium, & Dei creantis animam, & B. Virginis totam humanitatem concipientis, & generātis. Probatur euidenter hęc consequentia, quoniam totū officium maternum à B. Virgine in Christi generatione exhibitū non attingit assumptionem humanitatis cum Verbo, hoc enim non ad Virginem generantem, sed ad Deum mirabilia operantem attinuit, sed totum eius officium subsistit in productione humanitatis, quæ vera idcirco fuit generatio, quia ipsam humanitatem produxit tali productione, quæ nisi diuina præueniretur actione, huma-

humanum etiam efficeret suppositum: sed tota productio humanitatis fuit absoluta, & consummata ante assumptionem, eo quod humanitas habuit totũ esse, & essentiæ, & existentiæ sibi debitum in ratione humanitatis, priusquàm assumeretur à Verbo: ergo antequam humanitas assumeretur à Verbo, cessauit tota humanę generationis actio: sed tunc neque erat Deus, neque Christus, sed humanitas: ergo beatissima Virgo humanitatē genuit, non Christum, neque sua actione ipsum Christum attigit. Confirmatur, si fingamus per aliquod temporis instans humanitatem à B. Virgine productam extitisse absque aliquo supposito, sed propria humanitatis existentia terminatam, nullatenus dici posset Beatissimā Virginem genuisse Christum, & Deum, sed eius dũtaxat humanitatem: sed idem prorsus est, quod præcedat vel duratione temporis, vel ordine naturæ: ergo ex illa sentētia prædictum sequitur inconueniens. Probo minorem. Supposito, quod prius naturæ ordine fuit consummata humanitatis generatio, quam ipsa humanitas assumeretur à Verbo, per accidens fuit eiusdem humanitatis generationi, quod humanitas in eodem instanti, vel in tempore postea sequenti à Verbo assumeretur. Ergo non magis Beata Virgo potest nunc Dei Mater appellari, quàm vocaretur in illo casu conficto, videlicet, si non in eodem instanti, sed in tempore sequenti Verbum humanitatem assumeret.

Si dixeris, quod si in illomet instanti, Verbum nō assumpsisset humanitatem, actio Beatiss. Virginis, qua concurrit ad generationem Christi terminatur ad proprium suppositum eiusdem humanitatis, ab asumptione autem quasi impedita fuit eius actio, & humanitas non proprium, sed altius suppositum fuit adepta, nimirum ipsum Verbi suppositum bene hæc se habent: sed quid obsecro ad argumenti facti solutionem conferunt? Ex his enim nihil habemus aliud, quam quod impedita fuit actio generatiua B. Virginis, ne proprium terminum vlumũ, humanum scilicet suppositum attingeret, non vero quod ipsa sua actione, quid amplius effecerit, quam humanitatem præexistentem assumptioni, & in illo conficto casu etiam supponimus, quod impediretur Virginis actio ne ad suppositum humanum perueniret: hoc ergo impertinens est ad veram generationis Christi saluandam, neque vero quidquam refert asserere, quod Virgo sanctiss. non actiuitatem aliā habuit in Christi generatione, quā ministrare, & præparare materiam. De qua re alibi est tractandum. Non inquam, hoc refert: nam siue hanc solam, siue aliam etiam actiuitatem habuerit, necessũ est, quod circa Verbum, imo & in Verbo, habuerit eam, nam si circa solam humanitatem Virgo Beat. officium genitricis exercuit, qua proprietate potest cōcedi, quod Christus conceptus est ex Maria Virgine, & quod Maria Virgo concepit Christum, & ipsum Deum genuit? Expendat Theologus hoc argumentum, & solutionem eius probabilem quærat. Ego enim non inuenio, sed euasiones quasdam friuolas, quas consulto propter grandem earum insufficientiam prætermitto, & absq; vlla dubitatione existimo, Sophr. & Fulgent. loc. cit. intellexisse hoc esse necessarium ad saluandum hanc veritatem, quod B. Virgo, verè, propriè, & formaliter genuit Deum.

Legantur attentè verba Sophronij, & eorum cōsequentia, & apparebit quam sit verum id quod diximus. Inter alia hæc dicit Sophronius. *Simul quippe caro, simul Dei Verbi caro, simul caro animata rationalis, simul Dei Verbo caro animata rationalis, simul Dei Verbo caro animata rationalis. In illo itaque, & non in semetipsa habuit existentiam vnam.* Et paucis interiectis, quæ à proposito non diuertunt, subiunxit. *Ex inuiolabili namque, & virginali sanguine sanctæ atque immaculatæ Virginis Mariæ Verbum verè factum est incarnatum, & veraciter homo, &c.* Et paulo post addidit. *Nascitur Deus homo humano corpore similiterqi & habitu animam rationalem, & incorpoream habens, quod ipse in semetipso, & nequaquam aliter rationali animauit spiritu, & Virginem generantem conseruauit, & theotocon, idest Dei genitricem eam propriè, & veraciter demonstrauit.* Omnia hæc verba sunt ponderanda, sed hæc vltima præcipuè, scilicet quod *ipse in semetipso rationali animauit spiritu*, &c. quibus verbis constat, sacrũ Christi corpus in ipsomet Verbo fuisse anima rationali animatum. Hanc enim vim habent illa verba, *In semetipso*, idest, non priusquam assumeretur, sed in assumptione humanam effecit carnem, & rationali spiritu animauit. Et hinc mox Sophronius intulit B. Virginem propriè, & veraciter Dei genitricem fuisse vocatam. Intelligens planè improprie Dei genitricem appellandam fore, si humanitatis generatio, & productio, nō in ipso Verbo facta fuisset. At sine dubio non caro Christi in Verbo animata, si verum est, quod dicunt auctores contrarij, scilicet humanitatem priusquam assumeretur creatam, seu productam propria existentia substantiali extitisse, nam tunc infra Verbum, & extra Verbum animatio fieri debuit: siue prius tempore, siue prius natura hoc contingeret, nam hoc est per accidens, & illud per se, & necessario est requisitũ, quod Christi caro non nisi in Verbo fuerit animata, neque extra Verbum fuerit caro animata rationalis: imo, neque fuerit caro simpliciter, nā *simul*, inquit Sophronius, *caro*, & *simul*, inquit, *Dei caro*, & non de sola temporis simultate, sed de simultate omnimoda, etiam secundum naturæ ordinē loqui Sophronium ex verbis citatis, & ponderatis est manifestum, neque aliud intellexit Fulgentius iam citatus cum dixit, *Acceptio carnis fuit conceptio virginalis*. Acceptio carnis, idē pollet, quod assumptio carnis, vt ex contextu liquet, & in eodem formalissimo, & punctualissimo sensu loquutus fuit S. Leo cum dixit, *Christi humanitatem assumptione fuisse creatam*, creationis nomine comprehendit, & animæ creationem, & totius humanitatis generationem.

Non possum non fateri, hoc argumentum apud me adeo esse magni pōderis, vt nisi authoritas Theologorum, qui contrarium dixerunt, quæ magna est, & grauis, me in debito modestiæ officio contineret: contrariam nostræ conclusionis sententiā, & improbabilem, & parum fidei cōsentaneam censerem, sed neque licet, neque libet tāto rigore vti, vnde fat fuerit dixisse nostram sententiam (seu verdicam verius) S. Th. esse valdè probabilem, & quamplurimum Fidei Catholicæ consentaneam, an vero maiori digna sit certitudinis qualitate, & contraria sententia acerbiorem mereatur censuram: aliorum esto iudicium.

Secunda ratio. Fieri potuit secundum absolutam

Dei

Dei potentiam, quod humanitas existeret non propria, sed Verbi tantum existentia: ergo credendum est ita de facto contingisse. Patet consequentia, quia ex hoc quod humanitas existat per existentiā Verbi, quamplurimum ipsa humanitas significatur: ac proinde Christus inquantum homo, imo & tota ipsa natura humana per Christum reparabilis in suo capite Christo præclaram indueret excellentiam, ergo valdè rationabile est credere, ita factum esse, si fieri potuit, nam credibile est, imo oppositū nulla ratione est credendum, voluisse Deum in hoc mysterio naturam humanam miris modis dignificare, & extollere: & quod in ipsa summo modo possibili habitaret omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Antecedēs vero probatur, existētia non est essentialis perfectio naturæ creatæ: sed terminus quidam complēs, & terminans ipsam naturam, sicut personalitas, seu subsistentia: ergo sicut potuit Verbum vicem subsistentiæ creatæ supplere per suam increatam subsistentiam, potuit etiam supplere vicem existentiæ humanæ per increatam, & infinitam existentiam.

Tertia ratio. Ex contraria sententia sequuntur aliquot inconuenientia, quæ non videntur benè cōsentire cum doctrina sana, & cum modo loquēdi Conciliorum, & Patrum: ergo falsa sententia est, & lōgè probabilior est S. Th. doctrina. Probo antecedens, Sequitur ex illa sententia debere concedi, quod in Christo est duplex esse, creatum scilicet, & increatū: atque adeo quod Christus non sit vnus simpliciter, sed duo, vt optimè deducit S. Th. 3. p. q. 17. ar. 2. in toto articulo, sed præsertim in argumento. Sed contra, hoc autem vltimū, qui assereret, erraret in fide; esset enim hæreticum dicere, Christum non esse vnū simpliciter. Ad huius primi incōuenientis exactam comprobationem recurrat diligens lector ad illam rationem pro conclusione prima informatam, quæ innititur illi vulgato principio, nimirum, quod ex duobus entibus in actu nō potest fieri vnum ens per se. Et ex omnibus, quæ in huius principij corroborationem ibidem diximus, inferat Christum non esse simpliciter vnum, si in eo constituatur duplex esse existentiæ.

Sequitur secundò ex eadem sententia concedendum esse, Christi humanitatem non existere in Verbo, sed in semetipsa. Theologus qui cōsequens istud concederet, audacissimus haberetur ab his, qui de sana doctrina pro dignitate censent; qua enim ratione concedi debet, hominem simpliciter esse Deum, ac Deum simpliciter esse hominem, si absolutè concedamus humanitatem non in Deo, sed in seipsa existere? ergo, &c. Authores contrarij cum sint verè docti, & sanæ doctrinæ valde affecti, istud cōsequens non admittunt. Sed ego illud manifestè probo, humanitas non existit existentia Verbi, ergo non existit in Verbo: nam quid est existere in aliquo, quàm existere per existentiā eius, & dependenter ab eius esse? Dicunt prædicti Theologi, quod existentia humanitatis habet modum inexistentiæ in Christo, & ita subordinatur existentiæ diuinæ, ab ipsaque quodammodo actuatur: & ita humanitas tandem existit per ipsam Verbi existentiam.

Sed hæc solutio impugnatur efficacissimè ex his, quæ diximus circa primā conclusionem, quibus probauimus existentiam minimè posse inexistentiæ rationem subire: vnde omnia, quæ ad hoc propositum ibi diximus, huic loco sunt accommodanda, ad probandum quod contraria sententia supposita consequenter debeat concedi, Christi humanitatem non in Verbo, sed in semetipsa existere.

Denique pro ista conclusione legatur S. Thom. loco proximè citato, & expendatur ratio ab ipso ibidem exposita, quę huic innititur principio, videlicet, esse existentiæ non ad naturam immediatè, sed ad suppositum pertinere. Quæ propositio magnum habet in philosophia fundamentum; concedunt enim peritiores Philosophi, & Theologi substantialem naturam neque esse, neque operari posse, nisi in supposito terminatam, & completam: ergo consequenter dicere tenentur, quod natura (miraculis seclusis) non est capax existentiæ, nisi præintelligatur terminata, & completa in supposito.

Et confirmo. Sequitur ex contraria sententia, quod natura priusquàm sit in supposito terminata, & completa possit operari, imo & de facto operetur operationes instantaneas, quæ sequuntur necessariò ad ipsas formas naturales. Probatur. Subiectum quod est capax existētiæ, potest esse operationis principium, secundum quod est existentiæ capax, quia sicut res se habet ad esse, ita se habet ad operari: ergo cum nullus mediocriter doctus dixerit vnquam, naturam prout antecurrit suppositalem terminationē, esse principium operandi: fatendum est consequenter naturam non esse immediatum existentiæ susceptiuum, sed existentiam ad suppositum, vt ad immediatum, & proximum subiectum fore referendam. Aduertat Theologus Thomisticæ doctrinæ bene affectus, quod Doctor Sanctus in hoc 2. at. q. 17. 3. p. retractasse sententiam, quam docuerat in quæst. de vnion. Verb. art. 4. ibi enim sententiam secundo loco à nobis propositam docuisse videtur, sed in hoc 2. art. adeo apertè contrariam docuit, vt cœcus sit qui non videat, & imponit S. Thom. crimen magnum, qui eum facit oppositæ opinionis authorem.

§. 6. *Tertia conclusio.*

Possibile fuit secūdum absolutam Dei potentiam, quod diuinum Verbum assumeret humanitatē existentem per propriam, & sibi connaturalem existentiam. Hanc conclusionem intelligo in hoc sensu, quod humanitas assumpta retineret hāc naturalem existentiam, ita quod subsistentiam tantum à Verbo susciperet. Negant hanc conclusionem nonnulli S. Thomæ interpretes, quamuis non omnes propter eandem rationem; quidam enim idcirco negant hāc conclusionem, quia existimant non esse possibile, quod humanitas existat, nisi prius sit completa, & terminata aliqua personalitate, & subsistentia, siue creata, & propria, siue increata, & diuina: arbitrantur enim hi Theologi, quod sicut inter potentiam visiuam, & visionem est intrinseca, & essentialis habitudo, sic adeo quod visio in nulla potentia alia recipi potest, ita inter suppositum, & existentiam intrinseca, & essentialis est habitudo: vnde censent suppositum esse vnicum, & solum existentiæ susceptiuum.

Alij verò aliā ratione mouentur, videlicet, quia non est factibile vt Verbum communicet subsisten-

tiam

tiam humanitati, non communicando ei suam diuinam existentiam.

Alij vero alia ratione mouentur, videlicet quia nõ est factibile, vt Verbum communicet subsistentiam humanitati, non communicando ei suam diuinam existentiam.

Alij denique Theologi eo mouentur, quia existẽtia est vltimus terminus, vltimumque naturæ cóplementum, præsertim secundum S. Th. doctrinam, nã Scot. & alij quos pro secũda opinione superius circa principiũ huius dubitationis citauimus, non existentiam, sed subsistentiam dicunt vltimum esse naturæ terminum, vnde colligitur, quod si humanitas per absolutam Dei potentiam ab omni supposito separata existeret: existentia constitueret illam vltimo complemento terminatam: atque adeo redderet incommunicabilem, interminabilem, & inassumptibilem, & confirmant: subsistentia idcirco reddit naturam omnino incommunicabilem, & inassumptibilem, quia est terminus totaliter, complens, & terminans ipsam naturam, ergo si existentia est vltimus naturæ terminus, vltimumque eius complemẽtum, formaliter constituit naturam plenè terminatam, atque adeo interminabilem, & inassumptibilem à Verbo.

Sed his omnibus non obstantibus, nostra tertia cõclusio nobis probabilior apparet. Et primo, quod humanitas capax sit immediatè existentiæ, nec ne, ad verificandam nostram conclusionem non admodum refert, quoniam in conclusione conditionatim loquimur, si daretur humanitas ita existens.

Sed præterea existimo satis esse probabile, non tam intrinsecam habitudinem inter suppositum, & existentiam reperiri, atque est inter potentiam visiuam, & visionem: visio enim cum sit actus vitalis, formalem importat habitudinem ad visiuam potentiã, à qua vitaliter elicitur: quæ ratio inter suppositum, & existentiam locum non habet: est quidem habitudo secundum ordinem naturæ proportionata, & necessario seruanda: eo quod natura quandiu non est per subsistentiam terminata, incompleta est, & imperfectum habet statum. Et ex consequenti non satis est proportionata ad suscipiendum existentię actum, qui est omnium actuum perfectissimus, postulatque proinde susceptiuum perfectum, & completum; sed tamen infinita Dei omnipotentia fieri potest, vt hic ordo mutetur, quia solum sumitur ex ratione debitæ proportionis, ex parte subiecti pręsupponendi, poteritque diuina omnipotentia fieri, vt existentia immediatè in ipsa suscipiatur substantiali natura. Et quidem si anima rationalis, quæ neque suppositum est, neque completa natura, sed substãtialis naturæ pars, absque miraculo, imo secundum ipsas naturæ leges capax est existentiæ suscipiendæ: quare integra, & totalis natura, humanitas scilicet à supposito separata non poterit miraculosè per existentiam terminari, & actu extra suas causas constitui?

Hoc ergo supposito, probatur conclusio. Humanitas sic existens, terminabilis manet, & complebilis per subsistentiam personalem: ergo quid impedit quominus terminetur, & compleatur per diuinam Verbi subsistentiam. Siquidem existentia auferret ab humanitate dependentiã, quam habet à propria personalitate, suppleretq; vicẽ personalitatis, cóplendo illam naturæ dependẽtiam, quam habet à supposito: libentissimè ego faterer, quod redderet humanitatẽ vlterius interminabilẽ, atque adeo inasũptibilem; cum tamẽ relinquat in humanitate dependentiã naturalem, quam habet à supposito, necessum est illam vlterius terminabilem, & complebilẽ esse fateamur: & ex consequenti cum ex parte diuinæ subsistentiæ nihil desit, quominus possit illam naturę dependentiã complere, & terminare, rationabile est dicamus, illud esse possibile; vel quod ostendamus repugnantiam, quæ ex parte ipsius creatæ naturæ reperitur.

Secundo probatur ista sententia. Bene intelligitur posse Deum cõmunicare subsistentiam, & nõ existentiam: ergo intelligi quoque valet cõmunicatio subsistentiæ personalis in humanitate per existentiã creatam præexistentẽ. Antecedens probatur, cõmunicatio subsistentiæ præcedit naturæ ordine existentiæ communicationem, secundum S. Th. doctrinã in cit. q. 17. ergo cum prius non pendeat necessariò à posteriori, saltem secundum absolutã Dei potentiam commodè possumus intelligere, quod diuinum Verbum suam illi præexistẽti humanitati communicaret subsistentiam, non communicando ei existentiam.

Ex his motiua contrariæ opinionis absque difficultate manent soluta, si legantur hæc attentè. Ad tertiũ motiuum specialiter dicimus, quod existentia est vltimus terminus, vltimumq; complementum naturæ, secundum S. Th. in hoc sensu, quod ex naturę ordine pręsupponit naturam completam, & terminatam in supposito: non autẽ quod ipsa existentia substantialẽ naturã compleat, & terminet; hoc enim officium est subsistentiæ, & non existentię, nam existentia nullum aliud complemẽtum præstat, quàm ipsam naturam, & omnia quæ ad eam pertinent, constituere simpliciter in actu extra suas causas. Vnde si fingamus humanitatem existere ab omni separata supposito, dicere consequenter debemus, eam non esse plenè terminatam, & completam: atque adeo permanere terminabilem per subsistentiam diuinam.

Posset hæc solutio, & doctrina iuuari ex eo quod existere diuinum, quod participatur in existentia creata, non reddit diuinam naturam incommunicabilem, communicatur enim existens deitas tribus diuinis personis: ergo creata existentia ex propria existentię ratione, nequit reddere naturam creatam incõmunicabilem suppositaliter: nam si hoc non competit existentiæ diuinæ, quæ est perfectissima in ratione existentiæ, non est cur competat existentię creatæ, secundum propriam existentiæ rationem, sed necessum est illi cõueniat, prout coniungitur cum personali, seu suppositali existentia.

Sed obseruandum est, quod assumptio humanitatis ad Verbum in tali casu alterius esset rationis, ab assumptione, quæ de facto contigit: quod est manifestum, cum illa assumptio in sola subsistentiæ communicatione sisteret, ea autem quam de facto veneramũr, & credimus, ad cõmunicationem etiam existentię pertingit. Et præterea illa data hypothesi, ego nullatenus concederem, quod humanitas existeret per existentiam Verbi: & quod propria humanitatis existentia, haberet inexistentiæ modum, vt concedũt secundæ sententiæ authores de facto cõtingere; nam talis inexistentiæ modus non est explicabilis, neque intelligibilis, neque verò substãtialis existentia capax

est

est vlterioris actualitatis in ratione existentia; atque adeo nequit actuari, & terminari per existentiam diuinā: quocirca in illo casu humanitas subsisteret quidem subsistentia diuina, existeret tamen duntaxat per existentiam humanam: nec esset concedendum simpliciter, quod in illo homine esset vnicum tantū esse, sicut S. Th. concedit de Christo, sed distinctione vtendum foret, nimirum, quod haberet vnum esse personale, duplex autem esse existentiæ: vnde non esset tanta vnitas in illo homine Deo, quanta nunc reperitur in Christo.

§. 7. *Soluuntur argumenta initio disputationis proposita.*

Argumenta à principio huius dubitationis formata peculiaribus indigent solutionibus, quæ magna ex parte desumi poterunt ex doctrina circa conclusiones primam, & secundam tradita.

Vnde ad primum argumentum respondetur, concedendo singularitatem humanitatis in Christo distinctam esse à singularitate Verbi: nego tamen, humanitatem constitui singularem per existentiam; existentia enim nō pertinet ad indiuiduationis principium, nisi forsan extrinsecè, vt putauit Capreolus, idest, quod ordo ad existētiam, & non ipsa existentia singularitatē naturæ, & indiuiduationem constituit. De principio indiuiduationis non vacat in præsentia disputare. Disputant Caiet. & alij S. Tho. interpret. de hac re satis copiosè 3. par. q. 4. & 1. p. q. 3. Verior sententia in hac parte mihi apparet, quod materia prout radicaliter præhabet quantitatem, primum est indiuiduationis principium. Sed de huius sententiæ intelligentia, & de principio indiuiduationis, nullum aliud hic verbum addam, vocat enim me huius operis exitus, quem attingere festino.

Ad primam confirmationem respondetur, quod singularitas, quæ præintellecta fuit in humanitate ad assumptionem hypostaticam, non ex aliqua prouenicbat existentia, sed ex prædicto indiuiduationis principio.

Ad secundam confirmationem dicitur, quod humanitas à Verbo separata, eādem quidem retineret singularitatem, quam nunc habet vnita: non tamen eandem conseruaret existentiam, sed continuò in ea insurgeret propria, & ipsi connaturalis existentia, oriretur que ad modum simplicis resultantiæ ex vi actionis, qua humanitas fuit à B. Virgine concepta, simulque ex vi creationis, qua Christi anima fuit à Deo creata: quę actiones per hypostaticam vnionem fuerūt quasi impeditæ, ne ad hunc pertingerent terminum; quo impedimento sublato, continuò humanitas se explicaret in propriam existentiam (voco impedimentum, vt clariori verbo vtar, sed re ipsa potius ibi fuit excellens beneficium humanitati collatum, quàm aliquod appositum impedimentum.) Et quamuis illo casu admisso, separaretur à Christi humanitate illa existentia, per quā nunc existit, puta existentia Verbi: nō tamen ipsa humanitas corrumperetur, aut destrueretur, eo quod in eodem instanti separationis existētię Verbi, resultaret propria ipsius humanitatis existentia: itaque primum non esse existentiæ Verbi in humanitate, esset primum esse existentiæ naturalis in humanitate eadem.

Iuxta modum, quo Peripatetici philosophantur de materia prima, ad quam fit in substantiali generatione resolutio; neque authores contrariæ sententiæ, etiam si in materia prima partialem existentiam commententur, possunt ab hac solutione recedere: quoniam nisi improbabiliter prorsus loquantur, fateri tenentur materiam primam absque miraculo non posse per solam illam existētiam partialiter existere, sed quod necessariò pēdeat à forma, & ab actuali eius existentia, vt actu extra suas causas existat. Qua supposita sententia, vt sustineant eandem materiam primam, quæ in corrupto fuit, ingenito permanere, (quod est omni dubio procul certissimum) necessum habent ad solutionem à nobis assignatam recurrere. Nisi fortassis cum Scot. dixerint, coæuam esse materiæ substantialem corporeitatis formam.

Ad solutionem secundi argumenti illud præmittendum esse censeo, quod inter causam efficientem ex vno extremo, & alias causas ex alio, hoc differt, (alijs differentijs prætermissis) quod causa efficiens debet præcedere suum effectum ordine naturæ, secūdum actualem existentiam, ita quod prius existat causa, quàm eius effectus. In alijs verò causis non est necessaria præexistentia causæ ad effectum, sed satis fuerit, quod præintelligantur secundum verum esse essentiale. Ad huius rei exactam assignandam rationem præsupponendum est ex Arist. in cap. de priori, quod *in his, quæ sunt simul tempore, naturæ prioritas solum attenditur secundum causalitatis exigentiam*, ita quod causa ea sola ratione prior sit suo effectu, quæ necessaria est ex parte ipsius causæ ad inducendum effectum: in alijs autem omnibus causa, & effectus omnimodam habeant simultatem. Quo supposito, ad propositum dico, quod cum causa efficiens producat effectum à seipsa realiter distinctum, necessum est vt prius in semetipsa virtute, & in actu primo effectum præhabeat, quàm ipsum extra se efficiat: præhabere autem hoc modo effectum, minimè potest efficiens causa, nisi & ipsa actu præexistat, vt iam superius dicebamus.

Causa verò formalis, & materialis (nam de finali non est locus hic dicendi) non causant effectum totaliter à seipsis distinctum, ita vt sit necesse præhabere illum in actuali virtute, sed causant seipsis intrando compositionem rei, in qua re ipsæmet causæ permanent in sua perfectione, in suoque complemento cōstitutæ, & compositum ex his partialibus causis resultans, ab ipsis quidem pendet in suo toto esse substantiali, & essentiali: non enim substantiale esse compositi est aliud secundum rem, quàm ipsæ coniunctæ partes, etsi totum formalitatem quandam supra partes importet, non autem pendet formaliter à partibus in sua existentia, sed potius è contra, partium inexistentia pendet à toto composito, quod ex parte admittunt etiam aduersarij, quoniam fatentur, totum habere propriam existentiam, per quam existit, & dicunt, totum non existere formaliter per existentiam partium, sed potius partes in actualitate existendi pendere ab existentia totius, sic adeo quod sublata existentia totius, partes actu existere nequeunt, vno excepto homine, cuius anima est immortalis.

Nos vero amplius, quid dicimus, etsi proportionabiliter ad ista. Dicimus enim, quod vt partes cau-

sent totum, necessum quidem est, vt in eodem instāti in quo illud causant, existant, nam sine existētia, nulla causalitas esse potest, sed tamen quia non causant quatenus existunt, quia in existentia ipsæ pendent à toto composito, & non econuerso, sed quatenus sunt entitates substantiales, ex quibus consurgit tota substantialitas, & essentia totius: idcirco non prius natura existunt, quam componāt totum, & ipsum causent: præintelliguntur tamen secundum veram entitatem substantialem, in qua totum compositum ab ipsis pendet.

Dices. Nisi materia, & forma præintelligātur existentes, non præintelliguntur in aliqua actualitate, quia prima actualitas est ipsa existentia: ergo non præintelliguntur in ratione sufficienti ad causandū: causare enim, aliquam in ipsa causa actualitatē importat, imo & præsupponit: nam cū causare sit actualitas quædam, supponat necesse est primam actualitatem, quæ est existentia.

Ad hoc argumentum, in quo punctus difficultatis huius consistit, respondeo, quod idcirco istud argumentū tam difficile visum est contrarijs auctoribus, quia persuasum habuerunt, solam existentiam esse actualitatem, & formalitatē entis, ex quo principio optima consequutione deduxerunt, quod non potest haberi conceptus alicuius entitatis, secundum esse actuale eius, & formale, in quo nō formaliter includatur actualis existentia: nos autem sufficienter, ni fallimur, probatum reliquimus istud principium falsum esse, vnde consentaneè ad ea, quæ diximus, respondeo huic argumento existentiam conditionē quidem esse necessariam per modum termini, vt ens quodcunque entitatem habeat actualem. Cæterum hac conditione existentiæ actualis extante, quælibet res ex sua specifica forma actualem habet entitatem etiam in ratione entis, neque oportet, vt in cōceptu, in quo explicatur hæc rei actualitas, explicetur ipsa eius actualis existētia, sed satis superque fuerit, quod realiter interueniat ipsa actualis rei existentia, & quod vt plurimum inuoluatur in ipso conceptu, vt requisita conditio. Quo supposito, ad solutionem argumenti propius accedens dico, quod vt præintelligātur partes in ratione causandi totum cum sufficiēti actualitate ad causandum in suo genere, necessum est, vt in eodem instanti in quo causant, existāt: non tamen est necesse, quod hæc existendi actualitas explicetur in conceptu illo partium, quo præintelliguntur toti componendo, non ipsamet essentialis ratio partium est vera actualitas, secundum quam partes præsupponuntur toti composito.

Sed dices: existentia vt minimum est conditio necessaria, vt partes, & quælibet res actualitatē habeant entitatiuam: ergo nisi in cōceptu explicetur actualis existentia, non concipietur res formaliter in ratione actualis entitatis: quia deest illi conceptui conditio sine qua neque esse, neque intelligi potest entitatis actualitas.

Respondetur, quod ad actualitatem entitatiuam, secundum quod est in conceptione mentis, existentia non est necessaria in actu, sed tantū est necesse, quod res concipiatur, vt potens existere, ita quod à conceptu actualis entis nequit excludi, esse: sed non oportet, quod includatur vt actu terminans entitatem cōceptam, sed quod ipsa entitas concipiatur per modū terminabilis per existentiam. Hæc solutio suffi...it ad soluendum argumentum si tantū procedat de actualitate entitatis vt concepta: quoniam tunc concipitur vera entitas essentialis secundum actualitatē essentialem, quæ in genere entis est impliciter actualitas, quando concipitur per modum entitatis aptæ natæ existere: de qua re non est locus amplius dicendi, solent illam tractare Theologi cū de abstractione intellectus differunt, & cum obiectum intellectus comparant voluntatis obiecto, vt ex obiectiua perfectione colligant vtra sit perfectior potentia, intellectiua, an volitiua, resoluuntque peritiores Thomistæ cum Caiet. 1. p. q. 82. ar. 3. quod obiectum intellectus est essentia seu quidditas rei, sic adeo quod ipsa etiā existentia pertinet ad obiectum intellectus, qua ratione est essentia quędam, & non prout exequitur existentiæ officium, nam hac ratione ad voluntatis obiectū potius attinet, voluntas enim fertur ad res, vt existūt actu extra suas causas. Legatur illo loco Caiet. & ad nostrum nos redeamus intentum, asserendo, quod ipsa rei quidditas, & essentia est vera actualitas, si tamen cum ordine ad existentiam concipiatur.

Maior autem difficultas est, si de actualitate entitatiua loquamur secūdum quod in causis, materiali, & formali fundat actualitatem causandi, de quo potissimum tota hæc argumētatio procedit, hoc enim non ad ordinem conceptionis, sed ad realem executionem spectat, vnde sicut omnis actualitas in conceptione intellectus postulat habitudinem ad existentiam, ita in executione posita exigit saltem, vt necessariam conditionem actualem ipsam existentiam, actuale existentiæ officium exequentem, vnde cum concipitur res aliqua per modum actualis entitatis ad executionem attinentis, debet necessario intelligi, vt existens.

Huic difficultati breuiter dico, satis superque esse ad hanc actualitatem, quod in eodem instāti, in quo materia, & forma per suas entitates essentiales concurrunt ad constituendam essentiam compositi, actu existant in rerum natura, nam cum earum actualitas, vt dixi, non consistat formaliter in actuali existē tia, non est necessarium ad exercitium causalitatis harum causarum, quod actualis earū existentia præsupponatur ordine naturę, sed sat fuerit, quod in ipso actuali exercitio causalitatis eam habeant adiunctā, sitque simul in eadem durationis mensura, & quidē si auctores contrariæ sententiæ, vt par est, fatentur, quod partes in actuali existentia pendent necessario ab existentia totius, etiam si existentijs partialibus existant: eodem ferè modo debet soluere hoc argumentū, quod nos illud soluimus: necessum enim habent concedere, quod partes substantiales non priua natura existunt, quàm existat totum: aliàs enim falso dicent, & irrationabiliter, quod partes in actuali existentia pendent per se, & essentialiter ab existentia totius. Ad argumentum ergo tandem dico, quod etiam si partes essentiales, scilicet materia, & forma intelligantur in ratione actualitatis secundum executionem realem causalitatis propriæ, non est necesse, quod concipiantur vt existentes, sed satis est, quod non intelligantur vt non existentes, ita quod ex vi cognitionis relinquatur locus vt in eodem existant instanti, eo quod existentia non est necessaria ad causalitatem materiæ, & formæ per modum præ-

requi-

requisitæ conditionis, sed per modum cuiusdam actualitatis concomitantis: totumque huius doctrinæ fundamentum est id, quod supposuimus, nempe, has partes essentiales non vt existentes ad compositionem totius concurrere, neque ei conferre suas existentias, sed suas duntaxat essentias partiales, & proinde actualitas causalitatis materialis, & formalis solam præsupponit entitatem essentialem, tequirit tamen vt conditionem necessariam actualitatem existentiæ simul tempore concomitantem, & concurrentem.

Ex his omnibus, quæ iam latè diximus, facillimum erit secundum argumentum diluere. Dico enim, quod Christi humanitas præsupponitur ad vnionem cum Verbo, ad eum modum, quo diximus partes essentiales præsupponi ad compositionem, quæ præsuppositio sufficientissima est, vt ipsa humanitas dicatur assumi, cum assumptio non sit qualiscunque, sed ad suppositum, in quo humanitas assumpta acquirit esse, & in sensu, in quo partes dicuntur prius vnitæ, quàm existant per existentiam totius. Dicitur etiam humanitas prius assumpta ad esse personale Verbi, quàm existat per eius existentiam: prioritas autem partium ad totum, non secundum esse existentiæ attenditur, sed secundum esse duntaxat substantiale, & essentiale, vt ex dictis constat, & solam simultaneam, & concomitantem existentiam postulat. Et posset addi his, quæ diximus, quod hæc simultanea actualis existentiæ duratio inuoluitur in conceptu, quo partes præintelliguntur vt componentes, per modum necessariæ conditionis: quod & à principio solutionis argumenti huius insinuauimus. Ex his superest soluta prima confirmatio; constat enim ex dictis, humanitatem fuisse præintellectam assumptioni in ratione actualis entitatis, non quidem vt actualiter existentis, sed vt entitatis formalis aptæ natæ conferre diuino Verbo, formalem denominationem humani suppositi. Hoc dictum est, quod attinet ad præconceptionem; nam si de exercitio actualis assumptionis loquamur, satis fuit actualis existentia, quam habuit in ipso assumptionis instanti, neque alia fuit prærequisita, vt de partibus nuncnunc dicebamus, proportionabiliter enim de humanitate Christi loqui debemus ad ea quę de partibus diximus, imperfectionibus tamen semotis.

Secundæ cōfirmationi dicitur, quod cum res præintelligitur, vt apta nata existere, non intelligitur vt purum nihil, sed per modum veræ, & formalis essentiæ: ex quo tamen non licet inferre, quod à parte rei sit aliquid: non enim valet argumentatio à re, vt concepta, ad ipsammet, vt existentem, quamuis si ad id de quo loquimur attendamus, etiam concedo quod in illo instanti in quo concipiebatur humanitas per modum entitatis assumendæ à Verbo, existebat à parte rei, & assumebatur, & erat assumpta à Verbo: quia in instanti simul est fieri, & factum esse.

Ad tertij argumenti solutionem sufficient, quæ dixi superius q. 5. art. 3. dub. 2. illud tantū superaddendum duxi, quod terminus assumptionis, & terminus creationis, seu productionis humanæ naturæ, ratione differunt in isto mysterio; assumptio enim per se primo non terminatur ad esse existentię, sed ad esse personale, seu quod est idem, ad esse subsistentiæ: creatio vero non esse personale respicit, sed esse existentiæ: est enim productio entis de non esse, ad esse: sed licet hoc verum sit de creatione, de productione tamen seu generatione qua B. Virgo Christum genuit aliter est dicendum: generatio enim per se primo respicit formam, vt terminum, quo; respicit autem per se suppositum, vt terminum, quē; vnde terminus, qui, generationis factæ materno B. Virginis officio, ipse fuit Christus prout humanum suppositum: & licet ipsa sacra Virgo sua genitrice actione nullatenus effecerit assumptionem secundum assumptionis rationem, ipsam tamen humanitatem, quam vere effecit, communicauit Verbo, idest ministrauit Deo in eius assumptione, quatenus humanitas non habuit esse nisi in ipso Verbo, vt superius ex grauissima Sophronij Hierosolymitani Epistola referebam. Vnde beatissima Virgo verum habuit concursum, vt Verbum humanum esset suppositum, & vt esset homo. Quo fit vt terminus generationis humanæ, Virginis ministerio factæ, non fuit humanitas vt assumpta secundum formalitatem assumptionis, nam solum Verbum assumpsit ad se naturam, & tota Trinitas absque vllo instrumento medio ipsam assumptionem effecit; fuit tamen ipsamet humanitas, vt in tali supposito constituta, vt autem Virginis actio attingeret humanitatem vt in tali supposito, habuit ex eo, quod simul cum eius actione concurrebat assumptio, imo prius naturæ ordine ex parte termini præintelligimus assumptionem, nam quia Verbum assumpsit ad se humanitatem, idcirco actio generatiua Beatæ Virginis attigit humanitatem in tali supposito constitutam, & ibi suum applicuit concursum. Et hoc est, quod non semel dicunt graues Auctores, Verbum Beatæ Virginis actione indutum fuisse, & vestitum carne nostra. Et ob id summa cum formalitate concedunt Concilia, & Patres, Beatam Virginem Christum, & Deum genuisse, essequè proinde appellandam verè, & propriè theotocon, idest Dei genitricem. Hæc autem omnia, quæ ad hanc fidei veritatem elucidandam tam apertè conducunt, cessarent penitus, si vera esset sententia contraria, quæ dicit humanitatem Christi, assumptioni præextitisse: nam totum immaculatæ Virginis officium præsuppositum fuisset ante assumptionem, & totaliter consummatum, & absolutum, & purè materialiter ipsa suo officio, & ministerio concurreret, imo & omnino per accidens, vt superius dicebam, ad hoc vt Verbum esset caro, atque adeo minus propriè Christi, & Dei Genitrix diceretur. Ad exactam huius tertij argumenti solutionem, quam desumat lector ex loco citato, expendantur omnino verba, quæ circa primam huius dubij conclusionem ex S. Leone retulimus, quibus dicit, Christi humanitatem assumptione fuisse creatam: quibus verbis designat manifestè generationis Christi ab humanitatis assumptione dependentiam: quoniam creationis nomine, generationem humanitatis Christi doctissimus hic, & sanctissimus Pater comprehendit.

Ad confirmationem respondetur, quod conseruatio siue à Deo immediatè fiat, siue causarum secundarum ministerio, non oportet quod ipsam existentiam immediatè attingat, sed satis fuerit, quod attingat dispositiones, quæ ex parte naturæ conseruandæ requiruntur, vt ipsa debitè sit proportionata, &

Digitized by Google

dispositä vt in tali esse conseruetur. Itaq; proportionabiliter loqui possumus de conseruatione humanitatis Christi, præsertim si de conseruatione facta cau sis naturalibus sermo fiat, atque loquebamur modo de actione generatiua B. Virginis, quæ non attigit formaliter vnionem humanitatis cum Verbo, sed ipsam effecit proportionatam tali vnioni, ea proportione, quæ ex parte rationalis naturę potuit reperiri: & hoc non solum antecedenter ad vnionem, sed etiam concomitanter, & quasi consequenter, quatenus in ipsomet Verbo fuit formata Christi caro, eiusque producta humanitas.

Secundo respondetur, quod si loquamur de conseruatione formaliter sumpta, à solo Deo esse potest, à quo solo vnio potuit effici: attigit autem actio Dei diuinam esse Verbi, non vt faciendum, sed vt vniendum, vel, vt proprius loquar, attigit humanitatem, vniendo illam Verbo substantialiter, & eodem modo eius conseruat vnionem: quia sicut creatio, & conseruatio non sunt duæ actiones, sed vna continuata, & solum differunt in quadam nouitatis ratione, quam importat creatio, ita & vnitio actualis, & eius conseruatio in hoc mysterio, eadem similiter est Dei actio. Est autem hoc loco aduertendum, ad rationē generationis non esse necessarium, quod generans producat de nouo existentiā rei genitę, sed satis fuerit, producat essentiā rei sub existentia præexistenti: nam cū existentia non sit intrinseca rei actualitas, sed terminus, & complementū eius, parū retulerit ad generationem, quod generās producat de nouo existentiā, aut quod producat substantiā rei genitæ sub exiſtētia antiqua: & ita contigit generationi, qua Beata Virgo Christum genuit; produxit enim humanitatem sub diuini Verbi existentia, per quā terminatur, & completur. Imo & probabilis est sententia, quā sapientissimus Bañes in comm. ad 1. p. S. Th. docuit, quod existentia in omni generatione cuiuscūque particularis substātię, non à generante particulari, sed à solo Deo immediatè efficitur, qua probabili sententia supposita, satis fit verosimile id, quod nunc dicebamus. Et proportionabiliter est dicendum de conseruatione, non esse necessarium vt conseruans rei substantiam, attingat conseruationem existentię rei in semetipsa.

Ad quartum argumentum respondeo, quod humanitas suam habet in Christo essentialem actualitatem, ab actualitate essentiali diuinitatis distinctā: hæc autem humanitatis actualitas, non est actualis eius existentia, vt ex dictis constat: etsi requirat existentiam tanquam conditionem necessariam, non tamen vt ingredientem ipsam essentialis actualitatis rationem: sed vt requisitum quendam terminum: si semel animum ab illo falso principio auocemus, videlicet, existentiam esse formalē cuiusuis rei actualitatem, omnia contrariæ sententiæ euanescunt argumenta. Ex his superest soluta huius argumenti confirmatio: constat enim posse Deum conseruare humanitatem cum omni actualitate eius essentiali, non vero cum actualitate ab existentia proueniente: quæ non est necessaria, vt verè dicamus Deum conseruare humanitatem cum omni eius intrinseca, & essentiali actualitate, quæ tamen conseruaret sub alia existentia. Ex quo apertè colligitur existentiam quasi extrinsecè se habere ad propriam naturæ humanæ actualitatem, & essentialem perfectionem, cum ad eius conseruationem quæcunque siue creata, siue increata existentia sufficiat.

Ad quintum argumentum respondetur, eodem argumento posse probari, Angelū euidenter cognouisse diuinam Verbi subsistentiam humanitati communicatam: quoniam videbat Christum subsistere: nam sicut existere effectus est formalis existentiæ, ita & subsistere est effectus formalis subsistentiæ. Sicut ergo Theologi omnes tenentur soluere hoc argumentum de subsistentia desumptum: grauiter enim erraret, qui diceret Angelum proprio, & naturali lumine euidenti potuisse notitia cognoscere diuinā subsistentiam, qua ipsa subsistit humanitas, ita & nos dissoluemus similiter argumentū de existētia factū.

Respondetur ergo, Angelo notum quidem fuisse illum hominem actu in rerum natura existere: verūtamen non in particulari cognouit ipsum formale eius existere: neque nouit an diuinum esset, vel humanum: sed in confuso à posteriori, & ab effectu certè iudicabat illum hominē existere, ac similiter subsistere: vnde rigorosè loquendo non euidenter cognouit formalem effectū existentiæ qua Christi humanitas existebat, atque adeo neque mirum, quod ipsam formam non cognosceret. Auctores contrarij suo fundamento inhærentes, nimirum, quod Christi humanitas nonnisi per existentiam constituitur in ratione actualis entitatis, non probabunt istam solutionem: sed necessum habent illi Theologi suum prius probare fundamentum, quod, nisi ego cæcutio, & in Philosophia, & in Theologia est parum probabile.

Ad sextum argumentū facilè respondetur, quod vnio humanitatis ad Verbum, non in primo terminata fuit ad existentiam, sed ad ipsam personalē subsistentiā Verbi, atque adeo non in natura, sed in persona facta est. Qua in re valde errauit Durand. cuius sententiā superius q. 5. ar. 3. insinuauimus, à qua non longè recedit alia Dionysij Cistercien. ibidē quoque insinuata, de qua re non vacat in præsentia amplius quid dicere: sed illud tantum addiderim, negandum nō esse, sed potius certa fide credendum, Christi humanitatem mediatè, & quasi secūdariò vnitam quoque fuisse diuinitati: & ita superius definiuimus ex humanitate, & diuinitate Christum constitui, & verè componi: atque adeo valde rationabiliter asseritur, quod humanitas habet existere à diuinitate; ita quod subsistentiam à Verbo, existentiam verò à diuinitate suscipit præsupposita tamē ipsa Verbi subsistentia humanitati cōmunicata: & ob id vnio non in natura, sed in persona, à grauissimis Concilijs, & Patribus dicitur facta. Missū facio, quod mens Conciliorum, & Patrum in hac doctrina, in qua aduersus Eutychetem potissimū definiebant, ea fuit, quod ex duabus naturis, non vna resultauit natura, neque est in Christo naturarum confusio, sed quælibet natura retinet quæ sibi secundum rationem naturę propria sunt, & connaturalia. Posset quoque ad istud sextum argumentum dici, quod humanitas à Verbo accipit personalem existentiam, quæ propria est Verbi, & non toti Trinitati communis: neque quicquam retulerit quod sit relatiua, & humanitas sit natura substantialis absoluta: nam sicut relatiua Verbi subsistentia personaliter potest terminare, & complere naturā humanam, subsistitq; humanitas in Christo ipsa

ipsa relatiua subsistentia, potest similiter existentia Verbi relatiua eandem humanitatem terminare, poteštque humanitas per hanc Verbi existentiam actualiter existere.

An vero in Deo existentiæ sint relatiuæ, vel vnica tantum existentia essentiali tres sanctissimæ Trinitatis personæ existant, alienum esse arbitror à præsenti disputatione. Disputaui copiose difficultatem istam in libro primo de origine gratiæ tractatu 2. ibi poterit nostra sententia videri, nec enim mei moris est, vel aliena, vel propria transportare, & transcribere.

Ad vltimum tamen argumentum, ad verba ex septima generali synodo desumpta, quibus Epiphanius ille humanitatem Christi vocauit entitatem existentem respondetur; alijs omissis, quæ non tam apparēt verosimilia. Primo. Quod cum Epiphanius humanitatem appellauit entitatem existentem, nihil aliud intellexit quam quod humanitas est vera entitas propriæ existentiæ capax, & non sola imaginatione conficta, & quod hæc intelligentia sit mēti Epiphanij consentanea constabit legenti. In hunc enim modum dicit. [Physim vero, idest, naturam, rem per se existentem, & non indigentem altera, vt subsistat] vbi manifestum est nō loqui de actuali subsistentia, quia natura humana in Christo propriam subsistentiam non retinet, sed eget potius subsistētia Dei, qua actu subsistit, quo circa sensus Epiphanij est: illam verè appellari naturam, quæ propria subsistentia potest subsistere. In eodem ergo sensu non irrationabiliter dicemus Epyphanium vocasse naturam existentem, idest, ex seipsa potentem existere absque adminiculo existentię alterius cuiuspiam naturæ.

Secundo respondeo, quod Epiphanius dixit humanitatem in Christo vere existere, esseque proinde rem per se existentem, minime autem explicuit qua existeret existentia, creata ne, an increata; vnde facilius est dicere: Epiphan. non venisse in mentem Christi humanitatem sibi propriam, & connaturalem retinere existentiam.

Ad Damasceni authoritatem dicitur, quod in versione Bilij mens Damasceni apertissime exprimitur, nam quod in versione Fabri dicitur, Christi humanitatem non esse per assumptionē existenia priuatam: Bilius vertit, quod non fuit in nihilū redacta, quod verissimum est, cum fuerit ei communicata infinita Verbi existentia. Præterea dico: quod cum in Christi humanitate nullus sit appetitus ad propriam, vel subsistentiam, vel existentiam, quia vberrime, & totaliter satiatur totius eius appetitus per subsistentiam, & existentiam Verbi, quamuis propriam existentiam non habeat, nullatenus debet dici existentia priuari, aut esse priuatam: sed potius val de perfectam esse, & eleuatam etiam in ratione existentis. Quis enim priuari dicitur aliquo bono, cum illud excellentius, & altius commutat: igitur ex eo, quod Damascenus humanitatam Christi non priuatam existentia dicit, nullatenus inferri potest ipsam non existere diuina Verbi existentia. Ad illam autē distinctionem quam Damascenus numerat, quasi res distinctas, existentiam carnis, assumptionem, & deificationem. Respondeo debile satis argumentum ex hac distinctione desumi, in ea enim non res, sed rationes distrinxit Damascenus: alias enim etiam esset dicendum quod assumptio, & deificatio sunt res disunctæ realiter in Christo, & in sacra eius carne, quo nihil falsius dici possit: tandem Damasceni sententia est manifesta pro doctrina S. Tho. vt constat ex cap. 22. Sed ex eodem capite obijciunt nobis aduersarij, quia in quadam trāslatione dicitur, quod Verbo est vnita caro extremæ existentiæ, idest, caro in altero extremo existens, sed respondetur, & primo admittendo hunc sensum expositum, dico quod humanitas est alterum extremum in Christi compositione vere existens: non tamen propria existentia, sed existentia Verbi, nam vere dicuntur extrema existentia alicuius compositi, quamuis vtrumque extremum eadem existat compositi existentia. Secundo respōdetur sensum illorum verborum alium esse fortassis ab eo quem argumentum contendit, neque aliud Damascenus dicere per illa verba extremæ existentiæ, voluit quam quod humanitas non prius extitit, quam diuino esset Verbo vnita, sed ibi habuit initium existendi, hoc enim primum existendi initium intellexit Damascenus illis verbis, Extremæ existentiæ: quo circa hæ verba potius fauent S. Tho. doctrinæ, quam ei aliqua ex parte repugnent, & hactenus de ista difficultate, & his omnibus ita suppositis ad primi dubij disputationem, & explicationem accedamus.

SECTIO SECVNDA.

Vbi ponitur resolutio primi dubij principalis an Christus sit prædestinationis obiectum.

Dvbitatio igitur est, cui in hac septima quæstione primum tribuimus locum. Num Christus sit prædestinationis obiectum, idest, an sit prædestinatus, & partem negatiuam sequentibus argumentis probo.

§. 1. *Proponuntur argumenta pro parte negatiua.*

Primum argumentum sumitur ex authoritate quorundam Patrum, Origines enim super Paulum versans illa verba Rom. 1. *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, &c.* Ita inquit, destinatur qui est, prædestinatus, qui nondum est, & Aug. explicans illud Ro. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit, &c.* inquit. Vocantur existentes, prædestinantur non existentes, ex his testimoniis colligitur, quod obiectum prædestinationis deberintelligi non existens ante prædestinationem, sed de Christo non potest affirmari quod non est, vel aliquando non fuerit: *Iesus Christus enim heri, & hodie, vsque in seculum*, dicente Pau. ad Hæbr. vlt. ergo Christus non potest dici alicuius prædestinationis obiectum.

Secundum argumentum. Christo nulla potest aut potuit vnquam fieri gratia; ergo incapax est præ destinationis atque adeo non erit eius obiectum. Consequentia euidens est, ex quodam notabili ex his quæ à principio supposuimus, in quo diximus ex communi Theologorum sententia, quod prædestinatio nō est, nisi in bonis, quæ gratuito, & liberaliter

consecuntur ei qui prædestinatur. Antecedens vero probatur, & primo quidem, Christus secundum personam diuinam cum sit dominus omnium atque omnium bonorum plenus, vt docte animaduertit Aug. tractans illa verba Psalm. 49. *Pulchritudo agri mecum est*. Nullius passiuæ donationis, nullius que beneficij suscipiendi capax esse potest. Secundum vero humanitatē probo quod nulla ei possit fieri gratia. Omnia supernaturalia bona ad ordinem gratiæ spectantia, debita sunt humanitati Christi ratione hypostaticæ vnionis, quod superius quæst. 2. ar. 2. longa disputatione versati sumus: at ei cui debentur omnia, nulla potest fieri gratia. Confirmatur. Christus, vt homo est hæres vniuersalis omnium bonorum Dei: ita quod debētur ei omnia bona, præsertim supernaturalis ordinis titulo filiationis diuinæ: quia, videlicet, Filius est Dei naturalis, & ita Pau. ad Heb. 1. dicebat, *quem constituit hæredem vniuersorum*, ergo nulla ei potest fieri gratia.

Tertium argumētum. Christus non est obiectum prædestinationis in quantum Deus, aut in quantum homo: ergo nulla ratione potest appellari prædestinationis obiectum: videtur euidens consequentia, & antecedens pro prima parte ex dictis est manifestum: pro secunda vero probatur. Christus secūdum quod homo: neque potest prædestinari, vt sit Dei Filius naturalis, neque vero Filius Dei adoptiuus: ergo nullius prædestinationis est capax. Consequentia apparet manifesta: quia omnis diuina prædestinatio ordinatur ad diuinam filiationem, vel naturalem, vel adoptiuam. Antecedens vero quoad neutram partem videtur posse negari, nam de filiatione adoptiua superius in prima quæstione multis probauimus, adoptiuam filiationem esse Christo repugnantem: de filiatione vero naturali patet, ex eo quod Christus in quantum homo non est Deus, si proprius fiat sermo, vt constat ex S. Thom. 3. par. quæstio. 16. artic. 11. atque adeo neque potest Filius Dei naturalis appellari.

Quartum argumentum. Istæ propositiones sunt falsæ. Christus incepit esse, & Christus est factus, ergo & ista propositio est falsa, Christus est prædestinatus, & ex consequenti Christus non est prædestinationis obiectum, ex paritate rationis constat bonitas huius consequentiæ. Confirmatur. Si de Christo vere concedimus esse prædestinatum, similiter debemus concedere, Dei Filium prædestinatum esse propter communicationem Idiomatum. Nam quę prædicātur de Christo dicuntur etiam de Filio Dei quāuis sint prædicata, quæ defectum aliquem ratione humanitatis importēt, vt pati, mori, &c. Sicut enim concedimus Christum passum fuisse, & mortuum, ita concedimus similiter Filium Dei passum fuisse, & mortuum, at hæc propositio Filius Dei est prædestinatus, nullatenus est concedenda, ergo, &c.

Quintum argumentum. Tota gratia quæ reperitur in mysterio Incarnationis facta est humanitati, & non Christo, ergo obiectum prædestinationis nō est Christus sed humanitas: est euidens consequentia, quia obiectum prædestinationis est illud cui tribuitur bonum, vel beneficium in quod tanquam in terminum ipsa prædestinatio tendit. Probatur antecedens. Potissimum beneficium quod interuenit in mysterio incarnationis fuit vnio, seu assumptio hypostatica: hæc autem vnio non Christo, sed humanitati competit, ergo humanitas est, cui ex vi prædestinationis facta est gratia; atque adeo ipsa fuit prædestinationis obiectum.

§. 2. *Pro parte affirmatiua.*

IN oppositum est Paul. ad Roman. 1. in hunc modum de Christo loquens. *Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, &c.*

Quamuis diuersa sint Theologorum placita in modo explicandi prædestinationem Christi: nullus tamen absolute negat, Christum fuisse prædestinatū quamuis nonnulli videantur proprietatem negare, existimantes larga, & ampla assertione sumi hoc nomen prædestinatio, cum Christo accomodatur, sed ad veritatis intelligentiam, & quæstionis resolutionem sit.

§. 3. *Prima conclusio.*

CHristus secundum quod Deus, seu naturalis Dei Filius non est prædestinationis obiectum. Hęc conclusio certa est secundum fidem, quam definiuit Concilium Toletan. 11. in præfatione fidei in hunc modum. [Hic tamen, scilicet, Christus, per hoc quod de Deo Patre sine initio prodijt natus tantum, nam nec factus, nec prædestinatus accipitur.] Colligitur præterea hac veritas ex illo testimonio Paul. nunc citato: nam, vt erudite S. Thom. aduertit 3. p. quæst. 24. artic. 1. ad 2. Priusquam Paul. Christum prædestinatum esse diceret, præmisit illa verba, quæ ad eius humanitatem pertinent, videlicet, Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, vt ostenderet quod non attribuebat prędestinationem Christo, vt Deo, & secundum quod in diuina subsistit natura, ergo, &c.

Tertio probatur. Christo prout in diuina natura subsistit, idest secūdum quod est naturalis Dei Filius, non competunt conditiones, quas ex communi Theologorum sententia præsupposuimus à principio esse simpliciter ad prædestinationem necessarias: non ergo Christus prout in diuina subsistens natura potest esse prædestinationis obiectum: antecedens probatur: nam prima conditio erat, quod ex vi prædestinationis aliqua fieret gratia ei qui prædestinatur: at Christo sub hac ratione considerato, nulla potest gratia fieri, nullumque ei valet donum, aut beneficium conferri. Item necessum est iuxta conditiones supra positas, quod prædestinans superioritatem aliquam habeat supra prædestinatum: Christus autem vt Deus, cui potest subijci? Aut quam pōt superioritatem recognoscere? Deniq; ista conclusio ab vniuersis Theologis est recepta in 3. dist. 7. & 10. neque vero illam vt probabilem sententiam docent, sed vt certam fidei veritatem.

Est tamen hæc conclusio cum duplici limitatione accipienda. Prima, quod procedat de reipsa: non. n. in præsentia definio: an hæc propositio Filius Dei est prædestinatus possit verificari propter communicationem idiomatum, sicut verificatur ista Filius Dei est mortuus, de qua re statim.

Secunda limitatio est, quod intelligitur de prę-

de-

destinatione, quæ est simpliciter prædestinatio, & in qua seruantur leges, quæ communiter censentur necessariæ ad veram, & propriam prædestinationem, quæ sunt illæ, quæ in fundamentis superius præiactis continentur. Hoc dixerim propterea, quod quibusdam Theologis egregie doctis visum est aliqua ratione concedere hanc propositionem, Filius Dei prædestinatus est, vt esset homo, eo quod in tempore ita contigit, quod Filius Dei factus est homo: id autem quod fit in tempore, si ad supernaturalem ordinem spectet, æterna Dei prædestinatione fuit dispositum. Præterea quia Paul. 1. Corinth. 2. sapientiam Dei prædestinatam dicit in gloriam nostram, & per sapientiam Dei videtur ipsum Dei Filium, qui est ipsa Patris sapientia intellexisse: ne hanc sententiam videamur excludere, secundam limitationē primæ conclusionis apposuimus; nam licet ego huic sententiæ non libenter assentiam, sed assentio potius S. Thom. expresse contrarium dicenti 3. par. q. 24. ar. 2. ad 3. non tamen in ea aliquid vel temeritatis, vel periculi reperio, nam potissimum argumētum, quod illam impugnat, apparentem habet solutionem, argumentum autem hoc desumitur ex illa cōditione ad prædestinationem requisita, videlicet, quod prædestinato aliqua debet fieri gratia ex vi prædestinationis: filio autem Dei nulla fuit facta gratia in hoc, quod esset homo, & quod natura humana ipsi personaliter copularetur: ergo, &c.

Huic argumento apparenter dicunt, qui prædictam sententiam tuentur, satis esse, vt ibi aliqualis ratio prædestinationis reperiatur, quod fuit facta gratia humanæ naturæ: imo & ipsi Filio Dei, quatenus in termino hypostaticæ vnionis in ipsa humana subsistit natura, nam cum hæc gratia Filio Dei sic considerato exhibita, inuoluatur in æterna illa præordinatione qua dispositum est, vt Filius Dei fieret homo, non sine probabilitate dicitur, quod præordinatio illa ad ordinem pertinet prædestinationis, ita quod Filius Dei dicatur prædestinatus, vt fieret homo, sed quicquid de hac opinione fuerit, quod attinet ad omne erroris periculum euitandum, si de eius tamen veritatis probabilitate tractetur, mihi non apparet vera, quoniam tota gratia, quæ in hac prædestinatione implicatur, tenet se ex parte termini, & nullatenus ex parte obiecti, quod necessarium erat ad veritatem, & proprietatem prædestinationis saluandam. Præterea vehementer vrget illa definitio quam ex Concil. 11. Toletan. pro conclusione adduximus, neque ei sufficientem contrariæ sententiæ auctores videntur adhibere solutionem, quo circa fatendum est prædestinatum fuisse ab æterno, quod Filius Dei fieret homo, non vero est concedendum, quod Filius Dei fuerit prædestinatus, vt fieret homo, & hoc satis est ad primum argumentū, quod pro illa insinuauimus sententia: saluamus enim prædestinatum fuisse ab æterno id totum, quod in tempore fuit factum. Ad illud testimonium ex Paul. 1. Corin. 2. adductum circa sequentem conclusionem respondebimus. Interim legatur S. Tho. loc. cit. ex quo petenda sunt multa, quæ ob fastidiosam euitandam prolixitatem ad hunc locum non trāstulimus, quæ tamen digna sunt, vt legantur, & summa cum diligentia notētur, ad exactam eorum, quæ diximus, intelligentiam habendam.

§. 4. *Secunda conclusio.*

CHristus quatenus subsistit in humana natura, obiectum est prædestinationis. Hæc conclusio colligitur ex Paul. ad Roman. 1. vbi postquam dixerat Christum factum esse ex semine Dauid secundum carnem, mox subiunxit, *Qui prædestinatus est Filius Dei, &c.*

Secundo eadem veritas colligitur ex Conc. Tolet. 11. iam citato, vbi post verba relata sic dicitur. *Per hoc tamen, quod de Maria Virgine est, scilicet, Christus, & factus, & prædestinatus esse credendus est.*

Tertio eadem veritas ex Patrum testimonijs constat August. lib. de prędestinatio. sanctorum cap. 15. & lib. 2. cap. vltimo, hanc veritatem apertissime docet. Athanas. lib. 3. de assumptione hominis circa finem referens illa Pau. verba ad Rom. 1. dicit. [Ecce filium dexteræ. Ecce filium hominis, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, nam secundū deitatem sic ait, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, &c.] Anse. eadem verba Paul. explicans, inquit, quod de eadem persona, de qua Paul. dixerat, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, continuo dixit, qui prædestinatus est Filius Dei, &c. Plura adducemus Patrum testimonia, sequenti dubio ad huius veritatis comprobationem, cum tractabimus de vera huius Pauli testimonij intelligentia, vbi explicabitur simul qua certitudine ista conclusio debeat affirmari.

Probatur ratione hæc eadem veritas: in Christo prout in humana subsistit natura inueniuntur conditiones quas à principio huius quæstionis septimæ diximus esse necessarias, & sufficientes ad obiectum prædestinationis, nam Christus, vt sic, inferior est Deo, gratuitumque beneficium potest ab ipso Deo suscipere: ergo Christus, vt in humana subsistens natura, vere potest esse prædestinatus, ac proinde prædestinationis obiectum. Confirmatur. Illa prædestinatio de qua Paul. loquitur testimonio citato, neque potest conuenire naturæ humanæ, neque Christo, vt subsistenti in natura diuina: ergo necessum est conueniat Christo, vt est suppositum naturæ humanæ. Antecedens pro prima parte ex conclus. præcedenti cōstat. Pro secunda patet, quia natura humana non est filia Dei, ergo, &c.

Est autem circa istam conclusionem summopere aduertendum, eam ita esse intelligendam: quod in ipso prædestinationis obiecto formaliter debet includi natura, ita quod idem pollet, Christus, vt subsistens in natura humana, quod Christus secundum quod homo: quomodo autem ipsa natura humana concurrat in ipsa Christi prædestinatione, formaliter ne, an tantum vt necessaria conditio, sequenti dubio explicabitur, nam quamdiu non constiterit de termino prædestinationis Christi, non commode poterit res ista exponi.

§. 5. *Tertia conclusio.*

HÆc propositio Christus est prædestinatus vera est, & propria, atque adeo absolute concedenda. Oppositum huius conclusionis, negat Palu. in 3. d. 7. artic. 3. affirmans non posse concedi, nisi addamus

damus illam ſpecificatiuam, in quantum homo. Sequuntur Palud. doctiſs. quidam ex nouioribus; ſed noſtram concluſionem affirmat Riccard. eadem diſtinctione ar. 2. q. 1. ad 1. & quamplures Theologi ex nouioribus eius adherent ſententiæ: inter quos eſt annumerandus Med. 3. par. quæſt. 24. ar. 1. ad 2. argum. dubij 1.

Probatur primo, iſta concluſio ex illo Paul. 1. Corinth. 2. *Loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram*. Vbi Paul. abſolutè, & ſine addito concedit Dei ſapientiam prædeſtinatam eſſe in gloriam noſtram: & nomine ſapientiæ Chriſtum intelligebat, vt colligi poteſt ex ſequentibus verbis nam ita ſtatim ſubiunxit Paul. *Quam*, ſcilicet, Dei ſapientiam *nemo principum huius ſæculi cognouit: ſi enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*. Hoc argumentum, quod quidam Theologi pro hac concluſione magnificant, minime ipſam reddit certam, nam Chryſoſtom. Theodoret. Anſelm. & alij nonnulli graues auctores per Dei ſapientiam non intelligunt Chriſtum ſecundum ſe conſideratum, ſed diſpenſationem ſalutis, & redemptionis noſtræ, quam Deus Chriſti incarnatione, eiuſque paſſione, & morte peragendam præordinauit, ipſumque Crucis myſterium ab Apoſtolis prædicatum, quod gentes ſtultitiam reputabant, Paul. Dei ſapientiam hoc loco vocauit: quam Deum ante ſæcula prædeſtinaſſe, prædictis verbis affirmauit, ideſt, præordinaſſe ab æterno in gloriam noſtram, nimirum in noſtram ſalutem; quod hæc fuerit mens Apoſtoli ex antecedentibus, & conſequentibus non difficulter colligitur, nam paulo ante de prædeſtinatione myſterij crucis Apoſt. dixerat. *Sapientiam autem loquimur inter perfectos*, ideſt, prędicatio noſtra, quam vobis annunciamus ſalutem per Chriſti crucem, & mortē comparandam, quamuis hominibus, qui carnis iudicio, & huius ſeculi prudentia ducuntur, ingens appareat ſtultitia: viris tamen perfectis, ideſt, qui prudentiam ſpiritus ſequuntur, maxima cenſetur ſapientia, profundiſſimumque Dei admirantur conſilium, ita in ſubſtantia expoſuit Chryſoſt. Cum igitur verba, quæ in argumento ex Paul. retulimus prædictis verbis annectantur, intelligenda quoque ſunt de hac ſumma Dei ſapientia, quæ in myſterio crucis latet abſcondita, verba quæ inferius in eodem cap. ſequuntur, conducere etiam poſſunt, quam plurimum, ſi bene expendantur, ad iſtam ſundandam intelligentiā: quæ ex capite etiam præcedenti veroſimiliter ſatis defumi poteſt, ex illis præſertim verbis. *Ipſis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam*. Et quod Chriſti nomine nō ipſum Chriſtum ſecundum ſe conſideratum intellexerit Apo. ſed quatenus per paſſionem, & crucis mortem noſtram ſuit operatus ſalutem conſtabit legenti totum illud primum caput.

Poſſet etiam aliter reſponderi ad illud primum argumentum in Pauli teſtimonio fundatum, quod quamuis admittamus Paul. ibi ſapientiæ nomine ipſum Chriſtum deſignaſſe, adhuc non colligitur, hanc propoſitionem, Chriſtus eſt prædeſtinatus, fore abſque aliquo additamento concedendam, multa enim Paul. addidit, quibus manifeſtauit ſe de Chriſto ratione humanitatis loqui; cum ipſum in gloriam, noſtram prædeſtinatum eſſe dixit, etenim prædicatio myſterij crucis, quæ gentibus ſtulta, imo ipſa ſtultitia viſa fuit, ipſam Chriſti carnem, & humanitatem, in qua paſſus fuit, & mortuus, oſtendit.

Sed & tertio poſſemus dicere, Dei ſapientiam in citatis Paul. verbis, ex parte prædicati ſe tenere, & ideo ſi pro Chriſto ſumitur, formaliter debet accipi ideſt, ratione humanitatis, nam hæc eſt prædicatorū natura, vt formalem habeant acceptionem, ſicut ē contra ſubiecta materialiter ſumuntur, iuxta quam regulam ſolent graues ſacrorum Bybliorum interpretes interpretari illud ad Hebr. 3. *Conſiderate Apoſtolum, & Pontificem confeſsionis noſtræ Ieſum Chriſtū, qui fidelis eſt ei, qui fecit illum*. Et id ſimiliter Acto. 2. *Certiſsime ergo ſciat omnis domus Iſrael, quia dominum eum, & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis*. Dicunt igitur graues auctores, his locis non ſignificari ſolum, quod Deus fecerit Ieſum pontificem, & dominum, ſed quod ſimpliciter illum fecit Chriſtum: ſumiturque Chriſtus formaliter, ſcilicet, ratione humanitatis, eo quod à parte prædicati collocatur.

Hoc igitur primo argumento, vt parum ſufficienti prætermiſſo: & alijs itidem quibuſdam omiſſis, quæ & ſi apparentiam præſeferre videantur, parum, aut nihil probant, vnico duntaxat argumento vtar, ex quo & ex ſolutionibus contrariæ ſententiæ conſtabit huius noſtræ concluſionis veritas.

Argumentum eſt huiuſmodi, Chriſtus in propoſitione de qua præſens concluſio, ſumitur formaliter, videlicet, ratione humanitatis quam de formali importat hæc vox Chriſtus; ergo hunc reddit ſenſum, Chriſtus in quantum homo, ſeu ratione humanitatis eſt prædeſtinatus; at ſenſus iſte in omni Theologorum opinione veriſſimus eſt, ergo, &c. Probatur antecedēs, illud prædicatum, prædeſtinatus, cum interiorem animi cōceptionem deſignet, fertur ſupra ſubiectum ratione formalis ſignificati ipſius ſubiecti, ſic enim præſcribit dialecticorum regula de ſimilibus prædicatis; ergo enſitiatio prædicta formalem reddit ſenſum.

Sed obſtant huic rationi, & concluſioni ſimiliter duo aduerſariorum argumenta. Primum, etſi dialecticis demus, fieri ſenſum formalem in hac propoſitione, & ſimilibus, in quibus prædicatum actum animæ importat, adhuc non ſequitur, veram eſſe propoſitionem illam, ſed potius ſequitur eſſe falſam: ergo argumentum factum non probat, quin potius improbat cōcluſionem. Probatur antecedens. Iſta vox, Chriſtus, in formali ſignificato importat ex æquo vtramque naturam, diuinam, & humanam: ergo ſi formaliter ſumitur, neceſſe eſt, quod prædicatum, ꝓdeſtinatus, feratur ſupra ſubiectū ratione vtriuſq. naturæ, atq. adeo, quod propoſitio ſit ſimpliciter falſa, nam quod Chriſtus ratione diuinitatis ſit prædeſtinatus, falſum eſt, & hæreticum.

Secundum argumentum. Prædeſtinatio eſt actio practica diuini intellectus, quæ virtualiter æquiualet actioni tranſeunti, præſertim ſm̄ S. Th. doctrinam, qui inter effectum, & actionem Dei immanentēm, nullam conſtituit actionem mediam tranſeuntem, ergo de illo prædicato prædeſtinatus, non idem deber ferri iudicium, quod de aliis prædicatis importātibus interiorem actum animæ.

Primum

Digitized by Google

Primum argumentum ostendit manifeste falsitatem contrariæ sententiæ. Proceditq. ex ignorantia significationis, & formalis significati huius vocis, Christus, est enim falsissimũ id, quod dicitur in hoc argumento, videlicet, quod Christus in formali significato importet ex æquo humanitatem, & diuinitatem: constat enim ex superius dictis in hac quęst. quod [illegible] formalis naturæ humanitatem tantum designat, sicuti, vox Petrus, diuinitatem autem importat ex parte suppositi, ex eo, videlicet, quod diuinitas per se concurrit ad constitutionem suppositi Diuini Verbi, ad cuius diuinum esse personale assumpta fuit humanitas: vnde cum hæc vox, Christus, formaliter sumitur, non diuinitatem, sed humanitatem in formali conceptu explicat, & quod hoc sit verissimum, & ab omnibus concedendum, à posteriori ostendo, nam ex contraria sententia sequitur, quod propositiones in quibus vox, Christus, ponitur à parte prædicati, si factionem: aut prędestinationem, vel quid simile diuinitati repugnans importent, sint omninò falsæ, cuius oppositum docent omnes Theologi, etiam illi qui nostram negant conclusionem: ergo, &c. Patet sequela. In hac propositione, Deus factus est Christus. Vox, Christus, formaliter sumpta, non solam humanitatem, sed ex æquo diuinitatem formaliter dicit: ergo est falsa propositio, & hæretica; quatenus factio supra diuinitatem fertur: sicut præfati auctores propter similem causam dicunt, negandam esse hanc propositionem, Christus est prædestinatus. Ex his constat solutio primi argumenti, & ipsa nostræ conclusionis veritas.

Ad secundum respondetur. Quod quãuis prędestinatio virtute complectatur vim transeuntis actionis, est nihilominus simpliciter actio immanens, atque adeo debet illud prædicatum, prædestinatus, sequi regulas aliorum terminorum, qui interiorem actum animæ important; alias res non deberet verti in dubium à Theologis eruditis: cum in materia prędestinationis passim affirmemus, vel negemus propositiones, quæ aliàs non affirmarentur, vel negarentur, nisi propter formalem acceptionem terminorũ quibus adiungitur hęc vox prædestinatus.

Ex dictis sequitur hanc propositionem, Filius Dei est prędestinatus, absolutè falsam esse, & negandam, ita docent Riccard. Durand. Palud. in 3. dist. 7. Probatur ex dictis, illud subiectum Dei Filius, ratione prædicati, prędestinatus, sumitur formaliter, idest, pro Filio Dei, qua ratione est Dei Filius: ergo propositio illa est simpliciter falsa, hęretica, & negãda, vt ex prima conclusione constat.

§. 6. *Soluuntur argumenta proposita initio dubitationis.*

AD argumenta à principio posita. Respondetur. Primo argumento dicitur, quod Origenes singularis fuisse videtur in illa sententia. Visus est enim negare Christo prædestinationem conuenire, S. vero August. loquebatur apertè de prædestinatione, qua puri homines prædestinantur ad gloriam, qui antequam existant in proprijs mensuris prędestinantur, sed non vocantur ad fidem, & ad gratiam, nisi postquam extiterint producti, quo autem prædestinatio Christi qua fuit prædestinatus, vt esset naturalis Dei Filius ipsum Christum præsupposuerit, seq. dub. declarabitur, nunc vero id sufficiat dicere, quod Christus ratione diuini suppositi ab æterno est, quia vt sic est Deus, ac proinde nullatenus prædestinatur: in quo sensu procedunt verba Pauli in argumẽto citata: ratione autem humanitatis, & pro[illegible] in ipsa subsistit, sicut potuit esse temporalis generationis terminus, ita & prædestinationis obiectum.

Ad secundum argumentum respondetur, illo sufficientissime probari, Christum non fuisse prædestinatum ad gratiam, & gloriam, de quo dub. seq. nihil tamen probat de prædestinatione ad filiationem naturalem, quæ Christo, vt homini cõpetit per gratiam vnionis.

Ad tertium respondetur, quod Christus non fuit prædestinatus, vt esset Filius Dei adoptiuus: satis enim probatum dedimus supra q. 1. in speciali dubio. Christum nullatenus appellari posse Filium Dei adoptiuum: est ergo Christus prædestinatus, vt esset Filius Dei naturalis. Ad huius impugnationem dicitur; Christum fuisse prædestinatum in quantum hominem, si dictio, inquantum, accipiatur specificatiue, ita vt specificet humanitatem, non vt formam, cuius ratione Christo conueniat naturalis Dei filiatio, sed vt conditionem requisitam, vt ei possit per gratiam vnionis, huiusmodi naturalis filiatio competere, ita quod ipsa filiationis naturalitas ad Christi suppositum est referenda, conuenientia vero gratuita, quæ omnino est ad prædestinationem necessaria, ex parte solius humanitatis se teneat in Christo, sed de huius argumẽti difficultate, iterum sequenti dub. redibit sermo.

Ad quartum argumentum concesso antecedenti, negatur consequentia. Ratio discriminis est, quoniã in propositionibus in antecedẽti assumptis. Christus positus à parte subiecti, capitur materialiter: supponitque pro supposito Verbi, in propositione autem nostra, vox, Christus, formaliter sumitur ratione naturæ humanæ, in qua Christus subsistit.

Ad confirmationem patet solutio ex superius dictis: estque latum discrimen inter illas propositiones ex vna parte, scilicet, Filius Dei est passus, Filius Dei est mortuus, & aliam propositionem, ex altera parte, scilicet, Filius Dei est prædestinatus: in prioribus. n. propositionibus subiectum supponit materialiter, & imperfectio importata in prædicatis non applicatur ad Filium Dei cum ea formalitate, qua est Dei Filius, atq. adeo potest ei competere ratione humanæ naturæ, in qua reipsa subsistit. Cęterum in alia propositione, Filius Dei est prædestinatus, cum subiectum accipiatur formaliter, vt diximus, imperfectio, quã prædestinatio inuoluit ex parte prædicati, refunditur ad Filium Dei ratione filiationis diuinę, & prout in diuina subsistit natura: atque adeo non habet locum idiomatis communicatio, neq. valet argumentum à Christo ad Filium Dei, propter appellationis variationem.

Quintum argumentum, & vltimum eam difficultatem insinuat, num Christi humanitas debeat dici simpliciter prædestinata: non vertitur in dubium, an humanitas sit obiectum, quod, illius prædestinationis, qua Christus dicitur prædestinatus Dei Filius

na-

Digitized by Google

naturalis, natura enim humana non est Dei filia, sed illud habet difficultatem, num sit obiectũ, quod prædestinationis, qua prædestinata sit, vt assumeretur à Verbo, ipsique substantialiter vniretur. Qua in re varie procedunt Theologi, sed primum omnium vix intelligo, quid sibi velint dicere illi Theologi qui afferunt, ita se habere humanitatem in Christi prædestinatione, atque se habet anima in prædestinatione Petri; ita quod sicut Petrus est per se primo prædestinatus, anima vero secundario, vt pars præcipua; ita prædestinatio Christi, per se primo ad ipsum referatur Christum, secundario vero ad humanitatem, vt ad obiectum, quo: hanc, inquã, sententiam vix intelligo, nam si fiat sermo de prædestinatione humanitatis ad assumptionem à Verbo, falsum est omninò, quod hæc prædestinatio per se primo ad Christum referatur: Christo enim non conuenit assumi, sed soli humanitati, vt est res manifesta, & posset fundari in doctrina S. Thom. 3. par. quæst. 16. art. 4. ad 3. Si vero sermo fiat de prædestinatione, qua Christus prædestinatus est Filius Dei naturalis, talis prædestinatio nullatenus est ad humanitatem Christi referenda, ad eum præsertim modum, quo prædestinatio Petri eius animæ conuenit, nam totum bonum prædestinationis Petri formaliter competit eius animæ: ipsa enim grata est Deo, æternaque potitur gloria. At humanitas Christi nullatenus est filia naturalis dei, sed tantum est conditio necessario requisita, vt hæc naturalis filiatio per gratiam, puta vnionis, Christo competat. Esset autem vera hæc istorum Theologorum doctrina: si Christus prædestinatus fuisset ad gratiam & gloriam sicut Petrus: Sed de hac prædestinatione non loquuntur illi Theologi, qui Thomisticam sequuntur doctrinam, quæ hanc prædestinationem non admittit.

Hac ergo prætermissa distinctione Scot. in 3. d. 7. q. vnica absolute affirmat humanitatem Christi fuisse prædestinatam, & ad gloriam, & ad hypostaticam vnionem. De prædestinatione ad gloriam nullum hic addemus Verbum, tractabitur enim hęc disputatio sequenti dubitatione. Id duntaxat aduerto, quod qui admiserit hanc prædestinationem, parũ philosophice loquetur, si dixerit, quod humanitas est obiectum quod prædestinationis huius: natura enim non est, quod, sed, quo, vnde tenetur dicere, Christum fuisse prædestinatum ad gloriam, vt obiectum, quod, humanitas vero, vt, quo, quia est forma per quam Christo possunt competere gratia, & gloria. De prædestinatione autem ad assumptionem, graues quidam S. Th. discipuli Scot. sequuntur. Probantque eius sententiam in hunc modum. Assumptio est bonum diuinum valde excellens atque gratuitũ: ergo pertinet ad ordinem prædestinationis. Rursus hoc bonum non potuit competere Christo ex vi prædestinationis, Christus enim non fuit assumptus à Verbo: igitur conuenit humanitati hæc prædestinatio.

Confirmatur. Assumptionis bonum conuenit humanitati ex vi prædestinationis, sed non conuenit ei mediate, & secundario, quia, vt modo dicebam, non conuenit ei ratione totius Christi: ergo conuenit ei per se primo: atque adeo humanitas est obiectum, quod, prædestinationis huius.

Huic sententiæ, vt libere loquar, nunquam potui animum admouere, vnde sic argumentor contra illam. Primo. Assumptio humanitatis ad Verbum non est vltimum bonum, quod in hypostatica vnione humanitati conuenit: sed potius habet rationem medij comparatione ad vlterius bonum: non ergo simpliciter loquendo, humanitas debet censeri prædestinata ad istud bonum. Consequentia manifesta est ex communi Theologorum doctrina, quæ docet prędestinationem simpliciter non circa media, sed circa vltimum bonum versari: aliàs enim Petrus diceretur prædestinatus ad fidem, ad spem, ad gratiam, &c. Qui modus dicendi non est in vsu apud graues Theologos. Antecedens vero probatur. Vltimũ hypostaticæ vnionis bonum quod humanitati competit, consistit in hoc, quod Christus inquantum homo sit per gratiam vnionis Dei filius naturalis, hoc est, n. maximum, & summum bonum, quod Christo vt homini competit, atq. adeo eius humanitati, ad hoc autẽ bonum ordinatur ipsa humanitatis assumptio à Verbo, ergo, &c.

Secundo probatur. Ita se habet humanitatis assũptio respectu eius, quod est Christum vt hominem esse per gratiam vnionis filium Dei naturalem, atque se habet vnio partium in toto respectu perfectionis totalis: sed vnio partium non pertinet ad aliã naturalem actionem distinctam à generatione, qua totum fit, & generatur, ergo nec assumptio humanitatis ad aliam actionem attinuit ab ea, qua Christus, vt homo constitutus est per gratiam vnionis Dei filius naturalis; rursus, ergo neque pertinet ad aliam prædestinationem: prædestinãtur enim ab æterno illa eadem met, quæ in tempore fiunt, & secundum q̃d fiunt: ergo sicut generatio naturalis per se primo attingit totum compositum, & secũdario partes, nam licet partes prius vniantur quam totum generetur, non tamen prius generantur aut fiunt quam totum, sed dependenter à toto; ita similiter prius ex parte obiecti prædestinatus fuit Christus, vt esset per gratiam vnionis naturalis Dei filius, quam ipsa humanitatis assumptio ad Verbum.

Confirmatur. Humanitas non fuit prædestinata ad gloriam, quæ essentialiter in quidditatiua visione est, quod probabitur seq. dub. & docet S. Thom. 3. par. quæst. cit. art. & in Epist. ad Rom. lect. 1. sed ad rationem prædestinationis, licet non sit necessarium, vt eius formalis, & primarius terminus sit operatio supernaturalis, requisitum tamen est, vt saltem sit secundarius, & consequens terminus, nam alias si Deus leoninam naturam sibi hypostaticè copularet, leo ille vere, & proprie diceretur prædestinatus.

Censeo igitur propter hæc, & alia huiusmodi argumenta: humanitatem Christi non fuisse prædestinatam, vt obiectum quod, ad assumptionem à Verbo, sed duntaxat vt obiectum, quo, ita quod prædestinationis obiectum, quod, fuit ipse Christus inquantum homo, non quidem vt assumeretur à Verbo, sed vt esset per gratiam vnionis filius Dei naturalis, in qua prædestinatione partialiter inuoluitur humanitatis assumptio tanquam prærequisitum medium, & quasi præsuppositum in genere causæ materialis ad formalem prædestinationis prędictę terminum, & a quo pendet veluti in genere causę formalis, sicut par-

partes pendent à toto, imperfectionibus tamen ſemotis, nam ſi formalem ſenſum attendamus, hæc eſt vera propoſitio, quia Chriſtus vt homo eſt per gratiam vnionis naturalis Dei filius, humanitas Chriſti ſubſiſtit in Verbo ab ipſo aſſumpta. Si vero minus formalem ſequamur ſenſum, è contra dicendum eſt, quod quia humanitas aſſumpta eſt ad eſſe perſonale Verbi, Chriſtus vt homo naturalis eſt Dei filius per vnionis gratiam.

Ad argumentum pro Scoti ſententia reſpondeo per conceſſionem antecedentis, & primæ conſequentiæ: ad ea vero, quæ in argumento ſequuntur dico, quod Chriſtus non eſt prædeſtinatus, vt aſſumeretur à Verbo: eſt tamen prædeſtinatus, vt ſit Dei filius naturalis, in qua prædeſtinatione includitur velut vt medium, ſeu vt proprius loquar quaſi partialiter, ipſa humanitatis ad Verbum aſſumptio, vnde non conſtituit per ſe propriam rationem termini prædeſtinationis.

Ad confir. negatur minor, nam licet Chriſto non conueniat aſſumi à Verbo, conuenit ei tamen, quod ſit inquantum homo naturalis Dei filius per gratiā vnionis, qui eſt primarius terminus prædeſtinationis Chriſti, in quo, vt dixi, inuoluitur quaſi partialiter humanitatis aſſumptio ad Verbum: atque adeo eius prædeſtinatio dependet à Chriſti prædeſtinatione, & ita partialiter dumtaxat, & ſecundario fuit humanitas Chriſti prædeſtinata ad aſſumptionem, in quo ſenſu intelligendus eſt Aug. in lib. 1. de prędeſt. ſanct. c. 17. cum ait, Prædeſtinata eſt humana natura tanta, & tam excelſa ſubuectio, vt quo tolleretur altius non haberet, ſicut & ipſa diuinitas pro nobis quo ſe deponeret humilius non habuit, & in eodem ſenſu loquuntur quandoque alij Patres, & viri grauiſs. nam ita dixerunt Mag. in 3. diſ. 10. & S. Thom. ibid. q. 3. quamuis poſtea in 3. par. q. 24. ar. 1. contrarium aperte docuerit, Durand. ibidem q. 3. Hugo de Sanct. Vict. q. 11. ſuper epiſ. ad Roman. Haymon ſuper caput. 1. eiuſd. ſed ij omnes in ſenſu expoſito ſunt intelligendi.

Ad quintum ergo, & vltimum principale argumē tum tandem ex his reſpondetur, quod gratia prædeſtinationis Chriſti non eius humanitati per ſe primo facta eſt, ſed ipſi Chriſto vt homini, & ratione eius humanitati, & ita non primario, ſed ſecundario prædeſtinata eſt.

SECTIO III. DVBITATIO II.

De proprio, & formali termino prædeſtinationis Chriſti, an fuerit gloria animæ, an naturalis Dei filiatio.

DIſputatum eſt præcedenti dubio de Chriſti prędeſtinationis obiecto: de proprio & formali eius termino deinceps erit diſſerendum, cuius rei difficultas in duobus præcipue punctis conſiſtit. Primus punctus eſt, an terminus formalis, & præcipuus prędeſtinationis Chriſti fuerit ipſius animę gloria. Secundus. Vtrū fuerit naturalis Dei filiatio, & ſigillatim diſputabimus vtrumque iuſtum punctum.

Prima pars deciſionis dubij, vtrum gloria animæ Chriſti fuerit formalis terminus prædeſtinationis Chriſti.

AD primum ergo deuenientes probatur pars affirmatiua, nimirū, quod gloria animæ Chriſti fuerit proprius terminus, & formalis prædeſtinationis ipſius Chriſti.

§. 1. *Proponitur argumentum pro parte affirmatiua.*

PRimum argumentum. Gloria animæ Chriſti cō paratur ad hypoſtaticam vnionem ſicut finis ad medium: ergo ſimpliciter fuit formalis Chriſti prædeſtinationis terminus. Conſequentia patet, quia terminus ad quem res dicitur ſimpliciter prædeſtinari, eſt finis, & non medium ad illum ordinata. Antecedens probatur dupliciter. Primo quia ſicut ſe habent in nobis merita ad beatitudinem, ita in humanitate Chriſti vnio hypoſtatica. Sicut in nobis confertur tanta gloria propter quantitatem meritorum: ita humanitati Chriſti propter vnionem, quia niſi eſſet vnita Verbo non perueniret ad tantum gradum gloriæ: ſed merita in nobis ordinantur ad beatitudinem ſicut ad finem: ergo etiam vnio humanitatis Chriſti. Secundo, id quod eſt vltimum in exequutione, eſt primum in intentione, atque adeo habet ſe, vt finis: ſed in exequutione prius intelligimus Deum eleuaſſe, ſeu extuliſſe humanitatē hanc Chriſti ad vnionem hypoſtaticam, quam contuliſſe illi gloriam animæ, ſicut prius intelligimus rem eſſe quam eſſe beatam, ergo in intentione, atque adeo in genere cauſæ finalis prius voluit conferre illi humanitati gloriam, & deinde decreuit, quod vniretur Verbo hypoſtatice.

Confirmatur. Chriſtus, vt homo eumdem habet vltimum finem, quem habent cæteri homines, nam ſicut habet naturam communem cum eis, ita, & communem finem habet vltimum, in quem tota natura deſtinatur, ſed animæ gloria eſt finis vltimus aliorum hominum; ergo, & Chriſti, vt hominis, atque adeo in hunc finem Chriſtus fuit prædeſtinatus.

Secundum argumentum. Maius bonum eſt reſpectu humanitatis Chriſti viſio beatifica, quam vnio hypoſtatica, ergo potius dicetur prædeſtinata ad viſionem, quam ad vnionem. Patet conſequentia. Vnſquæque res dicitur prędeſtinari ſimpliciter ad id quod eſt maximum bonum ſuum. Antecedens probatur, quia quod eſt generatione poſterius eſt perfectius, vt ſenſitiuum vegetatiuo, ſed via generationis prius fuit hęc humanitas eleuata ad vnionem, quam ad beatitudinem, ergo beatitudo perfectior eſt vnione hypoſtatica.

Tertio. Prędeſtinatio eſt ad aliquod eſſe accidentale, & ſecundum quid: humanitas vero habet ſimpliciter ex vnione cum Verbo, ex gloria vera animę accidentale dumtaxat: ergo potius dicitur prędeſtinari ad gloriā animę, quam ad vnionē hypoſtaticam.

Vltimo, alias ſequeretur quod natura bruti poſſet dici prędeſtinata. Conſequens videtur falſum: quia præ-

prędestinatio est respectu doni, quod alicui confertur ex gratia: sed creatura irrationalis non est capax doni, neque gratię, sicut neque iniurię: ergo neque prędestinationis. Probatur sequela, quia etiam natura alicuius bruti posset vniri hypostatice personæ diuinę, vt nunc suppono ex his, quę dici solent 3. p. quęst. 4. ar. 1.

§. 2. *Pro parte opposita.*

IN oppositũ est Paul. ad Roman. 1. vbi de Christo dicit, Quod *prædestinatus est Filius Dei in virtute, &c.* Non dixit esse prædestinatum in beatitudinem, & gloriam animę suę: sed vt esset filius Dei naturalis.

In hoc dubio Scotus in 3. d. 7. q. vnica dicit. Christi humanitatem prędestinatam esse, & ad vnionem cum Verbo, & ad ipsam animæ suæ gloriam. Principalius tamen, & vltimate ad gloriam, eo quod ipsa hypostatica vnio ad gloriam animæ, vt finem vltimum destinatur: vnde terminus simpliciter prædestinationis humanitatis Christi, ipsa est gloria animæ, id enim, quod vltimum est, & finis vltimi rationem sortitur, terminus esse debet simpliciter prædestinationis.

Contrariam autem sententiam docet S. Th. 3. p. q. 24. ar. 1. quæ in duobus differt ab Scot. opinione. Primum in eo, quod S. Th. omnino negat humanitatem prædestinatam fuisse, vel ad gloriam, vel ad filiationem naturalem, sed Christum vt hominem dicit esse prædestinatum. Secundo differt, eo quod negat gloriam esse simpliciter terminum prædestinationis Christi. Pro resolutione sit.

§. 3. *Prima conclusio.*

CHristi humanitas non fuit prædestinata vel ad gloriam, vel ad filiationem Dei naturalem. Hæc conclusio potius ad primum dubium quam ad istud secũdum attinere videbatur, sed non possumus non, aliqua permixtim dicere de subiecto, & de termino prædestinationis Christi, quia materia aliud non patitur. Probatur ergo conclusio breuiter. Gloria animæ Christi consistit in operatione in beatifica, nimirum, in visione diuinæ essentiæ, at operari non ad naturam pertinet, sed ad suppositum, quod per naturam tanquam per formam operatur: similiter natura non est filia, vt enim in 1. q. cum de adoptione differebamus, multis explicuimus, relatio filiationis non ad naturam, sed ad suppositum pertinet, ergo Christi humanitas, neq. ad filiationem Dei naturalem, neq. ad gloriam fuit prædestinata.

§. 4. *Secunda conclusio.*

CHristus non est prædestinatus simpliciter ad gloriam, & multo minus ad habitualem gratiam. Probatur primo, quia quando aliquis ordinatur ad diuersa bona tantum dicitur prædestinari respectu præstantioris: vt Petrus dicitur prædestinatus ad beatitudinem, & non ad Pontificiam dignitatem: sed humanitas Christi fuit ordinata à Deo ad vnionem hypostaticam, & ad gratiam habitualem, & visionem beatificam, & ex his vnio est maius bonum, ergo ad vnionem dicetur illa humanitas prædestinata, atque adeo Christus vt homo non ad gratiam habitualem, neque ad gloriam fuit prædestinatus, vt asserit nostra cõclusio, sed vt inferius dicemus ad hoc, vt esset filius Dei naturalis. Probo min. primo authoritate S. Th. 3. p. q. 4. ar. 2. ad 2. vbi ait perfectior em esse vnionem ad Deum secundum esse, quemsecundum operationem, & Augu. lib. 13. de Trin. cap. 9. ita inquit, *Cum dixisset Euangelista, dedit eis potestatem filios Dei fieri, ne hominum infirmitas tantam excellentiam desperaret, illico annexum est. Verbum caro factum est.* Et tract. 2. in Ioan. explicans eadem verba sic ait. *Quid miraris quia homines ex Deo nascuntur, attende ipsum Deum natum ex hominibus.* Et præterea ratione, quia melius est vniri Deo substantialiter, & secundum suam entitatem, quam accidentaliter, & secundum participationem, sed priori modo vnitur humanitas Deo ratione vnionis hypostaticæ, posteriori vero ratione gratiæ habitualis, & visionis beatificæ, ergo vnio hypostatica est maius bonum.

Secundo probatur. Prędestinatio tantum est ad illud bonum, quod ex grana conuenit rei prædestinatæ, sed Christo, vt homini debita est, & connaturalis gloria animę, & omnis supernaturalis perfectio, quæ ad ipsam gloriam disponit, ergo Christus non fuit prędestinatus ad gloriam, neq. ad gratiam, neq. ad aliqua huiusmodi supernaturalia bona. Consequentia est euidens, quoniam nõ ex gratia tribuitur bonum ei, cui est ex ordine connaturalitatis debitũ. Maior ex dictis in hac q. constat, & minor probatur. Humanitati Christi supposita vnione hypostatica ad Verbum debita sunt illa prædicta bona, & habẽt modum proprietatis naturalis, vt superius q. 2. a. 2. declaratum fuit, ergo cum Christus non possit ordinari ad hęc bona, ad gloriã, scilicet, & habitualem Dei gratiam, nisi per humanitatem hypostatice Verbo vnitam, manifestum est non potuisse ad illam prædestinari; eo quod etant illi debita ex vi hypostaticæ vnionis.

Ex his facile potest colligi resolutio ad tertium septimæ quæstionis principalis in cuius disputatione versamur, quo quæritur. An gratia habitualis ex vi prædestinationis Christo competat. Respondendum est enim negatiue si formalis fiat sermo, quo de prædestinatione ad ipsam gratiam, aut gloriam loquamur. Quod idco hoc Verborum tenore dixerim, quia negari non debet, conuenire Christo habitualem gratiam, & gloriam, mediate, & secundario ex vi prædestinationis, qua prędestinatus est Dei filius naturalis: eo quod gratia habet se, vt secundarius terminus prædestinationis huius, ad eum modum quo proprietas rei naturalis se habent, vt secundarius terminus generationis eius.

§. 5 *Solutiones argumentorum initio dubitationis propositorum.*

AD argumenta respondetur. Ad primum nego antecedens, ad probationem similiter, nam quamuis Christo fuerit collata tanta gloria propter vnionem, sed tamen non tanquam propter me-

medium, sed tanquam propter causam ex qua sequebatur: sicut ex forma ignis sequitur maior calor, quam ex forma aeris, & tamen forma ignis non ordinatur in calorem vt medium in finem, sed vt causa in effectum. Ad secundam probationem dicitur, maximam illam non esse veram, quando illud, quod est prius in executione, est simul prius in causalitate, sicut patet in essentia, & passionibus, quæ ex illa dimanant.

Ad confirmationem respondetur, quod si de fine naturali humanitatis, eiusque naturæ proportionato sermo fiat, idem prorsus est finis vltimus humanitatis Christi, seu Christi vt hominis, qui est finis Petri, & cuiusuis alterius hominis. Si vero de vltimo supernaturali fine loquamur, non ita se res habet, longe enim altior finis fuit humanitatis Christi, seu Christi vt hominis, quam sit finis vltimus cuiusuis puræ creaturæ. Finis enim Christi vt hominis non est alius quam quod sit filius Dei naturalis, sicut enim Deus non habet finem extra se ipsum, ita neque Christus ordinatur ad aliquem finem à se ipso distinctum. Hoc enim ad ipsam Christi excellentiam attinuit, cui derogaret quamplurimum finis ab ipso personali esse distinctus. Neque vero Christi humanitati deest perfectio illa supernaturalis, quæ in alijs hominibus est vltimus eorum finis, videlicet, gloria, quæ in faciali Dei visione consistit. Sed hæc perfectio altiori modo competit Christo: nam, vt diximus, conuenit illi per modum proprietatis naturalis ex hypostatica vnione resultantis: atque adeo conuenit non vt præmiū ab alio expectatum, & ab extrinseco receptum: sed vt perfectio sibi connaturalis, & ab intrinseco trahens originem.

Ad secundum argumentum negatur maior. Ad probationem respondetur, quod tunc id quod est posterius generatione est perfectius, cum simul est finis prioris: cum vero non est finis, sed consequutio ad illum vt effectus ad suam causam, potius est minus perfectum, sicut patet in exemplo adducto de passionibus comparatis ad suam essentiam. Et ita, quia vnio hypostatica est causa efficiens, & finalis visionis beatificæ, & gratiæ habitualis, quamuis sit prima generatione, poterit esse perfectior.

Ad tertium respondetur maiorem illam esse veram respectu rei, quæ est per esse naturale, quia, cum tale esse non possit rei conuenire per gratiam, non poterit esse terminus prædestinationis: & ideo si illa res sit prædestinata, non poterit eius prædestinatio terminari ad esse per quod simpliciter est; sed solum ad aliquod esse superadditum, & accidentale. Quando vero illud esse per quod aliqua res simpliciter est, conuenit illi ex gratia, & est illi supernaturale, non est vera maior illa, quia nihil deest illi esse, vt sit terminus prædestinationis. Et ita contingit in præsenti: quia vnici verbo hypostaticè, euenit illi humanitati ex gratia, & est illi supernaturale. Itaque non impedit prædestinationem, quod terminus sit ipsum esse substantiale rei, quæ prædestinatur: sed quod sit esse ad naturalem ordinem spectans. Præterea dicitur secundo, quod quia humanitas in Christo subsistit per Esse Verbi, potest commode intelligi in hoc mysterio, quod obiectum prædestinationis præsupponatur eius termino, vt constabit ex dicendis sequenti puncto. Solutio ad 1. Aliud forsan esset, si de esse proprio humanitatis tractaretur.

Ad vltimum argumentum non desunt, qui libenter concedant, quod si Deus assumeret naturam brutam. V.G. leoninam, Leo ille diceretur prædestinatus filius Dei naturalis. Cui sententiæ nullatenus libet subscribere, eo quod prædestinatio intrinsecè importat gratiam, quæ ex vi ordinationis diuinæ rei prædestinatæ confertur in tempore. Natura autem bruta nullatenus est gratię suscipiendę capax: vnde ad argumentum neganda est sequela propter illam rationem insinuatam: & magis in forma dici potest, quod in illo casu deesset terminus prædestinationis formaliter consideratus. Terminus namq; prædestinationis, de qua loquimur, non solum est filiatio Dei naturalis, sed filiatio naturalis Dei per gratiam conferenda. Et hoc secundum deesset in illo casu, eo quod subiectum esset incapax talis gratiæ. Memini me superius quæst. 1. in quodam speciali dubio disputato de Christi sanctificatione nonnulla dixisse, quæ ad huius argumenti solutionem commodè transferri poterunt.

SECVNDA PARS DECISIONIS DVBII.

Vtrum naturalis filiatio sit formalis terminus prædestinationis Christi.

Secundus, & præcipuus difficultatis huius disputandæ punctus succedit, in quo explicandum est: num filiatio Dei naturalis sit proprius, formalis, & præcipuus prædestinationis Christi terminus, & ex quo Christi prædestinatio suam propriam, & formalem rationem desumat: ita quod Christus verè & propriè sit, & dicatur prædestinatus Dei filius. Cuius dubitationis negatiuam sententiam argumenta sequentia comprobant.

§. 1. Proponuntur argumenta pro parte negatiua.

Primū argumentum. Id quod est terminus prędestinationis debet esse prædestinatō posterius tēpore, vel natura; sed esse filiū Dei naturalem nec tempore, nec natura est posterius Christo, vt homo est: ergo non est terminus prædestinationis Christi. Minor probatur, quia cum Christus in quantum homo sit suppositum, & non sola natura, includit personalitatem Verbi, & ex consequenti filiationem Dei naturalem, quæ est ipsa personalitas: ergo Christus vt homo nullo modo præcedit id quod est esse filium Dei.

Secundum argumentum. Terminus formalis prædestinationis nequit includi in proprio eiusdem prædestinationis obiecto: sed esse filium Dei naturalem, intrinsecè clauditur in Christo, qui est proprium huius prædestinationis obiectum: ergo esse naturalem Dei filium non est terminus per se, & formalis prædestinationis Christi. Maior constat ex illo præsupposito fundamento, quod vniuersi Theologi libenter admittunt, videlicet, terminum prędestinationis ex gratia, & liberali donatione conuenire prædestinationis obiecto, quod fundamentum locum non haberet, si prædestinationis terminus in-

Nn trin-

Digitized by Google

trinsecè clauderetur in obiecto prædestinationis eiusdem. Minor apparet manifesta ex superius dictis: Christus enim importat diuinum verbum in natura humana subsistens.

Dices forsan, quod licet Christus absolutè consideratus includat intrinsecè filium Dei naturalem, secus tamen est, si de Christo cum specificatione, prout est homo loquamur: Christus enim secundum quod homo, neque Deus est, neq; proinde naturalis Dei filius, vt ex S. Th. 3. p. q. 16. ar. 11. cōstat. At Christus non absolutè sumptus, sed secūdum quod homo est obiectum prædestinationis huius. Sed contra hāc solutionem manifesta insurgit replica. Res illa cui nequit simpliciter competere formalis prædestinationis terminus, nequit esse proprium eiusdem prædestinationis obiectum: sed Christo vt homini non potest simpliciter competere esse filium Dei naturalem, vt assignata solutio admittit: ergo non est obiectum prædestinationis huius: atque adeo Christus absolutè consideratus, cui intrinseca est naturalis Dei filiatio, obiectum est istius prædestinationis. Si dixeris, quod Christus inquantum homo sumitur in sensu, in quo S. Thom. loco citato concedit, quod Christus in quantum homo est Deus, qui sensus est iste: quod Christus in natura humana existens est Deus. Contra: ergo iam admittis in obiecto prædestinationis intrinsecè claudi terminum. Patet manifestè ex dicta explicatione, ex qua constat, quod Christus vt homo importat Dei filium in natura humana subsistentem.

Tertium argumentum. Non est signabilis aliqua formalis ratio, propter quam Christo conueniat esse prædestinatum Dei filium naturalem: ergo nec formaliter concedi potest, quod Christus prædestinatus est naturalis Dei filius: atque adeo esse naturalem Dei filium, non est formalis prædestinationis Christi terminus. Probo antecedens (nam consequentia appatet manifesta) Diuinum Verbum in natura humana subsistens, non est formalis ratio, propter quā Christus sit prædestinatus filius Dei: Nam esse filiū Dei naturalem nullatenus ex vi prædestinationis cōuenit verbo in humana natura subsistenti, quia non ex gratia, sed per naturam illi competit: humanitas vero conditio quidem esse potest necessaria ad hāc prædestinationem, vt dicebamus in primo huius dubitationis puncto: at ratio formalis minimè potest esse: non enim formaliter competit Christo esse filium Dei ratione humanitatis, atque adeo neque quod sit prædestinatus filius Dei.

Quarto arguitur. Non est concedendum hominem Christum factum esse Deum, aut filium Dei, vt docet S. Thom. 3. par. q. 16. ar. 7. Ergo nec est concedendum prædestinatum esse, vt filius Dei. Patet consequentia, quia quod prædestinatur ab æterno, fit in tempore.

Vltimo probatur, quòd Christus sit prædestinatus filius Dei. Non sufficienter colligitur ex illo Pauli testimonio ad Rom. 1. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, &c.* ergo sine sufficienti fundamento afferitur, quod esse naturalem Dei filium est formalis terminus prædestinationis Christi. Antecedens patet, quoniam illa verba Pauli diuersimode a Patribus explicantur.

§. 2. *Referuntur DD sententiæ.*

IN hoc dubio Durand. in 3. dist. 7. quæst. 3. quem refert, & videtur sequi Palud. ibidem existimat, quod licet lata quadam, & impropria acceptione dici possit Christus prædestinatus filius Dei naturalis: in quo sensu Sancti Patres vsi sunt hoc modo dicendi, propriè tamen, & secundum sermonis rigorem id non est concedendum: non enim, inquit, terminus formalis prædestinationis Christi est esse filium Dei naturalē, sed supernaturalis animæ Christi beatitudo, sicut dici solet de prædestinatione aliorum hominum.

De hac sententia Durandi quatenus affirmat, formalem terminum prædestinationis Christi ipsam fuisse gloriam, & beatitudinem animæ eius, idem prorsus est dicendum, & censendum, quod diximus, & censuimus paulo ante, de simili Scoti opinione; & eisdem prorsus argumentis vtraque confutanda est sententia. Quocirca in præsenti id solum tractādum est, an verè, & propriè dici debeat, quod terminus formalis prædestinationis Christi est esse filium Dei naturalem, qua in re adhuc peius Durand. loquutus fuit, quam Scotus. Etenim Scotus etsi præcipuum prædestinationis Christi terminum existimauerit esse gloriam animę eius, non tamen negauit filiationem Dei naturalem ad Christi prædestinationem pertinere: quamuis in eo etiam errauit, quod hanc prædestinationem non tam ad Christum, quam ad humanitatem retulit, tanquam ad proprium eius obiectum: humanitatem enim dixit prædestinatam fuisse ad hypostaticam vnionem cum verbo. Durandus vero absolutè reijcit à termino prædestinationis Christi ipsam naturalem Dei filiationem, neque admittit, posse dici Christum fuisse ad hunc terminum prædestinatum, nisi magna cum improprietate. Sed ad veritatis decisionem vnica est conclusione respondendum.

§. 3. *Vnica conclusio.*

TErminus prædestinationis Christi est esse filium Dei naturalem, & ita verè, & propriè concedēda est hæc propositio, Christus in quantum homo prædestinatus est vt sit filius Dei naturalis: ita tenet S. Tho. 3. p. q. 24 art. 1. quem sequuntur Caiet. & cæteri Thomistę, idem docent Riccard. in 3. d. 7. q. 3. ar. 2. Marsil. q. 7. ar. 2. & fere omnes Scolastici cum Mag. in 3. q. 7. Probatur primo testimonijs Sāctorū Patrum Aug. lib. de præd. sanct. c. 15. ita inquit: *Ipsū dominum gloriæ in quantum homo factus est Dei filius prædestinatum esse didicimus:* & statim ex illis verbis Rom. 1. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute,* ita colligit. *Prædestinatus est ergo Iesus, vt qui futurus erat secundum carnem filius Dauid, esset tamen in virtute filius Dei.* Et Anselm. explicans prædicta Paul. verba sic ait. *Prædestinatus, idest, præordinatus à Deo Patre secundum humanitatem, hoc est, sola gratia prædestinatus, vt qui futurus erat secundum carnem filius Dauid, esset tamen in virtute diuinitatis filius Dei.* Glosa interlinealis eadem verba sic exponit. *secundum quod homo, gratia sola prælectus, vt sit filius Dei* Colligitur etiam ex Concilio Toleta. 11. in pro-

professione fidei, vbi de Christo dicitur, quod inquãtum de Maria Virg. est natus prædestinatus esse credendus est. Sed non est prædestinatus, vt sit filius Dei adoptiuus, vt probauimus sup. q. 1. Ergo vt sit filius Dei naturalis. Patet consequentia quia tantũ tribuitur suppositis prædestinatio in ordine ad aliquã filiationem Dei. Potest etiam probari ex verbis citat. Rom. 1. quæ ita intelligunt August. Anselmus, Glossa interlinea. Alij vero ex loco illo ita colligatur ista cõclusio, vt certa sit secundum fidem, dicemus in solutione ad vltimum.

Secundo probatur ratione, quia Christo, in quantum homo est, conuenit ex gratia esse filium Dei naturalem, scilicet, ex gratia vnionis: ergo per prædestinationem, ergo esse filium Dei naturalem est terminus prædestinationis. Prima consequentia patet, quia quod in tempore conuenit ex gratia, ab æterno est à Deo prædestinatum, sed prædestinatio illa pertinet ad Christum: ergo, &c. Secunda consequentia probatur, quia esse filium Dei naturalem est summũ omnium, quæ ex gratia conueniunt Christo, in quantum est homo, vt supra probauimus: ergo est terminus suæ prædestinationis.

Sed ad plenam huius conclusionis intelligentiam notandum est primo, quòd esse filium Dei naturalẽ, nisi quid amplius addamus, nequit esse alicuius prædestinationis terminus: quia nihil designat gratuitum, & ad liberalitatem pertinens: sed ad naturalem necessitatem diuinæ generationis. Quocirca formalis terminus prædestinationis Christi, totum hoc dicit, scilicet, esse filium Dei naturalem ex vi gratiæ vnionis. Qua ratione ipsum esse naturalem filium Dei, modum induit gratuiti doni: an vero ad rationem formalem termini prædestinationis Christi formaliter spectet ipsa gratuita ratio, non conuenit inter omnes Theologos. Quidam.n. conditionem tm̃ requisitam esse censent. Alij vero arbitrantur in ipsa formali termini prædestinationis essentia includi. Itaque in hac secunda opinione, filiatio Dei naturalis non est terminus prædestinationis Christi, nisi prout formaliter induit rationem gratuiti doni, & liberalissimi beneficij. Et hæc sententia mihi gratior est, & probabilior, quia prædestinatio ex propria, & intrinseca sui ratione respicit bonum ex gratia de liberalitate conferendum.

Secundo est notandum: Terminum prædestinationis Christi dupliciter posse sumi: primo in abstracto, vt significatur per hoc complexum, Filiatio naturalis Dei gratuita. Secundo in concreto, vt significatur hoc modo: filius Dei naturalis ex gratia. Si priori modo sumatur, terminus formalis & proprius prædestinationis Christi non includit formaliter humanitatem, sed ipsum esse personale diuini verbi cum habitudine ad humanitatem, tamquam ad substantialem naturam, cui ex gratia communicatur. Si vero accipiatur posteriori modo, non solum ipsum esse personale diuini verbi importat, sed & humanam quoque naturam, diuino verbo personaliter vnitam. Vnde terminus prædestinationis Christi in concreto sumptus est ipsemet Christus, in abstracto vero nequaquam, sed ipsa verbi subsistentia humanitati per gratiam vnionis communicata: ita, quod humanitas non ingrediatur intrinsece ipsam formalem termini prædestinationis rationem, sed potius se teneat ex parte obiecti, cui subsistentia verbi communicatur.

Ex hoc sequitur, quod si loquamur de termino prædestinationis Christi, vt est terminus, Qui; & de obiecto, Quod, eiusdem prædestinationis, ipse Christus est, & terminus, & obiectum prædestinationis suæ. Si vero de termino, Quo, & de obiecto, Quo, fiat sermo, non ita coincidunt obiectum & terminus prædestinationis Christi. Terminus enim, Quo, est ipsa verbi subsistentia humanitati gratuito communicata. Obiectum autem Quo, est ipsa humanitas, prout ipsi communicatur verbi subsistentiæ. Quocirca illi Theologi, qui obiectum & terminum prædestinationis Christi penitus confundunt, absolutè, & absque distinctione, asserentes ipsum Christum, vtramque & termini & obiecti prædestinationis rationem complecti, non exactè, & debitè loquuntur. Oportet enim rationem termini à ratione obiecti secernere, et si in vno & eodem Christo vtraque coincidat ratio: dicendumque est, quod Christus ratione humanitatis habet esse prędestinationis obiectum, quia ratione humanitatis prædestinatur, vt per gratiam vnionis sit naturalis Dei filius. Itaq; licet ratione humanitatis non habeat quod sit Dei filius, habet tamen quod sit Dei filius per gratiam vnionis, non quod ipsa humanitas aliqua ratione sit filia, aut conferat Christo diuinam filiationem: Sed constituit Christum quasi subiectum capax, vt ei per gratiam competat illamet naturalis Dei filiatio, quæ diuino verbo secundum se considerata purè naturalis est & necessaria: & quoniam diuina filiatio (vt dixi) in præcedenti notabili, non aliter est, neque esse potest prædestinationis Christi terminus, nisi prout formaliter induit rationem gratuiti doni, idcirco humanitas simpliciter est prima, & fundamentalis ratio, ex qua Christus habet vt sit suæ prædestinationis obiectum. Esse namque obiectum prędestinationis ad indigentiam pertinet: res enim quæ tam perfecta est, & ab omni indigentia tam elongata, vt nulla ei posset fieri gratia, nullaque gratuitæ perfectionis accessio, minimè potest esse alicuius prædestinationis obiectum. Econtra autem de prædestinationis termino dicendum arbitror, nimirum, quod prima & formalis ratio, ex qua Christo competit terminum prædestinationis esse, non est humanitas, sed ipsamet verbi subsistentia, quatenus propter suã excellentiam & infinitatẽ apta nata est seipsam communicare per gratiã vnionis extraneæ naturæ communicatione substãtiali. His adnotatis, & suppositis ad solutionem argumentorũ oportet procedamus.

§. 4. *Soluuntur argumenta in oppositum, & diffusè soluitur primum, & referuntur, & impugnantur diuersæ solutiones.*

PRimum argumentum præcipuam huius dubitationis difficultatem continet: magnumque proinde Theologis semper facessit negotium, cuius exactam solutionem, vt liberè dicam, neque legi, neque audiui: referam breuiter solutiones, quæ à diuersis assignantur Theologis, simulque insinuabo, quid in earum qualibet mihi displiceat, deinde pro-

priam solutionem aperiam. Tentabo enim ego aliquid aliorum dictis addere, vt experiar si forsassis rei punctum attingam.

Prima solutio est illa, cuius meminit Durandus, falso eam S.Thom. imponens; Asserit hæc solutio, quod vnione hypostatica humanitatis ad Verbum suppposita, ex vi prædestinationis consequutum fuit, vt hæc propositio, Christus est filius Dei naturalis, esset vera. Itaq; ipsa realis vnio humanitatis ad Verbum habuit rationem obiecti præsuppositi: & veritas propositionis inde consequens rationem termini.

Hæc tamen solutio, primum est impertinens, & ad Nominalium doctrinam pertinet, qui de vocibus potius, quam de rebus tractarunt. Nos enim in præsentia de re disserimus, quæ fundamentum est veritatis propositionis, & non de formali eius veritate. Deinde falsa est etiam, & improbabilis illa solutio, quatenus habet, quod obiectum prædestinationis præsuppositum, est ipsa humanitatis vnio ad Verbum, & quod veritas enunciationis prædictæ est ipse prædestinationis terminus. Quod hoc sit falsum patet, Terminus prædestinationis non necessario eius obiectum consequitur, sed gratia prædestinantis ei competit: at præsupposita reali vnione humanitatis ad Verbum, necessario sequitur illius propositionis veritas, & non aliqua speciali Dei gratia indiget, vt sequatur: ergo falsa est assignata solutio.

Secunda solutio quam adhibet Caiet. 3.p.q.24.ar.2. asserit, quod quamuis secundum rem, non fuerit prius Christum esse hominem, quam Christus inquantum homo fuerit per gratiam vnionis naturalis Dei filius, in apprehensione tamen intellectus, prius potuit concipi Christus, seu Deus homo, secundum quandam rationem communem, quam conciperetur distinctè, & in particulari inquantum filius Dei naturalis. Nam cum incarnatio Verbi duobus modis possit intelligi facta, vno modo secundum quod de facto contingit, & vt catholica docet fides, nimirum, per hypostaticã vnionem humanitatis ad Verbum: alio modo per quandam vnionem affectiuam, quam confinxerunt hæretici, præsertim Nestoriani, potuit intellectus concipere Verbum incarnatum in communi, in abstractione ab his duobus modis incarnationis: quo supposito, inquit Caieta. quod Christus conceptus illo prædicto communi conceptu, præsuppositus fuit ad prædestinationem, qua in particulari prædestinatus est, vt esset naturalis Dei filius secundum hypostaticam vnionem. Et Christus secundum communem illam rationem conceptus, fuit obiectum prædestinationis, & in particulari cõsideratus naturalis Dei filius per gratiam vnionis, termini rationem habuit.

Ista sententia multis grauissimis displicuit, & nõnulli quidem eam impugnant quibusdam argumentis satis debilibus, imo & impertinentibus, ex ratione generis, & differentiæ desumptis; à quibus argumentis consulto abstinebo, tum quia logicam potius quam Theologiam redolent, tum præcipuè quia nullius sunt difficultatis, & momenti. Ex triplici ergo capite hanc solutionem vrgeo.

Primo, quia modus ille incarnationis ab hæreticis confictus, ab ipsis quidem appellari potuit incarnatio, à diuino autem intellectu minime valuit sub ratione incarnationis concipi: quoniam illa affectiua vnio Verbi ad hominem, nihil habere potuit cũ incarnatione commune, neq; esse posset alterius rationis, ab illa vnione, quæ est secundum gratiam: & ita illa affectiua vnio adoptiuum filium Dei, & non naturalem constituere posset, quod neq; ipsi Nestoriani hæretici diffitebantur: ergo non potuit esse in diuino intellectu, illa communis incarnationis conceptio à Caiet. conficta.

Secũdo. Prædestinatio est opus specialissimę prouidentiæ: ergo tam terminus, quàm obiectum prædestinationis, debent in particulari considerari, & non secundum rationem communem, indeterminatam, & confusam.

Tertio. Illud est obiectum prædestinationis, cui ex vi prædestinationis tribuitur illud bonum, quod rationem termini sibi vendicat, sed esse verum Dei filium, qui est terminus prædestinationis Christi, non conuenit Christo secundum illam communem rationem considerato: ergo Christus sic in communi conceptus non fuit obiectum prædestinationis, qua prædestinatus est, vt esset naturalis Dei filius: atque adeo etiam si admittamus illam communem conceptionem in intellectu diuino, adhuc restat inquirendum, & explicandum, an præcesserit, & quomodo præcesserit Christi prædestinationis obiectum.

Tertia solutio, Caietani solutione prætermissa, dicit, quod obiectum prædestinationis Christi, est hic homo, designata Christi humanitate in supposito, in abstractione à supposito creato humanitatis proprio, & à supposito diuino increato. Putant enim huius solutionis Auctores quod si hæc eadem Christi humanitas, quæ nunc est in diuino supposito, subsisteret in supposito proprio, & sibi connaturali, simpliciter esset idẽ homo, qui modo est Christus, propter omnimodam humanitatis identitatem. Quo supposito dicunt, quod huic homini in abstractione à supposito creato, & increato, per gratiam vnionis potuit competere, quod esset naturalis Dei filius, atque adeo, rationem habuit obiecti prædestinationis Christi in diuino intellectu ad eius prædestinationem præsuppositi. Prius enim diuinus intellectus concepit hunc hominem secundum abstractionem prædictam, quam illum prædestinauerit, vt esset naturalis Dei filius.

Hanc solutionem reprobant alij Theologi, & meo iudicio, non immeritò, quamuis non omnes firmis rationibus eam confirment. Quidam enim, ob id eam falsam esse contendunt, quia inquiunt, Illa cognitio, qua Deus ante prædestinationem Christi præconcepit hunc hominem, abstrahendo à supposito creato, & increato, non pertinuit ad scientiam visionis, quia per hanc scientiam res illæ dumtaxat cognoscuntur, quæ determinatam esse habent, vel habebunt in aliqua temporis differentia, in qua ille homo sic in communi consideratus, neque habuit, neque habebit esse: Obiectum autem prædestinationis præsupponi debet ad prædestinationem præcognitum per visionis scientiam: insufficiens ergo est illa assignata solutio.

Hæc tamen argumẽtatio forsan est inualida. Esset quidẽ efficax, si sermo fieret de obiecto prædestinationis, quę terminũ respicit accidẽtalẽ: at in prędesti-

ratione

natione, quæ est ad esse substantiale, tanquā ad proprium terminū, non est necessaria præcognitio obiecti ad visionis scientiam spectans, imo videtur talis præcognitio impossibilis. Aliter ergo impugnatur illa solutio: primo, illa cognitio, qua cognosceretur hic homo sm̃ abstractionem prædictam, confusa est, & indeterminata: ergo non est conueniens prædestinationi Christi, quæ est specialissima prouidentia, res in singulari, & in atomo considerans, & prædefiniens. Respōdēt præfatæ solutionis Authores, quod illa præconceptio, idcirco non est indeterminata, & cōfusa, quia, vt paulo ante dicebatur idē homo esset, si natura illa singularis humana proprio & naturali terminaretur supposito, etsi in supposito diuino, & increato subsisteret, vt subsistit de facto. Ceterū hæc doctrina non facilis apparet intelligentiæ; incredibile est.n. quod variatis suppositis propter solā naturæ identitatē, tam esset vnus & idem homo, vt vnico, & eodem singularissimo cōceptu cōprehenderetur. Esset quidem vnus homo ratione humanitatis, sed quia singularitas numerica non tam à forma, quam à materia desumitur, essent simpliciter duo homines propter suppositorum diuersitatē, quæ cōparatione ad naturā, modum quendam fortiuntur materialem. Quæ ratio procederet, etiam si vtrumq; suppositum creatum esset, & ab ipsa natura in sua penderet subsistentia: sed habet tñ specialiorem vim in suppositis, quorū alterū est increatum, & in sua subsistentia ab humanitate independens ipsam ad suum esse personale trahens: alterum vero creatum, & ab ipsa intrinsecè pendens natura. Et vrgeo pressius rē istam. Supponamus, quod modo humanitas relicta à Verbo subsisteret in supposito creato, quod appellaretur Petrus. Bene sequeretur Christus est hic homo, Petrus est hic idē homo: ergo Petrus est Christus. Consequens est absurdum dictu: ergo & antecedens est falsum, non pro maiori, vt patet: ergo pro minori. Præterea, vel cum concipitur hic homo, designatur sola humanitas, vel suppositum in humanitate subsistens. Primum dici non potest, quia humanitas nō est homo, sed forma & natura hominis: si vero sm̃ dicitur: ergo si confusionem, & indeterminationē velimus fugere, necessum est, quod designetur in particulari suppositum creatū, aut vero increatum; & si increatum designetur, iam præsupponitur prædestinationis terminus in eius obiecto: nam hic homo, vt designat increatum suppositum in humana natura subsistens, filius Dei naturalis est. Si autē designetur creatum suppositum, non poterit probabiliter dici, quod in illo conceptu præsupponitur obiectum prædestinationis Christi, quia supposito creato nullatenus potest competere esse naturalem Dei filium per hypostaticam vnionem, qui est vltimus prædestinationis Christi terminus: ergo illa solutio nulla potest veritate subsistere.

Sed tandem ipsam impugno eodem argumento, quo Caiet. solutionem confutaui. Illi homini sic præcōcepto in abstractione à supposito creato, & increato, nequit in tempore conuenire terminus prædestinationis Christi, nempè, naturalis Dei filiatio, quod adeo notū cunctis est, vt superuacaneum sit eius probationi intendere: ergo non est ipsum Christi prædestinationis obiectum. Atq; adeo superest adhuc exponere, quo pacto obiectum prædestinationem antecesserit, saltem in æterna Dei præconceptione.

Est quarta solutio, alius q; quartus dicendi modus, ab alijs Theologis minime indoctis excogitatus, & probatus, qui asserit, obiectū prædestinationis Christi fuisse hunc hominē, prout hic homo, vt designat suppositū diuinum subsistēs in natura humana, quatenus humanitati confert esse suppositale, cōstituitq; hunc hominem, non vero dat illi, quod sit naturalis Dei filius, sed hoc ei cōpetit ex speciali diuinæ prædestinationis gratia: quam Christus designauit. Io. c. 10. illis verbis. *quem Pater sanctificauit, & misit in mundum &c.* Quam sanctificationem Hyla. lib 7. de Trinit. exposuit de prædestinatione: inquit.n. sanctificationē istam explicuisse Paul. Rom. 1. illis verbis. *Qui factus est ei ex semine David secundum carnē, qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis* Christus ergo, inquiunt, illo cōceptu præscitus, obiectū fuit prædestinationis Christi ad prædestinationē præsuppositū: quod obiectum ad scientiā visionis attinuit: ita quod prius natura sm̃ exequutionis ordinē intelligimus præextitisse Christum in ratione suppositi diuini, simul & humani, quā qd ille homo Christus naturalis esset Dei filius.

Hic tamen dicendi modus mihi nullam præsefert probabilitatis apparentiam; & si alijs me doctioribus possit forsan apparere probabilis. Et argumentor aduersus illū. Primo, hic modus dicendi non euitat difficultatem, de qua est controuersia, qm̃ illud suppositum, quod prædicta sententia dicit fuisse obiectū prædestinationis Christi in diuina visionis scientia præsuppositum, nō potuit habere esse, nisi ex vi prædestinationis: nā cum esset effectus supernaturalis ordinis, imo & ordinem gratiæ transcendens nō potuit in tempore exequutionem accipere: nisi ex vi prædestinationis æternæ. De hoc igitur prædestinationis termino inquiro, quodnam fuerit obiectum ad eius prædestinationem præsuppositum, quod inexplicatum reliquit illa solutio, & idcirco vt minimum insufficientiæ vitio laborat.

Secundo sic argumentor. Vel subsistentia diuina, qua ille homo subsistit, est subsistentia essentialis toti Trinitati cōis: vel est subsistentia personalis, & relatiua diuini verbi. Primum dici non potest, quia certa fide credendum est, vnionē non fuisse factam immediatè ad diuinā naturam: ac proinde neq; ad absolutam, & essentialem subsistentiam, quæ cum cōis sit tribus personis, non est subsistentia personalis, neq; suppositi constitutiua. Si vero dicatur sm̃, tunc argumentum insurgit violentum, vt apparet contra prædictam sententiā, quod sit in hunc modum: no stat, quod illud suppositum humanū subsistat verbi subsistentia, quin sit filius Dei naturalis: ergo illi supposito sic subsistenti, & vt præcognito à Deo ipsa verbi subsistentia constitutio, nō ex gratia, sed ex necessitate naturali cōpetit, quod sit naturalis Dei filius. Euidēs apparet consequentia: nam quod necessario alicui conuenit, ita vt neq; per absolutā Dei potentiam impediri possit, impropriissimè, imo & falsissimè dicitur ex speciali Dei gratia competere: tursus, illi supposito humano subsistentia verbi relatiua subsistenti non cōpetit ex Dei gratia esse naturalem Dei filium: ergo neq; ei competit ex vi prædestinationis. Patet hæc consequentia ex dictis, ex quibus constat, bonum quod ex prædestinatione conuenit, ex prædestinantis gratia cōuenire, & non ex debito, & necessitate naturæ, aut ex alio quouis iustitiæ titulo. Hoc

argumentum diluere conantur assignatæ solutionis authores: sed an soluant ignoro, nam & in statuenda solutione præfata, & in hoc argumento soluẽdo sũma cum obscuritate procedunt, quod forsan illis contingit, quia hæc tam recõdita difficultas maioris claritatis non est capax: verum quia fortassis modum istum dicendi ad probabilem, & intelligibilem formam paulo post reducemus: idcirco non fortiori brachio aduersus illum decertare decreui: & ne tota argumentorum vis obscuritate potius quam difficultate consistat. Sed priusquam de hac re agamus, duos alios dicendi modos referamus oportet.

Est igitur quintus modus dicẽdi, seu quinta primi argumenti solutio, quæ asserit ad proprium prædestinationis Christi terminũ non præsupponi suppositum humanum: sed præsupponi & diuinũ verbum, & humanitatẽ, non vt actu illi personaliter copulatã, sed vt iam iam copulandam. i. sm̃ quod in instãti incarnationis humanitas ordine naturæ assumptioni præintelligitur, nõ vt existens propria existentia, sed vt habens propriũ esse essentiale diuino verbo vnibile, & à quo ipsum verbũ verè poterit denominato suppositũ humanum. Hic modus dicendi e nulla posset cũ probabilitate defendi, ex eo, quod hæc prędestinatio terminatur ad primũ esse substantiale, vt ad formalem & propriũ terminum: atq; adeo nõ est necesse, quod præsupponat aliud, quã ea quæ habẽt vicem quasi partium cõponentiũ illud totũ, cui ex vi prædestinationis cõpetit diuinũ esse verbi, cõpetitq; verum esse, & naturalem Dei filiũ: sed nihilominus in eo valde deficit ista solutio, quod nõ assignat obiectum cui fiat gratia prædestinationis huius. i. cui ex gratia cõpetat naturalem esse Dei filium, qm̃ humanitati quomodocumq; præintellectę, nequit competere, quod sit Dei filia, neq; per naturam, neq; per gratiam: diuino autem verbo competit quidem verum esse Dei filium, non tñ ex gratia, sed ex naturali necessitate, ex vi nimirum generationis naturalis. Oportebat ergo, vt huius solutionis Authores explicarent nobis & obiectum prædestinationis Christi, illud nempé, quod ex prædestinationis gratia est naturalis Dei filius, & modum quo præsupponitur ad hanc tantam suscipiendam gratiam.

Est sexta solutio, seu sextus dicẽdi modus, qui omnibus retro positis apparet facilior, & expeditior ad enodandã primi argum. difficultatem, qui proinde multis doctissimis est gratus, & cæteris plausibilior: cuius expositionem doctè prosequitur Medi. 3. p. q. 24. ar. 1. Asserit iste dicendi modus: quod obiectum prędestinationis Christi est ipsemet Christus apprehensus ab intellectu diuino, vt possibilis. Et in hac apprehensione, & cõceptione præsupponitur ad terminũ prædestinationis, qui est ipse Christus, vt actu existens: Et quidem Christo vt concepto per modũ possibilis magna fuit gratia, vt constitueretur in actuali existentia, quæ fuit ei facta ex vi prædestinationis: sicut Petro per diuinum intellectum apprehenso vt possibili, gratia fit, etsi naturalis ordinis, in eo quod ad actualem deducatur existentiã. Hic dicendi modus multis posset impugnari: sed breuiter sic aduersus illum argumẽtor. Christus possibilis & Christus existens idẽ prorsus Christus est: ergo si Christo existenti nulla fit prædestinationis gratia, in hoc, quod sit filius Dei naturalis, neq; etiã Christo possibili fieri potest hæc gratia. Dices, quod licet sit vnus & idẽ Christus, diuersum tñ habet modum & statũ, prout consideratur vt possibilis, & prout actualiter existit: & propter hãc modalem diuersitatẽ contingere potest, quod Christo vt possibili fiat gratia, Christo vero vt existenti nequaquã. Contra hanc solutionẽ dupliciter insto. Primo, tota gratia, quæ pót fieri Christo vt possibili considerato, non consistit in hoc, qđ sit naturalis Dei filius, nã hoc totum cũprehenditur in conceptu Christi, quo vt possibilis concipitur, sed in hoc tm̃, quod actualiter existat, at gratia prędestinationis Christi nõ potissimum cõsistit in hoc, quod est, actualiter Christum existere, sed in hoc, quod est esse naturalẽ Dei filiũ: ergo insufficienter exponitur prædestinationis Christi gratia, per hoc ꝙ est Christum vt conceptũ per modũ possibilis sub actuali cõstitui existentia. Secundo, res vt considerata sub modo, & statu possibilitatis non est capax alicuius gratię suscipiendæ: sed tota gratia, quę illi fit in actuali eius productione, in ipso termino productionis est cõsideranda. Certũ est. n. quod creaturæ antequã ex nihilo prodirent, & quamdiu in Dei omnipotentia latebant, non erant simpliciter capaces beneficij cuiuspiam: sed totum beneficiũ creationis susceperunt in ipso creationis termino: ergo Christo, vt cõcepto per modũ possibilis, & vt in statu possibilitatis cõsiderato, nulla fuit facta prædestinationis gratia: rursus, vt in termino suæ productionis non erat obiectũ gratię suscipiendæ, sed fuit potius ipsummet beneficiũ collatum, vt inquit, assignata solutio: ergo Christus pro nullo statu, neq; possibilitatis, neq; actualis existẽtię, habuit simpliciter rationẽ obiecti prædestinationis.

§. 5. *Propria solutio Authoris statuitur.*

Ex has, quas retulimus primi argumenti solutiones ex aliorũ transcripsimus doctrina, & mente, quas tñ expugnauimus sufficienter, minusq; nisi decipimur, probabiles reddidimus. Quocirca æquitatis ratio postulat, vt nostrum quoq; sensum alieno nos iudicio exponamus. Sit ergo solutio septima, ad cuius intelligentiã duo sunt ad memoriam reuocanda ex multis, quæ hactenus diximus. Alterum est id, quod pertinet ad Christi compositionem, quam diximus propriissimè consistere in quadam mutua, & alterna humanitatis à diuinitate, & diuinitatis, seu diuini suppositi ab humanitate acceptione: ita quod verbum in diuinitate subsistens accipit à diuinitate, quod sit suppositum humanũ, & verus homo. Humanitas vero accipit à diuinitate, seu vt formalius loquamur, a diuino verbi supposito, quod substantialiter existat, ita vt homo sit Deus, verusq; Dei filius.

Alterũ ergo, quod est ad memoriã reuocandũ, est illud, quod aduertimus circa conclus. dubitat. huius, nẽpe, quod licet Christus sit terminus, Qui, prædestinationis suæ, sit etiã obiectum, Quod, prædestinationis eiusdem; in ipso tñ Christo distinguenda est ratio termini à rõne obiecti. Humanitas quippe ratio est obiectiua, appellariq; potest proinde obiectũ, Quo, subsistentia aut verbi personalis, considerata prout est apta nata conferri humanitati, & prout est de facto collata liberaliter, & gratuito, ipsa est ratio termini prædestinationis Christi, & potest etiã vocari terminus, Quo, Christus autem, quia vtramq; rationẽ in concreto sumptã cõplectitur, & est obiectũ, Quod, & terminus, Qui, prædestinationis suæ.

His ad memoriam reuocatis, vlterius est aduertẽdum,

dum, quod prius ordine rationis, imo & naturæ, intelligimus in Christo præcedere id, quod primū diximus pertinere ad eius compositionem. Volo dicere, quod in mysterio incarnationis Christi, prius intelligimus Deum humanatū, quam hominem deificatum. i. prius naturæ, seu rationis ordine factū est, quod verbum esset suppositū humanū, essetq; verus homo, quod accepit ab humanitate sibi assumpta, quam quod homo, ipsumq; humanum suppositum esset verus Deus, naturalisq; Dei filius: quod fuit summum bonum, supremumq; beneficiū, quod in Christi compositione humanitas à diuinitate suscepit: seu vt cum omni rigoris proprietate loquamur: humanitas fuit ratio ipsi Christo, vt hoc tm̄, tamq; excellens bonum à diuino verbo susciperet. Hæc veritas non obscurè insinuata fuit à S. Euang. Io. in ipsis nostri prothematis verbis. *Verbum caro factum est, &c. Et vidimus gloriā eius, gloriā quasi vnigeniti à Patre, &c.* Priora. n. illa verba, *Verbū caro factū est*, illud designant, quod nos prius in hoc mysterio cōnigisse dicebamus, nimirū, Verbum esse carnem, esse hominē, esseq; suppositum humanum. Posteriora autem verba aliud sm̄ ostendunt, nempè, hominē naturalē esse Dei filium. *Et vidimus*, inquit Euang. *gloriā eius, gloriā quasi vnigeniti à* Patre. Illa particula, Et, cōcomitantiam, & consequentiā denotat; eumq; reddit sensum: quod quia Verbū caro factū est. i. humanū suppositum per carnis assumptionē fuit constitutū, consecutū fuit hoc tm̄ beneficium in natura humana, vt homo esset vnigenitus Patris filius, ita vt licuisset nobis in hoīe videre ipsā vnigeniti patris gloriā, i. gloriā, quæ soli naturali Dei filio potuit esse propria. Hāc. n. vim habet illa verba: Gloriā quasi vnigeniti à Patre. Illa. n. dictio, Quasi, nō diminutionē, sed adæquationem, & connaturalitatem potius denotat, quod non est inconsuetum in literis sacris, vt apertis exemplis demōstrat Martinus Martinez lib. 8. hypothepose. c. 8. Et quod hoc iuxta phrasim latinam verum sit, & ad amplectendum, docuit Lauren. Valla in adnot. ad hunc locum Ioan. c. 1.

Ex his colligo solutionem ad primū huius dubitationis argumentum, & dico, quod Diuinū Verbum, vt suppositum humanum, sicut ordine executionis, vt modo dicebam, fuit prius in mysterio incarnationis, ita & fuit ordine naturæ præsuppositum per modum obiecti prædestinationis ad proprium eius terminum, scilicet, ad hoc, quod humanū illud suppositum verus esset Deus, vnigenitusq; Dei filius, q fuit primo intentum à Deo in profundissimo incarnationis sacramento: ac proinde sicut primum in intentione, ita & vltimū in exequutione fuit. Et quidem quod exequutione fuerit vltimum, ex his, quæ ante diximus, relinquitur manifestum, aut saltē probabiliter explicatum: quod vero primo fuerit adeo intentum colligo primū ex eo, quod Patres, præsertim Athan. & Cyril. passim repetunt diuinum Verbum non propter se. i. propter bonum aliquod ipsi diuino supposito cōparandū: sed propter exaltationem humanæ naturę carnem fuisse factū: ergo quod primo Deus in Christi prædestinatione intendit, nō fuit quod verbum esset homo, suppositumq; humanū, quod videbatur ad ipsum verbū attinere: hoc. n. per incarnationē Verbum ab humanitate suscepit; sed primo, & præcipuè intentum adeo fuit, vt homo esset Deus, naturalisq; Dei filius, in quo humanitas supremam, & cōsummatā exaltationem accepit: colligo præterea ex illo Paul. 1. Cor. 2. *Dei sapientiam, quam prædestinauit Deus in gloriam nostrā*. Suppono probabilem satis esse intelligentiā, quæ affirmat Paulum hoc loco nomine sapientiæ Christum vt hominem designasse, de qua re dixi superius in hac quæst. Qua intelligentia supposita, id quod contendimus, manifestè deducitur ex his verbis: nā quid aliud designat Christum in gloria nostra prædestinatū, quā quod in Christi prædestinatione id fuerit potissimū Dei intentum, vt tam excellens humanitati deferretur honor, ad tantumq; & dignitatis, & gloriæ eueheretur fastigiū, vt homo verus esset Deus, verusque & naturalis diuini Patris filius? Dixit autem Paul in gloriam nostram, vt insinuaret, gloriā hominis Christi fuisse gloriā capitis nostri, in quo nos omnes glorificati sumus, & ad eximiam excellentiam euecti: nihil enim sibi proprium Christus vt homo habet; sed omnia in commodum nostrum accepit: quod Magnus Athan. in Concio. 2. 3. & 4. contra Arian. tertio quoque verbo opportuna importunitate inculcat.

Neq; vero cuiquam mirū esse debet, quod Deus non vt vltimū & principale intenderit per sacrū incarnationis mysterium, vt Verbū fieret homo, suppositumq; constitueretur humanum, cū humanitas nihil posset Verbo conferre, sed potius si Verbū diminutionis esset capax illud posset minuere, eiusq; gloriam, & maiestatem obscurare: ob quam causam Pau. ad Phil. 2. dicebat. Quod *cum Christus in forma Dei esset, nō rapinam arbitratus est se esse æqualē Deo.* i. cum esset in excellentia diuini verbi constitutus, Patri perfectè similis, ac proinde coæqualis, semetipsū exinaniuit formam serui accipiens habitu inuentus vt homo. Ecce quā gloriā sibi acquisiuit Verbū cū caro factum est, nimirum, vt exinanitum, & vt mancipium quoddam posset reputari; quare vltimum Dei Christum prædestinantis intentum non plane fuit, vt Deus esset homo, sed è cōtra, vt homo esset Deus; & vt hanc tantam gloriā homini potuisset accrescere ipsum diuinū Verbum sub nostra se humanitate constituens, ab eaq; humani suppositi denominationem accipiens, rationē induit non termini prædestinationis huius, sed rationem potius obiecti.

Sed iam difficultates ex hac doctrina insurgentes nos irruere festinant, quarum illa est maxima, & ad quam reducuntur omnes: quod hoc supposito prædestinationis obiecto, nimirum, quod verbū fit suppositum humanum, nō ex gratia, sed ex omnimoda necessitate consequutū fuit, quod homo verus esset Deus, & vnigenitus Dei filius. Nō ergo hoc posterius potuit habere ratione termini pdestinationis Christi, illo priori præsupposito vt prædestinationis obiecto. Minus hāc cōsequētiā ex eo probamus, qd terminus prædestinationis ex gratia, & nō ex naturali debito cōpetat oportet ipsi obiecto pdestinationis.

Sed secundam huic primæ admisgo difficultatem. Nam vtramq; aduersus quartum modum dicendi, quem ad probabilem sensum reducere conor, paulo superius informaui: Est ergo difficultas secunda, quod illud primum, quod ego appellaui prædestinationis Christi obiectum, cum fuerit opus supernaturalis ordinis, summæq; in ordine supernaturali excellentiæ, non potuit non esse alicuius prædestinationis terminus: ergo respectu eius restat nobis explicare, quodnam fuerit præsuppositum obiectum.

A secun-

Digitized by Google

A secunda difficultate exordiri decreui huius rei explicationem, quoniam hac via facilior erit intelligentiæ aditus. Respondeo igitur posteriori difficultati, quod vt superius dixi, non est absolutè, & cũ proprietate cõcedendum, quod Deus fuerit prædestinatus, vt esset homo, eo quod nulla ei in hoc facta fuit gratia, aut fieri potuit. Vnde illud primum quod in Christi incarnatione distinguimus. s. Verbũ esse suppositum humanum, propriè nõ est terminus prædestinationis cuiuspiam; atq; adeò neq; oportet ibi distinguere rationem obiecti à termino, qui prædestinationi præsupponatur: nam si aliquod esset obiectum, illud deberet esse Deus, cui humanitas cõtulit esse suppositũ humanum: at cum Deo nulla in hoc fuerit facta gratia, non potest dici ipsum Deum obiecti rationem induisse. Quocirca hoc quod est Deum esse hominem, seu Verbũ esse suppositum humanũ, est quidem prædestinatum eadem prædestinatione, qua prædestinatus est Christus, vt esset naturalis Dei filius; sed est tñ prædestinatum, non in ratione alicuius termini, sed vt esset proprium obiectum prędestinationis einsdẽ, itaq; hac excellenti, & mirabili prędestinatione non solum eius terminus, sed & ipsum quoq; obiectum constat: ordine tñ quodam, obiectum namq; ad terminũ præsupponitur. Et hoc quidem summa fuit huius ineffabilis prædestinationis excellentia, quod ad ipsam pertinuit, vt suum obiectum non præsupponeret, sed efficeret: ad eum modum quo intellectus noster hanc habet excellentiã, inter alias, supra oẽs potentias, q̃ propter vim agentem qua pollet, suum formale efficiat obiectũ, illumiñãdo phantasmata, educendoq; intelligibiles species, in quibus ratio entis, & veri, seu quidditatis rei materialis in vniuersali, & in separatione à singulari materia ipsi intellectui præsentatur, & obijcitur. Itaq; intellectus humanus & suum efficit obiectum, & circa illud operatur, propriamq; habet actionem. Sic ergo intellectus diuinus sm̃ quod rationem prædestinantis exercuit, & ipsum prædestinationis effecit obiectum, & terminũ eiusdem prædestinationis ei per gratiam accommodauit. Et quidem tam excellens terminus, quem habuit prędestinatio Christi, tale exposcebat obiectum, quod non ex inferiori desumeretur ordine, sed ex vi einsdem prædestinationis constitueretur. Et hoc sufficere videtur dixisse ad posteriorem difficultatem euacuandam.

Sed secunda iam instat difficultas, quæ nos vehementius premit. Cui libenter concedo antecedens quod assumit, nimirũ, quod præsupposito quod verbum fuit homo, humanumq; suppositum necessario consequebatur, vt illudmet suppositum humanũ naturalis esset Dei filius: nego tñ inde sequi, quod ibi non interueniret gratia ad prædestinationem sufficiens: quod ex duobus ostendo. Primo, qm̃ illa necessitas, ex qua suppositũ illud humanum naturalis est Dei filius, non proueniret ex humanitate, etenim si naturalis Dei filiatio ad Christi humanitatem referatur, non nisi ex summa gratia ei potuit competere: sed tota necessitas referenda est ad suppositum diuinum in ipsa humanitate subsistens. At cũ ratio obiecti prædestinationis Christi non ex supposito, sed ex humanitate sumatur, neque illud suppositum fuerit eatenus prædestinationis obiectum, quatenus diuinum suppositũ in diuina subsistens natura, sed prout humanum suppositum est subsistens in natura humana, idcirco prædicta necessitas non impedit gratiam, quæ inter prædestinationis terminum, & proprium eius obiectum, sm̃ formalem obiecti rationem considératum, reperitur. Secundo, eandem gratiam ad prædestinationem sufficientem, colligo ex eo, quod licet præsupposito quod verbum esset homo, suppositumq; humanum, necessario sequeretur prædestinationis Christi terminus, tota tñ illa necessitas reducebatur ad gratiam, vt ad primũ totius prædestinationis Christi fundamẽtum: ad eam, videlicet, quę fuit in illa voluntate, qua Deus tm̃ decreuit honorẽ conferre humanæ naturæ, quod statuit se facturum, vt homo esset Deus: qm̃ vero humana natura non erat obiectum aptum, & idoneum, cui hoc tm̃ beneficiũ conferretur, licet esse posset formalis ratio constitutiua talis obiecti: idcirco ex vi voluntatis eiusdẽ adinuenit Deus obiectum, cui tm̃ illud, tamq; liberalissimum beneficium conferendum esset, quod sane obiectum, ipsum fuit diuinum Verbum, vt humanũ suppositum, & vt in natura humana subsistens. Vnde licet ex hoc obiecto, quatenus est obiectum, quod, oriretur prædicta necessitas, non inde tñ licet inferre, quod respectu obiecti, Quo, non salueiur illa liberalitas, & gratia diuina, ex qua totum hoc sacrum incarnationis opus primam sui duxit originem: sic adeo vt verissimè dicamus, quod Christo, vt homini non necessitate aliqua, sed ex gratia vnionis cõpetit esse naturalẽ Dei filium. Afferri potest simile ad huius rei explicationem (etsi non possit non esse valde deficiens) cum quis ad finem intentum assequendũ assumit medium adeo efficax, vt illo posito necessario sequatur finis, illa necessaria finis cõsequutio simpliciter est libera, quamuis sm̃ quid, & ex suppositione sit necessaria: eo quod talis necessitas pendet ex voluntate libera, qua agens sua libertate seipsum determinauit ad illum finem inquirendum, & ex libera finis intentione, & quæsiuit, & apposuit tam efficax medium, cui necessario responderet ipsa finis assequutio: ita proportionabiliter in præsenna dico, quod ex illa gratiosa Dei voluntate, qua voluit humanitatem ad summam excellentiam euehere, (nostro loqnẽdi more) ortum habuit, quod Deus illud adinuenire prædestinationis obiectum, in quo humanitas tm̃ illud afsequeretur bonũ. Non dico, quod humanitas fuerit prædestinata, nã prædestinatio ad obiectum, quod, est referenda, sed humanitas est ratio, ob quam illa prædestinatio illi obiecto fuit accõmodata. Præterea aduertendum est ad pleniorem solutionis huius intelligentiam, non esse mirum, quod terminus prædestinationis Christi simul conueniat obiecto & necessario, & liberè: tum quia obiectum, quod, & terminus, qui, coincidunt in Christi prædestinatione, ex quo oritur necessitas prædicta, obiectum autem, & terminus, quo, distinguuntur, vt ex dictis circa cõclusionem constat, & ex hoc oritur libertas, & gratia, quæ interuenit in consequutione termini: tum etiam quia terminus prædestinationis Christi simul est filiatio naturalis, & gratuitũ donũ qua ratione naturalis filiatio necessario competit Christo, qui non potest non esse filius Dei naturalis, est autem gratuitũ donum, quatenus respondet gratiæ vnionis: & hac ratione Christus, vt homo, p̃ gratiã vnionis naturalis est Dei filius. Cum igitur in formali prædestinationis termino, vtraq; illa implicetur ratio & naturalitatis, & gratiæ, non mirum, quod

sequatur

sequatur necessario, posito prædestinationis obiecto, & simul inuoluatur ibi ratio gratuita comparatione ad humanam naturam: ex qua tanquã ex prima formali radice Verbum, prout est humanum suppositũ habuit esse prædestinationis obiectum. Ex his facilis patet solutio ad primum argumentum principale, cui cõcedimus, quod prius ordine rationis Deus per scientiã visionis præsciuit, & præuidit obiectũ prædestinationis Christi, quã eius terminum: sicut prius ordine rationis contigit in tempore, quod Verbum fieret caro, essetque humanum suppositum, quam quod homo esset Deus, vnigenitusque Dei filius.

§.6. *Soluitur secundum argum. principale.*

AD secundum argumentum respondetur, obiectum, Quod, prædestinationis Christi, includere quidem terminum prędestinationis eiusdem, imo simpliciter coincidunt terminus, Qui, & obiectũ, Quod, prædestinationis huius. At non eadem est ratio termini, & ratio obiecti: neq; idem est obiectum, Quo, & terminus, Quo, vt constat ex his, quæ in secundo notabili diximus circa conclusionẽ præsentis dubij. Et hoc sufficientissimum est ad saluandã distinctionem inter obiectum, & terminum, & ad saluãdã antecessionẽ obiecti respectu termini. Quæ antecessio non est necesse, quod sit sm̃ proprietatẽ purè realem, sed satis fuerit prioritas rationis in re ipsa fundamentum habens: iuxta hanc doctrinam bene procedit solutio inter arguendum assignata, quæ tota ad hoc reducitur, quod Christus sm̃ quod homo est huius prædestinationis obiectum: ?m autem, quod est naturalis Dei filius, habet quod sit eius terminus. i. ab humanitate, vt à prima formali radice hẽt quod sit obiectum, & à diuina verbi subsistentia, prout humanitati communicata rationem termini. Ad impugnationem vero dicitur, quod quamuis non posset concedi hæc propositio nisi in sensu valde materiali, Christũ ?m quod homo est naturalis Dei filius, hæc autem Christus ?m quod homo est per gratiã vnionis naturalis Dei filius, absolutè est cõcedenda, vt supra q. 1. in dubio in quo de adoptione disserui, cum Caier. dixi: Etenim licet humanitas non sit ratio, ob quam Christo conueniat absolutè esse naturalẽ Dei filium, est tamẽ ratio, propter quam ei conuenit per gratiam vnionis. Christus enim non nisi ex humanitate habet, quod sit huius gratiæ suscipiendæ capax. Ad vltimum quod in eodem argumento obijcitur. Respõdeo, quod Christus prout sumitur in illa propositione accepta in sensu ibidem exposito, non est obiectum ineffabilis prædestinationis huius, quia sensus ille materialis est, & eius veritas non fundatur in gratia vnionis, sed in identitate suppositi eiusdem importati per subiectum, & prædicatum.

§.7. *Soluitur tertium argum. principale.*

AD tertium argumentum respondeo, quod cum in termino prædestinationis Christi duo importentur, videlicet filiatio Dei naturalis, & gratuita eiusdem filiationis conuenientia ad ipsum prædestinationis obiectum: primum quidem conuenit Christo ratione diuini suppositi, ?m vero ratione humanitatis: vnde humanitas respectu huius secundi formaliter concurrit, & non est sola conditio, non quidem quod sit forma, ex qua oriatur talis prædestinationis, aut termini prædestinati conuenientia: sed qđ Christus eius ratione habet, quod sit obiectum proportionatum tali prædestinationi, & eius termino, non entitatiuè considerato, sed in formali ratione termini prædestinationis, nimirũ, prout ex dono, & gratia conuenit ipsi Christo. Est autem humanitas conditio respectu primi. s. respectu termini ?m esse entitatiuum accepti, vt est filiatio Dei naturalis: nam filiatio naturalis, vt sic, non competit Christo, neq; competere potest ratione humanitatis tanquam ex forma. Cæterum quod eadẽmet filiatio per gratiam cõueniat Christo, ex humanitate tanquã ex formali ratione competit. Sed notandum, quod cũ dicimus humanitatem esse conditionem, vt Christo cõueniat filiatio naturalis, non loquimur considerando formaliter ipsum conuenientiæ modum, quo ex vi prædestinationis ei competit. Nam ad hunc modum per se & formaliter concurrit humanitas ex parte Christi, prout est obiectũ, sicut & hic modus per se, & formaliter se tenet ex parte termini prædestinationis, sed loquimur considerando ipsam filiationem naturalem ?m propriam sui rationem, quæ per solã generationem naturalem apta nata est cõuenire subiecto cui cõpetit, ad quam conuenientiam humanitas minime potest concurrere formaliter, sed concurrit tñ vt conditio ex parte subiecti se tenẽs, vt Christus ?m quod homo dici possit specificatiuè filius Dei naturalis, in hoc videlicet sensu, ꝙ Christus in natura humana subsistens naturalis est Dei filius. Præterea notandum, quod cum prędestinatio formaliter importet actionem quæ per se, & ex propria sui ratione respicit terminum ex gratia conferendum, hinc fit, qđ tam prædestinationis obiectum, quã terminus formaliter debẽt considerari, quatenus ad rationem liberalis, & gratuitæ donationis pertinent: ita quod terminus formaliter importat rationẽ doni ex gratia conferẽdi, obiectum vero rem aptam natã suscipere ipsum beneficium, & donum: & hoc quidem prouenit ex ipsa quasi generica ratione prædestinationis: & qm̃ differentiæ contrahentes genus sub eius potestate continentur, idcirco omnes species prædestinationis, & oĩa quæ ad earum specificas rõnes spectãt, siue ex parte subiecti, siue ex parte termini se tencãt, necessum est pertineant ad rationem gratuitæ donationis, ad modũ expositum. Ex his tandem ad argumentum tertium respondetur, quod humanitas formaliter se hẽt, & intrinsecè in Christo, vt ipsum constituat proportionatũ prædestinationis obiectũ, hoc ita postulante ipsa cõi, & quasi generica prædestinationis ratione, quæ respicit per se terminum sub modo gratuito, idest, ex dono, & gratia conferendum.

§.8. *Soluitur quartum argum. principale.*

AD quartũ argumẽtum, cui S. Th. sufficientissime respondit. 3. p. q. 24. ar. 1. ad 3. qui etiam videndus est ead. 3. p. q. 16. ar. 7. breuiter tñ detur per negationem consequentiæ. Eaque est differentiæ ratio inter propositiones in antecedenti assumptas, & istam, de qua loquimur. s. Christus est prædestinatus, quod in illis, Christus, qui in vtraque ponitur à parte subiecti, materialiter sumitur, videlicet, pro supposito: & ob id sunt simpliciter falsæ. In ista aũt propositione, Christus, sumitur formaliter. s. pro verbo, vt subsistit in humanitate: & ob id est verã, & propria.

Ali-

Aliter respondent alij, videlicet, quod si Christus ad actum prædestinationis referatur, humanitas ratio formalis est, qua Christus subijcitur prędestinationi: si vero ad terminum ipsius prædestinationis comparetur, nimirum, ad esse naturalem filium Dei, sola est conditio. Probabilis solutio, & non omino aliena à S.Th.3.p.q.24.ar.2.ad 1. Sed quod diximus placet.

§.9. *Soluitur diffusè vltimum argumentum principale, & referuntur varia interpretationes illius testimony Rom.1.* Qui prædestinatus est filius Dei in virtute.

VLtimum argumentum postulat, vt breuiter exponamus, nũ ex illis Paul. verbis Rom.1. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, &c.* colligatur Christi prædestinatio à nobis in hoc dubio explicata. De quo testimonio varia sunt Patrũ interpretamẽta. Et primo quidem non oẽs conueniunt in vna, eademq; lectione: Patres.n. Græci, quos nõnulli interpretes Latini sequuntur, non legunt. *Qui prædestinatus est filius Dei:* sed qui declaratus, & demonstratus est filius Dei, &c. Ita legunt Chrysost. Theoph. Ecumenius super eund. locum. Damasc. lib.4.c.19. insinuat Cyrill. lib.1. de fide ad Reginas. Sequuntur hãc lectionem Caiet. Faber, Stapulensis, & Sanctes Pagninus. Huic lectioni fauere posset verbum Gręcum, quod ibidem habetur.

Sed quamuis non diffiteamur, quod verbũ græcè respondens non tam formaliter designet, idẽ quod Prædestino, quam id quod importat verbũ, Destino, verbum.n. quod gręce habetur, est, οριζω, idem pollens, quod definio, seu declaro: nihilominus tñ negari non debet nostri vulgaris interpretis versionẽ veritati esse consentaneã, & vim huius vocis sufficiẽter expressisse. In qua re Erasmus (qui vulgatæ nostræ editioni non admodũ fuit affectus) nobis aperte fatetur, inquit.n. quod quamuis verbum, Destino, non adæquatè respondet verbo græco, Οριζω, ex vi significationis verbalis non idẽ significet, quod prædestino: nã hoc posterius verbum propter illam propositionem, Præ, manifestam designat antecessionẽ. Sed tñ re ipsa verbũ, Destino, simile denotat antecessionem rei, quæ destinatur respectu eius boni, & termini ad quẽ destinatur: eo quod destinare, inquit Erasmus, hoc loco nõ est idem quod Mittere. Sed est definire, seu animo decernere de re futura: atq; adeo re ipsa idem fieret sensus, si legeretur, Destinatus filius Dei in virtute, &c. atq; sic legendo, Prædestinatus filius Dei, &c. Similisq; antecessio ad futurum terminũ designatur. Vnde latinus interpres optima rõne ductus vertit, Prędestinatus, vt formalius exprimeret antecessionem illam, attendens potius ad rei explicationem, quã ad significationem verbalem vocis græcæ: Et hanc lectionem antiquã esse in latinis versionibus non diffitetur Erasmus in adnot. ad hoc 1.cap. Epist. ad Rom. vbi inquit Origen. qui græcè scripsit agnoscere ex latinis codicibus, & exemplariorum hãc lectionem fuisse iam olim in frequenti vsu apud latinos Patres. Et quidem multa possemus referre ex sacris scripturis testimonia, ex quibus constaret, qd verbũ, Οριζω, gręco rñdeat aptè apud latinos verbũ, Prædestino, q̃ testimonia facilè videri possunt apud Adamum, in explicatione huius loci Paul. Et apud antiquissimos Theologos in vsu fuit ipsam diuini intellectus diffinitionem, prædestinationẽ appellare, quod aduertit Magn. Diony. c.5. de diuinis nominibus circa fin. inquies, quod diuinas voluntates eorũ, quæ sunt diffinitrices Theologia prędestinationes vocat. Igitur statuamus lectionẽ vulgatam sequẽdam esse, quod nobis necessariũ est ita sentire; primo quidem propter graue Concil. Trid. præscriptũ in sess. 4. quo in lectionibus, concionibus, &c. vulgata editio sequenda proponitur: cęterisq; omnibus antefertur. Et denique pro authentica habenda definitur. Deinde secundo, qm grauissimi, & antiquissimi Patres, *Prædestinatus filius Dei, &c.* legerunt: ita legit Tertul. lib. contra Praxeã. Ambr. & Hier. supra hunc locũ Aug. lib.1. de prædest. Sanct. c.15. & lib.2. c. vlt. & lib.12. de Trin. c.6. tract. 115. in Io. Hylar. lib. 7. de Trinit. Irene. lib.3. aduersus hæreses, c.31. & 32. & Athanas. lib. de assump. hominis, quos sequuntur recentiores Patres. Damasc. loc. cit. Bernar. lib.5. de consideratione ad Eugen. Ansel. in hunc Paul. locum, & alij quamplures sacrorum Bibliorum interpretes. Sed hac lectione supposita, non in eodem sensu locus iste ab omnibus eius interpretibus explicatur.

Prima explicatio, quam refert Caieta. hunc Paul. locum versans, ita interpungit hanc Pauli orationẽ, vt post verbum, Prædestinatus, addat coma, ita vt non fiat sensus, quod Christus sit prædestinatus filius Dei, sed quod absolutè Christus prædestinatus dicatur, non explicando terminum, ad quẽ prædestinatus fuerit, sitq; sensus iste. Christus qui est prædestinatus, est filius Dei in virtute. Sed ista interpretatio omnino est explodenda, quia nulla auctoritate fulcitur: apud nullum.n. nec antiquum, neq; modernũ auctorem reperitur Caiet. et si eam non improbanit, neq; probauit tamen, neq; scimus vnde illam hauserit.

Secunda expositio est, quod prædestinatio referatur ad humanitatẽ, quæ prædestinata est ad vnionem hypostaticã cum Dei filio. Placuit Haymoni, & Hugoni Victorino super hunc locum hæc intelligentia, sed merito displicuit, S.Th.3.p.q.24.a.1.ad 2. Nã cũ humanitas nullatenus filia Dei vocari possit, nulla cũ proprietate potest dici obiectũ huius prædestinationis, de qua hic loquitur Pau. quidquid sit de prædestinatione ad vnionẽ hypostaticam, de qua re superius in hoc dubio mentẽ meã exposui, negatiuæ sñiæ adhærens si proprietas est seruãda. Sed cõtrariæ sñię suã quoq; probabilitatẽ relinquo, dũ tñ non procedat de prędestinatione, de qua hic à S. Paul. fit sermo.

Tertia explicatio dicit terminũ prædestinationis huius, qua Paul. dicit Christũ fuisse prædestinatum, non esse filiationẽ ipsam Dei naturalem, sed esse alia quæ in textu sequuntur, nimirũ, virtutẽ, & potentiã, sm spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum: vnde sensus est, quod Christus fuit prædestinatus filius Dei in virtute, &c. i. vt virtute, & potẽtia qua pollet, eo quod filius Dei est, nõ vteretur ad oia, ad quæ ipsa virtus, & omnipotentia Dei se potest extendere, videlicet, ad mũdi creationẽ, eius annihilationẽ, & similia, sed vteretur illa sm spiritum sãctificationis. i. sm exigẽtiam sanctitatis spiritualis, qua Christus nos in hoc statu sanctificat, & hoc amplius explicuit Paul. sequentib. verbis. s. ex resurrectione mor-

mortuorum. Quæ verba duplicem habent sensum. Primus, quod Christus resurgendo à mortuis spiritū sanctificationis ad nos demisit, quē nobis sua prome ruerat passione,& morte:nam mortuus fuit propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostrā: & ante resurrectionem Christi Spiritus sācti affluentia minime peruenit ad homines,iuxta illud, Io.7.*Nondum.n.erat Spiritus datus,quia Iesus nō erat glorificatus*. Secundus est,quod Christus perfecta sanctificatione nos sāctificaturus est, qualis erit post corporū resurrectionem. Qua sanctificatione Christus primum semetipsum sanctificauit propria virtute filij Dei à mortuis resurgēs, & eadē virtute nos quoq; à morte suscitans perfecte sanctificabit: iuxta hanc expositionem terminus prædestinationis Christi nō est esse Dei filium,sed est exercitiū, & exequutio potestatis filij Dei, sm accommodationem ad opus redemptionis nostræ. Hæc expositio, quam prosequitur Caietan. super hunc Paul. locum, non displicuit August. in quadam expositione inchoata Epistol. ad Rom. quā indicauit Cyril. lib. 1. de fide ad Reginas, & eadem insinuarunt Hier. & Primasius. qui dicunt Christum prædestinatum esse, vt prior omnibus resurgeret,& filijs Dei viam resurrectionis aperiret.

Hæc expositio nullam continet improbabilitatē, sed ob id non videtur exacta, quod secundum eam non saluatur ratio prædestinationis simpliciter. Etenim prædestinatio simpliciter est ad bonum excellentissimum,& maximum, quod in ipso prædestinato reperitur, vt ex superius in hac quæst. dictis constare poterit. In Christo autem potissimum,& excellētius bonum non est exercitium prædictum virtutis, & potestatis diuinæ in negotio humanæ reparationis exhibitum, hoc enim bonum extrinsecum fuit Christo: sed ipsa naturalis Dei filiatio maximum & excellentissimū bonum Christi est. Cum ergo Christus sit primus,& princeps prædestinatorum omniū, recta ratio postulat, vt non prædestinationem secundum quid,sed prædestinationem simpliciter,eamq; exactam,& perfectissimam ei Paul. accommodauerit in hoc loco, vbi ex professo videtur de Christi prædestinatione tractasse.

Eadem ratione quoq; infirmatur expositio alia, quam adhibuit Anselmus,& desumpsit ex August. loco nunc citato,quæ asserit, quod terminus prædestinationis Christi à Paulo hic designatus non est esse filium Dei naturalem,sed esse filium Dei ex resurrectione mortuorum cum virtute sanctificatiua hominum. Iuxta quē modū Paul. ad Eph. 1. vocat Christum primogenitū ex mortuis. Et Pater Christū alloquens. Psal. 2. propter resurrectionem qua per modum cuiusdā nouæ regenerationis ex mortuis resurrexit,ita ei dixit, *Filius meus es tu,ego hodie genui te*, (nam hunc locū de resurrectione explicuit Paul. act. 13.) Hæc,inquam intelligentia prædicta quoque infirmitate laborat: sed speciali etiam argumento potest impugnari. Ex eo, videlicet, quod non potest accommodari textui, nisi aliqua fiat violentia verborum contexturæ: Nā inter illud, *Prædestinatus est filius Dei*,& illa verba, *Ex resurrectione mortuorū*, mediant verba alia, quæ videntur obstare prædictæ explicationi. Impropriè enim Paul. ea ibi interposuisset,si proprius prædestinationis Christi terminus in resurrectione ex mortuis constituebatur.

Est alia quinta explicatio, quæ fatetur Christum prædestinatū esse filium Dei,ita quod diuina filiatio fuit terminus prædestinationis eius,nō tamen prout est in re ipsa, nam hoc,inquit, hæc interpretatio, non ex vi prædestinationis, sed per naturam competit Christo: sed prout est in opinione, & notitia hominum. Itaq; sensus est, Christum prædestinatū fuisse, vt cognosceretur esse verus, & naturalis Dei filius. Quod Pau. significauit per hoc, quod est esse Dei filium: sequens modum loquendi scripturarum, in quibus tunc aliquid fieri dicitur, cum primum innotescit, & manifestatur, vt Matt. vltim. Christus dixit. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*, idest, manifestata est meę potestatis authoritas. Hoc fuit in substantia Græcorum Patrum interpretamentum. Cui ex Patribus Latinis apertè subscripsit Ambros. nec refragatur Glo. ord. & ex Scholasticis authorib. illud probauerunt Dur. & Palud. locis citatis.

Verum huic explicationi opponi primum potest obiectio illa, quæ duas præcedētes explicationes debilitat. Deinde opponimus illi. quod non seruat omnem proprietatem, quæ quantum fieri poterit in scripturarū interpretationibus est seruanda. Etenim modus iste explicandi scripturā, vt res dicantur fieri cum primum apparent,& innotescunt, figuratus est, & minus proprius: ergo cum huic Pauli testimonio propriam possimus accommodare intelligentiam, illa erit amplectenda,& præferenda cæteris, quæ minorem seruant improprietatem.

Igitur sexta & vltima Pauli testimonij explicatio ea est, vt Christus sit quod homo prædestinatus sit naturalis Dei filius: ita vt Christus in quantū homo sit obiectum, terminus vero sit esse filius Dei naturalis. Alia vero, quæ adduntur ibi à Paulo, s. *In virtute secundum spiritum sanctificationis, &c.* designāt aliquid extrinsecum prædestinationi, ipsam tñ consequens, illud, nimirū, quod ad officiū Christi, prout redemptoris, & saluatoris spectat: quod in sanctificandis animabus, & suscitandis corporibus, sub quo comprehenditur perfecta & animæ,& corporis glorificatio, simpliciter consistit. Verū est, quod illa verba, *In virtute, &c.* possent etiā pertinere ad intrinsecum prædestinationis terminum, si intelligantur in hoc sensu, in virtute. i. cū potentia & potestate equali potentiæ, & potestati Patris. Et tunc cætera, quæ sequuntur ad sanctificationem, & resurrectionem mortuorū spectantia, sm actualem eorum exercitiū, extrinsecè se habent ad formalē prædestinationis terminum, intrinsecè vero, si cōsiderentur vt præhabita, & præcontenta in ipsa Christi potentia, & virtute. Hæc intelligentia familiaris semper fuit August. locis superius cit. & alijs quāplurimis. Ex Patribus Græcis Athan. in lib. de assumptione hominis apertissime eā probauit, vt ex verbis, quæ superius in hac q. retuli constare poterit. Et oēs fere Patres latini qui legunt *Prædestinatus*, huic interpretationi fauēt: sed præsertim Bern. loco cit. & Beda super hunc Paul. locum, quam intelligentiā sequuntur cū gl. ord. graues quidā sacrorū B. bliorum interpretes. Adamus. Carthus. & alij nō pauci. Ex scholasticis Authoribus fere omnes in hanc propendunt intelligentiā, quāuis eorū nonnulli non conueniant in modo explicato à S. Th. 3. p. q. 24. ar. 5. Sed in substantia oēs conueniunt in hoc, quod filiatio Dei naturalis rationem habuit ter-

Digitized by Google

termini in Christi prædestinatione. Videndi sunt Scholastici cum suo Magistro in 3.d.7.& 10.& Alex. Alens. 3.p.q.3.memb.2.& 3. Mars.3.p.q.2.ar.1.

Et hæc sufficiant dixisse ad prædicti testimonij S. Pauli intelligentiam habẽdam, ex quibus ad 5.& ult. argum. Respondetur, negando S.Th. doctrinam in nostra conclus. propositã, & in hoc dubio explicatã, non colligi ex prædicto Pauli testimonio. Quanta vero in nostra conclus. & S.Th. doctrina sit certitudo non facilè dixerim. Nam cum tot sint præfato testimonio à grauissimis Patribus interpretationes adhibitæ, durum apparet, graui censura coercere contrariam nostræ conclusionis sententiam. Sed nihilominus adeo hæc vltima intelligentia Paul. testimonij cõmunis est, & viris grauissimis probata, vt nõ possit non aliqua esse temeritas eam reijcere, & contrariũ nostræ conclusioni, quæ ei innititur, & in ea fundatur, docere. Ita videntur sentire Mag. Med. loc. cita. & alij docti moderni, quibus libenter assentior, & hactenus de isto dubio.

SECTIO IV. DVBITATIO III.

Vtrum prædestinatio Christi fuerit nostræ prædestinationis meritoria causa.

§.1. *Præmittuntur aliqua notab. pro intelligentia dubitationis.*

CVm omnia, quæ ad Christum vt hominem spectant, citra vllam eius iniuriam, imo & summa cum ipsius gloria, ad nostram possimus, imo & debeamus spiritualem vitã transferre, quod inter alios Patres plurimis & magnificis verbis Magnus Athanas. expressit, tum alias, tum præcipuè in lib. de incarnat. Christi: vbi inter alia inquit, Quod *tota natiuitatis, mortisq; Christi ratio ad nostri requisitionem, recuperationemq; spectat.* Et in lib. de incarnat. verbi sic ait. *Quapropter vilitatem, inopiamq; in se suscepit, vt nobis opulentiam suam largiretur: illius n. passio nostra est impassibilitas, illius mors nostra immortalitas, & illius fletus nostra lætitia, eiusq; sepultura nostra resurrectio est, illius baptisma nostra sanctificatio est, & illius vibices nostra est sanitas, nam vibicibus illius sanati sumus, & pax nostra illius disciplina, & illius ignominia nostra gloria est. Vnde gloriam petit in nostri gloriam, his verbis. Glorifica me pater gloria illa quæ apud te est, quam habebam apud te antequam mundus existeret: nos enim sumus qui in illo glorificamur, & illius descensus noster est ascensus.* Rationẽq; huius, paucis interpositis, subdidit. *Membra enim, inquit, illius sumus, & multa ista membra vnum corpus sunt, quod ipsum est ipsa Ecclesia, quemadmodum Apost. ad Gal. scribit, vos omnes non nisi vnum estis in Christo Iesu.* Hæc Athan. Cum hæc, inquam, ita se habeant, postquam de Christi prædestinatione nõnulla diximus in precedentibus dubijs, non aliud quam operæprettium faciemus, si hanc eandem Christi prædestinationem ad nos quoque, ad nostramq; prædestinationem in hoc tertio dubio transferamus. Nam qui natus est propter natiuitatem animarum nostrarum, & in destructionem spiritualis mortis nostræ mortuus est, cur non quoq; propter nostram prædestinationem prædestinatus censeri debet? Quod non aliud intel-lexisse crediderim. S. Atha. cum post verba superius citata, mox ita concludit. *Omnes igitur in se Deo commendat, ita quoque cum dicit Prouerb. 8 Dominus cõdidit me in primordio viarum suarum, de Ecclesia dicit, quæ in ipso conditur, non enim operator omnium creatura aut opus esse poterit, sed opus in operatore renouatur, prout Paulus indicat ad Coloss. 2. Illius opus sumus conditi in Christo Iesu.* Ecce quemadmodum Sanct. & Doctis. hic Pater æternam Christi prædestinationẽ, quam Spiritus sanctus Prou. 8. verbis illis Dominus *condidit*, seu *creauit me, &c.* declarauit, & expresit, ad Ecclesiam in Christo, vt in suo capite prædestinatam retulit. Et hoc quidem nõ nisi mirabili consequutione effecit. Nam postquam eximia eruditione docuit spiritualia bona, quæ ad nostram poterant prædestinationem pertingere, nobis per Christum euenisse, Theologico, grauissimoque discursu intulit, ipsam quoque nostram prædestinationem ad æternam prædestinationem Christi referendam esse, ita vt sicut humana Christi vita ob id nostra dicitur vita, quia tota vita nostra ex humana Christi natiuitate pendet, & ipsa temporalis Christi natiuitas in spiritualem & æternam vitam nostram fuit à Deo destinata; ita quoq; æterna Christi prædestinatio nostra prædestinatio merito censenda sit, quia prædestinatio nostra ex Christi prædestinatione pendet, & in eam tanquã in sui causam reducitur, & ipsa Christi prædestinatio in prædestinationem nostram, in eiusq; exequutionem profundissimo diuinæ sapientiæ consilio inuenta fuit, & instituta.

Nescio plane, an iste Magni Athanasij discursus illis placeret Theologis, qui huius Thomisticæ, imo & veræ Theologicæ consequutionis vim non callentes contemnunt, videlicet, Christus, seu Christi prædestinatio causa est omnium effectuum prędestinationis nostræ: ergo & est causa nostræ prædestinationis. Aduersus quos Theologos in præsentia nõ libet disputare, quia vt hanc negent consequentiam, multa immiscent ad ordinem cuiusdam generalis prouidentiæ spectantia: de quibus non nisi prolixa disputatione esset agendum, quam à nostro præsenti tractatu alienam esse iudicaui, & ob id ad lib. de origi. gratiæ reponendam duxi.

Quocirca in præsenti disputatione hãc consequẽtiam, & eius vim ex cõi Theologorũ doctrina præsupponamus, & supponamus non eo tendere disputationem præsentem, vt examinemus radicitus: num Christi prædestinatio causa fuerit prędestinationis nostræ, prout nostra prædestinatio designat actũ diuini intellectus, quo nos in æternam prædestinauit salutem, & gloriam. Superius breuiter insinuaui, quod si de actu prædestinationis secundum rem ipsã sermo fiat, haudquaquam res ista in dubitationẽ verti potest, nullus enim tam insanę mentis erit, vt dixit S.Th. qui vel leuiter fuerit suspicatus actum diuini intellectus creatam, aliquam habuisse causam. Si vero eadem æterna Dei prædestinatio, ea ratione consideretur, quatenus creaturas, idest homines prędestinatos respicit, nullam propriè causam habet, aut habere potest, nihil tamen repugnat, quod ex parte creaturarum aliqualis eius assignetur ratio, secundaria, nimirum, & minus principalis, vel, vt loquar formalius, quod diuina siue intellectus, siue voluntatis operatio, quatenus in aliquod bonum creatũ fertur,

fertur, sit ratio intellectui diuino homines prædestinandi, v.g. quod amor Christi, & meritorum eius fuerit Deo ratio prædestinandi homines: & in hoc sensu procedit nostra præsens quæstio, vel si mauis sensus q. est. Num Christi prædestinatio fuerit causa omnium effectuũ prædestinationis nostræ, siue inde summa cum formalitate sequatur, siue non sequatur, eam fuisse nostræ prædestinationis causam.

In huius dubitationis elucidationem, multa essent necessario dicenda, prolixaque foret texenda disputatio, nisi q. 5. ad eius finem explicatum dederimus, quo pacto Christus, & gloriam, & gratiam, & omnia quæ ad gratiæ consequutionem quidpiam nobis cõferunt, de iustitiæ rigore promeruisset: quare in præsentia decertandum non erit cum illis auctoribus, qui dixerunt, Christum non meruisse nobis, vel fidẽ, vel dispositiones remotas ad gratiam, vel quidpiam huiusmodi: sed supponendũ est eos falso in hac parte docuisse, & quod si aliud non obstiterit, minime negari poterit, Christi prædestinationem nostræ prædestinationis extitisse causam.

Sed & illud non possum breuiter non aduertere, non satis rationabiliter Lud. à Mol. loc. infra cit. ob id dixisse Christi prædestinationem non fuisse simpliciter nostræ prædestinationis causam, quia nõ meruit nobis ea bona, quæ ad naturæ ordinem spectant: etenim si de his bonis loquatur, quæ possunt habere rationem effectus prædestinationis nostræ, induuntque rationem mediorum ad finem ipsius prædestinationis assequendum, falsissimum est, id quod præsupponitur, Christum, scilicet nõ promeruisse nobis huiusmodi naturalia bona: nam certè meruit nobis illa quæcunque, & qualiacunque sint: nam meruit totũ illud, quod ingreditur prædestinationis nostri ordinem, sub eadem ratione qua ipsum ingreditur, quod neque prædictus auctor absolutè videtur negare: si verò de bonis naturalibus instituatur sermo, quæ præsuppositiuè tantum ad ordinem gratiæ prædestinationis se habent, fateor Christum hæc bona minimè promeruisse: sed hinc nullatenus inferri valet Christi prædestinationem non fuisse nostræ prædestinationis causam: quoniam hæc bona sic considerata non formaliter ingrediuntur nostræ prædestinationis ordinem.

His ergo prætermissis, præsens nostra disputatio in eorũ tantũ explicationẽ versabitur, quæ specialiorẽ difficultatẽ in hac dubitatione continẽt: sed priusquam argumẽta proponã, ex quibus tota quæstionis difficultas pendet, præsupponendũ est, in præsentia minimè disputari, de causa materiali, aut vero formali intrinseca: certum est enim Christum, aut prædestinationem eius nec materialem esse, neque formalem causam prædestinationis nostræ; vtraq; enim hæc causalitas magnam imperfectionem importat: strictè tamen de formali causa intrinseca loquor, quoniã minimè negare intendo Christi prædestinationem exemplarem causam esse prædestinationis nostræ, quam causam formalem esse extrinsecã, facilè ego cũ Arist. & peritissimis alijs Philos. concedo. Et quidem prædestinationem Christi exemplarem causam esse prædestinationis nostræ non multũ habet difficultatis, sed plurimum veritatis certissimæ, cum Pau. Rom. 8. dixerit, *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* Quæ conformitas non solum ad Christum, vt Deum, sed etiam ad ipsummet, vt hominem est intelligenda, vt nõ pauci ex grauissimis huius loci interpretibus adnotarunt.

Duæ aliæ supersunt causæ, finalis, videlicet, & efficiens, sub qua meritoria comprehenditur, de quibus hæc dubitatio difficultatẽ potest habere: sed de causa finali puto me satis dixisse in 1. art. præceden. q. 6. ex quibus constabit legenti, Christum prædestinatũ esse, vt esset finis non solum humanæ prædestinationis, sed & angelicæ: imo & totius constitutionis vniuersi: quæ res vt minimum in eo sensu vera debet cẽseri, quod licet ante decretũ prædestinationis Christi, Deus tam ordinem naturæ, quam ordinem gratiæ disposuerit, eo ipso tamen quod Deus Christũ prędestinauit, vtrumque ordinem, & naturæ, & gratiæ in ipsum, & in eius retulit gloriam: reuisat lector quæ ibi diximus, non enim animus est ab eis recedere: sed illis præsuppositis, ad vlteriora in hac disputatione progrediamur.

Ex quibus illud etiã poterit lector colligere, quod solet in dubitationem verti: num Christus primus sit prædestinatorum omnium prædestinatus, ex ibidem enim assertis certa deductione inferri poterit, Christum primũ esse omnium prædestinatorum, si de humana tãtũ prædestinatione loquamur: primus enim homo prædestinatus ipse Christus fuit, quod & in Scoti sentẽtia, & in S. Th. doctrina omnes tenemur fateri: si verò ad Angelos fiat cõparatio, non tam certum est, Christi prędestinationẽ antecessisse prædestinationẽ Angelorum; est tamẽ illud valde probabile, tantaq; probabilitate pollet, quãta modus ille, quem ibidem adhibuimus ad explicãdã S. Th. doctrinam: quo diximus decretũ prædestinationis Christi fuisse primum decretũ in genere finalis causæ, quod Deus habuit respectu omnium, quę per diuinã sapiẽtiam, & potentiam in tempore sunt efficienda, siue ad ordinem naturæ, siue ad ordinem gratiæ pertineant.

De causa ergo efficienti duntaxat pręsens instat disputatio; verum de efficientia physica satis diximus quæst. præcedenti art. 2. quocirca de causalitate meritoria superest in præsentia differamus. Num Christus ab æterno prædestinatus, causa fuerit nostræ prędestinationis meritoria.

§. 2. *Proponuntur argumenta pro parte negatiua.*

SEntentiã negatiuã suadeo primũ, his argumentis. Primo, Christus nõ fuit causa meritoria suę incarnationis, quod fuit à nobis in q. 5. demonstratũ: sed incarnatio Christi est potissimus nostræ prædestinationis effectus: ergo Christus nõ meruit oẽs effectus nostrę prædestinationis: & ex cõsequẽti neq; meruit prædestinationẽ nostrã. Minor probatur, incarnatio Christi (sub qua cõprehendimus passionem, & mortem, & omnia eius merita) fuit medium ordinatum ad nostram salutem, & gloriam, qui est finis prędestinationis nostræ, sed media ordinata ad finem nostræ prædestinationis, sunt effectus ipsius prædestinationis, eius virtute prędefiniti, & prordinati: ergo, &c.

Secundum argumentũ. Etsi contendat quispiam, incarnationem Christi non fuisse mediũ ad nostram salutẽ ordinatum, sed habere potius rationem cuiusdam vniuersalis causæ, nostrę salutis effectricis: non potest tamẽ negare quin fuerit maximũ Dei benefi-

Digitized by Google

cium, quod fuit à Deo in nostrã salutẽ collatum: sed omnia beneficia, quæ nobis data sunt à Deo, quibus peruenimus ad salutẽ æternam, sunt nostræ prædestinationis effectus: ergo, &c. Probo minorem, ex illa Augustiniana prædestinationis definitione, nimirũ, quod *est præparatio beneficiorũ Dei, quibus certissimè saluantur, quotquot saluantur.* Ergo omnia beneficia, de quibus affirmat propositio minor, sunt effectus diuina prædestinatione præparati, & dispositi.

Tertium argumentum. Applicatio qua Christus quoad efficaciam sua merita prædestinatis applicuit, effectus fuit prædestinationis ipsorum: hanc autem applicationem Christus non meruit, sicut neque sua promeruit merita: ergo Christus nõ omnes effectus nostræ prædestinationis meruit, & ex cõsequenti neque ipsam prędestinationẽ. Maior probatur, hęc causalis est falsa, Quia Christus sua merita efficaciter applicuit Petro, ob id Petrus est prædestinatus: hęc autẽ verissima, Quia Deus ab æterno prædestinauerat Petrum, idcirco Christus ei sua efficaciter applicuit merita: ergo ex vi prædestinationis nostræ, vt ex causa præordinante, & prædefiniente ortũ habuit prędicta meritorum Christi applicatio. Probo antecedens, Et primo, quod prior illarum propositio sit falsa, patet, quia si illa esset vera, cõcedendum foret, quod tota hominũ prædestinatio ex humana Christi volũtate tãquã ex primo principio orig. naia fuisset, illiq; essent prędestinati, & nõ alij, quibus Christus ex libera sua volũtate propria applicuisset merita: ita quod ex hac applicatione tota prædestinatio prodijsset, cuius oppositũ sacræ literæ insinuant manifestè, quoties totũ prædestinationis, & prędestinatorum negotium ad diuinũ propositũ, & ad beneplacitum diuinæ voluntatis reuocant. Quod verò posterior propositio sit verissima, probatur. Illius particularis applicationis humana Christi volũtas nõ est prima causa, ergo aliã priorem supponit, hæc autẽ alia esse nequit præter volũtatem Dei Petrum eligentis, & prædestinatis ad gloriam: ergo, &c. Confirmatur primo ex eo quod ipse Christus Ioan. 17. dicebat, *Ego pro eis rogo, quos dedisti mihi.* Oratio autem qua hic Christus orauit, fuit efficax; nam, vt ex textu liquet, orationẽ istam non pro omnibus fudit Christus: ergo electio Dei circa prædestinatos præcedens, qua Deus ipsos prçelegit, vt membra Christo capiti perseueranter incorporanda, fuit causa ob quam Christus pro ipsis specialiter oraret, & sua eis applicuerit merita.

Confirmatur secũdo. Applicatio meritorũ Christi facta Patribus antiquis, nõ fuit ab ipso Christo facta, sed immediatè ex Dei voluntate: sed illa applicatio maximè attinuit ad prędestinationẽ illorum, fuitq; vnum ex præcipuis beneficijs, quæ ipsis Deus ad ęternam salutem assequendam contulit: ergo Christus non fuit eorum prædestinationis causa. Et eadem ratione dicendum erit, non fuisse causam prædestinationis aliorum hominum: eadem enim de omnium hominum prædestinatione habenda est ratio.

Quartum argumentum. Quod Deus in particulari hunc hominem prędestinauerit, & ad æternã vitam elegerit, non ex volũtate Christi, neque eius meritis, sed ex sola Dei voluntate ortum habuit: sed ad prędestinationem per se pertinet hæc particularis electio, quo isti homines in particulari præ cæteris fuerint electi: ergo Christus non meruit hominum prędestinationem. Antecedens probatur, & primũ de meritis sic ostendo: Merita Christi æqualiter se habuerũt ad omnes homines; pro omnibus enim Christus passus est, & mortuus: ergo ex meritis Christi non potest sumi ratio illius particularis præelectionis, qua vnus præ alio, ad vitam fuit æternã electus. De voluntate iidem probatur: Christus inquantum Redemptor, secundũ se ęqualiter se habuit ad omnes, nam vnum, & idẽ pretium pro omnium libertate exhibuit: ergo cum voluntas Christi, fuerit Redemptoris voluntas, non potuit ex ea prędicta electionis diuersitas promanare.

Confirmatur primo ex illo, quod dicebat Christus Patri Io. 17. *Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo, tui erant, & mihi eos dedisti.* Duo sunt in his verbis ponderanda: Alterum, quod Christus fatetur, Patrem ei discipulos dedisse, qui omniũ electorum personã gerebant, quo autem alio modo dedit, nisi quatenus illos prælegit ceteris, & Christo vt membra capiti incorporauit? Alterũ est, quod Christus similiter fatetur, quod electi, quos ipse accepit, prius fuerant Patris: *tui*, inquit, *erant*, &c. non autem alia ratione erant Patris, secundum eum modum, de quo loquitur Christus, nisi propter specialem electionem, qua ipsos præ alijs ad vitã elegit.

Confirmatur secundo ex illo Matth. 20. *Sedere autem ad dexteram, aut sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo:* regnum esse quibusdam hominibus specialiter paratum, ipsam prędestinationem, & specialem præelectionem ipsorum ad vitam æternam designat.

Quintum argumentum. Quod Deus in particulari præordinauerit media singularia, & determinata: quibus prędestinati ad ęternam perueniant vitam, non à Christi voluntate processit, sed ex solo Dei beneplacito. Quod non obscurè videtur colligi ex illo Pauli ad Ephes. 2. *Creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus:* ergo non omnia, quæ ad nostram prędestinationem pertinent, ad Christi merita, ad eiusque voluntatem sunt referenda, & ex consequenti Christus non est meritoria nostræ prædestinationis causa.

In oppositum est, quod dicit Paulus ad Ephes. 1. *Prædestinauit nos in adoptionem filiorum.*

In hoc dubio illud primum supponendũ est, nos in presentia nõ de prędestinatione in communi loqui, vt ad Angelos, & homines se extendit: ex dictis enim quest. pręced. dubio vltimo constat, Christum non fuisse causam meritoriã prædestinationis Angelicæ, probauimus enim nullatenus eis gratiam, & essentialem gloriam meruisse: quocirca de solis hominibus disseritur, & agitatur hæc præsens difficultas.

Secundo supponamus oportet, quod in pręsentia pro eodem reputatur Christi prædestinationem causam esse nostræ prædestinationis meritoriã, & quod Christus sit meritoria nostrę prędestinationis causa, vnde indifferenter vtroque dicendi modo in huius quęst. progressu vtemur, nam eadem prorsus est difficultatis ratio. In qua difficultate diuersa Theologorum reperies arbitramenta: nam licet omnia ad duas reducantur sententias, quarum altera affirmat, & altera negat, diuersitatem tamen in modo explicandi reperimus, ex qua explicationum diuersitate diuersas opiniones confingere necessarium est.

§. 3.

§. 3. *Proponuntur Theologorum sententiæ.*

Est igitur prima sententia, quæ absolutè negat, Christum fuisse meritoriã nostræ prædestinationis causam, ita censent illi omnes Theologi superius in quæst. 5. citati, versus eius finẽ, qui putauerunt Christum non meruisse nobis fidem, aut dispositiones ad gratiam; & loquuntur sanè cõsequenter, nam si nõ meruit omnes prædestinationis effectus, neque ipsam potuit prædestinationem promereri.

Secunda sententia docet in alio extremo, Christi prędestinationem esse simpliciter nostrę prędestinationis meritoriã causam, promeruisseq; Christum prædestinatis vninersos suę prędestinationis effectus, ita docẽt S. Th. 3. par. q. 24. art. 4. & in 3. dist. 10. q. 3. quęstiunc. 3. S. Bonau. ead. dist. a. p. q. 2. Durand. ead. dist. q. 3. Albertus Mag. ibi art. vlt. Palud. q. vltima, Andreas à Vega lib. 4. in Conc. Trid. c. 5. Alex. Alen. 3. par. q. 3. memb. 5. & ex S. Th. discipulis non pauci, quibus nouissimè accessit Medina 3. par. q. 24. art. 4. Ex illis Theologis, qui Christum ante peccati prępuisionem prædestinatum esse censuerunt, huic adhæserunt sententiæ, quamuis Scotus in contrariam visus sit inclinare in 3. dist. 19.

Tertia sententia dicit duo: Alterum est, Christus per sua merita nõ fuit causa prædestinationis nostrę quoad integrũ supernaturalem eiusdem prædestinationis effectum. Hoc assertum probant ex eo, quod Christus non meruit incarnationem suam, quæ, vt Aug. lib. 1. de præd. sanct. c. 15. docuit, ex nullis promanauit meritis, neque verò propria merita promeruit: quæ duo, effectus sunt prædestinationis nostræ. Alterum verò est, Christus causa fuit nostræ prædestinationis meritoria, quoad omnes effectus alios supernaturales, siue intrinsecè aliquid in prædestinatis ponant, vt fides, gratia, dispositiones ad gratiam, auxilia preuenientia, &c. siue extrinsecè coadiuuent ad ęternæ vitæ consecutionem, vt miracula, pręedicatio Euãgelij, orationes sanctorum: vt oratio, qua S. Stephanus impetrauit Pauli conuersionẽ, & qua B. Monica filij sui Augustini auocationem ab hæresi Manichæorum, & conuersionem ad veram Christi fidem, & Ecclesiam, &c. Non desunt Theologi, & quidem non pauci, qui merita Christi coarctant ad effectus supernaturales, qui in prædestinatis aliquid intrinsecũ ponunt: sed hi audiendi non sunt, iniuriã enim irrogãt præclarissimis Christi meritis, & infinito eorum valori; horum Theologorum sententiam promptũ erit refellere legenti, quæ diximus supra q. 5. art. 3. dubio vltimo, quare de ista sententia neque verbum addam vllum. Sed ad tertiam hanc redeamus opinionem, quæ graues habet patronos. Inter nouiores Theologos eam nouissimè in lucem edidit Ludouicus à Molina in libro, qui inscribitur Concordia lib. arb. cum gratiæ donis q. 23. a. 4. & 5. disput. 2.

Quarta sententia tria dicit: Primum, Christus meruit dilectionem, qua Deus omnes prædestinatos efficaci, & absoluta volũtate dilexit ad æternã vitam. Patet, quia Christi merita preuisa fuerũ à Deo prius rationis ordine, quàm absoluta voluntate aliquos homines in particulari ad æternam vitam diligeret: ergo ex amore Christi, & ex vi meritorum eius ipsos dilexit. Patet hæc consequentia, quoniam Christi merita ob sui amplitudinem, & infinitatem extendere se potuerunt ad hoc dilectionis efficacis bonum promerendum.

Secundum dicit, Christus non meruit electionem prædestinatorum, secundum quod fuit electio, qua isti in particulari sunt ad vitã præ alijs electi. Patet, quia huius prælectionis, nulla vt inter arguẽdũ dicebamus, ex ipsis Christi meritis ratio potuit assumi.

Tertium tãdem dicit, quod absolutè fateri debemus, Christum causam fuisse meritoriam prædestinationis nostræ. Hæc sententia sic exposita colligitur ex Franc. Cart. lib. de prædest. discursu 11.

Ad has sententias reducuntur aliæ, si quæ sunt in hac difficultate, & inter soluendum argumenta adnotabimus alia quæ occurrerint, in quibus à semetipsis dissentiunt Theologi, ij præsertim, qui suo iure debent in scholis Theologorum audiri.

Ad huius controuersiæ decisionem præsupponendum est ex 1. par. q. 23. prędestinationem actum esse diuini intellectus practici, quo efficaci directione in finem ex voluntate participata prædefinit, & præordinat media, quæ ad finis assequutionẽ sunt necessaria: & per quæ media prędestinatus infallibiliter finẽ assequetur vltimum: præsupponit autem prędestinatio ex parte voluntatis duos actus circa prędestinatũ. Primus est dilectio, qua Deus ipsũ absoluta, & efficaci volũtate ad vltimum bonũ ęternam. s. vitã dilexit. Secundus est electio, qua prę alijs is, qui prędestinandus est, eligitur ad æternã vitam, ita quod Deus quasi spretis, & contemptis alijs hominibus non prædestinandis, eos, qui prædestinandi sunt, speciali beneuolentia prosequitur, ipsosq; ad vitam æternam eligit; non quod in ipsis reperiat specialis electionis, & prędestinationis causam, sed cum omnes in eadem forte constitutos videat, illos tamen relinquit, & hos spontanea voluntate assumit, ita vt prælecti non possint non cum Regio Vate dicere: *Domini est assumptio nostra, & Sancti Israel Regis nostri*. Expendendum est illud verbum, *Domini*, denotat enim assumptionem, & prælectionem à Deo factam in prædestinatis, vt à vero bonorũ cęlestium Domino, qui nulli faciens iniuriã, potest de suo facere quicquid ei placitũ fuerit, ita quod ijs cum effectu cęlestem vult gloriã cõferre: alios verò in perpetuũ à cœlesti regno, gloriosisq; sedibus elongatos, & exules permanere permittit. Hic comparatiuã electionem, qui est proximus actus ex parte voluntaris ad prędestinationem, quæ, vt dixi, actus est intellectus, designauit Paul. Rom. 9. in illa celebri comparatione inter duos fratres Iacob, & Esau facta, quã ex Malach. c. 1. desumpsit: *Cum nihil*, inquiens, *boni, aut mali egissent, non ex operibus, sed ex vocanti dictum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.*

Hinc sequitur, quod ad examinãdam propositam in hoc dubio difficultatem, num. s. Christus nostræ fuerit prædestinationis causa, non est necesse explicare, & definire, an Christus causa fuerit meritoria dilectionis prędestinatorum: nam etsi supponamus nullatenus ad Christum electionẽ, seu dilectionem prędestinatorũ attinuisse, adhuc cõmodè saluari posset, ipsum fuisse meritoriã nostræ prædestinationis causam: si meruit omnia media, omniaq; supernaturalia beneficia, quæ Deus actu prædestinationis disposuit, & in particulari prædefiniuit, vt per ipsa, & ex ipsis cum effectu æternam salutem consequamur: vnde

in hoc dubio, non tam de dilectione, & electione prædestinatorum, quàm de eorum prædestinatione instituitur sermo; sed dicemus tamen de omnibus ad doctrinæ complementum, etsi compendiosiori qua potuerimus resolutione.

Sed est prætetea aduertendum, quod ante prædictos quos annumerauimus volūtatis actus, qui ipsum prædestinationis actū anteuertunt, aliam operationē diuinæ voluntatis ratione à prædictis distinctā, commentantur grauiores Theologi, ex qua veluti à primo semine, primoq; initio, totus inchoauit prædestinationis ordo: fuit autem hęc operatio, illa voluntas qua Deus absolutè voluit, non totam humanā deserere naturam, & in perpetuum æterna vita priuatam relinquere, sed voluit potius illi sufficiens remedium afferre, & parare, quo posset ad tantum supernę felicitatis bonum & assurgere, & peruenire, nisi per ipsam steterit. De hac voluntate conueniunt communiter Theologi, eam minimè ad Christi merita spectasse: quoniam ex ea ortum habuit incarnatio Christi, qua ratione Christus in remedium peccati, & in reparationem humani generis, prædestinatus fuit in carne venturus; quocirca hæc voluntas ad solam Dei misericordiam, ad eiusque voluntatem duntaxat est reducenda. His suppositis.

§.4. *Prima conclusio.*

Absolutè concedendum est, Christum meruisse prædestinationem nostram. Probatur primo ex illo Pau. ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionē, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate.* Hęc Pauli verba duo nobis insinuāt, sine explicāt: Alterum, quod Deus in Christo nos elegerit, & quod electio ratione prędestinationē anteuertens in Christo fuit, & in virtute meritorū eius. Alterum verò, quod media quibus peruenienduū est ad ęternam vitam, ex Christo, & eius meritis sunt habenda: hoc enim secundum designant verba illa, *vt essemus sancti*, &c. sanctitas enim vera ex charitate proueniens, vniuersa media quibus ad æternā vitam disponimur, comprehendit. Probatur secundò ex verbis immediatè sequentibus in eodem capite: *Qui prædestinauit nos in adoptionē filiorum per Iesum Christum in ipsum*, illa dictio *in*, finalem importat causam; fuit enim Christus nostræ prædestinationis finis: illa verò particula *per*, causam denotat meritoriā, quod ex Conc. Trid. sess. 6. c. 6. facilè erit colligere: nam cum Christum causam esse nostræ salutis meritoriā sancta Synod. docere intenderet, vtitur hac particula *Per, Per redemptionem*, inquit, *quæ est in Christo Iesu*. vnde grauissimi Auctores, per Christum, ita interpretantur, idest, per Christi merita, sic Athanasius, sic Augustinus, sicq; S. Thomas, Caietanus, & alij nō pauci. Et quod de tota prædestinatione, & non de aliquo particulari eius effectu hæc Pauli testimonia sint intelligenda, patet: Primum, quia Paulus vbicunque de prędestinatione, aut diuina electione loquitur, his nominibus .f. prædestinatione, & electione, totū complectitur prædestinationis nostrę negotiū. Ad Rom. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit*, &c. vbi continuò subiunxit, quasi explicans id totum quod prędestinatio virtute cōplectitur, *Quos prædestinauit, hos & vocauit, quos vocauit, hos & iustificauit, quos autem iustificauit, hos & magnificauit*; in quibus verbis omnes prędestinationis effectus à primo vsque ad vltimū cōprehendit. Deinde idipsum colligitur ex ijs, quæ Paul. mox addidit in cit. testimonio ad Eph. 1. *Secundum*, inquit, *propositum voluntatis suæ*. Prędestinationē nostram, quā per Christum esse dixerat, ad ipsam diuinę voluntatis propositū, his verbis immediatè subiunctis reuocauit. At certum est, quod non particularis quispiā effectus, sed totus ipse prędestinationis ordo ad propositū diuinæ voluntatis pertinet: ergo totū etiam prædestinationis negotium, ex mēte Pauli, Christi meritis est tribuendum. Confirmatur, si nō de tota prędestinatione, sed de quibusdam eius effectibus prædicta Pauli verba essent intelligenda, seqneretur, quod non soli Christo cōpeteret causam esse prędestinationis humanæ, sed etiā cōcedi posset, quod vnus homo causa est aliquando prædestinationis alterius, v.g. quod S. Stephanus fuit causa prædestinationis Pauli, & S. Monica prædestinationis Augustini, quoniam meruerunt aliquem effectum ad prædestinationē pertinentem, vt superius dicebam; at consequens non est admittendum: ergo, &c.

Secundo probatur conclusio. Christus meruit nobis omnes effectus prædestinationis nostrę, meruitq; omnia media quibus ad salutem prædestinati perueniunt, vt ex his, quæ diximus q. 5. versus finē superest manifestum. Et ex illo loco Paul. ad Ephes. 1. *Qui benedixit nos omni benedictione spirituali in Christo*, & ex alijs plurimis scripturæ sacræ testimonijs ibidem deduximus: At qui meretur omnes effectus prædestinationis, totum ipsum integrum prædestinationis ordinem meretur: certè si Petrus omnes eos sibi meruisset prædestinationis effectus, quos ei Christus promeruit, absolutè diceretur suæ prædestinationis causa. Confirmatur ex eodem illo Paul. testimonio. *Qui benedixit nos in Christo, omni benedictione spirituali*. Prædestinatio est potissima spiritualis benedictio, qua Deus nos benedixit: ergo in Christo, & per Christum nos prædestinauit: alias enim si potissima benedictio nobis fuit sine Christo concessa, non debuisset Paul. vti illa vniuersali loquutione, inquiens, *Benedixit nos omni benedictione spirituali in Christo*. Hanc benedictionem de qua loquimur, per Christum fuisse nobis communicatam, deduxerunt non obscurè ex hoc testimonio grauissimi Patres in eius expositione. Athan. Hiero. Chrysost. Theoph. & August. lib. 1. de præd. sanct. c. 17. & 18.

§.5. *Secunda conclusio.*

Christus meruit nobis dilectionē efficacem, qua nos Deus in vitā æternam dilexit. Hæc dilectio prędestinationē antecessit in Dei voluntate, vt explicuimus in his, quę ante primā conclusionē adnotauimus. Non loquimur in hac conclusione de actu ipso diuinæ voluntatis entitatiuè sumpto, sed respectiuè ad nos cōsiderato, vt à principio huius dubij animaduertimus, idq; asserimus præsenti cōclusione, Deum ex amore Christi, & præuisione meritorum eius homines prædestinandos amasse, & efficaci voluntate eis voluisse gloriā conferre: vt Christi mēbra essent, & fratres, essetq; Christus eorum caput, & in multis fratribus primogenitus. Probatur ergo conclusio, primo ex illo Pauli testimonio sæpè pro conclusione præcedenti citato, *Elegit nos in ipso*, &c. vbi Paulus

loqui

loqui de efficaci electione nulli potest esse dubium, nam sequentia verba. *ut essemus sancti, &c.* id manifeste indicant, quod & nonnulli ex Patribus ad finem concl. praece. cit. super eundem locum animaduerterunt speciatim Aug. quod autem ille modus dicendi, *Elegit nos in Christo*, meritoriam causam denotet, patet, tum ex similibus verbis, quibus vtitur Paul. in eodē cap. quæ sine dubio meritoriam denotāt causam, *gratificauit nos*, inquit, *in dilecto filio suo*. Constat. n. ex Conc. Trid. sess. 6. c. 7. Christum meritoriam causam esse gratificationis nostræ, & certe communiter Patres dum hoc testimonium versant; de causa meritoria illud interpretantur, quamuis neque causam finalem negent. Secundo probatur ex illo Ioa. 17. *dilexisti eos sicut, & me dilexisti*, inquit Christus, quę verba tractans Hyer. 2. contra Iouinia. inquit, *Ideo nos diligit, quia filium dilexit pater*. Ecce dilectio filij ratio fuit diuinę Patris voluntati, diligēdi nos, quod aūt fuerit ratio ad causam meritoriā pertinēs, patet, quia Pater dilexit filium, non vtcūq; sed vt Redemptorem nostrum, & auctorem salutis & fidei nostrę, & quatenus pro nobis satisfecit, & nobis meruit: placuerūt. n. Patri, & Christus, & omnia eius opera; ergo non potuit ibi non interuenire rō meriti respectu dilectionis nostrę. Probatur pręterea ex illo 2. ad Thim. 1. *Vocauit nos vocatione sua sancta, secundum propositum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo ante tempora secularia*. Hoc autem propositum, & hæc gratia quæ ante tempora secularia in diuina extiterunt voluntate, ipsam Dei electionem seu dilectionem important, qua nos Deus efficaciter ad æternam vitam elegit.

Ratione probatur conclusio. Christi merita fuerit præuisa à Deo, antequam in particulari homines prædestinandos ad vitam æternam amore efficaci diligeret. Sed Christi meritis debebatur, vt Deus ipsum Christum non relinqueret solum in cælestium bonorum possessione constitutum, sed ei fratres, & cohæredes adiungeret, quibus ipse vt primogenitus, & Dominus præficeretur: ergo ita credendum est de facto contigisse, quod Deus intuitu meritorū Christi, eos omnes qui tandem prædestinati fuerunt, absoluta voluntate ad ęterna bona, & elegit, & dilexit. Confirmatur, quoniam ita dicere nihil derogat gratiæ, liberalitati, & misericordiæ diuinæ, quam cum hominibus vsus fuit in efficaci electione eorū, & dilectione ad æternam salutē, quod ex multis, quæ diximus ad fin. q. 5. constare poterunt, & ex alia parte hoc dicere, præclaram affert Christo, vt homini dignitatē, & gloriam; ergo rationabile est ita & sentire & dicere, pręsertim cū & nobis sit quoque maxime gloriosū, nā quod propter Christū caput nostrū, & primogenitum fratrem, vniuersa nobis euenerint bona, valde est nobis honorificum, & gloriosum.

Sed ad exactiorem conclusionis intelligentiam, aduertendum est, quod cum dicimus Deum elegisse prædestinatos ad vitā, dupliciter potest hæc electio considerari. Primo per respectum ad gloriam tantū, ita quod prædestinati eatenus duntaxat electi dicantur, quatenus voluit eis Deus illum vltimum, & excellētem finem conferre, in quo sensu etiam si Deus omnibus hominibus absoluta voluntate, & efficaci hoc tantum voluisse bonum, diceretur elegisse omnes homines ad vitam æternam, quoniam omnia, quæ ad finem referūtur habent rationem mediorū, atque adeo eorum volitio ad finem electio censetur, & in hoc sensu coincidunt electio, & dilectio hominum ad æternam vitam, & de ista electione, & dilectione præsens conclusio à me fuit statuta. Secundo modo potest considerari electio prædestinatorum, nō solum respectu æternę vitæ, sed etiam respectiue ad alios homines, quos Deus ad excellentiam hoc bonum efficaci voluntate non dilexit, sed decreuit permittere eos deficere, & à medijs, & à fine tantoque bono in ęternū priuari: qua ratione prędestinati fuerūt præ illis ad vitam electi, & diuina prælectio hoc modo considerata, induit formaliorem electionis rationem. Electio namque formalissime sumpta non solum est mediorum ad finem, sed quamdam comparatiuam pręlectionē inter ipsa media denotat, ita quod vnum medium alteri pręferatur in ordine ad finem, & vnum pręaltero eligatur, in hoc posteriori sensu non procedit nostra conclusio, & seq. concl. hunc versabimus sensum, iuxta quem vocabimus dilectionem prędestinatorum electionem comparatiuam, vt non sit necesse amplius ad hanc distinctionem recurrere.

§. 6. Tertia conclusio.

CHristus meruit electionem comparatiuam prędestinatorum, nō materialiter, sed formaliter sumptam. Hęc conclusio aduersatur quartæ opinioni, quæ videtur totaliter à Christi meritis hanc comparatiuam prædestinatorum electionem excludere: sed non est admodum facile nostram hanc conclusionem explicare, & tueri, nam multa vrgent aduersus illam in fauorem quartæ sententiæ. P[illegible], q Paul. ad Eph. 1. in testimonio citato, simul prędestinationem nostram Christi meritis tribuit, & propositio voluntatis diuinæ, quod non alia ratione factum esse videtur, nisi quoniā ipsamet dilectio, qua Deus nos ad ęternam vitam propter Christi merita efficaci voluntate dilexit, qua ratione fuit comparatiua electio, ad ipsum Dei beneplacitum, eiusque voluntatis propositum poteit duntaxat referari. Deinde pugnat illud Ioan. 17. vbi Apos. prędestinatos dicit sibi datos à Patre, quod non ob aliud dictum esse apparet, nisi quia prædicta illorum electio, non ex ipso Christo, & eius meritis ortum habuit, sed ex sola patris voluntate, qui eos prę alijs ad vitam elegit. Ob quam causam, & ipse Christus Math. 20. dexteram, aut sinistram sedem in regno cęlesti conferre, non sibi adscripsit, sed soli paternæ potestati detulit. Ad idem pertinet illud Isai. *Ecce ego, & pueri mei quos dedit mihi Dominus*. Quem locum Paul. ad Hebr. in persona Christi dictum esse interpretatur. Fauent August. tract. 106. in Ioa. & Chrysost. hom. 80. in Ioa. Qui Patres non obscure insinuant, ob prędictam paternę voluntatis dilectionem, prędestinatos dici datos Christo à Patre. Denique & illud non parum vrget: quod non satis rationabiliter affirmari videtur, quod totum negotium prędestinationis, & prędictę electionis hominum, non primum in diuinam, sed in humanam Christi volūtatem reuocetur, ita quod diuina voluntas eos homines prętulerit alijs, ad ęternæ vitæ consequutionem, quos ipsa humana Christi voluntas primū prętulit. Sic adeo, vt initium huius com-

comparatiuę electionis ex humana Christi voluntate fuerit desumptum. Hęc & alia huiuscemodi quæ tam illam opinionem corroborant, & nostram videntur labefactare conclusionem, quam tamen vt tueantur quidam doctissimi in hunc modum interpretentur, videlicet, quod quemadmodum Deus in ordine naturę, prima est, & vniuersalissima omnium effectuum causa, nullum tamen in his inferioribus naturalem producit effectum, nisi dependenter à causis secundis, non quod ipsa sua virtute, & influxu à secundis causis pendeat; sed quod ita disposuit naturalem effectuum causalitatem, vt ipsius primę causę concursus non aliter attingeret effectuum naturalium productionem, quam vt prius accommodatus ad causas secundas, & earum concursui attemperatus, & quasi modificatus in ipsis causis secũdis, quod totum fecit Deus, vt assumendo secundas causas, vt sibi coadiutrices, & ipsas, & totum naturę ordinem summopere dignificaret. Ita, inquiunt, in ordine gratię, Deus prima simpliciter, & vniuersalissima causa nullum erga prędestinatos influxum habere voluit, nisi per Christum, & eius merita: ita vt esset Christi meritis accõmodatus, & veluti modificatus in ipsis priusquã ipsos prædestinatos pertingeret. Cõstituit.n. Deus Christũ, vt causam vniuersalẽ, & excellentem suorum meritorum radijs fulgentem, & virtute supra totũ gratiæ ordinem prædominantem: solẽ namq; iustitię ipsum in Ecclesię effecit, eximiaque cum excellentia toti cęlesti orbi præposuit.

Hæc tamen interpretatio, & nostræ conclusionis intelligentia, præclare accommodatur toti humanæ prædestinationis negotio, secundum exequutionis ordinem consideratio: ad illam tamen comparatiuã prædestinatorum electionem, quæ non ad exequutionis, sed ad intentionis ordinem spectat, qua ratione accommodari possit, ego plane non video. Ibi.n. nullus intelligitur influxus, qui possit in causa secunda accommodari, & modificari, nam inquiro, an sm̃ aliquem modum Christi merita concurrant ad illã determinatam comparatiuam electionem, prius ordine rationis, quam diuina voluntas talem electionem attingeret; vel potius totus meritorum Christi concursus intelligitur tali voluntatis Dei actione posterior. Primum videtur impugnare sufficientissime argumentis insinuatis pro quarta sententia, neq. videtur colligi posse ex similitudine adducta ex ordine causarum naturalium, qui nullatenus pertinet ad intentionẽ Dei, sed ad actualẽ exequutionẽ dũtaxat. Secundum vero videtur pugnare cum nostra cõclusione, & sententiam quartam confirmare.

Igitur his omissis, ad eruendum nostræ conclusionis sensum eius verbis insinuatum reuertamur, in qua id volui dicere, negari non posse, quin comparatiua illa prædestinatorũ electio, si pure materialiter consideretur .i. prout fuit huius hominis. v.g. Petri electiua, & illius, v.g. Pauli cõtentiua, non ex Christi voluntate, & eius meritis, sed ex sola Dei voluntate immediate processerit, nam quod Christi merita Petro applicaretur, & non Paulo: ex ipsis meritis desumi non potuit, sed nihilominus id affirmauerim in conclusione, quod istamet comparatiua electio formaliter considerata, ex meritis Christi ex eiusq. voluntate dimanauerit (more nostro loquimur cum dimanationis, aut processionis terminis vtimur) hoc aũt in eo consistit, quod priusquam Deus in particulari Petrum præ Paulo ad vitam elegerit, voluerit q; merita Christi Petro cum efficacia prodesse, quã efficaciã denegauit Paulo: præuiderat ipsa merita Christi, quibus Christus meruerat, quod etsi non oẽs homines eligerentur, vt ex vi eorundem meritorum, æternam cum effectu assequerentur vitam, eo quod diuinæ prouidẽtiæ rõ non patiebatur, neq; eius erat suauitati consentaneum: aliqui tñ in particulari desi gnarentur homines, in quibus eadẽ ipsa Christi merita suum effectum sortirentur, ne ipse Christus maneret solus, esset q; redemptor absq. vllis efficaciter redemptis, & sine saluatis cũ effectu hominibus, relinqueretur Saluator, vt ex Iren. q. præc. du. 1. retulimus, vnde cum intelligemus diuinam voluntatẽ applicari ad prædictam comparatiuam electionem, vere, & sine improprietate dicimus talem applicationem prouenisse ex Christi meritis, quæ ipsam exigebant; atq. adeo non immerito ipsa comparatiua electio formaliter considerata in ratione electionis cõparatiuæ Christi meritis: & eorum virtuti tribuitur, quamuis vt materialiter talem, aut talem hominum electum attigit, soli libertati voluntatis diuinę possit adscribi. Afferamus exemplum, quod nõnullam, etsi deficientem, præseferat huius rei similitudinem. Cũ dominus seruo suo tradidit pecunias, vt eas inter pauperes ciuitatis distribuat, pręuidens non posse ad omnes pauperes summam illam pecuniarum pertingere, libere ipsius serui voluntati relinquit, vt in particulari eligat pauperes, quibus distribuat traditam sibi pecuniam. Certum est, quod singularis illa pauperum electio, materialiter sumpta, nõ domino, sed seruo tribuenda est. Cęterum formaliter ad voluntatem tandem domini reuocatur, quia seruus in virtute voluntatis domini præcipientis, vt aliquos eligeret pauperes, & ex facultate erogandi eleemosinam sibi commissam à domino, ad prędictam singularem electionem faciendam se applicuit. Secludamus imperfectionem, & illis seclusis apparebit in exemplo accomodata ad nostrum intentum similitudo. Diuina.n. voluntas non aliter se applicuit ad illam comparatiuam electionem faciendam nisi quasi præmota à Christi voluntate offerente sua merita, vt in aliquibus efficaciam sortirentur; & præuisis ipsi Christi meritis, quæ sunt spirituales diuitiæ, quibus Deus homines pauperrimos mire ditauit, & in cęlesti regno opulentissimos ciues effecit. Vnde sicut in exemplo posito pauperes quibus applicaretur eleemosina, non soli seruo qui eos præ alijs elegit, gratias tenerentur referre, sed & domino; non solum quia ab ipso diuitiæ emanarunt, sed & quia prima fuit motiua illius pręelectionis causa sm̃ formalem eius rõnẽ, ita & nos debemus Christo electionem nostram etiã comparatiuam, quia fuit modo ex posito quasi motiua causa electionis huius, quo circa prædestinatio nostra non solum quoad exequutionem, sed ẽt quoad intentionem Christo est tribuenda. Posuit.n. pater in Christi manibus omnia quæ ad nostram salutem pertinẽt, & quæ ad intẽtionẽ, & quæ ad exequutionẽ spectant, vt ex c. 13. Io. colligitur, atq. adeo oĩa Xpo, & eius meritis pdestinati debẽt, etsi tãdẽ vniuersa ad ipsũ Dei beneplacitũ sint referẽda, quatenus sic Deus dilexit mũdũ, vt filiũ suũ vnigenitum daret, vt oĩs q credit in ipsũ nõ pereat, sed habeat vitam ęternam.

Illa

Illa argumenta, quæ dudum informauimus in fauorem opinionis quartæ solutionem habent sufficiẽtissimam, ex eo quod comparatiua prædestinatorum electio materialiter considerata diuinę tantum volũtati est tribuenda, cuius ratione verificantur satis illa omnia, quæ in prædictis argumentis adduximus.

§. 7. *Quarta conclusio.*

EX eo, quod Christus neque suam incarnationẽ neque sua merita vllatenus promeruerit, non bene colligitur ipsum non esse totius nostræ prædestinationis causam. Oppositum docuit opinio tertia, sed authores opinionis secundæ hanc conclusionem constantissime affirmant: & probatur. Incarnatio Christi, eiusque merita non sunt effectus prædestinationis nostræ, neq. intrant ordinem ipsius prædestinationis, sed habent rationem causæ tenentis se ex parte Dei prædestinantis, & ipsam prædestinationẽ exequentis: ergo ex eo, quod Christus suam incarnationem suaque merita non meruerit, non idcirco cũ aliqua limitatione debet vocari nostræ prædestinationis causa, cum vere meruerit omnes nostræ prædestinationis effectus, imo vt ex dictis constat, amor quo Deus Christum dilexit, & in eius meritis complacuit, ipsaque in ratione meritorũ acceptauit, fuerit diuinæ voluntati ratio diligendi, & eligendi prędestinatos ad vitam, & ex cõsequenti, fuerit & ratio diuino intellectui practico ipsos formaliter prædestinandi. Antecedens probatur. Christus cum suis meritis præmissus est à Deo prius ordine rationis, quã [...]quã tractaret de prædestinatorum electione, & de formali ipsorum prędestinatione, nam quamuis, nostro loquẽdi modo, Christi prædestinatio ortum habuerit ex voluntate, qua Deus voluit mederi humano generi, ipsumq. a peccati miseria reparare, & etuere. Hæc tamen voluntas non fuit actus prædestinationis, neq; formaliter ad prædestinationem pertinuit, sed antecedenter se habuit, & pręsuppositiue: quoniam non aliquem vel aliquos in particulari homines attigit, sed in communi ipsum totum respexit humanum genus. Cum ergo Christus cum suis meritis extra totũ nostræ prædestinationis ordinẽ pręintelligatur præsuppositus, sicut & ipsa Dei prædestinãns voluntas: ex eo quod Christus suam prædestinationem, suam incarnationem, suaq. merita non promeruerit, inualida prorsus deductione colligitur, ipsum non simpliciter, & absolute, & modis omnibus nostram non meruisse pręde stinationem.

Soluuntur argumenta proposita initio dubitationis.

EX præiactis conclusionibus, ex præsuppositaq; doctrina, promptum erit cuique argumenta in partem negatiuam proposita exactis solutionibus [...]ere, & primum quidem argumentum non eget [so]lutione noua, nam ex quarta cõcl. solutũ superest. Secundum argumentum eadem solutione diluitu[r]. Dico. n. quod cum Augu. prædestinationem ita [d]efiniuit, quod est beneficiorũ Dei præparatio, &c. Non de vniuersis beneficijs loquebatur, sed de illis dumtaxat, quæ intrant ipsum prædestinationis ordinem: Christus autem, & quæ ad ipsum pertinent, extrinsece se habent per modum effectiui principij, vbi obiter aduertat Theologus, quod licet Christi incarnatio absque improprietate vlla possit appellari medium ad humani generis redemptionem, & salutem destinatum, eo quod ortum habuit ex voluntate [...] Dei communi, qua Deus voluit humanæ naturæ mederi, ipsamq; à peccato liberare, non hoc, aut [i]llud humanum indiuiduum respiciens, sed naturam ipsã non tamen debet appellari medium, ad finem prædestinationis ordinatum, formaliter sumendo hunc finem prout est finis prędestinationis: eo quod Christi incarnatio non pręsupposuit huius finis intentionem, sed potius è contra hæc intentio ipsius incarnationis præscientiam, & meritorum Christi præuisionem supposuit. Igitur Aug. de his beneficijs tantum loquebatur, quæ media sunt ordinata ad ipsum pręde stinationis finem formaliter sumptum in ratione finis pręde stinationis.

Sed posset secundo responderi, S. Aug. loqui de pręde stinatione in communi, vt complectitur prædestinationem Christi, & nostram, nam cum prędestinatio Christi fuerit prędestinatio capitis, nostra autem sit prędestinatio membrorum, quamuis sint absimiles rationis, & speciei, quia terminus illius est filiatio Dei adoptiua, non irrationabiliter per modũ vnius prædestinationis considerantur quandoq; sicut caput & membra vnum constituunt: de hac igitur prædestinatione sic in communi sumpta forsan loquutus fuit Aug. & hanc dixit esse omnium beneficiorum Dei pręparatiõnẽ: omnia cõprehendens beneficia, etiam illa quę per se ad ipsum incarnationis mysterium Christi spectant, & quidem prædestinatio sic accepta, nullam aliam habere potuit causam pręter vnicam Dei prædestinãtis volũtatem [...] autem disputatio de prædestinatione tantum membrorum, prout distinguitur à prędestinatione capitis, hactenus procedebat.

Ad tertium argumentum simpliciter est negandum antecedens. Ad probationem dicitur, quod illa propositio, quia Deus prædestinauit Petrum Christus applicuit ei efficaciter sua merita, est vera, si reddat sensum quasi materialem; falsam vero si formalem sensum faciat. Volo dicere, quod formalis ratio applicationis meritorum Christi ad prędestinatos, non primum ex ista prædestinatione ortum habuit, sed potius ex ipsis meritis, seu quod idem est, ex voluntate Christi merentis, quæ suo iure postulauit, quod Deus in particulari aliquot eligeret homines, in quibus eius merita suum assequerentur effectum. Vnde particularis illa cõparatiua electio habuit tantum rationem conditionis requisitę, & determinationis materię, circa quam fieret ipsa meritorum Christi applicatio, & in hoc sensu dixi, in illa propositione fieri sensum quasi materialem, quatenus, videlicet, illa causalis, quia conditionem requisitam ex parte materię se tenentem importat, quod non est sufficiens, vt applicatio meritorum Christi effectus dici debeat prędestinationis nostræ, quamuis sine prædestinatione non esset. Non tamen ob id concedendum est, quod applicatio meritorum Christi in particulari causa fuerit prædestinationis nostræ, quia talis applicatio non præcessit prędestinationem, sed præcesserunt ipsa merita, cui debebatur comparatiua electio, qua supposita continuo sequuta est ipsa determinata meritorum applicatio, imo

imo existimo, quod si ad rigorosum meritorum Christi valorem attendamus posset Christus determinate eligere homines, quibus sua cum efficaci applicaret merita. & quibus proinde debita fieret ipsa Dei prædestinatio. Verum tamen determinatã hanc electionem Christus reseruauit, & quasi commisit Patri sua extante, mox ipse sua applicuit merita. Neque tenendum est diuinam voluntatem illa prius applicuisse, quam fuerint applicata à voluntate humana Christi: reliquit.n. diuina voluntas humanæ eius voluntati locum sibi debitum in negotio redemptionis, & prædestinationis nostræ. Ad confirmationem primam ex dictis circa tertiam conclusionem, & ex his simul, quæ nunc dicebamus, manifesta relinquitur solutio, nimirum quod fuit conditio requisita, & hoc quidem quasi ex permissione humanæ Christi voluntatis, quæ hunc honorem superiori voluntati diuinæ detulit, quod Christus neque efficaci oratione oraret, nisi pro electis à Patre, neque alijs quam præelectis à diuina voluntate propria applicaret merita.

Ad secundam confirmationem. Non desunt, qui inter prædestinatos veteris testamenti, & eos, qui sequuti sunt Christum in testamento nouo, discrimen statuant propter difficultatem insinuatam hac confirmatione; & ita concludunt, Christum causam extitisse prædestinationis sanctorum noui testamenti non autem eorum qui in veteri testamento ipsum antecesserunt. Verum cum Christus causa fuerit meritoria omnium effectuum prædestinationis veterũ Patrum, vt ad finem quintæ quæst. ostendimus, nulla est verosimilis causa hanc differentiam inter sanctos veteris & noui testamenti confingendi: vnde ad confirmationem respondetur, quod sicut Deus ab æterno intuitu meritorum Christi, quæ in tempore futura erant, & similiter intuitu applicationis meritorũ eius futuræ, prædestinauit in vno, & eodem, vt exist imo, rationis signo omnes quotquot elegit ad gloriã, ita & prædestinauit Patres veteris testamenti, vt ex meritis Christi iustificarentur, antequam ipsa extarent merita, & quamuis pro tunc cum actu eis applicabantur merita Christi futura, nondum esset posita applicatio facta ab humana Christi voluntate, sed immediate applicatio illa fieret à voluntate diuina, non tamen humana Christi voluntas excludẽda erat ab illa præapplicatione: quia diuina volontas illã applicationem fecit quasi in Christi nomine. Intuebatur enim Deus approbationem, qua Christus probaturus erat præapplicationem à Deo factam, & gratam eam erat habiturus. Vnde postquam Christus venit gratam habens, & ratam præapplicationem illam antiquam, in genere morali fuit eius causa. Nã ratihabitio, vt habet regula iuris, retrotrahitur, & mandato comparatur. Quod si mandatum ibi non habuit locum, habuit tamen voluntarium, & spontaneum beneplacitum, quod si Deus non præuideret in Christo futuro, talem applicationem meritorum eius minime fecisset, nisi alium modum prædestinãdi homines decreuisset instituere. Cum ergo totum negotium prædestinationis, & iustificationis veterũ Patrum Christi nomine à Deo gestum fuerit, locum habuit ipsa humanæ voluntatis Christi ratihabitio, ex qua Christus vere fuit moralis causa prædestinationis antiquorum Patrum.

Quartum argumẽtum facillime ex dictis soluitur, dico.n. quod licet Christus fuerit vniuersalis totius humani generis redemptor, meruit nihilominus, vt Deus aliquot homines in particulari ei daret in mẽbra, & fratres, quibus ipse sua efficaciter applicaret merita, neq; hoc quidquam derogat vniuersalitati redemptoris, sed pertinet potius ad perfectissimam, & infinitam eius meriti rationem, ex qua electio cõparatiua desumi debuit tamquam ex prima meritoria radice. Ne opus redemptionis ab ipso Christo operatum vanum esset, & superuacaneum, si in illo particulari homine sortiretur effectum. Particularis autem, & quasi materialis prædeterminatio prædestinandorum soli diuinæ voluntati fuit reseruata, quod satis est, vt verificentur ea, quæ in duabus confirmationibus huic quarto argumento suppositis continẽtur: neque oportet abundantiori solutione illis satisfacere, sed id tantum dictis addo, quod ita Christus fuit vniuersalis hominum redemptor, quod supposita, tamquam conditione necessaria, particulari, & comparatiua diuinæ voluntatis circa prædestinãdos electione, ad ipsum Christum, vt ad perfectum redemptorem attinuit particularissima suorum meritorum, & satisfactionum ad ipsos præelectos applicatio. Ob quam singularissimam a Christo factam applicationem Paul. ad Galat. 2. dicebat, *Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me*.

In vltimo argumento, quod diximus de prædestinatis quantum ad comparatiuam ipsorum electionem, proportionabiliter est dicendum de medijs, quæ Deus prædestinatis disposuit, & præparauit, vt per ipsa æternam assequãtur vitam. Itaque Christus meruit a Patre, vt aliquot in particulari designaret media præelectis, quibus medijs ipse Christus vim suorum meritorum applicuit. Vtrumque.n. debebat Christo, & quod aliquod determinarentur media, ne opus redemptionis eius frustraretur, & quod illa media nonnisi in ipso Christo, & in eius meritis fundata vim obtinerent perducendi electos ab æternam vitam, quod non obscure insinuauit Hieronymus in illa verba Isaiæ 53. Et voluntas Domini in manu eius dirigetur, & Pau. ad Ephe. 2. huic veritati fauet illis verbis, *Creati in operibus bonis in Christo Iesu, quæ præparauit Deus, vt in ipsis ambulemus*.

Per illa verba, *Creatis in operibus bonis*, denotat Paulus opera, quæ Deus præparauit, vt in ipsis ambulemus ad vitam, in ipso Christo totam vim suam, & virtutem obtinere, & merito id quidem, cum Christus ipse Io. 14. testante, *via sit, veritas, & vita*, sitque ipse initium viarum Dei, in quibus euangelica veritas, quæ ipse itidem Christus est, mire splendescit, & quibus tandem prædestinati ad ipsum perueniunt Christum, qui est ipsamet vita: qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat in secula seculorum. Amen.

F I N I S.

Laus Deo, Beatæque Virginis Mariæ, & S. Dominici.

Digitized by Google